BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
26 A
23

Digitized by Google

Digitized by Google

MEDVLLA
THEOLOGIÆ MORALIS,
Facili ac perſpicua methodo reſolvens
CASUS CONSCIENTIAE
Ex variis probatiſque Authoribus concinnata
A R.P. HERM. BUSENBAUM
E Societate JESU, SS. Theologiæ Licentiato.

Pœnitentibus æquè ac Confeſſariis perquàm utilis.

EDITIO NOVISSIMA

Præcedentibus caſtigatior.

Cui acceſſere Tractatus qui deſiderabatur de Sanctæ Cruciatæ Bulla, Propoſitiones damnatæ, & Caſus reſervati in Bulla Cœnæ.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS, M. DC. XCVIII.

Apud Hieronymum Albriccium.

SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRÆFATIO
AD
LECTOREM
BENEVOLUM.

ANNI ſunt complures, Amice Lector, *quando juſſus ſui Coloniæ, eam ſcientiam in compendium redactam tradere, quæ novis Sacerdotibus, in tanto munere digniùs exequendo, (præſertim quoties in conſcientiæ tribunali Iudices ſederent) præſidio foret, Duo hic facilè videbam maximè à me poſtulari, ut & optima quæque ſeligerem, & in ordinem, uſui cujuſque optiſſimum, diſpertirer, itaque apiculas imitarer, quæ ex optimis floribus utiliſſima, colligunt, & in alveari diſponunt in ordinem. Inde effecta eſt hæc* Medulla Caſuum Conſcientiæ, *(ut ajunt) ſeu* Theologiæ moralis *lumina Enchiridio huic incluſa. Quæ cum in manus, & oculos plurium perveniſſet, viſa eſt non improbaris, iis præſertim, qui privato calamo eundem, non ſine labore, moleſtia, & temporis jactura deſcripſerunt. Hinc evenit (cujus aliàs conſilii ne cogitatio quidem unquam inciderat, ut plurium me preces identidem urgerent, & viri maximi authoritas dignataſque impelleret ac denique etiam ſuperiorum juberet voluntas, ut publici juris facerem; Lima hic aliqua opus fuit, à qua perfectior prodiret in lucem, quæque Authorum nomina, ante deſiderata, quotquot in promptu eſſent, adjungeret, (adjuncta ſunt autem hac altera editione quamplurima.) Nunc conſilium tu meum, et ordinem accipe. Nolo nomine, Caſus Conſcientiæ appello, varias ſpecies factorum, de quibus in foro conſcientiæ, Iudex Sacerdos ſententiam edicat oportet, atque vel ut honeſta approbet, vel ut turpia condemnet. Medie tutiſſimus iturus, extrema plus æquo, vel laxa, vel anguſta declinare ſum conatus. Quòd ſi quando declarem, ubi Doctores nonnulli benigniùs ſenſerint, non ideo probo, vel ſuadeo; ſed illud aufero, unde nonnunquam pendente judicio, conſcientiæ Rector, vel Conſultor deſpiciat, an eſſe uſui poſſit. In ſexto quidem præcepto (uti & matrimonii Sacramento) animus fuerat per viam adeo lutulentam celeriùs incedere, ſed tamen plurium judicio, & hic immorandum non nihil fuit, ne quid praxis requireret.*

Au excuſet diſpenſatio. ibid.
Appendix de diſpenſationibus S. Pœnitentiariæ. 27

LIBER II.
De Preceptis virtutum Theologicarum.

TRACTATVS I.
De Praeeptis Fidei.

Cap. I QVæ myſteria fidei neceſſario credenda ſint. ibid.
II Quando obliget præceptum fidei. 33
III. An aliquando liceat exterius fidem veram negare, aut falſam profiteri. 35
IV De infidelitate, & vitiis fidei oppoſitis. 37
Dub. I. Quid, & quotuplex ſit Infidelitas. ib.
2. De Iudaiſmo. 38
Dub. 3. Quid ſit hæreſis. ibid.

TRACTATVS II.

De Precepto Spei.

TRACTATVS III,
De Praeceptis Charitatis.

Cap. I. An, quando, & quomodo obliget præceptum Charitatis Dei. 41.
2. De præceptis Charitatis erga proximum. 42
Dub. I Quis ordo ſervandus inter perſonas, quæ diliguntur. ib.
3. De odio, & dilectione inimicorum. 44
3. De Præcepto Eleemoſynæ, ſeu miſericordiæ corporalis. 46
4. De miſericordia ſpirituali, ſeu præcepto correctionis fraternæ. 49
5. De Scandalo. 51
Art. I. Quid, quotuplex ſit, & quale peccatum. ibid.
2. An & quando ſcandalum paſſivum permitti poſſit aut ob illud vitandum, aliquid omitti debeat. 53
3. An liceat alterius peccato materialiter cooperari. 57

LIBER III.
De Praeceptis Decalogi, & Eccleſiæ.

TRACTATVS I.

De I. Precepto Decalogi.

Cap. I. DE ſuperſtitione, & ſpeciebus ejus. 60
Dub. I. Quid ſit, & quotuplex. ibid.
2. De divinatione, quid, & quotuplex ſit. 61.
3. Quid, & quotuplex ſit idolatria. 64
4. Quid & quotuplex ſit vana obſervantia, & unde colligitur. ibid.

5 Quid

5. Quid ſit maleficium. & quomodo poſſit tolli. 6
Cap. 2. De Irreligioſitate. 6
Dub. I. Quid ſit tentatio Dei. 6
2. Quid & quotuplex ſit Sacrilegium. ibid.
3. De ſimonia. 50
Art. 1. Quid ſit, & quotuplex. 72
2. Quæ ſit pœna Simoniæ. ibid.
3. An, & cui reſtituendum, quod ſimoniacè acceptum. 55 ibid.

TRACTATVS II.

De II. Præcepto Decalogi.

Cap. 1. Quid, & quotuplex Blaſphemia. 75
2. De Iuramento. 79
Dub. I. Quid ſit Iuramentum. ib.
2. Quotuplex ſit Iuramentum. 81
3. An, & quando ſit licitum jurare. 82
4. An in Iuramento liceat uti æquivocatione. 83
5. Quæ & quanta ſit obligatio juramenti promiſſorii. 84
6. Quibus caſibus excuſetur ab impletione, qui in promiſſorio Iuramento obligationem contraxit. 87
7. Quomodo obligatio Iuramenti tollatur per irritationem, & diſpenſationem. commutationem. & remiſſionem. ibid.
Cap. 3. De Voto. 88
Dub I. Quid ſit votum, & quotuplex. ibid.
2. Quæ requiratur voti deliberatio, & intentio. 89
3. Quæ requiratur materia voti. 91
4. Quæ, & quanta ſit obligatio voti. 93
5. Quot modis tollatur obligatio voti. 94
6. De voti irritatione. 96
Art. 1. An, & quomodo tollatur obligatio voti per directam irritationem. ib.
2. Quis vota indirectè poſsit irritare. 98
Dub. 7. Quid ſit commutatio voti. 99
8. Quid ſit diſpenſatio, & qui poſsint diſpenſare in votis. 100

TRACTATVS III.

De II. & IV. Præcepto.

Cap 1. Quid tertium præceptum, & Memento, &c. 101
Dub. 1. Quæ opera tum hoc præcepto, tum ab Eccleſia prohibentur. ib.
2. Quæ cauſæ excuſent ab obſervatione feſtorum. & ob quas opera prohibita liceant. 103
3. Quæ opera feſtis præcipiantur. 104
4. An ſit obligatio audiendi Miſſam in Parochia, Dominicis & feſtis majoribus. 107
5. Quæ excuſent ab auditione ſacri. 110
Cap. 7. De 4. præcepto: Honora Patrem, &c. 111
Dub. 1. Ad quid teneantur liberi erga parentes. ib.
2. Ad quid teneantur parentes erga filios. 113
3. Ad quid teneantur tutores, & curatores, qui parentium ſunt loco. 115
4. Quæ obligatio dominorum & famulorum, aliorumque ſuperiorum, & in-

inferiorem erga ſe invicem. 116
5. Ad quid teneantur conjuges erga ſe mutuo, vi hujus præcepti. 117
6. Quæ obligatio Parochorum erga ſuos. 118
7. Quæ obligatio Præceptorum & Diſcipulorum. 119

TRACTATVS IV.
De V. & VI. Præcepto.

Cap. I. Quid V. Præcepto prohibeantur. Non occides. 120
Dub. I. An aliquando liceat occidere, vel mutilare ſemetipſum. ibid.
2. An & quomodo liceat occidere malefactorem. 122
3. An, & quomodò liceat occidere privata authoritate iniquum aggreſſorem. 123
4. An aliquando liceat occidere innocentem. 129
5. De duello, & bello. 127
Art. I. Quid ſit & an liceat duellum. ibid.
3. An, & quouſque liceat bellum. ibid
3. Quod in bello juſto liceat. 130
Cap. II. De VI. Præcepto & IX. *Non Mœchaberis, &c. Non Concupiſces, &c.* 131
Dub. I. An, & quanta peccata ſint oſcula, amplexus, tactus, verba obſcœna, & ſimilia extra matr. 132
2. Quæ ſint ſpecies Luxuriæ conſummatæ naturales. 134
3. Quæ ſint ſpecies Luxuriæ conſummatæ contra naturam. 136
4. An aliquando liceat procurare pollutionem. 137

TRACTATVS V.
De VII. Præcepto. Non furtum facies.

Cap. I. De furto. 140
Dub. I. Quid ſit furtum, & quale peccatum. ibid.
2. Quæ ſi quantitas notabilis ad mortale peccatum. ibid.
3. Quam graviter peccet, qui multa minuta furta committit. 141
4. Quid ſentiendum de furtis domeſticorum, vel amicorum. 142
Cap. II. De reſtitutione. 144
Dub. I. Quid ſit reſtitutio, & qui teneantur ad eam. ibid.
2. An qui cooperantur ad damnum alterius, teneantur ad reſtitutionem. 145
3. An ſupradicti teneantur ſinguli reſtituere in ſolidum, & quo ordine. 147
3. An teneatur reſtituere, qui alium impedivit à conſecutione alicujus boni. 148
5. Cui, vel quibus reſtituendum. 149
6. De rebus quæ debent reſtitui. 152
Art. 1. Quid debeat reſtitui ab inferente injuriam materialem tantum, ſiue à poſſeſſore bonæ fidei. ibid.
2. Quid debeat reſtitui ab inferente injuriam formalem, ſeu malæ fidei damnificatore, ſeu poſſeſſore. 154
Art. 3. An, & quid debeat reſtitui pro iniuria illata corpori, verbi gratia per mutilationem & occiſionem. 156

4. Quid

4. Quid debeat reſtitui pro illato ſtupro. 157
5. Quid debeat reſtitui pro adulterio. 158
6. Quid debeat reſtitui pro fama, & bonis ſpiritualibus, ut inductione ad peccatum avocatione à religione. 159
7. De circumſtantiis reſtitutionis. 160
Art.I. Quo tempore, loco, & modo debeat reſtitui. ibid.
2. Quo ordine reſtitui debeat. ibid.
3. Quæ à reſtitutione excuſent. 162
Cap.III. De contractibus. 164
Dub.I. Quid in genere ſit contractus. ibid.
2. Quid in ſpecie de promiſsione, & duratione. 165
3. Quibus caſibus poſsit revocari. 168
4. Quid ſit donatio mortis cauſa, & an poſsit revocari, quomodo, & quibus competat. 170
5. Quid ſit Commodatum, Præcarium, & Depoſitum. ibid.
6. Quid ſit Mutuum. 172
7. quid ſit Vſura. 175
8. De Emptione, & venditione. 177
Art.I. quid ſit Emptio. & Venditio. ibid.
2. quid ſit Negotiatio, quibus illicita. 181
Dub.IX. quid ſit contractus cenſus, & an licitus. 182
10. quid ſit Cambium. ibid.
11. quid locatio, & Conductio. 183
12. De contractu Emphyteuſis, Feudi, & Libelli. 186
13. quid ſit ſponſio & Ludus. 189
14. quid ſit contractus ſocietatis. 190
15. quid ſit Aſſecuratio, & Fideiuſsio. 191
16. quid ſit Pignus, & Hypotheca. 192
Cap.IV. De Tutela & Teſtamentis. 193
Dub.I. quid ſit Tutela & Curatela. ibid.
2. quid & quotuplex ſit teſtamentum. 195
3. De renunciatione hæreditatum. 199
4. qui poſsint, & debeant eſſe executores teſtamenti. 201
5. De iis qui teſtari & hæredes inſtitui poſsint. 205

TRACTATVS VI.

De Præcepto VIII. IX. X. & Præceptis Eccleſiæ.

Cap.I. De præcepto VIII. 209
Dub. I. quid ſit ſuſpicio, Iudicium temerarium, & Dubitatio & quale peccatum. ibid.
2. quid ſit, & quam grave peccatum Detractio. 210
3 An, & quomodo fama reſtituenda. 215
Cap.II. quid de præcepto IX. & X. 216
III. quid de præceptis Eccleſiæ. ibid.
Dub.I. quid requiratur ad ieiunium Eccleſiaſticum, & quanta eius obligatio. 2. quæ cauſæ excuſent à jeiunio. 221

LIBER IV.

De Praeceptis particularibus, certo hominem ſtatui propriis.

Cap. I. De ſtatu religioſo. 224
Dub. I. Quæ ſit natura ſtatus religioſi. ib.
2. Quæ requirantur ad valorem profeſſionis religioſæ. 226
3. Ad quid teneatur Religioſus vi ſuæ profeſſionis. 227
4. Ad quid Religioſus obligetur vi votorum. 228
5. Qui poſſint vel tenantur ingredi religionem. 233
6. Ad quid teneantur Religioſi ejecti, & fugitivi. 234
Cap. II. De ſtatu Clericorum. 236
Dub. I. De Beneficiis Eccleſiaſticis. ibid.
Art. 1. Quid, & quotuplex beneficium Eccleſiaſticum. ibid.
Art. 2. Quomodo acquirantur & conferantur beneficia. 238
3. Quæ intentio, & qualitates requirantur ad beneficium accipiendum. 239
4. An liceat habere plura beneficia. 240
5. Quibus modis beneficia amittantur. 242
6. Quid & quotuplex ſit penſio. 244
Dub. II. De Horis Canonicis. 245
Art. 1. Qui obligentur ad Horas. ibid.
2. Quanta ſit hæc obligatio. 248
3. Quæ excuſent à recitatione horarum. 250
4. Quomodo recitandæ ſint horæ. 252
Dub. 3. Quid Clerici poſſint circa diſpoſitionem fructuum ſuorum beneficiorum. 257
4. Quis ſit habitus Clericorum, quæ artes, officia ; id prohibeantur. 260
Cap. 3. De ſtatu, & officio perſonarum ſecularium quarundam, præſertim judicialium. 261
Dub. I. Quæ requirantur ad legitimum judicium. ibid.
Dub. 2. De poteſtate & officio judicis. 262
Art. 1. Quid requiratur in judice. ibid.
2. Quid judici ſervandum circa inquiſitionem. 263
3. Quid liceat iudici circa quæſtiones, ſive torſuram. 265
4. Quid ſervandum judici circa ſententiam, & pœnam. 266
Dub. 3. Quod ſit officium Advocati. 270
4. Quæ ſit obligatio Referentis, Secretarii, Notarii, & Procuratoris. 273
5. Quod ſit officium Accuſatoris. 264
6. De Teſtibus. 265
7. De Reo. 267
Art. 1. An, & quomodo Reus teneatur fateri veritatem. ibid.
2. Quid liceat Reo circa fugam pœnæ. 280
Dub. 3. Quomodo confeſſario agendum cum Reo. 284
9. Quæ obligatio Medicorum, Pharmacopæorum, Chirurgorum. 383
10 Quæ obligationes Mercatorum, Opificum, & cæterorum ſecularium. 284

LIBER V.

De Ratione cognoſcendi, & diſcernendi peccata.

Cap. I. DE Peccato in genere. 285
Dub. I. Quid ſit peccatum. ibid.
2. An. & quando deſideria, & delectationes ſint peccata. 286
Art. 1. Quale peccatum ſit deſiderium malum. 287
2. An delectatio moroſa ſemper ſit peccatum. 288
Dub. 3. De diſtinctione Peccatorum. 291
Art. 1. Quæ peccata diſtinguantur ſpecie. ibid.
2. Quæ peccata diſtinguantur numero. ibid.
Cap. 2. De peccatis in ſpecie, mortali, & veniali. 293
Dub. 1. Quid ſit peccatum mortale & veniale. ibid.
2. Quibus ex cauſis peccatum ex genere ſuo mortale, fiat per accidens veniale. 294
3. Quibus modis peccatum ex genere ſuo veniale, fiat actus indifferens, & tranſeat per accidens in mortale. 295
Cap. 3. De peccatis Capitalibus in ſpecie. 297
Dub. 1. Quid ſit ſuperbia, & quale peccatum. ib.
2. Quid Avaritia. 299
3. Quid Luxuria. 302
4. Quid Invidia. 303
5. Quid gula. 304
Ar. 1. Quid ſit Gula. ib.
2. Quid ſit ebrietas. 305
Dub. 6. quid ſit ira. 307
7. quid ſit Accidia. 308

LIBER VI.

De Sacramentis.

TRACTATUS I.

De Sacramentis in genere.

Cap. I. DE natura Sacramenti novæ legis. 310
Dub. I. Quid ſit Sacramentum. ibid.
Dub. 2. quid circa materiam & formam Sacramentorum ſervandum. 311
Cap. 3. De Miniſtro Sacramentorum. 312
Dub. 1. quid requiratur, ut Miniſter det validè Sacramentum. ibid.
2. quid requiratur in Miniſtro, ut licitè miniſtret. 314
Cap. 3. De ſuſcipiente Sacramentum. 316
Dub. 1. quæ diſpoſitio requiratur ad valorem Sacramenti in ſuſcipiente. ib.
2. quid requiratur, ut licitè, & cum fructu ſuſcipiatur. 317
Cap. 4. quid ſint Sacramentalia, & quid efficiant. 319

TRACTATVS II.

De Baptiſmo & confirmatione.

Cap. I. De Baptiſmo. 319
Dub. I. Quæ materi Baptiſmi. ib.
2. Quę ſit forma baptiſmi. 321
3. De Miniſtro baptiſmi. ib.
Art. 1. quis ſit Miniſtr Baptiſmi. ib.
2. An duo poſſint ſimul unum baptizare. ib.
Dub. IV. quod ſit ſubjectum Baptiſmi. 324
6 De cæremoniis Baptiſmi. 327
Art. 1. quę ſervanda circa ceremonias batizandi. ib.
2. qui Patrini & quod eorum officium. 328
Cap. II. De Confirmatione. 329
Dub. I. Quid ſit, & quæ ejus materia & forma. ib.
2. Quis Miniſter, & quod ſubiectum. 330
3. Quæ confirmationis neceſſitas, & cæremoniæ. 331

TRACTATVS III.

De Euchariſtia.

Cap. I. De eſſentia Euchariſtiæ. 333
Dub. I. quid ſit Euchariſtia. ib.
2. quæ materia Euchariſtiæ. 334
3. qualis debeat eſſe panis in materia Euchariſtiæ. 335
4. quale vinum ſit materia Euchariſtiæ. 336
Dub. V. quæ conditiones ad materiæ Conſecrationem requirantur. 338
6. quæ forma Conſecrationis Euchariſtiæ. 341
7. quandiu Chriſtus maneat in Euchariſtia. 342
Cap. II. De cauſis & ſubjecto Euchariſtiæ. 343
Dub. I. De cauſis. ib.
Ar. 1. Ad quem ſpectet diſpenſatio Euchariſtiæ. 346
2. quid requiratur in Miniſtro, ad licitam adminiſtrationem Euchariſtiæ. 346
Dub. II. De ſubiecto ſeu ſuſcipiente Euchariſtiam. 347
Art. 1. quæ requiratur in eo diſpoſitio animæ. Ibid.
2. quæ requiratur diſpoſitio corporis. 351
Art. 3. quæ, & quanta ſit obligatio ſumendi Euchariſtiam. 356
Cap. 3. De Euchariſtia, ut eſt ſacrificium. 358
Dub. I. Quid ſit Miſſa, & quæ obligatio Sacerdotum circa illam. ib.
2. Cujus ſit applicare fructum ſacrificii. 362
3. quando & quoties liceat celebrare. 363
4. quo loco celebrandum ſit. 368
4. quæ ſint requiſita ad Miſſam. 366

TRACTATVS IV.

De Sacramento Pænitentiæ.

Cap. I De eſſentia hujus Sacramenti. 375
Dub. 1. Quæ ſit ejus materia & forma. ib.
2. quibus Contritio requiratur. 377
2. qualis Confeſſio requiratur. 380
Art. 1. An debeat eſſe integra materialiter. 382
2 Quando ſufficiat Confeſſio integra formaliter. 384
3 Quæ ſint reliquæ conditiones Confeſſionis. 385

Digitized by Google

5 Quando Confeſſio ſit invalida, & quomodo iteranda. 387
Dub. 4 De ſatiſfactione. 388
Art. 1 quæ ejus neceſſitas, & quantitas. ibid
2 De ſatiſfactione per Indulgentias. 393
§. 1 quid ſit indulgentia & quid ad eam requiratur. ibid
§ 2 quotuplex Indulgentia, & quomodo differat a Iubilæo. 395
Cap. 2 De Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ. 398
Dub. 1 Quis ſit Miniſter? ibid
2 quid ſit Approbatio, & à quo petenda. 590
3 quid, & quotuplex Iuriſdictio Confeſſarii, & unde eam habeat? 401
4 Quid ſit reſervatio caſuum, & quis habeat poteſtatem reſervandi, & abſolvendi ab iis? 404
5 quod ſit officium, & obligatio Confeſſarii? 408
6 quæ ſcientia, & prudentia requiratur in Confeſſario? 412
Cap. 3 De adiunctis Penit. 414
Dub. 1 quid ſit ſigillum Confeſſionis & qui ad illud teneantur. ibid
2 quale ſit præceptum, & quæ obligatio Confeſſionis. 420

TRACTATVS V.

De Extrema Vnctione, & Ordine.

Cap. 1 Quid ſit Extrema Vnctio, & quæ circa eam obſervanda.
2. De Sacramento Ordinis. 526
Dub. I. Quid Ordo, quotuplex, & quæ ejus materia. ibid
2. quæ requirantur in ordinando. 429

TRACTATVS VI.

De Matrimonio.

Cap. I. De ſponſalibus. 431
Dub. I. Quid ſint ſponſalia. ibid
2. quæ & quanta obligatio ſponſalium. 473
3. quomodo diſſoluantur ſponſalia. 335
Cap. 2. De Matrimonio ſecundum ſe. 437
Dub. 1. quid ſit, quæ ejus materia, & Miniſter. ibip
2. De uſu Matrimonii. 439
Art. 1. An uſus Matrimonii, ſive actus coniugalis ſit licitus. ibid.
2. An actus coniugalis ſit præceptus, & debitus. 441
Dub. 3. An, & quibus ex cauſis poſſit fieri Divortium. 444
Cap. 3. De Impedimentis Matrimonii. 446
Dub. I. quę in Impedimenta impedientia tantum. ibid
Dub. 2. quæ impedimenta dirimentia Matrimonium. 429
3 quomodo Matrimonium invalidum ſit revalidandum. 458
4. A quo, & ob quam cauſam poſſit diſpenſari in impedimentis matrimonii. 459

LIBER VII
De Cenſuris Eccleſiaſticis, & Irregularitatibus.

Cap. I DE Cenſuris in genere. 460
Dub. I Quid Cenſura Eccleſiaſtica. Ibid.
2. Quotuplex Cenſura. 461
3. Qui poſſint ferre Cenſuram, & in quos. 462
4. Ob quam cauſam poſſit ferri Cenſura. 465
Cap. II. De excommunicatione. 467
Dub. I. Quid ſit, & quotuplex. ibid.
2. Ob quam cauſam incurratur, & quem effectum habeat Excommunicatio minor. 459
3. Quot effectus habeat Excommunicatio maior. 470
4. Ob quas cauſas incurratur Excommunicatio maior. 475
Art. I Quæ ſint Excommunicationes non reſervatæ. ib.
2. Quæ ſint Excommunicationes reſervatæ Epiſcopi. 476
3. Quæ ſint Papæ reſervatæ extra Bullam Cœnæ. 477
4. Quomodo intelligenda Excommunicatio percuſſoris Clericorum. 478
5. Quæ ſint Excommunicationes Papæ reſervatę per Bullam Cœnæ. 480
Cap. III. De ſuſpenſione, & degradatione. 481
Dub. I. Quid ſit ſuſpenſio, quotuplex, & unde dignoſcendum, qualis, & quanta ſit. ibid.
2. Quæ ſint ſuſpenſiones in particulari, & quis ab eis poſſit abſolvere. 487
3. Quid ſit Depoſitio, & Degradatio, à quo, & ob quam cauſam fieri poſſit. 484
Cap. IV. De interdicto. 485
Dub. I Quid ſit & quotuplex. ib.
2. Qui ſint effectus interdicti. 485
3. Quis cenſuram interdicti ferre, & quis tollere poſſit. 486
Cap V. De Irregularitate. ibid.
Dub. I. Quid, & quotuplex ſit Irregularitas. ibid.
2. Quinam effectus Irregularitatis. 488
3. Quomodo incurratur, & tollatur Irregularitas. ibid.
4. Quæ ſint Irregularitates ex delicto. 489
5. Quæ Irregularitates ex defectu. 491

LIBER VIII.
De Sancta Cruciatæ Bulla.

TRACTATVS VNICVS.

Cap I. DE communi vivorum Bulla. 492
Dub. I. Quid ſit Bulla, & quiſnam eam concedere valeat. ibid.
2. Quibuſdam Cruciatæ concedatur Bulla. 498
3. Quantum temporis Bulla duret. 500
4. Quænam perſonæ privilegiis Bullæ gaudere poſſint. 504

Art. I.

Art. I. An qui Bullam accipit in gratia eſſe debeat uti privilegiis Bullæ puniri valeat. ibid.
2. Vtrum cathecumeni, pueri, fatui excommunicati & hæretici, gaudere poſsint Bulla. 506
3. An Religioſi gaudere poſſint Bulla. 507
4. An vivorum Bulla, poſsit defuncto aſſumi in ordine ad aliquem uſum. 508
Dub. V. Quid debeat facere quis, ut Bullę privilegiis gaudere poſsit. ibid.
6. Reſolvuntur difficultates aliquæ circa dicta in dubio proximo. 510
7. De aliis difficultatibus, tam de Clericis, quam Religioſis, qui adeunt Bellum ut milites in ſpiritualibus adiuvent. 512
Art. I. Quidnam hic nomine Clericorum, & Regularium intelligatur, & quamnam licentiam habere debeant ut exercitum adeant, & quæ miniſteria ibi exercere teneantur. 513
2. Quænam particularia privilegia concedantur Clericis, & Regularibus ad exercitum euntibus. 514
Dub. VIII. De aliis duobus privilegiis, quæ militibus conceduntur. 516
9. De aliquibus difficultatibus erga taxationem eleemoſynæ pro Bulla. 517
10. De Indulgentiis Bullæ. 519
Art. 1. Quænam indulgentiæ concedantur in Bulla. ibid.
2. De indulgentia plenaria, quæ euntibus, vel mittentibus ad exercitum conceditur. 520
3. De Indulgentia plenaria, quæ conceditur accipientibus ſummarium Bullæ. 522
4. De Indulgentia quindecim annorum, & participatio nuptiorum operum. 525
5. De Indulgentiis quæ obtinentur viſitando quinque altaria. 527
6. An Indulgentia quam obtinet viſitans, quinque Eccleſias, aut altaria, poſſit applicari defunctis. 530
Dub. XI. quænam privilegia obtineantur per Bullam tempore interdicti. 532
Art. I. Reſolutiones circa celebrandam Miſſam, & audiendam, & circa officia divina. ibid.
2. De Privilegio accipiendi Sacramenta, & poſſe ſepeliri in loco ſacro cum moderata funeris pompa tempore interdicti. 534
Dub. XII. De Privilegiis Oratorium. 536
13. De privilegio veſcendi carnibus ex Concilio utriuſque medici, & ovis, & lacticiniis in diebus quibus prohibentur. 538
Art. 1. De privilegio veſcendi carnibus. 539
2. De privilegio veſcendi ovis & lacticiniis in quadrageſima. 542
3. De privilegio quod Eccleſiaſticis datur per aliam Bullam, ut ovis & lacticiniis veſcantur. 544
Dub. XIV. De electione confeſſarii approbati ab ordine, quę conceditur per Bullam. ibid.
Art. 1. De approbatione neceſſaria in Confeſſario, ut per Bullam eligi poſsit. 545
2. De poteſtate Confeſſarii electi virtute Bullæ quoad abſolutionem culparum reſervatarum, & non reſervatarum. 549
3. An poſſint Regulares eligere virtute Bullæ Confeſſarium qui eos abſol-

ſolvat à peccatis reſervatis & non reſervatis. 555
Dub. XV. De poteſtate Confeſſarii in virtute Bullæ quoad abſolutionem à cenſuris. 556
Art. 1. De Cenſuris in generali. ibic.
2. De cenſuris in particulari. 557
Dub. XVI. De poteſtate commutandi vota virtute Bullæ. 538
Art. 1. Reſolvuntur dubia aliqua. 559
2. De votis quæ virtute Bullæ commutari nequeunt. 563
Dub. XVII. De aliquibus difficultatibus Bullæ, quæ explicandæ reſtant. 565
Art. 1. An debeat aſſervari ſummarium Bullæ, & inſcribi nomen accipientis. ibid.
2. An acceptis Bullis duabus poſsint aliqua privilegia obtineri duplicata. 566
3. De ſuſpenſione & revalidatione indulgentiarum, & gratiarum quas Bullæ Commiſſarius concedit. 567
4. De ſuſpenſione interdicti, dum Bulla promulgetur. 570
Cap. II. De Bulla compoſitionis. 571
Dub. I. De bonis in communi, de quibus Commiſſarius poteſt compoſitionem facere. ibid.
Art. 1. Quænam quantitas componi poſsit. ibid.
2. Cuiuſnam qualitatis futura ſint bona ſuper quæ fieri poſsit compoſitio. 735
Dub. II. De particularibus caſibus quos Bullæ compoſitionis intrat. 375
Art. 1. De primis ſex caſibus qui ponuntur in Bulla. 576
Art. 2. De ſex aliis caſibus qui ponuntur in Bulla. 579
Art. 3. De ſex ultimis caſibus qui ponuntur in Bulla. 581
Art. 4. Concluſio huius Bullæ. 583
Cap. III. De Bulla Dafunctorum. 585
Dub. 1. De Indulgentia plenaria, quæ per Bullam conceditur animæ in Purgatorio. 587
Dub. II. Aliis difficultatibus circa Bullam. 588
Cap. IV. De facultatibus Commiſſarii Generalis Cruciatæ. 58
Dub. I. De facultatibus in ordine ad bonam Bullæ expeditionem. ibid.
2. De facultatibus, quas habet quoad animarum ſalutem. 586

MEDULLA THEOLOGIÆ MORALIS.

LIBER PRIMVS.

De Regula Actuum Humanorum.

TRACTATUS PRIMUS.

De Regula Interna, ſive Conſcientia.

CAPUT PRIMUM.

Quid Conſcientia, & an ſequenda ſit?

RESPONDEO I. Conſcientia eſt dictamen rationis, ſeu actus intellectus, quo judicamus aliquid hic, & nunc agendum, vel omittendum eſſe, vel fuiſſe, tamquam bonum, vel malum, idque vel per modum præcepti, vel conſilii. Hæc communiter eſt recta, dictans quod verum eſt: aliquando tamen non eſt recta, dictans aliquid aliter quàm ſit, v.g eſſe bonum, quod eſt malum; diciturque Erronea, quia contingit cum errore: idque, vel vincibiliter, ſeu culpabiliter, quando ſcilicet error vitari potuit, ac debuit: vel invincibiliter; quando error moraliter vitari non potuit; ideòque nec voluntarius eſt, & conſequenter non imputatur ad culpam, & hæc dicitur Conſcientia Recta ſecundùm quid, ſive in ordine ad nos. Ex D. Th. *l.* 1. *tr.* 1. *c.* 2. *n.* 1. & *c.* 3.

Reſp. 2. Non tantùm Conſcientia recta, ſed etiam inculpabiliter erroneà dictans aliquid per modum præcepti, obligat ut eam ſequaris, & ſi contra facis, peccas; & quidem peccato ejus ſpeciei, contra cujus virtutis ſpeciem intellectus peccare judicat. Ratio prioris eſt, quia Conſcientia recta eſt regula proxima voluntatis, derivata à prima, & principali regula omnium actionum humanarum, ſcilicet lege divina & æterna, S. Thom. 1. 2. *q.* 19 *art.* 3 Ratio

 poſte-

poſterioris eſt, tum quia ſi intellectus voluntati proponit malum, eſto malum non ſit, ſi tamen putans eſſe malum, vult illud facere, jam voluntas verè conſentit in malum, habetque ſufficientem affectum ad peccatum illud, quòd apprehendit, tum quia *omne quod nõ eſt ex fide*, hoc eſt, (ut à Sanctis Patribus communiter explicatur) quòd non eſt ſecundùm conſcientiam, *peccatum eſt*, ut dicitur ad *Rom.* 14 Par eſt ratio, ſi intellectus proponat aliquid ut bonum & præceptum, eſto non ita ſit, ſed malum; voluntas tamen illud liberè reſpuendo vel omittendo, conſentit in tranſgreſſionem præcepti & peccat. Cujus ulterior ratio eſt, quia objectum tribuit actui ſpeciem, prout hìc & nunc ab intellectu proponitur. S Tho. *l. c. a* 5.

Ex dictis reſolvuntur ſequentes Caſus, & ſimiles.

1. Putans eſſe jejunium, quando non eſt, peccat contra temperantiam, ſi non jejunet. S, Tho. *l. c.*

2. Si quis mentiatur ad liberandũ proximum ex periculo vitæ, putans ſe ex miſericordia ad id teneri, actum bonum facit; & ſi nõ mentiatur, peccat contra miſericordiam. Laym. *lib.* 1. *tract.* 1 *c.* 4.

3. Scrupuloſus licèt putet involuntarias diſtractiones eſſe peccata, non tamen peccat, quia non ſunt liberæ. Bec. *in prima ſecundæ, tr* 1. *c* 4. *q.* 7. Laym. *l. c.*

Reſp. 3. Si ſit conſcientia culpabiliter erronea judicans ex ignorantia vincibili aliquid prohibitum eſſe aut præceptum, quòd non eſt, peccat: & peccas, ſi contra eam, & ſi ſecundùm eam opereris; graviùs tamen (cæteris paribus) ſi contra. Breſs. Bardi *d* 3. *c.* 5. Ratio prioris eſt, tum quia non agis ſecundùm regulam humanorum actuum: tum quia voluntas cùm per ſe ſit cæca, debet ſequi rationis judicium: ſi enim perſeverante illo judicio appetat alteram partem, non poteſt in eam ferri ſub ratione honeſti, cùm intellectus ſub ea ratione non propoſuerit. Ratio poſterioris eſt, quia ut cum D. Tho. docetur communiter, ignorantia vincibilis non excuſat à culpa: cùm enim in noſtra poteſtate ſit, errorem vincibilem deponere, malum, quod fit ex conſcientia erronea, dictante illud eſſe faciendum eſt indirectè voluntarium, ideòque imputatur ad culpam. S. Thom. *l. c.* Bonac. *t.* 2. *d.* 2 *qu.* 4.

Vnde reſolvuntur Caſus ſequentes.

1. Homo in tali caſu conſtitutus, v. g. qui ſibi mentiendum vel furandum putat, ut vitam proximi ſervet, etſi futurus ſit perplexus, & ex hypotheſi neceſſario peccaturus, neceſſitate conſequente, eo quòd ſtante conſcientia erronea non poſſit effugere peccatum: abſolutè tamen & ſimpliciter non peccabit neceſſario, quia nec ſequi

talem

talem conſcientiam debet, nec contra eam facere, ſed poteſt & debet, eandem deponere(cum ſit error vincibilis, & culpabilis,) & tunc operari, v. Laym. *hic l.* 1. *t.* 2 *c.* 3. & Bec. *in* 1 2. *t.* 1 *c.* 4. *q.* 7.

2. Qui peccavit ex Conſcientia erronea, etſi in rigore non teneatur, rectiùs tamen addet illam circumſtantiam in confeſſione, dicendo, feci, hoc vel illud, putans me facere contra præceptum vel obligationem gravem. C. de Lug. *diſp.* 16. *n.* 503.

CAPUT II.

De Conſcientia Dubia.

DUBIUM I.

Quid ſit Conſcientia practicè Dubia, & quid in ea agendum?

Reſp. 1 Dubium, eſt ſuſpenſio aſſenſus circa objectum apprehenſum. Idque eſt duplex, ſpeculativum ſeu Univerſale, quando in genere dubitatur, v. g. an contractus uſurarius ſit licitus: an die feſto liceat venari, piſcari, pingere, &c. Et Practicum, ſeu particulare, cùm dubitatur, an his circumſtantiis, v. g. hoc feſto, liceat mihi venari. Ex quo patet, quid ſit Conſcientia practicè dubia, ſcilicet, quæ practicè dubitat; Speculativè dubia, quæ ſpeculativè. Ita Navar. Laym. Sanch. Bec. *t* 1. *c.* 4. *q* 8.

Reſp. 2 Qui cum Conſcientia practicè dubia operatur, peccat; & quidem peccato ejuſdem rationis ac ſpeciei cujus eſt peccatum de quo dubitat. Ita Sanch. Bonac. *t.* 2. *d.* 2. *q.* 4. *p.* 7. Ratio prioris eſt, tum quia is exponit ſe periculo peccati: tum quia *quod non eſt ex fide, eſt peccatum*, id eſt, quòd non fit cum determinato judicio conſcientiæ eſſe licitum. Idque verum eſt, etiamſi ſpeculativè non dubitet, v. g. Certus ſum, abſolutè licitum eſſe die feſto docere; dubito tamen an hic & nunc mihi liceat, pecco docendo. Ratio poſterioris patet, tum ex ratione prima data; tum ex dictis de Conſcientia erronea: quia habet affectum ad peccatum ejuſdem rationis. Unde ſi dubites, an ſit mortale, peccas mortaliter: an ſit furtum, committis furtum, &c. Si dubites, ſit ne peccatum, (ſive mortale, ſive veniale,) ita ut malitia in confuſo proponatur, dicit Vaſq. 1. 2. *d.* 529. *cap.* 3. *& alii*, eſſe mortale: quòd negat Navar. Valent. &c. v. Bon Laym. *l.* 2.

Reſp. 3. Qui practicè dubius eſt circa aliquod opus tenetur ſe reſolvere. Et quidem non per ſolum affectum, & voluntatem: (hoc enim non ſufficere, rectè docent Vaſq. Sanch. *l.* 1. *mor. c.* 9. *& alii communiter*, contra Cajetan.) quia adhuc exponeret ſe periculo peccandi: ſed per motivum rationabile quale eſt, 1. Ratio probabilis,

2. Exemplum bonorum virorum ſine ſcrupulo ſic operantium, Sanch. Becan. *l. c.* 3. Auctoritas viri alicujus docti & pii. Quòd ſi tamen dubium ſine ratione, & juſta cauſa temere conceptum eſſet, poſſet etiam ſine nova ratione deponi: Et ita explicari poteſt Cajet.

Reſp. 4. Si dubium oriatur ex obligationibus & præceptis contrariis, v. g. utrum quis die feſto teneatur apud ægrotum manere omiſſo ſacro, an verò ſacrum audire; tenetur ſe reſolvere, & prudenter judicare, hic, & nunc alterum obligare, & alterũ ſibi licitum eſſe: alioqui enim exponet ſe periculo peccandi: Ut vero id rectè fiat, hæc ſervanda ſunt 1. Exquirat aliorum conſilia, ſi poteſt. 2. ſi nõ poteſt, v. g. quia ſolus eſt, vel quia ex confeſſione rem intellexit, cõſideret, quantum res & tempus fert, utrum ex duobus illis ſit, vel videatur minus malum, idque eligat & non peccabit; v. g. in caſu dicto minus malum eſt, omittere ſacrum, quàm deſerere infirmum, quia de ſacro audiendo, eſt præceptum affirmativum tantùm, & juris humani, at de infirmo, eſt negativum, & juris naturalis, Sanch. Bec. *l. c.* Si utrumque videatur æquè grave, utrum volet, abſque peccato eliget, ob defectum libertatis. Quod verum eſt, etiamſi culpabiliter in iſtam perplexitatem ſe conieciſſet, modo de culpa præterita doleat. Ratio eſt, quia alioqui ad impoſſibile obligaremur, quod nec Deus exigit, nec fieri poteſt: ideòque tum ceſſat obligatio minor: vel ſi ſint, aut videantur æquales: utralibet, v. Laym. *l. c.* 4. & 5. Fill. *t. 21. c. 4.* Bon. *l. c. p. 6 n. 27.*

DUBIUM II.

Quid agendum cum Conſcientia ſpeculativè dubia.

Sunt quædam in Theologia opiniones dubiæ, & in utramque partem probabiles, quæ reddunt hominem ſpeculativè dubium. Quæritur ergo hìc, an & quomodo ex talibus poſſit formari Conſcientia practicè certa?

Reſp. Abſque peccato licèt ſequi opinionem probabilem, etiam alienam, & minus tutam (hoc eſt, quæ minùs remota videatur ab omni ſpecie peccati, quàm altera) relicta probabiliore, & tutiore propria: ſecluſa tamen omni iniuria, & periculo prximi, & dummodo opinio, quæ eligitur, adhuc ſit probabilis. Eſt communis Doctorum, quos citat & ſequitur Laym. & Bon. *t. 4. d. 2. q. 4. p. 9.*

Ratio eſt, tum quia qui ſequitur ſententiam gravi authoritate, vel non levis momenti ratione nixam, (hæc enim dicitur probabilis,) non agit temerè, ſed prudenter, ſequendo nimirum virorum

pru-

prudentum, & artis peritorum conſilium. Tum quia eſſet onus intolerabile, multiſque ſcrupulis expoſitum, in omni re examinare, quid ſit probabilius & tutius.

Dixi in reſponſione, *etiam alienum*, quia parum refert, quod oppoſita ſententia ipſi operanti videatur probabilior ſpeculativè; ſpeculativum enim illud judicium, eo ipſo quòd fortè incertum & falſum ſit, non debet eſſe regula operationis; cùm operans aliam regulam, eamque certam habeat quam ſequatur, ſcilicet hanc, quod in dubiis quiſque operari poſſit ſecundùm ſententiam, quam viri docti ut probabilem, & in praxi tutam defendunt. Neque tunc agit contra propriam conſcientiam, aut exponit ſe periculo peccandi formaliter.

Atque hinc colligitur reſolutio, ſequentium caſuum.

1. Confeſſarius, aut alius vir doctus, poteſt conſolenti reſpondere ſecundùm probabilem aliorum ſententiam, ſi fortè ei hæc ſit favorabilior, prætermiſſa etiam propria probabiliore, & tutiore: Ita Sanc. Bon. Ratio patet, quia ipſe Confeſſarius poteſt eam prudenter agendo ſequi. Et ſi ad inconſtantiæ notam fugiendam expediat reſpondere ſemper ſecundùm eadem principia, ut monet Sanc. *l. c. 19.* Bec. *n. 16.*

2. Poteſt etiam vir talis conſultus ſignificare conſulenti, opinionem à quibuſdam doctis tanquam probabilem defendi, quàm proinde ipſi ſequi liceat, quamvis ipſe conſultus eandem ſpeculativè falſam eſſe judicet, & proinde in praxi ipſe ſequi non audeat. Ratio eſt, quia alter habet jus ſequendi ſententiam probabilem, & hoc jus ſuum illi indicare non prohibetur. Laym. *l. 1. t. 2. c. 5.* Bonac. *p 9.*

3. Pœnitentem, qui ſecundùm probabilem opinionem operari vult, poteſt, imò ſecundùm communem ſententiam, debet Confeſſarius, & quidem ſi proprius ſit, ſive Parochus, ſub mortali, abſolvere, licèt ipſe judicet doctrinam illam eſſe falſam: ideoque fruſtrà remittet ad alium Confeſſarium, qui ſit ejuſdem ſententiæ. Ratio eſt, quia rectè diſpoſito non debet negari abſolutio. Azor. Vaſq. Sanc. Laym. *l. 1. t. 1. c. 5. n. 10.* Additque Dian. *p. 2. t. 13. R. 11.* ex Sanch. & Sancio, peccare mortaliter, ſi nolit abſolvere quando de mortali confeſſio fit, tametſi non ſit proprius ejus Confeſſarius.

4. Non ſunt damnandi, qui adeunt varios Doctores, donec unum reperiant faventem ſibi: dummodò is prudens ac pius, & non ſingularis habeatur. Ratio eſt, quia intendunt ſequi opinionem probabile. Ita Sanc. *l. 1. c. 9. num. 24.* Bon. & alii contra Navarr.

5. Superiori præcipienti ſecundùm opinionem probabilem, ſubditus tenetur obedire, etiam contra propriam probabiliorem ac tutiorem, v.g. ſi paululum ægrotus, probabilius & tutius pures te teneri ad jejunium, comedere tamen debes, ſequendo Superioris ſententiam minus tutam & probabilem. Ratio eſt, quia in dubio præſumitur pro Superiore, Laym. *l.* 1. *t.* 1. *c* 5 *n.* 11. *&* 12.

6. Poteſt Advocatus ſuſcipere patrocinium cauſæ probabilis, etſi judicet contrariam probabiliorem. Ita Laym. Bonac. *q.* 4. *p.* 6. Ratio eſt, quia utraque pars habet jus proferendi ſuas cauſas in judicio, v. *l.* 5. *c.* 3. *dub.* 3.

Dixi 2. In reſponſione *ſecluſa iniuria*, quia ſi periculum ſit ne proximo fiat damnum, aut injuria, locum habet axioma. *In dubio tutior via eligenda eſt*. Unde reſolvuntur hi Caſus.

1. In adminiſtratione Sacramentorum non ſemper licet ſequi ſententias ſpeculativè probabiles maximè circa valorem Sacramenti: ſed quoad ea, quæ à Miniſtro præſtanda ſunt, utendum eſt ſententia ſecuriore, & materia ac forma certa, v. g. in Baptiſmo. Ratio eſt, quia licèt præciſè operationem ſpectando, Miniſter non peccaret, ſequendo opinionem probabilem; nec Sacramento irrogaret irreverentiam: quia tamen effectus Sacramenti, ut remiſſio peccatorum, & infuſio gratiæ dependet à vera materia & forma, graviter proximo noceret; ideòque peccaret, qui pro materia certa adhiberet dubiam. Excipitur tamen caſus neceſſitatis; in quo Sacramentum cum dubio valoris, poteſt præberi ſub conditione, v. g. Baptiſmus morituro in aqua roſaceæ mixta, ſi naturalis deſit, quia tum proximus juvari debet ut poteſt: & ex duobus malis, minus eligendum. v. Laym. hic, & Suar. *t.* 4. *d.* 26. *ſ.* 6. Bec. *c.* 4. *q.* 9.

2. Medicus & Chirurgus ſequi debent tutiora & probabiliora: nec uti poſſunt, v. g. explorandi gratia, medicamento probabili, multòque minus dubio, ſi certum habeant. Sanc. Bon. *l. c* Bald. *de conſcientia dubia.* v. infrà *l.* 6. *c.* 3 *dub.* 7.

Dixi; *ſi adhuc ſit probabilis*: quia ſi probabilitatem amiſerit, ob aliquod decretum in contrarium, vel gravem cenſuram, vel rationem gravem de novo inventam, quæ difficulter refutanda videatur, non habet locum reſponſio. *unde reſolvitur hic Caſus*.

Non licet nunc abſolvere pœnitentem abſentem; etſi plures Doctores antehac id ſenſerint; horum enim ſententia nunc eſt abolita, & probabilitatem, ſi quàm habuit; amiſit præcipue accedente decreto Clementis Octavi. Bonac. *l. c. n.* 17. *&* *alii communiter*.

DU-

DUBIUM III.

An in dubio tutior pars ſit eligenda?

Reſpondeo. Qui in dubio conſtitutus, poſt diligens examen ſe nequit reſolvere, non tenetur ſemper eligere partem tutiorem, ſed poteſt amplecti partem faventem ſuæ libertati, (etiam minùs tutam) dummodò ſit in poſſeſſione ſuæ libertatis, juxta illud axioma; *in dubio melior eſt conditio poſſidentis*. Ratio eſt, quia talis non agit temerè, cùm utatur ſua libertate: quod cuivis licèt, quamdiu non conſtat eſſe ea privatum, cum eam, ut cætera externa bona, poſſideat. Proindeque volenti obligationem imponere, quæ libertate privet, incumbit probatio obligationis contractæ, juxta *reg* 11. *in* 6. Neque huic reſponſioni obſtat axioma contrarium, *in dubio tutior via eſt eligenda*; quia intelligitur; ſi ex una parte ſit dubium, ex altera certum, tunc hanc eſſe eligendam: quod ſi autem utraque pars tuta ſit, axioma univerſim non eſt præcepti, ſed conſilii, ut Navarr. Sanch. Bonac. *t.2.d.2.q.4.punct.9.n.*21. Layman, *l.*1 *t.*1.*c.*5. §.4. Filliucius *num.*157 *&* 160.

Porrò Pro regula cognoſcendi, quis ſit poſſeſſor; attendendum eſt, pro quò ſtet præſumptio in foro externo: is enim cenſebitur poſſidere: præſumptio autem cenſetur ſtare pro ea parte, quæ onus probandi in alium transfert. Bardi *d.*5.*c.*5. Unde cum Sanchez, Layman, *loc. cit. &* *aliis reſolvuntur Caſus ſeq.*

1. Dubitatur, poſt ſufficientem diligentiam adhibitam, an lex ſit impoſita, v.g. jejunii; item, an votum, vel iuramentum ſit emiſſum: non obligatur dubitans. Ratio eſt, quia cùm lex & vótum ut obligent, debeant ſufficienter proponi, meritò hìc præſumitur non eſſe, ideòque dubitans manet in poſſeſſione ſuæ libertatis. Suar. Fill. Laym. Contra verò ſi voviſſe conſtet, & dubitetur an ſatisfecerit, tenetur ſatisfacere; quia tunc votum eſt in poſſeſſione. Similiter dubitans an Horas legerit, tenetur legere, quia præceptum eſt in poſſeſſione. Ita Sanch. Layman, Bon. *l.c* Fill. *n.*163.

2. Qui certus eſt lege, & voto, dubius tamen, an & quid comprehendatur, lege, aut voto; ut, ſi ſciat ſe voviſſe religionem, dubitat autem utrum certam, an verò in communi tantùm: Item, vovit abſtinere à copula, dubitat verò an omni, ab illicita tantùm: non tenetur voto, quoad partem, de qua dubitat.

3. Si conſtet de lege, dubium autem ſit, an recepta vel abroga-

5. Superiori præcipienti ſecundùm opinionem probabilem, ſubditus tenetur obedire, etiam contra propriam probabiliorem ac tutiorem, v.g. ſi paululum ægrotus, probabilius & tutius putes te teneri ad jejunium, comedere tamen debes, ſequendo Superioris ſententiam minus tutam & probabilem. Ratio eſt, quia in dubio præſumitur pro Superiore, Laym. *l*. 1. *t*. 1. *c* 5 *n*. 11. *&* 12.

6. Poteſt Advocatus ſuſcipere patrocinium cauſæ probabilis, etſi judicet contrariam probabiliorem. Ita Laym. Bonac. *q*. 4. *p*. 6. Ratio eſt, quia utraque pars habet jus proferendi ſuas cauſas in judicio, v. *l*. 5. *c*. 3. *dub*. 3.

Dixi 2. In reſponſione *ſecluſa iniuria*, quia ſi periculum ſit ne proximo fiat damnum, aut injuria, locum habet axioma. *In dubio tutior via eligenda eſt*. Unde reſolvuntur hi Caſus.

1. In adminiſtratione Sacramentorum non ſemper licet ſequi ſententias ſpeculativè probabiles maximè circa valorem Sacramenti: ſed quoad ea, quæ à Miniſtro præſtanda ſunt, utendum eſt ſententia ſecuriore, & materia ac forma certa, v. g. in Baptiſmo. Ratio eſt, quia licèt præcisè operationem ſpectando, Miniſter non peccaret, ſequendo opinionem probabilem; nec Sacramento irrogaret irreverentiam; quia tamen effectus Sacramenti, ut remiſſio peccatorum, & infuſio gratiæ dependet à vera materia & forma, graviter proximo noceret; ideòque peccaret, qui pro materia certa adhiberet dubiam. Excipitur tamen caſus neceſſitatis; in quo Sacramentum cum dubio valoris, poteſt præberi ſub conditione, v. g. Baptiſmus morituro in aqua roſaceæ mixta, ſi naturalis deſit, quia tum proximus juvari debet ut poteſt: & ex duobus malis, minus eligendum. v. Laym. hic, & Suar. *t*. 4. *d*. 26. *ſ*. 6. Bec. *c*. 4. *q*. 9.

2. Medicus & Chirurgus ſequi debent tutiora & probabiliora: nec uti poſſunt, v. g. explorandi gratia, medicamento probabili, multòque minus dubio, ſi certum habeant. Sanc. Bon. *l. c* Bald. *de conſcientia dubia*. v. infrà *l*. 6. *c*. 3 *dub*. 7.

Dixi; *ſi adhuc ſit probabilis*: quia ſi probabilitatem amiſerit, ob aliquod decretum in contrarium, vel gravem cenſuram, vel rationem gravem de novo inventam, quæ difficulter refutanda videatur, non habet locum reſponſio. *unde reſolvitur hic Caſus*.

Non licet nunc abſolvere pœnitentem abſentem; etſi plures Doctores antehac id ſenſerint; horum enim ſententia nunc eſt abolita, & probabilitatem, ſi quàm habuit; amiſit præcipue accedente decreto Clementis Octavi. Bonac. *l. c. n*. 17. *&* *alii communiter*.

DU-

DUBIUM III.

An in dubio tutior pars ſit eligenda?

Reſpondeo. Qui in dubio conſtitutus, poſt diligens examen ſe nequit reſolvere, non tenetur ſemper eligere partem tutiorem, ſed poteſt amplecti partem faventem ſuæ libertati, (etiam minùs tutam) dummodò ſit in poſſeſſione ſuæ libertatis, juxta illud axioma; *in dubio melior eſt conditio poſſidentis*. Ratio eſt, quia talis non agit temerè, cùm utatur ſua libertate: quod cuivis licèt, quamdiu non conſtat eſſe ea privatum, cum eam, ut cætera externa bona, poſſideat. Proindeque volenti obligationem imponere, quæ libertate privet, incumbit probatio obligationis contractæ, juxta *reg* 11. *in* 6. Neque huic reſponſioni obſtat axioma contrarium, *in dubio tutior via eſt eligenda*; quia intelligitur; ſi ex una parte ſit dubium, ex altera certum, tunc hanc eſſe eligendam: quod ſi autem utraque pars tuta ſit, axioma univerſim non eſt præcepti, ſed conſilii, ut Navarr. Sanch. Bonac. *t.* 2. *d.* 2. *q.* 4. *punct.* 9. *n.* 21. Layman, *l.* 1 *t.* 1. *c.* 5. §. 4. Filliucius *num.* 157 & 160.

Portò Pro regula cognoſcendi, quis ſit poſſeſſor; attendendum eſt, pro quò ſtet præſumptio in foro externo: is enim cenſebitur poſſidere: præſumptio autem cenſetur ſtare pro ea parte, quæ onus probandi in alium transfert. Bardi *d.* 5. *c.* 5. Unde cum Sanchez, Layman, *loc. cit. & aliis reſolvuntur Caſus ſeq.*

1. Dubitatur, poſt ſufficientem diligentiam adhibitam, an lex ſit impoſita, v.g. jejunii; item, an votum, vel iuramentum ſit emiſſum: non obligatur dubitans. Ratio eſt, quia cùm lex & votum ut obligent, debeant ſufficienter proponi, meritò hìc præſumitur non eſſe, ideòque dubitans manet in poſſeſſione ſuæ libertatis. Suar. Fill. Laym. Contra verò ſi voviſſe conſtet, & dubitetur an ſatisfecerit, tenetur ſatisfacere; quia tunc votum eſt in poſſeſſione. Similiter dubitans an Horas legerit, tenetur legere, quia præceptum eſt in poſſeſſione. Ita Sanch. Layman, Bon. *l. c* Fill. *n.* 163.

2. Qui certus eſt lege, & voto, dubius tamen, an & quid comprehendatur, lege, aut voto; ut, ſi ſciat ſe voviſſe religionem, dubitat autem utrum certam, an verò in communi tantùm: Item, vovit abſtinere à copula, dubitat verò an omni, ab illicita tantùm: non tenetur voto, quoad partem, de qua dubitat.

3. Si conſtet de lege, dubium autem ſit, an recepta vel abroga-

lege, pro ea ſtat præſumptio & poſſeſſio, proindeque alleganti eam non eſſe receptam vel abrogatam, incumbit onus probandi, ideòque dum non probat, lege tenetur, Laym. *l.1.t.4. c.3.* Sanc. Fill. contra Salas & Azor. qui docent, ſi dubites, an lex ſit acceptata, ea re non teneri.

4 Qui dubitat, an vigeſimum primum annum expleverit, non tenetur jejunio, qua libertas eſt in poſſeſſione. Contra verò res ſe habet, ſi dubites de ætate ad ordinem ſacrum, vel beneficium requiſita; quia præſumptio & poſſeſſio eſt pro præcepto: ideòque non potes recipere, donec de ætate conſtet. Laym. *l.c. num.* 35. Sanch. *d* 40. & 41.

5. Si cras ſit jejunium, & poſt examen dubitas, an ſit audita duodecima noctis hora, potes cenare, carnibus veſci: quia libertas eſt in poſſeſſione. Contra verò, ſi hodie ſit jejunium, & dubitas, an ſit duodecima noctis, non licet; quia præceptum eſt in poſſeſſione: cùm conſtet hodiernum diem eſſe jejunii, & dubium ſit an tranſactus, Sanch. Laym. *l. c.* Quæ omnia intellige de dubio ſtrictè ſumpto: ſi enim ſit ratio dubiũ deponendi, v.g. quia aliqua horologia ſonuerunt duodecimam, alia non ceſſat ratio data. Cùm enim duo horologia ſint quaſi duo Doctores, ſeu opiniones probabiles, licet utrũlibet ſequi, niſi ſcias unũ errare Laym. & alii cõmuniter.

6. Si dubites, utrum mediam noctem cœnando exceſſeris, vel maſticando aliquid deglutiveris, non licet celebrare, vel Euchariſtiam ſumere, Sanch. *l.2. de matr. d.*41.*n.*40. Fagund. *p.* 3. *l.* 3. *c.* 5. *n.* 18. tum quia lex jejunè ſumendi eſt in poſſeſſione; tum, quia gravis eſt irreverentia. Quanquam contraria ſententia Layman, *l.* 1. *t.* 1. *c.* 5. *n.* 36. probabilis; Dian. verò *t.* 2. *t.* 4. *de Sacram. R.* 29 tuta etiam in praxi videatur, eo quod lex Eccleſiaſtica in caſu dubio, non videatur tam arctè conſtringere conſcientias, & in dubio factum præſumi non debeat: neque cenſeatur irreverens, qui juris præſumptionem ſequitur, v. infrà *l.* 6. *t.* 3 *c.* 2. *d.* 2. & de Lugo *d.* 15. *n.* 14.

7. Si poſt contractum bona fide matrimonium, dubium de valore ſuperveniat, quòd poſt veritatis inquiſitionem depelli non poſſit, debitum non tantùm reddi, ſed etiam exigi poteſt: quia dubium ſuperveniens bonæ fidei poſſeſſori obeſſe non debet. Vide Sanch. *lib.* 2. *de matrimon. diſp* 41. *n.* 47. Bonac. *loc. cit.*

8. Qui certus eſt de debito, & dubitat, an ſolverit, tenetur ſolvere. Suar. Vaſq. Lugo, Dian. *p.* 2. *c.* 6. *miſc. R* 59. niſi etiam creditor dubitet: tunc enim, Tan. *in l.* 2. *d.* 2. *q.* 6. *d.* 4. putat non teneri: quod Lay. *l.* 1. *t.* 1. *c.* 6. ita limitat ut teneatur non ad integram ſolutionem,

tionem, ſed ad partem ejus, pro qualitate dubii: quod Dian. *p.* *t.*3. *R.*35. amplectitur ut probabile.

CAPUT III.

Quid Conſcientia ſcrupuloſa, & quid in ea agendum?

RESpond. I. Scrupulus, eſt inanis apprehenſio, & hinc ortus timor, & anxietas, alicubi eſſe peccatum, ubi non eſt. Ita communiter Nau. Azor. & cæteri.

Reſp. 2 Licet operari cum Conſcientia ſcrupuloſa, manente ſcrupulo, dummodo judicetur eſſe ſcrupulus, & ut talis contemnatur. Neque tamen opus eſt, ut ad ſingulos actus formetur hoc expreſſum judicium, quod ſit ſcrupulus, ſed ſufficit, quòd contra eum agat ex habituali, vel virtuali judicio, ab experientia præteritorum actuum. Ratio eſt, quia talis nulli periculo ſe exponit; cum ad benè operandum ſufficiat judicium probabile aliquid licere: ſcrupulus autem cùm ex levi fundamento procedat, non tollit judicium practicum probabile, Sanc. *l* 1 *c.*10. Reg. Becan. Fil. *n.* 176.

Reſp. 3. Signa Conſcientiæ ſcrupuloſæ ſunt: 1. Pertinacia judicii, qua doctorum conſiliis non acquieſcunt: unde varios conſulunt, & fatigant, ac tandem nullius judicio ſtant, niſi ſuo. 2. Ex levi apparentia frequens judiciorum mutatio: unde oritur in agendo inconſtantia, Sic v.g. in Horis legendis aliquando decies mutabunt judicium, de lecto vel non lecto aliquo verſiculo. 3 Quod ex priore procedit, perturbatè agere, & cæco quodam modo in externis actionibus verſari. 4. Habere reflexiones extravagantes infinitarum circumſtantiarum. 5. Timere in omnibus peccatum, ac contra ſapientiam, & proprium ſæpè judicium eſſe inquietum. 6. Si confeſſarius judicet te eſſe ſcrupuloſum. 7. In particulari ſigna ſcrupuli præſentis ſunt hæc duo. 1. Si per illum experiaris nimium angi, & turbari. 2. Si alias expertus ſis, te ſimilia apprehendiſſe ſine fundamento.

Reſp 4. Remedia Conſcientiæ ſcrupuloſæ ſunt. 1. Scrupulos contemnere, contra illos agere, nec cogitatione fovere. 2. Iudicio Confeſſarii, vel alterius viri docti ac pii acquieſcere, non recurrendo ad eum in ſingulis actionibus; ſic enim ſe, & illum fatigant, cum ſcrupulorum incremento, ſed accipiendo ab eo generalia principia, à quibus nullius ſcrupuli cauſa, imò nullo modo, recedat. Etſi enim alterum errare contingeret: quia tamen

hoc

hoc faciendo agit, quod in ſe eſt, non peccabit III. bonorum vitam, & conſuetudinem tanquam regulam intueri, S. Ant Syl. IV. Aſſuefacere ſe ad ſequendas ſententias mitiores, & minùs etiam tutas. Fil. *c.* 4. *n.* 122. V. Non judicare quidquam eſſe mortale, niſi certò ſciat Azor. *lib.* 2 *cap.* 20. Vaſq. Sanchez. Filliuc. *t.* 2. *cap.* 4 VI. Nunquam otiari; quia otium implet phantaſiam cogitationibus ſcrupuloſis. VII. Deſtruere cauſas ſcrupulorum; v. g. melancolicus evacuet medicamentis atram bilem; pertinax frangat ſuum judicium, ſuperbus prudentiæ non confidat; rudis inſtructionem petat; timidus meditetur bonitatem Dei; quæ non imponit præcepta re. digentia ad inſaniam. VIII. Noſſe ſcrupuloſorum privilegia, ut 1. quod non teneantur in agendo adhibere examen, & diligentiam, niſi valde mediocrem, nec tantam, quantum alii: & quod, dum angit ſcrupulus, nec ſuppetit conſilium, poſſint liberè agere quod volunt, niſi certum, & evidens ſit eſſe peccatum, vide Vaſquez *in* 1. 2. *ad* 57. 2. Quòd nihil teneantur repetere ex præteritis confeſſionibus, niſi certò ſciant illud eſſe mortale, & ſe rite confeſſos non eſſe. Non eſt autem certus ſcrupuloſus, quamdiu dubitat. Unde ſuadet Laym. ut nunquam confiteatur dubia, & ſcrupulos. Et Sà C. *Dubium*, Sanchez, Azor. &c. dicunt non teneri confiteri, niſi quæ jurare poſſit eſſe mortalia, & nunquam eſſe confeſſum. Ratio utriuſque privilegii eſt, quia in ſcrupuloſo, ex nimio timore peccandi, turbatur ratio, ita ut non poſſit rectè rem examinare. Unde eſto aliqua confeſſus non fuerit, non tenetur tamen cum tanto damno, & periculo anxietatis perpetuæ, procurare integritatem confeſſionis, cum ab ea minores ſæpè difficultates excuſent, ut notant Konin. Laym. Bonac. Azor. Bec. IX. Confeſſarius non permittat confiteri, vel proponere ſcrupulos, vel dubia (maximè, ſi ſemel ad ſatietatem audiverit,) quia alioqui nunquam fontem ſcrupulorum exauriet v. apud Layman *hic cap.* 6. Fil. Sanch. *hic &* *l.* 2 *de mat. d.* 4. Azor. *t.* 1. *l.* 2. *c.* 20. Breſterum, *l.* 6. *toto*, Bec. *p.* 2. *t.* 1. *c.* 4. Bonac. *d.* 1 *q.* 4. *p.* 9.

TRA-

TRACTATUS II.

De Regula externa actuum humanorum, ſcilicet Lege.

CAPUT PRIMUM.

De natura, & obligatione Legis in genere.

DUBIUM I.

Quid ſit Lex ſive Præceptum.

RESpondeo. Lex, & Præceptum, prout hic indiſtinctè accipitur, eſt recta agendorum aut omittendorum ratio. Interim, cùm à Superiore non Communitati, ſed alicui tantum, aut aliquibus in particulari aliquid præcipitur, non appellatur Lex, ſed Præceptum tantum Suar. Laym. Bon *d.1.q.1.p.1.* Unde reſolves.

1 Ad Legem, ſeu Præceptum quis tenetur, non ad Conſilium: cùm hoc tantùm dirigat, illud verò obliget. *Ibid.*

2 Cùm iniqua lex eſt, & contra rationem, non obligat; quia deficit à rectitudine. *Ibid.*

3 Cùm dubiũ eſt de juſtitia, teneris lege: quia legislator poſſidet jus præcipiendi: idemque regitur altiore conſilio, ac poteſt habere rationes ſubditis occultas. Addit Suar. etiam obligare, licet contra juſtitiam legis ſint rationes probabiles: quia aliàs nimia daretur licentia legibus non parẽdi, cùm vix poſſint eſſe tã juſtæ, quin aliqua apparens ratio dubitationẽ movere poſſit Suar *l.1.c.9.* Bon. *p.* 8 *n.11.*

4 Leges, & ſententiæ latæ à tyrannis, obligant ſi ii pacificè regna poſſideant, & à Republica tolerentur. Nec obſtat; quod ſententia judicis illegitimi dicatur eſſe nulla: id enim verum eſt de ſententia, prout eſt præcisè à tiranno; non autem, prout eſt à voluntate, ſaltem interpretativa, & implicita Reipublicæ, quæ dum tyrannum, & judices ab eo conſtitutos repellere nequit, tacitè confert iis poteſtatem gubernandi eorumque leges, & acta ratificat. Leſſ. *l.2.c.9.d.9.* Sal. *d* 10. *ſ* 3. *n* 14.

5 Non tenetur quis ad legem, niſi promulgata ſit, ſive denunciata. D.Th. *p.2.q.90.* Laym. *l.1.t.4.c.3.* Molina, Salas, Suarez, & aliĩ communiter.

DUBIUM II.

Quotuplex eſt Præceptum.

Reſp. Præceptum dividitur 1. univerſaliter in Affirmatiuum, & Negatiuum. Illud eſt quod bonum præcipit: hoc, quod malum prohibet.

Digitized by Google

hibet. Differunt inter ſe, quòd Affirmativum obliget quidem ſemper, ſed non ad ſemper, ſeu, non pro omni tempore, v.g. Honorandi ſunt parentes; non ſemper ſed ſuo tempore. Negativum obligat, & ſemper, & ad ſemper. Vide Bec. *in* 1 *2.t.3.c.1.q.3.*

2 In Naturale, & Poſitivum. Præceptum Naturale, ſive juris naturæ, eſt dictamen, ſeu judicium noſtræ rationis, quo per lumen nobis ab authore naturæ impreſſum ſtatuimus, quid agendum, & quid vitandum ſit, quale eſt illud. Bonum eſt faciendum; malum fugiendum. Ex quo præcepto generali particularia, v. g. Deum eſſe colendum, nemini faciendam eſſe injuriam, imò omnia præcepta Decalogi, (excepta circumſtantia Sabbati) multaque alia derivantur. Præceptum poſitivum, ſeu juris poſitivi eſt, quod libera Dei, vel hominum voluntate poſitum eſt, & ex eadem dependet. v.g. Præceptum de Baptiſmo, jejunio quadrageſimali, &c.

Porrò quomodò Præcepta poſitiva mutari, & variari poſſint, ac ſoleant; Naturalia verò ſemper maneant. Vide apud Scholaſticos, & Leſſ. *l.2. de jure, & juſt.c.2.d.2.*

Reſpond. 2 Præceptum poſitivum dividitur in Præceptum Iuris divini, quod ſcilicet à Deo traditum eſt, & in Juris humani, quod ab homine. Poſitivum divinum dividitur in præcepta Veteris, & Novæ legis. Lex vetus continebat præcepta moralia, cæremonialia, & judicialia, de quibus, vid. D.Th. 1. *2.d.* 3. Lex nova continet præcepta ſupernaturalia fidei, & Sacramentorum. Poſitivum humanum dividitur in præceptum Iuris Eccleſiaſtici, ſive Canonici, quod authoritate Eccleſiæ ſcilicet, Summi Pontificis, aut Concilii ſtatutum eſt; & Juris Civilis, ſeu Politici, quod fundatur in poteſtate ſæculari.

DUBIUM III.

An vis, & ſubſtantia Legis Poſitivæ dependeat ab acceptatione communitatis.

Reſpondeo. Etſi ita ſentiat Canoniſtæ: item Navarr. Azor. &c. citati à Laym. *lib. 1. tr. 4 c. 3.* eo quod ponant, leges hac tacita conditione ferri, ſi à populo fuerint acceptatæ, alioqui vim, ſeu obligationem, non habituras. Verior tamen ſententia eſt Theologorum, leges abſoluti Magiſtratus non pendere à populi acceptatione, & conſenſu, ſed mox ut legitimè promulgatæ ſunt, obligare populum ad recipiendum: præſertim in legibus Pontificis, qui ſuam poteſtatem non accepit à populo, ſed Chriſto, Vaſq. Suar. Molina, &c. Unde à Laym. *l. c.* reſolvuntur hi Caſus.

1. Epiſcopis ex officio incumbit, novas leges Pontificias, (ut Prin-

Principibus,Imperatorias:) promulgare per ſuas diœceſes,atque in uſum deducere.

2 Si lex in Provincia promulgata ſit, ſed à majore parte populi non accipiatur,nec obſervetur,tunc,ſi legislator id ſciat, & taceat, cenſetur hoc ipſo legem revocare. Si verò id ſciat, & urgeat obſervationem, quiſque tenetur eam ſervare, quia potiùs caput ſuum, quam reliqua membra ſequi debet.

3 Si Princeps neſciat, non recipi,nec deduci ad uſum; durat legis obligatio donec elabatur decennium: quo elapſo,præſcriptum eſt contra eam,ſive Imperatoria ſit,ſive Pontificia; & tunc non amplius obligat. Uti & Lex Eccleſiæ,etſi ſemel recepta ſit,aboletur per præſcriptionem, ſed annorum plurium,nempè quadraginta, Nau. Azor. Suar.

4 Si tu legem promulgatam paratus ſis ſuſcipere, & data occaſione etiam obſerves; ſed alii pleriq;è communitate non recipiant, nec recepturi videantur, tunc ſaltem ab ea excuſaberis per diſcretionem,

5 Et ſi primi Epiſcopi fortè peccàrint,non recipiendo legem, & in uſum deducendo,ſucceſſores tamen eorum,ſi poſt longum tempus videant non obſervatam, credere poſſunt eſſe ſublatam per præſcriptionem.

6 In dubio,num lex recepta ſit,necne,præſumendum eſt pro ipſa:quia factum in dubio præſumitur,ſi de jure faciendum erat. Vid. Azor.*l.5.c.4.* Laym.*hic q* 3 Sal.*de leg.diſp.13.ſ.3.*

DUBIUM IV.

An præcepta etiam humana obligent ſub peccato, & quali?

Reſpõdeo,Cùm Deus ſit Dominus noſter,atque etiam Superioribus parere nos juſſerit,non ſolum ipſe,ſed & illi nobis præcipere poſſunt, & præcipiunt, tum ſub pœna,tum etiam ſub culpa. ſive peccato; idque gravi aut levi, prout & rei præceptæ ad intentum finem neceſſitas, & materiæ quantitas, & eorum voluntas ſeſe habent,quæ ex eorum verbis,circumſtantiis, aut prudentem æſtimatione ſolet colligi. Ita Theologi communiter S.Th. Suar. Salas,&c.

Unde reſolvuntur hi Caſus.

1 Graviter peccat, qui deliberatè & in materia magna violat præceptum aliquod Decalogi, vel Eccleſiæ.

2 Cùm res levis eſt, non peccat mortaliter tranſgrediens, etſi ſuperior ſub mortali præceperit;quia id eum poſſe negant Suarez, Layman, & alii communiter; v.g. ne quis frangat ſilentium, ne edat vvam, ut claudat oſtium, &c. quia eſt res parva, & incapax

tatnæ

tantæ obligationis. Nec ipſe Deus in materia parva ſub mortali obligat. v Leſſ. *l. 2 c. 4 d. 9.* Salas *d. 10 ſ. 7.*

3 Aliud eſſet ſi materia aliàs levis fieret gravis ratione circumſtantiarum ut v. g. contemptus ſcandali, magni boni, communis vel finis à legiſlatore intenti. Sic abſtinentia à pomo in Paradiſo in ſe quidē parva; graviſſima tamē erat ex circūſtantia finis. Suar. *l. 3. c. 25.*

4 Quando materia eſt gravis, poteſt Superior præcipere ſub culpa tantum levi: quia ſicut poteſt nullo modo obligare, non præcipiendo: ita etiam poteſt obligare ſub veniali tantum. Ita Suar. Leſſ. *l. c.* contra Vaſq.

5 Potiſſima ſigna, ex quibus colligi poſſit, an lex obliget ſub gravi culpa, ſunt hæc. I. Si materia ſit gravis, & non conſtet in contrarium de voluntate præcipientis, Unde Cai. *in ſum. verb. cler.* docet Clericos tantum peccare venialiter, dum contra præcepta Juris poſitivi, aves & canes ſequuntur ad venandum. II. Si verba magnam vim habent, ut jubemus, interdicimus, in virtute S. obedientiæ; vel vi voti, aut juramenti, vel graviter mandamus &c. III. Si pœna magna adiiciatur, ut excommunicationis, depoſitionis, maledictionis æternæ, exilii perpetui, mortis, &c. IV. Si ita fert uſus & conſuetudo, inter peritos & timoratos; quia conſuetudo eſt optima legum interpres, ut patet in lege jejunii Eccleſiaſtici, & abſtinentiæ à carnibus; item communiones annuæ, quas graviter obligare probant hic Tol. Laym. *c. 14. n. 4.* Bon. *p. 7. ſ. 4.*

CAPUT II.

De ſubiecto, cui datur Præceptum.

DUBIUM I.

Quæ perſonæ præceptis obligentur.

RESpondeo. Soli ſubditi ratione utentes obligantur, ita ut eorum tranſgreſſione peccent. Quod addo propter ebrios, & ad tempus amentes, qui etſi verè iis obligentur, eorum tamen violatione non peccant, defectu advertentiæ rationis, & conſenſus. Pars prior eſt communis, & certa. Fill. *t. 21. c. 11* q. 10. Bon. *p. 6. &c.* Laym. *l. 1 tr 4 c. 10.* Poſterior eſt eorundē. Cujus ratio eſt, tum quia præceptū cùm ſit directiuum, ſupponit uſum rationis: tum, quia obedientia tantum eſt eorum, qui ratione & voluntate utuntur. Neque aliàs tranſgreſſio ad culpam imputari poſſet. *Vnde reſolves hos Caſus.*

1 Legiſlator non tenetur ſuis legibus, ut ſic, quoad vim coacti-

vam,

vam,& pœnam,ſive directè: indirectè tamen,& quoad vim directivam,& ex æquitate quadam, tenetur ſe, tanquam caput, membris conformare.Ita S.Th.*q.96 a.5.ad 3* Syl Suar.Bonac.Laym.*l.1 t 4.c.9.* contra Azor. Tenetur etiam in contractibus, cum reliquis pari conditione uti Vid Fil.*t.21.c.5*.

2 Infideles non baptizati,etiam Catechumeni, non obligantur præceptis Eccleſiæ: obligantur tamen hæretici, & alii qui per Baptiſmum, Eccleſiæ ſemel ſunt ſubjecti.

3 Etſi pueri ratione utentes,legibus iis Eccleſiæ,quarum materia eorum ætati eſt conveniens, v.g. confeſſionis annuæ, ſecundùm Navar.Henriq.& Azor.Item abſtinentiæ à carnibus, auditionis ſacri, ſecundum Sanch. &c. obligentur; quoad culpam; non tamen quoad pœnas ordinarias,niſi ſint puberes, quales ſunt maſculi anno decimoquarto, puellæ duodecimo, abſoluto. Ita Sotus Vaſq. *de pœnit. quæſt.90.a.2.*Sà *v. Cenſura*.

4 Infantibus,non baptizatis,& perpetuò amentibus, licitè dantur carnes diebus Veneris,& imponuntur opera ſervilia feſtis, non tamen ebriis: cum legi maneant ſubjecti, uti nec licitè irritantur amentes ad blaſphemandum, lædendum, &c. eo quod talis actio tribueretur principali agenti, qui alterius opera uteretur, quaſi inſtrumento,ut Laym.*l 1.t.4.c.*10. *Bon.p.6.*& Sanch 1.*mor.c.*12.

5 Clerici,cùm jure divino ſint exempti de poteſtate civili,ut docet Bell.*l 1.de Cleric.c.*28. non tenentur legibus civilibus directè, & quoad vim coactivam. Undè nec à Principe ſæculari puniri poſſunt.Cùm tamen ſint membra Reipub.& alioqui communis æquitas ſervari non poſſet, tenentur indirectè, & quoad vim directivam,legibus communibus iis,quæ ad bonum commune ſpectant, & eorum ſtatui non repugnat, quales v. g. ſunt leges prohibentes vel irritantes contractum(niſi hæ ſint pœnales,tunc enim quia vim coactivam obtinent,eos non ligant) ideòque peccant contra juſtitiam,& ad reſtitutionem tenentur, ſi frumenta, v. g. vel alia vendant,ultra pretium à Principe ſtatutum.Ita Molina, Suar. Sal. Tan. Vid.Laym.*l.c.* quia jus Naturæ exigit ut vendant pretio iuſto: tale autem cenſentur,quod decernitur lege.

DUBIUM II.

An peregrini teneantur legibus ſui domicilii, dum ab eo abſunt?

Suppono I. Præceptum aliud eſſe locale, quod ſcilicet certa-

tam-

tantum loco, urbe v. g. vel Parochia obligat, aliud univerſale, ſeu juris communis, quod totam ferè Eccleſiam obligat.

Suppono II. Peregrinos propriè dici eos, qui aliquo veniunt animo non manendi, ſed tantùm ſubſiſtendi per aliquot dies, vel ad ſummum per minorem anni partem, ut mercatores, viatores: non autem ſtudioſi, neque ancillæ, quæ veniunt ad ſerviendum.

Reſpondeo. Non obligari. Ita Navarr. Sanc. Leſſ. *l.4.cap.3.diſt.* 8. Ratio, quia præcepta localia per ſe, & directè reſpiciunt territorium, eique ſunt affixa, atque adeò non obligant niſi exiſtentes intra illud. Lex enim ita fertur; v.g. Feſtum illud tali loco celebretur: ideoque hic valet illud: *Si fueris Romæ, &c.* Addit Laym. *c.* 11. præceptum locale expirare etiam intra proprium territorium, in loco exempto, quòd is æquiparetur loco ſito extra territorium. *Ex quibus reſolves hos caſus.*

1 Si Epiſcopus ſub pœna excommunicationis vetet luſum aleæ, non obligantur Clerici ludentes in loco exempto à juriſdictione Epiſcopi. Bon. *p.6* Lay. *c.11. n.5.*

2 Si quis die jejunii, aut feſto, ſit in loco alio, non ſui territorii, aut exempto, ubi tunc non eſt jejunium, aut feſtum poteſt ibi comedere, exercere ſervilia. Lay. *l. c. c.* 11. Bon.

3 Id etiam habet locum in præceptis juris communis, ſi in loco iſto ſint uſu abrogata, vel non recepta, vel habeatur privilegium. Quare poteſt v.g. Mediolani primis quatuor diebus quadrageſimæ veſci carnibus cùm id ibi liceat. Item in Belgio ſabbatis intra Nativitatem, & purificationem, veſci carnibus: item in loco, ubi Tridentinum non eſt receptum, validè, (etſi non licitè) inire matrimonium clandeſtinum. Suar. Sanch *l 1.c.12.* Leſſ. &c.

4 Poteſt quis diſcedens manè ex oppido, ubi non eſt jejunium veſci carnibus, etſi meridie rediturus ſit domum ubi eſt jejunium nec tunc ubi domum venerit, tenebitur ad ſervandum jejunium iſta die, cùm illud jam violaverit, ideoque ſervare non poſſit, tenebitur tamen domi ad abſtinentiam à carnibus, cum illa adhuc poſſit ibi ſervari, eò quòd ſit dividua. V. Sanchez *l.c.* Leſſ. *c.12. d.8.*

5 Si quis abiturus eſt loco, ubi eſt jejunium, ſciatque certò perventurum veſperi ad locum, ubi non ſit jejunium, tunc etſi non poſſit ibi veſci carnibus, unde abit, (cùm iſta abſtinentia ſit dividua) poteſt tamen ibi mane jentare, & meridie prandere, ut contra quoſdam docent Leſſ. & Sanch. ſupra.

6 Pro-

6 Probabile etiam eſt, & in conſcientia ſecurum, quod docet Sanch. *l* 1. *de matr. d* 18. *&* 1. *mor. cap* 12. contra Navar. Suar. peregrinos, antequam excedant proprio territorio, non teneri implere præcepta, quæ eos ibi deprehendunt, v. g. non teneri eum manè audire ſacrum die feſto, qui ante prandium venturus ſit aliò, ubi non ſit feſtum: quia ſi manſiſſet ſuo loco, ubi præceptum obligabat, poterat differre ad id tempus: quando autem pervenit ad alium locum, deſinit obligari. Nec obſtat, quod prævidens impedimentum, teneatur prævenire, quia id tunc tantum verum eſt, quando manente vi præcepti quis eſt impediendus, hic autem ab obligatione præcepti abſolvitur. Contraria tamen ſententia, tanquam magis pia, ſuaderi poteſt, niſi quid obſtet. Sanchez 1. *moral. cap.* 12. *& l.* 13. *de matr. d* 18. *n* 21.

DUBIUM III.

An peregrini & vagi teneantur præceptis locorum, in quibus morantur?

Reſp. Regulariter non tenentur præceptis ſpecialibus illorum locorum. Ita Laym Sanch. Azor. Koning Leſſ. Reginal. Fil. contra Navarrum, Suar. Sà, &c. (& quoad vagos, etiam contra Bon. & Sanch.) Ratio eſt, quia non poteſt dari ulla ratio hujus obligationis, cùm illi non ſint ſubditi, vel locis, vel Superioribus, quorum tales leges fuerunt, ideoque ſint extra eorum juriſdictionem. Nec obſtat: 1. eos nullis partialium locorum ſtatutis, ſed ſolo jure communi teneri, quia id non eſt abſurdum. Nec, 2. quòd vagi, ob delicta admiſſa, puniri poſſint: hoc enim conſuetudo recepit, ne ſcelera maneant impunita.

Dixi 1. *regulariter*; quia tenentur quibuſdam legibus, maximè quarum violatio cederet in damnum, & injuriam illius loci, in quo morantur, ut etiam iis, quæ ſunt de contractibus celebrandis. *Unde reſolves hos Caſus*.

1 Tales non tenentur audire Miſſam, & poſſunt opera ſervilia exercere die iſtic feſto, non tenentur jejunare, nec abſtinere à carnibus, quando iſtic eſt jejunium, & domi ſuæ non eſt. Intellige utrumque, ſecluſo ſcandalo, propter quod Epiſcopus loci punire poſſet. Laym. *l. c. t.* 3 *c.* 12. *n.* 4.

2 Peregrinis non licet frumenta evehere, vel vendere, ſupra pretium ibi ſtatutum, noctu arma ferre, &c. ſi talia ibi prohibita ſint. Panorm. Reg. Sanc. *n.* 36.

Dixi 2. *Præceptis ſpecialibus*: quia ſi domi tuæ conſuetudine derogatum ſit alicui præcepto juris communis, & aliò venias ubi

Digitized by Google

illud viget, eodem obligaberis. Ratio eſt, quia lex juris communis eſt univerſalis, & obligat omnes ſine ordine ad locum, Laym. *c.12.n.3. Unde reſolvitur hic caſus.*

Belga aliquis veniens Coloniam, v.g. tenetur iſtic ſabbatis inter Nativitatem Chriſti, & Purificationem, abſtinere à carnibus, quia privilegium ejus comedendi tunc carnes, non eſt perſonale, ſed locale: ideoque expirat extra locum, Laym. *l. c.*

DUBIUM IV.

An Peregrini teneantur præceptis juris communis, ſi non ſint in uſu in loco ubi morantur?

Reſp. Non teneri. Ratio eſt, quia tunc valet privilegium locale, quo frui poſſunt omnes qui in loco morantur. Ita Sanch. 1. *mor. c.*12. Suar. Lay. &c. Unde reſolvuntur ſequentes Caſus.

1. Si Germanus per Hiſpaniam tranſeat, poteſt ſabbatis veſci inteſtinis animalium. Idem ſi per Belgium, aut Mediolanum iter habeat, poteſt inter Nativitatem Chriſti, & Purificationem in Belgio, ſabbatis Mediolani verò quatuor primis diebus Quadrageſimæ carnibus veſci. Sanc. Suar. Bon *p.6. n.61.*

2. Si quis ex Diœceſi Catholica, v. g. Hildeſio, ubi vetus Calendarium adhuc eſt in uſu, veniat in aliam ubi novum eſt præceptum, v. g. Monaſterium, poteſt, ſi ibi Quadrageſima præteriit, carnibus veſci, ut docet Sanch. *l.c.* Salas *n.* 69. Bon. *a.* 64. Leſſ. *l.*4. *c* 2. *d.* 8. qui tamen contrariam ſententiam ſuadet in praxi, licèt hæc tuta ſit, ut etiam docet Laym.

Addidi *ex Diœceſi Catholica:* quia ſi Catholicus veniat in terras hæreticorum, ubi alii Catholici non ſunt tenetur ibi ſervare novum Calendarium ad vitandum ſcandalum, & contemptum Eccleſiæ Catholicæ. Vid. Lay. *l.*1. *t.*4. *c.*11 *n.*8.

CAPUT III.

De modo, quo obſervanda ſunt præcepta.

DUBIUM I.

An debeant impleri ex Charitate?

Reſp. Poſſunt impleri ſine charitate, niſi hanc in ſubſtantia includant; ut v. g. præceptum dilectionis Dei Ratio eſt, quia tantum præcipitur ſubſtantia actus incluſi in præcepto v.g. ut honoretur parens; non autem finis, aut modus præcepti, ut docet S. Tho. 1.2. *q.* 100. *a.* 10. Interim certum eſt, requiri charitatem in operante, ut impletio præcepti ſit meritoria, juxta illud 1. Corinth. 13. *Si linguis hominum loquar.* S. Thom. Suar. Sanc. Unde reſolvuntur ſequentes Caſus.

1. Si

1. Si quis jejunet, vel interſit ſacro, ob vanam gloriam, vel etiam ut furetur, poteſt nihilominus implere præceptum etiam per actū ex circumſtantiis peccaminoſum: quia implet ſubſtantiam illius præcepti, licet peccet contra aliud, cui fini ille malus opponitur, ut docet Sanch. 1. *mor. c.* 14. Laym. *l.* 1 *t.* 4. *c.* 4. *n.* 6 Card. de Lugo *diſp.* 22. *ſ.* 2. *n.* 23.

2. Simili ratione impletur votum, juramentum Deo factum, pœnitentia Sacramentalis, licet actus ipſe ſit peccatum. *Ibid. ll. cc.*

DUBIUM II.

An ad impletionem, requiratur intentio iis ſatisfaciendi?

Reſp. Quod non. Ita Sanc. Vaſq. 1. 2. *q.* 100. *a* 9 & alii communiter. Ratio eſt, quia lex tantum præcipit liberam operis externi executionem, v. g. auditionem ſacri: non autem, ut alio peculiari actu quis velit, vel intendat præcepto ſatisfacere, ſivè ut alii loquuntur, præcepta non obligant ad obedientiam formalem, hoc eſt, ut aliud fiat, quia præcipitur, ſed tantum ad materialem, ſive ut fiat quod præcipitur, vid. *inf. l.* 3. *tr.* 3. *c.* 1. *d.* 3. Unde reſolvuntur ſequentes Caſus.

1. Qui alicujus præcepti immemor, illud implevit, v. g. ignorans eſſe diem feſtum, liberè tamen interfuit ſacro, is ſatisfecit. Neque ut quidam volunt, neceſſe eſt, ut poſtea intelligens eſſe diem feſtum; velit tunc ſatisfacere per Miſſam auditam; quia implevit ſubſtantiam actus præcepti. S. Thom. Henriq. Filliuc *t.* 5. *c.* 7. *q* 7.

2 Is votum, juramentum, & pœnitentiam Sacramentalem verè implet, qui opera promiſſa, vel injuncta exequitur, etſi non habeat intentionem implendi; modò tamen non applicet pro ea alia re. Ratio eſt, quia vota, &c. ſunt leges, quaſi particulares quas homo ſibi, vel alteri imponit; unde tantùm obligant ad ſubſtantiam actus. Suar. Azor. Leſſ. Laym. *n.* 6.

DUBIUM III.

An ſatisfaciat præcepto, qui faciens opus, expreſſè intendit per illud non ſatisfacere?

Reſp. Satisfacit. Ita Suar. Val. Vaſq *l. c.* & Leſ. *l.* 2. *c.* 7. *dub.* 10. contra Nau. Azor. &c. Ratio eſt, quia præcepta tantùm obligant ad ſubſtantiam operis injuncti; ergo illa poſita, non eſt in poteſtate operantis, ut non ſatisfaciat. Nec refert 1. quòd actus non operentur ultra intentionem agentis, quia id intelligitur, quando eſt in poteſtate operantis, v. g. ſatisfacere vel non. Nec 2. quòd qui debet alteri centum, non ſatisfaciat obligationi, ſi liberali donatione, det ducentos. Nec 3. quòd voto obligatus ad recitandum

Roſarium, ſi recitet animo non implendi, non ſatisfaciat. Ratio eſt, quia hæ & ſimiles obligationes proveniunt ex voluntate promittentis, qui ſicut ab initio debitorem ſe liberè conſtituit, ac in debito liberè permanere poteſt: obligatio autem parendi legi, provenit ex voluntate legislatoris; ideoque non extenditur ultra ejus intentionem & voluntatem, nempe ultra ſubſtantiam operis præcepti. Kon. *n.* 309. 1. Leſſ. *l. c* & Laym. *hic*. Vnde reſolvuntur ſequentes Caſus.

1 Sacerdos, qui legit Horas non ea devotione, qua voluit, ideoque propoſuit ad ſatisfaciendum præcepto repetere, etſi deinde non repetat, ſatisfecit tamen præcepto. Suar. Kon. Cardin. de Lugo, &c.

2 Audiens ſacrum die feſto, quod ſcit eſſe ultimum (vel, ſi non ſit ultimum, intendens non audire aliud) licet intenderit non ſatisfacere, verè tamen ſatisfecit præcepto de audienda Miſſa, etſi peccarit contra aliud præceptum; quo quis tenetur eſſe ſubditus legislatori. Card. de Lugo *l. c.*

3 Is, qui ſacrum audit die feſto, legit Horas Canonicas, abſoluit pœnitentiam Sacramentalem, cum animo non ſatisfaciendi, non tenetur poſteà mutare voluntatem, ut velit per præcedens opus ſatisfeciſſe; quia verè ſatisfecit. Sanc. Salas, *d. 9. n. 33*. Card. de Lugo *de Euchar. d. 22. ſ. 2. n.*.

DUBIUM IV.

An ad impletionem præceptorum, requiratur intentio, ſeu voluntas faciendi id, quod præceptum eſt.

Reſp. Quòd ſic. Ratio eſt, quia cùm lex detur hominibus, non brutis, ideoque humano modo ſit implenda, hinc impletio omnis præcepti, ſive humani, ſive divini, debet eſſe actus humanus conjunctus cum libertate, & voluntate operantis, id eſt, ut velit, ſive intendat facere hoc, quod eſt præceptum; v.g. audire ſacrum, jejunare, &c. Eſt communis: Vid. Vaſq. 1. 2. *q.* 100. *a.* 9. Suar. Sanc. Vnde reſolvuntur hi Caſus.

1 Qui audivit ſacrum die feſto ebrius, dormiens, aut impos ſui quomodocumque, aut neſcius quid aggrederetur aut vellet facere, tenetur poſteà compos ſui factus, audire aliud ſacrum, Suar. Sanc. Salas, *d. 9 n 32.*

2 Is, qui audivit ſacrum, jejunavit, &c. prorſus violenter coactus, non ſatisfecit; non enim fuit actus humanus defectu voluntatis Vaſq. Suar. Azor. Fill. *n. 232.*

Dixi, *prorſus violenter*; Quia ſi famulus v.g. metu Domini, aut puer

puer metu magiſtri ſacrum audiat, (eſto non ſit auditurus, ſi magiſter abeſſet) is etſi perverſa voluntate illa peccet, præcepto tamen ſatisfacit. Ratio quia metus non tollit libertatem, Sanc. Sal. *l.c.* Layman *l.* 2 *t.* 4 *cap* 4. *n* 12.

3 Recitans Horas, ſola intentione legendi, vel addiſcendi, non ſatisfacit; uti nec ille, qui vadit ad ſacrum, tantùm ut oculos paſcat, cum alio colloquatur, vel expectet amicum. Cardin. de Lugo *l. c. n* 23.

4 Nec ſatisfacit is, qui tantùm ficté confitetur, v. g. orat. &c. quia non ejus fictio, ſed opus præceptum eſt.

D U B I U M V.

An duplici præcepto, uno actu, vel diverſis actibus, eodem tempore poſſit ſatisfieri?

Reſp. 1. Vno actu diverſa præcepta ſimul impleri poſſunt, niſi aliud colligatur ex mente præcipientis. Patet ex praxi quotidiana; qui enim obligatur ad Horas ratione ordinis, & beneficii, ſatisfacit una recitatione. Sanch. *l c.* 14. Sal. Bon. *p.* 10. Vnde reſolvuntur hi Caſus.

1 Cum Dominica, & feſtum incidunt in eundem diem, non teneris audire duo ſacra.

2 Votum, & Pœnitentia in Confeſſione injuncta, plerumq; non implentur per actum aliàs debitum: quia hæc plerumque non eſt mens voventis, & Confeſſoris, v. Suar. *t* 4. *in* 3. *p.* Sanc. 1. *mor. c.* 14.

Dixi, *plerumque*; Quia ſubindè Confeſſarii iniungunt opus aliàs præceptum.

3 Qui alteri ex pluribus obligationibus, debet centum, v. g. non ſatisfacit, ſi ſemel dat centum: quia in debitis juſtitiæ, attenditur æqualitas rei ad rem, non poteſt autem unum centum, æquale eſſe debitis plurium centum. Vnde in his alia eſt intentio, & mens obligantis, Sanc. Sal. *l. c.*

Reſp. 2. Poteſt quis eodem tempore diverſis actibus duplici præcepto ſatisfacere, dummodò unum non impediat alterum. Eſt communis. Et ratio eſt, quia plerumque temporum diverſitas non præcipitur. Suar. Azor *p.* 1. *l.* 9. *c.* 5 Sanch. *l.* 1. *c.* 14. Unde reſolves.

1 Poteſt quis eodem tempore audire Miſſam in feſto præceptam, & ſimul legere Horas, vel alias orationes, voto aliave ratione debitas. Bon *p.* 10. *n.* 8.

2 Poteſt item, qui tenetur audire duas Miſſas, eas audire ſimul, imò etiam tres, ut docent aliqui, dum ſimul in pluribus altaribus celebrantur. Sanch. 1 *mor. c.* 14. *n.* 12. Major. *in* 4. *d.* 18.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

DUBIUM VI.

An qui uno actu violat plura præcepta, committat plura peccata?

Reſp. Si violet præcepta materialiter tantum diverſa, ita ut licèt ſunt plurium legiſlatorum, habeant tamen motivum formale idem, & verſentur circa materiam eandem numero cum iiſdem circumſtantiis, unum tantùm peccatum committit: Si verò præcepta ſint formaliter diverſa, ob motiva proxima ſpecie diſtincta, vel verſentur circa materiam numero diverſam, committet plura peccata: quia ſunt obligationes, & malitiæ diverſæ. Ita Sanc. *l. 9. de mat. d.* 15. Vaſq. 1 2. *d.* 9. Sal C. de Lugo *d.* 16. *num.* 245. Unde reſolvuntur.

1. Qui non jejunavit die vigiliæ incidentis in Quadrageſimam, aut neglexit ſacrum feſto incidente in Dominicam, unicum commiſit peccatum, ſatiſque eſt confiteri de ieiunio, & ſacro uno, quia in his præceptis unica eſt ratio formalis, & motivum proximum, v. g. in priore maceratio carnis; in poſteriore cultus Dei. Lay, C. de Lug. *l. c.*

2. Qui violat votum, & iuramentum, vel votum, & præceptum Eccleſiæ de eadem re, duplicem malitiam committit, ac proindè id in Confeſſione explicandum eſt: quia voti obſervatio præcipitur, ut fides Deo debita ſervetur: iuramenti autem, ne Deus vocetur in falſum teſtem; & ſic duæ ſunt hic rationes formales; uti, & ſunt in omiſſione Miſſæ, quæ, & propter feſtum, & ex iniuncta pœnitentia audiri debet. C. de Lugo *l. c.*

3. Si ligatus cum ligata adulteretur, duplex peccatum iniuſtitiæ committitur, unum contra propriam uxorem, alterum contra maritum adulteræ: uti etiam, ſi quis uno actu occidat plures, ſunt plura homicidia, quia in iſtis materia eſt numero diverſa, Lay. *l.* 1. *t.* 2. *c.* 10 *n.* 3. Sanch. C. de Lugo, *l. c.*

CAPUT IV.

Quæ excuſent à transgreſſione præcepti.

DUBIUM I.

An ignorantia excuſet?

Reſpondeo. Si ſit invincibilis, excuſat; quia nemo peccat, niſi actu voluntario: hic autem cognitionem præſupponit. Si autem ſit vincibilis, & culpabilis, non excuſat; qualis eſt, cùm poteras, & tenebaris ſcire, aut diſcere, & in mentem veniebat dubitare, nec ſtuduiſti intelligere, S Aug S. Thom. Sanc. *mor. cap.* 16. *& ceteri communiter* contra Paulum. Unde reſolvitur.

1. Si quis die ieiunii nihil cogitans de præcepto, cœnet, aut car-

carnes comedat, non peccat: ſimiliter in aliis; ut ſi occidas hominem, putans eſſe feram. Bon. q. 8 p 3.

2. Si in aliqua re tantùm advertas malitiam unius generis, illam ſolam contrahis, ut v g. ſi quis cognoſcat fœminam, quam ſcit non eſſe ſuam, ignorat autem eſſe conſanguineam, is fornicationem tantùm, vel adulterium committit, non inceſtum. Lay. l. 1. t. c. 4. Bon. l. c.

DVBIVM II.

An metus excuſet?

Reſp. Si ex metu facis, quod ſimpliciter malum eſt, peccas quidem; minuitur tamen per metum malitia: quia minuitur libertas. Interim ſæpè fit, ut præcepta quædam non obligent, cùm eorum obſervatio cederet in grave alicuius incommodum: & tunc, ſi ex metu talis incommodi quis tale præceptum omittat, non peccat, cùm præceptum non liget. Eſt communis. Undè reſolves.

1. Præceptum naturale negativum, prohibens rem intrinſecè malam, non licet violare, nè quidem ob metum mortis.

2. Metus gravis, v. g. mortis, &c. ſæpè non tantùm excuſat à præcepto poſitivo, tam divino, quàm humano; ſed quandoque etiam ab affirmativo naturali, & ſic (ut Sanch. 1. *mor. c.* 18.) non tenetur quis cum periculo vitæ integrè confiteri, ſervare depoſitum, implere votum, ſuccurrere proximo extremè indigenti. Bec. t. 2 l. c. 6. Azor. 1. p l. 1. c. 11. Laym. l. 1 t 4. c. 14. Excipe tamen caſum, de quo infrà l. 2. t. 3 c. 2 d 1.

3. Si obſervatio legis humanæ neceſſaria ſit, ad conſervandum bonum, aut avertendum malum commune, quòd pluris ſit, quàm vita propria, tunc lex illa obligat cum periculo vitæ, ut v. gr. ſi dux mandet militi non diſcedere ex ſtatione; item, ſi perituræ ſint animæ, niſi Paſtor adeat ægros tempore peſtis. Laym. l. c.

4. Alioqui nulla præcepta humana, etiam Eccleſiaſtica, per ſe obligant cùm periculo vitæ, aut ſimilis incommodi. v. Sanch 1. *mor c* 18. ut ſi v. g. cogaris metu mortis contrahere cùm conſanguinea, in gradu prohibito lege Eccleſiaſtica, poſſes contrahere (in ſpeciem;) non tamen poſſes conſummare: quia cùm matrimonium eſſet irritum, fornicareris, quod intrinſecè malum eſt. Sanc. *de matr.* L. 7. d. 5. n. 4.

5. Per accidens interim accidere poteſt, ut lex humana obliget cum periculo vitæ, ratione alterius præcepti iuris naturalis, aut divini concurrentis; ut v. gr. ſi quis cogere vellet transgredi præceptum Eccleſiæ, in odium fidei, vel contemptum Religionis. v. Sanc. l. c. Con. p. 3. t. 2. d. 13. d. 12.

DVBIVM III.

An excuſet impotentia totius, vel partis?

Reſp. Cum ad impoſſibile nemo teneatur, certum eſt, quòd impotentia excuſet, etiam illa, cui ante cauſam cum peccato dediſti, dummodo de hoc doleas. Quare id præcipuè hic dubitatur, an qui non poteſt implere totum, teneatur ad partem?

Reſp. 2. Si præceptum tale ſit, ut commodè poſſit, aut ſoleat dividi, atque in ejus parte ſalvetur ratio ſeu finis præcepti, tunc qui non poteſt ſervare totum, debet ſervare partem, quam poteſt. Quòd ſi verò non ſalvetur ratio præcepti in parte, neque id commodè poſſit, aut ſoleat fieri, tunc qui non poteſt totum, hoc eſt tantum, quo moraliter impleri cenſeatur integrum præceptum, is non teneatur ad partem. Quæ omnia æſtimanda ſunt, 1. ex intentione legislatoris. 2. ex ratione, fine, & materia legis. 3. ex judicio prudentum. 4. ex communi uſu. Ita Sanchez 1. *mor. c. 19.* Laym. *l.* 1. *t.* 4. *c.* 19 Unde reſolvuntur hi Caſus.

1 Qui non poteſt legere omnes Horas, debet dicere eas, quas poteſt: Quia dividuæ ſunt. Laym. *l. c.* & Bon.

2 Qui in Quadrageſima non poteſt jejunare, debet abſtinere à carnibus, ſi poteſt; aut qui non poteſt omnibus diebus, tenetur iis quibus poteſt. Ita Laym. *l. c* & Bon.

3 Qui non poteſt notabilem partem ſacri (v. g. uſque poſt conſecrationem) audire, aut Horarum dicere, aut commodè poteſt cum alio (& ſolet) tenetur, alioquin non. *ibid. v. infrà de Horis.*

4 Si quis carens Breviario, pauca ex Horis ſciat memoriter, non tenetur ea dicere *ibid.*

5 Qui obligatur viſitare limina Apoſtolorum Romæ, & ſcit ſe eò pervenire non poſſe, non tenetur ingredi iter, quia nec finis nec ratio præcepti ſalvatur, *ibid.* & Suar. Azor. Bonacin. *d.* 1. *q.* 8 *p.* 1.

DUBIUM IV.

An excuſet diſpenſatio?

Reſp. In jure humano diſpenſatio legislatoris, vel parem poteſtatem habentis, facta ex juſta cauſa, excuſat à tranſgreſſione præcepti. Eſt communis, Sanch. Azor. *1. p. l. 5. c. 15.* Salas *d.* 20.

Ratio eſt, quia cùm ſit author ſuæ legis, poteſt quemvis excipere. dixi 1. *ex juſta cauſa*, quia ſi temere, & ſine cauſa diſpenſet, tenet quidem diſpenſatio, peccat tamen tam dans, quàm petens diſpenſationem contra jus naturale, dictans partem debere conformari ſuo toti, niſi juſta cauſa excuſet, Sanchez *l. 8. d. 18.* Suar. Fill. *num.* 438. & quidem ut vult Suar. mortaliter; venialiter, ut

Pon-

Pontius apud Dian quem *v.p.8.t.3.* R 8.9.&10. Si dubitet; an cauſa ſit juſta, poſſe diſpenſare, vult Sanchez contra Bonac. qui dicit peccare. Etſi autem cauſa ſit juſta, non tamen tenetur diſpenſare, niſi cùm vel jus præcipit ex ea cauſa diſpenſari; vel neceſſarium eſt ad commune bonum, vel ſpirituale pœnitentis: vel ad avertendum grave damnum, aut publicum ſcandalum, & ſine diſpendio fieri poteſt. Dian *p.8.t.3.R.27.*& 28. contra Suar Sanc. &c. Dixi 2. *legislatoris*: quia diſpenſatio inferioris in lege ſuperioris, ſine juſta cauſa, invalida eſt, ac proindè non excuſat à tranſgreſſione præcepti. Ratio eſt, quia qui nomine alterius ſine cauſa diſpenſat, diſſipat. Suar. *l.6. cap. 19.* Sanch. *l.8. de matr. d.* 17. Validè, autem, & licitè inferior poteſtate ordinaria diſpenſat ex juſta cauſa in lege Superioris 1. Circa levia, hoc eſt, quæ ſub mortali non obligant, etſi facilis ſit ad Superiorem recurſus. 2. Circa ea, quæ frequenter occurrunt, v gr. in jejuniis, celebrandis feſtis, &c. 3 Circa ea, quæ ita ſunt propria uni communitati, ut non conveniant aliis. 4. Quando recurſus ad ſuperiorem difficilis eſt, ſive, quando eſt neceſſitas, & periculum in mora. Dian. *p.8 t.3. R.* 12 ex Gran. Sal. Gord., & Pal. qui addit. 5. conſuetudo præſcripſerit ut inferior diſpenſet, ut Dian. *l.c. R.95.* 6. Quando eſt dubium negativum, an caſus egeat diſpenſatione. Quo caſu, ſecundùm Palaum, non opus eſt diſpenſatione, cum præſumptio ſit pro libertate. Barb. Dian *p.3 t.6 R 28. p 4 t.5.*R.*46 p.8.t.3*, R.72.& 95. Vndè reſolu.

1 Pontifex ſine juſta cauſa non poteſt diſpenſare in lege Dei, nec Epiſcopus in lege Eccleſiæ Sanc.*d.17. n.* 2. Suar. Vaſq.

2 Diſpenſatio in voto, vel juramento ſine juſta cauſa, etiam à Papa facta, eſt invalida, ut Sanchez, Suar *ll.cc.*

3 Valida eſt ſi ſuperior per errorem, iuſtam cauſam arbitretur, aut (etſi non arbitretur, & temerè diſpenſet) re ipſa tamen ſit Sanc. *l.c.* Azor. Sà, Salas, *n.*8. Similiter ſi diſpenſet, cauſa, quæ revera legitima eſt, non præcognita, probabiliter tamen valere docent Sanc. & Dian. *p.8.t.3.* R. 19. 21. &c. contra Azor.

4 In dubio de valore diſpenſationis, validam cenſeri, eo quòd præſumatur in favorem actus ne pereat, probabile putant Sanc. &c. cum Dia. *p.3 t.6.*R.*9.p.4.t 3.*R.45.64, *p.8.t.3* R.62. contra Mol. &c.

5 Habens poteſtatem generalem diſpenſandi, poteſt etiam ſecum diſpenſare directè, & immediatè, Sanc. Dian. p. 8. *t.* 3. R. 16. contra Suar.

6 Valet diſpenſatio obtenta per vim, aut metum (modo cauſa ſit

ſit iuſta) Idem data ſine ullis verbis, ſola mente. Turrian. Dian. p. 8. t. 3 R. 17. 76. p. 4. t. 4. R. 118.

7. Qui impetravit diſpenſationem (v. g. in impedimento dirimente matrimonium) & per ignorantiam, vel ſimplicitatem expreſſit cauſam, falſam eum validè contrahere matrimonium, dicit Pont. *de matr. l. 8. c. 16.* ex C. *Cum inter.* Sed contrarium tenet Pal. *to. 1. t. 3. d. 6. p. 16. §. 5.* ex *cap. Sup. litteris*, v. Dian. *p. 8. t. 3. R. 69.*

8. Subditus bona fide diſpenſationem petens, rationibus Superiori allatis, poteſt diſpenſatione impetrata, eſſe ſecurus, v. Laym. *l. 1. t. 4. c. 22.*

9. Peccat, qui aliquem inducit ad diſpenſandum ſine cauſa; vel allegata falſa cauſa. Nau. Sanc. *de mat. n.* 8. Fill *t. 10. n.* 314 Salas *diſ. 20. ſ. 6. n.* 58. qui addit, id verũ eſſe, etſi diſpẽsas excuſetur ob bonã fidẽ.

10. Diſpenſatio poteſt impetrari non tantùm pro ignorante, ſed etiam invito, quando neceſſitas exigit. Sanch. Beia contra Suar. vid. Dian. *p. 8 t. 3. R 86. 87.* Id tamen locum non habet in ea, quæ impetratur ex Pœnitentiaria Romana, niſi impetretur à perſonis conjunctis, vel conſanguineis intra quartum gradum, vel ſaltem à Confeſſario, Marcus Leo *in praxi p. 1. ſ. 34.*

Quæres. An ceſſante cauſa diſpenſationis, ceſſet ipſa?

Reſp. Pro hoc ſervient ſequentes Regulæ.

1. Si tantùm impulſiva, ſeu minus principalis cauſa ceſſet, manet diſpenſatio.

2. Etſi ceſſet pars cauſæ motivæ, ſeu principalis manet diſpenſatio, v. Dian. *p. 8. t. 3. R. 62.*

3. Si commiſſa facultate diſpenſandi priuſquam diſpenſetur; ceſſet omninò cauſa principalis, nulla eſt diſpenſatio.

4. Si diſpenſatione redacta ad actum irrevocabilem, ceſſet tota cauſa, non ideò ceſſat, vel vim amittit: v. g. diſpenſatum fuit in impedimento conſanguinitatis propter paupertatem fœminæ, licèt contracto matrimonio divitias obtineat, non eſt irritum. Idem eſt ſi beneficium per diſpenſationem obtinueris, & poſteà ceſſet cauſa, ob quam diſpenſatum fuit.

5. Si facta diſpenſatione ceſſet omninò cauſa finalis, & actus poſſit facilè revocari; v. g. diſpenſatum eſt in voto caſtitatis propter vehementes tentationes, quæ poſtea ceſſant, an reviviſcat votum. vel in præcepto recitandi Horas, ieiunandi, &c. propter infirmitatem, & poſtea convaleſcit, an teneatur recitare, ieiunare? &c. Affirmat Sanch. Amicus Portel. Bonac. Leon, &c. quia aliàs non eſſet iuſta. Negativam tamen ſententiam probabilem: & in

praxi

praxi tutam eſſe cenſet Dian. *p* 8. *t*.3. R 4. ex Sal. Gran. &c. ſi quidem diſpenſatio fuerit abſoluta: quia obligatio legis ſemel extincta non reviviſcit; & quod deſtructum eſt, non reproducitur, niſi ab eo, qui producere poteſt, v. Suar. *de leg c* 22. Laym. Præpoſ.&c. qui rectè id concedunt, quando non eſt de re dividua & ſucceſſiva; alias negant Unde ſuppoſita probabilitate ſententiæ negativæ Gran. Diana, &c. ſequentes Caſus (in quibus tamen alii meliùs contrarium ſentiunt) reſolvunt.

1. Cum quo diſpenſatum eſt propter morbum in eſu carnium, poteſt veſci, licèt omninò convaleſcat.

2. Cum quo propter infirmitatem diſpenſatum eſt in voto religionis, poſtquam convaluit, non tenetur. Dian. *p*.4 *t* 7 R.45.

3. Cum quo propter oculorum infirmitatem diſpenſatum fuit in onere recitandi Horas, etſi convaluerit, non tenetur legere.

APPENDIX.

De Diſpenſationibus S. Pœnitentiariæ.

QUia ex officio S. Pœnitentiariæ multæ diſpenſationes (& gratis quidem) impetrari poſſunt, ſaltem pro foro conſcientiæ, operæ pretium cenſui quædam circa hujus rei praxim pœnitentibus & Confeſſariis utilia hîc ſubnectere.

Et quidem tria potiſſimùm circa hanc rem requiri poſſunt. 1. Circa materiam & cauſas, in quibus nimirum caſibus diſpenſationes iſtæ concedi ſoleant. 2. Circa formam litterarum Pœnitentiariæ quibus diſpenſatio Confeſſario committitur, quarum verba nonnulla, quæ difficultatem pariunt explicanda ſunt. 3 Circa ipſam executionem diſpenſationis, quæ nimirùm in ea obſervanda ſint. De quibus ex Bon. Dian. *p* 4 *t*.4. *R*.71. *& p*.8 *t* 1. *R*. 103 *&c. uſque ad R*. 111 *& Marci & Pauli Leonis volumine integro ea de re edito*.

Reſp. 1. In triplici materia (pro cujus diverſitate, diverſa quoque eſt forma) diſpenſationes ſive gratiæ iſtæ concedi ſolent.

Prima, eſt in votis, v. g. ut votũ religionis, ob inopiam parẽtum, vel fratrum, ſimiliùs ex cauſa liceat differre, ut quis à voto ſimplici caſtitatis; vel etiam religionis (poſtquam matrimonium contraxit) abſolvatur ad manendum in matrimonio; debitumque licitè petendũ: ut à voto religionis (ob debilitatem virium, per quas ejus onera ferre non poſſit, aut ob metum incontinentiæ, aut dotis defectum) abſolvatur in ordine ad contrahendum matrimonium.

Secunda, in impedimentis occultis matrimonii, ſive ea ſint impedientia tantum, ſive etiam dirimentia, ſive matrimonium cum iis publicè contractum ſit, ſivè contrahendum, dummodò de

eo

eo privatim fuerit actum, & concluſum; præſertim bona fide, ſive etiam quando contracto ſuperveniunt. Circa quę: *Notandum, 1* Impedimenta occulta dici quæ vel nulli nota ſunt, vel licèt uni alterive innotuerint ad forum tamen contentioſum non ſunt deducta. 2. Etſi aliqua impedimēta, v.g. cognationis ſpiritualis; natura ſua ſint publica, cùm contrahantur in facie Eccleſię: fieri tamē poteſt per accidens, ut ſint occulta, v.g. 1. ob diuturnitatem temporis, ex qua sūt contracta, 2. ob diſtantiam loci à loco contractæ cognitionis. 3. per mortē eorū qui fuerunt cōſcii 4 per ignorantiā hujus cōtractionis.

Tertia, In variis cenſuris, ut excommunicationibus, ſuſpenſionibus (item irregularitatem) præſertim occultis, ad abſolvendum ab iis, diſpenſandum, rehabilitandum, &c. Item ad condonandam obligationem reſtitutionis ob Horas neglectas, ad commutandum onus recitationis Horarum, eligendum Confeſſorem etiam pro reſervatis tranſeundum ad aliàm religionem, ſive ordinem (pro utroque foro) etiam poſt apoſtaſiam à ſuo.

Reſp 2. In formulis frequentibus ipſius Brevis Apoſtolici; verba quæ ſubſtantialia continent, & difficultatem habent, ſunt hæc.

1 *Si ita eſt:* vel *quatenus ſi ita eſt.* Quorum ſenſus eſt, ſi pręces veritate nitantur, pręſertim tempore datarum litterarum Apoſtolicarum. Requiritur autem veritas rerum narratarum, principaliter quoad eſſentialia facti, v.g affinitatem eſſe contractam, inceſtum commiſſum, & actum, ſive tractatum eſſe de matrimonio (intellige perfectè, ita ut in id utrinque conſenſerint) & periculum revelationis ac ſcandalum imminere. Secundariò autem requiritur quod accidentalia, v.g. bona fide actum eſſe, & ſimilia, quę tantùm ſunt impulſiva, & ſine quibus nihilominus conceduntur tales diſpenſationes: unde etſi in iis, vel aliis parvi momēti ſit erratum in petitione, gratia nihilominus eſt valida. v. M. Leon. *p.2. f.226. & p.3. f.391.*

2 *Si periculum immineat revelationis.* Ad hoc enim ut ſubſiſtat diſpenſatio, requiri, ut ſit periculum, ne reveletur impedimentum (intellige, quando id formula exprimitur) ſi non ſubſequatur matrimonium, docet M. Leo. *p 2. f.230.* Periculum autem hoc non importare neceſſariam detectionem, ſed tantùm probabilem, & moralem credulitatem, futurum, ut ſi reſiliatur à matrimonio contrahendo, & hujus cauſæ aſſignari non poſſint, ex vehementi ſuſpicione, & curioſa inquiſitione detegatur, *v. L.c. f.233.*

3 *Et ſcandalorū.* Quò nomine intelligitur gravis infamia, ex qua deindè ſequantur contentiones, minæ, pugnæ, &c Leo. *f.30 & 317.*

4 *Vt dicta muliere de nullitate prioris conſenſu certiorata, &c.*

Clau-

Clauſula hæc eſt ſubſtantialis, ut nimirum ſi diſpenſandum ſit in impedimento dirimente, cum quò matrimonium contractum fuit in facie Eccleſiæ, conjux ignorans illud impedimentum, fiat certa de nullitate prioris ſui conſenſus, & novum validumque liberè præſtet (ita tamen ut in cognitionem occulti impedimenti non veniat.) Leo, *p* 251. Dian. *p*.8.*t*.3. *R*. 110. Sufficit autem ut juſtum conſenſum præſtent inter ſe ſecreto, nemine præſente, per verba, vel ſigna ſufficientia, v. g. copulam maritali affectu. Neque debet Executor diſpenſationis eos coram ſe, & teſtibus iterum copulare. Leo. *p*. 552.

5 *Poſtquam ſi dicto Sacerdoti ſi nondum ſatisfecerit.* Verba hæc ſolent eſſe in facultate abſolvendi ab excomunicatione, v.g. ob percuſſionem Clerici: & important conditionē prius ſatisfaciendi parti læſæ, quàm poſſit abſolvi, hoc eſt, compenſandi injuriam, expenſas, & omnia damna, quæ ob percuſſionem illam incurrit, quorum æſtimatio committitur Executori diſpēſationis; neque ab ejus obligatione liberatur percuſſor per hoc, quòd percuſſus injuriam remiſerit, v. Leon. *p*.382 384. Si autem non poſſit in præſenti ſatisfacere, ſufficit ſi juratus promittat ſe facturum, cum primum poterit,

Reſpond. 3. Circa praxim, ſive executionem hujus diſpenſationis, hæc ſcienda.

1 Litteræ S. Pœnitentiariæ diriguntur ad oratorem, hoc eſt, ad ipſum, qui diſpenſationem (per ſe, vel alium) petiit, qui non debet eas reſignare, ſed eligere Confeſſorem talem, quali inſcribuntur, qui eas ſibi ab oratore traditas reſignet, legat, & deindè cum eo, ſecundùm commiſſionem diſpenſet. Licèt verò quocumque caſu ab alio aperiantur, non ideò carent effectu. Salas, Dian *p* 8. *t*.3. *R*.103.

2 In Confeſſore hoc requiritur. 1. Ut ſit approbatus ab Ordinario territorii, in quò diſpenſaturus eſt: 1. Ut ſit Magiſter, ſive Doctor in Theologia vel jure canonico, promotus in Academia, vel Religioſus habens privilegium, quale conceſſit Gregor. XIII. Anno 1582. Confeſſariis Soc. JESU, quos Generalis, vel alius Superior de ejus licentia ad id deſignarit.

3 Ut ſpecialiter ad hoc ſit electus ab oratore, hoc eſt, eo, cum quò diſpenſandum eſt: qui tamen ſemel electum, niſi deprehendat ignorantiam mutare non poteſt. Leo *f* 21. Dian. *p*.8.*t*.3. *R* 104. Contrarium tamen docēnt Sanchez, & Perez *de matr. d*.48. *ſ* 5. *num*.7.

4 Confeſſor ad id electus. 1. Debet diſpenſare in ipſa Confeſſione, vel ſaltem immediatè poſt Dian. *p* 4. *t* 4. *R* 7. Leon. *p*. 1. *ſ*. 54.

Digitized by Google

& 23. 2. Debet cauſæ cognitionem, quando ea in Brevi exigitur, eſſentialiter præmittere, per diligens examen pœnitentis: niſi habeat ante perſpectam: quia non eſt merus Executor, ſed Judex, cui delegatur poteſtas diſpenſandi 3. In ea debet credere illi, etiam ſine teſtibus & iuramento, niſi aliunde ſciat eſſe falſam: tunc enim diſpenſare non debet. Leon Dian. p. 8. t. 3. R. 108. 4. Opera in ipſo Brevi præſcripta, etſi poſſit moderari, non tamen condonare poteſt 5. Etſi non præſcribantur certa verba ad diſpenſandum, debet tamen ſervare formam à Rituali Romano probatam, & poſt verba iſta. (Abſoluo te à peccatis tuis, *addere:* Et eadem auctoritate declaro te in dicto matrimonio manere, & debitum coniugale reddere poſſe, & debere: nec non diſpenſo tecum, ut idem debitum etiam exigere licitè valeas. In nomine Patris, &c.) Si verò ſit abſolvendus ab excommunicatione, *vide formulam infrà l. 7. c. 1. d. 6.* 6. Abſoluta diſpenſatione debet lacerare litteras, præcipuè ſigillũ, ita ut ad probandum ſervire non poſſint: alias incurrit excommunicationem maiorem. Leon. *f. 239.* Laceratio tamen iſta non eſt de ſubſtantia: quia tantùm intenditur, ut non ſuffragentur in foro externo. 7. Nullo modo debet atteſtationem diſpenſationis factæ; neque ipſum Breve ſeu diploma reddere, cum pro ſolo foro conſcientiæ debeat ſervire. 8. Nihil debet accipere, ne quidem via compenſationis pro diſpenſatione, etiam pro foro externo facta, ideò enim inſcribitur, *gratis ubique* aliàs incurrit ipſo facto excommunicationem maiorem. Gavant. Dian. *l. c. ex declar. Cardin.*

Ex dictis reſolvuntur ſequentes Caſus.

1. Confeſſor pro hac diſpenſatione eligi non poteſt, qui tantum eſt Doctor Ordinis, vel Profeſſor vel Licentiatus Theologiæ; quòd enim hìc in favorabilibus veniat nomine Doctoris, tantùm intelligitur de iis quæ ratione exercitii, non quæ ratione dignitatis committuntur. Leo. *p. 1. f.* 21. Dian. *p.* 4 *t.* 4. R. 41.

2. Ex privilegio Societ. JESU conceſſo, alii etiam Mendicantes eligi poſſunt, ob communicationem. Debent tamen hi, quàm iſti ſpecialem ad hoc habere facultatem à ſuis Superioribus: aliàs diſpenſatio erit nulla: *ita Aut. cit.* Et patet ex dictis.

3. Confeſſor debet ita examinare pœnitentem, ut cognoſcat, & quidem diſtinctè, merita cauſæ, poſſitque inter ea diſcernere: ideò enim inſcribitur *Viro diſcreto.* Præcipuè autem debet inquirere, an preces nitantur veritate: quia gratia non conceditur ſimpliciter, ſed ſub conditione, ideòque ſolet addi clauſula. *Quatenus ſi ita eſt:* vel, *ſi ita eſſe reperis, v. Aut. cit.*

4. Is

4. Is qui diſpenſationem petit, debet Executori ad id electo confiteri: nec ſufficit ante ei conceſſum fuiſſe. Patet ex dictis. Leo. *f.*28 Dian *p.*4. R.71. Reg. Pont. contra Sanch. Sal. Perez. Palaum quorum ſententiam non amplius eſſe probabilem docet. Filliucius Eſcob. Lezan. Dian *l.c.* & *p.*8.*t.*3.R.105.

5. Commiſſio huius diſpenſationis non expirat morte Pœnitentiarii concedentis, re integra: quia eſt gratia non facienda, ſed facta in favorem oratoris, cui ius quæſitum eſt; & Executor eſt diſpenſator neceſſarius, ſi quidem preces nitantur veritate. Neque etiam morte Pontificis: tum ob rationem allatam: tum quia officium maioris Pœnitentiarii non expirat morte Pontificis. Dian. *p.* 8.*t.*3.R 89. ex Suar, Sanch. Garc. &c. contra Nau. Bon. &c.

LIBER II.

De Præceptis Virtutum Theologicarum.

TRACTATVS I.

De Præceptis Fidei.

CAPVT I.

Quæ Miſteria Fidei neceſſariò credenda ſint?

EX iis quæ fideles explicitè credere tenentur, quædam neceſſariò credenda ſunt neceſſitate medii, ſeu finis, ſine quibus etiam inculpabiliter ignoratis, finis ultimus obtineri nequit: alia neceſſitate præcepti, ſine quibus inculpabiliter omiſſis, finis poteſt obtineri. Sanc 2.*mor.c.*2. Azor. Val.

Reſp. 1. Neceſſitate medii neceſſaria ſunt hæc duo: 1. Explicitè credere, Deum eſſe, & remuneratorem bonorum eſſe: Juxta illud Apoſtoli ad Hebr. 11. *credere oportet.* Trid. *ſeſſ.* 6. *c.* 8. 2. Poſt ſufficientē Evangelii promulgationem, credere explicitè, ut vult Mol. aut ſaltem implicitè, ut probabiliter quidam docent cùm Con. & Lay. Chriſtum & ſanctiſſimā Trinitatem, vid. Eſcob. *ex c.* 6. *n.*20. ubi ex Vaſq *l* 2 *d.*126 *c.*3 docet culpabilem ignorantiam horum myſteriorum, ſive negligentiam ea diſcendi, eſſe grave peccatum, diſtinctum ab eo, cuius eſt cauſa, vid. Dian *p* 3 *t.*5.R 49 & 48.

Porrò implicitè credere dicitur, qui credit aliquid explicitè, in quo alterum implicitè eſt; v. g. ſi credas, quod credit Eccleſia. vid. Schol & Laym. *l.*2 *t.*1.*c.*8.

Reſp. 2 Neceſſitate pręcepti, quivis fidelis ſub mortali explicitè credere, & ſcire, craſſo ſaltē modo, & quoad ſubſtantiā tenetur hęc. 1 Symbolum 2 Orationem Dominicam. 3. Præcepta Decalogi, & Eccl. 4. Sacramenta maximè neceſſaria; ut Baptiſmum, Euchariſtiam; & Pœnitentiam, reliqua autem tunc, quando vult ſuſcipere:

re: Suar. Sanchez, Fill. *n.*39 Quæ omnia intellige, niſi impotentia aut invincibilis ignorantia excuſet. Unde reſolvuntur.

1 Non omnes tenentur ſub mortali hæc prædicta ſcire memoriter, aut eo ordine, aut iis verbis quibus proponuntur, ſed quoad orationem Dominicam; ſcire omnia bona petenda eſſe à Deo, quæ eſt ejus ſumma; quoad ſymbolum verò, præcepta, & Sacramenta, ſufficit ſi quis rogatus de ſingulis, rectè reſpondeat. Bon. Laym. *l c c.9.* Sanchez *l.2.c.3.*

2 Quamvis ſit præceptum Eccleſiæ dicendi memoriter Symbolum, & Orationem Dominicam, & ſalutationem Angelicam, velitque Barb *p.3. c.17.* non eſſe abſolvendum, qui ob negligentiam, vel verecundiam ea addiſcere, non curat, conſuetudo tamen, ut notat Navarr, & Lopez, expoſuit obligationem non eſſe ultra veniale; uti nec eſt ultra veniale, neſcire facere crucem, ut docet Sanchez contra Syl. qui docet eſſe mortale.

3 Moraliter nihilominus neceſſarium eſt, ut rudiores memoria teneant Symbolum ſua lingua; quia alioqui non poſſint habere ſufficientem cognitionem articulorum.

4 Falſa eſt opinio quorumdam Canoniſtarum, ruſticis eſſe ſatis articulos fidei, aliaq; dicta credere implicitè, credendo quidquid credit Eccleſia.

5 Excuſantur ii, quibus aut defuit doctor, aut nunquam venit in mentem obligatio ſimilia diſcendi, aut qui nimis ſunt rudes, itaut non poſſint ea comprehendere, aut retinere: quòd ſæpè contingere docent Azor. & Bec. contra alios.

6 Si Confeſſarius probabiliter judicet pœnitentem ignorare ex doctrina Chriſtiana, ea quæ ſcire tenetur (quòd de literatis, vel benè educatis, vel frequenter confitentibus præſumendum non eſſe monet Sanchez 2.*mor. c.3.*) debet eum interrogare de negligentia in iis addiſcendis: cùm per eam plurimi graviter peccent. Led. Azor. *t.* 1. *l* 8. Tertul. *l.* 1. *c.*1 *d.*4.

7 Poſſunt abſolvi (contra quoſdam) qui ignorant ea, quæ ſub mortali ſcienda eſſe dixi. Ratio eſt, quia licèt peccarint omittendo diſcere, poſſunt tamen de hoc dolere, cùm propoſito diſcendi. Sanchez. Quòd ſi tamen ignorarent ea, quæ neceſſitate medii ſcienda ſunt, deberent inſtrui ante abſolutionem. Bon. *d.*3. *q.*2. p.2. Sanchez *l.2. c.3. n.21.*

8 Parochus ſuas oves (ſicut parens liberos) tenetur ſub mortali, per ſe vel alium docere ea ſaltem, quæ ſub mortali ſcire tenentur, Sanchez 2 *mor. c.3.* Fill. Pallant. Trull. *l.2, c.1* Conc. &c.

C A-

CAPUT II.

Quando obliget Præceptum Fidei.

RESpondeo 1. Præceptum fidei internum obligat. 2 Pueros inter fideles educatos, quando rationis uſum perfectè conſecuti myſteria fidei audiunt apprehenduntque quòd illa credere, ſit res neceſſaria ad ſalutem; peccantque mortaliter omittendo. Sanc. Bon. *t.* 2. *d.* 3. *p.* 3 addens plurimos eorum excuſari inadvertentia, aut invincibili ignorantia. 3. Adultos infideles, quando ratio incipit dictare, res fidei ſufficienter propoſitas eſſe, & contrariam ſectam eſſe falſam, Sanch. *l.* 2 *mor. c.* 1. Con. *d.* 14. *de fide*, Fill. *num.* 25. 3. Quando urget tentatio contra fidem quæ aliter vinci nequit, Quòd tamen non convenire ſcrupuloſis, rectè monet Sanc. quia hi avertendo mentem ad alia objecta, faciliùs ſuperant. Et in his duobus caſibus præceptum obligat per ſe, in ſequentibus per accidens. 4. Quando tentatio urgens contra alias virtutes, aliter ſuperari nequit. 5. Quando facienda eſt profeſſio fidei exterior, vel ex præcepto eligendus eſt actus ulterius virtutis, v.g. Spei, Charitatis, Pœnitentiæ, quæ fidem ſupponat. Bon. *q.* 2. *p.* 2. His addit Hurt. contra Sanc. 6. In hora mortis, & 7. Semel quotannis, vide Dian. *p.* 5. *t.* 13. *R.* 19. Ex his reſolvuntur hi Caſus.

1 Hæreticus quandiu ſuam ſectam judicat eſſe credibiliorem, vel æquè credibilem, non tenetur credere; quia fides nondum eſt ſufficienter propoſita, ageretque imprudenter. Sanchez, 2. *mor. c.* 1. Laym. *l.* 2 *t.* 1. *c.* 10. & 12.

2 Quando iis qui in hæreſi nutriti ſunt perſuaſum eſt à puero, nos abiicere & perſequi Verbum Dei, eſſe idololatras, peſtilentes deceptores, ideòque tanquam peſtes fugiendos; non poſſunt ſtante hac perſuaſione, ſalva conſcientia nos audire, & laborant ignorantia invincibili, cùm non dubitent ſe eſſe in bona via. Layman, *c.* 10. Sanch. *l.* 2. *c.* 1.

3 Si talibus oriatur dubium de ſua ſecta, tenentur ulterius inquirere, & à Deo petere lumen, (quòd ſi negligant, peccant contra Fidem, cum non adhibeant media ad implendum præceptum Fidei.) Quòd ſi deinde noſtra fides eis ſufficienter proponatur, tenentur amplecti. *Ibid.* v. Ferd. de Caſtropalao *t.* 4. *d.* 1. *p.* 12. & *d.* 2. *p.* 2.

Reſp. 2. Præceptum exteriùs fidem confitendi, iure naturali obligat, duplici caſu; ſcilicèt, cùm vel honor Deo debitus, vel utilitas proximo impendenda, privativè vel contrariè ſubtraheretur. Dixi *privativè*: ut ſi ideò ceſſaret magnus honor in Deum, vel utilitas in proximum redundans. Dixi 2.

contrariè: utſi alioqui Deus afficeretur injuria, vel proximus gravi malo? v.g.ſi inde penderet aliorum converſio, aut perverſio; contemptus religionis, ſcandalum, &c. Ratio reſponſionis eſt, quia actus virtutis tunc videtur præceptus, quando eſt neceſſarius ad finem præcepti, quando hic contingit; quia finis præcepti, eſt Charitas S.Th.2 2 *q.1.a.*2.Suar. Reg Fill.*t.*22.*c.*3. *q.*1. Unde reſoluitur hic Caſus.

Si hæretici conculcent imagines, aliiſve injuriis fidem afficiant, tenetur eam ſua confeſſione tueri Catholicus, ſi quidem inde prudenter ſperet profectum.

Reſp.3. Ad profeſſionem fidei externam jure Eccleſiaſtico tenentur ſub mortali, ſecundùm *Tridentinum*, cum juramento obediendi Eccleſiæ Romanæ, ut docet Fill.*t.*2 *t* 22.*c* 3 ſequentes perſonæ.

1 Proviſi de beneficio curato, idque intra duos menſes à die poſſeſſionis coram Epiſcopo, aut eius Vicario Generali, vel Officiali, *ſeſſ.*24 *c* 22. *de ref.*

2 Proviſi de Canonicatu, vel dignitate in Cathedrali Eccleſia; idque non tantum coram Epiſcopo, vel eius Vicario; ſed etiam in Capitulo. *Ibid.* addita pœna (ad quam non videntur teneri ante ſententiam) ut alioqui fructus non faciant ſuos. v. Sanch *l.*2. *c.*5. Barb. *de poteſtate Epiſcopi* 3 *p a*·61.*n* 29.

3 Primates, Archiepiſcopi, Epiſcopi, in prima Synodo provinciali, cui intererunt. Trid. *ſ.* 25.

4 Extendit Pius IV. hanc legem ad omnes Prælatos religionum, etiam militiarum. Pius V. autem apud Roder. *t.* 2. *q reg.* 72. ad omnes promovendos in Doctores, Magiſtros, Regentes, Profeſſores, addita excommunicatione latæ ſententiæ, & privatione omnium beneficiorum, in eum, qui alios promovet ad tale gradum, ſine prævia profeſſione, v.Fil.*t* 22 *c* 3.*q.*11 Barb. *in remiſſ* 24 *n.*12. Verùm ubi hoc decretum non eſt receptum uſu, non obligare monet Sanch.*c.*3 *n.*4. Unde reſolvitur.

1 Non tenentur ad dictam profeſſionem proviſi de Canonicatibus, in Eccleſiis tantùm Collegiatis, vel de Beneficiis tantùm ſimplicibus.

2 Etſi probabile ſit, hanc profeſſionem poſſe fieri per procuratorem, ut docet Azor. Navarr & Sanch. probabiliùs tamen eſt, teneri perſonaliter, ut docet Fill. Ratio eſt, tum, quia aliàs non videtur fieri ſatis iuramento, quòd perſonaliter faciendum eſſe docet Gloſſa, Fill tum quia ita decidit Rota apud Garz. *l.*3. *de beneſ c.*3.

CA.

CAPVT III.

An aliquando liceat exteriùs fidem veram negare, aut falſam profiteri?

RESp. Nullo caſu licèt, ſive voce, ſive alio ſigno fiat dicēte Chriſto: *qui me negaverit coram hominibus, &c.* Interim verò, etſi licitum non eſt mentiri, ſeu ſimulare quòd non eſt; liceat tamen diſſimulare quòd eſt, ſive tegere veritatem verbis, aliiſve ſignis ambiguis, & indifferētibus, ob iuſtā causā, & cū non eſt neceſſitas fatendi. Eſt com. S Th. Con. *d.* 15. *d.* 2 *n* 9. Lay *l.* 2. *t.* 1. *c.* 11. Unde reſolvitur.

1 Rogatus de fide in odium religionis, ſive publica authoritate, ſive privata, nullo modo poteſt utendo reſtrictione mentali aut verbis ambiguis, ita reſpondere, ut præſentibus videatur fidem negaſſe, multò minùs dicere, ſe eſſe hæreticum, vel Calviniſtam, vel non Catholicum. Azor. Fill. *c.* 3. *n.* 67.

2 Qui rogatus, ſeu privata ſeu publica authoritate vel tacet, vel reſpondet obſcurè: vel ait ſe nolle reſpondere, ſe iure non rogari non teneri ſe, nec velle aliis dicere, quid ipſe credat, ac ſimili modo tergiverſatur, non videtur negare fidem, ſed nolle prodere. Unde ſi ſic poteſt moleſtia inquiſitione liberari, licèt; ut habet Con. *l. c.* Generatim enim verum non eſt, quòd interrogatus auctoritate publica, teneatur poſitivè fidem profiteri, niſi quando id neceſſarium eſt, ne præſentibus videatur fidem negaſſe. Con. *d.* 15. *dub* 2. Nau. Azor. Sanch Bec. *c.* 9 *q.* 4.

3 Non negat fidem, ſed prodit, qui fugit, quòd etſi liceat, non tamen Paſtori, tunc cum eius opera oves indigent: uti contra, ſi eis conſultus eſt, ut ad tempus ſe abducat; & in bonum eorum reſervet, tenetur fugere. Reg *l.* 17. *n.* 26. Bec. *c.* 9. Fill. *n.* 75. *&c.*

4 Si quò caſu tacere eſſet negare, tunc id non liceret: v. g. ſi aliis rogatis, an fidem negare vellent, iiſque reſpondentibus, quòd non, tu taceres. *Ibid.* v. Bon. *l. c.* Laym. *l.* 2 *t.* 1. *c.* 11. *l.* 4.

5 Si Princeps generali lege iubeat, ut fideles ſe prodant, geſtato ſigno, vel ſiſtendo ſe, vel aliter, non tenentur. cum nemo teneatur verum dicere, niſi ſpecialiter rogatus. Excipe, niſi eæ ſint circumſtantiæ, ut hoc ipſo, quòd ſe non prodant, videantur fidem negaſſe, vt v. g. ſi quidem antea noti eſſent: & tunc ex hoc putarentur defeciſſe. Sanch. *n.* 19. Bec Reg. Fill. *n.* 88. *&c.*

6 Cum non rogaris de fide; non ſolùm licèt, ſed ſæpè melius eſt ad Dei honorem & utilitatem proximi tegere fidem, quàm fateri: ut ſi latens inter hæreticos plus boni facis; vel ſi ex confeſſione plus mali ſequeretur, verb. gratia turbatio, neces, exacer-

batio Tyranni, periculum defectionis ſit torqueretis. Unde temerarium plerumque eſt offerre ſe ultrò. S. Thom. Sanch. Laym. *c.*11; *num.* 2.

7 Redimere pecunia, ne de tua fide fiat inquiſitio, licitum eſt; & ſæpè magna virtus diſcretionis eſt vitam ad Dei gloriam ſervare, ac fidem tegere modis licitis.

8 Talis modus non eſt uti veſtibus aut ſignis Infidelium, quæ alium uſum non haberent, quàm quòd eſſent ſigna profeſſiva falſæ religionis ſeu cultus; uti eſſent veſtes, quarum uſus eſt in ſacrificiis: item incenſio thuris, aut genuflexio coram idolo; item ſumptio cœnæ hæreticæ, &c Sanc. *l.*2. *c.*4 Filliuc. *n.*8. *&c. & com.*

9 Licitus autem modus eſt, quando ſubeſt cauſa, (ut v. gr. ad evitandum grave periculum, ad obtinendam victoriam, eludendos hoſtes) uti veſtibus & ſignis infidelium, quæ alium aliquem uſum habent, quam profitendæ religionis, quales ſunt veſtes talis nationis (non religionis) quibus uterentur, etſi converterentur, ut ſunt veſtes, & ſigna nationis Turcicæ. Quòd verùm eſt, etſi ſunt veſtes ipſorum religioſorum, dummodò non habeant peculiare ſignum profitendi erroris, ſed ſint tantum indicium nitidioris cultus, ut ſaga Prædicantium in Germania; vel eminentioris vitæ inter ſuos, ut togæ Bonziorum in Japonia. Idem dicendum eſt de ſignis; quibus Judæi utuntur, v g. flavo annulo in pallio, Francofurti: &c. quia hæc ſunt ſigna merè politica, & diſtinctiva unius generis hominum ab alio, & non propriè profeſſiva fidei. Quæ ſententia probabilis eſt, vide Sanc. 2 *mor. c.*4. Bec. 2.2. *c.*9. *q.*5. *d.*6. Laym. *l.*2. *t.*1. *c.*11. Con. contra Cajetan. Nau. Tolet.

10 Licitus item modus eſt, cum Catholicus tranſit per loca hæretica, & periculum grave ei imminet vitæ, v.g. vel bonorum, (non tamen, ſi deriſio tantùm, vel vexatio, ut habet Bec *c.*9.) ad diſſimulandam fidem, veſci carnibus die prohibito: quia præceptum Eccleſiæ non obligat ſub tali periculo. Nec hoc eſt fidem negare, cùm eſus carnium non ſit inſtitutus ad profeſſionem religionis; & Catholici etiam mali, & guloſi id faciant. Si tamen ex circumſtantiis fieret ſignum profeſſivum, ut ſi v. g. in odium fidei Pontificiæ, comedat carnes, peccaret contra fidem qui ederet ſine proteſtatione: ſecus ſi proteſtaretur. Sanc. Azorius, Bec. *& comm. l.c.*

11 In Germania audire conciones hæreticorum, deducere funus, aſſiſtere Baptiſmo pro patrino, non habentur ſigna profeſſiva fidei, vel communionis cum hæreticorum ſacris. Fill. Azor. Sanch. *l.c.* Unde ſecluſis aliis; v.g. ſcandalo, periculo, prohibitione, & ſi ex

ſi ex juſta cauſa fiant, licent imò patrinum fieri talis infantis, videtur potius optandum, ſecluſis aliis, quia non eſt aliud quàm obligare ſe ad eum olim erudiendum in fide Catholica.

12 Infidelium, & hęreticorum ſacris non licèt ità intereſſe, ut eis communicare cēſearis; alioquin licet, v.g. ut quis ſpectet tanquam comædiam, aut famulatum præſtet politicum Domino ſuo, exemplo Naaman Syri: de quò vid Bec. Fill. Sanc. *l.c.* Laym. *l.2. t.1. c.11.*

13 Si princeps hæreticus mandet ſub graviſſima pœna omnibus ſubditis, adire conciones hæreticorum, etiamſi verbis dicat ſe hac re aliud nihil exigere, quam obedientiam civilem, nec velle cogere, ut à fide diſcedant, cum tamen re ipſa contrarium velle videatur, (nam obedientiam ſuorum aliter exercere poteſt, & hæc res per ſe apta ſit Catholicos, paulatim pervertere, & inſuper conciliare authoritatem hæreſi, ac vilipenſionem veræ fidei non licebit obedire. Atque ita bis reſcripſit Anglis Pius V. apud Sāch, *l 2, c 4. n.27.* Fill. & Azor. *ll. cc.*

14 Catholici viventes inter hæreticos, ſi ex præcepto Magiſtratùs contrahant Matrimonium, coram miniſtro hæretico, peccant contra fidem; etiamſi contraxerint ante, vel contracturi ſint poſtea, coram Sacerdote Catholico. Con. *d.15. d.3.* Pal. *t.4. d.1. p 17. n.12. 13. 14.* teſtaturque contrahens ceremonia illa, ſe illum agnoſcere veræ fidei Miniſtrum quæ ſunt intrinſecè mala. Mald. 2.2. *q.2. diſt.3.* quia authoritas Miniſtri, & conſequenter doctrina ejus augetur, concurriturque ad ritus hæreticos, quos Miniſterio actus exercet. Licitè tamen contrahant coram Magiſtratu civili, vel potius teſtantur ſe contraxiſſe; modo priùs vel poſteriùs ritu Catholico contrahant: quia hæc actio eſt inſtituta ad finem politicum, ut conjuges habeantur, & proles non cenſeantur illegitimæ.

CAPUT IV.

De Infidelitate, & vitiis Fidei oppoſitis.

DUBIUM I.

Quid, & quotuplex ſit Infidelitas.

RESp. I. Infidelitas generatim eſt triplex. *Prima* dicitur Negativa, eorum ſcilicet, qui nihil unquam de fide audiverunt. Quæ non tam eſt peccatum quam pæna peccati: quia ſi feciſſent, quod in ipſis erat, Deus fidem eis non abſcondiſſet. *Secunda* dicitur contraria eorum ſcilicet, qui fidem ſibi ſufficienter propoſitam vel contemnunt, vel ei contradicunt pertinaciter, ut hæretici. *Tertia* dicitur privativa, quod privativè opponatur fidei, &

eſt culpabilis ignorantia, vel error circa res fidei. S. Thom. Sanchez, Vaſquez, Laym *c.* 12.

Reſpond. 2 Infidelitas contraria, ex triplici modo repugnandi fidei, eſt triplex: ſcilicèt paganiſmus, qui fidei nondum ſuſceptæ, Judaiſmus, qui fidei ſuſceptæ in typo, & Hæreſis, quæ fidei ſuſceptæ veritati repugnat. Apoſtaſia à fide revocatur ad hæreſim, à qua tantùm differt, quod Hæreſis ſit error fidei ex parte tantùm contrarius, Apoſtaſia vero ex toto S. Thom. Laym. *l. c.*

DUBIUM II.

De Iudaiſmo.

Quæritur hic tantùm, quæ communicatio cum Iudæis ſit interdicta Chriſtianis.

Reſp. 1. His caſibus, qui colliguntur ex *c. Nullus. Omnes. c. Iudæi.* 1. Non licèt cohabitare. 2 Nec conviviis intereſſe. 3 Nec uti communi balneo. 4. Nec medicos adhibere. 5. Nec medicinas ab iis datas recipere; emere tamen licebit præſcriptas. 6. Nec Judæorum filios enutrire in ipſorum domibus. 7. Iis non famulari 8. Nec ſervitute ſubjici. 9. Prohibentur publicis officiis inter Chriſtianos fungi. 10. Vetitum eſt eorum azymis veſci. Quibus addit Azor. prohibitum eſſe, accedere ad eorum nuptias, feſta, Synagogas, cum eis ludere, ſaltare, &c. Ratio horum eſt, tum ut conſervetur dignitas Chriſtianæ religionis; tum ut caveatur familiaritas cum Judæis, & periculum perverſionis, vid. Laym. *lib. 2. t. 1. cap.* 12. Sanchez *lib. 2 cap* 31. Fill. *t. 22. c. 5. num* 128.

Reſp 2 In decem dictis caſibus communicare cum Judæis, ex genere ſuo videtur eſſe mortale. Ratio, quia ſi Clericus id faciat, incurrit periculum depoſitionis: Laicus verò excōmunicationis: *C. conſtituit* 17 *q.* 2. quæ non niſi ob peccatum mortale imponi ſolet. Dixi *ex genere ſuo:* quia probabile eſt, vel ob materiæ parvitatem, vel ob neceſſitatem, aliamve cauſam rationabilem, (ſi tamen non ſit periculum perfidiæ, nec familiaritatis cum Judæis) ſæpè excuſari à mortali, aliquando etiam ab omni peccato. Ita communiter. vid. Aut. *ſuprà cit.* & Bon. *l. cit.* Item Laym. *l* 2. *t.* 1. *c.* 17.

DUBIUM III.

Quid ſit hæreſis?

Reſp. 1. Hæreſis, eſt error intellectus liber, & pertinax contra fidem, in eo, qui fidem ſuſcepit. Ita comm. Suar. Bec. *c.* 14 *qu.* 2. Unde patet, ad Hæreſim, uti, & Apoſtaſiam; duo requiri. 1. Judicium erroneum quòd eſt ejus quaſi materiale.

2 Pertinaciam, quæ eſt quaſi formale. Porrò pertinaciter errare non

non eſt hìc acriter, & mordicus ſuum errorem tenere, aut tueri; ſed eſt eum retinere, poſtquam contrarium eſt ſufficienter propoſitum; ſive quando ſcit contrarium teneri a reliqua univerſali Chriſti in terris Eccleſia, cui ſuum judicium præferat; ſive id fiat ex vana gloria, ſive libidine contradicendi, aliave cauſa. Ita Sanchez, Vaſqu. Laym *l.2.t.1.c* 13 & alii communiter. Ratio eſt, quia tunc putat, judicium Eccleſiæ non eſſe ſufficiens fundamentum credendi, quæ eſt vera pertinacia: quam cum ConinK facilius ſic explicant alii, eam tunc eſſe, cum etſi objectum fidei credibiliter proponatur, itaut prudenter de eo non poſſit dubitare; contrarium tamen judicet, à quo nolit avelli ullo caſu, vel ſaltem, niſi evidenter convictus, vid. Con. *d.*18. Unde reſolves.

1 Non eſt hæreticus, qui exteriùs tantùm fidem negat, aut adorat idolum. Ratio èſt, quia non errat. Neque talis incurrit in foro conſcientiæ cenſuras latas contra hæreticos, etſi in foro externo ſecundùm externa procedatur. Fill. *t.22. c.6.q.4.*

2 Eſt hæreticus, qui affirmativè de aliquo articulo fidei dubitat, hoc eſt, judicat eſſe dubium. Dixi *affirmativè*: quia negativè tantùm dubius, hoc eſt, ſuſpendens judicium, per ſe, & ſimpliciter non eſt hęreticus, quia nõ habet judicium: ergo nec erroneum; modo tamē non ideò ſuſpendat, quòd virtualiter judicet, non liquere de certitudine objecti. Sà, Azor. *l.8.c* 9 *q.5.* Tol. contra Sanchez, & Mald.

2 Nemo ęſt hæreticus, quamdiu paratus eſt judicium ſuum Eccleſiæ ſubmittere, aut neſcit contrarium tenere veram Chriſti Eccleſiam: eſto ex ignorantia etiam culpabili, & craſſa ſententiam ſuam mordicus tueatur. Laym. *l.c. n* 2.

4 Nec eſt hæreticus, qui ita diſpoſitus eſt, ſaltem habitualiter, ut à ſuo errore eſſet diſceſſurus, ſi ſciret eſſe contrarium fidei, dummodo pertinaciam actualem nunquam habuerit. *Ibid. & Con. loco cit.*

5 Ruſtici aliique homines ſimpliciores in Germania, qui hæretici habentur; & tamen pertinaces non ſunt, poſſunt abſolvi à ſuis Parochis. Ratio eſt, quia non ſunt hæretici formales; habentque fidem Catholicam in Baptiſmo acceptam; quæ non perditur, niſi errando pertinaciter. Laym. *l.c.*

6 Cùm hæreſis, & quævis infidelitas mortalis ſint, peccant quoque mortaliter, qui ejus periculo ſe exponunt, ſive converſando, ſive conciones audiendo, ſive libros legendo; quæ proindè, ſi cui periculoſa ſint, illicita ſunt jure naturæ: ſi verò periculum abſit, lectio librorum hæreticorum nihilominus illicita

eſt, jure poſitivo Eccleſiæ, uti etiam formalis diſputatio. Laict de fide quòd poſterius tamen in Germania, locifque ſimilibus, ubi Catholici hæretici ſunt permixti, abrogavit conſuetudo. Azorius, Fill. Bec. Sanchez, Bon. *d.3. q.2. p.3.*

7 Matrimonium contrahere cum hæretica, etſi per ſe ſit illicitum, habeaturq; in Hiſpania, & Italia mortale, probabile tamen eſt, gravium Doctorum authoritatem, (Sanchez *de matr. t. 2. l.7. d.72. num.5.* Azor. *t.1. l.8. d.3. c.3.* Reg *t.2. l.32. num.169.* Baſilii Pontii *de matr. c.6.* v. Card. de Lugo, *de Sacramentis in genere, diſp.8. ſect* 14. *num.*220.,) in Germania licere, ex gravi cauſa ſalvo tamen jure naturali, & remoto periculo, tum contrahentis, tum prolis: unde de iis initio conſtitui debet, ut Catholicè educentur, v. Bec. *l.5. c.19.* Dian. *p.3. t.4 R.269.*

8 Eum qui lapſum eſt in hæreſim, non teneri in confeſſione explicare, qualis illa ſit, eò quod omnes ejuſdem ſpeciei ſint; docent Reg. Dian. *t.1. r. de circumſt R.46. citans alios:* & Eſcob *Ex.2. c.6.*

Alii tamen contrarium tenent, quos ſequitur Card. de Lugo *de pœn. d.16 numero* 288. *&* 291.

TRACTATUS II.

De præcepto Spei.

PEr Spem, quæ eſt ſecunda virtus Theologica, intelligitur amor concupiſcentiæ erga Deum, quo Deum, & divina, præ omnibus aliis concupiſcibilibus, nobis concupiſcimus, ita ut omnia potiùs parati ſimus perdere, quàm Deum, & divina, De hac quæritur, quando ejus præceptum obliget.

Reſp. 1 Probabile eſt, præceptum Spei obligare per ſe, cùm primum homini uſum rationis aſſecuto, Deus, & Beatitudo, tanquam finis, ad quem tendere debet, ſufficienter eſt propoſitus; ita ut notabili tempore non differat: ita Bec. *caput* 17. *quæſt. 7. numero* 2. Turr. & cæteri commun. Et ratio eſt, quia ſine actu ſpei; nec juſtificari, nec in juſtitia divina perſiſtere, nec meritoriè operari poſſumus. Schol.

Reſp. 2. Præceptum ſpei per accidens obligat, 1. Quando actus Orationis, Pœnitentiæ, Charitatis, &c. in præcepto ſunt, qui ſine prævio actu Spei, exerceri non poſſunt. Ita Autt. citt. & Fill. *tomo* 22. *caput* 8. *numero* 255. 2. Quando quis ita teneatur ut periculum ſit conſenſus, niſi animum ſpe erigat. v. Fill. *loco citato* 2. Laym. *libro* 2. *tomo* 2. *caput* 2. Bon. *d.3. quæſt.* 3. Unde ſequentes caſus reſ.

1 Mortale peccatum eſt, ſperare, ſive amare magis (amore concupiſcentiæ) terrena hæc, quam cœleſtia: v. g. ſi quis ita comparatus

ratus ſit ut deſideret perpetuò degere in hac vita, & Deo relinquere cœlum, ſi ſibi relinquat terram.

2 Mortale item eſt, deſperare de conſequendo, Deo, aut ſalute, & venia peccatorum, aut mediis ad illam conſequendam neceſſariis, v. g. auxiliis gratiæ, & emendatione vitæ. Quod peccatum ratione parvitatis materiæ non poteſt eſſe veniale, cùm ſit injurioſum miſericordiæ Dei. S. Thom. q.20. a 3. Laym *libro 2. tomo 2. caput 2. numero 3.*

3 Mortale etiam eſt præſumere de miſericordia Dei, v.g. cùm quis ſperat id, quod eſt impoſſibile ſecundùm legem Dei ordinariam, ut ſi ſpes remiſſionem peccatorum, & ſalutem ſint pœnitentia, vel per propria merita, & vires naturæ: vel etiam ſi quis ſtatuat perſeverare in peccatis, quandiu bene valet, & tamen ſperet ſe acturum pœnitentiam ante mortem, S. Thom. q.21. *art.* 1. Laym. *loco cit.*

Denique mortale eſt, odiſſe Deum (odio ſcilicet abominationis ſeu averſionis) v. g. ſi Deus diſpliceat tanquam nobis infeſtus, propter vindictam peccatorum, v. Layman. *loco cit.* Bon. *d.* 3. *q* 3.

TRACTATUS III.

De Præceptis Charitatis.

CAPUT I.

An, quando, & quomodò obliget præceptum Charitatis Dei?

CHaritas Dei, eſt amor amicitiæ, quò Deo bene volumus, omnia bona ipſi cupimus ob ſummam, & infinitam ejus divinæ naturæ perfectionem.

Reſp. 1. Præceptum Charitatis Dei præcipit Deum ſuper omnia amandum. Patet ex Scriptura. Ratio eſt, quia finis ultimus plus eſt diligendus quàm omnia media quæ ad eum referuntur: non quidem intenſivè, (etſi enim hoc etiam deceat non tamen eſt in præcepto) ſed appretiativè, ita ut nullam creaturam pluris facias, quam Deum veliſque potius omnia perdere quàm Deum offendere, & ſic illi malè velle. S.Thom 2.2. q.27.a. 3. Azorius, Sanchez, Bec. 2.2. *c*.19.

Reſp. 2. Probabile eſt Præceptum Charitatis Dei obligare. 1. Quando homo adeptus eſt ſufficientem cognitionem Dei infinitè boni, à quo omnia ſua bona habet, & cui omnia debet. Ratio eſt, quia cum teneatur Deo ex filiali amore tota vita ſervire, id non videtur poſſe fieri, niſi eliciat actum amoris. Ita

S. Th.

Digitized by Google

S. Thom. *q* 89. *a* 6. Nav. Val. & cæt. comm. (Notat autem Conc. *d.* 24. *d* 5 *num.* 50. non ſtatim poſt talem notitiam peccare mortaliter, ſed tantùm, ſi differat notabiliter, v. g. ultra annum) contra Palaum, qui dicit probabile eſſe, quòd non obliget. Si ſcrupulus te angat; an præcepto huic ſatisfeceris, docet Eſcob. ex Petro Hurt. 2. 2 *d.* 172 *ſ.* 1 *§.* 24. quòd ſi poſitivè non meminiſti te omiſiſſe, tenere poſſis, te ſatiſfeciſſe. Trull. tamen *l* 1. *c.* 5. *d.* 13. *nu* 9. monet expedire, ut quis ſe in confeſſione aliquando accuſet ſub dubio: ſi fortè præceptum iſtud violarit; vel alia præcepta affirmativa, de quibus non certò conſtat, quando obligent vel violentur. 2 Quando eſt periculum labendi in odium Dei, niſi actum Charitatis elicias. 3. Quando quis tenetur confiteri. v. g. moriturus, aut celebraturus; cui Confeſſarius deeſt. Ratio eſt, quia contritio includit actum Charitatis. 4. Si quis gravem tentationem, præſertim in articulo mortis, putet ſe aliter vincere non poſſe. Quibus aliqui addunt articulum mortis abſolutè, eò quòd tunc ſecuriſſima via eligenda ſit. v. Laym *l* 2. *t* 3. *c.* 2. Bon. *d.* 3. *q.* 4. *p.* 2. Hurt. 2. 2. *d.* 174. *ſ* 6. *d.* 27. Ex dictis reſolves,

1 Morele eſt, ſi quis ommittat dilectionem Dei, tunc quando præceptum obligat.

2 Mortaliter peccat etiam, ſi quis amet Deum amore appretiativè ſeu æſtimativè minore, quàm creaturas.

3 Peccat item contra Charitatem Dei, ſi quis Deum non diligat principaliter propter ſe tanquam finem ultimum omnium rerum; ſed tantùm propter aliud, v. g. vitam æternam, vel ad evitandum infernum. Quod eſſe mortale, docet Sylu. & Navarr. quia ſcilicet Deus non diligeretur appretiativè ſuper omnia, ſi aliud ab illo amaretur, ut finis principalis. Addo (principalis) quia, ut benè Tolet. *l.* 4. *cap* 9. Deus propter retributionem vitæ æternæ amari poteſt; ſed minùs principaliter; ut ſcilicet vita æterna vel alia Dei dona ſint tantùm cauſa movens, ut faciliùs, expeditiùs, & ferventius diligatur.

4 Mortale, & graviſſimum omnium eſt, ſi quis Deum formaliter oderit odio inimicitiæ, ſeu malevolentiæ (amori amicitiæ oppoſito) v. g. ſi optes Deum non eſſe, non habere ſcientiam, potentiam, &c. De his v. Laym. *l. c.* Bon. *l. c.* Sanch *l.* 2. *c.* 3. & 5. Reg. *l.* 17.

CAPUT II.

De Præceptis Charitatis erga proximum.

CHaritatis proximi præcipit. 1. Ordinem in eo diligendo. 2. Dilectionem inimicorum. 3. Eleemoſynam, 4. Correptio-

ctionem fraternam. Deinde prohibet, 1. Odium proximi, 2. Scandalum, 3. Ne injuria, bellum, aliudve grave damnum, vel malum inferatur. De quo poſtremo agetur in Decalogo; de reliquis hic.

DUBIUM I.

Quis ordo ſervandus inter perſonas quæ diliguntur.

Reſp. 1. Ordine Charitatis quiſque tenetur poſt Deum diligere, 1 Seipſum, ſecundùm bona ſpiritualia, 2. Proximum, quoad eadem bona, 3. Seipſum, quoad bona corporalia, 4. Proximum, quoad eadem, 5. Denique ſeipſum, & deinde proximum quoad bona externa. Ita Laym. *l.2. t.3. c.3.* ex S. Thom. & communiter. Unde reſolvuntur caſus.

1 Peccat contra Charitatem ſui, qui ſalutem ſuam ſpiritualem, vel corporalem negligit: quod grave eſt, ſi fiat ſine cauſa, & cum gravi damno, v.g. mortis, vel gravis morbi. Trull. *l.1. c.6. d.1.*

2 Nullius boni conſequendi cauſa licèt peccare; etiam venialiter: quia talis vellet ſibi malum ſpirituale. Laym. *Ibid.*

3 Tenetur quiſque proximo in extrema neceſſitate ſpirituali conſtituto ſuccurrere etiam cum certo vitæ periculo: dummodò ſit æquè certa ſpes illum juvandi; neque gravius inde malum immineat: v. g. teneris cum vitæ periculo baptizare, vel abſolvere moriturum, ſi alius non adſit qui faciat, S. Aug. *l. de mend.* S. Th. *q.29. a.5.* & 44. Reg. *c.4.*

Dixi, *in extrema*: v.g quà certò putetur moriturus in mortali: quia in gravi tantùm obligatur is, qui ex officio alienam ſalutem curat, ut Parochus, cui ideò non licet fugere tempore peſtis, niſi ſubſtituto æquè idoneo. Val. & Laym. *l.c.*

4 Ordinariè non licet vitam ſuam poſtponere alienæ. Addo, *ordinariè:* quia licet, ſi ſit perſona publica, à qua multum pendet: uti etiam pro Reipub. pro fide, & religione defendenda, imo etiam pro amico, propter Deum dilecto. Leſſ. *l 2. c.9. l.6* Laym. *l c.*

Reſp.2. Quoad proximos inter ſe ſervandus eſt hic ordo, 1. Qui melior eſt, magis diligẽdus eſt ea dilectione, quam comitatur gaudium circa bona poſſeſſa, item honor, cultus, & reverentia Sic v. g. plus diligendus eſt vir ſanctus, quam parens improbus. Ratio, quia eſt magis coniunctus cum præcipuo objecto Charitatis, quod eſt Deus. Item parentes magis quam filii, vel uxor; magiſq; benefactores, quàm iis, quibus benefacimus. Lay *l c. & comm.* 2. Appretiativè, & dilectione ea, qua alteri optamus bonum nondum poſſeſſum cum beneficentia, magis diligendi ſunt ii, qui nobis

ſunt

ſunt conjunctiores quoad ea bona quę ſunt debita tali conjunctioni, & in quibus hæc fundatur. Unde reſolves.

1 In bonis pertinentibus ad naturam, & vitam corporalem conſervandam, ſuccurrendum eſt (extra neceſſitatem extremam.) Primò omnium uxori, quia eſt una caro cum viro, 2. Filiis, 3. Parentibus, & quidem patri præ matre, 4. Fratribus, ſororibus, deinde propinquis, domeſticis, & familiaribus. Dixi, *extra extremam neceſſitatem* quia in hac parentes, eo quod vitam dederint, præferendi ſunt etiam uxori, & liberis. Laym. *ib. num.* 5. & 6.

2 In rebus pertinētibus ad civilē cōmunicationē præferēdi ſunt cōcives, in bellicis cōmilitonis, in ſpiritualibus ſpirituales filii, patres, fratres. Ban. tamē probabiliter docet, parētes carnales, etiam in ſpiritualibus, aliis omnibus præferendos: quia conjunctio carnalis eſt fundamentum aliarum conjunctionum, v. Laym. *hic l. c.*

DUBIUM II.

De odio, & dilectione inimicorum.

Certum eſt, inimicos aliquo modo diligendos, cùm ſint proximi cum S. Thom. 2.2. *q* 25 *a.* 1. & comm. omnes. Sed quæritur de modo, & an poſſint odio haberi?

Reſp. 1. Quilibet homo ſaltem privatus, tenetur proximo etiam inimico, communia dilectionis ſigna, & beneficia exhibere ex pręcepto; ſpecialia verò ex conſilio tantùm, niſi aliundè ratio obligationis accedat. Ita comm. cum Lay. *c.* 4 ex S. Th. *l. c. q.* 25. *a.* 8. & 9. Dixi, 1. *communia*, qualia ſecundùm Caj. V. *odium*, ſunt, quæ Chriſtiano debentur à quovis Chriſtiano in communi, concivi à concive, cognato à cognato. Ratio autem eſt, quia iſta negare, eſt vindicare injuriam, quod non licet privato. Dixi 2. *niſi aliunde accedat ratio obligationis*, qualis eſſet, v. g. 2. Timor ſcandali ex omiſſione. 3 Spes ſalutis inimici, vid. Azor. *t.* 2 *l.* 11. *c.* 33. Neceſſitas temporalis, vel ſpiritualis. 4. Culpæ deprecatio, & exhibitio ſpecialium ſignorū amoris. Ratio eſt, quia his caſibus, neglectus ſpecialium ſignorum eſſet exterior odii declaratio. Laym. *l. c.* Undè reſolves caſus ſequentes.

1 Per ſe loquendo, nemo tenetur ad inimicum diligendum poſitivo, & peculiari actu, neque ad eum ſalutandum, alloquendum, ægrotum inviſendum, mœſtum conſolandum, hoſpitio excipiendum, vel familiariter cum eo agendum, &c. quia hæc ſunt ſigna ſpecialia amoris. Fill. *t.* 28. *c.* 1. Dico, *per ſe*: quia ſi omiſſio ſcandaloſa eſſet aut per aliquid horum poſſes ſine tuo incommodo, inimicum tibi, & Deo reconciliare, id omittere, eſſet grave: uti etiam, ſi inæqualis perſona ſoleret alium ſalutando

præ-

prævenire; v. g. ſubditus Prælatum Laym. *l. c.* 2. Non licet inimicum excludere à communibus orationibus, v g. oratione Dominica, & quæ pro communitate inſtituitur; nec à communibus eleemoſynis reſalutatione, reſponſione, expoſitarum mercium venditione: quia hæc ſunt communia dilectionis ſigna: ideòque contra hæc facere, v. g. cognatos omnes invitare, obvios omnes ex vicinia vel collegio ex conſuetudine ſalutare, ſolo inimico excluſo eſt genere ſuo, & regulariter, mortale. S. Th. Nau. Lay. *ll. cc.* Addo 1. *ex genere ſuo* quia ſi levitas materiæ, aut cauſa rationabilis excuſet, v. g. ſi pater, vel Superior filio vel ſubdito ob correctionem ea ſubtrahat ad tempus, leve, vel nullum erit: quia habet jus puniendi. Addo 2. *regulariter*: quia ſi perſona multò major inferiorem non reſalutet, v. g. nobilis ruſticum, pater filium, non videtur mortale, ut notat Sà, ver. *Charitas*. Bon. *d. 3. q. 4. p* 3. v. Azor. *3. p. l. 12. c.* 13.

5 Et ſi quivis teneatur inimico veniam legitimè petenti, non tantùm interiùs remittere, ſed etiam externa remiſſionis ſigna oſtendere: negat tamen Trull. *l.* 1 *c. 5. d.* 5. ex Azor. & Fill. teneri ſtatim poſtquam offenſio eſt illata, eò quòd ſit res violenta, & ſupra fragilitatem humanam. Non tenetur autem remittere ſatisfactionem pro damno, ſi ab eo ſit læſus: imò nec etiam acceptare ſi offerat; ſed etiam juridice poteſt compenſationem petere, dummodò in utroque caſu ponatur odium, ut docent Valent. Navarr. Laym. *l 2. t. 3. c.* 4. Quòd ſi tamen pœna ſit valde gravis, verbi gratia, capitis, mutilationis, neque læſo ex ea commodum proveniat, non videtur ea, deprecante altero, ſine peccato vindictæ poſſe expeti. Similiter, ſi ſatisfaciat quantū poteſt, ad id quod nō poteſt eum urgere, videtur contra charitatem, ut docet Sylu. & Fill. *t.* 28. *c.* 11. *q.* 9.

Reſp. 2. Etſi odium inimicitiæ, ſive perſonæ ſecundùm ſe, & bonorum, quæ in ſe habet, volendo ſcilicet illi malum ut ſic, ſive quatenùs illi malum eſt, genere ſuo ſit mortale; odium tamen abominationis, ſive qualitatis, quo non hominem ſed ejus malitiam, vel ſaltem perſonam tantùm quatenus malam, vel nobis noxiam averſamur, ſæpè licitum eſt, ut docet Con. *a.* 29. *d.* 3. & comm. Unde reſolves ſequentes caſus.

1 In confeſſione ſatis eſſe, ſi dicas te grave malum voluiſſe proximo, nec opus eſſe explicare ſpeciem mali, v. g. mortem, infamiam, &c. quòd omnia comprehendantur ſub una ratione mali. Cai. Bon. Tur. Trul. *l.* 1. *c.* 6. docent probabiliter ſed contrarium probabilius docent Suarez. & Pal *tom.* 6. *d.* 4. *p.* 1.

2 Licet proximo velle malum aliquod, v. g. temporale, (dummodò:

modo non ſit iuſto gravius) quatenus ad illi bonum eſt, v.g. morbum, vel adverſitatem, ut à peccatis emendetur. Bon. *d 3.q.4 p.vlt. §.1. ex multis*. Cavendum tamen eſt, ne fiat ex vindicta, ex qua ſi Pſalmum 108. ſuper inimicum tuum legas, peccas mortaliter. Generatim verò, ob bonum ſpirituale, proprium vel alienum, licèt mala pœnæ, inefficaci affectu, aliis velle; quia cũ in hoc affectu bonũ ſpirituale præferatur temporali, non eſt inordinatus, v. Leſ. *l 2.c.47*.

Sic licèt, v.g. mortem optare hæreſiarchæ, vel publicæ pacis turbator, ob bonum commune, & multorum, iuxtà illud *Galat. 5. Vtinam abſcindantur*. Item triſtari de eo, quòd dignitates conferantur indignis; vel de ſanitate eius, qui ex illa ſumit occaſionem peccandi. Item mortem, egeſtatem aut morbum alicuius deſiderare, ut ceſſet à peccatis, & vitam in melius mutet. Eadem ex cauſa Bon. Azor & Palaus *tit.6 p.1.n.11.* excuſant à peccato, matrem, quæ mortem filiarum exoptat, eò quòd ob deformitatem vel inopiam commodè & honeſtè nuptui tradere non poſſit. Etſi verò ſibi ipſi optare mortem Nav. & cæteri dicant eſſe mortale; ad evitanda tamen gravia mala, v. g. afflictionem internam, Id licere volunt Sanch Sot. Gran Dian. *p 5. t 14.* R.92. Ita & Trull. *l.1.d.2.n.11.* excuſet fœminam, quæ ſibi (vel alteri) mortem optat ad vitandam gravem infirmitatem, mendicitatem, vitam acerbam, &c. vel alia ſimilia mala à marito, v.g. inflicta vel infligenda. Mulierculas tamen ob minimas moleſtias mortem optantes Dian. *l. c.* mortalis damnat, niſi (ut plerumque fit) excuſet defectus advertentiæ & deliberationis.

3 Privatus, qui averſus ab alio fugit illud, ſi id faciat, ut eum ſuo colloquio & ſolatio privet atque ita contriſtet, & malè illi ſit, eſt odium inimicitiæ, & peccatum: ſi verò nihil mali optando, tantùm fugias, quia tuæ naturæ eſt difformis vel tibi ſolet eſſe moleſtus, eſt odium averſionis, & peccatum, ſi ſit ſine ratione: quale non erit, ſi ſit perſona valdè aſpera, modò abſit contemptus, ſcandalum, & vindictæ cupiditas, v. Bon. *l. c.*

CAPUT III.

De Præcepto Eleemoſinæ, ſeu Miſericordiæ corporalis.

Suppono. 1. Huius præcepti obligationem naſci ex duplici cap. 1. Ex neceſſitate proximi egentis. 2. Ex perſona poſſidentis bona, vel neceſſaria, vel ſuperflua.

Suppono. 2. Duplicem dari neceſſitatem proximi, 1 dicitur extrema, ex qua egenti imminet periculum vitæ, vel etiam gravis & diuturni morbi, ſecundùm Dian *p.5. t. 8.* R. 1. 2. Gravis, ex qua

im-

imminet periculum gravis mali ut captivitatis, infamiæ, gravis iacturæ bonorum, vel ſtatus; unde fiat,ut difficulter ſe poſſit ſuſtentare; v.g. ſi non poſſit vivere ſecundùm ſuum ſtatum,vel ſi nobilis cogatur alteri famulari, vel artifex, aut vir honeſtus, mendicare. 3. Dicitur communis, qua laborant mendici triuiales. Lay. *3. p.2. c.6.*

Suppono. 3. Bona neceſſaria, & ſuperflua dici, vel reſpectu vitæ ſive naturæ, vel reſpectu ſtatus,vel decentis conditionis perſonæ; quomodo ſęculares raro putant ſe habere ſuperflua, ut docent Lay. & Nav. *c.*24 Nam quæ ſunt neceſſaria ad alendos liberos,famulos, honeſtas donationes, convivia, hoſpitum tractationem (qualia tamen non ſunt, quæ ad quemcunque faſtum & pompam quisquis ſibi requirit) ſpectatis etiam communibus eventibus, hæredibus, neceſſitate futura, &c. non ſunt ſuperflua.

Reſp. 1 Nemo tenetur dare eleemoſynam ex bonis ſibi ad vitam neceſſariis, niſi eſſet perſona talis, ex qua penderet ſalus Reipub. Eſt communis. Et ratio patet ex ordine charitatis.

Reſp. 2. Probabile eſt, ex ſuperfluis naturæ & ſtatui teneri aliquem, etiam in gravi neceſſitate, ſuccurrere proximo, ſi probabiliter putet alium non ſubventurum: idque ut Azor. *t.* 2. *l.* 12. *c.7.* Syl & Fumus volunt, ſub mortali, contra Medinam, qui vult eſſe tantùm conſilii. Ratio eſt, quia cum in Scriptura frequenter damnentur homines ob neglecta opera miſericordiæ, hæc non ſunt reſtringenda ad extremam, & raram neceſſitatem, v. Lay *loc. cit.*

Reſp. 3. Proximo in extrema neceſſitate teneris ſuccurrere ordinariè ex bonis etiã aliquo modo ad ſtatũ neceſſariis. Suar. Lay *ex comm* Satisfacit tamen probabiliter, ſi des cũ onere reſtituẽdi, quãdo erit ditior Vaſq. &c. contra Suar. Conc &c. v. Dian. *p.*5.*t.*8. R 5.

Addo *ordinariè*: quia ſi maius damnum æſtimaretur, te excidere tuo ſtatu, quam mors pauperis, non teneris. Azor. *l. c.*

Reſp. 4. Probabile eſt, quod proximo in gravi neceſſitate conſtituto quiſq; teneatur ſubvenire, cũ modico detrimẽto proprii ſtatus: quia parvo ſuo incõmodo tenetur magnũ incommodum proximi impedire. Lay. *l c.* ex D Thom. Bon *d* 3. *q.*4. *p.*6. Ex dictis collige.

1 Homines privati non tenentur inquirere pauperes. Vaſq. &c. ſi ſi tamen dubitent de extrema alicuius indigentia, tenentur inquirere veritatem. Sanc. Dian *p* 5 *t* 8. *R* 39.

2 Nemo tenetur magnam vim pecuniæ dare pauperi, ad pretioſiſſimam medicinam emendam vitæ ſervandæ neceſſariam, vel ad redimendum à periculo mortis. Sà & Coninc. *diſput.* 27.

dub.

dub. 8. num. 135. Et ratio patet ex dictis.

3 Si proximus tantum egeat uſu rei, ſatis eſt illam accomodare, v. g. ſi ab hoſtibus ſpoliato veſtem commodes, vel vulnerato equum, donec domum revertatur. Lay. Bon. *l. cc.*

Reſp. 5. In communibus pauperum neceſſitatibus tenetur aliquando dare eleemoſynam, qui habet bona naturæ, & ſtatui ſuperflua. Ita commun. D. Th. Suar. Bellar. contra Nau. & Vaſqu. qui negant teneri. Ratio eſt, tum; quia quiſque tenetur diligere proximum ſicut ſeipſum: tum, quia alioqui pauperes iſti inciderunt in neceſſitatem gravem. Videtur tamen hæc obligatio tantum eſſe ſub veniali, ut rectè Medina: idque ſi nulla ſi iuſta cauſa negandi; aliàs ſub nullo, vide Lay. Bon. *l. c.* Undè reſolvuntur Caſus ſequentes.

1 Pauperibus trivialibus etſi ex nuditate, morbo, &c. videantur oſtendere ſigna extremæ neceſſitatis, raró quis tenetur ex præcepto ſubvenire, etiam de ſuperfluis tum quia ferè ad movendos ſpectatores iſta neceſſitas exaggeratur; tum quia aliis iuuandi præſumuntur. Malder. Vvigers. Dian. *p. 5. t.* 8 *R.* 17

2 Si quis dives, & abundans diu neget omnes eleemoſynas, cum propoſito dandi meliore, & commodiore loco ac tempore, vel egentioribus, vel in alium pium uſum convertendi, is non peccat cùm habeat juſtam cauſam negandi; ſi verò talis, ſine rationabili cauſa, omnes a ſe pauperes inhumaniter repelleret, eum dicit Lay. *l. c.* verſari in malo ſtatu.

3 Nulli omninò quantumvis diviti, omnes pauperes ſine eleemoſyna repellenti; facilè neganda eſt abſolutio; tum ob dubium, & diſſenſum DD. de hac obligatione: tũ, quia vix reperitur, qui causã ſaltẽ apparentẽ nõ prętendat, ſi ſuperflua ſe habere fateatur. Lay. *ib.*

4 Etſi dicta de eleemoſyna danda, intelligantur reſpectu omnium egentium, etiam peccatorum, infidelium, & inimicorum, damnandi tamen non ſunt Magiſtratus, excludentes à ſuis civitatibus juſta de cauſa, pauperes peregrinos Lay. *ib.* Trull. *l.* 1. *c.* 5. *du.* 10.

5 Religioſis æquè ac aliis pauperibus debentur eleemoſynæ: quia eorum paupertas, & neceſſitas eſt vera, & iuſta, tametſi voluntariè contracta, cum voluntas, & cauſa fuerit rationabilis, & grata Deo. Lorc. Dian *p.* 5. *t.* 8. *R.* 18. Aliud eſt de iis, qui ſponte ſua culpabiliter ſunt pauperes, ut vagabundi *ib. R.* 19.

Reſp. 6. Eleemoſyna tantùm facienda eſt ex bonis propriis, & quorum quis liberam habet adminiſtrationem. Poteſt tamen fieri ex alienis, quando proximus eſt in extrema (vel etiam ſecundùm

Leſſ.

Leſſ. l 2. c. 12. in valde gravi) neceſſitate, & aliunde ſuccurri non poteſt: tunc enim omnia ſunt communia. In communi verò neceſſitate, licet tantũ cùm cõſenſu domini, tacito vel expreſſo, v. S. Th. 2. 2. q. 32 a 7. Reg. 286. Fil. Lay Bon. l c. n 11. Leſſ. l. 2 c. 12. Unde reſolves,

1 Non licet dare eleemoſynam ex bonis obnoxiis reſtitutioni, v. g. furto ablatis; licet tamen ex acquiſitis per opus illicitum (ſed non cum injuſtitia) v. g. ex lucro meretricum. Ratio eſt, quia hæc ſunt propria; priora non. Bon. ib.

2 Pueris, filiis familias, ſervis, ancillis, uxoribus, non licet dare eleemoſynam, niſi tenuem, in qua parentum, dominorum, & maritorum voluntas præſumitur. Particulares verò caſus, in quibus uxor dare poteſt, v. g. ſuo loco præcepto, 4. & 6. c. 1. l. 4 v. Bon. d. 3. q 4 p 6, Dian. p. 5. t. 8. R. 25. ubi ex Hurt. notat, ſi pater nullas det eleemoſynas, poſſe pro eo dare filium.

3 Tutores, & Curatores, & qui habent curam bonorum alienorum, poſſunt facere modicas eleemoſynas ex bonis quæ adminiſtrant, quales nimirum ipſi facere deberent, quorum ſunt, Vaſq, Azor. Con. Dian. p. 5. c. 8. R 35.

DUBIUM IV.

De miſericordia ſpirituali, ſeu præcepto correptionis fraternæ.

Correptio fraterna, eſt admonitio, qua quis proximum conatur revocare à peccato. De qua certum eſt; præceptam eſſe jure tum naturali, quo membra unius corporis ſe mutuo juvare tenentur, tum divino poſitivo Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, corripe ipſum*. Bec. 2. 2. c. 21. Laym. l 7. Fill Bon. p. 7. Quæritur autem, quæ ſit ejus materia, quos, & quomodo obliget?

Reſp. 1. Omne mortale peccatum proximi per ſe eſt ſufficiens materia, ut hoc præceptum obliget ſub mortali. Ita communiter. Et ratio eſt, quia cùm vitam ſpiritualem proximi tollat, ſufficientem neceſſitatẽ correptionis inducit, Dixi 1. *omne mortale*: quia etſi etiã veniale ſit materia correptionis, non tamen graviter obligans; nec niſi facillimè poſſis. Dixi, 2. *per ſe*: quia ſi quis ob timorem, verecundiam, puſillanimitatem, putet ſe non ita ſtrictè obligatum, vel minus eſſe idoneum ad corripiendum, videtur tantum peccare venialiter: vid. S. Thom 2. 2. q. 32 a. 2. & cæteros ſuprà cit.

Reſpond 2. Præceptum hoc obligat concurrentibus his circumſtantiis. 1. Si certò tibi conſtet de peccato proximi: indagare enim tenetur ſolus Superior. 2. Si probabile ſit non emendaſſe, nec emendaturum, vel relapſurum; quia eleemoſyna egenti tan-

tum danda eſt, 3. Si alius æquè idoneus non adſit, qui correpturus putetur, 4. Si ſit ſpes fructus, quia deſperato fine ceſſant media, 5. Si bona occaſio, locus, & tempus opportunum, poſſiſque ſine tuo gravi damno facere Quod ſi horum aliquid deſit præceptum non obligat. Undè patet, ejus omiſſionem in privatis, vel nullam eſſe, vel levem, v. Bon. l. c.

Reſp. 3 Etſi hoc præceptum obliget omnes etiam ſubditos; magis tamen Prælatos. Ratio prioris eſt quia omnes ſunt commembra, teneturq; ſibi externa officia Charitatis præſtare. Ratio poſterioris eſt, quia ſubditi tantum ex Charitate, Prælati verò etiam ex officio, & juſtitia tenentur. Unde peccare poſſunt etiam graviter veniales culpas non impediendo, ſi vigor diſciplinæ per hoc minuatur. Eademque ferè eſt ratio de patrefamilias præſertim erga liberos, Laym. *l. c. n. 5* Pal. Trull. *l. 1. c. 5. d. 13.* & 15. *& cæteri.*

Reſp. 4. Ordo in correptione ſervandus eſt, quem Chriſtus præſcripſit, *Matth.* 18, ſcilicet, 1 Ut corripias privatim: deindè coram teſtibus: tum ad Prælatum Eccleſiæ, ſive Superiorem deferas. Excipe tamen, 1. Niſi præſtet Superiori, viro probo, & prudenti, quàm aliis teſtibus innoteſcere; prout cautum eſt *in Regula S. Aug.* 2. Niſi peccatum ſit publicum, tunc enim poteſt publicè corripi, 3. Niſi vergat in grave damnum tertii aut communitatis, ſi Superiori non ſtatim innoteſcat; u.g. ſi quis proditionem moliatur, hæreſim occultè ſpargat: tunc enim immediatè Superiori indicandum, quia commune bonum præferendum eſt privato, Fill. *t. 38. c. 7. n.* 149. & 155. 4. Quando corripiendus eſt contentus, ut Superiori ſtatim ſignificatur, ut eſt apud quoſdã religioſos, qui quoad hoc juri ſuo renunciarunt, v. Suar. Bec. Laym. hic Sanchez, Fill. *l. c.* Ex dictis reſolvitur.

1 Qui facilè poteſt impedire peccatum mortale proximi, & ob mali temporalis timorem neglexit, peccat mortaliter. Ita Laym. Suar. Sanchez, *l. 6, mor. c.* 18. v. Palaum hic.

2 Si certò conſtet fratrem perfectè emendaſſe peccatum occultum, nec ex eo eſſe ullum periculum relapſus, vel damni, ipſi aut alteri, non licet (etiam in Soc. JESU) denunciare Patri, vel Prælato, niſi frater expreſsè in iſtam denunciationem conſentiat Sanc. *2. mo. l. 6 c* 18. *n.* 40. & 66. Pal. *de char. t. 6. d. 3. p.* 12. Fill. Trul. *l 1. c. 5. d.* 14. Suar. Hur *d.* 163. & denique C. Lug. *Reſp. mor. l* 4. *d.* 46. ubi tamen notat, in Soc. JESU, caſum eſſe rariſſimum. Ratio autem, eſt quia ceſſat motivum charitatis, atque adeo ratio denunciandi; ideoq; eſt peccatum, & quidem, ut Card. Lugo *l. c.* notat ex Suarez, mortale ex genere ſuo, v. infrà *l. 4. c. 3. d. 5.* & Dia. *p. 4. t. 4. R. 71.*

3. Si

3 Si Superior immediatus ſe ſolo poſſit delinquentem emendare, itaut nullum periculum damni, vel relapſus, ipſi vel alteri, vel communitati immineat, videtur peccare manifeſtando Superiori mediato delictum, Pal. *l.c.* Trul. *d* 16. *n*.1.

4 Prælati, & Magiſtratus tenentur aliquando inquirere ſubditorum peccata, ut corripiantur: non tamen multum, & curioſè de aliquo in particulari rogare debent, niſi is ſpeciale ejus ſignũ dederit: neque facilè admittere accuſatores ſpõtaneos, quia illi ſpecie boni communis ſæpè ſe quærunt. Hurt. &c. Dian. *p* 7 *t*.13. *R*.10. & 12.

5 Epiſcopi, Prælati Religioſorum, Paſtores animarum tenentur etiam cum ſuo incommodo, imò aliquando cum vitæ periculo, adhibere diligentiam quam poſſunt, ut peccata publica, & occulta impediant; quia cum Chriſto pacti ſunt curam, & ſollicitudinem gregis, pro qua multa ab eo bona accipiunt, Hurt. *t* 2 *d*.162. *ſ*.7. *§* 60. (apud Dian. *p*.7. *tomo* 3. *R*.28.) aitq; hanc eſſe omnium Patrum, & Theologorum doctrinam, quam Chriſtus verbo, & exemplo docuerit: additque idem eſſe de Magiſtratibus, & concionatoribus. Licèt vero hi non teneantur ad id ex juſtitia, (ſicut Prælati, & Magiſtratus) tenentur tamen peccata publica corripere, (ſed non facilè Prælatorum, & Religioſorum, quorum auctoritas ad bonum commune eſt neceſſaria) etiamſi non ſit ſpes emendationis. Con. Hurt. Dian. *l.c.* *R*.13.

6 Correptio adhibenda eſt non ſemper ſtatim, ſed dum major fructus ſperatur. Hinc interdum permitti poteſt reiteratio peccati, ut ferventius reſipiſcat. Dian. *p*.7. *t*.3. *R*.29. & 30. ex Reg. Fill. Trull. Neque ſufficit ſemel eſſe factam correptionem, ſed debet iterum iterumque fieri, quamdiu ſperatur fructus, *ib*. *R*.32.

DUBIUM V.

De ſcandalo.

ARTICULUS I.

Quid, quotuplex ſit, & quale peccatum?

Reſp. 1. Scandalum, dicitur peccatum occaſionatum, & eſt duplex, Activum, & Paſſivum: Activum eſt, dictum vel factum (quo nomine etiam omiſſio intelligitur) minus rectum præbens alteri occaſionem ruinæ ſpiritualis. Ex S. Th. 2.2. *q*. 43. *a*. 1. Sanchez Azor. Laym. *c*.13. Bonac. *d*.2. *q*.4 *p*.2. Dixi, *minus rectum*, hoc eſt, quòd vel in ſe malum ſit, ut ſi loquaris turpia coram adoleſcente; vel mali ſpeciem habeat, ut ſi juſta de cauſa coram aliis eam ignorantibus, comedas carnes die vetito. Scandalum Activum aliud eſt per ſe tale, aliud per accidens. Per ſe dicitur quando directè

intenditur alterius ruina; idest, ſi ideò aliquid fiat, ut aliquis ad peccatum inducatur: v g ſi adulter alienam ſollicitet ad adulterium. Per accidens dicitur, quando indirectè, & interpretativè tantùm cauſatur alterius peccatum; ut ſi quid facias, quòd tibi in mentem venit, aptum natum eſſe ad inducendum alterum hic, & nunc ad peccatum, & nihilominus facis;ut ſi coram puſillis pecces, vel die vetito carnes comedas, non dicendo quòd habeas veniam. Item ſi clericus domi ſuæ alat mulierem populo ſuſpectam,eſto abſit omne peccatum, non peccandi periculum. Vid Sà V.*Clericus*. Laym, Bon. *l.c.* Scandalum paſſivum eſt ipſa ruina, ſive peccatum, in quòd labitur proximus, ex occaſione alterius dicti vel facti. Quod dividitur in Datum, ſeu puſillorum, quòd oritur ex activo; & in Acceptum, quòd non oritur ex activo, ſed ex ipſius ſumentis malitia: quale erat odium, & invidia Phariſæorum in Chriſtum, occaſione ejus dictorum vel factorum: unde hoc dicitur Phariſaicum. Ex his patet.

1 Ad ſcandalum Activum non requiri,ut de facto Paſſivum ex eo ſequatur;ſed ſatis eſſe,quod data ſit occaſio, ex qua natura ſua ſequi poſſit: ut ſi quem inducere velis ad peccatum, qui tamen non conſentiat,ſicut etiã contra,paſſivum poteſt dari ſine activo Lay.*ib.*

2 Scandalum paſſivum non eſſe ſpeciale peccatum, neque addere circumſtantiam aggravantem: v.gr. qui viſo alterius furto etiam furatur; non ideò peccat gravius. Laym. *ibid.*

3 Non ſemper eſſe ſcandalum, ſi pecces coram aliis, ſed tantùm, quando attentis omnibus circumſtantiis, tam perſonæ agentis, quàm coram quibus fit actus poteſt probabiliter timeri, ne per hunc actum trahantur ad peccatum, qui aliàs peccaturi non eſſent. Sanch. Laym *l.2. t.3 c.13*

4 Omne ſcandalum Activum directè intendens ruinam proximi, eſſe ſpeciale peccatum contra Charitatem, ut habet communis ſententia. An verò idem ſit quando intenditur indirectè, controvertunt Scholaſtici, & parum refert ad praxim. Sanchez *l 7. c.6. & 9.* Azor. 1 *p.l.4 c.7.* Bonacina, *loco cit.* Unde reſolves hos caſus.

1 Mortaliter peccat, qui alteri dat occaſionem ruinæ mortalis, niſi indeliberatiò excuſet; & ſic opus indifferens vel veniale; ſæpè tranſit in mortale, ratione ſcandali, v g. ſi jocoſum verbum proferat Religioſus coram fœminis, vel jis, qui inde occaſionem peccati mortalis ſumere poſſunt. Laym *l c.*

2 Venialiter peccat ratione ſcandali, qui alteri dat occaſionem ruinæ venialis tantùm. Quòd verum eſt, etſi directè illam intendat,

dat, & quidem per actum mortalem Sanch. *l.* 1. *c* 6, *n* 11. ex communi, contra Suar. Ratio autem eſt, quia ruina eſt parva. Et patet à ſimili, ut ſi quis per fornicationem intendat furari rem minimam, furtum tantum erit veniale.

3 Scandalizans committit præter peccatum ſcandali, etiam peccatum ejus ſpeciei, ad quòd alterum inducit: ideoq; confiteri debet ſpeciem peccati mortalis, per quod, & ad quod induxit; cum num. inductorũ, vel qui probabiliter induci potuerunt, San. Az. Lay Bon. *l.c.* C de Lugo *de pœn.d* 16. *ſ.*4. Dian. *de Sacr.t.*2.*c*,4 *d*. 114. Excipit tamen Card. de Lugo, *l.c.* ſi præter intentionem ſcandalum dederit. Tamb. *de exped cõf.l.*2 *c* 1 *n* 9. ait, quoad inductos, ſufficere ſi dicas. Fui multis occaſio peccandi meo exemplo, v. *inf l.*3 *t* 6.*c.*1.*dub* 2.

4 Etſi is qui ſcandalizavit alios, teneatur illis rurſus dare bonum exemplum, ut inquit Sà: ſi quis tamen nudo exemplo ſuo alios ad furtum induxit, neq; alio peculiari modo, v.g. exhortatione, conſilio, mandato eſt cooperatus, non tenetur ad reſtitutionem; quia talis inductio eſt tantum contra charitatem, non contra juſtitiam. Idem docet eſſe Leſſ. ſi cum Cajo, v.g. potires ea intentione, ut ipſe conſumptis pecuniis furetur, v. Leſſius *c* 9 *d* 2 *n* 113.

5 Non cenſetur dare ſcandalum, qui licèt publicè peccet, facit id tamen coram iis qui vel ſunt ita viles, vel infames aut improbi, ut nemo moveatur ad peccatum; vel qui ſunt ita probi, v.g. ſi quis fornicetur coram aliis, qui parati ſunt idem facere, nec ejus exemplo moventur; vel ſi coram manſuetis quis contendat, rixetur, vel alium cædat, Sanc. 1 *mor.c.*6 *n* 6.

6 Non ideò factum aliquod eſt ſcandalum, quia alius incipit de tali homine malè ſuſpicari, aut ſentire, quia hic non peccat, ſi ob ſufficientia indicia ſuſpicetur. Secus tamen eſt; ſi incipiat malè ſentire de fide Catholica Clero, Ordine Religioſo, vel minùs ad pietatem affici. Unde patet faciliùs dari ſcandalum ab iis, qui ſunt in magna auctoritate, vel pietatis exiſtimatione, quàm ab aliis Con. *d* 32.*n*.43.

ARTICULUS II.

An, & quando ſcandalum Paſſivum permitti poſſit, aut ob illud vitandum, aliquid omitti debeat?

Reſp. 1. Permitti non poteſt abſq; neceſſitate vel utilitate propria vel aliena. Ratio eſt, quia tenemur ex Charitate impedire peccata proximi, ſi facilè poſſimus. Laym. *cap.* 23 ex commun. Unde reſolvitur hìc caſus.

Abſque cauſa non licèt petere mutuum ab vſurario, vel ab

infideli juramentum per falſos deos, à concubinario adminiſtrationem Sacramenti, vel ut celebret: cum enim abſque peccato id non ſit facturus cooperareris ejus peccato. Suar. Sanchez Trul. *l. 1. c.6. d.5. n 15.*

Reſp. 2. Ex cauſa neceſſitatis, vel utilitatis, poteſt permitti. Patet in dicto caſu, qui ſimpliciter ſine peccato fieri poteſt; ideoq; licèt talia petere ex rationabili cauſa, etſi alter ex ſua malitia ſit peccaturus. Requiritur autem major neceſſitas, ut permittatur ſcandalum puſillorum, quàm Phariſaicum. Item major ſi plures ſint ſcandalizandi, ſi timeatur peccatum grave, & deniq; ſi certò, prævideatur, quàm aliàs Laym. *loco cit.* Bonac. *d 2, q.4. p.2.*

Reſp.3. Debet permitti, ſi alioqui propria ſalus periclitaretur, vel aliis, præſertim communitati, grave damnum immineret. Undè bona ſpiritualia neceſſaria ad ſalutem, nec debet, nec poteſt quiſquam dimittere ob cujuſquam ſcandalum, Fill. *l.28. c.6.*

Reſp.4 Bona ſpiritualia, (& ſecundùm Lorcam apud Dia. *p 5. t. 7. R.24.* etiam temporalia) non neceſſaria ad ſalutem, nō tenetur quis omittere, vel differre, ob ſcandalum Phariſaicum, juxta illud Matt. 15. *Sinite illos*, &c niſi tamē ex dilatione, fructus ſperaretur. Faciliùs verò ac ſæpius talia bona differenda, vel etiam omittenda ſunt, ob ſcandalum puſillorum: v. g. ingreſſus religionis debet differri ob ſcandalum parentis, ſi conſenſus illius brevi ſperetur. Laym. *l.c.*

Reſp. 5. Ad vitandum grave ſcandalum puſillorum quædam præcepta impleri non debent; niſi tamen omiſſio eſſet magis damnoſa omittenti, v.Laym. *l.2* *3. c.13.* Ratio hujus eſt: quia tunc concurrente duplici præcepto, ſcilicet naturali de cavendo ſcandalo, & poſitivo; majus, & fortius eſt naturale. Ex dictis, reſolvuntur caſus.

1 Prælati Eccleſiaſtici non tenentur, (imò nec poſſunt) ea, quæ ad bona Eccleſiæ conſervanda, ſunt neceſſaria, v.g. lites, &c. omittere ad vitanda ſcandala Phariſaica, imò etiam puſillorum: etſi his priùs reddi debeat ratio rectitudinis. Dian. *p.5. t.7. R.24.* ex D. Thom. &c.

2 Si fœmina utatur veſte virili, vel contrà, tantùm ex levitate, ſine prava intentione aut periculo ſcandali, & libidinis, veniale tantùm erit, aliàs mortale. nullum verò, ſi ex neceſſitate. Dian. *p. 5. t.9. R.32.* ex D.Th. Sylv. &c.

3 Peccatum ex quo Confeſſarium in confeſſione (ex infirmitate tamen) graviter ſcandalizandum noſti, debet reticere. Laym. *l.c.* ex Nav. &c.

4 Uxor

Digitized by Google

4 Uxor ſemel vel iterum debet omittere jejunium, ex quo maritus graviter offendetur, & orietur diſcordia. *ib.*

5 Si ituro te ad ſacrum die feſto, excitanda ſit gravis rixa, vel cædes, non teneris ire. *ib.*

6 Superior peccata ſubditi ſæpè poteſt diſſimulare, ad vitandas turbas, & majora mala, quæ alioqui teneretur punire.

7 Mulier quæ ſcit in ſe, vel in ſui aſpectu aliquem in particulari ſcandalizandum, mortaliter peccat, ſi data opera ei ſe conſpiciendam offerat: adeoq; poteſt, & debet, non tantùm publico, ſed etiam ſacro abſtincre die feſto, ſemel aut iterum, ad peccatum illud evitandum. Dixi *aliquem in particulari*: quia ob timorem ſcandali alicujus ex communitate in genere, vel etiam plurium, abſtinere nimis eſſet difficile, & plenum ſcrupulis. Dixi 2. *ſemel aut iterum*: quia ſæpè, nimis eſſet grave, & durum, Bon, Sanc. Laym. *l.c. nu.* 10. & alii, v. Dian. *p.5. t 7. R.*21. & 22. ubi in contrarium citat aliquos Authores negantes obligationem prætermittendi rem præceptam ad evitandum aliorum ſcandalum.

8 Mulier quæ ex ornatu, etiam conveniente ſuo ſtatui, probabiliter prævidet aliquem in particulari lapſurum mortaliter, tenetur ad breve tempus eum dimittere, aut talis conſpectum fugere. Dixi *ad breve tempus*: quia ad longum, nimis illi grave foret, v. Dian. *l.c.*

9 Si verò idem timeretur in particulari ex ornatu ſuperfluo, vano, & inconvenienti (quem aſſumere vanitatis, & placendi cauſa, ut videantur pulchræ, & procum facilius inveniant, ſecluſis aliis non niſi veniale eſt, teneretur eum omnino dimmittere etiam ſub mortali: quia nullum habet jus ad illum ornatum: & ex altera parte tenetur vitare peccatum alterius, quando commodè poteſt. v. Sylu V. *ornatus*. Alii tamen, ut Cai. Nav. *c.*23. videntur docere, eam tantùm teneri ſub veniali, (ſed minus probabiliter, quando in particulari lapſus prævidetur, & brevi tempore abſtinendum eſt, qui etiam cum Azor. Leſſ. & Bon. excuſant à mortali eas, quæ ex conſuetudine loci, media ubera detegunt, fuco, pigmentis, alienis crinibus utuntur; dummodo non aliorum laſciviam; ſed tantùm majorem pulchritudinis ornatum intendant, abſque alio fine mortali, aut lege particulari id ſub mortali prohibent. Addunt tamen fore grave, & mortale peccatum, hujuſcemodi morem detegendi pectus, vel circiter tantùm tegendi, ubi non eſt, introducere. Nav. *n.*19. Leſſ. 112. Laym. *l.c.* &c. v. Bonac. *de mat. q* 4. *p.*9. *n.*17.

10 Si mulier non in particulari, ſed in genere tantùm aliquos in ſe ſcandalizandos putet, modò eorum laſciviam non intendat, nec ei placeat, (licet ei placeat, quod laudetur ut formoſa) non videtur teneri abſtinere ab illo ornatu, etiam ſuperfluo, ſub mortali; v.g. fucando faciem, imò etiam denudando ex communi conſuetudine pectus: niſi tamen denudatio, vel ornatus eſſet valde turpis per ſe ac directè ad libidinem provocans. Ratio eſt, tum quia eſt ſcandalum potiùs acceptum quam datum; & ornatus ille, ac pulchritudo remotè tantùm ad peccatum provocat, ut docet Lay. & Bon. tum quia nimis grave eſſet iſti ſexui, præſertim ſi maritum quærant, perpetuo ſic abſtinere; cùm illa occaſio ſit univerſalis, & perpetua; nec formoſiores unquam licitè irent foras, cum pulchritudo naturalis plus noceat, quàm artificialis; plura de hac re v. apud Dian. t. 1 *miſc. R.30* Bardel. *l. 3. d. 5. n.* 13. Interim fæminam nudum pectus gerentem non mala intentione, etſi quidem excuſem à mortali, ego tamen, inquit Sà, difficilè abſolverem. Et certum eſt, quod confeſſario incumbat, hujuſmodi ornatum diſſuadere, & deterrere ab eò, v. Sà V. *ornatus, &c. n. 10.*

11 Peccant etiam graviter, qui componunt, deſcribunt, repræſentant, vel pingunt turpia, & ad libidinem provocantia. Bon. Sanchez, & Fill.

Reſp. 6. Poteſt aliquando permitti proximi ruina, quando is paratus eſt ad malum, & alter non intendit ut peccet, ſed tantùm non auferendo occaſionem, permittit unum peccatum, nè fiant plura, ita ut permiſſio ſit impeditiva majoris mali. Undè reſolves.

1 Hero licet non auferre occaſionem furandi filiis, aut famulis, tum eos nihilominus ad furandum propenſos, & paratos novit, ut ſic deprehenſi puniantur, & reſipiſcant: tunc enim rationabiliter permittit furtum unum, ut evitentur plura. Sanc. Laym. Bon.

2 Probabile eſt, non licere talia ultrò ponere: aut ab iis objicere: quia poſitivè concurret ad peccatum; & non tam offerret occaſionem, quam poneret. Sà V. *peccatum*, & Sanc. qui ex eadem cauſa docet non licere marito dare uxori anſam adulterandi, vel adultero, ut tentet uxorem: Interim probabiliter contrarium docet Laym. *l. 2. t. 4. c.* 13 Quod confirmari poteſt exemplo Judith, quæ vix aliter videtur feciſſe *c. 9.* Cùm enim ſciret permiſſionem libidinis in Holoferne fore impeditivam malorum, poſuit ei occaſionem, nempe ornatum ſuum, alioqui licitum, & tamen communiter cenſetur in hoc non peccaſſe, v. Bonac. *d. 2. q. 4 p. 2.* Palaum hic.

A R-

ARTICULUS III.

An liceat alterius peccato materialiter cooperari?

Reſp. Cooperari tantum materialiter, ſubminiſtrando tantum materiam, & facultatem peccandi vel exhibendo objectum, licet, ſi ſequentes conditiones adſint. 1. Si tuum opus vel cooperatio ſit ſecundùm ſe bona, vel ſaltem indifferens. 2. Si bona intentione, & rationabili ex cauſa fiat, & non, ut juves alterum peccare. 3. Si alterius peccatum impedire nequeas, aut ſaltem non tenearis propter cauſam rationabilem. Circa quam notant Sanch. & Lay. etſi ejus gravitas certa regula definiri nequeat, ſed prudentis judicio metienda ſit; tanto tamen graviorem requiri. 1. Quantò gravius eſt peccatum, cuius occaſio datur. 2. Quantò probabilius eſt, te non cooperante, alterum non peccaturum; aut quantò certior eſt affectus peccati. 3. Quantò propinquius tua cooperatio peccatum attingit. 4. Quantò minus juris habes ad tale opus. 5. Denique quantò magis peccatum cum juſtitia pugnat, idque propter damnum tertii. Laym. *l.2.t.3 c.13*. Unde reſolves hos Caſus.

1 Hoc modo licitè materialiter cooperatur ſponſa contrahens cum ſponſo, quem ſcit Sacramentum accipere in peccato mortali. Sciens verò eum habere vòtum caſtitatis, peccat contrahendo cum ipſo, quia ad contractum illicitum concurrit. Laym. *l. c.* ex Sanch. *l.7. de matr. d.*11.*n.* 11.

2 Licitè quoque poſt matrimonium contractum materialiter cooperatur conjux, ſi coniugi obſtricto voto caſtitatis reddat debitum; imò ad id tenetur ex juſtitia, ſi eum exigentem non poſſit à propoſito avocare, *ibid.*

3 Similiter Parochus Euchariſtiam licitè poteſt & debet miniſtrare peccatori, & excommunicato, & hæretico occulto, ſi petat publicè: imò confeſſarius præbere debet petenti etiam privatim, ſi ex ſola confeſſione ejus peccatum novit, *ibid.*

4 Excuſantur à peccato famuli, ſi ratione ſui famulatus præſtent quædam obſequia, quæ ſine gravi ſuo incommodo negare nõ poſſint; ut v. g. veſtiant dominum, ſternant equum, comitentur ad lupanar, meretrici deferant munera, eidem venienti aperiant oſtium: quia hæc tantùm remotè ſe ad peccatum habent, & ſine iis peccatũ fieret. Unde tamen nõ ſequitur, alteri cuivis licere ea præſtare Bon. *p.*11.*n.*261 Azor. *t* 2.*l.*12 *c.vl.q.*8. Lay *l.*2 *t.*2.*c.*13. San. *l.*1.*mor.c.*7.*n.*21.

5 Ad ea opera, quæ propinquius ſe ad peccatum habent aut juvant. v. g. ſubiicere humeros, admovere ſcalas hero per feneſtram aſcendenti ad cõcubinam, deferre litteras amatorias ad meretricẽ,

cow-

comitari ad duellum, &c. non ſufficit communis ratio famulatus, ſed exigunt majorem neceſſitatem & cauſam, ut licitè fiant; v. g. periculum gravis, aut ſaltem notabilis damni, ſi detrectent. *Ibid.*

6 Ob ſimile periculum excuſantur ut plurimùm caupones, & propolæ in locis, ubi Catholici viuunt mixti hæreticis, qui miniſtrant, aut vēdunt carnes die jejunii comeſturis; item vinum ebrioſis, dum poſtulant, etſi ſciant eos à peccato non excuſari: quia plerumque peccatum æquè fieret: ſubminiſtrantibus aliis, & ipſi damnum notabile paterentur, dum paulatim nemo ad eos veniret. Sanc. *l.1.c.7* Bon. &c. Quòd ſi tamen hæ rationes non adeſſent, non excuſarentur. Unde non licèt ea patrifamilias uti nec cœnam die jejunii miniſtrare ſuæ familiæ; neque cauponi illi præter quem non ſunt alii: niſi tamen alia gravior cauſa cogeret. *Ibid.*

7 Ea quæ ad peccatum proximè concurrunt, vel inducunt, vèl cum juſtitia pugnant, etſi ex genere ſuo ſint indifferentia, v. g. hero alterum occiſuro gladium dare, oſtendere illum qui ad necem quæritur, compulſare campanam (ſine ſcandalo tamen) ad concionem hæreticam, meretricem etſi conductam ac paratam, è domo evocare, & ad herum deducere, furi ſcalam applicare, gerenti injuſtum bellum dare mutuas pecunias, pagum hæretico domino vendere, graviſſimam, cauſam requirunt, hoc eſt, metum tanti mali, quòd ſecundùm leges charitatis nemo teneatur ſubire ad evitandum malum alterius, v. g. ſi alias occidendus eſſet Laym *c.13 n.4.*

8 In civitatibus in quibus id vitandi majoris mali cauſa permiſſum eſt, licèt domum locare uſurario, (excipitur tamen jus alienigenarum) & meretricibus: maximè ſi alii conductores deſint: niſi tamen meretrices graviter nocerent vicinis honeſtis, vel ob ſitum anſam majorem darent peccatis. Sanc. 1 *mor.c.7.* Bon. *l. c.*

9 Excuſantur à mortali; imò etiam veniali, ſi cauſa adſit, artifices, qui faciunt, aut vendunt res indifferentes, quibus quis benè poteſt uti, licèt plurimi abutantur, v. g. aleas, fucos, gladios. Ratio eſt, quia remotè tantùm ordinantur ad peccatum, & ſimpliciter impediri non poſſunt. Quòd ſi tamen abuſurus eſſet contra juſtitiam, non liceret; v.g. ſi occiſuro dares gladium ob magnum pretium, quòd offert. Item, ſi quis ſciat hunc innocentem non pervertendum, niſi per has ſuas merces: quia modicum lucrum certæ ſaluti alterius eſt poſtponendum Sanch. *l. c.*

10 Excuſantur etiam, qui ob juſtam cauſam vendunt agnum Judæo, vel infideli uſuro ad ſacrificium. Item qui Judæorum Synagogas, hæreticorum templa, legitimo Magiſtratu permittente, ædi-

ædificant, vel reſtaurant; præſertim ſi fieret æquè ſine ipſis Navar. *l.5 cenſ.1 de Iudæis.* Laym *l.3 t.3 c.13 n.4.* Venena autem vendere, niſi iis qui benè uſuri putantur, v.g. ad confectionem colorum vel medicinam, non licèt, v. Sanc *1. mor. c.7* Unde venditio veneni, quòd non ſervit niſi ad hominis occiſionem, ſimpliciter eſt mala.

11 Chriſtiani captivi, ex gravi metu, in triiremibus Turcarum, vel hæreticorum, licitè remigant contra Catholicos: ſarcinas, machinas, arma ad bellum neceſſaria convehunt, propugnacula ædificant, &c. Ita probabiliter Leſſ. Sanch. Suar Lay *l.2 t 3.c.13.* contra Tol. & alios, qui docent peccare mortaliter. Quòd ſi tamen eo loco res eſſet, ut hæc negantes magno periculo claſſem Chriſtianam eriperent, vel victoriam conferrent, tenerentur tantum bonum vitæ ſuæ anteferre. Suar. Leſſ Sanch *l.c.*

12 Incolæ urbis vel provinciæ, quam Tyrannus occupavit, licitè manent inter iniquos poſſeſſores eoſque cogente imperio juvant excubiis foſſione, contributione, idque ex legitimi Principis præſumpto conſenſu: ex quo etiam talia obſequia licitè promittunt cum juramento, ad majora mala ſua & legitimi principis declinanda Lac *l c n. 5.*

13 Nautæ & aurigæ Catholici in Hollandia, etiam ſine gravi metu, ſi abſit prava intentio, licitè vehunt annonam ad caſtra hæreticorum, ſi adſint alii, qui illis ceſſantibus facerent: quia niſi id faciant, excludentur omni lucro, tanquam oſores boni publici, v. Leſſ. *l.2.c.19.* Sanch *l.1.c.7.* Fill *t 23.c.5.*

LIBER. III.

De Præceptis Decalogi, & Eccleſiæ.

TRACTATUS I.

De Primo Præcepto Decalogi.

HUjus præcepti, prout eſt affirmativum materia propria ſunt actus virtutis Religionis. Eſt autem hæc virtus moralis, qua interior & exterior cultus Deo debitus exhibetur. Actus ejus internus eſt animi ſubmiſſio, qua infinitam Dei excellentiam veneramur. Externus eſt, quo internum teſtamur, ut oratio, ſacrificium, &c. de quibus vid Schol. 1. 2. *&* 3. *parte*. Prout verò eſt negativum, prohibet vitia Religioni oppoſita: quæ quia opponuntur virtuti inter morales præcipuæ, ſunt peccata, poſt ea quæ contra virtutes Theologicas committuntur, graviſſima, & ex genere ſuo mortalia. Sunt autem duplicia: alia quæ opponuntur per exceſſum, ut Superſtitia cum ſuis ſpeciebus: alia per defectum, ut irreligioſitas cum ſuis.

CAPUT I.

De ſuperſtitione, & ſpeciebus ejus.

DUBIUM I.

Quid ſit, & quotuplex?

RESP. 1. Superſtitio, eſt falſa religio, ſeu cultus vitioſus veri vel falſi Numinis. Leſſ. Et convenit cum definitione communi ex S. Th. quam dicit eſſe vitium, quòd religioni opponitur ſecundùm exceſſum Dicit *per exceſſum*: non quòd Deus nimium coli poſſit aut majore honore quàm dignus ſit; ſed id intelligitur ſecundùm circumſtantias; eo quòd exhibeas cultum, vel quem non debes, vel eo modo quò non debes vel illi cui non debes.

Reſp. 2. Superſtitio eſt duplex: alias cultus indebiti, ſive incongrui, quo verus Deus, ſed modo indebito colitur, tribuendo ei cultum falſum & pernicioſum, vel ſuperfluum, qui nimirum fit cõtra, vel præter Eccleſiæ conſuetudinem ac præſcriptum. Alia eſt ratione rei cultæ; cũ ſcilicèt cultus Deo debitus, falſo Deo vel creaturæ defertur. Et hæc ſubdividitur in Idololatriã, Divinationem, & Vanã obſervantiam; ad quã Magia vel revocatur, vel potiùs quartã ſpeciẽ cõſtituit La. *l.* 4. *t.* 10 *c.* 1. ex S. Th. *q.* 92. *a.* 2 ex quibus reſolves.

1 Superſtitionem cultus falſi committit. 1. Qui Deo nunc offert cultum per ceremonias veteris legis, v. g. circumciſionem, immolationem agni, &c. quia ſignificant Chriſtum adhuc venturum, & nondum veniſſe. 2. Laicus, qui Deum colit tanquam publicus Miniſter Eccleſiæ, v. g. ſacrificando, abſolvendo. Quòd ſemper eſſe mortale docet Suar *de rel l.* 2. *de ſuperſtit. c* 2. 3. Is qui ſua auctoritate proponit aliqua facienda, tanquam ordinata ab Eccleſia, ad Dei cultum 4. Qui falſas reliquias proponit, vel miraculum factum eſſe per aliquam imaginem, vel ſe habuiſſe has vel illas revelationes fingit, ſive ad faciendum luctum, ſive ad devotionem augendam. 5. Qui ut populum moveat fingit miraculum aliquod, vel hiſtoriam reperiri in Scriptura Sacra; &c. Et hæc ſuperſtitio, etſi ſit ex genere ſuo mortalis, quia primæ veritati injuriam irrogat & religionem fundat in mendaciis; ſæpè tamen excuſatur ignorantia, vel ſimplicitate. Leſſ. *l.* 2. *c.* 43. San. 2. *mor. c.* 37. Nau *c.* 12 Lay *l. c.* Bon *d.* 3. *q.* 5. *p.* 1.

2 Superſtitio cultus ſuperflui, eſt v. g. 1. Ceremonia audiendi Miſſam ante ortum ſolis cum certo numero, ſitu, ordine, cereorum, vel Sacerdotis, qui dicatur Joannes: vel qui habeat ſtaturam Chriſti, &c. quia hìc cultus eſt ex ſeipſo inanis, & ad ſpiritum excitandum inutilis. 2. Jejunare die Dominico, cùm non jejunas aliis diebus. Item in Miſſa contra rubricam plures formare cruces, plu-

ries

ries dicere *Alleluia*; dicere *Gloria*, vel *Credo* contra rubricas, aliaſq; que ceremonias demere, vel addere (etſi fiant ex devotione, hæc enim corrigenda eſt,) quia ſunt præter Eccleſiæ conſuetudinem. Hæc tamen & ſimilia bona intentione facta, venialia tantùm ſunt ordinariè, ut docet Tol. Leſſ. *l.c.d.* 1. Navar. & Laym. quia eſt materia levis: & actio ex ſe non mala, & multa excuſat ſimplicitas. Quòd ſi tamen ex ſe mala eſſet, ut ſi rem furtivam offeras, turpia verba in templo canas, ore vel organo, notabiliter laſciva vel ad impuritatem provocantem vocem edas, eſt ſuperſtitio ferè mortalis, ut Laym. *l.c. ex comm.*

DUBIUM II.

De Divinatione.

Quid & quotuplex ſit?

Reſp. 1. Divinatio eſt, cũ quis opem dæmonis tacitè vel expreſſè invocat, ut noſcat res contingentes, & liberè futuras, aliterve occultas, & naturaliter incognoſcibiles. Quæ ſi ſint tales, quas ſolus Deus ſcire poteſt, involuitur tacita Idololatria: quòd dæmoni tribuatur cultus divinus: ſi verò ſint tales, quas dæmon naturaliter ſcire poteſt, (nam ex ſignis, aliiſque modis, occultiſſima quæque cognoſcere poteſt, etiam plurimas hominum cogitationes, & res futuras, ut v. Delr. *l.4.c.2.q.2.* Sanc. 2 *mor c.*38.) nihilominus illicita eſt eo quòd commerciũ habeatur cũ Dei jurato hoſte: quòd importat quandã proditionẽ, & apoſtaſiam a Deo, ac fortè etiã, ut vult Suar. cõtra Valen. ſuperſtitionẽ, v. Lay. *c.*3. Bon. *p* 3. S. Th. 2.2. *q.*5. *a.*1.

Reſp. 2. Divinatio eſt duplex: una, in qua eſt invocatio vel pactũ expreſſum cum dęmone: & generali nomine dicitur Necromantia; ut, cùm dæmon occulta docet per pythones, arreptitios, præſtigias, per perſonas mortuorum, vel vivorum apparentium, aliave ſigna in aere, aqua, igne, ſpeculis. Alia eſt, in qua tantum eſt invocatio vel pactum tacitum, ſeu interpretatiuum; ut cùm ex lineamentis corporis, vocibus, garritu avium, & ſimilibus, quibus ſe dæmon immiſcere ſolet, quæritur cognitio; ad quam ea ſunt improportionata D. Th. *q.*95. Cùm verò utriuſque ſpeciei variæ rurſus ſint ſpecies, eas hic omitto, quòd ſecundùm ſententiam communiorem, in genere moris non differant, nec ſpecialem habeant malitiam, ideòque in confeſſione non ſit opus explicare, an v. g. facta ſit divinatio ex ſpeculis, aere, mortuo, &c. Exprimendum tamen neceſſariò eſt, utrum invocatio ſivè pactio expreſſa, an tacita intervenerit; quia ſivè hæc moraliter inter ſe ſpecie differant, ſive non, notabiliter tamen mutant judicium Confeſſarii, vide Laym. *loc. cit.*

San.

Sanc *l.c.* Leſſ. *l.c.d.5.* Delr. *lib 4. diſp.4. c.2.* Bonacina *quæſt.5.p.4.*

Reſp. 3. Divinatio quæ fit per actum expreſſum, & qua Dæmon expreſsè invocatur, excuſari non poteſt à mortali, eam vero quæ fit per pactum tantum implicitum, aliquando excuſari à mortali quidam aſſerunt, videlicèt tunc, cùm vel intercedit ſimplicitas, & ignorantia non craſſa, nec affectata, vel fides certa non adhibetur, ſed tantùm timor quidam, aut ſuſpicio concipitur eventus futuri, Laym. *l.4.t.10 c.3.* Sanch. Leſſ. Suar. Caiet. Bald. *t.2.l.4 d.4 n 22. &c.* eò quòd tunc ſuperſtitioſa verè non ſit, cum intentio non ſit talis, v. Suar. Leſſ. Sanc. Lay Cajet. Nav Sayr. Valent. & Tanner *d 5 de r.7.q.7.diſp.1.n.21.& d 2.n.25.* Ex dictis reſolvũtur ſequentes caſus.

1 Expreſsè cenſetur invocare, ſeu convenire & pactum facere cum dœmone, qui vel verbis dœmonem invocat; vel ſaltem facto aliquid uſurpat, per quòd ſcit aut putat dœmonem cooperari.

2 Is verò tacitè paciſcitur, qui vanis mediis & naturaliter improportionatis utitur ad aliquid cognoſcendum, vel efficiendum. Neque requiritur, ut dęmon aliquando pactus ſit, ſe ad talis vani medii adhibitionem concurſurum, eo enim ipſo, quò quis vanitatibus iis utitur, dęmon ſe immiſcet; licèt præter intentionem utentis ſit eum invocare, ut docent Suar. Leſſ. & Sanc.

3 Non excuſatur à peccato, qui utendo talibus rebus de quibus conſtat eſſe naturaliter improportionatas, proteſtatur ſe nullũ cum dęmone cõmercium intendere: quia reipſa facit cõtra ſuam proteſtationem. Cùm enim nec Deus, nec Angeli boni talibus ſe miſceãt, dęmõ implicitè iis invocatur, ut pręter citatos docẽt Lay. & Bo. *ll. cc.*

4 Neque is excuſatur, qui talia media utilia credit propter experientias, quia has dœmon procurat, ut homines paulatim illaqueet, & ad ſimilia uſurpanda inducat. Vide Sanc. 2. *mor. c. 38.*

5 Si quis ab aſtris, ſomniis, ſimilibuſve ita dependeat, ut omnes pœnè actiones ſuas, & vitam iuxtà ea regulare velit, eum mortaliter peccare docent Leſſ. Suar. Sanc *l.c.*

6 Ex talium obſervatione ſemel atque iterum aliquid omittere, ad quòd alioquin ſub mortali non teneris, veniale tantùm eſſe cenſent Cai. & Armr *v Somnium*, uti & ſubinde timere leviter ne ita ſit aut eveniat quòd portendunt, ut notat Suar. ſupr. *l. c.*

tũ tantum eſt pactũ, venialiter tãtùm peccari, docent conſequenter Doctores ſuprà citati, & mox citandi: quia communiter ferè aliquid iſtorum intervenit, quæ à mortali excuſare dicunt, ut v.g. quòd fides integra non adhibeatur Sanch. *l.c.n.23.* Cai. *in ſumm* Armil.

mil.&c.Rectè tamen notat Delrio, eſſe ſēper rem valdè periculoſā, juxtà illas ſuas actiones dirigere, etiam non credendo, v. San. *l. c.*

8 Licita eſt 1. Phyſiognomia, quæ ex vultu, diſpoſitione, & habitudine corporis & membrorum. 2. Chiromantia, ſi ex lineis, & partibus manuum, conſideret temperiem corporis imò etiam animi propenſiones & affectus probabiliter conjectet. 3. Item divinatio, quæ ex ſomniis conieɛtat hominis complexionem, & hinc affectiones animi diurnas 4. Item illa, quà ex avium, piſcium, aliorumve animalium voce, motu, aliiſve actionibus, naturales aliqui effectus pronunciantur futuri ut plurimum; v. g. ſerenitas, pluvia, &c. 5. Aſtrologia naturalis; quæ effectus corporeos & naturales, ut ventos, reclipſin, fertilitam, ſalubritatem, morbos, & ſimilia prædicit, quæ ad medicinam, vel agriculturam conducunt: imò etiam cùm ex puncto nativitatis, ſive horoſcopo probabiliter prędicit complexionem corporis, & affectiones animi. Quia hæ divinationes omnes naturales ſunt, & mediis proportionatis utuntur Loſſ. *l. 2. c. 4 3. d. 7.*

9 Illicitæ verò ſunt omnes prædictæ divinationes ſi ex iis aliquid noſci, aut prænunciari intendatur circa ea, ad quæ proportionata non ſunt, ut circa effectus contingentes & liberos: aut quæ à Deo pendent, ut circa ſtatum animæ, dona gratiæ, divitias, honores, fortunam, nuptias, ſtatum vitæ, & ſimilia quorum electio voluntaria eſt, & à libera hominum voluntate pendet: itemque de rebus occultis: ut furto, theſauro abſcondito, v. Leſſ. *l. c.* & Bon. *d. 3. q. 5. p. 3. n.* 11. Suar. Sanch. *l. c.* Bon. *n* 11.

10 Peccant, qui Ægyptios de fortuna conſulūt, & quidem ſi fiat cùm firma fide vel ſcandalo, &c. mortaliter: ſi verò cauſa curioſitatis vel riſus, ut fit communiter, venialiter tantùm Fill. & Sanch.

11 Superſtitiora eſt divinatio, quæ fit per ſortes divinatorias, ad futurum vel occultum aliquid cognoſcendum, quaſi ſortibus vis aliqua divina inſit, ut ſi quis v. g. ex taxillorum projectione, & diſpoſitione divinet, quis ſit obtenturus victoriam, beneficium, &c. Idem ferè eſt de ſortibus conſultorijs, quibus inquiritur, quid in hac vel illa re ſit agendum. Dixi *ferè*: quia aliquando hæ licitè ſunt quando cauſæ neceſſitas & honeſtas exigit, aptiorque modus dubium vincendi non apparet: dummodo fiant præmiſſa oratione, cùm debita reverentia: & indicium non expectetur niſi à ſolo Deo: ut v. g. ſi quis hærens in bivio aliter quoad viam ſe determinare non poſſit; vel divine inſtinctu aut juſſu ſtant, ut 1. Reg. 10. in electione Saulis contigit Fill. Sanch. Bon. *l. c.*

12 Sortes

Digitized by Google

12 Sortes diviſoriæ ſine ſuperſtitione, & plerumque licitè fieri poſſunt, ſiue ad honeſtum ludum, ſiue ad hæreditatis diviſionem, ſive ad litis compoſitionem, dummodo litigantes, qui æquales ius habent, conſentiant: quia nihil aliud continent, quam contractum inter eos qui ad aliquam rem ius habent, ut illius ſit cui ſors obtigerit. Sic etiam ſi plures mortem meriti ſint, nec expediat omnes puniri, ſortè definiri poteſt, qui ex iis ſit occidendus. Dixi *plerumque*: tum quia in electionibus Eccleſiaſticis ſunt illicitæ, ut Laym. *l.* 3. *t.* 4. & Bon. tum quia officia ſæcularia, non ſortè, ſed ſecundùm perſonarum aptitudinem ſunt dividenda, etſi inter plures æquè aptos & dignos ſortè agi poſſit. v. Leſſ. *c.* 43.

13 Poteſt excuſari à Superſtitione, qui modo illicito futura ſe velle divinare oſtendit ioci cauſa. Ratio eſt, quia non eſt actus ſuperſtitioſus, nec affectatio cognitionis Deo propriæ, ſed tantùm vanitas aliqua Suar. & San. Regin. *l.* 17. *n.* 170.

DVBIVM III.

Quid, & quotuplex ſit Idololatria

Reſp. 1. Ea eſt, quādo tribuitur honor creaturæ, ſicut Deo D. Th. *q.* 94. *art.* 1 Id verò fit, ut docet Leſſ. *l.* 2. *c.* 43. non tantùm ſacrificio, ſed etiam quovis ſigno honoris, quo quis creaturæ tanquam Deo ſe ſubmittere intendit, v. g. genuflexione, ſuffitu, detectione capitis ad ſtatuam Iovis.

Reſp. 2. Idololatria eſt duplex: alia Materialis ſiue ſimulata, ut cū quis ſine interno affectu, ex metu mortis, cultū idolo exhibet. Alia Formalis, ac propria: eaque vel perfecta, ut cum quis adorat idolū, quod ex infidelitate putat eſſe Deū; vel imperfecta, cùm quis vel ex odio Dei, vel ex affectu aliquid à dęmone ſiave creatura obtinēdi, ipſi quaſi Deo cultū deferţ Lay. *l. c.* ex S. Au & S. Th. Vnde reſolves.

1 Idololatria aliquādo cōiungitur cū infidelitate vel hæreſi, cū ſcilicèt creatura adorata in intellectu habetur pro Deo; aliquādo nō.

2 Idololatria etiam materialis & ficta, eſt grave & mortale peccatum: quia eſt ſaltem mendacium perniciosum, & contra religionem: ſæpè etiam contra confeſſionem fidei externam, Sanch. *l.* 1. *c.* 37. *n* 21. Azor. 1. *p. l.* 9. *c.* 11.

3 Idololatria imperfecta, ob malitiam voluntatis, eſt peccatum gravius, quàm perfecta, v. Laym. *l* 4. *t.* 10. *c.* 2 Sanch. *l. c.*

DVBIVM IV.

Quid & quotuplex ſit vana obſervantia & unde colligatur?

Reſp. 1. Ea eſt ſuperſtitio, qua medio aliquo improportionato, & à Deo non inſtituto procuratur aliquis effectus, v. g. ſanitas, ſcientia,

ſcientia, &c. S. Th 2 2. *q.96 art.1.* Bon. & alii. Differt autem à divinatione, quòd hæc tantùm ordinetur ad occultorum cognitionem, illa verò ad effectum externum. Convenit cùm eadem, quòd utraque nitatur pacto dæmonis, eique tribuat perfectionem propriam Dei. Unde quæ de divinatione dicta ſunt, proportionaliter huic accommodari debent.

Reſp. 2. Dividitur 1. ſicut divinatio, in eam, quæ ex pacto expreſſo cum dæmone, & in eam, quæ ex implicito pacto procedit. 2. Dividitur communiter in quatuor ſpecies. Prima, dicitur Ars notoria, quæ inſpectione certarum figurarum, vel certo aliquo jejunio, oratione, &c. utitur ad ſcientiam, repentè ac ſine labore acquirendam, ut faciunt Anabaptiſtæ. Secunda, dicitur Magia, (quòd nomen alioqui generale eſt) quæ verſatur circa corpora variè immutanda, aliosque effectus miros. Tertia, eſt obſervatio eventuum, qua ex conſideratione alicujus eventus, coniicitur, quid ſit futurum; ut v. g. ſi ex eo, quòd caſu occurrat vulpes, canis, aut cadaver, certa imminere credat, & inde actiones ſuas moderetur. Quarta, dicitur obſervatio ſanitatum, cùm adhibentur quædam ſigna, orationes, certus numerus crucium, ſacra verba, &c. velut neceſſaria, & efficacia & ad pellendos morbos. Idem eſt de geſtatione reliquiarum cum vana circunſtantia, v. g. in tali capſa, tot diebus, cùm tali herba, &c. Sanch *c.40. n.11.* Fill. *t.14 c 6 n.157.*

Reſp 3. Vana obſervantia, ſicut divinatio, eſt peccatum mortale ex genere ſuo. Ratio eſt, tum quia tribuit honorem divinum creaturæ, expectando ab ea, quòd à ſolo Deo expectari debet: tum quia nititur pacto cùm dæmone. Leſſ. Bon. *q 5 p.4. & alii.* Nec poteſt excuſari a mortali ex parvitate materiæ: quia ſimpliciter, & in omni materia uſurpatur cognitio, aut virtus Dei propria. Aliunde tamen fieri poſſe, ut non ſit mortale, docent Autt. ſup. cit. *dub. 2 reſ. 3* 1. Ratione ignorantiæ, ſi pactum ſit implicitum tantùm. 2. Si non adhibeatur fides, licet timeatur, ita eſſe, vel futurum. Vide dicta de divinatione *dub. 2. reſ. 3.* & Leſſius *dub 8 n.53. & 66.*

Reſp. 4. Vana obſervantia cognoſci poteſt 1. Ex inſufficientia cauſæ adhibitæ ad effectum; ſi nimirum nec habeat naturalem virtutem, nec de ſupernaturali legitimè conſtet. 2 Ex adjunctione falſæ, vel vanæ circumſtantiæ, ut v. gr. ſi flagellatio fieri debeat certa hora, numero, manu, flagro ſerico; ſi nomina adhibeantur ignota, vel characteres peregrini, verba falſa, vel apocrypha, v. gr. Chriſtum habuiſſe febres, vel ſpaſmum, &c. Item ſi ponatur vis in modo ſcribendi, v. gr. Evangelium S. Joannis à Virgine, orien-

te ſole,&c. 3 Si effectus ſtatim evaneſcat, &c. Delrio *l.2.q* 5.Sanch. *c.40.n.*83. Ex dictis reſolves.

1 Superſtitioſum eſt. 1. Sumere aliquam potionem vel bolum vel quidvis aliud uſurpare, ad ſcientiam aliquam ſubitò acquirendam. 2. Geſtare amuleta, ligaturas, involucra, falſis characteribus conſignata contra vulnera, vel ſubitam mortem ne poſſint lædi, vel ne ſanguis effluat, vel ad conciliandam inviſibilitatem, impenetrabilitatem, amorem, fortunam, nocumenta, & maleficia 3. Ex caſu fortuito coniicere de eventu, v. g. ſibi aliquid boni vel mali eventurum, ut ſi manè egrediens pedem offendat, ideòque domum regrediatur, timens aliquid infauſti. 4. Dies aliquos habere tanquam fauſtos, alios verò infauſtos, ideòque negotium omittere, v.g. die Veneris nolle ungues præſcindere. 5. Fœminarum carminatricum benedictiones & preces ad morbum depellendum adhibere. *6.* Proiicere ſtatuam alicuius Sancti in flumen ut pluat. *7.* Si putentur Miſſæ non prodeſſe defunctis, niſi legantur ſeptem, cùm ſeptem certi coloris candelis, & ſeptem eleemoſynis 8. Si unguento armario quo gladius inungitur, abſens curetur. 9 Si certo feſto, v. g. S. Joannis, certæ adhibeantur orationes; vel Feſto S. Matthiæ hederæ folia aquis imponantur, ut cognoſcatur cui debeant nubere. 10. Si quibuſdam precibus, imaginibus, aut characteribus, aut crucibus tribuatur certa & infallibilis vis, v. g. evadendi ab hoſte, expellendi morbos non moriendi ſine prævia confeſſione, non incidendi in infortunium, &c. Aliud tamen eſt, ea per orationes petere ac ſperare. Delrio *l.3.p.2.q.4.ſ.7.* Suarez *c.15.* Leſſius *c.44. d 3* Sanc. *n.34. &* 37. Filliucius *n.* 150.

2 Superſtitioſum non eſt. 1. Obſervare lunam, aut tempora aptiora colligendis herbis (v.g. die S. Joannis Baptiſtæ) purgandis corporibus, cædendis arboribus, &c. 2 Verba Sacræ Scripturæ, vel reliquias geſtare ad Dei tantùm honorem, & ſine dictis vanitatibus. 3. Circa templum alicuius certi Sancti ter iumentum circumducere, die alicuius certi Sancti equis venam ſecare, &c. ſi ſcilicèt hæc fiant, ut maior devotio excitetur, & effectus Sanctorum meriritis adſcribatur. Aliud tamen eſſet, ſi putarentur tales circumſtantiæ infallibiles, aut planè neceſſariæ, aut per ſe efficaces, vide Nau. *in man c.*11. Addit Lay. & Cai. ſi homines rudes, bona fide & ex devotione, aliquem ritum ab Eccleſia non receptum obſervent, aliquando in ſua ſimplicitate relinquendos, cùm difficulter adducantur ab eo, quod bona fide à ſuis maioribus acceperunt. 4. Nec damnandæ quædam devotiones, quas vocant Novendiales, (v.g. novē,

vel

vel ad exemplum S. Gregorii, triginta, vel alium certum numerum Sacrorum celebrare, cum certo numero, & magnitudine candelarum, & ſimilia) ſi fiant in memoriam alicuius myſterii, v. g. novem menſium, quibus Chriſtus fuit in utero, vel quinque vulnerum, &c. Eſſet tamen ſuperſtitioſum, credere eas preces non prodeſſe in maiore vel minore n. 5. Multi excuſant etiam eos, qui ſanant morſus à rabido cane, quod putent illos ad hoc habere gratiā gratis datam; & ſic tenet Nau *in man. c.* 11. v. Sanc. Lay Bon *ll. cc.*

3 Non eſt illicitum uti virtute rei naturalis, quæ per ſuperſtitionem cognita eſt; modo ejus obſervatio aut operatio non pendeat ab ope dæmonis. Ratio eſt, quia licet illa cognitio malè parta ſit, peccatum tamen tranſiit: neque virtus naturalis ex eo quicquam mali contraxit, v Sanch 2. *mor. c.* 38. Bon. *q.* 5. *p.* 4. Lay. *l.* 4 *t.* 10. *c* 4

DUBIUM V.

Quid ſit maleficium, & quomodo poſſit tolli?

Reſp. 1. Maleficium, eſt vis nocendi aliis, ex pacto & cooperatione dæmonis. Differt à Magia, quòd hæc intendat facere mira; illud autem dirigatur ad nocendum Tol. *l* 4 *c.* 10. Fill. *t.* 24. *c.* 8. *q.* 1.

Reſp. 2. Maleficium aliud dicitur Amatorium ſeu philtrum cujus uſus eſt ad carnalem amorem vel odium excitandum, dæmone hominis phantaſiam commovente, nihil tamen agente in voluntatem. Unde patet ſi maleficio ſic infecti labantur, eos vere peccare, quia libertas non aufertur. Aliud dicitur veneficiū, quo alicui perſonæ, vel ejus bonis damnū infertur. Fil. *l c. n.* 188. Azor *t.* 1 *l* 9. *t.* 26.

Reſp. 3. Contra maleficia uti licet 1. Remediis petitis ex medicina. 2. Exorciſmis, & Sacramentis Eccleſiæ, peregrinationibus, invocationibus Sanctorum, &c. 3 Deſtructione ſignorum per quæ dæmon nocet, abſque alio tamen maleficio. Navarr, & communiter alii. 4 Si maleficus licito modo poteſt maleficium tollere, licèt eum ad id accerſere, rogare, imò etiam pecunia inducere, vel verberibus, aut tormentis cogere, (non tamen interficere, ſi nolit) Lugo, Dian. *pag.* 8. *t.* 7. 53 idque etiamſi conſtet eum id facturum per novum maleficium, ſicuti ex cauſa licèt ab uſurario petere mutuum ad uſuram. Ratio eſt, quia cùm habeam jus petendi quòd ab illo rectè præſtari poteſt, & eſt indifferens, imputabitur illius malitiæ, ſi id malè faciat. Unde Sanch. *l.* 7. *de matr. d.* 95. *num.* 11. Fill. *n.* 192. Leſſ. *l* 2. *c.* 44. *d.* 6. contra Delrium. 5. Licet etiam contrarium ſignum poſitivum apponere, ex ſe tamen honeſtum: verbi gr. ſi Dæmon eſſet pactus cum maleficio ſe tandiu nociturum, quamdiu maleficiatus ſe cruce non ſignaret, aut

lavaret corpus (nam plerumque fit cùm tali aliqua conditione v.g. ut tandiu duret; quandiu manet aliqua ligatura, aut res aliqua certo loco defoſſa) licebit illi ſe ſignare, lavare, &c. Suar. Leſſ. *l.* 2. *c.* 44 *n.* 45. Ratio eſt, quia non eſt intentio poſitiva recuperandi ſanitatem eo medio, ſed tantùm tollendi ſignum, & diſſolvendi pactum cum Dæmone. Unde ulterius patet, licere repercutere ſagam quæ te tetigit; ea enim repercuſſa ſolet noxa ceſſare, ut habet Leſſ *loco citato* & Sanch. *l.* 7. *de matrim. d.* 95. & 96. 6. Si maleficus non poteſt tollere maleficium, niſi per novum, non licet eum ad id inducere; quia id eſſet inducere ad peccatum, & actui intrinſecè malo cooperari. Suar. Sanchez, Leſſ. &c. *ll. cc.* 7. Si dubitetur an poſſit ſine maleficio novo tollere, non licèt ab eo petere, ut habet Laym. *l.* 4. *tract.* 10. *c.* 4. *n.* 9. ex Sanch. &c Suar. quia eſt periculum peccandi. Faciliùs autem præſumi poteſt, eum qui ſigna poſuit, poſſe ea ſine novo maleficio deſtruere, quàm eum qui non poſuit. Unde ſi hìc ſuam operam offerat prius erit examinandus de modo ſolvendi, v. Laym. *hic* Bon. *d.* 3 *q.* 5. *p* 5.

Quæres quomodo confeſſario agendum cum Divinatoribus, Magis, &c.

Reſp. 1. Examinandi ſunt, præterquam de variis ſuperſtitionibus, 1. Quo fine tali ſuperſtitioni ſe addixerint, v. g. an ratione vehementis paſſionis, triſtitiæ, vindictæ, avaritiæ, aut ſanctitatis nomen conciliandi, quæ eſſet ſacrilega hypocriſis. 2. De Apoſtaſia, idolatria, & hæreſi: abnegant enim Chriſtum & Deum: renunciant Sacramentis: habent dæmonem pro Deo, vel ſancto: nec damnatum putant; aut miſerum, & conſequenter illius aſſeclas non eſſe damnandos. 3. De Blaſphemiis in Deum & Sanctos; de ſacrilegiis: abutuntur enim rebus ſacris, ut aqua benedicta, Euchariſtia, &c. 4. De luxuria & commixtione cum dæmone. 5. De damnis proximo illatis. Suar. Sanc. Fill. Bon. *l. c.*

Reſp. 2. Monendi ſunt, eos teneri. 1. Pactum expreſſum, ſi quod habent cùm dæmone, aut commercium abjurare & diſſolvere. 2. Libros ſuos, ſchedas, ligaturas, aliaque inſtrumenta artis comburere. 3. Comburere chirographum ſi habent: ſi verò ſolus dæmon id habeat, non neceſſariò cogendus eſt ut reddat: quia pactum ſufficienter diſſolvitur per pœnitentiam. 4. Damna illata reſarcire ad quod proinde etiam tenetur Fiſcus (ubi veneficorum bona confiſcantur) uti & hæredes, ſi ad eos bona deveniant. Laym *l. c.* Suar. *t.* 1. *de rel. l.* 2. *c.* 17. Sanch. *l. c. c.* 40. Fil. &c.

Reſp. 3. A Parochis moneri, & à confeſſariis examinari circa hoc

Digitized by Google

hoc præceptum potiſſimum debent. 1. Opiliones, qui variis dediti eſſe ſolent obſervationibus, ut gregem ſuum à lupis, vel ſcabie, val aliis incommodis tueantur. 2. Fabri ferrarii, qui circa equos ſanandos utuntur verbis vel ex pſalmis, vel ex oratione Dominica deſumptis 3. Ruſtici qui ad ſananda pecora inanibus & ſuperſtitioſis obſervationibus utuntur, vel recurrunt ad peritos talium artium. 4. Vetulæ, quæ circa mulieres laborantes in partu, vel ex matrice, vanas & ſuperſtitioſas adhibent orationes. 5 Milites, qui deferunt ſecum ſacra nomina, vel orationes, ad certitudinem, quòd in bello vel duello non ſint vulnerandi, nunquam aqua, igne, vel ſubita morte perituri.

CAPUT II.

De Irreligioſitate, eiuſque ſpeciebus.

IRreligio, quæ religioni opponitur per defectum vel tendit directè ad irreverentiam Dei, & eſt tentatio Dei, aut perjurium; vel tantum tendit ad irreverentiam rerum ſacrarum. & eſt Sacrilegium, aut Simonia. De perjurio, in ſecundo præcepto; de reliquis hìc.

DUBIUM I.

Quid ſit tentatio DEI?

Reſp. Tentatio Dei, eſt dictum vel factum quo quis explorat num Deus ſit potens, miſericors, aut aliquam perfectionem habeat S.Th. 2.2. *q.*97. *a.*1. Sanch. &c. Ea eſt duplex, ſcil. vel formalis, quando quis expreſsè dubitans de aliqua Dei perfectione, eam experiri cupit; ut ſi quis petat miraculum, quo pateſiat fidem Catholicam eſſe veram: vel det ſe præcipitem ex Turri, ut experiatur an Deus ſit miſericors, eum eripiendo à læſione: vel eſt implicita & interpretativa, quando quis, etſi expreſsè non intendat Deum tentare: id tamen petit vel agit, quòd ſuaptè natura eò referri videtur, ut ſi quis ſe committat periculo, à quo vel nullo modo, vel vix poſſit eripi niſi miraculosè; vel ſi media naturalia omittat, ſperans à ſolo Deo effectum, v. g. in morbo periculoſo reſpuens medicinam, petenſque, ac ſperans à Deo temerè ſanitatem. Nau. *c.* 11. Leſſ. *n.* 4. Item ſi ſine neceſſitate & cauſa, rudis abſq; præparatione velit concionari, ſperans à Deo ſibi ſugerendos conceptus. Suar. Sanch. Leſſ. Laym. *l.* 4. *t.* 10. *c.* 5. Unde reſolves.

1 Tentatio Dei formalis eſt peccatum ex genere ſuo mortale in quacunq; etiam materia. Ratio eſt, quia includit dubitationem de perfectionibus De, quæ in gravem Dei contemptum redundat, vel magnam irreverentiam, curioſiùs agendo cum Deo quaſi cum ludione. Leſſ. *l.* 2. *c.* 45. *d.* 1. Sanch. *l.* 2. *c.* 34. Suar. & cæteri comm.

2 Interpretativa tentatio cui dubitatio illa deeſt, plerumque eſt tantùm peccatum veniale, ob imperfectionem actus, ignorantiam, inconſiderationem, vel parvitatem periculi. Imò ſæpe nullum eſt peccatum, quando ſcilicet juſta cauſa ſubeſt, v. g. Dei inſtinctus, neceſſitas, vel pia utilitas. Sayr. Tol. Caiet. S.Th. 2.2. *q.9.*

3 Si quis in puteum ſe coniiciat, ob declarandam Dei erga ſe providentiam, aut ſuprà prunas ambulet, ad innocentiam oſtendendam, eſt interpretativa tentatio Dei. Uti etiam ſunt ex probationes, quæ fiunt per ferrum candens, aquam ferventem vel frigidam, &c. de quibus vid. Binsfeld & Delrium *l 4 diſq.* Licèt enim Deus aliquando tales purgationes miraculosè probarit, id contingit, vel quia Deo inſpirante factæ ſunt, vel quia innocentes ad eas compulſi, ſunt liberati. Bon. *d 3 q.9.p.1.*

DVBIVM II.

Quid, & quotuplex ſit Sacrilegium.

Reſp. Sacrilegium, eſt violatio rei ſacræ, hoc eſt, dicatæ cultui divino, & peccatum mortale ex genere ſuo, ſi opus ſpecialiter repugnet cùm rei ſanctitate: non verò, ſi generaliter tantùm repugnet, quomodo omnia peccata mortalia generaliter repugnant ſanctitati, v g. templi ita ut ibi cùm veniali peccato comittantur. Eſt autem Sacrilegium triplex; Perſonale, quo perſona; Locale, quo locus; & Reale, quo res aliæ violantur. S.Th. 2. 2.*q.* 99. *a.*3. & cæterj Theologi. Vnde reſolves.

1 Perſonale ſacrilegium eſt percuſſio Clerici, pertractio ejuſdem ad judicium ſæculare, item luxurioſa violatio perſonę Deo per votum caſtitatis ſacræ, de qua vide infrà *t.*4.*c.*2.*d* 6 *præc. dub.*2.

2 Locale ſacrilegium eſt omnis actus, quò Eccleſia polluitur, ut eſt v. g occiſio hominis, effuſio humani ſanguinis, vel ſeminis illicita & notoria; ſepultura excommunicati, vel non baptizati: item ſi actus quidam profani fiant in Eccleſia, & repugnantes eius immunitati, ut ſi negotiationes, illiciti concubitus, & ſpurcities, ſeditiones, concilia ſæcularia, ſtabulationes equorum, incendia, effractiones, ſpoliationes. Item ſi materia rei ſacræ vel Eccleſiæ directè ad profanos uſus convertatur, ſi reus ex Eccleſia velut aſylo extrahatur (niſi tamen ſit latro publicus, vel nocturnus depopulator agrorum vel enorme maleficium fiducia aſyli iſtic commiſerit.) Denique, ſi furto auferantur res Eccleſiæ, aut ibi depoſitæ Laym. *c 9.*Bon.*q.6.* Si verò res ablata fuerit per accidens tantùm in Eccleſia, v. g. crumena viri divitis, probabiliter non committi ſacrilegium, docet Dian. *p.*1. *t.* 7. *R.* 27.

ex

ex Fagund. & ſex aliis, contra Suarez. Layman, &c.

3 Reale ſacrilegium eſt, indigna tractatio & adminiſtratio Sacramentorum, ut ſi miniſtrentur, vel ſuſcipiantur, cum peccato mortali. Item profanatio vaſorum & inſtrumentorum ſacrorum, v. g. ſi quis calice utatur in convivio, ornamenta altarium vel Sacerdotum ad uſus profanos applicet: intellige de iis, quæ conſecrari vel ſaltem benedici ſolent. nam ad nuptias vel communem uſum adhibere tapetes, candelabra, pelvim, imò & manutergium, & cætera quæ mediatè ſerviunt miniſterio ſacro, non eſſe peccatum docet Tambur. *expedit. ſacrif. l.* 1. *c.* 1. niſi fiat ex aliquo contemptu ſaltem implicito, ut ſi ſemper & indifferenter ſic utaris ſupradictis. Atque idem affirmat de candelis, ramis, aqua, incenſo, & ſimilibus benedictis, quòd in modicis iſtis benedictionibus non agatur cùm tanto rigore ab Eccleſia, ut patet in pane, ligno, carbonibus, &c. benedictis, vide *l. c.* §. 3. Item violatio, vel indigna tractatio ſacrarum imaginum & reliquiarum. Item abuſus Scripturæ ſacræ, v.g. ad ſtabiliendas hæreſes, vel res turpes. Item raptura bonorum Eccleſiæ, ſuppreſſio piorum legatorum, vel iurium Eccleſiæ defraudatio, &c v. Fill. *t.* 24 *c.* 9. Regin. *l.* 19. *n.* 57. Suar.

4 Peccatur etiam Sacrilegio peccato omiſſionis, v. g. ſi quæ ad ſacrificium ſpectant ut corporalia & ſimilia ſint valdè immunda Bon, *De Euch.*

5 In Confeſſione exprimenda eſt ſpecies & materia ſacrilegii. Ratio prioris eſt, quia ſæpè diverſā malitiā habet, v.g. percuſſio Sacerdotis, & fornicatio cū eodem Ratio poſterioris eſt, quia etiam materia aliquando auget & addit malitiā; v g. ſi ſit contra Euchariſtiā, addit ſecundùm Gordonū, cōmuni violationi rei ſacræ aliud peccatum contra latriam. Attingere autem nuda manu calices, patenas, aras, agnos, cereos, &c. Chriſmate delibuta non licet fœminis, & laicis. Citra contēptum tamen nō eſt mortale, ſi vacua ſint, & ſi cauſa ſubſit, nec veniale. Suar. Tamb. *l. c.* §. 2. ſine cauſa autem veniale eſſe docet Suar. Con. & alii cōmun. licet Tamb. *l. c.* ex Sà, &c. cōtrarium cenſeat probabile, uti & ſi corporalia vel purificatoria laventur ab iiſdem. v. §. 2. Cætera autem, quæ Euchariſtiam immediatè non contingunt, nec chriſmate ungūtur ut mappas, veſtes Sacerdotales, immediatè contingere omnibus licet Suar. Lay. Tamb. *l. c.* ubi ex Palao &c. Idem concedit de reliquis: ſicut etiā, ut eaſdem thecis incluſas penes ſe habeant, vel laici in publicis proceſſionibus geſtent. Idem docet cum Lay. de pyxide ſive ciborio, & lunula benedictis, quando ſacram Euchariſtiam nondum continuerunt.

Item de corporalibus, palliis, & purificatoriis, quando poſt ſacrum uſum lota ſunt, ex Layman, & imò etiam ante lotionem Layman Tamb. *l.c.*

DVBIVM III.
De Simonia.
ARTICULUS I.
Quid ſit, & quotuplex?

RESp. Simonia, eſt ſtudioſa voluntas emendi, aut vendendi pretio temporali aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum. D. Thom. *2.2. q.*100. *a.* 1. Laym. *l.* 1. *tract.*10. *cap.*8. *&c.* Dicitur 1. *voluntas emendi, &c.* quibus verbis intelligitur quivis contractus oneroſus, ſive venditionis, ſive locationis, ſiue permutationis aut renunciationis: quia ſimonia non conſiſtit ſine pactione aliqua tacita, vel expreſſa, & obligatione ex pacto. Quód addo, quia obligatio naturalis quæcunque, ut gratitudinis, ſive antidotalis, non ſufficit; v.g. quando quis ſperat, vel intendit tantum, non tamen obligat. Sà V *Simonia*. Ratio eſt, quia non facit contractum vide Bon. *de Simon d.* 1. *q.*6. *p.*1. Leſſ. *l* 2. *c.* 35. *d.* 20. Dicitur 2. *pretio temporali:* ſive illud ſit numeris, ſive linguæ, ut eſt laus, vituperium, patrocinium; ſive obſequii, & famulatus. Dicitur 3. *ſpirituale:* quò nomine intelligitur res ſupernaturalis ad ſalutem ordinata, ſive ſit formaliter talis, ut gratia, & dona Spiritus ſancti; ſive cauſaliter ut ſunt Sacramenta, concio, preces, & Sacramentalia; ſive ſit effectus & uſus poteſtatis ſupernaturalis, ut conſecratio, abſolutio, diſpenſatio, benedictio, excommunicatio, electio, præſentatio, confirmatio, collatio beneficii, aliique actus juriſdictionis Eccleſiaſticæ. Dicitur 4. *ſpirituali annexum:* ad comprehendendum ea, quæ non ſunt per ſe ſpiritualia, ſed ad ea ordinantur, iiſque ſunt annexa; ſive antecedenter, ut jus patronatus reſpectu beneficii: vaſa, & veſtes ſacræ reſpectu Sacramentorum, juxta ſenſum infrà dicendum: ſive conſequenter: ut reditus beneficiorum, qui dantur propter officium ſpirituale. Unde patet, malitiam ſimoniæ conſiſtere in irreverentia, quæ committitur, dum res ſpirituales inſtar temporalium pretio æſtimantur, & contractibus ſubiiciuntur: atq; eſſe peccatum mortale ex genere ſuo, nec veniale fieri poſſe ex materiæ levitate, quia nullum donum gratiæ, licèt paruum, poteſt vendi ſine gravi irreverentia, tum ipſiuſmet doni, tum etiam Dei. Poteſt tamen eſſe veniale ob actus imperfectionem, & ignorantiam Suar. *t.* 3. *de rel. l.* 4. *c.*46. Azor. Fill. Laym. *l.c.* Leſſius *l.*2. *c.*35. *d.* 1.

Reſp.2 Simonia eſt triplex. Prima dicitur Mentalis,cum exterius vel nihil datur temporale (& dicitur, Pure mentalis,) vel cum aliquid datur,& dicitur,Mixtè mentalis,cum intentionè obligandi ad reddendum ſpirituale, ſine ullo pacto externo. Secunda dicitur Conventionalis, quæ ad ipſum pactum exteriùs procedit ſine reali executione: diciturque pura,ſi ſiſtat in mutua conventione;Mixta autem,ſi de reali,& conventionali aliquid participet,ut v.g.ſi ex altera tantùm parte realiter compleatur. Atque huc reducitur Simonia confidentiæ, cùm quis alteri dat beneficium,ut illud ſibi vel alteri reſignet,vel cum onere dandi certam partem fructuum.Tertia, dicitur Realis,quæ ſcilicet utriq; realiter completur. v. Leſſ *l.c.d.6.*

2 Simonia dividitur in eam, quæ eſt juris divini, eſtque prohibita propter malitiam ſuam,v.g. hoſtiam conſecratam vendere;& eam,quæ eſt juris humani,eſtque mala tantum propter prohibitionem, & ſic ab Eccleſia prohibetur, 1. Venditio beneficiorum, ſecundùm id quod in ipſis temporale eſt, ſcilicet quoad jus præciſum percipiendi fructus,2. Venditio officiorum extrinſecè tantùm ordinatorum ad res ſacras,v.g. Sacriſtæ,Oeconomi, Advocati Eccleſiæ, Theſaurarii, 3. Oblatio pecuniæ alicui facta, ut ſuadeat alteri ut det beneficium, 4. Pactio de reſignando beneficio, vel ſolvenda penſione, ſi alter beneficium tibi impetret, 5. Permutatio & reſignatio beneficiorum, item reſervatio penſionis ex beneficio reſign.to: & in caſu permutationis beneficiorum, æquatio fructuum, &c ſi abſq; ſuperioris authoritate fiant: quæ ſi accedat, licita erunt, 6. Acceptio muneris, etiam ſponte oblati, pro examine ad Parochiam, ex Trid. ſeſſ.24. c.18. pro collatione ordinum, pro tonſura, literis dimiſſoriis, ex Trid *ſ.21. c* 10. Excipitur tamen decima pars aurei pro Notario, ſi ſalarium non habet; & conſuetudo permittat, 7. Exactio pecuniæ pro admiſſione ad religionem, non pro ſtatu tantùm, is enim ſpiritualis eſt, ideoque jure divino invendibilis; ſed etiam pro onere ſuſtentationis: niſi Monaſterii tenuitas,vel conſuetudo contraria excuſent, v. Laym.*c.ult.*Bonac. *d.*1.*q.*1.& 2. Leſſ.Azor.3. *p.l.*12. *c.*14. ex dictis reſolves.

1 Simonia eſt, concionari, catechizare, Miſſas facere pro pretio, niſi excuſetur ratione laboris: non intrinſeci (is enim ſacer eſt, & ineſtimabilis, ſcilicet vel ipſa actio ſacra, vel in ea intrinſecè incluſus) ſed extrinſeci, non annexi rei ſpirituali, ut pro labore itineris vel cantus in Miſſa, vel ratione alterius incommodi pretio æſtimabilis. Ratio eſt, quia illæ actiones ex natura ſua ordinantur ad aliquid ſupernaturale, & ad ſalutem,

non

non autem ad aliquid temporale; ſicut doctio quæcumq; etiam Theologiæ, quæ prætio æſtimabilis eſt Bon. *l.c* ex Suar. Fill. &c. *v. inf. l.6 to.3.c.4 d.1.* Lay *l.1* § 4.

2 Item Simonia eſt dare vel accipere pretium pro abſolutione à peccatis, cenſuris, pro diſpenſatione in voto, juramento, impedimento matrimonii, irregularitate, &c Poteſt tamen in his aliquid exigi per modum mulctæ ad cauſam piam applicandę Lay *l c.n.10.*

3 Non eſt ſimonia, dare aliquid ad redimendam vexationem à negante Sacramenta in neceſſitate. Suar Leſſ. Lay. vel ab iniquè impediente electionem, vel poſſeſſionem beneficii, ad quod jus in re habes. Quod addo, quia ſi nondum habes jus in re, etſi poſſit redimere vexationem ab eo, qui tantum poteſt eſſe, non tamen ab eo, qui, & prodeſſe, & obeſſe poteſt Ratio eſt, quia non datur tanquam pretium æquivalens rei ſpirituali, ſed ut alter ad officium ritè præſtandum inducatur. Nec ſimiliter Simonia eſt, dare ſtipendium ad ſuſtentationem Clerici etiam divitis, pro Miſſis, concionibus, aut de eo etiam paciſci. Ratio eſt, quia non datur tanquam pretium ſpiritualis officii, ſed perſonæ in alterius gratiam occupatæ: nec pro operatione ſpirituali ut ſpiritualis eſt, ſed ut in alterius gratiam ſuſcepta: proindeque non eſt eleemoſyna, ſed debibitum juſtitiæ. Suar. Lay. *l.4.t.10.c.ult* &c. contra Rich. Syl. &c.

4 Non eſt ſimonia, reddere vel redimere penſionem merè temporalem: quia non fundatur in titulo ſpirituali, nec refertur ad functionem ſpiritualem. Dixi *temporalem:* quia ſpiritualis quæ datur, v. g. concionatori vel coadiutori Epiſcopi propter officium Eccleſiaſticum, in eoſq; fundatur; nec differt à beneficio, niſi quod non ſit perpetua, vendi nequit: mixta verò, ut v. g. quæ datur Parocho ſeni, vel Clerico pauperi ad ſuſtentationem, non quidem vendi poteſt, redimi tamen poteſt, modò obligatio recitandi officium B. V. impoſita non extinguatur. Quod intellige, ſi in loco ubi fit venditio, Bulla ſit recepta. Ratio eſt, quia qui penſionem redimit, non emit jus ſpirituale, ſed extinguit onus temporale ſolvendi certam ſummam pęcuniæ Leſſ. *35. d 21.* Suarez *c.26. nu.5.* Lay *l.c. n.46.*

5 Non eſt ſimonia juris divini, (etſi quandoq; juris humani eſſe poſſit) ſpirituale cum ſpirituali permutare, v g beneficium pro beneficio, reliquias cum reliquiis, &c. vel dare temporale pro temporali, ut ſi calicem, vel agnos Dei præcisè ratione materiæ vendas vel dare temporale pro ſpirituali, per modum doni gratuiti, etiam cum ſpe vel intentione excitandi ad remunerationem doni

ſpiri-

ſpiritualis, vel contra. Ratio eſt quia gratitudo non reſpicit pretium, ſed beneficium; nec ſoluit debitum juſtitiæ, ſed antidotale: quo non excluditur quin gratis detur. Rectè tamen monet Suar. hujuſcemodi dona, ob præſumptionem valdè cavenda. Item, donare, promittere, vel legare temporale quippiam, ſub conditione operis ſpiritualis præſtandi, modò non fiat per modum retributionis ſeu commutationis: v.g. ſi parens filio promittat munus, ſi Sacramenta frequentet. Ratio eſt, quia hic non intervenit contractus oneroſus, ſed ſiſtitur vel in liberali donatione, vel donatione ſub tali conditione, & modo. Suar *l. 4. c. 45.* Lay. *l. c. n.* 8.

TRACTATVS II.

Quæ ſit pœna ſimoniæ?

Reſp. 1. Sola ſimonia Confidentiæ, & Realis, in Ordine, beneficio Eccleſiaſtico, & religionis ingreſſu pęnas iuris ipſo facto inducit: licèt ob ingreſſum religionis rarò incurratur, ut dictum, vel ob tenuitatem monaſterii, vel contrariam conſuetudinem receptam. Suar *c.* 56. & 57. Leſſ. *d.* 23. Laym. *l. c. §.* 7.

Reſp. 2. Ob ſimoniacam collationem, & ſuſceptionem Ordinum, etiam primæ tonſuræ, incurritur excommunicatio, & ſuſpenſio Papalis. Leſſ. *d* 24. Lay. *l. c.*

Reſp. 3. Ob ſimoniam Realem in beneficio Eccleſiaſtico incurritur. 1. Excommunicatio Papalis, 2. Irrita eſt electio, præſentatio, confirmatio, & inſtitutio. Vnde talis non facit fructus ſuos: idq; etiam licet à tertia perſona taliter proviſus id ignoraverit; niſi tamen contradixerit vel niſi à tertio data fuerit pecunia per fraudem, ut redderetur inhabilis, vel niſi bona fide poſſederit beneficium per triennium. Leſſ. *l. 2. c. 35 d.* 31. Laym. *l. 4. t.* 10 *c. vlt.* Bon *d.* 1. *q.* 7. *p.* 2. *n.* 20. ex Gom. Garzia, &c. 3 Efficitur inhabilis ad idem beneficium, etiam per diſpenſationem Epiſcopi obtinendum: aliis tamen beneficiis iure ipſo non privatur, nec ad alia obtinenda fit inhabilis ante ſententiam Judicis, Suar. *c.* 57. *n.* 47.

Reſp. 4. Simonia Confidentiæ completa dato, & accepto beneficio, licèt accipiens promiſſionem viciſſim non impleverit, inducit. 1. Excommunicationem Papalem utriq; parti contrahenti, 2 Annullat reſignationem, & collationem beneficii, in quo eſt commiſſa; & inhabilitat ad idem poſtea obtinendum. 3. Privat omnibus beneficiis, & penſionibus ante obtentis; non tamen ante ſententiam latam, 4. Beneficia ſic collata ſoli Pontifici reſervantur. Leſſ. *c.* 35 *d.* 26. Suar. *c.* 43. Lay. *n.* 76.

A R-

Digitized by Google

ARTICVLVS III.

An, & cui reſtituendum, quod ſimoniacè acceptum?

Reſp 1. Nihil ſpirituale ſimoniacè acceptum, præter beneficium, (ſub quo continetur penſio ſecundùm Bon. negante Leſſ.) eſt reſtituendum. Ratio eſt, quia cętera vel reſtitui non poſſunt, ut Sacramenta, vel non ſunt reſtituenda ante ſententiam; cum Canones aliud non ſtatuerint, ex Leſſ. *in* 68. Suar. Fill. &c. contra Azor. & Lay. Bon. *d.* 1. *q.* 7. *p.* 3. *diff.* 2. Dixi *præter beneficium:* quia hoc retineri non poteſt, etiam ante judicis ſententiam; ut patet, tum ex *Cap. ſi quis neque* 1. *q.* 1. tum ex 2. *Extra. Cum deteſtabile, de ſimonia*. v. Bon. *l. c.* Ubi addit etiam fructus perceptos eſſe reſtituendos; tum quia nullo juſto titulo poſſunt rĕtineri, cum adeptio beneficii ſimoniaca, ſit ipſo facto irrita: tum quia ſic expreſsè habetur in *Extr. Cum deteſtabile, de ſimonia* v. D. Th. 2. 2. *q.* 100. *a.* 6. Nau. *l.* 5. *conſ.* 62 Leſſ. *l.* 2. *c.* 35. *d.* 31.

Reſp. 2. Prætium acceptum pro beneficio collatione Ordinum, Sacramentorum, & Sacramentalium, ſi notabiliter excedat id, quod pro ſuſtentatione exigi poterat; item pro admiſſione ad Religionem jure poſitivo reſtituendum eſt. Hoc tamen poſterius nō, niſi poſt latam ſententiam, ſi admiſſus in Monaſterium, maneat; quia plerumque ratione alimentorum retineri poteſt, modo in communem uſum convertatur. v. Bon. *l. c.* Leſſ. *l.* 2 *c* 35. *d.* 30.

Reſp. 3. Acceptum pro beneficio aliave re ſpirituali non ſecuta collatione, jure naturæ reſtituendum eſt ei, à quo eſt acceptum: quia deeſt titulus retinendi, cum non præſtetur id, pro quo eſt datum. Si verò res tradita ſit, ſimonia utrimque completa, probabilius eſt reſtituendum eſſe Eccleſiæ, & non danti: quia Eccleſia utrumque punire intendit, ut Leſſ. Lay. hic *l. c.* § 9.

TRACTATVS II.

De ſecundo Præcepto Decalogi.

PRohibet hoc præceptum omnem inordinatam uſurpationem nominis Dei, qualis potiſſimum fit blaſphemando, temerè jurando, vovendo, & non ſervando: de quibus hic agendum.

CAPUT I

Quid, & quotuplex Blaſphemia.

REſp. Blaſphemia directè oppoſita laudi Dei, eſt verbum maledictionis, vel convitii, ſeu contumeliæ in Deum, ſive id fiat attribuendo ei falſa, ſive negando vera, ſive tribuendo creaturis, quæ ipſi debentur, ſive etiam dicendo vera, ſed quæ ad ejus dehonorationem ſeu vilipenſionem tendant: ut ſit per modum ei in-

dignan-

dignantis, contemnentis, &c. Ita comm. Doctores, S. Th 2. 2. *qu.* 13. Bon. *d.* 3. *q.* 8. Sanc. *mo. c.* 32 Laym. *l.* 4. *t.* 10 *c.* 6, &c. Unde reſolves.

1 Blaſphemat, qui contra Deum infrendens, ei maledicit: item qui ait ſe aliquid acturum eo invito: item qui eum negat, qui ſeriò jurat per Deos falſos, qui eum vocat Tyrannum, injuſtum, nolle aut non poſſe nos juvare, non curare noſtra, dæmonem eſſe fideliorem, plus poſſe, non omnia bene eſſe ordinata, melius in creatione quædam fieri potuiſſe aut debuiſſe, &c. Quæ ſi quidem quis credat ita eſſe, & non tantùm in ita aut deſperatione effutiat, tunc eſt blaſphemia hæreticalis, id eſt cum hæreſi conjuncta: quod in confeſſione eſt addendum, quia ſpecie differt ab imprecativa. Hurt. 2. 2. *d* 91 *ſ.* 12 §. 54.

2 Revocantur etiam ad blaſphemiam alia ſigna contra Deum, licet verba non adſint; ut ſpuere in cœlum, infrendere dentibus, &c. Imò etiam ſola mente blaſphemia interior committi poteſt ſicut etiam laus mentalis Dei.

3 Blaſphemat item, qui in Sanctos, vel ſacra contumelioſus eſt; intellige, ut Sancti ſunt, ſive cum habitudine ſaltem virtuali ad Deum, ita ut mortaliter hujus etiam honor cenſeatur tangi, quia alioqui tantum erit contra duliam, ſi nimirum contra illos, ut homines quidam in terris fuerunt, dicatur. Quod veniale eſt, ſi joco fiat, v. g. ſi Sanctos Criſpinum, & Criſpinianum voces ſutores, Joannem, & Paulum eunuchos: grave verò erit, ſi contemptim, vel ex odio, aut indignatione contra Sanctos. Licèt verò blaſphemiæ in Deum non admittant parvitatem materiæ; multi tamen admittunt in iis, quæ fiunt contra Sanctos. Eſc. *t.* 1. *Extr.*

4 Blaſphemat item, qui iratus, etſi non contra Deum, ſed contra alios aut alia, eadem tamen ſeriò profert, quæ ex ſua ſignificatione aut modo loquendi, ac circumſtantiis; impetrant imminutionem divini honoris, aut improperii: licet enim eam non intendat formaliter, intendit tamen indirectè, & virtualiter: quamvis id ex ſubretione ſæpè ſit veniale tantùm, ſi tantum materialiter fiat.

5 In confeſſione exprimendum eſt ſi quis (quod tamen rarò contingit) directè, & formaliter Deum inhonorare intenderit, aut ei formaliter iratus fuerit. Lay *l. c.*

6 Blaſphemat item, qui injurioſè uſurpat membrum Chriſti; v. g. perdat te Dei ſanguis, vulnera, mors Dei, caput, paſſio, Sacramenta, chriſma, & ſimilia ſacra: cùm ea non ad perdendum, ſed ad ſalvandos nos data ſint; & communiter in his apprehendant homines magnam Dei, earumq; rerum vilipenſionem contineri. Lay. *ib. n.* 12.

7 Qui

7 Qui talium verborum conſuetudinem habet, tenetur ſub peccato mortali seriò conari eam tollere. Quod ſi facit, & tamen labitur, poteſt excuſari aliquando; eò quòd juramenta iſta impetu naturali effuſa non ſint voluntaria, nec in ſe, nec in cauſa, utpote retractata propoſito efficaci. Lay. *l.1.t.2. c.3.n.6.* v. Eſcob *t.1.c.3.n.36.* Si non conatur, idque Confeſſarius notet, neget ei cum diſcretione abſolutionem Lay. *l.c.*

8 Interim plurimi excuſantur ob inadvertentiam in ſubitâ commotione; tametſi non ſatis excuſare videatur quod quidam ajunt, iis verbis aliud ſe non intendere, quam uſurpare tanquam interjectiones ſignificativa iræ ſuæ; tum quia æquè ſe poſſunt aſſuefacere ad verba alia, iræ & ſeriæ voluntatis ſignificativa: tum, quia tametſi id non poſſent, nihilominus non videtur licere uſurpare ea, quæ ex communi apprehenſione aliorum ſunt inhonorativa Dei.

9 Quòd ſi verò quis in ira contra hominem, non indignando Deo, ſed homini tantùm, nudè nominet mortem Dei, ſeptē Sacramenta, v. g. ò Dei mors, vulnera, &c. ſine ſcandalo, & ſine iis circumſtantiis, quibus contemptus importatur, nō ſunt blaſphemiæ, ſed vana uſurpatio nominis divini, hoc præcepto prohibita, & peccatum inter venialia grave, ut Cajet. & Armilla, *V. Blaſphemia*, & Sanch. ſuprà. Quanquam propter periculum incidendi in blaſphemias, & quia raro abeſt ſcandalum, ac nihilominus apud audientes Deus ejuſque ſacra cenſentur inhonorari, raro excuſantur, & merito abſterrentur homines à ſimilibus dictis, ut notat Lay. *l. c.*

10 In ira imprecari aliis dæmonem, grandinem, fulgur, &c. etſi multi confundant eum blaſphemiis, non tamen eſt blaſphemia, ſed dira imprecatio: quæ plerumque, (ſaltem quando dicitur in illos, qui amantur ab irato) ob ſubitam commotionem & inadvertentiā, ac defectum ſeriæ voluntatis, non eſt niſi venialis: quia cùm ſe homines reflectunt, ajunt longè aliter ſe ſentire, ac ſenſiſſe, ita ut videantur interjectiones tantùm quædam eſſe ad ſignificandam iram: tametſi Chriſtianos parum deceat tam abſurdis interjectionibus uti. Bon. *l.c.* ex Nau. Tol. Reg. &c. Bald. *d.25.n.10.* ubi etiam cenſet veniale tantum eſſe, ſibimet ex ira dæmonē imprecari, eò quòd non lædat graviter charitatem. Verùm Molin. &c. non audient id excuſare à mortali, propter fœditatem, horrorem, & perverſitatē. Grave autem eſt, ſi ſubditi Superioribus, filii parentibus, (licèt materialiter tantum) ſic maledicant, præſertim in faciem: quia eſt grave contra debitam reverentiam. Bal. *l.c.* v infrà *l.5.c.3.d.6.*

11 In

11 In ira uſurpare dæmonem, ſine imprecatione, non eſt per ſe peccatum: aſſidua tamen ejus nominatio non decet Chriſtianum; & ratione ſcandali poſſet eſſe gravis. Lay. *l. c.*

12 In confeſſione exprimenda eſt qualitas blaſphemiæ; videlicet utrum contra Deum, an Sanctos fuerit: illas enim ſpecie differre eſt probabile ſecundùm Suar. Sanc. Reg Azor. Lay. Dia. *t.* 1 *R.* 50. Lugo *d.* 15. *n* 2 17. contrarium tamen tenet Trull. *l.* 1. *n.* 11. *d.* 2. *n.* 5. cum Dian *p.* 1. *de circumſt R.* 30.

CAPUT II.

De Juramento.

DUBIUM I.

Quid ſit Iuramentum?

RESpondeo. Juramentum eſt invocatio tacita vel expreſſa Numinis divini, tanquam primæ, & infallibilis veritatis, in teſtem alicujus rei. Hæc autem invocatio in eo conſiſtit quòd jurans, quantum in ſe eſt, cupiat ac velit, Deum id quod jurat teſtari, & manifeſtare (ſi, & quando nimirum illi placuerit, ſive in hac vita, ſive in altera) tanquam quod ab ipſo Deo ſit cognitum, & verum. Ita communiter Doctores S. Thom. 2 2. *qu* 89. *a.* 1. Bon. *d.* 4. *qu.* 1. *pag.* 1. Sanchez 3 *mor. c* 1. Laym. *l.* 4. *t* 3. *c.* 1. Unde reſolvitur.

1 Quoad forum internum, jurat quiſquis interiùs intentionem habet, ſive formalem ſive virtualem, & invocat Deum in teſtem, ſive is, ſive illis verbis ac ſignis ſive etiam nullis uſus ſit: ita ſi quis utatur verbis nullo modo importantibus juramentum, & is tamen ea putet eſſe juramenta, vere juret: & contra Suar. *l.* 1. *c.* 1. Sanch. *l.* 3. *c.* 1. Lay *l.* 4 *t.* 3 *c.* 1. Quoad forum autem externum, quænam formulæ jurandi rationem habeant, ac proindè quæ verba licitè uſurpari in converſatione poſſint, patet ex ſequentibus.

2 Quando dubium eſt de jurantis intentione, judicari ſolet ſecundùm communem acceptionem verborum, quibus eſt uſus.

3 Veram rationem juramenti habent hæ formulę: teſtor Deum, vel invoco Deum teſtem, item, *auff meinem eidt: ben meinem eidt*, niſi aliud de uſurpantis intentione conſtet; quia multi ita loquuntur, v.g. *ich ſch vere dir ein eidt*, vel *ben meinem eidt*, hoc vel illud faciam: quorum tamen mens non eſt ſerio id jurare, ſed tantùm iracundè, & gravis affirmare. Laym. *l. c. c.* 2.

4 Fides à Sacerdotibus loco juramenti exigi ſolita per eorum conſecrationem, uti & formula illa Principum, *ben Vuler Furſtlichen Ehren oder Crewen*: etſi non ſint iuramentum, tamen in foro fori accipiuntur loco iuratæ promiſſionis; uti & ſi à perſonis illuſtri-

luſtribus, vel nobilibus dicatur, *ben meiner Adlichen Ehren, Treu-ven und Glauben.* v. Lay. *l c c.2.*

5 Formulæ hæ, Deus novit, Deus teſtabitur ſuo tempore, coram Deo loquor, Deus novit omnia, Deus videt meam conſcientiam, cenſentur tantùm narrativè proferri, non invocative, (atq; adeò non ſunt juramenta) niſi aliud conſtet, aut ex circumſtantiis probetur. Laym. *l c.n.4.* Bonac. *q* 1. *p.2.* ex Suarez. Leſſ. Sanchez &c.

6 Non ſunt juramenta, quæ dicuntur per modum ſponſionis; v. g. expono caput meum, amputentur mihi aures ni ita ſit, &c. v. Sanch. *l c.n.42.*

7 Non verè jurat, qui ut juramentum coactus vitet, dicit ſe jurare per omne id, per quod poteſt: quia cum nulla res ſit, per quam abſq; neceſſitate jurare licitè poſſit, cenſetur per nihil jurare intendiſſe.

8 Non ſunt juramenta, (quod Confeſſarii, & Catechiſtæ moneant, ne ex erronea conſcientia peccetur) verè, certè in veritate, fide boni viri, per fidem meam, fide boni Chriſtiani, vel Sacerdotis, vel Regis; per conſcientiam meam, ſuper conſcientiam meam, &c. ut habet Leſſ. *c.42. d.* 1. Bon. *l. c.* quia tantùm ſignificant illum loqui ex dictamine conſcientiæ, & notitia veritatis; nec in teſtem adducitur Deus, eſſet tamen juramentum, dicere per fidem Catholicam, per S. Evangelium: quia tunc cenſetur in teſtem adduci illius fidei, & Evangelii auctor. Vide Lay. *l.c.*

9 Non jurat, qui dicit tam verum eſt, quàm ſol lucet, quàm hic ſedeo, ambulo. &c. Unde etſi computatio falſa ſit, tantùm eſt mendacium, cum nullus in teſtem invocetur. Idem eſt, ſi dicas quòd dico eſto Evangelium, eſt inſtar fidei, eſt de fide, &c.

10 Quamvis hæ, & ſimiles comparationes (tam verum eſt quàm Deus eſt, quàm Chriſtus eſt in venerabili Sacramento, quàm verum eſt Evangelium: item, tam ſum innocens, quam B. Virgo vel S. Franciſcus, &c.) communiter videantur continere juramentum cum blaſphemia; id tamen non ſatis apparet, quia nullus in teſtem invocatur. Neq; videtur eſſe blaſphemia ſi ſit verum, & animus proferentis ſit ſignificare tantùm ſimilitudinem; ut ſenſus, ſit hoc eſſe verum ſuo modo, ſicut alterum eſt verum ſuo modo. Tunc verò eſſet blaſphemia, ſi uſurpans intenderet ſignificare, quantam eſſe ſecundùm æqualitatem,) in ſuo dicto certitudinem, quanta eſt in ea veritate fidei. Sanc. 2 *mo c* 31.

11 Non eſt juramentum cùm quis jurat per creaturas, in quibus nihil divinæ bonitatis ſpecialiter elucet: quia tunc non cenſentur

addu-

adduci cum relatione ad Deum, ut ſi dicas: iuro per hanc barbam, veſtem, &c. Cenſetur autem iuramentum, cum ſit per creaturas nobiliores: cùm per eas nunc accipiatur earum Creator, ut qui in iis, ſingulariter reſidet, ac relucet, ſic v. g dum iuratur per cælum intelligitur illius habitator; dum per terram is cuius hæc eſt ſcabellum: dum per templum, is, qui ibi colitur; dum per aliquod Sacramentum, is, qui inſtituit; dum per crucem, is, qui in ea fixus eſt; dum per Evangelia, ea tangendo aut nominando; is, cuius ea verba ſunt. Bon. *q.* 1 *p.* 1 *n.* 4. ex Suar. Sanch. *ll.cc.*

D V B I V M II.

Quotuplex ſit iuramentum?

Reſp. Diuiſiones aliquot communiter afferuntur, ſed tantum accidentales, quæ ſpeciem non mutant, ut in confeſſione diſtinguere non ſit opus. Suar. Leſſ. Bon. *p.* 2. Itaque diuidatur.

Primò: in Verbale, Reale, & Mixtum: cùm videlicet vel verbis fit, vel actione aliqua, ut erectione digitorum contactu crucis, ſceptri, Evangeliorum: vel, & verbis ſimul, & actione corporali, unde, & vocatur juramentum corporale, v. Bon. *pag.* 2.

Secundò: in invocatorium ſeu conteſtatorium, & in Execratorium ſeu imprecatorium. Illud eſt, quo Deus ſimpliciter ut teſtis inuocatur; hoc autem, quo non ſolùm vocatur teſtis, ſed etiam ut vindex, cùm jurans ſe vel alium delictum, vel aliquid ſui aut ſuorum, ſubiicit Deo puniendum, ſi falſum dicat: ut, ita me Deus amet, adjuvet: puniat me Deus: faciat Deus ut hinc nunquam ſanus ſurgam: nec conjugem, nec liberos viuos hodie intueas: tollat me Deus ſubitanea morte: in æternum damnet: ſuper animam meam, &c. in quibus quando falsò juratur; an ſit coniuncta altera ſpecies malitiæ contra charitatem ſui, aut proximi, Scholaſtici controuertunt. Negant Suar. Val. &c. quia non ſolet quis etiam amico ſuo tale malum ex animo imprecari, ſed potius cogitat Deum non facturum eſſe, v. Bon. *d.* 4 *q* 1. *p.* 2.

Tertio. In aſſertorium, & promiſſorium. Illud eſt, quo præterita vel præſentia affirmantur, aut negantur; hoc autem eſt, quo aliquid futurum promittitur. Addunt aliqui Comminatorium; ut v. g per Deum ego te cædam. Sed hoc referri poteſt ad promiſſorium. In confeſſione non opus eſt explicare utrum per Deum, an Sanctos juraris: quia eſt ejuſdem ſpeciei malitia, cùm jurans ſemper intendat Deum adducere in teſtem. Suar. Leſſ *c.* 42 Lugo *d.* 16. *n.* 286.

F D U-

Digitized by Google

DVBIVM III.

An, & quando ſit licitum iurare?

Reſp Iuramentum ſi debito modo fiat, licitum eſt. Eſt de fide. Et quidem eſt actus religionis, ut omnes docent. Tunc autem debito modo fit; cùm in eo obſervantur hæc tria. 1. Eſt iudicium, quod exigit, ut eum diſcretione, prudentia, conſideratione ac reverentia non ſine neceſſitate, aut gravi cauſa fiat. 2. Eſt iuſtitia, quæ exigit, ut quod iuratur ſit res iuſta, licita, & honeſta. 3. Eſt veritas, ut nimirum ſit res vera, aut ſaltem ex gravi ratione putetur eſſe vera; itaut prout ex defectu alicuius horum minor aut maior in Deum iniuria aut irreverentia redundare cenſetur, ita quoque maius aut minus committatur peccatum. Unde reſolvitur.

1 Quod iudicium, ſi hoc ſolùm deſit, ut plurimum eſt veniale tantùm: ut ſi abſque neceſſitate iuret, ſive ex levitate quadam animi, ſive ex conſuetudine, v. Sanchez *l. 3. c. 6. num.* 22. Leſſ.

2 Mortaliter tamen etiam hic, aut venialiter peccari poteſt, iuxta quantitatem negligentiæ, quam iurans admittit in inveſtigatione veritatis, vel tollenda conſuetudine. Sanchez *num.* 10.

3 Et ſic mortalis eſt ſtatus illorum, qui non tollunt conſuetudinem iurandi ſine attentione, ſive verum hoc, an falſum, quod iurare ſolent.

4 Quod ad juſtitiam ſpectat, peccat mortaliter, qui jurat ſe facturum rem mortaliter malam; ut ſe aliquem interfecturum: quia eſt gravis irreverentia, divina authoritate ſe ad peccatum mortale quaſi obligare, ita ut hic duæ malitiæ concurrant: una, quod velit malum; altera, quod ad hoc abutatur authoritate Dei, odio habentis omne malum. Bon. *l. c. p.* 3. Leſſ. *l.* 2. *c.* 42. *d.* 3.

5 Venialiter autem peccat qui jurat facere rem venialiter malam, aut vanam, aut inutilem, aut frivolam; cùm ibi levis tantum irreverentia cenſeatur: Bon *ib* Leſſ. *l. c.*

6 Item peccat venialiter, qui iurat aliquid contra conſilia Evangelica; ut ſe non ingreſſurum religionem, non daturum eleemoſynam, aut mutuum. Suarez, Leſſius, Sanch. Bon. *l. c.*

7 Quod ad veritatem ſpectat; cum hæc deeſt, peccatur mortaliter; quia committitur gravis in Deum irreverentia; quippe cùm adducatur in teſtem falſitatis, quaſi vel ipſe veritatē neſciat, vel velit aut poſſit decipere, teſtando falſum. Nec hic excuſat levitas materiæ: quia ſive hæc ſit gravis, ſive levis; ſeria, ſive jocoſa,

Digitized by Google

coſa, æqualiter tamen repugnat Deo teſtificari falſum: & tale juramentum dicitur perjurium. S. Th. 2. 2. q. 97. a 7. Leſſ. Sanc. Bon. l. c. An autem, & quando perjurium poſſit eſſe veniale per accidens, v. Eſcob. t. 1. c. 3. n. 6.

8 Nec excuſatur, qui jurat verum, ſi is putabat eſſe falſum, vel qui jurat pro certo, de quo ipſe dubitat, etſi à parte verum ſit. Sot. Nau. Bon. l. c.

9 Peccat æquè graviter, qui ab altero exigit juramentum, ſciens eum eſſe pejeraturum. Excipe, niſi juſta cauſa, & neceſſitas exigat, quia tunc perjurium ex ſola pejerantis malitia ſequitur, nec alter moraliter cenſetur illius cauſa, cum utatur ſuo jure. Quod tamen extra judicium rarò habet locum in privatis perſonis. S. Th. q. 89. Suar. l. 3. c. 13. & 24. Sanc. l. 3. c. 8.

10 Non pejeravit qui juravit aliquid re ipſa, falſum, quod ipſe bona fide, & cum ratione putavit eſſe verum.

11 Excuſari ſubindè quidam ſimplices à mortali perjurio videntur poſſe, ratione inconſiderationis; cùm uſurpant quaſdam formulas juratorias, ut per animam meam; puniat me Deus. Etſi enim ſciant id vocari juramentum, non tamen apprehendunt, quod jurare ſit aliquid grave, & invocare Deum in teſtem, ſed tantùm apprehendunt confuſam aliquam rationem mali non tanti momenti. v. Bon. l. c Laym. c. 14.

DVBIVM IV

An in iuramento liceat uti æquivocatione?

Reſp. Jurare cum æquivocatione, quando juſta cauſa eſt, & ipſa æquivocatio licet, non eſt malum: quia ubi eſt jus occultandi veritatem, & occultatur ſine mendacio, nulla irreverentia fit juramento. Quod ſi ſine juſta cauſa fiat, non erit quidem perjurium, cùm ſaltem ſecundùm aliquem ſenſum verborum, vel reſtrictionem mentalem verum juret: erit tamen ex genere ſuo mortale contra religionem; cùm ſit gravis irreverentia, ad alterum in re gravi decipiendum, uſurpare iuramentum. Ita communiter Doctores, vide Sanc l. 3. c. 6 Bon. p. 12. Laym. c. 13. Undè reſolvitur.

1 Graviter peccat, qui utitur æquivocatione, quando non rogatus, ſed ſponte ſua iurat: quia tunc tenetur uti vocabulis ſecundùm communem ſignificationem, inquit Tolet. l. 4. c. 21. eo quod non habeat rationem æquivocandi.

2 Graviter item peccet, qui utitur æquivocatione, quando iuramẽtũ iuſte exigitur, ut à iudice vel Superiore, in re grav Bon. l. c.

3 Si autem fiat tale iuramentum in re levi, per iocum, & citra

in obedientiam; ac notabile damnum alterius, erit tantùm veniale, ut probabiliter docet Sanc. *l.* 3. *c.* 6. contra alios: quia ſola diſcretione ſive judicio caret: v. Bon. *l. c.*

4 Licet æquivocè jurare, ſi juramentum exigatur injuſtè, ut v. g. ſi quis exigat juramentum, qui jus non habet, v. g. judex incompetens: vel ſi non ſervet ordinem juris. Item ſi exigatur per vim, injuriam, metum, verbi gratia, ſi vir exigat juramentum ab uxore de adulterio occulto; ſi latrones exigant à te lytrum eum juramento. Sayr. *l.* 4. *c.* 5. & *l.* 12. *c.* 17. Leſſ. Trull. *l.* 2. *c.* 1. *du.* 15.

5 Qui exterius tantum juravit ſine animo jurandi, non obligatur, niſi fortè ratione ſcandali, cum non juraverit, ſed juſſerit. In foro tamen externo poteſt cogi ut ſervet. Sanc. 7. *mor. c.* 10 *n.* 11. Trull. *l.* 2. *c.* 1. *d.* 10.

DUBIUM V.

Quæ, & quanta ſit obligatio juramenti promiſſorii?

Reſp. in juramento promiſſorio duæ affirmantur veritates, una de præſenti primaria, quod ſcilicet jurans habeat animum implendi, quod promittit: altera ſecundaria de futuro, quod ſcilicet impleturus ſit ſuo tempore quod promittit, ſive promittat Deo, & eſt votum cum juramento, ſive homini, & eſt jurata promiſſio humana. Unde oritur obligatio implendi, ſi rationabiliter poſſit. Ita comm. DD. ut Lay. *l.* 4 *t.* 3. *c.* 6. Bon. *p.* 7. Unde reſolves.

1 Defectu primæ veritatis jurans verè peccat mortaliter, ſi vel non habet animum implendi, ſive materia ſit parva, ſive magna; licita ſive illicita: vel ſi dubitat an facturus ſit necne, quod jurat, vel ſi putet ſibi moraliter impoſſibile ut impleat, quod promittit, quia quoad iſtam veritatem præſentem, promiſſorium ab aſſertorio non differt: unde nec parvitas materiæ excuſat *ib.*

2 Defectu ſecundæ veritatis verè pejerat, qui quod promiſit, poſtea non implet, ſi rationabiliter implere poteſt. Id ſolum hic dubitatur, an qui promiſit rem exiguam cum juramento, ut v. gr. dare alteri unum pomum, vel nummum pro eleemoſyna, vel caſtigare prolem, vel inter vendendum nolle ſe minori pretio vendere, vel nolle primum locum occupare, aut præcedere in ingreſſu portæ, &c. an inquam ſub gravi peccato teneatur hæc ſervare? Ubi ſpeculativè quidem videtur quod ſic, quia verè adductus eſt Deus, ut teſtis, quod ſit facturus, ergo ſi ſine cauſa non facit quantum in ſe eſt, facit Deum teſtem falſum. Cajet. Valent. Tolet. *lib.* 4. *c.* 22. Nibilominus probabiliter alii tenent contrarium, ut Sanchez, v. Laym. ſup. *c.* 14.

3 Illud

3 Illud certum eſt, quòd ſi ex eo quòd jurasti tantummodò, paꝛtum aliquid non ſerves, non eſſe grave, v. g. ſi jurasti te non bibiturum vinum, non peccas mortaliter parum bibendo. Sanch *t.1. l.4. c.12. n.21.* quia tunc excuſat parvitas materiæ. Et ſic excuſantur, qui jurant ſervare ſtatuta alicuius Capituli, Collegii, Univerſitatis, &c. ſi poſtea parum aliquod ſtatutum violent. Et idem dic de tabellionibus juratis, & aliis miniſtris iuſtitiæ; ut & de eo, qui ex ſumma, quam alteri ſe daturum juraſſet, parum tantum detraheret. Navar. Suar. Sanc. vide Lay. Bon *qu.* 14.

4 Obligaris probabiliter juramento promiſſorio, etſi extortum à te ſit per iniuriam ac metum; ut ſi oblitus uti æquivocatione, iuraſti prædonibus dare lytrum, uſurario uſuram. Bec. 2. 2 *q.* 82. &c. Negat tamen Azor. *t.1. l 11. c.7. q 2.* in materia tamen matrimonii: quia matrimonium coactum metu cadente in conſtantem virum, nullum eſt: hinc etiam juramentum extortum de eo contrahendo; videtur, relaxatum ipſo iure, ait Caiet. V. *periurium* Suar. *c.*9 Sanc. Bon. *p.* 9.

5. Obligaris item, etſi iuramentum ſit errore aut dolo extortum, ſi dolus vel error verſetur tantum circa circumſtantias accidentales, non magni momenti; nam ſi verſetur circa ſubſtantiam; ut v. g. ſi annulum te daturum alteri iures, putans eſſe ferreum, cum ſit aureus; vel circa circumſtantias magni momenti, quibus cognitis non iuraſſes, non obligaris: v. Sanch. *l. 3. c. 11 n.* 21. Suar. &c.

6 Non inducit ullam obligationem, ſi iuret rem malam, aut vanam, aut inutilem, aut ut habet Cai. indifferentem, quæ nec ex fine, nec circumſtantiis cohoneſtatur; quia juramentum non poteſt eſſe vinculum iniquitatis, aut vanarum rerum ac otioſarum, ad quas Deus non vult nos obligari. Bon. & alii communiter. Ubi nota ex Lay. ſup. *c. 6* Juramentum non convaleſcere; etſi talis res illicita, & vana, poſtea mutatis circumſtantiis fiat honeſta, cum juxta regulam 18. iuris in 6. non firmatur tractatu temporis, quod initio non ſubſiſtit.

7 Nec obligaris implere, ſi quid iuraſti contra conſilia Evangelica, ut non ingredi Religionem, non dare eleemoſynam, &c. Mol. Sanc. Lay. *l. 4. t.3. c. 6* Et licèt peccaſti talia iurando, non tamen peccas non implendo: v. Caiet. V. *periurium*.

8 Teneris implere, nec potes commutare in aliud opus melius, ut v. g. religionem, ſi aliquid iuraſti in utilitatem aut gratiam alicuius hominis aut aliquorum; dummodo ſit honeſtum, &

ſine peccato impleri poſſit. Unde v.g. alumnus, qui juravit ſe ſervitutem Principi, aut huic vel iſti Eccleſiæ, &c. non poteſt ingredi religionem ſine relaxatione. Excipe tamen, ſi juraſſes Titiæ eam ducere: nam eo caſu potes ea relicta ingredi religionem: quia juramentum ſortitur naturam actus, cui apponitur; promiſſioni autem matrimonii hæc tacita conditio ineſt, niſi ingrediar religionem, vide Lay. *c.6.*Bon.*d.4. q.1.p 3.*

Reſp.2. Juramentum promiſſorium eandem habet cõditionem, eodemque modo explicandum eſt, quo promiſſio vel propoſitum cui eſt annexum. Ratio eſt, quia acceſſorium ſequitur principale, ideoque quando non obligat promiſſio, nec obligat juramentũ appoſitũ Leſ.*l.2.c.42.d.2.*Bo.*d.4.q.1 t 6* Tr.*l 2.c.1.d.17.* Unde reſolves.

1 Titius qui cum juramento promiſit nuptias Bertæ diviti, ſanæ virginis, bonæ famæ, &c. non tenetur ſtare juramento, poſtquam Berta incidit in paupertatem, infirmitatem, fornicationem, vel infamiam: quia promiſſio ipſa non obligat eo caſu.

Qui urbanitatis cauſa juravit ſe ante alterum non ſeſſurum, bibiturum, vel ingreſſurum domum, &c. non peccat contra juramentum, ſi coactus ab altero prius ſedeat, bibat, vel ingrediatur: tum quia promiſſio illa vel propoſitum habet tacitam conditionem adjunctam (niſi me coegeris) qua ſublata non obligat, & conſequenter nec juramentum; tùm quia relaxatur ab altero cedente juri ſuo Bon. *l.c.* Sanc. Leſſ. Trull.

3 Qui iuravit ſe ſervaturum decreta, & regulas vel ſtatuta alicuius Congregationis, Univerſitatis vel Capituli, tantùm tenetur ſervare ea, quæ ſunt in vigore, & quatenus ſunt in uſu, vel ſervantur à maiore parte Capituli, niſi tamen aliud conſtet de mente iurantis, vel hic voluerit ſe ad illa independenter à ſtatutis obligare. Ratio patet, quia promiſſio ipſa non aliter obligat. Trull. *l.c.* Azor. Leſſ. Dia. *p 2 t.5 in* R. 39.

4 Qui iuravit ſe ſervaturum ſecretum, non peccat contra iuramentum illud detegendo, quando non poteſt illud celari abſq; gravi ſuo, vel alterius damno; quia ipſa promiſſio ſecreti non videtur obligare, niſi hac conditione, (ſi nõ noceat.) Syl. Bon. San. Trull. *l.c.*

5 Qui iuravit Judici ſe dicturum quæ novit, non tenetur revelare occulta. Ratio patet. Leſſ. Bon. Trull. *l c.*

6 Qui iuravit ſe ſoluturum debitum intra menſem, non tenetur intra illum vi iuramenti ſolvere, ſi à creditore terminus ſolutionis prorogetur: quia cùm hic cedat iuri ſuo, ceſſat obligatio promiſſionis, & conſequenter iuramenti. Azor. Bon. Trull. *l.c.n.19.*

DV-

DUBIUM VI.

Quibus caſibus excuſetur ab impletione, qui in promiſſorio iuramento obligationem contraxit?

Reſp. Tales caſus præter ea, quæ ex ſuperioribus colliguntur, à Tolet. & Caiet. recenſentur iſti, 1. Si quod bonum erat tempore iuramenti, propter circumſtantias poſtea fiat illicitum, vel vanum, vel impeditiuum maioris boni, vel melius ſit omitti quàm impleri, Sanc. *c.15* 2. Si iuramentum mutes in opus aliquod apertè melius, & Deo gratius; id enim quiſq; per ſe poteſt, ut habet Tol. *c.23*. Excipe tamen ſemper, ſi quid in hominis commodum iuraſſes: nec enim Deus illum vult defraudari. 3. Si notabiliter mutetur ſtatus rei, ut ſi v. g. iuraſſes aliquem punire iuſta punitione, is autem ſupplex veniam peteret, & ageret pœnitentiam, poſſes ei ſine periurio condonare: quia iuramentum obligabat ſervato eodem ſtatu, in quo non pœniteret. Laym. *cap.9*.

4 Si res iurata facta ſit inutilis ad intentum, maximè ſi magis illius deſtructiva: ut ſi v. g. ex correctione impœnitentis filii notaretur is magis deſtruendus, quàm emendandus aut ſi turbanda familia; ſecuturæ rixæ cum uxore, & ſic præſtet non corrigere Reg *l. 18. c.56*, Bon. *l. c.p 14* 5. Si ita ferant conditiones illæ, quas in quovis promiſſorio iuramento tacitè ſubintelligi, natura ex DD. docent. Tales autem ſunt, ut Lay. dicit, *ſup c. 9* 1 ſi potero, 2. ſalvo iure ſuperioris, 3. niſi res notabiliter mutetur, 4. niſi obligatio tollatur. De quo ſequens dubium.

DUBIUM VII.

Quomodo obligatio iuramenti tollatur per irritationem, & diſpenſationem, commutationem, & remiſſionem?

Reſp. De hoc ea conditionibus iam poſitis, & poteſtate Superiorum in ſuos, ac ſuorum vota, à Lay. hic *c.11* & aliis communiter hæc traduntur.

1 Quod ſpectat ad irritationem, irritare, & annullare poteſt iuramentum omnis Superior, maritus, aut dominus, qui, & quo modo irritare poteſt ſuorum, vota, Sanc. *c.19. n 7*. Suar. Azor. Fill. *l.25 c 9. q 9. p.17. d 6*. Caput ſeq.

2 Poſſunt, & iidem irritare iuramenta promiſſoria, facta in gratiam hominis, quotieſcumque ipſam promiſſionem, ſeu contractum infirmare iis conceſſum eſt.

3 Quoad diſpenſationem: quicumque habet poteſtatem ordinariam vel delegatam, vel privilegium diſponendi in votis, poteſt in iiſdem diſpenſare, etiamſi jurata ſunt.

4 Quoad commutationem, eadem eſt ratio, quæ de diſpenſatione.

5 Quod attinet ad remiſſionem; ſive relaxationem: juramentum factum in favorem hominis non poteſt relaxari, niſi ab eo, cui factum eſt, aut cui is, & promiſſa materia ſubjecta eſt.

6 Et is quidem poteſt remittere, etſi talis favor ei juratus eſſet propter Deum; verbi gratia, ſi quis propter Deum iuraſſet pauperculæ eam ducere, poteſt ipſa juramentum illud relaxare, ut habet Navar. & alii, contra Sotum, & Sylu. quia licet juramentum principaliter factum ſit propter Deum, quia tamen executio eſt in favorem hominis, ab hominis etiam voluntate dependet.

7 An etiam civilis poteſtas relaxare poſſit juramenta ſuorum ſubditorum in temporalibus, quando juſta cauſa ſubeſt, verbi gratia, quia metu, vel per aliam injuriam extorta ſunt, controvertitur. Alii negant, alii ajunt apud Laym. Probabile eſt, quod docet Sanch. *l. 3. c.* 12. cum Suarez, non poſſe relaxare directè, ſicut poteſtas Eccleſiaſtica quando diſpenſat; ſed tantum indirectè, v. g. ratione materiæ, vel ſupplendo vicem ejus cui juratum eſt, & qui remittere debebat. Plura ad forum externum ſpectantia circa juramentum, v. apud Lay. ſupra *c.* 11. Bon. *l. c.*

CAPUT III.

De Voto.

DUBIUM I.

Quid ſit votum, & quotuplex?

RESpon. 1. eſt promiſſio facta Deo, deliberatè, de bono poſſibili. & meliori. D.Th. 2.2. *q.* 88. v. Sanch. & Lay. *l.* 4. *t* 4. Unde patet, quod Votum ſit actus latriæ ſoli Deo debitus. Quare dum vovemus quiddam Sanctis, ſenſus eſt, voveri ea Deo in honorem ſimul Sanctorum; ſicut templa, & altaria ædificamus Deo in eorumdem honorem. Porrò ex ſingulis particulis datæ definitionis, multi caſus reſolvuntur: quos ut vitetur confuſio, & conſulatur memoriæ, ſeparatis dubiis proponam.

Reſp. 2. Dividitur Votum. 1. In Abſolutum, & Conditionatum. Illud eſt, quod fit ſine ulla conditione, ut voueo eleemoſynam; hoc autem, quod fit cum conditione, ita ut niſi hac poſita non exurgat obligatio; ut voueo eleemoſynam, ſi ſanitati reſtituar, vel (quod dicitur Pœnale) voueo facere diſciplinam, ſi hoc fecero. 2. In Solemne, & ſimplex. Illud eſt quod ut tale acceptatur ab Eccleſia, & ſunt hæc duo: votum caſtitatis, quod majoribus Ordinibus annexum eſt, & votum profeſſionis religioſæ.

gioſæ. Simplex autem votum eſt, omne aliud quod talem ſolemnitatem non habet. Ubi ſciendum, quod votum ſolemne reddat perſonam jure inhabilem ad contractus, vel actus contra votum ut ad matrimonium, vel dominium bonorum habendum; vide infrà *lib. 4. c. 1. tract. de ſtatu relig.* Simplex autem tale votum, v. g. caſtitatis, (excipio, quòd in Societate JESV emittitur poſt Nouitiatum) aut ingrediendæ religionis, etſi reddat contractum, v. g. matrimonii illicitum non tamen invalidum: vide infrà *l. 6. de matrimonio* 3. In Reale & Perſonale, Illud eſt, cùm pecunia, vel alia res externa pretio æſtimabilis promittitur, ut calix, eleemoſyna: hoc autem, cùm aliqua hominis actio, vel ceſſatio ab actione, ut votum jejunii, peregrinationis, abſtinentiæ à luſu. His aliqui adjungunt Mixtum ex utroque, ut ſi voueas peregrinationem cum oblatione alicuius rei. Vide Leſſius *lib. 2. cap* 40.

DUBIUM II.

Quæ requiratur voti deliberatio, & intentio?

Reſp. Cùm Voti obligatio ſit graviſſima, requiritur intentio, deliberatio & libertas perfecta, quà quis liberè & directè in ſe voluerit promittere, cùm animo ſe obligandi. Ita Doctores communiter. Leſſ. Bon. *d. 4. q. 2. p.* 1. Unde reſolves.

1 Ætas & uſus rationis ad vovendum ea ſufficit, quæ ſatis eſt ad peccatum mortale, perfecto actu humano, & directo in ſe volitum. Excipe tamen votum ſolemne religionis, quòd invalidum eſt ante certam ætatem.

2 Non obligat votum factum cùm ſemiplena animadverſione, vel deliberatione, v. g. ex repentino animi motu, vel conſuetudine, lingua mentem præveniente, vel ex calore iracundiæ rationis uſum auferente. Azor. Sanc. Trull. *l. 2. c. 2. d.* 1. Ubi notat, non eſſe ſufficiens indicium, quòd defuerit perfecta ratio, vel deliberatio, ſi vouentem facto voto mox pœniteat: item motum iræ, rarò & vix unquam impedire uſum rationis.

3 Quòd ſi is qui ſcit ſe voviſſe, dubitat an cùm ſufficienti deliberatione, & uſu rationis, ob defectum ætatis, ſiquidem vouit ante ſeptennium, votum non obligat, niſi conſtet de ſufficienti rationis uſu, quia cùm jus in tali non præſumit; & poſſeſſio ſtat pro libertate. Si verò poſt ſeptennium vouit, obligat; quia poſſeſſio eſt pro Voto, cùm præſumatur uſus rationis, niſi conſtet oppoſitum. Si denique dubitet, utrum ante, an poſt ſeptennium vouerit, teneri Voto vult Sanch. & Palaus: negat Dian. &c.

4 Vota facta in ebrietate, etiam ante præuiſa: & ſic volita in

causa,

cauſa, non ſunt valida, cùm non ſint volita in ſeipſis & directè: bonum autem non conſurgat niſi ex integra cauſa, quamvis ad peccatum ſatis ſit volũtarium indirectè, & in cauſa Lay. *l.* 4 *t* 4. *c.* 1. *n.* 4.

5 Vota facta in metu non incuſſo ad hoc ipſum ut votum extorqueretur, valida ſunt, quia ſunt ſimpliciter volũtaria & deliberata: facta autem in metu iniuſtè incuſſo ad ipſum votum extorquendũ, invalida ſunt *ex communi*, non quia non ſint voluntaria, ſed quia vel ius ea irritat, vel Deus non acceptat, ne det vim iniuſtæ coactioni, idque, ſive metus ſit gravis, ſive levis; dũmodo quis formaliter ex ſolo tali metu voveat. Suar. *de Voto, l.* 1. *c* 8. San. Fill *t* 26. *c.* 1.

6 Quoad vota emiſſa ex errore, ſi error fuerit circa ſubſtantiam materiæ promiſſæ, vel circa conditionem ſubſtantialem, vel circa finem, ſive rationem formalem ac motivum vovendi, Votum nullum eſt, vt v. g. 1. Circa ſubſtantiam, ſi quis voveret certum aliquem ſuum calicem, quem putat argenteum, cùm ſit aureus, vel ſe ingreſſurum certum Monaſterium; putans eſſe Ordinis Sancti Benedicti, cùm ſit Cathuſianorum. 2. Circa conditionem ſubſtantialem; ſi quis v. g voveret ſe ingreſſurum Monaſterium, ubi putaret religioſam diſciplinam, & eſſentialia religionis ſervari accuratè, & tamen non ita eſſet; vel ſi voveret peregrinationem ad limina Apoſtolorum, putans tantùm diſtare centum milliaribus, cùm tamen diſtarent trecentis. 3 Circa cauſam finalem; ſi quis v. g. voveret aliquid in gratiarum actionem, pro ſanitate parenti reddita, & is re ipſa non fuiſſet ægrotus, vel eſſet mortuus Et ratio nullitatis talium votorum eſt; quia hic deficit liber conſenſus, qui non fertur in incognitum, & nihil tam eſt contrarium conſenſui, quàm error. Fill. *t.* 25. *c.* 1.

7 Vota quæ emittuntur poſt Novitiatum, in quocunque approbato Ordine, inſtar matrimonii carnalis, non ſunt irrita ob ullum errorem, niſi ſolum ſubſtantialem circa ſubſtantiam.

8 Si error circa conditionem ſubſtantialem ſit de re parvi momenti, non redditur votum irritum ut ſi iter peregrinationis, quam quis vovit, ſit paulò longiùs quàm putabatur, quia parum reputatur pro nihilo. Item ſi error ſit tantùm circa cauſam impulſivam valet Votum: quia illa eſt tantùm cauſa ſecundaria, qua ſepoſita actus eſt ſufficienter voluntarius ſecũdum ſubſtantiam Neq; talis error in cæteris contractibus actum vitiat: v. g. vovit aliquis peregrinationem Romam ſtudio colendi Deum, & ſimul etiam habuit cauſam ſecundariam impulſivam, ut inviſeret fratrem, quem putavit eſſe Romæ, quem etſi intelligat deinde iſtic non

eſſe,

eſſe, non ideò deſinit obligari Voto. Et ex his patet, quomodo intelligendum ſit, quod dici ſolet, vota non obligare ultra intentionem voventis. Sanch. *l*.4.*c* 2. Leſſ. *l* 2. *c* 40. *d*.2.

9 Ad votum non ſufficit nudum propoſitum, licèt firmiſſimum: quia qui tantùm propoſuit, non tenetur ſub peccato præſtare: quia autem promiſit, obligantur ſub peccato & niſi præſtet, agit contra fidem Deo datam. Bon. *p*.1. Laym. *l c*.

10 Ad votum aliquando ſufficit promiſſio implicita; ut patet in ſuſceptione Ordinum ſacrorum, ubi licet non dicatur voveo, vel promitto caſtitatem, votum tamen hoc fit implicitè, hoc ipſo, quòd ſciens Eccleſiam annexuiſſe iis ordinibus iſtud votum, eos ſuſcipis. An verò, ſi quis planè id ignoraret, adhuc cenſeretur vovere ex implicita intentione, dubium eſt. Aliqui aiunt; aliqui probabiliùs negant dicuntque talem teneri ad caſtitatem, non ex voto, ſed ex Eccleſiæ præcepto San *de matr l*.2.*d*.27 *n*.21. Bon *q*.2.*p*. 1 *& comm*.

11 Si quis haberet intentionem promittendi quidem, ſed tamen ſe non obligandi, nullum eſſet votum, ſecundùm Navar. Syl. Sanc. *n*. 27. Leſſ. *l*. 2. *c*. 40. *d* 1 *n* 6. Bon. & alios contra Caiet. quia talis non vult vovere, cùm apponat conditionem contra ſubſtantiam actus. Unde Lugo *d*. 23. *de iuſt*. *ſect*. 1. & alii contendunt talem non poſſe dici promittere. Verùm videtur eſſe quæſtio de nomine. Si verò haberet animum vovendi & ſe obligandi non tamen implendi; tunc etiam graviter peccaret, & votum eſſet validum Sanch. Fill. Bon. *p*. 1. *n*. 14. Laym. &c.

DVBIVM III.

Quæ requiratur materia Voti?

Reſp. Ea debet eſſe poſſibilis, (cùm impoſſibile nec efficaciter intendi poſſit, nec ad illud ſit obligatio) & non ſolùm bona, ſed etiam melior quàm oppoſitum, ſive eius omiſſio: quippè finis intrinſecus voti eſt honorare per hoc Deum; id autem non poteſt fieri, niſi offeratur illi aliquid gratum: gratum autem eſſe non poteſt, ut quis obligetur ad relinque dum id, quòd eſt melius Sanch. *l*. 9. *c* 7. Laym. Nau. &c. Unde reſolves.

1 Invalidum eſt votum nunquam peccandi venialiter, cum id moraliter & ordinariè ſit impoſſibile. Aliqui tamē volunt; ſic vovētē teneri iſto voto ad vitanda mortalia, & venialia graviora, de quo Scholaſtici, Nau. *c*.12.*n*.63. Suar. *l*.2.*c*.3. Sanc. *de matrim*. *l*.9 *d* 35.

2 Invalidum eſt votum de re vana, vel inutili, vel indifferente, niſi ex circunſtantiis aut fine fiat bona: quia Deo diſplicet ſtulta promiſſio, & hinc eam non acceptat: ac peccat venialiter talia

vovens

vouens, ut v. g. ſi quis decidens ex equo, voueat non amplius equum aſcendere. Nau. c. 12. Sanc. 4. mo. c. 7.

3 Inualidum eſt vouere mala, & qui vouet mortale, peccat mortaliter, qui autem veniale, eum venialiter tantùm peccare dicunt Sà, Syl. &c. *V. iuramentum*: licèt mortaliter, peccare velit Caiet. *V. Votum*, & Leſſ. *l. 2. c. 4 d. 5.* quod videtur probabilius.

4 Inualidum eſt votum, cui adiungitur finis vel alia circumſtantia mala tenens ſe ex parte rei votæ, ut v. g. vouet quis eleemoſynam ad obtinendam vanam gloriam, aut impetrandum per eam victoriam iniuſtam, felicem ſucceſſum furti, adulterii, &c. aut in gratiarum actionem pro ſucceſſu talis peccati: quia datio eleemoſynæ, ad talem finem, eſt actio blaſphema, quaſi Deus peccata promoueat, ideoque non poteſt eſſe materia voti. Caiet. Nau. *c. 12.* Sanch. *c* 6. Lay. *l. 4 t. 4. c. 2. n. 6.* Fill. *t. 28. c. 5.*

5 Validum autem eſt, etſi ei adiungatur finis, vel alia circumſtantia mala tenens ſe tantum ex parte vouentis, ut u. g. ſi quis ex uana gloria, aut ex ira erga importunum mendicum, uoueat ei dare eleemoſynam: quia tunc res iſta bona eſt quam uouet, licet ipſe uoueat malè & cum peccato. *ib.*

6 Validum item eſt uotum factum ex affectu erga rem bonã, ut bona eſt, etſi coniuncta cum cauſa mala: ut ſi quis uoueret eleemoſynam, ſi ex duello euaſerit ſaluus, ſi non capiatur in furto, ſi filius ſibi naſcatur ex adulterio, quod parat, &c. licèt enim duellum, furtum, adulterium uelle, malum ſit, tamen his poſitis non lædi, non infamari, prolem gigni mala non ſunt, ſed Dei dona: & uotum non cadit ſuper iſta mala, ſed ſuper hæc bona, conſiderata (ut ſuppono) quatenus in ſe bona ſunt. Nau. Lay. *l. c.*

7 Inualidum eſt, & ueniale peccatum, uouere bonũ, quod eſt impeditiuum boni maioris, ut præſertim ſunt uota contra conſilia Euangelica, ut v g. manere in ſæculo, ducere uxorem, ire ad militiã, facere mercaturam. Nau. *n.* 29. Suar. Fill. *c. 1 q. 7 n 58.* Sanc. &c.

8 Si tamen aliquod bonum per ſe, & abſolutè minus, fieret per accidens maius bonum, tunc talia uouere ualet, ut u. g. ſi quis uideret ſuſceptionem Ordinum ſibi damnoſam, u. Bon. *p. 1.*

9 Matrimonium ordinariè inualidè uouetur quia ordinariè melior eſt cœlibatus. Dixi (*ordinariè*) quia ualidè uouetur, ſi quis ad hoc obligetur: ut, quia ſine iniuria, aut graui infamatione ſponſæ, uel liberorum ex ea conceptorum, à ſponſalibus non poteſt recedere. 2. ſi id Reip. ualdè utile futurum exiſtimetur, ut quia uerbi gratia, ex eo ſperatur pax inter Principes, con-

uerſio

verſio hæreticorum, regni tranquillitas 3. Si quis ob fragilitatem, & inveteratam conſuetudinem peccandi, adeò ſit pronus ad lapſum, ut prudentes iudicent conſultum ei eſſe ut nubat; in quo tamen ultimo Laym. & alii diſſentiunt, v. Bon. *l. c.* Fil. *num.* 6. Nau. Suar. *l. c.* Laym. *n.* 12.

D V B I V M IV.

Quæ, & quanta ſit obligatio voti.

Reſp. Tanta eſt quantam, tum quantitas materiæ permittit, tum intentio voventis, qua ſe vel multùm, vel parum, vel abſolutè, vel cum certa conditione, reſtrictione temporis, qualitatis obligare vult, deſignat: ita ut etſi obligatio voti ſit iuris naturalis, vis tamen eius pendeat à voluntate, & facto hominis, tanquam prævia conditione, ut tantùm vel tantùm obliget. Ita comm. v. Laym. *c.* 3. Bon. *p.* 9. Unde reſolves.

1 In materia levi nemo obligatur ſub mortali, quia materia id non permittit Nau. *n.* 40. Sanch. *l.* 4. *c.* 12. Laym. *l. c.* v. g. voviſti recitare quotidie *Salve Regina*; omittendo ſemel, iterumque, non peccas mortaliter, quia materia eſt parva San *l* 4. *c.* 12 Lay. *l. c.* Azor. *l.* 21. *c.* 15. Imò etſi toto anno omittas, eſſe tantùm veniale, eò quòd materiæ iſtæ parvæ non coaleſcant in unam, probabiliter docent Dian. *t.* 5. *miſ n* 24. ex Soto, Arag. & Tan. 2 2. *d.* 4. *du.* 3. cõtra Val &c.

2 In materia gravi, etſi quis poſſit ſe obligare tantùm leviter, communiter tamen cenſentur ſe voluiſſe obligare graviter, niſi aliunde conſtet. Unde violans tale votum, peccat graviter ex genere ſuo: v. *ib.*

3 Qui poſtquam gravi voto ſe obſtrinxit, ſeriò deindè dolet quod fecerit, non peccat graviter, modò retineat animum implendi, v. Sà. *V Votum.*

4 Qui violat votum de re iam ante præcepta, v. g. qui poſt votũ caſtitatis fornicatur, debet in confeſſione addere, quod votum id habeat, aut quòd Ordines acceperit, ſi Cõfeſſarius neſcia: quia duplex tunc eſt malitia peccati Suar. *c.* 6. Leſſ. *d.* 7. Sanc *c* 5. Fil *c.* 2 *q.* 7.

5 Alieno voto nemo obligatur ex vi illius voti. Undè ſi qui Canones videntur indicare filium à patre religioni devotum teneri eam profiteri, intelligendi ſunt, ſi filius votum patris ſemel ratificaverit Suar. *c.* 9 Sanc. Laym *c* 5 *n.* 6.

6 Cùm hæres teneatur ſolvere vota realia defuncti, non tenetur vi voti, ſed ex iuſtitia; ſicuti tenetur alia illius debita, legata, &c. ſolvere, *ib.*

7 Eodem modo ſi cõmunitas aliquid vovit in quod poſteri non con-

conſenſerunt, non tenentur id ſervare vi voti, ſed interdum ratione pacti, ſtatuti vel longæ conſuetudinis v. Laym. hìc *c.* 3

8 Cùm quis vovet factum alterius, ſenſus eſt, ſe facturam id eo modo, quò licitè poteſt, ut v.g rogando, perſuadēdo, vel etiam præcipiendo, ſi ſit Superior, vel etiam aliquando paciſcendo, & ſuppeditando ſumptus. Sic parens, qui filium deuouit religioni ad nihil aliud tenetur, quàm ut conetur eam filio perſuadere: ſic qui Miſſas vel peregrinationem alterius curandā, quando ſtipendium ac ſumptus ei perſoluit, non tenetur alium ſubſtituere nouis ſumptibus, ſi prior non præſtet ad quòd ſe obligauit. Sancio, Laym. *n.* 7.

6 Vota perſonalia non implentur niſi per vouentem: unde qui vovit peregrinationem, Romam v.g. non ſatisfacit, ſi conducat alium. neque ad id tenetur, ſi ipſe non poſſit, *ib.*

10 Vota realia ſolvenda ſunt ex proprio: unde qui nequit ex ſuo, non tenetur ab alio mendicare. Quòd ſi poſſit ex ſuo, & tamen alius, ſive rogatus, ſive ſponte pro ipſo velit ſolvere, id valet: quia tunc quòd alter dat, fit ipſius; non autem actio alterius perſonæ poteſt fieri alterius, v. *ib.*

11 Vota conditionalia non obligant ceſſante conditione, etiamſi ipſe vovens cauſa fuerit, ut conditio non poneretur; dummodo id non impediverit per dolum, vim, aut malitiam, ut v.g. voviſti peregrinationem, ſi eam Petrus approbet; deinde ſubmittis qui perſuadeat, ut non approbet: illo igitur non approbante, non teneris. Imò etſi malitioſè per fraudem, dolum, &c impediveris, adhuc probabile eſt, te voto non teneri, ut habet Lay. *c.6.* ex Suar. & aliis. Interim Lay. rectè hìc advertēdum monet ad intentionē voventis; v.g. ſi filius vovit ſe ingreſſurū religionē, niſi pater cōtradixerit, videtur ejus intentio fuiſſe, niſi contradixerit ex ſe, ſua ſponte, relictus, &c.

12 Qui vovit rem certam & determinatam, v g. hunc calicem, ſi ea res pereat, non tenetur ad alium, cùm id non ſoleat intendi; ſi autem eam rem vendiderit, probabiliùs videtur eſſe, teneri dare pecuniam quam accepit: quia qui vovet rem, cenſetur promittere omnem ejus utilitatem.

13 Qui vovit aliquid faciendum certo tempore, ut jejunare hoc, vel iſto die, illo tranſacto, ſive cùm culpa, ſive ſine culpa ejus, ad nihil tenetur: & neque, ſi previderit impedimentum eo tempore ſuperventurum, tenebatur prævenire, cùm hæc non ſoleat intentio voventis eſſe Suar. Nau. *l.c.* v. Bon *p.* 5.

14 Qui vovit aliquid ſine certo tempore. v. g. peregrinationem, tantum tenetur implere cùm commodè primùm poteſt: quia ſic mora-

moraliter quiſque cenſetur intelligere ſuam promiſſionem, ut habita commoditate non nimis diu differat. quamvis minor cauſa ſufficiat ad differendum, quam ad omittendum. Fill. *c.4 q.*10. Suar. Laym. *c* 3. Bon. &c.

15 Qui vovit aliquid ſine certo loco, v. g. ingredi Religionem ſancti Benedicti, ſatisfacit intrando quodcumque Monaſterium illius Ordinis, in quo ſerventur ſubſtantialia regulæ. Neque tenetur pro admiſſione peragrare provinciam, ſed ſatis eſt adire loca aliquot non nimis diſſita. Et ſatisfacit voto ſi poſtquam ingreſſus eſt, remittatur, aut egrediatur (ſaltem cùm iuſta cauſa, qualis eſt v. g. gravis ac diuturna triſtitia & anxietas, ſive ex natura ipſa, ſive aliunde nata. Eſcob. ex Sanc. *t.1. l.4 c.16. num.* 100.) ante profeſſionem, v. Trull. *l 2. c.2 n* 20. *c.7. &* 8.

16 Qui vovit aliquid ſine certa qualitate, v.g. religionem in genere, poteſt ingredi quamcumq; etiam laxiorem: modò ſerventur eſſentialia, & ſit approbata. Similiter, ſi quis vovit triticum, &c. non tenetur dare optimum quòd habet, ſed ſatis eſt (loquendo de obligatione præciſè) ut det quòd ſit planè ineptum.

17 Qui vovit aliquid ſine certa quantitate, v.g. eleemoſynam, pecuniam, frumentum, &c. ſatisfacit dando quantum voluerit, modò non tam parum, ut videatur potiùs irridere ſuum votum, quàm implere. Ratio horum omnium petitur ex intentione voventis, qua nemo cenſetur ſe obligare, niſi ad id quòd commodè poteſt, & communiter eſt decens Suar. Sanch. *l.4. c.13.*

18 In dubio de mente voventis, debet fieri interpretatio ſecundùm verborum, quibus uſus eſt, proprietatem, vel potiùs communem & uſitatam acceptionem. Fill. *t.26. c.2.* Laym. *c.3.*

19 Qui vovit, ſi ludat chartis, dare decem imperiales, tenetur ſecūdū Sanc. dare toties decē, quoties ludit; quia pęna eſt actui acceſſoria Videtur tamen negare Lay *l.4. t.4. c.5 n* 4. Vide Trull. Dian. *p 5 t.9.* R. 60.

DVBIVM V.

Quot modis tollatur obligatio Voti?

Reſp. Dupliciter tolli poteſt: 1. Nullius authoritate interveniente: idque vel materiæ mutatione: ut ſi materia ante honeſta fiat turpis, indifferens, vel impeditiva majoris boni ratione novæ circumſtantiæ vel prohibitionis: vel ſi fiat impoſſibilis, abſolute aut moraliter, vel deſitione conditionis, à qua pendebat. 2. Interventu authoritatis humanæ: idque tripliciter; irritatione, commutatione, vel diſpenſatione, de quibus ſequentibus dubiis. Eſt communis, Sanç. *l.4. c.*24. Leſſ. *l.2. c.*40 Suar. Fill. *t.26. c.*8. Unde reſolves.

1 Etſi tua culpa materia facta ſit impoſſibilis, inutilis, &c. tamen poſtquam iam talis facta eſt, ceſſat obligatio, & ſufficit pænitere de culpa.

2 Si concurrat obligatio duorum votorum incompoſſibilium, implendum eſt id, quòd eſt præſtantiùs, & Deo grátiùs; & alterum ceſſat. Quòd ſi verò ſit æquale, aut neſcias utrum ſit melius, implendum eſt quòd priùs vouiſti, & ruit poſteriùs: ſi & hoc neſcis, libera eſt electio, u. Trul. *l.2.c.2. d 9.*

3 Si materia voti fiat impoſſibilis quoad partem tantùm, tunc ſi commodè talis materia diuidi non poteſt, aut non ſolet, ad nihil teneris: v. g vouiſti ædificare templum, ſi totum non potes, non teneris ad partem.

4 Si verò diuidi commodè poteſt, & ſolet, manet obligatio ad illam partem quam potes: ut v. g. 1. Qui non poteſt ieiunare tota hebdomada, poteſt autem aliquot diebus, ad hoc tenetur. 2. Qui matrimonium contraxit, & conſummauit poſt votum caſtitatis tenetur non petere debitum; cùm eatenus votum adhuc ſit poſſibile (reddere enim debet) v. Bon. *p 7. §. 1.*

5 Quòd ſi votum diuidi quidem poſſit, ſed unum in eo ſit principale, reliqua verò acceſſoria tantùm, non per ſe ſeorſim intenta, ſed dependenter à priori, tanquam illius appendices & modi tunc ſi principale fiat impoſſibile, ruit etiam obligatio acceſſorii, non autem contra: ut v. g. vouiſti peregrinationem Romam in cilicio, & ibi certi aliquid offerre; ſi peregrinatio impoſſibilis fiat, non teneris cilicium ferre & oblationem mittere, v. Sanc. *l 4. c. 10.* Bon. *d. 4 q. 2. p. 4 §. 4.* Trull *l. 2. c. 1. d. 10*

DVBIVM VI.

De voti irritatione.

ARTICVLVS I.

An, & quomodo tollatur obligatio Voti per directam irritationem?

Reſp. Cum non debeat violari cuiuſquam dominium ac quilibet Dominus poſſit uti ſua libertate, hinc ſi poteſtati dominatiuæ alterius ſit ſubiecta alicuius voluntas, poteſt is ſubditi iſtius omnia vota, qualiacunque ſint ad ſuum libitum, ſine ulla cauſa valide irritare directè, hoc eſt, poteſt ve le & pronuntiare, ut illa vota nulla ſint, ita ut nullo etiam caſu obligatio poſtea reuiuiſcat (etſi peccet, ſi abſque cauſa irritent, ut docent Leſs. *l. 2. c. 40. n. 75.* Nau. Suar. Fill.) Porrò hoc ius prouenit ex iure poſitiuo, quo datur alicui legitima poteſtas dominatiua in voluntatem alterius. Ita communiter DD. vide Sanc. *l 4 c. 24 n. 30. & 31.* Unde reſolves.

1 Qui-

1 Quivis pater, & in ejus defectu, avus paternus, tutor; imò etiam mater, non tantùm ſi tutrix ſit, ſed etiam in priorum defectu, & ſecundùm quoſdam, reliquis deficientibus etiam magiſter, vel herus, ut Suar. Leſſ. *d.* 10. *n.* 78. contra Sanch. poteſt directè irritare vota liberorum impuberum, ut colligitur ex *c. Mulier* 32. *q.* 2. *c.* 1. & 32. *q.* 1 *&c. Si quis de reg.* Impubertas autem ſecundum jura finitur in maſculis, anno decimo quarto completo: in fœminis duodecimo completo, à die nativitatis computando, ut Sanchez *l.c.* Laym. *t.* 4. *c.* 2. Bonac. *diſp* 4. *qu.* 2. *p.* 6. *a.* 2.

2 Vota religioſorum (non tamen novitiorum) etiam ſub prædeceſſoribus emiſſa, irritare poſſunt directè præter Papam, Abbates, Guardiani, Priores, & Rectores, ac probabiliter etiam Abbatiſſæ, ut habet Suar. *l.* 7. *de Voto t.* 7. *n.* 19. Regin. *l.* 18. *n.* 342. Fil. Bon. *l.c. n.* 26. Excipitur tamen votum tranſeundi ad religionem ſtrictiorem: vide Biusfeld. 3. *p. Ench. c.* 9. Leſſ *n.* 73. Sanch. *c.* 24. *num.* 30. Bon. *l.* 5.

3 Idem poteſt, ſecundùm Sanch. *l.* 9. *de mat. d.* 39. maritus reſpectu votorum uxoris: licèt probabilius id alii limitent ad ea vota, quæ mariti juri præjudicant. Laym. hic *c.* 7. Fil. *t.* 26 *c.* 8. *q.* 8. Leſſ. *d.* 10 *n.* 83. & *d.* 15.

4 Qui ſemel votum irritavit ſi poſtea nolit, non ideo revalidatur, ut vult Sà. V. *Irritatio voti.*

5 Nullus ſupradictorum poteſt directè irritare vota emiſſa ante ſubjectionem, v. g. ante matrimonium, facta verò intra tempus ſubjectionis, de re implenda poſt tempus ſubjectionis, v g in pubertate, vel poſt obitum mariti, poſſunt irritari. Bonac. *l. c.*

6 Votum, de quo dubium eſt, utrum emiſeris tempore libertatis, an ſubjectionis non poſſe irritare Superiorem, docet Salas 1. 2. *q.* 21. & Caram. *l.* 3 *c.* 1. *d.* 1. Sed contrarium tenent Suar. Sanc. Bon. &c cum Bard. *d.* 6. *c.* 1. §. 28.

7 Facta tempore ſubjectionis, poſſunt adhuc irritari poſt illud; v.g. quando filius jam eſt pubes. Quod verum eſt, etſi in pubertate ea ratificaſſet putans ex errore eſſe firma: ſecus tamen, ſi infirma eſſe noviſſet, & independenter à prioribus ratificaſſet: v. Leſſ. *l.* 2. *c.* 40. *d.* 10.

8 Supradicti poſſunt revocare, ac directè irritare vota, etſi ſemel ea ratificaverint; quia non privarunt ſe dominio & poteſtate ſua: v. Suar. *de voto l.* 6. *c.* 6. Quòd ſi tamen id ſine cauſa fiat, erit ſecundùm quoſdam peccatum mortale: licèt probabilius id negent Suar. *l c.c.* 4. & Laym. hic.

9 Prælatus poteſt irritare votum ſubditi, à prædeceſſore æquali vel inferiore confirmatum, non tamen à Superiore; unde his Bon. *l. c. §.* 3. Laym. *c.* 7.

ARTICULUS II.

Quis vota indirectè poſſit irritare?

Reſp. ſi alicui, non quidem voluntas voventis, ſed voti materia ſit ſubjecta, ita ut in hanc jus habeat, is tale votum poteſt irritare, irritatione indirecta; hoc eſt, ejus obligationem ſuſpendere, in quantum ſuo juri præjudicatur; idque ex lege naturæ docente, quod nemo poſſit alteri promittere aliquid in præjudicium tertii. S. Thom. *in* 4. *d.* 38. Suar. Leſſ. &c. *ll. cc.* Undè reſolves.

1 Sic irritare poſſunt, præter ſuprà nominatos, pater reſpectu filiorum puberum, quamdiù manent in domo paterna, nec ſunt emancipati: item tutor puberis, uſque ad annum vigeſimumquintum, in iis quæ eorum poteſtati officiunt. Laym. *c.* 7.

2 Idem poteſt uxor reſpectu mariti, v. g. ſi is voverit longiorem peregrinationem, habitare alibi, cubare ſeorſim, quæ derogant vitæ ſociali, & uſui dominii quod habet in corpus mariti. Leſſ. *n.* 83. Fill. *n.* 255.

3 Item Dominus & Domina reſpectu famulorum; ut ſi ii voverint jejunium, quo fierent inepti ad obſequia Domini; quale votum non eſt caſtitatis, vel brevis orationis Leſſ. *n.* 86.

4 Item non tantùm Pontifex reſpectu omnium fidelium, ſed etiam Epiſcopi, & principes reſpectu ſubditorum; quando materia illis præjudicat. Denique ſuperiores reſpectu novitiorum, in iis quæ impediunt novitiatui exercitia. Leſſius *d.* 13. *n.* 8.

5 Non poſſunt irritare indirectè vota de re aliàs præcepta, v. g. non furandi; quia nemini præjudicant. Item neque vota implenda tunc, quando materia voti non erit ampliùs ſubjecta; v. g. vota ſervi implenda, cum erit liber; & conjugis, cùm alter erit mortuus.

6 Poteſt quis etiam indirectè irritare vota longè ante facta, quàm ſibi materia ſubiiceretur: v. g. facta à coniuge longe ante matrimonium.

7 Poteſt quis etiam vota à ſe, vel anteceſſore conceſſa & confirmata, indirectè irritare; ut patet ex art. ſuperiore. Excipe tamen, niſi ſuo jure ceſſiſſet; & hanc ceſſionem ſubditus acceptaſſet; ut v. g. in voto caſtitatis, mutuo mariti & uxoris conſenſu facto. Secus tamen eſſet, ſi vel ſola uxor, vel uterque independenter ab altero voviſſet.

8 Vota indirectè tantùm irritata reviviſcunt, & obligant, quando

quando alteri deſinunt præiudicare: vide de his Bon p.7 Lay.c.8.

DVBIVM VII.

Quid ſit mutatio voti?

Reſp. Commutatio eſt ſubſtitutio alterius operis honeſti loco ejus, quod voto promiſſum erat, ſub eadem obligatione. Circa quam, ut licitè fiat, traduntur hæ regulæ; Prima, Ad commutationem voti requiritur authoritas Eccleſiaſtica. Quando commutatio fit in paulo minus bonum: quod ſi notabiliter minus ſit, miſcetur diſpenſatio. 2. Quando dubium eſt de æqualitate boni. 3. Quando fit in bonum æquale: licet aliqui tunc putent ſufficere authoritatem propriam. Hæc tamen ſufficere ad commutationem in melius; quia in meliori minus continetur. Voco autem melius, quod eſt tale in ordine ad utilitatem ſpiritualem voventis, & Deo gratius.

Secunda ad commutationem voti in æquale, requiritur cauſa, licèt minor quàm ad diſpenſationem, quia diſpenſatio planè liberat ab obligatione voti; commutatio verò aliud ſubrogat. Unde ſi fiat in melius, nulla cauſa requiritur; ſi in æquale cum authoritate Superioris, ſufficit maior in illud propenſio. Si verò dubitetur an ſit æquale, ſufficit notabilis moleſtia in implendo v. Leſſ. l.2. c.40. Unde reſolues,

1 Quamvis oratio abſolute ſit melior ieiunio, non licet tamen propria authoritate hoc in illam commutare: quia hic & nunc poteſt ieiunium eſſe Deo gratius; utpotè utilius ad bonum ſpirituale huius hominis. Leſſ. d. 16. Sanc. c. 54.

2 Omnia vota perſonalia propria authoritate commutari poſſunt in votum religionis; imò ipſo iure omnia vota realia ſic mutantur in profeſſione.

3 Qui habet votum religionis, non poteſt illud propria authoritate commutare in ſuſceptionem Epiſcopatus: tum, quia hic non efficit hominem perfectiorem quàm religio, licèt perfectiorem eſſe ſupponat: tum, quia non conſtat, quod illud hic & nunc ſit Deo gratius: tum, quia ſic reſpondit Innoc. III. apud Bon. *in ſecundum præceptum d.4. q.2.p.7.* Idem docet Leſſ. l.2. c.4. d.16. n.103. Azor. San. Lay. l.4.t.5.c.6.n.15. Palaus d.3.t.16.n.2. Fag. Dia. p.6.t.6.R.62.

4 Qui habet facultatem diſpenſandi, habet etiam commutandi; non tamen contrà: quia commutatio eſt pars diſpenſationis; qui autem poteſt maius, etiam minus poteſt. Qui autem habet facultatem commutandi tantùm, non poteſt mutare niſi in æquale: quod moraliter & non ſcrupuloſè æſtimandum eſt, ut monet

Laym.*c.* 8. In qua æſtimatione, ait Caiet. non negligenda ſunt concomitantia. v g. in voto peregrinationis, habenda ratio non tantùm laboris, ſed etiam expenſarum, quas feciſſet. Suar. Leſſ. v. Bon. *p.* 7. § 3.

5 Si is, cujus votum mutatum eſt, malit deinde implere primum, id poteſt; tum quia id eſt, melius vel æquale: tum quia in ejus favorem factum eſt, cum tacita conditione, ſi ei placuerit. Leſſ. *n.* 97. Sanc. Fill. *n.* 289.

6 Si voti legitimè à Superiore commutati materia, ſive opus fiat impoſſibile, vel indifferens, non tenetur redire ad prius, quia obligatio extincta eſt, v. Lay. Bon. *ll. cc.*

DUBIUM VIII.

Quid ſit diſpenſatio & qui poſſit diſpenſare in votis?

Reſp. 1. Diſpenſatio eſt abſoluta obligationis voti condonatio nomine Dei facta. Ad hanc, ut valeat, juſta cauſa requiritur; qualis v.g. eſt, 1. Bonum Eccleſiæ, vel commune Reip. 2. Notabilis difficultas in obſervatione voti, 3. Imperfectio actus, vel levitas ac facilitas, ex qua proceſſit votum. Suar. *t* 6 *c.* 17. Fill. *n.* 260. Sanch. *l.* 4. *c.* 45. vide Bon. *p.* 7. *n.* 24. Laym. *c.* 8. *n.* 5. Unde reſolues.

1 Cùm cauſa non ſufficit ad integram diſpenſationem, partim diſpenſari, partim commutari poteſt Bon. *l. c.*

2 Prælatus videns, ac (cùm facilè poſſit) non contradicens, videtur diſpenſare, ait Sà.

3 Poteſtas etiam delegata diſpenſandi in votis, extendit ſe etiam ad vota jurata, & juramenta pia ſoli Deo facta: v. Suar. *l.* 6. *de voto* Sanch. *l.* 8 *de matr d* 3.

4 Ante voti acceptationem à certa perſona aut Eccleſia, non cenſentur ei jus acquiſitum, ideòque ſine ejus injuria poteſt diſpenſari vel commutari.

Reſp. 2. Poteſtas diſpenſandi convenit omnibus Prælatis, qui habent juriſdictionem in foro externo, vel privilegium, Leſſ. *l.* 2. *c.* 40. *d.* 12. Sanch. *cap.* 37 & commun. Unde diſpenſare poſſunt ſequentes: 1. Papa reſpectu omnium fidelium in omnibus votis. 2. Epiſcopus, reſpectu ſuorum ſubditorum, non autem Parochus: quia tantùm habet juriſdictionem fori interni. Suar. *l. c. c.* 12. 3. Prælati Regulares exempti, reſpectu ſuorum Religioſorum, & Novitiorum: idque circa vota, quæ vel in ſeculo, vel etiam in Novitiatu fecerunt. Leſſ *n.* 8. & 107 Sanc. *l.* 9. *de mat. d.* 29. non autem Prælati non exempti, neque Abbatiſſæ. Suar. Leſſ. *ll. cc.* 4. Ex privilegio Papæ, Confeſſarii ordinum mendicantium, ſecun-

cundùm conceſſionem, & moderationem ſuorum Superiorum, ut notat Leſſ. *d.13 n.108.*

Reſp. 3. Supradicti omnes Papa inferiores poſſunt diſpenſare in omnibus votis, exceptis quinque ſoli Papæ reſervatis, ſcilicet voto Caſtitatis perpetuæ, Religionis approbatæ, Peregrinationis ad limina Apoſtolorum, ad Sanctum Jacobum Compoſtellam, & Ultramarina, ſive in terram Sanctam, Vide Bonac. Leſſ. Laym. *ll. cc.*

TRACTATVS III.
De Tertio, & Quarto Præcepto.
CAPUT I.
Quid Tertium Præceptum.
Memento, &c.

PRæceptum hoc, quatenus vult tempus aliquod ſanctificari, ſive impendi cultui divino, eſt naturale, & adhuc obligat: quatenus verò tempus id deſignatur dies Sabbathi eſt cæremoniale, & in novo Teſtamento abrogatum, ac pro eo ab Eccleſia deſignatus dies Dominicus, & feſti: præſcriptuſque modus colendi, ut quædam opera illis diebus fiant, quædam non: prohibentur, illa præcipiuntur: Bonac. Laym. ex D. Thom. 2. 2. *qu. 122.*

DUBIUM I.
Quæ opera tum hoc præcepto, tum ab Eccleſia. prohibeantur.

Reſp. 1. Die feſto prohibentur omnià opera ſervilia, hoc eſt, quæ, & verſantur circa materiam externam; & vel mechanica, & illiberalia ſunt, v. g. ſuere, fabricare; vel requirunt tantùm laborem corporis, & ab operariis tantùm, & ſervis fieri ſolent. Ita DD. comm. vide Lay. *l. 4. t. 7. c.* 1. Suar. Fill. &c ex D. Tho. *l. c.* Unde reſolues.

1 Impertinens eſt ad rationem operis ſervilis, utrùm fiat ex lucro, an ex recreatione, ex hac, an iſta intentione, pia, vana, & turpi. Caiet. Suar. Laym. *l. c. &c.* contra Sylu. & Canoniſtas.

2 Impertinens quoque eſt, ſive fiat cum defatigatione, & labore, ſive non; ſive brevi ſive longo tempore, &c. quia nihil horum mutat naturam operis.

3 Servile non eſt, ideoque nec prohibitum feſto ludere, choreas ducere, inſtrumenta muſica pulſare, iter facere pedibus, equo, curru, vel navi; unde etiam ad hæc neceſſaria ſunt

 licita.

licita. Nau. *c.*13. Tol. & Laym. Suar *de feſt. c.* 27.

4 Nec ſervile, eſt ducere jumenta ſine onere, cùm id ſit iter facere, ut ait Fill. *hic c.*9. *nu.*170. Ducere autem jumenta, currus, vel navigium onuſtum mercibus eſt ſervile. Suar. *l. c.* Fill. *l. c.* Quod ſi tamen ante feſtum talia itinera incepta ſint continuatio eorum permittitur, vel ob publicam utilitatem, vel ob damnum, quod aliàs ſequeretur.

5 Item nec ſervile eſt, ſive gratis, ſive pro pretio docere, ſtudere, ſcribere, tranſcribere; & ſecundùm quoſdam, ut Medinam, Lopez & Armillam, quorum ſententiam probabilem docet Lay. contra Sà, Fill. Azor. & alios multos, pingere, etiam coloribus, (nam de rudibus lineamentis plerique concedunt) terere tamen colores, & non pingere ſed tingere: ut v. g. colorare aſſeres vel pannos, dealbare parietes, illiberale eſt

6 Videntur etiam excuſari poſſe in Typographiis, litterarum collocatores, quando poſt divina collocant neglectum penſum, ut habet Laym. *hic*. Imprimere tamen, ſervile habetur. Eſcob. *E* 5. *c.*4 Suar. Lay. &c.

7. Excuſat etiam Fill. *hic n.*169. diſtillationem, quæ ſinè corporis fatigatione potius ad experientiam & peritiam fit, quàm ex officio, & arte.

8 Servile aliqui non putant, (alii contrarium tenent, & excuſant per conſuetudinem, ad otium aliaque pejora vitanda) venari Granad. 2.2. *c.*3. *t.*12. *d.*4 *ſ.*7 *n c*5. aucupari, militare, gladiari, piſcari, (ſaltem in fluminibus recreationis gratia) & ſimilia; piſcatio tamen moderata eſſe debet. v. Lay. & Fill. *t.*27 *c.*9 *q.*12 Bon. *d.*5 *q.*1. *p.* 3 *n.*25. Eſcob. qui docet, laborioſam, & ex officio, non licere. Similiter quidam excuſant puellas ad otium vitandum acu pingentes Arm. Azor. Palaus, Sà, Marc v. Dia. *p* 6 *t.*6. R.15. & *p.*4 *t.*4. R.62.

Reſp. 2. Prohibentur prętereà quædã opera nõ ſervilia, quæ dicũtur forenſia, ut ſunt mercatus, placitũ, judicium ad mortem vel pęnam, & ſtrepitus omnis judicialis, id eſt, actiones, quæ ad deciſiones cauſarũ, tam civilium quàm criminalium, tam ſecularium quã Eccleſiaſticorũ ſpectãt. Ita com. Doct. ex c. 1. *de feriis*. Unde reſolues.

Feſto non licet citare, adducere teſtes, id eſt, exigere juramentum judiciale, proferre aut exequi ſententiam: quæ ſi feratur, eſt irrita. v. Lay. *l* 4 *t.*7. *c.*2. *n.*7.

2 Nec licet emere & vendere res non neceſſarias, negotiari publicè vel privatim, inire contractus emptionis, locationis, permutationis, &c. (niſi ex conſuetudine, vel aliis juſtis cauſis

ex-

excuſentur) quia intelliguntur nomine mercatus; qui prohibitus eſt, *c.* 1. *de feriis*, ut docet Bon. ex Suar. 13. & Fil *t.* 27, *c* 10 *q.* 2 *n.* 180.

3 Feſto licet excommunicare, diſpenſare, judicem privatim informare, aduocatum conſulere, conſilia conficere, eligere, &c. quia non requirunt ſtrepitum judicialem, vide Bonacinę. *l. c.*

DUBIUM II.

Quæ cauſæ excuſent ab obſervatione feſtorum, ob quas opera prohibita liceant?

Tales præcipuè ſunt ſeptem.

Prima. Diſpenſatio Epiſcopi, vel habentis poteſtatē quaſi Epiſcopalem, uti Superiores Religionū, imò, & Parochi, quando nō datur facilis acceſſus ad Epiſcopū. Suar. *c.* 33. Lay *c.* 4 *n.* 2 Bon *p* 1 *n.* 20.

Secunda. Conſuetudo, nam ſic licent nundinæ illæ in feſtis paſſim haberi ſolitæ, & præparationes deliciarum non neceſſariæ, ut cupediarum, placentarum, & ſimilium ciborum artificioſorum: item emptiones, & venditiones rerum parvi momenti. Bon. *l. c.* Laym. *l. c.*

Tertia. Pietas in Deum; per quam licent opera, quæ proximè (non quæ remotè) ſpectant ad cultum Dei; ut pulſare campanas, circumferre imagines, vel cruces, in ſupplicatione. Ornare autem, & verrere templa, ac ſimilia, quæ ad ipſum officium non ſpectant, ſi abſque ratione in feſtum differantur, venialia habentur. Fill. *n.* 218. Bon. *l. c.*

Quarta. Charitas erga proximum; per quam licent, & valent actus judiciales pauperum, orphanorum, viduarum, & miſerabilium perſonarum, ne expenſis graventur. Sic etiam poſſunt ruſticanorum, in parvis oppidis, ſi aliis diebus adeſſe nequeant, cauſæ civiles agitari. Similiter licet pauperibus, & infirmis, pro tunc egentibus, ſubvenire. Item emere, & vendere ruſticis, qui aliis diebus impediuntur. Lay *c.* 2. *n* 7. v. Dian. *t.* 1 R 34.

Quinta. Neceſſitas propria vel aliena, corporis vel animæ; ſi nimirum ſine gravi incommodo, aut detrimento aliquid omitti non poſſit. Quomodo excuſantur, 1. judicia, quæ celeritatem requirunt: v. g. ſi latro ſit fugiturus, niſi tunc capiatur, Servi & ancillæ coacti à dominis laborare, nec audentes recuſare: quod ſi tamen frequenter contingat, eos deſerere debent. Suar. Laym. *l. c. c.* 3. Idem, & ſimiles reficientes ſuas veſtes, cum id aliis diebus non poſſint, 4. Pauperes, qui ſe ſuoſque alere non poſſunt, operantes privatim, ſine ſcandalo, maximè quando multi dies feſti concurrunt. Bon. *num* 13. 5. Coci, & culinarii, 6. Piſtores,

laniones, & ſimiles in oppidis populoſis; & concurſu feſtorum, 7. Chirurgi, & Pharmacopolæ, 8. Conflatores ferri, & vitri, coctores laterum, calcis, &c. & quicumque quorum opus ſemel cœptum non poteſt interrumpi ſine damno, 9. Molitores, & naucleri pendentes à ventis, 10. Piſcatores halecum, Thunnorum, &c. qui certo tantum anni tempore id poſſunt, 11. Inſtauratores fontium, pontium, viarum puplicarum, & ſimilium, quæ moram non patiuntur, 12. Sartores in operibus neceſſariis, ut funeribus, nuptiis, &c. ſi aliter fieri non poteſt ut ſatisfaciant, 13. Agricolæ ad cavendum damnum ruri laborantes, ut ſi ob pluviam imminentem ſegetes vel fænum congregent. Bon *n.* 13. Fil. *n.* 211. 14. Deniq; excuſantur etiam mercatores qui clauſis tabernis quædam vendunt, cum præſupponere poſſint, emptoribus ea tunc eſſe neceſſaria, nec aliàs commodè emere poſſe. De ſuprà dictis vide Suar. Fill. Laym. Bon. *ll. cc.*

6 Utilitas, non ſimpliciter neceſſaria, ſed ad communem lætitiam, vel ſplendorem: ſic enim licèt in advētu vel ortu Principis laborare, ut perficiantur theatra, ignes, veſtes, &c. Quanquam monet rectè Suar. præſtare in hoc caſu petere veniā à Paſtoribus: vide Bon.

7 Excuſat item, ſaltem à gravi peccato, parvitas operis, ſeu temporis. Unde grave non videtur una hora laborare, ut habet Suar. *l. 2. de feſtis c.* 32 maximè, ut notat Laym. ſi labor non ſit nimis ſervilis, & fatigans corpus. Imò durum videtur mortalis damnare, ſi quis duas aut tres horas impendat, v. Fill. *t. 27. cap. 11. q. 1. n. 105.* In forenſibus autem, & judicialibus, materiæ quantitatem non ex quantitate temporis, ſed qualitate operis deſumendam, monet Eſcob. *E. 5 c. 3. n.* 14. ex Palao *tom. 1. t. 9. d. 2. p. 3. n. 4.* Sic grave peccatum eſſe aſſerit venditionem rei magni momenti, cum magna ſolemnitate, licèt brevi tempore fiat. Quod intellige (ſecundùm prædicta) niſi conſuetudo, vel neceſſitas excuſet.

DVBIVM III.

Quæ opera feſtis præcipiantur.

Reſp. Præcipitur 1. Auditio concionis non tamen ſub mortali, niſi quatenus quiſque tenetur diſcere neceſſaria ad ſalutem, ver. Trident. *ſeſſ. c. 4. de reform.* Filliuce. *hic c.* 8. Bonac *tom. 1 diſput. 5. qu. 1. p. 2. num.* 37. Suar. &c. Dixi *niſi quatenus*, & quia homines rudiores ignorantes præcipua myſteria fidei, ea præſertim, quæ ſub gravi obligatione eos ſcire teneri dictum eſt ſupra *lib. 2. titul. 1. cap.* 1. tenentur lege charitatis, (ſi aliàs ea commodè addiſcere non poſſint) ſub gravi peccato concioni, vel potius catecheſi intereſſe,

tereſſe, Bon. *d. 5. in præc. 2. n.* 28. addens eo caſu concionem etiam Miſſæ præferendam eſſe. Trull, *l.* 1 *c.* 1. *d.* 4 *n.* 12 Fag. &c. 2. Præcipitur ſpeciali præcepto, obligante ſub mortali, audire Miſſam, hoc eſt morali, & humana aſſiſtentia, ſive præſentia c̄ intereſſe. Eſt communis ex *c. Omnes fideles*, &c. ex *c. Miſsas de conſec. diſt.* 1. contra Angelum, & Roſellam, qui ſemel vel iterum negligere, dicunt eſſe veniale. Obligat hoc præceptum omnibus feſtis, omnes baptizatos uſum rationis habentes: non autem infantes, amentes, vel cathecumenos. Ratio primæ partis eſt, quia eſt univerſale. Ratio ſecundę eſt, quia aſſiſtentiam humanam habere non poſſunt. Ratio tertiæ eſt, quia non ſunt Eccleſiæ ſubjecti. C. Lugo *diſ.* 22. *ſ.* 1. *&* 2. ex Nau. Sanc. & Con. Unde reſolues.

1 Non eſt obligatio audiendi concionem in Parochia propria; tū quia DD. multi nullum hac de re præceptum agnoſcunt; cū Trid. *ſ.* 24 *c.* 4. *de reform.* dicat *teneri ubi id commodè fieri poteſt*; tum quia, ſi qua obligatio fuit, ei derogatum eſt per privilegia Regularium, & generalem conſuetudinem contrariam Suar. *de rel. t.* 1. *l* 2. *c.* 16. Azor. Navar. Cened. Zerol. *p.* 1. *V.* præd. Trull. *l.* 2. *c.* 1 *d.* 4. vide Barb. *in Trid. ſeſſ* 24. *c.* 4. Imò Fratres Prædicatores, & Minores, & qui cum ipſis in privilegiis communicant, concionantes in ſuis Eccleſiis, quovis anni tempore poſſunt auditoribus ſuis concedere 18. annos, &c. 320. dies Indulg. nomine Papæ. Dian. *p.* 4. *t.* 4. R. 22. ex Rodrig &c.

2 Non eſt obligatio ad audiendam Miſſam feria quinta, & ſexta, & Sabbato Majoris Hebdomadæ; neque diebus Rogationum. Azor. Henriq. Suar. *d.* 88. *ſ.* 5.

3 In die Nativitatis Chriſti tamùm teneris audire unam Miſſam. Nau. Suar. Fill.

4 Satisfacit, qui recitat ſub Miſſa (ex obligatione) Horas Canonicas, vel pœnitentiam injunctam in confeſſione, ut contra Caiet. Sylu. Angelum, Armillam, docent Suar. Sà, Roderic. Filliuc. &c. Ratio eſt, quia duobus præceptis poteſt ſimul ſatisfieri, ut vide ſuprà *l.* 1. *t.* 2. *c.* 3. § . 3. Idem de eo, qui confitetur tempore Miſſæ, affirmat Reginald. *l.* 19. *n.* 14. dummodò intentionem habuerit audiendi Miſſam. Negat autem Suar. *d.* 88. *ſ.* 6. Azor. *c.* 7. *qu.* 6. Gordon. Card. Lugo *loc. cit.* ſi quidem poſſit differre confeſſionem, nec adſit neceſſitas precepti confeſſionis. Idem dicit Bonac. *diſp.* 4. *q. ult. p.* 11. Ubi contrariam praxim quorundam excuſat, vel ob neceſſitatem communicandi; vel intentionem audiendi Miſſam aliam; vel denique ob bonam fidem.

5 Satisfaciunt etiam inſervientes Miſſæ, ſi recedant allatum ne-

neceſſaria, v.g. vinum, hoſtiam, thus, &c. quia cùm hæc ordinentur ad officium, non cenſentur abeſſe: dummodò non recedant ab Eccleſia, vel ſaltem non longè, v. Bon.

6 Peccat, qui non audit integram Miſſam; & quidem venialiter, ſi omittatur parva pars: mortaliter, ſi notabilis, v.g media, vel tertia pars. Laym. tamen, & alii durum putant, mortalis damnare eum, qui ab Offertorio, uſque ad finem adſit. Additq; communiter excuſari à mortali, qui audiunt à principio Epiſtolæ, vel ſecundum alios, Evangelii uſque ad finem, vel ab initio uſque ad Communionem v.Bon.*t.1.t.*4 *q vlt.* C.Lugo *d.22 ſect.1 n.3.*

7 Non peccat, ſaltem mortaliter, qui à duobus Sacerdotibus ſucceſſive duas dimidias Miſſas audit, ut habet Navar. *c* 21. Sà, Sotus, Henriq. Dian.*t.1.t.2.*R.18.Bon.*d.4.q.vlt.p.*11. Hurtado contra Suar. Con. Fag. quia audit integram Miſſam. Ob quam cauſam eſt probabile, etſi ſimul audiat, ut habet Bon.*l.c.* Hurt. & Dian. contra Reg. Coñ. C Lugo, &c. quorum ſententia videtur probabilior.

8 Non ſatisfacit, qui ſub ſacro dormit, pingit, docet, vel qui eſt poſt murum, aut aliam rem tali loco, unde nihil audiri, videri, vel notari poſſit quid fiat; quia non cenſetur moraliter præſens. Satisfacit tamen ſurdus, cæcus, & quicunque (licèt ſit poſt oſtium, aut columnam, vel in feneſtra vel procul à templo) ita eſt præſens, ut ex ſignis externis colligere poſſit, quid à celebrante agatur, ſpectata loci natura (etiamſi ipſe per accidens nihil audiat, videat, aut intelligat) ſitque pars per moralem conjunctionem ejus multitudinis, quæ dicitur præſens, & eſt in conſpectu altaris Bon.*l.c.*

9 Audiens debet eſſe attentus, ſaltem virtualiter & in cõfuſo, ut aliquo modo advertat quid fiat. Hinc ſi quis nunc attendat, nunc fabuletur, ut tamen ſemper advertere poſſit quid fiat, licèt peccet irreverentia, nõ tamen damnãdus eſt mortalis. Imò, Cõ *3 p.q.*83. cũ Syl. Roſ. & Med docet eũ ſatisfacere, qui volũtariè toto ſacro eſt diſtractus, modò ſibi ſit præsẽs & cũ reverentia externa aſſiſtat. Quòd probabile eſſe docet, Lay cõtra Sua. Bon. & alios: vide Cõ *l.c.* & Car. Lug.*n.26.* & 27. Plura de tota hac materia, v.ſu.*l* 1.*t.2.c.3.d.*2 3 & 4

10 Præceptum audiendæ Miſſæ impletur quocumque in loco, ſive in Parochiali, aut Cathedrali, ſive in Regularium Eccleſia, ſive in oratoriis privatis, ſive extra Eccleſiam audiatur. Ratio eſt, quia Eccleſia tantùm auditionem Miſſæ præcipit, non autem locum: ergo quovis loco impletur. Tol. *l 9.c.*7. Azor.*c* 6. Rodriq. Nau. Fil. Nugn Suar. Con. Bon. *d.*4 *q.vlt.p.*12.*n.*4. & plures. Quæ doctrina licèt certa ſatis ſit; nihilominus quia poſt omnes ſupra citatos Authores

ctores à quodam moderno, viro alias docto, in dubium vocatur, peculiari dubio examinanda eſt, nè cui (quia liber obvius eſt) ſcrupulus; aut conſcientiâ naſcatur erronea.

DUBIUM IV.

An ſit obligatio audiendi Miſſam in Parochia Dominicis, & Feſtis maioribus?

Reſp. Etſi id quidem decens ſit, non tamen eſt obligatio. Eſt communis Authorum (quos vide *ſuperiore dub. caſu ult.*) ut ait C. Lugo *diſp.* 12. *ſ.* 1. *n.* 2. certa; etſi Marchantius in Candelabro myſtico *t.* 4. *c.* 7. & in reſolutionibus moralibus in forma manualis editis *c.* 8. in dubium vocet; ſcrupulumque movere conetur. Ratio eſt; 1. Quia nullum extat ea de re præceptum, 2. Quia *c. ut in Dominicis.* Jubetur Parochus ante Miſſam eiicere eos, qui proprio Parocho contempto, iſthic Miſſam audire vellent: ergo ſine contemptu (formali) licet 3. Quia *c. Si quis, de conſec.* jubentur ii, qui habent oratorium domi, in majoribus feſtivitatibus audire ſacrum in Parochia, vel in civitatibus, 4. Quia univerſalis fidelium, & ipſorummet etiam Parochorum doctorum, & confeſſariorum (qui pœnitẽtes hac de re non interrogant) conſuetudo. id non tantùm, (ut loquitur Marchantius *l. c.*) inſinuat, ſed manifeſtè docet. 5. Quia Trid. *ſ* 22 *c* 7. tantùm dicit, populum debere moneri, (non autem teneri) ut frequenter adeant Parochias, ſaltem Dominicis, & feſtis majoribus, vide Fagund. Lugo. Barboſ. Zenedo, Trall. *lib.* 3. *c.* 1. *d.* 6.

Neque obſtant quæ March. obiicit, ut:

1 Quod jura antiqua decernant contrarium; eò quòd Sixtus IV. *de tregua, & pace*, præcipiat, ne mendicantes prædicent. non teneri audire Miſſam in Parochia, Dominicis, & feſtis. Nam imprimis ex illo Sixti decreto nihil ſequitur, cùm is non dicat teneri, ſed tantũ prohibeat, nè publicè *prædicetur non teneri*. Cùm enim honeſtiſſimũ ſit populũ audire Miſſam in Parochia, idq; ſuadere deceat, minimè deceret, id (publicè præſertim) diſuadere; nã indè ſcandala & proprii Parochi contẽptus ſequi poſſent. Et hoc eſt, quòd Sixtus cavere voluit. Deinde, eſto antiqua forſan aliqua jura id habeant, eis poſterioribus tẽporibus, per varia privilegia, receptamq; conſuetudinẽ univerſalem, eſt derogatum Cajet. Lugo; & cæteri Aut. cit.

Nec obſtat, 2. Quòd multos Canoniſtas eam opinionem ſecutos aſſerit. Eſto enim olim quidã ſic ſẽſerint; hoc tamẽ tẽpore, poſt tot, & tã ampla privilegia, poſt tam clarã, & diuturnam conſuetudinẽ, poſt Emin. Cardinal. declarationes, & ipſorũ etiam Pontificũ nota decreta contraria *ut vide ſequenti Reſp.* an aliqui id doceant neſcio.

Nec

Nec 3. Locus Tridentini paulò ante in reſp. citatus, quem obiicit: ut patet ex ipſis verbis, & declaratione Eminent. Card. Authorumque communi explicatione.

Reſp. 2. Epiſcopus non poteſt cenſuris, multis, aliiſque pœnis, cogere ad audiendam Miſſam in Parochia. Eſt contra March. *l. c.* ubi ait: *Regulares ita communiter reſpondere, ut privilegiorum ſuorum fimbrias magnificent, & dilatent phylacteria*; & contra Authorem Parochiani obedientis Ratio autem eſt. Quia, ut ait, Navarr. Epiſcopus non poteſt tollere (nec reſtringere) jus commune, & generalem totius orbis conſuetudinem. Ita docent præter Authores ſupr. cit. *S. Ant. p. 2. tit. 9. c. 10. §. 1. d. 4.* Sylu. *V. Miſſa.* Tolet. Lay. *l. 4. t. 7. c. 3. &c.* & comm. omnes Theologi, & Canoniſtæ moderni: aſſeruntque Azor. *t. 1. l. 7. c. 8. q 6* & Cardinal Lugo *d. 22 ſ. 1.* pro hac ſententia, declarationem Cardinalium in Trid. quæ expreſsè habet: *Non poſſe ordinarium mulctis & pœnis cogere ad audiendam Miſſam, vel Concionem in propria Parochia, etiam in caſu negligentiæ, & contumaciæ.* Etſi quis his duobus, tanquam Regularibus minus fidat, legere poteſt eandem declarationem apud Barb. in Trid. *ſeſſ. 22. c. 8. de ſacrificio Miſſæ, & ſeſſ. 24 de reform. c. 4. n. 12.* Item *Tractatu de Officio, & poteſtate Parochi*; ubi eandem ſententiam Barboſa ipſe ſequitur, & pro ea ſupra viginti Authores celebres, partim Theologos, partim Canoniſtas, qua regulares, qua non Regulares, citat. Vide *eiuſdem remiſſiones* in Tridentinum impreſſum Anturpiæ Anno 1644 & Zerolam, *in praxi Epiſcopali p. 2. V. Parochia, & p 1. V. Miſſa §. 6.* Idem diſertis verbis confirmat Clemens VIII. Anno 1592. 22. Decembr. decreto ſuo, circa hanc ipſam controverſiam Duaci excitatam, quo eam dirimit, his verbis: *Præſenti noſtro decreto ſancimus, licere ſæcularibus, Chriſtique fidelibus univerſis, Miſſas, diebus Dominicis, & feſtis aliis maioribus audire in Eccleſiis, tàm Fratrum Prædicatorum, quàm aliorum Mendicantium, nec non etiam Collegii Societatis IESV, iuxta eorum privilegia, & antiquas conſuetudines, dummodò id in contemptum parochialium Eccleſiarum non faciant: & tam dictis Fratribus Prædicatoribus, ac Presbyteris dictæ Societatis quam aliis privilegiatis, quibus id à Sede Apoſtolica indultum eſt, idoneis tamen, & ab Ordinario approbatis, peccata ſua, etiam Quadrageſimali, & Paſchali, & quovis alio tempore, confiteri licitè poſſe, &c.* Quòd ſi verò dicta privilegia, & alia ſimilia clariùs cognoſcere lubet, inſpiciatur, (ut alia taceam) Compendium privilegiorum Societatis JESV, ubi præter Leonis X. clarà ſunt verba Pauli III, in Extrau. data Anno 1549. Kalend. Novembris

bris quæ incipit, *Licèt debitum*: qua *omnibus Chriſti fidelibus, cujuſcunque conditionis, qui verbi Dei prædicationibus, in templis ejuſdem Societatis interfuerint, concedit, ut ibidem Miſſas audire, & Sacramenta recipere, & licitè valeant, neque ad id ad Parochiales Eccleſias accedere teneantur.* Porrò, ne quis miretur, tam ampla privilegia Regularibus conceſſa à variis Pontificibus placebit inſpicere eorum Bullas, in quibus reperiet motiva graviſſima, aut ſi nec inſpicere lubet, recogitet ſaltem, Deum ipſum Innocentio Tertio, (dum vidit Eccleſiam Lateranenſem jam ruituram) oſtendiſſe eam ſuſtentari à S. Dominico, & S Franciſco. Conſideret quòd ſicut olim in varias orbis plagas, & in ipſam Germaniam, doctrina Chriſti translata eſt opera Regularium, ita ſine eorum ſubſidio conſervata diu non fuiſſet, vel ſaltem minùs floruiſſet. Et denique ne Regularibus ſuccenſeat quiſquam, quod privilegia ſua tueantur, ſciendum eſt, quòd ſine conſenſu Sedis Apoſtolicæ iis renunciare aut cedere non poſſint: ut v *l.2. De tit. 43. de arb. c. 5.* imò etſi faciant, irritum fore, & peccaturos; quia injuriam inferrent Ordini, & Eccleſiæ toti.

Nunc ad argumenta Marchantii breviter reſpondeo.

1 Affert auctoritatem cujuſdam P. Capucini, qui Parochianum obedientem ſcripſit. Et huic quidem me paulò ante ſat multas graveſq; authoritates oppoſuiſſe, exiſtimo.

2 Ait quorundã Epiſcoporum praxim eſſe contrariam, eamque fundari in jure antiquo, & novo Trid *l c. ſ. 22.* & *ſ. 24.* ubi dicit: Teneri unumquemque parochiæ ſue intereſſe, ad audiendum verbum Dei, & rudimenta fidei; hæc autem in pleriſq; locis ruralibus docentur in Miſſa; ergo etiam ad miſſam poſſunt cómpelli.

Reſp. 1 Praxim iſtam (ſicubi eſt) paucorum eſſe, & contrariam praxi communi Epiſcoporum, in omnibus regnis, & provinciis, & inſuper Præſulis ſummi.

2 Praxim iſtam nec fundari in jure antiquo, cũ illi, (ſi quod fuit) per privilegia ſit derogatũ, & abrogaverit cõſuetudo: nec in novo. Tum quia Trident. *l. c.* loquendo de concionibus, & catecheſi, nullam facit mentionem miſſæ: & in pœnalibus non valet illatio. Tum quia Tridentinum expreſsè addit, quod Marchantius in ſua citatione ommittit, cum tamen ad rem plurimum faciat, *ſi commodè fieri poteſt*. Tum quia nec illam quidem obligationem, quoad conciones eſſe receptam oſtendit univerſalis Eccleſiæ conſuetudo; eo quòd fortè regulariter: *commodè fieri non poterat*: ut notat Cardin. Lugo *loco citato*, Neque Catecheſis com-

communiter docetur in miſſa, niſi fortè in pagis, ubi rarius contendunt Regulares cum Parochis de re præſenti. Denique neſcio, an non Epiſcopi, de quibus loquitur, ex numero fortè ſint corum, de quibus Pius V. in Bulla, *Etſi Mendicantium*, quæritur, quòd etſi Epiſcopi Ordines mendicantes meritò colere, & adjuvare deberent, nō ſolùm id negligant, verùm etiam Concilii Trid. verbis in pravum ſenſum detortis, eos incommodis, & perturbationibus afficiant.

3 Citat decreta Synodi Leodienſis, & Namurcenſis; ſubiungitque *quis verò audeat hæc condemnare, & Patres iſtius Synodi, inter quos multi Theologi fuerunt?*

Reſp. Decreta iſta (& ſi quæ fortè ſunt ſimilia) intelligenda eſſe, ne cum contemptu proprii Parochi audiant ſacrum extra Parochiam: aut ſi quæ ſenſum alium habent, non eſſe recepta, vel uſu abrogata. Ita Autt. cit. communiter. Videri poteſt C. Lugo *l. c.* Barboſ. & Zerol. *ll. cc.* & digniſſimus lectu libellus Franciſci Pontani, Concionatoris Regii, cuius titulus. *Reſponſa, ad quæſita cuiuſdam primarii Prælati*, &c. excuſſus primùm Gallicè Nancæi, Anno 1625. poſtea verò latinitate donatus, & rexcuſſus Viēnæ Auſtriæ, typis Michaelis Rictii, Anno 1634. Mitto rationes cæteras, quibus frequentationem Parochiæ (ſine obligatione tamen) perſuadere conatur; cùm eam, ut potè honeſtam imprimis atque decentem, minimè improbare, ſed erroneam tantùm conſcientiam impedire intendam; ne videlicet cū perſuaſione obligationis Parochialia, vel cum apprehenſione peccati regularium templa frequententur.

DVBIVM V.

Quæ excuſent ab auditione ſacri?

Reſp. Duæ ſunt cauſæ, quarum altera ſi adſit, non teneris curare celebrari privatim in portatili cum privilegio, neq; (etſi id conſilii ſit) preces interim alias loco Miſſæ dicere, ut habet Navarr. *c.* 13. Suar. Fill. *t. 5. c. 5. p.* 11.

Prima cauſa eſt impotentia, vel ſimpliciter, vel moralis, aut difficultas ex notabili incommodo, proprio vel proximi, corporis, vel bonorum, vel etiam honoris, quia hæc eſt mens Eccleſiæ præcipientis inſtar diſcretæ, & benevolæ matris. Bon. *d. 4. q. vlt. p. vlt.* Navarr. Fill. *t* 5. *c. 7. q* 11. Suar. *d.* 85.

Secunda cauſa eſt quodcūq; motiuū rationabile, quo quis bona fide putat ſe excuſari: v. Su *in 3. p. ſ 6. c.* 5. La. & B *l. c.* Vnde reſolves.

1 Excuſantur qui ſunt in navigatione, vel carcere. Item in morbo, vel convaleſcentia, in qua obſit prodire foras. Item qui ſunt in excommunicatione, vel interdicto, de quo ſuo loco.

2 Item,

2 Item, qui cuſtodiunt caſtra, urbem, gregem, infantes, vel puerum (qui in templo quietus, & ſine perturbatione aliorum contineri non poteſt) vel domum; aut ægris ſolatio ſunt, aut coquere debent, & ſimilia curare, quæ omitti non poſſunt. Bon. Con. *n.86 & 314*.

3 Item cui periculum eſt gravis offenſionis mariti, parentum, vel dominorum Henriq. Suar. Fill. *n.227*. Si tamen id ferè ſemper fieret, de alio medio laborandum eſſet.

4 Item ſi quis alioqui omiſſurus eſſet occaſionem commodam itineris, v.g. ſocios, cùm viã ignoret, vel pericula metuat. Aliàs verò tenetur ad Miſſam ante iter, vel in itinere. Suar. *ſ.6.* Rodrig. Bon. *l.c.*

5 Si ſit gravis difficultas eundi ad Eccleſiam ob diſtantiam v.g. unius vel alterius milliaris Germanici, vel etiam minoris ſpatii: maximè ſi via ſit moleſta, cœlum pluvium. Vbi habenda eſt ratio perſonarum, loci, temporis, & conſuetudinis. Bonac. Suar. Fill. *l.c.* March. *Reſol. paſt. t.4. c.6.n.7.*

6 Si ex conſuetudine patriæ fœminæ egredi non ſoleant tempore luctus, vel etiam poſt partum. Sylu. Caiet. & Fill. *n.229.*

7 Si qnis non habeat veſtes ſtatui ſuo convenientes. Navarr. Henriq. Sà, Azor. Bon. *l.c.*

8 Si quæ ex occulta fornicatione prægnans metuat, ne id advertatur, ſi prodeat. Lay. *l.4 t.5.*

9 Si quæ ſciret, alteri à quo perditè amaretur ſequuturam occaſionem peccati, ſi prodiret. Sà, Fill. *n 227.*

CAPVT II.

De IV. Præcepto: Honora Patrem, &c.

DVBIVM I.

Ad quid teneantur liberi erga parentes?

RESp. Tenentur vi jus Præcepti, tum genitoribus, tùm Superioribus, in iis rebus, in quibus quiſque, & quamdiù ſubiectus iis eſt, amorem, reverentiam, & obedientiam præſtare, ita ut ſi notabilis horum defectus ſit in re gravi, graviter peccetur: quod faciliùs fiet reſpectu parentum quàm aliorum. Ita communiter. Fill. *t.28.p.2.c 1.*, Reg. *l.2.c.1.* &c. Vnde reſolues.

1 Contra amorem graviter peccat filius, 1. Si ſigna odii parentibus oſtendat, & aſperè tractet, 2. Si torvo oculo ferè ſemper intueatur, ac ita aſperè loquatur, ac ſi odio haberet, 3. non ſubueniat in gravi neceſſitate ſpirituali vel corporali, 4. Si non impleat eorum teſtamenta, & legata, modò hæres ſit, 5. Si grave malum, v.g. mortem illis optet. Naũ. Regin. *l.20.* 3. Fill. *t.28.c.1.q.3.*& 7.

2 Con-

2 Contra reverentiam graviter peccat filius, 1. Si percutiat etiam leviter; & ſecundùm Regin. 2. Si manum ad percutiendum deliberatè attollat, 3. Si graviter contriſtet, *l* 20. *n*. 24 Fill. *n*. 17. 18. 4. Si animo deliberato ad gravem iram provocet verbis contumelioſis, vel talibus, quibus ſciat graviter offendendos, 5 Si maledicta, convitia, &c. in eos coniiciat, Nau. Fill. &c. 6. Si pauperes deſpiciat, vel nolit agnoſcere, quòd ſi tamen exteriùs tantùm diſſimulet ſe noſſe, & nolit apud ſe habere, ex juſta cauſa, dummodò provideat de neceſſariis, Bonacina excuſat à peccato gravi, eo quòd rationabiliter non ſunt inviti, 7. Si in foro externo, etiam de vero crimine accuſet, extra crimen hæreſis, proditionis, vel conjurationis in Principem, cùm non eſt alius corrigendi modus: v. Bon. *d*. 6.

3 Contra obedientiam graviter peccat, 1. Si in re gravi ſit inobediens circa ea, quæ pertinent ad gubernationem domus, bonos mores, vel animæ ſalutem. Fill. *n*. 202. Si contra voluntatem parentis ducat uxorem ſe indignam. Indigna autem dicitur, cum qua non poteſt contrahere ſine dedecore juxta ſuæ regionis uſum, non tamen poteſt exhæredari idcircò, 3. Si ſine juſta cauſa nolit eam ducere quam vult parens: maximè ſi inde ſopirentur odia aut parentum neceſſitas levaretur. Erit autem juſta cauſa, v. g. ſi ſit impar familia, ſi infirma, deformis, fatua, vel immorigera. 4. Si inconſultis parentibus nùbat, ut habet Sanch. Poteſt tamen ubi conſuluit, ipſis invitis prudenter contrahere cum ſe digna; cum circa electionem ſtatus ſit ſui juris. Leſſ. *l*. 4 *c*. 40. *n*. 43 Sanch *l*. 4. *c*. 15. Fill. *c*. 10 *n*. 20. An, & quomodo peccent liberi furando parentibus, vide infrà *l*. 3. *tr*. 5. *c*. 1. *dub*. 4. Item, an alienare poſſint bona, v. infra *l*. 3. *t*. 5. *c*. 5. *d* 2. & *l*. 3. *c*. 5. *c*. 4 *d*. 1.

4 Tenetur proles alere parentes egentes, adeò, ut ſi in gravi neceſſitate aliter juvari non poſſint, teneatur manere in ſeculo (niſi tamen in hoc illi certum, vel certè valdè probabile periculum ſalutis immineret) & ſi religionem ſit ingreſſus, teneatur egredi, & juvare parentes, dummodo eorum neceſſitas ejus profeſſionem anteceſſerit. Fill. *q*. 5. *n* 9. Bon *q* 1 *p*. 6.

5 Si verò neceſſitas poſt profeſſionem ſuperveniat, ſi ea extrema ſit, tenetur egredi, petita priùs, licet non obtenta veniat. Si autem ſit gravis tantùm, in qua utcunq; poſſint vivere, non tenetur quidem, poteſt tamen egredi, ſi Prælatus permittat. Quo caſu tenetur, in quantum non obſtat ſuo intento, deferre habitum, & obſervare ſubſtantialia Religionis: at poſtquam parentibus ſubventum eſt redire, v. Leſſ. *l*. 2. *c*. 41. *dub*. 3. v, & infrà *tr*. 5. *c*. 1. *dub*. 4.

DU-

DVBIVM II.

Ad quid teneantur parentes erga filios?

Parentes, quo nomine etiam intelliguntur aſcendentes, v. gr. avus, proavus, &c. tenentur gravi obligatione juris naturalis, conſervationem & educationem liberorum curare. Circa quòd ex Bon. *diſp.6.q.1.* Azor. *p.2. l.2.q.17.* Fill *tr.28.c.2.* reſolvuntur hi caſus.

1 Graviter peccant parentes, qui ſine juſta cauſa prolem hoſpitali, vel locis publicis exponunt, vide Bon. *hic* & Fill. *t.21.p 2.c.2. & infrà tr.5.c.1.*

2 Mater tenetur (ſub veniali tamen) lactare proprio lacte, niſi habeat juſtam excuſationem; tunc verò tenetur ſub gravi peccato, bonam nutricem quærere. Bon. *d 6 q.1 p.6.* Laym. Item tenetur ſecundùm jura prolem alere ad finem anni tertii: poſteà educatio uſque ad emancipationem ſpectat ad Patrem. Excipe, niſi hic eſſet pauper, & mater dives. Fill. Laym. *l.5.t.10.c.3* Reginald. *l.20.n 32.*

4 Pater tenetur proli, non tantum legitimæ; ſed etiam (in quo jus civile à Canonico correctum, juxta *cap. Cùm haberet*) ſpuriæ curare alimenta, hoc eſt, cibum, potum, veſtitum, & honeſtas artes, juxta ſuum ſtatum: niſi tamen aliundè ſe alere poſſit, & non indigeat; deindè etiam dotem filiæ. Et quidem Clerici, etiam ex fructibus Eccleſiaſticis poſſunt hæc ſuis ſpuriis præſtare. Fill. *l.c. tr.28.c.2.n.28* Laym. *l.3.tr.10.p 3.c.5.* vide infrà *tr.5.c.4.d.5.q.1.* Hinc peccant 1. Si non adhibeant diligentiam ſaltem mediocrem, ut acquirant bona, quibus filii à lantur, habeantque hæreditatem ſecundùm ſuum ſtatum 2. Si bona dilapidando impotentes ſe reddant, ad liberos honeſtè ſecundùm ſtatum ſuum educandos, ac dotandos. Bon. *d.6.q.1.p.6.* Azor. Fil. *&c.* 3. Si ſine legitima cauſa filiæ dotem negent, (vel filium exhæredent) v. gr. quia vult ingredi, vel eſt ingreſſa Religionem, vel quia ipſis invitis nupſit, licèt ſe indigno. Bonac. *l.c §.2* ex Azor. Regin. *&c.* vel quia filius ordinem ſacrum ſuſcepit. Sicut enim Pater tenetur dotare ſuas proles pro matrimonio vel ingreſſu Religionis; ita etiam ad ſuſcipiendos ſacros ordines. Neque hæc donatio eſt revocabilis; imò ſic donata non poſſe computari in legitimam, aut diviſionem cum fratribus, docet Barboſ. *&c.17.* Contrarium tenet Molin. &c. cum Dian. *p.8.t.6.R.* 81. & 92.

4 Parens tenetur proli ſubvenire relicta religione, iiſdem caſibus, quibus proles parenti; quos vide *ſuperiore dubio caſ.* 4. & 5.

5 Parentes gravi obligatione tenentur inſtruere liberos per ſe, vel alios, in neceſſariis ad ſalutem. Hinc graviter peccant. 1. Si quantum in ipſis eſt, non curent ut bonis moribus imbuantur, doctrinam Chriſtianam ſeu fidei rudimenta addiſcant, pravorum conſortia vitent, mandata Dei & Eccleſiæ obſervent, Sacramenta frequentent, à peccatis abſtineant. Azor. Fil. Bon. *l c* 2. Si occaſiones peccandi ab iis non avertant, vel in locis, aut domibus ſuſpectis habitare permittant. Trull. *l.* 1 *d 3. num.* 4 3. Si conſilio, vel exemplo male depravent. 4. Si non objurgent, puniantque diſſolutos; moderatè tamen: nam peccant etiam verberando immoderatè, v. g ut notabiliter lædantur. Sot. Sylu. Bon. *l. e. & d. 3. de contract. q. ult. p. 3.*

6 Tenentur etiam proli relinquere libertatem circa electionem ſtatus. Unde peccant, invitos ad matrimonium, vel religionem cogendo, vel abſtrahendo. Et quidem Trid. *ſ. 25. de reg. c.* 18. excommunicat cogentes ad monaſterium filias.

7 Etſi frater fratri, vel ſorori, ſaltem in extrema, vel quaſi extrema neceſſitate teneatur ſubvenire lege tum charitatis, tum pietatis: non tamen eſt ea obligatio, quæ inter parentes & liberos, cùm non ſit iſta dependentia: v. Leſſ. *l.* 2. *c.* 41. *n.* 34. Undè ſi profeſſus eſt in religione non tenetur egredi, ut ſuccurrat. Trull. *l.* 2. *t.* 2. *d.* 24. *n* 8. ex Suar. &c.

Quæres. An filius aliquando poſſit à Patre privari hæreditate?

Reſp. poteſt ex juſta cauſa, alias non, eaque in teſtamento debet exprimi. *Aut. Sed hodie. C. de inoff. teſt.* Talis autem cenſetur.

1 Ingratitudo (niſi in gratiam Patris redierit, ipſumq; pœnituerit ante teſtamentum conditum) ut ſi afficit Patrem gravi injuria, vel ejus vitæ inſidiatus eſt, vel manus injecit, vel maleficis ſe immiſcuit. Bon. *d.* 3. *q.* 7 *p.* 3 ex Cou. Sanc. Az. Mol &c.

2 Si novercam, ſeu patris uxorem cognoverit carnaliter: ſi Parenti furioſo, vel carcere detento, noluit ſuccurrere, fidejubendo: ſi impedierit Patrem teſtari: ſi bona Parentum dilapidaverit, cum gravi ipſorum diſpendio.

3 Si filia minor 25 annis luxurioſam vitam elegerit, &c. Circa quas.

Nota. Valere has cauſas, quando filius aliunde habet unde vivat; nam alimentis ad vitam neceſſariis privari non poteſt, cum debeantur jure naturæ, quod à jure civili tolli non poteſt, Bon. *d.* 6. *q.* 1. *p* 6. §. 3. ex Sanch. Mol. Azor. Regin. Fil. Trull *l.* 4 *c.* 1 *d.* 3. *& t.* 2 *l* 7. *c.* 17.

DU-

DVBIVM III

Ad quid teneantur tutores, & curatores qui parentum ſunt loco?

Tutor (idem eſt de curatore) tenetur curam gerere pupilli, ejuſq; bona ritè, & fideliter adminiſtrare. Ratio eſt. Quia in hunc finem conſtituitur, & aſſignatur pupillo patris loco. Quale ſi delinquant, vel notabiliter fit negligens hac in re peccat graviter & ad compenſationem damni, quod pupillus ex eo accepit, obligatur, (& ſaltem de dolo, & culpa lata) imò etiamſi tutoris officium exercet pretio, (quod tamen ſi ab initio non eſt conſtitutum, cenſetur ſuſcepiſſe gratis) tenetur etiam de levi culpa. Bon. *de contr. d.* 3. *q* 19. *p*. 4.

1 Tutor tenetur tueri perſonam pupilli dum opus eſt, eumq; bonis moribus imbuere, & benè educare, per ſe vel per alios Bon. *loc. cit.*

2 Tenetur bona pupilli fideliter adminiſtrare, ideoq; (officium tutoris ſuſcipiens) inventarium conficere; alioqui damna ex ejus defectu ſecuta reſarcire; nec licet illi pupillo pecuniæ nimium ad uſus inutiles concedere.

3 (Tutor uti, & Curator) tenetur conſervare omnia jura, bona & actiones pupilli, (vel Minoris) & bona aliàs peritura vendere, pecuniamque convertere in emptionem bonorum ſtabilium, vel in cenſum, &c. prout fuerit utilius. Ibid ex Rebel *p*. 2 *l*. 17. *q*. 17.

4 Si Tutor, vel curator pecuniam pupilli convertit in ſuos uſus, tenetur ad reſtitutionem totius lucri ceſſantis, vel damni emergentis, quod inde accepit pupillus vel Minor. *l c*. Rebel. *q* 17.

5 Tenetur item ad reſtituendos fructus (deductis expenſis) quos ex bonis pupilli percipere poterat, & ſua culpa non percepit. Sylu. V. *Tutor* § 4. Reb. *l c*.

6 Tenetur nomina debitorum exigere, & debita pupilli perſolvere; ita tamen ut quantum fieri poteſt, bono pupilli conſulat, Sylu. Treb. *ll. cc.* Tab. ibid.

7 Tutor vel Curator non poteſt donationes, vel remiſſiones gratioſas facere de bonis pupilli: quia non ad deſtruendum, ſed ad tuendum eſt conſtitutus. *ib*. Excipe donationem, & remunerationem; ſic enim poteſt v. g. ſtipendio debito pro liberali ſervitio aliquid addere, ex liberali donatione Mol. Lugo *d*. 23 *ſ*. ro. Sanc. Trul. *l*. 7. *c*. 17. *d*. 8. v. Dian. *p*. 8 *t*. 6. R. 17.

8 Denique tenetur (officio finito) reddere rationes: quia hoc onus eſt commune eorum, qui bona aliena adminiſtrant: v. Bon. *de contr. d*. 3. *q* 16. *p*. 4 & infrà hoc libro *t* 4. *c*. 3. *in appendice ad contractus*.

D U B I U M IV.

Quæ obligatio Dominorum, & famulorum, aliorumque ſuperiorum & inferiorum erga ſe invicem?

Reſp. 1. Domini, & Superiores tenentur habere curam famulorum, aliorumque ſuorum ſubditorum. Patet ex 1. ad Tim 1. *Si quis ſuorum, &c.* Et ratio eſt, quia ſunt ipſorum caput, & vices parentum gerent; ideòque tenentur quodammodò ad eadem ad quæ parentes. In primis verò curare tenentur, quantum in ipſis eſt, ut ſervent præcepta Dei, & Eccleſiæ. Bon. *d.16.q.9 p.*8. Unde reſolves.

1 Peccant Domini graviter, 1 Si ſine juſta cauſa impediant famulos, ne feſtis Miſſam audiant; vel ſi feſtis opera ſervilia imponant, vel ſi jubent ea, quæ ſine peccato fieri non poſſunt. Navar. *c.* 14. *&c.* 2. Si peccandi occaſionem permittant cum poſſint impedire; aut ſi graviter delinquentes non corrigant, vel negligentes neceſſaria ad ſalutem, non moneant, corripiant. Bon. *l.c.*

2 Peccat item graviter, 1. Si gravibus injuriis afficient, diabolos, canes, &c. appellent Bonac *l.c.* & Trull. *l.4. c.*1 *.d.6.* licèt Dian. *p.8.t.7.R.47.* excuſet à peccato talem contumeliam, quod ex ira, & indeliberatione ſoleat proferri, 2. Si alimenta convenientia non præbeant, mercedem juſtam (dummodò fideliter ſervierint) non ſoluant, ſed differant abſque rationabili cauſa *ibid.* 3. Si ante elapſum terminum temerè domo expellant: in quo caſu, (niſi graviſſima ex cauſa id fecerit) tenentur ad ſolutionem integræ mercedis Leſſ. Azor. *c* 14. *q.*1. Fill. *n.*117. Regin. Mol. &c. Eſcob. *t.* 3. *R* 9. *cap.* 33. 4. Si enim, qui liberos, alioſve domeſticos, verbis, exemplo, vel moribus pravis corrumpit, & reprehenſione non emendatur, è domo non dimittant. Navarr. *cap* 14. Azor. Trull. *d.* 61 *n.* 2.

3 Herus non tenetur famulo infirmo (quamdiù ægrotat) dare ſalarium; (niſi in extrema, vel gravi neceſſitate; tunc enim debet ex charitate) imò ſumptus in ejus curationem impenſos poteſt repetere. Molin. *l.1 t* 28 *c.*4 *n.8* Eſcob. *t.3 c.9.*

Reſp. 2. Famuli, cæterique ſubditi, tenentur ſuis dominis, & ſuperioribus aliquo modo eadem, quæ filii parentibus, nimirum amorem, reverentiam, obedientiam præſtare. Ratio patet ex dictis, quia ſunt illis quaſi loco parentum. S Th. 2 2 *q.* 103. Regin. *c.*20. *n* 62. Unde reſolves.

1 Peccant famuli graviter, 1. Si non laborent, vel ſerviant fideliter, teneturque ad compenſationem damni. Mol Leſſ. *l.*1. *c.*24. 2. Si grave damnum inferant, vel inferri permittant, cum poſſint im-

impedire Navar. *c* 14. *n*. 22. Fill. *t*. 28. *c*. 3. *q*. 10. Regin. *l. c.* Et quidem ſi damnum illud inferatur, ſive à conſamulis, ſive ab extraneis in rebus, quarum cura ipſis commiſſa eſt, à reſtitutione non poſſunt excuſari. Molin. Leſſ. *l*. 2. *c*. 23. *d*. 10 *n*. 65. Fill. *t*. 36. *c*. 6. *q*. 9. *n*. 114 3. Si abſque graviſſima cauſa diſcedant à Domino ante terminum elapſum, ultra hunc verò manere non tenentur, etiamſi morbo impediti ſervire aliquandiu non potuerint. Molin. *l. c.* Regin. *nu.* 517. Eſcob. E. 7. *n*. 50. 4. Si Domino in rebus magni momenti non obediant. Bon. *l. c.*

2 Famuli non peccant, ſi ſuſtentationem, vel mercedem juſtam Domino negante, utantur compenſatione occulta. Mol. *l. c.* Fill. *tr.* 36. *c*. 6. *q*. 3. dummodò tamen alius modus non ſit impetrandi; nec plus accipiatur, quàm debetur; neque ſcandalum, aut aliud incommodum grave timeatur; vide Bon. *de reſtit. d*. 2. *q. vlt. p*. 2. *n*. 16.

3. Similiter pro obſequiis, ad quæ non tenebantur, præſtitis, (ſi quidem illa non gratis, & liberaliter, ſed animo mercedis exhibuerint) licere ex rebus Domini accipere compenſationem, quæ aliter obtineri non poſſit, docet Nau. *c*. 17. *n*. 108. Leſſ. *l. c.* Plura de his v. infrà *t*. 5. *c*. 1. *d*. 4 &c. 3. *d*. 10. & Bon. *d*. 6. *q* 1 *p*. 8.

D V B I V M V.

Ad quid teneantur Conjuges erga ſe mutuò, vi hujus præcepti?

Reſp. Uxor in iis, quæ ſpectant ad domus gubernationem, & bonos mores, tenetur obedire marito; hìc verò uxorem, non ut ſervam, ſed ut ſociam tractare. Ratio eſt, quia maritus eſt caput, & uxor commembrum. Nau. *c*. 14 *n*. 20. Toll. Fill. *t*. 28. *c*. 9 *q* 6. *n*. 144. & comm. Unde reſolves.

1 Conjuges peccant, 1. Si debita intentione non contrahant matrimonium, 2. Si ſine diſpenſatione prætermittant proclamationes, 3. Si Sacramentum matrimonii in ſtatu peccati mortalis recipiant, 4. Si utantur matrimonio contra naturam, vel modo indebito, vel cum periculo abortus, 5. Si debitum ſine juſta cauſa negent. Si cum periculo pollutionis, tactus habeant impudicos.

2 Peccat graviter uxor, 1 Si maritum rixis, vel aliter verbis, ad gravem iram, vel blaſphemiam provocet. Fil *l. c. n*. 145. & Bon. 2. Si quid notabile expendat contra voluntatem viri, & conſuetudinem fœminarum ſimilis ſtatus, niſi tamen ex paraphernalibus habet, 3. Si ſpreto viro ſibi imperium vindicet, 4. Si nolit ſequi virum domicilium mutantem, dummodò poſſit ſine periculo vitæ, & ſalutis; & contrarium non ſint pacti: & maritus poſt nuptias non ſit factus vagus. Navarr. Tolet. Bonacin. *p*. 7. vide

infrà *t*.5 *c*.1 *du*.4 5 ſi ſine ſufficienti judicio malè judicet de mariti conſcientia, 6. Si ſine juſta cauſa debitum neget, v. infrà *l*. 6. 7. Si ingerat in adminiſtrationem domus ſine juſta cauſa, qualis eſt, ſi v.g maritus prodigus bona familiæ dilapidet. Sylu. Trull *c*.1. *d* 4. *n* 18.

3 Peccat graviter maritus, 1. Si verbis contumelioſis, vel infamatoriis afficiat uxorem, 2. Si impediat illam circa præcepta Dei vel Eccleſiæ ſine juſta cauſa. Sayr. *l*.7.*c*.7. Navarr. *c*.14. Si verò impediat etiam ſine cauſa, circa ea bona, quæ conſilii tantùm, ut eſt confeſſio, communio, &c. communiter tantùm peccat venialiter, niſi conſtet quod magnam ex iis utilitatem percipiat. Sayr. Fil. Bon. *q*. 1. *p*. 7. Trul. 3. Si cædat graviter, moderatè tamen caſtigare verbis, vel etiam ex gravi cauſa moderatis verberibus habita ratione conditionis, & ſtatus, quandoque poteſt, 4. Si alimenta neget niſi tamen uxor à conſortio mariti propria culpa diſceſſerit, 5. Si negligat gubernationem domus, & rem familiarem, 6 Si uxori non cohabitet, vel ſine juſta cauſa diù abſit, 7. Si cùm poſſit, alimenta non procuret, vide Filliuc. *n*. 140. *&* 141. Nau. *c*.14 *n*.9. Tol *l*. 5.*c*.2. Sanc *l* 10 *de matr. disp*. 18 *n*.16. Bon *p* 7.

DUBIUM VI.

Quæ obligatio Parochorum erga ſuos?

Reſp Curatus, ſive Parochus jure divino tenetur.

1 Reſidere in ſua Parochia. Trid. *ſeſſ* 23, *c*. 1. *de ref*. Barb. *de off. Parochi c*.8 *n* 1. alioqui in conſcientia fructus non facit ſuos, teneturque pro rata abſentiæ reſtituere fabricæ Eccleſiæ, vel cauſæ piæ. Poteſt tamen ex juſta cauſa, & licentia Epiſcopi ad breve tempus abeſſe. v Nau *c*.25. Azor *t* 2.*l*.2.*c* 4 Poſſeu. Barb. Trull. *l*. 4.*c* 2.*d*.8.

2 Tenetur adminiſtrare Sacramenta, quoties, & quanto cum periculo, v. infrà, & Bon. *p*.1.*d*.4. *q*.3.*p*.2 Poſſeu. Barb *ll.cc*.

3 Orare pro populo, & celebrare, ut populus audiat Miſſam: quam etiam teneri eam eidem applicare diebus ſaltem feſtis, & aliquot aliis, docet Tol. *l*.3.*c*.5. Sed negant Suar. Con. *in* 3.*p*.*n* 83.*a*. 1.*d*.1. cum nulla jure id cautum ſit, v. Bon *q.ult*. Barb. *l.c*.

4 Docere populum concionando, arguendo, &c. per ſe vel alios, Tol. 5.*c*.5. Poſſ. Barb Trull. *ll.cc*, v. ſuprà.

5 Tenetur ſingulis diebus Dominicis & feſtis ſolemnibus populo doctrinam Chriſtianam explicare, per ſe vel per alium, ut conſtat ex Trident, *ſ*.24,*c*.4 *de reform*. idque ſub gravi obligatione etiam juris divini, ob ſummam neceſſitatem, propter quam eos ab Epiſcopis, aliiſque Prælatis ad id cogi poſſe ſub pœna excommu-

mu-

municationis (omneſque alios ut eam audiant, dicant, & ſciant) docet Trull. *l* 1. *c.* 1. *d.* 4 *n* 7. & 8. Bald. *t.* 2 *l.* 1. *d* 48. ex Sanch. Pal. Barb. &c.

6 Tenetur infirmos viſitare, pauperum curam habere, peccata corrigere, &c. de quibus Poſſ. *tom.* 2. *l.* 20. *ſ.* 5. *ſ.* 3. Barboſ. *c.* 7. Vide ſuprà.

DUBIUM VII.

Quæ obligatio Præceptorum, & diſcipulorum?

Reſp. Inter præceptores (idem eſt de Pædagogis) & diſcipulos eſt quodammodo eadem obligatio, quæ inter parentes, & liberos: Unde reſolues.

1 Diſcipuli peccant, 1. Si præceptoribus, & pædagogis non exhibeant honorem, & reverentiam, 2. Si non obediant in rebus pertinentibus ad ſtudia, & bonos mores, 3. Si eos convitiis, vel contumelioſis verbis traducant, 4. Si negligenter ſtudeant, ſcholarum aut ſtudiorum tempore luſui vacent, vel otio, 5. Pecunias parentum dilapident, vel inutiliter expendant, 6 Malo fine ſtudeant, 7 Gymnaſii ſui leges, vel Academiæ ſtatuta (ſi quidem ea ad peccatum obligent) non ſervent, 8 Scientias ſuperſtitioſas aut vetitas addiſcant, vel libros prohibitos legant, 9. Stipendium debitum doctori ſuo non ſoluant, cùm poſſint, vide Nau. *c.* 23. & 25. Fil *t* 28 *p.* 8 *c.* 10. *q.* 1.

2 Magiſtri, & Pædagogi peccant, 1. Si peccata diſcipulorum diſſimulent, & non corrigant quando poſſunt, 2. Profectum eorum in literis non ſedulo promoveant, 3 Non doceant bonos mores, 4. Si ex propoſito falſa doceant ut vera, vel ſuperſtitioſa, & ſaluti noxia, 5. Non ſtudeant ipſi ut officio ſatisfaciant, 6. Si ſtipendium exigant majus juſto, vel quàm Gymnaſii leges, aut conſuetudo permittant, 7. Doctoratus inſignia negent dignis, vel indignis conferant, quod Nau. dicit eſſe mortale; præſertim in Theologia, Jure Canonico, Civili, & Medicina: nam in Philoſophia fortè veniale tantum eſſe cenſet Cajet. V. *Doctores*, 8. Si diſcipulis malo ſint exemplo, 9 Si malis moribus imbutos, & qui aliis pernicioſi ſunt, ad ſcholas admittant, vel ex iis dimittant, v. Trull. *l.* 4 *c.* 1. *d* 11.

TRACTATVS IV.
De V. & VI. Præcepto.
CAPVT I.
Quid quinto Precepto prohibeatur?
Non occides.

PRohibetur hominis occiſio, mutilatio, verberatio, aliaque ſimilis afflictio injuſta; de qua quæritur: quæ, & quando ſit injuſta?

DVBIVM I.
An aliquando liceat occidere, vel mutilare ſemetipſum?

Reſp. Abſque divina authoritate non licet ſeipſum directè, & ex intentione occidere. Ratio eſt, quia eſt contra charitatem ſui; & fit injuria Reip. & Deo, qui eſt ſolus directus, & abſolutus Dominus humanæ vitæ. Dixi 1. *abſque authoritate Divina* præter Sampſonem, & quoſdam Martyres, qui ſeipſos occiderunt, vel ex divina iſpiratione, vel inculpata ignorantia. Dixi, 2. directè; quia indirectè quandoque licet ſe occidere, hoc eſt, aliquid facere vel omittere, ex quo præter intentionem mors certo ſequitur; quia præceptum conſervandi vitam utpotè affirmativum, non ſemper obligat ſed poteſt omitti propter bonum finem, neceſſitatem, vel magnam utilitatem. S.Th.2.2.*q*.64.*a*.5. Fil. *hic t*.29. *c*.4 *q*.5. 5. & Bec 2.2.*t*.3.*c*.7.*q*.8.

1 Miles poteſt, imò tenetur perſiſtere in ſtatione, etſi moraliter certus ſit ſe occidendum C. Lugo *d*. 10. *q*.1. Idem poteſt ad evertendam turrim hoſtilem, aut perdendos hoſtes, pulverem incendere, etſi ſciat ſe obruendum; uti, & navem mergere, vel incendere, ne hoſtis ea potiatur, cum gravi Reipub damno, ut docent Leſſ. *l*.2 *c*. 9 *n*.32. Fagund. *t*.1.*l*.5 *c*.11. Similiter licet ſe obiicere telo vel ictui, ad ſervandam vitam Principis, amici ad mortem injuſtè damnati vices ſubire Leſſ *l*.1.*c*.9.*n*.30 vel in naufragio tabulam cedere, ex Tol. Leſſ *l.c*. Lopez *p*.1.*c* 65 Item ſervire peſte infectis, vel ad fugiendum incendium ex alto ſe, præcipitem dare, cum certo periculo mortis. Leſſ. & Fill *l.c*. Laym. *c*.1.*num*.3. C. Lugo *diſp*. 10. *ſ*. 1. Vbi tamen everſionem illam turris, & combuſtionem navis (ſiquidem nulla ſit ſpes evadendi) timidè, & nonniſi ex graviſſima, v.gr. boni publici cauſa, videtur concedere, v.*num*.51.52.&c. Malderum *t*.3.*c* 1.*dub*.19. Dian. *p*.5.*t*.4. *Reſ*.26. Fagundez *p*.5.*c*.11.*n*. 6. *& ſeq*.

3 Etſi Virgini non liceat ad caſtitatem ſervandam directè ſe occidere, licet tamen ei certo periculo mortis ex exponere,

etiam pro ſola integritate corporali, licet rationabiliter, præſumeret ſe non conſenſuram: quia integritas iſta magni æſtimatur: v. Laym *c.1. n.3.*

3 Reo licet non fugere, imò etiam ſponte ſe ſiſtere judici plectendum; licet poſitivè ſeipſum perimere non poſſit, etiamſi à judice id ei committatur: vid Leſſ.*c.9.d.*6.C.Lugo *d.*10. *de juſt. ſ.*1. *n.*38 contra Vaſq.1 2 *d.*173 *c.*3.

4 Etſi Carthuſianus in extrema ægritudine poſſit ſervare vitam veſcendo carnibus, idque probabiliter ei tum liceat, atque adeò non peccet, qui inſcio præberet cibus ex carnibus; Sanch. Dian.*p.* 8.*t.*7. *R.* 70.) licitè tamen, & laudabiliter etiam tum omittit, cum certo periculo mortis, ut contra Vaſq.& Gran. docet Dian. *p.*5.*d.*8. *R* 32. ex Vict. Lorc. &c quia rationabiliter negligit vitam pro bono communi Ordinis. Cardin. de Lugo *d* 10 *n.*33 contra Azor.& Eſcob. *tom* 6 *c.*7. ubi docet, teneri carnibus veſci, ſi exigit neceſſitas, ita ut aliter vitam conſervare non poſſit: quod Sanc. *p.*2.*conſ.* *l* 5.*c.*1. *d* 35. cum aliis ſex ita diſtinguit ſi neceſſitas veſcendi ſit ab intrinſeco, verbi gratia, morbo, ex quo judicio Medicorum convaleſcere non poſſit, niſi eſu carnium, ait probabilius eſſe, non teneri veſci, (tametſi licitè poſſit) quia morietur naturaliter ex morbo cujus ipſe non eſt cauſa: ſi verò ſit ab extrinſeco (v.g. ſi ob inopiam aliorum ciborum fame moriendum eſſet) teneri veſci, quia mors illa cùm ſit violenta, ipſi imputaretur.

5 Licet tamen vigiliis & inedia moderatè affligere: qui autem advertens vitam iis notabiliter minui, nihilominus continuaret, peccaret graviter, ut notat Laym.*d.*3 *de juſt.t.*3.*p.*3.*c.*1.*n* 5. ex Cai. Etſi hic multi ob bonam fidem, & zelum Deo placendi excuſentur, v.Bon *d.*2.*q.ult ſ.*1.*p.*7 *n.*9 Fil.*l.c.*C.Lugo *de juſt.d.*10.*ſect.*1.*n.*32.33. 36 *&c.* Vbi rectè notat, aliud eſſe procurare abbreviationem vitæ, ſeu mortem poſitivè ſibi afferre; aliud permittere, vel periculum ejus ſubire, vel non adhibere media ad avertendam.

Prius ait eſſe illicitum, v g. pœnitentiis indiſcretis, carniſque macerationibus, vitam notabiliter abbreviare: poſteriùs verò ſæpè licere, ideoque non teneri Carthuſianum carnibus veſci, nec aliquem alium uti pretioſa & exquiſita medicina, ad mortem vitandam; nec ſæcularem relicto domicilio quærere ſalubriorem aerem extra patriam.

6 Excuſantur ægri, qui paulò ante mortem, cauſa humilitatis, vel boni exempli, petunt humi collocari, quia non intendunt vitam abbreviare: v.Vaſ. *l.c.* Addit Lay.*l.*3 *t.*3.*p.*3.*c.*1.*num.*5. non

non teneri quemquam mediis extraordinariis, & nimis duris, v.g. abſciſſione cruris, &c. vitam conſervare; niſi tamen ea communi bono ſit neceſſaria: vide Leſſ. *l.* 7. Sanch. *in opuſc. t.* 1. *l.* 5. *c.* 1. *d.* 34. Ubi dicit, infirmum in periculo mortis, ſi ſit ſpes ſalutis, non poſſe medicamenta reſpuere. Non videtur tamen virgo ægrotans (per ſe loquendo) teneri ſubire manus Medici, vel Chirurgi, quando id ei graviſſimum eſt, & magis, quàm mortem ipſam horret. Eſc. *E.* 7. *c.* 8. ex Turrian *ſum. p.* 1 *c.* 163 *d.* 5.

Reſp. 2. Non licet ſe mutilare, niſi ſit neceſſarium ad conſervationem corporis totius: quia nemo eſt ſuorum membrorum abſolute dominus Leſſ. *l.* 2 *c.* 9. *d.* 14 Unde reſolves.

1 Non licet ſe caſtrare ad conſervandam caſtitatem, vel ſedandas tentationes: quia hoc ad eum finem non eſt neceſſarium. S. Th. 2. 2. *q.* 65. *a.* 1 Leſſ. Mol. Fil. *t.* 29 *c.* 4. *q.* 3. &c.

2 Peccant parentes, qui filios etiam conſentientes caſtrant, ut ſint utiles cantui: 2. Laym. *l.* 3. *t.* 3. *c.* 1.

Quæres. An ſepeliendus ſit in loco ſacro, qui ſeipſum occidit.

Reſp. Id vetant Eccleſiæ Canones: qui tamen non ſunt intelligendi de iis, qui ex furore, amentia, vel paſſione graviſſimæ triſtitiæ, turbata phantaſia, id fecerunt; vel qui ante mortem verè de hoc doluerunt. Quod ſi conſtet quempiam ſeipſum occidiſſe & dubitetur utrum deliberatè, an ex animo turbato factum, in praxi privatur ſacra ſepultura, cum præſumatur ſecundùm opus extremum voluntariè eſſe factum: niſi tamen ex circumſtantiis contrarium colligatur. Si verò dubitetur, à ſeipſo, an ab alio v. g. ſit præcipitatus in aquam, delictum tam atrox & contra naturam non præſumitur ſine evidentibus indiciis. Mol. *t.* 3. *d.* 20. v. Laym *l. c. n.* 8. v. etiam Eſc. *E.* 7. *c.* 8. ubi dicit, eum qui moritur ex vulnere in duello accepto, ſi unius ex locis diſceſſit, non eſſe privandum ſepultura Eccleſiaſtica.

D U B I U M II.

An & quomodo liceat occidere malefactorem?

Reſp. Extra cauſam neceſſariæ defenſionis, de quo infra, nulli id licet, niſi authoritate publica, & juris ordine ſervato, ut patet *Exo.* 22. & *Rom.* 13. Unde reſolves.

1 Non licet marito uxorem, aut patri filiam occidere in adulterio deprehenſas: quia ad id non habent auctoritatem publicam; & leges civiles id permittentes, à jure Canonico ſunt correctæ, tanquam iniquæ. Secùs eſt de proſcriptis, quos occidendi cuivis authoritas publica datur: idque non injuſtè, cùm ad Reip. defen-

ſionem

ſionem ſit neceſſarium. Peccant tamen, qui non ex zelo juſtitiæ, ſed odio aut privatæ vindictæ cauſa faciunt; v. Laym. *l. c.*

2 Peccat Princeps, vel Magiſtratus (regulariter loquendo) ut v. infrà *l.* 5.*c.*3.*d.*1. qui occidi jubet reos non citatos, vel non auditos, vel non damnatos, etſi privata ſcientia conſtet eſſe nocentes: quia ex jure naturæ, actus publicus fieri debet ex ſcientia & authoritate publica: v. Cajet. V. *homicidium* Fil.*t.*29.*c.*2 *q* 6.*n.*27. Bon.*l.c. p.*1.*n.*7.v. & infrà *l.*5.*c.*3.*d.*1.

DVBIVM III.

An, & quomodo liceat occidere privata authoritate iniquum aggreſſorem?

Reſp. Jus naturæ permittit, ut vim vi repellas, & aggreſſorem, qui iniquè eripere tibi conatur vitam, aut quæ ad eam honeſtè agendam tibi ſunt neceſſaria, ut bona temporalia, honores, pudicitiam, membrorum integritatem, prævenias, & occidas; ita tamen ut id fiat animo te defendendi, & cum moderamine tutelæ inculpatæ, hoc eſt, non inferendo majus damnum, nec utendo majore vi, quàm neceſſarium eſt ad arcendum injuriam. Ita communit S. Thom.*q.*64.*a.*7. Mol. &c. Leſſ. *dub* 8.*n* 44. Vnde reſolves.

1 Non licet reo occidere miniſtros juſtitiæ, à quibus ad carcerem, vel ſupplicium trahitur: uti nec licet id præſcripto; ut notat ex communi: Laym.*l.*3.*r.*3 *p.*2. quia non ſunt iniqui aggreſſores.

2 Etſi ob contumeliam aliquam, v. g. ſi viro honorato dicatur (mentiris) non liceat alterum occidere, eò quòd aliter repelli poſſit, ac ſoleat; Leſſ. Azor. Hurt. &c. Dian. *p* 5.*t.*4.*R* 12.& 13. licere tamen, ſi aggreſſor fuſtem, vel alapam viro valde honorato impingere conaretur, quam aliter avertere non poſſet, docent cum Dian. *l. c.* R.4 Leſſius, Hurt. & alii 12. verum & hoc videtur in praxi periculoſum.

3 Si fuſte, vel ſolo vulnere, vel amputatione brachii, vel aliter arcere, injuſtam vim potes, non licet occidere. Vnde ſi quis ſit perſona talis, cui non ſit dedecus fugere, debet fugere potiùs, ſi poteſt, & ſalvare ſe: ſecus autem, ſi turpe ſit fugere, v. g. viro nobili, vel officiali bellico; niſi rurſus hìc & nunc id tali turpe non eſſet, ob præſtantiam invaſoris, vel alias ejus qualitates, v. g. quia ebrius eſt, vel amens; talem enim occidere non licet, quando potes fugere. Mald. Dian *p* 5 *tom.* 4 R. 9. vide Lay. *l.* 3 *p.*3.*c.*3.

4 Non licet occidere furem, ob res exiguas, licet autem, ſi quis auferat honorem valdè notabilem, aut bona magni momenti; niſi tamen alia via verbi gratia, juris, vel aliter, arceri aut recu-

recuperari poſſint. Quare quando jura ſignificant furem nocturnum occidi impunè, non autem diurnum, præſupponunt, quod plerumque nocturni non poſſint aliter arceri: diurni autem poſſint. Alioquin enim, ſi nocturnus poteſt capi, non debet occidi: & ſi diurnus non poteſt capi, nec repeti ab eo, quod aufert, niſi occidendo, id licet: ea tamen non debent eſſe parvi momenti, & minimùm unius aurei, ſecundùm Molin. *t.* 4. *t.* 3. *d.* 16. *n* 7. v. Lay. *c.* 3. vel potiùs ſecundùm alios apud Dian. *p.* 5. *t.* 4. *R.* 18. duorum: quanquam & hoc Dian. *l. c.* nimis laxum videatur: imò Bonc. *de reſt.* rem non magni valoris, hic cenſet, etſi ſit trium vel quatuor aureorum. Si tamen talem (fur v. g.) uſurpet, vidente ac reſiſtente domino, aut cuſtode, aut huic vim faciat, verbi gratia, repetentem incipiat ferro invadere, permittunt cædem Bon. Dian. &c. *l. c.* uti etiam, ſi dubium ſit, an res poſſit aliter ſalvari aut recuperari? Bon. *l. c.* quia nemo inquit tenetur ſe exponere periculo amittendi res ſuas, vide Laym. *c.* 1. Navarr. Leſſ. Dian. *loc. cit.*

5 Probabilius eſt, hæc etiam licere Clericis & Religioſis, ob bona temporalia. Jura verò in contrarium afferri ſolita, intellige, quando non ſervatur moderamen inculpatæ defenſionis. Laym. *l. c.* Tan. *t.* 3. *d.* 4 *q.* 8. *d.* 4. Eſcob. *E.* 7. *c.* 8. ubi etiam docet ex Tan. *t.* 3. *d.* 4. *n.* 68. licere virgini occidere invaſorem pudicitiæ, ſi violationem nequeat aliter evadere.

6 Cùm tamen iniquus aggreſſor ſit in periculo ſalutis, poteſt quis ex charitate ei parcere, & injuriam potiùs pati: ſed non tenetur, eò quòd alter ſua malitia ſit in iſto periculo. Laym. *ibid.*

7 Non licet occidere, ſi injuria jam eſt contracta, vel agreſſor jam fugit: quia id non eſſet ſe defendere, ſed vindicare, ut docent Toletus, Rodriquez. Sed Henriquez, & Nauar. *cap.* 15. *num* 5. Fernandez *p.* 1. *c.* 9 *d.* 1. dicunt, ſi læſus magnam faceret jacturam honoris, niſi fugientem mox perſequeretur, poſſe eum perſequi, & percutere, quantum eſſet ſatis ad defenſionem honoris. Quod Layman, Bonac. Leſſ. Filliucc. Cardin. Lugo, &c. putant practicè vix poſſe fieri, ſine vindicta: etſi ſpeculativè videatur eſſe probabile, vide Dian. *p.* 2. *t.* 3 *miſc.* R. 19. Concedit tamen Card. Lugo, Mól. Leſſ. &c. cum Dian. *p.* 8. *t.* 7. *R.* 47. licere furem fugientem, verbi gratia, cum equo tuo, conficere telo vel ſagitta: quia invaſio adhuc durat. Etſi verò id non liceat, poſtquam in tutum ſe recepit, ſi tamen per judicem non poſſis recuperare rem tuam, potes ingredi locum ubi illa detinetur, eamque tibi vindicare, & ſi alter vi impediat

pediat, vim vi repellere. Tan. Leſſ. Mald. Hurt. Dian. *p.5. t 4. R.37.* & *p.8 t.7. R.47.*

8 Licet quoque occidere eum, de quo certò conſtat, quòd de facto paret inſidias ad mortem, ut ſi uxor v.gr. ſciat ſe noctu occidendam à marito, ſi non poteſt effugere, licet ei prævenire, Nau. Leſſ. *n.45.* Fill. *n 39.*

9 Hinc etiam dicunt alii, ut Sanch. 2 *moral. cap.29* & alii, licere occidere eum, qui apud Judicem falſa accuſatione, aut teſtimonio, &c. id agit, undè certò tibi conſtat, quòd ſis occidendus, vel mutilandus, vel etiam (quod alii difficiliùs concedunt) amiſſurus bona temporalia, honorem, &c. quia hæc non eſt invaſio, ſed juſta defenſio, poſito quod de alterius injuria tibi conſtet, nec ſit alius evadendi modus. Leſſ. tamen Fil. & Laym. non audent id defendere; propter periculum magnorum abuſuum: v. Eſc. *Ex. 7. c. 8.* Hurtad. Lug. *d 10. ſ 7.* Dian. *p 8 tract. 7. R. 52.*

10 Quodcumque quis juxta ſupradicta habet jus alium occidendi, id poteſt etiam alius pro eo præſtare, cum id ſuadeat charitas. Filliuc. Tan. *tom. 3. d 4. q 8.* Molin. *d.18.* An autem & quando ad hoc teneatur, vide Leſſ. *l.2 c.9. d. 13.* Dian. *p.5 t 4. R.9. 14. 20.*

DUBIUM IV,

An aliquando liceat occidere?

Reſp. Directa intentione, & ſcienter, numquam licet, niſi Deus omnis vitæ Dominus concedat: Indirectè autem & per accidens, aliquando licet, utendo nimirum ſuo jure, & dando operam rei licitæ, & neceſſariæ, ac tanti momenti, ut vitæ æquivaleat. S. Th. & DD. comm. undè reſolves.

1 Si Tyrannus minetur urbi excidium, niſi innocens occidatur, id non licet directè. Neque valet, ſicut membrum licet abſcindere pro ſalute corporis, ita & civem pro Repub. quia homo eſt tantùm pars moralis Reipub. à qua non accipit eſſe, & vivere, ſicut membrum corporis à corpore. Molin. *tom 4 t 3. d.10.* Leſſ. Fill. &c.

2 Poteſt tamen Reſpub. eo caſu talem cogere, ut Tyrannum adeat, & ſi nolit, tradere; cùm ex charitate & juſtitia legali teneantur vitam exponere pro Repub. Undè ſi id renuat; fit nocens. Neque hoc erit cooperari ejus morti, ſed tantùm permittere; cùm traditio de ſe ſit indifferens, & mors tantùm ſequatur indirectè, & præter intentionem Reip. Mol. *l.c.* Leſſ *l.2 c.9. d.7.*

d.7. Fill. *t* 20. *n.* 11. Lay. &c. Limitat autem C. Lug. *d.* 10. *de juſt.* ſi innocens ſit ſubditus, vel peregrinus teneatur mori pro Reip. aliena.

3 Si fugere non poſſis mortem, perſequente hoſte, niſi per viam anguſtam, qua quiſpiam iſtic ſedens eſſet obterendus, licet nihilominus, dummodò tamen, ſi infans eſt, ſit baptizatus, ut monet C. Lugo & Eſcob. *Ex. 7. c.* 8. fugere cum ejus periculo & interitu, præter tuam intentionem. Leſſ *n.* 59. Fill. *n.* 36.

4 Similiter ad expugnandam urbem, & victoriam reportandam, ſi neceſſarium ſit, licet tormenta in eum locum dirigere, ubi multi ſunt innocentes: quia horum mors præter intentionem ſequetur. Leſſ *l. c.*

5 Non licet occidere obſides, etſi qui eos miſerunt, non ſervent fidem: quia ſunt innocentes. Bon. *t.* 2 *d.* 2. *q. ult.* § 3. *p.* 7. Dian. *p.* 5. *t.* 4. R. 35. contra Azor. &c.

Quæres. An aliquando liceat procurare abortum?

Reſp. Quicumque malitioſè in ſe vel altero curat abortum, peccat graviter, ſive fœtus ſit animatus, quia eſt verum homicidiũ; ſive non, quia tendit ad deciſionem hominis, & eſt contra naturam generationis. Leſſ. *l.* 10 *n.* 61. Si tamen ad vitam matris conſervandam omnino ſit neceſſarium, ſequentes Regulæ tenentur. 1 Si fœtus mortem matri allaturus ſit probabiliter, necdum ſit animatus anima rationali, (animari autem communiter ajunt, mares die quadrageſimo, femellas verò octogeſimo, quæ res valdè incerta eſt) quidam permittunt, etiam directa intentione expelli, ut Sanc. *l.* 9. *de mat. d.* 20. *n* 9. & 10. Henr. &c. contra Leſſ. *l.* 2. *c.* 9. *d* 6. & alios, quorum ſententia in praxi ſuadenda: quorſum enim directè expelles, cùm indirectè liceat, & ſufficiat. 2. Si verò fœtus ſit animatus, materque judicetur moritura cum prole, niſi medicinam ſumat, licet eam ſumere, & ſecundùm quoſdam tenetur, intendendo directè ſuam tantùm ſanitatem, etſi indirectè, ac conſequenter deſtruatur fœtus: quia in pari neceſſitate mater poteſt magis proſpicere ſibi, quàm proli. 3. Si verò cum morte matris, ſpes vitæ & baptiſmi prolis affulgeat, tenetur mater, ſecundùm pleroſque, ſub mortali, abſtinere ab omni remedio deſtructivo prolis, quia tenetur vitam corporalem exponere, pro extrema neceſſitate ſpirituali infantis. Contrarium tamen docet Lud. Lopez: quod Sà V *Charitas* dixit eſſe probabile, v. Leſſ *l. c.* Sanc. Fil. *t.* 29. *c.* 6. *q.* 1. Bon. *tom.* 8. *n* 3.

D U-

DVBIVM V.
De Duello, & Bello.
ARTICULUS I.
Quid ſit, & an liceat Duellum?

Reſp. Duellum eſt duorum (vel ſubinde etiam plurium) certamen, quod ex condicto, uno indicente & altero acceptante, ſuſcipitur: ita ut, id, non ſit vitam defendere, ſed exponere periculo. Quod etſi communiter ſit mortale peccatum, licitum tamen eſt ex juxta cauſa, quæ ſemper eſt attendenda, vid. Trident. *ſeſſ. 25. c. 19. de reform.* Sanc. 2. *mor. c. 39* Item de pœna duellantium: v. infrà *de excomm. &* Sanch. *l. c.* Unde reſolves.

4 Duellum non eſt licitum ad indagandam veritatem, vel juſtitiam, vel purgationem objecti criminis, aut litem terminandam: quia eſt fallax, imò ſuperſtitioſum medium ad eum finem, cũ etiam innocens homicidium & facere, & pati poſſit. Trul. *l. 5. c. 2. d. 13. n. 12.*

2 Neque ob inimicitias, aut ad injuriam vindicandam, neque ob ſolam oſtentationem virium, aut delectationem.

3 Nec item ad evitandam ignominiam: quia apud bonos, & prudentes honorem non perdet; imò nec apud alios, ſi provocanti dicat, ſe eum non æſtimare dignum, cum quo congrediatur, contra leges divinas & humanas. Interim iturum ſe in dies liberè ſuas vias, paratumque ſemper fore & nunc eſſe, contra quamvis invaſorem ſe tueri. Trull *l. c. n. 4.*

4 Duellum licet acceptare vel offerre ad conſervandam æſtimationem exercitus apud hoſtes, eoſque debilitandos; vel ad terminandum bellum cum minore damno, v. Sanc. *l. c.*

5 Acceptare item licet, ſi quis alias te occiſurus, concedat tamen arma, ut ſic fortunam experiaris, quia eſt tantùm defenſio, poſitoque quòd aliter non poſſis evadere. Similiter, ſi Judex duos ad mortem damnatos vellet duello congredi: quia alter alterius eſſet conſtitutus miniſter juſtitiæ. Trull. *l. c.*

6 Denique ſi vir nobilis in aula regia, vel militaris in caſtris, provocatus ſiſteret ſe, meræ defenſionis gratia, cum ſpe prævalẽdi, privãdus alioqui, ob ſuſpicionẽ ignaviæ; dignitate, officio, vel favore Principis, non audet eum damnare Lay. *l. 3. to. 3 p. 3 c 3.* eumdem excuſat Hurt. *3. 2. d. 170. ſ. 8 §. 76.* Leſſ. *c 9. d.* 8. Fill. *c. 8 q. 6.* & Nau. *c. 16.*

ARTICULUS II.
An, & quouſque liceat bellum?

Reſp. Bellum defenſivum, quo ſcilicet vis injuſta repellitur licet etiam privata authoritate, offenſivum verò quo vis infertur

ut

ut liceat, tres conditiones requirit, 1. Ut geratur authoritate Principis, vel Magiſtratus, nullum agnoſcentis Superiorem; qualis eſt Papa, Imperator, Reges, & quædam Reſpub v. gr. Venetorum, Genuenſium, &c. 2 Ut adſit juſta cauſa, eaque gravis, v. g. neceſſitas boni communi, & quietis conſervandæ, recuperatio injuſtè ablatorum, coercitio rebellium, defenſio innocentum, &c. v. Lay, hic, & Mol. *t.* 1. *d.* 104. Dian. *p.* 6. *t* 4. *R.* 3. 3. Ut fiat ex recta intentione, hoc eſt, non ex odio ſed ex amore boni communis: quamquam ſi hæc ultima ſola deſit, non ſit obligatio reſtitutionis. Ita comm. cum D. Th. *q.* 41. Laym. *l.* 2. *tr.* 3 *c.* 12. unde reſolves.

1 Si quis juſtum bellum gerat, non poteſt alter licitè ſe defendere: quia circa eandem rem non poſſunt duo habere contraria jura. Fieri tamen poteſt, ut neutra pars peccet, ob ignorantiam invincibilem. Fill. *n.* 185.

2 Tenetur Rex, antequam bellum incipiat, omni diligentia curare, ut certus ſit de ejus juſtitia, & gravi cauſa. Ad quod ſequentia conducent, 1. ut curet habere non tantùm peritos, ſed etiam bonos Conſiliarios, 2. ut attendat, an etiam à ſuis impediantur, vel intervertantur literæ aut inſtructiones ad ipſum, 3. Si non tantùm à ſuis Conſiliariis, ſed etiam à diverſis Theologis curet juſtitiam belli, ſecundùm leges Evangelicas examinari, & liberè edici, 4. Si auditis omnibus, ipſe quoque coram Deo illam examinet, ſtatuatque id quod in puncto mortis ſe feciſſe vellet. Denique licèt ſufficiat opinio probabilis eſt juſtitia belli, ſi tamen juſtitia maneat æqualiter dubia, & alter ſit in poſſeſſione, non licet ei bellum indicere, cùm melior ſit conditio poſſidentis. Fill *t.* 29 *c.* 9 *q.* 4. Trul. *l.* 5. *c.* 2 *d.* 3. ubi cum Dian. *p* 4. *t.* 4. *R.* 72 docet licere etiam Principi concedere repreſſalia, ſervatis tamen conditionibus certis, quas vid. apud Pal. *t.* 1. *c* 6. *d.* 5. *p.* 4. & hic infrà *ar. ſequ.*

3 Perſpecta juſtitia belli debet ea proponi parti adverſæ, quæ ſi offerat competentem ſatisfactionem, non debet bellum inchoari. Imò, ut probabilius eſt, ſi cœptum ſit debet, ſi non ex rigore juſtitiæ, ſaltem plerumque ex charitate mox finiri. v. Molin. ſuprà *d.* 103. Trull. *l* 5. *c.* 2 *d.* 3.

4 Poteſt Princeps pro ſatisfactione petere reſtitutionem ablatorum, & expenſarum, item aliquid in pœnam illatæ injuriæ. Dunal. Hinc poteſt victos privare bonis, etiam innocentes, tributa eis imperare; extruere arces, &c. quæ ad ſecuritatem ſunt neceſſaria. Con. Dia. *p* 6. *t.* 4 *R* 29.

5 Principes tenentur ſtipendia ſolvere militibus: alioqui tenentur

nentur compenſare damna, tum ipſis militibus, tùm aliis, qui ab iis damnum acceperunt. Con. Pal. Dian *p 6. t. 4. R. 19.*

6 Tenentur etiam aliquando Principes Catholici à bello, alioqui per ſe juſto, abſtinere; ſi indè oriturum ſit ſcandalum, & ſpiritualis ruina multorum, ac detrimentum Eccleſiæ: v. Pal. Dian. *p. 5. t 4. R. 7.*

Etſi per ſe loquendo, in bello juſto liceat advocare infideles in auxilium, per accidens tamen ſubindè, imò plerumque non licet, ratione ſcandali, ut periculi in fide, v. gr. ne ſubditi pervertantur, ſacra profanentur, &c. Reg. *t. 2. l. 21. n* 100 Fil. 181.

8 Similiter licet alteri Principi, etiam alterius fidei, in bello juſto auxilium ferre; niſi tamen ſit periculum ſcandali, incrementi hæreſeos, & damni veræ fidei, vid. Co...*tri de Charitate, d. de Bello.*

9 Duces, Tribuni, Centuriones, aliique Officiales peccant tenenturque ad reſtitutionem. 1. Si pauciores habeant milites, quàm in ſolutione ſtipendii exhibent. 2 Quando debent ex Officio commeatum curare, & dant militibus cibum, vel potum corruptum, ex quo morbi oriantur. 3. Si in tranſitu per regiones, accipiant pecunias à variis pagis, ne iſtic pernoctent, aut morentur. 4. Si uni militi dent plura ſyngrapha ad domos diverſas. Molin. Becan. Dian. *p. 6. t. 4 R. 27. & 28.* 5 Si ſtipendium militibus ſubtrahentes, permittant extorquere ab innocentibus neceſſaria.

10 Miles, qui in bello, juſto, & injuſto paratus eſt mereri ſtipendia, eſt in malo ſtatu; & incapax abſolutionis, niſi mentem corrigat: & quidem ſimiliter in bello injuſto tenetur ad reſtitutionem damnorum; niſi inculpabilis ignorantia excuſet: tunc enim ſufficit reſtitutio eorum, quæ in ſpecie habet, vel eorum in quibus factus eſt ditior: v. infrà.

11 Si vocatus ad bellum ſit ſubditus Principis qui in bellum gerit, aut ab eo antè conductus, non tenetur inquirere de juſtitia belli, quandiu nulla vehemens ſuſpicio occurrit in contrarium, quæ poſitivè reddat dubium: quia præſumere pro ſuo Principe, cui in dubio debet obedire, ejuſque authoritas plerumque illi ſufficiet ad formandum etiam poſitivè judicium probabile, de juſtitia cauſæ, ne cum dubia fide operetur: v. C. Lugo *d.* 18 *de juſt. ſ* 1 *n* 21. Si verò non ſit ſubditus, tenetur prius inquirere, & poſteà ſaltem probabile formare judicium bellum eſſe juſtum. Molin. *d* 113. Fil. *n.* 181. Laym. *l. 2. t 3. c. 12. n.* 8. Azor. Mald. Regin. contrà quoſdam apud Dian *t. 2. t. 5. miſc. R. 96 & tom. 3. R. 7* C. Lugo *l. c.* Eſcob. *E. 7. c. 8.*

12 Aliàs intelligens bellum eſſe injuſtum, in quo eſt, non poteſt abſolvi, niſi velit, quamprimùm poteſt, curare dimiſſionem, & interea abſtinere ab actibus hoſtilitatis, v.g. cæde, præda, &c. vide Laym. *l.2.t.3.c.12.* An autem talis poſſit occidere militem hoſtilem ſe invadentem; v. Eſc. E 7. c. 8.

ARTICULUS III.

Quid in bello juſto liceat?

Reſp. Etſi circà hoſtes in bello juſto liceat ea omnia facere, quæ ad finem belli ſunt neceſſaria; v.g. occidere, ſpoliare, &c. innocentes tamen (quo nomine intelliguntur pueri, qui arma geſtare non poſſunt, mulieres, ſenes, Religioſi, Clerici, peregrini, mercatores, & ruſtici) directè vitâ ſpoliari non poſſunt, bonis tamen externis poſſunt, ſi ſint pars Reip. hoſtilis, aliterque finis belli obtineri non poſſit, Mol. Bel. *p.2.c 10. 11.* & *12.* Laym. Fill. *n.191.* &c. Ratio eſt, quia cùm ſint pars Reip. poſſunt propter hujus delicta puniri, in iis bonis, quæ Reip. dominio ſubſunt. undè reſolves.

1 Per accidens licet aliquando comburere etiam Eccleſias, & hoſtes ex iis extrahere, in iis ſpoliare & occidere, ſi v. gr Eccleſia velut caſtro ad repugnandum utantur. Sylv. V. *bellum n* 11. Sà, Bon. *p ult.* §. *3.*

2 Contra hoſtem licet uti inſidiis, & ſtratagematis, dummodò abſint mendacia: etſi etiam hoc v. g. quando exploratores ſe fingunt amicos, non ſit mortale. Ea verò ad quæ cavenda nulla prudentia datur, v.g. veneno inficere puteos, aquas, glandes, ſunt contra jura belli, nec licent. Mol *d.* 111.

3 Fides hoſti data ſervanda eſt, niſi vel coactus dederis, vel in grave detrimentum cederet Reip. aut Religionis, aut ſi hoſtes eam non ſervent; aut denique conditiones, ac circumſtantiæ planè ſint mutatæ. Dual. Pal. Dian. *l.c. R.10* vide etiam Lay. *l.2.t.3.c 12.*

4 Capti in bello, etiam ex parte capientium juſto, niſi obſtet ſcandalum, aut ſpecialis promiſſio, poſſunt fugere. Capti verò in bello ex parte capientium injuſto, & fugere, & bona hoſtium ſecum auferre poſſunt. Lay. *l.2.t.3 c.12. n.16.* An obſides liceat occidere, vide ſuprà *d.4. c.5.*

5 Poteſt quidem aliquandò (raro tamen, & nonniſi ob cauſas graviſſimas) dari urbs in prædam, milites tamen privata authoritate prædas agere, aut hoſtibus damna inferre non poſſunt, quia ſunt executores tantùm & miniſtri, vid. Sà, *V. bellum,* Layman *hic t.3. c 12* Fill. *n.198.* Dian *p. 6.t.4 tcto,* dum autem urbs ſpoliatur injuſtè, gregarios milites tantùm teneri ad damnum, quod ipſi intu-

intulerunt, probabile eſſe, docet Dia. *l.c. R.32.* ex Sylu. Navarr. &c. Item *p 3 t 3. R.86.* v infrà *t.4. c.2. d.3.*

6 Milites peccant cum onere reſtituendi; ſi à ruſticis, aliiſve apud quos hoſpitantur, vel per quorum loca tranſeunt, auferant, aut invitis extorqueant, vel etiam donata accipiant (niſi conſt.t omninò liberè fieri: ſiquidem donationes iſtæ plerumque non ſpontaneæ, ſed coactæ ſunt) præter ea, quæ ex conſtitutione Principis iis debent ſubminiſtrare: niſi tamen ſint in extrema, vel ſaltem gravi neceſſitate. Molin. Con. Palaus, Bec. &c. Dian. *p.6 t.4. R 26.*

7 Repreſſalia licita ſunt his conditionibus. 1. Ut manifeſtè conſtet cives alterius Reip. feciſſe injuriam. 2. Ut Superiores illorum rogati recuſent adminiſtrare juſtitiam 3 Ut conſtet eos culpabiliter id recuſare. 4. Ut Princeps ſupremus cauſa cognita id concedat. 5. Ut non inferatur plus damni, quam juſta ſatisfactio requirit. 6. Ut non concedantur in perſonas Eccleſiaſticas. Molin. Dian. *q 4. t.4 R 72.* ex 18. aliis.

Quær. Ad quem pertineant bona hoſtibus erepta? Reſp 1. Immobilia cedunt Principi, aut Reipublicæ: mobilia fiunt capientis niſi conſuetudo habeat, ut pars cedat Principi, & Communitati 2 Jure Cæſareo, niſi conſuetudo ſit contraria, bona ablata juſto bello, qui ea injuſtè poſſidebant, fiunt capientium, poſtquam ea in ſua præſidia deportarunt: Valent. *t 3. d. 4. q.18. p.3* Molin *d.*18 & Hurt. *t.2. d.169. ſect* 12. *ſ.* 119. ubi requirit, ut una ſaltem nocte poſſederint. Vide etiam Sylveſt. Bonac. *l. c.* de peccatis in bello committi ſolitis. Trul. *l.2. d.*10 *& ſeqq.* Dian *p 6. t 4 R.23.* ubi contra Durand. docet hanc ſententiam eſſe in praxi tutam.

CAPUT II.

De VI. Præcepto & IX.

Non Mœchaberis, &c. Non concupiſces, &c.

CONjungo hæc duo Præcepta, quia utroque idem explicitè vel implicitè prohibetur, ſcilicet peccata impudicitiæ, & Luxuriæ. Eſt autem luxuria inordinatus appetitus, vel uſus delectationis, ſenſus venerei, qui fit cum commotione ſpirituum generationi ſervientium, circà partes corporis venereas; ità ut appetitus vel delectationes aliæ, etſi etiam ſenſitivæ aut ſenſitivorum, ſi tamen non ſint venereæ, aut venereorum, nec ad ea ordinentur, non ſe dent ad luxuriam, Porrò actus, ſeu peccata luxuriæ, diſtinguuntur in imperfectos, in quibus non intervenit ultimus terminus venereorum, quæ eſt deciſio ſeminis; ut ſunt actus interni deſideriorum, & oblectationum morolarum, qui ſpeciem ſumunt ab

Digitized by Google

objectis, & perfectos, ac conſummatos, qui terminum jam dictum habent adjunctum. Qui rurſus ſunt duplices. Alii enim ſunt naturales, qui naturæ non repugnant, nec ſpecie differunt in ratione luxuriæ (etſi per deformitatem ſuperadditam aliquando ſpecie differant) v. gr. adulterium, inceſtus, &c. Alii innaturales ſunt ſeu contra naturam, in quibus conditiones à natura inſtitutæ, v. g. identitas ſpeciei, vas debitum, &c. non ſervantur. Et hi etiam in ratione luxuriæ differunt ſpecie, quæ in illis variatur ſecundùm modos, quibus committuntur naturæ repugnantes.

DUBIUM I.

An, & quanta peccata ſint, oſcula, amplexus, tactus, verba obſcœna, & ſimilia, extra matrimonium?

Reſp. Ad id dignoſcendum, diſtinguenda eſt in primis intentio & delectatio venerea, & venereorum, ab intentione & delectatione ſenſitiva, & ſenſitivorum aliorum, quæ conſiſtit in quadam proportione, & conformitate rei tactæ cum organo tactus. Deinde ſciendum, intentionem & ſenſum venereorum eſſe mortalem, & excludere à regno cœlorum, ſecundùm Apoſtolum ad Gal. 5. Unde reſolves.

1 Oſcula, amplexus, aſpectus, tactus, & ſimilia, ſi extrà matrimonium fiant, ex intentione actus luxurioſi, vel ob delectationem veneram, etiamſi non illam perfectam, quæ eſt in ſeminatione, ſunt tamen ſemper peccata mortalia: quia eo animo, extra matrimonium, ſunt impudica, & natura ſua talis delectatio tendit ad perfectam. Fil. *t. 30. c. 9. n. 174.* Leſſ. *l. 4. c. 3. d. 8* San. *l. 9 d. 46*

2 Tales actus ſunt ejuſdem naturæ cum perfectis, ſivè conſummatis ideòque in confeſſione explicandum, utrum ſint habiti cum ſimili ſexu, an diverſo; cum libera, an conjugata, cognata, perſona ſacra, &c. Leſſ. *d* 15. Sanc. *l. 2 c 2.*

3 Oſcula amplexus, compreſſiones manuum, & ſimilia non obſcœna, ſi fiant tantùm officii, aut moris patrii, aut amoris honeſti, vel benevolentiæ augendæ cauſa, etiamſi delectatio venerea ſuboriatur, (modo in eam non conſentiatur) non ſunt peccata. Leſſ. Fil. *l. c. n.* 171.

4 Si verò iſta fiant ex aliqua veniali vanitate, joco, curioſitate, levitate, petulantia, imò etiam ſenſualitate, ſivè affectu ſenſuali, ac naturali (dummodo non cum delectatione venerea, nec ejus cauſa; & ſi præter intentionem ſuboriatur; ea repulſa, ac tunc abſtinendo ab illis) venialem culpam non excedunt, ut

v. Fil.

v. Fil. *hic*, Leſſ. Sanch *l. c.* Dian. *p.* 4. *t.* 4. R. *136.* Contrarium tamen eſt tutius, ut v. Trull. *l.6. c.1. d.12. n.8.*

5 Idem dicendum de tactu, & aſpectu inhoneſtarum partium corporis proprii, aut commixtionis animalium, non cum animo venereo, ſed ex curioſitate tantum, aut levitate, ſecluſo tamen ſcandalo, & periculo conſenſus venerei. Imò ſi tactus talis, aut aſpectus proprii corporis naturali aliquo, ac non malo fine fiat, ne veniale quidem erit, ut v. g. ſi frictione extinguere velis pruritum non venereum: dummodò tamen abſit periculum pollutionis, aut conſenſus in eam, ſi improviſo præter intentionem fortè obveniret. Leſſ. *n.63* Fil. *n.214* Sanc. *l 9 d.41.*

6 Tactus nudi, & aſpectus partium inhoneſtarum alterius corporis maximè diverſi ſexus, aut concubitus humani ex curioſitate, (nam de neceſſitate aliud eſt) etiam ſecluſo affectu venereo, videntur non poſſe excuſari à mortali, propter gravem indecentiam, & periculum proximum actus venerei: niſi tamen aſpectus fiat ex loco tam remoto, & ita obiter, ut hæc abſint Sanc. *n.23. & 29.* Fil. *n.218.* Laym. &c.

7 Aſpectus verò, & ſubindè etiam (rarius tamen propter periculum adjunctum, tactus, ex petulantia, vel curioſitate, partium inhoneſtarum alterius corporis, ejuſdem tamen ſexus, circa affectum & periculum conſenſus venerei, excuſari poſſe à mortali, ut v.g quando ſimul aliqui natant, vel lavant, ut docet Laym. *l. 3. ſ. 4.* ex Sanch. *l. 5. mor. c. 6. n.* 12. 13 & *n.* 27. *&* 28 Trull *d* 12. *n.* 15. 8. Verba turpia, lectio obſcœnorum, ſpectatio comœdiarum turpium, cantiones inhoneſtæ geſtus, litteræ, & dona amatoria, ſi tantùm fiant ex curioſitate, vel vano ſolatio, non ſunt mortalia: ſecùs tamen ſi fiant vel animo inhoneſto, ſivè venereo. vel cum periculo ruinæ ſpiritualis ſui, vel aliorũ. San. *d.46 q.3.* Fil. *t.30. c 10. q.3.*

9 Choreæ niſi malo fine fiant, aut cum periculo, aliquos, aut ſeipſum incitandi ad libidinem, vel cum alia circumſtantia mala, ſecundùm ſe non ſunt malæ, nec actus libidinis, ſed lætitiæ. Quando verò ſancti Patres eas interdum valdè reprehendunt, loquuntur de turpibus, & earum abuſu, vide Caiet. V. *Chorea*, Fill. *n.223.*

10 Exhibentes comœdias turpes, item facientes libros, aut picturas incitantes ad libidinem, peccant mortaliter: quia ſunt ruina proximi; cùm moraliter certum ſit multos indè ad peccatum incitandos. Fil. *n.* 21. Similiter Magiſtratus, qui permittunt exhiberi turpes comœdias, peccare mortaliter docent Hurt. & concedit Bardell. ſi authoritatem illis præſtent, approbent,

vel tuveant: addit tamen poſſe aliquandò excuſari, ſi ad majus malum impediendum non puniant, & tantùm tolerent. Vide Dian. p. 5 t. 15. R. 82.

11 Perſona ſoluta permittens ſe tangi ab alia, tactu, qui vulgò cenſetur pudicus, ut prehenſio, contrectatio manus, amplexus, & oſcula, juxtà morem patriæ, non peccat; niſi ei conſtet fieri pravo affectu, huic enim cooperari non licet. Docet tamen Fill. etiam tunc admitti poſſe, ne tangens infametur. Admittens autem tactus impudicos, (ut mammillarum & obſcenarum partium) vel oſcula furtiva, & moroſa, vel indecentia, peccat: quia præſumitur affectus malus, v. Fil. l. 30. n. 196. & infrà l. 5. c. 1. d. 2

Quæres. An, & quatenus liceant tactus, aſpectus, &c. inter conjuges, vel ſponſos?

Reſp. 1 Conjugibus licent, ſi referantur ad copulam; ad hanc enim licitè ſe excitant. Aliò autem fine, v. gr. voluptatis cauſa ſi fiant, ſunt peccata venialia: quia matrimonium eos cohoneſtat, ac defectus debiti finis non eſt mortalis; niſi tamen habeantur cum periculo pollutionis: quæ cum iis ſit illicita, eo caſu erunt mortalia, regulariter ſaltem. Sanch. l. 9. d. 46 n. 7. Fill n. 367 & alii.

Reſp. 2 Sponſis tactus impudici non licent, pudici verò in partibus honeſtis, licent, ſi ex iis tantùm intendant delectationem ſenſitivam; ſecus, ſi veneream. Sanc. l. c. n. 50 &c. Bon p. 9. n. 6. &c.

DUBIUM II.

Quæ ſint ſpecies luxuriæ conſummatæ naturales?

Reſp. Eæ dicuntur, in quibus fit commixtio eo modo, quo natura inſtituit; v. g. quandò ſervantur ſexus diverſus, ſpecies eadem, via & modus naturalis, &c. *Ut vide in principio hujus cap.* Unde reſolvitur tales eſſe has ſequentes, quæ ideò in confeſſione ſunt exprimendæ.

1 Eſt fornicatio, quæ eſt concubitus ſoluti cum ſoluta, (hoc eſt, quæ fit libera à voto, matrimonio, religione) ex mutuo conſenſu. Ad hanc reducitur. 1 Concubinatus, qui eſt fornicatio continuata. Undè concubinarius (ſicut & meretrix) ordinariè non debet abſolvi, niſi dimiſſa concubina; aut muliere ſuſpecta, cujus retentio ſcandalum daret, licet cum ea non peccaret. Sanch. *lib. 1 moral. c. 8.* Navar. *cap. 3* Fil. *tract.* 30. *c. 2 num.* 56. 2. Congreſſus cum alterius ſponſa, quæ eſt fornicatio intrà eandem ſpeciem gravior, & in confeſſione aperienda; ſaltem reſpectu ſponſæ, ut docet Rodriqu. *tom. 1 c.* 109. Sanchez *de matrim. t. 1. l. 1. d. 2. n. 6.* Fagund. *t. 2 l. 4. tr.* 3 Fill *t. 2. tr.* 30 *c. 2 num* 53 contra

tra Covar. Vivaldum, Ledeſm Azor. quorum ſententiam, (etiam reſpectu ſponſæ) probabilem, & in praxi tutam, cenſet. Dian. *p.* 1. *tr* 7. *R* 5.

2 Stuprum, hoc eſt defloratio virginis, ipſa invita; quia ſi conſentiat, erit tantùm fornicatio ſimplex, nec circumſtantia in confeſſione aperienda, ut probat Leſſ. & Sanch. *l.* 7. *d.* 12. contra Nau. Azor. & alios.

3 Raptus, cùm ſcilicet perſona aliqua (ſive maſculus, ſive fœmina; ſive nupta, ſive innupta) libidinis cauſa abducitur illata vi, ſive abductæ, ſive iis quorum poteſtati ſubeſt. Si quæ tamen ſponte diſcedat cum Amaſio, inſciis parentibus, non erit propriè raptus. ſed fuga, non addens malitiam ſpecie diſtinctam fornicationi: Lugo *d.*16. *n.*237. Fil. *n.* 110. vide Bon. Idem dicit Dian. *p.* 1 *t.* 7. *R* 37. ex Leſſ. *l.* 2. *c.*19. *d.* 1. Sanch. *de mat. t.* 2. *l.* 7. *d.* 4. *n.* 5 *&c.*

4 Adulterium, cum ſcilicet uterque, vel alteruter coeuntium, eſt conjunctus matrimonio, etiamſi adulterantis conjux ſit contentus: eſto enim tunc illi non fiat injuria, fit tamen ipſi ſtatui, Sacramento, & huic præcepto. Quod ſi fœmina adulterans ſit conjugata, gravius habetur, quàm ſi vir; propter incommoda graviora, v. g. damnum veri hæredis, prolis incertitudinem, &c. Si verò uterque ſit conjugatus, adhuc graviuseſt, quia ſunt duæ injuriæ in utriuſque conjugem, in confeſſione exprimendæ: Fil. *t.*29 *c* 4 *n.*85. *&* 89.

5 Inceſtus, hoc eſt congreſſus cum conſanguinea, vel affine, uſque ad quartum gradum, eò gravius peccatum, quò gradus eſt propinquior: quem proindè in confeſſione exprimere, ſaltem ſecurius eſt, ut habet Nau. *c.* 6. Card. Lugo *d* 16. *num.* 312. Sicut etiam multò gravior eſt inceſtus cum conſanguinea, quàm cum affine in eodem gradu, v.g. cum matre; quàm cum noverca; cum ſorore propria, quàm cum ſorore uxoris, & rurſus gravior eſt cum affine quàm cum cognato ſpirituali vel legali. Addi verò debet, ſi in primo gradu fuerit, utrum cum matre, an cum filia, an ſorore, C. Lugo, *l. c.* & Eſcob. *de actibus humanis E.* 2. *c.*6. ubi ex Hurtad. *d.*9. *de pœn diff* 4. probabile dicit, inceſtû, in eodem gradu & linea, ejuſdem eſſe ſpeciei, (eò tamen graviorem, quo gradus eſt vicinior ſtipiti) & ſatis eſſe dicere habuiſſe rem cum conſanguinea in linea recta. Ad hanc ſpeciem revocatur tanquam analoga, fornicatio cum filia confeſſionis; cum propriè non ſit cognatio ſpiritualis, quam tamen circunſtantiam in confeſſione exprimendam eſſe probat Sanchez *l.* 7. *de mat. d.* 55. Coninc *d.* 32 Fagund. & cæteri probabiliter, contra Sà

Google

v. Confeſſ., & Dian. vid. Cardin. Lugo, *num.* 355.

6 Sacrilegium, hoc eſt violatio rei ſacræ per actum venereum. Res autem ſacræ, quæ ſic violantur; ſunt locus, & perſona. Unde ſacrilegium eſt. 1 Omnis actus luxurioſus exterior, (qualis etiam eſt v.g. pollutio, & probabiliter etiam tactus impudici, vide Lugo, *n.* 464.) in loco ſacro, hoc eſt templo, vel cœmeterio: niſi tamen fiat à conjugibus, ex neceſſitate, v.g. ad vitandam incontinentiam. 2. Omnis actus luxurioſus tam interior, quàm exterior, in perſona, vel cum perſona voto caſtitatis conſecrata: circa quem tamen probabile eſt, non opus eſſe exprimere, utrum fuerit votum ſolemne, an ſimplex? Sicuti neque, ſi dupliciti titulo ſit ſacrata, v. g. quia eſt Sacerdos, & Religioſus: quia moraliter eſt una numero malitia. Sanchez *de matrim. lib. 7. d 27. num.* 27. Henriq. & cæter: quos citat Dian. & ſequitur. *p.* 1. *t.* 6. *R.* 3. vide Card. Lugo *d.* 16. *de fan.* ſ 4 Bon. *q* 4. *p.* 17 Eſcob. E.8.

DUBIUM III.

Quæ ſint ſpecies luxuriæ conſummatæ contra naturam?

Reſp. Cùm contra naturam eſſe dicantur ea, in quibus fit ſeminatio modis repugnantibus inſtitutioni naturæ. ita ut juxta tales modos ſpecies varientur, hinc reſolvitur tales ſpecies eſſe ſequentes.

1 Congreſſus inordinatus, hoc eſt innaturalis, ſive indebitus concumbendi modus; cùm ſcilicet ſervatur quidem identitas ſpeciei, diverſitas ſexus, & debita naturæ organa, ſed inordinato tantum modo acceditur: v.g. cùm vir ſuccumbit, vel averſè accedit more pecorum, vel à latere, vel ſtando, aut ſedendo, aliavè ratione inſolita, quod eſt contra naturam; mortale, quando indè periculum eſt impediendæ generationis, ut effundendi ſeminis; aliàs ſi hoc periculum caveatur, aut non fit, eò quòd matrix fœminæ ſatis attrahat ſemen, & retineat, ut fit plerumque, non contrà, ſed præter naturam erit: & veniale grave, imò nullum, ſi gravis cauſa adſit, v.g. quia mulier eſt prægnans, vel quia corporis diſpoſitio, ſive utriuſque, ſive alterutrius conjugis aliter fieri non patitur. Fill. *t.* 30. *c.* 8 *q* 8. *n.* 137.

2 Mollities ſive pollutio, & eſt, cùm abſque congreſſu, ſeu copula, voluntariè procuratur fluxus ſeminis, ſive id foras effundatur, uti in maribus, ſive intus diffluat in matricem, ut in fœminis. Et hoc peccatum præter propriam malitiam, ſæpè aliam habet adjunctam, ut v. g. fornicationis, adulterii, inceſtus, &c. cùm quis nimirum ſimul imaginatur, ac deſiderat congreſſum alicujus

cujus

cujus perſonæ liberæ, conjugatæ, &c. quòd proindè ſi fiat, in confeſſione aperiendum eſt. Plura de Mollitie vide ſequenti dubio.

3 Sodomia imperfecta, & eſt congreſſus cùm debito quidem ſexu, maris nempè cùm fœmina, ſed extra vas naturale. Poteſt etiam ſimul habere aliàs malitias, v. g. adulterii, ſi fiat cùm conjugata; inceſtus, ſi cùm conſanguinea, Bon. *q.* 4. *de matr. p.* 11. *n.* 1. Fill *l. c. n.* 158.

4 Sodomia perfecta, & eſt congreſſus duorum ejuſdem ſexus, ut maris cùm mare, vel fœminæ cùm fœmina. Et poteſt etiam habere alias malitias adjunctas, *v. g.* inceſtus; quo caſu cognationis gradum non neceſſariò explicari docet Eſcob. *de act. hum. F.* 2. *c.* 6. ſed ſatis eſſe dicere, coivi cùm conſanguineo, vel affine, quia nec miſcetur caro, nec contrahitur affinitas, nec linea variat ſpeciem. Ita ille. Explicandum tamen eſſe, fuerirſne agens an patiens, dicit C. Lugo *d.* 16. *n.* 423. contra Dian. *t.* 2. *t.* 4. *de ſacr.* R 155. *& p* 6 *t.* 6. *R.* 36.

5 Beſtialitas, quod eſt graviſſimum inter omnes; & eſt congreſſus, in quo non ſervatur identitas ſpeciei; *v. g.* ſi homo coeat cùm beſtia, ſive ejuſdem ſexus ſit, ſivè non. Neque opus eſt explicare, qualis, ſivè cujus ſpeciei fuerit: quia eſt differentia tantùm materialis, & in genere entis: non autem formalis, & in genere moris. Eſcob. *E.* 2 *c.* 6. ex Fill. *t.* 2 *t.* 30 *c.* 7 *n.* 131. Huc revocatur peccatum cùm dœmone ſuccubo, vel incubo. Cui peccato ſuperadditur malitia contra religionem, & prætereà, etiam Sodomiæ, adulterii, vel inceſtus, ſi affectu viri vel mulieris, Sodomitico, adulterio, vel inceſtuoſo, cũ Dęmone coeat. v. Bon *de matr. q.* 4. *p.* 12. Fil *n.* 162.

D V B I V M IV.

An aliquando liceat procurare pollutionem?

Reſp. Authoritate Scripturæ, qua molles à regno cœlorum excludit 1. *Cor.* 6. docent omnes, nullo caſu licitum eſſe intendere, vel procurare directè mollitiem, nè quidem cauſa ſanitatis, ac vitandæ aliàs certæ mortis. Cauſam dat Sanc. *l.* 9. *d* 17. quòd natura adminiſtrationem ſeminis, extra matrimonium, in omni eventu, homini denegarit, eò quòd adeò vehemens ſit in ea re ſenſus voluptatis; ut homines paſſione excœcati, paſſim ſibi facilè perſuaderent, habere ſe juſtam cauſam irritandi ſeminis, unde plurima, graviſſimaque vitia contra bonum commune, & impeditionem generationis emergerent. Nau. *c* 16. Leſſ. & comm. Unde reſolves.

2 Diſtillatio, quæ eſt fluxus humoris quaſi medii inter urinam, & ſemen, (cùm quo coloris & viſcoſitatis ſimilitudinem gerit)

ſine

ſine ingenti illa delectatione, non eſt vera pollutio., etſi proveniat ſine omni commotione ſenſus venerei, ut quandóq; fit, de ea non magis laborandum, quàm de ſudore, dicit Caiet. Si verò fiat cum ſenſu carnis, & commotio ne ſpirituum generationi ſervientium tum ei cooperari, vel cauſam præbere, non eſt, vel eſt peccatum: idque veniale, vel mortale, ad eundem modum, quo de pollutione dicetur Sanch. *l.* 9. *d.* 45. *n.* 31. Lay. *l.* 3. *ſ* 4. *n.* 18.

2 Si ſemel judicio medicorum tranſivit in materiam venenoſam, licet eam medicamentis expellere, etſi præter intentionem ſequatur aliqua vero ſeminis emiſſio. Sanch. *l.* 9. *de matr. d.* 17. *n.* 16. Fil. *t.* 30. *c.* 8. *n.* 150. Trull. *l.* 6. *c.* 1. *d.* 8. *ſ.* 1.

3 Non tenetur quis (modò tantùm abſit periculum conſenſus in voluptatem; nec voluntariè proveniat) impedire pollutionem ſponte ſua evenientem, aut jam cœptam, v. g. in ſomno, reprimere, ſed poteſt ſanitatis cauſa ſinere, ut natura ſe exoneret: quia id non eſt procurare, ſed pati ut effluat, quod aliàs corruptum ſanitatem læderet. Undè idem admittit Sanc. etiamſi orta eſſet prius ex culpa; modò de ea doleat, & conſenſum ulteriorum abſtrahat, additque plerumque expedire, munire ſe cruce, & ſine alio attactu, quietis manibus rogare Deum, ne permittat lapſum in delectationem Sanc. *d.* 17. *n.* 17. Trul. *l.* 6. *c.* 1. *d.* 10.

4 Licitum eſt ob finem honeſtum, v. g. minuendæ tentationis, ſanitatis, tranquillitatis animi, optare ſimplici aff. ctu ſpontaneam, & naturalem exonerationem naturæ, modò deſiderium illud non ſit cauſa efficax pollutionis. Similiter licèt etiam de ea gaudere, via naturali, & ſine peccato factæ: quia objectum iſtius deſiderii, & gaudii non eſt malum: quamquam ejuſmodi deſideria ſimplicia inutilia eſſe, nec periculo carere, quidam benè obſervent, Leſſ. *d.* 14. *n.* 15. Laym. *n.* 17.

5 Si quis facturus rem aliquam neceſſariam, vel licitam, & honeſtam, prævidet indè naturaliter ſecuturam pollutionem, idque multò magis valet de diſtillatione: quam tamen ille nullo modo velit, nec intendat, tunc, modò abſit periculum conſenſus in delectationem, non tenetur abſtinere à tali actione, quia proſequenti ſuum jus, non imputatur effectus per accidens, & præter intentionem ſecutus. Hinc non obſtante periculo pollutionis, licet audire confeſſiones mulierum, ſtudere caſibus conſcientiæ, tangere ſe ex neceſſitate, fœminas cautè, & cum neceſſitate alioqui, oſculari, amplecti juxtà morem patriæ, ſi alioqui incivilis habendus eſſet. Quòd ſi tamen periculum eſſet conſentiendi in delectationem

nem (quod colligitur inde ſi ſæpius ex ſimili occaſione mortaliter ſit lapſus) à cauſa illa, quantumvis licita, abſtinendum eſſet: proindeq; confeſſarius tali caſu teneretur relinquere officium. Fill. Sanc. *l. 9. d.* 45. Nau. *c.* 16. Lay. *n.* 16. Monet autem Lay. eum qui in actionibus honeſtis, & utilibus talem miſeriam experitur, faciliùs liberari contemnendo, quàm æſtimando, qua imaginatione & timore augetur.

6 Si pollutio ſecutura prævideatur ex re illicita, otioſa, vel minus neceſſaria, & hæc ſit cauſa propinqua, ac natura ſua ad venerem ordinata, ut ſunt actus luxurioſi, tactus, aſpectus, lectio, auditio, locutio turpis, mortalis eſt ab illa non abſtinere: quia in eam conſentiens, moraliter in effectum conſentire cenſetur. Quod ſi res illa ſit cauſa tantum remota per accidens tantùm ad pollutionem concurrens, qualis eſt, verbi gratia, eſus aut potus calidorum, equitatio, confabulatio inutilis, crapula, ebrietas etiam mortalis, (modò pollutionem non intendas, & abſit periculum venerei conſenſus) ſecuta pollutio non eſt mortale: quia in talem rem conſentiens, non ideò velle cenſetur effectum, Filliuc. *t.* 30. *c.* 8. *q* 6. *n.* 152. Sanch. *loc. c*, Leſſ. *l.* 4. *c.* 3. *d.* 14. v. Dian *p* 3. *t.* 13. R 4 Addunt quidam DD. hanc regulam, pollutionem in cauſa volitam tantùm eſſe peccatum, quantùm eſt ipſa; ut ſi cauſa ſit peccatum mortale, etiam ipſam fore mortalem, ſi ſit veniale, venialem: ſi verò cauſa nullum ſit peccatum, nec ipſam fore (ſecluſo ſemper periculo conſenſus) hinc venialem, verbi gratia, eſſe illam, quæ provenit ex lectione curioſa, vel aſpectu per ſe non mortali. Trull. *l* 6. *c.* 1. *d.* 9 ex Lop. Henriq. Vaſ. Bon. *de matr. p* 10. v. Dian. *q.* 1. *t.* 2 *miſc.* R 56.

7 Pollutio in ſomno facta eſt mortalis, 1. ſi antè directè, vel formaliter eſt procurata, & cauſa non eſt retractata, 2 quandò poſt ſomnum placuit, & approbata eſt propter delectationem venercam, aliàs non Fill. *q.* 5. *n.* 148. Trull *l. c. n.* 9.

Quæres. An mutua pollutio inter mares, vel fœminas procurata, ſit mollities tantùm, an Sodomia?

Reſp. Si fiat ex ſolo affectu ad veneream libidinem, abſq; concubitu, eſſe tantùm mollitiem: ſi verò fiat ex affectu ad perſonam illam indebiti ſexus (præſertim ſi adſit aliqua conjunctio, & commixtio corporum eſt quoad malitiam Sodomia. Fil *t.* 30. *c* 8 Plura de tota hac materia, v. infrà *l.* 5. *c. dub.* 2 *art.* 2. de peccato in genere, & Authores citatos.

TRA-

TRACTATVS V.
De VII. Præcepto.
Non furtum facies.

CVm hoc prohibeatur omnis injuſta damnificatio in bonis proximi quæ fit 1. per furtum, & rapinam, 2. per omiſſionem reparationis damni illati, 3. per iniquitatem contractum; de his tribus hic agendum.

CAPUT I.
De Furto.
DVBIVM I.
Quid ſit furtum, & quale peccatum?

REſp. Eſt occulta, & injuſta rei alienæ ablatio, invito rationabiliter domino. Quòd ſi res ſit ſacra, dicitur Sacrilegium, de quo ſuprà. Si apertè cùm vi fiat, eſt rapina, à furto ſpecie diſtincta. Licèt autem furtum cæteris paribus, quàm rapina levius ſit, & ex genere ſuo minimum inter ea, quæ circa proximum committuntur, eſt tamen mortale ſi quantitas ſit notabilis. Ita communiter omnes, v. Bon. *d.2.q* 8. Vnde reſolues.

1 Qui alienum accipit per jocum, vel ob bonum aut commodum illius à quò accipit, non furatur: v.g. ſi uxor auferat marito pecunias, nè ludis, aut comeſſationibus prodigat; aut vinum, nè inebrietur; aut librum hæreticum, nè legat, aut famulus det eleemoſynam non nimis magnam valdè indigenti, in qua Dominus rationabiliter, non ſit invitus, à quò tamen ob verecundiam, vel aliam cauſam non auſit petere, v. Leſſ. *l.2.c.* 12.

2 Qui pro ſe, vel alio in extrema neceſſitate conſtituto, alienum accipit, quantum neceſſarium eſt, nec furatur, nec tenetur reſtituere poſteà ſic abſumptum; ſi quidem re, & ſpe indigens fuit. Idem docent Leſſ. *l.c.d* 12 Malderus. Dian. &c. de neceſſitate gravi. Verùm id probabilius alii negant cùm Lay *l.3 t 3 p.1 c.* 1.n.7, ex S.Thom 2.2.*q.66 a 7*. Syl. Angel. v. Dian. *t.1.p.2.5 miſc.R.* 20. C. Lugo *d.* 16. *ſ.*7.

3 Nec item furatur, qui accipit in compenſationem juſtam, ſi aliter ſibi debitum accipere nequeat: v.g. ſi famulus juſtum ſtipendium non poſſit aliter obtinere; vel iniquè inductus ſit ad ſerviendum iniquo pretio, v. Lay. *l.c* & Tol. *l.5.c.*15.

DVBIVM II.
Quæ ſit quantitas notabilis ad mortale peccatum?

Variæ ea de re ſunt ſententiæ. Navar. nimis ſcrupuloſè ſtatuit medium Regalem; aliis nimis laxè centum aureos: moderatiùs

Tol.

Tol. Med Leſſ. &c duos Regales: etſi minus ſufficiat, ſi notabiliterno

hematicè; ſed moraliter metienda eſt, non ablatæ, ſed etiam ex circumſtantiis perſonæ m ei grave damnum inferatur, aut ſaltem viter lædatur: quomodo reſpectu valdè gis, unus vel alter aureus notabile quid vi- diocriter divitum, quatuor circa Regales, reſpectu mechanicorum duo; reſpectu c plerique cum Bonac. Unde reſolves.

t auferre rem parvam domino valdè pro- am, quam unicam habet, nec habere aliam *l 2. c* 12 *d.*8.

etſi non in ſpecie furti) ſi fur ſciat ex jactura cuturam valdè magnam moleſtiam, v. g. quia jebatur, nec ſimilis recuperari poteſt: niſi ta- ius prorſus momenti, v. Bon. *d.*2. *q.*8 *p.*1.

3 Plus requiritur ad notabilem quantitatem in rebus, quæ ultrò proveniunt, & ſunt valdè expoſitæ, v. g. fructus ad viam publicam, v. Leſſ. *l. c.*

4 Plus item, ſi quis à diverſis, vel ab uno interpolatim, parva, & plura furetur, v. Leſſ. *l. c. n.* 46.

DUBIUM III.

Quam graviter peccet, qui multa minuta furta committit?

Reſp. Hic quoq; quantitas læſionis, vel damnificationis, quæ fit proximò, & quàm fur intendit, eſt menſura quantitatis peccati, v. Leſſ. *l. c.* Sanc. *l.* 7. *c.* 21. Unde reſolves.

1 Si quis ex occaſione tantùm furatur, ſivè uni, ſivè pluribus, modicum, non intendens notabile aliquid acquirere, nec proximo graviter nocere, ſingulis furtis non peccat graviter, neq; ea ſimul ſumptam unum mortale conſtituunt: poſtquàm tamen ad quantitatem notabilem pervenit eam detinendo, mortaliter peccare poteſt, Leſſ. *d.* 7. Sanc. *l.* 7. *c* 21. Bon *q.* 8. *p.* 2. Verùm, & hoc mortale evitabit, ſi vel tunc reſtituere non poſſit; vel animum habeat paulò poſt reſtituendi ea ſaltem, quæ tunc accipit. Gran. Dia *p.* 3. *t* 6 *R* 25.

2 Si autem per plura parva furta uni vel pluribus facta, habeat intentionem paulatim diteſcendi, vel inferendi grave damnum, peccat graviter ea intentione: ac licèt executio ſingulorum ſit tantum venialis ex ſe, ut tamen ſubſtat tali intentioni eſt continuata executio peccati mortalis, Leſſ. *l.* 2. *c.* 12 *d.* 7 Sanchez *loc. cit.*

quia

Digitized by Google

vel ſoveant: addit tamen poſſe aliquandò excuſari, ſi ad majus malum impediendum non puniant, & tantùm tolerent. Vide Dian. p.5 t.25.R. 82.

11 Perſona ſoluta permittens ſe tangi ab alia, tactu, qui vulgò cenſetur pudicus, ut prehenſio, contrectatio manus, amplexus, & oſcula, juxtà morem patriæ, non peccat; niſi ei conſtet fieri pravo affectu, huic enim cooperari non licet. Docet tamen Fill. etiam tunc admitti poſſe, ne tangens infametur. Admittens autem tactus impudicos, (ut mammillarum & obſcenarum partium) vel oſcula furtiva, & moroſa, vel indecentia, peccat: quia præſumitur affectus malus, v. Fil. l. 30. n. 196. & infrà l. 5. c. 1. d. 2

Quæres. An, & quatenus liceant tactus, aſpectus, &c. inter conjuges, vel ſponſos?

Reſp. 1 Conjugibus licent, ſi referantur ad copulam, ad hanc enim licitè ſe excitant. Alio autem fine, v. gr. voluptatis causa ſi fiant, ſunt peccata venialia: quia matrimonium eos cohoneſtat, ac defectus debiti finis non eſt mortalis; niſi tamen habeantur cum periculo pollutionis: quæ cum iis ſit illicita, eo caſu erunt mortalia, regulariter ſaltem. Sanch. l. 9. d. 46 n. 7. Fill n 367 & alii.

Reſp. 2 Sponſis tactus impudici non licent, pudici verò in partibus honeſtis, licent, ſi ex iis tantùm intendant delectationem ſenſitivam; ſecus, ſi veneream. Sanc. l. c. n. 50 & Bon p 9. n. 6. &c.

DUBIUM II.

Quæ ſint ſpecies luxuriæ conſummatæ naturales?

Reſp. Eæ dicuntur, in quibus fit commixtio eo modo, quo natura inſtituit; v. g. quandò ſervantur ſexus diverſus, ſpecies eadem, via & modus naturalis, &c. *Ut vide in principio hujus cap.* Unde reſolvitur tales eſſe has ſequentes, quæ ideò in confeſſione ſunt exprimendæ.

1 Eſt fornicatio, quæ eſt concubitus ſoluti cum ſoluta, (hoc eſt, quæ fit libera à voto, matrimonio, religione) ex mutuo conſenſu. Ad hanc reducitur. 1 Concubinatus, qui eſt fornicatio continuata. Undè concubinarius (ſicut & meretrix) ordinariè non debet abſolvi, niſi dimiſſa concubina; aut muliere ſuſpecta, cujus retentio ſcandalum daret, licet cum ea non peccaret. Sanch. *lib. 1 moral. c. 8.* Navar. *cap. 5* Fil. *tract 30. c. 2 num. 56.* 2. Congreſſus cum alterius ſponſa, quæ eſt fornicatio intrà eandem ſpeciem gravior, & in confeſſione aperienda; ſaltem reſpectu ſponſæ, ut docet Rodriqu. *tom. 1 c. 109.* Sanchez *de matrim. 1 l. 1. d. 2. n. 6.* Fagund. *t. 2 l. 4. tr. 3* Fill *t. 2. tr. 30 c. 2 num 53* contra

tra Covar. Vivaldum, Ledeſm Azor. quorum ſententiam, (etiam reſpectu ſponſæ) probabilem, & in praxi tutam, cenſet. Dian. p. 1. tr 7. R 5.

2 Stuprum, hoc eſt defloratio virginis, ipſa invita; quia ſi conſentiat, erit tantùm fornicatio ſimplex, nec circumſtantia in confeſſione aperienda, ut probat Leſſ & Sanch. l. 7. d. 12. contra Nau. Azor. & alios.

3 Raptus, cùm ſcilicet perſona aliqua (ſive maſculus, ſive fœmina; ſive nupta, ſive innupta) libidinis cauſâ abducitur illata vi, ſive abductæ, ſive iis quorum poteſtati ſubeſt. Si quæ tamen ſpontè diſcedat cum Amaſio, inſciis parentibus, non erit propriè raptus, ſed fuga, non addens malitiam ſpecie diſtinctam fornicationi: Lugo d. 16. n. 237. Fil. n. 310. vide Bon. Idem dicit Dian. p. 1 t. 7. R 37. ex Leſſ. l. 2 c. 19, d. 1. Sanch de mat. t. 2. l. 7. d. 4 n. 5 &c.

4 Adulterium, cum ſcilicet uterque, vel alteruter coeuntium, eſt conjunctus matrimonio, etiamſi adulterantis conjux ſit contentus: eſto enim tunc illi non fiat injuria, fit tamen ipſi ſtatui, Sacramento, & huic præcepto. Quod ſi fœmina adulterans ſit conjugata, gravius habetur, quàm ſi vir; propter incommoda graviora, v. g. damnum veri hæredis, prolis incertitudinem, &c. Si verò uterque ſit conjugatus, adhuc gravius eſt, quia ſunt duæ injuriæ in utriuſque conjugem, in confeſſione exprimendæ: Fil t. 29 c 4 n. 85. & 89.

5 Inceſtus, hoc eſt congreſſus cum conſanguinea, vel affine, uſque ad quartum gradum, eò gravius peccatum, quò gradus eſt propinquior: quem proindè in confeſſione exprimere, ſaltem ſecurius eſt, ut habet Nau. c. 6. Card. Lugo d. 16. num. 312. Sicut etiam multò gravior eſt inceſtus cum conſanguinea, quàm cum affine in eodem gradu, v. g. cum matre; quàm cum noverca; cum ſorore propria, quàm cum ſorore uxoris, & rurſus gravior eſt cum affine quàm cum cognato ſpirituali vel legali. Addi verò debet, ſi in primo gradu fuerit, utrum cum matre, an cum filia, an ſorore, C. Lugo, l. c. & Eſcob. de actibus humanis. E. 2. c. 6. ubi ex Hurtad. d. 9. de pœn diff 4. probabile dicit, inceſtû, in eodem gradu & linea, ejuſdem eſſe ſpeciei, (eò tamen graviorem, quo gradus eſt vicinior ſtipiti) & ſatis eſſe dicere habuiſſe rem cum conſanguinea in linea recta. Ad hanc ſpeciem revocatur tanquam analoga, fornicatio cum filia confeſſionis; cum propriè non ſit cognatio ſpiritualis, quam tamen circunſtantiam in confeſſione exprimendam eſſe probat Sanchez l. 7. de mat. d. 55. Coninc d. 32 Fagund. & cæteri probabiliter, contra Sà

V. Confeſſ., & Dian. vid. Cardin. Lugo, *num.* 355.

6 Sacrilegium, hoc eſt violatio rei ſacræ per actum venereum. Res autem ſacræ, quæ ſic violantur; ſunt locus, & perſona. Unde ſacrilegium eſt. 1 Omnis actus luxurioſus exterior, (qualis etiam eſt v. g. pollutio, & probabiliter etiam tactus impudici, vide Lugo, *n.* 464.) in loco ſacro, hoc eſt templo, vel cœmeterio; niſi tamen fiat à conjugibus, ex neceſſitate, v. g. ad vitandam incontinentiam. 2. Omnis actus luxurioſus tam interior, quàm exterior, in perſonâ, vel cum perſona voto caſtitatis conſecrata: circa quem tamen probabile eſt, non opus eſſe exprimere, utrum fuerit votum ſolemne, an ſimplex? Sicuti neque, ſi dupliciti titulo ſit ſacrata, v. g. quia eſt Sacerdos, & Religioſus: quia moraliter eſt una numero malitia. Sanchez *de matrim. lib.* 7. *d.* 27. *num.* 27. Henriq. & cæter: quos citat Dian. & ſequitur. *p.* 1. *t.* 6. *R.* 3. vide Card. Lugo *d.* 16. *de pœn.* *ſ.* 4 Bon. *q.* 4. *p.* 17. Eſcob. E. 8.

DUBIUM III.

Quæ ſint ſpecies luxuriæ conſummatæ contra naturam?

Reſp. Cùm contra naturam eſſe dicantur ea, in quibus fit ſeminatio modis repugnantibus inſtitutioni naturæ: ita ut juxta tales modos ſpecies varientur; hinc reſolvitur tales ſpecies eſſe ſequentes.

1 Congreſſus inordinatus, hoc eſt innaturalis, ſive indebitus concumbendi modus, cùm ſcilicet ſervatur quidem identitas ſpeciei, diverſitas ſexus, & debita naturæ organa, ſed inordinato tantum modo acceditur: v. g. cùm vir ſuccumbit, vel averſè accedit more pecorum, vel à latere, vel ſtando, aut ſedendo, aliavè ratione inſolita, quod eſt contra naturam; mortale, quando indè periculum eſt impediendæ generationis, ut effundendi ſeminis; aliàs ſi hoc periculum caveatur, aut non fit, eò quòd matrix fœminæ ſatis attrahat ſemen, & retineat, ut fit plerumque, non contrà, ſed præter naturam erit: & veniale grave, imò nullum, ſi gravis cauſa adſit, v. g. quia mulier eſt prægnans, vel quia corporis diſpoſitio, ſive utriuſque, ſive alterutrius conjugis aliter fieri non patitur. Fill. *t.* 30. *c.* 8 *q* 8. *n.* 137.

2 Mollities ſive pollutio; & eſt, cùm abſque congreſſu, ſeu copulâ, voluntariè procuratur fluxus ſeminis, ſive id foras effundatur, uti in maribus, ſive intus diffluat in matricem, ut in fœminis. Et hoc peccatum præter propriam malitiam, ſæpè aliam habet adjunctam, ut v. g. fornicationis, adulterii, inceſtus, &c. cùm quis nimirum ſimul imaginatur, ac deſiderat congreſſum ali-

cujus

cujus perſonæ liberæ, conjugatæ, &c. quòd proindè ſi fiat, in confeſſione aperiendum eſt. Plura de Mollitie vide ſequenti dubio.

3 Sodomia imperfecta, & eſt congreſſus cùm debito quidem ſexu, maris nempè cùm fœmina, ſed extra vas naturale. Poteſt etiam ſimul habere aliàs malitias, v. g. adulterii, ſi fiat cùm conjugata; inceſtus, ſi cùm conſanguinea, Bon. *q.* 4. *de matr. p.* 11. *n.* 1. Fill *l. c. n.* 158.

4 Sodomia perfecta, & eſt congreſſus duorum ejuſdem ſexus, ut maris cùm mare, vel fœminæ cùm fœmina. Et poteſt etiam habere alias malitias adjunctas, *v. g.* inceſtus; quo caſu cognationis gradum non neceſſariò explicari docet Eſcob. *de act hum. F.* 2. *c.* 6. ſed ſatis eſſe dicere, coivi cùm conſanguineo, vel affine, quia nec miſcetur caro, nec contrahitur affinitas, nec linea variat ſpeciem. Ita ille. Explicandum tamen eſſe, fuetiſne agens an patiens, dicit C. Lugo *d.* 16. *n.* 423. contra Dian. *t.* 2. *t.* 4. *de ſatr* R 155. & *p* 6 *t.* 6. *R.* 36.

5 Beſtialitas, quod eſt graviſſimum inter omnes; & eſt congreſſus, in quo non ſervatur identitas ſpeciei; *v. g.* ſi homo coeat cùm beſtia, ſive ejuſdem ſexus ſit, ſivè non. Neque opus eſt explicare, qualis, ſivê cujus ſpeciei fuerit: quia eſt differentia tantùm materialis, & in genere entis, non autem formalis, & in genere moris. Eſcob *E.* 2 *c.* 6. ex Fill *t.* 2. *t.* 30 *c.* 7 *n.* 131. Huc revocatur peccatum cùm dœmone ſuccubo, vel incubo Cui peccato ſuperadditur malitia contra religionem. & prætereà, etiam Sodomiæ, adulterii, vel inceſtus, ſi affectu viri vel mulieris, Sodomitico, adulterio, vel inceſtuoſo, cũ Dæmone coeat. v. Bon *de matr. q.* 4. *p.* 12. Fil *n.* 162.

DUBIUM IV.

An aliquando liceat procurare pollutionem?

Reſp. Authoritate Scripturæ, qua molles à regno cœlorum excludit 1. *Cor.* 6. docent omnes, nullo caſu licitum eſſe intendere, vel procurare directè mollitiem, nè quidem cauſa ſanitatis, ac vitandæ aliàs certæ mortis. Cauſam dat Sanc. *l.* 9. *d* 17. quòd natura adminiſtrationem ſeminis, extra matrimonium, in omni eventu, homini denegarit, eò quòd adeò vehemens ſit in ea re ſenſus voluptatis, ut homines paſſione excœcati, paſſim ſibi facilè perſuaderent, habere ſe juſtam cauſam irritandi ſeminis, unde plurima, graviſſimaque vitia contra bonum commune, & impeditionem generationis emergerent. Nau. *c* 16. Leſſ. & comm. Unde reſolves.

2 Diſtillatio, quæ eſt fluxus humoris quaſi medii inter urinam, & ſemen, (cùm quo coloris & viſcoſitatis ſimilitudinem gerit) ſine

ſine ingenti illa delectatione, non eſt vera pollutio., etſi proveniat ſine omni commotione ſenſus venerei, ut quandóq; fit, de ea non magis laborandum, quàm de ſudore, dicit Caiet. Si verò fiat cum ſenſu carnis, & commotio te ſpirituum generationi ſervientium tum ei cooperari, vel cauſam præbere, non eſt, vel eſt peccatum: idque veniale, vel mortale, ad eundem modum, quo de pollutione dicetur Sanch l. 9. d. 45. n. 32. Lay. l. 3. ſ 4. n. 18.

2 Si ſemel judicio medicorum tranſivit in materiam venenoſam, licet eam medicamentis expellere, etſi præter intentionem ſequatur aliqua vero ſeminis emiſſio. Sanch. *l. 9 de matr. d. 17. n. 16.* Fil. *t. 30. c.* 8. *n.* 150. Trull. *l.* 6. *c.* 1. *d.* 8. *ſ* 1.

3 Non tenetur quis (modò tantùm abſit periculum conſenſus in voluptatem, nec voluntariè proveniat) impedire pollutionem ſponte ſua evenientem, aut jam cœptam, v. g. in ſomno, reprimere, ſed poteſt ſanitatis cauſa ſinere, ut natura ſe exoneret: quia id non eſt procurare, ſed pati ut effluat, quod aliàs corruptum ſanitatem læderet. Undè idem admittit Sanc etiamſi orta eſſet prius ex culpa; modò de ea doleat, & conſenſum ulteriorum abſtrahat, additque plerumque expedire, munire ſe cruce, & ſine alio attactu, quietis manibus rogare Deum, ne permittat lapſum in delectationem Sanc. *d.* 17. *n.* 17 Trul. *l.* 6. *c.* 1. *d* 10.

4 Licitum eſt ob finem honeſtum, v. g. minuendæ tentationis, ſanitatis, tranquillitatis animi, optare ſimplici aff. ctu ſpontaneam, & naturalem exonerationem naturæ, modò deſiderium illud non ſit cauſa efficax pollutionis. Similiter licet etiam de ea gaudere, via naturali, & ſine peccato factæ: quia objectum iſtius deſiderii, & gaudii non eſt malum: quamquam ejuſmodi deſideria ſimplicia inutilia eſſe, nec periculo carere, quidam benè obſervent, Leſſ. *d.* 14. *n.* 15. Laym. *n.* 17.

5 Si quis facturus rem aliquam neceſſariam, vel licitam, & honeſtam, prævidet indè naturaliter ſecuturam pollutionem, idque multò magis valet de diſtillatione: quam tamen ille nullo modo velit, nec intendat, tunc, modò abſit periculum conſenſus in delectationem, non tenetur abſtinere à tali actione, quia proſequenti ſuum jus, non imputatur effectus per accidens, & præter intentionem ſecutus. Hinc non obſtante periculo pollutionis, licet audire confeſſiones mulierum, ſtudere caſibus conſcientiæ, tangere ſe ex neceſſitate, fœminas cautè, & cum neceſſitate alioqui, oſculari, amplecti juxtà morem patriæ, ſi alioqui incivilis habendus eſſet. Quòd ſi tamen periculum eſſet conſentiendi in delectationem

nem (quod colligitur indè ſi ſæpius ex ſimili occaſione mortaliter ſit lapſus) à cauſa illa, quantumvis licita, abſtinendum eſſet: proindèq; confeſſarius tali caſu teneretur relinquere officium. Fill. Sanc. *l. 9. d.* 45. Nau. *c.* 16. Lay. *n.* 16. Monet autem Lay. eum qui in actionibus honeſtis, & utilibus talem miſeriam experitur, faciliùs liberari contemnendo, quàm æſtimando, qua imaginatione & timore augetur.

6 Si pollutio ſecutura prævideatur ex re illicita, otioſa, vel minus neceſſaria, & hæc ſit cauſa propinqua, ac natura ſua ad venerem ordinata, ut ſunt actus luxurioſi, tactus, aſpectus, lectio, auditio, locutio turpis, mortalis eſt ab illa non abſtinere: quia in eam conſentiens, moraliter in effectum conſentire cenſetur. Quod ſi res illa ſit cauſa tantum remota per accidens tantùm ad pollutionem concurrens, qualis eſt, verbi gratia, eſus aut potus calidorum, equitatio, confabulatio inutilis, crapula, ebrietas etiam mortalis, (modò pollutionem non intendas, & abſit periculum venerei conſenſus) ſecuta pollutio non eſt mortale: quia in talem rem conſentiens, non ideò velle cenſetur effectum, Filliuc. *t.* 30. *c.* 8. *q* 6. *n.* 152. Sanch. *loc. c.* Leſſ. *l.* 4. *c.* 3. *d.* 14. v. Dian *p* 5. *t.* 13. R 4 Addunt quidam DD. hanc regulam, pollutionem in cauſa volitam tantùm eſſe peccatum, quantùm eſt ipſa; ut ſi cauſa ſit peccatum mortale, etiam ipſam fore mortalem, ſi ſit veniale, venialem: ſi verò cauſa nullum ſit peccatum, nec ipſam fore. (ſecluſo ſemper periculo conſenſus) hinc venialem, verbi gratia, eſſe illam, quæ provenit ex lectione curioſa, vel aſpectu per ſe non mortali. Trull. *l* 6. *t.* 1. *d.* 9 ex Lop. Henriq. Vaſ. Bon. *de matr. p* 10. v. Dian. *q.* 1. *t.* 2 *miſc.* R 56.

7 Pollutio in ſomno facta eſt mortalis, 1. ſi antè directè, vel formaliter eſt procurata, & cauſa non eſt retractata, 2 quandò poſt ſomnum placuit, & approbata eſt propter delectationem venercam, aliàs non Fill. *q.* 5. *n.* 148. Trull *l. c. n.* 9.

Quæres. An mutua pollutio inter mares, vel fœminas procurata, ſit mollities tantùm, an Sodomia?

Reſp. Si fiat ex ſolo affectu ad veneream libidinem, abſq; concubitu, eſſe tantùm mollitiem: ſi verò fiat ex affectu ad perſonam illam indebiti ſexus (præſertim ſi adſit aliqua conjunctio, & commixtio corporum eſt quoad malitiam Sodomia. Fil *t.* 30. *c* 8 Plura de tota hac materia, v. infrà *l.* 5. *c. dub.* 2. *art.* 2. de peccato in genere, & Authores citatos.

TRA-

TRACTATVS V.

De VII. Præcepto.

Non furtum facies.

CVm hoc prohibeatur omnis injuſta damnificatio in bonis proximi quæ fit 1. per furtum, & rapinam, 2. per omiſſionem reparationis damni illati, 3. per iniquitatem contractuum; de his tribus hic agendum.

CAPUT I.

De Furto.

DVBIVM I.

Quid ſit furtum, & quale peccatum?

REſp. Eſt occulta, & injuſta rei alienæ ablatio, invito rationabiliter domino. Quòd ſi res ſit ſacra, dicitur Sacrilegium, de quo ſuprà. Si apertè cùm vi fiat, eſt rapina, à furto ſpecie diſtincta. Licèt autem furtum cæteris paribus, quàm rapina levius ſit, & ex genere ſuo minimum inter ea, quæ circa proximum committuntur, eſt tamen mortale ſi quantitas ſit notabilis. Ita communiter omnes, v. Bon. *d.2.q* 8. Vnde reſolues.

1 Qui alienum accipit per jocum, vel ob bonum aut commodum illius à quò accipit, non furatur: v.g. ſi uxor auferat marito pecunias, nè ludis, aut comeſſationibus prodigat; aut vinum, nè inebrietur; aut librum hæreticum, nè legat, aut famulus det eleemoſynam non nimis magnam valdè indigenti, in qua Dominus rationabiliter, non ſit invitus, à quò tamen ob verecundiam, vel aliam cauſam non auſit petere, v. Leſſ. *l.2.c.* 12.

2 Qui pro ſe, vel alio in extrema neceſſitate conſtituto, alienum accipit, quantum neceſſarium eſt, nec furatur, nec tenetur reſtituere poſteà ſic abſumptum; ſi quidem re, & ſpe indigens fuit. Idem docent Leſſ. *l.c.d* 12 Malderus, Dian. &c. de neceſſitate gravi. Verùm id probabilius alii negant cùm Lay *l 3 t 3 p.1 c.* 1.n.7, ex S.Thom 2.2.*q.66 a* 7. Syl. Angel. v. Dian. *t.1.p.2.ſ miſc* R. 20. C. Lugo *d*. 16. *ſ*.7.

3 Nec item furatur, qui accipit in compenſationem juſtam, ſi aliter ſibi debitum accipere nequeat: v.g. ſi famulus juſtum ſtipendium non poſſit aliter obtinere; vel iniquè inductus ſit ad ſerviendum iniquo pretio, v. Lay. *l.c* & Tol. *l.5.c.*15.

DVBIVM II.

Quæ ſit quantitas notabilis ad mortale peccatum?

Variæ ea de re ſunt ſententiæ. Navar. nimis ſcrupuloſè ſtatuit medium Regalem; aliis nimis laxè centum aureos: moderatiùs

Tol.

Tol. Med. Leſſ. &c. duos Regales: etſi minus ſufficiat, ſi notabiliter noceat.

Reſp. Ea non mathematicè; ſed moraliter metienda eſt, non tantùm ex valore rei ablatæ, ſed etiam ex circumſtantiis perſonæ cui infertur, ſi nimirum ei grave damnum inferatur, aut ſaltem charitas Chriſtiana graviter lædatur: quomodo reſpectu valdè divitias, imò etiam Regis, unus vel alter aureus notabile quid videtur: reſpectu verò medioctiter divitum, quatuor circa Regales, ſivè medius Imperialis; reſpectu mechanicorum duo; reſpectu pauperis, unus. Ita nunc plerique cum Bonac. Unde reſolves.

1 Grave peccatum eſt auferre rem parvam domino valdè proficuam, v. g. ſartori acum, quam unicam habet, nec habere aliam poteſt, quâ ſe alat Leſſ. *l 2. c* 12 *d.* 8.

2 Grave item eſt (etſi non in ſpecie furti) ſi fur ſciat ex jactura rei parvæ domino ſecuturam valdè magnam moleſtiam, v. g. quia valdè ad eam afficiebatur, nec ſimilis recuperari poteſt: niſi tamen res ſit nullius prorſus momenti, v. Bon. *d.* 2. *q.* 8. *p.* 1.

3 Plus requiritur ad notabilem quantitatem in rebus, quæ ultrò proveniunt, & ſunt valdè expoſitæ, v. g. fructus ad viam publicam, v. Leſſ. *l. c.*

4 Plus item, ſi quis à diverſis, vel ab uno interpolatim, parva, & plura furetur, v. Leſſ. *l. c. n.* 46.

DUBIUM III.

Quam graviter peccet, qui multa minuta furta committit?

Reſp. Hic quoq; quantitas læſionis, vel damnificationis, quæ fit proximò, & quàm fur intendit, eſt menſura quantitatis peccati, v. Leſſ. *l. c.* Sanc. *l.* 7. *c.* 21. Unde reſolves.

1 Si quis ex occaſione tantùm furatur, ſivè uni, ſivè pluribus, modicum, non intendens notabile aliquid acquirere, nec proximo graviter nocere, ſingulis furtis non peccat graviter, neq; ea ſimul ſumptam unum mortale conſtituunt: poſtquàm tamen ad quantitatem notabilem pervenit eam detinendo, mortaliter peccare poteſt, Leſſ. *d.* 7. Sanc. *l.* 7. *c* 21. Bon *q.* 8. *p.* 2. Verùm, & hoc mortale evitabit, ſi vel tunc reſtituere non poſſit; vel animum habeat paulò poſt reſtituendi ea ſaltem, quæ tunc accipit. Gran. Dia. *p.* 3. *t* 6 R 25.

2 Si autem per plurarya furta uni vel pluribus facta, habeat intentionem paulatim diteſcendi, vel inferendi grave damnum, peccat graviter ea intentione: ac licèt executio ſingulorum ſit tantùm venialis ex ſe, ut tamen ſubſtat tali intentioni eſt continuata executio peccati mortalis, Leſſ. *l.* 2. *c.* 12 *d.* 7 Sanchez *loc. cit.*

quia nocent graviter Reipub. & praxis illa valdè perniciosa eſt ſocietati humanæ; v. g. ſi ſartor particulas panni à diverſis ſurripiat; ſi mercatores utantur brevioribus ulnis, &c. Interim hi excuſantur ſubindè à gravi peccato, 1. Ex eò quòd dictum eſt caſu primo. 2. Si id faciant, ut ſe ſervent indemnes, vel quia alias non lucrarentur, vel pretium augere deberent, & tunc nō invenirent emptores. Roſella V. emptio, 3. ſi aliàs nō habeant, undè ſe vel ſuos alant.

3 Si plures ſimul, vel ſucceſſivè, plura furta parva alicui faciant, quæ ſimul ſumpta graviter illi noceant; tunc ſi alter de altero non ſciat, nullus peccat graviter: verbi gratia, ſi viatores ex vinea unam alteramve uvam rapiant & comedant: etſi hoc licere dicant Covar. Valerus, & Ripa contrà Dian. *p. 3. t. 6. R. 20* ſi autem ſinguli conſpirent, ſinguli graviter peccant. Si denique de ſe mutuo ſciant, nullus tamen alteri ſit cauſa furti, probabilius eſt non eſſe mortale, ut docent Leſſ. Tann. &c. contrà Suar. Vaſquez v. Bon. *l. c.*

DUBIUM IV.

Quid ſentiendum de furtis domeſticorum, vel amicorum?

Reſp. Licet verè furtum ſit, ſi uxor, liberi, amici, ſervi, patrifamilias invito quid auferant, plerumq; tamen major quantitas requiritur, ut ſit mortale, cùm plerumq; hic dominus, aut non rationabiliter invitus: aut ſaltem minùs invitus ſit, ut ab his, quàm ab aliis auferatur. Vel, etſi valdè invitus ſit, ſæpè tamen id fiat, non tàm ratione rei acceptæ, quàm modi accipiendi clam, aut ratione finis ob quem accipitur, v. g. ad ludendum, potandum, &c. v. Cai. *v. Furtum.* Leſſ. *c. 12. n. 76.* Unde reſolves.

1 Uxor graviter peccat, ſi notabilem ſummam accipiat invito marito, etiam ex dote, vel bonis communibus, quia licet media pars ad eam ſpectet, maritus tamen habet uſumfructum illius partis, ideòq; tenetur ad reſtitutionem. Trull. *l. 7. c. 6 d 8. n 7 &c.*

2 Similiter peccat graviter maritus contrà juſtitiam, cum obligatione reſtituendi, ſi aliquid notabile uxori ſurripiat, abſq; ejus conſenſu, ex bonis ipſius parapheralibus, vel aliis propriis, ſi quidem libera eorum adminiſtratio ipſimet uxori competat; quia par eſt ratio mariti, & uxoris, quoad bona propria. Vid. Villalob. *t. 2. d. 13.* Trull *l. 6 c. 1. d 9.*

3 Uxor poteſt dare eleemoſynam, & munera, ſecundum conſuetudinem aliarum mulierum iſtius loci, & conditionis, etiamſi maritus eleemoſynas omnes illi prohibeat: quia conſuetudo hoc jus ei tribuit, quo maritus eam privare non poteſt. ibid. *num. 13.* Dian. *p. 1 t. 3. R. 13. & p. 5. tomo 8. R. 34* ubi cum Mol. & 10 aliis docet,

poſſe

poſſe eam inſcio marito dare vigeſimam partem annui cenſus, vel lucri eò quòd hoc pertineat ad decentiam ſtatus, & maritus irrationabiliter ſit invitus. Hinc etiam poteſt cum Abigali moderatas eleemoſynas dare, ut mariti converſionem impetret; vel ne Deus illum puniat Vaſq. Bon. Reg. & alii 10. contrà Con. &c. v. Dian *p. 2. t. 16. R 23. & p. 5. t. 8. R. 34.*

3 Uxor poteſt bona expendere, marito abſente, vel fatuo: quia tunc ad illam ſpectat administratio domus. Item quæ acquirit ſua induſtria, item paraphernalia, hoc eſt, bona, quæ præter dotem marito allatam, ſibi reſervavit. Trul. *l. c.* & cæteri comm.

4 Non peccat uxor, ſubducendo aliqua, vel compenſationis cauſa, ſi vir ſit prodigus. quia is tunc faciat uxori injuriam, partem ipſius profundendo: vel pro victu, veſtibus, cæteriſq; ſibi vel familiæ neceſſariis, quæ mariti ſæ, è non intelligunt: & fruſtrà ab illis peterentur. Bon. Trul. *l. c.*

5 Uxor, ſi ejus pater, mater, vel proles ex alio matrimonio ſit pauper, ità ut miſerè ſecundum ſtatum ſuum vivat, & maritus ei nolit ſuccurrere, poteſt ex bonis ſuis propriis, vel etiam ex communibus (dummodò poſt mortem viri omnia computet in ſua parte) eis ſubvenire, quia jure naturæ tenetur eos alere, & maritus in id conſentire. Nau. Palaus, Leſſ. *l. 2. t 12. d.* 14. Dian *p 5. t. 8. R. 24.* ubi illam poteſtatem extendit ad fratres, & ſorores, quod etiam Leſſ *l. c.* & Trull *l. 6. c 1. d. 9* judicant probabile.

6 Filius peccat graviter, invitis parentibus, notabilem ſummam accipiens, qualis non ſemper eſt ſecundum Leſſ. *c.* 12. ſi filius patri prædiviti duos vel tres imò ſecundùm Sanc. quinq; vel ſex aureos furetur: eò quòd parens ſit minus invitus, & filius ſit aliquid patris. Undè non tenebitur ad reſtitutionem, niſi fortè cohæredibus graviter noceat.

7 Si filius notabilem ſummam expendat in res turpes, aut vanas contrà voluntatē parentum, ex pecunia ſibi ſuppeditata ad uſus honoſtos, putat Leſſ. *c. 12. dub.* 13. eum peccare mortaliter, etſi excuſet à reſtitutione, ſi pater rogatus facilè condonaturus putetur.

8 Si filius, v. g. mercatoris, vel cauponis adminiſtret bona parentis, poteſt à parte exigere ſalarium, quantum dare deberet extraneo, etſi id impetrare non poſſit, vel exigere non auſit, poteſt clam accipere. Ita probabiliter Lay *l. 3. ſ 6, t 4. c* 8 Dia. *p* 4 *t.* 4 *R.* 66.

9 Etſi famuli in eſculentis, & poculentis, quæ domo exportant, aut divendunt, graviter peccent; quæ tamen ipſi domi conſumunt, in iis facilius, (uti, & Religioſi) excuſantur; cum in his dominus

aut

aut Prælatus ſæpe tantum ſit invitus quoad modum accipiendi clam, non quoad rem. Quoad tamen timeri poſſet, ſi extraordinaria acciperentur. Laym. Eſcob. & Leſſ. *l 2. c. 12. d. 8 nu.* 48 Ubi docet quod furta minima famulorum ex comeſtibilibus, quæ claudi non ſolent, non coaleſcant, ſi non ad vendendum, ſed ad comedendum tantùm accipiantur.

10 Cùm à gravi peccato furtum domeſticum non poteſt excuſari, tunc uxor tenetur reſtituere ex parapherniis, filius ex caſtrenſibus vel quaſi, vel ſi ea non habet, poſt mortem patris afferre in diviſionem hæreditatis, (ſi quantitas rei ablata ſit valdè magna, nec pater reſtitutionem tacitè vel expreſsè dimiſerit.) Famuli vero, ſi ſine magna difficultate reſtituere non poſſint, jubeantur compenſare, officiis, & obſequiis extraordinariis, quantùm poſſunt. Lay. *l. 3. t. 3. p. 1. c. 1.*

CAPUT II.

De Reſtitutione.

DUBIUM I.

Quid ſit Reſtitutio, & qui teneantur ad eam?

RESP. 1. Reſtitutio eſt actus juſtitiæ ad ſalutem neceſſarius, neceſſitate præcepti, quo reparatur damnum proximo illatum per injuriam, ita ut radix reſtitutionis non ſit quævis læſio proximi, v. g. contra charitatem; &c in quibus non habet jus, quod violetur, ſed ea tantum, quæ eſt contra juſtitiam, in qua propriè injuria infertur, hoc eſt, læditur aliquod jus proximi, quod is habet in re, vel ad rem, in qua damnum patitur. Quod variis modis fieri poteſt, v. g. furando, defraudando, deſtruendo, rem alterius negligenter cuſtodiendo, occidendo, mutilando, detrahendo honorem, convitiando, & ſimilibus.

Reſp. 2. Ex datà reſponſione patet teneri ad reſtitutionem eos, qui intulerunt injuriam damnoſam. Hæc autem eſt duplex, ſcilicet materialis, ut v. g. cum quis rem alienam deſtruit, accipit bona fide, vel retinet, id eſt, probabiliter judicans id ſibi licere, vel eſſe ſuam: & formalis qua quis rem alienam deſtruit, accipit, vel retinet mala fide, id eſt, cùm ſciat, vel ſcire poſſit, ac debeat, id ſibi non licere, & rem non eſſe ſuam, v. Laym. *l. 3. t. 2. c.* 1 Leſſ. *l. 2. c. 7. d.* 6. Bon: *d 3. q. 1. p. 6.* Unde reſolves.

1 Qui injuriam intulit, ex qua alteri nullum eſt damnum ſecutum, ut ſi adulterium commiſit ſine damnificatione alterius, non tenetur in conſcientia ad reſtitutionem, cùm hæc ſit reparatio damni: poteſt tamen à judice cogi ad ſatisfaciendum pro injuria.

2 Quiſ-

2 Quiſquis intulit injuriam damnoſam, etiam materialem, tantum tenetur reſtituere, ſed nonniſi id; quòd ex alterius re adhuc habet, vel quo ex eo factus eſt ditior.

3 Qui intulit injuriam formalem, ſivè rem adhuc habeat, ſivè non, tenetur reſtituere, & quidem tantùm, quantum eſt damnum ſecutum. An verò ſufficiat culpa venialis, controvertunt Authores, & ſententia utraque probabilis videtur, ac in praxi tuta; ſaltem quando non commodè poteſt reſtituere, v. Auth. cit. & Laym, *l.* 3.*t.*2. Leſſ. *l.*2 *c.*7.*d.* 6.*n.*27. C Lugo *diſp.*8.*ſ.*5.*n.*56.

DUBIUM II.

An qui cooperantur ad danum alterius, teneantur ad Reſtitutionem?

Reſp. Tenentur omnes illi, qui quoquo modo ſunt cauſa influens, & efficax damni ſecuti, ac qui ex officio, & obligatione juſtitiæ obligati cavere damnum, non caverunt. Ita communiter DD. Unde concludunt, teneri ad reſtitutionem comprehenſos ſequentibus verbis.

Juſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus,

Participans, mutus non obſtans, non manifeſtans, patet ex ſequentibus Caſibus.

1 Tenetur ad reſtitutionem mandans, ſivè expreſsè mandet, ſivè tacitè, dicto nimirum, vel facto ex quo v g. famulus colligat, hero gratum fore, ſi faciat, non autem tenetur, qui ratum tantùm habet opus ſuo nomine factum, uti nec mandans, ſi ante executionem mandatum retractet, idque mandatario innoteſcat: quia tunc non eſt vera cauſa. Mol. Leſſ. *l* 2 *c.*5. *d.*3. Fil. *t.*32.*n* 54.

2 Tenetur item conſulens, aut precibus ac promiſſionibus ad damnificationem inducens. Quòd ſi tamen antè executionem conſilium ſuum retractet, & quantum poteſt contrarium ſuadeat, etſi non perſuadeat, probabile eſt excuſari à reſtitutione, maximè cum, cui damnum paratur, moneat ut caveat, v. Bon. & Tann. 2.2. *d.*4.*q.*6.*d.*14 Sà, V. *Conſilium*, & Dian. *tr.* 2.*miſc. Reſ.*18.& *t.*5.*reſ.*83.

3 Tenetur item, qui ſuo conſenſu, calculo, vel ſuffragio, eſt cauſa efficax damni. Leſſ. *d.*3.*n.*23. Fil. *t.*32. *c.*2.

4 Item palpo, ut qui laude, adulatione, vel exprobratione ignaviæ, aliterve aliud ad damnum inferendum excitat, animat. Leſſ. Fill. *loco cit.*

5 Item qui inferenti damnum præbet recurſum, illum receptat, illius furta aut inſtrumenta, occultat, vel ea emendo rapinas fovet, &c. *Ibid.* Hi enim omnes, uti, & is cui res furtivæ traditæ

ſunt in cuſtodiam, tenentur (non manifeſto fure) reſtituere Domino. Et ſic peccare eos qui à ſartoribus emunt fragmenta panni ſeu veſtium, docet Villalob. apud Dianam p. 4. tomo 4. R. 147. licèt ibid. Sanch. excuſet eos, qui iſta emunt à ſartoribus magiſtris, eò quòd his plerumque detrahatur plus à juſta mercede, quàm merentur iſta fragmenta, ideòque licitè ea retineant. Neque hic à peccato excuſari caupones, qui à filiisfamilias acceptant pecunias, aliaſve res parentibus ſurreptas, nota Laym. l. 3. tom. 2. c. 5. Bonac. &c. Qui verò poſt delictum ipſum reum juvat ad fugiendum (non concurrendo ad delictum) non tenetur reſtituere, modò non det illi ſpem refugii in poſterum. Tum quia non eſt cauſa damni; tum quia reò licet fugere, ut infrà dicetur l. 4. d. 7.

6 Item participans de præda, aut quoquo modo cooperans; ut agens excubias, applicans ſcalas, parans inſtrumenta, conficiens litteras, &c. in bello iniquo tormenta advehens, &c. Excuſantur tamen (modò actio per ſe non ſit mala) quia ea non ſponte, ſed juſto metu coacti faciunt, v.g. cùm ruſtici furto à ſolis militibus facto, coguntur eorum prædas evehere, vel pecora abigere Leſſ. d. 5. num. 19.

7 Item tenentur cauſæ, quæ privativè ad damnum alterius concurrunt; nimirum mutus, ſive non clamans, cùm poteſt; aut non obſtans, non manifeſtans, ſed tunc tantum quando tales ex aliquo pacto, vel officio, vel ſtipendio, &c. tenentur ex juſtitia damnum cavere. S. Th. 2. 2. q. 62. a. 7. Sic Princeps, Magiſtratus, belli Dux, tenentur ad reſtitutionem damnorum, quæ à feris, latronibus, militibus, ob ipſorum culpabilem negligentiam dantur: Item Conſiliarii, Canonici tacentes, abſentantes ſe, non impedientes iniquam conſtitutionem, vel electionem. Item tutores, adminiſtratores bonorum, &c. non impedientes damna pupillis, Minoribus Eccleſiis provenientia. Item cuſtodes montium, vinearum, ſylvarum, agrorum, piſcinarum, qui damna non impediunt, vel facta non manifeſtant Mol. d. 116. Fill. tom. 22. c. 2. q. 12. v. de ſuprà l. 3. t. 3. c. 2. Item Princeps, & Domini Territoriam, ſi ſciant vias publicas infeſtari prædonibus, & cùm poſſint, non impediant, tenentur mercatoribus, & cæteris viatoribus damna, quæ ab iſtis accipiunt, compenſare. Dian. p. 8. t. 7. R. 38.

8 Supradicti non tenentur ad reſtitutionem, quando, non fuerunt cauſa, efficax damni, ut verbi gratia, ſi fur, homicida, non fuerit efficaciter motus mandato, conſilio alterius, ſed nihilominus abſolutè erat facturus. Item, ſi verbi gratia, in Capitulo

alii

alii ante te dederint ſuffragium, ità ut videas te nihil impetraturum, etſi neges: tunc enim non teneris reſtituere; licet peccas, pro qualitate damni, addendo tuum, vel mandando, conſulendo; &c. Bon.

9 Probabile eſt, non teneri ſupradictos, ſi non ſit moraliter certum, eorum mandatum, conſilium, efficaciter influxiſſe: quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis: præſertim circà materiam juſtitię. Leſſ. *t.* 13. *d* 4 Bo. *q* 2. *p.* 4. Dia *t.* 5 *miſc.* R. 84 Tan. 2. 2. *d.* 4. *q.* 6. *d.* 14.

10 Nec tenentur, ſi efficaciter tantùm concurrant ad circumſtantias, & modum actus damnoſi; v. g. ſi quis tantùm impellat alium, ut citiùs, vel animoſiùs, hoc vel illo loco, vel modo noceat. v. Laym. *l.* 2. *ſ.* 5. *t.* 2. *c.* 5.

11 Nec tenetur, qui deliberare volenti infert, magnum damnum, ſuadet, ut minus eidem inferat quia tunc utiliter alterius negotium gerit. Dico eidem, quia non licet impedire damnum unius, cùm injuria alterius.

12 Non tenetur item (contrà Nau. Angel. &c.) Confeſſarius, etſi ex officio confeſſiones audiat, ut Parochus, &c. ſi ex negligentia, vel ignorantia, pœnitentem non moneat, aut obliget ad reſtitionem; quia etſi ex officio teneatur benè inſtruere pœnitentem, ideòque peccet graviter omittendo, quando eſt neceſſarium; non tamen ad hoc tenetur ex obligatione erga tertium, quaſi ex juſtitia debeat ejus damnum cavere, aut procurare, ut hoc ei compenſentur. Secus tamen dicendum videtur, ſi poſitivè reſtitutionem impediat, ex malitia, imò etiam ex ignorantia craſſa, vel culpa lata: quia tunc conſilio ſuo, eſt cauſa efficax damni, v. Leſſ. & Bon. *d* 1. *q.* 1. *p.* 1 1 Laym. *l.* 3 *t.* 4. *c* 7 & infrà *l* 6. *t.* 2. *c.* 2, *d.* 5.

DUBIUM III.

An ſupradicti teneantur ſinguli reſtituere in ſolidum, & quo ordine?

Reſp. Cùm plures damnificantes, vel ſeorſim ſinguli rem ſuam agere poſſint, vel cõjunctim atque alij aliis plus minuſve in in damnũ influere; hinc ex tali ordine, & menſura influxus, ordo, & mẽſura reſtitutionis deſumenda eſt. Ita communiter DD. Unde reſolves.

1 Si plures abſque conſenſu, quiſq; per ſe ſeorſim, & caſu concurrant ad damnum, ſinguli non his tenentur reſtituere, quam quod quiſq; per ſe damni intulit Laym. *l.* 3. *tr.* 2. *c.* 6.

2 Si plures cùm conſenſu, & ſe invicem juvantes id fecerunt, ſinguli in ſolidum tenentur reſtituere totum damnum: quia ſinguli ſunt cauſa totius damni cùm unus juvet alterum, & procedat ex

confidentia, quam habet in auxilio aliorum. Unde ſi unus eorum reſtitutionem fecit, poteſt à reliquis, nimirum à principali totum, aut ſi is nolit à reliquis pro rata ſingulorum, repetere Bon. *de reſt. d.* 1. *q.* 2. *p.* 11. ex Vaſq. Mol. Fil. &c.

3 Quòd ſi actio damnificans fuit lucrativa, & apud aliquem ex cooperatoribus res ablata adhuc exiſtat, aut is eam mala fide aſſumpſit, tenetur is primo loco reſtituere ipſam, vel æquivalens; etſi ille non faciat, ſed reliqui. Leſſ. *l.* 2. *c.* 3.

4 Si actio damnificans non fuit lucrativa, ut quia res periit, & deſtructa eſt, ut fit, v. g in combuſtione mutilatione, detractione, tunc ante alios primò tenetur reſtituere qui mandavit, vel qui cauſa fuit primaria, vel executor primarius; ut in bello Princeps, & dux; etſi is non ſit facturus; vel quia non vult, vel quia non poteſt; tenentur reliqui, v.g. cæteri milites. Quod etſi de militibus ſpeculativè verum ſit, practicè tamen ii excuſantur per accidens: tum quia non poſſunt totum reſtituere: tum quia dominorum voluntas non eſt, nec expectatio, ut plus reſtituant quam partem ſuam; ideoque ſi hanc poſſunt ad id tenentur; uti etſi quid adhuc reliquum habent ex iniquo. Lay. *l.* 3 *t.* 2 *c.* 6 *n.* 5 ex Caiet. Mol. &c. Imò Bon. *de reſtit. d.* 1 *q.* 2. *p* 10 *n.* 13. ex Nau. *c* 17. Vaſq. Leſſ. *d.* 4. *n* 37 dicit militem gregarium, qui alias non induxit non teneri ad reſtitutionem totius damni illati à toto exercitu, ſed tantum pro ſua parte, v. ſuprà *t.* 4. *c.* 1. *d* 5 *a* 3.

5 Si damnum paſſus condonet reſtitutionem principali damnificanti, etiam minus principales liberantur; non autem vice verſa: quia ruente principali, ruit acceſſorium, non contra, v. Lay *l. ſ. cit.*

DUBIUM IV.

An teneatur reſtituere, qui alium impedivit à conſecutione alicuius boni?

Reſp. Attendendum, an lædatur jus alicujus, quòd à natura, lege, vel aliter habeat; & an per vim, fraudem, calumniam, & mendacia quis alium impedierit: num verò aliter? Inde enim apud Laym, *l. c.* & Bon *q.* 2. *p.* 12. reſolves ſequentes caſus.

1 Qui alterum impedivit à conſecutione rei debitæ ex juſtitia, tenetur ad reſtitutionem. Leſſ. *c.* 12 *du.* 18 Fill *t.* 32. *c.* 3. *q.* 12 *n.* 72.

2 Si res non erat debita ex juſtitia, ſed conferenda ex libera voluntate, tunc qui ſine vi, fraude, & calumnia collatorem inducit, ut v.g. officium, vel legatum, beneficium Eccleſiaſticum, & ſimilia dona gratuita non conferat, cui apud ſe conſtituerat, aut qui petierat, ſed vel nulli, vel alteri etiam minus digno; etſi

etſi ſæpè is poſſit graviter peccare, præſertim ſi id ex odio, vel alio malo fine faciat, non tamen tenetur ad reſtitutionem. Azor. 3. *p.l.4 c 9.* Vaſq. Sà, Bon *p.* 12.

3 Si in re prædicta ex libera voluntate conferenda, aliquis per vim, fraudem, vel calumniam, collatorem induceret, nè ei daret, aut eum à petitione (cum quivis habeat jus petendi) aut à conſecutione talis rei, per vim, fraudem, calumniam, vel mendacium impediret, (cùm etiam quivis ius habeat ne iniquè impediatur) is teneretur ad compenſationem damni, arbitrio viri prudentis iuxta certitudinem, vel probabilitatem qua alter tale bonum alioqui aſſecuturus fuiſſe exiſtimaretur, dummodò tamen ſit eo dignus, nam ſi indignus eſt, non tenetur ad reſtitutionem niſi famæ, ſi eam fortè læſerit. Leſſ. *l.2.c.* 12. *d.*18. Mol.*t.*1. *d* 135. Sà, V. *Reſtitutio*, *n.*221. v. Bon.*l.c.*

CAPVT V.

Cui vel quibus reſtituendum?

Reſp. Attendendum ad naturam iuſtitiæ, & quis damnum patiatur, quidue ratio, & leges ferant communiter. Vide Leſſ. & Laym. *hic c.* 9. Unde reſolves.

1 Quando bona reſtituenda, ſivè debita quæcunque, ſunt incerta, hoc eſt, cùm cui debeantur, ignoras, aut adire non potes, aut illi reſtituere, tunc ſi ea habeas ſine delicto, ut ſi inveniſti, vel à mercatore, verbi gratia, per errorem accepiſti duas ulnas panni pro una, & iam is diſceſſit, nec ſcis quo abierit, teneris adhibere aliquam diligentiam inquirendi: poſt quam, ſi ſpes non ſit ſciendi dominum, probabile eſt quod non tenearis ea dare pauperibus, (licet ita plerique cum D. Thoma ſentiant, & ſit magis pium, nec practicè ſuadendum) ſed poſſis tibi retinere, ut docet Petrus Navarrus, quem ſequitur Laym. hic, & Leſſ. *l. 2. c.* 14. *dub.* 7. *n.*48. idque Dian. *p.2 t.* 3. *miſc.* R. 5. dicit eſſe tutum in praxi. Si verò ea habeas ex delicto ut furto, uſura, &c. teneris ea reſtituere pauperibus, vel Eccleſiæ, hoſpitali, &c. quia debet tunc fieri reſtitutio meliori modo quo poteſt, ut ſaltem, cùm corpori domini non proſit, proſit ejus animæ dum in pauperes expenditur. Ita communiter Doctores, ut videbis apud Laym. *hic*.

2 Qui multis minutis furtis, v.g. olei, panis, vini, &c. damnum intulit multis civibus, eum teneri reſtituere, non pauperibus, ſed ipſis civibus, (minoris deinceps vendendo, aut maiore menſura, donec veniatur ad æqualitatē) dicit Mol. at Vaſq &c. Eſc. dicunt eſſe probabile, quod poſſit dare pauperibus, præſertim civitatis eiuſdē.

3 Quandò bona ſunt certa, ordinariè reſtitui debent poſſeſſori juſto, à quo accepta ſunt, vel cui damnum illatum: etſi is non ſit immediatus Dominus. Unde quòd acceptum eſt à depoſitario, commodatario, conductore, cuſtode, adminiſtratore, debet, non Domino, ſed ipſis reſtitui; quia alioqui ipſis fieret injuria, ſi jure poſſeſſionis, detentionis, cuſtodiæ, aut utilitatis ſpoliarentur, & damnum atque lucrum ceſſans compenſari deberet.

Excipitur tamen hinc, 1. Si horum nihil intereſſet, ut ſit ſine illorum damno, infamia, Domino reſtitueretur. 2. Si probabiliter ipſi putarentur rem abſumpturi, vel ablaturi cùm injuria Domini: quo modo bona Eccleſiæ non Prælato diſſipatori, ſed potiùs Capitulo reſtituenda ſunt. Item accepta à filiofamilias, pupillo, furioſo, uxore, religioſo, ſi ſint ex iis bonis, quorum adminiſtratio ipſis non competit, plerumque reſtituenda ſunt patri, tutori, marito, Prælato, &c. Sic etiamſi bona alicujus publicata, & fiſco addicta ſint: tunc enim depoſitum, & ſimilia debita, fiſco debent reddi.

5 Cùm quis ignorato Domino, cui reſtituendum erat, non præmiſſa aliqua diligentia pauperibus diſtribuit, non ſatisfecit Domino poſteà comparenti; ſecus ſi diligentia ſit præmiſſa, v. Leſſ. *l.* 2. *c.* 14. *dub.* 3.

6 Cùm Dominus quidem ſcitur, ſed ei mitti non poteſt ſine ſumptu, tunc ſi res malè accepta eſt, tenetur reſtituens aliquas expenſas ex ſe facere; ſi autem benè accepit nonniſi expenſis Domini. Quandò nullo modo poteſt mitti, expectandum eſt ad tempus, & ſi adhuc non ſit ſpes, reputetur debitum incertum. Tol. *l.* 5. *c.* 24.

7 Cùm quis accepit rem alienam à poſſeſſore bonæ fidei putante rem eſſe ſuam, cùm non ſit, tum ſi quid intervenerit aliquod juſtum pactum, ut depoſiti commodati, pignoris, &c. illi reſtituendum eſt, non Domino. Qui tamen ex charitate monendus erit, ſi id ei profuturum putetur, ſine alterius graviore incommodo, infamia, &c. Vaſq. Azor. *p.* 3. *l* 4. *c.* 3. *q.* 1. Si autem aliter accepta eſt, tunc verò ſuo Domino reſtitui debet, ſi eum noviſti & abſq; incommodo fieri poteſt.

8 Quando à fure vel alio venditore quis emit, ſivè mala, ſivè bona fide rem furtivam, tenetur reſtituere Domino, non furi. Ita communiter Mol. Reg. *tom.* 1. *l.* 10. *c* 4. *n.* 40. Toletus tamen *l* 5 *c.* 17. Syl. Ant. Mald. *in* 2. 2. *tit.* 4. *c* 3. *du.* 2. probabiliter ſentiunt poſſe reddi furi, ut ab eo pretium ſuum recuperet: quia non conſtituit rem pejore loco, quàm ante fuerat; & conſequenter idſe non infert Domino damnum. Quod Nau. Trull. *l.* 7. *c.* 11. *d.* 4. admittunt

cum

cùm hac limitatione; ſi mox, & non poſt longum tempus contractum reſcindat, vel ſi certò ſciat furem redditurum rem Domino, vel Dominus rei ſit mortuus, aut abſit, itaut conveniri non poſſit. Quod ſi autem pretium ſuum recuperare non poſſit à venditore, tenetur reddere Domino, & ſibi damnum aſcribere. Quòd ſi porrò ſciens rem eſſe furtivam, emat eo fine, ut invento vero Domino reſtituat, tunc ſi emit parvo pretio, tenebitur id ei dominus refundere, cùm utiliter ejus negotium gesſerit: ſecùs autem, ſi pretium eſſet ferè æquale rei, tūc enim ſufficit refundere ad arbitrium viri prudentis tantum, quantum videtur meritus rem Domini utiliter redimendo: vide Leſſ. *loc. cit. c.* 14. *d* 3. Dian. *p.* 2 *t.* 3 *Reſ.* 5.

9 Si bona fide rem alienam, v.g equum emiſti ab altero, v.gr. Petro, & vendidiſti tertio, v.g. Paulo, & poſteà cognoſcatur eſſe Joannis, eoq; repetente à Paulo, Paulus repetat pretium à te exiſtimat quidem probabile Nau & Dian. *p.* 1. *t.* 8 R. 68 non teneri te Paulo id reddere, (ſi in nullo factus ſis ditior) ſed ſufficere, ſi tuam actionem, quam habes in Petrum, ei cedas. Verùm Sotus, Salon. Leſſ Sayr. Bonac. *de reſt. q.* 4 *p.* 2. rectius docent, teneri te, exigente Paulo contractum reſcindere, & pretium reſtituere: tum quia vendidiſti rem vitioſam, tum quia teneris de evictione emptori, nec eum potes remittere ad illum, cùm quo nihil habet negotii. Quòd ſi tamen Paulus cùm poſſit, tibi non reſtituat equum, ſed Joanni, & hoc ipſo impediat, quo minùs pretium tuum poſſis recuperare, nec tu teneris ei pretium ab ipſo acceptum reſtituere. Bon. Leſſ. &c. v. Trull. *c.* 11. *d.* 13.

Quæres, Cui reſtituendi, ſivè dandi ſint theſauri, & alia inventa, quæ habentur pro derelictis.

Reſp. Quando nullius Domini ſunt, jure naturali, & gentium fiunt primò occupantis. Poteſt tamen per conſuetudinem, & leges aliter quid ordinari, quoad ſervandum eſt. De quo v. Leſſ. *l.* 2. *c.* 5 *d.* 10 Laym. *l.* 3. *t.* 1. *c.* 5.

2 Quæres, 2. An, & cui reſtituenda, quæ capiuntur venatione juſtè prohibita.

Reſp. Id æſtimandum partim ex jure naturæ, partim ex conſuetudine, & legibus, ac juribus particularibus, ut v. apud Laym. *l. c. l.* 3. *t* 1. *c.* 3 *n.* 14. & Leſſ. *c.* 8. *d.* 9. & Sà, V. *Venatio*. Ex quibus reſolvitur hic caſus.

Venator iniquus tenetur reſtituere ſaltem damna, quæ ſegetibus fructibuſque infert.

DVBIVM VI.

De rebus quæ debent reſtitui.

ARTICULVS I.

Quid debeat reſtitui ab inferente iniuriam materialem tantùm, ſive à poſſeſſore bonæ fidei?

Reſp. Qui bona fide damnum intulit, aut poſſidet aliquid, de quo poſteà meliùs cognoſcit, tenetur, ne incipiat eſſe poſſeſſor malæ fidei, & detinere alienum, id tantum, & non plus reſtituere, quod ex ea re ipſi ſupereſt, una cùm ejus fructibus, ſi extent, vel quatenùs indè factus eſt ditior; præterquam ſi dominium ſibi comparavit per legitimam præſcriptionem. Ita communiter DD. Mol. Sanc. Leſſ. *l.* 2. *c.* 6. Bon. *d.* 1. *q.* 1 *p.* 1. Laym. *l* 3 *t.* 2 *c.* 3. Unde reſolves.

1 Si veſtem v. g. bona fide donatam à fure aut alio, portaſti, & ferè attriviſti, ac poſteà Dominus compareat, teneris eam aut æqualem ei reſtituere, & inſuper perſolvere quantum attrita eſt, ſi aliàs veſtem æqualis valoris attriviſſes: ſi tamen eam amiſiſti, aut ablata tibi eſt, &c. ad nihil teneris. Bonac. *loco cit*. Layman *n.* 1 vide Trul. *l.* 7. *c.* 11. *d.* 1. Si autem res, quàm à fure bona fide accepiſti (ſivè donatione, ſivè emptione) ſit uſu comſumptibilis, eamque cùm tuis miſcuiſti, ità ut diſcerni nequeat; etſi deinde deprehendas furtivam fuiſſe, non teneris reſtituere. Nau Sylu. Sayr. Leſſ. Bon. *d.* 1. *q.* 3 *p.* 1. quia per iſtam commixtionem bona fide factam, eſt in te translatum dominium, ut colligitur ex *L. Si alieni nummi, ff. de ſolut.* Neque eſt ratio cur hæc potiùs quàm illa pars cenſeatur aliena, atque adeò periit obligatio realis, & tantùm manet perſonalis in venditore. Vide Dian. *p.* 4. *t.* 4. *Reſ.* 66. Trul. *l* 7. *c.* 21. *d.* 3. Leſſ. *l.* 2. *c.* 20. *d.* 18 ubi addit eſſe valdè probabile, jureque naturæ conforme, quod verus Dominus rei illius ablatæ, & permixtæ (quandiu totus cumulus extat) retineat jus in re, ut ex iſto cumulo ſibi ſatisfiat ante alios; imò poſſit ex eo occultè accipere.

2 Milites bona fide militantes, intellecta poſteà belli injuſtitia, id tantùm reſtituere debent quod adhuc habent ex præda, & quo facti ſunt ditiores. Bon. *l. c.*

3 Qui bona fide per inculpatam ignorantiam celebravit contractum, quem poſteà uſurarium eſſe cognoſcit, non plus tenetur, quàm factus eſt ditior, v. Laym. *l.* 3. *t.* 2. *c.* 3.

4 Poſſeſſorem bonæ fidei, ſi adhibita diligentia inclinet in eam partem, quòd res non ſit ſua, teneri aliquid reſtituere juxta inclinationem, docet Con. *d* 34. *dub.* 10. *n.* 93. At Palaus *t.* 1. *d* 3. *p.* 2. *n. ult.* putat ad nihil teneri: quia poſſeſſio contrariis rationibus

non

non convincentibus præponderat. Idem docet Vaſq. apud Eſcob. *t.3.c.3. n.154*. Dian. *p 4 t.3 R 24 & 26*. Si neglexit inveſtigare veritatem, & deinde ſciri non poteſt, dicit Palaus *l.c.* ad nihil teneri.

6 Si bona fide rem vendidiſti dono tibi datam, teneris reſtituere pretium; quia factus es locupletior: & ſatis debet eſſe tibi non habere minus, quàm ante. Quòd ſi tamen apud alterum res eſt, is reddere tenetur. *ibid.* & Vaſq. *c.9 §.2.* Mol. Leſſ. *l 2.c.14.d.1.*

2 Si bona fide rem ipſe emiſti, & vendidiſti abſque lucro, nihil teneris reſtituere; ſed ſolus is, apud quem res eſt. Mol. 1 Leſſ. *l.2. c.14. d.1.* contra Vaſq. &c.

7 Si rem alienam bona fide donaſti, non donaturus aliam, ſi hanc non habuiſſes, ad nihil teneris: quia non eſt factus ditior; ſecùs ſi aliam donaturus fuiſſes, (quia tunc parcendo tuæ, factus es ditior) vel ſi aliquid accepiſti in remunerationem Bon. Trull. *l.7.t. 11. d.1.*

8 Si aliena re lucratus es tanquam inſtrumento; v.g. frumentum alienum aliò deportatum vendidiſti; vel pecuniam alienam negotiationi expoſuiſti, non teneris illud lucrum reſtituere; quia non eſt fructus rei alienæ, ſed tuæ meræ induſtriæ: tales enim fructus dicuntur meræ induſtriæ, quos ipſa natura ex ſe nullo modo gignit, ſed tantùm concurrit ut inſtrumentum operantis. Lay. *l. c. n.3.* ex S.Thom. &c.

9 Fructus omnes rei, ſivè ii ſint merè naturales, hoc eſt, qui vix ullo hominum labore egent, ut fœtus animalium, arborum, herbæ, & gramina; ſivè ſint ſimul induſtriales, ſivè mixti; hoc eſt, ad quos æquè, aut magis hominum labor cùm natura concurrit; ut verbi g. ſegetes & quæ ſerendo gignuntur; item vinum, oleum, lana, &c. quò etiam referuntur pretia locationis domorum, jumentorum, &c. qui fructus civiles appellantur; hi inquam fructus rei, ſi percepti, & extantes ſint, Domino reſtitui debent; deductis tamen expenſis propriis, & æſtimatione laboris. Et quidem pretium locationis ex re aliena debet Domino reſtitui, licèt is rem, ſi penes ſe habuiſſet, non fuiſſet locaturus, v. Laym. *l. c.* Si tamen fructus iſti reales bona fide poſſeſſi fuerint tempore à lege præſcripto ad uſucapiendum illos (quod ſi adſit titulus, eſt biennium inter præſentes, inter abſentes quadriennium: ſi autem non adſit titulus, anni 30 cùm bona fide) non ſunt reſtituendi; quia uſucapio transfert dominium. Salon. Trull. *l. 7. c. 11. d.3.*

10 Si à fure accepiſti (ſivè bona, ſivè mala fide) rem uſu conſum-

ſumptibilem, v.g. vinum, oleum, triticum, &c. cùm propriis ipſius furis rebus permixtum, ita ut diſcerni non poſſit, non teneris reſtituere, ſi fur ad reſtituendum ſit potens: quia fur per commixtionem iſtius rei cùm propria, acquiſivit ejus dominium, atque adeò illud tanquam verus ejus Dominus potuit transferre. Navarrus, Sanch. Leſſ. Bon. Trull. *l. 7. c. 11. d. 3.* v. Dian. *p. 2. tr. 5. miſc.* R 40.

ARTICULUS III.

Quid debeat reſtitui ab inferente injuriam formalem, ſeu malæ fidei damnificatore ſeu poſſeſſore?

Reſp. Id juxta ſupradicta æſtimandum à quantitate tum juris, quòd alter habet, tum damni, quod injuſtè infertur: cui æquale reddi debet, niſi aliud de damnificati mente & conſenſu rationabiliter præſumatur. Unde reſolves.

1 Si damnificatus habeat jus in re, in qua damnum eſt paſſus, reſtitutio ei facienda eſt in ſolidum: ſi autem tantùm habeat jus ad rem, reſtitutio facienda eſt prò quantitate juris, conſideratis circumſtantiis: quia non debetur ſolidus valor rei, quæ ſpectabatur, cùm tantùm ſit in ſpe, & multis modis poſſit impediri.

2 Qui in loco publico ſuæ civitatis contra juſtam prohibitionem paſcit, vel ligna cædit, non tenetur ad reſtitutionem, niſi communitati graviter nocuerit, v.g. ſtipes incidendo, labores ædificiis idoneas ſternendo: quia rationabiliter præſumitur mens Reipub. non eſſe, ſuis membris uſum publicorum locorum rigidiùs prohibere, quàm ſub mulcta ſolvenda, caſu quo deprehendantur.

3 Graviùs tamen peccaret, & teneretur ad reſtitutionem, ſi quis paſceret in loco alicujus privati; etſi etiam hìc præſumi aliquando poſſit de conſenſu Domini, qui ſæpè non intendit ut fiat reſtitutio, ſed ut deprehenſus pœnam luat.

4 Qui venantur, vel piſcantur in locis alteri locatis, vel aliàs prohibitis, (ſaltem ſi ea concluſa, vel circumſepta non ſunt) non peccare mortaliter, nec teneri ad reſtitutionem, docet Dian. ex Leſſ. Dic. &c. *p. 9. t. 9 R. 39* contra Bon. &c.

Etſi probabilius ſit, & in praxi communiter tenendum, peccati mortaliter circa vectigalium fraudationem, ex eaq; oriri obligationem reſtitutionis: non omninò tamen improbabiliter id alii quidam negant, eò quòd conſuetudo interpretetur, non eſſe mentem legiſlatorem ad aliud obligare, quin ut deprehenſi mulctentur vid. Nau. *c 23.* Sà, *V. Gabella.* Bon. *q 9. p. 1 n. 5*, ex Nau. Fill. *t. 28. num. 214.* Leſſ. Mol. *d. 9.* Dian. *tr de leg. R. 19*, Laym *l. 3 t. 3 p. 1. c. 3. n. 4. & 5.*

vid.

vid. etiam Dian. *p.1.t1. R.38 & p.2.t.15. R.* 28. ubi ex Cajet. Med. Soto, &c. docet non eſſe negandam abſolutionem pœnitenti, qui defraudavit gabellas, ſeu vectigalia impoſita rebus iis, quæ emuntur non ad negotiationem, ſed ad uſus proprios vel familiæ neceſſaria, v.g. panis, carnibus, piſcibus, frumento, oleo, &c.

6 Cæterum ordinariè injuſtus, ſeu malæ fidei damnificator aut poſſeſſor, tenetur non tantùm reſtituere rem ablatam, & fructus percedtos (exceptis ſuis expenſis & induſtria,) ſed etiam ſarcire damnum emergens, & lucrum ceſſans: cùm verè ſit injuſta cauſa talium damnorum. Unde ſi Dominus re ſua retenta, per culturam vel negotiationem percepturus fuiſſet ex agro ſuo, aut pecunia centum florenos, & alter parùm, vel nihil, debet is Domino ſuo ſatisfacere pro centum illis florenis: quamvi communiter ſoleant Domini plurimùm remittere, ſi res cōponatur Lay. *l.3.tr 2.c.4 n.7.*

7 Si res aliena, dum injuſtè detinetur, ſcreſcat, aut pretium ejus augeatur, Domino creſcit, ac proindè id ei præſtari debet, vid. Laym. hic *l.3.t.2.c.5*.

8 Si res aliena, dum injuſtè detinetur, pereat aut deterior fiat; idque caſu vel juſta hoſtium incurſione, vel naturaliter, & certum ſit apud Dominum æquè perituram fuiſſe, non tenetur alter reſtituere: quia nihil novi detrimenti Domino apud furem v.g. accidit, quod non apud ipſum. Si verò non fuiſſet peritura apud Dominum, vel ſaltem nonniſi per injuriam, tunc injuſtus detentor adhuc tenetur ad reſtitutionem, licet ſine ſua culpa res perierit. Lay. *tr.2.c.4.n.2.*

9 Si res aliena apud iniquum detentorem pereat, idque ipſius culpa, aut quia is abſumpſit, alteri donavit, deſtruxit, &c. tunc etiāſi Domino relicta, fuiſſet certò peritura, nihilominus tenetur pro ea Domino ſatisfacere, ut eſt communis apud. Lay. *l c.* Leſſ. &c.

10 Qui finges ſe pauperem, vel alium quàm eſt, extorſit eleemoſynam, non tenetur reſtituere, ſi parva fuit, qualis oſtiatim mendicantibus datur: ſecus ſi fuit magna, tunc enim quia ſubintelligitur conditio hæc, (ſi pauper eſt) tenetur reſtituere ſecundùm Mol. danti; ſecundùm Pal. vel danti, vel aliis pauperibus, v. Eſcob. *t 3 p.2.c.6. n* 109.

11 Qui in extrema neceſſitate conſumpſit, quòd antea acceperat commodatum, conductum, vel precarium non tenetur reſtituere: quia nec ratione rei acceptæ, cùm ea nec in ſe, nec in pretio extet; nec ratione acceptionis cùm jure eam conſumpſerit; nec ratione contractus, cùm hic non obliget, niſi re pereunte tua

cul-

culpa. Leſſ. Hurt. Trul. Dian. *p.* 5. *t.* 8 R. 10. Imò probabiliter nè quidem id quod ánte illam neceſſitatem erat furatus, & in ea conſumpſit, quia furtum illi non ademit jus, quòd ad rem tali caſu habebat. Con. Pal. Hurt. Dian. *l. c.* R 8. contra Leſſ. & Vaſq. ſicut neque ſi in ipſa neceſſitate accepiſſet & conſumpſiſſet. Dian. *l. c.* R 9. ex Azor. & 6. aliis contra Leſſium.

ARTICULUS III.

An, & quid debeat reſtitui pro iniuria illata, corpori, v. g. per mutilationem, occiſionem, &c.

Reſp. Injuſtus occiſor, mutilator, in conſcientia tenetur tantùm reſtituere, pro damnis bonorum fortunæ, quæ ex tali occiſione, vulnere, &c. directè ab eo cauſata ſunt, juxta prudentis arbitrium præciſè autem pro vita, membro, vel cicatrice, nihil tenetur reſtituere ſecundùm rigorem, cùm ſint bona altioris ordinis, quæ pecunia æſtimari non poſſunt. Ita contra Sotum, Sylu. &c probat Leſſ. *l 2. c. 9. d. 23.* v. Laym. *l. 3 t. 3.* Unde reſolves.

1 Qui occidit ebrius alium, ſi ebrietas non fuit culpabilis, & voluntaria, vel licet fuerit talis, ſi tamen homicidium vel non prævidit, vel diligentiam debitam adhibuit ad cavendum, non tenetur ad reſtitutionem: tenetur autem ſi prævidit, & non cavit. Bon. *d. 2. q vlt. ſ. 2. p. 1.*

2 Qui occidit Cajum putans eſſe Titium, tenetur ad reſtitutionem: quia actio iſta eſt Cajo injurioſa. Bon. *l. c.* excommun.

3 Si læſus antè mortem omnia remiſit, ad nihil tenetur occiſor: quia filiis non fit injuria in bonis; niſi quatenùs læduntur in patre contra ejus voluntatem (volenti enim non fit injuria) ergo ſicut per eum jus acquirunt, ſic etiam amittunt: etſi non rectè faciat parens, ſi filii valdè egeant. Leſſ. *lib 2. c. 9. dub. 26.*

4 Etſi præciſè pro vita, membro, occiſione, non ſit obligatio reſtituendi: per ſententiam tamen judicis cogitur injuriam ſatisfacere pro injuria.

5 Conſilium eſt; ut Confeſſarius pro his injungat eleemoſynas, Miſſas, pro ſalute occiſi.

6 Si occiſus, vel mutilatus fuerit ſervus vel animal, tunc etiam pro vita, & membris facienda eſt reſtitutio: quia horum vita pretio æſtimatur; ac proinde tantùm debet reſtitui, quanti potuiſſet vendi; & pro mutilatione vel cicatrice, quantò pluris venderetur.

7 Pro expenſis funeris nihil reſtituitur; quia illæ aliquando fa-

faciendæ tandem fuiſſent. Niſi fortè occaſionem illatæ necis, v. g. extra patriam, majores fieri oportuerit.

8 Reſtitui debent impenſæ factæ in curationem, & medicamenta vulnerati, vel occiſi. Fill. *t.* 32. *c.* 8 *n.*202.

9 Item lucra, quæ ex mutilatione vel vulneratione ceſſarunt, non quidem tam in ſolidum, ac ſi de facto eſſent acquiſita, ſed pro majore aut minore ſpe, quàm læſus habuit illa acquirendi, v. Trull. *l.* 7. *c.* 8. *d.* 3.

10 Si homicida à Magiſtratu plectatur, verius eſt adhuc teneri ad damna ſarcienda; cùm morte ſua tantùm ſatisfaciat juſtitiæ publicæ, non hæredibus occiſi. Qui tamen, cùm plerumque aliud non exigant, videantur eſſe contenti, ac proinde hæredes homicidæ ad nihil tunc teneri. Fill. *l. c. n.*214.

11 Debet autem reſtitutio fieri tantùm parentibus interfecti, filiis & uxori: quia hi ſoli directè læduntur; cùm moraliter cenſeantur una perſona cùm occiſo. Niſi tamen occideris animo etiam nocendi aliis: nam tunc etiam bis reſtituere teneri dicit C. Lugo *de iuſt. d.* 11. *n.* 8. ex Leſſ. v. Trul. *l c. d.* 4.

12 Etſi probabile ſit, deberi etiam reſtitutionem creditoribus occiſi; ſi quod damnum illis, ex ea cæde obvenit; contrarium tamen etiam probabile (ſaltem ſecundùm limitationem caſus præcedentis,) eſt; cùm occiſio illa non ſit directè cauſativa illius damni, v. Laym. *l c. n.* 4.

13 Non tenetur occiſor aliquid eis reſtituere, quos occiſus alebat ex liberalitate: quia damnum illorum per accidens ſequitur, v. Leſſ. *l.* 2. *c.* 9. *d.* 26. Trull. *l. c.*

14 Nec tenetur ad damna, quæ v g. provenient ex morte alicujus innocentis, qui per errorem putaretur homicidium feciſſe, & ſic captus plecteretur: quia hujus mors non directè cauſaretur ab ipſo, ſed per accidens, & ex errore vel malitia accuſatorum, v. Bon. *d.* 2. *q. ult. ſ.* 2. *p.* 2.

ARTICULUS IV.

Quid debeat reſtitui pro illato ſtupro?

Reſp. Qui virginem per injuriam defloravit, tenetur tantùm rependere damnum, quod ei ex tali injuria eſt ſecutum: idque vel matrimonio, vel damni æſtimatione, ad arbitrium prudentis, ut talem, nimirum inveniat, qualem manens virgo inveniſſet, v. Sanc. *l.* 7. *d.* 14. Fil. *t.* 32. *c.* 8. *n.* 109. unde reſolves.

1 Præcisè pro ſola virginitate non obligat reſtitutio. Unde ſi ſtuprum manſit clam aut non impedivit quin æquè lautè nuberet, ad nihil tenetur ſtuprator. Leſſ. Bon. *q.* 4. *de matrim. p.* 7.

2 Item

2 Item ad nihil tenetur, ſi defloravit conſentientem; abſque vi, fraude, vel promiſſione matrimonii, quia non eſt facta injuria, *ibid.* & Trull. *d.* 2.

3 Si virginem importunis precibus flexit, nihil tenetur reſtituere, quia adhuc conſenſit liberè. Niſi fortè preces tales fuerint, ut cùm vi; & coactione æquiparentur: ut ſi conjunctæ fuerint cùm minis, vel metu reverentiali, v. g. ſi fuit illius dominus, vel vir magnæ authoritatis Trul. *c.* 9 *d.* 3.

4 Si per promiſſionem veram, vel fictam matrimonii eam flexit, tunc tenetur ducere eam: quia in omni contractu, ubi alter ex parte ſua acceptavit & implevit, tenetur & alter implere, etiamſi fictè contraxerit, quia tenebatur ex juſtitia verè contrahere, cùm alioqui omnia humana commercia fraudibus paterent. Et id quidem verum eſt, etiamſi ſtuprator religionem voviſſet. Leſſ. *l.* 2. *c.* 10 *d.* 3 & 4. Trull. *d.* 3.

5 Non tamen tenetur fictus promiſſor eam ducere caſu quo 1. Is puellam valdè notabiliter conditione excederet, vel verbis uſus eſſet fictionem facilè indicantibus. 2. Si ipſa conſcia eſſet prædicti voti; quia tunc ipſa contraxiſſent mala fide. 3. Si ipſe putavit eſſe virginem, cùm tamen non eſſet. 4. Si ex matrimonio grave damnum aut ſcandalum timeretur. 5. Si ipſe etiam ſacris initiatus eſt, aut alteri matrimonio copulatus: tunc enim his caſibus ſolùm teneretur curare ut æquè cōmodè nubat, modò ante dicto, dando ſcilicet dotem, vel aliter: v. San. 1. *de mat. d.* 10. *l.* 1. Trul. *l* 7. *c* 9 *d.* 3.

ARTICULUS V.

Quid debeat reſtitui pro Adulterio?

Reſp. Cùm ex adulterio damnificari poſſint conjux alter, & proles legitimæ, circa ſuſtentationem, hæreditatem, &c. patet quod uterque adulterans, natâ eis prole, debeant, cùm id damnum cauſent eatenus reſtituere, quatenùs poſſunt ſine detrimento altioris boni, & cauſatione majoris mali. Eſt communis v. Laym. *l* 3. *t.* 3. *p* 1. *c.* 14. unde reſolves:

1 Quòd attinet ad ipſam adulteram, ordinariè non tenetur prodere, quòd proles ejus ſpuria ſit: nam & viro ſuo triſtitiam, & ſui odium, & diſcordias domeſticas crearet, ac famam ſuam prodigeret, quibus damna fortunæ meritò cedunt. Accedit, quòd proles matri non teneatur credere ſe eſſe illegitimam Fill. *tr.* 3. 2. *q* 222.

V Debet tamen ſi poteſt, aliis induſtriis damnum compenſare, v. g. 1. diligentius adminiſtrando rem familiarem. 2. de cultu corporis detrahendo. 3. ſi habet bona propria, plus legitimis, quàm ſpu-

ſpurio relinquendo. 4. eum inducendo, ut relicta hæreditate, vel ejus parte, amplectatur ſtatum Eccleſiaſticum, vel Religioſum, ſi idoneus ſit, &c. Trul. *l. c. d.* 4.

3 Quòd attinet ad ipſum adulterum ſpurii patrem, etiam ipſe ſæpè excuſatur, vel in toto, vel ex parte, ſivè quia damnum ab adultera compenſatum fuit, vel compenſandum creditur; ſivè quia reſtitutio non poteſt fieri ſine periculo vitæ, diſpendio famæ, turbatione & diſcordiis familiarum, ſivè quia non eſt certus filium eſſe ſuum, vid Leſſ. *l.* 2. *c.* 10. *d.* 6. Bon. *de matr. q.* 4 *p* 15. Trul. *l.* 7. *c.* 8. *du.* 7.

ARTICULUS VI.

Quid debeat reſtitui pro fama & bonis ſpiritualibus, ut inductione ad peccatum, avocatione à Religione?

Reſp. 1. Juxtà dicta, ſi reſtitui non poſſunt bona ablata ex bonis ejuſdem ordinis, non eſt obligatio faciendi ex bonis diverſi ordinis, unde reſolves.

1 Pro fama reſtituenda eſt fama: cùm id non potes, non teneris ad pecuniam, & bona fortunæ, niſi per ſententiam à judice cogaris ſic ſatisfacere. Eadem eſt ratio de reliquis. Quòd ſi tamen lædendo famam, in bonis etiam fortunæ alteri damnum allatum eſſet, conſtat ex ſuprà dictis quid faciendum ſit. Porrò de læſione famæ, &c. v. infrà.

2 Si quis alterum induxit ad peccatum ſuaſione, vel exemplo ſuo, tenetur quidẽ ex charitate quoad poteſt eum revocare ad meliorem ſtatum: ſed non ex juſtitia. Leſſ *l.* 2. *c.* 8. *d.* 2. *n.* 20. Lay *c.* 8. *n.* 1.

3 Si quis autem induxit fraude, dolo, injuſto metu, &c. tenetur ad id ex juſtitia: quia quiſque habet jus, ne injuſtè lædatur in bonis ſpiritualibus. Unde ſi lædatur, debet id ſpirituale reſtitui ſi poteſt, *ibid.*

4 Si quis aliquem (etiam Novitium) abduxit ab ingreſſu religionis, tamen ſine vi & fraude, etſi graviter peccarit id irrationabiliter faciendo, ac proinde teneatur ei rurſus ſuadere ingreſſum ex charitate, non tamen ex juſtitia vel illi, vel religioni tenetur, quæ nullum adhuc in eum jus acquiſivit, v. Lay. *l* 3. *t.* 2. *c* 8.

5 Si quis religioſum ad apoſtaſiam induxerit, ſuaſione, aliave cooperatione, obligatur ex juſtitia religioni ad reſtitutionem, non quidem ut ipſe (quod aliqui volunt) loco alterius ingrediatur, ſed ut ſuadeat alteri, quod poteſt reditum, & compenſet, monaſterio commoda, quæ ex hæreditate, bonis, vel induſtria alterius expectabantur.

6 Si quis veneno, philtro, aliovè modo alicui deſtruxit memoriam,

riam, rationem, &c. tenetur eodem modo quo mutilator aut vulnerans, de quo ſuprà ad reſtitutionem lucri ceſſantis, & damni inde ſecuti in bonis fortunæ.

DVBIVM VII.

De circumſtantiis Reſtitutionis.

ARTICVLVS I.

Quò tempore, loco & modo debeat reſtitui?

Reſp. Debet quamprimum, & eo modo ac loco reſtitui, quo jus & intereſſe damnificati requirit, & commodè ac moraliter fieri poſſit ſine gravi incommodo, quod quis pateretur in re ſua propria ultra debitũ. v. Lay. *l.* 3. *t.* 1. *c.* 10 Fil. *t* 32. *c.* 4. *q.* 11. Unde reſolves.

1 Qui non poteſt commodè reſtituere apertè, faciat clàm; & qui non poteſt per ſe, faciat per aliam perſonam interpoſitam, v. g. Confeſſarium.

2 Poſſeſſor malæ fidei, v. g. fur, debet ſuis ſumptibus ad eum locum rem deferre, ubi alter habiturus fuiſſet, ſi non fuiſſet ablata, deſtructa, vel inique detenta; deductis tamen expenſis, quas alter eam ſervando, vel deferendo debuiſſet facere. Excipe, niſi transferendo deberet plus impendere, quàm valet, tunc enim plerumque ex præſumpta mente domini poſſet reſtituere pauperibus vel in uſus pios. Bon *q.* 6 *p.* 1.

3 Bonæ fidei poſſeſſor ſatisfacit, ſi reſtituat in loco, ubi rem poſſidet. *l. c.*

4 Debita ex contractu, eo loco & tempore ſolvi debent, de quo inter partes conventum fuit expreſsè, vel tacitè; vid. Leſſ. & Bon. *l. c.*

5 Si quis poſſit quamprimum reſtituere totum, ad id tenetur. Si tamen alter dilatione non pateretur ulterius damnum, aut non notabile, non facilè arguendus eſſet gravis peccati is qui cùm propoſito ſatisfaciendi differret, aut paulatim per partes ſolveret. vid. Bon. *de contract. d.* 1. *q* 6. *p.* 1.

6 Qui ſcit ſe teneri ad reſtitutionem & cùm poſſit in vita, non vult reſtituere in articulo mortis, vel poſt mortem per hæredes, abſolvi non debet, nec poteſt: quia ſemper eſt in actuali peccato, & impœnitens. Salaz. Sayr. Bonac. Trull. *c.* 14. *dub.* 11.

ARTICVLVS II.

Quo ordine reſtitui debeat?

Reſp. Certum eſt, non neceſſariò ordinem ſervari, quando debitor omnibus ſolvere poteſt, quando verò tantùm non habet, aut hæredibus reliquit, ſequentes Regulæ ſervandæ.

1 Si

1 Si debitor rem alterius apud ſe habet, quocumque titulo habeat, ſive ex furto, ſive ex depoſito, ſive intentione, &c. debet prius reſtitui domino ſuo, vel eo deficiente, pauperibus. Similiter ſi res empta ad creditum, pretio non ſoluto, adhuc extet. Navar. Sylu. Bon. *q. 3. p. 2.* Hoc tamen Leſſ. *c. 15. d. 2.* contra Bonac. &c. limitat, niſi venditor ab emptore fidejuſſorem, vel pignus accepit.

2 Si reſtitutio facienda ſit ratione injuſtæ actionis, prius reſtitui debent certa, hoc eſt, quorum domini cognoſcuntur, quàm incerta. Bon. Leſſ. *d. 1.* quia illa jure naturæ debentur ſuis dominis, hæc autem jure ſolo poſitivo pauperibus.

3. Prius facienda eſt reſtitutio debitorum licitè contractorum, quàm uſurarũ, cùm in his dominus non fuerit ſimpliciter invitus.

4 Debita ex titulo oneroſo priùs ſolvenda ſunt quàm quæ debentur gratuitò, v. g. ex promiſſione; quia hæ includunt tacitam conditionem, niſi quid obſter. Hinc debita defuncti ſolvenda ſunt ante omnia legata, etiam pia. Nau. Sylu. Bon. *q. 8. p. 2.*

5 In reliquis debitis ſervandum eſt jus particulare loci, ſi tale ſit, & non repugnet juri naturæ. Si nullum ſit, ſequendum eſt jus commune, ſecundùm quod. 1. Solvenda ſunt debita, ad quæ bona debitorum expreſsè fuerunt obligata. 2. Dos uxoris extrahenda eſt. 3. Debita, ad quæ bona debitorum ſunt tacitè hypothecata. 4. Depoſita perdita in poteſtate debitorum. 5. Debita privilegiatorum. 6. Aliorum creditorum: poſt quos omnes ſunt hi, à quibus uſuræ acceptæ ſunt; & adhuc poſt hos reſtituenda ſunt bona incerta. Quando autem multi unius rationis creditores inveniuntur, temporis antiquitas inter eos ſervanda eſt, v. Laym. *l. 3. t. 2. c. 11.*

Ubi addit, ex bonis debitoris, ſi is defunctus ſit in primis ſolvendas eſſe impenſas funeris; & quæ ad confectionem inventarii, apertionem teſtamenti, item ad Medicos & Pharmacopolas pertinent, v. Fil. *c. 4. q. 13.*

Quæres, Utrum priùs exigenti non liceat priùs ſolvere.

Reſp. 1. Solvens ſcienter poſteriori, prætérito qui habet hypothecam priorem, vel privilegiatam, peccat, teneturque priori de damno, qui etiam poteſt recuperare ſolutum. Leſſ. *d. 5.* ex *l. Scimus, §. Et præterea c. de iure delib.*

2 Si ex pluribus creditoribus perſonalibus æqualibus aliquis exigat (ſive in judicio ſive extra) tenetur ei integrum ſolvere, quia diligentia fecit eum potiorem. Nau. Sylu. Bon. *l. c.* ex *l. pupillus, ff. quæ in fraudem.*

3. Debitor ſciens ſtatum ſuum labentem, non poteſt non petenti integrè ſatisfacere, ſed debet omnibus perſonalibus ſolvere pro rata (ſi tamen iſte ſolutionem accepiſſet, an poſſet retinere controvertitur, v. Bon. Leſſ. *l. c.* Trull. *l. 7. c. 14. d. 22.*) nec poteſt uni ſolvere, omiſſis aliis, niſi ſecundum ordinem ſupradictum.

ARTICULUS III.

Quæ à reſtitutione excuſent?

Reſpond. 1. Ex parte debitoris excuſant ea, quæ faciunt, ut creditor, rationabiliter debeat eſſe contentus; etſi de facto non ſit contentus. Ita commun. Doctores; unde reſoluuntur Caſus ſequentes.

1 Excuſaris in foro conſcientiæ (juxta ſententiam probabilem) à compenſatione damni; ſi illud datum ſit ſine tua culpa Theologica gravi, hoc eſt, mortali peccato, niſi aliud cum altero pactus ſis, vel inde ſis factus ditior. Unde excuſaris, ſi v. g. aliquem occidiſti, ex ſubita ira, ut ſi fuerit motus tantùm primò primus, vel ſecundò primus; vel ſi ex oblivione non extinxeris candelam, & hinc ortum ſit incendium, &c. Quod ſi advertens periculum in actionibus periculoſis, omittas eam diligentiam præcavendi, quam homines ejuſdem conditionis communiter præſtare ſolent, graviter peccas, & teneris reſtituere damna ſecuta. Porrò in foro externo proceditur ſecundùm culpam juridicam, quæ ſæpè non eſt peccatum, & dividitur in latam, levem, & leviſſimam.

2 Excuſaris à reſtitutione incertorum ſi feciſti compoſitionem cum Epiſcopo, vel Papa: Leſſ. *c. 10. d. 11.* Bon. *q. ult. p. 2.*

3 Item in caſu quo teneris rem reſtituere pauperibus, tibi ipſi reverà indigenti eam des; & tunc quidem poſteà factus ditior, adhuc non teneris reſtituere, v. Laym. *l. 3. t. 2. c. 12.*

4 Si non poſſis reſtituere, niſi cum notabiliter graviore damno, tibi vel tuis, vel Reipub. inferendo, quàm æſtimari debeat commodum ex reſtitutione creditori obventurum: tunc enim differre potes, dum ceſſet iſta impotentia. Laym. *l. c.* ex Sylu. Nau. &c. Idque verum eſt, etſi debitum ſit ex delicto, uti & in ſequentibus caſibus.

5 Si ad reſtituendum ſis impotens, ut ſi vivere non poſſis ſecundum decentiam tui ſtatus, juſtè à te acquiſiti. Unde ſi nobilis, v. g. non poteſt ſtatim ſolvere, niſi ſe privet famulis, equis, armis, &c. vel civis primarius, niſi obeat artem mechanicam ſibi inſuetam: vel mechanicus, niſi vendat inſtrumenta ſua, quibus vivit, aut magnum damnum ſubeat, poteſt differre, &

paulatim reſtituere ſine jactura ſui ſtatus. Laym. *loc. cit.* Bon.

6 Quod ſi tamen tua culpa in illas anguſtias lapſus ſis, v. gr. luxuria, ludis, ſuperfluis expenſis veſtium, tibi imputare debes, quod jam ſine ſtatus tui amiſſione non poſſis ſatisfacere, *ibid.*

7 Quòd ſi item creditor ex dilatione æquale damnum ſubire debeat, tu potiùs, quàm is, ſuſtinere debes; cum ejus conditio ſit melior. Excipitur extrema neceſſitas, in qua quoad uſum, ſunt omnia communia, *ib.*

8 Quod ſi item damnum, quod timetur ex reſtitutione, non eſſet propriorum bonorum, ſed in hoc præcisè tantum, quod ſpoliet. ſe rebus debitis, non poteſt ideò differre reſtitutionem, quia hoc non eſt pati in ſuis rebus, neque ſuum ſtatum amittere, ſed eſt dimittere alienum, & reverti ad ſtatum proprium Syr. Bonac.

9 Item excuſaris à reſtitutione, ſi fieri nequit abſque periculo ſalutis animæ tuæ, vel tuorum; ut v. gr. ſi non poſſis abſque peccato; ut ſi ſit periculum, ne uxor, aut filiæ ſe proſtituant, ne filii ſe dent latrociniis, ne ipſe per impatientiam incidas in deſperationem. Bon. Leſſ. Mol. Fil.

10 Item, ſi non poſſis reſtituere abſque periculo vitæ, vel notabili detrimento famæ; cum alias plus damni ſuſtineres, quàm intuliſti. Bon. *d.* 1. *q. vlt. p.* 1.

11 Item, ſi cedas bonis: quia leges conceſſerunt, ut qui contraxit multa debita, nec habet unde ſolvat, poſſit cedere bonis, ea relinquendo in manibus creditorum, & tunc maneat liber, ita ut etiam in conſcientia ſit tutus, retentis inſtrumentis artis, & quæ ad ſuſtentationem ſunt neceſſaria. Quòd ſi tamen poſteà redeat ad pinguiorem fortunam, tenetur adhuc reſtituere, ex Leſſ. *Cum, & filiusfam. qui bonis*. Nau. Bon. Leſſ. Ex quo Trull. *l.* 7. *c.* 15. *d.* 5. ſic limitat: ſi acquirat plus quàm ad decentiam ſtatus eſt neceſſarium. ex dicta. L. *Qui bon.* Niſi tamen debita proveniant ex delicto, v. g. furto; eo enim caſu tantum poſſe retinere, quæ ſimpliciter neceſſaria ſunt ad victum, docet Navar. Salon Leſſ. *l. c.* etſi hic concedat ea quæ poſt ceſſionem juſtè acquiruntur, licitè retineri, ſi ad ſtatum ſint neceſſaria, v. Tol Laym. *l.* 3. *t.* 2. *c.* 12. Leſſ. *l.* 2. *c.* 16. *d.* 3. Bon. Trul. *l. c.* Porrò etſi ceſſionem dictam non habere locum in bonis ex delicto provenientibus communiter teneant DD. cum Laym. *l. c.* contrarium tamen ex Leſſ. Dian. &c. docet Trul. *l. c.* Denique etſi debitor principalis ceſſerit, non ideò liberantur fidejuſſores. Lugo. Dian. *p.* 7. *t.* 8. *R.* 18. & alii.

Reſp. 2. Ex parte creditoris excuſat. 1. Si is cui debet reſtitui

ſemel remiſerit, expreſsè vel tacitè, v. g ſi laceravit tuum Chirographum, vel tibi reddiderit. Remiſſio autem hæc debet eſſe libera, non metu, fraude, vel mendacio extorta. *Fil. tr 32. c. 5. q. 5. Leſſ. l 2. c. 16. d. 2.* 2. Excuſat in foro conſcientiæ, ſi ſolviſti ei, cui debebat tuus creditor. *Leſſ d 5. Bon. p 33.* Si compenſatio facta eſt creditori per commodum æquivalens, v. gr. per procurationem officii non gratis factam. 4. Omitti, aut ſaltem differri poteſt reſtitutio, imò aliquandò debet ſi creditor ſit abuſurus; verbi gratia, ſi quis pecunias tibi mutuò datas repetat ad fornicandum; vel aliter peccandum. Item ſi eas repetat ad peccandum contra juſtitiam, ſive inferendum damnum injuſtum tertiæ perſonæ: niſi tamen ex negatione reſtitutionis timeretur majus malum.

CAPVT III.

De Contractibus.

DVBIVM I.

Quid in genere ſit Contractus.

RESp. Eſt pactum ſive conſenſus duorum, quo ſcienter, liberè, & legitimè, uterque ſe viciſſim, vel minimùm ſaltem una pars, ſe alteri acceptanti obligat, quocumque ſigno externo id fiat: vt, v. g. in contractu mutui, ex una parte mutuans ſe obligat non repetere mutuum ante certum tempus, ex altera parte mutuatarius ſe obligat tunc illud reddere, & ſic de aliis. In promiſſione autem, vel donatione abſoluta, una pars tantùm obligatur poſt alterius acceptationem. Vnde reſolvuntur Caſus ſequentes.

1 Si alteri promiſiſti: aut donaſti interiùs tantùm, aut ſi externo ſigno quidem, alter autem non acceptavit, non fuit contractus, nec obligaris.

2 Invalidus eſt contractus, ſi contrahentes ſunt inhabiles ad contrahendum, vel ſi jus poſitivum reſiſtat, vid. *Leſſ. l. 2. c. 3. 7. d. 8.*

3 Item ſi materia contractus ſit illicita, ùt ſi ſit peccatum, vel illegitima, ùt ſi fur vendat rem alienam.

4 Item ſi contractus ſit factus, vi, dolo, vel errore verſante circa rei ſubſtantiam, v. g. acetum pro vino, vitrum pro gemma vendidiſti.

5 Non eſt invalidus contractus, (etſi aliquàndo ob injuriam poſſit reſcindi) ſi error vel dolus interveniat circa qualitatem, aùt circumſtantiam accidentalem; v. gr. emiſti vinum Moſellanum, putans eſſe Rhenanum, niſi fortè intentio contrahentis fuerit

rit conditionata, non obligandi ſe, niſi exiſtente tali qualitate, aut circumſtantia Qualis virtualiter fuiſſe cenſeri poteſt, ſi error verſetur circa circumſtantiam valdè immutantem objectum & nimis excedentem ejus exiſtimationem, ut notat Lay. *l. 3 t. 4 c.6.*

6 Nec eſt invalidus contractus, ſive onerofus, ſive gratuitus, ex metu licèt gravi, injuſtè incuſſo cùm adhuc ſimpliciter ſit liber & voluntarius: licèt poſſit à judice reſcindi pro arbitrio metum paſſi. Ita communiter apud Sanchez *d.* 8. *n.*4. Cardin. Lugo *d.*22. Laym. *l.c. cap* 15. Excipiuntur tamen aliqui contractus, qui ipſo facto ſunt irriti (ſaltem ex jure poſitivo) ſi ex metu gravi fiant: talis eſt. 1. Contractus matrimonii, etiamſi juramentum acceſſerit, *ex c. Cum loco, & c. Veniens.* 2. Profeſſio religioſa, *ex c.* 1. *De his.* 3 In aliis quibuſcumque votis. 4 Contractus dotis promiſſæ, vel ſolutæ, qui in hoc ſequitur naturam matrimonii, cui acceſſorius eſt, *l. Si mulier, §. Si dos ff. Quod metus cauſa.* 5. Promiſſio, vel traditio, in rebus Eccleſiæ, *c.* 15 *q* 6. 6 Authoritas tutoris per metum extorta, *l.* 1. *§. ult. ff. de auct. tutor.* His addunt alii plures; ut promiſſionem, & donationem gratuitam, renuntiationem beneficii, juriſdictionem per metum extortam. Verùm hi controvertuntur, ut v. C. Lugo *de juſt. d.*22 *n.*115 *& ſeq.*

7 Non poſſunt contrahere, qui bonorum ſuorum adminiſtrationem non habent: quales ferè ſunt prodigi, furioſi, filii familias, uxores, religioſi, pupilli, minores; exceptis quibuſdam caſibus, de quibus v. Leſſ. *l.*2. *c.*17 *d.*4. & infra hic *c.*4. *d.*1.

DUBIUM II.

Quid in ſpecie de promiſſione, & donatione.

Reſp. Quæ hìc ſpectant, facilè colliguntur ex dictis ſuprà de voto *lib.*3. *t.*2. *c.* 3. Ex quibus, & doctrina præcedentis dubii, reſolvitur.

1 Promiſſio acceptata à promiſſario, ſi materia ſit notabilis, an ſub mortali obliget ſecundùm ſe ſpectata, non convenit inter Doctores. Cajet. negat, quem ſequitur Mœrat *to* 2 *de juſt. d.* 19. *ſ* 10. Alii (fortè probabilius) affirmant cum Vaſq. 1. *p. d.*65. *c.*7. *n.* 4. Fil. Mald. &c. Dixi (*ſecundùm ſe*) quia certum eſt, quòd per accidens poſſit obligare ſub mortali, v.g. ratione gravis damni, quòd aliàs promiſſarius pateretur: ut ſi promiſiſſes ei dare mutuum, & illi tibi confiſus, aliundè ſibi non proſpexiſſet, v. Leſſ. *l.*2. *c.*18. *d.*5.

2 Tota hæc obligatio communiter dependet ab intentione promittentis. Circa quod notat Sà, vix quemquam promittentium intendere ſe obligare, aut alteri dare jus exigendi, niſi adda-

juramentum, aut faciat inſtrumentum; ſed plerumque tantùm intendere declarate ſuum propoſitum, v. Eſcob *t.3 E.5. c.6.* & Mol. Hinc ut in foro externo cenſeatur valida promiſſio, requiritur præter acceptationem, ut exprimatur cauſa propter quàm promittitur; alioqui præſumitur errore, vel loco facta. Trul. *l.7. c.16. d.6.* ex Covarr. & Villal

3 Donare non poſſunt. 1. Carentes uſu rationis. 2. Muti, & ſurdi nati, ſecùs ſi tantùm ſint ſurdi, vel muti; vel licet utrumque, ſi nolint ſcribere. 3. Senes deliri, ſive bis pueri: ſecus ſi ſint judicio vegeto. 4. Pupilli, vel impuberes, (niſi ad pias cauſas) donationes tamen eorum in foro conſcientiæ ſunt validæ. Vide infrà *c.9. du.* 1. 5. Damnatus criminis capitalis. Vide Dian. *p.8 t.6.* R.3.

4 Qui præſunt Civitatibus, Univerſitatibus, Reſpub. &c. non poſſunt facere donationes, niſi remuneratorias, vel in eleemoſynas. Sanch. Dian. *p.8.t.8.* R.16. Imò ſi Reges, & Principes nimis ſint profuſi in donationibus, in præjudicium regni, vel ſtatus, (præſertim ſi debitis gravati, ſi ſatisfacere non poſſint, vel ſubditi nimium graventur ex actionibus), poſſunt eæ revocari à ſucceſſore. Barthol. Lugo, &c. cum Dian. *p.8. t.6* R.18. & 123.

5 Donatio patris filio facta ſtudiorum cauſa, eſt valida, neque filius tenetur computare in legitimam, tum quia fuit loco alimentorum: tum quia ſi detrahatur, jam non fuit donatio contra hypotheſin Vvading. & 6. alii cum Dian. *p.8. t 6.* R 23 & 92. Sed Trul. limitat, niſi conſtet contrariam intentionem patris fuiſſe. Quod ſi tamen de ea non conſtet, præſumendum eſſe de pietate patris, ideòque tales expenſas ordinariè poſt mortem patris non venire in collationem bonorum, nec debere conferri in commune, niſi pater proteſtatus fuerit ſe velle in legitimam computari, Ita etiam Vvading *Ex leg. Si pater 2. ff. familiæ Erciſc.*

6 Si Pater officium filio emit, debet pretium computari in diviſione cum fratribus; non autem ſi illud gratis à Principe obtinuit; uti neque quæ filio intuitu meritorum patris ſunt donata, quia ſunt quaſi caſtrenſia. Molin, Fagund. Dian. *p.8 t.6.* R.127. & 128.

7 Donatio ante acceptationem, non parit obligationem, ne quidem naturalem, poteſtque revocari, etiamſi voluerit ſe abſolutè obligare, præſenti autem & tacenti facta, cenſetur ab eo acceptata; quia in favorabilibus habetur pro conſenſu. Mol. & alii 18. Dian. *p.8 t.6.* R.89. 98. & 108. pro altero verò nemo poteſt acceptare, ſine ſpeciali commiſſione, niſi donatio fiat Eccleſiæ, vel

cauſæ

cauſæ piæ (nam hanc ſine acceptatione valere & irrevocabilem eſſe, eſt probabile.) Laym. Dian. *l.c.* R. 106. & *p.* 3. *t.* 5. R. 107. Multis tamen caſibus, dummodò verba dirigantur in præſentem, poteſt pater vel mater pro filio, etiam emancipato, tutor pro pupillo, curator pro minore; filiusfamilias pro patre, ſervus pro Domino, Monachus pro Monaſterio; imò etiam ſecundùm multos, quicunque alterius curam gerit, ut Prælatus pro Religioſo, maritus pro uxore, Dominus pro ſervo, &c. ſtipulari. Denique idem jura, permittunt Judicibus & Notariis publicis. Sanch. Mol. Trul. &c. Dian. *p.* 8. *t.* 6. R. 97.

8 Etſi acceptes donationem verbalem, quâ tibi Cajus, v. gr. dat equum abſentem, non acquiris jus in re, & dominium equi ante traditionem. Unde ſi interea Cajus det, aut vendat eum alteri, eique tradat, is dominium acquirit; tu autem habes actionem in Cajum pro injuria ratione juris, quòd habebas ad rem. Ac ſic donatio purè verbalis ante realem, hoc eſt rei traditionem, vix differt à promiſſione, ut Leſſ. *l. c. d.* 2.

9 Donatio, uti & remiſſio debitorum liquidorum, una vice, & uno animi motu, uni aut pluribus facta, ultra ſummam 500. ſolidorum; (quæ ſumma hodie ad 590. vel ſecundum quoſdam ad 800 aureos Italicos excurrit, ut ex Claro, &c. notat Laym. *lib.* 3. *t* 4 *c.* 12. *n.* 15.) non tenet quoad hunc exceſſum; ſed lege ita ſtatuente, ob commune bonum poteſt à donatore pro arbitrio repeti.

Excipe, niſi judici donatio ea inſinuata ſit, aut juramento firmata, aut facta ad pias cauſas, aut ad redemptionem captivorum; aut ad reparationem ædium incendio vel ruina deſtructarum, aut ſit remuneratoria beneficiorum; aut fiat in remunerationem jurium, ſaltem ſperatorum, vel denique fiat militibus à belli duce, ex bonis propriis mobilibus, vel hoſtium ſpoliis. Vid. Leſſ. *l. c lib.* 2. *c.* 18 *n.* 102. Laym. *lib* 3. *tr.* 4. *cap* 12. *num* 15. Tann *d.* 6. *de juſt. q.* 2. *d.* 2. *n.* 15. ex Mol. Claro, Rebello, &c. Quare ſi tunc repetatur, quod abſque iis conditionibus, vel ultra dictam ſummam datum eſt, tenetur donatarius reddere ipſi, aut hæredibus repetentibus: ſi non repetatur, poteſt retinere. Vid. Auth. cit.

10 Si donationi apponatur modus, tacitè vel expreſsè, non quidem obligando, ſed tantùm deſiderando, ſperando, &c. aliquid alterum facturum; vel animo eum ad hoc inflectendi, valet donatio, etſi finis non ſequatur: v. gr. dat aliquis puellæ ad ejus conſenſum eliciendum, ſi poſtea non conſentiat; non tenetur da-

Digitized by Google

tum reddere: nam etſi non dediſſet,ſi ſciviſſet eam ſibi non conſenſuram,tamen dedit abſolutè, ſine obligatione, alia, ut ponitur. Secus eſſet, ſi verè intendiſſet eam obligare, & hac conditione dediſſet. Leſſ c.18. d 16. & 17.

11 In ſimilibus donationibus allectivis,poteſt aliquis, v.g. prædicta puella acceptare, etſi non intendat præſtare. quod donator ſperat,cùm donatio ſit abſoluta, animo alliciendi, non obligandi. Vnde ſi ſpe fruſtratus repetat, dicens ſe non dediſſe niſi ſub tali obligatione, nō tenetur puella credere: quia eo ipſo quod donator nō expreſſit conditionē, præſumitur ſine ea dediſſe; & repetere,vel animo vindictę,vel ut cōſensū extorqueat.Leſſ l.c D p.1.t.2.m.R 40

12 Non tenet donatio ob cauſam præteritam, vel præſentē,quæ verè non eſt, vt v.g. ſi dem tibi aliquid; quia apud Principem meam cauſam tranſegiſti; vel quia pauper es,& revera non ita eſt, teneris reſtituere, cùm ſit error in formali cauſa & principali. Vnde qui mentiuntur ſe pauperes,cùm non ſint, debent aliis pauperibus eleemoſynam reſtituere Aliud eſt, ſi error ſit tantùm in cauſa ſecundaria;ut v.g. ſi verè ſint pauperes,& ſimulent inſuper ſanctitatē,ad hominum miſericordiam provocandā: quia tunc primaria intentio dantium, eſt dare pauperi. Bon. Leſſ. v. Dian.p.8.t.6.R 89

DVBIVM III.

Quibus caſibus donatio poſſit revocari?

Reſp. 1. Donatio inter vivos, hoc eſt, qua quis vult ſe vivo rem abſolutè alterius eſſe, poteſt revocari(etſi res jam tradita ſit)tribus caſibus; niſi tamen donatio fuerit renunciatoria,aut facta ſit Eccleſiæ vel Monaſterio. Sunt autem hi caſus.

1 Si donatarius enormiter ingratus ſit: ut ſi donanti atroces injurias inferat; ſi inopia preſſum non alat, &c Quod notandum pro filiis, quibus parentes omnia donarunt, & eos poſteà negligunt. Sylu. Leſſ Bon. Trul. c. 17. d. 12. Neque valet pactum, ut donatio non poſſit ob ingratitudinem revocari, Bart. & alii 8. Lugo, Dian. p.8 t.6 R 57. Debet tamen ingratitudo coram judice probari, ante cujus ſententiam donatarius non tenetur reſtituere. Mol. Lugo & alii 4. Dian. l.c. R. 58. poſt eam verò, etiam fructus perceptos poſt litem conteſtatam, Molin. Dicaſt. R. 38. Ab hæredibus autem non poteſt revocari ob eas cauſas, ob quas donator ipſe potuiſſet, ſi eas ipſe ſcivit, & tacuit; ſecus ſi ignoravit. Gom. Hurt. Vvadin. Lug. Dian. l.c. R. 54.

2 Et quidem hæc revocatio etiam habet locum in legato reſpectu legatarii,ſi defunctum teſtatorem gravi injuria afficiat, v.g. uxo-

uxorem ejus carnaliter cognoſcat Mol. Dic. Dian. *l. c.* R. 58.

3 Non habet autem locum 1. In donationibus factis Eccleſiæ, tametſi Prælatus vel Clericus fuerit ingratus; quia facta eſt ob bonum animæ teſtatoris, & principaliter Deo, qui ingratus eſſe non poteſt. Leſſ. Lugo Hurt. Hun. Vvading. Dian. *l.c.* R. 56. 2. In donatione remuneratoria (v.g. pro beneficiis aliàs non debitis, & aliquo modo æquivalentibus) quia potiùs eſt remuneratio, quàm donatio. Remuneratoria autem cenſetur. 1. Si donator in ipſa donatione expreſsè meminerit meritorum; vel. 2. Si de meritis conſtet. 3. In dubio. Dian *loco cit. reſ.* 115. 116. 117. 19. 20. ex Barboſ. &c.

4 Si quis prole carens magnam partem bonorum donaverit, & poſteà naſcatur proles quia ex juris diſpoſitione ineſt donationi hæc tacita conditio, niſi naſcantur mihi liberi. Et quidem ſi facta ſit extraneo, revocari poteſt tota; ſi alicui aſcendentium ut patri, vel avo, vel Eccleſiæ, aut cauſis piis, tantum revocari poteſt, quantum neceſſarium eſt, ut filii habeant legitimam. Quanquam rectè notat Leſſius ad ædificationem expedire, ut quod Eccleſiæ vel monaſterio datum eſt, Prælatus totum reſtituat: Porrò etſi juraverit ſe non revocaturum donationem; adhuc poteſt liberis natis revocare, quia hoc juramentum non excludit tacitam conditionem dictam. *Excipe*, niſi expreſsè etiam hanc conditionem excluſerit, tunc enim ipſe revocare non poſſet, poſſent tamen ejus liberi poſt mortem patris. Bon. Leſſ. *c.* 18. *d.* 14. An autem hæc revocatio locum habeat, ſi filii naſcantur illegitimi, qui poſteà legitimentur, v. Dian. *l.c. reſ.* 65. & 64. Item an in donatione remuneratoria *reſ.* 65. ubi cùm Mol. & aliis 6. negat, niſi excedat cauſam

5 Si donatio fuerit inofficioſa, contra officium paternæ pietatis, ut ſi pater tantum donet, ut filii priventur ſua portione legitima: tunc enim poſt mortem patris poſſunt filii revocare. Nau. *c.* 26. Leſſ. *l. c.* licèt donatio fuerit juramento confirmata. Megal. & alii 5. Dian. *p.* 8. *t.* 6. R. 66. Imò etiam vivente patre; licèt enim ante mortem patris non debeatur legitima, ut tradenda, debetur tamen ut conſervanda. Hinc ſi pater bona diſſipat, poteſt à filio per judicem cogi; ut ſervet legitimam, ne is poſt mortem patris careat alimentis. Ita probabiliter Dian. *l.c.* ex aliis 6. contra Leſſ. &c. An autem & quando donatio reſcindenda in totum, v. Dian. *l.c.*

6 Per ſupervenientiam liberorum ut probabilius affirmat Dia. *p.* 8. *t.* 6. R 78 ex aliis 4 contra quoſdam. Si tamen pater non revocaverit, non poteſt à filiis poſteà natis revocari, niſi pro ratione Falcidiæ, ſive ex teſtamento ſive ab inteſtato ſucceſſerint. *Ibid.*

D U-

DUBIUM IV.

Quid ſit donatiò mortis cauſa, & an poſſit revocari, quomodo, & quibus competat?

Reſp. 1 Donatio mortis cauſa, qua quis ſic donat, ut velit rem eſſe alterius primùm poſt ſuam mortem, ut ſi dicas, do tibi hoc poſt mortem meam, vel cùm moriar, vel quia timeo me nunc moriturum, revocari poteſt etiam tribus caſibus his.

1 Si donatorem pœniteat, ſivè expreſsè, ſivè implicitè, ut ſi rem illam donet alteri. Leſſ *l. c.*

2 Si dedit intuitu alicujus inſtantis periculi, ex quo metuit mortem, hoc ipſo quo periculum evaſit, cenſetur tacitè revocata donatio; ut ſi quis det in gravi morbo, vel inſtante prælio. Bon. *diſp. 3. q. 13. p. vlt n. 20.*

3 Si donatarius moriatur ante donatorem, ipſo jure revocata eſt: ut etiam accidit in teſtamentis & legatis Secùs eſt in promiſſione, & donatione inter vivos, quæ tranſit ad hæredes. Quid ſi donator promiſerit ſe non revocaturum, tranſit in donationem inter vivos, Vide Leſſ. *c.* 18. *d.* 14 *n.* 116. Mol. *d.* 286. & *d.* 288. Azor. *l.* 11. *c.* 11. *q.* 4. Bon *l. c.*

Reſp. 2. Hæc donatio fieri debet in præſentem, Dia. *l. c.* R. 66. & alii 5 nec valet in abſentem ſine nuncio ad hoc deſtinato: vel epiſtola; licet valeat ut fideicōmiſſum, ſi fuerint adhibiti teſtes Dia. &c. *l. c.* Valet autem probabiliter, etſi donatarius præſens tacuerit.

Reſp. 3. Donare mortis cauſa poſſunt omnes & ſoli qui poſſunt teſtari, excepto filiofamilias, qui licet teſtamentum condere nullo modo poſſit, cùm hoc ſit juris publici: donare tamen mortis cauſa, cùm id ſit juris privati, poteſt, ſi adſit patris conſenſus expreſſus: imò ſine hoc donare eum poſſe, non tantùm de caſtrenſibus, ſed etiam de adventitiis, probabile cenſet Dia. *l. c.* R. 68. & 69. Hinc donare ſic poſſunt minores 25. annis etiam ſine conſenſu ſui curatoris. Dia. *l. c* R. 71. ex Mol. & aliis 9. Non autem uſurarius, niſi prius uſuris ſatisfecerit, vel cautionem præſtiterit, poteſt tamen ad cauſas pias. *ib* R. 73 ex Fagund. & aliis 6. Nec ſurdus & mutus à natura, ſecus ſi à caſu ſupervenientè: (vel ſi ſurdus ſit, aut mutus tantùm licet donare inter vivos poſſit) ſecundùm quoſdam. Az. Dia. *p.* 5. *t.* 6. R. 12.

DUBIUM V.

Quid ſit commodatum precarium, & depoſitum?

Reſp. Commodatum eſt contractus, quo res aliqua mobilis, vel immobilis, quoad ſolum uſum gratuitò conceditur, idq; ad aliquod certum tempus explicitè vel implicitè determinatum: explicitè,

plicitè, ut ſi dicas: commodò tibi hunc librum, vel domum ad unum menſem: implicitè, v. g. ſi dicas, commodò tibi librum, ut eum deſcribas; quia tunc implicitè tantùm temporis determinatur, quantum neſſarium eſt ad commodè deſcribendum.

Precarium eſt, quo conceditur petenti res utenda, non ad certum tempus, (in quo differt à cõmodato,) ſed donec concedens repetat, ſivè expreſsè, ſive tacitè, ut ſi det alteri, aut vendat Lay. *l.* 3. *t.* 4. *c.* 14.

Depoſitum eſt, quo aliquid traditur cuſtodiendum, ut integrum reddatur. Et communiter eſt res mobilis, vel ſe movens, ut veſtis, equus, &c. Unde circa hæc reſolvuntur.

1 Commodator non póteſt repetere abſque injuſtitia ante definitum tempus. Lay. *l.* 3 *t.* 4 *c.* 14.

2 Quod ſi tamen commodanti damnum impendeat, poteſt repetere, licèt ſimile damnum impenderet commodatario, ex rei ante tempus repetitione, ut habet Leſſ. *c.* 27. *d* 5. quia ut ait Nau: in commodatione intelligitur tacita hæc conditio, niſi interea contigerit rem eſſe neceſſariam commodanti Laym. *l. c.*

3 Si depoſitarius bona fide exiſtimet depoſitori non diſpliciturum, ſi re depoſita utatur, licebit uti, alias non. Leſſ *l. c d.* 2.

4 Si depoſitum ſit res uſu conſumptibilis, ut triticum, vinum, pecunia, quæ exponendo abſumitur eaq; tradita ſit certo numero, pondere, & menſura, non videtur depoſitarius peccare, ſaltem graviter, iis utens, ſi certus ſit, ſe tantundem, ejuſdem bonitatis habiturum, quando repetetur. Leſſ. *l c.* Secus ſi pecunia tradita fuerit ſacculo, vel arcæ incluſa, vel munita ſigillo. Sylveſt. Azor. Leſſ. Bon. v. Trull. *c.* 25. *d.* 1. Verùm ſi is, cui res commodata, locata, depoſita, & pignorata eſt, negligenter cuſtodiat, ita ut pereat, negligentia autem non ſit Theologica culpa mortalis; probabile eſt, quod dixi ex Soto, Sà, non teneri ad reſtitutionem in conſcientia. Alii tamen aliter ſentiunt, nimirum teneri reſtituere, qui juridicam culpam in cuſtodiendo contraxerit, ſi ea fuerit lata, & ſubinde ſi levis tantùm, imò, & aliquando ſi leviſſima, nimirum quando depoſitio facta eſt in commodum utriuſq; & ſi pretium pro cuſtodia accipiat, v. apud Leſſ *c.* 7 *d.* 8 Lay. *l* 3 *t.* 4 *c.* 25. ubi docet depoſitariũ tantùm teneri de dolo, vel culpa craſſa, quæ dolo æquiparetur.

Dicitur autem juridica culpa lata, ſeu craſſa, cùm quis facit, aut omittit quòd ut plurimum non facerent, vel omitterent in ea re, homines ſuæ profeſſionis: ut v. g ſi, quis rem apud ſe depoſitam relinquit in loco publico, etſi inadvertenter. Levis autem dicitur cum quis facit vel omittit quod non facerent, vel omitterent homines

mines ſuæ profeſſionis diligentes: ut ſi quis depoſitum relinquit in ſuo cubiculo, ſed negligit oſtium claudere. Leviſſimâ dicitur, cùm facit vel omittit quod non facerent homines diligentiſſimi: ut ſi quis oſtium quidem obſerarit, ſed neglexit tentare manu; an eſſet benè clauſum.

5 Sartores, Molitores, & cæteri artifices, quibus res traditur poliënda, vel immutanda; item nautæ, aurigæ, caupones, apud quos res deponuntur, tenentur ex levi culpa, quia depoſitio fit etiam in commodum ipſorum: imò Sylu. V. *Nauta*, vult eos teneri ex leviſſima; ex *lib.* 1. *ff. depoſiti*, idque cautum eſſe ad vitandas eorum fraudes. Quod etiam Leſſ. & Trull. *c.* 25. *d.* 1. putant eſſe probabile in utroque foro, ſi quis eis rem expreſsè tradiderit cuſtodiendam, ſi autem ipſis tantùm videtibus depoſuerit, v.g. in diverſorio, navi, &c. ne quidem ex lata teneri, v Bon. Trull. Dian. *p.* 1. *t.* 8. *R.* 74.

6 Si depoſitarius (idem eſt de commodatario) dubitet, an depoſitum ſua culpa perierit, non tenetur in conſcientia ad reſtitutionem. Sanc. *de matr. l.* 2. *d.* 41. *n.* 18 quia in dubio non præſumitur delictum, ex *L. Merito, ff pro ſocio*, v. Dian *p* 2. *t.* 9. *R.* 49. In foro tamen externo, ſi res depoſitarii manſerint incolumes, præſumitur de dolo niſi depoſitarius probet depoſitũ caſu periiſſe & non potuiſſe ſimul cũ rebus ſuis, (imminente v.g. incendio) ſervari: tunc enim non teneretur, quia præſumptio doli ceſſaret, v. Paulum, *t.* 1. *de conſ. d.* 3. *p.* 4. Trull *c.* 25. *d.* 1.

7 Si Domino repetenti depoſitum, remiſerit per hominem, qui fidelis habebatur, iſque ſibi retinuerit, vel perdiderit, Domino periiſſe dicit Mol citatus ab Eſcob. v. Trull. *l.c.*

8 Depones rem uſu nõ conſumptibilem, poteſt à depoſitario pro ejus uſu aliquid accipere, quia is eſt pretio æſtimabilis: licet eo caſu non depoſiti, ſed locati, & conducti contractus ſit dicendus Secùs ſi ſit uſu conſumptibilis: tunc enim depoſitum, eo ipſo quòd depoſitarius incipit eo uti, induit naturam mutui, ex quo ſecluſa ratione lucri ceſſantis, &c.) nihil licet accipere, ut *v. dub. ſeq.* & Bon. *d.* 3. *q.* 13. *p.* 3. Trul. *l.c.*

DUBIUM VI.

Quid ſit mutuum?

Reſp. Eſt contractus, quo rei alicujus numero, pondere, vel menſura conſtantis, dominium à mutuante in mutuatarium transfertur, cùm obligatione reſtituendi eandem, vel ſimilem ſpecie, & bonitate Propriè autem mutuum ferè eſt in rebus uſu conſumptibilibus, inter quas etiam eſt pecunia, quæ licèt non abſumatur, nec pereat in ſe, perit tamen exponenti. Diſtinguitur

à per-

à permutatione, quòd in ea reddatur res alterius ſpeciei. Item à pignore hypotecha, depoſito, commodato, & locato, quòd dominium in iis non transferatur, ſed uſus tantùm; Bon. *diſt.* 3. *q.* 3. *p.* 1. Unde reſolves.

1 Mutuans obligatur monere de vitio rei, alioqui ad damnum tenetur in conſcientia.

2 Item non repetere rem ante tempus, niſi ipſe ſit in pari neceſſitate

3 Item præſtare caſum fortuitum mutuatarius tenetur, cùm penes hunc rei dominium ſit, & rem eadem quantitate, & qualitate reddere ſuo tempore.

4 In vero mutuo lucrum aliquod accipere non licet, quia eſt uſura, de quo *dubio ſequenti*

DUBIUM VII.

Quid ſit uſura?

Reſpondeo. Eſt lucrum immediatè proveniens ex mutuo, itaut mutuans ſupra ſortem, id eſt, ſummā capitalem, lucretur aliquid, quod ſit pecunia æſtimabile, itaut lucrum tale præcisè intendatur ratione mutui. Quod planè iniquum eſt, & grave peccatum contra jus humanum, & divinum; cùm mutuans acquirat lucrum ex re jam non ampliùs ſua: quia res mutuata, jam tranſiit in dominium mutuatarii, ut patet ex definitione. Et Regula generalis eſt (omne pactum, vel gravamen ſive onus additum mutuo, præter id quod ei proprium, & intrinſecum eſt, reddit contractum uſurarium) Bon. *d.* 3, *q.* 3. *p.* 3. Cardin. Lugo, &c. Unde reſolves.

1 Peccat graviter ex genere ſuo exercens talem uſuram, etſi ſit mentalis tantùm, abſque externo pacto. Dicitur enim uſura mentalis, cùm quis intentionem habet accipiendi aliquid ex mutuo ultra ſortem, etſi exteriùs pacto id non exprimat: ſicut realis ſeu exterior uſura dicitur, cùm quis intentionem illam per pactum aliquod exprimit. Quod aliquando tantùm implicitè fit in aliquo contractu, & vocatur uſura palliata; cum videlicet contrahentes prætendunt alium contractū emptionis, locationis, &c. in quo tamē reverà uſurarium quid intervenit. Vide exempla apud Tol. *l.* 5 *c.* 31.

2 Non eſt uſura, ſi mutuans nihil intendat ut pretium, ſed tantùm ſperet aliquid ex gratitudine, & ea intentione illi aliquid donetur, licèt illud ut finem principalem intendat. Mol. *t.* 2. *p.* 305. *n.* 5 C. Lugo *d.* 25.

3 Quod ſi tamen intelligeret ſibi aliquid donatū, non gratis, ut putabat, ſed ut debitum ratione mutui, teneretur reſtituere, quantū inde

Digitized by Google

inde ditior evaſiſſet, ut habet Sa, V. *Vſura*, Cardinal Lugo *d.* 25. *ſect.* 3.

4 Nec eſt uſura dare mutuum alterius amicitiæ captandæ cauſa, atque ulteriùs inde ſperare officium; quia amicitia non æſtimatur pretio. C. Lugo *l. c.*

5 Pactum tamen de obtinendo à mutuatario (vel ejus opera) officio aliquo, illicitum eſt, & uſurarium. Ita comm. Mol. *d.* 310. Leſſ. Sal. C. Lugo, contra Nau. etſi Salas de uſura *d.* 9. *n* 4 eum excuſet, qui mutuat aliquid cum pacto, ut ſtatim præſtetur aliquod beneficium ex gratitudine. V. Trull. *l.* 7. *c.* 19. *diſp.* 7.

6 Pactum, ut à mutuatario conferatur beneficium Eccleſiaſticum, eſt uſura (& ſimonia) quia cogitur is ſubire novum onus.

7 Non eſt uſura, cùm quis non potens ſua recuperare, mutuat ut ſibi reddantur ſua, vel ne ſibi iniquè noceatur: quia hæc jure jam antè debentur, & ſic non facit lucrum, nec imponit novam obligationem. Bon. *q* 4 *t.* 3. *n.* 15. ex Azor. Reg. &c.

8 Nec eſt uſura exigere aliquid ratione periculi recuperationis, difficultatum, vel expenſarum quæ erunt vel metuuntur in recuperanda ſorte quia pretio æſtimari poteſt, quòd quis ſe in tale periculum, & difficultatem coniiciat. Con *d.* 3 *q.* 3. *p* 5. Neceſſe tamen eſſe, ut periculum iſtud, &c. deducatur in pactum expreſsè, vel tacitè, docet. Lay. *l.* 3. *t.* 4. *c.* 16, *n.* 9. ex Medin. Valent. Molin. Leſſ. &c. Idem dicit C. Lugo *nu.* 80. Et ſic liciti ſunt Montes pietatis, ut vocant, hoc eſt, theſauri quidam, qui in refugium pauperum à Rep. vel principe reponuntur, ut inde pauperibus gratis mutuetur, ita tamen ut parum ratribuant pro expenſis, quæ fiunt in miniſtros, & conſervatione talium montiũ, v. Tol *l* 5. *c.* 18. Leſſ. *l.* 2. *c.* 20. B. *l. c. p.* 13.

9 Nec eſt uſura, ſi timens difficultatem aut fraudem mutuatarii in reddendo, tempore conſtituto paciſcaris, ut ſi tunc non ſolvat, aliquid det præter capitale loco pœnæ quæ pœna licitè exigetur, dũmodò non fiat alia intentione quàm ut mutuatarius ſic quaſi conſtringatur, ne ſua culpa fallat. Unde ſi mutuatarius abſque ſua culpa non poſſit ſolvere, nôn licebit pœnã exigere, ut habet Tol. *ſupr. c.* 32. Qui ait manifeſtum eſſe argumentum pravæ intentionis; ſi optes non ſolui tibi præfixo tempore, ut pœnam recipias; ac ſimpliciter uſuram fore, ſi certò ſciens alterũ non valiturum ſolvere adhuc tali pęnã oneres, v. B. *d.* 3. *q* 3. *p* 7 Mol. *t.* 2. *d.* 317. Leſſ. *l* 2 *c.* 20. *d* 15

10 Nec eſt uſura, paciſci, & accipere aliquid ratione damni emergentis (ſiquidem mutuum verè illius cauſa ſit) aut lucri ceſſantis, vel ceſſaturi, dummodò de hoc premoneatur mutuatarius.

Vt

Ut ſi volebas domum reficere, aut poteras nunc commodo tempore emere triticum, privando autem te tua pecunia in dando mutuo corruit domus, & poſteà cariùs emes triticum. Item non poteris lucrari cùm tua pecunia, quod poteras, & volebas negotiando, ita ut mutuatio ſit verè cauſa lucri ceſſantis. Ubi nota Tol. ſupponendum in hoc titulo lucri ceſſantis, 1. Quod verè volueris cùm ea pecunia negotiari, & non habeas aliam, 2. Quod malis negotiãdo aliterve lucrari, quàm ſic mutuando, ita ut mutues tantùm in gratiã mutuatarii, 3 Ut minus exigas, quàm lucrari poteras, deductis expenſis: quia lucrum ceſſans non eſt actu, ſed in potentia, & variis adhuc eventibus obnoxium. Vnde ad arbitrium viri prudentis, pro majore vel minore ejus certitudine, æſtimare id poteris, & ſic cum mutuatario de eo paciſci. S.Th *n.1.ad* 2. Mol.*d.*314. Sal.*du* 18. *&c* C.Lugo *d.*25.*ſ.*6.Bon.*q.*3.*p.*4. Hinc qui non habuit animum negotiandi, vel ſi non erant, nec brevi ſperabantur merces, vel nõ erat moraliter certus de lucro, nihil poteſt accipere ultra ſortem: quia mutuatio iſta verè non fuit cauſa lucri ceſſantis. Eadem ex cauſa uſura eſt, ſi mercatores credito vendentes, aliquid ultra pretium rigoroſum accipiant, titulo lucri ceſſantis, v g. rem tantùm valentem 100 vendant pro 105. numorandis poſt annum: quia vendendo ad creditum (quod eſt virtualis mutuatio) plures habent emptores, pluresque res vendunt, & ſic compenſantur lucrum ceſſans, atque adeò illud non ceſſat ratione hujus venditionis. Dian. *p.* 2. *t.* 34. Trul. *c* 19. *d.*9. *vid. dub. ſeq.*

11 Mutuare frumentum vetus cùm obligatione ut reſtituatur novuum (præſertim certo tempore) eſt uſura, ſi mutuans ſciat novum fore melius, & majoris pretii. Sylu. Nau. Trul. *d.*15 *n* 11.

12 Eſt uſura ex communi ſententia, ſi des mutuum, ut poſtea mutuatarius ex debito civili obligetur tibi rurſus mutuare, aut vendere, vel apud te in tua officina emere merces, aut operas ſuas locare: quia talis obligatio eſt res pretio æſtimabilis, cùm privet mutuatarium poteſtate alibi emendi, & locandi operas. Leſſ. *l.* 2. *c.* 20 *d.*8. C.Lugo *d* 25 *n.*46. Lay *l* 3.*t.*4.*c.*16.*n.*5. Bon. *l.c.p.*3.

13 Vſura eſt, mutuare Principi, vel Reip. eo pacto, ut interim, dum non ſoluitur, ſis liber à tributis vel oneribus juſtis ſolvendi. Salas, C. Lugo *n.* 64. ex communi.

14 Item mutuare ea lege, ut mutuatarius eam pecuniam exigat à debitore mutuantis, à quo non facilè extorquebit. Quod addo, quia ſi ſponte onus illud ſuſcipiat, eo quod facilè poſſit obtinere, non erit uſura. Ib. & Bon. *l. c.*

15 Item ſi frumentum quod alibi habes des mutuum, obligando, ut tibi reddatur hic, vel alibi (cum majoribus ſumptibus, vel laboribus,) ubi plus valet. *ibid.*

16 Uſura etiam eſt obligare mutuatarium, ut partem mutui accipiat in mercibus, quibus non indiget. *ib.*

17 In mutuo pecuniario, niſi aliter conventum ſit, ſi quis det mutuo v. g. 100 florenos, non poteſt exigere plus, quàm eorum pretium, & valor tunc fuerit. Unde ſi eorum valor tunc augeatur, non poteſt repetere 100, quia reciperet aliquid ſuprà ſortem Quod ſi valor decreſcat, debet mutuatarius reddere plus quàm 100. quia aliàs non reſtitueret ad æqualitatem, v. Leſſ. *l. 2. c. 22. d. 8.* Lay. *l. 3. t. 4. c. 16. n. 15.* Bon. *l. c. p. 3.*

18 In mutuo tamen aliarum rerum, ut vini, tritici, &c. aliter ſe res habent, quia ſi quis v. g. mutuet alteri 10. modios tritici, ſive pretium creſcat, ſive non poteſt repetere 10. Ratio diſparitatis eſt, quia in pecunia non ſpectatur ordinariè, (niſi aliter conventum ſit ob certas, & licitas cauſas) niſi valor, ſive pretium. Unde non debet reſtitui, niſi pretium æquale. At verò in frumentis, &c. ſpectatur ipſa materia: quia non petitur mutuum frumentum propter pretium frumenti, ſed propter ipſum corpus, & ſubſtantiam; ergo etſi creſcat pretium illius, poteſt repetere tot menſuras, quot mutuò. Interim tamen quidem de his rebus eodem modo loquuntur, quo de moneta, v. Laym. *l. c. n. 14.* & Bon. *l. c.*

Quæres. Quæ obligatio, & pœna ſit uſurariorum, & cooperantium.

Reſp. 1. Uſurarius etiam non manifeſtus, ac hæredes tenentur reſtituere, imò etiam omnes ii, qui ex parte uſurarii cooperantur efficaciter, v. g. judices, domini temporales, notarii, famuli, advocati, qui quovis modo juvant, vel cogunt mutuatarios ad ſolutionem uſurarum. Dixi (poſitivè ſeu efficaciter) quia habendo ſe negativè, poſſunt permittere uſurarios, ob juſtam cauſam, & neceſſitatem pauperum. Præterea in praxi, ea preſumpta voluntate mutuatariorum, ferè excuſantur minùs principales famuli, 2. Uſurarius publicus, ſive notorius non debet admitti ad communionem altaris, nec abſolvi, donec reſtituat uſuras, nec ſepeliri in loco ſacro; & qui ſcienter ſepelit ipſo facto eſt excommunicatus, 3. Addit Laym. *l. c. nu. 21.* ejus teſtamentum ipſo jure irritum eſſe, niſi ante mortem reſtituerit, v. Leſſ. Bon. Trull. *c. 19. d. 22.*

D V-

DUBIUM VIII.

De emptione, & venditione.

ARTICULUS I.

Quid ſit emptio, & venditio?

Reſp. Eſt contractus, quo pretium pro merce ſolvitur, completurque mercis traditione. Venditio contra. Juſtitia eius in hoc conſiſtit, vt pretium ſit juſtum, ſive exæquet valorem rei, & contra. Aliàs ſi abſque legitimo titulo ſecus fiat, committetur injuſtitia gravis, vel levis, pro gravitate exceſſus, qui proindè ad reſtitutionem in conſcientia obligabit; etſi in foro externo ad reſtitutionem ferè non cogatur, niſi ultra dimidium defraudaverit, v. Laym. *c.17.* Bon. *d.3.q.2.p.& 4.* Vnde reſolves:

1 Quod ſpectat ad emptorem. is poteſt emere viliùs quam res valeat, ſi ei non ſit commoda, vel emat in gratiam venditoris, ac ſimiles ſint circunſtantiæ, quæ rem faciant viliorem. Nec obſtat quòd venditor neceſſitate ductus vendat viliùs, quia venditio manet voluntaria, inquit Cajet. vid Bon. *l.c.n* 21.& 23. Poteſt nihilominus graviter peccari contra charitatem, ſi quando pauperculi extrema inopia res ſuas vendere coguntur: nimis viliter ab eis emas Laym. *l.c.n.50.*

2 Emptor poteſt emere minoris, ex eo quod multa ſimul emat; quia tunc venditorem liberat multis curis, & expeditum facit ad alia nova comparanda, unde meritò pretium decreſcit. Bon. *l.c.p. 4 n.13.* ex Leſſ. Reg.

3 Quoad venditorem, is communiter debet vendere ſecundùm pretium taxatum à lege, vel magiſtratu: quòd ſi nullum eſt, id cenſebitur juſtum, quod morali hominum æſtimatione imponitur. Quod non conſiſtit indiviſibili, ut anxiè ſcrupulari oporteat, ſed dividitur in infimum, medium, & ſummum, ſiue ut alii vocant, pium, moderatum, & rigoroſum, ita ut intra latitudinem huius pretii vendere & emere liceat, nunc ſummo, nunc infimo.

4 Si quid emptori valde utile ſit, non licet hoc ſolo nomine rem vendere ultra pretium juſtum: quia utilitas emptoris tota eſt ipſius, non venditoris. Bon. *l.c.n.27.* ex Leſſ. *l.2.c.27.d.4.t.35. n.77.*

5 Licet autem vendere carius quàm valet pretio currente, ſi alii boni tituli adſint, & ſimul de hoc emptorem moneas: quia tunc illi non fit iniuria. Tales autem ſunt, v. gr. lucrum ceſſans, aut damnum emergens, aut incommodum, vel moleſtia, tibi obventura ex rei venditione, aut affectus in eam ſingularis. ut ſi

acceperis à majoribus; à Principe. Item ſi res ſint novæ, raræ, & ſingulares; vt v.g. peregrini flores, aves, feræ, monumenta antiqua, picturæ, numiſmata, Laym. *l* 3.*t*.4.*c*.17.*t*.10. Bon. *l.c.n*.15. ex Leſſ. Reg. &c.

6. Qui res minutim & in parva quantitate vendunt, poſſunt aliquando carius vendere, quàm qui in magna quantitate: quia debent majores labores, expenſas &c. impendere ad ea conſervanda, & ſic quidam excuſant caupones, & ſtabularios, qui avenam, fœnum, paleas, &c. cariùs vendunt, quàm alii, dummodò pretium iis non ſit taxatum, Sal. Trul. *d* 15. n. 11.

7 Non licet cariùs vendere præcisè ob dilatam ſolutionem, aut viliùs emere ob præcisè anticipatam ſolutionem; quia in venditione quæ fit credito, vel anticipata ſolutione, eſt virtuale mutuum ideoque vſura, ſi quid ſupra ſortem exigatur. Quod intellige, niſi interveniat alius titulus ex ſupra enumeratis de uſura; vel niſi aliunde creſcat pretium; v.g. ex frequentia emptorum, &c. Bon. *l. c.* ex Leſſ. Reg. Fil. &c. v. ſuperiore dub.

8 Licitum eſt vendere rem cum pacto de retrovendendo, id eſt, vt emptor teneatur tibi ſtatuto tempore, vel cùm volueris, eam revendere, modò vera, & non ficta emptio fiat, nec palliata uſura intercedat, Mol. *d*. 375. Leſſ. *d* 14. *&c*. Qui addunt juxta æſtimationem illius operis ac pacti, pretium eſſe imminuendum, v. Card. Lugo *d*. 26. *n*. 189.

9 Monopolia, id eſt, cùm unus, vel plures id efficiunt, vt ipſi ſoli aliquid vendant, vel cùm mercatores conſpirant, non minoris vendere, non ſunt contra juſtitiam; modo non conſpirent extra juſtùm pretium vendere. Ita contra Reb. Nav. &c. docent Mol. Leſſ. &c. Qui tamen concedunt, eſſe contra charitatem, *v*. Card. Lugo *d*. 26. *ſ*. 13. Porrò Principum, vel Magiſtratus eſt; cùm uni, vel paucis tale privilegium conceditur, vt ſoli aliquid vendant, iis etiam pretium taxare, & ſic prævidere ne ſubditi graventur, vid. Leſſ. *c*. 21. *d*. 20. Car. Lug. *l.c.* & Trul *c*. 20. *d* 18. vbi rectè notat ex Nav. &c. etſi alia monopolia ex juſta cauſa, authoritate Principis, vel Reip. conceſſa taxato pretio ſint licita, v.g. bibliopolis, vt nemo alius talem librum vendat, vel ut tantum ſit unus, aut duo tabernarii in aliquo loco, nihilominus quando unus vel pauci propria authoritate ea conſtituunt, verbi gratia, emendo merces certi generis, ut frumentum, vinum, oleum, &c. vt ipſi deinde arbitratu ſuo vendant carius, peccare ſemper etiam contra juſtitiam cum obligatione reſtituendi.

10 Venditor debet emptorem præmonere de notabili vitio rei

quod

quod ei obeſſe poteſt; v.g. ſi equus ſit furioſus, domus ruinoſa, oves morbidæ, pannus aduſtus, &c. alioqui tenetur de fraude & damno ſecuto: ſaltem ſi defectus fuerit in ſubſtantia, vel quantitate, v.g. ſi deficiat in pondere vel menſura, aut vendiderit rem unam pro alia : & ſic peccat mortaliter cum obligatione reſtituendi. 1. Qui frumentum venditurus ponit prius in loco humido, ut intumeſcat. Qui vino Rhenano miſcet Francicum. 3. Qui carnes bubulas vendit pro vervecinis,&c.Leſſ.Bonac.Dia *p.1.t.8.R* 51.Trul. *d.*11: Quando autem venditor poſſit juſtè tacere vitia qualitatis rei quæ venditur, ſine obligatione reſtituendi pretium,vel reſcindendi contractum, v. Card.Lugo *d* 26.*ſ.8.n* 128.& Trul. *c* 20. *d.*11. ubi notat venditionem factam ab ignorante vitium rei, eſſe validam, reſcindendam tamen vel reducendam ad æqualitatem, niſi venditor contra hoc exceperit.

11 Si ſcias occultè debitorem tuum non eſſe ſolvendo, injuſtum videtur, iis qui id neſciunt, debitum illud vendere pretio ordinario: tum quia eſt dolus, tum quia vitium intrinſecum crediti non revelatur. Bon *l.c p.*10, ex Leſſ. *c.*21. *d* 10. Fil.&c.

12 Et ſi venditor ſciat pretium mercis mox minuendum, licet tamen vendere pretio currente, & non dicere emptori (ſecluſo tamen dolo, fraudibus, & mendaciis quibus emptorem allicere ad emendum ei non licet) quia pretium currens ſimpliciter adhuc eſt juſtum. Bon.*q.*2 *p.*5.*n.*12. ex Azor. & Fil. &c.

13 Si cui datum eſt aliquid vendendum pretio v.g. infimo; vel moderato, & is vendat rigoroſo, probabile eſt, ut habet Angel. *V. Emptio*, non teneri reſtituere, ſed poſſet retinere exceſſum, cum ſua induſtria acquiſiverit. Aliud tamen eſt de famulis mercatorum, quibus indeterminato pretio traditur meliori modo vendendum, quo poſſunt in utilitatem domini, v. Leſſ.*d.*18.C.Lugo *d.*26. *ſ.*9.

14 Quando ſartoribus ementibus pannum pro iis, quibus veſtes conficiunt, minoris venditur, quàm aliis, eo quod ſint Parochiani mercatorum, vel ſæpè ab iis emant, poſſunt partem pretii remiſſam ſibi retinere, dummodò aliàs fideliter agant; quia nulli fit injuria, & cùm mercatorum plurimum interſit, ut tales ad ipſorum potius, quàm ad aliorum officinas veniant, cenſentur in ipſorum gratiam remittere, iiſque donare eam partem. Fil. Dian. *p.*1. *t.*8.*R* 26. Negat tamen Salas, eo quòd mercatores falsò dicant ſe retinere, ut alliciant.

15 Cum res duobus in ſolidum eſt vendita, is dominium acquirit, cui tradita eſt, dummodo is pretium ſolverit. Si neutri tradita

M 2 ſit

ſit debetur ei, qui priùs tempore emit, & alter habet actionem in venditorem: Si quid tamen vendatur, aut detur Eccleſiæ; vel aliis piis locis, acquiritur dominium ante traditionem; v. Leſſ. l. c. & C. Lugo *d.26 ſ.9.*

16 Si res pereat ante traditionem, & ſit certa ac determinata, v. g. hæc domus, hoc dolium vini, perit emptori, niſi aliter expreſsè conventum ſit, aut venditoris culpâ pereat. Si autem res ſit indeterminata (ut ſi quis emerit 10. modios tritici ex granario, oves ex grege) aut ſi emat rem determinatam quidem, ſed ad menſuram, ut acervum totum tritici non floreno, in ſingulas menſuras, tunc ante rei traditionem, aut menſuratinem, periculum ſpectat ad venditorem, v. Leſſ. *d.12 l c.* C. Lug. *d.26 ſ.14.n.*216. Laym. *l.3.t.4.c.7.* §.2. Bon. *q 2.p.*8.

17 Si res vendita pereat, aut deterior fiat poſt traditionem, perit emptori, licet pretium nondum perſolverit, quia res Domino perit. Lay. Bon. *ll cc.*

Quæres 1. An & quomodo liceat emere chirographa, ſeu credita alterius.

Reſp. Si credita In poſterum exigenda (ſive ius quod habet alter, ut ipſi in futurum aliquid ſolvatur) ſint certa, ea minoris emere, ſolutione anticipata, eſt uſura, ſecluſo tamen lucro ceſſante, & damno emergente. Bon. *d.*3.*q.*3.*p.*10. ex Mol. Leſſ. Tol. Fil. Quia accipitur aliquid ſupra ſortem ex mutuo: nam mutuat implicitè minorem pecuniam pro exigenda maiore. 2. Dixi *certa*, quia ſi credita ſint incerta, periculoſa & litigoſa, ac cum difficultate exigenda; licitè is qui non eſt cauſa iſtius difficultatis, minoris emit, prout difficultas vel incertitudo ſolutionis minor eſt, vel maior: quia cum tali periculo & difficultate minus valent. Bon. *l.c.* Trull. *l.7.c.*20.*d.8.* Vnde reſolves.

1 Vſuram committunt. 1. Miniſtri Regum & Principum, &c. qui ut anticipatam faciant ſolutionem aliquid accipiunt à creditoribus. 2. Qui aliquid accipiunt à debitoribus conceſſa dilatione ad ſolvendum; quia accipiunt aliquid ultra ſortem pro mutuo virtuali. Bon. *l.c.* Nav. Mol. Salas, &c.

2 Minoris emi poſſunt regulariter credita & ſtipendia; ſive ſalaria debita militibus, aut famulis Nobilium, quia habent adiuncta incommoda, pericula & moleſtias in exigendo: quam ob cauſam idem licet, etiamſi credita illa tempore præſenti, vel etiam præterito fuerint ſolvenda. Bon. *l.c.* ex Reg. Mol. &c.

3 Qui ipſe eſt cauſa difficilis ſolutionis, peccat contra iuſtitiam emen-

emendo minoris, & tenetur ad reſtitutionem ; tùm quia ipſe eſt cauſa damni, cùm ipſius culpa creditum valeat minus; tum quia alioqui præmium ex delicto ſuo reportaret, Mol. *d.* 313. Fil. Bonac. *l. c.* Hinc Quæſtores Principum ad quos ſolutio pertinet; quando ipſi ſunt cauſa difficilis, & malignæ ſolutionis, non poſſunt chirographa, vel credita emere minoris, ut docent Auth. cit. Additque Salas & Mol *l. c.* non eſſe liberum Quæſtoribns, &c. quibus incumbit ſolvere magnatum debita, vni, potiùs ſolvere, quàm alteri (niſi quis fortè ius præ aliis habeat ut v. ſuprà de ordine reſtit.) ſed teneri omnibus ſolvere pro rata. Bon. l. c. v. Trull. *l.* 1. *d.* 10.

ARTICULUS II.

Quid ſit negotiatio, & quibus illicita?

Reſp. Ea eſt, cùm quis rem ſibi comparat eo animo ut integram, & non mutatã, carius vendendo, vel permutando lucretur. Quod quia obnoxium eſt periculo multorum peccatorum, & valdè diſtractivum, ac indecens ſtatui Clericali, ſic lucris inhiare, severè prohibitum eſt, Clericis conſtitutis in ſacris, & Religioſis omninibus, ita ut mortaliter peccent, ſi multam negotiationi dent operam; ut ait Leſſ. quem *v c. l.* 1. & Lay. *l.* 3. *t.* 4. *c.* 17. Bon. *de contr. art.* 3 *q.* 1. *p.* 5. C. Lugo *d.* 26. *ſ.* 2. *n.* 19. unde reſolves.

1 Si Clericus ſemel iterumque tantum negotietur, in materia non gravi, v. g. libros cruces, &c. emat, vt occultè iterum vendat cariùs, non eſt mortale. Leſſ Mald Fil. Dia. C. Lug. *l. c.*

2 Non eſt negotiatio Eccleſiaſticis vel Religioſis prohibita, ſi emant pecora, quæ paſcuis ſuis ſaginata vendant : quia vendunt fructus ſuorum prædiorum, vel agrorum. Mol. Leſſ. C. Lugo *ſ.* 3. *n.* 26. uti nec, ſi greges alant, ut fœtus, lac, lanam vendant, C. Lugo *l. c.* Vbi tamen negat licere iis conducere agros, ut fructus vendant, eo quod (licet non ſit negotiatio propriè dicta) ſpecialiter illis ſit prohibitum in Concil. Carthagin. v. *l. c.*

3 Non peccat Clericus, Si emat agrum cum fructibus jam maturis, illoſque vendat: quia vendit fructus agri ſui. Car. de Lugo *l. c.* Mol. Fil. &c. 2. Si id, quod ad proprios uſus emerat poſtea, vel quia non indiget, vel mutato conſilio, cariùs vendat, ib.

An verò, & quomodo Clericis liceat negotiari per alios non famulos, præſertim in neceſſitate, v. C. de Lugo *d.* 26. *ſ.* 4. *n.* 36. Trull. *l. c. d* 19. Barb. *de jur. un. l.* 1. *c.* 40. *n.* 1.

DUBIUM IX.

Quid ſit contractus, & an licitus?

Reſp. Is eſt, cum certa ſumma pecuniæ v.g. centum florenis, emo à te jus percipiendi quotannis ex bonis tuis, aut certa aliqua re tua utili, ſive fructifera, certam aliquam penſionem ſeu cenſum, v.g. florenos 5. Annuos, vel 6 prout conſuetudine, vel lege taxatum erit. Ita ut hic non ſit mutuum & uſura, ſi aliàs pravam intentionem non habeas, ſed vera emptio, & venditio, qua emitur, non præciſè ipſa penſio, ſed jus eam percipiendi: quod longè minus valet, ideoque minoris emitur; licèt poſt multos annos pretium longè ſuperet, Molin. Leſſ Laym. *p*.3 *t*.4 *c*.18. & cæteri communiter. Rectiùs tamen C. Lugo, *d*.27.*ſ*.2.*n* 20. probat, ad exeuſandum cenſum ab vſura, dicendum eſſe, non emi penſiones, neque jus ad illas, neque fructus, ſed potiùs partem vſusfructus talis prædii, ſuper quo cenſus conſtituitur; ita ut dominium totum directum prædii maneat apud venditorem; dominium verò utile, ſeu jus uſusfructus, ex parte vendatur Vnde reſolvuntur ſequentes Caſus, qui etiam ex natura emptionis & venditionis ſolvi poſſunt.

1 Hic contractus eſt injuſtus, ſi non ſervetur pretium juſtum à Lege vel conſuetudine probatum, quomodo pro Germania conſtituit Carolus V., ut jus ad 5. tantum pro 100. ematur.

2 Non ſolum licitus eſt cenſus realis, id eſt conſtitutus ſuper re aliqua, ut ſupra dictum, ex cujus vtilitate penſio extrahatur, itaut ad quemcumque res tranſeat cum illa obligatione & onere; ſed etiam (ſaltem ex natura rei, & ſecluſa prohibitione legis poſitivę,) perſonalis, & co ſtitutus immediatè ſuper perſona quæ ſua opera & induſtria utilis ſit, & fructum aliquem pariat vel bona in ſpe vel re habeat, unde penſio duci poſſit: alioqui enim jus quod venderet, non eſſet pretio æſtimabile, & ſic contractus fictitius. Ita probabiliter Cov. Leſſ. Sal. *dub*.3.*n*.2.&c. contra Nav. Molin. Car. Lugo *d*.37.*ſ*.225.*n*.25. ubi cenſum merè perſonalem illicitum, docet eſſe probabilius. & prolixè probat.

3 Iniqui ſunt venditores ſeu cenſuarii, qui emptoribus, ſiue cenſualiſtis obligant rem non potentem reddere fructus, ſaltem tot, quot penſio exigit, aut reddentem quidem, ſed jam aliis cenſibus venditos Bon. *d*.3 *q*.4.*p*.*n*.9.& 13.

4 Sicut cum in emptione res perit damno emptoris, ſic etiam in cenſu reali, ſi res ſuper quam impoſitus eſt cenſus pereat, vel fructus eius abſque culpa venditoris; tunc enim perit cenſus, ita ut emptor ſive cenſualiſta non poſſit amplius percipere fructus, ſive

cenſum, quia qui emit, ſuo periculo emit. Bon. *l.c.* Fil. *t.35 p.2.n.255.* Unde ad hoc incommodum eavendũ inventus eſt ſequens modus.

6 Licitum eſt, ut probat Tol. *l.5.c.46* & Leſſ. *c.22 du.11.* contractui cenſus adjungere aliud pactum aſſecurationis, ut ſi res, ſuper qua fundatus eſt cenſus, pereat, id fiat damno venditoris, ideoque, nihilominus obligatus ſit, vel ſuper aliis bonis ſuis eum ſtatuere, vel reſtituta ſorte eodem pretio redimere. Debet tamen hoc pactũ venditori, compenſari, augendo pretium cenſus, vel quod eodem recipit, minorem penſionem deſignando. Bon. l.c.n 30.

6 Ex natura rei licitus eſt non tantum cenſus irredimibilis, ſed etiam redimibilis, cùm ex una parte, tum utriuſque, vt patet ex terminorum explicatione, quia irredimibilis cenſus dicitur. cum venditor non poteſt illum pro ſuo arbitrio redimere: redimibilis autem, cum poteſt, reddende emptori eandem ſummam, quam accepit, atque ita rurſus ſibi emendo, quod ante vendiderat. Vtrimque redimibilis dicitur, cum ita conventum eſt, vt tam emptor, quàm venditor poſſit emptionem factam reſolvere, & ſummam quam dedit, repetere. Leſſ. d 10. Dian. *p 2 t.5.m.R.76.* Vide dicta de pacto retrovendend. in empt. *ſuprà.*

7 Nihilominus, quia contractus cenſus redimibilis, ex parte emptoris, eſt res periculoſa, ſuaderi non facilè debet: nam in Conſtitut. Martini V. & Calixti III PP. vti Caroli V. Imper. vſurarius contractus judicatur. Verùm id intelligi debet ſecundùm præſumptionem fori externi, præterquam quod illæ Conſtitutiones, multis locis eatenus non ſint receptæ, quatenùs prohibent ea, quæ juri naturali non adverſantur, ut notat Laym. *l.3.t.4.c.18.*

8 Cenſus vitalitius, quia eſt virtualis ſponſio, & nititur euentu fortuitò, licitus eſt. Fil. Dian *p.7.t 9 R.70.*

DUBIUM X.

Quid ſit cambium?

Reſp. Cambium, quod permutationem ſignificat, hic accipitur pro ſola permutatione pecuniæ. Et eſt contractus, quo Campſor aliquis Campſario, volenti cambit pecunias, cum lucro aliquos præter ſortem. Quod ſi ſine intentione uſuraria fiat. ob titulos juſtos tali lucro æſtimabiles, patet non eſſe malum. Vnde cum quatuor ſint cambiorum genera, nimirum. 1. Cambium minutum ſeu manuale 2. Cambium per litteras. 3. Cambium reale. 4 Cambium ſiccum ſeu fictum, circa ea reſolvuntur.

1 Licitum eſt Cambium minutum, in quo dantur pecuniæ majores pro minoribus, vel contra: quia hìc ſunt juſti tituli aliquid

lucrandi, nimirum labor Campſoris in numeranda pecunia, item diligentia in pecunia omnis generis conquirenda, ut Campſarii quibuſvis ſit paratus, item puritas materiæ & commoditas; ut cum aurum vel alia moneta commodata datur, pro minuta & incommoda. Lay. *l.3 t.4.c.19.n.4.*

2 Licitum eſt item Cambium per litteras, cùm ſcilicet Campſor hic v.g Monaſterii prior accipit pecunias, quas poſtea litteris datis alibi, verbi gratia, Francofurti refundit per ſuos factores; quia hic etiam ſunt juſti tituli, ſcilicet virtualis trajectio pecuniæ, & eius aſſecuratio, tantundem enim facit, ac ſi Campſario pecuniam eius Francofurtum transferatur ſine periculo. Minus tamen Campſor exigere debet, quam ſi realiter tranſtuliſſet. Laym. l.c. Bon. *d.3 q. 5.p.1.* Nav Leſſ.&c

3 Item licitum eſt Cambium reale, cùm Campſor hic Monaſterii Prior dat pecunias, ut per ſuos alibi eas recipiat à campſario, qui alibi habet pecunias, ſed eget nunc eis hic. Titulus hujus cambii eſt item translationis, & aſſecurationis; tantundem enim facit campſor, ac ſi pecunias campſarii abſentes ſiſteret hic præſentes, vel ut alii aiunt, ac ſi præſenti pecunia emeret abſentem, quæ utique minùs valet. Lay. *l c n.6. & 7.* Bon. *l c.*

4 Illicitum eſt cambium fictum, ſeu ſiccum, quod nihil aliud eſt quam titulus lucrandi; v.g. Titius indigens pecuniis petit à cāpſore ſibi dari 100. campſor autem non aliter dat, niſi Francofurti, v.g. vel alio loco diſtante ſolvendos, petitque ab eo pretium, quod ſolet dari pro locis ſimilibus. Titius ergo accipit & tamen verè non cogitat reddere in iſtis locis, imò forſan nec habet iſtic correſpondentem, idque conſtat campſori: contractus hic eſt cambium fictū, ac revera mutuum, ideoque palliata uſura. Excuſabitur tamen campſor, ſi lucrum illud exigat titulo lucri ceſſantis. Plura vide apud Tol. *l. 5 c.52.* Bon. *d.3.q 5.p.1.*

5 Quod attinet ad cambium Francofurtenſe, in quo mercatores dantes cambium ad proximas nundinas, quò magis eæ diſtant, eo plus exigunt, ſi ideò præcisè plus exigatur, quia ſolutio diutius differtur, uſura eſt: ſi autem ratione alterius tituli juſti, v. g. lucri ceſſantis, cum pecunia mercatorum ſit inſtrumentum lucrandi; quo ſi diutius carent, carent lucro, & quo longius eſt tempus; eo plures cambium petunt, ideoque creſcit valor pecuniæ, tunc lucrum eſt juſtum. Lay. *l.c.n.9.* ex Mol. Leſſ.&c.

6 Qui cambiando, (vel aliter) pecuniam adulterinam accepit ſive ex ignorantia, aut inadvertentia, non poteſt illam expendere: quia

quia res vitioſa non poteſt tradi alteri, vitio non detecto, ut ſuprà *de vend.* Neque ex eo, quod ipſe deceptus eſt, poteſt decipere alios, cùm actio qua deceptus fuit, nullum ad hoc jus tribuat. Bon. *d.3.q. 5.p.1.* ex Azor. Sanch. &c.

DUBIUM XI.

Quid ſit locatio, & conductio?

Reſp. Eſt contractus quo quis perſonam, vel rem aliquam mobilem, vel immobilem alteri ad tempus utendam, vel fruendam concedit, certo pretio aut mercede, ſeu penſione conſtituta. Vtenda conceduntur v.g elocata, domus, equus, ſervus, &c fruenda conceduntur, elocatæ, vaccæ, capra, fundus, pomarium, &c. Vnde conſiderata hujus contractus natura, & juris diſpoſitione reſolvuntur ſequentes Caſus.

1 Si res locata ante traditionem pereat, contractus diſſolvitur & conductor liberatur.

2 Si abſque culpa conductoris, uſus vel fructus rei ceſſet, v. gr. quia domus ruinam minatur, infeſtatur ſpectris, vel ob periculum peſtis (niſi tamen quoad hoc conſuetudo ſit contraria) aut belli, tutam habitationem non præſtat, liberatur conductor à ſolvenda penſione pro tempore, quo non poteſt inhabitare, vel alia re conducta uti vel frui, ut v. apud Lay *l.3.t.4.c 23.* Leſſ. *l.2.c.24. d* 1. &c.

3 Servo aut laboratori conducto non debetur ſtipendium temporis notabilis, quo æger decubuit; nec ægro, niſi expenſæ modicæ; niſi tamen aliter ſit conventum, aut conſuetudo ferat. V. Sà, *V. Conductio.*

4 Propter modicum damnum, vel infortunium, nihil remittitur colono de penſione: ſecus ſi magna ſit clades. Quòd ſi tamen antecedentium vel ſequentium annorum fertilitate damnum compenſetur, non remittitur. Lay. *n.7* Leſſ. *l.2, c.24. d.4.*

5 Si pluribus annis ob cœli clementiam (ſecùs si ob induſtriam colentis) uberiores fructus ex fundo elocato proveniant, poteſt colono penſio augeri, Laym. *n.8.*

6 Expenſas facere in rem conductam, quæ duraturæ ſunt v. g. conſervare ſarta tecta, tributa & onera publica præſtare, ad locatorem ſeu Dominum ſpectat; niſi aliter conventum ſit, aut conſuetudo ferat. Laym. *l c n.4.*

7 Si conductor in rem conductam neceſſarias ſive utiles expenſas fecerit, poteſt eas de penſione detrahere, vel repetere à locatore & dum non ſolvuntur, retinere rem conductam. Lay. *l c.* Mol. *d.* 496.

8 Etſi incendium plerumque accidat culpa inhabitantium, & ſic in

ſic in dubio contra illos præſumptio ſit; quia tamen ſæpè idſit culpa famulorum quam paterfamilias prçſtare non cogitur, hinc conductor, abſolvendus eſt, niſi locator oſtendat culpam. v. Laym. ſupra *n.6.* & Dian. *p.7.t.7* R.31. ubi ex Hun. & Berl. docet, ſi conſtet accidiſſe culpa certi & determinati alicujus de familia, iſque circa officium ſuum deliquerit, v.g. ſtabularii, qui lumen malè cuſtodierit in ſtabulo, teneri patremfamilias (niſi famulus iſte pro fideli ac diligenti fuerit habitus) de damno: ſecus ſi culpa alterius; vel ſi non conſtet utrum caſu an culpa cujuſquam acciderit.

9 Si conductor domus v.g. ante tempus velit emigrare, id quidem licet, poteſtque alteri locare cæteroqui autem de penſione nihil ei remittitur.

10 Locator non poteſt ante tempus præfinitum conductorem invitum privare re conducta, niſi in his caſibus. 1. Si penſionem nõ ſolvat: expectare tamen debet biennium, ſi ultra biennium res ſit conducta. 2. Si caſus improviſus accidat, ob quem domus v.g. ipſi domino ſit neceſſaria. 3. Si rem locatam reficere neceſſe ſit, nec poſſit fieri altero inhabitante. 4. Si conductor in re conducta male verſetur v.g. deſtruat, vel abutatur, ut alendo ibi meretrices. Laym. n.9.

11 Succeſſor univerſalis ſive hæres, non poteſt ante completum tempus conductorem expellere: partialis autem ſucceſſor, ut emptor, donatarius, legatarius, &c. non tenetur ſtare contractui locationis, uti neque conductor; niſi tamen aliter pactum ſit, v.g. ne res locata durante tempore locationis alienetur. v. Leſſ. *l.* 2, *c.* 24. & Lay, *l.3.t* 4. *c.*22.

DUBIUM XII.

De Contractu Emphyteuſis, Feudi, Libelli?

Reſp. 1 Emphyteuſis eſt contractus ſimilis locationi, in quo res immobilis, quæ cultura poſſit effici melior, conceditur alteri, vel in perpetuum, vel non brevius ſaltem, quàm ad decennium; ita ut dominium eius directum, & poſſeſſio civilis maneat apud dominum, qui tendat in Emphyteuſim; dominium autem utile transferatur in Emphyteutam, cum hoc ouere], ut quotannis certum canonem, vt vocant, ſeu penſionem domino ſolvat, quam ſi totam ſolvere negligat 26. annis continuis in Emphyteuſi Eccleſiaſtica (cum ſcilicet res eſt Eccleſiæ, vel pii loci) vel in ſæculari 36. annis, incidit ipſo jure in pœnam commiſſi, ut dominus eum expellere poſſit, etſi de ſolutione interpellatus non fuerit; licet enim Bart. & alii quidam apud Dianam *p.8.t.7.R.36.* dicant, ſi per 30. vel 40. annos non ſoluerit, eum præſcribere immunitatem in futurum, id

tamen

tamen Vveſemb. & alii 5. negant, v. *l. c.* Porrò quid juris ſit in hoc contractu, pendet ex conſuetudine locorum, quæ varia eſt, & ex ipſa conventione contrahentium quæ ſcripto inſtrumento concipi debet, ut valeat, vide Laym. *l. 3. t. 4. c. 23.* Leſſ. *l. 2. c. 24 d. 8.*

Reſp. 2. Feudum eſt contractus ſimilis Emphyteuſi, quo res immobilis alicui conceditur, cum translatione dominii utilis, proprietate retenta, ſub onere non quidem aliquid ſolvendi, ſed exhibendi fidelitatem, & obſequium perſonale directo domino. Quod ſi item non faciat Vaſſallus (ſic enim dicitur feudi acceptor) perdit feudum. Interdum etiam in feudo aliquid perſolvi debet in recognitionem dominii directi, ſed tunc ex ea parte deficit à puro feudo, & declinat ad Emphyteuſim. Porrò quid juris ſit circa feuda, pendet item à locorum conſuetudine: quæ juris communis ſint, vide *l. c.*

Reſp. 3. Contractus libellaticus, ſive datio ad libellum, dicitur cum Emphyteuta, vel feudatarius rem illam, quam in feudum, vel Emphyteuſin, accipit, ſimili contractu tradit tertio, (ad quod tamen, ſi in decennium fiat, requiritur domini conſenſus) ita ut ſit quaſi ſubfeudum, & ſubemphyteuſis. Ita Leſſ.

DUBIUM XIII.

Quid ſit Sponſio, & Ludus?

Reſp. Sponſio eſt contractus, in quo duo de veritate, aut eventu alicujus rei certantes, ſibi invicem aliquid ſpondent, ut id ejus ſit, qui veritatem aſſecutus fuerit, v. g. certo tecum 10. imperialibus hanc vel iſtam civitatem obſeſſam, captam, &c. Ut licitè fiat requiruntur, 1. Ut fiat ſuper re dubia, 2. ut ſit æqualitas in re, quæ ſpondetur, cum æquali incertitudine, 3. dubius eventus in utroque, 4. ut uterque eodem ſenſu accipiat id, de quo certatur. Mol. Leſſ. C. Lugo *d. 36. ſ. 6.*

Ludus verò eſt contractus, quo ludentes inter ſe paciſcuntur, ut victori cedat, quod uterque depoſuit. Hi contractus jure naturæ, liciti ſunt, modò debitæ conditiones adſint, & aliunde non interveniat ſcandalum, aut iſta prohibitio, aut iniquitas ſe miſceat, nec peccati ſit occaſio. Quia ſicut quivis ſuæ rei dominus, poteſt alteri eam donare abſolutè, ſic etiam ſub aliqua conditione, ſive ea fortuita ſit ſive ex induſtria pendeat. Leſſ. *c. 26. dub. 1.* Bon. *d. 2. q. 3. p. 1.* Unde reſolves.

1. Qui rei dominus non eſt, aut alienare eam non poteſt; non poteſt etiam de ea ludere, aut deponere. Et ſic deberet reſtituere, qui lucratus eſſet à religioſo, & filiofamilias, non potente alie-

nare.

nare. Laym. *l* 3.*t*.4 *c*.21.*n*.5.

2 Si tamen filiusfamilias (& idem de religioſo ait Nauar. apud Leſſ. *l.c.d.*1.) alatur in diſtanti loco à parentibus poterit, ex alimentis moderatè aliquid inſumere in honeſtum luſum, v.g. 5. ex 100. quia talis communiter præſumitur voluntas parentum, ut habet Sot *l.c.* Lay. &c. Ac prǽterea poteſt, etiam filius deponere, quicquid lucratus fuerit: cum ad hoc etiam parens cenſeatur tacitam facultatem dare. Lay. *l.c.* Bon. *de reſt.q.*1.*d.*3.*p*.2.*n*.10. *& ſeq.*

3 Tenetur reſtituere, qui vicit faciendo contra conditiones ludi, & decipiendo; aut fraude, ac per injuriam alterum pertraxit ad ludendum, v. g. ſi ſimularet ſe planè ignarum luſus, & ſic alterum multò imperitiorem provocaret, qui alioqui ludere noluiſſet, aut ſi convitiis laceſſeret ad quæ vitanda alter conſenſiſſet in ludum, aliàs non conſenſurus. Mol *d.*517. Lay. *l.c.* Bon. *d.*2.*q*.3.*p* 2.*n*.3.

4 Si in re quæ ſpondetur, ſit inæqualitas, & hæc alteri parti (v.g. cuius pecunia major eſt) ſit nota, iſque nihilominus ſpondere velit, valet contractus probabiliter, quia ſcienti, & volenti non fit injuria, ut dicit Nav. Med. Sanch. Dia. Contrarium tamen probabilius docet C. Lugo *d.*31. *ſ.*8. *n.* 81. ex Mol. Leſſ. & Bon. Si autem ignota ſit, non poteſt alter lucrari; quia non eſt æqualis conditio utriuſque, & alter nulli ſe exponit periculo, v. Azor. *p.*3 *l.*5.*c*.25.*q*.7. Bon. *d.*5.*q*.3.*p*.2.*q* 36.*n*.3. Salas, *de Ludo, dub.*13.*n*.3. Eſc. & C. Lugo *l.c.*

5 Per ſe quidem, & jure naturæ licita eſt etiam ſponſio de futuro euentu, qui damnum proximi conjunctum habet, v. g. Petrum intra annum moriturum, (etſi enim detur occaſio optandi, vel machinandi mortem Petro, id eſt per accidens, poteſtque idem periculum eſſe in cenſu vitalitio) iure tamen humano ſæpè prohibetur. C. Lugo l. c. *n*.73.

6 Etſi ſponſio cum conditione illicita, v. g. plus altero potaturum, ſit illicita, quia inducit ad peccatum, quod tamen ea lucratus es, non teneris reſtituire. Sanc Lugo, Dian. *p.*7.*t.*9.*R.*69.

7 Probabile eſt, quòd docet Mol. &c. dum quis minis, vel convitiis, ad luſum inductus eſt, & perdit, victorem non teneri reſtituere. quia talis abſolutè voluntariè luſit. Bon. l.c. ex Mol. & Gar contra Az. Leſſ. Reg. Fil. &c. communiter.

8 Communiter ſententia eſt, teneri reſtituere, qui luſit, vel certavit certò præſciens ſe victurum eſſe. Contrarium tamen, nempè non teneri, dummodo dolus abfuerit, tenent Tolet. & Sà. *V. contractu*, quia non tenetur quis ex juſtitiam ſua peritiam vel ſcientiam adverſario declarare, ſed is ſuæ temeritati imputet, quòd auſus

fuerit

fuerit cum eo deponere, cujus ſcientiam non notat. vide Bon. *l. c. n.* 5. Diana *p. 7. t. 9* R 6.

9 Non tenetur reſtituere, qui utitur aſtutiis illis, quas regulæ luſus, & conſuetudo recepta patitur, cùm uterque ſciat tales aſtutias eſſe ſolitas, & ſic tacitè in illas liberè conſentiat. Azor. Fil. Leſſ. Bon. *l. c. p. 2 n 2.* v. g. 1 Si potiores chartas habens, & ſecurus de victoria, augeat ſponſionem, vel ſimulet metum, ut adverſarius augeat, 2. Si ſciens ſe inferiores chartas habere, diſſimulet augeatque ſponſionem, ut ſi relinquatur ſibi quod erat appoſitum. Lugo, San. Sal. Dian. *p 7 t. 9 R* 43. 3. Si inſpiciat chartas alterius, ex ſola ipſius negligentia, & abſque fraude; ſecùs ſi ita ſe collocet, ut poſſit videre, vel ſi alium conſtituat à quo admoneatur, 4. Si chartas à tergo diſcat noſſe inter ludendum, quas ante non ſignarat, nec noverat, Trul. Sanc. Lugo, Dian. *p. 4, t. 9. R. 50. & 52.*

10 Qui verò utitur fraudibus non adhiberi ſolitis, vel colludenti ignotis; v. g. ſuffuratur chartas, vel ſignis à tergo notat, vel utitur notatis, aut iis quas ante nouit, ignorante ſocio, vel arte quadam eas componit, &c. tenetur reſtituere non tantum lucrum, ſed etiam quantum alteri valebat ſpes lucrandi; imò etiam colludenti Reg. Amic. Trull. Dian. *l. c. R.* 48. *u. etiam p. 4. t. 3. R* 75. & Bon. *de reſt. d.* 2. *q.* 3. *p* 2.

11 Si ludens habeat animum non ſoluendi, vel ſi perdat, repetendi, non poteſt lucrari, atque adeò nec retinere, quod eſt lucratus: quia fraudulenter decipit, nec alter vellet cum eo ludere, ſi id ſciret. Leſſ. *l. c. d.* 5. *n.* 31. Reg. *n.* 388 Bon. *l. c.*

12 Peccant graviter, & communiter mortaliter; qui totos ſe luſibus tradunt, cum ſciant in gravia ſe inde peccata labi, aut impotentes reddi ad ſolvenda debita, vel alendos liberos, & uxorem, &c, Sanc. Trul. *c. 27. d.* 1.

13 Peccat item ludens, ſi luſus lege poſitiva ſit prohibitus, ut luſus alearum, & ſimiles qui, magis in fortuna, & caſu, quam induſtria fundantur. At Laicis ratione circumſtantiarum ſub veniali; Clericis ſub mortali prohibentur. Leſſ *l. 2. c. 26. nu.* 6. Intellige, ſi Clericus crebrò, perque longum tempus luſerit, non autem ſi per breve tempus; & cauſa recreationis, & abſit ſcandalum: quia Canones id prohibentes non videntur recepti, niſi quatenus id fieret cum periculo ſcandali, ut habet Leſſ. *dub.* 1. Laym. *l. 3, t. 4. c.* 21. *num.* 1. Notat autem Dian. *part 7. t 9. Reſ.* 2. & 3. ex Lugo, Dic. Amico, Trull. &c. prædictis legibus per contrariam conſuetudinem ita derogatum eſſe, ut non tantum Laicus, ſed etiam Clericus

non

non peccet, ſi principaliter pro recreatione, & ſimul pro lucro moderato ludat chartis, vel aleis. In Religioſis tamen (apud quos diſciplina regularis viget) uti, & Epiſcopis à peccato gravi excuſari vix poſſe, *ib.R.*4. ex Mol. Dicaſt. Lugo, &c. etſi Sanch. conetur excuſare, ſi vrgeat neceſſitas, v.g. excitandi, aut recreandi in firmum, vel ſi parum ludat ob ſolam recreationem.

14 Si quis ludo tali vetito lucratus fuerit, juxta ſententiam probabiliorem non tenetur ad reſtitutionem ante judicis ſententiam: quia jura non annullant contractum, nec impediunt acquiſitionẽ dominii, ſed tantum concedunt ut poſſit repeti. An verò qui tali luſu perdidit, teneatur poſtea adhuc ſolvere, alii negant. v. Leſſ. *hic d* 5. Mol. Reg. Fil &c. alii affirmant, ut Azor Rebell. Val. &c. apud Bon. *l.c.p.*3.*n.*2. v. Dian. *p* 2.*t.*7.*R* 8. & *p* 7 *t*.9.*R* 24.

15 Ludere pro pſalmo, vel oratione Dominica recitanda, non eſt peccatum, nec irreverentia Nav. Reb. Dian. *p.*7. *t* 9 *R* 21.

DVBIVM XIV.

Quid ſit Contractus Societatis?

Reſp. Is eſt, cùm aliqui inter ſe conveniunt, & contributis aliquibus rebus ad lucrandum idoneis, ſive fructiferis, ut pecunia, animalibus, induſtria, labore &c. commune aliquod lucrum faciunt; quod uti, & damnum, pro ratione, & rata cujuſque dividunt inter ſe, v. Leſſ. Lay *c.*20 Bon. *q.*6.*p.*1. Vnde ſpectando id, quod ratio, & juſtitia naturæ hic requirit, ſolvuntur hi Caſus.

1 Plus lucrari debet, qui confert pecuniam, & operam ſuam, quam qui vel pecuniam, vel operam ſolam.

2 Capitale ſeu ſors, quam quivis contribuit, ſi pereat caſu, vel culpa ſociorum leviſſima; contribuenti perit. Vti diſcrimen eſt inter hunc contractum, & mutuum; quia in mutuo ſors data alienatur, & dominium eius transfertur in mutuatarium, cujus proinde ſolius periculũ ac damnum eſt, ſi caſu pereat; in Societate autem, qui ſortẽ confert, eã non omninò alienat à ſe: & ſicuti commodum ac lucrum ad eum ſpectat, ſic etiam periculum, & damnum. Bon. *l.c.*

3 Poteſt tamen etiam fieri in hoc contractu, ut quis juſtè ſervet ſortem ſuam indemnem, & inſuper certum lucrum percipiat, ſi nimirum ad contractum ſocietatis adjungantur duo alii, aſſecurationis, & venditionis, cujus tale exemplum ponit Laym. Inis ſocietatem cum mercatore, & contribuis ei 100 florenos. v g. ſpes eſt, quòd is quotannis lucraturus ſit 200 florenos, v g. ſpes eſt, quod in quotannis lucraturus ſit 300. cujus lucri dimidium v. g. iure ſocietatis tibi debetur vna cum ſorte; ſed quia ad te quoque pertinere

de-

deberet ejuſdem ſortis periculum, ut ipſe id periculum in ſe ſuſcipiat, & tibi ſortem aſſecuret, in hujus oneris compenſationem relinquis ei majorem partem lucri ſperati, ut ſ. duas partes lucri ad ipſum, & tertia ad te pertineat. Et rurſus, quia ſpes lucri hujus incerta eſt, ideo adhuc partem hanc lucri ſperati, nempè 100. florenos in ſpe, vendis etiã eidẽ 50. vel 60. v. g. annuis certis, & in re. & ſic tãdem id lucrum facis, & ſortem ſervas indemnẽ, v. Lay. & Bon. *ll. cc.*

4 Societas etiam in pecoribus validè, & licitè inſtituitur. Et interdum quidem ita, ut tam pecora ipſa, quæ alteri paſcenda, & nutrienda traduntur, quam emolumenta, & fructus, ipſaque detrimenta, & damna danti, & accipienti communia ſint: interdum verò ita, ut pecorum dominium, ideoq; etiam periculum, ſive caſus fortuitus, ſpectet ad ſolum dantem: emolumenta autem fructuum, nempè fætus, lanæ, lactis, ad utrumq; v. Leſſ. hic, & Lay. 3. *t.* 4. *c.* 20.

DVBIVM XV.

Quid ſit Aſſecuratio, Fidejuſſio?

Reſp. 1 Contractus Aſſecurationis eſt, quo quis alienæ rei periculum in ſe ſuſcipit, obligando ſe vel gratis, vel pro certo pretio, ad eam compenſandam ſi perierit. Quòd ſi gratis fiat, eſt gratuita promiſſio: ſi pretio, eſt quaſi emptio, qua aſſecurans vendit ſuam obligationem, præſtandi alteri rem eius indemnem. Ad eius juſtitiam requiritur, ut eventus rei ſit incertus vtrique, ſaltem quoad notitiam, quam de eo habent; quia alioqui non ſervaretur æqualitas Leſſ. Bon. *d.* 3. *q.* 9. *p.* 3. Leſſ. *l.* 2. *c.* 28. *d.* 4. *n.* 24. Vnde reſolves.

1 Si aſſecurans certus ſit rem eſſe in tuto, iniquè pretium petit, & tenetur reſtituere. Ib. Bon. *d.* 3. *q.* 9. *p.* 3.

2 Si res nondum eſt in tuto, etſi privata ſcientia ſciat non fore periculum, licere nihilominus pretium ordinarium aſſecurationis accipere, dicit Leſſ. *l. c. n.* 27. Quia illa obligatio, ob pericula ordinaria magni æſtimatur, & cauſæ occultæ, quæ periculum minuunt, non imminuunt communem æſtimationem. Verùm id Bon. *d.* 3. *q.* 9. *p.* 3, *n.* 3. & C. Lugo *d.* 31. *ſ.* 7. rectius negant.

3 Si cupiens rem ſuam aſſecurari, certò ſciat eam jam periiſſe, non poteſt paciſci de eius aſſecuratione, v. Leſſ. *l. c. n.* 25.

Reſp. 2. Fideiuſſio eſt contractus, quo quis alienam obligationem ſuſcipit implendam, ſi debitor principalis non ſolverit. Ita com. DD. Vnde reſolves.

1 Pro fideiuſſione licet accipere pretium, etſi nullum periculum timeatur, quia ex ſe pretio eſt æſtimabilis. Nav. Azor. *p.* 3. *l.* 12. *c.* 22. *d.* 5. Fill. *n.* 159.

2 Mul-

2 Mulieres ex fidejuſſione (ſaltem ſi juramentum abſit, & inſtrumentum publicum) non tenentur, uti nec Clerici, niſi quatenus ſolvere cõmodè poſſunt, ut non egeant, v. Lay. Bon. *q.9.p.*2. Leſſ l.2.*c* 28

3 Fidejuſſor, non obligatur plus, quàm principalis, & hujus obligatio ſi ſit invalida, erit etiam fidejuſſoris C. Lugo, & commun.

4 Fidejuſſor regulariter non poteſt conveniri, niſi facta excuſſione principalis debitoris, conſtet ipſum non eſſe ſolvendo. Azor. l.c. Fil. *n.*153.

5 Debitor tenetur de omni damno ſua culpa accedente fidejuſſori, &c. v. Azor. *d.*10 Bon.

6 Ex fidejuſſione Religioſi propria authoritate facta, monaſterium non obligatur, niſi quatenus in ejus utilitatem verſum eſt, v. Leſſ *c.*28. & Lay. *c.*29. *n.*7.

7 Qui fide juſſit pro reo, cui periculum capitis impendebat, ſi hic aufugit non eſt eius loco plectendus, quia non præſumitur ſic ſe obligare: imò nec poteſt, cũ nõ ſit dominus vitæ Syl. Bon, Leſſ. *d.*6.*n.*41.

8 Si debitor ſua culpa non ſolvit, tenetur fidejuſſori, qui pro ipſo ſolvit, non tantùm ipſum debitum, ſed etiam damna, & expenſas omnes compenſare. Si verò ſine ſua culpa, v.g. ob impotentiam non ſolvit, ad ſolum debitum videtur teneri. Azor. Sylu. Sà, Bon. Truh. l. c. 26. *d.* 2.

DUBIUM XVI.

Quid ſit Pignus, & hypotheca.

Reſp. Pignus eſt contractus, quo debitor dat creditori rem aliquã mobilem vel immobilem, ut ſit pro debito obligata, ex eaque ſolutio peti poſſit. Aliquando tamen pignus accipitur pro ipſa re, quæ datur. Differt autem hypotheca, quòd pignus propriè ſit rei mobilis; illa immobilis. Mol. Fil. Bon. *q.*10.*p* 1. Unde reſolves.

1 Pignore non licet uti contra voluntatem dominì; quia eſt res aliena, ad ſecuritatem tantum, & non ad uſum tradita. Bon. l. c. ex Molin. Reg. &c. Si tamen utatur v. g. equo vel agro, debet valorem uſus (uti & fructus omnes, ſi ſit res ex ſe fructifera) computare in ſortem, deductis expenſis, quia alioqui committet uſuram, cum res domino ſuo fructificet. Nav. Bon. Trul. *c.* 27. *d.* 2.

2 Non poſſunt oppignorari, quæ non poſſunt vendi, v. g. Eccleſiæ. Mol. d. 530. Leſſ. l. 1. c. 8. d. 3. Bon. l. c.

3 Immobilia, uti, & mobilia pretioſa, cultui divino dicata, v. g. calices, caſulæ, &c. non poſſunt oppignorari, niſi in neceſſitate: quia tunc etiam vendi poſſunt, ut Eccleſiæ, & indigentibus ſubveniatur, v. Nau. c: 17. Leſſ. Bon. l. c.

4 Cre-

4 Creditor qui pignus ab aliquo accepit, poteſt illud alteri oppignorare, ſed non pro majore quantitate. Neque poteſt vendere debitore non ſolvente; niſi poſt biennium, & eo prius monito. Quidam tamen dicunt, poſſe vendere poſt trinam monitionem, v. Lay *l.3.t.4.c.30* Bon.*l.c.n.9*.

5 Eandem rem non licet oppignorare, ſeu in hypothecam dare pluribus, niſi ſit ſufficiens ad ſolvendũ omnibus, vel poſteriores de priore hypotheca admoneãtur. Azo. Fil. Bon.*d.2.q.10.p.1*. Tr.*c.26.d.4*.

Quæres. Quid ſit contractus Antichriſeos, Germanicè, *ein pfandſchafft*.

Reſp. Is eſt, cùm in contractu pignoris convenitur, ut creditor utatur pignore, v.g. agro ac fructus inde tam diu lucretur, donec debitum ipſi reſtituatur. Vnde circa hunc ex ſupradictis reſolves:

1 Contractus hic videtur juxta Cajet. Sot &c. (contra quoſdam Juriſtas) eſſe uſurarius, quia creditor ultra ſortem aliquid lucratur, cauſa ſolius mutui, quæ eſt uſura, v. Lay. *l.3.t.4,c.16 n.17*.

2 Poſſunt tamen intervenire tituli juſti lucrandi fructus ex pignore, ſine diminutione ſortis: ut ſi v. gr. fructus ex hypotheca percepti non ſuperent quantitatem penſionis, quæ jure cenſus ſuper eadem conſtituti exigi poteſt, cum pacto redhibitionis, ut ſupra dictum eſt de cenſibus: aut ſi alioquin lucrum ceſſet, aut damnum emergat, dum debitum differtur. Vnde non facilè damnandi illi, qui à Principibus in locum debitorum, agros, paſcua, officia, &c, in antichriſin habent, v. Laym. *l.c.* & Binsfeld. *de uſuris*, Mol. Leſſ. &c.

CAPUT IV.
De Tutela, & Teſtamentis.
DUBIUM I.
Quid ſit Tutela, & Curatela.

Reſp. Sunt quaſi contractus, quibus Tutor & Curator ad procuranda bona & commoda Minorum cujuſcumque ſexus, qui vel parente carent, vel ſub eius poteſtate conſtituti non ſunt, obligantur ex juſtitia, perinde ac ſi ex contractu ea obligatio ſuſcepta fuiſſet; ſupplente nimirum lege, vel magiſtratu vim contractus. Differunt Tutor, & Curator, quòd Tutor ſolùm datur impuberibus, etiam invitis; & principaliter datur perſonis, ut curet earum educationem & inſtitutionem ſecundariò verò datur etiam bonis illius, reſpectu omnium negotiorum. Curator verò datur Minoribus, poſt annos expletos pubertatis, uſque ad annum 25. completum; nec communi jure datur invitis, niſi

in certis caſibus, & datur principaliter rebus Minorum, ſecundariò perſonis. Vnde pro directione in foro conſcientiæ, ex jure tum naturali, tum poſitivo communi reſolves ex Lay. & Tan. *t.3. d.1.q.7. d.10.* Bon.*d 3 q.19.*

2 Tutores ſive ſint teſtamentarii, hoc eſt, relicti ex teſtamento, aut codicillo patris, ſive ſint dativi; hoc eſt, conſtituti à Iudice, aut Magiſtratu, ſive ſint dativi; hoc eſt præſcripti à lege, (qualis præ cæteris eſt mater, ſi velit, & promittat ſe non tranſituram ad alias nuptias, quin prius tutelam abdicet, & rationem reddat, dein avia, & conſanguinei proximiores idonei) tenentur, uti & curatores, jurare, ſe fideliter officium ſuum facturos ac fidejuſſorem dare, rem Minoris ſalvam & integram reſtituendam: & univerſim tacitè omnia eorum bona ſunt hypothecata Minori, ita ut adquemcunq; pervenerint; poſſit illa Minor ſibi vindicare, ut ſibi ſatisfiat, ſi quid illorum culpa eſt paſſus, v. Tann.*l.c* Lay.*l.2.t.4* Bon.*l.c.*

2 Bona Minorum tenetur Tutor, vel Curator adminiſtrare eâ cura, quàm diligens paterfamilias propriis ſuis rebus adhiberet, tã impediendo & præcavendo damna, quam procurando commoda, & lucra Minoris, alioqui damnum & defectus congrui lucri ipſi imputabitur, & tenebitur etiam in conſcientia ad reſtitutionem, v. ſuprà *f.2.t.3 c.2.ad 3* R 6.

3 Bona immobilia Minorum, aut alia pretioſa, quæ poſſunt ſervari non poſſunt alienari, ſaltem, ſine Judicis decreto.

4 Tutori aut Curatori, & perſonis ei ſubjectis nihil licet emere, ſive per ſe, ſive per alium, ex ullis bonis Minoris; quandiu illi tales ſunt, niſi cum authoritate Judicis, aut cum eius decreto bona pupillorum publicè, per juratum venditorem omnibus venialia exponuntur.

5 Sine decreto Judicis non poteſt Minor remittere, vel renuntiare hæreditati, legatis, fideicommiſſis, aliiſque juribus ſibi acquiſitis. Si tamen religionem ingreſſus ſit: poteſt bona alienare; quia moritur quaſi.

6 Pupillus dum infans eſt, hoc eſt, minor ſeptennio, vel infantiæ proximus (ita ut ſi maſculus eſt; non expleverit annum decimum cum dimidio, ſi fœmina, nonum cum dimidio) nihil per ſe efficere poteſt, quo ullo modo vel alteri obligetur, vel alium ſibi obliget, at pubertati proximus obligare quidem ſibi poteſt alium, ſed non ſe alteri, ſaltem civiliter. Sanch.d 28. Leſſ.*l 2.c 17 n.61.* Lay.*c.9.n 7.*

1 Eadem eſt ratio Minoris, ſi curatorem habeat: quem ſi ſemel ſuſceperit, tenetur illi ſubeſſe jure communi uſque ad annum 25.

expleo-

expletum, & ſi litem habeat, tenetur ad eam ſumere Curatorem exceptis tamen cauſis ſpiritualibus. Quòd ſi Curatore careat, valent acta per illos, ita tamen ut ſi læſi ſint reſtituantur in integrum. V. Auth.cit. & Bon.*d.3.q.5.p.vlt.*

8 Etſi Minores ſive Curatorum authoritate donare non poſſint, niſi quæ eius conditionis adoleſcentes donare ſolent; (in iis enim præſumitur tacitus conſenſus Curatoris) qui tamen dona ab iis accipit, non tenetur reſtituere, niſi repetantur legitimè; quia probabile eſt valere naturaliter, tametſi non civiliter. Mol.Lug.Trull. Dian.*p 8 t.6.R.4.& 7.*

9 Tenentur Curatores, & Tutores ſingulis annis adminiſtrationis rationem reddere; ubi ſi quis deſes aut noxius reperiatur, amovendus eſt, impoſita ſatisfactione, aliuſque ſubrogandus.

10 Si tutor, vel Curator, poſt rationes officii redditas, fidelis deprehenſus fuerit, debetur ei præmium; quod quibuſdam locis eſt viceſima pars redituum bonorum omnium Minoris, in aliis autem decima pars.

11 Porrò qui non poſſint eſſe tutores, & curatores, & qui à tutela & curatela excuſentur ne iis imponi poſſunt, v.g. habentes quinque filios ſuperſtites, pauperes, &c. v.apud Tan. *l. c.* & Sà, *V. Minor*, ubi ſic habet *Tutor non poteſt eſſe junior 25. annis, niſi fortè maior, nec religioſus, nec fœmina, niſi mater aut avia) & uxor ante dicto (nec Clericus in ſacris, ſi non velit, nec Epiſcopus, niſi miſerabilium perſonarum. Hotum verò tutelam ſuſcipere tenentur & Epiſcopi, & Clerici, & Religioſi, quod ego inquit, de religioſis univerſim non admitto*) v.Lay l.c.

12 Si Tutor & Curator, cum tenerentur negotiari, omiſerunt, poſſunt pupilli ab eis accipere 5. pro 100. Sà V.*Curator*, ved.etiam Nau.*c 25.*Plura v.ſuprà *l 3 t.3.c.2 d.3.*

DUBIUM II.

Quid & quotuplex ſit teſtamentum.

Reſp.1 Teſtamentum eſt voluntatis juſta ſententia de eo, quòd quis poſt mortem ſuam fieri vult cum directa hæredis inſtitutione. Quod additur, ut diſtinguatur à reliquis ultimis voluntatibus; nam differt à legato, ſeu fideicommiſſo partiali, quod hoc ſit donatio quædam a defuncto relicta, & ab hærede præſtanda: à codicillo verò differt, quia codicillus eſt quaſi teſtamentum imperfectum, & non fit ad inſtituendum hæredem, niſi ex privilegio, v.g. in militia, ſed aliquid in teſtamento explicandum, addendum, mutandum, detrahendum, vel ad legata inſti-

N 2 tuen.

tuenda. Vide Laym. l. 3. *t* 5 *c*. 1. *& ſeq*. Tann. *t* 3. *d*. 4 *q*. 8. Leſſ. *l*. 2. *c*. 19. Bon. *d*. 3. *q*. 17. *p*. 1.

Reſp. 2 Teſtamentum eſt duplex. 1. In ſcriptis, ſeu clauſum; quod teſtamentum teſtator, ſive ſua, ſive alterius manu ſcriptum, ſeptem teſtibus idoneis, non defectuoſis, non cęcis, non ſurdis, mutis nec furioſis prodigis, infantibus, religioſis, cognatis, qui in teſtatoris poteſtate ſunt, (quibus adde ipſum hæredem, & qui in eius ſunt poteſtate) ſed maſculis puberibus, liberis, ad id rogatis, & vocatis coram offert, profitendo id eſſe ſuum teſtamentum, tum, ſi poſſit, manu ſua ſubſcribit, alioqui octavus pro eo teſtis, dein omnes & ſinguli ſeptem teſtes eodem tempore ſubſcribunt ſi poſſint, per ſe ipſos, proprioque vel alieno, aut communi omnes ſigillo conſignant. Laym. *l. c.* Bon *d*. 1. *q*. 17 *p*. 1. 2. Nuncupativum, quod minorem ſolemnitatem requirit, ſcilicet tantum, ut ſeptem teſtes idonei ſupra dicti convocati audiant, & intelligant teſtatoris voluntatem, coram eis ſcripto, vel voce articulata prolatam. Etſi verò talis nuncupatio coram teſtibus, à notario in ſcriptum communiter redigi ſoleat, id fit, non ad actus ſubſtantiam ſervandam, ſed ad meliorem probationem, & ſecuritatem, ſi teſtes decedant, vel in idonei reddantur. Si autem teſtamentum careat ſolemnitate debita; dubiteturque, vtrum teſtator voluerit conficere clauſum, an apertum, valet ut nuncupativum; hæc enim præſumitur teſtatoris voluntas, ne actus omninò corruat. Sanch. *l*. 4 *conſ*. Lugo *t*. 2. *de inſt*. *d*. 24. Bard *d* 9. *q*. 10. § 1.

Porrò præter has ſolemnitates jure communi requiſitas, aliæ ſunt partialium locorum; quas in ſingulis locis norunt periti Notarii, qui proinde ne impingatur; utiliter adhibentur.

Quæres. An teſtamentum ſit validum cui deſunt ſolemnitates à jure civili requiſitæ.

Reſp. 1. Si Teſtamentum factum ſit ad cauſas pias, etiam in foro externo eas non requiri, ſed ſufficere eas, quæ ſunt juris gentium, ſcilicet duo teſtes: in foro autem conſcientiæ, ſuppoſita poteſtate diſponentis, ſufficere ſcripturam, uutum, vel aliud ſignum teſtatoris, abſque ullo teſte. Quòd ſi tamen manus teſtatoris non extet, requiruntur duo teſtes in foro externo, inter quos etiam fœmina eſſe poteſt. Cou. & alii 12, Dian. *p*. 7. *t*. 6. R. 16. Item Confeſſarius vel Parochus eſſe poteſt, licèt legata ſint pro ſua Eccleſia, idque ad hoc tantùm, ut voluntas teſtatoris probari poſſit, & Judex pro ea ſententiam ferat, v. Leſſ. & C. Lugo *t*. 2. *d*. 22 *ſ*. 9. ubi etiam probat, in tali teſtamento ad pias cauſas, non eſſe neceſſariam hæredis

tiám hæredis inſtitutionem. At licet morte interveniente; non fuerit abſolutum, valet tamen quoad legata pia in eo jã expreſſa, Mald. Lay. Dia. *p.5.t 3* R. 126. An autem tale teſtamentum ad cauſas pias principaliter factum ſi ſolemnitates deſint, valeat quoad legata profana, controvertitur. Negant Bon. & Lugo. Affirmat Covar. Sà, Leſſ. Vill. Sanch. Barb. Trull. *c.18. d.4.* Dia. *p.7.t.6. R.4.* Denique teſtamentum ad pias cauſas, non ſolemne, revocat aliud ſolemne, etſi hujus mentionem non faciat Mol. &c. Dian. *part.7.t 6. Reſ. 25. 26.* idque etiamſi prius etiam fuerit ad cauſas pias. Nolin & alii 6 licet hoc poſterius quidam negent, *v.l.c.* R. *26 27.*

Reſp. 2 Si teſtamentum factum eſt ad cauſas non pias, hominibus ruſticanis quinque teſtes ſufficiunt, ſi plures haberi nequeant; nec ſubſcriptione opus erit, ſi literati non ſint Laym. *l.c.c.2 n.16.* Bonac. *l.c.p.5.n 4.*

Reſp 3. Tempore peſtis, non requiruntur ſeptem teſtes ſimul congregati ad teſtamenti ſubſcriptionem, ſed ſufficit, ſi ſinguli ſeparatim adhibeantur. Adde, æquitatem poſtulare, ut quando teſtis, vel Notarius haberi non poſſunt, ultimę voluntates validæ pronuntientur, ſi de voluntate defuncti liquido conſtet. Hinc in Camera Imperiali valet teſtamentum peſte validè graſſante, conditum corã duobus vel tribus teſtibus, inter quos Confeſſarius eſſe poteſt. Atque hæc vera ſunt ſecundum jus commune Cæſareum, ſecluſis ſpecialibus locorum ſtatutis. Nam Venetiis v, g. & Viennæ, duo teſtes ad teſtamentum ſufficiunt, v. Lay. *l.c.* cap. 2. Imò abſolutè loquendo tempore peſtis ſufficere ſolemnitates juris gentium atque adeò tres vel duos teſtes, docet Dian. *p. 7.t.6.R.34.* ex Sà, Laym. &c. atque inter eos eſſe poſſe fœminam, & Notarium ipſum, (tametſi non ſit immatriculatus) modo non ſit conſanguineus, vel affinis defuncti, R. *30.* ex Menoch. &c. nec opus eſſe ut ſint rogati, vel audiant vocem teſtantis (etſi hoc quidam requirant) modò eum videant R. 37. & 38. neque invalidari, licèt ægrotus convaleſcat, R. 29. & aliis 8 Denique ſi Parochus ſcribat coram vnico teſte, habere vim teſtamenti ſaltem nuncupativi, dicit Molin & March. cum Dian. *l.c.* R. 34. & 41. vide etiam *p.5.t.3.* R. 123.

Reſp 4. Etſi probabilis, & ſecura ſententia ſit Cou. Bon. *d.3 q.1. p.4.* & aliorum teſtamentum factum ad cauſas non pias, ſine ſolemnitatibus jure requiſitis, invalidum eſſe in foro conſcientiæ, præterquam quoad legata pia. Mol. Lugo, Vaſquez, Sanchez, Dian. p. 7. t 6 R. 3. contra Barboſ. itá ut hæres per illud inſtitutus, & legatarius teneantur ad reſtitutionem hæredibus ab inteſta-

Digitized by Google

teſtato; contrarium tamen verius eſt, ideoq; licitè retinetur, quòd tali teſtamento poſſidetur. Ratio eſt: quia illæ ſolemnitates tantum requiruntur ad cavendam deceptionem, & ad fidem in foro externo faciendam, v. Leſſ. *l.* 2. *c.* 19. *d.* 3. C. Lugo *d.* 22. *ſ.* 9. Vnde ſecundùm hanc poſteriorem ſententiam reſolves ſequentes.

1 Hæres ab inteſtato; ſi ſciat voluntatē defuncti, tenetur reſtituere hæreditatem, & ſolvere legatariis, quibus teſtamento minus ſolemni, aut ex voluntate eius debentur. Mol. Leſſ. contra Bon. *l. c.*

2 Si dubius ſit de voluntate teſtatoris, debet cum illis componere pro ratione dubii; quia cum nec ipſe, nec alii cæperint adhuc poſſidere bona fide, in dubio par eſt eorum conditio, v. Bon. *l. c.*

3 Si hæres ab inteſtato retineat hæreditatem, & legata, poſſunt illi, quibus aliquid per tale teſtamentum erat relictum, uti occulta compenſatione: quia revera res illæ erant ipſorum, v. Bon. *l. c.*

4 Si hæres ab inteſtato fateatur, mentem teſtatoris fuiſſe, ut hæreditatem nomine fideicommiſſi alteri traderet, vel legatū aliquod ſolveret, aut ſi oblato juramento jurare noluerit, cogendus eſt, etiā in foro externo, hæreditatem tradere, & ſolvere legatum.

5 Ob eandem cauſam idem dicendum eſt, ſi fateatur voluntatē teſtatoris fuiſſe, ut hæreditas, non ut fideicommiſſum, ſed immediatè perveniret ad alium, quia non eſt recurrendum ad fidem teſtium, vel ad juris ſubtilitatem, quando, is cujus intereſt, ipſe confitetur teſtatoris voluntatem. Vide Leſſ. & C. de Lugo *l. c.*

Reſp. 5 Etſi probabile ſit Clericorum & Novitiorum teſtamenta facta ad cauſas non pias ſine ſolemnitatibus juris non valere, Mo, & alii 3. Cum tamen contrarium etiam ſit probabile, ex Suarez, &c. poteſt hæres ex tali teſtamento hæreditatem adire pro foro conſcientiæ, Dian. *p* 9 *t.* 9. R. 16.

Reſp. 6. Milites hujus temporis gaudent iiſdem privilegiis teſtandi quibus olim dummodo in caſtris (vel in propinquo ex cauſa legitima) verſentur. Dian. *p* 7. *t.* 6. R 42. *& ſeq.* ex aliis 105. contra Bald. &c. atque adeo ſufficiunt ii duo teſtes (licet probabiliter nec ii requirantur R. 45.) etiam non rogati R. 46. & alii 4. contra Molin. Lugo, &c. etiam alias inidonei modo non ſint impuberes, nec cæci, vel ſervi R. 47. Lugo, Vaſquez &c. Neque opus eſt eorum ſubſcriptione, vel ſignorum appoſitione, vel ut ſint in conſpectu teſtatoris. *Ibid.* Imò miles jure militari (quo præſumitur eſſe teſtatus in dubio) poteſt teſtari ſolo nutu. *R.* 49. Poteſt etiam plura ſimilia teſtamenta valida facere, vel pro parte teſtatus, vel pro parte inteſtatus decedere. R. 53. & 55. Valetque eius teſtamentum etiam poſt

miſſio-

miſſionem honeſtam: ſed non ultra annum Molin. Lugo,&c. R. 61. Denique poſſunt milites ſupradicto modo teſtari,tametſi ſint ſurdi, & muti, ſaltem ſi in caſtris auditum & vocem amiſerunt. Dian. R. 48.49. & 59. & aliis.

DVBIVM II.

De renuntiatione hæreditatum.

Reſp. 1. Renuntiatio futuræ hæreditatis, niſi juramento firmetur, nullius roboris eſt. Ratio eſt,quia ita *jure* cautum eſt, propter bonum *publicum*. Excipe. 1. Niſi quis in ipſo teſtandi actu renunciet juri ſucceſſionis, vel poſt teſtamentum conditum, in quo præteritus eſt, præteritionem ſui approbet. 2 Niſi hæres neceſſarius, poſt debitam ſibi portionem integram à parte acceptam, reliquæ hæreditati renunciet; qui tamen,ſi bona patris poſtea augeantur, legitimam eorum portionem poteſt exigere. Ita Lay. *c.7.*

Reſp. 2. Renuntiatio hæreditatis cùm odioſa ſit, & contra ius commune, ſtrictæ interpretationis eſſe debet. Vnde reſ. Caſus ſeq.

1 Non obſtat renuntiatio hæreditatis, etiam jurata à filio facta quò minus ab eodem patre, mutata iterum voluntate, poſſit inſtitui hæres. Mol.Sanc.*l.7.c.7.*

2 Si filius renuntiavit in favorem fratris, eo mortuo ante patrē, is qui renuntiavit in prima hæreditate, ſuccedere poteſt; imò etiam inſtitui debet quia cauſa renuntiationis ceſſavit. Mol.6.*579.n 19.*

3 Filius poſt juratam renuntiationem, nihilominus ſuccedere poteſt in iis bonis, quæ pater ad ſecundas nuptias tranſiens, liberis ex priore matrimonio ſuſceptis relinquere cogitur. Ratio eſt. quia in his filius non ſuccedit jure ſanguinis, cui renuntiavit: ſed propter civiles Conſtitutiones, & favores, Mol.*n.* 21.

4 Etſi filia accipiens dotem à patre dicat ſe ea contentam,& renuntiare paternæ hæreditati, pactum tamen illud eſt invalidum, eoque non obſtante, poteſt poſtea petere complementum legitimæ portionis ſuæ.Ex L. *Pactum dotale cod.de collat.*L.*ſi quando Cod de pact. &c.quamvis pactum de pact.6.*Mol.Sanc.*l.6 c.*Lug *Reſ.mor.l.6.d.24.*

5 Si parentes dent filiæ dotem infra portionem legitimæ debitæ, inducantque eam coactione vel fraude, ſeu dolo, ad renuntiandum legitimæ, non ſunt in conſcientia tuti, ſed tenentur illi reſtituere libertatem. Sanch.*l.4 de matr. d.9.*Lug *l.c.* Ac licèt filia,ſi renuntiationem juramento firmaverit,eam ſervare teneatur;ſi tamen dolus vel metus intervenerit, licebit relaxationem juramenti injuſtè extorti petere: eaque obtenta non tenebitur pacto quod ex injuſta coactione proceſſit, vide Sanch. *l. 3. mor. c.* 12.

Lugo, *t. 2. de juſt. d. 22. ſ.* 18. & *reſp. mor. l. 6. d.* 24.

Reſp. 3. Omne pactum, vel donatio, de alterius viventis hæreditate, ipſo jure irrita eſt; v. g. irritum eſt pactum, quo Titius hæreditatem: quam ſperat à Sempronio, promittit aut obligat Cajo. Ratio eſt, quia tales pactiones odioſæ ſunt, & plenæ periculis, ob inſidias, quæ parantur eius vitæ, ſuper cujus bonis fit pactio. Laym. c. 7 n 3.

Excipe. 1. Niſi conſentiatis, de cujus hæreditate agitur, & in eo conſenſu uſque ad mortem perſeveret 2. Niſi renuntiatio fiat in favorem communitatis, ſeu collegii; hic enim ceſſat præſumptio vel periculum inſidiarum. 3. Niſi quis ob Conſtitutiones Ordinis, de omnibus bonis, & juribus acquiſitis, & acquirendis, diſponere debeat, idque in favorem communitatis piæ, vel etiam certæ perſonæ pauperis. Sanc. *c. 2. n.* 54. Lay. *l. c. n* 3. & 4. Niſi fiat pactum circa hereditatem perſonæ incertæ v g. ſi quæ mihi hæreditas obvenerit dum vixero, tua eſto: ceſſat enim periculum Mol. Sanc. *l. 7 c.* 2.

Quæres, Quouſque ſe extendat conſtitutio Trid. ſ. 25. c. 16. de regul. irritans donationes, & renuntiationes, etiam juratas, quæ fiunt ab ingredientibus religionem, niſi fiant cum licentia Epiſcopi, ſive Vicarii, intra duos menſes proximos ante profeſſionem; & profeſſio poſtea ſubſequatur.

Reſp. Hanc conſtitutionem non habere locum in codicillis, teſtamentis, aut donationibus mortis cauſa: quia hujus conſtitutionis ratio eſt, ne per renuntiationem hæreditatis, novitiis imponatur neceſſitas profitendi, hæc enim ratio ceſſat in his ultimis voluntatibus, quippe quæ uſque ad profeſſionem revocabiles ſunt. Quare valet adhuc hodie teſtamentum à novitio conditum, neque rumpitur ſecuta profeſſione, etſi monaſterium in eo præteritum fuerit, Sanch. *l. 7. c.* 5. Qui autem licitè à Religione recedit, recuperat omnia bona cuicumque ante donata, intuitu ingreſſus in Religionem.

Reſp. 2. Ea conſtitutione non prohiberi donationem modicam: quia ceſſat ratio. Sanc. n. 24.

Reſp. 3. Ea comprehendi renuntiationem Beneficii Eccleſiaſtici. Ratio eſt, quia hęc eſt amiſſio magni juris, ob quam libertas egrediendi è religione impeditur. Sanc. n. 37.

Reſp. 4. Per eandem etiā irritantur renuntiationes, quæ fiunt ante ingreſſum religionis, intuitu, vel cauſa impulſiva ingrediendi; qualis intentio in dubio præſumitur, ſi non multo ante ingreſſum factę ſint. Ratio eſt, tum quia Concilium abſolutè loquitur: tum quia alias non ſufficienter conſulviſſet libertati novitiorum. Navarrus, Leſſius

l. 2. c. 41 n. 40. contra Sanch. cujus tamen ſententia eſt probabilis. Unde ſic donatum tutò teneri poteſt, donec per ſententiam Judicis reſcindatur.

Reſp. 5. Irritam etiam eſſe donationem; ſeu renunciationem bonorum, ſub conditione profeſſionis edendę factam, ita ut ea non ſecuta corruat, Nau. Sanc. *n.17.* Mol. &c. Ratio eſt, quia donantes, ſeu renunciantes, ęgrè contriſtant donatarios, ut eos de poſſeſſione ſemel capta deiiciant: & monaſteria, quę tales donationes acceperunt, omnes modos adhibent: ut tales ad profeſſionem inducantur. Laym. *c 7. n. 8.*

Reſp. 6. Non obſtante hac conſtitutione, validas eſſe renuntiationes, aut donationes, ante, vel poſt ingreſſum Societ. Jeſu factas, juxta eius conſtitutiones. Ratio eſt, quia Tridentinum Societatem diſertè excipit. Dixi (juxta conſtitutiones) quia in iis donationibus, quę contra conſtitutiones fiunt non videtur habere locum, quia Tridentinum id voluit in favorem Societatis. Quod autem ob gratiam alterius conceditur, non eſt in eius diſpendium retorquendum. Mol. Sanc. Lay. *l. c.*

DUBIUM IV.

Qui poſſint, & debeant eſſe Executores Teſtamenti.

Reſp. 1. Ii à teſtatore nominari poſſunt, unus, vel plures ex hęredibus, vel non hęredibus; nec tantùm maſculus, ſed etiam fœmina. Sanchez, Vvad. Dian. *p. 8. t. 5. R. 4.* non tantum Laicus, ſed etiam Clericus & religioſus. Hic tamen non ſine ſui Pręlati licentia, & quidem Generalis, ſi ſit Soc. Jeſu, Fratres, de obſervantia, nullo modo. Quòd ſi tamen religioſus, contra Canonum, decreta, executor teſtamenti ſit, acta eius valent. Ita Laym. *c. 11.* Et ratio eſt, quia ſpectato jure naturali, ſufficit voluntas teſtatoris executori: nec Canones executionem religioſi infirmant, ſed prohibent tantùm, vide Ban. *de cenſ. d. 3. 7. 18.* Dian. *p 8. t. 5. R. 9. 10.* Et licet impubes executor non poſſit, poteſt tamen minor, ſi explevit annum 17. Sanchez, Lugo, Vvading. Dian. *p. 8 t, 5. R. 6.* Nullus autem cogi poteſt, ut ſit executor Dia. *l. c.* R. 27. detractans tamen hoc ipſo perdit legatum (ſaltem quod in pręmium muneris ei relictum fuit) deditque hoc aliis executoribus. Mol. Lugo, Dian. *p. 8. t. 5.* R. 27. contra Vvading.

Reſp. 2. Si nullus à teſtatore nominatus eſt executor, executio pertinet ad hæredem, etiam quoad legata pia, quo tamen caſu Epiſcopus jure communi ad ſe pertrahere poteſt Lay. *l. c.*

Reſp. 3. Executor non poteſt officio fungi per alium, niſi teſta-

tor

tor id ei permiſerit, aut niſi committatur executio nulli facti jam declarari. Sanc. Lug. Dia. *p.8.t.5.R.16.*

Quæres 1. An Religioſus executor, legatum in pias cauſas, monaſterio ſuo applicare poſſit?

Reſp. Poſſe. Ratio eſt, quia ſi quid obſtaret, eſſet ex eo, quòd executor etiam indignus eleemoſynam ſibi ex teſtamento applicare nequeat, niſi teſtator indigentiam eius ignoraverit, aut ea poſtmodum ſupervenerit, cum ſi eam cognoviſſet, certum quid ei legaturus fuiſſe videatur. Sed hæc ratio non ligat, quia cauſa Monaſterii diſtincta eſt à cauſa, ſeu perſona profeſſi ſicut cauſa Eccleſiæ à cauſa beneficiati. Vnde etiam quivis juſſus aliquid dare pauperibus, poteſt id retribuere cognatis, vel filiis ſuis quia evidens eſt diſtinctio inter donantem, & accipientem. Sylu Sanc. *l.6. t 11. n.59.* v. Dia. *p.8.t 5.R.46.* Porrò ad pias cauſas legata dicuntur quæ intuitu pietatis relicta ſunt, nimirum. 1. Loco, vel perſonæ ſacræ. 2. Hoſpitali. 3. Confraternitatibus. 4. Pupillis & Orphanis. 5. Quod cauſa alimentorum iis, qui indigent: 6. Quod cauſa ſtudii ſaltem Theologici. 7. Ad conſtructionem monumenti. 8. Ad utilitatem publicam, v.g. pro munienda urbe in neceſſitate, vel viis reficiendis, Dia. *p.7.t 6. R.29.* & *30.* ex Bald. &c. multis.

Quæres 2. Quomodo relicta incerta executioni ſint mandanda?

Reſp. 1. Si incertitudo ſit ex parte legatarii, jure civili corruit legatum, v.g. quia ſunt duo eiuſdem nominis, & amicitiæ erga teſtatorem, jure civili corruit legatum, in foro conſcientiæ tamen tenetur executor inter eos dividere æqualiter, ſi in id conſentiant. Mol. &c. Dian *p.3.t.5. R.58.* Trull. *d.12.* 2. Legata ad cauſas pias, ob incertitudinem loci, vel Eccleſiæ, non fiunt caduca; ſed plerumque pauperiori Eccleſiæ, vel Xenodochio danda erunt. 3. Si incertitudo ſit ex parte rei legatæ, videndum an terminos à natura habeat, ut v.g. bos & equus vel ab arte & induſtria, ut domus, veſtis, &c Si à natura habeat, danda eſt una ex mediocribus: ſi ab arte, electio ad hæredem pertinet, qui rem in eo genere minimam dando ſatisfacit. Idemque dicenddm eſt de legatis, in numero, pondere, & menſura conſiſtentibus, vide Laym *l.c.n 7.8 & 9.*

Reſp. 2. Si acceperint ſummam pecuniæ diſtribuendam pauperibus, non tenetur dare pauperioribus, poſſuntque etiam dare hoſpitalibus, Eccleſiis, quæ ornamentis, ut fabrica indigent, Monaſteriis, vel iis, qui ſecundum ſuum ſtatum non poſſunt vivere, ſiue ii ſint opifices, ſive altioris conditioni s etiam Nobiles. Vaſ. Mol. & alii 8. dummodo tamen conſtet. vel ex ſignis colligatur, aliam fuiſ-

ſe in-

ſe intentionem teſtatoris, quæ ſemper attendenda eſt Dian. *p* 2. *t*. 15. R 8. Si verò deſignaverint ſemel certos pauperes, non poſſe eos variare docet Vvad. ſed affirmat Lugo, v. Dia. *p*. 8. *t*. 5 *R*. 50. & *p*. 2 *t* 16, R. 19. Poſſunt etiam ſibiipſis, vel ſuis cognatis, ſi verè pauperes ſint præſertim ſi teſtator id ignoraverit, eam applicare. Vvad. Dic. Dia. *p*. 8. *t*. 5. *R*. 46 & 47.

Quæres, 3. An legata ad certas pias cauſas poſſint ab executore, vel Epiſcopo commutari in alium pium uſum.

Reſp. 1. Si voluntas Teſtatoris impleri poteſt juſtè, & honeſtè, non licet eam commutare in opus quantumcunque melius, niſi ex diſpenſatione Pontificis, & juſta de cauſa. Mol. Vvad. Dia. *p*. 1. *t* 17 R. 28 & *p*. 8, *t*. 5. *R*. 63. &c. communiter contra Vaſq. & aliquos, qui docent, Epiſcopum poſſe commutare in æquale vel melius. Interdum tamen ad Epiſcopum, hæredes, & executores pertinet, ſecundum epikeiam interpretari, non alienum eſſe à defuncti voluntate, ſi mutatio fiat; v. g. ſi teſtator pecuniam Eccleſiæ leget ad calices comparandos, & Eccleſia non egeat calicibus, ſeu caſulis. Mol. Lay. *l. c. n*. 10. vid. Vaſ. *opuſc. de teſt. c*. 8 §. 5. *d*. 3. *n*. 104. Trul *c*. 18. *d*. 12. Barb. *de off*. & *poteſt. Epiſc*.

Reſp 2. Si ad uſum à teſtatore deſtinatum applicari nequeunt, nō ideò fiunt caduca, ſed arbitrio Principis, & executoris ad aliam piā cauſam applicanda ſunt: ita tamen, ut quod fieri poteſt defuncti voluntas impleatur. Ratio eſt, quia is principaliter intendit ea in ſalutem animæ ſuæ, ad Dei honorem relinquere. Mol, *d*. 294, Bon. *d*. 3 *de com. q. ult. p ult*. Barb *de off Epiſc*.

1 Si teſtator pauperi determinato aliquid legavit, hic autem ante ſolutionem moriatur, hæres illud tenetur alteri pauperi dare; quia præſumitur legatum pium factum in beneficium animæ teſtatoris, adeoque deſignatio pauperis demonſtrativè, non taxativè facta fuiſſe: niſi tamen aliud conſtet, vel ex circunſtantiis colligatur de teſtatoris intentione, de qua ſi maneat dubium, manet data reſolutio, Mol. Sanc Bard *d* 16. *c* 10 §. 7.

2 Si legata pia inveniantur inducta, & non conſtet de teſtatoris intentione, tenetur hęres ea ſolvere: quia pręſumitur id fortuitò ac caſualiter, & non ex teſtatoris voluntate accidiſſe Bar. *d*. 6 *c* 10, § 17.

3 Si teſtator legaverit ſummā pecuniæ pro certo numero ſacrorum; hęres autem eam ſummā Sacerdoti cuipiam bono tradiderit, ac poſtea ob mortem dicti Sacerdotis; aliamve ob cauſam dubitet prudenter, an ſacrificia illa ſint peracta, non tenetur curare ea iterū celebranda. Quia ſatisfecit teſtatoris voluntati. Bard. *d* 9. *q*. 10. § 22.

Quæ-

Queres, 4. Intra quod tempus quo ordine, & modo hęredes & executores defuncti voluntatem exequi debeant, & quis cogere poſſit?

Reſp. 1 Teneri ſtatim poſt aditam hęreditatem, confectumque inventarium, etiam intra annum, niſi juſto impedimento excuſentur. Imò in legatis piis intra ſex menſes, Mol. Vaſq, Dian. *p*.8.*t*. 4.R.53. idque etiam ſi hęreditas non ſit adita, eò quòd hęres vel ante fuerit mortuus, vel eam repudiarit. Covar.& alii tres.Dian.*p* 7. *t* 6. R.25 unde ſi differant notabiliter (pręſertim ſolutionem piorum legatorum) aut negligant exequi, graviter peccant; teneanturque damnum, quod alii ipſorum acceperunt, compenſare, Bon *d*. 3 *q*.18 *p*.4. Nav.c 25 Lugo, *Dia*.*p*.8.*t*.5 *ſ*.52.

Reſp. 2. Ab utroque Judice, & Eccleſiaſtico, & ſęculari compelli poſſunt (tamen laici ſunt) Quod ſi poſt annum à monitione Judicis, vel Epiſcopi exequi negligant, omni commodo (excepta tota legitima, ſi hęredes neceſſarii ſunt) ex teſtamento ipſis provenieute privantur, vid.Laym.*l*.*c*.*t*.5.*c*.11, Car.de Lugo *d*.26 *de juſt*. Dian *d*,3.*t* 3.R,59, Valet. Trul. *d*, 11. Imò ſi intra annum negligant exequi, jus executionis devolvitur ad Epiſcopum Mol,& alii 8,Dia. *p*,8,*t* 5.R.40. nec admittitur purgatio merę. Sanch Dia. *l*.c R.33.& 34 Sed tenetur Epiſcopus exequi removendo illos ab executione, & emolumenti ſpoliando, atque in defectum Epiſcopi, idem poteſt Metropolitanus, Molin.Merol.Dia. R.87.

Reſp.3. Executor tenetur omnia exequi ſecundùm mentem teſtatoris; ad hoc tamen executor particularis non poteſt vendere bona defuncti, niſi hic ita ſtatuerit: univerſalis autem poteſt, Lugo *d*.24. *ſ*.16. Dian. *p*.8.*t* 4. R. 32. Neque poteſt unquam invito hęrede rem dare legatario: quia non poteſt, niſi per Judicem ſpoliare hęredem ſua poſſeſſione; licet teneatur monere Epiſcopum ut hęredem cogat. Sanchez, Lug.Dian, *p*.8.*t*.4.R 38, Quod ſi bona non ſufficiant ad legata omnia ſolvenda, diſtribuenda ſunt omnibus ęqualiter pro rata (etiamſi ſint dia, & licet uni res certa, & in individuo ſit legata) nec licet uni prę aliis gratificari: quia par omnium eſt ratio, & jus Sylv. Sanc.Bon.Dia.Trul. *d* 7.*c*.18.*d*.12.

Reſpond. 4. Tenentur. Executores reddere rationem executionis (idque probabiliter, etiamſi teſtator eos hoc onere liberaſſet) exceptis iis, quę teſtator juſſit erogari ſecreto, Dian. *p*.8.*t* 4.R 14. & alii 35. Poſſuntque ad hoc cogi, ab Epiſcopo, vel Capitulo Sede vacante Reſ. 36. & 37. & 62. niſi ſint Regulares plenè exempti, quos cogi poſſe alii negant: affirmant alii, ut v.*l*.*c*.Denique

non

non debetur iis ſalarium, cùm ſit officium voluntarium amicitię: ſi tamen damnum ex eo ſpatiantur, vel ſint etiam adminiſtratores bonorum: debet aſſignari à Judice, Lugo, *d.24 ſeſſ.16.num 335.* vid. Dia.R.30. plura de executione piarum, & ultimarum voluntatum, v.Trul.& Dia.*ll c.* & Barb.*ib.3.de jure uniu.c.27.*

DUBIUM V.

De iis, qui teſtari, & hedes inſtitui poſſunt.

Reſp.1. Omnes homines liberam de ſuis bonis teſtandi facultatē habent, niſi naturali aut poſitivo jure prohibeantur. Naturali autem jure teſtari vetantur infantes, furioſi, amentes; niſi tamen lucida intervalla habeant, vel in una tantum materia delirent; & in aliis non; ut Nau. Sanchez *l.1.de matr. d.8.* Quid autem ſentiendū de eo, qui ex morbo aliquandiu delirat, v.Card.Lugo *d.24.ſ.4.* Poſitivo autem, ſurdus ſimul, & mutus à natura, prodigus, ſevus, uſurarius publicus, filiusfamiliàs de bonis adventitiis, (ſi quidem ante Clericatum advenerint, ut v.C.de Lug.*de juſt.d.24.n.67.*) impubes, captivus apud hoſtem, damnatus ad mortem, ſi bona eius confiſcentur.C.Lugo *l.c.n.72.* profeſſus religionem.

Dico (*profeſſus*) quia novitius cùm adhuc jus juris ſit, abſque ſuperioris licentia validè teſtari poteſt, etiàm non ſervata juris ſolemnitate, vt habet Trul.c.18.d 5. ex Sà, & Bon, & ſi quidem inteſtatus decedat proximi conſanguinei in bonis ſuccedunt. Similiter Religioſus Societatis, poſt emiſſa vota ſimplicia, etſi non licitè, validè tamen poteſt teſtari; quia dominiū bonorum, ſuorum retinet implicitum quaſi voto paupertatis, quoad diſpoſitionem ſive licentia ſuperioris; non tamen ulla conſtitutione Canonica diſpoſitio irritatur. Ita Mol,San.Lay. Qui addit poteſtatem teſtandi, ſeu jure, ſeu conſuetudine, etiam Religioſis ordinum militariū conceſſam, frequenterque à Pontifice concedi iis ſolere, qui extra clauſtrum Beneficium, vel Epiſcopatum habent.

Reſpondeo 2. Omnes homines etiam amentes, ſurdi, muti, ſervi, imò, & communitas, hęredes inſtitui poſſunt, niſi ſpecialiter prohibeatur: Ita Bon. 19.*de cont d.4 q.ult:* Quia ad hoc tantum requiritur plena poteſtas in diſponente, & capacitas in hęrede. Incapaces autem ſecundùm jura ſunt, 1. Apoſtatę, & Hęretici eorumque receptores, defenſores, fautores; licèt probabile ſit, eos ante ſententiam judicis ad reſtitutionem non teneri, eò quòd hoc jus in eo, rigore non ſit receptum, Leſſ. *lib.3. c.19. d.5.* Sanchez *l.2.c.14.n.31.2.* Civitas hoſtium, & communitas Iudęo-

dæorum, 3. Damnatus ad metalla; perſecutores, & percuſſores Cardinalium, & qui ob crimen activè inteſtabiles ſunt. Leſſ. l. c. Adde caſus, in quibus aliqui excluduntur à bonis defuncti; ut 1 Hæres, vti, & legatarius qui teſtatorem occidit, *leg ult.* § *ult ff. de bonis damnatorum*, 2. Idem, ſi teſtatori prohibuit teſtari, aut teſtamentum revocare, aut ſi ad uxorem teſtatoris accedat, 3. Si dûteſtator mente captus fuit, hæres illius curam non habuit; aut ſi captivum redimere neglexit, v. Mol. *d*. 165. & 202. C. de Lugo *d*. 24. *n*. 75. unde reſolves.

1 Hæredes inſtitui poſſunt profeſſi ordinum, quibus promiſſum eſt bona immobilia in communi poſſidere, eorumque nomine monaſterium ſuccedit. Tales autem ſunt omnes ferè religiones, exceptò Ordine Minorum de Obſervantia, & Capuccinorum. Ratio eſt, quia illi ſunt incapaces, ſecundùm Trid. *ſ* 25 *c*. 3. & profeſſi Soc. Jeſu, vide Sanc *l* 6. *c*. 18 Bon. *l. c*. Laym. *l*. 3. *t*. 5 *c*. 15. licèt contrarium probabiliùs eſſe putet Vvad *tr. de con. d* 4. *d*. 5 § 4. v. Dia. *p* 9. *t*. 9 *R* 16.

2 Collegia Soc. Jeſu, & domus etiam profeſſæ, hæreditates accipere poſſunt, modò bona immobilia quæ communi uſui; & habitationi non deſerviunt, vendantur, & non deferantur intuitu profeſſi, aut vota formata habentis.

Dixi (*hæreditates*) quia ſicut Minores, & Capuccini, legata, & alia donara admittere poſſunt; ita etiam Soc. Jeſu; etſi intuitu alicujus profeſſi tantùm ea deferantur, v. Laym. *l. c*.

3 Teſtator poteſt quemvis extraneum inſtituere hæredem, nullâ facta mentione conſanguineorum collateralium, etiam fratris pauperis, dummodò abſit ſcandalum, & gravis neceſſitas illorum quia nullo jure prohibetur, & bona ſunt ipſius de quibus diſponit liberè, Bon. & alii 5. Dian *p*. *t*. 8 *R* 83. & 85. Item *p*. 5 *t* 3. 114.

Quæres 1. Quæ ſit diviſio hæredum.

Reſp. Hæres alius eſt ex teſtamento, alius ab inteſtato. Hæres ex teſtamento, vel eſt univerſalis, ſive ex aſſe; vel partialis, ſeu ex parte tantùm, v. g. triente, vel dodrante, vel quadrante. Vterque horum vel eſt hæres neceſſarius, qui neceſſario inſtitui debet, ut ſunt omnes in recta linea deſcendentes, & poſt hos aſcendentes, niſi ſit cauſa juſta exheredandi, vel non neceſſarius, quem teſtator poteſt inſtituere: & non tamen cogitur. Lay. *l. c. n* 9.

Quæres 2. Quantùm hæredibus neceſſariis debeatur:

Reſp. Jure novo legitimam portionem deſcendentium, eſſe trientem hæreditatis, ſi non ſint plures quam quatuor liberi, ſi plures, ſemiſſem. Similiter aſcendentium portio, etſi unus tantum ſit eſt

trieus

triens hæreditatis, idque abſque ullo gravamine, modo, & conditione. alioqui pro non appoſitis habeatur. Quod ſi autem alicui aſcendentium, vel deſcendentium, portio legitima non relinquatur, competit ei actio ad petendum complementum, vel ad reſcindendum teſtamentum, ut ipſo jure nullum: maximè ſi cauſa idonea exhæredationis non ſit inſerta, & probata. Laym. c. 8 n. 10

His adde 1. Rumpi teſtamentum ob poſthumi præteritionem. 2. Peccare parentes, ſi abſque juſta cauſa ex inordinato affectu erga liberos, ſucceſſionis inæqualitatem inter eos inſtituant. Juſtæ autem cauſæ hujus inæqualitatis erunt, merita, & obſequia majora: ſi pupilli magno ſumptu in ſtudiis ali debeant, ſi qui plus egere videantur. Dian p. 1. t. 8 R. 83. ſi quis in ſtudiis ſuſtentatus ſit Doctor, poſſitque lucrari, & alii ſecus, imò pater id quod habet ſupra partes legitimas filiis debitas, poteſt de rigore relinquere extraneo. Trul. c. 18. d. 10. Bon. Dian, p. 1 t. 8 R. 83 3. Liberos naturales, niſi legitimati ſint, reſpectu patris non eſſe hæredes neceſſarios, reſpectu tamen matris eſſe, idque æquali jure cum legitimis. Quòd ſi tamen pater liberis caret, naturales poteſt inſtituere hæredes, modo parentes ſuperſtites legitima portione non priventur. 4. Fratrem, & ſororem tunc tantùm poſſe infirmare teſtamentum, ſi perſona infamis inſtituta ſit. Lay l. c. n. 12 13. vide Bon. d. 3. de contr. q. ult. p. 3. 5. Patrem non poſſe expenſas factas pro filio in ſtudiis literarum repetere, ſiquidem eas liberaliter fecit, vel donavit, ſecus ſi habuit animum repetendi, & computandi in legitimam. Quòd ſi pater non repetiit, quando potuit, non tenetur filius, eo mortuo in diviſione conferre in commune, quia præſumi poteſt liberaliter factas, vel condonatas niſi aliunde conſtet contrarium. Azor. Vill. Trull. l. 4 c. 1. d. 3. v. ſupra, cap. 3. dub. 2. de donatione.

Quæres 3. Qui hæredes ſuccedant ab inteſtato, aut teſtamento rupto, vel irrito.

Reſp. 1. Ante omnes alios patri ſuccedere legitimos liberos, & in demortuorum locum nepotes; 2. Deficientibus deſcendentibus patrem, & matrem defuncti, & in eorum locum auos, & auias, 3. His quoque deficientibus, fratres, & ſorores ex utraque parte coniuncti; idque æquis portionibus, excluſis iis, qui ex ſolo patre, vel matre conjuncti ſunt, 4 Si ex fratribus, vel sororibus utrimq; conjunctis unus mortuos liberos reliquerit, ſuccedunt hi loco parentis ſui cum patruis, non in capita, ſed in ſtirpes. Si tamen fratres, & ſorores utrimque coniuncti, omnes mortui ſunt, tunc eorum liberi, excluſis patruis ex una tantum parte coniunctis, non in ſtirpes,

ſed capita: adeoq; æquis portionibus ſuccedunt: quia duorũ fratrum filii, non ſuorum parentum loco, ſed jure propriæ conjunctionis ſuccedunt Cum ergo æqualiter juncti ſint, æquales etiam in portione hæreditatis eſſe debent, 5. Deficientibus fratribus, & ſororibus utrinque conjunctis, eorumque liberis, ſuccedunt fratres, & ſorores, ex una tantum parte conjuncti: hoc tamen diſcrimine, ut qui ex parte patris ſunt juncti, ſuccedant in bona à patre provenientia, in reliquis æqualiter omnes 6. Si fratres, & ſorores, eorumque filii deficiant, ſuccedunt propinquiores collaterales, uſque ad decimum gradum: & fit talis ſucceſſio in capita, nulla habita ratione, an ex altera parte, an ea utraque ſint conjuncti. 7. In horum defectu, ſuccedit uxor, & denique in illius morte, fiſcus ſæcularis, in bonis omnibus laici ab inteſtato defuncti: fiſcus autem Eccleſiaſticus, in bonis Clerici. Lay. *c.6.n* 1 2,3.& 4.

His adde, 1. Quòd ſi uxor, ſuſceptis ex priori marito liberis, ad ſecundas nuptias tranſiit, quicquid à priore marito; donatione, aut teſtamento, acquiſivit, ejuſdem matrimonii liberis cedere debet. Similiter ſi maritus alteram uxorem ducat.

Adde 2. Hæredem adeundo hæreditatem, non commoda tantùm, & jura, ſed etiam debita, & onera realia defuncti in ſe transferre. Interim tamen duplici beneficio gaudere. 1. Vt ſupra vires hæreditatis non obligetur. 2. Quod deductis expenſis funeris & ſolutis debitis, quartam partem hæreditatis obtinere debeat hæres, vel hæredes, & ſi eam non habent, legatis non tamen piis, ut notat Trul. *l.7.c.18.d.12.ex Anthent.* ſimiliter C. ad legẽ *Falc.* detrahere poſſunt, beneficio legis Falc. Laym. *c.l* 3.*t* 5.*c.*6 *n.*7 Sanch. *l.4.c.15.* Vt autem hoc beneficio frui poſſit hæres, conficere tenetur inventarium, tametſi hanc obligationem teſtator poſſit remitere, reſpectu legatariorum, & fideicommiſſariorum, quibus ex mera liberalitate aliquid relinquit, non tamen reſpectu creditorum, quibus præjudicare nou poteſt. Vniverſim enim ab onere inventarii, à rationibus reddendis, eos quibus poteſt relinquere bona; ſine onere dandi partem aliis, poteſt liberare iiſque concedere, ut eorum dictis, vel juramento ſtetur. Mol. C. de Lugo *d.24 ſ 8.n.236.*

TRA-

CAPUT I.
De Præcepto VIII.

PRohibetur hîc omnis injuſta læſio famæ, & honoris proximi, ac præcipuè omnis falſitas, & mendacium, ac læſio verbalis, quæ fit, tum in judicio falsò accuſando, vel verum celando, de quo ſuprà, tunc etiam extra perniciosè mentiendo, ſecreta revelando, de quo v. Bon. *de reſt. d. 2 q. 2. p. ult.* Laym. *l. 3. t. 3. p. 2. c. 5.* ac denique detrahendo.

DUBIUM I.
Quæ ſit ſuſpicio, judicium temerarium, & dubitatio, an quale peccatum?

Suppono hæc tria differre inter ſe, quod judicium ſit firma animi ſententia, ſeu aſſenſus indubitatus: Suſpicio, aſſenſus inchoatus, quo quis inclinat in unam partem; judicans probabiliter, latere aliquod fundamentum opinandi. Dubitatio autem non eſt affectus, (niſi cauſaliter) ſed quaſi ſuſpenſio animi, in neutram partem inclinando. Quæritur ergo hic non de ſuſpicione & judicio prudenti, quod ſufficientibus indiciis nititur, ſed de imprudenti, & temerario, quod iis deſtituitur. Majora autem judicia requiruntur ad judicium, quam ad ſuſpicionem; & ad hanc, quam ad dubitationem.

Reſp. 1. Judicium temerarium, cum plena advertentia, de gravi malo proximi, communiter eſt mortale, contra juſtitiam. Ità Fil. Leſſ. *c. 39. l. 2.* Laym. *l. 3. t. 3. c. 2.* Ratio eſt, quia proximo fit gravis injuria, dum ſine cauſa improbus habetur, cùm habeat jus ad bonum nomen & famam; prçterquam quod ex his judiciis plerumque gravia mala ſequantur. In confeſſione tamen non opus eſt explicare ſpeciem mali judicati, cùm omnia uni juſtitiæ commutativæ in ſpecie infima adverſentur. Eſcob. *Ex. 10 c. 4 n. 30.*

Dixi *communiter*: quia ſi judicium habet magnam probabilitatem, etſi non omnino ſufficientem ad certitudinem, eſſet veniale: quia moralis certitudo, & magna probabilitas non adeò diſtant, ut cenſeatur gravis injuria, judicare certum, quod eſt valdè probabile, v. g. judices juvenem ſolum cum puella juventum in cubiculo, illita tractaſſe. Ex quibus reſolvitur, peccari tantum venialiter remotè judicando ſequentibus caſibus, v. Tan. *2. 2. d. 4 q. 3 d. 2.*

1 Si non ſit grave malum; quod proximo temerè impingis; & ſi eum, qui judicat alium eſſe ſpurium, vel filium Judæi, à mortali excuſant Navar. Azor. & Leſſ. contra alios apud Dian. *p.5.t.5.* R.60.

2 Si ſit grave quidem, ſed non perfectè advertas.

3 Si advertas quidem te malè judicare, non tamen advertis ſigna eſſe in ſufficientia, nec de iis dubitas.

4 Si ſigna ſint ſufficientia ad opinionem ſaltem probabilem.

5 Mortale etiam non eſt, (per ſe loquendo) ſi de indeterminato tantum judices: quia nulli fit gravis injuria. Eſcob. l.c. ex Fagundez.

Reſp.2. Suſpicio & Dubitatio temeraria, ex genere ſuo videntur eſſe peccata tantum venialia: maximè, ſi procedant ex errore intellectus, quo iudicia ut ſufficientia apprehenduntur. Ita Laym. ex S.Tho. Navar. Mol. Lil *t.4.c.1.q.5.* Leſſ *l.2.c.29.d.2.&c.* contra multos, qui putant eſſe mortale. Ratio eſt, quia communiter ſuſpicio tantùm eſt concitatio quædam ad effectum, manet enim in mente ſuſpicantis aliquo modo bona exiſtimatio proximi: ergo non fit illi gravis injuria, cùm non totaliter deturbetur de poſſeſſione bonæ famæ; fit tamen aliqua, quia temere dubitatur.

Dixi, *maximè ſi ex errore*, quia talis cum non ſit per ſe voluntaria, nec pertinax, meretur excuſationem, ſi verò ex malevolentia in in ſuſpicione gravi perſiſtas, erit mortale, ut docent Leſſ. Fi.. &c, ob injuriæ gravitatem. Atque idem eſt de dubitatione poſitiva, orta ex malevolentia abſque cauſa; procedit enim ex contemptu alterius, proindeque gravis injuria reputatur.

Quæres Quomodo diſcerni poſſit ſuſpicio à judicio firmo, quando formido de oppoſito expreſsè non eſt conjuncta.

Reſp. Caietanus cenſet eum judicare, qui rogatus, an habeat rem pro certo, reſpondet ſibi certam, aut ferè certam videri: eum verò ſuſpicari, qui reſpondet ſe non eſſe moraliter certum, ſed facilè poſſe falli, v.Bon. *de reſt.d.2.q.7.p.1.*

D V B I V M I I.

Quid ſit, & quam grave peccatum Detractio?

Reſp. Detractio eſt alienæ famæ iniuſta violatio vel denigratio. Differt à contumelia, quæ eſt iniuſta honoris diminutio. 1. Obiecto; quia contumelia honor, detractione autem fama læditur, quæ eſt opinio, ſeu exiſtimatio de alterius excellentia; honor autem eſt teſtificatio alienæ excellentiæ animo conceptæ. 2. Differt, modo: quia contumelia inſtar rapinæ fit apertè contra præſentem: detra-

ctio,

ctio, ut plurimum inſtar furti occultè, & contra abſentem. Vnde licèt contumelia detractione gravior ſit, eſt tamen detractio peccatum mortale ex genere ſuo; etſi ex parvitate materiæ, aut indeliberatione, fieri poſſit veniale. Ratio eſt, quia eſt gravius furto, quod eſt mortale, cùm lædat proximi famam quæ eſt maius bonum, quàm opes.

Detractio alia eſt directa & formalis, quæ fit ex intentione famā lædendi; alia indirecta, & materialis tantum, quæ fit ex levitate, & loquacitate aliqua. Ex dictis reſolves

1 Regulariter non eſt mortale [etſi per accidens, ratione damni ſequentis tale eſſe poſſit] revelare naturales defectus animi corporis, vel natalium; quia tales non ſunt morales; nec infamia apud prudentes reputatur, quòd quis, v. g. ſit ſtupidus, ſpurius, luſcus: *Bon, t 2. d. 2. q. 4. p. 2.*

2 Plerumque etiam levis detractio habetur, ſi alium infames generalibus nominibus peccatorum mortalium, v. gr. eſſe iracundum, ſuperbum, &c. (etſi aliquando gravis eſſe poſſit,) quia audientes plerumque interpretantur de naturali propenſione, & defectu involuntario: nec oritur grave damnum famæ, S. Ant. *p. 1. t. 8, c. 4.* Sylu Leſſ. *d. 3. n. 18.* Lay *l. 3 t 3. p. 2 c. 9. n. 3.*

3 Similiter non erit mortale communiter, referre peccata mortalia, quæ ob conditionem perſonæ; non notabiliter famam lædant, v.g. ſi dicas, militem habere concubinam, pugnaſſe in duello, cogitare vindictam, adoleſcentem eſſe prodigum, deditum amoribus, &c. Laym, *l. 3 t. 3 p 2. c 3.*

4 Fieri tamen poteſt, ut narranda defectus etiam naturales, ſpectata conditione & ſtatu illius graviter noceas, & ſic graviter pecces; ut ſi gravem, & optimi nominis Prælatum, aut religioſum, mendaciis aſſuetum eſſe; virum gravem ac conſularem, illegitimè natum, Judæum, &c. Idem eſt, etſi de altero nihil in particulari; ſed tantùm in genere dicas, v.g. te ſcire aliquid de illo, quòd ſi dicas, magno illum rubore ſit affecturum. C. Lugo *d. 14. n. 49.*

5 Crimen aut defectum alicuius, modo verum, ſæpè licet prodere ob juſtas cauſas; v g. 1. Cùm expedit ſuperiorem ſcire ſuorum defectus, ut emendentur, de quo v. ſuprà, *de corr. frat.* & ſic eos qui crimen occultum filiorum parentibus, vel famulorum heris, in ordine ad correctionem, (cavendo tamen ne ex revelatione maius damnum ſequatur; ſignificant; communiter excuſari docet Trull. *l. 7. c. 10. d. 11.* ex Bonac. &c. uti & uxorem loquentem cum marito (vel contra) de criminibus occultis filiorum, vel famulorum. 2. Cauſa conſilii, vel auxilii; capiendi in quo tamen videndum, ut

cum minimo damno tertii fiat. 3. Cauſa cavendi alterius damni; ut ſi alicui us æſtimatio falſò concepta de eius doctrina, probitate, eſt aliis pernicioſa. Vnde cùm agitur de conferendo officio, de contrahendo matrimonio, de ſuſcipienda religione, aſſumendo medico, præceptore, famulo, famula, &c licet manifeſtare, imò aliquando oportet, occulta alterius impedimenta, inhabilitatem, crimina; unde notabile aliquod incommodum meritò timeretur, dummodo nulla alia ſit ratio commodior impediendi, & damnum quod proximo timetur, ſit maius, aut ſaltem æquale damno, quod ex manifeſtatione defectus aut criminis alterius, ei obvenerit. Leſſ. l. 2. c. 11. d. 12.

6 Hinc quoque, ſi quis iniuſtè lædit famam tuam, nec potes eam tueri, nec recuperare alia via, quàm imminuendo quoque famam illius, id licet dummodo falſa non dicas, in tantum quantum ad tuam famam conſervandam neceſſe eſt, nec magis lædas, quam lædaris, collata tua & alterius perſona, v Card. de Lugo n. 50.

5 Si quis ſolatii tantum cauſa & non intentione detrahendi, alicui amico narret iniuriam ab alio ſibi factam, non videtur eſſe mortale, etſi inde aliqua infamia proveniat authori; ea enim ipſi imputanda eſt. Cavendum tamen, ne dicatur pluribus, vel apertius nominetur perſona, quam neceſſe ſit ad conſilium vel ſolatium, Leſſ. Laym. Tan. 2.2 *b. 8. d 7. dub. 4.* Car. Lugo & ſic excuſari poſſe famulos, ſaltem à mortali, qui iniurias ſibi ab heris ſuis, uxores quæ à maritis, filios qui à patre, Religioſos, qui à Prælato, illatas, doloris tantum mitigandi cauſa, referunt, docet Trull *l. 7. c. 16. d.* 11. ex Leſſ. Laym. Tanner. Navarr. Dian. p 2 *R.* 31. idem putat Caiet. dicendum, ſi crimen occultum revel es uni alicui viro prudenti, & taciturno, cui dicere perinde, ſit ac ſi nulli diceretur: eò quòd damnum illud cenſeatur leve, v. ſic Trull. *l. 7 c. 10. d.* 11. cum Dian. *p* 1. *t.* 4. *m R.* 22. *& p. 2. t* 5 *m. R.* 33. excuſat pœnitentem, qui in confeſſione manifeſtat complicem dicuntque cum Tanner. Bonac. Eſcob. &c. eam ſententiam eſſe probabilem. Quam ſententiam probabilem eſſe ait, Dian. cum Tanner. *l c.* & Bonac. Eſcob. *Ex.* 9. Verùm hoc univerſim non videtur ſatis tutum, quia læſio famæ, apud unam etiam perſonam cenſetur gravis: ut patet in iudicio temerario. Imò ſæpè quidam ægrius ferunt, ſe lædi apud unam perſonam gravem, quam tres, vel quatuor alios. Unde Suar. Fill. Leſſ Azor. & Laym putant communiter eſſe mortale, v. Card. Lugo *l c.*

8. Crimen ſimpliciter publicum, ſive ſit notorium iure, ſive

facto,

facto, manifeſtare iis, qui neſciunt, non eſt peccatum mortale iniuſtitiæ, quia hoc ipſo auctor amiſit ius ad famam, cum ratio iuſti iudicii. & evidentia facti faciat, ne de iniuria iuſtè queri poſſit. Quod confirmat conſuetudo, mandans hiſtoriæ publica crimina.

Dixi *non eſt mortale iniuſtitia*, quia detegere ex loco, quo fama non erat perlatura, vel nonniſi poſt longum tempus, vel aliter cum gravi mœrore eius qui commiſit, ſæpe poteſt eſſe mortale contra charitatem, ut Leſſ. Val. Tol. *l. 5 c. 65* contra Nau. & Caiet. v. C. Lugo *d. 14. n 59*. Fag *p. 2. l. 9. c. 3*.

9 Similiter non eſt peccatum, contra juſtitiam, ſaltem mortale, quærere cauſam captivitatis alicujus, vel de ea loqui. ſicut enim captivitas eſt publica, ſic etiam cauſa videtur eſſe facta publica. Say. Bonac. Trull. *l. 7. c. 10. d. 11*. Va eodem modo excuſat eum, qui refert delictum alicuius publicum referendo ſimul pœnitentiam, & emendationem; ſecus ſi taceatur pœnitentia quam fecit; & ſic ait peccare hiſtoriographos, deſcribendo peccata mortuorum publica, & non referendo pœnitentiam vel emendationem, ſi reſipuerint.

10 Similiter manifeſtare crimen; quod nondum eſt publicum, moraliter tamen certum eſt, brevi fore publicum, ſive per facti evidentiam, ſive per ſententiam iudicis, non eſt mortale, quia parum nocet. Niſi tamen ex iſta anticipatione, ſequerentur gravia damna, v. g. in officio, &c. C. Lugo *l c n. 92*.

11 Infamem in uno crimine, de altero valdè aff[illegible] infamate, eſt tantùm veniale, v. g. ſi de adulterô dicas, quod miſerit literas amatorias, quia tunc non notabiliter augetur infamia. De diſparato tamen, & non connexo crimine infamare, eſt mortale. quia infamis in uno genere vitii, non amiſit jus famæ in aliis virtutibus. Tan. *d 4. de juſt. q. 8. d. 7. n* 141. ex Navarr. & Leſſ. contra Sylu. *V. detractio*. Palud. &c.

12. Detractio materialis ex loquacitate orta, eſt mortale, ſi gravem proximi læſionem importat, idque advertatur quia etſi non intendatur directè læſio alterius; ea tamen in directè, & implicitè eſt volita, & æquivalet formali. Veniale autem tantum erit, ſi non ſequatur læſio gravis; quia ſcilicet communiter non ſeriò accipitur, nec creditur. Similiter erit veniale tantum, audita referre ut audita tantum, hoc eſt, nihil affirmando de rei veritate, ſed dubitationem potiùs ſuam de ea ſignificando, ita ut nulla inde ſecutura putetur infamia, nec auditores

Q 3 ra-

rationabiliter ſint credituri. Ita contra Azor. *p.3.l 13.c.6.* docet Tanner. 2.2 *d.4.q 8.d.7.n.139.* Eſcob. Ex 10 c.4.n.40. eò quòd diffamatio; ſi fortè ſequatur, imputetur audienti, ſi credat. Idem docet C. Lugo *l c.* rectè limitans, niſi graviè damnum ex modo narrandi, vel ex levitate audientium, qui temerè crediturí ſint, & vulgaturi, ſecuturum poſſis prævidere. Hinc peccat graviter contra juſtitiam, ſi referens grave crimen addas, id tibi dictum eſſe à viro fide digno: quia præbes ſufficiens fundamentum credendi. v. Dia *t.4.m.R 18.*

13 Mortuum infamare, minus grave eſt, quàm vivum, mortale tamen, & ad reſtitutionem obligans. Leſſ. *l.2.c.11 d.21.* Bonac. *d. 2 q.4.p.2.*

14 Non eſſe mortale de aliquo ignoto, vel indeterminato malè loqui, v.g in tali loco eſſe multos improbos, in tali Collegio unum Canonicum commiſiſſe grave crimen, v g. ſimoniam, docet Eſcob. Ex.10.*c.4.* ex Fagundez quod Trull. *l.7 c 10.d 4.* ex Bon. Azor. &c. limitat, ſi non ſit tale, quod in alios redundet.

15 Graviſſimè autem peccant, qui Ordini, ſeu ſtatui alicui Religioſorum in communi vel Monaſterio detrahunt, dicendo verbi g. quod in eo malè vivatur, non ſervetur obſervantia regularis, &c. *niſi adſit planè notorium,* quia graviſſimè nocent, tenenturque ſub mortali ad reſtitutionem, toti communitati à qua Superioris remiſſio non excuſat. Sot Nauar. Trull. *c.10.d.4.* Talem autem ſufficienter confiteri ſi dicat, Detraxi cuidam Religioni, Ordini, vel Monaſterio, &c. ſive ſit communitas numeroſa, ſive non. docet Lug & Tamb. *de exped.conſ.l 2 c 1*

16 Similiter mortale eſt tacita perſona nominare Monaſterium, vel Ordinem religioſum ex quo aliquis grave peccatum occultum verbi gratia adulterii, vel fornicationis commiſerit. Nau. Trull. *c. 10. d. 4.*

17 Explicandum eſt in confeſſione, an apud multos, & quot circiter, an verò apud unum tantum alicui detraxeris, ita probabiliter. Bonac. *de ſacr. d.5. q.5. p. 2. §.3 diff. 3. n. 16 & 21.* ex Sanc. Sylu. Adr. *n 135* Sed Card. Lugo *d.16.n.135 140. & 163.* ex Navarr. Salas, Coninc. &c. negat, dicitque contrarium eſſe probabilius. Nec omittendum, ſi quem infamaveris libello famoſo; cùm id ſit genus detrahendi graviſſimum, & ad plurimos pertinens. Non tamen neceſſariò dicendum, in quo genere infamaveris: quia fama ſemper eſt eiuſdem ſpeciei in genere moris. Card. Lugo *d 16. n. 265.*

18 Peccat mortaliter contra juſtitiam, & tenetur ad reſtitutionem,

Digitized by Google

hem, ratione cooperationis, is qui audit detractorem, excitando, vel animando efficaciter, qui vel ſolo lætatur tantum detractione audita, aut licet non lætetur, qui non impedit, cum commodè poſſit, peccat, pro ratione damni mortaliter, vel venialiter contra charitatem; non tamen tenetur ad reſtitutionem, niſi ſit ſuperior, pater vel dominus: is enim ex officio tenetur impedire ſubditum, ne alteri injuſtè noceat.

Dixi *ſi commodè poſſit*; quia non peccat, qui putat monitionem ſuam nihil profuturam, vel ex eo magnum incommodum metuit, vel qui rationabili verecundia prohibetur, ob auctoritatem detrahentis. Debet tamen tunc diſcedere, ſi commodè poteſt; faciem triſtiorem oſtendere, vel alio ſermonem avertere, *v. Leſſ. & Bon. l. c.* Hinc æqualis tarò, (inferior rariſſimè) tenetur corrigere detractorem. 1. Quia audiens plerumque neſcit, an quod dicitur ſit notorium, tametſi ipſe ignoraverit; & in dubio non eſt cur damnet detractorem. In quo multi falluntur, exiſtimantes, ſimul ac aliquid audiunt dici contra proximum, id ſibi mox refutandum. 2. Quia cœpta detractione, ſæpe melius conſulitur proximo, ſi ſinatur abſolvi, quàm ſi abrumpatur. Nam ſi diſtinctè explicetur, ſæpè non tam graviter apprehenditur, quàm initio conceptum erat. 3. Quia ſæpè ſine gravi offenſione non poteſt corrigere, 4. Quia ſæpe alter habet juſtam cauſam manifeſtandi, præſertim uni ſoli. C. Lugo *l. c. n.* 128. v Dian. *t. 3. m. R 24. & t 5. m. R. 35.*

Quæres 1. An liceat alium infamare ad tormenta gravia vitanda

Reſp. 1 Licet, ſi crimen ſit verum; quia nullam alteri facit injuriam; cum habeat ius ad illud in neceſſitate revelandi.

Reſp. 2. Si crimen ſit falſum, non licet; quia eſſet mendacium pernicioſum. Sylu tamen & Nau. putant, veniale tantum eſſe, ſi ſola infamia ſequatur, & poſt torturam revocetur, eò quòd non ſit infamia efficax, *v. inf. l 4 c. 3. d. 7.*

Quæres 2. An liceat ſeipſum infamare?

Reſp. Id non eſſe ſaltem mortale regulariter. Ita Leſſ. Fil. & Lay. *l 3 t 3 p. 2. c. 3. n* 14 quia non eſt contra iuſtitiam, cùm ſit fama ſuæ dominus; nec contra charitatem, quia hæc non obligat ad bona externa conſervanda, niſi in quantum id exigit ſalus propria, vel proximi.

Dixi *regulariter*; quia per accidens poteſt eſſe mortale, ut v. g. ſi tua fama ſit neceſſaria muneri, vel ſi tibi damnum vitæ, vel aliis infamiæ ex eadem ſequeretur, unde reſolves,

Non eſt mortale, ad vitanda gravia tormenta, falſum crimen

ſibi imponere, ex quo etiam mors ſequatur; quia nō tenetur homo, cum tantis cruciatibus vitam ſuam tueri; nec talis dicitur ſe interficere, ſed tantùm eſt juſta cauſa vitam morti exponere. Leſſ. & Fil. v. infr. *l. 4 c. 3. d. 7.*

DUBIUM III.

An, & quomodo fama reſtituenda,

Reſp. Niſi ſit cauſa excuſans, patet ex natura iuſtitiæ, & ex dictis, de reſt. famam injuſtè ablatam reſtitui debere. Et quidem, ſi verum crimen quis narravit, debet opinionem conceptam, quantum poteſt apud audientes abolere, dicendo v. g. ſe malè dixiſſe, injuriam intuliſſe; deceptum eſſe, &c. Vel ſi hac ratione parum proficiatur, eum laudando in aliis rebus, crimen extenuando, honorem eius in re alia procurando, &c. ſic enim ſenſim tantundem fama eius illuſtrabitur ex una parte, quantum ex alterata obſcurata fuit. Quod ſi autem crimen falſum impegiſti, teneris id apertè retractare (adhibito etiam, ſi opus eſt juramento) apud eos; quibus dixiſti (& per ſe loquendo) ad quos infamia pervenit, ſive apud auditores ut contra Leſſ. & Tan 2. 2. *d. 4 q. 6 d. 6 n. 146.* docet C. Lug. quia totū damnum famæ, cujus cauſa es teneris reparare.

Licet aliquando ſufficiat dicere, te penitus deceptum, rem aliter ſe habere, malè te informatū fuiſſe, v. Lay. *l. 3. t. 3 p. 2 c 7* Leſſ. *c. 11 d. 30.*

Dixi *per ſe*: plerumque enim per accidens ab hac obligatione talis excuſatur, reſpectu auditorum mediatorum: tum ob moralem in potentiam, tum quia eo ipſo, quod apud immediatos retractavit, implicitè illis commiſit, ut hanc retractationem ipſi indicent aliis, ſi quibus fortè revelaverint, idque confirmat praxis Confeſſariorum, qui tantum obligant, ut retractent apud eos, quibus ipſi revelarunt v. C. Lugo *l. c.* unde reſolves.

1 Confeſſarii eſt, uti & Concionatorum, bene inſtruere ſuos, & monere de reſtitutione, ac fuga vitii tam communis.

2 Is qui bona fide, vel probabili errore ductus, ſive formali ſmendacio falſum de eo dixit, tenetur (intellecta poſtea materiali injuſtitia) ad reſtitutionem; licet non tam ſtrictè, quam qui infamavit per injuriam formalem: hic enim tenetur reſtituere, cùm detrimento famæ ſuæ, etiam æquali: alter non item, ſed tantùm, quatenus ſine ſuo notabili incommodo poteſt. Mol Leſſ. C. Lugo, *d. 15. n. 4.* Similiter qui crimen narravit de uno, quod auditores ex errore intellexerunt de alio, licèt non ex juſtitia (ſiquidem non eius actio, ſed error audientium cauſa fuit damni injuſti) tamen ex charitate tenetur ad reſtitutione, cùm poſſit grave damnum proximi ſine

ſuo

Google

ſuo detrimento præcavere. Bonac. d. 44.

3 Qui detraxit alteri libello famoſo, tenetur, ut efficax ſit reſtitutio, eam facere contrariis ſcriptis, vel publica revocatione. Sayr. Bon. *d. 2. de teſt. q 4. p. 9.*

4 Si ex læſione famæ ortum etiam eſt alteri damnum fortunarum ut ſi privatus ex officio, excidit ſpe divitis matrimonii, amiſit dotem, &c. tunc & fama debet reſtitui, & damnum illud compenſari, ad arbitrium prudentem. Et quidem obligatio reſtitutionis famæ, cum ſit purè perſonalis non tranſit ad hæredes: obligatio autem compenſationis dicti damni, cùm habeat reſpectum ad bona infamatoris, tranſit ad hæredes. Lay *l. c. c. 7. n* 4.

Quæres 1. Quæ excuſent à reſtitutione famæ.

Reſp. Patet ex dictis *de reſtit. l 3. t 9. c* 2. Vnde reſolves.

1 Excuſatus es a famæ reſtitutione, ſi planè ſis impotens.

2 Si crimen occultum quod dixiſti, vel ſimile, alia ratione fiat publicum. C. Lugo *d* 15 *ſ 3. n. 37.*

3 Si fama aliis modis jam recuperata ſit, ut infamati purgatione, vitæ probitate, teſtimonio prudentum, Leſſ *l. 2. c. 11 d. 24* Etſi tunc pro damno, quod ſecutum eſt, debeat ſatisfieri. C. Lug. *d. 15. ſ. 7.*

4 Si prudenter judicetur, jam dudum rem oblivione deletam: Quo caſu maximè prudentia opus eſt: nam aliquando periculoſius eſt retractare, renovando memoriam. v. C Lugo *d 15. ſ. 3 n. 35.*

5. Si is cui detraxiſti, tibi ſimiliter detraxerit, nec velit reſtituere: quia tunc potes jure compenſationis, ſeu retentionis uti dummodo infamia illata nõ redundet in alios, ita probabiliter Tol. Leſ. Sylu. Mald. Dian. *t. 2, t. 5 R. 3c.* Mol. contra Caiet. Tan. C. Lug. & Nau.

6 Si non poſſis abſque periculo vitæ, vel ſi fama reſtituenda ſit minoris valoris, quàm fama detractoris. Sic v. g. Prælatus non tenetur reſtituere vili homini, ſi aliter non poteſt, quam cum amiſſione famæ ſuæ multò majoris momenti. ſed ſufficit tunc ſi infamatum laudet, aut pecunia compenſet v. C. Lugo *l. c.*

7 Si infamatus ſponte remiſerit, (modo tamen eius infamia non redundarit in alios, ut familium, ſtatum) ſive expreſſa, ſive tacita ſit condonatio: tametſi nihilominus ex charitate damnum reſarcire aliquando tenearis: ſi poſſis abſque gravi incommodo C. Lug. *d. 15. ſ. 3. n. 38.* Imò aliquando etiam ſufficit condonatio præſumpta, ſive interpretativa voluntas eius, qui poteſt condonare: ſi nimirum ille ſit ita affectus, ut ſi rogaretur, facilè condonaret, tunc enim non eſt invitus, ſaltem quoad ſubſtantiam, etſi fama non reſtituatur. v. C. Lugo *l. c.*

Quæ-

Quæres 2. An reſtitutio famæ licitè condonetur.

Reſp. Licitè fit in iis caſibus, in quibus ſeipſum licet infamare, in quibus autem, & quàm graviter peccat ſe infamando, in iiſdē & tā graviter peccat condonando. Nau. Trul. l. 7. c. 10. d 28 Vnde reſolves.

1 Condonans famæ reſtitutionem peccat mortaliter. Si infamia redundet in alios. 2. Si inde ſequatur ſcandalum. 3. Si ſit vir valdè utilis Reip. & ex infamia fructus impediatur 4 Si fama ſit neceſſaria ad muneris gubernationem. Sot Leſſ Trull. c. qui tamen notant, condonationem ſemper eſſe validam, quando fama non redundat in alios, ſecus quando redundat. Vnde parentes non poſſunt condonare, quando redundat in filios, neque filii, quando in parentes. v. Aut. cit.

2 Ex eo verò præciſè, quod infamatus (vel contumelia affectus) converſans cum infamatore videatur remittere iniuriam, non cenſetur condonare reſtitutionem famæ, vel honoris, ſicut nec alia debita per familiaritatem. Nau. c. 16. Trull. *dub* 29.

CAPUT II.

Quid de præcepto nono, & decimo?

RESp. Prohibent omnes internas concupiſcentias, & delectationes voluntarias illorum operum, quæ præceptis ſecundæ tabulæ, præſertim ſexto & ſeptimo vetantur. Qua de re vide ſupra, & patebit ex dicendis de peccatis, infrà l. 5.

CAPUT III.

Quid de præceptis Eccleſiæ.

REſp: Etſi ſint plurima Præcipuè tamen toti Chriſtiano populo communia quinque numerantur. Ex quibus hic agendum reſtat de tertio, quia de 1. & 2. actum eſt in præcepto 2. Decalogi de 4. & 5. infrà l. 6. de Sacram.

DUBIUM. I.

Quid rrequiratur ad jejunium Eccleſiaſticum, & quanta eius obligatio?

Reſp. Jejunium ex præcepto Eccleſiæ, obligante ſub mortali, requirit tres conditiones. Lay *l.* 4 *t* 8 *c. n.* 13.

1 Eſt unica tantum comeſtio de die in ordine ad nutritionem. Quę ita neceſſaria eſt conditio, ut ſecunda comeſtiones precces mortaliter, reliquis autem ſuprà ſecundam, ſummum venialiter tantum. Lay. *c* 1 *n.* 12. & 13.

2 Eſt abſtinentia ab eſu carnium, itemque ovorum, & lacticiniorum, eo quòd ex carne originem trahant, multumque nutriant. Unde intra quadrageſimam jure communi ; prohibentur ; extra

eam

eam permittuntur. Imò intra eam, quibuſdam locis conſuetudo permittit, quæ ubique notanda eſt. Bon. *d ult. q 1 p. 2.* ex Syl. Nau. Leſſ Azor. Lay. l. c Fill. Fag. *p. 4. l 2 c 2.* Adde, diſpenſatum quoad carnes, etiam lacticiniis, & ovis veſci poſſe; non tamen vice verſa & cui eſt permiſſus eſus carnium, etiam ſecunda refectio permiſſa videtur, ut contra Reg Leſſ. Nau. &c. probabiliter docent Az *l 7 c. 10. q. 3:* Fill. *t. 27. c. 3 q. 4.* Tolet. &c. Confirmatque Bonac. l. c. ſi eſus carnium ſit permiſſus, ob debilitatem naturæ, & non propter nauſeam, vel damnum tantum. v. Leſſ. Fill. Az. &c. Ratio eſt, quia de eſſentia jejunii eſt abſtinentia à carnibus.

3 Conditio eſt, certa hora refectionis: quæ eſt circa meridiem; niſi aliud loci conſuetudo ferat. Idque non mathematicè computandum, ſed moraliter. Dictam autem horam notabiliter ſine juſta cauſa, prævenire mortale putat Nau. & quidam alii, ſed probabilius docent eſſe veniale. Tol. Leſſ. *d. 2. n* 10 *& ſeq.*

Dixi *notabiliter, & ſine cauſa* quia prevenire ex juſta cauſa, v. g. ſi iter faciendum, ſi hoſpites dimittendi, &c. & abſque ea, per mediam horam tantum, nullum peccatum videtur eſſe Dilatio in veſperā, & licita eſt, & laudabilis, ſi nihil ante ſumas. Ex dictis reſolves.

1 Non ſolvitur jejunium per diviſionem prandii; ob negotium incidens, vel ſi quid ſumatur per modum medicinæ, vel ob debilitatem, aliamve cauſam rationabilem, uti apud Religioſos faciunt miniſtri, & lectores menſæ: quia non niſi unicam refectionem inſidunt. Et hinc Sanch *t. 2. opuſc. l 5. c. 1 dub. 14.* E cob. *t. 1. E 7. c. 3. n. 29.* excuſant famulos menſæ miniſtrantes, ſi aliquid prægustent, aut ex reliquis guloſè ſumant, tum, ut melius ſerviant, tum ut famem ſublevent: (intellige, ſi eum illorum refectione licita moraliter uniatur:) Nec ſolvitur per ſumptionem electuariorum, vel celebriore hauſtum (ante quem modicum ſumere, ne potus noceant, permittit. Azor. Eſcob. *t. 1 E. 7. 9, 3. n. 28.*) & quidem toties, quoties biberit, dummodò non in fraudem jejunii v. g. 5, vel 6. amygdalas, vel quid ſimile. Reg. &c. Cum Dian. *p. 1 t 9* R. 24. quia ordinantur potius ad alterationem corporis, vel digeſtionem ciborum, quàm nutritionem.

Excipe tamen. 1. Si quis ſumeret lac, iuſculum, & ſimilia, quæ ſive ſorbeantur, ſive comedantur non habent rationem potus, ſed cibi ac principaliter teferuntur ad nutriendum. 2. Si quis poma, pira, vel etiam unas in magna quantitate ſumeret; quia habent rationem cibi. Dicaſt. & alii 6. Dian *p. 9. t 6 R 14* 3. Niſi quis in magna quantitate electuaria in fraudem jejunii ſumeret. Qui verò

in

in potu valdè excederet, contra temperantiam quidem, non tamen contra jeiunium peccaret, ſaltem mortaliter. Lay l. c. n. 7.

2 Jeiunium non ſolvitur per collatiunculam veſpertinam, etſi hæc non ad ſomnum, ſed ad nutritionem ordinetur; quia conſuetudo permittit. Addo, veſpertinam, quia ſine cauſa non licet illam ſumere mane vel meridie: ex juſta tamen cauſa licet utrumque, ut ſi fiat ratione debilitatis, negotiorum, ſtudiorum, ſine ea, erit veniale tantùm, cum non violetur ſubſtantia jejunii.

Quoad eius quantitatē, communiter deſignatur quarta vel quinta pars integræ cœnæ, contra Dia. *part* 2. *t* 4. *Reſ* 117. Turr. &c. docet Regin. *c* 2. *l* 6. *num*. 185. Laym. *c*. 1. *num*. 9. Fill. *t*. 2. *t* 27. *p*. 1. *c*. 2. *q*. 7. *n*. 35. dicens, ita deciſum eſſe in celebri academia Theologorum, qui omnes in quartam partem conſenſerint. Idem probat Eſcob. *t*. 1. *E*. 13. *cap*. 3 *num*. 61. ſiquidem cœna ordinaria duarum librarum pondus non excedat; quia talis in reliquis præceptis modica cenſetur, ac proindè tantò quis magis minuſve peccat, quanto magis vel minus tranſgreditur. Adde, quibuſdam locis ex conſuetudine plus permitti ſecularibus, quàm religioſis; nobilibus, quam plebeis, & in frigidis regionibus, quam in aliis, ut notat Laym. *l*. 4. *t*. 8 *c*. 1. & Bon. *l*. *c*. Plus item quibuſdam in locis in vigilia Nativit. Domini (& alibi in cœna Domini) permittit ex conſuetudine, dicit Med. Cajet. *n*. 34 & Sanc. *in opuſ*. Eſcob. *t*. 1. *Ex*. 7. *c* 3. Quod Bonac. non improbat, ubi ea conſuetudo eſt recepta.

Quoad qualitatem, in ea prohibentur cibi ad nutritionem communiter ordinati, quique inter fercula fere apponuntur. Permittuntur autem leviores, ut fructus, aliave ex ſaccharo, & melle confecta: & pro more regionis parum butyri, & caſei, ut in regionibus Septentrionalibus, ob fructum inopiam. Laym. *l*. *c*. *n*. 9.

8 In confeſſione non ſufficit dicere, non ſervavi, aut fregi jeiunium, ſed addendum, utrum refectione multiplici, an eſu carnium. Etſi hoc, utrum ſemel an ſæpiùs quantitatem notabilem ſumpſerit, quia probabile ſatis eſt etiam in hac materia, parvitatem à mortali excuſare, ut docet Bon. *t*. 2 *de ult*. *q* *p*. 2. & Tan. *tomo* 3. *d*. 3. *q*. 3. *dub* 5. v. g ſi coquus aut ægroti miniſter parum carnis præguſtent, Eſcob. *l*. *c*, *num* 34. Sanch. *in opuſc*. *t* 2 *l*. 5 *ca*. 1. *dub*. 12. *n*. 10 vel ex aliis cibis quartam tantum partem collationis ſerotinæ, ſive unam vel duas uncias ſumat, hanc enim eſſe materiam parvam, cum Turr, & Leon. docet Dian *p*. 5. *t* 5. R. 1. & *p*. 8, t. 7. *R*. 54. eſſe probabile. Si autem ſæpius eodem die parum ſumeret peccaret graviter, quia materiæ illæ coaleſcerent in unam magnam, ut contra Salas docet

Dia.

Dia. *p.* 1. *t.* 6. *R.* 43. Denique ſi ſit in quadrageſima, utrum fregeris eſu ovorum, aut lacticiniorum. Tametſi enim Dia *t.* 9. *R.* 45 *&* *t* 6. *m.* *R.* 80: citans multos Doctores, dicat, certum eſſe, quòd ſit mortale: ſi non ex iure poſitivo, ſaltem ex conſuetudine, in omnibus ferè mundi partibus recepta, veſci ovis, & lacticiniis in quadrageſima, probabile tamen eſt, & tutum (ſaltem in his Germaniæ partibus) eſſe tantum veniale. Laym. *c.* 1 *n.* 3. Fagund. *l.* 1 *c.* 2 *&c.* Tum quia, licet conſuetudo habeat, ea tamen non ſemper ſub peccato, præſertim mortali obligat, vide Fill. *t.* 27. *c.* 3. Bonac. *n.* 2. Tum quia Eccleſia non tam graviter ad hoc obligat: ut patet tum ex verbis ipſis, tum ex faciliore diſpenſatione in his quàm in carnibus. Ob quam cauſam etiam laridi, & adipis uſum, facilius concedi poſſe pauperibus, docet Laym. *l.* 4 *t.* 8 *c.* 1 *n.* 5. Imò ait, nec divitem propter eum, uſum, continuò damnandum eſſe peccati mortalis, præſertim cùm Sylu. V. *Ieiunium*, & alii dicant eum, cui ovorum, & lacticiniorum uſus permiſſus eſt, etiam laridi, & ſagminis permiſſum videri, idque non improbet Azor. *l.* 7. *c.* 10. *q. ult.* vide Lay. hic Fagund. *p.* 4. *d.* 1 *c.* 2. *n* 20 ubi dicit, pinguedinem inter carnes non computari. Vide Dia. *p* 1 *t.* 9. *R.* 21. Verum in his videndum ubique, quod recepta piorum conſuetudo ferat, à qua non temere recedendum. Azor *p.* 1 9. *l* 7. *c* 10 *q. ult.*

Dixi: *ſi ſit in quadrageſima*; quia extra eam licitè veſcitur ovis, qui debet jeiunare, v.g. ob Jubilæum, Henric. &c. vel ex pœnitentia Sacramentali, Fagund vel ex voto, aut in Vigilia, v. Dia. *p.* 1. *t.* 9. R. 5. *&* 6.

DVBIVM II.

Quæ cauſæ excuſent à jejunio.

Reſp. Hę ſequentes. 1. Superioris diſpenſatio quia tamen nō eſt opus, ſi neceſſitas ſit euidens, ſed in dubio tantum, idque ſiue ad eſum carnium, ſive ad ſecundam refectionem. Talis autem ſuperior, eſt Epiſcopus, & Parochus, etiam pręſente Epiſcopo, quando legitima conſuetudo ſic habet. Jmò Syluest & Sanchez *de matrim. lib.* 8. *d.* 9. *num.* 7. *&* *in opuſc.* *t.* 2. *c.* 5. *cap.* 2 *dub.* 5 *num* 18. abſolutè aſſirmat, poſſe diſpenſare pręſente Epiſcopo, quia, inquit ad Epiſcopum non recurritur in minimis, ut uſus habet, quod Epiſcopi ſciunt, & non contradicunt. Verum id totum pendet ab uſu, & conſuetudine ſine qua non licebit v. Trull *l.* 3. *c.* 2. *d* 7. Jtem Prælatus (& in eius abſentia. Vicarius illius, ut habet Sanch. *l. c.*) reſpectù ſuorum Religioſorum; non tamen Confeſſarius, licèt privilegiatus, ſi non ſit Parochus, quia non

habet

habet juriſdictionem in foro externo. Sanc *l. c.* contra Palatium, Unde tantum poteſt judicare de juſtitia cauſæ Cauſa autem valida ad diſpenſandum, erit vel vera, vel quæ talis putatur, ſufficit enim credulitas inculpata. Item, cùm quis bona fide putat ſe à jejunio excuſari, etſi cauſa inſufficiens ſit, tantum venialiter peccare, docet Caiet. At ſi verè bona fide putat, ſe planè excuſari, nullo modo peccare videtur.

2 Cauſa eſt impotentia, quæ excuſantur, qui ſine notabili damno non poſſunt jejunare; ut ſunt jpniores uſque ad annum 25. completum, quibus tamen poſt 7. annum carnes dari non debent. Idem debiles, infirmi, convaleſcentes, prægnantes lactantes, &c. Ratio eſt, quia hi omnes egent alimento multiplicato: uti, & ſenes communiter ſexagenarii, niſi evidenter conſtet, poſſe jejunare ſine damno. In dubio autem an poſſint, non tenentur cum periculo tentare fortunam; quia cum de ætate conſtet, & robur ſit dubium; non eſt expectandum donec deficiat, tunc enim irrecuperabilis eſt defectus. Gran. 1 *2ld 6.t.3 p.1 d.6 ſ.5 num.* 39. Eſcob. Laym. *l.4.tr. 8.c.3.* Tan. 2.2. *d 3 q.3.d.5* Fill *t.2.tr.27 p.2 c.6.*& cæteri communiter contra Nau. Sà, Sanch. *de matr. t.2 l 7 d. 32.n 57. & p.2 conſil l.5.c.1 d 4 n.7* item Dian *p.1.t.9.*R.20. &c qui abſolutè, ſine omni reſtrictione, ſexagenarios omnes à jejunio liberant. Quam ſententiam Trul. tanquam communiorem, & magis conformem tempori, & imbecillitati humanæ, ut ait ſequitur (cum Molf. Ortiz. &c.) *l.3.c.2.d 7. n 3.* præſertim cùm ſcrupulis, quibus exponit contraria, liberet. Quidam inſuper id extendunt ad eos, qui pro toto vitæ tempore certis diebus voverunt jejunium, adduntque eſſe probabile; quod ſufficiat ſi annus 60. ſit inchoatus, eò quòd is in favorabilibus habeatur pro completo. Dia. *p 5.t.4. R* 83 ex Naldo, & Sanch. Item *p 9.t.7 R.73.* ex Trull.& aliis 6. Eademque ætate, uti & ante annum 21. Regulares non teneri ad ieiunia ſui Ordinis, probabile affirmat Dia. *p.8 t.7.R.73.* ex aliis 4. Denique pauperes, qui non habent aliū cibum præter prohibitum: vel non ſufficientem pro unica refectione. Vid. Sanc. *in Opuſc.* ubi ex Nau Cabr. Ang. excuſat eos, qui laborant terriana, vel quartana, item qui ex vacuitate ſtomachi, notabilem capitis dolorem. vel vertiginem patiuntur, vel tota nocte calefiori, aut dormine non poſſunt. Neque hos teneri manè ſumere collatiunculam: & veſperi cœnam, notat Dian. *p.1.t.9.R* 51. ex Fil.& aliis 3 Quia nemo tenetur pervertere ordinem refectionem.

3 Cauſa eſt labor, vel officium, cum quo jeiunium non poſſit conſiſtere, qualis eſt agricolarum, & multuorum opificum, ut fabrorum,

brorum, piſtorum, ſutorum, &c. etſi de ſutoribus neget Angles; cuius ſententiam Sanch. dicit eſſe veram, ſi non ſuant, ſed tantum ſcindant corium; & materiam præparent: non tamen pictorum, ſartorum, quorum labor exiguus eſt. Excuſat etiam Laym *l.4 t.8. c.3.* figulos, argentarios, ferrarios, lignarios, fullones, cœmentarios, & extores, Dian.*p.4.t.4.R.138*, & Gord.*t.2 l.6.q.18.cap 6.* Verſantes prælum typographicum, non tamen typorum compoſitores, foſſores autem ferrarios, & ſimiles, etiam die uno, vel altero, quo non laborant, excuſat Azor. &c Cum Dia.*p.1.t.9.R.9.* Similiter excuſatur qui pedibus facit iter per magnam diei partem, ut ait Sanc. *in opuſc l.c.* v. Fill.*n.119*. Ratio horum omnium eſt, quia communiter horum vires non ſufficiunt ad huiuſmodi labores cum ieiunio.

Dixi *pedibus*, quia multi non excuſant equites, longa tamen æquitatio ad plures dies, ut docet Fil. *t.37.c.6.* merito excuſat. Ubi etiam concedit ob labores præcedentes, & ſubſequentes poſſe aliquem excuſari: ſi probabiliter debilitatus, vel debilitandus putetur, ita ut officio ritè fungi nequeat, v. Bon. *d ult. q.4 num 11.* Ex eodem capite Doct. excuſant coniugem, ſi debitum reddere non poſſit, quando jejunat, uti, & uxorem, quæ ob maciem, non poſſit cum ieiunio ſe viro gratam præſtare. Bon. *l c.* Atque univerſim loquendo; nemo tenetur opus, ad quod obligatur, omittere ob præceptum ieiunii, ait Caiet. Quod intelligo, niſi iſta obligatio ſit valdè levis, & rationabiliter, poſtponenda obligationi ieiunii.

4 Eſt pietas, vel majus bonum, Unde excuſantur, qui cum Ieiunio non poſſunt vacare operibus melioribus, v.g. Concionatores, Præceptores Ordinarii, Confeſſarii, Cantores, & quotquot opera charitatis, & miſericordiæ, tam corporalia, quam ſpiritualia exercent, etiam ob mercedem, ſi ea cum ieiunio peragere non poſſunt. Fill *tom.2.tr.27 p.2.c.6.num 24.* Azor.*p 1.l.7.c.28.* Fern. Nau. Sylu. Fag. &c. Atque hi quidem omnes intelligunt, & ferè addunt quando eorum labores cum ieiunio non poſſunt conſiſtere. Diana autē abſolutè loquendo *d.1.t 9* R *9*. Prædicatores, qui diebus quadrageſimalibus, intelligo omnibus, concionantur, putat à ieiunio excuſandos, quia, inquit, ſummopere laborant. non item eos, qui Dominicis tantùm concionantur, niſi ſint debiles, Sanchez tamen *in conſil.p.2.l.5.c* 1.*d.13 n.6.7.* & 8. Trull, *l.3.cap.3.d 7* putat à ieiunio quadrageſimæ communiter, & regulariter excuſari eos, qui iter vel quater in hebdomada concionantur, cùm fervore. De Lectoribus verò Dian *l.c.* cum Fag.*p.4.l.1.c.8. n 16* cenſet; non omnes excuſandos, ſed eos tantum, quorum labor eſt improbus: vel quia ita ſunt debiles,

debiles, ut ſatisfacere non poſſunt. Idem ferè ſentit Sanc. licet *l. c.* putet, Lectores eos qui quotidie quatuor lectiones legunt, (ut in Societate faciunt præceptores Grammaticæ,) ſatisfacere, ſi media quagrageſima ſive ter in hebdomada jejunent; eò quòd ſit magnus labor, & paucis annis ſic fatigantur, ut progredi non poſſint. Sic ille. Verum preſtat, ut ſuperiores, ad tollendum ſcrupolum, cum talibus diſpenſent, (ut monet idem Sanc. l c.) uam in omnibus iſtis, regula certa, & univerſali ſtatui non poteſt alia, quam quod lex Eccleſiæ non obliget, cum magna difficultate, ut notat Lay. *c 3. n. 3.*

5 Charitas, vel etiam vrbanitas ſecundùm quoſdam excuſat etiam a veniali eum, qui die ieiunii rogatus ab amico, modicum cibi ſumit, Med. Fag. Fill. Dian. *p 1. t. 9. R. 29.* vel qui ad excitandum infirmorum appetitum, comedit parum, etiam carnis Nauar. Sanch. Dian. *p. 5. t. 5. R. 32.*

LIBER IV.

De præceptis particularibus certo hominum ſtatui propriis.

CUm omnes fideles ſicut præcepta Decalogi, ita etiam alia præcepta, quæ pertinent ad ſtatum, & officium uniuſcuiusque, teneatur ſcire ſub peccato mortali, ita ut ipſa eorum ignorantia vincibilis, non ſequatur transgreſſio, ſit peccatum mortale Syl. Sayr. Sanch. Bald. *t. 1. l. 1. d. 9. n. 8. & 9.* hinc poſt præcepta omnibus communia, agendum de præceptis propriis certorum ſtatuum in particulari.

CAPUT I.

De ſtatu Religioſi.

DUBIUM I.

Quæ ſit natura ſtatus Religioſi.

REſp. Status Religionis eſt fidelium, ad divinæ charitatis perfectionem tendentium, editis votis perpetuæ paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ, ſtabilis in communi vivendi modus, ab Eccleſia approbatus.

Dico ab *Eccleſia*, quia etſi olim Epiſcopi Religiones approbare poterant; poſtea tamen in Concilio Lateranenſi, ſub Innocentio III. ſtatutum eſt, ne nova Religio inducatur, niſi approbata à Papa. Ratio eſt, quia cùm religio ſit communitas ſacra, in qua debet eſſe ſpiritualis iuriſdictio, hæc autem à Papa provenit, decens eſt, ut talis communitas ab eodem approbetur. Laym. *l. 4. t. 5. c. 1.* Vnde reſolvuntur hi Caſus.

1 Ad eſſentiam Religionis non requiruntur vota ſolemnia. Ratio

tio eſt, quia in Soc. JESU vota ſimplicia edunt, ſunt veri Religioſi, uti definivit Greg. XIII. in Bulla, *Aſcendente Domino*, Laym. *l.c.n.4.*

2 Non ſunt Religioſi, ii ordines militares, qui coniugalem caſtitatem tantùm vovent, ſunt tamen verè Religioſi milites S. Ioannis, & Theutonici, eorumque ſimiles, cum tria vota ſubſtantialia habeant. Similiter ex fratribus, & ſororibus tertiariis, ſive Ordinis S. Franciſci, ſive aliorum, tantum ſunt Religioſi, qui in Religione approbata, ſecundùm certam Regulā, tria vota ſubſtantialia emittunt, Contra autem ii non ſunt, qui licet tria iſta emittant, & communiter vel ſeorſim habitent, regulam tamen à Sede Apoſtolica approbatam non profitentur. Laym. *l.c.*

3 Religioſi non ſunt, qui edito voto perpetuæ paupertatis, & caſtitatis, obedientiam vovent Confeſſario, aut Epiſcopo. Ratio eſt, quia tali voto non ſubiiciuntur juriſdictione ſpirituali, quæ à Deo, medio eius Vicario, provenire debet. *Ibid. n.7.*

4 Etſi Papa in votis ſolemnibus Religionis diſpenſare poſſit, ut quis deſinat eſſe Religioſus, non poteſt diſpenſare tamen, ut quis manens Religioſus, ſubſtantialibus votis non teneatur: quia ad eſſentiam Religionis illa ſpectant. Lay *l.c.n.8.* ex Nau. &c.

5 Religioſus promotus ad Cardinalatum, vel Epiſcopatum, obſtrictus manet votis eſſentialibus ſuæ religionis: etſi quoad aliquos effectus paupertatis & obedientiæ, exemptus cenſeatur. Deinde, etſi jugo Regulæ abſolutus ſit, quoad culpam & pœnam: tamen ex obligatione moralis honeſtatis, ea ſervare debet, quæ eum decent, & cum eius munere conſiſtunt. Hinc quod habitum, ſui Ordinis colorem deferre debet: etſi quoad figuram, Epiſcopis ſæcularibus ſe conformare poſſit, ut Clemens Octavus conceſſit apud Sanch. *6. mor. c.6.* Imò, ſi Epiſcopatum reſignet vel ob culpam deponatur abſque degradatione: tamen non tenetur ad regularem obſervantiam redire, quia retinet eminentiam Epiſcopalem, ob quam obedientia regulari exemptus fuit. *Ibid.* ex S. Thom. Rodriquez, Sanch. &c. Secùs eſt in Cardinali Religioſo, qui non eſt Epiſcopus, hic enim relicto Cardinalatu, nihil retinet ex dignitate Cardinalitia: ideoque ſi Papa eius renunciationem acceptarit, tenetur redire ad obedientiam regularem ſui Ordinis, Pal. de Lug. *reſp. mor. l 3. d. 12.*

6 Religioſus ad Parochiam promotus, cum votis aſtrictus maneat, tenetur deferre habitum Religionis, Regulamque obſervare in omnibus, quæ cum ſuo munere conſiſtere poſſunt. Idque non tantum ſecundum moralem honeſtatem, ſed ſub obligatio-

P ne

negravis culpæ; ſi ad eam regula obliget. Ita Lay m. *l.4.t.5.c.1.n.* *1*, & 12 Vbi addit; quòd etſi Parochus Religioſus in iis, quæ ad regulam ſpectant, ſubjectus maneat Superiori; jam tamen conſuetudine multis locis obſervari, ut non tantùm in pertinentibus ad diſciplinam Eccleſiaſticam, ſed etiam in pleriſque aliis, ab obedientia Prælati eximatur, & Epiſcopo ſubiiciatur, v. Sylu. Sanchez *l 6.mor,c.6.n.36.*

DUBIUM II.

Quæ requirantur ad valorem profeſſionis religioſi.

Reſp. Ad valorem eius, tres requiruntur conditiones. 1. Eſt qualitas, ſeu aptitudo voventis, ſcilicet, ut juxta Trid. *ſ.35.c* 15. de Regularibus, decimum ſextum ætatis annum expleverit, annumque integrum cum religioſo habitu ſteterit in probatione, nullumque habeat impedimentum. quod per ſtatuta à Pontifice confirmata, in illo Ordine ſubſtantiale eſſe cenſeatur. Azor. *t.1. l.12. c.2 q.6.* & *7.* Rod. *t.2.c 6.*

2 Conditio, conſenſus, & acceptatio expreſſa, vel tacita Prælati Ordinis; per hanc enim Religioni incorporati debet. Idque ordinariè, non tantum cum conſilio, ſed etiam cum Conſenſu Capituli, aut certè majoris aut principalioris partis; ſecundùm cujuſcunque Ordinis ſtatuta. Nau. Leſſ. *c.41.d 7.*

3 Ut Profeſſio ſpontè facta ſit, non cogente gravi metu, qualis eſſet incarceratio, alimentorum ſubtractio, eò quòd in Profeſſionē conſentire noluerit. Itemque metus reverentialis, non quidem ſe ſolo, ſed accedente precum, blanditiarum, & imperii, ſæpiùs repetita importunitate, aut gravi offenſione, aut diu continuata indignatione conſanguineorum; adiunctis etiam minis de Subſidiis negandis, ſi ex Religione egrediatur: hæc enim vel ſingula, vel certè ſimul juncta, conſiderata hominis rudis, timidi, &c. metum iuſtum incutere poſſunt, & Profeſſionem irritare, ut docet Laym. cum aliis *l.4 tr.5.c.5.* Leſſ. *l 2.c.43 d.7.* Vnde reſolvuntur ſequentes Caſus,

1 Is, qui profeſſionem irritam edidit, ex defectu alicujus conditionis ex jam dictis, niſi eam poſtmodum tacitè, vel expreſsè ratificaverit, egredi è religione, & uxorem ducere poteſt: licèt ob evitationem ſcandali; cauſam egreſſus dicere debeat; & ſi ad forum externum cauſa deveniat, defectum Profeſſionis probare: idque intra quinquennium à die profeſſionis, poſt illud enim non auditur, juxta Trid *c.19 ſeſſ. eodem.* Quia præſumitur eam interea ratificaſſe.

2 Quòd ſi tamen ſciret, illam juris præſumptionem falſam eſſe, eò quòd, vel ignorans impedimentum, vel metu gravi, aliave juſta

cauſſ

cauſa impeditus, reclamare intra quinquennium non potuerit; vel impedimentum ſit eſſentiale, ac perpetuum, aut ſaltem ultra quinquennium duret, eo elapſo poteſt reclamare, debetque audiri in judicio, ſaltem extraordinario, vel in integrum reſtitui, ut contra Bon. *de clauſ. d.4 q.2.p.*10. docent Nau. Sanch. *d.37 n.*22. Leſſ. *l.2.c.*41.*d.*7. Azor. *l.*12.*c.*4.*q.ult* Dian *p* 3.*t*.2 *R*.53. Barboſ. in Trid. *ſ*25.*c*.19. *n.* 8. Vbi plures alios citat. & niſi aliud quid impediat, fugere poteſt, ut docet Lay. Qui addit quod ſi fuga ſine gravi ſcandalo, vel incommodo tentari non poſſet, monendum à Confeſſario, ut Profeſſionem tacitè ratificet: quod fiet, ſi profeſſorum habitum proprium deferat, actuſque iis proprios exerceat, cum intentione, quod Profeſſus talis Ordinis eſſe velit, v. Aut. citati, & Dia. *p.*8 *t.*7. *R.*51. ubi ex Trid. *ſ.*25.*c.*19. Probat Epiſcopum de nullitate Profeſſionis, ſine interventione Superioris regularis ſententiam ferre non poſſe, & ſi faciat, fore nullam.

D V B I V M III.

Ad quid teneatur Religioſus vi ſuæ Profeſſionis.

Reſp. Religioſus vi ſuæ Profeſſionis tenetur ad progrediendum aliquo modo in via perfectionis. Quia ex vi Profeſſionis tenetur velle ſervare ſuum ſtatum qui eſt perfectionis, ſive tendentium ad perfectionem (licet ſecundùm ſe non ſit præcepti, ſed conſilii) hoc autem eſt intrinſecè velle tendere ad perfectionem. S Th. 2 2 *q* 186. *art.*1. *&* 2. *& q.*184.*n.*5. Laym. *l.*4.*t.*5 *c.*1.*n* 1. Suàr. *de relig. t.*4.*l t.*4. Bald. *de conſ. d.*7.*c.*6 *ſ.* 5. Vnde reſolves.

1 Religioſus non tenetur actu eſſe perfectus, ſed tantum ſtudere perfectioni. Bald. &c. *l.c.*

2 Tenetur tendere ad perfectionem. 1. Per media eſſentialia. 2. Per vota. 3. Per auxilia ſecundaria, non contemnendo ea. Laym. *l.c.c.*9 *n.*13. 4. Tenetur aliquibus mediis uti: & ſi omnia media abjiciat non eſt in ſtatu ſalutis, Suar. Laym. *l.c.* dicens, ſi nullum Perfectionis ſtudium adhibeat, ſed omnia monita & Regulas negligat, eò quòd ſub mortali non obligent peccare mortaliter. 5. Tenetur ad aliqua opera bona ſupererogatoria, ſive ſpecialiter non præcepta, nec promiſſa: quia alias moraliter loquendo, non poteſt habere debitam intentionem ſalutis Suar *l.c.*

2 Tenetur tendere ad perfectionem, per media ſuæ Religionis (non per alia) hoc eſt ſervando ſuas Regulas, Sanch. *l.*6.*c.*5. *n.*1. *&* 2. Hinc peccat 1 Per contemptum Regulæ, hoc eſt, ſi nolit ſubiici. *Iain n* 6. 2. Si tantum velit ſervare, quæ ſub mortali obligant, quia contemnit perfectionem. *Ibid. num.* 7. 3. Per actum directè contra-

rium, hoc eſt, nolendo Perfectionem: quòd eſſe mortale docet Sanchez *num.* 10. Peliz. & Bard. *l. c.*

4 Si quis non tantùm intendat non eſſe ſollicitus in obſervatione regulæ, ſed etiam nunquam ſervare, etiamſi facilè poſſit, eſt mortale, vel proxima diſpoſitio ad illud, vixque poteſt fieri ſine contemptu formali, Suar. *l. c. n.* 4.

5 Si ex remiſſione animi, & ſine ullo juſto titulo, per directam intentionem, velit aliquam Regulam non ſervare, erit ſaltem levis contemptus, & peccatum veniale, Suar. *l. c.*

6 Frequenter, & ex conſuetudine violare Regulam, eſſe mortale dicit Sanch. *l* 6. *mor. c.* 4 *n.* 18 & 20. Tum quia perturbat religioſam diſciplinam, tum quia ſecundum quoſdam eſt contemptus interpretativus, vel ſaltem probabiliſſimum eius periculum, tenetur autem ſub mortali ita vivere, ut non ſit graviter pernicioſus Religioni, inducendo alios malo exemplo ad Regulæ laxitatem, Sanch. Laym. *l.* 4. *t* 5. *c* 9 Tum quia conſtituit ſe in eo ſtatu, ut tanquam incorrigibilis, ſit expellendus, tenetur autem quiſque ratione votorũ, quibus ſe Religioni addixit, ita ſe gerere ut ſit tolerabilis, & non mereatur expelli, at qui nullum conatum perfectionis adhibendò, Regulas ſine diſcrimine tranſgreditur, reddit ſe intolerabilem, ut debeat expelli, aut ſi toleretur, plurimùm nocet, ergo per accidens & indirectè agit contra Profeſſionem, peccatque mortaliter. San. *c.* 4. *n.* 18 v. Aut. cit.

7 Religioſus Societatis IESU peccat mortaliter, ſi non adhibet diligentiam in cavendis defectibus ob quos ſe dimittendum, vel eiiciendum prævidet; & licet ita dimiſſus, ſit liber in conſcientia, ſi tamen ſit dimiſſus ob fraudem, vel peccata in eum finem commiſſa, irrita eſt dimiſio, utpotè obtenta per dolum dantem ipſi cauſam, (ſicut in matrimonio, & cæteris contractibus) unde ſubjacet pœnis apoſtatarum, Bon. *de clauſ. q.* 2. *p.* 12 § 1.

8 Scholaſticus Soc. IESU, qui pravis moribus, de induſtria dimiſſionem extorſit, vel falſis allegationibus impetravit, nõ eſt liber à votis. Leſſ. *l,* 2. *c.* 40. *d* 15. Sanc. *l.* 6. *c.* 9 *n* 99. Laym, *l.* 5 *t.* 5. *c.* 9. *n.* 13.

DUBIUM IV.

Ad quid Religioſus *obligetur vi votorum.*

Reſp. 1. Religioſus ex voto paupertatis obligatur, ut nihil habeat proprium. Nomini proprii autem intelliguntur bona temporalia pretio æſtimabilia, quorum dominium, vel certè facultatem diſponendi liberam, & independentem, in perpetuum abdicavit. Conſtat *ex cap. Non dicatis,* 12. *q.* 1. *cap. Monachi.*

Di-

Dicitur 1. Bona temporalia, quia retinet Religioſus dominium bonorum ſpiritualium, honoris, famæ, & ſimilium. Item jus eligendi, præſentandi, conferendi regulare beneficium, &c. S. Thom. 2.2. q. 186. art. 7. Sanch. l. 7. c. 18 Leſſ. l. 2. c. 4. d. 5. Laym. l. 4. t. 5. c. 7.

Dicitur 2. (Dominium vel facultatem diſponendi,) propter Religioſos Societatis IESU, qui poſt emiſſa vota, retinent, & acquirere poſſunt dominium radicale bonorum temporalium, non tamen habent jus actuale, de iis pro ſuo arbitrio diſponendi, vel utendi, in cuius abdicatione eſſentia religioſæ paupertatis conſiſtit. Sanch. Laym. l. c. n. 3.

Dicitur 3. (independenter) quia Religioſus, etiam profeſſus, poteſt habere peculium dependens, & revocabile ad nutum Superioris, quod nomine proprii non comprehenditur. Laym. c. 7. n. 12. Unde ſequentes Caſus reſolvuntur.

1 Non repugnat voto paupertatis, quòd Religioſi habeant bona in communi, etiam immobilia. Imò, ſine conſenſu Papæ, non poſſunt ſe obligare communitati, quòd ea nunquam ſint acquiſituri, quia præjudicarent immunitati Eccleſiaſticæ. Lugo, *Reſp. mor. l. 3. d. 8.* Neque poſſunt fructus ſeu reditus à donatore deſtinatos ad ea emenda, applicare ad uſus alios, v. g ſolvenda debita, &c. *Ibid. d.* 10.

2 Non repugnat paupertati, ſi religioſo detur villa, vel alius locus adminiſtrandus nomine Monaſterii, idque in Monaſterii commodum. Imò nec repugnat, ſi detur in commodum, vel incommodum ipſiuſmet Religioſi, aliquod Eccleſiaſticum Beneficium. Quo caſu competit ei adminiſtratio reddituum, quos ad ſui ſuſtentationem, piaſque cauſas applicare poteſt, juxta Canonum conceſſionem: quod reliquum eſt, pertinet ad Eccleſiam, vel Beneficium cui ſervivit: ac conſequenter donationes de reditibus beneficii factæ ab eo in uſus non pios, invalidæ ſunt, & contra juſtitiam, neque accipientes non poſſunt tuta conſcientia retinere. Suar. *t. 4. de Relig. l. 5.* Mol. *d. 276.* &c. communiter. Ratio eſt, quia non habent dominium dictorum redditum, C. Lugo *de juſt. t. 1. d. 4. ſ. 1.* Nihilominus Vading. apud Dian. *p. 8. t. 6. R. 133.* probabile cenſet, quod etſi illicitæ, validæ tamen ſint iſtæ donationes; idemque multò magis de donationibus Epiſcoporum regularium cenſet cum eodem Dian. *l. c. R. 132.* &c. contra Sanc. Suar. &c. Ad Monaſterium verò omnia alia pertinent quæ aliunde, quàm ex Beneficio acquiruntur, niſi ex conſuetudine cedant Eccleſiæ, Nau. Azor. *t. 1. l. 12. c. 10. q. 6. & 7.* Mol. Lay. *l. c.* v. Trid. *ſ. 25. c. 2. de Regul.*

3 Non tantum jure antiquo, ſed etiam poſt Tridentinum, probabile eſt, Religioſo in Monaſterio, vel juxta illud manenti, annuatim aſſignari poſſe reditum, ut ex eo vivat ſuo commodo, & incommodo, revocabiliter tamen ad nutum Prælati. Similiter Monialibus, victum præberi poſſe, ita ut ipſe ſibi labore manuum veſtes comparent. Ita contra Azor. Leſſ. & Molin docent Sanch. *l 7. mor. c. 22.* Tann Laym. *l. 4 c 7.* Qui addit, talem conſuetudinem, ubi viget, non damnandam; probat tamen tolli debere ſi commodè poſſit, monetque, non ſine urgentiſſima cauſa introducendam.

4 Peccat contra paupertatem Religioſus, ſi quid, ſeu domi, ſeu foris, etiam ex iis, quæ ad victum & veſtitum pertinent, ſine Superioris conſeſu expreſſo, tacito, vel præſumpto, accipiat, retineat, abſumat, permutet, alteri donet, vel accommodet. Ita Leſſ. *l 2 c. 4. l. 8 & d. 9. n 79.* Sanch *7. mor. c. 9. n. 53. & c. 2 n 32.* Suarez *to 3. de rel. l. 8 c.* 11. Laym. *l. 4. t. 5 c. 7.* Azor. *t. 1. l. 2. c. 2.*

Dixi, *ſine conſenſu tacito*: quia ſi Prælatus ſciat, ſubditum aliquid accipere, retinere, vel expendere, & non prohibet, cùm facilè poſſit, tacitè conſentire, & approbare videtur. Vnde Sanchez *6. mor. c.* 19. ait, ſi in aliqua religione conſuetudo viget aliqua recipiendi, vel expendendi, ſine licentia, id excuſari per tacitam licentiam Prælati, qui id tolerando; conſuetudinem rationabiliter declarat. Et ſi Prælatus ſubditis donet, vel donari permittat imagines, roſaria, &c ſciens non indigere iis omnibus ad proprium uſum, tacitè facultatem concedere cenſetur, donandi aliis, ut notat Laym Monet tamen Leſſ. talem conſenſum non præſumendum, niſi in rebus parvis, & crebrò occurrentibus.

Dixi 2. *vel præſumpto*: hic enim locum habet, cùm res urget, Superiorque non eſt præſens. Ad hunc autem, ut vult Sanch. & Bonac. non ſufficit quod ſuperior libenter concederet, ſi peteres (alioqui omnes donationes à Prælatis permitti ſolitæ. licerent ſine venia; quod cederet in everſionem diſciplinæ regularis) ſed requiritur, ut ipſe cenſeatur concedere, quamvis non petas, & nolit in iis circumſtantiis te petere. Addunt tamen Suar. & Leſſ. excuſari à mortali, ſi præſumatur affectus Superioris libenter rem conceſſuri, ſi rogaretur. Ratio eſt, quia tunc cenſetur rem habere ex voluntate Superioris, ſaltem virtuali, quæ in illo affectu latet; ideoque ſi Superior tantum ſit invitus quoad modum, venialiter quidem peccari; non tamen contra paupertatem docent Suar. Sanch. Lay. *l. 5 t. 5. c. 7.*

4 Contra votum paupertatis peccat, ſi quid ex rebus in uſum

tuum

tuum conceſſis, in alium uſum expendas, aut culpabiliter amittas vel deſtruas lata culpa. Ratio eſt, quia in iis tantum habet uſum facti, idque precario, quamdiu Superiori videtur, eſtque actus dominii, poſſe rem arbitratu ſuo deſtruere. Sanchez *c.19*. Laym. *n. 6*. Leſſ *n 79*.

5 Idem peccas, ſi quid abſcondas, ut illud liberæ diſpoſitioni Superioris ſubducas. Nec procuratores, Oeconomi, Adminiſtratores, Prælati inferiores, quicquam poſſunt expendere, contra quam Regula ordinis, voluntas Superiorum, vel conſuetudo poſtulat. Ratio eſt, quia non ſunt domini bonorum communium, ſed tantum adminiſtratores Laym. *n 8*. ex S Thom &c.

6 Si Prælatus permittat ſubdito, vt bona, ex quacumque cauſa, aut titulo provenientia, in uſus vanos, turpes, aut illicitos expendat, aut ſuperflua pretioſa, & ſtatum ſuum dedecentia, penes ſe habeat, peccat & Prælatus; & ſubditus contra votum paupertatis; eſtque talis donatio, ſeu alienatio irrita, & reſtitutioni obnoxia. Nauar. Sylu. Val. Mol. *t 2. d. 267* Azor. Leſſ. *d 9*. Sanch. Laym. Quia Prælatus non poteſt dare veniam majorem, quam ipſe habet, ipſe autem cum non ſit dominus, non poteſt bona ſuo arbitrio, & inutiliter expendere, ſed tantùm in Religionis neceſſitatem & utilitatem; v. C. Lugo, *de juſt d. 3. ſ. 7. num. 131*.

Reſp. 2. Religioſus voto caſtitatis obligatur, ut abſtineat ſe ab omni voluntaria delectatione venerea, interna & externa; proindeque ſi quis contra caſtitatem peccet, duo peccata admittit, luxuriæ, & ſacrilegii, Leſſ. & Laym. *c. 8*.

Reſp. 3. Religioſus ex voto obedientiæ, obligatur ad omnia, quæ Superior præcipit, ſecundùm Regulas & conſtitutiones Ordinis, ſive directè & expreſsè, ſive indirectè & implicitè. Et quidem ſi præcipiat in virtute S. Obedientiæ, in nomine Domini noſtri JESUS CHRISTI, vel ſimili forma, tenetur obedire ſub mortali: quia intendit obligare quantùm poteſt; ſub veniali autem, ſi alia forma utatur, vel ſub nullo: quod conſuetudo in Societ JESU approbat. v. S. Th *2. 2. q. 104*. Sylu. Sanch *l. 6 mor c. 1*. Leſſ. *l. 2. c. 41. d. 9*. Laym *c. 9*.

Porrò quæ indirectè pertinent ad Regulam Sylu. & quidam alii ampliant ad illa, quæ faciunt ad pleniorem eius obſervationem. Sanchez tamen arctat ad res valdè neceſſarias, ſine quibus regula commodè ſervari nequit: alioqui enim Superior quaſvis corporis macerationis præcipere poſſet: ordinantur enim ad pleniorem obſervationem Regulæ. Laym. *l. 4. t 5. c. 9*. Leſſ. *l. 2, c. 4. d. 9*. Vnde reſolves.

1 Non tenetur ſubditus obedire in iis, quæ ſunt vel contra Regulam (niſi Superior in ea poſſit diſpenſare, & legitima cauſa diſpenſandi ſubſit,) vel ſupra Regulam, ut eſſent magnæ macerationes (niſi in pœnam, vel ad obligationem votorum neceſſariæ,) vel ut acceptet Epiſcopatum. Dia. *p.6 t.8 R 33.* & alii ſex, vel infra Regulam, ſcilicet vana. (niſi præcipiat ex cauſa, quæ ſit ſecundùm regulam v. g. ut obedientia exerceatur,) nec refert, quòd Regulæ jubeant in omnibus obedire: id enim non de obligatione voti, ſed obedientiæ perfectione intelligitur Ita Suar. San 6. *mor.c.2.* & Lay.

2 Si regula Ordinis ſub peccato obliget, eius tranſgreſſio eſt contra votum, & ſacrilega. Ratio eſt, quia talis Regula non eſt minus præceptiva, quam vox Superioris, & ſubditus promittens obſervationem regulæ eo modo, quo ipſa intendit, ſe obligare cenſetur; proindeque Cartuſianus v.g. carnes edens, vel Franciſcanus feria ſexta non jejunans & contra obedientiam, & contra temperantiam peccat S. Th. *in 2 d.44 q.2.art.3.* Val. Sanc. *6.mor.c.1.&* 4. Vaſq Rodr. Laym. *l.c.n.6.* Eſcob. &c.

3 Si regula ſub peccato non obligat, tranſgreſſor illius non peccat contra votum obedientiæ. Ratio eſt, quia talis regula non continet propriè præceptum, ſed tantum eſt ordinatio, ſeu monitum, obligans tantùm ad pœnam, ſi imponatur. S. Th. Lay. *l.c.&c.* Hinc nec tranſgreſſio illius, ex rationabili cauſa, & bono fine, ſeu ex motivo virtutis facta, v. g. ſi extra tempora loquatur cum ſocio, ut mœſtum conſoletur, eſt peccatum; erit tamen veniale, ſi ex negligentia, torpore animi, aliove inordinato affectu fiat Lay *l.c* Quem ut plurimum concurrere, adeòque rarò omni culpa vacare, putant Val. Sanc. & Suar Qui addunt, quòd ſi quis frequenter & quaſi per conſuetudinem regulam tranſgrediatur, religioſam diſciplinam graviter perturbet, eaque ex cauſa in periculo expulſionis ſe conſtituat peccet mortaliter Lay. *l.5.c.9.* Sanc. *n 18.*

4 Etſi Capitulares novum ſtatutum condere poſſint, quo ipſi, aliique poſt modum profeſſioni edituri, obligentur; ante tamen profeſſi, qui in illud non conſenſerunt, eo non obligantur, ſi ad regulam Ordinis non directè nec indirectè ſpectet. Laym. *l.c.n.10.* Niſi tamen ſtatutum fiat in Capitulo Generali, vel ſaltem provinciali (juxta cuiuſque Ordinis inſtitutum) concurrente majore parte ſuffragiorum; & non ſint regulæ difformes. v. Eſc. *de leg. E.1 c.2. n.15.* Ratio eſt, quia quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari, juxta *reg.39.* in *6.* Addunt Lay. & Sanc. ex Sylu. & Az. *t 1.l 13.c. 21.q.19.* Leſſ. *l.2.c.41 n.22.* nec Pontificem poſſe Religioſos cogere

ad

ad arctiorem vivendi rationem, quam inſtituti prima forma poſtulat. Quia obligatio obediendi, etiam Pontifici, provenit ex voto, quod factum fuit, ſecundùm proprium regulæ inſtitutum. Si tamen regulæ reformatio neceſſarium medium eſſet ad Ordinis conſervationem, ad eam Prælatus cum Capitulo, multoque magis Pontifex, illos cogere poteſt, quando ad hoc ſe implicitè quiſque obligaſſe cenſetur. Sylu. Leſſ. Sanchez, Lay *ll. cc.*

5 Etſi conſuetum non ſit nec conſultum ; ut Prælati ſub peccato præcipiant actus internos : probabile tamen eſt fieri poſſe, ut docent Lay. Suar. &c. Ratio eſt, quia veriſimile eſt, quod aliqui religioſi ad id ſe obligare intendant, cum ſe quaſi holocauſtum Deo tradant.

Quæres An ſubditus teneatur obedire, ſi dubitet, utrum ſit res licita, quam Prælatus iubet, vel juſta cauſa imperandi.

Reſp. 1. Communiter teneri quia tunc melior eſt conditio Superioris, qui eſt in poſſeſſione poteſtatis præcipiendi : in dubio autem nemo ſpoliandus eſt jure , quòd habet. Nec dicas , ſubditum etiam eſſe in poſſeſſione libertatis, cùm habeat debitum parendi.

Reſp. 2. Non teneri ſi grave damnum obediendo timeat. Ratio eſt, quia in dubio favendum eſt reo, eique de cujus damno agitur. Etſi enim ſubditus non ſit in poſſeſſione libertatis, eſt tamen in poſſeſſione juris, quo poteſt ſe à periculoſis rebus conſervare. Leſſ. San. *4. mor. c.* aliique.

D V B I V M V.

Qui poſſint, vel teneantur ingredi Religionem?

Reſp. 1. Omnes illi, & ſoli poſſunt ingredi religionem: qui ſunt ſui juris; nec aliis obſtricti : qui verò aliis obſtricti ſunt , non poſſunt ſine eorum conſenſu. Leſſ. *l. 2. c. 41. d. 3.*

Vnde 1. Non poſſunt ingredi religionem impuberes, quia ſubſunt parentibus, vel tutoribus, quoad vitæ diſpoſitionem. 2. Nec filii, ſi parentes ſine illis ſe alere nequeant. Lay. *l. 4. t. 5. c. 4. nu. 13.* Nec ſervi, ſine conſenſu dominorum. 4. Nec qui decepit virginem, ſub promiſſione matrimonii. 5. Nec is , qui non eſt ſolvendo creditoribus, modo in ſeculo manendo, poſſit intra paucos annos ſolvere, D. Thom. tamen Sylu. Fumus V. *Relig. 0.* & alii putant, illum poſſe bona præſentia cedere creditoribus ; quia perſona hominis liberi non eſt pro pecunia obligata. 6. Nec Epiſcopus, ſine conſenſu Papæ, cui juramento ſe obſtrinxit ; præterquam quòd ſit obſtrictus ſuæ Eccleſię , ſicut maritus uxori. 7. Nec conjuges poſt matrimonium conſummatum , niſi vir per vim conſummaſſet, ante expletos 2, menſes, qui eis à jure conceduntur , aut

aut niſi alter conjugum commiſſit adulterium, tunc enim innocens ingredi poſſet.

Reſp. 2. Qui vovit Religionem, tenetur ingredi ſecundum ſequentes regulas.

1 Non tenetur, imò nec poteſt licèt ingredi Ordinem, in quo collapſa eſt diſciplina regularis, idque ob periculum perverſionis. Lay. *l.4.t 5 c.6.n.3.*

2 Qui vovit laxiorem; licitè ingredietur ſtrictiorem, non tamen contrà, quia minus præſtaret, quàm promiſit. Quòd ſi tamen profiteatur in laxiore, valida eſt profeſſio, & liberatus à voto ſtrictiorem ingrediendi. Ratio eſt, quia votum ſolemne, quo fit perſonæ traditio, & Religione jus in perſonam acquiritur; derogat priori voto ſimplici per quod nullum tale jus Religioni ſtrictiori erat acquiſitum. Lay. *l.c.* ex S. Tho. &c.

3 Is qui vovit experiri Religionem ſtrictiorem, poteſt id commutare in votum profitendi, & perſeverandi in laxiore. Ratio eſt; quia hoc melius eſt. Lay. *l.c.* Sanch. &c.

4 Profeſſio licentiam tranſeundi ad Ordinem laxiorem Epiſcopus, vel Prælatus Ordinis exemptus cum conſenſu Capituli diſpenſative ex juſta cauſa dare poteſt, Laym. *l.c.l 2.c.42 n.102.* Sanchez *6. mor. c. 7.*

5 Profeſſus ad Ordinem ſtrictiorem, petita, licèt non concesſa, Prælati ſui licentia, ex juſta cauſa tranſire poteſt. Quod addo, quia hujuſmodi tranſitus, ſine cauſa temerè fieri non debet. Quod ſi fiat, ſpectanda eſt auſteritas circa ſilentium & ſolitudine, idque non tantum ſecundum inſtitutum Regulæ, ſed etiam ſecundum obſervationem præſentem. Probatur *ex c. licet de Regularibus, v.* Laym. Leſſ. Sanc. *ll. cc.* Ex dictis reſolvuntur hi Caſus,

1 Canonici regulares ad Monachos tranſire poſſunt, non contra cùm Religio Monachorum auſterior ſit, Lay. *l.c.*

2 Profeſſus Regulam ſtrictiorem, ſi ea non ſervetur, in ſuo Monaſterio, aliove eiuſdem Ordinis, nec ſit ſpes reformationis, poteſt tranſire ad laxiorem, in quo Regula ſervetur; ita ut conſiderato præſenti ſtatu ducat vitam ſtrictiorem. Lay. *l.4.t 5.c.20 n.10.* ex Sanc. Rod. &c.

DUBIUM VI.

Ad quid teneantur Religioſi eiecti, & fugitivi.

Suppono, Religioſum juſtas ob cauſas è Religione expelli poſſe. 1. Si in gravi vel pernicioſo crimine exiſtens, notoriè incorrigibilis appareat: in quo tamen caſu Moniales perpetuo potius carceri mancipan-

cipandas, quam eiiciendas, putat Sanch. *l 6.mor.c.9.* 2 Si, ob criminis infamiam, ſine gravi Ordinis damno, tolerari nequeat. 3. Si in admiſſione reticuerit impedimentum, vel eſſentiale, vel ſaltem admodum grave. v. g. lepram, &c. ut docent. Nau. Sà, v. *Religio n.* 34. Sanch. *6. mor. c. 4. n. 56.* Ratio eſt, quia in re admodum gravi decepit, ita ut fraus dederit cauſam admiſſioni. Vide Dian. *p. 9. t. 9. R.* 57. ubi docet, quòd licèt hactenus ex communi ſententia Sa. Suar. Azor. Rodrig. &c. Religioſi propter delictum aliquod grave, etiam ſemel perpetratum potuerint expelli, jam tamen propter declarationem Urbani VIII. editam anno 1624. per nulla privilegia poſſint expelli è Religione, (excepta Soc. Jeſu) niſi ſint incorrigibiles, tales autem non cenſeantur, niſi unius anni jejunio, & pœnitentia in carcere ſint probati.

Hoc ſuppoſito Reſp 1. Profeſſus è Religione ob culpam eiectus, manet Religioſus, votiſque adſtrictus. Lay *l. 4. t. 5. ca. 13.* ex communi unde reſolvuntur hi Caſus.

1. Eiectus, rerum, quas acquirit, uſum, & adminiſtrationem tantùm ſibi vindicare poteſt, non autem dominium; neque illud acquiritur Monaſterio, cujus non eſt membrum amplius, ſed Eccleſiæ in qua Beneficium habet, vel Papæ, ſi Beneficium non habet, & exemptus eſt. Quòd ſi non ſit exemptus, Epiſcopo loci. Laym. *l. c.* ex Mol. & Leſſ.

Dixi *Eiectus*: quia fugitivos, & apoſtatas, iis exceptis quæ ex Beneficio Eccleſiaſtico accepta ſunt, Monaſterio acquirere verius eſt, ſi illud dominii in communi capax ſit; ſin minus, Sedi Apoſtolicæ. Ratio eſt, quia Monaſterium, inſtar ſervorum, eos vendicare, & reducere poterat Lay. *l. c.* Azor. Sylu. &c.

2 Eiectus per culpam, non omnino ſolutus eſt voto obedientiæ, etſi eius executio magna ex parte ceſſet, quia caret Superiore à quo dirigatur. Debet tamen illud ſervare in præparatione animi, ſi recipiatur. Lay. *l. c.* ex Nau. & Leſſ.

3 Idem à reliquis monaſticis obſervantiis, & regulis, ut à jejuniis vigiliis delectu ciborum, & ſimilibus liber eſt, Lay. *l. 4. t. 5. ca. 13.* Sà *n. 40.* Nauar. & alii, contra Leſſ. Sanch. &c. Ratio eſt, quia talium obſervatio non comitatur ſimpliciter profeſſionem votorum ſubſtantialium, ſed ſtatum regularem, è quo ille eſt expulſus.

4 Etſi non ſit improbabile, quod docent Nau. & Azor. probatq; Rodr. eiectum tuto manere extra ſuum Ordinem, nec teneri receptionem petere, eo quod juſtæ ſententiæ ſuæ eiectionis ſe conformare poſſit, contrarium tamen communius eſt, & probabilius. Ratio

lius; Ratio eſt, quia cùm ſit obligatus votis, tenetur ſe qualificare ut tota ſua convenienter profeſſionis exequi poſſit. Quę ratio magis probat, ſi ordo ipſum revocet. Lay. *l. c. n. 6.* ex Sylu. Sanch. & Leſſ.

5 Eiectus poteſt tuto in ſeculo manere, ſi in Monaſterio non recipiatur: niſi religionem laxiorem inire malit; quia aliam non vovit; neque per ipſum (ut ſuppono) jam ſtat, quominus in ſua recipiatur, ita Rodr. Laym. &c. *l. c.* Vbi addit, prælatos poſſe aliquem ſub conditione eiicere, ut vel aliam religionem intret; vel ad ſuam revertatur, imo etiam Ordinarii locorum eiectos ad hoc cogere poſſunt. Ratio eſt, quod tales non ſine periculo, & ſcandalo aliorum in ſeculo vivant. Vide Laym. *l. c. d. 8. & 9.*

Reſp. 2. Prælati ordinum fugitivos, & apoſtatas requirere tenentur, ſi abſque gravi Ordinis damno poſſint, & non omnino incorrigibiles videantur. Sanch. *l. c.* Ratio prioris partis eſt; quia jure divino, & naturali tenentur Prælati, proſpicere eorum ſaluti. Ratio poſterioris eſt, quia ſi ob juſtam cauſam poſſint eiici, ob eandem etiam poſtquam malitioſè exiverunt, poterunt non recipi. Laym. *l. c. n. 7.* Sanc. &c.

Dixi, *fugitivos, & apoſtatas*; quia per ſententiam juſtam eiectos, etſi ſe correxerint, neceſſario recipiendos negant Sanc. *l. c.* & Azor. *l. 12. c. 17.* Affirmant Nau. Mol. *t. 1. d. 140.* Leſſ. *l. 2. c. 41. d. 15.* Vtrique probabiliter.

Quæres, An profeſſus in uno Monaſterio poſſit cogi, ut ſe transferat ad aliud.

Reſp. Poſſe, ſi plura Monaſteria faciant unum corpus ſub uno capite; ſecus, ſi ſingula ſubſint ſuis ſuperioribus ſua Epiſcopo, vel immediate ſub Papa. Ratio eſt, quia non vovit obedientiam, niſi in hoc conventu. Lay. *l. c. n. 10.* Vide etiam Sanch. *lib. 7 mor. c. 32.*

CAPVT II.

De Statu Clericorum.

CLerici generaliter dicuntur illi, qui ſacris Ordinibus, vel prima ſaltem tonſura ſunt initiati. Ad quorum ſtatum cum multa pertineant, de quibus alibi agendum, hic agemus de beneficiis Eccleſiaſticis, Horis Canonicis, & aliis paucis.

DVBIVM I.

De Beneficiis Eccleſiaſticis.

ARTICVLVS I.

Quid, & quotuplex Beneficium Eccleſiaſticum.

Reſp. 1. Beneficium Eccleſiaſticum eſt jus perpetuum, percipiendi fructus ex bonis Eccleſiæ, propter officium aliquod ſpiri-

tuale

tuale, authoritate Eccleſiæ conſtitutum, ita Laym. *l.4.t.2.c.1.* Leſſ. *l.2.c.35 dub.1.*

Dicitur 1. *jus perpetuum* : ad excludendam Vicariam, & Commendam temporalem; quæ non ſunt Beneficia, de quibus Canones loquuntur.

Dicitur 2. *propter officium*; quia in Beneficio duo jura à ſe mutuò ſeparabilia diſtinguuntur, 1. Eſt jus ſeu poteſtas exercendi muneris ſpiritualis, eſtque ſimpliciter ſpirituale. Alterum eſt jus percipiendi redditus Eccleſiaſticos : quòd etſi ſecundum ſe ſit temporale : quatenus tamen fundatur in officio ſpirituali eique annexum eſt, ſpiritualitatem aliquam participat.

Dicitur 3. *Authoritate Eccleſiæ, &c.* quia ſolius Prælati eſt, officia in Eccleſia inſtituere, eiſque proventus Eccleſiaſticos annectere; ipſiuſque eſt reſpicere, quot, & qualibus miniſtris Eccleſia egeat.

Reſp. 2. Beneficium dividitur, 1. In ſeculare, quod pro ſecularibus, & regulare, quod pro regularibus eſt inſtitutum. Vnde ſine diſpenſatione, nec ſeculare regulari nec contra conferri poteſt. Porrò omne beneficium præſumitur eſſe ſeculare, niſi probetur eſſe regulare, vel ex prima ſui inſtitutione, vel per poſſeſſionem pacificam 40. annorum per eam enim ex ſeculari fit regulare, & contra.

2 Beneficium aliud eſt Duplex, aliud Simplex. Duplex dicitur, quod eſt cum adminiſtratione, ut Papatus, Epiſcopatus, & omnia quæ dicuntur dignitatis, hoc eſt, quæ habent præminentiam, cum juriſdictione in foro externo, ut Præpoſitura, Decanatus, Archidiaconatus, Abbatia, ſive ſecularis, ſive regularis, Prioratus clauſtralis. Item Perſonatus, qui eſt eminentia in Eccleſia, ſine juriſdictione, v.g. locus honorificus in choro, in proceſſionibus, ſuffragiis ferendis, ut Cantoria, & ſimiles. Item beneficia quæ dicuntur officia, habentque adminiſtrationem rerum Eccleſiaſticarum, ſine juriſdictione, ut Cuſtos, Theſaurarius. Primicerius, Archipresbyter. Denique Duplicia dicuntur, beneficia curata; hæc enim omnia duplici onere, & cura conſtricta cenſentur; cùm præter recitationem precum omnibus communem habeant aliquam adminiſtrationem, & eminentiam. Simplicia dicuntur, quæ tantum ſunt inſtituta ad officia divina obeunda, neque adminiſtrationem, vel eminentiam ſingularem habent, ut Canonicatus, ſive ſeculares, ſive regulares, Capellaniæ, v. Laym. *l.c.* & Leſſ. *l.2.c.34 d.2.*

AR-

ARTICVLVS II.

Quomodo acquirantur, & conferantur Beneficia.

Reſp. 1. Beneficia Eccleſiaſtica uno ex tribus modis, communiter acquiruntur. 1. Per electionem, v.gr canonicorum, vel etiam poſtulationem (quæ eſt electio eius, qui non erat de Capitulo, vel de jure non erat pax) & confirmationem Superioris ſi electum vel poſtulatum idoneum eſſe intelligat. 2. Per præſentationem Patroni præviam, & inſtitutionem ſubſequutam, à Prælato Eccleſiæ factam, ſi præſentatus ſit idoneus. Etſi verò Patronus præſentato jus ad rem conferat, ita ut Beneficium alteri conferri nequeat, jus tamen in re, & collatio beneficii per inſtitutionem datur. 3 Per collationem liberam, quando beneficium ſolo jure Prælati datur, nec Patronatus jure ſubeſt: Vnde etiam Beneficia ex modo conferendi, dividuntur in Electiva, Patronata, & Libera.

Reſp. 2. In qualibet diæceſi Epiſcopus eſt proprius collator Beneficiorum: niſi ex legitima præſcriptione hoc jus alteri competat. ſupremus autem, & univerſalis collator omnium Beneficiorum non patronatorum, eſt Papa. Leſſ. *l.2.c.35.d* 10. Ratio prioris eſt quia Epiſcopus in ſua diæceſi eſt moderator ſacrorum: ergò ipſius eſt Officia ſacra conferre. Ratio poſterioris eſt, quia Papa eſt ſupremus diſpenſator bonorum Eccleſiaſticorum, & Ordinarius Ordinariorum. Poteſt autem Papa tribus modis Benefi.ia conferre. 1. Jure præventionis 2. Jure concurſus 3. Jure devolutionis, de quibus, v. Leſſ. *l.c.* ubi notat jure præventionis, & concurſus, ad vitandas lites rariùs Papam uti; imò per concordata Germaniæ inter Sedem Apoſtolicam, & Fredericum Imperatorem, per conſtitutionem Nicolai V. quæ incipit (*Ad ſacra, &c.*) alterni tantum menſes Papæ collationi reſervantur. ſcilicet Januarius, Mart. &c. reliqui verò ordinariis collatoribus relinquuntur. Imò ſi per tres menſes à die notæ vacationis, in loco Beneficii nulla diſpoſitio vel gratia Papę appareat Ordinarius conferre poteſt. Similiter mortuo Papa, quandiu Sedes vacat. Leſſ. *l.c* Lay. *c.20.* Quod ſi autem Pontifex, & ordinarius eodem die idem Beneficium diverſis contulerint, & neutrius collationis prioritas appareat præferendus eſt, qui invenitur in poſſeſſione, quia pro eo jus præſumit. Si neuter eſt in poſſeſſione, præfertur proviſus à Pontifice ob dignitatem proviſoris. Barb. & Bard. *d.6.ſ.9.§ 10. ex ea. Si à Sede.* Denique ſi ultima nocte menſis Epiſcopalis beneficium cœperit vacare, in dubio utrum ante, an poſt mediam noctem, qua incipit menſis Papalis, ſi nemo ſit in poſſeſ-

poſſeſſione, nec ulla proviſio, præſumptio juris eſt pro Ordinario: Gonz Barb Bard. *d* 9. *t* 6. *ſ* 11.

Quæres 1. Quid, & quotuplex ſit ius Patronatus?

Reſp. 1. Eſſe poteſtatem præſentandi ad Beneficium Eccleſiaſticum vacans. Reſp. 2. Eſſe duplex, ſcilicet jus patronatus Eccleſiaſtici, quod alicui competit, quia ex bonis Eccleſiaſticis, & jus patronatus laici, quod alicui competit, quia ex bonis patrimonialibus Eccleſiam fundavit, vel dotavit, vel erexit. Laym. *l.* 4 *t.* 2. *c.* 13. *n.* 2. & 4.

Quæres 2. Quando patronatus teneatur preſentare, Beneficio vacante?

Reſp. Si patronatus ſit laicus teneri in 4. menſes. Si Eccleſiaſticus intra 6. intra quos niſi fiat præſentatio, Beneficium ſit liberum, eiuſque diſpoſitio pro eo vice devolvitur ad eum, cuius eſt inſtituere præſentatum.

Quæres 8. Quid faciendum, ſi multi præſententur?

Reſp. 1. Si patronus, qui antea præſentavit Petrum, preſentet poſtea Paulum, velitque hinc preferri, poterit Prelatus inſtituere utrũ maluerit, ſi patronatus ſit laicos; quia tunc preſentatio ſecunda non facit irritam primam, nec contrà. Si tamen patronatus ſis Eccleſiaſticus, prior tempore erit prior in jure, ex *Cum auth. de jure patronatus*.

Reſp. 2. Si ex duobus patronis, alter Petrum, alter Joannem preſentet, poteſt collator conferre utimaluerit. Imò juxta Syl. Epiſcopus tunc tertio conferre poteſt, eò quòd patroni non conveniant.

Reſp. 3. Si multi patroni inter ſe ſint diſcordes, inſtituendus, in quem plures conveniunt, v. Leſſ. *l. c. d.* 8. Lay. *l. c.*

ARTICULUS III.

Quæ intentio, & qualitates requirantur Beneficium accipiendum.

Reſp. 1. Vt Beneficium aliquod validè, & licitè obtineatur, requiritur, ut ſit perſona capax, & habilis, hoc eſt, ut ſit Clericus non illegitimus (cum quo tamen Epiſcop. diſpenſare poteſt ad Ordines minores, & Beneficium ſimplex, cui Ordo maior non eſt annexus) non irregularis, non excommunicatus, non improbus, aut facinoroſus, ut habeat ſcientiam competentem ad munus Beneficio annexum, & ætatem legitimam, niſi diſpenſentur, ſcilicet pro Beneficio ſimplici annos 14. ſufficere tamen 14. inchoatum, docet Dian. *p* 3. *t.* 6. *R* 64. ex Azor. & aliis 5. pro eo quod Subdiaconatum requirit vigeſimum primum, pro eo quod Diaconatum 22. pro eo quod Sacerdotium vigeſimum quartum inchoatum. Colligi-

ligitur ex Trid. ſeſſ. 22. 25. &c. in his tamen, & ſimilibus caſibus, multi excuſantur, vel quia illud jus ubique non eſt receptum, vel quia bona fide tres annos fuerunt in poſſeſſione, quæ veluti uſucapionem, & dominium parit. Ita Leſſ. d. 10.

Reſp. 2. Qui recipit Beneficium quodcumque habens annexum Ordinem ſacrum, tenetur habere voluntatem, ſaltem conditionatã, clericandi, & ſacrum ordinem accipiendi intra tempus à jure requiſitum. Laym. c 14. Leſſ. l. 2. c. 34. d. 26. Ratio eſt, quia ſuſcipiens officium, cui obligatio eſt annexa, omni modo ſe habilitare tenetur. Imò ſi curatum ſeu parochiale eſt, habetque intentionem ſacerdotium intra annum non ſuſcipiendi, ſed parochiam dimittendi, non tantum mortaliter peccat, ſed etiam ipſo iure eſt privatus; & ad fructuum reſtitutionem tenetur, ut patet ex c. *Commiſſa*, §. 7. *de elect.* in 6. Quòd ſi tamen mutata voluntate, ante finem anni Sacerdos fiat, fructus retinere poteſt; imò, & Epiſcopus diſpenſare poteſt, ut Vicario ſubſtituto, ſtudiis per ſeptennium vacet.

Dixi 1 *Habens annexum ordinem ſacrum*: quia ſi is non ſit annexus, & Beneficium ſit ſimplex, licet illud acceptet animò fructus lucrandi, & deindè uxorem ducendi, non niſi venialiter peccat ſi alias officio ſuo ſatisfaciat ut docet Laz *c*. 17. Sanch *7 de matr d*. 45. Vaſq. Ratio eſt, quia illa perverſio ordinis non videtur gravis, nec iure vetatur, ideoque ad nullam fructuum reſtitutionem tenetur. Vnde Garzias *p*. 3. *cap* 4 *num*. 42. talem ab omni culpa excuſat.

Dixi 3. *Voluntatem ſaltem conditionatam*: quia, ſi ex juſta cauſa poſtmodum ſtatus Clericalis minus illi convenire videatur, poteſt animum mutare, etiamſi Beneficium ſit curatum (v. gr. ſi primogenitus familiæ, aut frater unicus ſine liberis decedat) ſi optimum matrimonium ad conſervationem familiæ nobilis, vel ad lites graves ſopiendas neceſſarium, offeratur. Ratio eſt; quia non eſt mens Eccleſiæ, ita ad Eccleſiaſticum ſtatum obligare, ut hæc, & ſimilia bona impediantur. Lay. l. c.

ARTICVLVS IV.

An liceat habere plura beneficia.

Reſp. Plura beneficia poſſidere, non eſt res ſimpliciter intrinſecè mala, nec omninò indifferens, ſed ſpeciem mali præferens; imò ordinariè illicita, & naturali juri repugnans, (ſi talia ſint quorum unum ad honeſtam ſuſtentationem ſufficiat) niſi juſta cauſa ex circunſtantia cohoneſtetur. Ita fere Laym. *l*. 4. *t*. 2. *c*. 8. *n* 2. ex D. Thom. Leſſ. Azor. &c. comm. Quia ut docet Trid. *ſeſſ*. 24. pluralitas huiuſmodi magnam inordinationem involvit, dum minuitur cultus divinus,

tes Eccleſiæ ſuſtentatione privantur. Hinc beneficia diſtinguuntur in incompatibilia primi generis, in quibus accepta pacifica poſſeſſione ſecundi, vacat prius; qualia ſunt plura beneficia curata; item plures dignitates, perſonatus, duo beneficia uniformia ſub eodem tecto, & incompatibilia ſecundi generis, quæ etſi ſine peccato circa diſpenſationem obtineri nequeant: primum tamen altero obtento non vacat; qualia ſunt beneficia reliqua reſidentiam poſtulantia, v.g. Canonicatus duo diverſarum Eccleſiarum; in quibus recepta eſt conſtitutio Trid. *ſ.24.c.12. de reform.* ut non liceat ultra tres menſes Canonicis ab Eccleſia abeſſe. Vnde Laym. *c.8.n.6.* docet, Canonicatus in Cathedralibus Eccleſiis Germaniæ, quæ ex immemorabili conſuetudine requirunt, tantum reſidentiã medii anni, vel tres menſium, inter compatibilia beneficia numeranda.

Dixi *niſi juſta cauſa cohoneſtetur*; quia qui per diſpenſationem plura beneficia obtinuit, niſi juſta cauſa ſubſit, in conſcientia non erit tutus, ſed tenebitur alterum reſignare, ut docet Leſſ. *num.*124.

Porrò juſta cauſa diſpenſandi erit, evidens neceſſitas & utilitas Eccleſiæ, & quandoque etiam prærogativæ, & merita perſonæ, v. g. inſignis nobilitas, dignitas, ſcientia, authoritas, virtus, &c. modò caveatur, ne beneficiorum coacervatio, facta etiam ob prærogativam perſonæ ad privatum tantùm, & non ad commune bonum referatur. Imò ſine diſpenſatione plura beneficia, ſequentibus caſibus haberi poſſunt.

1 Si utrumque adeò ſit tenue, ut neutrum ſufficiat ad ſuſtentationem, modò utrumque ſit ſimplex, nec reſidentiam requirat;

2 Quando Parochia eſt annexa Canonicatui, eique acceſſoria; tunc enim utrumque per modum unius poſſidetur, ita tamen ut teneatur Vicarium perpetuum in Eccleſia alere.

3 Quando beneficia legitimè ſunt unita.

4 Quando alius idoneus, & dignus non reperitur.

5 Quando unum beneficium habetur in titulum, alterum in Commendam non perpetuam, ſed aliquot menſes, donec de idoneo provideatur. Ita Reg. ex Sylu.

Quæres. An & quomodo clerici teneantur ad reſidentiam?

Reſp. 1. Epiſcopos, Parochos, eoſque qui curatum beneficium habent, iure divino teneri. Nec ſufficit, ſi per alios adminiſtrent; niſi majus bonum urgeat: quia contra rationem eſt, ut hic officium & fructus, alter onus habeat. Bonac. *t.1.d.5. de obl benef. p.1.*

Reſp.2. Ita teneri ad reſidentiam, ut ſi Epiſcopi intra annum ultra tres, & Parochi ultra duos menſes abſque legitima cauſa, per Epiſcopum cognita & approbata, abſint, mortaliter peccent, & fructus non faciant ſuos. Ita Trid. *ſeſſ 23. de reform. c.1.* Bonac. *v.t. e.* Notat autem Dian. *p 9.t.7. R* 53. ex Bord. ſupradicta etiam habere locum in Superioribus, ſive Prælatis regularibus, ideoque eos teneri tempore peſtis, etiam cum periculo, ſuis aſſiſtere.

Reſp.3. Qui in Eccleſiis Cathedralibus, vel Collegiatis, obtinent dignitates, Canonicatus, præbendas, vel portiones, ſi intra annum ultra 3. menſes abſint, primo anno media parte fructuum, ſecundò verò anno omnibus fructibus, quos illo anno lucrati ſunt, privandos. Quæ tamen pœna eſt ſententiæ ferendæ, non latæ, ut conſtat ex Trid. *ſ.24.c.10.*

Reſp.4. Cauſas à reſidentia excuſantes eſſe. 1. Doctionem Theologiæ, vel Juris Canonici; neque ad hoc licentiam Prælati, aut Epiſcopi requiri; requiri autem ad doctiones literarum humaniorum, & Philoſophiæ, niſi contrarium habeat conſuetudo. 2. Studium Theologiæ vel Juris Canonici: id enim per 5. annos etiam excuſat. 3. Obſequium Papæ, vel Epiſcopi, ad Eccleſiæ utilitatem. 4. Licentiam legitimam, ex quavis alia juſta cauſa. 6. Honeſtam conſuetudinem, ubi diſpoſitio Concilii non eſt recepta. v. Bon. *l.c.*

Reſp.5. Qui abſque juſta cauſa abeſt, peccat mortaliter, non tamen tenetur ad reſtitutionem fructuum, ſi officio ſatisfecerit, niſi ad eam condemnetur, vel niſi id aliquo jure ſit expreſſum.

Reſp. 6. Eos, qui ex legitima cauſa abſunt, non lucrari diſtributiones, juxta Trid. niſi tamen abſint ad curanda negotia Eccleſiæ, ex commiſſione Capituli vel omninò involuntariè, ob morbum, captivitatem, injuſtam excommunicationem, &c. v. Leſſ. *l* 2. *c.*34. *d.*29.

ARTICULUS V.

Quibus modis Beneficia amittantur?

Reſp.1. Beneficia quatuor modis amittuntur. 1. Per mortem beneficiati. 2. Ex diſpoſitione juris, idque vel propter alterius Beneficii incompoſſibilis conſecutionem, vel per profeſſionem religioſam, vel per contractum matrimonii, vel per commiſſionem criminis (v.g. hæreſis, ſchiſmatis, ſodomię ſæpiùs exercitæ cui amiſſio Beneficii ipſo facto eſt annexa, ut vid. apud Leſſ. *l.* 2. *c* 34. *d.*34. 3. Per ſententiam judicis. 4 Per liberam reſignationem de qua.

Reſp.

Reſp. 2. Reſignatio eſt ſpontanea proprii beneficil dimiſio, facta coram legitimo Superiore id acceptante. Eſtque duplex, ſcilicet tacita, quæ fit ex juris diſpoſitione, ut dum quis religionem profitetur: & expreſſa, quæ rurſus eſt duplex, ſcilicet Pura, quæ fit ſine conditione & pacto appoſito, contra Ordinario, qui Beneficium cuilibet alteri conferre poteſt, & Conditionata, ſeu in favorem; eaque vel eſt Simplex in favorem, ut quando fit abſque reſervatione, vel eſt qualificata, quando ſcilicet fit reſervato ſibi jure regreſſus, vel penſione, vel fructibus aliquibus, quæ ob ſimoniam juris humani, nonniſi in Pontificis manibus fieri poteſt. Et quamvis verius ſit, etiam reſignationem ſimplicem in Pontificis manibus faciendam, cùm alioqui periculum ſit, ne Beneficiorum reſignationes ſpeciem quandam hæreditariæ ſucceſſionis acquirant, quod iura Canonica deteſtantur: probabile tamen eſt, in manus Ordinarii fieri poſſe; eò quod permutatio in eius manibus fieri poſſit. Idque à fortiori verum eſt, ſi fiat ſine modo obligatorio; quamvis addita deprecatione, ut perſonæ certæ conferatur Idque obſervari poteſt; ubi non eſt recepta Bulla Pii V. quamlibet perſonæ ſucceſſuræ deſignationem prohibens, quam citat Lay. hic c. 17.

Porrò ut reſignatio conditionata valida ſit requiritur. 1. Vt Beneficium ſit reſignantis, cum reſignatio ſit juris ſui dimiſſio. 2. Ut fiat liberè. 3. Ut fiat in manibus eius, qui poteſt admittere ſcilicet Pontificis, Ordinarii, Collatoris. vel Inſtitutoris, juxta dicta. 4. Vt acceptetur à Prælato, in cujus manibus fit: quia ſine acceptione jus ſuum reſignans non perdit. 5. Vt conferatur illi, in cujus favorem cum clauſula conſueta, *nec aliter, nec alias* eſt reſignatum. 6. Vt is, cui confertur, acceptet: alias enim reſignans non perdit beneficiũ, propter clauſulam, *non aliter*. 7. Requiritur conſenſus Patroni, vel electorum, prout beneficium eſt patronatum vel electivum. 8 Si reſignans ſit infirmus, ut à reſignatione ſupervivat 20. dies: alias enim per obitum vacare cenſebitur. 9. Vt ſi reſignatio fiat in curia Romana, inter 6. menſes à ſupplicatione oblata computandos, in loco beneficii publicetur: ſin autem extra curiam, intra menſem: alioqui ſi contingat reſignantem mori, antequam reſignatarius cepit poſſeſſionem, beneficium vacare cenſebitur. Leſſius & Laym. c. 17.

Reſp 3. Permutatio beneficiorum, quæ eſt quædam ſpecies conditionalis reſignationis, fit cùm duo beneficiati, unum vel plura ſua beneficia, Pontifici non reſervata in manus Ordinarii alteriuſue Epiſcopali auctoritate præditi, reſignant, cum con-

ditione, ut is poſtea viciſſim alteri alterius beneficium conferat? Quòd quandoque Epiſcopus inſtituere poteſt, ſi neceſſitas ita exigat: vocatis tamen iis, quorum intereſt, ſcilicet Patrono & Collatore inferiore. Ad hanc autem omnia requiruntur, quæ ad reſignationem in favorem, v. Leſſ. c. 31 d. 35. & 36. Laym. c. 17. Bonac. *de ſimon. d.* 1. *q* 4. §. 12.

Quæres 1. An licitæ ſint permutationes coram Ordinariis; in menſibus reſervatis per concordata Germaniæ? Reſp. Affirmativè, quia per reſervationem concordatorum; non cenſetur Pontifex voluiſſe conditionem Ordinariorum Germaniæ deteriorem facere, quàm Epiſcoporum extra Germaniam, coram quibus id ſimpliciter licet.

Quæres 2. An licitum ſit permutare beneficia, compenſatâ fructuum æqualitate?

Reſp. 1. Non licere, ſi beneficium copioſius, non ſeparatis proventibus à titulo, permutetur cum tenui Ratio eſt, quia exceſſus ille, eò ipſo quò manet annexus titulo eſt debitus titulo, ideòque pro eo nihil exigi poteſt, quin etiam exigatur pro titulo.

Reſp. 2. Poſſe peti compenſationem, ob huiuſmodi permutationem à Pontifice, pro incommodo temporali, quod alter ſubiit, ſpoliando ſe proventibus ſui beneficii, ideòque talis compenſatio non eſt pretium beneficii, aut proventum annexorum, ſed conditio ut ſe indemnem ſervet, ſine qua conditione nollet ſe ſpoliare.

Reſp. 3. Jura proventum poſſe ſeparari à titulis, & primò nudos titulos, deindè alio contractu jura proventuum, utpotè temporalia, permutari, compenſato exceſſu opulentioris, idque authoritate ſolius Papæ, v. Leſſ. *l. c.* § 12 *n.* 11.

Quæres 3. An licitè permutetur beneficium, hac lege, ut expenſæ litis, vel Bullarum, refundentur per recipientem; Reſp. Videri permutationem ſimoniacam, ſi impenſæ ſint cauſa impulſiva permutationis ſine qua actus non fuerit futurus. Idem de ſimili reſignatione affirmarem, v. Leſſ. l. c Bon *l. c. n.* 9.

ARTICULUS VI.

Quid, & quotuplex ſit penſio?

Reſp Penſio eſt jus percipiendi fructus ex alieno beneficio: Eſtque triplex. 1. Temporalis, quæ datur propter miniſterium temporale, v. g. Cantori, Æditu0, Patrono, & Defenſori Eccleſiæ. 2. Spiritualis, quæ fundatur in titulo merè ſpirituali, ut quę datur Concionatori, Coadiutori Epiſcopi, Parocho, &c. 3. Media, quæ fundatur in ſtatu ſpirituali, non tamen Officio ſpirituali, ut quę

datur

datur Clerico pauperi, vel Parocho ſeni ad ſuſtentationem, vel quę datur cauſa reſignationis & litis cōponendę. Duę poſteriores dicuntur Clericales, quia Clericis: prima Laicalis, quia Laicis tātū datur.

Porrò circa penſiones Laym. c. 18. & Leſſ. 34. docent hęc. 1. Etſi eam deſignare proprium ſit Papę: id tamen etiam Epiſcopum poſſe in cauſis ſpecialibus, & neceſſariis, v. g. propter paupertatem & ſenium reſignantis vel litis compoſitionem, vel propter adęquandos fructus, in permutatione beneficiorum. 2. Debere eſſe moderatam, ita ut beneficiato relinquatur ſufficiens ſuſtentatio: talis autem plerumque cenſetur tertia pars fructuum. 3. Ad penſionem non requiri conſenſum patroni, ut quidam volunt, quia id nullo jure ſtatutum eſt. Neque ullum ſit præjudicium per impoſitionem penſionis, cùm is fructus non percipiat ex beneficio, ſed tantùm habeat jus inſtituendi, & pręſentandi, quòd ei non adimitur. 4. Penſionarius poſt conſtitutionem Pii V. ubi ea eſt recepta, tenetur recitare Officium B V. nec facit fructus ſuos, ſi omittat. 5. Penſionem extingui morte Penſionarii: ſicut uſusfructus morte uſufructuarii. Poſſe tamen Papa facere perpetuam, ex plenitudine poteſtatis. De venditione & redemptione penſionis. v. Laym. c. 18. & Leſſ. *l. 3 c. 35. d. 22.* Bon. *l. c.* §. 33.

DUBIUM II.

De Horis Canonicis.

ARTICULUS I.

Quibus obligentur ad Horas.

Reſp. 1. Clerici majorum Ordinum etiam ſuſpenſi, excommunicati, degradati tenentur, tum jure Eccleſiaſtico, tum generali conſuetudine Eccleſię.

Dixi, *majorum ordinum*: quia minorum, non tantùm non ad Horas, ſed neque ad pſalmum Miſererę tenentur, quem vel ſimile quid, cùm Epiſcopus primam tonſuram conferens injungit, non videtur obligare, niſi ut, vel tantùm fiat aliquoties, vel per modum conſilii. Leſſ. *l. 2. c. 37. d. 9.* Unde reſolvuntur hi Caſus,

1 Tenetur ad Horas, qui cum diſpenſatione Papę duxit uxorem, niſi in hoc ipſo ſit diſpenſatum: quia diſpenſatio, utpote odioſa, ſtrictè eſt explicanda; & characterem retinet. Bon. & Az. *l. c. c. 5.* contra alios.

2 Clericus incipit obligari à puncto Subdiaconatus ſuſcepti; & quidem ad Horas reſpondentes horę, qua ordinatur, Bon. *tr. de Horis, q. 1. p. 5.* ex communi.

Reſp.

Reſp.2. Omnes religioſi profeſſi, ad chorum deſtinati utriuſque ſexus, obligantur ad Horas, idque ex antiqua & recepta conſuetudine; quam tamen quidam, ut Aragonius, putant non obligare tam ſtrictè, ut peccent mortaliter, ſi bis terve omittant. & de Monialibus dubitat. Caiet. Medin. Armid. Dian. *tr.*12. R. 17. imò eas (atque adeò omnes Religioſos ſacris non initiatos) non teneri ſub onere peccati, ſed nimis laxè, docet Petrus Marcha, apud Dia. *p.* 9. *t.* 6. R. 7. contra aliorum communem & veram ſententiam, quæ docet, teneri ſecundùm ſuas regulas, & conſuetudines. Bonac. *q.* 2. *p.* 2. *n.* 5. ex Azor. Leſſ. Maldero. Vnde reſolves.

1 Non tenentur ad Horas. 1. Novitii. 2. Converſi 3. Religioſi Societatis Jeſu, Militares, Hoſpitalarii, & cæteri Choro non deſtinati, Trull. *l. c. c.* 7. *d.* 12 § 1. *n.* 5.

2 Is qui ex una Religione tranſit in aliam, in qua non eſt hæc conſuetudo, non tenetur, quia conſuetudo non obligat, ubi non eſt recepta. Ita Suar. & Layman, idem dic de Religioſo eiecto, vel qui diſpenſationem obtinuit perpetuò vivendi extra Monaſterium, quia etſi maneat Religioſus, non tamen regularis. Ita probabiliter Sotus, Sanchez, Bonac. *d.* 1. *q.* 2. *n.* 4 *&c.* contra Suar.

Reſp.3. Beneficiati, quotquot habent jus in re, & plenum dominium beneficii, ſi fructus percipiant, vel precepturi ſint, tenentur ad Horas; Leſſ. & Lay *l.* 4 *t* 2 *c.* 4. ex communi & Conc. Lateranenſi ſub Leone X. Ratio eſt, quia beneficium datur propter officium: Vnde reſolves.

1 Non tenentur ante acceptam poſſeſſionem, nec, ſi ſine ſua culpa fructus nullos percipiant, nec precepturi ſint. Lay. *l.* 4 *t.* 2. *c.* 4. *n.* 3. quia non habent beneficium ſecundum omnem effectum. Videntur tamen pro ratione fructuum teneri ad aliquoties legendum. Trull. l. c.

2 Tenetur is, qui etſi (ſive ſine, ſine cum ſua culpa) non recipiat omnes ſuos fructus, recipit tamen tantam partem, quæ ſufficit ad ſuſtentationem. Bon. 3. *d.* 1. *q* 6 *p* 3.

3 Tenentur ii, qui primo, aut etiam ſecundo anno, non percipiunt fructus, eò quòd aſſignentur fabricæ, vel prædeceſſori mortuo: quia etiam ipſi mortui fruentur eodem privilegio, & ſic pro tota vita ſatisfaciunt fabricæ. Bonac. *p* 4. *n.* 22. Lay. *c.* 5. Suar. Reg. &c. Contraria tamen ſententia non eſt improbabilis, & negat Leſſ. cum Caiet. ſe talem damnaturum, eò quòd vel reſignare, vel mori ante poſſit, & ſic non frui anno gratiæ, Laym. *l. c.* Pal. Trull. *d.* 13. § 3.

4 Tenentur, & ii, qui habent beneficium tenue, octo v. g. vel decem aureorum : quia jura omnibus indiſtinctè obligationem Horarum imponunt ſicut iis, qui ſunt in majoribus ordinibus. Ita probabiliter Sylu. Azor. Suar. Pal. Bonac. *d.* 1. *q.* 2 *p* 4. *n.* 17. & comm. contra Sotum. Leſſ. Rodr. & Dia. R 9. Mald. qui dicunt, ſi habet beneficium tam tenue, ut tertiam partem mediocris ſuſtentationis alicuius Clerici non adæquent, non teneri, v. Dia. *l. c.* Eſcob. *t* 3. Ex. 6. *c.* 13. quorum ſententiam non damno, v Trul *l.* 1. *c.* 7. *d* 12. § 3. ubi notat eum qui habet plura beneficia tenuia; ex quibus competentiam habeat teneri ad Horas.

5 Non excuſatur, qui primis annis parum recipit, eò quòd fructus expendat in ſubſtitutum, quia Horarum onus beneficio annexum eſt, & perſonale, cum quo ſponte acceptatur. Bon *l. c.* ex Azor. Vaſq. Fil. &c.

6 Si filius à patre coactus ad ſtatum Eccleſiaſticum, percipiat ipſe fructus, tenetur ad Horas; ſecus, ſi percipiat pater, hic verò ad reſtitutionem obligatur. Laym. *c.* 5. *n* 2. ex Leſſ. *l.* 2. *c.* 34. *d.* 3.

7 Probabile eſt, eum qui non reſidet ex legitima licentia, vel diſpenſatione, ideòque fructus non recipit, non teneri ad Horas, quia obligatio hæc eſt propter ſuſtentationem datam. Trul. *d.* 1 *c.* 3. 13. ex Sanc. &c.

8 Non tenentur qui habent præſtimonia, (quæ ſolent dari adoleſcentibus, in ſubſidium ſtudiorum) eò quod non ſint propriè dicta beneficia. Item Med. Garzias, & Leſſ. contra Nau. Sotum, & Rodr. rectè tamen monet Laym. *c.* 5. *n.* 6, conſiderandam rationem præſtimoniorum. Si enim dentur in titulum perpetuum, & habeant annexum aliquod obſequium ſpirituale, quod per laicum expediri nequit eſſe beneficia Eccleſiaſtica proindeque obligare ad horas, ſecus, ſi conſiſtant in ſolo temporali obſequio. Similiter non tenentur penſionarii, cum penſiones non ſint propriè dicta beneficia, ut *dubio* præc. videri poteſt. Quod limitat Eſcob. *t.* 5. *Ex.* 6 *c.* 4. ex Palao, ſi fruantur penſione, ob ſecularia obſequia; ſecus, ſi titulo Clericali. Denique neque tenetur Coadiutor, ſi non adminiſtrat, quia obligatio tenet proprietarium. Pal. Eſcob. *l. c.* v. Lay. *c.* 5. *n* 9.

9 Etſi habens plura beneficia ſatisfaciat unica recitatione Horarum, tenetur tamen tot facere commemorationes, quot ſunt beneficia ſeu patroni beneficiorum; quia par eſt omnium ratio. Bon. Trull. *l. c. n.* 27.

ARTICULUS II.

Quanta ſit hæc obligatio.

Reſp. 1. Eſt tanta, ut peccet mortaliter, quiſquis habens hoc onus, Horas, vel notabilem earum partem omittit. Ita communiter omnes, contra Angelum *V. Horæ*, & Richardum, qui dicunt non eſſe mortale, niſi quis habeat conſuetudinem omittendi, quam ſententiam Leſſ. non audet dicere probabilem, quòd ſit contra torrentem Doctorum. Ratio eſt, quia violat præceptum in re gravi pertinente ad virtutem religionis. Ex dictis reſolvuntur hi Caſus.

1 Non eſt mortale, omittere unum pſalmum, lectionem, vel quid ſimile, ut habet communis contra Navar. Nec tertiam partem parvæ Horæ, contra Azor, & Mald. quia non cenſetur pars notabilis. Talem autem dicit Palaus *l.* 1. *p* 5. eſſe in Matutino, quod eſt eſt æquale uni parvæ horæ, Sanch. *in Sum. t.* 1, *l.* 1 *c* 18. *n.* 8. dicit tres lectiones cum reſponſoriis, in feriali officio eſſe materiam parvam. In parvis Horis, dicit Fern Fill. & Lay. dimidium, eſſe notabilem quantitatem, v. Eſcob. *l.c.c.* 13. *n.* 107. ubi docet, unam parvam Horam non eſſe partem notabilem, reſpectu totius Officii, quod per modum unius eſt præceptum. Verum hoc meritò reiicitur ab aliis.

2 Eſt mortale, ſi omittat vel unam integram ex Horis, (quarum ſunt ſeptem Matutinum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſperæ, & Completorium) vel dimidiam etiam ex brevioribus (ut docet Fern, Regin. Fill. Suar. Laym. contra Bonac. & Leſſ.) vel Matutino 9. Lectiones cum reſponſoriis, ut Sanch. 1. *mor. c.* 18 aut partem equivalentem Horę uni minimæ, ut Suar. *de rel. t* 2 *l* 4. *c* 25. & Gavantus, vel ut alii, unum Nocturnum, v. Bon. *d.* 1. *q.* 5, *p.* 1. Dia. *p.* 2. *t.* 12. *R.* 26. & 41.

3 Sive omiſſio Horarum (abſtrahendo à multiplicatione actuū voluntatis) ſit unum numero peccatum, ut vult Bon. ſive ſint plura formaliter, ut docet Leſſ. ſive unum multiplex, ut Suarez ſive unū pluribus equivalens, ut Fill loquitur, probabile tamen eſt, in confeſſione explicandum. quot Horę ſint omiſſæ, eo quòd ſit circumſtantia tenens ſe ex parte objecti; & conſtituens actuum in ratione ſua individuali, Bon. *l. c.* Leſſ. Suar. Fill.

Reſp. 2. Tanta eſt obligatio, ut inducat ei onus reſtitutionis fructuum, pro rata omiſſionis Officii, qui titulo beneficii ad Horas tenetur, ſi elapſis 6. menſibus poſt adeptam poſſeſſionem, (iis enim etſi graviter peccet omittendo, non tamen tenetur ad reſtitutionem) culpabiliter officium non recitaverit. Patet ex Concil. La-

Later. ſub Leon. X. Sed, quia dubium fuit utrum hoc Conc. eſſet receptum. Pius V Bullam edidit, quæ eſt apud Nav. c. 25. qua hoc decretum confirmat, ac declarat ſic, ut qui uno die totum Officium omiſerit, teneatur reſtituere omnes fructus illi diei reſpondentes, v.g. qui accipit annuè 365 florenos, teneatur pro uno die reſtituere unum florenum, qui autem omiſerit Matutinum tantum mediam partem fructuum unius diei: qui reliquas Horas etiam mediam partem; qui verò unam ex illis, ſextam partem. Eaque reſtitutio facienda eſt, vel fabricæ, vel pauperibus, Laym. Filliuc. Bon. d. 1. q 5. p. 2. &c. contra de la Cruz, & Lopez apud Dian. p. 2 t. 12. R 34. qui dicunt, ſi Beneficiatus intra annum, per 8. vel 10 dies tantum omittat, non teneri ad reſtitutionem, eò quòd ſit ſervus liberaliſſimi Domini, qui multò minus quàm Domini temporales, ad pauca attendat. Unde reſolves.

1 Clerici majorum Ordinum qui ſolo titulo Ordinis, & quotquot alio titulo, quàm Beneficii, ad Horas tenentur, non obligantur ad dictam reſtitutionem, quia nullos percipiunt fructus, propter onus recitandi Officium. Bon. l. c. p. 2. n. 3.

2 Nec ii obligantur, qui ex naturali oblivione, juſto impedimẽto, bona fide, invincibili ignorantia, aut aliter abſque culpa omiſerunt. Ratio eſt, quia in conſcientia non debetur pœna, ubi non eſt culpa. Leſſ. Suar. Bon. n. 4.

3 Valdè probabile eſt, quod qui alia onera habent, quàm precum, v.g. Paſtores, Epiſcopi, &c omittentes Horas, poſſunt retinere majorem partem fructuum iſtius diei, ratione dictorum onerum; ſufficiatque dare tertiam partem, vel quartam fructuum, eò quòd tantùm obligentur ad reſtitutionem fructuum, reſpondentium oneri divini Officii. Nav Fill. Bon. p. 3 Dian. p 2. t. 12. R. 8. citans alios multos.

4 Si talis paſtor habeat tenues reditus ad ſuſtentationem; videtur ad nihil obligandus; cùm ob alia onera illi debeatur ſuſtentatio. Laym. l. 4. t. 2 c. 5. Imò Dian. p. 2. t. 12. R. 9. & Mald. t. 10. c 2. dub. 3. dicunt eum, qui habet beneficium valdè tenue, v. g. cujus reditus tertiam partem mediocris ſuſtentationis non adæquent, non teneri, ad Horas aliquoties neglectas, ad reſtitutionem.

5 Reſtitutio hæc fieri poteſt, vel pauperibus amicis, vel aliis vel ipſi etiam beneficiato ſi pauper eſt. Item impendi poteſt in fabricam domus, vel meliorandos agros beneficii: quia hæc nomine fabricæ etiam intelliguntur apud Suar. & Bonac. Denique aliquando compenſari poteſt, offerendo ſuffragia pro de-

ARTICVLVS IV.

Quomodo recitandæ ſint Horæ?

Reſp. In recitatione Horarum ſequentes circumſtantiæ ſunt ſervandæ. 1 Ut recitentur juxta præſcriptum Breviarii Rom. juſſu Pii V. editi, ſaltem publicè. Excipe religioſos, qui habent peculiare Breviarium Ordinis; & Eccleſias, quæ 200. anni ante inſtitutionem Breviarii per Pium V. peculiare habuerunt: eæ enim ſine conſenſu Epiſcopi illud mutare non poſſunt. Privatim tamen omnibus etiam Regularibus probabile eſt, licere ex conſuetudine, uti Rom. ut docet Leſſ. c 37. d. 12. Rodriq. & Sà *V. hora*. Bon. *d.* 1 *q.* 5. *p.* 1. Adde, quod qui eo utitur, ne quidem in choro obligetur ad pſalmos pœnitentiales, graduales, Officium defunctorum (excepto die animarum.) Officium tamen B. V. in choro recitari debet, ubi eſt conſuetudo. Ita Fill. & Bon. ex Bulla Pii V. & Clementis VIII. Item tenetur ad Litanias diebus Rogationum; tum quia ſunt pars officii eo die; tum quia peculiaris de ea re eſt conſtitutio. Ita Bon. *l. c.* ex Fill. Etſi contrarium probabile eſſe dicat Dia. *p.* 2. *t* 42. *R* 12. ex Vaſq. item Eſc. *t.* 5. *E* 6. Quòd ſi ex inadvertentia, vel neceſſitate, v. g quia lectiones de feſto nullas habes, officium mutes, ita ut dicas de feria, quando erat dicendum de ſancto, vel contrà, nullum erit peccatum, nec obligatio repetendi, licet conſultum ſit repetere ea, quæ ad proprium officium pertinent: ſi verò ſtudio idem mutes: aliud ſentiendum videtur, cùm ratio non ſit eadem. Quamquam quòd eo caſu venialiter tantùm pecces, nec tenearis repetere, vel reſtituere quidquam, eò quòd ſubſtantia præcepti ſit impleta, probabile eſſe cenſeat Eſc. *t.* 5. *E.* 6 *c.* 5. Dian *p.* 3. *t.* 12 *R.* 3. Item Cajet. Sylu. Binsfeld. Azor. Val. Leſſ. Filliuc &c. citati à Bon. *d.* 1. *q.* 1. *p.* 1. *n.* 17. & Dian. *loc. c.* contra alios multos, quos citat, & ſequitur Barb. Laym. verò *l.* 4. *t.* 1. *c.* 5. *n.* 4. cum Suarez limita, niſi per fraudem quaſi multò longiùs in multò brevius, v. gr. paſchale mutetur. Licèt Caram. apud Dia. *p* 7. *t.* 11 *R.* 6. contra communem ſentiat, etiam ſic præceptum impleri, & venialiter tantum peccari, aut idem pro libito toto anno dicatur; quia eſt gravis inordinatio, v. Trull. *d.* 14. *n.* 11. ubi docet, eum qui per errorem legit hodie de Sancto, qui cras v. g. colitur, poſſe cras legere de Sancto, qui hodie celebretur, nec is hoc anno omittatur; imò ita faciendum eſſe vult. Quint. *t.* 8. *ſing.* 10. Verùm contrarium rectius tenet Villalob. eò quòd præſtet ſemel, quam bis errare; idque multis benè confirmat. C. Lug. *Reſp. m. l.* 5. *d.* 8. Similiter eum qui per errorem, vel oblivionem in feſto duplici, vel ſemiduplici non recitavit de proprio, poſſe de eo legere

Digitized by Google

gere primò die non impedito, lectionum Officiò, docet item Quint. *t.*8. *ſ*9. eſſe probabile. Verum; & hoc merito rejicit C. Lug. *l.c.* & ipſe quintam contrariam ſententiam agnoſcit probabiliorem. Denique qui in aliquibus horis erravit, (legendo v. gr. de feria, quando erat de feſto, vel contra) agnoſcens errorem; non debet eum continuare, ſed reliquas horas legere juxta officium eo die currens; ut in iis ſaltem conformet ſe tori Eccleſiæ vel communitati, cujus eſt pars; & obſervet legem quantum poteſt. C. Lugo *l. c.*

2 Pronuntiatio vocalis exterior:ea enim eſt de ſubſtantia præcepti. Etſi quidem cum ſocio legis(quòd rectè fit,& eſt conforme primæ inſtitutioni Eccleſiæ, ac publico orandi ritui, eſtque licitum, etiamſi is ad eas non obligetur,nec interiùs attendat,Bon. *q.*3 *p.*2. § 1) ea pronuntiatio adhibenda eſt,ut ab eo exaudiri poſſis, cumque audire viciſſim. Sà tamen *V.hora*, putat ſatisfieri, etſi quædam non percipias,quæ à ſocio dicuntur;neque ideò aliquid ſcrupulosè repetendum eſſe:ſi verò ſolus legas,ita legendas eſſe,ut audire teipſum poſſis, docent Regin. & Suar. ſed probabile eſt; id non requiri, cum Eccleſia id non præcipiat, ut docent Azor *p.*1. *l.*10: *t* 11. *q.*4. Bonac. & Diana *r.*11. admittitque Fill. *t.*23. *c.*3. *n* 117. pro ſcrupuloſis. Si plures duobus recitent officium ſimul; non debet unus unum, alter alterum, tertius tertium verſum recitare, ſed alternatim facto duplici tantum choro, ſive plures ſint ex una parte, ſive pauciores: quia ſic habet uſus; & praxis Eccleſiæ; ſecus eſt de lectionibus, quarum primus primam, ſecundus ſecundam, tertius tertiam recitat, (imò alicubi conſuetudo permittit ut omnes ab uno recitentur) aliis audientibus. Bon. *d.*1. *q.*3. *p.*2. *ſ.*1. ex Suar. Azor. & Laym. addens etiam ſatisfacere eum, qui lectiones, vel orationes, vel capitula, vel reſponſoria tantùm audit, & non recitat v. Bon. *l.c.* Trull. *d.*16. *n.*17.

3 Pronuntiatio integra, ſine ſyncopa; & abbriviatione verborum, & ſyllabarum, & abſque præcipitantia. Bon. *d.*10. *q.*3. *p.*2 *paragr.*1. Ex hoc tamen defectu in publico faciliùs peccari poteſt moraliter ratione ſcandali; & ſeverioris præcepti Eccleſiæ, quàm in privato. Azor. & Filliuc. *t.*2. *l* 23 *c.*2 Eſcob. Dian. *p.*2. *t.* 12. R.32. ubi addit, 1. Eum; qui cum tali, qui ultimas ſyllabas abſcindit, recitat officium; ſatifacere ſuo officio, nec teneri repetere, 2 Quando in cantu propter nimiam celeritatem, & abſciſſionem ſyllabarum, (vel alia de cauſa) audientes non poſſunt verba percipere, & attendere ordinariè tantum eſſe peccatum

ditione, ut is poſtea viciſſim alteri alterius beneficium conferat ; Quòd quandoque Epiſcopus inſtituere poteſt, ſi neceſſitas ita exigat: vocatis tamen iis, quorum intereſt, ſcilicet Patrono & Collatore inferiore. Ad hanc autem omnia requiruntur, quæ ad reſignationem in favorem, v. Leſſ. *c.* 31 *d.* 35. & 36. Laym. *c.* 17. Bonac. *de ſimon. d.* 1. *q* 4. §. 12.

Quæres 1. An licitæ ſint permutationes coram Ordinariis ; in menſibus reſervatis per concordata Germaniæ? Reſp. Affirmativè, quia per reſervationem concordatorum ; non cenſetur Pontifex voluiſſe conditionem Ordinariorum Germaniæ deteriorem facere, quàm Epiſcoporum extra Germaniam, coram quibus id ſimpliciter licet.

Quæres 2. An licitum ſit permutare beneficia, compenſatâ fructuum æqualitate?

Reſp. 1. Non licere, ſi beneficium copioſius, non ſeparatis proventibus à titulo, permutetur cum tenui Ratio eſt, quia exceſſus ille, eò ipſo quò manet annexus titulo eſt debitus titulo, ideòque pro eo nihil exigi poteſt, quin etiam exigatur pro titulo.

Reſp. 2. Poſſe peti compenſationem, ob huiuſmodi permutationem à Pontifice, pro incommodo temporali, quod alter ſubiit, ſpoliando ſe proventibus ſui beneficii, ideòque talis compenſatio non eſt pretium beneficii, aut proventum annexorum, ſed conditio ut ſe indemnem ſervet, ſine qua conditione nollet ſe ſpoliare.

Reſp. 3. Jura proventum poſſe ſeparari à titulis, & primò nudos titulos, deindè alio contractu jura proventuum, utpotè temporalia, permutari, compenſato exceſſu opulentioris, idque authoritate ſolius Papæ, v. Leſſ. *l. t.* § 12 *n.* 11.

Quæres 3. An licitè permutetur beneficium, hac lege, ut expenſæ litis, vel Bullarum, refundentur per recipientem; Reſp. Videri permutationem ſimoniacam, ſi impenſæ ſint cauſa impulſiva permutationis ſine qua actus non fuerit futurus. Idem de ſimili reſignatione affirmarem, v. Leſſ. l. c Bon *l. c. n.* 9.

ARTICULUS VI.

Quid, & quotuplex ſit penſio?

Reſp Penſio eſt jus percipiendi fructus ex alieno beneficio. Eſtque triplex. 1. Temporalis, quæ datur propter miniſterium temporale, v. g. Cantori, Æditu, Patrono, & Defenſori Eccleſiæ. 2. Spiritualis, quæ fundatur in titulo merè ſpirituali, ut quę datur Concionatori, Coadiutori Epiſcopi, Parocho, &c. 3. Media, quæ fundatur in ſtatu ſpirituali, non tamen Officio ſpirituali, ut quę

datur

datur Clerico pauperi, vel Parocho ſeni ad ſuſtentationem, vel quę datur cauſa reſignationis & litis cōponendę. Duę poſteriores dicuntur Clericales, quia Clericis: prima Laicalis, quia Laicis tātū datur.

Porrò circa penſiones Laym. c. 18. & Leſſ. 34. docent hęc. 1. Etſi eam deſignare proprium ſit Papę: id tamen etiam Epiſcopum poſſe in cauſis ſpecialibus, & neceſſariis, v. g. propter paupertatem & ſenium reſignantis vel litis compoſitionem, vel propter adęquandos fructus, in permutatione beneficiorum. 2. Debere eſſe moderatam, ita ut beneficiato relinquatur ſufficiens ſuſtentatio: talis autem plerumque cenſetur tertia pars fructuum. 3. Ad penſionem non requiri conſenſum patroni, ut quidam volunt, quia id nullo jure ſtatutum eſt. Neque ullum ſit præjudicium per impoſitionem penſionis, cùm is fructus non percipiat ex beneficio, ſed tantùm habeat jus inſtituendi, & pręſentandi, quòd ei non adimitur. 4. Penſionarius poſt conſtitutionem Pii V. ubi ea eſt recepta, tenetur recitare Officium B V. nec facit fructus ſuos, ſi omittat. 5. Penſionem extingui morte Penſionarii: ſicut uſusfructus morte uſufructuarii. Poſſe tamen Papa facere perpetuam, ex plenitudine poteſtatis. De venditione & redemptione penſionis. v. Laym. c. 18. & Leſſ. *l. 3 c. 35. d.* 22. Bon. *l. c.* §. 33.

DUBIUM II.

De Horis Canonicis.

ARTICULUS I.

Quibus obligentur ad Horas.

Reſp. 1. Clerici majorum Ordinum etiam ſuſpenſi, excommunicati, degradati tenentur, tum jure Eccleſiaſtico, tum generali conſuetudine Eccleſię.

Dixi, *majorum ordinum*: quia minorum, non tantùm non ad Horas, ſed neque ad pſalmum Miſerere tenentur, quem vel ſimile quid, cùm Epiſcopus primam tonſuram conferens injungit, non videtur obligare, niſi ut, vel tantùm fiat aliquoties, vel per modum conſilii. Leſſ. *l. 2. c. 37. d. 9.* Vnde reſolvuntur hi Caſus,

1 Tenetur ad Horas, qui cum diſpenſatione Papę duxit uxorem, niſi in hoc ipſo ſit diſpenſatum: quia diſpenſatio, utpote odioſa, ſtrictè eſt explicanda; & characterem retinet. Bon. & Az. *l. c. c. 5.* contra alios,

2 Clericus incipit obligari à puncto Subdiaconatus ſuſcepti; & quidem ad Horas reſpondentes horę, qua ordinatur. Bon. *tr. de Horis, q. 1. p. 5.* ex communi.

Reſp.

Reſp.2. Omnes religioſi profeſſi, ad chorum deſtinati utriuſque ſexus, obligantur ad Horas, idque ex antiqua & recepta conſuetudine; quam tamen quidam, ut Aragonius, putant non obligare tam ſtrictè, ut peccent mortaliter, ſi bis terve omittant, & de Monialibus dubitat. Caiet. Medin. Armid. Dian *tr.*12 R 17. imò eas (atque adeò omnes Religioſos ſacris non initiatos) non teneri ſub onere peccati, ſed nimis laxè, docet Petrus Marcha, apud Dia. *p* 9. *t* 6. R. 7. contra aliorum communem & veram ſententiam, quæ docet, teneri ſecundum ſuas regulas, & conſuetudines. Bonac. *q*.2. *p*.2.*n*.5. ex Azor. Leſſ. Maldero. Vnde reſolves.

1 Non tenentur ad Horas. 1. Novitii. 2. Converſi 3. Religioſi Societatis Jeſu, Militares, Hoſpitalarii, & cæteri Choro non deſtinati, Trull. *l.c.c*.7.*d*.12 § 1.*n*.5.

2 Is qui ex una Religione tranſit in aliam, in qua non eſt hæc conſuetudo, non tenetur, quia conſuetudo non obligat, ubi non eſt recepta. Ita Suar. & Layman, idem dic de Religioſo eiecto, vel qui diſpenſationem obtinuit perpetuò vivendi extra Monaſterium, quia etſi maneat Religioſus, non tamen regularis. Ita probabiliter Sotus, Sanchez, Bonac. *d*.1.*q*.2.*n*.4 *&c*. contra Suar.

Reſp.3. Beneficiati, quotquot habent jus in re, & plenum dominium beneficii, ſi fructus percipiant, vel percepturi ſint, tenentur ad Horas; Leſſ. & Lay *l*.4 *t* 2 *c*.4. ex communi & Conc. Lateranenſi ſub Leone X. Ratio eſt, quia beneficium datur propter officium: Vnde reſolves.

1 Non tenentur ante acceptam poſſeſſionem, nec, ſi ſine ſua culpa fructus nullos percipiant, nec percepturi ſint. Lay. *l*.4 *t*.2.*c*.4.*n*. 3. quia non habent beneficium ſecundum omnem effectum. Videtur tamen pro ratione fructuum teneri ad aliquoties legendum. Trull. l. c.

2 Tenetur is, qui etſi (ſive ſine, ſine cum ſua culpa) non recipiat omnes ſuos fructus, recipit tamen tantam partem, quæ ſufficit ad ſuſtentationem. Bon.3.*d*.1,*q* 6 *p* 3.

3 Tenentur ii, qui primo, aut etiam ſecundo anno, non percipiunt fructus, eò quòd aſſignentur fabricæ, vel prædeceſſori mortuo: quia etiam ipſi mortui fruentur eodem privilegio, & ſic pro tota vita ſatisfaciunt fabricæ. Bonac. *p* 4.*n*.22. Lay. *c*. 5. Suar. Reg. &c. Contraria tamen ſententia non eſt improbabilis, & negat, Leſſ. cum Caiet. ſe talem damnaturum, eò quòd vel reſignare, vel mori ante poſſit, & ſic non frui anno gratiæ, Laym: *l. c*. Pal. Trull. *d*.13.§.3.

4 Te-

4 Tenentur, & ii, qui habent beneficium tenue, octo v. g. vel decem aureorum : quia jura omnibus indiſtinctè obligationem Horarum imponunt ſicut iis, qui ſunt in majoribus ordinibus. Ita probabiliter Sylu. Azor. Suar. Pal. Bonac. *d.1.q.2 p 4.n.17.* & comm. contra Sotum. Leſſ. Rodr. & Dia. R 9. Mald. qui dicunt, ſi habet beneficium tam tenue, ut tertiam partem mediocris ſuſtentationis alicuius Clerici non adæquent, non teneri, v. Dia. *l.c.* Eſcob. *t 3. Ex. 6. c.13.* quorum ſententiam non damno, v Trul *l.1.c.7.d 12.* § 3. ubi notat eum qui habet plura beneficia tenuia; ex quibus competentiam habeat teneri ad Horas.

5 Non excuſatur, qui primis annis parum recipit, eò quòd fructus expendat in ſubſtitutum, quia Horarum onus beneficio annexum eſt, & perſonale, cum quo ſponte acceptatur. Bon *l.c.* ex Azor. Vaſq. Fil. &c.

6 Si filius à patre coactus ad ſtatum Eccleſiaſticum, percipiat ipſe fructus, tenetur ad Horas; ſecus, ſi percipiat pater, hic verò ad reſtitutionem obligatur. Laym. *c.5.n 2.* ex Leſſ. *l.2.c.34.d 3.*

7 Probabile eſt, eum qui non reſidet ex legitima licentia, vel diſpenſatione, ideòque fructus non recipit, non teneri ad Horas, quia obligatio hæc eſt propter ſuſtentationem datam. Trul. *d.1 c.3. 13.* ex Sanc. &c.

8 Non tenentur qui habent præſtimonia, (quæ ſolent dari adoleſcentibus, in ſubſidium ſtudiorum) eò quòd non ſint propriè dicta beneficia. Item Med. Garzias, & Leſſ. contra Nau. Sotum, & Rodr. rectè tamen monet Laym. *c.5.n.6,* conſiderandam rationem præſtimoniorum. Si enim dentur in titulum perpetuum, & habeant annexum aliquod obſequium ſpirituale, quod per laicum expediri nequit eſſe beneficia Eccleſiaſtica proindeque obligare ad horas, ſecus, ſi conſiſtant in ſolo temporali obſequio. Similiter non tenentur penſionarii, cum penſiones non ſint propriè dicta beneficia, ut *dubio* præc. videri poteſt. Quod limitat Eſcob. *t.5.Ex.6 c.4.* ex Palao, ſi fruantur penſione, ob ſecularia obſequia; ſecus, ſi titulo Clericali. Denique neque tenetur Coadiutor, ſi non adminiſtrat, quia obligatio tenet proprietarium. Pal. Eſcob. *l.c.* v. Lay. *c.5 n 9.*

9 Etſi habens plura beneficia ſatisfaciat unica recitatione Horarum, tenetur tamen tot facere commemorationes, quot ſunt beneficia ſeu patroni beneficiorum; quia par eſt omnium ratio. Bon. Trull. *l.c.n.27.*

ARTICULUS II.

Quanta ſit hæc obligatio.

Reſp. 1. Eſt tanta, ut peccet mortaliter, quiſquis habens hoc onus, Horas, vel notabilem earum partem omittit. Ita communiter omnes, contra Angelum *V. Horæ*, & Richardum, qui dicunt non eſſe mortale, niſi quis habeat conſuetudinem omittendi, quam ſententiam Leſſ. non audet dicere probabilem, quòd ſit contra torrentem Doctorum. Ratio eſt, quia violat præceptum in re gravi pertinente ad virtutem religionis. Ex dictis reſolvuntur hi Caſus.

1 Non eſt mortale, omittere unum pſalmum, lectionem, vel quid ſimile, ut habet communis contra Navar. Nec tertiam partem parvæ Horæ, contra Azor, & Mald. quia non cenſetur pars notabilis. Talem autem dicit Palaus *l.* 1. *p* 5. eſſe in Matutino, quod eſt eſt æquale uni parvæ horæ. Sanch. *in Sum. t.* 1, *l.* 1 *c* 18. *n.* 8. dicit tres lectiones cum reſponſoriis, in feriali officio eſſe materiam parvam. In parvis Horis, dicit Fern Fill. & Lay. dimidium, eſſe notabilem quantitatem, v. Eſcob. *l. c, c.* 13. *n.* 107. ubi docet, unam parvam Horam non eſſe partem notabilem, reſpectu totius Officii, quod per modum unius eſt præceptum. Verum hoc meritò reiicitur ab aliis.

2 Eſt mortale, ſi omittat vel unam integram ex Horis, (quarum ſunt ſeptem Matutinum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſperæ, & Completorium) vel dimidiam etiam ex brevioribus (ut docet Fern, Regin. Fill. Suar. Laym. contra Bonac. & Leſſ.) vel Matutino 9. Lectiones cum reſponſoriis, ut Sanch. 1. *mor. c.* 18. aut partem equivalentem Horę uni minimæ, ut Suar. *de rel. t* 2. *l* 4. *c* 25. & Gavantus, vel ut alii, unum Nocturnum, v. Bon. *d.* 1. *q.* 5. *p.* 1. Dia. *p.* 2. *t.* 12. *R.* 26. & 41.

3 Sive omiſſio Horarum (abſtrahendo à multiplicatione actuũ voluntatis) ſit unum numero peccatum, ut vult Bon. ſive ſint plura formaliter, ut docet Leſſ. ſive unum multiplex, ut Suarez ſive unũ pluribus equivalens, ut Fill. loquitur, probabile tamen eſt, in confeſſione explicandum. quot Horę ſint omiſſæ, eo quòd ſit circumſtantia tenens ſe ex parte objecti; & conſtituens actuum in ratione ſua individuali, Bon. *l. c.* Leſſ. Suar. Fill.

Reſp. 2. Tanta eſt obligatio, ut inducat ei onus reſtitutionis fructuum, pro rata omiſſionis Officii, qui titulo beneficii ad Horas tenetur, ſi elapſis 6. menſibus poſt adeptam poſſeſſionem, (iis enim etſi graviter peccet omittendo, non tamen tenetur ad reſtitutionem) culpabiliter officium non recitaverit. Patet ex Concil. La-

Later. ſub Leon. X. Sed, quia dubium fuit utrum hoc Conc. eſſet receptum. Pius V Bullam edidit, quæ eſt apud Nav. c. 25. qua hoc decretum confirmat, ac declarat ſic, ut qui uno die totum Officium omiſerit, teneatur reſtituere omnes fructus illi diei reſpondentes, v.g. qui accipit annuè 365 florenos, teneatur pro uno die reſtituere unum florenum, qui autem omiſerit Matutinum tantum mediam partem fructuum unius diei: qui reliquas Horas etiam mediam partem; qui verò unam ex illis, ſextam partem. Eaque reſtitutio facienda eſt, vel fabricæ, vel pauperibus, Laym. Filliuc. Bon. *d.1. q 5. p.2. &c.* contra de la Cruz. & Lopez apud Dian. *p.2 t.12. R 54.* qui dicunt, ſi Beneficiatus intra annum, per 8. vel 10 dies tantum omittat, non teneri ad reſtitutionem, eò quòd ſit ſervus liberaliſſimi Domini, qui multò minus quàm Domini temporales, ad pauca attendat. Unde reſolves.

1 Clerici majorum Ordinum qui ſolo titulo Ordinis, & quotquot alio titulo, quàm Beneficii, ad Horas tenentur, non obligantur ad dictam reſtitutionem, quia nullos percipiunt fructus propter onus recitandi Officium. Bon. *l. c. p. 2. n. 3.*

2 Nec ii obligantur, qui ex naturali oblivione, juſto impedimēto, bona fide, invincibili ignorantia, aut aliter abſque culpa omiſerunt. Ratio eſt, quia in conſcientia non debetur pœna, ubi non eſt culpa. Leſſ. Suar. Bon. *n.4.*

3 Valdè probabile eſt, quod qui alia onera habent, quàm precum, v.g. Paſtores, Epiſcopi, &c omittentes Horas, poſſunt retinere majorem partem fructuum iſtius diei, ratione dictorum onerum; ſufficiatque dare tertiam partem, vel quartam fructuum, eò quòd tantùm obligentur ad reſtitutionem fructuum, reſpondentium oneri divini Officii. Nav Fill. Bon. *p.3* Dian. *p 2. t.12. R.8.* citans alios multos.

4 Si talis paſtor habeat tenues reditus ad ſuſtentationem; videtur ad nihil obligandus; cùm ob alia onera illi debeatur ſuſtentatio. Laym. *l.4. t.2 c.5.* Imò Dian. *p.2. t.12. R.9.* & Mald. *t.10. c 2, dub.3.* dicunt eum, qui habet beneficium valdè tenue, v. g. cujus reditus tertiam partem mediocris ſuſtentationis non adæquent, non teneri, ad Horas aliquoties neglectas, ad reſtitutionem.

5 Reſtitutio hæc fieri poteſt, vel pauperibus amicis, vel aliis vel ipſi etiam beneficiato ſi pauper eſt. Item impendi poteſt in fabricam domus, vel meliorandos agros beneficii: quia hæc nomine fabricæ etiam intelliguntur apud Suar. & Bonac. Denique aliquando compenſari poteſt, offerendo ſuffragia pro de-

defunctis, aliiſq; precibus, ut v. Bon. *l. c. p.* 4. & ſic etiam per alium, ſeu per officium aut preces ab alio ad tuam intentionem recitatas, & à te defectis applicatas, ſatisfieri poſſe docet Quintan. *t. 8 ſ 6.* Nec continuò damnandum, qui ordinariè recitare ſolitus, ſemel v. g. vel bis in anno omiſit, etſi nihil reſtituat, docent Sot. Med. Fill. *t. 10. n. 316. & 317.*

6 Qui pecuniam, quam ob neglectas Horas tenetur reſtituere, ſive erogare in uſus pios, impendit in alios quàm vel in pauperes vel fabricam beneficii: non ſatisfecit (ſecundum jus commune, ubi Conc. Lateran. vel Bulla Pii V. eſt recepta) obligationi ſuæ, niſi aliud ferat conſuetudo, vel ſtatutum alicubi receptum: quia diſertè præcipitur reſtitui pauperibus, vel fabricæ beneficii; v. Bon. *q. 2. p 2. & 4.*

7 Poſſe aliquandò beneficiatum excuſari à reſtitutione, (ob Horas neglectas) titulo pecuniæ expenſæ (intellige poſt omiſſionem Horarum) etſi non iſto intuitu, in pauperes, vel alios uſus pios, cenſet Dia. *p. 3. R. 57.* ex Lay. *l. 3. ſ. 5. t. 2. c 12. n. 9.* eſſe probabile: tū quod quidam Authores ita ſentiant: tum quod videatur eſſe virtualis intentio omnium dantium Eleemoſynas, ſatisfacere per illas omnibus obligationibus quas ſuis peccatis contraxerunt: tum quod leges Eccleſiaſticæ benignè, debeant explicari. Addit Joan. de Sal. *de leg. u 15 ſ. 2. n. 27.* Vaſq. Si Canonicus groſſam, ſeu corpus ſui Canonicatus verè, & abſolutè lucretur, prius quam omittat officium, non teneri ad reſtitutionem, propter omiſſionem ſequentem, eò quod pœna non ſit, ut fructus jam ſuos factos reſtituat, ſed ut fructus non faciat ſuos. Sic ille apud Dian. *p. 2. t. 12. R. 8.* ut infrà *art.* 4. § 6. in fine.

8 Ubi Bulla Pii V non eſt recepta poteſt videri probabile, beneficiatum ad dictam reſtitutionem non obligari, ut habet Sylu. *V. Cler.*

ARTICULUS III.

Quæ excuſent à recitatione Horarum?

Reſp. Hæc ſequentia. 1 Infirmitas gravis, v. g. dolor notabilis capitis, ita ut ſine incommodo, vel incremento morbi, legi non poſſint. Dixi, *gravis*, quia levis, v. g. dolor ſtomachi, aut pectoris, vel etiam aliquando febris tertiana, aut quartana non excuſat, cum toto die non affligat. Ita Nav. Fill. Laym. Bonac. *d 1 q 6. p. 1.* Porrò taliter excuſatus non tenetur, ut quidam volunt, audire alium legentem, nec alium ſubſtituere, ut habet Fill. & Sà, *V. Hora*; ſi tamen commodè poteſt, & ſolet legere cum ſocio, tenetur, ut habet Leſſ. & Bon. v Dian. *p. 2. t. 12. R. 43.*

2 Juſtum impedimentum, v. g. metus proditioni, inter Hæreticos. Item gravis vel repentina occupatio, vel opera charitatis

majoris momenti, quàm Horæ, quæ ſine ſcandalo, vel graui incommodo tuo, vel alterius omitti non poſſint. Quo modo etſi Concionatores, vel confeſſarii aliquando excuſari poſſint, idque ex benigna Eccleſiæ intentione, ut docent Sylu. Suar. & Laym. &c. tenentur tamen anticipare, ſi poſſint, v. gr. ſi manè prævideas, tè tota die confeſſionibus occupandum, quæ differri non poſſint. Ita ex Suar. & Azor. Bon *l.c.p.2. n.1. & 2.* &c. communiter.

Ex hoc capite dicunt etiam aliqui, nō teneri tè repetere, quòd neglexiſti, (nec recitãdo, nec audiendo) dum thurificando ad Magnificat, vel Benedictus, vel libros neceſſarios circumferēdo, vel lectionem mox cantandam prævidendo, vel alia in choro neceſſaria peragendo occupatus fuiſti. Quia Chorus totus pro eo, qui in re, ad officii celebritatem pertinente, occupatur, videtur ſupplere, & non tantùm ſuo, ſed etiam aliorum miniſtrantium nomine, recitare aut canere Ita Lay. *l.4 t 1.c.5.n.7.* Henriq. Sylu. Azor. Sot Molſ. Naldus Arag Reg. citati à Dian. *p.2 t.12. R.13.* Idem de eo, qui choro organis muſicis, alternis verſibus reſpondet, dicut Nav Sanc. Arag. & Rodr. apud Laym. *l.c.* ſcilicet eum non eſſe obligatum, ut etiam voce proferat: ſed negat Eſcob. *t.5.* E 6. v. Trull *d.16.*

3 Cæcitas, Bon. *p.2 n.4.*, &c. communiter.

4 Carentia Breviarii inculpata Quòd ſi tamen memoriter poſſis dicere, vel totum officium, vel unam Horam, teneris. Si verò tantum ſcias pſalmos, vel lectiones, vel capitula, dicit Fill. *t 2 tr.21.c.9.n.287* citãs Nav & Suar item Eſcob *E.6. n.149.* probabile eſſe, non teneri quia pſalmi ut ſic, non ſunt Hora Canonica, ad quam tenetur Clericus. Idem dicit Garz. *de Beneſ t.1.p.2.c.1.n.221.* Nald. *in 2.2 t.10.c.2. d.5.* & Joan. Sancius *in ſelect d.15.n.1.* citati à Dian. eò quòd lectiones, & capitula ſint pars (licèt minor) maximè principalis, ita ut abſque illis non ſit officium Canonicum. Idem concedit Sanch. *l.1.c.19.* in Matutino feſti duplicis, vel ſemiduplicis, v. Bon. *p.2. n.6.* Dian. *p.2. t.12. R.30. & 43.* Verum hæc probare non auſim, ſed potiùs quod docet Bon. *d.1. q.6.p.2.* impeditum ex aliqua dictarum cauſarum, ſi poſſit dicere partem notabilem ad id teneri, aliàs ad nihil. Denique ſi quis careret Breviario, quo uti ſolet, v.g. Romano, tenetur legere aliud, quod habere poteſt: quia per utrumuis impletur ſubſtantia præcepti. Creuſ. Eſcob. Dian. *p. 9. t.9. R.25.*

5 Diſpenſatio, quam ſine cauſa, ſolus Papa dat vallidè: cum cauſa Epiſcopi. Et ſic Subdiaconum, qui ex diſpenſatione Pontificia ducit uxorem, hoc ipſo liberari ab onere Horarum, contra Bonac. & Azor. docet Sanch. *de matr. l.8, d.8,* Dian. *p.8. t.3. R 34.*

A R-

ARTICVLVS IV.

Quomodo recitandæ ſint Horæ?

Reſp. In recitatione Horarum ſequentes circumſtantiæ ſunt ſervandæ. 1 Ut recitentur juxta præſcriptum Breviarii Rom. juſſu Pii V. editi, ſaltem publicè. Excipe religioſos, qui habent peculiare Breviarium Ordinis; & Eccleſias, quæ 200 anni ante inſtitutionem Breviarii per Pium V. peculiare habuerunt: eæ enim ſine conſenſu Epiſcopi illud mutare non poſſunt. Privatim tamen omnibus etiam Regularibus probabile eſt, licere ex conſuetudine, uti Rom. ut docet Leſſ. c 37. d. 12. Rodriq. & Sà *V. horæ*. Bon. *d.* 1 *q.* 5. *p.* 1. Adde, quod qui eo utitur, ne quidem in choro obligetur ad pſalmos pœnitentiales, graduales, Officium defunctorum (excepto die animarum.) Officium tamen B.V. in choro recitari debet, ubi eſt conſuetudo. Ita Fill. & Bon. ex Bulla Pii V. & Clementis VIII. Item tenetur ad Litanias diebus Rogationum; tum quia ſunt pars officii eo die; tum quia peculiaris de ea re eſt conſtitutio. Ita Bon. *l.c.* ex Fill. Etſi contrarium probabile eſſe dicat Dia. *p.* 2. *t* 42. *R* 14. ex Vaſq. item Eſc. *t.* 5. *E* 6. Quòd ſi ex inadvertentia, vel neceſſitate, v.g quia lectiones de feſto nullas habes, officium mutes, ita ut dicas de feria, quando erat dicendum de ſancto, vel contrà, nullum erit peccatum, nec obligatio repetendi, licet conſultum ſit repetere ea, quæ ad proprium officium pertinent: ſi verò ſtudio idem mutes: aliud ſentiendum videtur, cùm ratio non ſit eadem. Quamquam quòd eo caſu venialiter tantùm pecces, nec tenearis repetere, vel reſtituere quidquam, eò quòd ſubſtantia præcepti ſit impleta, probabile eſſe cenſeat Eſc. *t.* 5. *E.* 6 *c.* 5. Dian *p.* 3. *t.* 12 *R.* 3. Item Cajet. Sylu. Binsfeld. Azor. Val. Leſſ. Filliuc &c. citati à Bon. *d.* 1. *q.* 1. *p.* 1. *n.* 17. & Dian. *loc. c.* contra alios multos, quos citat, & ſequitur Barb. Laym. verò *l.* 4. *t.* 1. *c.* 5. *n.* 4. cum Suarez limita, niſi per frudem quaſi multò longiùs in multò brevius, v.gr. paſchale mutetur; Licèt Caram. apud Dia. *p* 7. *t.* 11. *R.* 6. contra communem ſentiat, etiam ſic præceptum impleri, & venialiter tantum peccari, aut idem pro libito toto anno dicatur; quia eſt gravis inordinatio, v. Trull. *d.* 14. *n.* 11. ubi docet, eum qui per errorem legit hodie de Sancto, qui cras v.g. colitur, poſſe cras legere de Sancto, qui hodie celebretur, nec is hoc anno omittatur; imò ita faciendum eſſe vult. Quint. *t.* 8. *ſing.* 10. Verùm contrarium rectius tenet Villalob. eò quòd præſtet ſemel, quam bis errare; idque multis benè confirmat. C. Lug. *Reſp. m. l.* 5. *d.* 8. Similiter eum qui per errorem, vel oblivionem in feſto duplici, vel ſemidùplici non recitavit de proprio, poſſe de eo le-

gere primò die non impedito, lectionum Officiò, docet item Quint. *t.*8. *ſ*9. eſſe probabile. Verum; & hoc merito rejicit C. Lug. *l.c.* & ipſe quintam contrariam ſententiam agnoſcit probabiliorem. Denique qui in aliquibus horis erravit, (legendo v. gr. de feria, quando erat de feſto, vel contra) agnoſcens errorem; non debet eum continuare, ſed reliquas horas legere juxta officium eo die currens; ut in iis ſaltem conformet ſe toti Eccleſiæ vel communitati, cujus eſt pars; & obſervet legem quantum poteſt. C. Lugo *l.c.*

2 Pronuntiatio vocalis exterior: ea enim eſt de ſubſtantia præcepti. Etſi quidem cum ſocio legis (quòd rectè fit, & eſt conforme primæ inſtitutioni Eccleſiæ, ac publico orandi ritui, eſtque licitum, etiamſi is ad eas non obligetur, nec interiùs attendat, Bon. *q.*3 *p.*2. § 1) ea pronuntiatio adhibenda eſt, ut ab eo exaudiri poſſis, eumque audire viciſſim. Sa tamen *V. hora*, putat ſatisfieri, etſi quædam non percipias, quæ à ſocio dicuntur; neque ideò aliquid ſcrupulosè repetendum eſſe: ſi verò ſolus legas, ita legendas eſſe, ut audire teipſum poſſis, docent Regin. & Suar. ſed probabile eſt; id non requiri, cum Eccleſia id non præcipiat, ut docent Azor *p.*1. *l.*10. *c.*11. *q.*4. Bonac. & Diana *r.*11. admittitque Fill. *t.*23. *c.*3. *n.*117. pro ſcrupuloſis. Si plures duobus recitent officium ſimul; non debet unus unum, alter alterum, tertius tertium verſum recitare, ſed alternatim facto duplici tantum choro, ſive plures ſint ex una parte, ſive pauciores: quia ſic habet uſus, & praxis Eccleſiæ; ſecus eſt de lectionibus, quarum primus primam, ſecundus ſecundam, tertius tertiam recitat, (imò alicubi conſuetudo permittit ut omnes ab uno recitentur) aliis audientibus. Bon. *d.*1. *q.*3. *p.*2. *ſ.*1. ex Suar. Azor. & Laym. addens etiam ſatisfacere eum, qui lectiones, vel orationes, vel capitula, vel reſponſoria tantùm audit, & non recitat v. Bon. *l.c.* Trull. *d.*16. *n.*17.

3 Pronuntiatio integra, ſine ſyncopa, & abbriviatione verborum, & ſyllabarum, & abſque præcipitantia. Bon. *d.*10. *q.*3. *p.*2 *paragr.*1. Ex hoc tamen defectu in publico faciliùs peccari poteſt moraliter ratione ſcandali, & ſeverioris præcepti Eccleſiæ, quam in privato. Azor. & Filliuc. *t.*2. *l.*23 *c.*2 Eſcob. Dian. *p.*2. *t.*12. R.32. ubi addit, 1. Eum, qui cum tali, qui ultimas ſyllabas abſcindit, recitat officium, ſatisfacere ſuo officio, nec teneri repetere, 2 Quando in cantu propter nimiam celeritatem, & abſciſſionem ſyllabarum, (vel alia de cauſa) audientes non poſſunt verba percipere, & attendere ordinariè tantum eſſe peccatum ve-

veniale,neq;obligari ad iteratam recitationem officii; niſi adſit contemptus, vel grave ſcandalum, ſeu notabilis corruptio, & deformatio verborum, in toto cátu. v. Dian. *l.c.* Sylu. & Trul. *d.*15. ubi ex Nav. Azor. Leſſ. & Palao, negat ſatisfacere eos, qui cum ſociis recitãt ita feſtinanter, ut nondum expletis à ſocio verſiculis ipſi incipiant, quia pars quæ anticipatur, non communicatur cum ſocio, qui eam audire nequit. Excuſant autem ex Nav. Sà, & Suar. ſurdum qui allos in choro canentes non intelligit, nec ſequi poteſt.

4 Pronuntiatio continuata unius Horæ: ſi autem interruptio notabili tempore, ſine cauſa fiat, erit tamen veniale tantum, ut ajunt Fern. Laym. & Leſſ. *d.*10 quia ſinguli pſalmi, ſuam completam ſignificationem habent. Si juſta ex cauſâ fiat, nulla culpa erit, nec repetenda priora. Quòd verum eſt; etiamſi animo repetendi interrupiſſes: conſilii tamen eſt, ſi interruptio longa eſſet, repetere ab initio pſalmi vel nocturni: imò probabile eſt, nocturnos ſingulos ſeparatim, ſaltem intra trium horarum ſpatium dici poſſe (quod certũ videtur, ſi juſta cauſa concurrat) quia ſecundùm quoſdam antiquitus ita fiebat, ut docet Fill *t* 23 *c.*6 & Bon *p* 5, *p* 3. Eſcob. &c. Addit Quintanad *t.* 8 *ſ.*3. lectiones, ſive tres ſint, ſive novem poſſe abſque culpâ gravi, ſine cauſa, & cum hac abſque ulla culpa dividi à pſalmodia ejuſdem matutini. Diviſio autem matutini à laudibus, non dicit interruptionem officii, undè privatim fieri poteſt ſine cauſa, Dian. *p* 5. *t.*14. *reſ* 48. ex Bon. Fill. Sanch. &c. Item Trul *l.* 1. *c.* 7. *d.* 11.

5 Ne invertatur ordo Horarum abſq; juſta cauſa quod ſi tamen fiat, erit tantum veniale, quia ordo iſte, ſaltem extra chorum non eſt ſub præcepto, niſi ſecundariò, & tanquam circumſtantia minoris momenti. Quò ſi autem per inadvertentiam, vel ex juſta cauſa mutes, v.g. ut amico, vel ægro, qui tecum legere cupit, ſatisfacias, nullum erit peccatum: vel ſi in choro dicantur poſteriores Horæ, cum tu needum dixeris priores; vel ſi inter orandum advertas te aliquid omiſſe, vel priorem horam, nondum dixiſſe: perges enim, & ſupplebis in fine. Similiter ſi cauſa, vel neceſſitas inſtet horas dicendi, potes dicere Laudes, dilatis lectionibus, vel aliquo ſimili, quod ad manus non eſt, v Bonac. *q.*3. *p* 4.

6 Ut, niſi juſta cauſa excuſet, dicantur tempore præfixo à jure, vel conſuetudine: quæ nunc obtinuit: Ut Matutinum, & Laudes, abſoluto Completorio in Eccleſia, hora circiter quarta, & ſecundùm Bon. etiam tertia dicantur: & hyeme quidem, media hora ante ſolis occaſum dici poſſe, ait Filliuſ. ex communi ſententia, cum etiam privilegium quibuſdam concedatur, ut hora ante occaſum di-

dicant. Quòd tamen non eſt ſignum, id ſine privilegio fieri non poſſe, quia talia ſæpè dantur ad tollendos ſcrupulos, & dubia, quæ ſequuntur ex varietate opinionum. Juxta eandem ſententiam non peccabit, ait Bon. qui primam, tertiam, ſextam, & nonam duabus vel tribus horis poſt ortum ſolis dicit: tum quia eſt moderata, & conſueta poſtpoſitio: tum quia tempus à jure præſcriptum magnam latitudinem, teſte conſuetudine, habet: erit tamen veniale, Matutinum, ſine cauſa, ad veſperum differre, vel ante prandium ſine cauſa Veſperas, & Completorium dicere; quia hæc eſt inſueta inverſio. In Quadrageſima autem Veſperæ legi poſſunt privatum poſt prandium, cùm rubrica Breviarii feria IV. Cinerum non imponat præceptum. Nav. Sanch. Trull. *d* 18. *n*.6.

Dixi *ſine cauſa*: quia ſi iter, aliave cauſa urgeat ſecundum Cajet, & alios, omnes Horæ manè dici poſſunt, uſque ad veſperas incluſivè. Denique ad vitãdum mortale ſufficit dici omnes à media nocte, uſque ad alteram mediam noctem; præterquam quòd Matutinum pridie poſſit anticipari. Quòd ſi intra dictum tempus quis horas non dixerit, peccavit quidem non tamen tenetur poſt modum dicere? quia ſunt onus affixum diei; etſi ſupplendo poſſit, ſecundùm quoſdam, reſtitutionem ſubter fugere, eò quòd rependas æquale. Molfeſ. 3. *t* 2. item Major Palud. Ledeſm. &c apud Henriq. *l*. 13. *c*. 13. Bon. *d*. 1. *q* 5 *p* 2 *n*. 5. ubi dicit, eam ſententiam eſſe probabilem citatque pro ea Suar. & Fill. ſed malè, quia hi loquuntur tantum de primo medio anno: vel ſpectato ſolo jure naturæ, & ſecluſo jure poſitivo. Expreſsè autem, eam ſequitur Quintan *t* 8. *ſ* 6. vocatque veriorem contrariam. Vide etiam Dian *p*. 2 *t*. 12. R. 24.

7 Ut devotè, & cum attentione interna, virtuali ſaltem, recitentur, ſive ad Deum ſit, ſive ad ſenſum verborum, ſive ut ait Cajet. ad verba ſolum. Quam poſtrema ſufficere, rectè notat Leſſ. ſuppoſito tamen animo orandi, & vocandi Deo. Unde attentionem confuſam ſaltem ad Deum; & ad verba includit, cùm alioqui attentio præcisè ad ſola verba, nihil ab externa attentione differre videatur. Ita communiter contra Nav. Syl. & Con. qui nullam attentionem internam requirunt, ſed tantum externam, quæ excludat omnem actionem incompoſſibilem cum attentione interna, licèt animo voluntariè inter ea diſtraharis. Quæ ſententia, ſecundùm Laym & Leſſ. non eſt improbabilis; & utilis, tum ſcrupuloſis, tum confeſſariis, ne beneficiatis ſine attentione Horas recitantibus, imperent reſtitutionem fructuum, partim ob Doctorum authoritatem, partim quòd hoc præcepto tantùm materiales

quædam

quædam preces, earumque æxterna pronuntiatio, (per quam, ſicut per hymnos organo cantatos, à Deo aliquid Eccleſia poteſt impetrare) præcipi videatur; devotio verò tanquam finis præcepti extrinſecus ad ejus ſubſtantiam non pertineat: Verùm noſtra ſententia eſt communior, & probabilior. Et probatur: ſine oratione enim interna, nulla eſt oratio; ergo hoc ipſo, quòd ſub mortali ad orationem obligaris, ſub mortali item ad aliquam attentionem ex prædictis obligaberis. Nec refert, quod Eccleſia non poſſit per ſe actus internos præcipere; poteſt enim eos præcipere, ut ſunt neceſſarii ad actus externos debitè præſtandos, ut ſunt actus virtutis: Quo modo cùm poſſit præcipere confeſſionem, poteſt etiam contritionem. Dixi, *cum attentione interna, virtuali ſaltem*: etſi enim melior ſit actualis, ſufficit tamen virtualis; quam Bon. & alii communiter dicunt manare ex actuali, quandiu non revocatur expreſsè, vel tacitè per diſtractionem voluntariam, vel actionem cum debita attentione incompoſſibilem. Unde licet involuntariè diſtradiſtraharis, virtualiter tamen attendis, 1. Si in genere intenderis officium dicere, modo conſueto, vel animo laudandi Deum; vel ſatisfaciendi tuo muneri, 2. Si cum confuſa aliqua apprehenſione, & propoſito, opus conſuetum faciendi, recites, v. Bon. *d.* 1. *q.* 3. *p.* 3. Ex dictis reſolves.

1 Is qui dubitat ob evagationem mentis, an aliquid omiſerit, ſi probabilem conjecturam habeat, ſe dixiſſe, vel quia propoſuit initio attendere vel quia ſe repetit in fine v.g. pſalmi, præſumere poteſt, ſe dixiſſe: ſi ex libro, vel memoria; cæteroqui non errare ſolita, dixit; proindeque melius erit ſi non repetat, ad vitandas anxias conſuetudines, & ſcrupulos, & ut totum officium ſine perturbatione decurratur: Ita Binsfeld. *c.*11. *d.*13. Laym. *c.*5.

2 Qui ſponte diſtractus nullam ha[bi]tum attentionem habuit graviter peccavit, teneturque ſecundùm ſententiam communem, Horas repetere; nec fructus facit ſuos, quia non fecit opus præceptum quod erat, ut devotè oraret. Sotus, Navarr. Reginald Fern, Suar. Bonac. & Trull: *l.* 1. *c.* 7. *d.* 17. ubi ex Nauarr. addit non excuſari à mortali eum, qui recitationem Horarum ita differt, vel ita ſe componit, ut advertat ſe ſomno præoccupandum, v. gr. ſi Completorium veſperi reſervet dicendum in lecto, ſciens ſe tunc ſomno ſolere obrui. Quidam tamen Doctores paulò ante citati negant, eo caſu neceſſariam eſſe repetitionem: eò quòd ſubſtantia operis ſit impleta, abſque circumſtantia devotionis. Multique magis ac probabilius iiſdem negant, obligationem reſtitu-

tutionis; eò quod ad illam tantum teneantur, qui officium omiſerunt, non qui diſtractè dixerunt. v. Bon. *l.c.* Leſſ. Laym. & Dian. *3. de Horis, R. 1 & 2.* Eſcob. *t. 5. E. 4 c. ult. n.* 62.

3 Cum recitatione officii coniungere actiones, quæ notabiliter non impediunt, (v. gr. induendi, abluendi,) veniale eſt, ſi fiat ſine cauſa; alias nullum. Eſcob. *l.c.c.* 7. Qui verò advertenter occupat ſe aliqua re impoſſibili cum attentione interna, v. g. inſcriptione, lectione, &c. graviter peccat, & præcepto non ſatisfacit; atque adeò tenetur repetere. Nau. Suar. Bon. Tru'l. *l.c.*

DVBIVM III.

Quid Clerici poſſint circa diſpoſitionem fructuum ſuorum Beneficiorum.

Reſp. 1. Clerici Beneficiarii, quoad eam partem bonorum Eccleſiaſticorum, quæ neceſſaria eſt ad congruam ſuſtentationem, & decentiam ſtatus, ita fiunt Domini, ut de iis poſſint liberè diſponere. Vbi rectè notat Nau. hanc congruitatem & decentiam habere latitudinem, & ſuos gradus; proindeque, ſi infimum congruæ ſuſtentationis pretium ſint floreni 300. medium 400. ſummum 500. Clericus autem infimo vivat, de reliquo liberè poſſe diſponere. Ita comm. quia id acquiſivit ut ſtipendium ſuſtentationis, quaſi mercedem operis præſtiti.

Reſp. 2. Probabilius etiam eſt, contra Nau. & multos Canoniſtas, beneficiarios non regulares, ſecùs enim eſt de regularibus, ut ait C. Lugo *t. 1 d. 4. ſ. 1. n. 2.* abſolutè eſſe dominos omnium ſuorum proventuum, ideoque etſi in profanos uſus expendant, non teneri ad reſtitutionem. Eſt communiter inter recentiores, apud Binsfeld, Mald & Bonac. *d. 4 p. 1.* ex S. Thom. Sot. Mol. &c. tum quia fructus faciunt ſuos, ut ſupponit Trid. *ſ. 24. c. 12.* tum quia alioqui non poſſent fructuum dominium in alios transferre) extra pios uſus omneſque eorum donationes, & contractus eſſent invalidi, & ut tales à judice declarandi, & bona Eccleſiæ reſtituenda; quod cum nunquam ſit factum, præſumi non debet eſſe faciendum. Card. Lugo *d. 4. n. 1* Quo non obſtante teneri eos ad bona Eccleſiaſtica, congruæ ſuſtentationi ſuperflua, expendere in pios uſus, tam eſt communis ſententia, ut Card. Lugo *d. 4. n.* 10. dicat nimis ſingularem eſſe ſententiam Petri Hurt. & Dia. dicentium, eos ſatisfacere, (ſi ſecluſis gravibus neceſſitatibus) erogent in communibus neceſſitatibus, quartam partem redituum Eccleſiaſticorum, vel certè dimidium eius quod congruæ ſuſtentationi ſupereſt, vide Car. Lugo l.c. ubi plurimis pro ſe citatis Auth. oſtendit Tolet. Molin. & Bonac.

malè citari pro contraria ſententia; imò ipſomet Hurt. & Dian. in ea non perſtitiſſe, atque nulla vel authoritate, vel ratione fulciri: ac denique ſuam multis probat, præſertim ex Trid. *ſ.21. c.5. de ref.* oſtenditque, iſtam obligationem naſci ex jure, non tantum humano, ſed etiam divino naturali. Vide etiam Bon. *l.c p.2* Porrò congrua ſuſtentatio Clerici cenſetur, quæ neceſſaria eſt, ad ſtatus, & familiæ ſuſtentationem, (ſecundum conditionem ſtatus) gradus, dignitatis, qualitatis, & regionis, in quo habitat. Bon. l.c. Mol. Lay. C. Lugo &c. Vnde reſolvuntur hi Caſus.

1 Congrua ſuſtentatio non eſt æqualis reſpectu omnium, quia plus requirit Epiſcopus, quam Decanus; Decanus, quam Canonicus; Canonicus in Eccleſia principali, quam Parochus debilis, & tener, quam robuſtus & valens: & quòd ſufficit in uno loco, non ſufficit in alio. Quapropter attendi debet ad uſum aliorum timoratæ conſcientiæ, in eodem gradu, &c. Nec obſtat quòd beneficiarius emerſerit ex humili, quò minus poſſit ſtatui ſuo convenientes ſumptus facere, ut ex Molin. docet C. Lugo l.c. v Bon. *l.c.n 8.*

2 Nomine congruæ ſuſtentationis, etiam intelligitur debita hoſpitalitas, non tantum in pauperes peregrinos, qui maximè commendantur Clericis à Trid. ſed etiam urbanos. C. Lugo *n 66.*

3 Debita, quæ Clericus contraxit pro ſua ſuſtentatione, vel ob piam cauſam, poteſt ſolvere ex reditibus Eccleſiaſticis, non item quæ contraxit ante beneficium obtentum, niſi ſit pauper. *ibid. n 67.*

4 Poteſt Clericus ex bonis ſuperfluis licitè in ſtudiis alere ſuos conſanguineos, ſi aliunde non habent eò quòd parentes vel nolint, vel non poſſint alere in ſtudiis, *ibid* & Bon. *p.2.n.13.*

5 Si habet ſorores pauperes, vel filios ſpurios ex fructibus beneficii dotare licet, ſi aliunde non poteſt: quia naturali jure debet illis alimenta, in quorum locum ſuccedit dos. Mol. Binsfeld. &c. Cavendum tamen ſub mortali, ne vel illas notabiliter ſupra ſtatum exaltet; vel hos legitimis æquet; etſi nobilis plus poſſit dare, quàm alius infimæ ſortis v. Laym. *l 4.t.2.c.3.n.4.*

6 Si bona ſuperflua expendat in uſus profanos, v. gr. in venationes, canes, equos, paraſitos, ludiones, luxum, in amicos, cognatoſque ditandos, &c. (quod intellige de quantitate notabili in genere prodigalitatis, quæ longè maior eſt, quam in genere furti) graviter peccat quidem, non tamen tenetur ad reſtitutionem: quia eſt dominus fructuum, & conſequenter neque is, qui accepit. Ita contra Navar &c. comm. DD. alii ex Trid. *ſ 22.c.1* Azor *ſ.2 l.7.c.8 q.2.* v. Lay *l.4.t.2.c.2.n.4* Bon *d.4 p.3.n.9.& p.4 n 1 &c.*

Quæ-

Quæres 1. Quæ teneantur in pios uſus expendere? Reſp. Ea omnia, quæ acceperunt, ſive ab Eccleſia, ſive ab aliis, tanquam procuratores cultus divini; non autem illa, quæ vel in cultum divinum oblata non ſunt, vel jam ab Eccleſia in cultum divinum ſunt expenſa. C. Lugo *d* 4. Ratio eſt, quia priora habent annexam obligationem religionis, poſteriora non; vel ſi habuerunt, ea jam eſt extincta, per expenſionem in pios uſus. Unde reſolves;

1 In profanos uſus expendi poſſunt à Clericis bona patrimonialia, eaque, quæ hæreditate, induſtria, donatione, aliove modo, ut Laici, acquirunt, vivendo interim ex beneficiis. Item quaſi patrimonia, hoc eſt quæ acquirunt quidem ut Clerici, non tamen ut reditus beneficii, ſed ut ſtipendia alicuius officii Clericalis, v.g. ratione concionis, promiſſa, funere, Officio defunctorum, adminiſtratione ſacramentorum, anniverſariis, &c. Sanch. Car. Lugo *l.c.n* 23. Bon. *p* 2. *n*.19.

2 Probabilius eſt, in profanos uſus poſſe expendi diſtributiones ſive præſentias (ut vocant) quæ beneficiariis ob præſentiam in Choro diſtribuuntur. Ita Sylu. Bon. C. Lugo *n* 24. Bon. *p*.2.*n*.16. contra Sanch. &c.

3 Fructus qui dantur ob Capellaniam, vel Vicariam non collativam, ſed ad nutum amovibilem, poſſunt expendi in uſus profanos; quia non ſunt fructus beneficii, (hoc enim confertur per collationem Canonicam) ſed bona quaſi patrimonialia, vid. Card. Lugo *n*.28

4 Probabiliter etiam Penſionarius licitè ſuam penſionem expendit in uſus profanos, quia eam Papa extrahit ex reditibus beneficii, & dat alteri qui id beneficium non habet. C. Lugo *l. c.* contra Bon. &c. Secus eſt de eo, qui beneficium habet in commendam, quia ſubſtituitur loco beneficiarii, *ibid.*

5 Patrem, quam Clericus parcè vivendo. ſibi ſervat ex congrua ſuſtentatione, licitè expendit in uſus profanos, quia expenſa eſt jam ante in uſus pios, *ibid.* & Bon. *d* 4. *p*.2. *n* 14.

Quæres 2. Quid intelligatur nomine uſus pii?

Reſp. Qui vel ad cultum divinum, vel miſericordiam ſpiritualem, aut corporalem ordinatur, v.g. ad cultum templorum, neceſſitatem pauperum; hoc eſt, eorum, qui non habent neceſſaria, ſive ad naturam, ſive ad ſtatum ſervandum, itam uſum Religioſorum, in Capellanias, Miſſas, ſuffragia pro defunctis, hoſpitalia, &c. Unde reſolvuntur ſequentes Caſus,

1 Si Clericus ſuperflua expenderit in uſus profanos, v g. emerit

ſibi bona immobilia, non poteſt hæc retinere, quia obligationi bonis iis annexæ non ſatisfecit, & adhuc poteſt ſatisfacere, cum bona empta pretio æquivaleant. C.Lugo *n*.43. v Bon.*n*.20.

2 Qui in uſum profanum, à Clerico bona accipit dono, ex ſuperfluis, poteſt excuſari à peccato, ſi eum non induxit ad talem donationem, neque per eam clericus reditur impotens, ad ſuperflua expendenda in uſus pios, v.C.Lugo *n*.40. Quia clericus ex patrimonialibus, vel quaſi patrimonialibus poteſt ſubſtituere.

3 Clerici quidem ex conſuetudine multis locis recepta, licitè poſſunt teſtari de reditibus beneficiorum, non tamen niſi ad cauſas pias: etſi enim ubi conſuetudo invaluit, etiam in uſus profanos validè teſtentur, peccant tamen mortaliter. v. Leſſ.*l.2.c.19 d.4* Laym. *l.c.* Bon.*d.4.p 3.n.2.& 5.* Trul.*ſ 2.c.1.de reſ.* & ſequitur ex dictis. Niſi tamen fecerint cum facultate Papæ; quæ licet ſuperveniat teſtamento jam condito, facit tamen illud convaleſcere. Sanch. Salas, Dian.*p.8.t.3. R.99.* ut ſuprà *l.3.t.5 ſ.4.*

DVBIVM IV.

Quis ſit Clericorum habitus, quæ artes, officia, actiones iis prohibeantur?

Reſp.1. Clericos majoribus ordinibus initiatos. vel etiam minoribus, ſi habeant beneficium, quoad habitum obligari ad ferendam tonſuram, & veſtem clericalem, quæ non debet eſſe virgata, in qua diverſi coloris virgæ ducantur, nec partita ſeu diſſecta.

Reſp.2. Quoad artes, prohibetur macellariorum, tabernariorum, jaculatorum, quorum etiam ludis, uti & haſtiludiis, prohibentur intereſſe. Item medicorum aut chirurgorum, ubi opus eſt inciſione aut aduſtione, niſi ut habet Nau, erga pauperes, aut propinquos, aut in neceſſitate.

Reſp.3. Quoad officia, prohibentur (ſi ſint beneficiati, vel initiati ſacris) officium judicis in cauſa ſanguinis, Advocatorum, Patronorum, Tabellionum, ſeu Notariorum, in placitis ſæcularibus: Quod addo, quia in ſpecialibus quibuſdam caſibus hæc licent: v. g. advocare pro perſonis coniunctis & miſerabilibus. Ratio autem eſt, quia clericus non debet ſe immiſcere negotiis ſæcularibus. Sayr. *lib.12.c.25.n.6.* (qui tamen concedit inſtrumenta ab eo facta valere.) Bonac. *in præcept. d.10. q.1. p.ult.* Laym.*l.2.t.1.c.8.n.4.* & notat conſuetudine inductum eſſe, ut officio cancellarii, imò etiam judicis fungi poſſint in cauſis civilibus

Reſp. 4. Quoad actiones, prohibentur arma portare, niſi in itinere, tabernas intrare, venationi clamoſæ vacare (quòd addo; quia ve-

venatio ſine ſtrepitu, recreationis cauſa, permittitur accipitres vel falcones alere pro venatione, aleis aut taxilis ludere, mercaturam aut negotiationem lucri cauſa, (non tamen neceſſitatis) exercere, cohabitare mulieri, niſi ſit mater, ſoror, amica, aut certè talis, quæ cum nullum periculum aut ſcandalum immineat. Leſſ *l.2 c.5.d.9.n.40.* Caiet. tamen *V. Clericus* contra Angel. & Navar. docet horum & ſimilium tranſgreſſionem non eſſe mortalem, ſi abſit temeritas, contumacia, contemptus & ſcandalum, v. Laym. *l.5 tr.8 c.12. n.2. & 3.* Nec refert ait, quòd tranſgreſſor ſit excommunicandus, quia hæc pœna eſt ſententia ferendæ, quam non niſi contumax poſt monitionem incurrit. Quod tamen univerſim Nauar. putat eſſe laxius, maximè cum canones utantur verbo, præcipio. Unde ait eſſe mortale, ſi habitum vel tonſuram non geſtent. Quod reſtringit Bonac *diſp. 8. de ſacram. q 1.p.ult n.8.* ſi ſint initiati majoribus ordinibus, aut habeant beneficium, & tonſuram, vel habitum longo tempore, abſque juſta cauſa, non geſtent, tunc enim peccare mortaliter; citatque pro ſe Reginald. Navar. Henriq. Vaſq. Negant tamen Sylu. & Lay. *ſ.c.* ſi non ſit notabilis exceſſus ſupra loci conſuetudinem. Negotiari verò eſſe mortale, concedit idem Laym *l.3.c.4 c.17.* & alii comm. Sed de hoc v. ſuprà *l.3.c.3.d.7.* de emptione, & venditione.

C A P V T III.

De ſtatu & officio perſonarum ſæcularium quarundam præſertim judicialium.

D V B I V M I.

Quæ requiruntur ad legitimum judicium.

Reſp: Hæc tria. Primum eſt juriſdictio, ſine qua ſententia nulla eſt, & peccatur mortaliter, ut ex D.Th. 2.2 *q.60.* habet communis. Quare peccat judex ſæcularis, ſi perſonas, aut cauſas merè Eccleſiaſticas, ad ſe trahat; uti & Eccleſiaſticus, ſi merè civiles. Niſi fortè per accidens, ob defectum juſtitiæ in foro ſæculari, aut niſi ſint cauſæ miſerabilium perſonarum. Porrò quæ cauſæ dicantur merè civiles, quæ Eccleſiaſticæ, & quæ mixtæ, noſſe oportet judices, & juriſperitos, poteſtque videri apud Lay *l.4.c.1.* v C. Lugo *d.37.ſ.3.*

Secundùm. Rectus proceſſus, v. g. ut citetur Reus & audiatur, &c. Niſi fortè expediat aliquando, cùm delicta ſunt atrocia, in flagranti crimine deprehenſos ſubito plectere, vel in criminibus exceptis, communem procedendi modum mutare, nam judici ſupremo (dummodo crimen ſit publicum) aliquando licere,

ſine citatione, defenſione, & omni proceſſu, Reum morti adjudicare, eò quòd factum notorium & publicum, ſit loco accuſatorum & teſtium, neque Reo jus defendendi ſe in judicio relinquat, ut docent Nau. *c*.25.*n*,10. Leſſ. Fill. Bon. *d*.10 *in præcepta, q*.2.*p* 2.*n*.5. vid. etiam C. de Lugo *d*.37.*ſ*.5 Trull. *l*.8.*c*.1.*d*.13. Vbi tamen benè notandum, quòd etſi talia crimina excipiantur à communi diſpoſitione legis poſitivæ, & juris communis, non tamen legis ſeu juris naturæ, ideòque graviter peccare Iudicem, qui in tali proceſſu v. g. contra ſagas, quid vis licere putat, v. Cautionem criminalem *c*. 17. 18. 37. *& ſeq*.

Tertium. Recta intentio, ut ſcilicet procedatur ex intentione juſtitiæ. Vnde ſi Iudex procedat ex odio, aliove fine malo, v, g. ob inanem gloriam peccabit, non quidem contra juſtitiam, ſed charitatem, aliamve virtutem mortaliter aut venialiter, prout finis illius mortalis, aut venialis erit. Bon *d*.10 *q*.2.*p*.3.

DUBIUM II.

De Poteſtate, & officio Iudicis.

ARTICVLVS I.

Quid requiratur in Iudice.

Reſp. 1. Præter tria dicta ſuperiore dubio, requiritur ſcientia, quo ſciat ſuo munere rectè fungi. Ita communiter DD. & Bon *d*. 10.*q* 2.*p*.3. Ratio eſt, quia quilibet tenetur ſcire ea, quæ pertinent ad proprium Officium, & ſine quorum cognitione munus ſuum & Officium exercere non poteſt; Vnde reſolvuntur ſequentes Caſus.

1 Petens, aut ſuſcipiens Officium iudicis, *idem eſt de Medico & chirurgo*, ut v. infra d. 7. quo indignus eſt, ita ut probabile ſit, inde notabile damnum proximi ſecuturum, peccat mortaliter Nau. c. 25. S. Ant. C. Lugo, *d*.37. *n*.1.

2 Iudex carens neceſſaria ſcientia, non debet abſolvi, niſi facta renuntiatione officii, vel niſi firmum habeat propoſitum renuntiandi. Ita S. Th. 2.2.*q*.76 *a* 2. Caiet. Clavis Regia *l*..2 *c*.13.*n*.2. Reg. *d* 25.*n* 675 Nau *c*.25. Farin. 2.*p*.*q* 3.*ar*.16. Ratio eſt, quia nullus poteſt Officium, cujus munia obire non poteſt, retinere, præſertim cum damno vel periculo proximi.

3 Si Judex ex magna imperitia malè judicet, tenetur ad intereſſe parti læſæ, & ad expenſas litis; ut etiam, quotieſcumque notabile damnum, ſive in ſubſtantia litis, ſive in ſuperfluis expenſis, propter eius culpabilem ignorantiam, partibus litigantibus accidit. Bon. C. Lugo *ll. cc.*

5 Si judex agnoſcat, errorem à ſe (etſi ſine gravi culpa) commiſſum,

ſum, in præjudicium litigantis, tenetur, ſi poteſt citra infamiam, impedire errorem; v. g. monendo occultè partem læſam, ut ſibi appellatione, vel aliter conſulat. Quia id pertinet ad debitam muneris executionem. C. de Lugo *l. c. n.* 3.

Reſp. 2. Iudex tenetur cauſas judicare, & celeriter expedire. Quia ex Officio tenetur cuique tribuere ſuum. Quòd non facit, ſi ſententiam ſine juſta cauſa differt. Vnde reſolvuntur ſequentes Caſus.

1 Judex mortaliter peccat contra officium ſuum differendo valdè notabiliter cauſarum expeditionem, ſine juſta cauſa. Syl. v. *Index q.* 12. C. avis Reg. c. 12. n. 8 Nau. *c.* 25 *n.* 14. *&c* cum Bon. *d.* 10. *q.* 2. *p.* 3.

2 In caſu dicto, idem Iudex tenetur parti læſæ damna & expenſas, quæ ex iniqua dilatione ſecutæ ſunt, reſtituere; quia eſt earum injuſta cauſa. *Ibid.* Auth. *ll. cc.*

3 Si Iudex in exequenda cauſa, & proferenda ſententia negligens, aut iniquus ſit; non tantum, parti læſæ, ſed interdum etiam fiſco tenetur, v. g. ſi mulctam pecuniariam, quam ex conſuetudine, vel lege communi debebat imponere reos, ſine cauſa remiſit. S. Th. 2. 2. *q.* 67. *ar.* 4. *ad* 3 Sylu. V. *Pœna*, *q* 28. Salon. Laym. *l.* 3. *t.* 2. *c.* 5 *n.* 7. contra Azor.

ARTICULUS II.

Quid Iudici ſervandum circa inquiſitionem.

Tribus modis procedi poteſt contra crimınoſos. 1. Via accuſationis, cum eſt aliquis actor, qui ſpondet ſe objecta probaturum. 2. Via denuntiationis, cùm deferens crimen, non vult ſuſcipere onus probandi. 3. Via inquiſitionis, quæ triplex eſt, 1. Generalis, quando in genere quæritur, an leges ſerventur. 2. Specialis, quando de certa perſona, & certo crimine quæritur. 3. Mixta, quandò vel ſola perſona, vel crimen ſolum eſt ſpeciale; ut ſi quæratur, quis Cajum occiderit.

Reſp. 1. Judex ſine ulla data occaſione, ex ſolo Officio ſuo, poteſt inſtituere inquiſitionem generalem; in qua tamen eius poteſtas nõ extendit ſe ad occulta elicienda, de quibus nulla eſt fama. Ratio prioris eſt, quia id neceſſarium eſt Reipub. nec cuiquam fit iniuria. Ac licet quorundum ſcelera detegantur, id fit per accidens, præter intentionem: cui incommodo bonum commune prævalet Ratio poſterioris eſt, quia inde maxima ſequerentur incommoda. Farin. Leſſ *l* 2 *c.* 28 *d* 13. Vnde reſolves.

1 In hac inquiſitione, ſubditus etiam rogatus ſub juramento non tenetur, imò nec poteſt, prodere criminoſum occultum. Laym. *l.* 3 *t.* 6. *c.* 2. Leſſ. *l. c.*

2 Si talem revelet; peccat contra juſtitiam (niſi forte cederet non tam in pœnam, quam certam eius qui deliquit, emendationem, vel ad grave malum ab aliis avertendum) cum enim crimen, ut ponitur, probari non poſſit, ac proindè ex eius revelatione non poſſit aliud ſequi quam infamia, nullum habet ius revelandi. Laym. ib. & *t. 3. p. 2. c. 4.*

3 Si in hac inquiſitione, ex relatione duorum vel trium, deprehendatur alicujus criminis author poteſt per tales teſtes contra illũ procedi, ut habet praxis communis. Laym. *l. 3 t. 3. p. 2. c. 4 n* 12.

Reſp. 2. Quando crimen eſt manifeſtum, & ignoratur auctor, licet Judici quærere in genere, quis fecerit, non tamen in particulari, v. gr. an Petrus fecerit: niſi infamia aliqua aut iudicia præceſſerint. Pars prior patet, tum ex praxi iudicum; tum ex incommmodis contrarii. Ratio poſterioris patebit ex ſequentibus, v. Bon *d.* 10 *in* 8. *præcept. q.* 2. *p.* 3

Reſp. 3. Vt iudex faciat inquiſitionem ſpecialem, debet ſaltem regulariter præcedere infamia, vel quid æquipollens (quod iuſtam det cauſam. Ratio eſt, tum quia alioqui diffamaret ſine cauſa, tum quia iudex procedere debet ex ſcientia publica, quam non habet niſi per accuſationem vel confeſſionem Rei, vel euidentiam facti, vel per infamiam: ad quam non ſufficiunt duo teſtes qui iurent ſe vidiſſe crimen admitti, quia adhuc eſt occultum; ſed requiritur, ut rumor ſit ſparſus per maiorem partem communitatis, id eſt, civitatis, viciniæ, vel monaſterii, neque à maledicis ſit extortus; etſi hac in re tutum ſit, ſequi praxim communem bonorum virorum & Rerumpub. ut habet Lay. *l. c.* & Leſſ. *d.* 15. *n.* 19. ex aliis Bonac. *l. c.* Vnde reſolves caſus.

1 Antequam iudex procedat ad inquiſitionem ſpecialem vi infamiæ, ipſa infamia prius examinari debet, & probari per teſtes ſaltem per duos; qui nominent perſonas, à quibus id publicè audiverint Nau. Rub. *de iud.* Trul. *l.* 8. *c* 1. *d.* 17.

2 Judex infamatum de uno crimine, v. gr. adulterio, non poteſt interrogare de alio, de quo non eſt infamatus, v. g furto: quia eſſet inquiſitio ſpecialis ſine prævia infamia, Sal. Caiet. Trull. *l* 8. *c* 1. *d.* 18. niſi tamen crimina ſint connexa, vel unum ſit circumſtantia alterius. *Ibid.* & Sanch. 2. *p. conſ l.* 6. *c.* 3. *d.* 31.

Dixi in Reſp. *Regulariter*: quia ad ſpecialem inquiſitionem non requiritur infamia prævia in caſibus certis, quos vide apud Leſſ. *l.* 2 *c.* 29 *d* 15. Bonac. *t.* 2. *d.* 10. *p.* 5. Sanch. 2. *p. c.* 15. *d.* 19. Trull. *l. c.*

A R.

ARTICULUS III.

Quid liceat Iudici circa quaſtiones ſive torturam.

Reſp. 1. Ad torquendum reum (ſi tamen torqueri poteſt) requiruntur alicujus gravis criminis ea ſaltem Indicia, quæ faciant ſemiplenam probationem, id eſt, reddant rem plus quam probabilem: qualia habentur, v. gr. teſtis unus omni exceptione major. Rei confeſſio extra judicium, item probabiliter etiam aſſertio duorum vel trium criminis ſociorum in criminibus exceptis, præterquam veneficii, (in quo, an ex ſola denunciatione complicum, & quo modo procedere liceat v. Tan. *t. 3. d. 4 de juſt. d.* 2. & 3. Lay. *l. 3. t. 6. c.* 5.) item fama publica à viris honeſtis orta ac per teſtes probata, cum alterius judicii adminiculo (nam forma ſola non probat, ſed habet ſe inſtat accuſatoris) Lay. *l.* 3. *t.* 6. *c.* 5 *n.* 9 ex variis Ratio reſponſi eſt, quia tortura inſtituta eſt ad ſubſidium probationis; quando argumenta, & indicia ſunt valdè efficacia, ut ſi plena probatio eliciatur: nam confeſſio rei (ſi eam ratificet extra torturam, maneatque in ea uſque ad ſequentem diem) ex ſemiplena probatione facit plenam. Leſſ. *l.* 2. *c.* 29. *d.* 17. Delrio *l.* 5. *ſ.* 3. Lay. *l. c.*

Dixi in reſponſione: *ſi tamen torqueri poteſt*: quia quædam perſonæ prohibentur torqueri, niſi in criminibus exceptis: tales ſunt viri in magna dignitate conſtituti, Officiales Principum, Vrbium, Gubernatores, Nobiles Equeſtris Ordinis, Milites, Doctores, eorumque liberis item impuberes, ſenes memoria, vacillantes, prægnantes, & nondum confirmatæ à partu Delrio *ſ.* 9. Bonif. c. 6. C. de Lugo *d* 37. *ſ.* 14. unde reſolves.

1 Peccat Iudex graviter, ſi non prius omnia alia media mitiora deregendæ veritatis tentet, quam ad torturam deſcendat.

2 Torturam ſimpliciter abſtinendum eſt, quando adeſt plena probatio criminis, quia ad hanc ordinatur tortura, Nau. Leſſ l. c.

3 Inſufficientia ad torturam indicia ſunt, ſi cadaver occiſi ſanguinet ad præſentiam alicujus, ſi ſagæ non poſſint lacrymari. Item illicita eſt probatio peraquas, &c. de quibus v. Delrio *l.* 3. Leſſ. *n.* 176. Trul. *l.* 8. *c.* 5. *d.* 21.

4 Peccant Iudices, qui in cauſis criminalibus, aut notabilis infamiæ, Reum comprehenſum, antequam habeant probationem contra ipſum, juramento adſtringunt, ad dicendam veritatem, de omnibus pertinentibus ad caſum; ob quem comprehenſus eſt. Navarr. *cap.* 8. *num.* 41. *& cap.* 25 *num.* 36 Additque idem eſſe, *ſi etſi ſine juramento*: minis, terroribus, tormentorum oſtenſione, hominem turbent, & implicent, ut ſibi

con-

contradicens circumſtantiam aliquam reveler, quà convincatur, & puniatur, v. C. de Lug. *d.* 40. *n.* 1.

5 Si judex extorſerit confeſſionem per injuriam, v. g. ſi extorſerit exemptos, ſi ſine ſufficientibus indiciis, ſi dolo malo, mendaciis ficta impunitatis promiſſione induxit ad fatendum, vel aliter, (ſive quoad ſubſtantiam, ſive quoad modum) notabiliter exceſſerit in tortura, confeſſio nulla eſt, nec poteſt ex ea procedi, imò tenetur judex ad compenſationem damnorum, ut docet C. de Lugo *d.* 37. *ſ.* 14. *n.* 157. v. Leſſ. *c.* 19. *dub* 18. Laym. *l.* 3. *t.* 6. *c.* 5. ubi etiam dolos bonos, quos Delrio ſuggerit judici, planè rejicit. v. Tan. *t.* 3. *d.* 2. *q.* 2. *p.* 2. Trull. *l. c.*

6 Licèt reus confeſſionem injuſtè extortam poſtridiè ratificet, nihilominus judex non poteſt procedere ad punitionem Rei, vel complicis occulti: quia cùm confeſſio fuerit irrita, conſequenter etiam ratificatio ex ea orta, ex *l penult. ff. de quæſtione* atque adeò etiam cognitio per illud medium parta, eſt injuſta. Navar. Salon. Leſſ. Sayr. Trull. *l. c. d.* 10.

Reſp. 2. Gravius torqueri poteſt, contra quem graviora ſunt indicia, non tamen ita, ut moraliter ſit impoſſibile tormenta ſuſtinere, habita ratione perſonarum. Unde ſi hic excedatur, confeſſio extorta erit involuntaria, & habenda pro nulla, etiamſi extra tormenta coram judice ratificet, metu novæ torturæ. Lay. *c.* 5. *n.* 1.

Reſp. 3. Semel tortus, ſi nihil eſt faſſus, iterum torqueri non debet niſi, nova criminis indicia ſuperveniant; quia per torturam priora eliſit. Si verò crimen in tortura faſſus, extra eam revocet coram judice, repeti tortura poteſt; tum quia indicia manent in ſuo vigore: tum ob inconſtantiam. Si verò tertiò totus ac confeſſus, tertiò retractet, abſolvendus eſt; quia præſumendum eſt, vi tormentorum coactam fuiſſe confeſſionem, ideoque nullam. Leſſ. *c.* 29. *d.* 17. Excipiunt quidam, ſi indicia ſint graviſſima, quæ violentam præſumptionem pariant, crimen malitioſè à Reo negari. Laym. *l. c.* v. C. de Lug. *d.* 37. *n.* 156. Dian. *t.* 3. *t.* 6. *R.* 16. & 23. Trull. *l. c.* v. infrà *hic dub.* 6 & 7. An quando, & quomodo Iudex poſſit interrogare Reum de complicibus, v. Trul. *l.* 18. *c.* 1. *d.* 22.

ARTICULUS IV.

Quid ſervandum Iudici circa ſententiam, & pœnam?

Reſp. 1. Judex debet judicare ſecundùm leges. Unde inferior iudex ordinariè non poteſt pœnam relaxare, vel minuere, etiamſi actor conſentiat; niſi aliquando ad bonum Reipub. aliud neceſſarium eſſe dictaret Epikia, vel niſi de privata tantùm injuria acto-

ris

ris ageretur, S Thom. 2. 2. *q* 65: *art.* 5. Reg *l* 24. *n* 643. Bon. &c. Tru. *l.* 8. *c* 1 *d.* 12.

Dixi, *inferior.* quia ſupremus, ob iuſtam cauſam id poteſt: ſine cauſa tamen graviter peccaret, ſecundum Caiet. V. *Iudex*, quia animaret delinquentes, & concurreret ad peccatum. An autem liceat intercedere apud Judicem pro liberatione rei, vide Bon. *l. c.* & Trull. *l. c.*

Reſp. 2. Si in aliqua cauſa fuit Advocatus, in eadem iudex eſſe & ſententiam ferre non poteſt. *l eos in pric. C. de appell.* & *prater de iuriſd.* quia judicium eius habetur ſuſpectum, propter affectum ad unam partem, ut ex comm DD. docet Sanch. *l. Conſil. c. unic. d.* 26. additque *n.* 3. ſententiam non fore validam, quod tamen alii negant, ſi ſit iudex ordinarius, C. de Lugo *de iuſt. d.* 41. *ſ.* 1. *n* 4 vide etiam Dian. *p.* 3 *t.* 4. *m. R* 56. ubi ex Corduba ſentit talem judicem in conſcientia non peccare, ſi ſine affectu, ſecundum leges, altera parte inſcia iudicet.

Reſp. 3. Quem iudex privata ſententia ſcit eſſe nocentem, ſi iuridicè ſit probatus innocens, non poteſt condemnare; quia judicat ut perſona publica, ideoque ſequi debet ſcientiam publicam, ac procedere ſecundum allegata, præſertim in favorem Rei D. Thom. 2. 2. *q* 67 Nau. *c.* 25 Caiet Fill. Leſſ. Bon. *d.* 10. *q.* 2 *p.* 2.

Reſp. 4. Quem iudex privatim ſcit eſſe innocentem, ſi iuridicè probatus ſit nocens, tenetur omni modo liberare, ſi poteſt, v. gr. impediendo accuſationem, extrahendo iudicium, aperiendo carcerem (ſi ſine maiore malo poteſt) remittendo cauſam ad ſuperiorem, etſi ſic nihil efficiat, probabiliter quidem plurimi Doctores tenent, cum S. Tho. *l. c.* ob rationem paulò ante datam, quod poſſit condemnare: verius tamen videtur contrarium, quod cum aliis docent Leſſ. *l.* 2. *c.* 19. *d.* 10. Sà, V. *Iudex*, Petr. Nau. Fill. Bon *d.* 10 *q.* 2. *p.* 2. *n* 2 Tol. &c. v. C de Lugo *d.* 37. *ſ.* 14. quia directè occidere innocentem, eſt intrinſecè malum; ergo quomodocunque ſciatur eſſe innocens, erit peccatum Leſſ. *l. c.* In cauſis tamen civilibus, & criminalibus minoribus, ubi tantum agitur de pœnis pecuniariis, poteſt etiam iudex, ſecundum hos auctores, ſimpliciter procedere ſecundum allegata, & probata: tum quia innocens per appellationem poteſt reſtitui in integrum, tum quia Reſpon. habet poteſtatem in bona ſuorum civium, quando bonum publicum id requirit; ut in hoc caſu; ne forma publicorum iudiciorum cum populi ſcandalo evertatur. v. Lay. *c* 2. *n.* 8. Leſſ. *d.* 10 Bon *l.* 5 *n* 4.

Quæres 1. Quid faciendum iudici, cùm utrinque ſunt ſententiæ proba-

probabiles in quæſtiones juris, v. g. an ex teſtamento minus ſo-lemni debeatur hæreditas.

Reſp. Debet ferre ſententiam ſecundùm opinionem de jure probabiliorem, ſaltem ſi ſit judex ſupremus. Neque tunc videtur tenendum, quod quidam docent, eum ſatisfacere conſcientiæ, ſi cauſam adjudicet defendenti ſe probabiliter, licèt altera probabilius Ratio eſt, quia judex eſt conſtitutus, ut ſecundū n merita cauſæ, & ſententiam, quæ ei maximè videtur rationi conſona, cauſam decidat; quia alioquin eſſet acceptor perſonarum.

Dixi, ſi ſupremus ſit: quia ſi ſententia aliqua communiter ſit recepta in tribunali ſuperiore, judex inferior videtur ſecundùm eam poſſe judicare licèt minùs probabilem; quia videt probabiliorem cum honoris ſui præjudicio, revocandam in ſuperiore tribunali. Lay. *l*. 1. *t*. 1. *c*. 7. §. 3 *n*. 18. ex Syl. Vaſ. &c. v. tamen C. de Lug. *d*. 37. *ſ*. 10.

Reſp 2. Si opiniones oppoſitæ æquè probabiles videtur, non licebit uni eorum adjudicare totum pro ſuo arbitrio, cùm uterque æquales jus habeat, ſed ſuadebit compoſitionem, imò etiam imperabit, in caſu nimis intricato, (alias enim non licet) vel uni dimidium, & alteri alterum dimidium juris, aut rei, de qua lis eſt, ad judicabit: memor interim axiomatis: quòd (ſi partium jura ſint obſcura potiùs favendum ſit Reo, quam actori, (*ibid*. Bon. de peccatis *d*. 2. *q*. 4 *p*. 9.

Quæres 2. Ad quid teneatur judex, qui ſententiam injuſtam tulit.

Reſp. 1. Si dolo, vel (ut dixi *d* 1. 4. 1.) magna imperitia id fecit, litē fecit ſuam, id eſt, damnum partis læſæ in ſe tranſtulit, cui tenetur reſtituere, Bon. *d*. 10 *q* 2 *p* 4. ex S. Thom. &c. vide ſuprà *d* 10. *a*. 1.

Reſp. 2. Si alioqui dignus ſuo munere (tametſi id petens impetraverit aliis dignioribus neglectis per oblivionem; ex humana fragilitate erraverit, non obligatur in conſcientia ad reſtitutionem ex propriis, cùm injuriam formalem non intulerit, neque aliquid cōmodi ex tali ſententia acceperit, vel potiùs (ſecundùm alios) cum culpam Theologicam non commiſerit: jubet tamen revocare ſententiam, ſi poteſt ſine gravi incommodo, Lay. *l* 3. *t*. 6. 2. *n*. 11.

Quæres 3. An ſententia judicis injuſta obliget in foro conſcientiæ.

Reſp. Sententia injuſta ex natura rei, aut ex omiſſione ordinis juris ſimpliciter neceſſarii ſiue feratur per falsò allegata, & probata; ſive ex judicis iniquitate, nullum habet robur in foro conſcientiæ, manetque parti læſæ, tametſi non appellet, jus ſuum, licebitque ſi abſque ſcandalo poſſit recuperare bona, S. Th Sayrus, Bonacin. *d*.

10. q. 2 p. 4. Trull. l 8 c. 1. d. 7. Ratio eſt. Quia ſententia eatenus obligat in conſcientia, quatenus habet rationem judicii; hoc eſt, ut eſt determinatio juris, & definitio iuſti.

Dix, *in foro conſcientiæ*: quia in foro externo: ubi non tam veritas facti, quam probatio juridica ſpectatur, ſententia prolata ſervanda eſt, ad evitanda ſcandala, & incommoda, neque elapſo termino. (intra quem appellare licebat) actio ei conceditur, lege ſic ſtatuente, tum in pœnam pigritiæ, tum ob bonum publicum, ut litium ſit finis. Trullench. *l.* 8. *c.* 4 *d.* 7. ex Sayrus, &c. Unde reſolves.

1 Is cujus bona per ſententiam manifeſtè injuſtam adjudicata ſunt alteri, poteſt (niu alter juſtè præſcripſerit) per occultam compenſationem ea recipere, quia recuperat jus ſuum, *ii*.

2 Qui ſciens per injuſtam ſententiam mala fide, accepit bona, tenetur ea ſemper reſtituere, nec unquam preſcribere poteſt. Quia ſunt aliena & poſſeſſor malæ fidei nunquam præſcribit, imò tenetur expenſas reſtituere, & compenſare damna, etiamſi pars læſa non appellaverit, cum non renuntiet ideo juri ſuo.

3 Qui bona fide rem poſtulavit à judice, & bona fide accepit, intelligitque ante tempus præſciptionis finitum, fuiſſe ſententiam iniuſtam, tenetur eam, non tamen expenſas reſtituere. Si verò poſſedit rem bona fide, tempore ad præſcribendum neceſſario non tenetur reſtituere, quia legitimè præſcripſit. Salon. Sayr. Trul. l. c.

Quæres 4 Quid liceat iudici circa munera.

Reſp. 1. Etſi à partibus munera liberalia accipiens, aliquando peccet; vel ob ſcandalum, vel ob periculum pervertendi, iuſtitiam, acceptorum tamen dominum comparat, ſpectato jure naturæ.

Reſp. 2. Etſi lex poſitiva munerum acceptionem prohibeat, accipiens tamen non tenetur ad reſtitutionem antè ſententiam Iudicis, niſi lex exprimat, quod non illicita tantùm, ſed etiam invalida ſit acceptio, vide Bon. *in* 8. *precep. q.* 2. *p.* 8. Layman *l* 3. *t.* 4 *c.* 4. *n.* 9. & 10.

Reſp. 3. Si Iudex injuſtè extorqueat munera, nolens facere quod juſtum eſt, & debet, niſi ea dentur tenetur reſtituere, uti etiamſi quid datum ſit ad redimendam vexationem, v. g. ne iniuſtè faveat parti adverſæ; ne cauſam nimis differat. Quanquam hoc caſu interdum præſumi poſſit, datorem remittere obligationem reſtituendi. Lay. l. c. ex Gab. & Reb. &c.

D V.

DUBIUM III.

Quid ſit Officium Advocati.

Suppono ſecundum omnes, in Advocato quatuor requiri ſcilicet ſcientiam convenientem, juſtitiam cauſæ, fidelitatem, & pretiũ juſtum: quod ſi taxatum eſt, non licet ultra hoc accipere: ubi non eſt taxatum, ſufficit juſtum naturale, ut v. apud Bon.

Reſp. 1. Non poteſt ſub gravi peccato ſuſcipere cauſam, quam ſcit eſſe injuſtam. Ex cauſis autem civilibus, in utramque partem probabilibus, & dubiis, poteſt utramvis, etiam minùs probabilem tueri; dummodò cliens de minore probabilitate moneatur. Vaſq. Salas, C. de Lugo, Dian. p. 1. t 2. R 4. Quia utraq; pars habet jus profetendi ſuas rationes in judicio, ergo etiam Advocatus patrocinandi neque ſemper eſt verius, quod videtur probabilius, & fortè aliud erit judicium Iudicis. Bon. *de pec. d.* 2. *q.* 4. *p.* 9. *& ſupr. l.* 1. *c.* 2 *d.* 2. *& in præceptu d.* 10. *q.* 3. *p.* 4.

Dixi Civilibus: quia in cauſa criminali dubia, non licet tueri partes actoris, qui in tali caſu graviter peccat contra reum; ergo etiam Advocatus Fill. *t* 40. *c.* 1 Neque, quando actor contra poſſeſſorem agens, ſcit ſe nihil poſſe evincere, ſed rem manſurã ſemper dubiam; quia tunc injuſtè vexatur poſſeſſor; pro quo tandem judex debebit judicare, ut v. C. de Lugo, *de juſt. d.* 41. *n* 7 Sal *int* 2. *d* 1. *ſ ult n* 1. 8.

Reſp. 2. In cauſa criminali, poteſt reum etiam ſontem defendere, ut mortem aliamve pœnam evadatq; ia Reus non tenetur ad pœnã niſi convictus; ergo poteſt per ſe, vel alium eam avertere, donec convincatur. Bon. *d.* 10 *q.* 3. *p* 4. *n* 7.

Reſp. 3. Advocatus tenetur pauperibus in extrema, vel gravi neceſſitate, gratis patrocinari, ſine notabili tamen ſuo incommodo. Ratio, eſt lex charitatis. Nav. Cajet Leſſ Fill. Bonac. *l.c.* Vnde reſolves.

1 Advocatus, qui ſciens patrocinatur cauſæ injuſtę, tenetur ad compenſationem omnium damnorum inde conſequentium. Vnde parti contrarię reſtituere debet ex peccato commiſſionis, quia fuit illi cauſa poſitiva damni: (ſimiliterque ſi cauſam dubiam tueatur, eamque obtineat fraude, quia intercedit injuſtitia, ratione partis adverſæ) Clienti verò ſuo, tenetur reſtituere ex peccato omiſſionis quia ex officio tenebatur monere ignorantem cauſæ injuſtitiam. Quod addo, quia ſi clienti conſtabat cauſæ injuſtitiam, non tenetur illi reſtituere Bon *d* 10. *q.* 3 *p.* 4. Leſ. *l* 2. *c.* 3. *d.* 5. Lay. Tan. *q.* 4. *d.* 6. *n.* 127.

2. Similiter peccare, & ad reſtitutionem teneri, quando defendit articulum juſtum cauſæ injuſtæ; ut ſic Adverſarium vexet, impediat,

diat, differat, aut pervertat, docet Trul. *l.* 8. *c.* 5. *d.* 3. ex Cajet. Sayr. &c. Quia cenſetur defendere cauſam injuſtam.

3 Quando cauſa nihil ferè habet probabilitatem, ita ut vix moraliter ſit ſpes obtinendi, eò quod apud Iudices ſemper rejiciatur regulariter non licet ſuſcipere: tum quia facit, ut cliens ſine fructu tempus & pecuniam perdat; tum quia talis communiter non habetur probabilis. C. Lugo *de juſt. d.* 41. Quando autem cliens habet bonum jus in cauſa poſſeſſionis, non tamen in proprietate, an liceat advocato eum defendere in cauſa poſſeſſoria, (dum de proprietate non agitur) quidem affirmant, negant alii: v. Fag. *in p.* 8. *c.* 47. *n.* 13. Mol. *t.* 1 *t.* 2. *d* 81. C. de Lugo *l. c. n* 10.

4 Advocatus, antequam patrocinium cauſæ ſuſcipiat, tenetur examinare ejus æquitatem, & probabilitatem, eamque clienti indicare ſincere: ſi enim falſa promiſſione, vel inani ſpe victoriæ ſumptibus involuat tenetur ad reſtitutionem Bon. *de pec. d* 2. *q.* 4. *p.* 9 uti & ſi qualitatem ac ſtatum cauſæ, ſeu periculum ejus perdendæ judicare neglexerit, & cliens eo cognito litigaturus non fuiſſet. Quod ſi dubium ſit an eo caſu litem proſecuturus fuiſſet, neque id ulla diligentia cognoſci poſſit, non teneri advocatum ad damna reſarcienda, docet Bardi *d.* 4 *c.* 29. Quod melior ſit conditio poſſidentis, dum de damno illato non conſtat.

5 Si clientis cauſam minus probabilem, dicat eſſe omnino juſtam, tenetur de damno, ſi cliens cognito cauſæ dubio, non fuit litigaturus, Bon. *l. c.*

6 Si in progreſſu cauſę iniquitatem videat, tenetur mox monere clientem, & ſuadere, ut deſiſtat, alias ad reſtitutionem damnorum obligabitur: quia cùm ſtipendio ſit conductus, teneatur ex juſtitia monere. Tan. l. c. Neque poteſt vel ipſe, vel Iudex ſuadere compoſitionem, cum damno partis quia compoſitio non habet locum, niſi quando res eſt dubia. Si verò inducat ad tranſactionem, ſine damno deceptione, vi, & metu, non tenetur: quia nulli facit injuriam, Val. Az. Leſſ. Lay. Bon. l. c.

7 Non poteſt abſolvi, qui paratus eſt quaſvis cauſas defendendas ſuſcipere, Sayr. *l* 12 *c.* 23. *n.* 18.

8 Non licet cum cliente convenire de pretio, poſt inchoatam litem, ſed vel ante cœptam, vel poſt finitam, ex *c. Infames* 3 *q.* 7. quia poſtquam ſua inſtrumenta oſtendit, cogetur quolibet pretio ſtare, ne prodatur. Nec licet paciſci de Parte aliquota, v. g. dimidia, tertia, vel quarta litis, pro pretio, ſi victoria obtigerit, quia id graviter prohibetur *L. Sumptus, ff de pactis, L. Item, c. de proc c Arcentur*,

centur,

gentur, 3. q. 7. L. Si quis cod. de poſt. Ratio eſt, ne præbeatur occaſio, per fas & nefas, procurandi victoriam. Hoc tamen caſu obligatur ad reſtitutionem, ſi juſtum pretium non excedat, & dolus ac fraus abſit. v. Sylv. V. *Advocatus* Nau. *c.* 15. Fill. Lay. Sanch. *l. c. conſil. c. 7. d. 9. & l.* 37. & C. de Lug. *l. c.*

9 Peccat Advocatus. 1. Si cum non ſit idoneus Officium Advocati exerceat, & patrocinetur *l. nemini ff. de Advoc.* S. Thom, 2. 2. *q.* 74. eſtque peccatum ex genere ſuo mortale. 2. Si defendat cauſam injuſtam ſecundùm dicta *c.* 13. 3. Si ob nimias dilationes illicita ſubornationes teſtium, &c. notabiliter officiat parti adverſæ, habenti alias juſtam cauſam, &c. v. Nau. c. 25. Fil. *q.* 3. 4. Si utriq; parti patrocinetur, quia repugnat, ut utramque partem æquè defendat. Sylv. Sanc. *conſ. p.* 2. *l.* 6. *c.* 7. *d.* 7. In diverſis tamen cauſis ſecluſo ſcandalo, non repugnat. 5. Si in eadem cauſa, in qua eſt iudex, vel Aſſeſſor, agat Advocatum, quia duo officia contraria in eadem cauſa exercere non licet. Sylv. v. *Advoc. q.* 2. 6. Si (tametſi defendat cauſam juſtam) producat ſcripturas, vel teſtes falſos, aut inſtrumenta non tamen peccat, ſi in cauſa manifeſtè juſta Adverſarium decipiat, dummodò nulla utatur falſitate, v. g. allegando falſa, &c. S. Thom. 2. 2. *q.* 71. *n.* 7. Sylv. Sanc. *conſ. p.* 2. *l.* 6. *c.* 7. *d.* 7. Trull. *l. c.* 7. Si adducat leges falſas vel abrogatas, vel doctrinam reprobatam; vel leges bonas in falſos ſenſus, ſciens prudens detorqueat. 8. Si in gravamen alterius partis quæreat dilationes ad rem non facientes v. Fill. Trull. *l. c. n.* 9. Si accipiat mercedem injuſtam. Quando autem à lege partium nullum taxatum eſt, cenſetur illud juſtum, quod habetur tale judicio prudentum, attenta qualitate negotii, dignitate ſcientia, & peritia Advocati, & labore, quem impedit, ac demum conſuetudine approbata v. Trull *l. c. d.* 5. 10. Si contractum uſurarium, vel aliter iniquum ſuadeat, aut probet. 81. Si leges, ſtatuta, & conſuetudines patriæ ignoret, unde ſi grave damnum clienti ob veniat, tenetur compenſare) vel intelligere non ſtudeat.

10. Peccat Advocatus contra juſtitiam, ſi rationes & fudamenta clientis, quem iuſtè defendit, vel ſecreta cauſæ deregat adverſarius, ut ex aliis, pro Fag. *in p.* 8. *c.* 47. *n.* 13. v. etiam C. de Lugo *l. c. n.* 6. teneturque ad reſtitutionem, ſi eam ob cauſam cliens cauſam perdidit, victurus alias: quia fecit contra officium, nec adhibuit diligentiam ad cauſam obtinendam in favorem clientis. Azor. Fill. &c *ll. cc.* Limitant tamen aliqui, niſi periculum ſit, ne pars adverſa grave damnum iniquè patiaturrquia aiunt, quilibet po-

teſt

teſt ſine duo damno, grave damnum alterius prohibere *v. Leſſ. l.* 2. *c.* 31. *Azor, Regi. Fill. La l.* 1. *t* 1. *c.* 5. *nu.* 18. Verùm hanc limitationem, cum S. Th. alii non admittitur, niſi forte Reus capite plectendus eſſet, & accuſator iniuſtè procederet, tunc enim, aiunt, Advocatus accuſatoris deberet falſitatem prodere. ſi tamen ſpes eſſet profuturum, accuſatore priùs monito, ut deſiſtat. v. Card. de Lugo l. c.

11 Advocatus, ſi cauſarum expeditiones, cum præiudicio clientum, differat, poſtponat, vel plures acceptet, quàm expedire poſſit, peccat, ac tenetur ad reſtitutionem, uti & omnium damnorum, quę per eius imperitiam, malitiam, vel negligentiam, cliens aut actor incurrit; non tamen tenetur in omnibus cauſis adhibere eandem diligentiam, ſed majorem vel minorem pro cauſæ qualitate, *v. Bon. in præc.* 8. *d.* 10. *q.* 3. Leſſ. *l.* 2 *c.* 39. *d.* 9 Laym. *l.* 3. *t.* 1. *c.* 5.

DUBIUM IV.

Quæ ſit obligatio referentis, Secretarii, Notarii, & Procuratoris?

Reſp. Tenentur ii omnes juſtè fideliterque exercere ſuum officium, ſive ex debito muneris tantùm, ſive etiam ex juramento. Item tenentur ſcire ea, quæ ad ſuum officium ſpectant, debitamque diligentiam adhibere, pręſtando omnia neceſſaria, terminos juſtos petendo, & appellando, cum fuerit neceſſarium. Bonac. Eſcob. & communiter. Unde reſolvuntur ſequentes Caſus.

1 Peccant ſi odio, vel amore, ſpe, vel timore, abutantur officiis ſuis: ſi ſecreta ſervanda non ſervent, ſi partibus, vel earum ſollicitatoribus, aliiſve tradant proceſſus, vel ſcripturas originales, quas non debent; accipiant ſtipendium majus juſto, vel ultra pretium taxatum, ſi lites iniquas ſuadeant, &c.

2 Referens peccat. 1. Si defectu ſtudii, vel per incuriam, malè referat, vel aliquid ſubſtantiale prætermittat 2. Si ſit partialis, conetur que unius partis juſtitiam magis, quam alterius explicare. 3. Si ſententiam alterutri parti manifeſtet, priuſquam evulgetur, unde poſſint gravia incommoda ſequi, v. g. Judex recuſari, &c v. Eſcob.

3 Secretarius peccat. 1. Si juramentum violet. 2. Si arcanum prodat. 3 Si ſententiam nondum publicatam manifeſtet. 4 Si proceſſus, aut ſententias non cuſtodiat, vel partibus, ſine præſcripto Judicis, oſtendat. 5. Si teſtimonia non fideliter tranſcribat, ſive exaggerando, vel imminuendo, ſive immutando, aut invertendo. Eſcob.

4 Tabellio, ſive Notarius publicus peccat. 1. Si ſine ſufficienti peritia (v. g. clauſulas communes, & ignorans) ſuſcipiat

S offi-

officium. 2. Si juramentum violet. 3. Si in depoſitione teſtium, aliquid addat vel detrahat, non levis momenti. 4. Si miniſtro tranſcriptori (erroris periculo) examen committat. 5. Si protocolla, & acta negligenter cuſtodiat, cum damno partium. 6. Si differat cauſarum expeditionem, ut pecuniam extorqueat. 7. Si teſtamentum ſcribat hominis rationis uſu deſtituti. 8. Si teſtes falſos admittat. 9. Si ſolemnitates neceſſarias, ex ignorãtia culpabili, vel malitia prætermittat. 10 Si teſtimonium aliquod neceſſarium, unius rogatu, & alterius damno, non exhibeat, ſi conficiat inſtrumentum uſurarium, vel falſum, præſertim in damnum tertii, ſi faciat, ut proceſſus, & cauſæ veniant ad alios Judices, vel Referentes, &c quàm ordo illius tribunalis poſtulat; quia multum intereſt habere hunc, vel illum Judicem. Eſc. 1. Laym. *l. 3. t. 6 c. 2.* Bonac. *in præc diſp. ult p ult.* 11. Si ſecretum violet, v. gr. aperiendo parti adverſæ, dicta teſtium, ante eorum publicationem; quod eſſe mortale contra iuſtitiam docet Trull. *l 8. c. 7. n. 3* ex Nauar. *c. 25. n. 52.* 12. Si parti petenti inſtrumenta occultet, præſertim quæ continent legata. Nau *l. c n 33.* Syl verb. *Tabellio.* Trull. *l c. 13* Si acta occultet, vel parti petenti tranſumptum proceſſum neget. 14. Peccat graviter, ſi amiſſo inſtrumento antiquo publico, vel teſtamento, aliud ſimile confingat.

5 Procurator peccat. 1. Si litem procuret injuſtam. 2. Si plures cauſas ſuſcipiat, quàm poſſit expedire. 3. Si plus mercedis accipiat, quam juſtum. 4. Si ſuadet reo. vel parti, ut injuſtè veritatem neget. 5 Si ſua incuria, negligentia, aliave culpa, cauſa ſit, ut lis perdatur. 6. Si nomine partis juret, ſine particulari eius informatione, cùm periculo peierandi. 7. Si culpabiliter tribunali non adſit, futuri incommodi metu, &c. v. Eſc. Lay *l. c.* Bon. *q. 3. p* 4 8. Si partes adducat ad concordiam iniquam 9. Si differat cauſam vel pervertat Judicem vel petat terminos impertinentes, aut dilationes ſuperfluas. 10. Si falſos teſtes inducat, vide Sayr. *l. 12. c.* 14. Fill. *t* 40 *c. 20. n. 294* Trul. *l 8. c. 6. d. 1.*

DUBIUM V.

Quid ſit officium Accuſatoris?

Reſp. Ut in accuſatione ſervetur juſtitia cavenda ſunt tria. Primum eſt, calumnia, id eſt, impoſitio falſi criminis, vel eius, quod ſufficienter probari nequit. Et hæc inducit obligationem reſtituendi,, & ſubeundi, vel pœnam talionis, vel aliam, arbitrio Judicis. Secundum eſt, prævaricatio, id eſt, colluſio cum Reo, & ſimulata tantum accuſatio. Quæ in criminalibus, ſi Reipub. damnum ſequatur, obligationem reſtitutionis inducit. Tertium eſt, tergiverſatio accuſa-

accuſationis inchoatæ, abſque juſta cauſa. Quod addo, quia cum cauſa, v.g. ob imperium Principis, vel Judicis, quod interſit Reip. talem perſonam non puniri vel infamari, vel quòd in accuſatione defectus ſubſtantialis ſit commiſſus, poteſt deſiſtere, imò tenetur, ſi in progreſſu cauſæ cognoſcat ſe erraſſe ſi incipiat dubitare de crimine, ſi videat ſe non poſſe probare Fil. *t.*40 *c.*7 *n.*205.

Quæres, An & quis teneatur alterum accuſare?

Reſp. 1. Privatum raiò ad id teneri; tum ex praxi timoratorum: tum quia alias tribunalia eſſent plena accuſationibus, cum perturbatione Reipub.

Dixi 1. *privatum*: quia ſi quis à Repub. ſtipendium ob hoc accipiat, v.g. fiſcalis, &c. tenetur ex iuſtitia. & conſequenter ad damna ex omiſſione accuſationis ſecuta Fill Bon. *in* 8 *præc.d.*1 *o.q.*2.*p* 1.

Dixi 2. *Rarò*; quia ſi ita exigat bonum publicum; v g. ſi proditio imminens, vel grave damnum vitæ innocentis, aliter averti non poſſit, & crimen facilè probari poſſit, tenetur etiam privatus accuſare, vel ſaltem denuntiare, idque tamen ex charitate tantum, quæ reſtitutionem non importat. Fill, Bon. *l.c.*

Reſp. 2. Accuſare prohibentur. 1. Excommunicati, proditores, infames: idque in pœnam criminis. 2. Filii, ſervi, ſuos parentes, vel dominos, ob reverentiam. 3. Clerici, in cauſa ſanguinis, ob indecentiam. Leſſ *l.*2.*c.*3.*d* 5. Bon. *l.c.*

Reſp. 3. Non teneris, imò nec debes etiam poſito ſuperioris præcepto, denuntiare crimen. 1. Si delinquens emendatus eſt, ſine periculo recidendi, & parti læſæ ſit ſatisfactum: nec periculum imminet aliis: nec crimen eſt notorium: quia ſine cauſa proximi infamia ſequetur, v. ſupra *l* 2.*t* 3.*c.*2.*d* 4. 2. Si crimen noſti ſub ſecreto naturali, tanquam conſultor, advocatus, &c. Niſi tamen is, qui ſecretum commiſit, innocentem, vel Rempub. injuſtè vexaret, nec vellet deſiſtere, C. de Lugo *de iuſt. d.*14 *n.* 142 3. Si inde immineat grave periculum honoris, vitæ & rerum tuarum, 4. Si etiam probare cogereris, nec poſſes, vid. Card. de Lugo *d.* 38 *ſ* 2.

DUBIUM VI.

De Teſtibus.

Suppono; ad legitimam & plenam in judicio probationem, requiri duos teſtes, eoſque debere, 1. Externo ſenſu percepiſſe id, de quo teſtantur, 2. De eodem facto & crimine, cum iiſdem

circumſtantiis, deponere; alioqui erunt teſtes tantùm ſingulares, ut vocant, qui non faciunt plenam probationem. 3. Eſſe omni exceptione majores, in quibus ſcilicet nulla deſideretur conditio, quo minus teſtari poſſint, juxta verſum vulgatem.

Conditio, ſexus, ætas, diſcretio, fama,
Et fortuna, fides, in teſtibus illa requires.

Hinc à teſtando rejiciuntur. 1. Servi. 2. Mulieres. 3. Minores 20. annis, in criminalibus, in civilibus, autem impuberes. 4. Inimici. 5. Sanguine iuncti & domeſtici: exceptis quibuſdam caſibus, apud Leſſ. *l.* 24. *c.* 3. *n.* 38. 6. Infames. 7 Periuri. 8. Socii criminis. 9. Perſonæ inopes & viles. 10. Deliri & ſemifatui, ex quibus tamen ii, qui ſolo jure poſitivo ad teſtandum ſunt inhabiles; poſſunt admitti in criminibus exceptis. Quo ſuopoſito.

Quæritur 1. An, & quando teneatur quis teſtari 2. Ad quid teneatur, qui non vult teſtari, aut qui falſa eſt teſtatus.

Reſp. 1 Non tenetur quis teſtari, niſi vel ex charitate, cum ita neceſſarium eſt, ad avertendum grande malum proximi, aut Reip. vel ex præcepto, cum Judex, ſeu Superior habens poteſtatem, ita legitimè præcipit. In quo ultimo caſu, ſi fugias, aut occultas te, antequam ad teſtandum citeris, non peccabis contra juſtitiam; ideoque nec teneris reſtituere, ut contra multos docent Val. & Leſſ. Ratio eſt, quia tibi necdum eſt præceptum: ſi quod autem ius naſcatur parti ex tuo teſtimonio: id ex præcepto oritur. Imò, etſi ſit communis ſententia, ad reſtitutionem teneri eum qui à judice citatus fugit, vel teſtimonium fraude declinavit, cùm ſit efficax & moralis cauſa, ut Iudex ſententiam ferat in alterius damnum; non tamen eſt improbabile, quod docent Mol. & Leſſ. non teneri. Ratio eſt, quia citatio intimata non inducit obligationem juſtitiæ, ſed tantùm obedientiæ; proindeque non comparens, contumax tantùm eſt & inobediens, non autem injuſtus. Leſſ. *l.* 2. *c* 17. *&* 30. v. Bon. Laym. *ll. c.*

Reſp. 2. Etiam legitimè & juridicè interrogatus non teneris teſtari ſequentibus caſibus. 1. Si ſcias rem ex confeſſione. 2. Si accepiſti ſub ſecreto naturali, ut Conſiliarius, Advocatus, Medicus, &c. modò tamen, non ſit neceſſarium, ad magnum Reipub. vel proximi malum avertendum: tunc enim licet tale ſecretum detegere; etiamſi juraſſes te nulli dicturum; quia tale juramentum non obligat; cùm jure naturæ teneris ad contrarium. Vide Laym. *c.* 4. *n.* 9. 3 Si ex teſtimonio, tibi vel tuis, imminaet notabile damnum; niſi tamen damnum publicum, vel pri-

vatum alienum prævaleat, ut notat C. de Lugo de juſtitia, *d.* 39 *n.* 18. Unde communiter non teneris teſtari contra conſanguineum. 4 Si à viris non ſat fide dignis accepiſti, tunc enim potes te habere, ac ſi nihil ſcires. 5 Si factum intellexiſti per injuriam, verbi gratia, aperiendo literas, cogendo alium ad revelationem, &c. Lay *l* 3. *t.* 6 *c* 4. *n.* 5. Mol. *d* 37 *n.* 5. 6. Si alter probabiliter in facto non peccaverit, vel propter ignorantiam, vel quia rem aliquam accepit in occultam compenſationem debiti, ex quo tanquam de fure inquiratur. Ratio eſt, quia mens judicis eſt inquirere de delicto, v. Azor. 3. *p.* 1. *ult.* *c.* 27. Fill. Bon *d.* 10. *q.* 3. *p.* 3. Laym. *l. c.*

Reſp. 3. Qui ſciens falſum teſtatus eſt, per quod alteri fuit efficax cauſa damni, tenetur ad impeditionem, vel reparationem omnium damnorum, quæ cauſantur. Item tenetur revocare cum pari ſuo damno, & periculo etiam vitæ, ſi reus de eâ periclitetur, & putetur revocando aliquid effecturus. Ita communiter. Ratio eſt, quia in damno æquali, potiùs habenda eſt ratio innocentis, v *dub. ſeq. a* 1.

Dixi 1. *Sciens*: quia ſi ex ignorantia, inadvertentia, aut oblivione inculpabili, falſum eſt teſtatus, etſi teneatur impedire, ſi poſſit, non tamen ad reſtitutionem, etiamſi reus damnetur. Ratio eſt, quia neque tenetur ex re accepta, neque delicto.

Dixi 2. *Cauſa efficax*: quia ſi à parte rei falſum illud teſtimonium nihil effeciſſet, v. gr. quia per falſa teſtimonia aliorum, jam tota cauſa damni erat data, ita ut judex ex hoc teſtimonio nihil fuerit motus, ad nihil tenebitur, Leſſ. *l.* 2. *c.* 30. & Laym. *l.* 3. *t.* 5. *c.* 8. & alii.

Teſtis peccat: 1 Si affirmet quod ignorat. 2 Si veritatem, quam debebat celare, aperiat. 3 Si ſe occultet, ne rogetur, caſu quo tenetur teſtari. 4 Si judici juſtè interroganti non obediat. 5 Si pretium pro dicenda veritate accipiat.

DUBIUM VIII.

De Reo.

ARTICULUS I.

An, & quomodo reus teneatur fateri veritatem?

Reſp. 1 Si non interrogent legitimè, non tenetur fateri ſuum crimen, ſed poteſt Judicem eludere, vel ambiguis verbis, vel etiam negando cum aliqua reſtrictione, & in bono ſenſu, ut mendacium abſit. Ratio eſt, quia tunc Judex non habet jus interrogandi, aut obligationem imponendi reo: ita Leſſ. & Laym. *t.* 4. *l.* 3. *c.* 5. Bon *d.* 10 *q.* 3. *p.* 2. unde reſolves

1 Reus non tenetur fateri crimen ſuum, 1 Si Judex non ſit

legitimus. 2. Si à ſe ipſolitis proceſſum inchoet ſine prævia accuſatione, ſaltem virtuali; 3. Si non præceſſit ſemiplena probatio, nec infamia, nec manifeſta criminis indicia extent. Ratio eſt, quia in his judex non interrogat legitimè, Azor Leſſ. Fil Lay. Bon *ll. cc.* C. de Lugo *d.* 40. *n.* 1.

2 Nec tenetur, ſi dubitet, an Iudex ligitimè interroget, quia non tenetur parere cum gravi ſuo damno, niſi conſtet Superiorem poſſe præcipere. Ita Leſſ. Fil. Laym. l. c. Sanc. *l.* 6. *conſ. c.* 3. *d.* 31. Salas, C. de Lugo. &c. contra Sylv. Bon. & alios.

3 Iudex tenetur reo manifeſtare ſtatum cauſę, & quæ ſint indicia, quo modo probetur delictum, &c. ut reo conſtet, an legitimè interrogetur, quia non tenebitur reſpondere alioqui, & ſeipſum honore, aliiſve bonis, quæ bona fide poſſidet ſpoliare. Cajet. Nav. *c.* 25. *n.* 43. C. de Lugo *d.* 40. *n.* 1.

4 Si reum juridicè quidem interrogat Iudex, ſed non niſi ex falſa præſumptione delicti, v. g. an exierit ex tali domo, ſtricto enſe, poteſt Reus (idem eſt de teſte) licet ſciat ſemiplenè probatum eſſe, id negare, ſi exiit quidem, non tamen facto delicto, ſed ob aliam cauſam: quia ſi judex veritatem ſciret, non poſſet interrogare. Ita cū S. Th *q.* 69. *a.* 1. Sot. Fag. *p* 8. *c.* 34. Dian. *p.* 3 *t.* 5 *m. R* 66. C. de L. *d.* 40 *n.* 4.

Reſp. 2. Etſi communior & verior ſententia ſit S. Th 2. 2. *q.* 69. ſi Reus legitimè interrogetur à Iudice, teneri in conſcientia apertè veritatem dicere, probabile tamen eſt etiam, quod ex Sylv. docent Sà, & Leſſ. non teneri; ſaltem ſub mortali, in cauſis capitalibus, & gravioribus, ſi ſit ſpes evadendi, & nullum grave damnum Reipub. timeatur. Tan. *d.* 4. *q.* 4. *d* 5. Car. de Lug. *d.* 40 *n.* 15 ubi dicit, eſſe ſententiam valdè probabilem, & in praxi tutam. Ratio eſt, quia lex humana comuniter non obligat cum tanto periculo, v. g. mortis; tum quia inhumanum videtur, ut qui convinci non poteſt, teneatur præbere arma contrà ſe, quibus occidatur, aut gravem pœnam, v. g. perpetui carceris, ſubeat, tum quia non videtur tam heroicus actus præcipi poſſe, Bon. *in* 8. *præc. d* 10. *q.* 1. *p.* 2. *n.* 17.

Dixi 1. *in capitalibus:* quia aliud eſt de cauſis, in quibus agitur de pœna Eccleſiaſtica, quæ eſt medicinalis.

Dixi 2. *Si ſpes ſit evadendi:* quia abſque ea, ceſſat ratio celandi veritatem; unde reſolves.

1 Non ſemper opus eſt (juxta dicta Reſp. 2.) ut Confeſſarius reum urgeat ad crimen fatendum. C. de Lugo *d.* 40 *n.* 20.

2 Poſt ſententiam latam, reus non tenetur confiteri crimen, quod ante injuſtè negavit, quia finito judicio, finitur obligatio rei

Lay.

Laym. *c.* Imò probabile eſt, nec ante ſententiam ad id teneri, *etiam ſi adhuc ſit in poteſtate judicis* donec iterum interrogetur. C. de Lugo *d.* 40. *n.* 17,

Reſp. 3. Si quis ad evitanda tormenta gravia, mentitus falſum ſibi crimen impoſuit, per quod ſit morte plectendus, non videtur mortale. Ita contra Nau. & alios docent Angelus, Sylv. Leſſ. *l.* 2. *c.* 11. *d.* 7. Tann. *de juſt.* *d.* 4 *q.* 4 *dub.* 5. Ratio eſt, quia non eſt mentitus perniciosè, cùm non teneatur, tantis tormentis vitam conſervare, v. C. de Lugo, *l. c.* Unde reſolves.

1 Talis non tenetur poſteà crimen revocare, quamvis antea periurio confirmaſſet, ſi prudenter metuit, ne ad tormenta revocetur: quia etſi pejeratione graviter peccarit, hoc jam tranſit, & non retractando nemini facit injuriam, ideòque ſufficit, coram Deo pœnitere, v. Leſſ. Tann. *l. c.* & *q.* 5. *d.* 4.

2 Si ex illa falſi criminis confeſſione grave damnum aliis ſequeretur, v. g. bonum Reipub. aut fama religionis, vel familiæ notabiliter læderetur, aut aliqui ideò in hæreſim lapſuri eſſent, quævis potius tormenta perferenda eſſent Tann. *l. c.* & *q.* 5. *d.* 4.

3 Si reus tormentis coactus, denuntiavit alium innocentem, tenetur ſub mortali, ante ſuam condemnationem, & ſi tum non fecit, etiam poſt ſententiam damnationis, revocare: ad quod etiam Confeſſario eſt obligandus. Ita ex communi Tol. *l.* 5 *c.* 66. *n.* 7. Leſſ. *c. ult. d.* 15. Tann. *d.* 4 *q.* 5. *d.* 4. *n.* 103. Vbi ſubjungit. 1. Si quis tamen ſequatur, ipſaque praxi ſervari advertat eam ſententiam; quæ negat per revocationem ante factam, ut docent Delrio *l.* 5. *ſ.* 3. Val. *d.* 6. *q.* 13. *p.* 4 in conſequenter exiſtimare poterit, denuntiantem in eo mortis articulo (ſaltem cum ſuo incommodo, & ſub peccato mortali) obligatum non eſſe ad revocationem, quia eſſet inutilis. Ita Tann. *l. c.* Licet ipſe rectè cenſeat, fundamentum iſtius ſententiæ minus eſſe probabile.

2 Monet idem Tann. *n.* 105 cavendum eſſe Confeſſario, ne vel importunè ſæpiùs pro damnato inculcet, retractionem denuntiationis iniquè factæ, vel retractionem factam, imprudenter & cum ſcandalo evulget.

Quæres. An reus teneatur revelare complices.

Reſp. 1. Si omnino occulti ſint, nec aliis indiciis, aut teſtimonii convinci poſſint, non poteſt, nec tenetur: ſi tamē vi tormentorū coactus probat, ordinariè non peccabit. Leſſ. *l. c.* & Laym *l.* 3. *t* 5. *c.* 5.

Reſp. 2. Si crimen ſit exceptum, tenetur etiam non rogatus, ideoque, ſi nolit, ſecundum Nav. non erit abſolvendus.

S 4 AR-

ARTICULUS II.

Quid liceat Reo circa fugam pœnæ?

Reſp. Quando ſententia eſt materialiter injuſta, lata tamen ſecundùm allegata, & probata, etſi in conſcientia non obliget, non poteſt reus Judici poſitivè reſiſtere; tum ob ſcandalum; tum quia tali caſu judex habet jus ſententiam exequendi, & ad id tenetur. Ita communiter Leſſ. Sanc. contra Vict. Bon. C. de Lugo *d* 4. *n* 38.

Dixi, *poſitivè*; quia reo, etiamſi verè reus ſit, licet ante & poſt ſententiam, (quoad mortem, vel pœnam morti æquivalentem, v. g. perpetuum carcerem) fugere. Ratio eſt, quia quilibet tam magnum jus habet ad vitæ ſuæ conſervationem, ut nulla poteſtas humana obligare poſſit, ad eam non conſervandam, ſi ſpes commoda oſtendatur; niſi tamen bonum publicum aliud poſtulet. Leſſ. *l.2. c.*31. *d.*5. unde reſolves.

1 Regulariter reo licet fugere, etiamſi cuſtos carceris grave damnum inde paſſurus ſit, (ſaltem niſi juraverit ſe manſurum), quia utitur ſuo jure, & nulli facit injuriam. Fill. *t.*40. *c* 4 *n.*274. Azor. Leſſ. *d.*5 *n* 51 niſi tamen charitas aliud ſuadeat, ob damnum cuſtodis præponderans, v.Bon. *d.* 10. *q.* 3 *p.*2. *n.*13. Leſſ. *l.c.*

2 Multò magis licet fugere, ne capiatur, vel etiam à miniſtro apprehendente, ſe excutere; non tamen illi vim inferre, vulnerando, percutiendo, &c. *ib.* & Reg *l* 24 *n* 4.

3 Licet etiam, ſaltem in foro conſcientiæ cuſtodes (præciſa vi, & injuria) decipere, trahendo v g. cibum, & potum ut ſopiantur; vel procurando ut abſint; item vincula, & carceres effringere, quia cum finis eſt licitus, etiam media ſunt licita: Et licet alii captivi per effractum parietem ſimul elabantur, non tenebitur de damno: quia tantum eſt ejus cauſa per accidens, cum jure ſuo utatur. Nec refert, quod leges, & magiſtratus quidam tales effractores graviter puniant: id enim fit, quod vel contrariam ſententiam ſequantur; vel ex præſumptione quod vim intulerint cuſtodibus, vel quod propter bonum Reipub. ea pœna ſtatuta ſit. Fill. *l.c* Tan. *d.*4 *q.*4. *d.*5. ex aliis multis, C. de Lugo *d* 40. *ſ* 4.

4 Illis, qui non ſunt miniſtri juſtitiæ, licet non ſolum conſilio juvare reum, ut fugiat, ſed etiam ſuppeditatis inſtrumentis, v. gr. funibus, lima, &c. quia finem alteri licitum illi ſuadere, & ad eundem media proponere licet. Leſſ. *l.c. d.*6. *num.*30. Tan. *l.c.* Sylve. Turr. Vaſq.

5 Non tamen licet juvare in effractione carceris, ut habet communis; tum quia executio ipſa effractionis ſoli reo licita eſt, propter

pter jus vitæ conſervandæ; tum ne alioqui omnis ſecuritas carceris pereat. Leſſ. *l.c.* Bon. *d.10. q.3. p.1.*

Quæres. An reo liceat appellare?

Reſp. Si ſciat ſententiam eſſe juſtam, & juſtè proceſſum eſſe, non licet (licet tamen ſupplicare) quia id eſſet judici calumniam imponere. Imò injuſtè appellans tenetur de damno. Si verò putet ſententiam iniquam eſſe, aut injuſtè proceſſum eſſe: aut ſi diverſæ ſint opiniones, poteſt appellare. v. Tan. *l.c. n.*100. C. Lugo *l.c. n.* 14. Sanch

DUBIUM VIII.

Quomodo Confeſſario agendum cum reo?

Reſp. Obſervanda ſequentia. 1 Inſtruat eum, quod quæ ſecum in foro conſcientiæ agit, cum judicibus non communicentur; ideóque ſive ſit nocens, ſive innocens, id ei nec prodeſſe, nec obeſse poſſit. Ratio eſt, qui aliàs multi conantur ſe falsò probare innocentes, ut à confeſſario juventur: alii contra falsò ſe innocentes dicunt, quòd timeant, ne confeſsarius conferat cum judicibus, ipſique revocentur ad torturam. Unde expedit. 1 Vt non temerè evulget confeſsarius accepta extra confeſſionem. Vt ad confeſſionem ſacramentalem reum non admittat, niſi poſtquam in foro profano res ſunt liquidæ: vix enim adigi poterit, ut omnia fateatur ob timorem, ne vel deteratur, vel cogatur eadem fateri judici; ante tamen de contritione agendum eſt. Delrio *l.6. c.1 ſ.3.* Tan. *d.4. q.5. dub.4.*

2 Nec cogat importunis modis reos, ut ſe tales fateantur, tum quia verè quidam rei non ſunt, & victi illa importunitate, ne moriantur incommunicati, vel à confeſsario in extremis deſerantur, confitentur ſacrilegè; tum quia fruſtra eſt confeſſio, niſi fiat ex contritione, & vera ad Deum converſione: de hac ergo laboret, & ſequetur bona confeſſio, non autem contra Tanner. *l.c.*

3 Caveat, ne coram reo cenſeat modum procedendi judicialem: proindeque communiter non admittat querelas de injuria facta, cum non ſit confeſsarii ea judicare, ſed ad pœnitentiam diſponere.

4 Etſi quidam authores permittant judici uti dolis bonis ad crimen eliciendum; non tamen id licet confeſsario, ne miniſterium ejus infametur.

5 Non licet ſecundùm Conc. Antioch. (*c.33. & 34. Non licet.*) palam intereſse tormentis, aut ſuggerere modum torquendi, niſi mitiorem. v Tanner. *d 4. q. ultim. dub.5. n.128.*

6. Ex

6 Expedit habere cognita indicia, & probationes deprehenſas in judicio, ipſumque modum proceſſus, ut, & prudentius poſſit in ſuo foro agere, & judicem, ſicubi opus, prudenter admonere.

7 In confeſſione examinet. 1. An conſortes criminis prodiderit (ſi ſecundum ſupradicta tenebatur) & quidem ſi falsò alios infamarit; inducat ad revocationem, etiam cum periculo torturæ, vide Tan. d. 4. q. 5. d 4, n. 103. & dicta dub. ſuperiore. 2. Si ſaga ſit, quo tempore, qua occaſione, in magiam ſit lapſa; ut ſi poſtea neget, convinci poſſit in eodem foro, 3 In qualitatem ſuperſtitionis, an ex animo, Chriſtianæ fidei renunciarit, dæmonem adoraverit, falſa de Deo, & æternitate ſenſerit, rebus ſacris abuſa ſit, hominibus nocuerit, præſertim conjunctis, ut marito, liberis, & an alios ſeduxerit. Item de peccatis carnalibus. Denique confeſſæ aperiat fraudes dæmonis, inſtruatque quomodo iis deinceps occurrendum, atque inter cætera ſuadeat fidei profeſſionem, & frequentem Symboli repetitionem.

8 Sæpè non expedit poſt ſupplicium judici, ſignificare, reum in extremis denuntiationis revocaſſe, tum quia judices id parvi faciunt (quam rectè, v. apud Lay. & Tan. l. c.) tum quia frangit ſigillum ſacramentale, ſi non petitâ licentiâ, innocentiam denunciati evulget, cum eo ipſo revelet peccatum denuntiantis. Quare ſi aliquando judicem monere expediat, rogandus eſt reus, ut id extra confeſſionem, & coram teſtibus dicat, eo fine, ut judex moneatur.

9 Si alicujus innocentiam ex confeſſione colligeret (quod etſi difficile, non tamen impoſſibile eſſe docet Tan. *d. 4 q. 5. dub 4. n. 85.*) id judici aperire, ac pro reo intercedere; periculoſum eſt, tum quia publicatam rei confeſſionem, ei non credetur: tum quia ſi plures audiat, hoc ipſo aliorum nocentiam, de illis tacendo, videtur confirmare, cum fractione ſigilli: tum quia ſi rei cognoſcant eum pro innocentibus intercedere, occaſionem arripient, tùm callidè ſua facinora celandi. v. Lay *l. 3 t. 6 c 5.* Tan. *d. 4. q 5 d. 4. n 95.*

10 Etſi pro reis, etiam juſtè damnatis intercedere aliquando poſſit, maximè apud Magiſtratum ſupremum, juxta ſcripturam, Prou. 24. *Erue eos, &c.* valde tamen prudenter, & moderatè id faciendum, quia relaxatio poteſt eſſe illicita, judexque (non tamen confeſſarius, niſi ea prævideri) fieri reus malorum omnium, quæ ex liberatione ſequuntur; imò, & ipſi imputabuntur; cum ex officio debuerit impedire; v. Bon. *in 8 præc. d. 10. q 2. & 3.* Tan. *de juſt. d. 4 q. 5. dub. 4.*

DV-

DVBIVM IX.

Quæ obligatio Medicorum, Pharmacopæorum, & Chirurgorum?

Reſp. Tenentur ii imprimis, quando tale officium petunt, vel ſuſcipiunt, ſub gravi obligatione, ſufficientem habere ſcientiam ſive peritiam. Nau c 25. Anton C. Lugo *d* 27 *n* 1. Deinde in curandis infirmis ſervare ſequentes regulas, 1. Ordinariè debent ſequi opiniones medicorum ſecuras, & tutas. Ratio eſt, periculum & damnum proximi; ita Bon. Lay. Sanch. 1 *mor. c. 9 n* 2. Quando certum aliquod eſt pharmacum, quod nimirum certò infirmis profuturum eſt, tenentur illud adhibere, omiſſo eo, de quo dubitatur: quia alias imprudenter proximum in periculo relinquerent, 3. Si non ſint certa pharmaca, debent adhibere probabiliora, & tutiora; tum quia alioqui ſalutem proximi in diſcrimen adducerent, tum quia tenentur fungi officio, quanto poſſunt, cum minimo proximi periculo, & damno, 4 Quando nulla eſt ſpes de ſalute infirmi, nec adeſt remedium niſi dubium, de quo ſcilicet dubitatur, num profuturum, an nociturum ſit, poſſunt, imò debent illud adhibere. Ratio eſt, quia ſic infirmi negotium utiliter geritur, & ſi mors ſequatur, ipſis non imputabitur, cum alias ſpes vitæ non habeat Lay. *l* 1. *tr.* 1 *c.* 5. Fill. *n.* 152. Bonac. *de pec. d.* 2 *q* 4 *p* 9. Vnde reſolves,

1 Medicus peccat, 1. Si abſque ſufficienti peritia, gravem morbū curare tentet. 2 Si occurrente gravi, & inſolito morbo, ſpeciali ſtudio operam non impendat, 3 Si det pharmacum infirmo, quod probabilius creditur nociturnum, quàm profuturum. 4. Si medicamenta inexplorata explorandi gratia adhibeat, præſertim, quando de iis non eſt opinio probabilis, & habet medicamenta probabiliter utilia, 5. Si non benè perſpecta morbi natura, temere adhibeat remedia obvia, vel periculoſa, præſertim cum diſcrimine vitæ, vel gravis læſionis, 6. Si agnito ægroti periculo, opportunè non adſit, aut neceſſariam curationem negligat, aut medicos alios adhiberi non permittat. 7. Si aliquid ſuadeat Dei honori vel præcepto contrarium, v. g. incantationem, pollutionem, ſuperſtitionem, &c. 8. Si facile, & ſine neceſſitate, à jejunio abſolvat, carnium eſum permittat. 9. Si ægrotantem pauperem in periculo conſtitutum contemnat, v. Bon *l. c.* Nau *c.* 15. Azor 1. *p. l.* 2 *c* 17. Eſcob. *l.* 2 E 3 *c.* 9.

2 Pharmacopola peccat. 1 Si rudis, & ignarus munus exerceat. 2. Si ſine arte vel diligentia, medicamenta conficiat. 3. Si melle in potionibus pro ſaccharo utatur. 4. Si unum medicamentum pro alio (niſi tamen eſſet æquè bonum, & non majoris pretii

contra medici præſcriptum,cum gravis damni periculo porrigat ; v.Salas *dub.* 34. 5.Si medicamenta ad non pariendũ, vel ad fœtũ expellendum vendat, 6. Si pharmaca vendat inutilia,&c vide Eſc *l.c.*

3 Peccat Chirurgus,1.Si ſine ſcientia,& peritia ſufficienti,vulnera curare tentet,cum periculo erroris,2. Si medicum,quando gravitas vulneris exigit, non conſultat,3. Si lucri amore,curationem protrahat,4 Si mercedem juſto majorem exigat,5.Si abortus cauſa venam aperiat, aliudve remedium adhibeat , vide Eſcob. l. c.

D V B I V M X.

Quæ obligationes Mercatorum , Opificum , & cæterorum ſæcularium ?

Reſpondeo. Ex patent ex dictis de ſeptimo præcepto : ex quibus reſolves.

1 Mercator peccat, 1 Si venenum, vel alia prohibita vendat, cum ſuſpicione pravi uſus, 2. Si paratus ſit quodcunque pretium, etiam injuſtum, ab emptore accipere, 3. Rem carius, quam ſupremo pretio vendat, ob dilatam ſolutionem, 4. Mercium defectum gravem occultum non aperiat pondus,& menſuram imminuat, 5. Si in emptorum iniuriam monopolium iniuſtum inſtituat, merces omnes unius generis, ſibi comparet, immoderato quæſtu pro libitu vendendas, 6. Si merces ab eo,qui non novit, emat pretio minore, vel cariore vendat ignoranti, 7. Si merces veteres, & inutiles novis admiſceat,& vendat eodem pretio utraſque 8.Si juſta tributa defraudet, 9. Si tempore debito, cùm poſſit, non ſolvat creditoribus, cum gravi eorum damno , 10. Si mercibus ſolvat, quod pecunia debet, contra creditoris voluntatem, 11. Si diebus feſtis publicè emat, vel vendat contra conſuetudinem permiſſam,12. Si juret falsò,ſe tanto pretio merces comparaſſe, 13. Si contractum ineat quemcumque, dubitans de ejus iuſtitia, 14. Si emat res furtivas , &c. vide Eſcobar. *tom.* 2. *E.* 3. *c* 12.

2 Bibliopola peccat, 1. Si vendat libros prohibitos, vel laſcivos , 2. Si librum defectu laborantem vendat pro Integro,&c. v. Eſc. c.13.

3 Argentarius ſive Aurifaber peccat,1 Si æs pro auro vel argento vendat,2. Auro vel argento plus æris miſceat , quam ars requirit,& emptoribus mixtionem non ſignificet, neque minuat pretium, 3 Si ex rebus furtivis aliquid emat, mala fide,4. Si communem lapillum pro pretioſo vendat , vel pretioſum pro vili emat , &c.

4 Sartor , Sutor , & cæteri opifices peccant , 1 Si jurent ſe tali die opus perfecturos , quod ſciunt , (vel dubitant) non futurum, 2, Si plus materiæ exigant , quàm ad opus ſit neceſſarium , aut partes ali-

alicu jus momenti, quæ ſuper ſunt, retineant ſine voluntate Domini, 3 Si diem feſtum ſine gravi cauſa violent, per ſe, vel per ſuos famulos, &c. v. Eſt. *l.* 1. *c.* 13.

LIBER V.

De ratione cognoſcendi, & diſcernendi peccata.

CAPUT I.

De Peccato in genere.

DUBIUM I.

Quid ſit peccatum?

RESpondeo, eſt tranſgreſſio legis, ſive ut ait Tol. eſt voluntarius receſſus à regula divina, per quam regulam intelligitur præceptum, tam naturale, & humanum quam divinum, per receſſum, intelligitur actus (vel ejus omiſſio) (qui ſit non tantum voluntarius, ſed etiam liber, cum aliqua actuali advertentia malitiæ, quod addo, quia ut docet Sanch. 1. *mor. cap.* 16. cum Vaſq. *d* 2 *q.* 2. *p* 3 *n.* 2 & 12 &c. non ſufficit ad actum peccaminoſum libertas, & advertentia quævis virtualis, vel interpretativa, quà ſcilicet quis advertere poterat, & debebat, nec quæcunque actualis, qua ſcilicet intellectus rationes commodi, & incommodi in objecto attendat, ſed requiritur, ut advertat moralem malitiam objecti, aut ſaltem de ea dubium, vel ſcrupulum concipiat. Ratio eſt, quia ſine iſta advertentia, non eſt voluntarium, cum non ſit cognitum; quia quandiu talis cogitatio intellectui non occurrit, non eſt ſufficiens principium deliberandi de malitia, ideoque nec libertas, ac proinde nec culpa, & cenſetur illa inadvertentia, naturalis, & invincibilis oblivio. Addit tamen Tan. *d.* 4 *de poe. d.* 5 *qu.* 5 *dub.* 5. *nu.* 106. non eſſe neceſſe, ut conſideratio illa maneat actu, dum peccatum durat; ſed ſatis eſſe; ut vel actu; vel virtute maneat, ita ut cum ea, vel actus peccati fuerit inchoatus, vel ſaltem cauſa data: ut fit in ebrio, qui peccat, non vi præſentis, ſed præteritæ deliberationis, v. Bald. *l.* 1. *d.* 36. Verum recentiores communiter docent, talem, v. gr. ebrium, non peccare formaliter, quando uſu rationis caret; ſed malitiam eorum, quæ tunc fiunt, contraxiſſe ante, dum prævidens malum, quod commiſſurus erat, ejus cauſam dedit; aiuntque, dum quis actus peccat, ſemper eſſe, ac manere advertentiam aliquam malitiæ tenuem, vel confuſam, ut v. apud Schol, nam in ordine

ad

ad praxim parum refert, utrolibet modo loquaris.

Reſp. 2. Ad peccatum requiruntur tres conditiones ut patet ex prima reſponſione, 1. Vt ſit voluntarium, id eſt, ut fiat à voluntate conſentiente, 2 Vt ſit liberum, id eſt, ut ſit in poteſtate voluntatis facere, vel non. 3. Vt advertatur malitia. Ex quibus reſolves.

1 Defectu primæ conditionis, nullus actus, qui neque eſt in neque à voluntate, eſt peccatum, niſi voluntas eum acceptet, ideoque nec impedit communionem, ſive is ſit internus, ut cogitationes contra fidem, blaſphemæ, obſcœnæ, motus carnis, etiam uſque ad effuſionem ſeminis: ſive externus ac violentus, v. gr. ſtuprum virgini per vim illatum.

2 Defectu ſecundæ conditionis, ſubinde à peccato excuſantur motus iræ, aut concupiſcentiæ, quibus uſus rationis perturbatur, & libertas tollitur.

3 Defectu tertiæ non peccat; qui die jejunii, de præcepto nihil cogitans cœnat, vel carnes comedit, etſi advertat eas ſibi delectabiles. Item qui lapidem proiicit per feneſtram, non advertens periculum læſionis: vel qui contractum uſurarium celebrat, non advertens eſſe talem. Sanch. *l.1.c.16.n.21* Reg *l.15.n.75.*

4 Damna; & eventus (licet alioqui frequentes) ex ebrietate ſecuti, & nullo modo prævisi, inculpabiles ſunt: quia nec in ſe, nec in cauſis ſunt liberi. Sunt verò culpabiles, ſi ſint prævisi, nec diligentia ſufficiens ex præſcripto prudentiæ ſit adhibita, ne ſequerentur: ea verò adhibita, etſi poſtea eveniant, culpa vacant. Vti etiam, quando juxta loci, & temporis circumſtantias non apparet periculum mali, ideoque nulla cautela eſt adhibita: ita Vaſq. *1. 2. d 124 c. 2.* Quibus conformiter Leſſ. *l.4 c.3* docet, ſi negligentia, ebrietatem aut eventus ex ea ſequi ſolitos præcavendi, fuerit tantum venialis, etiam mala quæ prævideri poterant, tantum venialia fore; quia cum non in ſe; ſed tantum in cauſa ſint libera non poſſunt habere majorem culpam, quam ipſa cauſa.

DUBIUM II.

An, & quando deſideria, & delectationes ſint peccata?

Per deſiderium intelligitur voluntas, intentio, vel propoſitum efficax rei malæ; per delectationem verò, ſimplex amor, & complacentia obiecti cogitati, fruendo eius dulcedine, abſque deſiderio executionis; ſoletque dici moroſa, non à mora temporis cum momento poſſit perfici: ſed quod voluntas, poſt plenam advertentiam rationis, ei immoretur.

AR-

ARTICULUS I.

Quale peccatum ſit deſiderium malum?

Reſp. 1. Deſiderium abſolutum, ſive cogitatio cum voluntate conſentiente abſolutè in peccatum aliquando perpetrandum; aut in perpetrato complacente, habet eandem ſpeciem, ac malitiam peccati mortalem, vel venialem, quam habet actus exterior, in quē fertur. Eſt communis & conſtat ex Matth. 5. *Qui viderit &c.* Ratio eſt, quia actus interior habet ſuam bonitatem & malitiam ab actu externo, tanquam obiecto, ita comm.

Reſp. 2. Deſiderium cùm conſenſu conditionali, quo quis aliquid concupiſcit, ſub tali conditione, quæ omnē malitiam objecti auferat, non eſt peccatum, ſaltem mortale, v. g. vellem prædari ſi à Deo mihi permitteretur; ſi Iudex eſſem, malefactorem iſtum occiderem. Val. *t. 2. d. 6. q. 4. p. 4.* Sayr. Salas *in* 1. 2. *tr.* 3 *d. 16 ſ. 27.* Vaſ. *dub. 116. c. 2.* Si verò conditio malitiam non auferat, eſt peccatum, ut v. g. ſi cogites, ſi non eſſet infernus, mœcharer: ſi non eſſem religioſus, fornicarer; ſi non haberem rationem mei ſtatus, ulciſcerer, occiderē te item, ſi id mihi feciſſes in adoleſcentia, vel antequam religionem ingrederer vindicaſſem (intellige, ſi dum hæc dicit, habeat affectum vindictæ ſumendæ, ſi eſſet in tali ſtatu: ſecus enim eſt, ſi tantum oſtendat, quid facturus fuiſſet in alio ſtatu) Bon. *de matr. q. 4. p. 8 n. 9* Ratio reſponſionis eſt, quia etſi conſenſus conditionatus nihil ponat in rerum natura, ex parte objecti voliti; in voluntate tamen ponit affectum committendi illud peccatum: præciſa conditione non auferente malitiam; ac proinde talis erit culpa qualis eſſet illud amare abſque conditione. Caiet, Sanch *l. 1. mor. c. 2.* Vaſq. Laym. *l. 1. tr. 3. c. 6. n.* 10. Ex quibus reſolvuntur hi caſus.

1 In omnibus, ſolo jure poſitivo prohibitis, licitum eſt deſiderium cum conditione hac (ſi prohibitum non eſſet) v g. ederem carnes die Veneris, ſi Eccleſia non vetuiſſet Ratio eſt, quia conditio omnem malitiam, quæ à ſola prohibitione eſt, aufert, Azor. *l. 4. c. 6. q.* 10. Sanch. *l. 1. c. 2.* Vaſq *l. 116. c. 2.*

2 Idem valet in prohibitis quidem jure naturali licitis tamen in aliquo caſu, aut ſtatu, ſi is pro conditione apponatur, v. gr. occiderem Petrum, ſi Deus mandaret, ſuſpenderem furem, ſi eſſem iudex, ducerem uxorem, ſi liceret, ſi non eſſem Sacerdos, ſi eſſem liber à voto Ratio eſt, quia hæc ſub illo ſtatu ſunt licita. Recte tamen monet Sà, V. *Peccatum*, huiuſmodi deſideria eſſe periculoſa, & vitanda, atque ut ait Cai. *Ibid.* eſſe fatuas, & diabolicas tentationes. Ib. & Laym. *l. 1. t. 3. c. 6. n.* 10.

3 Etſi idem quidam, ut Caiet. Sal. & Vaſq. univerſim affirment de omnibus jure naturæ, & ſimpliciter prohibitis, ſi conditio impoſſibilis appoſita tollat rationem peccati ab obiecto; ut ſi dicas ſi non eſſet peccatum, fornicarer, eò quòd tunc conſenſus non videatur ferri in malum: probabilius tamen videtur, quod docent Azor. Sanch. & Laym. eſſe peccatum, eò quòd ſit intrinſecè malum nec malitia ſua, (quæ in conſenſu circa tale obiectum traheret, niſi Dei lex arceret) exui poſſit ideòque voluntas feratur in malum. Quod tamen intellige, ſi efficaciter, feratur, quia ſi tantum ſit ſignificatio propenſionis naturalis in illud obiectum non eſt peccatum. Sanc. *l.* 3, *c.* 2. *n.* 25. Laym. *l.* 1. *t.* 3. *c.* 6. *n.* 11. v. C. de Lug. *d.* 16. *n* 376.

4 Gaudere, & delectari de opere malo, ſub conditione (ſi liceret) v. g. in prædictis deſideriis efficacibus illicitis (quando conditio eſt poſſibilis etſi poſſit excuſari à peccato, ſecundum quoſdam DD. ſi fiat tantùm ſecundùm appetitum rationalem ſiue voluntatem (ſecluſo omni alio periculo conſenſus illiciti, & turpis motus, qui tamen quia communiter, & connaturaliter ſequitur, vix tutum videtur in praxi) non poteſt tamen excuſari, ſi ſit delectatio voluntaria appetitus ſenſitivi, quæ propriè delectatio dicitur, ſitque communiter cum aliqua alteratione corporis. Ratio diſcriminis eſt, quia voluntas poteſt ferri in obiectum obſtractum à malitia: cùm ſequatur intellectum, cuius eſt abſtrahere: appetitus verò, quia ſequitur imaginationem non fertur in obiectum ſub aliqua certa conditione ſtatus, vel temporis apprehenſum, ſed ut eſt in ſe ideoque talis delectatio eſt de obiecto abſolutè malo, v. Lay. & Bon. *de matr. q.* 4. *p.* 8.

ARTICVLVS II.

An delectatio moroſa ſemper ſit peccatum?

Reſp. Si terminetur ad cogitatum opus malum ſecundùm ſe, eſt peccatum mortale, vel veniale, prout ipſum opus mortale, vel veniale eſt. Ita comm. ex D. Th. *1.2. q.* 78. *a.* 8.

Dixi, *ſecundùm ſe*: quia ſi delectatio ſit tantum de ipſa cogitatione, non autem de opere, non eſt peccatum, quia ſicut cogitatio v. g. de rebus obſcœnis, in ordine ad docendum, vel concionandum &c. bona eſt, cognitio autem de iiſdem rebus ex curioſitate, eſt mala venialiter: ita conſequenter, delectatio de tali cogitatione tanquam obiecto, non eſt mala, ſed quandoque bona, quandoque venialiter mala. Similiter nec peccatum erit, ſi delectatio verſetur circa modum malè operandi, non circa ipſum opus malum, quo modo ſine peccato ſæpè non delectant fabulæ,

comœ-

comœdiæ, bella, homicidia, fraudes, furta, lapſus, hominis, v.g *ex* æquo, &c. non ſecundum ſe, ſed modus furandi, rapiendi, artificioſus, & induſtrius, modus cadendi inopinatus. Laym. l. 1 t. 3. c. 6. n. 2. Ex quibus reſolves.

1 Licitum eſt gaudere, & delectari moroſè de effectu bono, ſecuto ex opere malo; quia tunc delectatio non eſt de objecto malo.

2 Si talis effectus ſecutus ſit ex opere ſecundum ſe quidem malo, hic tamen & nunc culpa vacante, vt v. g. quia factum eſt in ſomno, amentia, ebrietate, inculpabili ignorantia, tunc etiam de ipſo actu licere aliquando delectari, non quidem ſecundum ſe, ſed ut eſt cauſa talis boni effectus. docent Leſſ. *l 4. c. 3 n. 105 & 106* ex Vaſqu. 1. 2. *d.* 1 *5. c* 2, v. g. de ſolutione naturæ facta in ſomno. Ratio eſt, quia objectum delectationis iſtius non eſt malum, vide Bonac. *de matrim. d.* 4. *p.* 8. *n.* 8. Sanch. *lib.* 1 *mor. c.* 2. *n.* 18. Card. de Lugo *de pœnit. d.* 10. *num.* 389 Imò addunt, licere aliquando deſiderare) affectu ſimplici, & inefficaci deſiderio) ut tale quid fiat ſine culpa; v. gr. ut in ſomno eveniat naturæ ſolutio, ob finem bonum: dummodò deſiderium non ſit tam intenſum, ut tale quid probabiliter cauſet; neque ſit periculum conſentiendi in talem voluptatem. Ratio eſt, aiunt, quia objectum huius deſiderii, aut gaudii, non eſt malum; vide Leſſ. & B. h *l. c.*

3 Non eſt peccatum, ſaltem mortale, ſi conjuges delectentur appetitu tantùm rationali, de actu conjugii præterito, futuro vel poſſibili, reſpectu compartis præſentis, vel abſentis. Item ſi ſponſus deſideret copulam futuram, aut de ea delectetur: vel vidua de præterita. Ratio eſt, quia hi actus habent objectum licitum.

Dixi, *appetitu rationali*: quia ſi ſponſus, aut vidua voluntariè conſentiat in delectationem ſenſitivam & carnalem (quæ ex recordatione copulæ futuræ aut præteritæ, naturaliter oritur) mortaliter peccat, ut docent Leſſ. h. c. t. 3 c. 6 Bonac, Tanner Palaus, v. Diana *t.* 5. *miſc. R* 2. contra Med. &c. Quia verò ad ſupradictam voluntatis oblectationem ſenſitiva & carnalis ut plurimum, imò etiam periculū conſenſus in fornicationem, conſequitur, oblectationem illam voluntatis in praxi vix locum habere, ſaltem in vidua, & ſponſis: inter conjuges tamen modò periculum pollutionis abſit, etiam ſenſitivā & veneream delectationem non eſſe mortale, docent Fill. Bonac. *de matr. q.* 4 Sanc. Leſſ. *l. c d.* 1. & Dian. *t.* 3. *miſc. R.* 36. Tum quia ſtatus matrimonii hæc excuſat; uti etiam tactus impudicos, ſolius voluptatis cauſa inſtitutos: tum quia hæc tendunt per ſe ad opus conjugale, licèt per accidens opus non exerceatur.

4 Delectatio moroſa, de rebus ſolo jure poſitivo prohibitis, non eſt illicita, modo non fiat ſub ratione prohibitionis: v. g. ſi Carthuſianus, vel alius, die jejunii ſe oblectet de cogitato eſu carnium, quia non eſt de opere malo, cum lex tantum vetet comeſtionem externam, Laym. *l.* 1 *t.* 3 c.6, n.9. Leſſ. *l.* 4. *c.* 3. *d.* 14 *n.* 111 *& n.* 113.

5 Qui delectationem moroſam mortalem confitetur, addere debet circumſtantias operis, de quo fuit delectatio, v gr. in materia iræ, an fuerit de occidendo fratre, an alio, uno, an pluribus; in materia carnis, an de conjugata, moniali, conſanguinea. Quod tamen limitat Azor, Sà, V. *Luxuria*, Salas *t.* 2. *tr.* 13. *d.* 16. *ſ.* 6 *n.* 59 *&c.* ſi delectatio feratur in objectum apprehenſum ſecundùm totam ſuam malitiam, non autem ſi tantum ſecundum partem, v.g. in fœminam apprehenſam ut non ſuam, non tamen ut alteri nuptam, vel ut monialem: tunc enim probabile eſſe ait, delectationes tales reduci ad ſpeciem ſimplicis fornicationis, Ita etiam Fil. Leſſ. Bon. Dia. Palaus, vide Lugo *d.* 16. *n.* 363. Aliud eſt de ipſo opere externo, quòd ſemper fertur in objectum, ſecundum totam ſuam malitiam; aut etiam deſiderio efficaci, quòd fertur in opus externum ſecundum ſe, & ut eſt à parte rei; ac proinde eſt ejuſdem cum illo ſpeciei, ideòque ejus circumſtantiæ ſemper fatendæ ſunt, v Aut. cit.

Reſp. 2. Si quis ſine cauſa & neceſſitate actionem exerceat, ex qua intelligit, delectationem carnis naturaliter orituram, (v.g. ex curioſitate legit, vel audit turpia) tamen ſine directa intentione, & ſine periculo conſenſus, peccat venialiter: ſi verò juſtam cauſam habeat, nihil peccat, v. ſuprà in 6. *præc. l.* 3. *t.* 4 *c.* 2 *d* 4.

Quæres. An voluntas delectationem carnalem poſitivè reprimere teneatur?

Reſp. 1. Si voluntas plenè eam advertens negativè & permiſſivè ſe habeat, ita ut nec approbat, nec repellat, dummodo id non permittat ex ipſius delectationis complacentia, nec periculum ſit ulterioris conſenſus, probabile eſt, quod docent Cajet. & Sanch. 1. *mor.* *c.* 12. non peccare mortaliter; tum quia non conſentit in delectationem, tum quia moraliter eſt impoſſibile, omnes illos motus evitare; tum quia ex juſta cauſa illos licet permittere; etiam ſecundum adverſarios;

Reſp. 2. In praxi tamen verius videtur, quòd docent Vaſq. Azor. Leſſ. Bec. 1 2. *t.* 3. *q.* 5 *c.* 5. ſine juſta cauſa eis non reſiſtere, eſſe mortale: quia ferè ſemper voluntas eſt expoſita periculo conſenſus & contrarium credere eſt, nimia ſui confidentia & præſumptio. Moderatè Laym. utramque ſententiam probabilem fatetur, & ait delecta-

tionem

Google

tionem videri mortalem; niſi actum ſimplicis diſplicentiæ circa illam elicias: etſi efficaciter animum ad alia divertere negligas, cum facilè poſſis; & ſpeces te tali modo poſſe depellere, v. Laym. *l.* 1. *t* 3. *c* 6. *d.* 3.

DUBIUM III.

De diſtinctione peccatorum?

ARTICULUS I.

Quæ peccata diſtinguantur ſpecie?

Reſp. Peccata, quoad materiale, ſive entitatem poſitivam, ſpecie diſtinguuntur ex objectis formalibus, & circumſtantiis ſpeciem variantibus, quatenus eæ objecti formalis rationem habent. Quoad formale autem, proximè diſtinguuntur ab oppoſitis formis, ſive rectitudine virtutis quã privant: remotè autem & fundamentaliter, ex obiectis. Ita Trid. *d* 4. *de pec. d.* 1. *q* 2. Ratio primæ partis eſt: quia omnes actus ſpecie diſtinguuntur ex obiectis: peccata autem quoad materiale, dicunt ipſos actus. Ratio ſecundæ partis, quia privationes proximè diſtinguuntur ſpecie à formis, quibus privant; ſed peccata formaliter ſunt privationes rectitudinum oppoſitarum. Ratio tertiæ partis, quia rectitudo virtutis ſpecificatur proximæ ex obiecto; ergo privatio rectitudinis ex eodem remotè. Ex quibus reſolves.

Peccata ſpecie differunt, non tantum quæ diverſis virtutibus, ſed etiam quæ eidem opponuntur extremè: ut prodigalitas, & avaritia: vel ratione diverſæ difformitatis, id eſt, quę adeò diverſa ratione & malitia eiuſdem virtutis materiam attingunt, ut quantum eſt, ex natura eiuſdem peccati, non ſit eadem facilitas moraliter loquendo: neque propenſio utrumque peccatum committendi: qualia ſunt homicidium, furtum, adulterium, detractio.

ARTICULUS II.

Quæ peccata diſtinguantur numero.

Reſp. Numero diſtinguuntur duobus modis. 1. Ex diverſis objectis numero totalibus, non materialiter & phyſicè tantum, ſed etiam formaliter & moraliter diſtinctis. 2. Per interruptionem actuum moralem. Fill *t.* 21 *c* 8.

Dico, *moralem*: quia etſi ad diſtinctionem numericam phyſicè ſufficiat quævis interruptio; in ordine tamen ad confeſſionem non multiplicatur, niſi moraliter multi ſint; quia ſicut in confeſſione actus moralis, ita etiam multiplicatio & diſtinctio moralis attendi debet.

Porrò actus moraliter interrumpuntur, ita ut nec virtualiter, nec

interpretativè manere cenſeantur. 1. Per contrariam voluntatem & propoſitum. 2. Per ceſſationem ab actu, voluntariam & liberam; 3. Per ceſſationem involuntariam & naturalem, ſive ea fiat per ſomnum, ſivè per diſtractionem ad alia. Per ſomnum quidem, quia cum in illo ceſſet uſus rationis, non continuatur actio libera & moralis: per diſtractionem verò, quia per illam prior cogitatio fit involuntaria, ideoque ſi ad eam redeatur, fit voluntaria, & moraliter multiplicatur. Ita Vaſq &c. Quæ ſententia, etſi in in peccatis externis tenenda ſit, in internis tamen non habet locum, ſecundum Fill. *tr.* 21. *c.* 8. *n.* 317. Ratio eſt, quia etſi per hanc interruptionem, phyſicè actus multiplicetur, non tamen moraliter: quia hoc ipſo quod animus involuntariè diſtrahitur, remanet interpretativè prior voluntas, cum non ſit retractata aut aliter interrupta. v. etiam Bald. *d.* 21. *n.* 3. Ex dictis reſolves,

1 Vnum numero peccatum committit, qui uno actu odii vel detractionis fertur in 10 homines qui vno ictu duos occidit; qui uno actu vult omittere officium Horarium per menſem; jejunium per quadrageſimam. Quia, etſi hæc objecta phyſicè ſint plura, ſunt tamen unum moraliter & formaliter, quatenus in uno actu hic & nũc conjunguntur. Ita Nauarr. Fill. Bon. *d.* 2. *q.* 4. *p.* 1. contra Azor. Vaſq &c. quia ſatis probabiliter dicunt eſſe peccata diſtincta. Verum ſive 10 peccata dicas, odiſſe v.g. 10. homines, ſive unum parum refert, cum unum hoc illis decem æquivaleat: proindeque objecti gravitas in confeſſione exprimenda ſit, quippe quæ actum in ſuo eſſe individuali conſtituit, ut notat Fill. Bon. Suar. *de pœn. d.* 22 *ſ.* 5.

5 Actus voluntatis internus ſæpius interruptus & repetitus licet phyſicè ſit multiplex, moraliter tamen eſt unum numero peccatum, in ordine ad confeſſionem, ſi conſumetur in opere aliquo externo, per eum intento & cauſato, aut etiam in pluribus actibus externis ſibi invicem ſubordinatis ad eundem finem; hinc v. gr qui furatur bibliothecam per totam noctem, etſi ſæpius voluntatem furandi renovet, unum furtum, & qui ad occidendum alium pergens, ſæpè voluntatem renovat, unum homicidium committit. Ratio eſt, quia eſt una actio externa, ab internis intenta & cauſata, in qua internæ omnes complentur, & moraliter uniuntur. v Bald *d.* 21 *n* 4.

3 Actiones externæ, licet numero diſtinctæ ad eundem tamen finem, & actum principalem relate modo non habeant diſtinctam ab illo malitiam, non diſtinguuntur ab ipſo fine, & actu principali, moraliter loquendo, & in ordine ad confeſſionem, hinc oſcula, tactus, verba impudica, &c copulam carnalem præcedentia imò etiã

co-

comitantia, & ſubſequentia, tanquam complementa & appendices operis, unum numero peccatum ſunt, ut docent Nau. c. 6 n. 17 Azor. l. 4 c. 4 q. 6 Fil. &c. Ratio eſt, quia ſunt vel initia, vel partes, vel complementa, & appendices operis, eiuſdem actus humani & obiecti, in quo omnia prędicta moraliter uniuntur.

Dixi, *complementa:* quia, ſi ſimiles actus non ſunt initia, vel partes copulę ſubſecuturę, aut ex actu prętérito, ex natura rei non conſequantur diſtinguuntur numero, vt v. g. ſi quis de fornicatione glorietur, proindeque illi in confeſſione explicandi ſunt ſeparatim, non autem priores, ut docet Suar. *t. 4. de pœn. d. 22. ſ. 1.*

CAPUT II.

De peccatis in ſpecie, mortali & veniali.

DUBIUM I.

Quid ſit peccatum mortale, & veniale.

RESP. 1. Mortale eſt, quòd ob ſui gravitatem, gratiam & amicitiam cum Deo ſolvit, pœnamque ęternam meretur. Dicitur (mortale) quia ſpiritualis vitæ principium, [gratiam ſcilicet habitualem tollit, & morte maximę affert

Veniale eſt, quod ob ſuam levitatem gratiam & amicitiam non tollit, etſi fervorem charitatis minuat & temporalem pœnam mereatur. Dicitur (veniale) quia ſalvo vitę ſpiritualis principio ſcilicet gratia, languorem animę facilè curabilem infert, veniamque facilè conſequitur.

Reſp. 2. Mortale peccatum duplex eſt, aliud eſt mortale ex genere ſuo, aliud ex accidente. Mortale ex genere ſuo eſt, quod per ſe lędit charitatem Dei vel proximi, quoad perſonam, res aut iura, vel nos ipſos corrumpit graviter. Ita Azor. *l. 4 c. 8.* Sànchez *l. 1 mor. c. 3.* Unde reſolves.

1 Peccata contra bonum proprium commiſſa, ut plurimum ſunt venialia ex genere, ut v. g. inutilis & vana concupiſcentia, vana oblectatio, prodigalitas, curioſitas, ſuperfluitas, cultus, & veſtitus nugę, otium, exceſſus in cibo, potu, ſomno riſu, uſu coniugii, timore, triſtitia, appetitu pecunię, laudis, &c.

2 Peccata, contra virtutes Theologicas, ſunt mortalia ex genere ſuo, quia nocent bono alicui interno Dei, v g. veracitati, miſericordię, charitati. Item ferè omnia quę fiunt contra Decalogum, quia quę committuntur contra tria prima precepta, nocent ſimiliter Deitati, ſcientiæ, omnipotentiæ divinæ, eiuſque honori externo vel interno, quæ verò contra reliqua precepta fiunt, nocent perſonæ, bono, aut iuri proximi.

3 Peccata illa ſeptem, quæ dicuntur capitalia, non omnia ſunt mortalia ex genere ſuo; quia non omnia graviter Deum, aut proximum lædunt, vel nos ipſos corrumpunt.

Reſp. 3. Mortale ex accidente dicitur, cum actus aliquis venialis, aut indifferens, fit per accidens mortalis, de quo infrà.

DVBIVM II.

Quibus ex cauſis peccatum ex genere ſuo mortale fiat per accidens veniale.

Reſp. 1. Tria requiruntur ad peccatum mortale, quorum ſi unum deſit, fit veniale, quod alias ex ſe eſt mortale. 1 ex parte intellectus, plena advertentia & deliberatio. 2. Ex parte voluntatis, perfectus conſenſus. 3. Gravitas materiæ, ſaltem ut plurimum. Ratio primæ & ſecundæ partis eſt, quia ſpectata fragilitate humana, non videtur decere divinam bonitatem, æternis ſuppliciis punire hominem, abſque plena conſideratione & conſenſu. Ratio tertiæ partis, quia ubi materia parvi eſt momenti, ibi moraliter modica offenſio eſſe reputatur ut plurimum.

Reſp. 2 Peccatum ex genere ſuo mortale, tribus ex cauſis fieri poteſt veniale, ut patet ex dictis. Prima eſt, ſi ex parte intellectus, non ſit perfecta advertentia malitiæ, ſeu deliberatio. Signa autem imperfectæ deliberationis ſunt. 1. Si tenuiter, & quaſi ſemidormiens, apprehendiſti eſſe malum. 2. Si poſt, ubi melius conſideras, judicas te non fuiſſe facturum, ſi ita apprehendiſſes. 3. Si vehementiſſima paſſione, apprehenſione, vel diſtractione laboraſti, vel turbatus fuiſti, ita ut ferè neſciveris quid ageres.

Secunda cauſa eſt ex parte voluntatis, ſi non ſit perfectus conſenſus. Signa autem imperfecti conſenſus ſunt 1. Si ita diſpoſitus fueris, ut licèt facilè potueris exequi peccatum, non tamen ſis executus. 2. Si quis dubitet num conſenſerit, præſertim ſi ſit vir timoratus. 3. Si quis ſoleat eſſe ita affectus, ut malit mori, quàm expreſsè mortaliter peccare; quia talis non facilè conſentit. 4 Si quis valdè timidè & ſuſpensè proceſſiſſe ſe meminit. 5. Si ſemiſomnis fuit non plenè ſui compos, &c. judicetque ſe id non fuiſſe facturum, ſi planè vigilaſſet, v. Sanch. l. 1. mor c. 10. Bald l. 1 o. d. 8.

Tertia cauſa ex parte materiæ, ſi hæc ſit parvi momenti. Quando autem talis ſit, diſcernendum eſt morali judicio prudentis, cui ſequentes regulæ ſervient. 1. Vt de materia iudicetur, non tantùm ipſa ſecundum ſe abſolutè eſt conſideranda, ſed etiam reſpectivè ad finem intentum: ad quem ſi parum facit, levis eſt gravis autem, ſi multum, ut docet Vaſq 1. 2. d. 168. 2. Attendendæ ſunt circumſtantiæ,

Google

tiæ, quia ſæpè fit, ut res ex ſe levis, attentis circumſtantiis boni communis, vitandi ſcandali; &c. fiat gravis. 3. An pars aliqua rei præceptæ ſit gravis. ea ſpectanda eſt tum abſolutè, & ſecundum ſe; tum etiam in ordine ad totum. 4. In tranſgreſſionibus repetitis, ſi plures materiæ parvæ, vel ſecundum ſe, vel ſecundùm effectus à ſe productos, moraliter coniunguntur, fit materia gravis, quia tunc omnes moraliter reputantur pro una. Contra verò non cenſetur materia gravis, ſi parvæ materiæ, nec ſecundum ſe, nec ſecundum effectus relictos, inter ſe uniantur, ex dictis reſolves.

1 Peccat mortaliter, ità ut fiat materia gravis, ſi ſæpè modicum furaris, & non reſtituis, juxta dicta l 5 t 5. c. 1 *d. 3. caſu* 1. item ſi interruptim pſalmos aliquot ex eodem officio omittas: ſi eodem die jejunii ſæpius parum comedas, eodem feſto ſæpius parum labores.

2 Non peccas graviter, ſi diverſis feſtis modicum labores, ſi quotidie in Quadrageſima parum comedas. Quod verum eſt, etiamſi ſimul haberes propoſitum ita faciendi; quia cum iſta moraliter inter ſe non uniantur, ſingula ſunt parva, v Sanc. *l c.*

3 Non peccat mortaliter, qui diverſis diebus violat votum quotidie, aut ſingulis diebus modicum quid orandi, vel parvam eleemoſynam dandi, ſi ſit onus affixum diei; quia cum quotidie cujuſque diei obligatio extinguatur, materiæ illæ non continuantur. Quod verum eſt, etſi proponat ſemper omittere, quia illud propoſitum non fertur in rem gravem Imò, contra Sanch. id quidam verum putant, etſi quis 100 vota diverſæ ſpeciei, in materiis valdè levibus, uno die implenda haberet: quia materiæ illæ cum ſint independentes à ſe, non uniuntur. Si tamen ſimilia vota non ſint onus affixum diei, ſed tantum dies præfigatur ut terminus, ultra quem executio non differatur, erit peccatum mortale, poſtquam ad materiam notabilem perventum fuerit.

4 Probabile eſt, eum, qui ter vel quater 1000. aureos in cauſas pias voviſſet, non peccaturum mortaliter, ſi tres non ſolveret, quia etſi talis pars abſolutè in ſe ſpectata, ſit notabilis, comparatione tamen totius, morali in judicio non valdè videtur æſtimanda, v. Lay. *l.* 1 *t.* 3. *c.* 5.

DVBIVM III.

Quibus modis peccatum ex genere ſuo veniale, aut actu indifferens, tranſeat per accidens mortale.

Quinque modis id fieri communiter, docet Sanch. &c. 1. Ratione finis adiuncti. 2. Ratione finis ultimi. 3. Ratione contem-

peus. 4. Ratione ſcandali. 5. Ratione periculi. De ſingulis dicam breviter.

Reſp. 1. Peccatum veniale tranſit in mortale ratione finis adiuncti; ut ſi quis leviter mentiatur, ad copulam carnalem extorquendam: quia cum finis mortalis ametur, mortale eſt. Non tamen neceſſarium eſt in confeſſione exprimere illud mendacium, ſed ſolum deſiderium fornicationis: quia ſecluſa malitia mortali finis, manet veniale.

Reſp. 2. Tranſit item in mortale, ratione nimii affectus in rem aliquam; ut ſi v. gr. ultimum finem in ea conſtituas. Ad quod non non ſufficit valdè intensè & vehementer ferri in objectum, ſed requiritur, ut appretiativè illud ita æſtimes ſaltem virtualiter, ut paratus ſis eius cauſa tranſgredi præceptum obligans ſub mortali, ut ſi quis ità inordinatè afficiatur ad fabulas, luſum, perſonam, ut malit feſto omittere ſacrum, &c. quam illis privari. Notat autem Bonac. hunc affectum; non tantum habitualem, ſed actualem eſſe debere, ut peccatum contrahatur, quia nō imputatur ad culpam id ad quod committendum, habitu tantum es paratus.

Reſp. 3. Peccatum veniale fit mortale, ratione contemptus abſoluti, & formalis.

Dico autem (contemptum abſolutum & formalem) quando nimirum ideo formaliter & abſolutè præceptum violatur; quia ipſi, aut ſuperiori ſubiici renuis, quod eſt peccatum ſuperbiæ conſummatæ: vel quandò ideò non vis obedire præcepto, quia præceptum eſt; & eſt peccatum inobedientiæ formalis, quorum utrumque graviter pugnat cum charitate debita ſuperiori. Ex quibus reſolves.

1 Non eſt mortale, ſi velis quidem obedire, & ſubiici abſolutè, nolis tamen hìc & nunc in re modica: aut ſi authoritatem legis, vel præcipientis admittas, executionem tamen hic & nunc contemnas. Ratio eſt, quia non eſt contemptus abſolutus & ſimpliciter, ſed tantùm ſecundùm quid.

2 Si præcisè ex indignatione, malitia, parva conſuetudine, aliave cauſa, præceptum violetur & non ex contemptu poteſtatis ſuperioris non eſt mortale: quia non eſt contemptus formalis, ſed tantùm interpretativus.

3 Eſt mortale, facere vel omittere aliquid, ex contemptu juſtæ legis humanæ. Item, ex contemptu Dei præcipientis, vel etiam conſulentis (quod præterea tacitam blaſphemiam continet, quaſi Deus inutilia præciperet, aut conſuleret) denique facere aliquid ex contemptu Prælati ut ſic, & ut à Deo authoritatem habentis, non tamen

Digitized by Google

tamen ut talis hominis, indocti, imprudentis, imperfecti; quia hoc poſterius, non eſt contemnere abſolutè ſed tantum ſecundum quid. v. Sanchez 1. *mor.* 5. Bonac. de peccat. *d.* 2 *q.* 3. *p.* 5.

Reſp. 4. Peccatum, vel opus indifferens habens mali ſpeciem, tranſit per accidens in mortale; ſi ruina per illud proximo cauſanda ſit mortalis. Ratio eſt, quia tali operi ſuperadditur aliquid, graviter repugnās charitati. v. dicta de ſcādalo, & Fil. *t.* 2) *c.* 6. *q.* 10. *n.* 212

Reſp. 5. Veniale, vel opus indifferens, tranſit in mortale, ratione periculi incidendi in mortale: quando quis ſine ſufficienti cautela, aut neceſſitate aliquid facit, per quod veniat in mortale, ac proximum periculum peccandi mortaliter: quia talis ſalutem animæ contemnit, cum tam probabili ejus periculo temere ſe exponat. Unde in confeſſione explicanda eſt ſpecies peccati, cujus periculo ſe objecit, quia eodem genere peccati peccaverit. Proximum autem periculum cenſetur, quod frequenter homines ſimilis conditionis in peccatum mortale inducit.

CAPUT III.
De Peccatis Capitalibus in ſpecie.

DUBIUM I.
Quid ſit ſuperbia, & quale peccatum.

RESpondeo 1. Superbia eſt appetitus inordinatus propriæ excellentiæ, moralis in genere ſuo, ſi ſit conſummata perfecta, id eſt, ſi quis ita excellere appetat, ut Deo, ſuperioribus, eorumque legibus ſubiici nolit; Imperfecta tamen, qua quis ſubiici non renuens iis quibus debet, & in ſuo tantum affectu ſeſe magnificat, eſt tantum veniale; ut docent Caiet. &c. *V Superbia.* quia ſine Dei & aliorum deſpectu, plus juſto ſe efferre, non eſt gravis inordinatio: eſſet tamen gravis, ſi fieret cum notabili aliorum contemptu, complacendo in aliorum abjectione.

Reſp. 2. Filiæ ſuperbiæ ſunt tres. 1. Eſt præſumptio, quæ eſt appetitus aggrediendi aliquid, ſupra vires. Eſt communiter veniale tantum. ſit tamen mortale, ſi damnum Deo, aut proximo afferat, v. g. ſi præſumas juriſdictionem Eccleſiaſticam, poteſtatem Ordinis ſacri. Item officium Medici, Advocati, Confeſſarii, &c. ſine debita peritia. Leſſ *l.* 3 *c.* 2. *d* 3. & ſuprà *l.* 4 *t.* 3 *d.* 9.

2. Eſt ambitio, quæ eſt inordinatus appetitus dignitatis, & honoris non debiti, vel debito maioris, ut ſi ambiguas beneficium,

vel

vel officium, quo es indignus: vel illicito modo & medio, v.gr. per ſimoniam, Eſt per ſe peccatum veniale, fit autem mortale, vel ratione materiæ ex qua, vel ratione medii, per quod honor quæritur, vel ratione damni quod proximo infertur. Denique ſi moderatè honor appetatur ob honeſtum finem, erit actus magnanimitatis, ut docet Lay.

3 Eſt vana gloria, ſcilicet cupiditas inanis gloriæ, cuius finis eſt manifeſtatio inordinata propriæ excellentię, ſive verę, ſive fictę. Dicitur vana, quando quęritur ex re mala, falſa, aut ficta, aut quę non eſt digna gloria, vel non tanta, ut ex opibus, nugis, &c. aut apud eos qui non bene de re judicant, aut ſine dubio fine. Eſt peccatum per ſe veniale, mortale ſępè per accidens, ut dictum eſt de ambitione, Imò ut contra Angelum rectè docent Sylu. Nau. c. 17. &c. eſt tantum veniale res etiam ſacras principaliter facere ob gloriam vanam, v.g. concionari. Porrò per vanam gloriam dupliciter peccatur, juxta D. Thom 1.2.q.131. Directè, idque vel per verba, eſtque jactantia; quę eſt venialis per ſe, ſi ſit de rebus bonis, v. gr. jeiunio, oratione, &c. etſi per accidens ſæpè ratione dãni, ſi ſit falſa, fiat mortalis; uti etiam. 1. Si quid dicat contra gloriam Dei. v. Ezech. 28. *Deus ego ſum*. 2. Si prorumpat in contumelias, v.g. Non ſum ſicut cæteri hominum, adulter. &c. ut & hic. 3 Ex fine malo. 4. Si cum notabili damno proximi fiat, 4. Si de re mortaliter mala; quia approbatio operis eandem cum illo ſpeciem habet: (quæ proindè in confeſſione debet exprimi, ſaltem quando cum jactantia de peccato conjuncta fuit complacentia eiuſdem. Quod addo quia ſi abſque ea fuit, Nau. Palaus, & Diana *to. 2. t. 4. R. 119.* docent, contra Sanch. Lopez, Rodr. &c. non neceſſariò explicari. vid. C. Lugo *d. 16. n 167*) vel per facta, quæ ſi vera ſunt, & aliquid admirationis habent, dicitur Inventio novitatum, hæc enim ſolet vulgus admirari, ut peregrinas veſtes, opiniones. &c. mortale, ſi notabiliter corrumpat iuventutem, vel mores. Si verò facta falſa ſint, eſt hypocriſis: v. gr. ſi quis boni aliquid faciat, ut videatur bonus, etſi non ſit; quæ ex ſe venialis eſt niſi ſit cum injuria, vel contemptu Dei, & proximi. 2. Indirectè, in quantum quis altero non vult eſſe minor Quod fit quadrupliciter. 1. Per intellectum; & eſt Pertinacia; qua quis nimis tenaciter adhæret ſuæ ſententiæ, quæ mortalis eſt, ſi oppugnetur veritas magni momenti: vel ſi ſit conjuncta cum periculo tertii, v.g. ſi medicus cum periculo ægroti maneat in ſententia. 2 Per voluntatē, & eſt Diſcordia, qua peccatur mortaliter, quando eſt circa bonum Dei, vel proximi, in quo deberent eſſe concordes. 3. Per verba, & eſt

Con

Contentio, quę eſt mortalis, quando animo contradicendi altercaris circa veritatem pertinentem ad fidem, vel ſalutem animæ, aut corporis. 4. Per facta, dum quis non vult exequi quod debet; & eſt inobedientia. v. Bald.

Reſp. 3. His tribus ſuperbiæ filiabus, reſpondet Puſillanimitas, qua quis nimium ſibi diffidens detrectat honores, gloriam, vel officium, quo dignus eſt; veniale eſt ex genere ſuo, & fit mortale ſi detrectes, ad quod teneris ſub mortali, v. Leſſ. *l. 3 c 2*. Lay. *l. 3 ſ. 5*. Ex dictis reſolvuntur ſequentes Caſus.

1 Audiens laudem alterius, vel ſuam, de re mortaliter mala, peccat mortaliter, ſi approbet, ſuſcipiat, admiretur ut laude dignum. Sanch. Bald. *d. 29. l 3.*

2 Vituperans alium ob vindictam non ſumptam aliudve grave malum, vel peccatum omiſſum, v. g fornicationem, peccat mortaliter, quia eſt ſpecies jactantiæ, & eſt cum approbatione peccati, & occaſio committendi, ib.

3 Inducens in civitatem novos habitus, & prævidens, quod ſuo exemplo moralem neceſſitatem imponat aliis, ut ſumptus faciant ſupra vires, & poſtea non poſſint alere quos debent, vel creditoribus, non ſatisfacere, peccat graviter. Bald. *l. c.*

4 Exornare ſe nimium ex animi levitate, vel vanitate, per ſe tantùm eſt veniale. ib.

5 Simulare ſanctitatem cum voluntate non habendi, mortale eſſe dicit Bald. *l. c.*

6 Simulare improbitatem eſt peccatum. (quia eſt mendacium, & quidem ſcandoloſum poteſtque eſſe mortale.) Neque id fecerunt ſancti, niſi faciendo id quod ex ſe eſt indifferens, & permittendo ab aliis accipi, ut ſignum improbitatis, cum tamen nec ex natura ſua, nec eorum intentione eſſet tale.

DUBIUM II.

Quid ſit Avaritia.

Reſp. 1. Eſt inordinatus appetitus temporalium. Vnde ex hoc & regula ſupra tradita, de peccato mortali, reſolves ſequentes Caſus.

1 Eſt ipſa ex genere ſuo venialis.

2 Cùm verò eò excreſcit, ut eius cauſa divinas leges prævaricari non dubites, fit mortalis.

3 Prodigalitas, quæ opponitur avaritiæ, & conſiſtit in defectu conſervandi, & exceſſu erogandi, eſt ex genere ſuo venialis levior, quàm avaritia, quia minus abit à virtute liberalitatis. Interim mortalis fit, ſi liberis, & uxori paupertatem creas: ſi impotentem te red-

das

das ad ſolvenda debita, ſi profundas bona Eccleſiaſtica, piis cauſis obnoxia, v. Leſſ. *l.* 2. *c.* 47. *l.* 8.

R. Reſp. 2. Filiæ Avaritiæ ſunt ſequentes.

1 Obduratio cordis, (contra miſericordiam) egenis, & pauperibus non compatiendo, eos objurgando, debita durè nimis exigendo, quando creditor non eſt ſolvendo, &c. Hæc aliquando peccari poteſt mortaliter, quando præceptum eleemoſynæ, vel charitatis urget; & tamen ex tali duritia non ſubvenitur. Navarr. *c.* 27. Tolet. *l.* 8 *c.* 26. vide dicta de charitate proximi.

2 Inquietudo cordis, hoc eſt, vehemens, & inordinata applicatio mentis, ad acquirendas, vel conſervandas divitias, cum inani, & vano timore ne non acquirantur, vel perdantur. Eſt mortalis, quando retrahit à ſpiritualibus, vel aliis, ad quæ ex præcepto gravi obligantur, v. g. auditione Miſſæ, vel inducit ſuperfluum timorem, & ex hoc diffidentiam erga Deum. Venialis eſt, ſi ſit de re bona, ſed tempore, vel loco indebito, v g. de familia, meſſe, vindemia, quando quis eſt in templo, vel vacandum eſt Deo S. Th. 2. 2. *q.* 55. *a.* 6. Reg *l* 23. *c.* 2. *q.* 3. Eſcob.

3 Violentia mortalis eſt, quando eſt injuſta, & circa materiam gravem.

4 Fallacia, ſive dolus in verbis, poteſt eſſe mortalis, ratione finis, vel mediorum.

5 Fraus, ſive dolus in facto; eſt mortalis ex genere ſuo contingitque multipliciter in contractibus, tam ratione materiæ (v. g. ſi cavitium habet, vel non ſit qualis exiſtimatur) quam ratione pretii. Nau. *c.* 23. Tol *l.* 8. *c.* 47. Eſcob.

6 Proditio, quæ eſt deceptio contra fidem datam, aut debitam, in damnum illius, mortalis ex genere ſuo. Contingit ferè tripliciter. Circa perſonas, quomodo Judas Chriſtum, Dalida Samſonem prodidit. 2. Circa res, vel immobiles (ut ſimiles manifeſtet hoſti modum capiendi arcem) vel mobiles, ut ſi pecuniam, veſtem &c. cujuſpiam abſconditam prædoni oſtendas. 3. Circa ſecretum, vel ſibi commiſſum revelando; (quod eſt contra fidelitatem, & juſtitiam, ſiquidem promiſſum fuit: quia eſt pactum oneroſum, ut docet C. de Lugo *l.* 14 *n.* 139. & quidem mortale ſi previdere poſſis inde ſecuturum notabile aliorum damnum vel diſcordiam, aliàs veniale) vel alienas literas aperiendo, & legendo. Quod poſtremum, ſi fiat ideo, ut ſciat ſecreta alterius, eſt curioſitas, & ſi ſit in re gravi, per ſe eſt mortale, quod quia communiter ante apertionem neſcitur, communiter eſſe mortale, docent Tol. *l.* 8. *c.* 45. Baldel. *l.* 3. *d.* 11.

Nau.

Nau.*c.pen.d.6.de pan.* Mol Laym *l 2.t.3.p.1.c.4.* (qui addit, eum qui doloſè alienas literas aperit , & legit cum alterius iniuria vel damno, crimen falſitatis committere.) Dixi *per ſe eſſe mortale*, quia per accidens poteſt eſſe veniale, vel nullum; ſi legitima authoritate, iuſta ex cauſa fiat. Vnde reſolvuntur Caſus ſeq.

1 Litteras alienas aperire, & legere , ſæpè non eſt peccatum , ſi probabiliter ſcias , ſcriptas eſſe in tuum iniuſtum damnum , vel in iniuriam tuam cedere , quam intendas avertere ; quia potes tibi conſulere. Sic Princeps poteſt aperire literas non tantùm hoſtium, ſed etiam aliorum; quæ tempore belli , ex locis finitimis hoſtium veniunt. Item miniſtri publici, quoties bono publico neceſſarium eſſe judicant. Nau c 18. Reg.*l.24 n* 60. Eſc. C. de Lugo *d.14 n* 148.

2 Communiter etiam peccatum non eſt , ſi conſenſus expreſſus habeatur eius, à quo vel ad quem mittuntur , (neque lex ſpecialis vetet. C de Lugo *l c.*) vel tacitus ſaltem, ut ſi facias ſub ratihabitione, confidens rationabiliter, habitum iri ratum. Ita Eſc. ex Nau. Reg. &c, *l.c.*

3 Superior Religioſus, literas ſuorum ſubditorum , (dummodò non mittantur ad ſuperiorem majorem , vel talem , quem ſtatura eximant, nec ab eo veniant) licitè aperit, & legit ; ſive ex Religionis ſtatuto, aut conſuetudine, ſive ex ſuſpicione probabili, quod mali aliquid contineant, v. Eſc, Peyr. de relig.*t.1.q.2 c.1.* Dia *p.3 t.6.R.55.*

4 Nec eſt peccatum , ſi neceſſe ſit vel expediat ad iniuriam alteri imminentem avertendam ; dummodò non plus legatur , quàm ad eum finem neceſſe eſt, C. de Lugo *l.c.*

5 Qui aperit , & legit , exiſtimans non contineri res magni momenti, venialiter tantùm peccat, C. de Lugo *l. c.*

6 Si literas ab alio dilaceratas, & in publicum à Domino abiectas, recolligas, & junctis partibus legas, ex ſola curioſitate, peccatum veniale eſt, nullum autem (per ſe) ſi, ut ex illa notitia tibi provideas: quia quod pro derelicto habetur , in uſum convertere licet. Bald. ex S Ant. & Roſel Sylu. *V.Emptio, q 17.* Laym. *lib.3 ſ 5 t 3 p 1 c 4, n.4.* Dian *t 2 tr 6 m R 55.* Rectè tamen notat Lay. *l.c.* talem ex charitate teneri, non manifeſtare ſecretum, ibi contentum ; ſi damnum inde cujuſpiam provenire poſſit, imò (addit) revelans eiuſmodi ſecretum, cuius notitiam etiam *juſtè* acquiſivit, contra juſtitiam peccabit, ſi intelligat, audientes ea notitia uſuros , ad damnum injuſtè inferendum, vid Laym *l.c.*

Dixi 1. *à Domino proiectas* : quia ſi vel ab alio proiectæ (Domino inſcio) vel ab ipſomet, caſu perditæ fuerint, non licet legere,

Di-

Dixi 2. *in locum publicum*: quia ſi in ignem, vel fornacem v. grat. projectę ſint, ut comburantur, peccas, ſi extrahas, & legas, vid. C. de Lugo *d.13 n.150*.

Dixi 3. *per ſe*: quia fieri poteſt, ut ea contineantur, quorum lectio ſit pernicioſa.

7 Qui furtivè ſcripta alterius ſecreta, ipſo invito legit, peccat. Et 1. quidem peccato curioſitatis; etſi faciat animo diſcendi, & ſine ſuſpicione damni. 2. Injuſtitię; quia quiſque habet jus ſecreti in ſuis ſcriptis, quę aliis non vult eſſe communia. Nau. *c.15* Mol. *t.3.d.136.n.3.* Reg. *l.24.c.6 num.119.* poteſtque aliquando eſſe mortale, ſi nimirum fiat cum notabili damno, vel alter valdè cupiat eſſe ſecreta, graviſſimeque ſit laturus, Baldell. *d.11.* vide etiam Card. de Lugo *l.c.*

8 Quicumque ſecretum violat abſque juſta cauſa, cum alterius damno; vel qui litteras alterius injuſtè aperit, ex quo damnnm alteri ſequitur, tenetur ad reſtitutionem. Bon. *d.2. de reſt. q.1 p.1.* Trull. *l.7.c.10. d.32.*

DUBIUM III.

Quid ſit Luxuria.

Reſp. Eſt appetitus inordinatus venereorum, quorum uſus cùm ex natura ſua inſtitutus ſit ad conſervationem generis humani, quod eſt magnum bonum hominum, & externum Dei, proindè qui abutitur, lędit Deum, & homines. Eſt mortalis ex genere ſuo: v. ſuprà *l.3 t.4.c.2. & l.5.c.1.d.2.*

Reſp. 2. Filię Luxurię, quę eam plerumque ſequuntur, ſunt octo: quatuor ex parte intellectus, & quatuor ex parte voluntatis.

1 Cęcitas mentis: cùm quis adeò eſt addictus turpitudini, ut de cœleſtibus non cogitet.

2 Pręcipitatio, qua quis ex eadem cauſa, ſine conſilio operatur.

3 Inconſideratio, quando in modo delinquit, inconſideratè agens, quę ſtatum vel perſonam dedecent.

4 Inconſtantia quando quis ex eodem affectu voluptatum, à piis propoſitis mox deficit.

5 Amor ſui, talis enim homo ob voluptates, ſe ipſum finem ſuarum actionum facit, non Deum.

6 Odium Dei; laſcivus enim ſolet à rebus divinis abhorrere, imò ab ipſo Deo, tanquam peccatorum vindice.

7 Affectus pręſentis ſęculi, amor enim voluptatum carnalium ita animum afficit, ut ſubinde etiam beatitudini ęternę paratus eſſet renuntiare, ſi pręſentibus frui ſemper permitteretur.

8 Hebe-

8 Horror futuri ſæculi, quando voluptatibus immerſus, mortem inordinatè timet, & de ea nolens cogitare, vitam illicitis mediis propagare ſtudet, &c.

Priores quatuor ſunt mortales, quando finis ultimus in creatura ponitur; vel præceptum aliquod Dei, graviter obligans, prætermittitur. Poſteriores quatuor, ſi plenus ſit voluntatis conſenſus, per ſe ſunt mortales, ex indeliberatione, vel alia actuum imperfectione, ſæpè veniales. v. Eſc. & Bad. *ll. cc.*

DUBIUM IV.

Quid ſit invidia?

Reſp. Eſt triſtitia de alterius bono prout illud eſt diminutivum propriæ excellentię; ita ut hæc directe ſit contra charitatem, hæc enim gaudet de bono proximi. quod invidia deſtructum optat, vel non deſtructum dolet. Vnde reſolves.

1 Eſt ex genere ſuo mortalis, & graviſſima quidem, atque in Spiritum ſanctum, ſi ſit de ipſa gratia, vel auxilio Dei.

2 Filiæ ſimiliter ex genere ſuo mortales ſunt, ac numerantur hę. 1. Odium, de quo ſuprà. 2. Detractio, de qua in præc. 8. 3. Gaudium in malis proximi. 4. Suſurratio, quę eſt oblocutio mala de proximo, ad tollendam amicitiam ipſius cum aliis, quam proinde ſuſurro reſtituere tenetur, & iterum reconciliare, non ſecus ac detractor famam. v. in pręc. 8.

3 Si triſtitia ſit de bono alterius, in quantum ex eo tibi, vel aliis timeas nocumentum, v. g. inimicus tuus eſt evectus ad officium, ut tibi facilius poſſit nocere, non eſt invidia, ſed timor, qui per ſe non eſt peccatum, niſi ſit inordinatus. Laym. *l. 3. t. 3. c. 10.*

4 Si triſtitia ſit ex eo, quod nobis deſit bonum, quod alter habet, ita tamen, ut illud alteri non diſcupiamus, non eſt invidia, ſed ęmulatio, ſeu zelus. qui ſi eſt circa bonum honeſtum, eſt laudabilis, ſi autem circa temporalia, interdum eſt venialis, ut ſi bonum dolenti ſit improportionatum, quale eſſet, ſi ruſticus doleret ſe non eſſe Regem, Laym. *l. 3. t. 3. c. 10. n. 2.*

5 Si triſtitia ſit ex bono alterius, in quantum ille eſt indignus, non eſt peccatum, erit tamen, & quidem mortale, ſi vel Dei providentiam arguat, (eſtque blaſphemia) vel ſi ita afficiat, ut ducat homines ad malum imitandum. Caiet. Lay. *l. c.*

6 Si doleas, quod alter tibi ęqualis, vel non multum inęqualis, in excellentia creſcat, ita ut te fiat ſuperior, & ipſum incrementum excellentię apprehendas ut tibi malum, eſt propriè dicta invidia, invidus enim dicitur, quod non ſit videns, quia bona alterius ſine

triſti-

triſtitia videre non poteſt. Bald. *d.29.l.3*,& ſic peccare ſolent. 1. Ambitioſi, & qui ex re aliqua quærunt gloriam, quam cum in eo ponant, ut in illa re ſint ſoli, ac ſingulares, doleant, & triſtentur, ſi alii accedant. 2. Puſillanimes, quibus cum omnia videantur magna, quovis bono alterius putant minui ſuum, ſic mulieres v. gr. facilè apprehendunt, ac dolent, ſe ſuperati bono alterius, v. g. formoſitate. 3. Senes reſpectu juvenum, & quicumque aliquid difficulter obtinuerunt, quod alii facilè conſequuntur, Bald *l.c.*

8 Qui in adverſis ſuis, vel ob aliorum proſperitatem; optat ſe non fuiſſe natum, vel ſe brutum animal factum fuiſſe, vel diem eſſe maledictum, quo natus eſt, vel alterum primò vidit, aut coniugem accepit, ſi tantum intendat maledicere irrationali creaturæ, v.g diei (ſive ſit nativitatis, ſive coniugii) qui tot mala culpæ vel pœnæ protulit, videtur eſſe tantum veniale (aliquandò etiam nullum, ut Jobi) ſi autem deliberatè intendat optare malum homini, ſivè ſibi, ſive alteri, illo die natis, vel coniugatis, mortale eſt. Eſcob & Marchant. *man.c 3.*

DUBIUM V.

De Gula.

ARTICULUS I.

Quid ſit Gula?

Reſp. Ea eſt inordinatus appetitus cibi, & potus, opponiturque abſtinentiæ, & committitur. 5. modis. 1. Si edas ante tempus. 2. Si nimis exquiſita. 3. Si plus juſto. 4. Si voraciter. 5. Si nimis exquiſitè præparata. Lay. *l. 3 f.4.n.5.* Unde reſolves.

1 Gula ex genere ſuo eſt peccatum tantum veniale, quia nullus horum modorum repugnat præciſè charitati Dei, vel proximi.

2 Hinc probabile eſt, quod docent Nau. Tol. &c. & non repugnat. Laym. ſecluſo ſcandalo, & aliis, veniale tantum eſſe, uſque ad vomitum ſe cibo, & potu implere: idque etiam, ſi quis vomat, ut iteratò poſſit bibere; quod tamen *V. Comederes*: Sà, aliique multi putant mortale, vid. Bald. Eſcob *com.2.E 2.cap.5.*

3 Vix dubium eſt, licere eſu aut potu, aliterve ciere vomitum, ſi is ſalubris eſſe iudicetur.

4 Mortalis interim cenſetur crapula ex accidente, & nimia inordinatione, in his caſibus. 1. Si quis gulæ cauſa violet jeiunia Eccleſiæ. 2. Si quis ex gula notabiliter ineptus fiat ad functiones, ad quas ſub mortali tenetur. 3. Si quis valde graviter valetudini noceat, id advertens; ſecus, ſi leviter tantum, ut v. gr. ſi febricitans hauſtu aquæ morbum augeat. 4. Si continuæ fiant comeſ-

comeſſatione, & compotationes, ita ut venter pro Deo habeatur. 5. Si quis bibat ad perfectam ebrietatem, de qua infra. 6 Si quis ex mera gula veſcatur carnibus, aut ſanguine humano, tum quia id regnat pietati defunctis debitæ: tum quia eſt contra inſtinctum naturæ abhorrentis. Excuſandum autem erit, ſi fiat cauſa medicinæ, aliave iuſta cauſa, v.g. extremę famis in obſidione; in qua tamen ſic vitam conſervare non teneris. Sanchez 1. *mor. cap.* 8. Leſſ. Lay. *l.* 3. *ſ.* 4. Sà, Bonac. Bald *l.* 3. *c.* 29. Sic etiam excuſant quidam lictores illos, qui ut officium ſuum melius adminiſtrent; hauſtu ſanguinis humani ſe animare dicuntur; præſertim cum ſanguis, ſecundum multos animatus non fuerit; v. Aut. cit.

5 Ex genere quoque ſuo venialia ſunt, quæ filiæ Gulæ dicuntur; nimirum ex parte animæ. 1. Hebetudo mentis, ſeu ſtupiditas nata ex crapula, v.g. ut non poſſit orare, &c. quæ fit mortalis, quando quis inordinatè bibendo vel comedendo voluntariè, fit ineptus ad intelligenda vel præſtanda ea, quæ ad ſalutem illi ſunt neceſſaria, vel ad quæ ex officio, aut alias ſub gravi peccato tenetur, Bald. *d.* 29. *l.* 3. *n.* 15.

2 Inepta lætitia, per quam intelligitur non quævis inordinata, quæ omne peccatum ſequitur: ſed quæ movet ad cantiones obſcœnas, actus turpes, ſaltus, vel choreas inhoneſtas, &c. fitque mortalis, quando eſt inductiva alterius ad conſenſum, vel delectationem mortalem, vel ad eam ordinatur, *ibid.*

3 Multiloquium.

4 Scurrilitas, quæ ab inepta lætitia, & multiloquio differt, quod illa ſit in appetitu, iſtud in verbis, hæc in verbis, & geſtibus, diciturque ſemper aliquam inhoneſtatem, (licet per ſe, & ſecluſo ſcandalo) venialem, v. gr. ſcurrilia dicere, vel canere, ventum emittere, &c. ex levitate ad riſum excitandum, mortale tamen eſſet, (ſi fieret cauſa delectationis venereæ, Baldell. *l. c.* Eſc. *n.* 2. *E.* 2. *c.* 4.

Ex parte corporis, Immunditia, Vomitus, & Seminis effuſio. Quæ ultima, ſi voluntaria ſit mortale eſt, v. Laym. *l.* 3. *ſ.* 4. Leſſ. *l.* 3 *c.* 3. Bald. *l.* 3. *c.* 29.

ARTICULUS II.
Quid ſit Ebrietas.

Reſp. Malitia ebrietas plenæ & perfectæ, in eo conſiſtit, quòd quis ſine juſta & gravi cauſa, tantùm ad voluptatem, aut ingluviem ſciens, volens, privet ſe uſu rationis, ſimpliciter, id quod fit in ſomno modo naturali inſtituto ab authore naturæ;

ad virium & imaginis Dei conſervationem: ſed violenter & modo innaturali, rationem perturbando, & Dei imaginem deturpando, in modum amentis bruti, at ſimul inſuper privando ſe proxima poteſtate utendi ratione, ad omnem ſubitam neceſſitatem. Ita docent comm. DD. Vnde reſolves.

1 Perfecta ebrietas, qua prædicto modo ratio plenè ſopitur, eſt ex genere ſuo mortale; quia cenſetur Deo injurium, eius imaginem ſic deturpare. Eſt comm. DD.

2 Non eſt peccatum, inebriare ſe ex præſcripto medicorum, ſi aliter ſanitas recuperari non poſſit. Sylu. Caiet. Laym.

3 Nec item eſt peccatum, ſi quis cogatur intento enſe, v. Leſſ. *l.* 4. *c.* 3. *d.* 4. *n* 37. Azor Reg. Bald.

4 Mortale eſt alium inebriare, vel provocare ad æquales hauſtus, cum intentionè inebriandi aut advertentia ſecuturæ ebrietatis in ſe, aliove. Leſſ. *l. c.*

5 Si juſta cauſa eſt; ut v. g. ſi grande malum non poſſit aliter impediri, niſi author inebrietur licet eum inducere ab ebrietatem, quę ſaltem ipſi non ſit voluntaria, ut ſcilicet præter intentionem, ideoque inculpabiliter inebrietur; v. g. vinum fortiſſimum, aut medicatum propinando, cujus ut ignorata decipiatur, Vnde ſic poſſes inebriare eos, qui alioqui eſſent prodituri urbem, vel te abducturi. Leſſ. *l c.* Sanch. *l* 2. *de matrim* 11. An verò hoc caſu liceat inducere ad ebrietatem ipſi voluntariam, dubium eſt Leſſ. *l.* 4. *dub.* 4. *n.* 32. affirmat, quia inquit, licet ſuadere & inducere ad minus malum, ut impediatur maius. Laym. *l.* 3. *ſ.* 4. *n.* 6. rectius negat; quia nullo caſu licet inducere ad peccatum

6 Si quis non prævidit periculum ebrietatis, & ſic vino captus eſt, aut in auram exiens, vento turbatus ẽſt, nec hoc prævidit, vacat culpa. Vnde multi excuſantur, qui prudenter ſæpè judicant, adhuc ſe hauſtulum facere poſſe ſine noxa: deſinent tamen prudenter id judicare, ſi contrariam de ſe experientiam habeant.

7 Si quis poſt potum diſcernere adhuc poſſit inter bonum & malum, licet nonnihil phantaſia turbata ſit, aut ſequatur vomitus, lingua titubet, pedes vacillent, oculi cernant duplicia, vel domus gyrari videatur, nondum plena ẽſt ebrietas: ideoque tantum peccatum veniale, quamvis ex gravioribus, ſi deliberatè ſit commiſſum, vide Laym. l. c.

8 Plena ebrietas notatur ex his ſignis, quæ dat Leſſ. *dub.* 2. *num.* 30. & Reg. 1. Si quis non meminerit dictorum, factorum, quomodo, vel quando domum deductus. 2. Si commiſit ea quæ nunquam

alias

alliàs ſana mente ſolet, v. gr. ſi præter morem turpia ſit locutus, turbarit domum, uxorem verberaverit. &c.

9 Mala in ebrietate commiſſa, ſi præviſa non ſunt, aut ſit adhibita cautio, culpa vacant.

DUBIUM VI.

Quid ſit Ira.

Reſp. Eſt inordinatus appetitus vindictæ. Quæ inordinatio, ſecundùm D. Thom. dupliciter fieri poteſt. 1. Ex parte modi iraſcendi, ut v gr. ſi nimium interiùs exardeſcas, vel exteriùs per ſigna nimis patefacias. 2. Ex parte obiecti, ut ſi vindictam appetas planè injuſtam ob cauſam, vel ſi juſto majorem, v. gr. optando inimico mortem, quam non eſt meritus: vel exequendam propria authoritate, vel denique licet vindicta juſta ſit, non tamen eam appetas vt juſtam, vt ſatiati vam animi tui malevoli. Vnde reſolves.

1 Si ordinatè appetatur vindicta, non eſt peccatum iræ: ut cùm ſuperiores iraſcuntur culpis ſubditorum, eoſque puniunt; ſeu vindicant.

2 Ira inordinata, primo modo ante dicto, eſt ex genere ſuo peccatum veniale; poteſt tamen fieri mortale ex accidente, ut ſi addatur blaſphemia, maledictio, ſcandalum.

3 Ira inordinata ſecundo modo, eſt ex genere ſuo mortale; quia eſt directè contra charitatem, Bald. *l* 3. *d*. 21.

4 De filiabus iræ quæ partim ſunt ex corde, ut Indignatio, & Tumor mentis: partim in ore, ut Clamor, Blaſphemia, Contumelia; Maledictio partim in opere, ut Rixæ, Pugnæ, Seditiones, Vulnera, diverſimodè loquendum eſt, ſecundùm regulam ſuprà datam. Nam 1. Indignatio quæ eſt inordinatus affectus ex eo quòd quis reputet ſe indignè à tali tractari, communiter eſt veniale: imò ſi ex juſto rationis judicio procedat, nullum eſt. Poſſet tamen eſſe mortale, ſi creſceret uſque ad deliberatum odium, & contemptum perſonæ gravem. 2. Tumor mentis, quo quis moroſè excogitat diverſas vias vindictæ, iiſque cogitationibus animum tumefacit, quale peccatum ſit, judicandum eſt ex qualitate vindictæ, quæ excogitatur, v. Tol. *l*. 8 *c*. 58. 3. Clamor, cum iratus extollit vocem: multa inordinatè & confuſè effundens, eſt veniale communiter, niſi aliud addatur. 4. Blaſphemia eſt mortale; de quà ſuprà, *l*. 3. *c*. 2. *c*. 1. 5. Contumelia, qua quis proximo malum aliquod obiicit, cum intentione illum inhonorandi, eſt ex genere ſuo mortale.

Dixi, *animo inhonorandi*: quia animo corrigendi, humiliandi, aliave ratione, poteſt ſuperior verbum aliquod alliàs contume-

vioſum obiicere: quomodo Chriſtus vocavit Apoſtolos ſtultos; & Apoſtolus Galatas inſenſatos. In quo tamen peccari poteſt, ſi modus debitæ correctionis excedatur, vel ſubdius gravius dehonoretur, quam per delictum meruit, v. Bald. *d.* 34. *num.* 16. Item, ut docet Caiet poteſt contumelia eſſe venialis tantùm, ſi ſit parva tantum: vel ſi ſit tantùm materialis, ſine intentione dehonorandi: modò non ſequatur læſio notabilis honoris proximi. Et ſic excuſantur, ſaltem à mortali multi parentes, dum filios vocant aſinos, &c. item mulieres, pueri, & infamæ ſortis homines, conviciis ſe onerantes: quia cùm fide iis non habeatur, non læditur graviter honor v. Bonac. *t.* 3. *q.* 2. *p.* 5. Denique ſi joci cauſa, & per convenientem recreationem, leves defectus obiiciantur, urbanitas eſt, ſecundum D.Th. 2.2. *q.* 72. *a.* 2. dummodò alter non contriſtetur, nec ad iram moveatur.

Contumelia etiam fit facto, tum indirectè, ut ſi imaginem, vel literas alterius conculces, comburas; tum directè, ut ſi virum honeſtum fuſte cædas ad januam eius cornua, &c. apponas, vel repræſentes aliquid, quod honorem alterius lædat. Huc ſpectat ſubſannatio, illuſio, & deriſio, quando fit ſignis, ut naſo rugato, labiis extenſis, &c. intendendo proximi confuſionem, quæ ſi ſit gravis vel ſaltem proximus ea graviter contriſtetur, mortalia ſunt. Bon. Mol Baldell. *l.* 3 *d.* 3. &c. ex S Tho. Circa quæ, Nota. Quod qui per contumeliam læſit alterius honorem, teneatur hunc reſtituere, etiam ſi fama non ſit læſa. Hoc autem fieri poteſt, vel per honorificam, & amicam ſalutationem vel invitationem ad menſam, (vel petitionem veniæ, etiam ſubindè flexis genibus, & coram teſtibus) prout læſio fuit gravis, v. Card. de Lugo *d.* 15 *n.* 53. Adde quòd contumeliæ mortalis qualitatem in confeſſione explicare, non ſit neceſſarium, ut contra Fill. &c. docent Azor. Sà, Mol. C. de Lugo *d.* 16. *de pæn. n.* 269.

6 Maledictio qua quis optat, vel imprecatur alteri malum, ſub ratione mali, eſt ex genere ſuo mortale.

7 Rixæ, ſi modum non excedant, uti & levículæ pugnæ, veniales ſunt: ſecus ſi progrediantur ad ſeditiones, vulnera, cædes. Suntque hæc communiter peccata ex parte incipientis rixam; alter enim poteſt ſe defendere cum moderamine inculpatæ tutelæ.

DUBIUM VII.

Quid ſit Acedia.

Reſp. Acedia, ſive animi tædium, poteſt ex D. Thom. 2.2. *q.* 35. *ar.* 2. dupliciter uſurpari. 1. Generaliter pro omni animi remiſſione in exercitio virutum, eo quod labor aliquis ſit adiunctus. 2 Particulariter,

riter, pro triſtitia & tædio de divinà amicitiâ, eò quod per virtutum exercitia laborioſa ſervari debeat; & ſic amicitiam illam non curet. Vnde reſolvuntur.

1 Acedia accepta primo modo, tum eſt peccatum mortale, cum ideo committitur opus vetitum ſub mortali.

2 Acedia accepta ſecundo modo, ex ſe eſt mortale, quia repugnat charitati Dei.

Ex quo de filiabus Acediæ, quoque facilè judicari poteſt, quæ ſunt ſequentes.

1 Malitia, qua quis odio habet bona ſpiritualia, & vellet ea non eſſe; aut qua ipſum pœnitet benè feciſſe, ut impleviſſe id, quod tenebatur, aut quâ contemnit Dei beneficium, v.gr. deſiderando non fuiſſe natum, aut non agnoviſſe Chriſtum, &c. Eſt autem ex genere ſuo mortale.

2 Puſillanimitas, & deſperatio de ſalute, quæ mortale quoque eſt.

3 Rancor, quo ii ſunt faſtidio, qui ad ſpiritualia inducunt.

4 Torpor, cum bona fiunt, non cum debito fervore,

5 Evagatio mentis, qua quis in exercitio ſpiritualium evagatur circa illicita: ſive per cogitationem, & dicitur curioſitas; ſive per locutionem, & dicitur verboſitas, ſive per inquietudinem, & dicitur inquietudo: quæ communiter ſunt venialia, v. D. Thom *q.55*. Laym. *l.2.t.3 c.9*. Tol. *l.8*.

Culpabilis autem evagatio, mortalis erit: quando notabilis eſt, & attentio requiritur ad implendum præceptum obligans ſub mortali, v.gr. in recitandis Horis canonicis, celebranda, vel audiendâ Miſſa. Reg. Palaus *de char. t.6. d.1. p.3.* Trull. *l.1. c 6. d 1.* contra Tambur *de exped. ſacrif. lib.2. cap.3.* Vbi docet, diſtractum voluntariè, & per notabile tempus inter ſacrificandum extra Canonem, eſſe tantum veniale: licet concedat, ſub Canone, præſertim circa conſecrationem eſſe mortale propter gravem irreverentiam & periculum erroris.

Dixi, *ad implendum præceptum*: nam in oratione vel non præcepta, vel ſub obligatione tantum veniali, eſt peccatum veniale tantum S. Th. Nau. Suar. Leſſ *l.2, c 37. d.11.* Imò nullum, ſi non tam intendat orare, quàm verba precum recitando, pio exercitio ſe occupare; quia non formaliter, ſed materialiter tantum orat: v.g. cum quis manibus laborat, pſalmos, aliaſve preces recitat; aut cantat, non animo orandi, ſed cavendi cogitationes vanas, vel recreandi ſe, Sanch. *conſ. p.2. l.7. c.2 d.31.* Trull. *l.1. c.7 d.10.* v. ſupra *l.4. c.2 d.2.*

Reſp. 2. Vt valeat Sacramentum, non debet fieri ſubſtantialis, ſeu eſſentialis mutatio materiæ, vel formæ; accidentalis verò mutatio, etſi ſæpè illicita ſit, non tamen invalidum facit Sacramentum. Porrò ſubſtantialis mutatio materiæ dicitur, quando ſecundùm communem uſum & æſtimationem hominum differt nomine, & re, ab ea quam Chriſtus præſcripſit. Accidentalis dicitur, quando cum ea eundem retinet uſum & nomen. Formæ mutatio eſſentialis eſt, quando non manet idem ſenſus. accidentalis eſt, quando manet. Laym. *lib.* 5. *t.* 1. *cap.* 4. ex communi. Vnde reſolves.

1 Nullum eſt Sacramentum, ſi materia cruda conſecretur; ſive hæc differat ſpecie ſubſtantiali à pane, ſive non: quia communiter non cenſetur, aut dicitur panis. Item ſi aquæ artificiales adhibeantur in Baptiſmo, quia non habeant communem uſum, & nomen aquæ elementaris; eſto phyſicè ſpecie non diſcrepent, v. infrà de Baptiſmo.

2 Valet Sacramentum, etſi aqua Baptiſmi ſit calida. &c. Item ſi panis Euchariſticus ſit ater, fermentatus, &c.

3 Defectu formæ, Sacramentum eſt nullum. 1 Si literæ aliquæ mutentur, variantes ſenſum; quòd facilè fit in initialibus, v. gr. in nomine matris, filii, &c. 2. Si fiat interruptio verborum; ita moraliter non videantur cohærere. 3. Si forma diviſim pronuntietur, v. gr. unus dicat, Ego te baptizo, alter. In nomine Patris &c. quia erunt duæ formæ imperfectæ, & ſenſus falſus. Fill. *l.* 1. *c.* 4 *q* 5. Bon. *q.* 2. *p.* 1.

4 Forma valet, etſi non liceat. 1. Si omittas voces non eſſentiatiales, v.g. *Ego*, & *Amen*, in Baptiſmo. Enim, in forma Euchariſtiæ. Bon. *d.* 4. *q.* 3. *p.* .. *n.* 9 & 10. ex Suar. &c. 2. Si quid addas, v. gr. In nomine Patris, *qui te creavit*, &c. 3. Si ſubſtituas ſynonyma, v. g. *abluo*, pro baptizo. 4. Si tantum tranſponas ut, *Hoc meum eſt corpus*: *Te ego baptizo*. 5. Si verba corrumpas ob præcipitantiam, & balbutiem; v.g *Hoc eſt corpus meum*, vel *hic eſt enim calix meus* 6. Si interruptio fiat parva, v.g. *Ego te baptizo*, interponas, *iſta aqua eſt nimis frigida*, vel *Cuſtos verte folium*. In nomine Patris, &c. Fill. *l. c.* v. Bon. *l. c.*

CAPUT II.

De Miniſtro Sacramentorum.

DUBIUM I.

Quid requiratur, ut Miniſter det validè Sacramentum.

Reſp. Ad valorem Sacramenti in Miniſtro non fides, vel probitas, ſed præter poteſtatem (& juriſdictionem in quibuſdam) requi-

requiritur intentio ſeu voluntas, ſaltē virtualis & abſoluta, vel huic ęquivalens, faciendi non tantùm extremū illum actum, ſed Sacramentum, vel ſaltem id quod facit Eccleſia: vel quod Chriſtus inſtituit. Eſt communis ex Trid. *ſeſſ. 7. can.* 11. Ratio prioris partis eſt; quia Sacramenta operantur, non ex diſpoſitione Miniſtri, ſed virtute divina, ſecundùm inſtitutionem & meritum Chriſti. Ratio poſterioris, quia ad confectionem Sacramenti, requiritur talis intentio quę actionē determinet ad eſſe Sacramentale, tollatque indifferentiam verborum & actionum: talis autem non eſt intentio ſolius actionis externę, quæ ad alios fines, v. g. ad ludum poteſt referri.

Dixi 2. *ſaltem virtualis*: tum, quia non ſufficit interpretativa, vel habitualis: (qualis etiam poteſt eſſe in ebrio, & dormiente, cum actus ab ea procedens non ſit humanus & deliberatus, ſeu liber in ſe:) tum, quia actualis, qua ſcilicet actu intendis, & vis hoc facere, etſi melior ſit & conſulta, non tamen requiritur, cum enim ea non ſit in noſtra poteſtate, & homo facilè diſtrahatur, nimis durum & plenum ſcrupulis fuiſſet, ſi hanc Chriſtus requiſiviſſet. Virtualis autem dicitur, quæ ex actuali præcedente relicta, durat in aliqua actione, vi illius incepta & continuata: ut ſi ex intentione baptizandi, vel celebrandi, vadas ad Eccleſiam, ſacras veſtes induas, altare vel baptiſterium accedas, etſi interim omnia alia cogites. Ratio eſt, quia hoc ſufficit, ut actio illa ſit humana, & moralis. Lay. *l. 5. t. 1. c. 5* unde reſolves.

1 Si Sacerdos habens fortè ante ſe panem, recitet factum & verba Chriſti, non ideo conſecrat.

2 Impotens rationis, ebrius, vel ſomnians, non conficit Sacramentum, etiamſi ante ebrietatem, vel ſomnum id intenderit, quia non agit humano modo. Lay, *l. c.*

3 S. Athanaſius in luſu puerili verè baptizavit: quia intendit facere, quod viderat in templo fieri ab Epiſcopo.

4 Hæreticus validè baptizat & contrahit matrimonium, etſi non credat hoc eſſe Sacramentum, rideat, & contemnat: imò etſi nolit facere, quod facit Eccleſia Romana, ſed quod ſua, falsò putans, non Romanam, ſed ſuam eſſe veram, etſi etiam per hoc nolit conferri gratiam. Ratio eſt, quia intentio generalis, qua vult quod Chriſtus inſtituit, prævalet intentioni provenienti ex errore privato. Bon. *q. 3. p. 2. n.* 9. Suar. Fill. &c.

5 Non debet repetere ſub conditione conſecrationem, qui in ipſa fuit diſtractus, vel qui minores hoſtias ad altare detulit, de quibus majorem conſecrans, non explicitè cogitavit, nec detexit.

triſtitia videre non poteſt. Bald. *d.29. l.3.* & ſic peccare ſolent. 1. Ambitioſi, & qui ex re aliqua quærunt gloriam, quam cum in eo ponant, ut in illa re ſint ſoli, ac ſingulares, doleant, & triſtentur, ſi alii accedant. 2. Puſillanimes, quibus cum omnia videantur magna, quovis bono alterius putant minui ſuum, ſic mulieres v. gr. facilè apprehendunt, ac dolent, ſe ſuperari bono alterius, v. g. formoſitate. 3. Senes reſpectu juvenum, & quicumque aliquid difficulter obtinuerunt, quod alii facilè conſequuntur, Bald *l.c.*

8 Qui in adverſis ſuis, vel ob aliorum proſperitatem; optat ſe non fuiſſe natum, vel ſe brutum animal factum fuiſſe, vel diem eſſe maledictum, quo natus eſt, vel alterum primò vidit, aut coniugem accepit, ſi tantum intendat maledicere irrationali creaturæ, v.g diei (ſive ſit nativitatis, ſive coniugii) qui tot mala culpæ vel pœnæ protulit, videtur eſſe tantum veniale (aliquando etiam nullum, ut Jobi) ſi autem deliberatè intendat optare malum homini, ſivè ſibi, ſive alteri, illo die natis, vel coniugatis, mortale eſt. Eſcob & Marchant. *man.c 3.*

DUBIUM V.

De Gula.

ARTICULUS I.

Quid ſit Gula?

Reſp. Ea eſt inordinatus appetitus cibi, & potus, opponiturque abſtinentiæ, & committitur. 5. modis. 1. Si edas ante tempus. 2. Si nimis exquiſita. 3. Si plus juſto. 4. Si voraciter. 5. Si nimis exquiſitè præparata. Lay. *l.3 f.4.n.5.* Unde reſolves.

1 Gula ex genere ſuo eſt peccatum tantum veniale, quia nullus horum modorum repugnat præciſè charitati Dei, vel proximi.

2 Hinc probabile eſt, quod docent Nau. Tol. &c. & non repugnat. Laym. ſecluſo ſcandalo, & aliis, veniale tantum eſſe, uſque ad vomitum ſe cibo, & potu implere: idque etiam, ſi quis vomat, ut iteratò poſſit bibere; quod tamen *V. Comederes* Sà, aliique multi putant mortale, vid. Bald. Eſcob *com.2.E 2.cap.5.*

3 Vix dubium eſt, licere eſu aut potu, aliterve creare vomitum, ſi is ſalubris eſſe iudicetur.

4 Mortalis interim cenſetur crapula ex accidente, & nimia inordinatione, in his caſibus. 1. Si quis gulæ cauſa violet jeiunia Eccleſiæ. 2. Si quis ex gula notabiliter ineptus fiat ad functiones, ad quas ſub mortali tenetur. 3. Si quis valde graviter valetudini noceat, id advertens; ſecus, ſi leviter tantum, ut v. gr. ſi febricitans hauſtu aquæ morbum augeat. 4. Si continuæ fiant comeſ-

comeſſatione, & compotationes, ita ut venter pro Deo habeatur. 5. Si quis bibat ad perfectam ebrietatem, de qua infra. 6 Si quis ex mera gula veſcatur carnibus, aut ſanguine humano, tum quia id regnat pietati defunctis debitæ: tum quia eſt contra inſtinctum naturæ abhorrentis. Excuſandum autem erit, ſi fiat cauſa medicinæ, aliave iuſta cauſa, v.g. extremç famis in obſidione; in qua tamen ſic vitam conſervare non teneris. Sanchez 1 *mor. cap.* 8. Leſſ. Lay. *l.* 3. *ſ.* 4. Sà, Bonac. Bald *l.* 3. *c.* 29. Sic etiam excuſant quidam lictores illos, qui ut officium ſuum melius adminiſtrent; hauſtu ſanguinis humani ſe animare dicuntur; præſertim cum ſanguis, ſecundum multos animatus non fuerit; v. Aut. cit.

5 Ex genere quoque ſuo venialia ſunt, quæ filiæ Gulæ dicuntur; nimirum ex parte animæ. 1. Hebetudo mentis, ſeu ſtupiditas nata ex crapula, v.g. ut non poſſit orare, &c. quæ fit mortalis, quando quis inordinatè bibendo vel comedendo voluntariè, fit ineptus ad intelligenda vel præſtanda ea. quæ ad ſalutem illi ſunt neceſſaria, vel ad quæ ex officio, aut alias ſub gravi peccato tenetur, Bald. *d.* 29. *l.* 3. *n.* 15.

2 Inepta lætitia, per quam intelligitur non quævis inordinata, quæ omne peccatum ſequitur: ſed quæ movet ad cantiones obſcœnas, actus turpes, ſaltus, vel choreas inhoneſtas, &c. fitque mortalis, quando eſt inductiva alterius ad conſenſum, vel delectationem mortalem, vel ad eam ordinatur, *ibid.*

3. Multiloquium.

4. Scurrilitas, quæ ab inepta lætitia, & multiloquio differt, quod illa ſit in appetitu, iſtud in verbis, hæc in verbis, & geſtibus, diciturque ſemper aliquam inhoneſtatem, (licet per ſe, & ſecluſo ſcandalo) venialem, v. gr. ſcurrilia dicere, vel canere, ventum emittere, &c. ex levitate ad riſum excitandum, mortale tamen eſſet, ſi fieret cauſa delectationis venereæ, Baldell. *l. c.* Eſc. *n.* 2. *E.* 2. *c.* 4.

Ex parte corporis, Immunditia, Vomitus, & Seminis effuſio. Quæ ultima, ſi voluntaria ſit mortale eſt, v. Laym. *l.* 3 *ſ.* 4. Leſſ. *l.* 3 *c.* 3. Bald. *l.* 3. *c.* 29.

ARTICULUS II.
Quid ſit Ebrietas.

Reſp. Malitia ebrietas plenæ & perfectæ, in eo conſiſtit, quòd quis ſine juſta & gravi cauſa, tantùm ad voluptatem, aut ingluviem ſciens, volens, privet ſe uſu rationis, ſimpliciter, id quod fit in ſomno modo naturali inſtituto ab authore naturæ,

ad virium & imaginis Dei conſervationem: ſed violenter & modo innaturali. rationem perturbando, & Dei imaginem deturpando, in modum amentis bruti, at ſimul inſuper privando ſe proxima poteſtate utendi ratione, ad omnem ſubitam neceſſitatem. Ita docent comm. DD. Vnde reſolves.

1 Perfecta ebrietas, qua prædicto modo ratio plenè ſopitur, eſt ex genere ſuo mortale; quia cenſetur Deo injurium, eius imaginem ſic deturpare. Eſt comm. DD.

2 Non eſt peccatum, inebriare ſe ex præſcripto medicorum, ſi aliter ſanitas recuperari non poſſit. Sylu. Caiet. Laym.

3 Nec item eſt peccatum, ſi quis cogatur intento enſe, v. Leſſ. *l.* 4. *c.* 3. *d.* 4. *n* 37. Azor. Reg. Bald.

4 Mortale eſt alium inebriare, vel provocare ad æquales hauſtus, cum intentione inebriandi aut advertentia ſecuturæ ebrietatis in ſe, aliove. Leſſ. *l. c.*

5 Si juſta cauſa eſt; ut v. g. ſi grande malum non poſſit aliter impediri, niſi author inebrietur licet eum inducere ab ebrietatem, quę ſaltem ipſi non ſit voluntaria, ut ſcilicet præter intentionem, ideoque inculpabiliter inebrietur; v. g. vinum fortiſſimum, aut medicatum propinando, cujus ut ignorata decipiatur, Vnde ſic poſſes inebriare eos, qui alioqui eſſent proditari urbem, vel te abducturi. Leſſ. *l c*, Sanch. *l* 2. *de matrim* 11. An verò hoc caſu liceat inducere ad ebrietatem ipſi voluntariam, dubium eſt Leſſ. *l.* 4. *dub.* 4. *n.* 32. affirmat, quia inquit, licet ſuadere & inducere ad minus malum, ut impediatur maius. Laym. *l.* 3. *ſ.* 4. *n.* 6. rectius negat; quia nullo caſu licet inducere ad peccatum

6 Si quis non prævidit periculum ebrietatis, & ſic vino captus eſt, aut in auram exiens, vento turbatus èſt, nec hoc prævidit, vacat culpa. Vnde multi excuſantur, qui prudenter ſæpè judicant, adhuc ſe hauſtulum facere poſſe ſine noxa: deſinent tamen prudenter id judicare, ſi contrariam de ſe experientiam habeant.

7 Si quis poſt potum diſcernere adhuc poſſit inter bonum & malum, licet nonnihil phantaſia turbata ſit, aut ſequatur vomitus, lingua titubet, pedes vacillent, oculi cernant duplicia, vel domus gyrari videatur, nondum plena èſt ebrietas: ideoque tantum peccatum veniale, quamvis ex gravioribus, ſi deliberatè ſit commiſſum, vide Laym. l. c.

8 Plena ebrietas notatur ex his ſignis, quæ dat Leſſ. *dub.* 2. *num.* 30. & Reg. 1. Si quis non meminerit dictorum, factorum, quomodo, vel quando domum deductus. 2. Si commiſit ea quæ nunquam

aliàs ſana mente ſolet, v. gr. ſi præter morem turpia ſit locutus, turbarit domum, uxorem verberaverit. &c.

9 Mala in ebrietate commiſſa, ſi prævisa non ſunt, aut ſit adhibita cautio, culpa vacant.

DVBIVM VI.

Quid ſit Ira.

Reſp. Eſt inordinatus appetitus vindictæ. Quæ inordinatio, ſecundùm D.Thom. dupliciter fieri poteſt. 1. Ex parte modi iraſcendi, ut v gr. ſi nimium interiùs exardeſcas, vel exteriùs per ſigna nimis patefacias. 2. Ex parte obiecti, ut ſi vindictam appetas planè injuſtam ob cauſam, vel ſi juſto majorem, v. gr. optando inimico mortem, quam non eſt meritus: vel exequendam propria authoritate, vel denique licet vindicta juſta ſit, non tamen eam appetas vt juſtam, vt ſatiati vam animi tui malevoli. Vnde reſolves.

1 Si ordinatè appetatur vindicta, non eſt peccatùm iræ: ut cùm ſuperiores iraſcuntur culpis ſubditorum, eoſque puniunt; ſeu vindicant.

2 Ira inordinata, primo modo ante dicto, eſt ex genere ſuo peccatum veniale; poteſt tamen fieri mortale ex acciden te, ut ſi addatur blaſphemia, maledictio, ſcandalum.

3 Ira inordinata ſecundo modo, eſt ex genere ſuo mortale; quia eſt directè contra charitatem, Bald. *l 3. d.* 21.

4 De filiabus iræ quæ partim ſunt ex corde, ut Indignatio, & Tumor mentis: partim in ore, ut Clamor, Blaſphemia, Contumelia; Maledictio partim in opere, ut Rixæ, Pugnæ, Seditiones, Vulnera, diverſimodè loquendum eſt, ſecundùm regulam ſuprà datam. Nam 1. Indignatio quæ eſt inordinatus affectus ex eo quòd quis reputet ſe indignè à tali tractari, communiter eſt veniale: imò ſi ex juſto rationis judicio procedat, nullum eſt. Poſſet tamen eſſe mortale, ſi creſceret uſque ad deliberatum odium, & contemptum perſonæ gravem. 2. Tumor mentis, quo quis moroſè excogitat diverſas vias vindictæ, iiſque cogitationibus animum tumefacit, quale peccatum ſit, judicandum eſt ex qualitate vindictæ, quæ excogitatur, v. Tol. *l. 8 c.* 58. 3. Clamor, cum iratus extollit vocem: multa inordinatè & confuſè effundens, eſt veniale communiter, niſi aliud addatur. 4. Blaſphemia eſt mortale; de quà ſuprà, *l. 3. c. 2. c. 2.* 5. Contumelia, qua quis proximo malum aliquod obiicit, cum intentione illum inhonorandi, eſt ex genere ſuo mortale.

Dixi, *animo inhonorandi*: quia animo corrigendi, humiliandi, aliave ratione, poteſt ſuperior verbum aliquod aliàs contume-

uſum obiicere: quomodo Chriſtus vocavit Apoſtolos ſtultos; & Apoſtolus Galatas inſenſatos. In quo tamen peccari poteſt, ſi modus debitæ correctionis excedatur, vel ſubdius gravius dehonoretur, quam per delictum meruit, v.Bald.*d.34.num.*16. Item, ut docet Caiet poteſt contumelia eſſe venialis tantùm, ſi ſit parva tantum: vel ſi ſit tantùm materialis, ſine intentione dehonorandi: modò non ſequatur læſio notabilis honoris proximi. Et ſic excuſantur, ſaltem à mortali multi parentes, dum filios vocant aſinos, &c. item mulieres, pueri, & infamæ ſortis homines, conviciis ſe onerantes: quia cùm fide iis non habeatur, non læditur graviter honor v. Bonac.*t.3.q.2.p.*5. Denique ſi joci cauſa, & per convenientem recreationem, leves defectus obiiciantur, urbanitas eſt, ſecundum D.Th.*2.2.q.72.a.2.* dummodò alter non contriſtetur, nec ad iram moveatur.

Contumelia etiam fit facto, tum indirectè, ut ſi imaginem, vel literas alterius conculces, comburas; tum directè, ut ſi virum honeſtum fuſte cædas ad januam eius cornua, &c. apponas, vel repræſentes aliquid, quod honorem alterius lædat. Huc ſpectat ſubſannatio, illuſio, & deriſio, quando fit ſignis, ut naſo rugato, labiis extenſis, &c. intendendo proximi confuſionem, quæ ſi ſit gravis vel ſaltem proximus ea graviter contriſtetur, mortalia ſunt, Bon. Mol Baldell. *l.3 d.*3. &c. ex S Tho. Circa quæ, Nota. Quod qui per contumeliam læſit alterius honorem, teneatur hunc reſtituere, etiam ſi fama non ſit læſa. Hoc autem fieri poteſt, vel per honorificam, & amicam ſalutationem vel invitationem ad menſam, (vel petitionem veniæ, etiam ſubindè flexis genibus, & coram teſtibus) prout læſio fuit gravis, v.Card. de Lugo *d.15 n.53*. Adde quòd contumeliæ mortalis qualitatem in confeſſione explicare, non ſit neceſſarium, ut contra Fill. &c. docent Azor. Sà, Mol. C. de Lugo *d.56. de pœn. n.269.*

6 Maledictio qua quis optat, vel imprecatur alteri malum, ſub ratione mali, eſt ex genere ſuo mortale.

7 Rixæ, ſi modum non excedant, uti & leviculæ pugnæ, veniales ſunt: ſecus ſi progrediantur ad ſeditiones, vulnera, cædes. Suntque hæc communiter peccata ex parte incipientis rixam; alter enim poteſt ſe defendere cum moderamine inculpatæ tutelæ.

DUBIUM VII.

Quid ſit Acedia.

Reſp. Acedia, ſive animi tædium, poteſt ex D.Thom. *2.2.q.35.ar.2.* dupliciter uſurpari. 1. Generaliter pro omni animi remiſſione in exercitio virtutum, eo quod labor aliquis ſit adiunctus. 2 Particulariter,

riter, pro triſtitia & tædio de divina amicitiâ, eò quod per virtutum exercitia laborioſa ſervari debeat; & ſic amicitiam illam non curet. Vnde reſolvuntur.

1 Acedia accepta primo modo, tum eſt peccatum mortale, cum ideo committitur opus vetitum ſub mortali.

2 Acedia accepta ſecundo modo, ex ſe eſt mortale, quia repugnat charitati Dei.

Ex quo de filiabus Acediæ, quoque facilè judicari poteſt, quæ ſunt ſequentes.

1 Malitia, qua quis odio habet bona ſpiritualia, & vellet ea non eſſe; aut qua ipſum pœnitet benè feciſſe, ut impleviſſe id, quod tenebatur, aut quâ contemnit Dei beneficium, v.gr. deſiderando non fuiſſe natum, aut non agnoviſſe Chriſtum, &c. Eſt autem ex genere ſuo mortale.

2 Puſillanimitas, & deſperatio de ſalute, quæ mortale quoque eſt.

3 Rancor, quo ii ſunt faſtidio, qui ad ſpiritualia inducunt.

4 Torpor, cum bona fiunt, non cum debito fervore.

5 Evagatio mentis, qua quis in exercitio ſpiritualium evagatur circa illicita: ſive per cogitationem, & dicitur curioſitas; ſive per locutionem, & dicitur verboſitas, ſive per inquietudinem, & dicitur inquietudo: quæ communiter ſunt venialia, v.D.Thom *q.55.* Laym. *l.2.t.3 c.9.* Tol. *l.8.*

Culpabilis autem evagatio, mortalis erit: quando notabilis eſt, & attentio requiritur ad implendum præceptum obligans ſub mortali, v.gr. in recitandis Horis canonicis, celebranda, vel audiendâ Miſſa. Reg. Palaus *de char. t.6.d.1.p.3.* Trull. *l.1.c 6.d.1.* contra Tambur *de exped. ſacrif. lib.2.cap.3.* Vbi docet, diſtractum voluntariè, & per notabile tempus inter ſacrificandum extra Canonem, eſſe tantum veniale: licet concedat, ſub Canone, præſertim circa conſecrationem eſſe mortale propter gravem irreverentiam & periculum erroris.

Dixi, *ad implendum præceptum*: nam in oratione vel non præcepta, vel ſub obligatione tantum veniali, eſt peccatum veniale tantùm S.Th. Nau. Suar. Leſſ *l.2.c 37.d.11.* Imò nullum, ſi non tam intendat orare, quàm verba precum recitando, pio exercitio ſe occupare; quia non formaliter, ſed materialiter tantum orat: v.g. cum quis manibus laborat, pſalmos, aliaſve preces recitat, aut cantat, non animo orandi, ſed cavendi cogitationes vanas, vel recreandi ſe, Sanch. *conſ. p.2.l.7.c.2 d.31.* Trull. *l.1.c.7 d.10.* v. ſupra *l.4.c.2 d.2.*

De Sacramentis.

HAbebit hic liber Tractatus ſex. 1. agetur de Sacramentis in genere. 2. de Baptiſmo, & Confirmatione. 3. de Euchariſtia. 4. de Pœnitentia. 5. de Extrema Unctione, & Ordine. 6. de Matrimonio.

TRACTATVS I.

De Sacramentis in genere.

CAPUT I.

De natura Sacramenti novæ legis.

DUBIUM I.

Quid ſit Sacramentum?

RESp. Eſt res ſenſibilis, quæ ex ſtabili inſtitutione Chriſti vim habet ſanctitatis, ſive gratiæ juſtificantis efficiendæ, & per conſequens ſignificandæ. Unde reſolves.

1 Ad eſſentiam Sacramenti requiri tria. 1. Vt ſit ſignum ſtabile. 2. Ut ſignificet veram ſanctitatem. 3. Vt eandem efficiat ex opere operato, id eſt, uſu ſuo & applicatione, per propriam efficaciam, & non ex opere operantis, ſive per actum aut diſpoſitionem miniſtrantis, vel ſuſcipientis; quæ etſi ad effectum Sacramenti requirantur, non tamen ut cauſa, ſed ut conditio ſine qua non.

2 A definitione talis Sacramenti excludi. 1. Sacrificia tam novæ, quam veteris legis: quia hæc non ſunt inſtituta ad gratiam ex opere operante conferendam, etſi nihilominus ſacrificium novæ legis ſic eam impetret ei, pro quo offertur (non ut Sacramentum, uſu ſuo & applicatione, ſed per modum impetrationis) ſed ad cultum Deo præſtandum. Con. d. 60 art. 22. 2. Figuras & ſacramenta veteris legis, v. gr. Circumciſionem, tranſitum maris rubri, agnum paſchalem, varias item purificationes, & conſecrationes ſacerdotum: tum quia à Chriſto non ſunt inſtituta: tum quia veram ſanctitatem non efficiebant. Ac licet Circumciſio aliquando ſuſtulerit peccatum originale per veram gratiam, id fecit, vel ex opere operantis in adultis, vel non ex opere operato, ſimpliciter & rigoroſè, tum quia non continuit gratiam, ut cauſa phyſica, vel vt cauſa moralis; quia nondum erat exhibita paſſio Chriſti, & meritum, ex quo gratia pendebat; ſed tantum ex ſpeciali privilegio; tum quia non contulit gratiam formaliter quatenus Circumciſio, & ex ſua inſtitutione, ſed quatenus erat profeſſio fidei; neque vti applicationis & vſus ſui.

ſui, alioquin enim omni non ponenti obicem, & quidem præter omne meritum contuliſſet, quod eſt falſum, v. Fill. *t.5.t.1. & 5.q.2. & c.8.3.* ea quæ dicuntur Sacramentalia, v.gr. benedictio Abbatis, conſecratio virginis, quia præciſè ex vſu ſuo, & opere operato, gratiam non conferunt: vti nec actus virtutum præterquam quod hi ſenſibiles non ſint. 4. Lotionem pedum Apoſtolicorum, inſufflationem Chriſti in Apoſtolos per quam Spiritum ſanctum illis dedit. Item verba Chriſti ad Magdalenam & Paralyticum. Remittuntur tibi peccata; quia non fuerunt ſigna inſtituta ſtabiliter ad gratiam conferendam. 5. Martyrium, ob eandem cauſam; eſto enim ex opere operato gratiam conferat, non tamen eſt ſpecialiter ad hoc inſtitutum. vide Schol.

DUBIUM II.

Quid circa materiam & formam Sacramentorum ſervandam.

Suppono, Sacramentum dupliciter ſumi. 1. Per modum compoſiti phyſici, in quo res ſenſibilis & actio (v.gr. in Baptiſmo, aqua & ablutio; in Unctione oleum & unctio,) dicitur materia. Et quidem oleum & aqua, materia remota: actio verò illa, materia proxima; verba autem, aut quod eorum loco ponitur, ut in Matrimonio, ſignum conſenſus, dicuntur forma. 2. Per modum compoſiti artificialis, & tunc dicta materia & forma, id eſt, res & verba, ſimul habent ſe inſtar materiæ, ſignificatio verò eorum, inſtar formæ. Hic quæritur de materia & forma, priore ſenſu.

Reſp. 1. Vt Sacramentum ſit validum, debet inter materiam & formam. v. gr. inter effuſionem aquæ, & pronuntiationem verborum, tanta eſſe coniunctio, ut ſecundùm moralem hominum æſtimationem, & ſpectata natura, cujuſcumque Sacramenti una alteram afficiat: hoc eſt, ut verba cenſeantur cadere in talem rem, & cum ea unum totale ſignum conſtituere, v. Bon. *d. 1. q. 2 p. 2.* Suarez, Con &c. Vnde reſolves.

1 In Baptiſmo, Confirmatione, Vnctione, & Ordine, requiritur talis coniunctio, ut dum miniſter verba pronuntiat, moraliter cenſeatur etiam lavare, &c.

2 In Pœnitentia, abſolutio ſatis diu poteſt differri, ſicut in iudiciis, ſententia poſt examen cauſæ.

3 In matrimonio, unius conſenſus poteſt alterius, conſenſum tandiu ſequi, quandiu moraliter permanere cenſetur: ſicut in aliis contractibus, v. Con. *hic art. 6.*

Reſp. 2. Vt valeat Sacramentum, non debet fieri ſubſtantialis, ſeu eſſentialis mutatio materiæ, vel formæ; accidentalis verò mutatio, etſi ſæpè illicita ſit, non tamen invalidum facit Sacramentum. Porrò ſubſtantialis mutatio materiæ dicitur, quando ſecundùm communem uſum & æſtimationem hominum, differt nomine, & re, ab ea quam Chriſtus præſcripſit. Accidentalis dicitur, quando cum ea eundem retinet uſum & nomen. Formę mutatio eſſentialis eſt, quando non manet idem ſenſus. accidentalis eſt, quando manet. Laym. *lib.* 5. *t* 1. *cap.* 4. ex communi. Vnde reſolves.

1 Nullum eſt Sacramentum, ſi materia cruda conſecretur; ſive hęc differat ſpecie ſubſtantiali à pane, ſive non: quia communiter non cenſetur, aut dicitur panis. Item ſi aquę artificiales adhibeantur in Baptiſmo, quia non habeant communem uſum, & nomen aquę elementaris; eſto phyſicè ſpecie non diſcrepent, v. infrà de Baptiſmo.

2 Valet Sacramentum, etſi aqua Baptiſmi ſit calida. &c. Item ſi panis Euchariſticus ſit ater, fermentatus, &c.

3 Defectu formę, Sacramentum eſt nullum. 1 Si literę aliquę mutentur, variantes ſenſum; quòd facilè fit in initialibus, v. gr. in nomine matris, filii, &c. 2. Si fiat interruptio verborum, ita moraliter non videantur cohęrere. 3. Si forma diviſim pronuntietur, v. gr. unus dicat, Ego te baptizo, alter. In nomine Patris &c. quia erunt duę formę imperfectę, & ſenſus falſus. Fill. *l.* 1. *c.* 4 *q* 5. Bon. *q.* 2. *p.* 1.

4 Forma valet, etſi non liceat. 1. Si omittas voces non eſſentiatiales, v.g. *Ego*, & *Amen*, in Baptiſmo. Enim, in forma Euchariſtię. Bon. *d.* 4. *q.* 3. *p.* .. *n.* 9 & 10. ex Suar. &c. 2, Si quid addas, v. gr. In nomine Patris, *qui te creavit*, &c. 3. Si ſubſtituas ſynonyma, v. g. *abluo*, pro baptizo. 4. Si tantum tranſponas ut, *Hoc meum eſt corpus*: *Te ego baptizo*. 5. Si verba corrumpas ob præcipitantiam, & balbutiem; v.g *Hoc eſt corpus meum*, vel *hic eſt enim calix meus* 6. Si interruptio fiat parva, v.g. *Ego te baptizo*, interponas, *iſta aqua eſt nimis frigida*, vel *Cuſtos verte folium*. In nomine Patris, &c. Fill. *l. c.* v. Bon. *l. c.*

CAPUT II.
De Miniſtro Sacramentorum.

DUBIUM I.

Quid requiratur, ut Miniſter det validè Sacramentum.

Reſp. Ad valorem Sacramenti in Miniſtro non fides, vel probitas, ſed præter poteſtatem (& juriſdictionem in quibuſdam) requi-

requiritur intentio ſeu voluntas, ſaltē virtualis & abſoluta, vel huic æquivalens, faciendi non tantùm extremū illum actum, ſed Sacramentum, vel ſaltem id quod facit Eccleſia: vel quod Chriſtus inſtituit. Eſt communis ex Trid. *ſeſſ. 7. can.* 11. Ratio prioris partis eſt; quia Sacramenta operantur, non ex diſpoſitione Miniſtri, ſed virtute divina, ſecundùm inſtitutionem & meritum Chriſti. Ratio poſterioris, quia ad confectionem Sacramenti, requiritur talis intentio quæ actionē determinet ad eſſe Sacramentale, tollatque indifferentiam verborum & actionum: talis autem non eſt intentio ſolius actionis externæ, quæ ad alios fines, v. g. ad ludum poteſt referri.

Dixi 2. *ſaltem virtualis*: tum, quia non ſufficit interpretativa, vel habitualis: (qualis etiam poteſt eſſe in ebrio, & dormiente, cum actus ab ea procedens non ſit humanus & deliberatus, ſeu liber in ſe: tum, quia actualis, quâ ſcilicet actu intendis, & vis hoc facere, etſi melior ſit & conſulta, non tamen requiritur, cum enim ea non ſit in noſtra poteſtate, & homo facilè diſtrahatur, nimis durum & plenum ſcrupulis fuiſſet, ſi hanc Chriſtus requiſiviſſet. Virtualis autem dicitur, quæ ex actuali præcedente relicta, durat in aliqua actione, vi illius incepta & continuata: ut ſi ex intentione baptizandi, vel celebrandi, vadas ad Eccleſiam, ſacras veſtes induas, altare vel baptiſterium accedas, etſi interim omnia alia cogites. Ratio eſt, quia hoc ſufficit, ut actio illa ſit humana, & moralis. Lay. *l. 5. t. 1. c. 5* unde reſolves.

1 Si Sacerdos habens fortè ante ſe panem, recitet factum & verba Chriſti, non ideo conſecrat.

2 Impotens rationis, ebrius, vel ſomnians, non conficit Sacramentum, etiamſi ante ebrietatem, vel ſomnum id intenderit, quia non agit humano modo. Lay, *l. c.*

3 S. Athanaſius in luſu puerili verè baptizavit: quia intendit facere, quod viderat in templo fieri ab Epiſcopo.

4 Hæreticus validè baptizat & contrahit matrimonium, etſi non credat hoc eſſe Sacramentum, rideat, & contemnat: imò etſi nolit facere, quod facit Eccleſia Romana, ſed quod ſua, falsò putans, non Romanam, ſed ſuam eſſe veram, etſi etiam per hoc nolit conferri gratiam. Ratio eſt, quia intentio generalis, qua vult quod Chriſtus inſtituit, prævalet intentioni provenienti ex errore privato. Bon. *q. 3. p. 2. n.* 9. Suar. Fill. &c.

5 Non debet repetere ſub conditione conſecrationem, qui in ipſa fuit diſtractus, vel qui minores hoſtias ad altare detulit, de quibus majorem conſecrans, non explicitè cogitavit; nec detexit.

Dixi 2. *Abſoluta*, quia conditionata ſuſpendit effectum, quod præterquam in matrimonio fieri non poteſt. Unde reſolves.

1. Validum eſt Sacramentum, collatum ſub conditione præterita; aut præſenti neceſſaria vel contingente, ſi conditio verè ſit impleta: v. g. abſoluo te, ſi vis dimittere concubinam, ſi capax eas: baptizo te, ſi non es baptizatus. Bon. *l. c. n.* 18.

2. Nullum eſt Sacramentum, datum ſub conditione futura ſive ſit hæc contingens, vt abſolvo te, ſi reſtitues, ſi dimittes concubinam, &c ſive neceſſaria, ac adiecta animo ſuſpendendi Sacramentum, ut abſoluo te, ſi cras ſol orietur. Bon. *ibid.* Suar. Coninchus, &c.

3. Dubium eſt Sacramentum collatum ſub conditione occulta, humano modo incognoſcibili; v. g. baptizo, ſi es prædeſtinatus, ſi Deus videt te hoc anno moriturum.

4 Grauiter peccat, qui adminiſtrat Sacramentum (excepto Matrimonio) ſub conditione, non ſolùm futura, (quod ſemper eſt mortale) ſed etiam præſenti, aut præterita; ſive in ſe ſit prorſus occulta, quod etiam eſt mortale: ſiue humano modo cognoſcibili, quod tamen nullum eſt, ſi fiat ex cauſa rationabili: rarò veniale, ſæpius mortale, ſi abſque ulla cauſa. Ratio eſt, quia aut nullum facit Sacramentum, aut dubium, aut validum quidem, ſed non ſine nugatione in re gravi. vid. Bonac. *l. c.* Suar. Coninch. &c. Schol.

DUBIUM II.

Quid requiratur in miniſtro, ut licitè miniſtret?

Reſp. 1. Præter ea, quæ ad valorem requiruntur, requiritur probitas, ſive ut ſit in gratia: tum quia Chriſto, cuius eſt Miniſter, debet ſe conformare; tum quia ſancta ſanctè ſunt tractanda: tum quia ad hoc quidem ſingulariter ordinantur, & gratia peculiari donantur, ac proinde hoc curare præ aliis ſunt obligari. Ita Lay. *l. c.* & comm. Unde reſolves.

1 Peccat graviter, qui conficit Sacramenta, non habens ſufficientem iuriſdictionem, vel de ea rationabiliter dubitans, vel qui cenſura eſt prohibitus.

2 Non licet Sacerdoti adminiſtrare Sacramenta, cum attritione cognita: quia adhuc eſt extra ſtatum gratiæ. Bonac. *q.* 3. *p.* 2. §. 1.

3 Non tamen neceſſariò præmittit confeſſionem, (niſi velit celebrare) etſi ſit conſultus: quia de hoc nullum eſt præceptum; & ad delendum mortale ſufficit contritio, Vaſq. *d.* 13. *6. c.* 1. C. de Lug. *d* 8 *ſ* 9.

4 Miniſter Sacramenti ad id ordinatus ſi conficiat & miniſtret ſolemniter in mortali, v. g. ſi baptizet, vel celebret, peccat mortaliter

ter toties, quoties, (quod etiam verum eſſe volunt. Sayr. Led. & Bon. Gran. *con.* 3. *t.* 5. de Diacono, ex ſpeciali commiſſione baptizante) niſi fortè periculum ſit in mora, nec poſſit tam citò confiteri, aut conteri: eo enim caſu baptizare, vel etiam abſolvere moribundum, in ſtatu peccati, non eſſe irreuerentiam, docet C. de Lugo *d.* 8. *ſ.* 9. *n.* 151

Dixi 1. *ad id ordinatus*: etſi enim Laicus in neceſſitate baptizet, cum ſcientia peccati mortalis, non peccare mortaliter docent Conin. *l. c.* Fil *t.* 1. *c.* 5. *q.* 10 ex Suar. &c.

2 *Solemniter*; nam ſi ſine ſolemnitate baptizet, excuſant à mortali. Suar. Conin. Fil. *l. c.*

5 Alii qui conficiunt, & miniſtrant, non peccant mortaliter, v. g. cùm Laici in neceſſitate baptizant, vel miniſtrant ſibi invicem Matrimonium, in mortali. Ita contra Sylu. Vaſq. & alios, docet Suarez cum aliis: qui tamen vult eos peccare mortaliter, quatenus hoc in mortali ſuſcipiunt. Ita etiam Fill. Fern. Sanch. Conin. *q.* 64. *a.* 6. *d.* 1.

6 Qui miniſtrat, etſi non conficiat Euchariſtiam, in mortali peccat mortaliter, ut habet communis Suar. Fill. Lay. Bon & aliorum contra Vaſq. cuius ſententiam Dia. rectè notat eſſe probabilem, ſive ſit Sacerdos, ſive Diaconus, ut *v. p.* 3. *t* 4. *R.* 195. Idem docet C. de Lugo *d.* 8. *nu.* 155. Et quidem aliqui putant, tot mortalia committi, quot communicantur, quod minùs videtur probabile, cùm moraliter non ſit niſi una diſtributio, & una indigna adminiſtratio. Ita Tanner. *n.* 22. Henriq Fil. *n* 87 &c. contra Conin. & Bon.

7 Etſi probabile ſit, quod docent Sylu. Caiet. Fil. *tom.* 1. *t.* 1. *c.* 6. *n.* 87. Nau. & Sa. *V. Ordo.* Diaconum, & Subdiaconum, ſic cum mortali in ordine ſuo miniſtret, item Sacerdotem, & Epiſcopum, ſi Sacramentalia exerceat; nuptias, aquam benedicat; altaria, templa, vaſa conſecret; concionetur, Euchariſtiam de loco in locum transferat, peccare mortaliter; Contrarium tamen videtur verius, ut docent Suar. Vaſq. Lay. Con. *q.* 64 *a.* 6. *d* 1. Card. de Lugo *l. c.* Ratio eſt, quia hæ actiones non tendunt proximè ad ſanctificationem animæ, ex opere operato, ſicut actiones ſacramentales.

8 Non videtur vera eſſe ſententia quæ docet eſſe mortale, tangere in mortali corporalia, calices, reliquias, &c. Sayr. Suar. Bon. *d.* 1. *q.* 3. *p.* 2. Quod ſi quis in mortali, (etiam laicus in neceſſitate) elevet de terra Euchariſtiam, non videtur aliud agere, quàm ſi Chriſtum in hac vita lapſum elevaſſet: ſecùs tamen, ſi quis id extra neceſſitatem temere præſumat, exemplo Ozæ Bon. *d.* 1. *q.* 3 *p.* 2. *n.* 12.

Reſp.

Reſp. 2 Requiritur præterea, ut exhibeat ac curet, non tantùm quæ ad ſubſtantiam Sacramenti ſunt neceſſaria, ſed etiam quæ ad decorem ſivè ex natura rei, ſive ex precepto Eccleſiæ, ſpectant: Ratio prioris eſt, quia alioqui Sacramenta dehoneſtat, & tractat indignè. Ratio poſterioris, quia Sacramenta ſanctè ſunt tractanda, & præcepta Eccleſiæ obligant in conſcientia. Unde reſolves.

1 Peccat miniſtrans mortaliter, 1. ſi utatur materia, vel forma falſa (vel extra neceſſitatem) dubia. Bon. *d* 1 *q*. 2 *p*. 1. *num* 32. 2. Si omittat intentionem requiſitam. Quod ſi verò dubium oriatur, & non tantum inanis ſcrupulus, (is enim reiici debet) an forma fuerit legitima, vel an legitimè, & integrè, prolata tunc, etſi ſpeculativè probabile ſit, formam eſſe legitimam, in praxi tamen iteranda erit ſub conditione; quia tutius hic eligendum eſt.

2 Peccat quoque, (graviter vel leviter pro gravitate materiæ) 1. qui verba formæ corruptæ, inarticulatè, indevotè pronuntiat. 2. qui materiam, vel formam, vel ceremonias, contra Eccleſiæ morem quamvis accidentaliter, ſine cauſa mutat, vel omittit. Quod ſi fiat ex contemptu, eſt mortale: ſi ex negligentia, ſæpè eſt mortale, quando ea magna eſt, & in re gravi, v. infrà *c*. 4 *d*. 5.

3 Peccat graviter, qui miniſtrat Sacramentum publico peccatori, vel aliter indigno, niſi indignitas ſciatur ex confeſſione; vel ſit occulta indignitas, & ex negatione ſequeretur infamia, ut patet ex praxi Eccleſiæ, & Chriſti, qui Iudæ Euchariſtiam dedit. Gravius peccaret, qui ne daret indigno, porrigeret ei hoſtiam non conſecratam, etſi ſic cum eo convenieſſet: aut qui non audens indignè celebrare, ſimularet Miſſam, elevans hoſtiam non conſecratam, quia quantum eſt ex ſe, dat occaſionem idololatriæ v. Bon. *d*. 1. *q*. 6. *p*. 4. Suar. Con. &c. Schol.

CAPUT III.

De ſuſcipiente Sacramentum.

DUBIUM I.

Quæ diſpoſitio requiratur ad valorem Sacramenti in ſuſcipiente

RESpon. Ad valorem Sacramenti in adultis ratione utentibus, intentio percipiendi Sacramentum interpretativa ſaltem, requiritur, & ſufficit (excipe pœnitentiam) de qua infrà. Ita commun. Theologi omnes cum D. Tho. contrà Cajet. qui putat in ſuſcipiente nullam intentione requiri, modo contrariam non ha-

habeat Ratio reſponſionis eſt quia ſicut adultus non juſtificatur ſine proprio conſenſu; ita nec per Sacramentum initiatur; & conſecratur Deo, ſine eodem conſenſu; ſi ejus ſit capax. Bon. *d.* 1. *q* 6. *p.* 2.

Dixi, *adultis*, *&c.* quia cum tantum requirantur conditiones, juxta ſubjecti capacitatem, parvuli autem, & perpetuò amentes non ſint capaces propriæ intentionis; ſufficit illis intentio Chriſti, & Eccleſiæ. Fil. *t.* 1. *c* 8. Unde reſolves.

1 Parvuli, uti, & perpetuo amentes validè baptizantur, confirmantur, communicantur, ordinantur, quod ultimum nefas eſſet, priora autem olim permittebantur.) Bon. *l. c.*

2 Ægris ratione jam privatis, rectè datur Unctio, non tantùm ſi ante petierint, ſed etiam; ſi fuerint Catholici, neque conſtet eſſe mortale: nam hoc ipſo cenſentur interpretativè voluiſſe, & petiiſſe quod alii Chriſtiani, etiamſi de ea nunquam audierint. Car. de Lugo de Sacramentis in genere *d.* 9. *n.* 121. &c commun.

3 Invalidum eſt Sacramentum, 1 quod quis ſuſcipit cum intentione neutrali, habens ſe negativè, 2 quod ſuſcipit fictè, id eſt, ſimulatè, non tamen quod fictè, id eſt, indiſpoſitè, 3. quod per meram vim animo omnino repugnante, ſuſcipitur Bon. *l. c.*

3 Validum eſt Sacramentum, 1. Quod qui accipit vult quod Chriſtiani accipiunt: etſi non credat; aut non velit Sacramentum 2. quod quis per metu coactus ſuſcipit; cum metus non tollat voluntarium. Matrimonium tamen gravi metu, v.g. injuſtæ mortis, initum, cenſetur irritum, ut docent Sanch. *l.* 4 *de matr. d.* 12. *&* 14. C. de Lugo *d* 9. *num.* 133. Et qui ordines graui metu coactus ſuſcepit, etſi characterem habeat, non tamen tenetur ad continentiam, poteſtque ſecluſo ſcandalo nubere, ut ſuo loco dicam.

DUBIUM II

Quid requiratur, ut licitè, & cum fructu ſuſcipiatur?

Reſp. Ad effectum Baptiſmi, & pœnitentiæ, requiritur, & ſufficit, præter voluntatem ſumendi Sacramentum, diſpoſitio fidei ſpei & attritionis, non autem requiritur charitas, ſive ut gratiam habeat: quia hæc Sacramenta dicuntur mortuorum, quod ipſa primam gratiam, ſeu vitam donent. Ad reliqua verò Sacramenta, quæ dicuntur vivorum, requiritur, ut ſit in gratia, quia illa non primam, ſed ſecundam tantum gratiam, id eſt, augmentum tantum gratiæ conferunt. Etſi ſubinde per accidens dent primam, cum quis putat bona fide ſe carere mortali. Lay *d* 6. Bon. 1. *q.* 6. *p.* 2. undè reſolves.

1 Etſi æqualiter diſpoſiti, æqualem magis tamen diſpoſiti, majorem

jorem Sacramenti fructum, præter characterem conſequuntur, tum quia congrum eſt, Sacramenta ita inſtituta eſſe, ut uberior gratia detur pro diſpoſitione ſubjecti; tum quia non videtur is, qui vehementem attritionem ad Baptiſmum, vel pœnitentiam affert, omni fructu carere.

2 Qui ſumit hoſtiam, quam neſcit eſſe conſecratam, cum inſtar alterius animalis, ſine intentione ſumendi, Sacramentum ſumat, accipit quidem materialiter rem, quæ eſt Sacramentum, non tamen Sacramentaliter & cum fructu. Idem docet Bon. de eo, qui ſumit Sacramentum ex cauſa famis, quod videtur intelligendum ſi ex ea ſola: neque enim videtur Sacerdos fructu Sacramenti privari, etſi ſumpturus calicem; ſimul etiam levare ſitim intenderet. vid. Bon. *l.c.n.3.*

CAPUT IV

Quid ſint Sacramentalia, & quid efficiant?

RESpond. Cæremoniæ Eccleſiaſticæ, quæ vulgo dicuntur Sacramentalia, ſunt actus externi religionis, ad colendum Deum accommodati. Tales autem communiter vocantur, oratio Dominica, aqua benedicta, eſus eulogiarum olim in uſu, confeſſio generalis, eleemoſyna, benedictio ab Epiſcopo, vel Abbate conſecrato data, quæ ex antiqua traditione dicuntur remittere venialia, & continentur hoc verſu.

Orans, tinctus, edens, confeſſus, dans, benedicens.

Ad quæ etiam reuocantur, tunſio pectoris, unctio in regem, & ſimiles; item multæ aliæ cęremoniæ, & res etiam ipſæ ſacrę, quę in Eccleſia partim ab Apoſtolis traditæ; partim poſteà inſtitutæ ſunt ut Exorciſmi, inſufflationes, prima tonſura, benedictiones, & conſecrationes variarum rerum, & perſonarum, ut Eccleſiæ, calicum, &c. ipſæ etiam barbę, lumina, vinum S. Ioannis, cerei, agni ſignum S. Crucis. Quæritur ergo, quam vim habeant, non ex opere operantis, cum certum ſit, ſicuti per alia pia opera, ſic etiam iis nos mereri; ſed ex opere operato.

Reſp. 2. Non habent vim ex opere operato conferendi gratiam aut remittendi peccata vi ſua, & per ſe, ſed tantum quatenus in nobis pium motum excitant. Ratio prioris eſt, tum quia nuſquam promiſſio gratię, aut remiſſionis peccatorum, iis facta reperitur; tum quia peccatum etiam veniale non remittitur ſine infuſione gratiæ quam conferendi, ea nullam per ſe habent vim. Ratio poſterioris eſt, quia id accomodatum eſt Sacramentalium inſtitutioni, & conſecrationi, quæ fit per preces Eccleſiæ, quibus ipſa nobis

bis tales motus precatur. Coninchus *q*.71 *a* 3 Vnde reſolves.
1 Gratiæ prævenientes, & pii motus conferuntur per Sacramentalia, per modum impetrationis, quæ non omnino infallibilem effectum habent.

2 Peccat graviter, qui Sacramentalibus falſam materiam ſupponit, ut pro acqua luſtrali facienda, urinam.

3 Sacramentalia quoque operantur beneficia corporalia, v. gr. ſanitatem, per modum impetrationis, ratione precum Eccleſię. Imo quædam etiam vim habere, (v.g. fugandi Dæmonem) per modum operis operati, ex ſingulari privilegio; docent Henriq. l. c. 2. Sotus, & alii. Quia inquiunt, etiam Ethnici: in quibus nec interceſſerunt preces Eccleſiæ, nec meritum operantium, quandoque ſigno Crucis (quòd quidam etiam putant de nomine JESU) à Dæmone liberati fuiſſe dicuntur, quòd tamen alii eorum virtuti objectivæ, quaſi naturali, adſcribunt, de quo plura apud Scholaſticos, vide Marat. *d*.10 *ſ*.1.

TRACTATVS II.
De Baptiſmo, & Confirmatione.

CAPVT I.
De Baptiſmo.

NOn agitur hic de Baptiſmo ſanguinis, id eſt, martyrio; nec de flaminis, ſeu ſpiritus, id eſt, contritione, cum voto Baptiſmi vel deſiderio, quia non ſunt Sacramenta, ſed de Baptiſmo fluminis, qui definitur. Ablutio corporis exterior, facta ſub præſcripta forma verborum.

DVBIVM I.
Quæ ſit materia Baptiſmi.

Reſp. Materia remota licita, eſt aqua conſecrata, ſi haberi poteſt valida, eſt omnis, & ſola aqua elementaris, quæ morali hominum æſtimatione ſit naturalis, & uſualis, quali eſt putei, maris, paludis, pluviæ, &c. item reſoluta ex nive, grandine. glacie, licet accidentaliter quoad calorem, ſaporem, & odorem, alterata ſit, ut aqua ſulphurea, lixivium, iuſculum ita tenuiter carne decoctū, aut aqua alteri corpori ita modicè admixta, ut uſum communem, & æſtimationem aquæ retineat. Ratio reſponſionis eſt, ex Joan 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua*. Quam S. Tho. confirmat triplici congruentia 1. eſt maxima commoditas aquę. 2. eius facillimus uſus. 3. aptitudo ad ſignificandum effectum, qui eſt emundatio à peccato. Vnde reſolves

1 Inep-

1. Inepta materia Baptiſmi eſt, ſaliva, lotium, lachrymæ, ſudor, cerevisia, item acqua ſic permixta, ut non amplius ſit apta ablutioni, nec vocetur aqua, v.g. lutum, brodium, vinum, lymphatum, item aquæ artificiales ex roſis, herbis, ſuccisque expreſſæ, denique nix, grando, glacies non reſoluta. Ratio eſt; quia morali hominum æſtimatione non cenſetur aqua naturalis, & uſualis. Laym. *l. 5. t 2. c. 3.* Bon. *d. 2 q 2. p. 3.*

2 Quia de quibuſdam tum ex dictis, tum aliis dubium eſt, v.g. de juſculo, & cerevisia valdè tenui, lixivio, (& ſecundùm *Granad. in 3. p ca 4. tr. 1. d. 3. dub.* 2. aqua roſacea:) hinc in neceſſitate licet illis uti, etſi poſtea Baptiſmus ſub conditione ſit repetendus, v. Eſcob. Lay. Aon. *ll. cc.*

3 Vti aqua impura: vel non conſecrata, cum alia haberi poteſt, eſt grave peccatum, ob Sacramenti irreverentiam. Bon. *l 1. c. 1. n. 7.* Dia. *p. 9. t. 6. R. 33.* & alii quinque licet. Gran. & Quintanad. putent non eſſe mortale uti non benedicta.

Reſp. 2. Proxima materia Baptiſmi eſt ablutio. Quæ valide fit tribus modis, ſcilicet immerſione, aſperſione, infuſione juxta praxim diverſarum Eccleſiarum, quæ ſervanda eſt, ita ut morali hominum judicio cenſeatur eſſe lotus. Ex præcepto tamen caput abluendum eſt, quod praxis Eccleſiæ habet, Ratio eſt, quia quolibet horum modorum fieri poteſt ablutio. Et quidem trinam menſionem non eſſe neceſſariam, conſtat ex Conc. Tolet. Vbi tamen trina vel immerſio, vel infuſio uſitata eſt, ſine gravi peccato extra neceſſitatem, non poteſt prætermitti, ut docet D. Th. etſi alii, ſecluſo ſcandalo, & contemptu, dicant eſſe tantum veniale. Laym. *l. l. c. n.* 4. Bon. *l. c.* Vnde reſolves.

1 Non verè baptizatur, cujus nulla pars immediatè tangitur, v.g. infans, in utero, vel ciſta: vel adultus, cujus veſtes tantum ſunt aſperſæ. Lay. Bon. *ll. cc.*

2 Non requiritur ad valorem, ut qui baptizatur, emergat ex aqua, quod tamen grave peccatum, eſt, eſto nihilominus moriturus eſſe baptizandus. Laym *c. 3. n. 5.* uti etiam matrem nihilominus morituram, vel mortis ream, aperire, ut infans baptizetur. Laym. *l. 5. t. 2. c. 3. n.* 2. ubi unicum caſum excipit, ſi nimirum mater ſit morte digna etſi ſupplicium differatur, infans certo ſit moriturus ante nativitatem. Verum rectè addit ex Suar. caſum hunc, vix moralem, & practicum eſſe, vid. *l. c.*

3 Jnvalidus eſt Baptiſmus. 1. ſi quis labatur in aquam, vel ab alio protrudatur, & tamen formam pronuntiet. 2. Si formam pro-

nun-

nuntians teneat puerum, & alter abluat aut aquam effundat. 3. Si aqua è fonte proſiliente, aut ſtillicidio decidente, baptizandus ei ſe ſubmittat. Ratio eſt, quia in iis non tu, ſed alter abluit, Bon. p. 3.

4 Ob probabilem utrimque ſententiam, dubius eſt Baptiſmus, ideoque ſi in neceſſitate ſit datus, repetendus ſub conditione. 1. Si tantum una vel altera gutta ſit adhibita, v. g. ſi more aquæ luſtralis multitudo ſit aſperſa. Quod ſine neceſſitate non licet, cùm ad ablutionem non videatur ſufficere quicunque aquæ contactus, ſed requiri ſucceſſivus cum aliquo motu. Bon. *l. c. n.* 13. ex Suar. Coninc. &c In caſu tamen neceſſitatis, ſic baptizare concedit Marat. *t.* 3, *d* 2 *ſeſ.* 4. Granadus *in* 3 *p. c.* 4. *t.* 1 *d.* 4 *n.* 12. 2. Si tantùm ſit abluta pars minùs principalis, v. g. ſcapulæ, vel pectus, nemo dubitat. 3. Si tantùm crines ſint tincti, licet C. de Lugo *Reſp mor l* 1. *d.* 1. hunc validum eſſe contendat. 4. Si infans tinctus ſit involutus adhuc ſecundina ſua, i d eſt pellicula corpori innata, in neceſſitate tamen, in prædictis caſibus baptiſmus debet conferri ſub conditione. Hurt *de Bapt. d.* 2. 12. v. Lay. *l. c.*

5 Cùm terna uſurpatur effuſio, aut immerſio, ad nomen Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, juxta praxim Eccleſiæ, cavendum, ne ter, ſed ſemel tantum pronuncietur forma. Quæ rectius ita profertur, ut ante tertiam ablutionem non finiatur: quia forma, cum quacumq; prima ablutione, Baptiſmum conſtituit, Reg. *l.* 27. *c.* 3. Lay. *l.* 5. *t.* 1. *c.* 3.

DUBIUM II.

Quæ ſit forma Baptiſmi.

Reſp. Forma neceſſaria Baptiſmi eſt hæc: *Ego te Baptizo, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.* A qua non differt illa Græcorum ſubſtantialiter: *Baptizetur* (vel, ut Arcudius vult *baptizetur*) *ſervus Chriſti, in nomine Patris, &c.* Porrò quinque ſunt, quæ ſignificantur in prolatione formæ, juxta quæ valor eius debet expendi. 1. Perſona baptizantis, ſaltem implicitè; quod in forma Græcorum non negligitur, cùm *To* baptizetur idem valeat, ac baptizetur à me 2. Actus baptizandi: quia, alioqui forma non haberet connexionem cum materia, tamque non determinaret cùm ablutio ad varios fines poſſit referri. 3. Perſona baptizandi, quia uti ablutio, ita & forma circa certam perſonam verſari debet. 4. Unitas divinæ naturæ, quod fit per voces, *in nomine.* 5. Trinitas perſonarum, idque explicitè & diſtinctè vulgaribus vocabulis. Fil. *c.* 3. Laym. *c.* 4. Bon *p.* 4. Unde reſolves.

1 Validè baptizat, etſi venialiter peccet, qui pro baptizo, dicit Abluo, mergo, &c. vel pro te, utitur communi nomine Græ-

eorum more, vel proprio: vel baptizo Petrum, vel qui honoris cauſa dicit, baptizo dominationem veſtram. Laym. c. 4. n. 9. Bon. p. 4. n. 9. & ſeq

2 Valet forma, etſi omittat, Ego, & Amen: quia omnia ſignificata per formam ſalvantur, ſecus ſi omittat Te; quia non ſignificatur perſona baptizandi, ib.

3 Non valent hę formę, baptizo te in nomine Patris, & Filii, &c. qui multiplicatur natura, ſeu eſſentia divina. 2. Baptizo tę in Patre & Filio, &c. vel, cum Patre, &c. vel, per Patrem, vel in nomine Patris, per Filium, in Spiritu ſancto; vel in fide, virtute, Majeſtate Patris, &c. (quam tamen alii dubiam eſſe volunt.) Ratio eſt, quia ſignificatur diverſitas eſſentiæ, aut certè unitas non ſatis exprimitur. 3. Baptizo te in nomine Dei, vel ſanctiſſimæ Trinitatis, vel in nomine Dei unius & trini, vel in nomine trium Perſonarum, vel Patris & Filii, omiſſa perſona Spiritus ſancti. Ratio eſt, quia non exprimuntur diſtinctè tres Perſonæ. 4. In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti; qua tamen forma olim Apoſtolos uſos, ſed ex ſpeciali privilegio, multi docent, alii negant; dicuntque eos baptizaſſe in nomine Chriſti, addendo illud nomini ſecundę perſonę, non omiſſis nominibus aliarum perſonarum. Cum ergo Nicolaus Papa dixit, eam formam valere, vel intellexit, ſi pro nomine Filii ponatur nomen Chriſti, pro vice Chriſti, intellexit, vel locutus eſt, ut doctor privatus, v. Aut. cit.

4 Dubiæ ſunt formæ, ob ſententiam utrimque probabilem auctorum. 1. Baptizo te in nomine Patris, in nomine Filii, in nomine Spiritus ſancti, vel baptizo te in nominę Patris, baptizo te in nomine Filii, &c. Ratio eſt, quia non exprimitur unitas eſſentiæ. 2. Baptizo te in nomine genitoris, geniti & ſpirati; vel in nominę omnipotentis, ſapientis, & boni: vel in nomine ingeniti, geniti, & boni. Ratio eſt, quia trinitas perſonarum non explicatur vocibus quibus à fidelibus omnibus debet, & poteſt apprehendi. 3. Baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, & Mariæ Virginis, quia dubium eſt de intentione miniſtri; qui ſi ęo ſenſu voluit dic. re Mariæ, quo Patris, & Filii, & Spiritus ſancti non valet, cum ſit contrà ſenſum eſſentialem à Chriſto intentum, ſi verò tantum voluit illam invocare, ut coadjutricem gratiæ impetrandæ, vel aliter, valet, cum tantum ſit mutatio accidentalis. Fil t. 2. c. 3. n. 50. v. etiam Lay. & Bonac. l. c.

DV-

DVBIVM III.

De Miniſtro Baptiſmi.

ARTICVLVS I.

Quid ſit miniſter Baptiſmi?

Reſp. Validè miniſtrat omnis homo ratione utens, cuiuſcunque fidei vel infidelitatis, ſtatus, aut ſexus. Licitè, tanquam miniſter ordinarius, & ex officio Sacerdos habens iuriſdictionem, aut commiſſionem, vel ex eius commiſſione Diaconus In caſu tamen extremæ neceſſitatis, omnis qui poteſt validè, etiam facit licitè, teneturq; ut proximo ſuccurrat. Laym. *l. 5 t. 2. c 7.* Unde reſolves.

1 Non tantum Diaconus, ſed nec Parochus, aut Epiſcopus, abſque commiſſione, extra ſuam Diœceſim, vel Parochiam, (vel intra eam alienos) licitè baptizat; ideoque etiam peccant parentes, qui ſine licentia ſui Prælati, alieno deferunt prolem baptizandam, cum violentius Parochi. Laym. *l. c.*

2 Diaconus non tantum in extrema neceſſitate, ſed etiam in alia notabili, baptizare poteſt. Et quidem cum ſolemnitate, ex commiſſione Epiſcopi, vel Parochi: ut ſi v. g. ob multitudinem baptizandorum, aliudve grave impedimentum, id ipſi facere non poſſint. Laym. *l. c.*

3 Cum in neceſſitate confertur baptiſmus, ſervandus eſt ordo, ita ut ſi adſit, & non detrectet Sacerdos, vel Diaconus, is reliquos præcedat. Sic etiam Clericos laicum, vir mulierem, fidelis, infidelem, niſi fortè inferior melius noverit modum, ut ſolent obſtetrices (quæ proinde examinari, & approbari debent à Paſtoribus) vel alia juſta cauſa ſit. ut quia virum ad parentem ingredi non decet. Quod ſi laicus baptizet præſente Sacerdote, & ſecundum quoſdam etiam præſente Diacono cenſent eſſe mortale, quia id laico, tantum competit, ob defectum Sacerdotis, qui ſine injuria Ordinis & Sacramenti, talem licentiam dare non poteſt. In reliquis, perverſio illius ordinis eſt tantum veniale, præterquam ſi coram fideli hæreticus adhibetur, quod volunt eſſe mortale. Laym. *c. 7 n. 4.* Coninc.

ARTICVLVS II.

An duo poſſint ſimul unum baptizare?

Reſp. 1. Si alter applicet materiam, alter formam, nullus erit baptiſmus: quia dicens ſe abluere, cùm non abluat, formam habet falſam, etiamſi uſurpet Græcorum, *Baptizetur ſervus Chriſti*, vel quæ putatur illi æquivalere, *Baptizet te Chriſtus*, ſubintelligitur enim *per me*; alioqui ſi excludatur perſona Miniſtri, ut ſenſus ſit baptizet te Chriſtus, & non Ego, ſive non per me; forma nulla

eſt. In caſu tamen neceſſitatis, poſſe ſub conditione ità baptiſmum conferri, v.g. mutus formam neſciens ablueret, cœcus autem formã pronuntiaret, docet Hurt. *d.2.diſ.6.* additque debere talem elapſo periculo, iterum ſub conditione baptizari, v.Eſcob.Fil *c.4* Dia.*p 7. tom 3 R.26.* ex Chapeavil. Marſil.&c. Bon *d.2:q.2lp.4 n.23.*Lay.*c.7.*

Reſp. 2. Si plures miniſtri ſinguli abluant & formam pronunctient, graviter peccant contra ritum Eccleſiæ. De valore ſic ſolet diſtingui. 1. Si quilibet intendit baptizare, dependenter ab alio, ut cauſa particularis invalidè baptizant, ſive ſinguli dicant Ego te baptizo, ſive Nos te baptizamus, quia forma cujus ſenſus cenſetur eſſe abſolutè & independenter baptizare, non cobaptizare, eſt falſa. 2. Si quiſque per ſe intendat baptizare, independenter ab alio, validè baptizat, quia omnia requiſita ponit. Vt patet à ſimili in Miſſa ordinationis, qua Sacerdotes noviter ordinati ſimul conſecrant cum Epiſcopo, dummodò ſimul eodem inſtanti formam abſolvant; ſi autem non ſimul abſolvant, is tantùm conſecrat, vel baptizat, qui prius abſolvit, v. Fil., *2.c.4.n 71.* & Bon *l.c.n.25.* Laym,*c.7.*

D V B I V M I V.

Quid ſit ſubjectum Baptiſmi.

Reſp. 1. Subjectum capax baptiſmi, eſt ſolus homo vivus, ab Adamo deſcendens, nondum baptizatus.

Reſp. 2. Validè baptizantur infantes, item perpetuò amentes; qui nunquam uſi ſunt ratione; quia cenſentur eiuſdem conditionis cum infantibus. Si autem aliquando ſint uſi ratione, non valet baptiſmus, niſi ante amentiam petiverint, v. Bon *d.2.q.1 p 6.* Lay.*c.6.* unde reſolves.

1 Si puer inter baptizandum, nondum finita forma, moriatur; baptiſmus eſt nullus.

2 Non valet baptiſmus iteratus, ideoque uterque, tum rebaptizans, tum rebaptizatus, peccant mortaliter, fiuntque irregulares, & in jure civili ſubjacent pœnæ mortis. Quas tamen pœnas non videtur incurrere is, qui etſi ſine juſta cauſa, rebaptizat ſub conditione: quia intelliguntur de baptiſmo abſolutè dato, quando moraliter conſtat, priorem baptiſmum fuiſſe validum, v Lay.*c.5* Bon *p4 5.*

3 Nondum perfectè natus eſt baptizandus, ſi ſit periculum, dummodo pars aliqua poſſit ablui, quia eſt homo vivus, nec conſtat eſſe incapacem.

4 Si

4 Si dubium ſit, an infans vivat, baptizandus eſt ſub conditione.

5 Validè baptizatur, quem miniſter putat eſſe alium, aut licet ſit puella, quam putat eſſe puerum; quia intendit baptizare præſentem. Aliud eſt in Matrimonio, quia intendit contrahere cum illa, quam putat Bon. *p* 4. *n*.56.

6 Validè, etſi extra neceſſitatem illicitè, plures ſimul baptizantur, hac forma: *Ego vos baptizo*, &c. Bon. *p*.4.

7 Monſtrum, quod capite & pectore formam hominis refert, eſt baptizandum; ſecus ſi beſtialem refert. Quòd ſi verò caput tantùm ſit ferinum, putat eſſe baptizandum Comitolus; Nauar. tamen & alii volunt differendum: donec certius cognoſcatur; niſi periculum mortis immineat: tum ſub conditione baptizandum eſſe. Quod ſi habeat membra hominis geminata, & dubitetur, num ſit unus homo, an duo, duplex Baptiſmus conferendus eſt, unus abſolutè, alter ſub conditione, in ea parte, qua membra apparent imperfectiora, v. Laym. *l*.5 *t*.2.*c*. Bonac *p*.6. & Rituale Roman. *tit. de Bapt.*

Reſp. 3. Extra mortis periculum, validè, non tamen licitè, baptizantur Ethnicorum infantes, invitis parentibus. Ratio eſt, quia vel auferuntur parentibus, & ſit illis iniuria: vel relinquuntur, & ſit injuria Sacramento, quòd exponitur irreverentiæ. Quòd ſi tamen poſſint Chriſtianè educari (ad quod tunc obligaberis) licebit in his caſibus. 1. Si parentes ſint tua mancipia: tunc enim tui potius ſunt, quàm illorum. 2. Si parentes aliquando fuerint baptizati, vel uterque, vel ſaltem alteruter, quia tunc Eccleſia jus in eos habet 3. Si alter parentum petat: tunc enim juſta eius voluntas injuſtæ alterius præferenda eſt in favorem prolis, & fidei. 4. Si infans ſit in periculo mortis. 5. Si rationis jam compos puer petat, quia in negotio religionis, eſt ſui juris, in dubio autem de uſu rationis, ſufficit eſſe 7. annorum, v. Laym. *l.c.t*.2 *c* 6. Bon. *p*.6 *n*.12.

Quæres: An Baptiſmus aliquando repeti poſſit, & qua forma.

Reſp. Cum temerè rebaptizare ſit mortale ex objecto, quia eſt in genere ſacrilegii, dum conaris miniſtrare Sacramentum incapaci, hinc ad hoc, ut non liceat rebaptizare, non requiritur certitudo de baptiſmo, ſed ſufficit, ſi pro eo ſint conjecturæ; ut v.g. quod quis natus & educatus ſit inter fideles, nec pro contraria parte rationes alicujus momenti occurrant: leve enim, vel metaphyſicum dubium non ſufficit, ſed requiritur grave & mortale, vel ſaltem rationabile, in quo inclinandum eſſe in favorem baptizandi, rectè monet Laym. *c*.3. ex Suar. & aliis. Unde reſolves.

1 Sub conditione baptizandi ſunt. 1. qui cum materia & forma, aut intentione dubia (ſecundum ſupradicta) ſunt baptizati. 2. Infantes expoſiti, & reſerti ſine ſcheda teſtante de baptiſmo, ſecus ſi cum ea, ita communiter. Quintan. tamen *t* 1. *ſ*.16. & 14. contendit etiã hos eſſe rebaptizandos. 3. Baptizati ab obſtetricibus, veneficis; præſertim ſi falſæ, vel convictæ fuerit, aliquando non rectè baptizaſſe. Laym. *c*.5.*n* 3.

2 Infantes ab obſtetricibus, vel parentibus, vel cognatis, &c ob neceſſitatem baptizatos, promiſcuè omnes ſub conditione rebaptizare, (quando obſtetrices bonæ, & benè inſtructæ cenſentur) non licet; quia de valore baptiſmi prudenter & rationabiliter dubitari non poteſt. Suar. Laym. *l* 5.*t* 2.*c*.5. qui tamen contrariam conſuetudinem quorundam Parochorum damnare nõ audent, eò quod experientia didicint, obſtetrices non rarò fuiſſe deceptas à diabolo, ideoque revera periculum aliquod ſit animæ, ob quod irreverentia ceſſet: additque eam conſuetudinem approbatam fuiſſe à Paſtorali Romano edito Antuerpiæ 1607. eamque ſententiam tenet Syl. apud Dia. *p*.6 *t*. 13 *R*.86. & ipſe Dia. *p*.9 *t*.6.*R*. 33. cum aliis. 2. cenſet eam probabilem, habereque locum in omnibus baptizatis ab hæreticis, licet ſint adulti: quod C. de Lug. *R. mor l*.1.*d* 2. rectè limitat ad illas circumſtantias: in quibus prudenter dubitari poſſit de defectu materiæ, formæ, vel intentionis. Denique etiam Quint *t*.1.*ſ* 6. docet infantes ſupradictos ferè omnes rebaptizari poſſe ſub conditione.

3 Peccat graviter miniſter. 1. Qui non rebaptizat eum, de quo rationabile dubium juris, vel facti manet, num validè ſit baptizatus, quià tenetur proximum liberare probabili periculo gravis mali, cum facilè poteſt. Laym. *l*.*c* Quint. *l* *c*. 2. ſi non diligenter inquirát in talis Baptiſmi valorem, niſi de hoc aliunde conſtet. Quint. *t*.1.*ſ* 6 & 7.

4 Non eſt rebaptizandus, de cuius baptiſmo habetur teſtimonium unius oculati teſtis, licet fœminæ; dummodo non ſit ſuſpecta, nec aliud obſtet. Laym. *l*.*c*.

5 Qui verè, & rationabiliter dubitat de ſuo Baptiſmo, tenetur petere baptiſmum, & Parochus ei conferre Quin. *l*. *c*. *ſ* 13. & 19. & interea abſtinere ab uſu aliorum Sacramentorum.

Reſp. 2. Baptiſmus ſub conditione, hac forma conferendus eſt; Si baptizatus es non te baptizo, ſi nondum es baptizatus, Ego te baptizo, in nomine, &c. Ac licet ſufficiat, ſola mente conditionem apponere, ſi ex omiſſione non timeatur ſcandalum, tutius tamen eſt exprimere verba ſaltem iſta. Si non es baptizatus, &c. v. Tol *l*. 2. c. 19.

Digitized by Google

c.19. Laym. *l. c.* Suarez *d.* 13. Fill. *t.* 2. *c.* 4. *q.* 9. Patrinus autem in hoc baptiſmo neceſſarius non eſt, nec adhibendus. Quint. *l. c. ſ.* 18.

DUBIUM V.

De Cæremoniis Baptiſmi.

ARTICULUS I.

Quæ ſervanda circa cæremonias baptizandi?

Reſp. Cæremoniæ baptiſmi petendæ ſunt ex Agenda cuiuſque Eccleſiæ. Vniverſim tamen circa eas ſervanda ſequentia. 1. Baptiſmum extra neceſſitatem abſque peccato non poſſe conferri, niſi in aqua conſecrata. Quæ cum deeſt, habetur formula brevis in quibuſdam agendis, ex tempore aliam conſecrandi, pro caſu neceſſitatis. Quod ſi etiam hac formula careas, adhiberi poteſt aqua communis benedicta. 2. Baptiſmum ſolemnem non conferendum, niſi in templo, & loco ad id deputato, niſi filiis Regum, & Principum: quibus adde filios Catholicorum; in locis hæreticis, interim quoad hoc in magnatis & nobilibus connivetur in multis locis. Laym. *c.* 8. *n.* 8. 3. Infantes ex conſuetudine deferendos ad baptiſmum, circa diem octavum; niſi prius ſit neceſſe, vel niſi ſit gravis cauſa dilationis (v. g quia patrini ſunt expectandi) in qua tamen non licet communiter, extra neceſſitatem, privatim baptizare, & poſteà adhibere ſolemnitates, ſed præſtat expectare aliquandiu. Laym. *c.* 6. *n.* 8.

4 Baptizanti non licet adhibere cæremonias aliquas, omiſſis aliis. Quia vel fiet in baptiſmo ſolemni, quod prohibet Trid. *ſ.* 7. *c.* 3. vel privato, ſed in hoc prohibet Clementina unica, illas adhibere, niſi ſit filius Regis, aut Principis. De patrino tamen uſus habet, ut & tunc adhiberi poſſit, etſi non ſit neceſſe. Et multi putant, adhibitum non contrahere cognationem ſpiritualem, nec verè patrinum effici, ut Sanch. Rodrig. contra Laym. & Suar. quorum tamen ſententia videtur probabilior.

5 Cùm in neceſſitate, vel aliam ob cauſam, (nam ob gravem cauſam, v g. juſtum timorem infamiæ, aliquando licitè fit) baptiſmus ſine cæremoniis eſt collatus, ea ceſſante, illę ſolemniter in templis ſunt ſupplendæ. Quod tamen non eſt moris in hæreticis converſis, ne plebs putet, nos eorum baptiſmum improbare. Laym. *c.* 8. *n.* 10. Imò in aliis omittere, ſecluſo contemptu, eſſe tantum veniale docet Poſſeu. *de Off Cur c.* 6. *n.* 23 Qui autem tenet more patrini infantem, dum cæremoniæ ſupplentur, non contrahere cum eo cognationem ſpiritualem, Dia. *p* 3. *t* 4 R. 260. ex Pontio dicit eſſe probabile.

6 Si baptiſmus collatus deprehendatur fuiſſe invalidus, non ideo repetendæ ſunt cæremoniæ.

ARTICULUS II.

Qui patrini, & quod eorum officium?

Reſp. 1. Patrini ſunt quaſi patres ſpirituales, qui baptizatum de fonte ſuſcipiunt in ſuam curam. Vnde eorum officium eſt, baptizatum de rebus fidei inſtruere, orationem Dominicam & Symbolum docere: ad quod obligantur, ſi id ab aliis non fiat. Laym. *l.5,t.2,c.9.*

Reſp. 2. Vt quis validè ſit Patrinus, non certa ætas, ſed requiritur. 1. Uſus rationis. 2. Vt ipſe ſit baptizatus, (quia non poteſt eſſe pater, qui ipſe nondum ſit natus.) Et quidem, ut eius Baptiſmus fuerit validus, quia acceſſorium ſequitur principale 3. Vt à parentibus, vel Parocho, ad hoc deſignatus ſit, ad quod videtur ſufficere, ſi etiā ultro ſe ingerens ſit admiſſus: deſignatos autem ritè à parentibus, Parochus non validè mutat. Dian. *p.6.t.7.* R.5c. 4 Vt in ipſo Baptiſmo (quia non ſufficit ut in ſolis cæremoniis) per ſe, vel procuratorem tangat, teneat, aut de manu baptizantis ſuſcipiat. 5. Vt id non materialiter tantum, ſed animo ſuſceptoris, ſive cum intentione id munus gerendi faciat. Laym *c.9.n.2.*

Reſp. 3. Validè quidem, ſed illicite ſunt patrini. 1. Abbas & Monachus. Quo nomine veniunt, Mendicantes: etſi Layman omnes clauſtrales comprehenſos velit: & quoad Abbates, in multis locis conſuetudo ſit contraria. 2. Coniuges reſpectu coniugum, & parentes reſpectu filiorum, niſi ſit neceſſitas. 3. moribus infames. 4. Apoſtatæ & hæretici, qui nullo caſu videntur advocandi, quia ea advocatio, eſſet proteſtatio, quaſi falſæ religionis, cum nonniſi de falſa fide ſint ſponſuri: etſi Laym. hic *c.9.n.7.* probabiliter dicat, poſſe ſubinde ob gravem cauſam admitti, Catholici verò ob rationabilem cauſam infantem hæretici, baptizante Prædicante, ſuſcipere poſſunt, ſaltem in Germania Laym. *c.9.n.6.* 5. Plures quam duo; quia Trid. non niſi unum, aut ſummum unum & unam permittit, propter cognationem ſpiritualem inde oriri ſolitam. Ideoque mandat Parochis, ſub pœna arbitrio Ordinarii infligenda, ut ſi plures ſe offerant, petant ab his, ad quos ſpectat, patrinos deſignare, ut unum vel duos nominent, eoſque tantùm admittant, qui ſoli cognationem contrahant, eorumque nomina in librum referant, eoſque de contractu ſpirituali cognatione inſtruant, ſcilicet, quod ea impediat dirimatque Matrimonium, non quidem inter ſe, ſed inter ipſos & baptizatum, eiuſque patrem, & matrem; ſicut etiam inter baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem & matrem.

Exci-

Excipiuntur tamen parentes, quando propriam prolem ſuſcipiunt in neceſſitate. v. Laym. loc. infrà citandis. Vnde reſolves.

1 In privato Baptiſmo, ob neceſſitatem dato, pater non debet ſuſcipere, aut tenere tanquam patrinus infantem: cum in hoc caſu nulla ſit patrini neceſſitas, ideòque ſi id vel tunc, vel etiam in Baptiſmo publico temerè faciat, (idem eſt, ſi prolem ſuam ipſe baptizet) graviter peccat, & inſuper contrahit in poſteriore caſu, cognationem cum conjuge, atque ut docet Sanch *de matr. d. 36.* & alii communiter, privatur jure petendi debitum, quod tamen negant Con. & Dia. *t. 4. de ſacr. R. 5.* v. Bon *de matr. q 3 p. 5. §* 2. Eſc. *tr. 7. E. 2* ubi citat Suar. negantem.

2 Si inter multos patrinos nulli certi à parentibus, aut in eorum defectu, à Parocho deſignentur, qui aliis ſecluſis cognationem contrahant, & ſic multi ex ignorantia, vel Parochi negligentia levent, probabile eſt omnes contrahere cognationem, (niſi tamen aſſiſtant tantum, & non tangant.) v. Lay. *l. 5. t. 20 p. 4. c. 8. & tr. 2 c 9. n.* 4. Dian. tamen *p. 9. t. 7. R* 5. ex Suar. Marat. & Perez, dicit, eo caſu nullam contrahere cognationem.

3 Parochus graviter peccat. 1. Si ex negligentia frequenter omittat nomina baptizatorum referre in librum; tum ob legem Trid. in re gravi, & ſub pœna gravi: tum ob incommoda, & damna inde ſequentia. Quint *t. 2 ſ. 11.* Si eius culpa Patrini plures adhibeantur. Quint. *l. c.* Ac licet Per. & Sarra apud Dia. *p. 9. t. 7. R. 5.* dicant eſſe probabile, quòd tantum peccet venialiter; alii tamen mortalis culpæ damnant.

CAPUT II.
De Confirmatione.

DUBIUM I.
Quid ſit, & quæ eius materia & forma.

Reſp. 1. Confirmatio eſt unctio chriſmatis, ſub præſcripta forma verborum, in fronte baptizati, ab Epiſcopo, qua is ex Chriſti inſtitutione, gratiæ augmentum & robur accipit.

Reſp. 2. Materia eius remota eſſentialis, eſt chriſma, confectum ex balſamo & oleo olivarum, benedictum ab Epiſcopo. Ita commun. Doct. Vnde reſolves.

1 Non ſufficit ſolum balſamum, ut voluit Canus: nec ſolum oleum, ut voluerunt Caiet. Sot. Nau.

2 Etiam benedictio Epiſcopalis eſt de eſſentia, ut habet communis contra Caiet. ideoque nulla delegatione, ſive Epiſcopi, ſive

Papæ,

Papæ, ſimplex Sacerdos poteſt conficere chriſma. Con. *d. 72. art 3. du. 3.*

3 Perinde eſt ad ſubſtantiam Sacramenti, ſive chriſma ſit novum, ſive vetus: licet graviter peccet qui utitur alio, quam novo, id eſt, illo anno conſecrato. In quem finem, quotannis in die Cœnæ conſecratur, veteri combuſto.

Reſp. 3. Materia proxima eſt unctio in fronte, per manum Epiſcopi, unde etiam hoc Sacramentum, manus impoſitio dicitur a S Luc. Act 8.) in formam Crucis facta. Quæ omnia ſunt de neceſſitate Sacramenti, ut habet communis. Unde reſolves.

1 Etſi ex neceſſitate præcepti, unctio fieri debeat pollice manus dexteræ; valida tamen eſſet, ſi fieret digito etiam ſiniſtræ manus: quia fieret per impoſitionem manus Epiſcopalis. Ita Præp. & alii, contra Suar. Peccabit tamen Epiſcopus graviter contra univerſalis Eccleſiæ morem. v. Laym. *hic c. 2.* & Eſcob. *t. 7.* E. 3. ubi docet, probabile eſſe, non peccare mortaliter.

2 Probabile eſt, requiri ad valorem Sacramenti, ut unctio fiat ab Epiſcopo immediatè: nullo inſtrumento mediante. Ita Fill. & Laym. contra quoſdam: quia debet fieri per impoſitionem manus. Eſcob. *t. 7.* E 3.

Reſp. 4. Forma vera & neceſſaria in Eccleſia Latina eſt; Signo (ut habet Trid) vel Conſigno, (ut habet S. Tho.) te ſigno Crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis, in nomine Patris, &c. In qua utrum de eſſentia ſit, ut utraque actio, ſignandi, & ungendi expreſsè ſignificatur, diſputant Scholaſtici Laym. & Fill. *t. 3. d 10.* Con. *l. c* art. 4. Dian. R. 27.

DVBIVM II.

Quis ſit Miniſter, & quod ſubjectum?

Reſp 1. Miniſter ordinarius validæ Confirmationis, eſt ſolus & omnis Epiſcopus, etiam excommunicatus, vel hæreticus: ex commiſſione autem vel delegatione Pontificis, etiam ſimplex Sacerdos. Eſt communis v. Fern Lay *l 5 t 3. c. 6.* Bon. *d 3. p 2.* Vnde reſolves.

1 Etſi Epiſcopus graviter peccet, ſi vel in aliena Diœceſi, vel ſibi non ſubditos confirmet, ſine proprii Epiſcopi conſenſu ſaltem tacito, propter defectum juriſdictionis; valida tamen eſt confirmatio, quia iſta non requiritur neceſſitate Sacramenti, ſed præcepti tantũ.

2 Excuſatur à peccato Epiſcopus, ſi ex alia diœceſi accurrentes confirmet; quia præſumitur tacitus conſenſus alterius Epiſcopi, cui id gratum eſſe cenſetur: præſertim ſi conſuetudine ita receptum ſit, vel à proprio ægrè confirmari poſſint. Ita contra Bon. 3 *de ſacr.* docent

cent

tent Tan. *in 3.p.d 4.q.4.dub.3.* Sà V. *Confirmatio*, & alii.

3 Peccat graviter Epiſcopus, ſi longo tempore non confirmet; quia ſubditos ingenti bono privat.

Reſp. 1. Validè confirmantur omnes, & ſoli baptizati nondum confirmati. Ratio eſt, tum ex illo Act. 2. *Replevit totam domum*, tum ex uſu & traditione Eccleſiæ, tum quia omnes indigent eius effectu & ſunt capaces. Licitè verò confirmantur iiſdem, qui validè, dummodo conſtet non ponere obicem, ſive Sacramento, ſive eius effectui. Ratio patet ex dictis. Vnde reſolves.

1 Etiam infantes, & rationis impotes, validè hoc Sacramentum ſuſcipiunt.

2 Etſi quod infantes, conſultius ſit, differre uſque ad rationis uſum, tum ob irreverentiam Sacramenti, tum ob periculum iterationis, tum ob Eccleſiæ uſum; nihilominus ob rationabilem cauſam, etiam ante iis licitè datur, v. gr. ſi timeatur diuturna abſentia Epiſcopi, vel hic ad iſta loca raro veniat: item ſi infans ſit in periculo mortis, (in quo quidam dicunt debere dari) denique ſi ſit filius Principis. Lay. *hic t.3.c.6.* Fill *t.1.t 3.c.2.*

3 Etiam perpetuò amentes (præſertim ſi aliquando uſum rationis habuerint) licitè confirmantur, etſi per accidens nunquam ſine ſpiritualiter pugnaturi. Ita Suar. Fill. Laym. *l.c.* Con. *q.72.a.8.n.83.*

DUBIUM III.

Quæ Confirmationis neceſſitas, & cæremonia.

Reſp. Nec eſt neceſſaria ad ſalutem, neceſſitate medii, neque per ſe præcepti. Eſt communis S. Th. & aliorum contra Scot & Sylu Ratio eſt, tum quia Eccleſia non urget eius ſuſceptionem ullis pœnis: tum quia nec ex Scriptura, nec traditione, neque ſine aut inſtitutione Sacramenti, tale præceptum colligitur. Et Canones, qui in contrarium afferuntur, ſatis explicantur de neceſſitate ad melius eſſe.

Dixi, *per ſe*, quia per accidens aliquando poteſt eſſe neceſſaria ad ſalutem, ex præcepto charitatis ſui, vel proximi, vel alio, v. gr. ad cavendum ſcandalum, vel ratione conſcientiæ, qua quis valdè metuit, ne in tormentis deficiat ſine hoc Sacramento. Unde reſolves.

1 Negligere hoc Sacramentum, ſecluſo ſcandalo, & contemptu non eſt mortale Suar Laym *l 5.t.3.c.5.* Bonac. *d.1.q.1.p* 2. ubi ex aliis multis docent, nullum eſſe præceptum illud ſuſcipiendi.

2 Etſi omiſſio ex contemptu, v. gratia. ſi quis id nihil faciat, aut puerile, aut vile habeat, ſit mortalis: talis tamen non cenſetur eſſe,

ſe, cum quis eius oblatam occaſionem; quam poſtea non facilè habiturus eſt, negligit. Ita comm. contra Syl. V. *Confir.* & Tol. *l.2 c 4.*

3. Præceptum quod habetur in Trident. *ſeſſ. 23 c. 4. de reform.* non ligat omnes, cum ſit hypotheticum; ſed tantùm ordinandos vel initian dos prima tonſura, Cujus omiſſionem non eſſe mortalem contra Tan. docent Henriq. Valent. Suar. *d. 38. p. 1.* & Nau. *c. 22.* qui addit, ne quidem Epiſcopum peccare mortaliter, ordinando non confirmatum, aut ſi ipſe non confirmatus ordinet. v. Reg. *l. 28. c. 2.*

Reſp. 2. Circa cæremonias Confirmationis, ſcienda ſunt ſequentia, 1, Etſi ſervandi ſint ritus in Pontificali præſcripti, peccetque graviter Epiſcopus ſi confirmet ſine pluviali, mitra, vel pedo; uti, & ſi ordines ſacros conferat cum ſolis indumentis Miſſæ. Dian. *p. 7 t. 10.* R. 31 non tamen ſemper erit mortalis alicujus omiſſio, v. gr. alapæ, aut cerei. Poteſt autem conferri loco quovis decenti, etiam extra Eccleſiam; & à prandio non jejunis omni anni tempore. 2. Sub gravi culpa, ut docent Navarr. *c. 22.* ex communi requiritur Patrinus; iſque unus tantum, (licet Tol. duos admittat) qui ſi confirmatus non ſit, peccat graviter, ſecundùm communem (Eſcob. tamen ex Con. docet, non eſſe mortale) quod probabile eſſe docet Quintan. *t. 2. ſ. 7.* imò nullum, ſi fiat in neceſſitate, & non contrahit cognationem, ut docent Sanc. Suar. contra Sylu. Sà, & alios. Debetque eſſe diverſus à Patrino Baptiſmi, ſaltem extra neceſſitatem, licet, cum Bon. & Hurt. id neget Quintan. *t. 2. ſ. 7.* & 14. & ſecus facientem non peccare mortaliter, dicat Dian. *p. 3. t. 4.* R. 21. & non Monachus, niſi factus Epiſcopus. Admitti tamen, & illos, & moniales poſſe ſine culpa, docet idem Quintan. *l. c. ſ.* 18. niſi in eorum Religione ſit prohibitum. Eo autem nomine non excludi Mendicantes notat Con. & alii quinque cum Diana *p. 9. t. 6.* R. 32. Nec refert ſecluſa conſuetudine, num vir ſit aut fœmina. Neque etiam contrahit obligationem inſtruendi confirmatum; ſed tantùm cognationem ſpiritualem cum eo, & eius parentibus; dummodo tamen eum tangat. 3. Frons confirmati obliganda eſt faſcia linea, cruce notata, geſtanda uno, tribus vel ſeptem diebus, pro conſuetudine; illota interim fronte: poteſt etiam, ſi ratio ſubſit, ſtatim auferri, & frons ablui, ipſa autem comburi, vel honeſtè aſſervari debet, nec ad profanos uſus adhiberi, propter contactuum chriſmatis: neque ſolvens illam contrahit cognationem. v Præp. *in 3. p. q. 2. a.* 12. 4. Parochus teneri in librum referre nomina confirmatorum, & patrinorum ſuæ Parochiæ, (eamque curam ad Epiſcopos etiam pertinere) tum propter ſciendam cognationem ſpiri-

ſpiritualem, tum propter ordines ſuſcipiendos, docet Quint. t. 2 ſ. 11. ex Barb. &c. ac deniq; licere mutare nomen in Confirmatione ſtẽ.

TRACTATUS III.

De Euchariſtia.

CAPUT I.

De Eſſentia Euchariſtiæ.

DUBIUM I.

Quid ſit Euchariſtia?

RESP. Eſt Sacramentum corporis, & ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus panis, & vini, ad ſpiritualem animæ refectionem divinitus inſtitutum. Ita communiter Scolaſt. Vnde reſolves ſequentia.

1 Tam ſpecies conſecratæ quam corpus, & ſanguis Chriſti, intrinſecè, & eſſentialiter conſtituunt hoc Sacramentum, adeoque falſum eſt, quod docuit Vvaldenſis, Corpus, & Sanguinem Chriſti, eſſe totum Sacramentum. Ratio eſt, tum quia Trid. docet, corpus, & ſanguinem contineri hoc Sacramento, tum quia quatenus continetur, non eſt ſenſibile. Item falſum eſt, quod docent Marſilius, & Sotus, ſolas ſpecies conſtituere hoc Sacramentum, tum quia Euchariſtia eſt cibus cœleſtis: tum quia adorari debet latria, ut docet Trid.

2 Uſus, ſive ſumptio Euchariſtiæ, non eſt propriè ipſum Sacramentum, neque aliud Sacramentum ab eo diſtinctum: ut vult Gabriel, nec pars illius, ſive eſſentialis, ſive integralis, ut Aureolus; ſed tantum applicatio, ſive conditio, ut Sacramentum operetur.

3 Etſi quælibet ſpecies, imò quævis pars ſpeciei, ſit integrum, & eſſentialiter perfectum ſacramentum; adeoque ſacramentum Euchariſtiæ, ſub ſpeciebus panis, & vini, phyſicè, & materialiter ſpecie differat; moraliter tamen, & in ratione Sacramenti eſt unum ſpecie infima ſacramentum; tum quia eſt unum ſignum rei ſacræ, tum quia ordinatur ad unum ſpecie infima finem, vide S. Tho. q. 73. a. 2.

4 Etſi phyſicè loquendo, tot ſint numero ſacramenta quot numero ſpecies, vel etiam partes ſpecierum: moraliter tamen unum numero Sacramentum eſt, quod per modum unius proponitur, & ſumitur: quia id ad unum finem, ſcilicet unam refectionem ſpiritualem refertur.

5 Hoſtiæ

5 Hoſtiæ in diverſis altaribus, rectè concipiuntur ut diſtincta Sacramenta; contra verò, ſi Sacerdos unam hoſtiam in plures partes dividat, vel plures hoſtias ſimul ſumat (eadem eſt ratio plurium ſpecierum diverſæ rationis) non ideo dicitur accepiſſe plura numero Sacramenta.

DVBIVM II.

Quæ materia Eucharistiæ.

Nota, ſicut in aliis Sacramentis eſt duplex materia proxima, & remota: ita etiam hic, ſed ordine inverſo, nam in aliis, materia remota eſt res permanens proxima verò eius uſus, qui tranſit; hic verò, remota tranſit, & proxima manet, ſcilicet ſpecies panis, & vini. Quæritur ergo tantum de remota, ita ſcilicet, quæ facta conſecratione tranſit in corpus, & ſanguinem Chriſti.

Reſp. Materia Euchariſtiæ eſt tantum panis, & vinum. Eſt de fide, & probatur ex inſtitutione Chriſti. *Matth. 26. & Luc. 22.* Et quidem utraque materia, panis, & vinum eſt ita neceſſaria ad hoc Sacramentum conficiendum, ut per ſe nunquam licitè poſſit una conſecrari abſque alia. quod patet tum ex facto Chriſti 22. Lucæ, tum ex Trid. *ſ. 22.* Vnde reſolves.

1 Conſecratio utriuſque ſpeciei, eſt juris divini: quia ratio ſacrificii, ſine quo non fit, exigit utramque.

2 Non licet alteram tantum ſpeciem conſecrare, in neceſſitate etiam gravi, v. g. ut moribundo detur Viaticum. Suarez, & communiter.

3 Nec Pontifex in eo poteſt diſpenſare ullo caſu. Ita com. Suar. *3. p. d. 55. ſ. 4. &c.* contra quoſdam.

Dixi 1. *Per ſe*; quia per accidens, & præter intentionem, aliquando unam poſſe ſolam conſecrari abſque peccato, docet Tan. *d. 5. q. 2. d. 5. n. 27.* dicitque eſſe communem, v. g. in his caſibus.

1. Si quis aquam, vel alium liquorem pro uno conſecraſſet, neque defectum intelligeret, niſi diu poſt; aut poſtquam advertiſſet neque poſſet haberi aliud vinum; vel quamvis haberet, non poſſet tamen illo uti, ſine gravi ſcandalo, vel vitæ periculo. 2. Si poſt conſecratam hoſtiam, ſubitum mortis periculum ab hoſtibus, vel incendium immineat, ſecluſo tamen ſcandalo, & contemptu fidei. Reg. *l. 29. c. 4.* 3. Si Sacerdos hoſtia conſecrata moriatur vel animo deficiens, loquelam perdat, vel in amentiam incidat, nec ſit alius, qui poſſit ſacrificium perficere. Suar. Vaſq. &c. Si autem alius ſupplere, & Sacerdos infirmus communionem ſuſcipere poteſt, debet hoſtia dividi, eique pars dari Tamb. *de exp. ſacrif. l. 2. c. 8.*

Dixi 2. *Licitè*; quia validè alterutram tantum conſecrari, eſt certum, ut patet tum ex facto Chriſti, qui panem ante conſecravit; tum ex praxi Eccleſiæ, quæ corpus ante ſanguinem proponit adorandum.

DUBIUM III.

Qualis debeat eſſe panis in materia Euchariſtiæ.

Reſp. 1. Solus panis triticeus, in conviviis communiter uſitatus, qualis moralis hominum judicio tantum cenſetur ille, qui ex farina triticea, & aqua naturali mixtus, & igne toſtus, ſive aſſus, atque in ſua ſpecie incorruptus eſt; quia hic ſolus ſimpliciter dicitur panis, alius verò nonniſi cum addito, v.g. hordeaceus. Unde reſolves.

1 Falſum eſt, quod docuit Caiet. Euchariſtiam poſſe conſecrari ex quovis pane, cujuſvis ſpeciei, dummodo ſit aptus ad veſcendum.

2 Non eſt apta materia ad validam conſecrationem: 1. Panis ex oriza, avena, millio, piſis, fabis, amygdalis, aliiſque leguminibus, & arborum fructibus vel etiam ex hordeo confectus: quia hæc omnia, communi uſu, & opinione, cenſentur ſpecie diſtingui à tritico, Lay. Bon. C. de Lugo *d.4 ſ.1.* 2 Maſſa triticea cruda, vel non cocta per modum panis, ſed frixa, vel elixa, ut ſunt placenta, libum; ſive differant ſpecie ſive non. 3. Panis ſubactus aquis artificialibus, vel oleo, butyro, lacte, vel ovis ſaccharo, aliove liquore, qui aqua naturali non ſit mixtus, quia non eſt panis uſualis. Ita Laym *l.5.t.4 c.9.* Cajet. tamen, & quidam recentiores, contrarium docent: quare eſt ſaltem materia dubia. Idque confirmat Miſſale. Rom. *tit. de defect.* & C. de Lugo *d.4. ſ.1. nu 4.* Unde qui hoſtias emunt, certi ſint, quod aqua naturali, & non roſacea, confectæ ſint. 4. Similiter hoſtiæ rubræ, quibus ſigillantur literæ, non ſunt materia valida, vel nimium dubia; quia per admiſtionem cinnabaris notabiliter alterantur C. de Lugo, *d.4.ſ.1.* quòd Ant. Perez apud Dian. *p.7. t.12.* R... limitat, ſi multum cinnabaris ſit mixtum, ſi autem ſit valdè parũ cenſet probabile, quod ſit materia valida, illicita tamen. 5. Panis ſubſtantialiter corruptus. 6. Panis ſubactus aqua marina. Fag apud Diá. *p 9 c.9. R. 58* ubi ipſe contrarium docet, eò quòd illa ſit naturalis aqua.

3 Panis ex farre, ſive ſpelta, item ex ſiligine, eſt materia dubia; quia alii dicunt, ſolis accidentibus, propter loci ſterilitatem: alii ſpecie diſtingui à tritico, ideoque non licet ſaltem uti pro Sacramento, quia hoc exponeretur periculo, v. Aut. cit.

4 Valida, ſed illicita eſt materia, 1 ſi aliquot grana, vel guttæ alterius ſpeciei, cum tritico, & aqua miſceantur, ita ut triticum tamen, & aqua plurimum prædominetur, quia ſi major pars non ſit triticum, & aqua, non erit materia valida, de quo monendi ſunt

illi,

illi qui hoſtias coquunt. Bon. *d.4. q 2. p.1. n.5.* Laym. *c. 2. 2.* Panis mucidus, qui ad corruptionem diſponitur.

5 Perindè eſt ad valorem Sacramenti ſive panis ſit azymus, ſive fermentatus, ut deſinivit Trid. quia uterque eſt uſualis, & propriè dictus panis. Interim in ſuis Eccleſiis Latini in azymo, & Græci in fermentato conficere tenentur, ſub præcepto gravi, & culpa mortali, à qua non excuſat neceſſitas, v.g. dandi viaticum. v. Bon. *d.4 q.2 p* 1. Fill. *t.4 c.3.q.8.* C. de Lugo *l.c.*

Reſp.2. Ex præcepto Eccleſiæ, panis conſecrandus debet eſſe figura orbiculari, (in Eccleſia Latina) & integra. Dixi Latina, quia Græci quadratam adhibent, & in particulis triangularem, ut habet Arcudius. Licere etiam in hoſtia minore (qualis datur Laicis, quando alia haberi non poteſt, & ſcandalum abeſt) celebrare privatim, imò ſi cauſa urgeat, etiam publicè die feſto, docet March. in candel. *t.4. c.5. q 3.* Dian. *p.5. t.13. R.80. & p.6. t.7. R.17.* & Tamb. *exped. ſacrif. l 2. c.8.* & Averſ. *q.11. ſ.12.* eò quòd nullum ſit præceptum neque conſtet de conſuetudine obligante ſub præcepto; quo caſu elevare adorandam majorem ab alio præconſecratam, licère vult idem Tamb. *l.c.* contra March. & Dian. *ll.cc.* Non licet autem parvam ſumere, & majorem relinquere (v.g. ad exponendam in hierotheca) niſi ipſe eadem Miſſa etiam iſtam conſecravit, quia debet communicare de ſuo ſacrificio. Tamb. *l c.* Quare malè facit Parochus, qui renovaturus Euchariſtiam, hoſtiam ab alio conſecratam ipſe ſumit, & à ſe conſecratam reponit in ſacrario, vel hierotheca. Tamb. *9. l.c.* C de Lugo *d.19. ſ.4.*

DUBIUM IV.

Quale vinum ſit materia Euchariſtiæ.

Reſp. 1. Solum vinum vitis, ut docet fides, & definitum eſt in Florentino. Unde reſolves.

1 Non eſt materia apta ad validam conſecrationem: 1. Sicera, & quicunque liquor ex moris, malogranatis, &c. ſive dicatur vinum, ſive non. 2. Agreſta, ſive omphacium; id eſt; ſuccus ex uvis immaturis expreſſus: quia non eſt vinum, ſed in via ad vinum: cujus naturam nondum induit, habetque ſe, ſicut maſſa cruda reſpectu panis. Laym. *l.4. c.5. n.1. & 6.* ſuccum tamen ex uvis paſſis expreſſum conſecrabilem eſſe putat Franc. Amicus apud Dian. *p. 7 c.12 R.8.* eò quòd verum ſit vinum. 3. Acetum, quia eſt vinum ſubſtantialiter corruptum. *Ibid.* Quod ſi poſt ſumptionem, (imò etiam ante eam, poſt conſecrationem calicis) dubium incidat fuerit ne acetum an vinum, eſſe præſumendum, quod fuerit vinum do-

cet

cet Tamb. *l.2.exped.ſacrif. c.8* 4. Vuæ ſeu vinum intra vuas contentum vel imbibitum in offa panis: tum quia non tam eſt potus, quam cibus; tum quia ſuccus ille non dicitur propriè vinum, donec ſit expreſſus, tum quia in eo ſtatu non ſatis ad ſenſum demonſtratur per formam. C. de Lugo *d.4. n.11. & 12.* Lay. *&c. 5.* Sapa, ſeu defurtum, id eſt, muſtum ad dimidiam, ſeu tertiam partem decoctum, quia non eſt amplius vinum, nec potus, ſed cibus Bon. *l.c.* Lora, id eſt, aqua expreſſus acinis ſuperfuſa, Fil. *t.4 c.3.* C. de Lugo *d.4. ſ.1. n.9.*

2 Valida quidem conſecratio, ſed illicita eſt. 1 In muſto, quia non eſt vinum ſimpliciter, ſed impurum, habens admixtas feces; non conſecrabiles, ideoque obſtat præceptum Eccleſiæ, obligans ſecundum Suar. ſub mortali, ſaltem extra neceſſitatem; qualis eſſet defectus vini veteris; & ſecundùm quoſdam etiam devotio populi quo modo multi excuſant contra Suar. quod id quibuſdam locis, primitiæ vuarum in calice exprimantur, vid. Bona. *l. c. 2.* In vino liquoribus aliis, vel aromatibus ita modicè permixto, ut naturam vini retineat. Si verò permixtio ſit immodica, erit materia dubia. 3. In vino aceſcente, quia adhuc eſt vinum, ſicut panis mucidus eſt panis. 4. Probabilius etiam in vino congelato, (etſi à quibuſdam propter negantium authoritatem, dicatur eſſe materia dubia) tum quia adhuc retinet ſubſtantiam, & denominationem vini, eſtque natura ſua potabile; tum quia Chriſtus ſub eo ante conſecrato manet. C. de Lug. *l.c.* Nec refert. 1. quod aqua congelata non ſit materia Baptiſmi: quia hic eſſentialiter conſiſtit in ablutione, Euchariſtia verò non in ſumptione. Nec refert quod non ſit proximè potabile, quia eſt per accidens, & facilè tolli poteſt, eſtque par ratio in pane indurato. Non eſt autem in liquore nondum ex vuis expreſſo, quia cùm non ſit vinum ſimpliciter, & per ſe, ac natura ſua non ſit potabilis, ſed comeſtibilis, quod vino congelato non convenit, alioqui enim ieiunium frangeret. Bon *l.c. p.2 n.10.*

Peccat tamen, qui in congelato conſecrat, ideoque ſi hyeme congelavit calix calore manuum, aut halitus, aliove modo ſolvendus eſt. Fil. *t.4 c.3. l.5. t.4. c 2.*

3 Valida & licita eſt conſecratio in vino, ſive albo, ſive rubro; etſi etiam ſpecie phyſica differant, cùm utrumque habeatur, & ſit ſimpliciter vinum de vite. Bon. *p 2, n.2.* C. de Lugo *l. 4.*

Reſp. 2. Vino conſecrando debet, non ex neceſſitate Sacramenti, ſed gravis præcepti, ſub mortali obligantis; ſecundum C. de Lugo *de Euch. d 15 ſ.2. n.22.* miſceri aqua. Idque cæremonialiter, & in ordine ad ſacrificium. Eſt certum, ut conſtat ex Trid. *ſ.22. c*

latentes, aut aliter tectæ, v g. ſub corporali vel mappa, vel etiam in Miſſali, ut ex Suar. Henriq. Con. docet Bon. contra Lay. *l.5. t.4 c.2.* (unde hoc poſtremum dubium videri poteſt , & ſaltem peccaret graviter, qui ſic tectas, aut latentes conſecraret.) Item validè conſecrantur hoſtiæ præſentes, à cæco, vel alio Sacerdote in tenebris Ratio horum omnium eſt, quia ad præſentiam & ſenſibilitatem nō requiritur, ut materia videatur, vel tangatur, vel feriatur ſono verborum, (unde communiter non probatur praxis eorum, qui os proximè admovent ; ut halitum in calicem & panem inſpirent) dummodò videri poſſit, ſive in ſe, ſive in alio, v. g. in ſito toto, vel continente, vel vaſe ad illam continendam deſtinato. v Bon. *d.4 q.2.p.5.*

2 Invalidè conſecratur . 1. materia poſt parietem , aut poſt tergū poſita, vel clauſa in tabernaculo, ut docet Fill. Bon. q.2, q 6. & alii. Ratio eſt quia moraliter cenſetur abeſſe , cùm non poſſit demonſtrari per *Tò hic* & *hoc*: neque paries habeat ſe ut continens, aut tegens. 2. Materia valdè procul v. gr. 100. paſſibus diſtans, etſi videri poſſit. Ratio eſt eadem Quanta autem propinquitas ſufficiat, dubiū eſt, & ex morali prudentum judicio pendet. Henr. *l.8. c.34.* docet, 20. aut 30. paſſuum, quod Bon. *l.c* & alii, putant non eſſe certum, v. Sch. 3. Materia tam modica , ut ſenſu percipi non poſſit, tum quia non poteſt demonſtrari; tum quia Sacramentum debet eſſe ſignum ſenſibile. Ita Suar. Vaſq & alii contra Sotum, Henr. Quod intellige, ſi non in toto, ſed extra illud, quia in toto etiam minimæ eius particulæ conſecrantur: ut conſtat ex Trid *ſ.23. c.3. & 4.* Bon. l.c,

Secunda conditio, ut materia ſit certa & à conſecrantis intentione, ut individuo determinata, eſt communis, apud Bon. & alios, tum quia hoc requirunt pronomina *Hoc* & *Hic* : tum quia actiones ſunt circa ſingularia quæ debent eſſe certa & determinata. v. Bon. *l.c. p.5.* Vnde reſolves.

1 Invalidè conſecraret, qui vellet tantum conſecrare tertiam, vel mediam hoſtiæ partem eam non determinando, vel ex multis , v.g. viginti præſentibus, tantum quatuor aut quinque, nullas deſignando; quia non eſt ratio, cur una magis , quàm altera conſecraretur . Item, qui ex multis hoſtiis intenderet illas conſecrare, vel illas partes hoſtiarum aut vini, quas Deus elegerit , aut Titius deſignarit , aut partes illas , quæ fractis ſpeciebus ſunt manſuræ in continuo , non quæ excident, quia non eſt materia definita. Bon. *l.c.p.5.*

5 Non conſecratur hoſtia , inſciò Sacerdote poſita , ſive in corporali (ſeiuncta tamen à cumulo) ſive infra illud. Con. *3.p.74 a.2. d 3.* & alii. Ratio eſt, quia non eſt determinata in mente Sacerdotis,

cujus voluntas non fertur in nicognitum. Similiter non conſecrantur guttæ, quæ exteriùs calici adhærent, quia non intenduntur. Imò ut probabiliùs docent Suar. Reg. *t.* 2. *l* 29. & *c.* 2. Laym. *l.* 5. *t.* 4. *c.* 2. Con. *q* 74. *a.* 2 *d* 3. contra Tan. & Bon. nec eæ guttæ, quæ interius adhærent: quia intentio Eccleſiæ eſſe videtur, ideoque & Sacerdotis eſſe debet, conſecrare, id, quod per modum unius continui eſt in calice. Unde ne opus ſit de detergendis guttis ſollicitum eſſe, benè faciet Sacerdos, ſi ſemel pro ſemper intendat eas non conſecrare: uti nec micas hoſtiæ adhærentes, v. Dian. *p* 2. *t.* 3. *m.* R. 16. & *p.* 3. *t.* 4 R. 31. Eſcob. *t* 7. E. 6. ubi docet, Sacerdotem vi particulæ *Hic*, tantum intendere id conſecrare, quod per modum unius continui potabilis, eſt in calice, ideoque guttulas illas non conſecrari. Quæ ſententia probabilis eſt, ex Reg Suar. & Laym. *t.* 5. *t* 4 *n.* 2. *c.* 15.

3 Valida eſt conſecratio. 1. Si Sacerdos intendat conſecrare ex pluribus hoſtiis præſentibus tantum quinque, eas determinando: vel omnes præter infimam & ſupremam cumuli; vel omnes pares, v. g. ſecundam, quartam, ſextam, ſi ſint ordine collocatæ, & determinetur, unde numerandi initium ſumendum ſit, quod tamen grave peccatum erit. Quod ſi autem hoc vel alio caſu, non conſecratæ miſceantur conſecratis, totus cumulus ad altare eſt deferendus, ut Sacerdos intendat conſecrare non conſecratas, vel potius totum cumulum conſecret ſub conditione, ſi non ſint conſecratæ, Card. de Lugo *d.* 4. *de Euch. n.* 36. Etſi putet unam vel duas, vel ſex hoſtias conſecrandas adeſſe, cum ſint plures, ſive à ſe, ſive ab alio poſitæ: quia error ſpeculativus & privatus non obſtat intentioni practicè, & abſolutæ conſecrandi omnes præſentes. Quàm tanquam Eccleſiæ conſuetudini conformem, quiſque cenſetur habere implicitè, ut docent Sylveſter, Henriq. & Suarez. Unde ſi Sacerdos advertat poſt conſecrationem, eſſe duas ſimul junctas, utramque ut conſecratam ſumet, ut habet Miſſale Si verò ante conſecrationem, poſtquam obtulit, advertat alteram ſeponet, & poſt Miſſam, vel alius ſumat tanquam panem benedictum. 3. Si quis plures hoſtias ad altare tulerit: aut rationabili modo adverterit, ab alio deferri à ſe cōſecrandas, vel ante ſacrificium monitus fuerit, de conſecrandis in altari jam poſitis Ratio, omnes enim conſecrantur, etſi dum conſecrat, earum non ita expreſsè meminerit, aut etiam ad oblationē non detegat, modo ſint præſentes in corporali, vel ſaltem in altari. Ita Regin. *l.* 27 *n* 19. Lay. *l* 5. *t.* 2 *c* 2 Bon. *t.* 1 *d.* 4. *q.* 2. *p.* 2. & alii abeo citati. Eſtque ſententia in praxi tuta. Quia intentio præcedens, reſpectu illarum virtualiter perſeverat. 4. Si parvæ hoſtiæ pro communi-

Digitized by Google

municando populo afferantur Sacerdoti paulo poſt factam oblationem, (addit Averſa q. 11. ſ. 12. ante cœptam præfationem) licitè eas conſecrari ſuppleta oblatione mentaliter, ex Gau. & Poſſeu. docent Dia. p. 2. t. 14. R. 71. & Tamb. *de exped. ſacrif. l. 2. c. 5.*

Reſp. 1. Ad licitam materiæ conſecrationem requiritur, 1. ut non ſit major quantitas, quàm tempore opportuno poſſit abſumi, quia periculum eſſet, nec ſpecies computreſcerent. Bon. *l. c.* 2. Vt ab uſu Eccleſiæ, præſertim in Miſſali præſcripto, non recedat. Ex dictis reſolves.

Peccat 1. Qui vas, in quo hoſtiæ conſecrandæ ſunt, non aperit. 2. Qui conſecrat materiam poſitam extra corporale. 3. Qui intendit conſecrare guttas, calici adhærentes exteriùs, quòd eſſet grave: de interiùs adhærentibus eſt dubium (quia non conſtat ſatis de mente Eccleſiæ) ad quod evitandum, Gavant. p. 2. t. 7. jubet eas abſtergi, quod conſuetudo probat. Qui tamen id omittit, eum non peccare docet Tamb. *l. 2. c. 1. §. 3.* imò nec expedire, ſi eas advertas, quãdo diſcooperto calice, jam es conſecraturus, & elevationem populus expectat. Poſt conſecrationem autem nullo modo ſunt abſtergendæ. 4. Qui ante conſecrationem ita ſtatueret, nolo conſecrare hoſtias appoſitas, niſi tempore conſecrationis, vel ſaltem oblationis fuero memor. Ita Præp. *hic a. 2. d. 2.* Laym. *l. c.* etſi Tamb. *de exped. ſacrif. c. 1. §. 3.* eo caſu nullum peccatum agnoſcat.

DUBIUM VI.

Quæ ſit forma conſecrationis Eucharistiæ.

Reſp. Eſt duplex, una panis, & eſt hæc; *Hoc eſt enim corpus meum.* Ubi omnia ſunt de eſſentia, præter *To enim*, cujus omiſſio eſſet veniale. Altera vini, & eſt hæc; *Hic eſt enim calix ſanguinis mei novi & æterni teſtamenti, myſteriũ fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Ubi etſi verior & communior ſit ſententia S. Bonau. Suar. Bellarm. & aliorum, contra S. Tho. & Thomiſt. quòd eſſentialia ſint tantùm hæc, *Hic eſt calix ſanguinis mei* (vel *Hic eſt ſanguis meus*, aut eis æquivalentia) graviter tamen peccaret, qui aliqua ex reliquis omitteret vel mutaret. Debent autem formæ proferri in perſona Chriſti formaliter & ſignificativè, ſive aſſertivè, & non tantùm recitativè, ſive hiſtoricè, licèt ea, quæ in Canone præcedunt, dicantur tantùm recitativè, ſeu hiſtoricè, vide Laym *c. 3.* Bon. *q. 3. p. 2.* C. de Lugo *d. 11 ſ. 5.* Vnde reſolves.

1. Valida, ſed illicita eſt conſecratio. 1. Si conſecrans dicat: Hic cibus, hic potus, hic calix, vel hæc res, vel contentum ſub

his ſpeciebus, eſt corpus meum, vel ſanguis meus. Bon. *l c.p* 1.2. Si dicat; Hic calix eſt novum teſtamentum in ſanguine meo, ut habet S. Lucas *c.* 22. 3. Hoc eſt corpus meum, quod de Virgine ſumpſi: hic eſt ſanguis meus infiniti valoris. 4. Hoc eſt meum corpus, hic meus eſt ſanguis, vel hoc eſt ſanguis meus. Ratio horum eſt, quia manet idem ſenſus, nec fit mutatio ſubſtantialis. Bon. *l.c.*

2. Invalida erit conſecratio, ſi dicas. Hic (adverbialiter) eſt corpus meum. Si autem *Tò Hic* ponatur maſculinè, pro neutro, valet, etſi non ſecundum Grammaticam. Eſcob. Granad. 2. Hoc corpus eſt meum: hic ſanguis eſt meus Fag. *p.* 3. *q.* 78. *a* 2 3. Ecce corpus meum: Ecce ſanguis meus. 4 Hoc ſit, vel hoc ſit Corpus meum; vel hic panis convertitur in Corpus meum: vel hic ponitur Corpus meum 5. Illud eſt Corpus meum; ille eſt Sanguis meus. 6. Hoc eſt ſubſtantia mea: vel hoc Corpus Chriſti. Bon. *l.c.p.* 3.

3 Dubia erit conſecratio. 1. Illud eſt Corpus meum: iſte eſt Sanguis meus. 2. Hæc eſt caro mea, quam tamen Lay. contra Con. putant valere. 3. Secundum quoſdam forma ex S. Luca primo caſu allata. v. Bon. *q.* 3. *p.* 1. & 2. Reg. *l.* 29 *n.* 33.

DUBIUM VII.

Quamdiu Chriſtus maneat in Euchariſtia?

Reſp. Manet ſub ſpeciebus etiam diviſis, & ſub quavis earum minima parte, donec tanta eorum fiat mutatio, ut conſueta ſubſtantia panis & vini corrumperetur. Ita comm. cum S. Th. Et eſt certum. Vnde reſolves.

1 Gratia datur in prima manducatione etiam primæ partis; cùm ſit totum Sacramentum, manducatio autem dicitur traiectio ex ore verſus ſtomachum, etſi alii dicant gratiam tum primùm dari, cùm pars aliqua eſt in ſtomachum recepta. Dia. *p* 3 *t* 6. *m. R.* 96. ex Henr. Sylu. & Fagund. Item C de Lugo *d.* 12 *ſ* 2

2 Species non ſunt retinendæ in ore tandiu, donec penitus pereant; quia tunc non manducaretur Chriſtus, nec gratia Sacramenti conferretur. Vti neque, ſi moriaris, dum hoſtia adhuc eſt in ore. Dia. *l.c.* contra Bec. *c.* 22. v Bon. *d* 4 *q.* 5. *p* 2 *n* 2.

3 Si quis partem vini, vel hoſtiæ ſumpſiſſet indiſpoſitus, & deinde ſe diſponeret, acciperet adhuc gratiam in ſumptione alterius partis. Quod etiam aliqui ut Gab. Caiet. & alii, probabiliter dicunt futurum, ſi ſe diſponat antè, quàm ſpecies conſumantur in ſtomacho. Dia *l.c. R.* 96. ex Nugno. v. C. de Lugo *d.* 12 *ſ* 2. *n* 46. & 53 & 64. ubi illud poſterius negat. v. Bon. *l.c.*

4 Non

4 Non videtur reprehendendus laicus qui deſiderat eſſe Sacerdos, ut poſſit communicare ſub utraque ſpecie, quòd putet plus gratiæ dari ſub utràque, quàm una: quia id fieri, non eſt improbabile, ut docent Vaſq. Mær C. de Lugo d. 12. ſ. 3. & alii. Vti nec carpenda devotio illius; qui multum materiæ ſumit ad conſecrationem, ea mente, ne tam citò in ſtomacho ſpecies conſumantur, & ſic diutius ſecum Chriſtus maneat, & ſæpius gratiam augeat: quod fieri non eſt improbabile, ſi diſpoſitio ſubjecti fiat melior, ut docent Suar. Con. item Lag. & Bec apud Dian. p. 3. d. 6. m. R. 97.

5 Species per vomitum reiectæ, ſi tales ſint, ut ſub illis panis, vel vinum poſſet exiſtere verè ſunt adorandæ, & ſi iterum ſumantur, iterum conferre gratiam, docet C. de Lugo l. c. n. 53.

6 Etſi, modicum vini conſecrati miſceatur perfectè cum alio liquore, ita ut non maneret ſubſtantia vini, deſinat ibi eſſe Chriſtus, non tamen deſinit, ſi miſceatur cum vino alio, ſaltem eiuſdem ſpeciei, C. de Lug. d. 10 ſ. 3 Vnde ſi gutta conſecrata lapſa ſit in dolium vini eiuſdem ſpeciei; totum illud vinum adhibendum tandem eſt pro ſacrificio; licet quidam dicant bibi poſſe à laicis.

7 Si ſpecies conſecratæ liquorem ſpecie diverſum ſibi permixtum convertant in vinum, ſimilis ſubſtantiæ ei, in quo facta eſt conſecratio, ſpecies priores manent conſecratæ, non item poſteriores, adiunctæ.

CAPUT II.

De Cauſis, & ſubjecto Euchariſtiæ.

DUBIUM III.

De Cauſis.

AGo hîc tantùm de efficiente, id eſt, Miniſtro; in quo quid requiratur ad confectionem validam, conſtat, tum ex dictis de Sacramentis in genere, tum ex ſuperioris capitis d. 5. Quid ad licitam requiratur, patebit ex ſequenti dubio, De ſubjecto ſuſcipiente Euchariſtiam: quia omnes diſpoſitiones, quę ad dignè ſuſcipiendam ſunt neceſſariæ, requiruntur etiam ad licitam confectionem, cum conficiens neceſſariò ſuſcipere debeat. Hîc ergo tantum quæritur 1. Cujus ſit diſpenſare Euchariſtiam. 2. Quid ex parte Miniſtri requiratur ad licitam diſpenſationem.

ARTICULUS I.

Ad quem ſpectet diſpenſatio Euchariſtiæ.

Reſp. Euchariſtiam diſpenſare, ex officio, poteſt ſolus Sacerdos habens jurisdictionem ordinariam, delegatã, aut ſaltem rationabiliter præſumptam, vel privilegium. Ratio eſt, quia Paſtorum proprium, eſt paſcere, quod præcipuè fit per ſacramenta. v. Bon. *d.4. q.5.p.1.* C. de Lugo *q.18. ſ.2.* Unde reſolves.

1 Peccat mortaliter, qui ſine omni juriſdictione Euchariſtiam diſpenſat. Bon. *l.c.p.2.* quia violat alterius juriſdictionem, in re gravi. Inferior autem Sacerdote incurret inſuper irregularitatem, ut docet Con. hic Religioſi etiam ipſo facto incurrunt excommunicationem Papæ reſervatam, ſi (ſcilicet ſine licentia Parochi, & quidem ſpeciali,) præſumant Clericis, aut laicis dare Extremam-Unctionem, vel Euchariſtiam, vel Matrimonia ſolemnizare, niſi habeant privilegium, vel Parochus abſit aut injuſtè nolit in articulo mortis. A dicta tamen excommunicatione excuſare ignorantiam, etiam craſſam, ex Præp. &c. notat Dian. *p.5. t.3. R.51.* idque propter verbum præſumant.

2 Licitè miniſtrat Euchariſtiam, qui præſumit rationabiliter Paſtorem factum ſuum approbaturum eſſe. Reg. *l.29.n.91.l.c.n.7.*

3 Si infirmus ſacro Viatico muniendus ſit, & proprius Paſtor abſit, vel præſens non poſſit deferre Euchariſtiam, quivis alius Sacerdos, vel regularis, vel ſæcularis, & hoc deficiente, etiam Diaconus, ei conferre poteſt, quia tunc præſumitur voluntas Epiſcopi, aut Papæ. Ita Laym. *l.5.t.4.c.7.* Bon. *l.c.n.10.* ex Suar.

Dixi in Reſponſione, ex officio: quia extraordinariè, in ſtatu neceſſitatis, id poteſt Diaconus ex commiſſione Parochi, (& ſecundùm Quint. ſi abſit, ſine ea) v.g. in magno feſto, quo Sacerdos confeſſionibus, concionibus, &c. eſt occupatus Dian. *p.9.t.6. R.39.* ex Præpoſ. In extrema verò neceſſitate v.gr. articulo mortis, ſi non eſſet alius, etiam Diacono, imò laico liceret (ſecluſo ſcandalo) & alios, & ſeipſum, communicare, probabile eſt, ut contra Henriq. Vaſquez, & Sà docent Suar. Conin. Laym. Præpoſ. *hic d.2 c.11.* confirmatque Dian. *p.8.t.1. R.47.* ex Averſa, & Franc. Lugo. Sed Amic. limitat ad caſum, quo moriturus peccati mortalis conſcius aliud Sacramentum ſuſcipere non poſſet, v. Dia. *p.9.t.6 R.39.* In praxi tamen id non facilè faciendum, ob contrariam conſuetudinem, C. de Lugo, *d.18 ſ.2.* Bon. *d.4 q.5.p.1.* Unde reſolves.

Probabile eſt, etiam extra mortis articulum, ex gravi cauſa, licere Sacerdoti, præciſo ſcandalo, ſacram hoſtiam ſumere ex ſacrario,

rio, vel à Diacono allatam, ſibi ipſi dare, v.g. ſi in longo morbo diu non communicaſſet, ut contra Suar. à Con. docent Fag. *p.3. l.3. c.2.* Prep. Eſcob. *t. 7. E.6. l.c.*

Dixi 2. *Vel privilegium,* quale habent religioſi Mendicantes & nominatim Soc. Jeſu, ex Pauli III. Bulla & aliorum, ut ſcilicet in ſuis templis, per ſe, vel per alios Sacerdotes, illic celebrantes, communicare poſſint quoſcunque Chriſti fideles, preterquam in mortis articulo, (in quo tamen, ſi urgeat neceſſitas; preſumitur ratihabitio Pape, etiam invito Parocho, ut habet Bon. hic) & feſto Paſchatis, v. Card. de Lugo *l.c. ſ 2. n.38. & 49.* Porrò per feſtum Paſchatis, Pontifices hic videntur intelligere, & prohibere communionem illam, qua ſatisfit præcepto annue communionis, ut docent Sà, Fill. & comm. Per mortis articulum, intelligitur tempus, quo vel mors proximè inſtat, & moraliter certa & inevitabilis eſt : vel quo eſt mortis periculum, id eſt, probabile dubium de vite conſervatione tali caſu, quo valdè frequenter mors ſolet accidere. Suar. *t.4. de rel l.2. c.3. & 3 p. d.26 ſ 5.* & alii.

Ex dictis reſolves, quòd regulares licitè dent Euchariſtiam in articulo mortis, uti & in Paſchate ſequentibus caſibus.

1 Si extrema ſit neceſſitas, ut ſi periclitetur de ſalute eterna.

2 Si ſit gravis neceſſitas, id eſt, probabile mortis periculum & Parochus nolit, vel non poſſit dare. C. de Lugo *d.18 ſ.2. n 63.*

3 Si à Pontifice, vel Epiſcopo, habent privilegium, quale hoc tempore habent Religioſi aliqui, quibuſdam locis ab Epiſcopis, dandi communionem Paſchalem.

4 Si qui in Paſchate non poſſit in ſua parochia communicare, nec petere veniam à parocho.

5 Si ratione communionis Paſchalis parochie ſue ante ſatisfecerint, aut poſtea ſatisfacturi putentur, quia tunc parochis nihil decedit, cùm ipſo die Paſche abſtinere à communione poſſint. Sic contra Henr. & Nau. docent Sà, Fil. & Laym. qui addit niſi conſtaret Parochum eſſe invitum, ac rationabiliter id prohibere, v. gratia quod aliàs rationem communicantium habere in ſua parochia non poſſit, tunc enim ad parochiam eſſe reiiciendos. C. de Lugo *d. 8. ſ.2. n.50.* Bon. *l.c.*

6 Si ægrotus necdum pervenerit ad eum ſtatum, ut ex precepto teneatur ad communionem, etſi tunc maneat obligatus ſuſcipere communionem ex manu parochi, in articulo mortis.

7 Si ægrotus ſatisfecerit precepto de viatico, cum intentione illud implendi, quia adminiſtratio Euchariſtie tantum eſt veti-

vetita regularibus, quando præceptum communionis obligat: Nunquam tamen, ſine licentia Epiſcopi, vel parochi, licet religioſis publicè Euchariſtiam deferre per plateas, cùm id iuri Parochorum conſuetudine obtento, deroget: proinde eo caſu in ægroti oratorio, aliove honeſto domus loco, de licentia Ordinarii privatim facto ſacro, Euchariſtia eſt danda. ita Suar. v. Dia. *t. 4 p. 5.* R. 14. & *p 9 t 9.* R. 63.

8 Quibuſdam, qui frequenter communicant apud religioſos, nec poſſunt adduci, ut communicent in Parochia; idque ex tacito & præſumpto conſenſu, quem Lay. *l. 5. t 4. c. 7. n* 4. putat facilius poſſe præſumi in militibus præſidiariis, item in aulicis, ſtudioſis, aliiſq; Academicis, &c. qui frequenter communicantes extra ſuſpicionem eſſe ſolent. v. Lay. *l. c.*

9 Si in Paſchate ſint vagi, peregrini & advenæ ſecundùm ſententiam probabilem multorum, ut Sanch *de mat. l. 3 d* 37. Fagund. *p* 1. *Eccl l c. c.* 8. C. de Lugo *l c.* Dia. *p* 2. *t* 2 R. 12

10 Si ſint famuli, vel domeſtici, vel familiares eorum, qui circa tales habent privilegium v. Compend. privil. Societatis, V. *familiaris*, & Dia. *p.* 2 *t* 1. de dubiis regularium, R 12.

ARTICVLVS II.

Quid requiratur in Miniſtro, ad licitam adminiſtrationem Euchariſtiæ?

Reſp. 1. Vt miniſter circa Euchariſtiæ diſtributionem non peccet præter gratiam, etiam reverentiam in eo, tum ratio, tum Canones requirunt, ita ut præſtet hoc Sacramentum omitti, (cum eius ſuſceptio ſæpè ſit neceſſaria ad ſalutem) quàm admitti poſitivam irreverentiam, unde reſolves.

1 Euchariſtia non eſt deferenda ad infirmum, niſi cum habitu decenti, id eſt, cum ſtola, & ſuperpelliceo, ac præcedente lumine (ſecùs eſt de Extrema Unctione, cuius materia cum non ſit Sacramentum, non requirit tantam venerationem) Putant tamen quidā ſi habitus haberi non poſſit, aut ſit tempeſtas, aut iter faciendum, non fore irreverentiam, ſi Sacerdos Euchariſtiam in pyxide, vel corporali involutam, in ſinu ſuo clam deferat. Quod certius videtur licere in locis hæreticis, vel etiam in neceſſitate, & clam, præciſo ſcandalo, poterit porrigere ſine ſtola, & ſuperpelliceo, etſi nullo modo celebrandum ſit ſine veſtibus ſacris ob viaticum dandum. Bon *d. 4 q. 5 p. 2.*

2 Præſtat ægrum incommunicatum mori, quàm Sacerdotem in habitu, cum Sacramento per publicum currere, (etſi feſtinare valde

debeat,

debeat, ut dicit Quint. *t*.4. *ſ*.8.) Secus eſt in Baptiſmo & Pœnitentia, ſi probabiliter timeretur, ne ægrotus decederet in mortali, tunc enim currendum eſſet, ut habet Bon. *l.c.* ex S. Tho. Poſſen. & alii.

3 Ad infirmum longè diſtantem licere Parocho Euchariſtiam deferre in equo manſueto, ità ut non ſit periculum lapſus, docet Quint. *t*.4. *ſ*.8. Sed negant Poſſen. & Barboſa, niſi loci conſuetudo permittat, adduntque non licere pyxidem dare portandam Laico, quantumvis Paſtor ſit fatigatus, ſed potius ex collo ſuſpendendam burſam.

4 Euchariſtia non eſt deferenda ad ægrum, venerationis tantum cauſa, ut adoret, vel oſculetur, ſi ſumere non poſſit. Quod etiam prohibuit Congreg. Cardinalium: quæ tamen non videtur prohibere, ut venerationis cauſa deferatur ad lectũ, ſi in domo celebretur.

5 Non licet dare Euchariſtiam aliis digitis, ſi indice & pollice, ob chiragram, dari non poſſit, ut docent Bon. *d*.4 *q*.5. *p*.2. & Poſſ. contra Tolet. cujus ſententia tuta videtur, ſi aliàs æger ſine viatico eſſet moriturus; præſertim ſi tunc detur duobus indicibus.

6 Non licet tempore peſtis porrigere Euchariſtiam medio aliquo inſtrumento, multò minus deponere alicubi in ſcutella, ut ab ipſomet ægro ſumatur, ſed manu danda eſt, ut docet Bon. *d*.4. *q* 5 *p*.2. ex Suar. & aliis. Quamvis Poſſeu *c*.8. non improbabiliter dicat, poſſe præciſo ſcandalo & periculo lapſus in terram, inſtrumento ad id ritè confecto dari. v. Dia. *p* 4 *t*.4 *R*.114. Bon *l c.p*.2. quod in praxi pro ægroto, qui non poteſt traiicere hoſtiam, ut ſcilicet ei detur Euchariſtia, impoſita particula hoſtiæ cum vino in cochleari, admittit Præp. in 3 *p q*.80. *a*.5. *d*.6. & Eſcob. *t*.7 *c*.6. Dia. *p* 4. *t*.4. *R*.104.

7 Sacerdos podagrâ laborans, poteſt deferri ad altare, ut ibi Euchariſtiam adminiſtret; ſecluſa tamen alia prohibitione, ita Poſſ. *c* 5. *n*.50. Bon. *l.c.*

Reſp. 2. Requiritur præterea, ut eam diſpenſet ritu Eccleſiæ conſueto, deinde, ut eam neget, (per ſe loquendo) indiſpoſitis, animo vel corpore, denique, ſi Paſtor ſit, ut miniſtret eam ovibus quoties rationabiliter petunt. Bon *d*.4. *q* 5 *p* 1. *n*.15.

Dixi 1. *Ritu Eccleſiæ*, quia legitimus Eccleſiæ ordo ſub peccato obligat, unde reſolves.

Peccat 1. Qui Euchariſtiam dat ſub utraque ſpecie, locis, vel perſonis, quibus à Pontifice non eſt conceſſum; item ſi morituro, qui ob linguæ ariditatem non poteſt hoſtiam traiicere, det ſpecies vini, talem à mortali excuſare conetur Amicus apud Dian. *p*.8. *t* 1. *R*.24. Bon. *l.c.* Sanch. Poſſeu. Barb. contra ipſum Dia *p*.9 *t*.9 *R*.64. 2. Qui diſ-

diſpenſat ſine veſte ſacra, vel lumine, aut prævia confeſſionis generalis formula. 3. Qui laico dat hoſtiam majorem, in neceſſitate tamen, vel in caſu magnæ devotionis, licet et ex majore particulam defractam dare, vel etiam in defectu minorum, plures majores conſecrare, eaſque deinde in minores partes (non tamen adeo parvas, ut honeſtè dari non poſſint) diviſas diſtribuere. Ità Sà. *V. Euch. d.4. q.5 p.1.n.24.*

Dixi 2. *per ſe neget*, quia alias cooperabitur peccato. Per accidens tamen ſæpè dare poteſt, v. gr. ſi ſine ſcandalo aut gravi damno ſuo, vel pœnitentis negare non poſſit, v. Bon. *l.c.* Poſſeu. *c. 5. n. 8.* unde reſolves.

1 Peccat, 1. qui dat pueris, ante annum diſcretionis, (niſi in articulo mortis, ut v. dub. ſeq. art.3.) qui fortè circa annum decimum incipit. 2. Qui dat amentibus; quando nunquam ſunt uſi ratione. Si verò uſi ſint; poteſt, & debet illis dari in articulo mortis, ſi poſſit ſine periculo irreverentiæ, & non conſtet incidiſſe in amentiam in ſtatu peccati mortalis. Lay. hic *c.4.n.4.* 3. Qui dat peccatori publico, v.g. hiſtrioni, turpes comœdias cum mortali repræſentanti, uſurario, meretrici, concubinario, de quibus v. Fil. *t.4.n.166.* & ſeq.

Dixi, *publico*; quia ſi occultè tantùm ſcias eſſe indiſpoſitum, occultè quidem, non tamen publicè petenti, eſt neganda: niſi indiſpoſitio ex confeſſione ſit nota, tunc enim extra eam ne quidem licet monere, ut docent San. Bon. Lay. *l.5. t.4. c.5.* de Lug. *d.3. de Sac. ſ.8.*

2 Peccat item, qui negat reis morte plectendis, (quibus etiam poteſt dari aliquot, imò una hora ante mortem, ut habet Sà, danda verò eſt, ſi fieri poteſt, non in carcere: vel alio loco inhoneſto) etiam ob crimen ſagarum captis, dummodo pœnitentiam præ ſe ferant, etiamſi crimen negent, & violenta duret ſuſpicio. Tan. *t.3. q.5. d.4.*

3 Rectè facit, 1. qui rarò, v.g. in Paſchate, dat communionem ſemifatuis, & qui debilem habent rationis uſum, ſi ſaltem hunc cibum à profano diſtinguere norint, ut habent Henr. & Poſſeu. idem ferè dicendum eſt de ſurdis & mutis à nativitate; v. Laym. hic. 2. Qui dat inſeſſis à Dæmone, dummodo ſine irreverentia poſſint ſumere. Ita Suar. Bon. Reg.

Dixi 3. *Si Paſtor ſit*, unde reſolves.

1 Talis peccat graviter contra juſtitiam & charitatem, ſi ſubditis in periculo mortis, licet peſte infectis, non det. Alius verò Sacerdos, qui in tali caſu, abſente, vel nolente parocho, nollet dare, peccaret tantum contra charitatem, etſi ſecundum Chapiavillum mortaliter. *q.37.n.2.*

2 Pa-

2 Paſtor ut Euchariſtiam opportunè petentibus poſſit miniſtrare tenetur eam aſſervare, cum lumine in Eccleſia (nec licet alibi, ne quidem in Sacellis nobilium, vel choro monialium, aut intra ſepta Monaſterii earum, ut habet Trid. *ſeſſ.* 25. *de reform c.* 10. niſi cum facultate in ſolemni feſto) in pyxide; quæ non neceſſariò eſt conſecrata, licet ſi conſecrata non ſit, debeat interiùs veſtiri vittâ lineâ, ex tela conſecrata; ut ex S. Tho. docent Vaſq. Azor. Regin. in praxi *t.* 2. *l.* 29. *c.* 9.

3 Si ob graviter culpabilem negligentiam parochi, vel eius, cui iſta cura commiſſa eſt integro die, vel aliquot integris noctibus; lumen non ardeat ante venerabile Sacramentum, peccare eum mortaliter (ſecus ſi per horam tantùm) docet Quint. *t.* 4 *ſ.* 1. & 7. item Dian. *p.* 9. *t.* 6. R. 34 licet Marchant. in R. Paſtor *t.* 4 *c.* 5. *q* 4. obligationem & conſuetudinem tam univerſalem neget, uti de lumine præferendo, quando defertur Sacramentum foras: atque ex cauſa id poſſe omitti, ut cùm defertur ad ægrum longè diſtantem, nec commodè fieri poteſt cum lumine.

D V B I V M II.

De ſubjecto, ſeu ſuſcipiente Euchariſtiam

A R T I C U L U S I.

Quæ requiratur in eo diſpoſitio animæ?

Reſp. Qui eſt in mortali, tenetur ſub mortali ante ſumptionem Euchariſtiæ confiteri, niſi ſit neceſſitas celebrandi, vel communicandi, & confeſſarius deſit, ita Trid. *ſeſſ.* 13. *cap.* 7. & *Can.* 11. ubi contrarium docentes, excommunicantur de facto. Fundatur autem in illo Corint. *probet autem ſeipſum homo;* &c. Et parum refert ad praxim, utrum tantum ſit præceptum Eccleſiaſticum, an tantùm divinum, quod eſt probabilius, ut docent Suar Fil. & alii comm.

Dixi 1 *in peccato mortali*, tum quia Euchariſtia delet venialia, ex opere operato; tum quia venialia (eſto comitentur, imò reddant venialiter malam ipſam ſumptionem) non ponunt obicem gratiæ ſanctificanti. Quòd ſi tamen multa ſint, & intra genus ſuum gravia, de quibus nulla pœnitentia concipitur, actualem devotionem & fructuum majorem impediunt Suar. Lay. & alii. Vnde reſolves.

1 Qui dubitat, an peccarit mortaliter, vel an mortale ſit ritè confeſſus, tenetur ante communionem confiteri. ita Bon. *d.* 4 *q* 6 *p.* 2. ex Sanch Reg. Suar. & aliis.

Dixi 2 *niſi ſit neceſſitas*, (non quæcunque, v gr. feſti celebritas, vel

vel magna devotio, ut quidam volunt) ſed gravis, ſive urgens, qualis eſſe cenſetur in ſequentibus caſibus, præmiſſa tamen ſemper contritione; ad quam tunc teneris, niſi de peccato, quod occurrit, fueris ante contritus. Præp. de Lugo *d* 14 *ſ* 6. *n*. 122.

1 Periculum mortis, velut conſecretur hoſtia pro morituro. Suar, Con. C. de Lugo *d*. 4 *ſ*. 5 *n* 107.

2 Si ſacrificium, vel communio non poſſit omitti, abſque gravi infamia, vel ſcandalo Iidem Aut.

3 Si Parochus debeat celebrare ex officio, ut populus ſacrum audiat. ib. Ob quam cauſam etiam alteri, qui non eſt Parochus, id licere putant. Dia. cum aliis 11 *p*. 9. *t*. 3. R 9 contra Palaū, Averſā, &c.

4 Si urgeat præceptum de annua communione, ut docet Henr. & probabile putat Præp. vel ſi Sacerdos non poſſit audire Miſſam, niſi celebret, ut habet Henriq. & Sotus Dia. R. 63 & 64 nec improbat C. de Lugo l. c. Probabilius tamen videntur docere Coninc. Sà; Suar. & alii, ceſſante ſcandalo, & infamias præſtare tunc ſacrum, & communionem etiam Paſchalem, intermittere, eò quòd hæc præcepta non obligent, quando non poſſunt impleri convenienter iuri divino.

5 Si Sacerdos poſt conſecrationem committat mortale, vel ante commiſſi recordetur, tenetur elicita contritione, ſacrificium proſequi. Si verò id fiat ante conſecrationem, & præſertim ante Canonem, debet confiteri, ſi abſque nota infamiæ poteſt, vel recedere, ut docent Syl. Nau. Dian. & alii contra Sotum, & Henriq qui negant teneri, ob honorem ſacrificii, putantque practicè eſſe probabile Laym. & Bon. eò quòd vix ſine aliqua nota, confeſſio decenter fieri poſſet: niſi fortè in Miſſa ſolemni, ſub cantu, vel concione, quo caſu tenebitur confiteri, ut notat Sylueſt. Quòd ſi verò nec contritionem poſſit elicere, ſecundum communem ſententiam eſſet confitendum, vel deſiſtendum, licet Vaſq. in 3. *p* *t*. 3. *d*. 27. & Hurtad. *de Euch*. *d*. 8. putet prababile eſſe, ſaltem non peccaturum mortaliter, quando non poteſt ſine nota recedere: intellige, ſi conatus ſit elicere, vel fecit quod potuit. v. Dia. *p* 4 *t*. 4. R. 98. C. de Lugo *d*. 9. *ſ*. 2. *nu*. 7. ubi idem docet. Notat autem Dian. ex Præp. ſatis eſſe, ſi quis bona fide putet eſſe contritum, licet ſubdubitet.

6 Si in ſcamno communicantium recorderis peccati mortalis, quod oblitus es confiteri, nec ſine nota, aut ſcandalo gravi, poſſis recedere, ut habet Nau. Fil. Regin. de Lugo *l*. *c*. *n*. 111. & alii porrigenti autem Euchariſtiam confiteri non expedit, nec decet, quo caſu etiamſi ne quidem poſſit elicere contritionem, excuſat à pec-

cato Hurt. *l. c.* Imò quidam DD. apud Henriq. excuſant laicum te confeſſum, ètiam præciſa nota, & ſcandalo, non recedentem, eo quod is dicatur juſtificatus, & probatus per confeſſionem. Quàm ſententiam probat Tamb. *in exped. com. c.1. §.8.* poteſtque ſervire pro ſcrupuloſis v. Reg. *l.29.n.105.* Bon. *d.4 p.10* Eſcob. *t 7 c 6.*

Dixi 3. *Et deſit confeſſarius*: deeſſe autem cenſetur, non ut quidam volunt, ſi abſit is cui ſolet, & cuperet confiteri; vel cui devotius, aut vtilius confiteretur, neque etſi Religioſus non poſſit niſi ſæculari confiteri peccata gravia, cum aliqua infamia Religionis, Amicus, Dia. *p.9.t 3* R 13. ſed in ſequentibus caſibus.

1 Si nullus ſit præſens; ad abſentem verò ſine magna difficultate, (ſpectata tùm debilitate, ætate, & negotiis perſonæ, tum aliis circumſtantiis, ut aeris brevitatis temporis) adire non poſſis. Bon. *l.c.* n.50. ex Suar. Con. &c.

2 Si non adſit niſi ignarus idiomatis, vel carens juriſdictione, vel excommunicatus, vel non approbatus, vel cui non poſſit confiteri ſine gravi damno vel ſuo vel alieno, vel ſi habeas peccatum tantum reſervatum, nec pateat aditus ad ſuperiorem: vel Superior ſemel iterumque per pium Confeſſarium rogatus negaverit poteſtatem abſolvendi. Tamb. in exped. comm. c.1. § 6. ex Fag. Limitat autem Dia *p.9 t.3.R.15* ſi abſque gravi nota prætermittere non poſſis, ita Sylu. & alii. Requiritur tamen, in his etiam caſibus, contritio & propoſitum confitendi; imò ex præcepto Trid. Sacerdos, qui in tali celebravit, tenetur prima occaſione confiteri. Quod præceptum extendendum non videtur ad laicos, vel Sacerdotes communicantes tantum, ut contra Nauarr. & Fagund. docet Sylu. Dia. & Bon. *d.3.q 6.p 1.*

ARTICULUS II.

Quæ requiratur diſpoſitio corporis?

Reſp. 1. Nulla corporis macula per ſe impedit ſuſceptionem Euchariſtiæ, cum parum faciat ad bonitatem, vel malitiam moralem, poteſt tamen aliquando per accidens impedire, propter effectus ſecutos, ita comm. unde reſolves

1 Non impedit pollutio involuntaria, imò nec voluntaria per pœnitentiam expiata, niſi effectum malignum, v. g. turpem recordationem, ac delectationem, vel diſtractionem & perturbationem animi relinquat; eo enim caſu, uti, & ſemper poſt culpabilem, præſtat, ac ſecundum ſententiam communem, ſub veniali debet differri, niſi aliud ſuadeat juſta aliqua cauſa, v. g. magnus fructus, feſtivitatis, regula ordinis: vel ſi à Dæmone excitata putetur

ad communionis frequentiam impediendam. Sanch. *lib. 9. de mat. d.* 13. Bon. *d.* 4. *q.* 6 *p.* 2. C de Lugo *d.* 15. *ſ.* 1.

2 Neque actus conjugalis impedit, etſi decens & conſilii ſit abſtinuiſſe ſaltem nocte proximè antecedente; ſi rarò communicet. ita Fill. & Sanch. *l. c.* Eſcob *c.* 7. *E.* 6 *n.* 38. intellige, ſi debitum petitur ea neceſſitate reddidit, nec ullam inde animi perturbationem, aut effectum ad res venereas patitur: ſi verò voluptatis cauſa feciſſet, eo die abſtinendum eſſe, (præſertim ſi malignus effectus ſubſecutus fuiſſet) docent Regin *l.* 29. *t.* 117. Laym *lib* 5. *tract* 4. *c.* 6. *num* 10. & 16. Mart. Perez *d.* 46 *ſ* 3. *num* 8. addens eſſe tantum veniale; imò indecentiam juſta cauſa poſſe reſarciri.

3 Similiter etſi decens & conſilii ſit, ſumpta communione abſtinere eo die à copula; licita nihilominus eſt ex bono fine, v. g. ex amore prolis, ad vitandum incontinentiæ periculum, vel ad debitum reddendum. Tamb. *c* 3. *par.* 46. ex Sanch. *l.* 9. *d.* 13. & Marchan.

Reſpon. 2 Ex præcepto Eccleſiæ tenetur communicaturus, ſub mortali, regulariter eſſe jejunus, jejunio naturali, id eſt, ut à medio noctis nihil omnino per modum cibi, potus, aut medicinę ſumpſerit. ita comm. Et eſt certum ex Conciliis, quę v. apud Fill. Lay. Bon. C. de Lugo *l. c.* unde reſolves.

1 Etſi pravitas materię non excuſet hic: non obſtat tamen communioni. 1. Reliquias ciborum inter dentes hęrentes traiicere caſu, (negant enim Pręp. Vaſq. & alii, ſi fiat de induſtria, contra Tan. Coninch. *q.* 80. *a.* 8. *n.* 47. & Dian. qui contrarium probabile affirmant) licet eas expuere omnino deceat. Dia. *t.* 4 *de Sacr. R.* 37. & *p.* 4. *tom.* 4. *R.* 104. vide Eſcob. *t.* 6. E. 6. & C. de Lugo *nu.* 36. ubi notat ſententiam iſtam Tann. & Dian ad hoc ſervire, ut ſtudioſè dentes ante expurgare; ne quid fortè caſu decidat, non tenearis. 2. Sanguinem, vel alium humorem ex capite defluentem, vel guttulam aquæ, aut vini, caſu per ablutionem oris, vel guttulam juſculi, dum ſapor deploratur, per modum salivę; cui mixta eſt, vel culicem inter reſpirandum traiicere. Ratio eſt, quia hęc aut non ſumuntur, ſcilicet ab extrinſeco, aut non per modum cibi aut potus. vide Fagund. *prae.* 3. *c.* 5. Cardin. de Lugo *l. c. n.* 23. 3. Si aromata, vel folium tabaci, ex cauſa ori imponas, maſtices, vel quid aliud guſtes modò nihil transmittas. Pręp. *in* 3. *q.* 80. *a.* 8. *d.* 1. *n.* 39. C. de Lugo R. *m. l.* 1 9. idem de fumo tabaci, docet Gran. *in* 3. *p. c.* 6 *t.* 19. *d.* 8. *n.* 4. licet indecens valde id videatur, niſi juxta ex cauſa fiat. & Eſcob *t.* 7. Ex. 6. ubi de eiuſdem pulvere per nares attracto idem colligit,

ex

ex Suar. & Fagund. Idem tenet Diana *p. 8. t. 7. R. 3.* Card. de Lugo *R mor. t. 1. d. 9.*

2 Probabile eſt, non impedire communionem, ſi fruſtulum ligni, chartæ, unguium, vel lapillum deglutiaſe quia non habet rationem cibi, vel potus. Ita Dian. *l. c. Reſ. 38 & tr. de celebr. Reſ. 52.* ex Ledeſm. & Sanch. contra Henriq. & Reginald. Laym. & alios, quorum ſententia tutior eſt, vide Card. de Lugo & Eſcob.

3 Non licet communicare his caſibus. 1. Si ſaccharum, liquorem glycy rhizæ ore reſolutum cum ſaliva traiicias. Si vero dubium ſit, numquid deglutiveris, vel an factum ſit poſt duodecima n, probabiliter docet Laym. *l. 1. c. 1. c. 1.* contra Sanch. Fagund. non impedire communionem, vel ſacrificium, vide Dian. *l. c. R. 29.* ſuprà *l. 1. t. 1. c. 2. d. 3.* 2 Si veſperi decumbens aliquid ori contra rancedinem impoſueris: niſi certus ſis, poſt medium noctis te nihil tranſmiſiſſe. Ita Suar. Fill. Card. de Lugo *l. c n. 37.* & alii. Licitum autem eſt, inter horologia diſſonantia quodvis ſequi, etiam ultimum, modo non cõſtet errare: quia habet ſe ut auctor bonus, faciens opinionem probabilem, ut habet Sanch *l. 2. d. 1 de mat.* Fagun. Jo: Sancius, Card. de Lugo *n. 45.* Diana *l. c. reſol. 36.* 3. Si aliquid ſumpſeris, licet mox reieceris. 4. Si tabaci fumum in ſtomachum trajeceris, ut docet Præp. etſi alii meritò dubitent. Tann. *c. 4. d. 5.* Gran. autem *in 3. p. c. 6. t. 10 d 8.* negat. 5. Si Sacerdos nocte Nativitatis in prima Miſſa, ablutionem, vel lambendo digitos modicum aquæ aut vini ſumpſerit, v. Bon. *d. 4. q 6. p. 2.*

4. Non eſt peccatum, per ſe loquendo, cibum ſumere (vel, expuere, Tamb. *c. 1. §*) ſtatim à communione; ut ex S. Tho. docent Azor. Sanc. Bon *d. 4. q 6 p. 1. n. 25.* unde cum qui paulò ante medium noctis cœnaſſet in Dominica pridie nativitatis Domini, poſſe nihilominus ſtatim poſt mediam noctem celebrare, docent Diana & alii *3. p. 3. t. 4. R. 44* etſi ob Sacramenti reverentiam, conſilii ſit, abſtinere, donec ſpecies ſint conſumptæ: quod ſaltem intra dimidium quadrantem in laico (in Sacerdote intra quadrantem) fieri, certum videtur. Card. de Lugo *d. 12. ſ. 3. n. 54.* ex judicio medicorum à ſe conſultorum. Tamb. autem *c. 3. § 4.* ex Joan. Sanch. *d. 38.* notat citiùs à valido, quam debili ſtomacho, regulariter tamen ab omnibus intra horam conſumi, refertque infirmum quendam poſt mediam horam ſpecies integras reieciſſe.

Dixi, in Reſponſione, *regulariter*, quia non jeiunus licitè communicat, in ſequentibus caſibus ſiquidem jeiunus non poſſit

Z fine

ſine notabili incommodo, ut monet Con. & Bon. apud Dian. *p. 9. c. 6. R.* 42.

2 In periculo mortis; ſiue illud ſit ex morbo, vulnere, veneno, ſive ex ſententia judicis. Et quidem in eodem morbo, etſi non tenearis, poteſt tamen poſt aliquot v. g. ſex, 7. vel etiam, ut putat Laym. duos dies; (etſi quoad hoc, potiſſimum attendendum eſſe ad conſuetudinem, moneat C. de Lugo) repetere viaticum non jejunus, dummodo nequeas jejunus ſumere, & periculum mortis recurrat, ut docetur comm. vel etſi maneat, ut contra Vaſq. Præp. & alios docent Nauar. Tolet. Reg. Suar. C de Lugo *ſ. 3. n* 65. Imò etſi non liceat ægro, ex ſola devotione communicare fracto jejunio; ſi tamen morbus eſſet diuturnus, poſſet dari communio niſi poſt medicinam, probabile eſſe id licere, docent Armilla. Tolet. Coninch. Regin. Henr. Suar. Eſc. &c. quorum aliqui exigunt longum intervallum, v. g. 30. dierum, ut Navarr. & Villalob. alii 6. vel 10. dies, Suar. Henr. Fag. alii 7. ut Sylveſt. alii 6. ut Arm. Zamb. Poſſeu. & Fil. quos ſequitur Dian. *de celebr.* R. 77. alii permittunt toties quoties ſano poſſet dari jejuno, ita Eſco *t. 7. E. 6.* ex Hurt. alii denique poſſe ſequenti ſtatim die dari, ob juſtam cauſam, ut ſi propter conſuetudinem & deſiderium, aut devotionem difficulter abſtineat, & moraliter videatur inſtare periculum mortis. Sic Lay *l. 4. t. 4 c. 6 n. 20* Verũ eâ in re loci conſuetudo ſpectanda eſt, quæ nunc ſaltem videtur permittere, ut quando morbus, & periculũ diu protrahitur, poſt 7. vel 8. dies iterum detur cõmunio nõ jejuno, v. C. de Lug. *d. 15. ſ 3. de Euch.*

Denique, licet probabile videtur Fill. *t. 1. q 4 n. 242.* & C. de Lugo id quod docet Mai. *in 4 d. 9 c. 3.* Fern. de hæred. &c. (Laym verò *l. 5 t. 4. c. 6 n. 21.* limitat ad caſum neceſſitatis, quò moriturus aliud Sacramentum ſuſcipere non poſſet, & ſcandalum ceſſaret) poſſe non jejunium celebrare ad dandum alteri viaticum, eò quod hoc ſit juris divini, jejunium verò Eccleſiaſtici tantum, ideoque non tantum poſſe, ſed etiam teneri, dicat Gran. *in 3 p c. 6. t. 19. d. 8. n. 12.* Id tamen merito communiter reiicitur, tum quia contrarium probat praxis, tum quia major eſt habenda ratio Sacramenti, quam alіqualis neceſſitatis proximi; tum quia præceptum viatici non obligat, quando non poteſt ritè dari. Ita Bon. ex Con. Hurt. *de Euch. d. 9 diſ.* 17. Suar. Vaſq. &c. comm. docetque C. de Lugo eſſe probabilius, v. Dian. *t. 1. tr* 4. R. 33. Sacerdos autem morti (ſive naturali, ſive violentæ) vicinus celebrare ſine dubio poteſt non jejunus, ad dandum ſibi viaticum, ſi illud aliter haberi non poteſt, quia non plus eſt celebrare, quam communicare ſumpto cibo, Cardin. de

Lugo

Lugo *d.* 15 *ſ.* 4 Laym. Diana *p.* 5. *t.* 3. R. 36.

2 Si periculum ſit, ne Euchariſtia pereat, vel malè tractetur, poteſt ſumi à non jeiuno etiam laico, ſi alius deſit; imò probabiliter poteſt etiam à præſente Sacerdote laicus accipere, ut docent C. de Lugo *n.*87. Suar. & Vaſq. *d.*22. *n.*48.

3 Si grave ſcandalum ſit oriturum ex omiſſione ſacrificii, vel communionis. Quod tamen quidem putant vix fieri poſſe, eò quod occurri poſſit ſcandalo, dicendo Sacerdotem caſu aliquid ſumpſiſſe, ideoque impediri.

Dixi, ſcandalum, quia turbationem, vel incommodum aliquod ſecuturum, v. g. ſi celebraturus primitus aliquid ſumpſiſſet, non ſufficere notat. Præp.

4 Si perfectio ſacrificii, vel communionis urgeat. Quòd fieri poteſt quinque modis. 1 Si pro ſpeciebus vini ſumpſit aquam; quā ſi advertat dum habet in ore, non eſt expuenda ob periculum eiiciendi fragmentum hoſtiæ, & irreverentiam; ſed deglutienda. Tamb *de exped ſacrif. l* 2. *c* 8. C. de Lugo *d.*15. *ſ* 4 tunc enim tenetur denuò conſecrare, quòd fieri etiam poteſt, conſecrando, & offerendo ſtatim, ſine nova hoſtia; vide apud Suar. Quòd ſi id poſt Miſſam concluſum advertas in Sacriſtia, omittas. Si autem intra Miſſam poſt ſumptionem, vel etiam ante eam, poſt conſecrationem tamen, dubites an fuerit vinum, pro vino præſumendum eſſe, & pergendum, ait Tamb. 2. Si celebrans poſt conſecrationem deficiat, tunc enim tenetur alius, etiam non jejunus, ſi jeiunus haberi nequeat, perficere. 3. Si poſt conſecrationem etiam unius ſpeciei, recordetur ſe non eſſe jeiunum; tenetur enim pergere; imò etiam poteſt pergere ſi ante conſecrationem recordetur; & abſque ſcandalo & nota non poſſit deſiſtere, v. g. in ſolemni ſacro, ut docent Suar. Con. &c. Si tamen privatim celebret, & commodè poſſit abrumpere, tenetur, uti ex S. Th. *q.*8. *a.* 6. docent comm. 4. Si poſt ablutionem ſumptam, licet dum communionem diſtribuerit, ſumendæ ſunt reliquiæ etiam grandiores, conſecratæ eodem ſacro (quòd addo; quia non licet tunc ſumere particulas alterius ſacrificii, quæ ſunt in ciborio, ad illud expurgandum, ut docent Suarez, Card. de Lugo *l.c.* cum communi, licèt contrarium probabile dicat Tamb. *de expedita com. cap.* 2. §. 8. ex March. *t.* 3. *c.* 3. *p.* 3. uti nec eiuſdem ſacrificii, ſi illud planè ſit abſolutum, & ab altari receſſeris) ſed debēt ſervari, donec ſumantur à jeiuno. Eſcob *t.* 7. *E.* 6. Fagun. &c. Quia convivium jam finitum eſt. Niſi tamen aliud ſuadeat periculū indecentiæ, v.g. ſi pluros Miſſæ eodem die iſtic futuræ non eſſent,

& Sacramentum aſſervari non ſolveret; tunc enim minorē irreverentia ſumeret, quam aſſervaret. Imò Card. de Lugo *d.14.p 4.n.8* & Granad. non damnant Sacerdotem, qui prius quam ſacras veſtes exuit, particulam inventam abſumit; eò quòd non ſit communio nova, ſed complementum præcedentis, v Bon. C. de Lugo. Eſcob. *ll cc.* ſi pars hoſtiæ poſt ablutionem ſumptam, calici aut palato adhæreat, (quæ decentius nova ablutione, quam digito propellitur, ut docet Bon. ex Fill. & a iis: quamvis Miſſale etiam permittat, ut digito attrahatur ad labium calicis, & ſumatur ante ablutionem) quomodò etiam li excuſantur, qui ex devotione hoſtiam in ore diu retinentes, caſu præmittunt aliquid ablutionis; ſponte tamen id non licet, niſi bona fide & ſancta ſimplicitas excuſet. Ratio horum omnium eſt, quia talis ſumptio, moraliter cenſetur completio unius ſacrificii. Reg *l.c.n.223.* Bon *l.1.d.4. q 6.p.2.*

Unus caſus, eſt in metu mortis; ad quem evadendum, ſicut ſine altari, vel calice conſecrato, aut veſtibus ſacris; ita etiam non jejunum poſſe celebrare, docet Dian. cum Sylu. &c. *p.3.t.6. R. 48. &* *p. 5 t, 3 R. 39.* dummodo celebratio non exigatur in contemptum Religionis, Eccleſiæ, vel eius præceptorum.

ARTICULUS III.

Qua & quanta ſit obligatio ſumendi Euchariſtiam?

Reſp. 1. Sumptio Euchariſtiæ fidelibus adultis eſt neceſſaria neceſſitate non medii, ſed præcepti divini, obligantis tum in articulo mortis, per modum Viatici, tum etiam ſæpius in vita, ut docent Suar. Vaſq. Laym. Fagund. & alii commun. probantque tum ex Scriptura, tum ex Conc. l Nicæno & Trid *ſ.13.c.6* tum ex praxi Eccleſiæ, tum quia Euchariſtia eſt inſtituta per modum cibi, cuius uſus ſæpius eſt neceſſarius. Bon *d.4 q.7 p.F n 8.* Vnde reſolves.

1 Quiſque fidelis in periculo vitæ, quòd prævidet, vel merito timet, v.g. in gravi morbo, ante conflictum, vel puerperium præſertim primum, ante navigationem, &c. tenetur ſub mortali communicare. Suar. Vaſq. *d 2 14.* Niſi tamen paucis, v.g. octo diebus ante communicaſſet, talis enim communio cenſeretur habere rationem Viatici, ut docent Suar. Reg. Fill. contra quoſdam, v. Gaſp. Hurt. *d. 10. diff 2. &c.* apud Eſcob. qui dicunt, eum qui mane communicavit, ſi à prandio incurrat periculum vitæ, teneri iterum ſumere cómunionem; tanquam viaticum: imò Sà & Sylu. *V Euch.* Fumus, &c.

&

& Cajet. *V. Communio*, putant non eſſe ſaltem mortale, communionem omittere, dummodo in Paſchate ſumpſeris.

2 Si in ægro eſſet periculum vomitus docet Sancius apud Dia. *p.5.t.5 R.55.* poſſe ei parvam particulam dari, quæ ſtomachum alteratura non putetur: aut ſi de hoc ipſo dubium ſit, ſecuritatis cauſa prius dari particulam non conſecratam, quam ſi reiiciat, nullo modo dandam conſecratam: ſecus ſi retineat. Si verò independenter à cibo perpetuò evomat, nullo modo dandam, niſi fortè per ſex ſaltem horas liberà vomitu fuiſſet.

3 Pueris doli capacibus, qui ſciunt diſtinguere Euchariſtiam ab alio cibo, probabilius eſt in periculo mortis eam eſſe dandam pro Viatico ut contra Vaſq. inſinuat Laym. *c.4. de Euch.c.*4.& expreſsè docet Suar. *d.*41. *ſ* 1. confirmatque C. de Lugo *d.*13. *ſ* 4. *n.*38 & addit, contra Sanch. ſi de capacitate pueri ſit dubium, poſſe nihilominus etſi non ſit neceſſe.

4 Qui poſt Viaticum ſumptum peccavit mortaliter, non tenetur denuò communicare. Ita Reg. Fill. C. de Lugo & alii.

5 Qui non communicavit in periculo mortis, non tenetur poſtea ſupplere. Ita Bon. *d.*4 *q.*7 *p.*1. ex Henr. Reg. &c.

6 Judex tenetur per ſe loquendo, reis concedere tempus communicandi, ut docent Suar Bon *l.c.* & alii communiter, contra Nauar quòd ſi reus noluerit, poteſt judex procedere. Fil. *t.*4.*c.*8. *q.*11 *n.*238.

Reſp. 2. Etſi Chriſtus tempus communionis, extra periculum mortis, non præceperit: Eccleſia tamen pro eo determinavit tempus Paſchale, quòd communiter numeratur à Dominica Palmarum uſque ad Dominicam in Albis incluſivè, alicubi tamen totam Quadrageſimam comprehendit; alibi extenditur ex conſuetudine, vel indulto, poteſtque Confeſſarius, ex iuſta cauſa extendere, ut docent Sà, & alii, vide Bonac *d.*4.*q.*7 *p.*2. Vnde reſolves.

1 Præceptum hoc impletur etiam per communionem ſacrilegã, ut habet communis, contra Durand. & Sylu. Et patet, quia Eccleſia tantùm præcipit actum externum; nec finis præcepti cadit ſub præceptum. An verò qui non ſatisfecit, teneatur poſtea implere, utrinque probabiliter defenditur, etſi affirmativa videatur probabilior, Bon. *l.c.* Suar. Con. C. de Lugo, &c.

2 Non tenetur prævenire, qui prævidet tempore Paſchali ſe impediendum, ut contra Vaſq. Syluest. & Fagund. probabiliter docet Azor *t.*1. *l.* 17. *c.* 41. Suarez &c. Qui verò ſic prævenisset, & poſtea tolleretur impedimentum, teneretur rurſus communicare, ſecundùm Laym. *l.*5. *t.*4. *c.* 4. Card. de Lugo *ſ.* 4 *num.* 78. quia non

ſatisfecit præcepto obliganti ad communionem & ad illud tempus. Negat tamen Dian. citans Fern. & Suar.

Reſp. 3. Tenetur quis communionem Paſchalem ſumere in Parochia, à Paſtore ſuo, niſi huius licentia, privilegio aut conſuetudine eximatur. Nam Suar *d. 72. ſ 2 &c.* Vnde reſolves.

1 Sacerdos ubi vis celebrando ſatisfacit. Bon. *d 4 q 7 p. 2.*

2 Eximuntur peregrini & vagi, qui Parochiam non habent, aut ab ea abſunt, Bon. *l. c.*

3 Non eximuntur laici inſervientes religioſis, ut habet Sà, V. *Euch* niſi, ut dicit Bon. degant in monaſteriis, aliiſque locis, à cura parochorum exemptis. v Sanch. *de matr. d. 23. n 12.*

4 Non ſatisfacit huic præcepto qui in paſch ate extra parochiam ſine conſenſu paſtoris, communicat, ut habent Nauar. Azor. & alii commun. niſi tamen communicet in Cathedrali Eccleſia. hos enim ſatisfacere præcepto cenſet Bon. *l. c.* ſed negat C. de Lugo *l. 1. Reſp. mor.* niſi Epiſcopus expreſsè vel tacitè conſentiat, v. ſupra *c. 2. d 1. a. 1. & c. 7* 7 & 9 Bon. *l. c.* vide ſuprà *c. 2. a 1. caſu 7. 8. & 9.*

Dixi, *ſine conſenſu Paſtoris*, quia cum conſenſu ſummi Pontificis vel Epiſcopi, ſive Ordinarii, aut eius Vicarii generalis, vel Parochi (hic enim omnes intelliguntur nomine Paſtoris) extra Parochiam communicando ſatisfieri præcepto Doctores concedunt. Et quidem ſufficere conſenſum interpretativum, ſive præſumptum notat Tamb. *de expedi. com. c. 4 ſ 4* Imò Ban. *in Theol. moral p. 1 t. 5 q. 19.* Beia & quidam alii apud Tamb *l. c.* & C. de Lugo *d. 18 ſ. 2 n. 49.* item Dian. *p. 2. t. 14. R. 73. & p 6. tr. 7. R. 58.* putant poſſe ſatisfieri præcepto communionis paſchalis (præſertim extra diem Paſchæ) apud Mendicantes ex privilegio Nicolai V. Pii V. & Pauli IV. certis conceſſo, quod cæteris participent. Verum hoc alii communiter negant, v. Auer *q 10, ſ 4.*

CAPUT III.

De Euchariſtia, ut eſt ſacrificium

DUBIUM I.

Quid ſit Miſſa, & quæ obligatio Sacerdotum circa illam?

Reſp. Miſſa eſt ſacrificium conſiſtens in conſecratione panis & vini, eſtque actus latriæ, qui fit in recognitionem ſupremi dominii Dei, & ſignum noſtræ ſervitutis. Quod non obſtat, quin ſecundario poſſit etiam ad alium finem partialem offerri, ut ad agendas gratias, vel impetrationem beneficii, ad remiſſionem peccatorum, ad ſanctos honorandos, &c. principalis fructus Miſſæ, ex opere operato, eſt independens à probitate Sacerdotis à quo pro

omni-

Digitized by Google

omnibus ſeu vivis ſeu defunctis, etiam accepto ſtipendio, applicabilis eſt, eſtque actu, tam intenſivè, quam extenſive finitus; etſi enim hoſtia ipſa, & principalis offerens, id eſt, Chriſtus infinitè ſit Deo gratus, atque ita Deus per hoc ſacrificium infinito honore afficiatur, videtur tamen Chriſti eſſe voluntas, ut offeratur, & proſit tantum ad certum & finitum effectum. Quòd etiam patet ex uſu & ſenſu Eccleſiæ, dum Miſſæ pro eadem re repetuntur, quòd ſignum eſt, non habere infinitum effectum, v. Bon. *d.* 4 *q ult. p.* 4 Unde reſolves.

1 Sacerdotes ordinariè peccant graviter ſi non aliquoties in anno, ſaltem ter, vel quater, ſolemnioribus feſtis celebrent, niſi legitimè ſint impediti. Ita Sylu. Regin. Suar. Con. & alii comm. contra Ang. Bonac. Diana *p.* 2 *t* 14 R. 10. item Card. de Lugo & Tamb. *l.* 1. *exped com c.* 6. qui excuſant ſaltem à mortali; dummodò communicet in paſchate, abſitque contemptus & ſcandalum; imò ubi Tridentinum eſt receptum, tenentur ex mandato Epiſcopi, ſub gravi culpâ celebrare ſaltem Dominicis & feſtis: excuſantur tamen; ſi Epiſcopi nullum mandatum extet.

2 Etſi in Eccleſiis Cathedralibus, Collegiatis, & Conventualibus, ubi eſt competens Sacerdotum numerus, quotidie debeat una ſaltem Miſſa privata celebrari, & altera cantari, peccentque mortaliter dictarum Eccleſiarum Rectores, ſi in hoc deficiant, Suar. Conin. Laym. March. &c. non eſſe tamen mortale præſcindendo à peculiari obligatione talis Eccleſiæ; ſemel vel bis in hebdomada omittere alterutram, docent Tamb, *l.* 1. *c* 6. utique neque in Eccleſiis Collegiatis die feſto cadente in feriam, privilegiatam v g, Vigiliæ, quatuor temporum, Quadrageſimæ vel Rogationum, Miſſa ſolemnis de feria poſt Nonam canenda, ſemel omittatur. *Ib.* ex Abbat. Marchant. &c.

3 Peccat graviter, qui tenetur pro alio offerre Miſſam, fructum tamen principalem applicat aliis, quia id alii eſt fraudi, in re gravi.

4 Graviter peccat. 1. Quia ad ſacrum ex juſtitia obligatus, illud diu differt: quia magno fructu alterum privat. Sylu. Regin, *l.* 2 3: *n.* 236 Fernand. &c. multóque magis ſi planè omittit; tenetúrque hoc caſu ad ſtipendii reſtitutionem. Tamb de *exped ſacrif. l* 3. *c.* 1. 2. Si quis accipiat plura ſtipendia, quibus non niſi poſt longum tempus poſſit ſatisfacere. Ratio eadem eſt, Sylveſt. Regin. Fernand. *p.* 2. 3. Qui ſacrum animo ſe obligandi promiſit, & non præſtat. Bon. *d. ult p* 8 etſi probabile ſit, hoc non eſſe mortale, ut habet Sanc. *de matr. l.* 1. *d.* 5. vide Diana *t.* 3. *miſc.* R. 99.

 item

Item p 4 t 4 R.196. & p.6.t.6.R.6.p.5.t.14 R.81 ubi citat Caiet. Vaſq. Hurt. &c. affirmantes, quòd qui pluribus Miſſam gratis promiſit, poſſit unica ſatisfacere: quod tamen alii communiter negant.

5 Si quis det juſtum ſtipendium;) id à conſuetudine, vel lege taxatum eſſe debet, aut ſi non eſt, ſecundum Sotum & Caiet. eſt frugalis victus unius diei, quòd Suar. Laym. & alii reprobant putantque ſufficere mediam, vel tertiam partem ſuſtentationis diei) ut pro ſe dicatur Miſſa, non poteſt ſecundum accipi ab alio, & pro duobus una tantum Miſſa dici, C. de Lugo d. 19. n. 259. Secus ſi ambo dimidium tantum juſti darent; uti contra Vaſq. Reg. & alios probabiliter docent Sotus, Henriq. Fill. Con. C. de Lugo l.c. quòd tamen jam eſt prohibitum per Bullam Vrb. VIII. v. Bon. Diana t 14. R.7.

6 Qui pecuniam ab alio accepit, ut pro illo celebret, aut fieri curet, per ſe loquendo, poteſt curare Miſſam per alium bonum Sacerdotem dici, minus dando, quam accepit.

Dixi 1. *Per ſe*: quia Vrb. VIII. ob ſpeciem turpis quæſtus, id fieri vetuit.

Dixi 2. *Bonum*; quia ſi per malum curet, perditur fructus, qui eſt ex opere operantis, v. C. de Lugo *l.c.*

7 Beneficiati, etiam Curati, ad Miſſas obligati poſſunt pro iis accipere ſtipendium, & applicare cui volunt; quia non ſemper habent obligationem applicandi ad certam intentionem, niſi tamen contrarium conſtet, ut de Miſſa conventuali docet Bon. Ita Card. de Lugo *d.*81 *ſ.*1 *n.*1, ex Suar. Vaſq. &c. contra Gau. Barboſ. & Dianam, qui negant de Parocho, refertque Dianam p 4. t.4. R.232. determinaſſe Congregationem Cardinal. quòd ei non liceat pro Miſſa accipere eleemoſynam manualem, quando tenetur celebrare: de Miſſa tamen conventuali, contra Bonacinam, &c. ipſe affirmat, *p.3. tr.* 13. & alii 3.

8 Qui ſtipendium pro ſacro accepit tenetur, dicere Miſſam pro defunctis, vel votivam vel in hoc aut iſto altari, prout pecuniam offerens petivit) quantum tamen rubricæ permittunt, quibus neglectis Eccleſiæ ordinem invertere, ob alterius devotionem, non convenit) quia ob eius devotionem, & ſpeciales orationes, maior fructus provenire ſolet. Si tamen aliter faciat, non erit grave, imò nullum, ſi fiat de juſta cauſa, v. Diana *de celebr. Miſſ.* R.31. C. de Lugo n. 35.

9 Is, qui quoad locum, tempus, intentionem, & qualitatem Miſſæ; non ſatisfacit, ſine juſta cauſa, voluntati fundatoris, peccat & quidem graviter, ſi ſæpè faciat; eſto conſentiant hæredes: cum ii

in

in hoc voluntati teſtatoris non poſſint derogare, ut docent Syluest. Nau. Azor. &c. Epiſcopus tamen poteſt in hoc diſpenſare ex cauſa, ut habent Henriq. Sylu. & Tamb. Quod ſi quis quoad locum impediatur, tenetur in alio, ut habet Azor. *t.1.l.10. c.14.* & Sà, *V. Miſſa*, Diana *l.c.* R.29. ubi docet ex Nav. Rodriq Fagun. & Azor. eſſe mortale celebrare in alio templo vel altari, quam quis tenetur, quod negat C. de Lugo ſi rarò & ex cauſa fiat, *n.36.* Imò nec eſſe veniale, ſi obligatus quotidie celebrare, rarò & ex rationabili cauſa celebret alibi. Similiter Tamb. *de exped. ſacr. l.3. c.* 2. excuſat à mortali eum, qui uno alterove die ſingulis menſibus alibi celebrat niſi tamen teneatur celebrare in altari privilegiato, notatque poſſe Sacerdotem contra hoc onus Miſſarum, v.g. certum earum numerum, præſcribere annis 30 ſi adſit poſſeſſio, titulus, & bona fides.

10. Beneficiatus ex iuſtitia obligatur ſub mortali, & pœna compenſationis, ad eum numerum Miſſarum, per ſe, vel (prout mens fundatoris ex verbis colligenda permittit) ſaltem per alium, quem numerum literæ fundationis requirunt. eum verò numerum ex iuſta cauſa, v.g. ſi reditus iam non ſufficientes reſpondeant, poteſt minuere Epiſcopus in Synodo, quam poteſtatem Bonac. reſtringit ad Miſſas defunctorum, & quidem poſt Trid. impoſitas, vide Bon. *d.4. q. ult p.8.*

11. Qui ratione beneficii tenetur quotidie celebrare, tenetur etiam Miſſam pro fundatore (niſi de huius intentione contraria conſtet) applicare. Bon. & alii cum Dian. *p.6 t.6.* R.13. Qui tamen concedit poſſe eum pro ſeipſo quater; aut ſexies in anno, & in die commemorationis omnium defunctorum pro particulari defuncto celebrare, item quavis hebdomada unam Miſſam omittere devotionis & reverentiæ cauſa, idque ex præſumpta intentione fundatoris; quod Tamb. *l.3. exp. ſacr. c.3.* ex Gavan. *p.3. t.12.* limitat, niſi de contraria fundatoris voluntate conſtet, vel ſit onus Eccleſiæ, aut Monaſterii, curare Miſſam quotidianam, v. Tamb. *l c.* Dian. *p.2 t.14 r.28. p.4. t.4. r.89. & p.5. t.5. r.13. & t.13. r.51.* 2. Idipſum limitat Card. de Lugo *r. mor. l.5. d.9.* Si obligatio dirigatur ad ipſum Sacerdotem, v. g. ſi dicatur. Qui debet quotidiè celebrare, quo caſu concedit: ſi verò dirigatur ad celebrationem in tali loco, v. g. volo ut in tali Eccleſia celebretur quotidie Miſſa, teneri eum pro ſe alium ſubſtituere eo die, quo ipſe non celebrat.

12. Qui non poteſt fundationi ſatisfacere propter morbum, non tenetur, ſi brevis ſit, v.g. 15. dierum, ut docet Bon. aut etiam unius alteriuſue menſis, ut probabiliter docet Cardinal de Lugo, *n.* 49.

ſub-

ſubſtituere alium, aut compenſare, cùm tam ſtrictè nec Domini quidem honeſti cum famulis agant, ſecùs tamen, ſi ſit diuturnus morbus; niſi redditus ſunt nimis tenues, aut in morbum abſumantur, ut contra Sylu. & Azor. docet Bon. ex Rod. lq. Impeditus verò aliis negotiis, licet juſtis, cum hæc non debeant obeſſe fundatori; debet ſatisfacere per alium, vel compenſare poſteà, præſertim ſi fiat ſæpius. Bon. *d. 4 q ult. p. 7.*

DVBIVM II.

Cuius ſit applicare fructum ſacrificii?

Reſp. Solus Sacerdos offerens validè id facit, per ſuam intentionem, quia eſt actus poteſtatis ſacerdotalis, ita comm. Suarez, C. de Lugo, *d. 14 ſ.* 10. *n.* 211. &c. unde reſolves.

1 Is validè applicat, etſi peccet ſacrificando, vel applicet contra voluntatem ſuperioris. Ità Suar. Layman Diana C. de Lugo *l. c.* contra Nau. Ledeſ. & alios quorum ſententiam probabilem dicit Diana *t.* 1. R. 72.

2 Sacrificium, quod neque formaliter, neque virtualiter ulli applicatum eſt vel ante, vel in ipſa conſecratione, ſaltem ſecundæ ſpeciei, non poteſt poſtea ulli applicari, ſaltem adæquatè: quia producit effectum quando exiſtit, neque is ſuſpenditur, ideoque nec licet accipere ſtipendium pro Miſſa præterita v. Lay.

Dixi, *Vel ante*, quia non requiritur, ut applicatio fiat in ipſo ſacrificio, ſufficitque ſi pridie facta ſit etſi ipſo die de ea non cogitet; Bon. *q* 3. *p* 2. ex Suar. Dia. *l c* R. 47 contra Vaſq.

3 Si nulli applicetur, vel incapaci fructus manet in theſauro Eccleſiæ, ut docet Sua. vel cedit ipſi Sacerdoti, vel illis pro quibus tenetur ſpecialiter offerre, quod ita implicitè cenſeatur intendiſſe, ità Laym. *c.* 5 *e* 2. C. de Lugo *n.* 215.

4 Applicatio ſub conditione jam impleta, eſt valida, verbi gratià ad intentionem quam habuit hodie ſuperior, non autem ſub conditione futura contingente, verbi gratià applico illi cui Titius interrogatus voluerit, vel ei qui prius morietur, vel qui primò ſtipendium offeret, ita Suar. in 3 *p. c.* 3. *d* 73. *ſ* 9 Lay *l. c.* Diana *l. c.* R. 15. C. de Lugo *d.* 19. *n.* 209. contra Bon. *qu. ult. p.* 7: qui tamen ipſe in praxi diſſuadet.

5 Non ſatisfecit; qui te mortuum putans, Miſſas quas pro defuncto teneretur, celebravit.

6 Sacerdotes Societatis non ſatisfaciunt, celebrando pro defunctis per anticipationem, niſi tamen jam mortui ſint, etſi poſtea promulgentur Laym. l. c.

7 Non

Digitized by Google

7 Non omnes Sacerdotes tenentur die animarum applicare Miſſam pro omnibus defunctis. Tamb. l. 3 *exp ſacr.c.3.* contra praxim & Gau *p.5.a.15.*

8 Miſſa celebrata in altari privilegiato pro defunctis, non ſuffragatur illis, nec ſatisfit indulto, niſi ſit de requiem. Dian. *p.4. t.4. R. 233.* ex declar. Card. & *p.9 t.2. R 7.*

DUBIUM III.

Quandò, & quoties liceat celebrare.

Reſp. 1. Ordinariè non licet celebrare poſt meridiem; ſed debet inchoari ante duodecimam, nec ante auroram: quam ante ſolis ortum Reg. quadrantem horæ, Henriq. & Conine. mediam horam, Azor horam cum quadrante, Suarez, & Fernand. & Poſſ. ſequi horam comprehendere dicunt, & conſequenter, cum ſecundum Henriquez, Suar. & alios, Miſſa poſſit inchoari tanto ante auroram, ut ſub eius initium finiatur; licet duabus horis ante ſolis ortum incipere: Ita Rodriq. & alii. Vnde ulterius inferunt quidam, cum Suar. Religioſis habentibus privilegium celebrandi horam ante diem; licere tribus horis ante ortum Solis incipere, quod C. de Lugo *d. 20. ſ.1.n.32.* non improbat, etſi Laym. tantum permittat horis poſt mediam noctem C. de Lugo *l.c.* Quacunque autem hora licitè (ſive ex, ſine privilegio,) celebrent, eadem etiam, (atque adeò in Miſſa, quæ nocte Nativitatis, cæteriſque quæ poſt illam celebrantur) licere iis Euchariſtiam aliis miniſtrare contra Bordon. docet Diana *p 9. t. 7. R. 43.*

Dixi, *ordinariè*; quia antevertere licet ſequentibus caſibus, in quibus etiam paulo poſt meridiem, v.g uno, vel altero quadrante, inchoari poteſt, uti etiam ſecundum Sotum & Palud. ex quavis rationabili cauſa, v.g. ob ſupplicationem, vel concionem publicam protractam ultra meridiem, ob funus Principis, vel quia Sacerdos die feſto propter iter fuit impeditus, quo caſu etiam integra hora poſt, licere inchoare dicunt, vide Layman *l.c.* Fernan hic *c 3.*

1 In neceſſitate, v. g. ut morituro detur viaticum quo caſu licere media nocte celebrare, ait Dia *p.1.t.14. R.33.* ex Lay. &c.

2 Ubi eſt mos rationabilis, ut opifices & famuli ſummo manè poſſint audire ſacrum. Lay. *l.5 t.5. c.4.n.3* ex Nau, &c. v. Dia. *p 2.t.14 R.35.* non tamen idcirco poſt meridiem licebit.

3 Ex privilegio, de quo ſuprà.

4 In nocte Nativitatis, in qua omnes tres Miſſas ante auroram dic

dici poſſe probabiliter docent Suar. Con. Laym. Diana *p. 4. t. 4. r. 236.* contra Sylu. Fern. & alios, unde reſolves.

1 Grauiter peccat, qui ſine aliqua harum, aut ſaltem juſta cauſa citius mane, vel ſerius poſt prandium celebrat, ubi Azor. tertiam horæ partem, Laym. mediam horam, Bon. tres quadrantes, Sylvius horam requirit, ut differendo peccet mortaliter, v. Diana *t. 14. r. 34.* ubi notat religioſos ex ſuis privilegiis, poſſe celebrare uſque ad tres horas poſt meridiem, poſt tertiam verò nullo modo, v. Bon. l. c.

2 Non eſt peccatum, celebrare ante dictam Primam, vel etſi ob infirmitatem non poſſis horas dicere; vel etiam ante Matutinum, ſi cauſa ſubſit, ſine qua erit veniale, ut docent Fill. Lay. & alii videturque ſententia tuta, contra multos, dicentes eſſe mortale.

Reſp. 2. Per ſe loquendo, quotidie licet celebrare. Dico *per ſe*, quia præcepto obligante ſub mortali, prohibemur de Veneris Sancto (non tamen Euchariſtiam ſumere, vel aliis præbere, ut habent Hurt. *de ſacr. d. 4. diſ. 3.* Quintanad. ex Suar. Vaſq. Tann. &c. licet ſuppoſitis Declarationibus Card. non licere miniſtrare niſi ſolis infirmis velit Diana *p. 4. t. 4. r. 236. p. 6. t. 6. r. 19 & p. 9. t. 9.* R. 24. ex Barboſ. Gavant. &c.) In Cœna Domini verò, etſi ex conſuetudine uno celebrante reliqui communicare debeant: plures tamen ex cauſa licite privatim celebrant: non tamen poſt finitam Miſſam ſolemnem, & ſacrarium reconditum, ut vult Palaus: licet alii id non admitant apud Diana *p. 9. t. 6.* R. 24. De Sabbatho ſancto alii negant licere, ut Vaſquez, &c. alii probabilius affirmant, ut Suar. Fagun. Dian. Gaſp. Hurt. *d. 4. diſ.* 3. Palaus (qui non vult fieri ante inchoatam Miſſam ſolemnem) & C. de Lugo *ſ. 1 n. 18*, qui addit, non eſſe tunc legendas prophetias, quia non ſunt pars Miſſæ: neque benedictionem cerei, imò nec litanias, quia eſt ratio eadem, v. *l. c. n. 20* & Bon. *p. 8.* ubi notat, quod uſus id vix habeat, v. etiam Dian. *p. 4. t. 4.* R. 257. ubi cum Mercero, contra alios permittit eo die ante Miſſam ſolemnem celebrare de Santo incidente, vel votivam.

Reſp. 3. Sæpius in die celebrare non licet ordinarie, quod addo; quia ſi ſis ieiunus, licitum eſt ſequentibus caſibus bis, vel etiam ter, requiſito tamen, ſi facile haberi poſſit, Epiſcopi judicio, prætterquam in primo.

1 Nocte Nativitatis, qua tamen non tenetur, ne Parochus quidem celebrare tres Miſſas, ſed poteſt aliquam pro arbitrio omittere Diana *p. 4. t. 4.* R. 236. Neque ter communicare, vel ſemel communicare, & bis celebrare, *p. 8. t. 1.* R. 86.

2 Si

2 Si Paſtor habeat duas Parochia diſſitas, Fill. C. de Lugo *d. 20. n. 45.*

3 Si concurſus populi ſit tantus, ut Eccleſia non capiat, ut habet Lay. *l. 5 t. 5. c. 4. in 6. &* vid. C. de Lugo l. *c.* etſi tunc potius expediat celebrare extra.

4 Si ante ablutionem moneatur de communicando infirmo, & ſuam jam hoſtiam ſumpſerit, nec ſit alius Sacerdos Sylu. Nau. Sed caſum eſſe metaphyſicum, dicit de Lugo *d. 20. n. 44.*

5 Si die feſto adveniant perſonæ, quas non deceat ſacrum omittere, v. g. Rex, aut Principes: quamvis hic ultimus dicatur non eſſe in uſu. vide Bon. *d. 4 q. ult. p. 7. n. 9.* Car. de Lugo l. c. & Laym. t. 5. c. 4. Conin. Diana *p. 2. t. 14. R. 57.* ubi recte monet, in his omnibus attendendum ad loci conſuetudinem, quæ fere omnes nunc ſuſtulerit.

Quæres. An aliquando liceat interrumpere Miſſam.

Reſp. Etſi abrumpere eſſentialiter, ſive unam tantum ſpeciem conſecrare, nullo caſu liceat, ut dictum eſt ſupra *c. 1. d. 2.* accidentaliter tamen abrumpere, vel etiam intertumpere, aliquid interponendo, licet his caſibus.

1 Ob concionem, poſt Euangelium, vel proceſſionem excipiendam.

2 In gratiam ſupervenientis principis, vel turbæ peregrinorum die feſto, quò alias Miſſam audire non poſſent, vel ſimili juſta cauſa, ex qua, ſi non ſit facta oblatio, poſſe incipere de novo, ut totum ſacrum audiant, etſi non teneantur, docent varii Authores cum Sà, apud Bonac. *d. 4. q. ult. p. 7. n. 9.* qui benè monet, conſuetudini locorum ſtandum. Henriq. autem docet, id tantum licere finita Epiſtola, vel Euangelio, Tamb. planè improbat.

3 Si ante Canonem Sacerdos recordetur alicuius impedimenti, v. g. ſe non eſſe jejunum, vel in gratia, vel irregularem, vel excommunicatum: vel excommunicatus non toleratus præſumat intereſſe nec poſſit expelli.

4 Si urgeat gravis neceſſitas; vel propria, v. g morbus: vel proximi, ut ſi moriturus ſit baptizandus, vel abſolvendus. Trull. Diana *p. 3. t. 3. R. 70.* In aliis tamen ſacramentis non ita neceſſariis, non decet inter conſecrationem & ſumptionem interrumpere, niſi moriturus eſſet in propinquo, nec opus eſſet veſtes exuere, vel niſi pœnitentiæ ſacramentum ob phreneſim ſuſcipere non poſſit Laym. Tamb. *l. 2. exped. ſacrif. c. 7.* Revertens autem ad ſacrificium Sacerdos ſi fuerit ante facta conſecratio, incipit ubi deſierat, uti etſi facta non fuerit, & parva mora

inter-

interceſſerit, v. g. minor quam unius horæ, ſi autem longior audiatur ab initio. Tamb. *l. 2. exp. ſacr. c. 8.*

DVBIVM IV.

Quo loco celebrandum ſit.

Reſp. Communiter non licet celebrare, niſi in Eccleſia eaque conſecrata, vel ſaltem benedicta, & non violata, vel exſecrata, nec interdicta; patet ex Trid. *ſ. 21.*

Dixi *communiter*; quia in decenti loco & altari portatili (quod ſemper ſub mortali requiritur) cum licentia Epiſcopi, ſi adſit, vel ſine ea, ſi abſit, licet ſequentibus caſibus, extra quos ſi fiat, eſſe mortale, docent Fil. & Lay. & alii communiter contra Sotum; & Sà.

Primò, ſi ſit neceſſitas, qualis eſſe cenſetur. 1. Si Eccleſiæ dirutę ſint. 2. Si populum in ſolemni feſto templum non capit. 3. in caſtris pro exercitu, ſed feſtis tantùm diebus Fagund. C. de Lugo, &c. licet Paſqual. apud Dian. *p. 8. t. 1. R. 44.* etiam non feſtis cenſeat poſſe permitti Generalibus, & primariis Ducibus, in ſuis tentoriis. 4. in portu pro appulſu navis; non tamen in flumine, vel mari propter periculum effuſionis ſanguinis, ut commun. docetur apud Bon. Contrarium tamen dicitur jam habere praxis Luſitanorum, euntium in Indiam, ex permiſſione Clementis VIII. & Pauli V. ex qua licitè nunc fieri docet Fagund. Gran. nec improbat Card. de Lugo *l. c.* Limitat autem Dian. *p. 5. t. 5.* R. 40. cum Hurtad. Mercer. Trull. &c. ſi magna ſit tranquillitas ſine ullo tempeſtatis indicio, adſitque præter celebrantem Sacerdos, qui poſt conſecrationem firmiter teneat calicem. Cum qua cautione etiam Epiſcopum poſſe ad hoc concedere facultatem in neceſſitate (v. g. ne magna multitudo non audiat ſacrum, vel moribundus decedat ſine viatico) docet Granad. apud Dian. *l. c.* contra Coniq. & Turr. qui ſoli Papæ eam reſervatam volunt, ut etiam Dia. *p. 9. t. 1. R. 45.* ubi adducit declarationem Cardinalium, qua iubentur Epiſcopi id prohibere.

Secundo. Ex diſpenſatione Epiſcopi, ob rationabilem cauſam, etſi in Trid. *ſ. 22.* id permittere prohibeatur, niſi ex iuſta cauſa, in oratoriis privatis, divino cultui deſtinatis, licet non benedictis. Verum etiam hanc poteſtatem illis tunc eſſe ademptam docet Gavantus *l. c.* & Dian. *p. 9. t. 9.* R. 42. eo tamen non obſtante, poſſe eos in aliquo caſu particulari, ex juſta cauſa permittere, ut celebretur extra Eccleſiam in altari portatili, docet idem Diana *l. c.* R. 43. ex March. Garc. Hurt. C. de Lugo, Aucrſa, Perſic. &c.

Tertio. Ex Privilegio, quale dicuntur habere Minores, & qui cum iis participant: quod eſſe revocatum à Trid. *ſ. 22. c. 8.* licet mul-

multi velint, negant tamen Dian. *p.* 3 *t.* 2. R. 80. & *p.* 4 *t.* 4. R. 106. Joannes Salas, Rodriq. &c. idque ſecundum C. de Lugo *d* 20 *ſ.* 2. *n.* 51. probabiliter & Tamb. *de exp. celebr. l.* 1. *c.* 3. probabilius. v. Barb. in Trid. *l. c.* item Religioſi Societatis, à Greg. XIII. ut poſſint tum in miſſionibus, cum facultate ſuperioris in quovis loco decenti, tum in domibus ſuis in loco honeſto, à Provinciali deſignato, Miſſas dicere; in quo idem licebit aliis.

Dixi 2 *non violata*; quia in Eccleſia interius violata, niſi prius reconcilietur, non licet ſub gravi peccato, ut Laym. *l* 5. *t.* 5. *c.* 2 *n.* 7. ex Nau. Suar. Con &c. niſi in neceſſitate, cum venia Epiſcopi, ſi is adiri poſſit, alioqui ſine ea, ut habet C. de Lugo *l. c. n.* 63.) celebrare, aut mortuos ſepelire.

Addo 1. *Eccleſia*; quia Oratoria, etſi deputata ad cultum divinum, cum tamen benedicta non fuerint, niſi in ipſis exter altare ad facienda divina ut Bon. *de mat. q.* 4. R *ult. n.* 9. non ſunt capacia violationum. Quod etiam conſequenter de hoſpitalibus docent Nau. Sotus, &c. ſed probabilius contrarium docent alii, cum C. de Lugo *l. c.*

Addo 2. *interius*; quia quod fit in turri, ſacriſtia, ſupra tectum, vel fornicem, in crypta, ſub pavimento, (niſi ſit ſepultura, aut ſingulariter benedicta) non violat Eccleſiam.

Addo 3 *niſi reconcilietur*. quod fieri debet ab Epiſcopo, vel Sacerdote ex privilegio Papæ, quale Superiores Regularium pro ſuis templis habere, ex Auila notat Dian. *p.* 4. *t.* 4. R. 91. ſi fuit conſecrata; quod præſumendum eſt, ſi celebretur feſtum Dedicationis, ſi vero tantum fue it benedicta, poteſt fieri reconciliatio à ſimplici Sacerdote, aſperſione aquæ benedictæ, cum facultate Epiſcopi, vel ſine ea ſecundum Dian. *p.* 4. *t.* 4. R. 91. cenſeri etiam reconciliatam, ſi ſacrificium in ea peractum fuerit, docet Tamb. *l. c.* ex Henriq Sà. & Dian. eſſe probabile, negat autem C. de Lugo de Euch. d. 20 ſ. 2.

Porro Eccleſia, uti & cœmeterium, violantur, ſeu polluuntur ſequentibus caſibus, non tamen, niſi poſtquam res evulgata fuerit Lay. *l.* 5 *t* 6. *c.* 5.

1 Per factum in ea homicidium mortaliter malum, ſeu iniurioſum, ſaltem immunitati Eccleſiæ; quale etiam eſt, quod alias iuſtum eſſet per ſententiam iudicis, niſi tamen Reip. perturbator aliter capi non poſſet. Non eſt autem tale: 1. quod fit caſu, vel ab amente. 2. quod in ſui defenſionem. 3. cuius cauſa data eſt extra Eccleſiam, quia requiritur, ut vulnus, ſine cauſa phyſica fiat intra Eccleſiam, v. de Lugo *d.* 20 *ſ.* 2.

2 Per

2 Per mortaliter malam effuſionem proprii, vel alterius ſanguinis, vel ſeminis cauſatam, vel factam in templo, licet non in templum. Unde non violat. 1. Si paucula guttæ effluant; quia non eſt effuſio. 2. Si ex percuſſione, vel vulnere levi, v. g. narium in rixa puerorum, etiamſi copioſus ſanguis effluat. 3. Si fiat ex ſectione venæ. 4. Actus coniugalis, quando excuſatur à ſacrilegio. 5. Fornicatio facta ab amente. 6. Pollutio inculpata v. Card. de Lugo *d.* 20 *n.* 54 *&* 55.

3 Per ſepulturam excommunicati, non tolerati, vel infidelis; (quo nomine hic non comprehendi, hæreticum docet C. de Lugo *l. c. n.* 47.) etiam infantis; ut ex *c. Eccleſiam de conſecratione*, docet Præp. Quamvis, ſi pueri parentes ſint fideles negat Sayr. vide Bon. *de Euch. & mat d.* 4. *q.* 4 *p. ult.*

4 Per deſtructionem Eccleſiæ ex toto, vel majore parte; (quanquam eo caſu dicatur potius execrari, quam pollui) non autem, ſi ſolum tectum, vel ſi ſucceſſivè per partes modicas deſtruatur & reficiatur, neque etiam per deſolationem, exercitium hæreticum, ſpurcitias hominum, vel animalium iſtic ſtabulatorum, &c. etſi deceat, & praxis habeat, ut per Epiſcopum, vel ſaltem Sacerdotem, cum aliqua cæremonia reconcilietur, & abluantur; quod in ſimili caſu intellige de altari. Lay *l.* 5 *t.* 5. *c.* 5.

Quæres. Quid ſit, & quando fiat exſecratio, ſeu conſecratio.

Reſp. Exſecratio dicitur, cum res ſacra perdit ſuam conſecrationem, ita ut de novo conſecrari debeat, quod fit quando ita deſtruitur, ut formam & uſum ſuum perdat. Unde reſolves.

1 Polluta Eccleſia, polluta etiam ſunt altaria eius fixa, non tamen exſecrata Eccleſia exſecrantur altaria; nec contra.

2 Eccleſia exſecratur; ſi parietes ſecundum majorem partem deſtruantur, vel omnis eorum cruſta, aut major ſaltem pars ſimul auferatur. Secus autem, ſi una poſt alteram, v. Lugo *d.* 20 *nu* 65, non autem, ſi tectum corruat, quia conſecratio eſt in parietibus v. Laym. *l. c.*

3 Altare exſecratur. 1. Si cum fixum eſt, lapis conſecratus removeatur ab inferiore ſtructura. 2. Si ita frangatur, ſive fixum, ſive portatile ſit, ut in nulla eius integra parte, calix cum patena poſſit conſiſtere. 3. Si ſpolietur ſepulchrum, quod tamen quidam negant, ut Lugo Tamb. *l.* 1 *c.* 5.

4 Calix exſecratur, ſi notabiliter frangatur, vel ita ut fiat inutilis ad uſum ſacrificii, v. gr. ſi foramen ſit in fundo, licet minutiſſimum; vel ſi figura deſtruatur: non tamen ſi in tornatili pes ſepa-

retur

retur à cuppa, quia in tornatili conſecratur ſola cuppa, Bonac. *d. 4 & alt. p 9.* ex Suar. &c. Neque exſecratur, ſi pereat inauratio. Vnde licet communiter calix & patena, poſt novam inaurationem, quoad eam partem, qua Chriſti Corpus, vel Sanguinem contingunt, denuo conſecrentur, id tamen neceſſarium non eſſe, docent Durandus Conin. & alii, contra Suar. Bon. & alios, etſi deceat, ut abluatur aqua benedicta, ita Dia. *t. 1. m. R 3.* & Laym. hic, item Lugo *d. 20 ſ. 4 n. 94.*

5 Veſtes ſacræ exſecrantur, quando ita deſtruuntur, ut perdant ſuum uſum; ut ſi cinguli parte te non amplius cingere poſſis, vel ſi manica ab alba ſeparetur, etiamſi poſtea reparetur. Non perdunt autem, etſi attritis pars aliqua aſſuatur, vel cinguli parti aptæ adhuc ad cingendum, altera anne&tatur, quia tunc acceſſorium ſequitur principale, Lugo, Tamb. *de exp. ſac. l. 1. c. 3* § 2 Similiter ſi ſtola, vel caſula duplicata, facili ſeparatione fiant duæ, quarum utraque apta ſit ad ſacrificium, non perdunt benedictionem. Tamb *l. c.*

6 Partes avulſæ à re conſecrata, ut deſtructa ejus forma, deſinunt eſſe ſacræ, v. g. ligna & lapides Eccleſiæ dirutæ, vel altaris, ob reſpectum tamen ad rem ſacram, cujus ſunt reliquiæ non poſſunt applicari ad uſus profanos, aut divendi, ſine licentia Papæ. Statuæ autem ſacræ, & imagines templi deſtructi, debent in alio collocari, & in loco Eccleſiæ Crux erigi. Lacera etiam paramenta, aut vetuſta conſumpta, debent igne abſumi, & non adhiberi ad uſus profanos, ut habetur *in c. Altaris. de conſecr. diſ. 1.* v. Suar. & Sà. V. Miſſa, & Laym. *l. c. c 6.* Tamb. tamen *l. 1. de exped ſacr. c 2 § 3.* ex Palao, item Dian. *p. 5. t 14 R 76.* docet probabile, quod non ſit ſaltem mortale, ſi mutata forma ad profanos uſus applicentur, v. g. calix confractus, alba diſſoluta, fruſtula corporalis, &c v. ſup. *l. 3. t. 1 c. 2. d. 2.*

DUBIUM V.

Quæ ſint requiſita ad Miſſam.

Reſp. Hæc ſequentia. 1. Et quidem ſub gravi ſacrilegio, altare conſecratum ab Epiſcopo, vel Abbate, (hunc enim altaria, calices & campanas poſſe conſecrare, etiam ad uſum alienarum Eccleſiarum, docet Dian. *l. 3. t. 2. R. 15.* cum Barboſ. & aliis 4. ex declaratione Cardinalium & privilegio Innocentii III.) vel Sacerdote privilegiato; ſtabile vel portatile, utrumque tamen ex integro lapide, quantum ad ſuperiorem menſam, quæ conſecratur; debetque eſſe tanta, ut poſſit capere calicem cum patena. Non ſufficit autem hoſtias eſſe in ara conſecrata dum conſecrantur verum etiam debent, tam parvæ, quam magnæ in eadem relinqui

tempore ſacrificii, & non alibi (licet ſupra aliud corporale) deponi, v.g. propter loci anguſtias; quia omnes ſunt unica victima, & per modum unius offeruntur. Quapropter rubricæ Miſſalis eas ſupra corporale, ante vel poſt calicem poni volunt. Hinc etiam minus rectè faciunt, qui conſecratione facta, mox hoſtias minores à ſe conſecratas, dant alteri Sacerdoti diſtribuendas populo: quia ſicut Sacerdos non debet de ſua hoſtia dare, priuſquam ipſe ſumpſerit, ſic nec de aliis, cum ſint una victima & hoſtia, omneſque orationes, oblationes, & benedictiones ſequentes non minus ſpectent ad parvas hoſtias, quàm ad magnam: neque ante ſumptionem Sacerdotis perfectè & integrè ſacrificata ſit victima, Card. de Lugo *q. 20. ſ.2.n.69.* Eum tamen, qui contrarium fecerit, à peccato ſaltem mortali, imo ſi neceſſitas fuit expendendi communionem populi, ab omni excuſat Tamb. *l. 5. ex eodem ſacrif. c. 5.*

2 Mappa linea triplex; etſi enim ſecundùm quoſdam, una duplicata: imò ſecundùm Sa, Angel. Azor *c.28.q.8.* & Layman *l.5 t.5 c.6. n.17.* una ſimplex ſufficiat in neceſſitate; Miſſale tamen Romanum, authoritate Clementis VIII. & Pii V. editum expreſsè tres requirit, *tit. de defect.* uti & Gavant. vide C. de Lugo. Vt ea benedicta ſit, non eſt omninò neceſſarium, ut habet Syluest. Vnde in neceſſitate vulgaris adhiberi poteſt, & aliis uſibus reddi. Laym. *l.c.*

3 Sub gravi ſacrilegio, veſtes ſacræ: (hoc eſt, benedictæ ab Epiſcopo, vel Sacerdote habente privilegium, ut habent mendicantium ſaltem Superiores, ſiue Prælati, v. Tamb. *l. 1. c. 3 exped ſacrif.*) quarum tamen colores non eſſe præcepti, ſed directionis, notat Hom. apud Dian. *p.2.t.15.R.57.* In gravi autem neceſſitate; etſi præſtet, ſi ſine ſcandalo fieri poſſit Miſſam) cujus audiendi, vel faciendi obligatio tunc ceſſat) omittere, licere celebrare ſine ſtola vel manipulo, vel etiam uti cingulo non benedicto, vel ſi fractum ſit, rurſus connectere, vel ſtola pro cingulo, & manipulo pro ſtola, docet Lay. *l.4.t.5.c.6.* Dian. *p.1 R.57 & 67.* contra Filliuc. *t 1.l.5.c.3.* qui tamen concedit in neceſſitate ſine una vel altera ex minoribus, v.gr. ſtola, vel cingulo celebrare, non eſſe mortale, v. Dian. *p.4. t.5.* R. 62. ubi contra Fill. ex Henr. & aliis ſex, docet eſſe probabile, quod ex parvitate materiæ excuſari poſſit à mortali, qui (ſecluſo ſcandalo, & contemptu) aliquam harum citra neceſſitatem omittit, v. gr. qui celebrat cum cingulo non benedicto, vel eius loco utitur alia re. Denique metu mortis aut graviſſimi damni, licere aliquando celebrare ſine ſacris veſtibus, & altari, (dummodo non fiat in contemptum Religionis) ex Azor. *t.1.l.1.c.11.q.11.* docet Eſc. E.2. c.2. Nau. Hurt.

Hurt, &c. Limitat autem Tamb. *de exp.ſacr.l.1.c.5.* ita ut permittat ſina aliq ia etiam ex gravioribus, non tamen ſine omnibus fieri, ob ſcandalum & irreverentiam, v Dian. *p.3 t 6* R.47.& *p.5.t.3.* R.39. Porrò hujuſmodi ſacras veſtes conficere ex profanis, v. gr. planetam ex veſte ſerica muliebri, non eſt prohibitum. Suar. Palau. Tambur. *exped.ſacr. l.1.c.2*: qui monet *l. c.* cavendum eſſe ne ſint valdè attritæ, ut & ne reliqua ſuppelex ſacra ſit valde immunda, in quo graviter peccari poteſt, Suar. Laym. Tamb. *l. c.*

4 Sub mortali requiritur calix & patena conſecrata, ſi tamen in nondum conſecratis aliquis bona, imo addunt Bordon. & Tambur. mala ſi ſe celebraſſet, licet ſic celebrando peccaſſet mortaliter, probabile eſſe, quòd hoc ipſo cenſeantur conſecrata, liceatque in iis celebrare, contra de Lugo, Laym. docet Diana *p.2. t.14 p.5. t.13.* R 60. & *q.9. t.7.* R.18 ex aliis anct. idemque de ſacris veſtibus item de corporali, pyxide, &c. quæ immediatè tangunt ſpecies, cenſet Tambur. *de exp.ſacriſ 1.c 3.* Ac licet decens ſit ut etiam pyxis, ſive ciborium, & luna, ſeu ſphærula hierothecæ, & quodcumque vas continens, & immediatè tangens Euchariſtiam, uti etiam ſecundùm Laym. *l 5. t.5 c.6.* vaſculum chriſma continens benedicatur, benedicere autem præterea, in quibus unctio adhibetur, poteſt idem, qui cætera ornamenta, cum in Rituali Romano propria ſit pyxidis benedictio; id tamen neceſſe eſſe, negant Suar. Hurt. Lugo, Tamb *l. 1. exped. ſacr. c.1*, nec eſſe neceſſe imponere pyxidi vas lineum benedictum benedictione corporalis. Porrò calix & patena confecta eſſe debent ex auro, argento, vel ſtanno; ſaltem quoad cuppam admittunt etiam aliqui ex pluribus, ſed non ex ære, *cap. ut calix de conſec. d.1.* quamvis Tamb *l. 1. de exped ſacriſ. c. 1.* cum Hurt. Fagund. & Gauant. admittant etiam ex gemma, quæ æquè pretioſa ſit, ac aurum vel argentum, modo ſpecies non imbibat, nec ſit periculum ne effringatur: Ac licet Rubrica præſcribat, ut cuppa, & ſuperior pars patenæ ſit deaurata: eam tamen non obligare ſub mortali Gau. imò nec ſub veniali, propter uſum contrarium, vult, Tamb *l.c.*

5 Corporale lineum, ſaltem quoad eam partem, qua hoſtiam, vel calicem tangit, *c.conſulto, de conſecr. diſt.1.*) nam in extremitatibus poteſt eſſe ſericum, vel auro elaboratum) & benedictum ab Epiſcopo, vel privilegiato, v. Compend. privileg. Societate Jeſu *V. Bened.* non tamen, iterum benedicendum poſt lotionem, nec niſi notabiliter rumpatur. S. Thom. Syl. Bon. *d. 4. q. ult. punct. 9.*

Lugo *d* 20 *ſ*.2 n.76. & Gavant. *p*.2. *t*.1. ubi addit ex Sà (& dicit eſſe communem) peccare mortaliter, qui utitur notabiliter immundo.

6 Palla item linea, qua parte calicem tegit (ſuperiore enim parte poteſt auro conſtare, vel ſerico) quæ cum habeat communem cum corporali benedictionem, utpote cuius pars antiquitus fuit, pro eodem ſervire poſſe, docet idem Lugo *l.c.* ſi ſit ſatis capax.

7 Purificatorium item lineum, non tamen neceſſariò benedictum, ut contra Laym. docent Suar. Gau. & Lugo: neque ulla reperitur in ritualibus eius benedictio.

8 Sub gravi peccato Miſſale, Canonem ſaltem continens, ut habet Ban. & alii commun. etſi Ledeſm. & Laym. docent in gravi neceſſitate licitum eſſe celebrare ſine libro ei, qui moraliter ſit certus ſe non erraturum: & ſic de Lugo *l.c.* cum Dian. &c. probabiliter excuſat eum, qui propter viſus debilitatem legere non poteſt.

9 Miniſter (ſecundum Nau Fagund. & Zerol. ſub mortali) & quidem maſculus, in neceſſitate tamen gravi, v.gr. diei feſti, vel dandi Viaticum, poſſet quis ſibi ipſi reſpondere, inquit Sà, Bon. & Dia. *t*.14 R.43. ex aliis, in quo caſu etiam fœminam adhiberi poſſe, docet Nugnus *a*.6.*d*. 1. & Sylu. idque quibuſdam Belgii partibus conſuetudine inductum eſſe, docet Marchan. *Reſ paſt. c* 4. contra communem, apud Laym. Fern. & Dian. *l c.* Tamb. *l. c.* & March. *d. ord. t*.3 *c*.15. ubi vult id eſſe mortale. Miniſtrante tamen circa altare viro, qui neſcit reſpondere, Moniales ex choro reſpondere, non eſſe prohibitum notat Lugo & Tamb. *l. c.* ubi etiam cum Henriq. & Hurtt permittit celebranti Miſſam cœptam proſequi ſine miniſtro, ſi hic forte abiit, & aliquantulum expectatus non revertatur.

10 Crucifixus; niſi ſit expoſitum Venerabile Sacramentum, non tamen ſub obligatione gravi, idem eſt de velo. Lugo *d*.20 *ſ*.2.*nu*. 79. Gau.

11 Candela accenſa, duplex ex cera, & quidem ſecundum Fag. Reg Vaſq. & alios, ſub mortali, contra Nugnum & Marchinum, in neceſſitate tamen, præciſo ſcandalo, ſufficit una, etiam ex ſebo, vel lucerna, aut lampas ex oleo, v. Dian. *l c.* Laym. *c* 10 *n* 17 Azor *c*.28. *q*. 15. Sine omni autem lumine celebrare nunquam licet Lugo d.30. ſ. 2. adeo ut ſi extingueretur ante conſecrationem, & aliud haberi non poſſet, Miſſam eſſe relinquendam, etiam in neceſſitate conſecrandi pro moribundo Viaticum, dicat Fagund *p*.22 *c*.22. & Quint. *t*.4 *ſ*.1.

12 Requiritur etiam antipendium, pulvillus, candelabra, burſa, velum,

velum, manutergium; ſed non benedicta, & ſi quid ex his deſit ex profanis congruenter mundis mutuo accipi, & deinde priori uſui reddi poteſt, Tamb. *l.5 c.3.§ 3.*

13 Operto capite celebrare non licet etiam in infirmitate, ſine licentia, ut docet Fagund. Layman Dian. R. 58. Et quidem Summi Pontificis; ut ex declaratione Cardinalium notat Gavant. & Tamb. *de exp ſacr. l. 1.* licet Laym. & Scort. Epiſcopis, & cum regularibus eorum Prælatis permittant. Quod Tamb. *l.c.* rectè limitat ad caſum neceſſitatis, in quo ad Papam difficilis ſit recurſus, qui tamen ſine venia faceret, eum non peccare mortaliter (ſecluſo contemptu & ſcandalo) vult Ledeſm. Tambur. *l.c.* Quod Diana *p. 2. t. 14. R. 58.* cenſet probabile, ſi tempus Canonis excipiatur.

Plura de his omnibus, v. apud Auth cit. Gavant. Dian. Lay. Bonac. de Lugo *d.29 ſ 4.* Eſcob. *E.11.* ubi notat, etſi gravis ſit obligatio, ſervandi ritum celebrandi præſcriptum in rubricis Miſſalis, ideoque grave ſit, omittere v.g. oblationem hoſtiæ, vel calicis, vel infuſionem modicæ aquæ Tamb. *de exp. ſacr. l 2. c.5.* nihilominus levitatem materiæ ſæpe excuſare à culpâ mortali omiſſionem, etiã intra Canonem monet Eſcob. *l c.* Vnde veniale tantùm erit.

1 Omittere orationes dici ſolitas, dum Sacerdos ſe induit, ut contra Navar. Sylu. & Azor. docent Laym. Fag Dian. *R 21. & c.* Lotionem autem manuum ante vel poſt Miſſam) etſi facilè omitti non debeat) non videri ſufficientem materiam rigoroſi præcepti, tenent Suarez & Tamb. § 6.

2 Omittere Gloria vel Credo; vel in Canone nomen alicuius Sancti: vel ea quæ tempore Paſchali interponuntur inter Communicantes, aut infra actionem Dia *p.2. t. 14. R.49 & 88.* ex Fil. Quintanad &c. in Miſſa autem quæ canitur non legere Evangelium ſubmiſſa voce, Dian. *l.c* R 4 negat eſſe peccatum, ex Sanchez, & alios: quòd rubrica ſit tantùm directiva. Si quis autem in Miſſa advertat aliquid à ſe omiſſum, regulariter non eſſe repetendum ait Suar. & Dam. *de exped. ſacr. l.2. c 2* Dicit, *regulariter*; quia 1. ſi ſit de ſubſtantia, v.gr. aliquid pertinens ad conſecrationem, certum eſſe debere repeti. 2. Si dum ſecretò orat, poſt pauca verba certò advertat, ſe aliquid notabile omiſiſſe, (v.g. die Paſchæ communicantes) paululum regrediendum eſſe, & repetendum cenſet Tamb. *l. c.* ita Fill. Dian. *R 59* Eſcob.

3 Ex devotione leve aliquid in Miſſa, etiam dum ſecretò orat) addere, v.g. orationem Dominicam vel Pſalmum aliquem, vel in Canone nominibus Sanctorum, nomen Patroni loci Tambur.

l. c. exp. ſacrif. 5. Dixi leve: quia notabiliter addere, eſſe mortale vult idem Tamb. l. c. ex Bon, *d. 4. q. ult.*

4 Celebrare ante dictum Matutinum, ut contra Azor. & Reg. docet Syl Val. Suar. Vaſq. Leſſ. Fag Laym. &c. quorum plerique tamen cum Palao dicunt eſſe ventale, ſi fiat ſine cauſa, licet & hoc Tamb. *l 1. a 7. §. 1. de exped ſacr.* in dubium vocet.

5 Quæ alta voce dicenda præſcribuntur, adeò ſubmiſſa dicere, ut aſtantes audire non poſſint. Tamb. *de exped. ſacr, l 2. c. 9* quidquid dicat Nau. Sà, V. Miſſa. Imò notat idem Tamb ex C. de Lugo *d. 22. ſ. 3.* à timoratis paſſim ſine ſcrupulo voce depreſſa legi.

6 Mutare Miſſam & die Dominico, vel feſto duplici, vel iis diebus, quibus prohibetur fieri de feſto duplici (v g. infra octavas Epiphaniæ, Paſchatis, &c. Feria IV. Cinerum, infra hebdomadam majorem, Vigilia Nativitatis Domini) ſine gravi cauſa leggere votivam, pro defunctis. vel de alio Sancto in numerum SS. relato Suar. Dian. de Lugo *l c.* Eſcob. contra Quint. qui *t. 7. ſ. 40*, putat in hebdomada ſancta licere legere votivum, quod refutant Gavant. & Dian. *p. 9 t 7. R. 53.* ex declar. Card.

Dixi 1. *ſine gravi cauſa*: talis autem cenſetur, 1. quæ ſpectat ad bonum Reipub. vel Principis, v. g. neceſſitatis pluviæ, ingruentis belli, vel peſtis, vel ſimiſis mali univerſalis; item ſolemnis gratiarum actio: ſolemnis expoſitio Euchariſtiæ, v. g. diebus Anteccineralibus in oratione 40 horarum, Tamb. *l. 2. c. 6* 2. 2. Quando cadaver præſens eſt in Eccleſia; ubi uſus obtinuit, Gavant. *p. 1 t. 5. 3.* Si quis celebret in Eccleſia, in qua agitur dies feſtus loci proprius, hunc enim non tantum poſſe, ſed debere ex congruitate conformare ſe loco, notant Gavant. v Tamb. *l. 2. c. 6.* qui par. 2. & 4. addit, etiamſi Sacerdos, accepto ſtipendio, homini promiſerit votivam, vel pro defunctis, etiam in altari privilegiato, non ſolùm poſſe, ſed debere celebrare Miſsã currentem diebus quibus iſtæ prohibentur. Imò etſi Deo per votum tales Miſſas promiſerit, non tamen adeas obligari iſtis diebus, eò quòd votum non obliget, quando impedit bonum maius, quale eſſe dicit conformitatem officii cum Miſſa, ſecus diebus alii.

Dixi 2. *in numerum Sanctorum relato*, quia ſi ſit Beatificatus tantum, de quo certis Sacerdotibus, v. g. quorum Ordinis fuit, conceſſum ſit Miſſam legere, docet Gran 2. 2 *cont. 2. c 7 d 4 ſ 2 n 2.* & Eſc. contra Palaum, non licere aliis Sacerdotibus, etſi nullum aliud ſit feſtum, de eo legere, eò quod ſic expreſsè determinavit Sacra Rituum Congregat. apud Gavant. vide Eſcob. n. 42. & Tambur. l. c. *c. 6.* ubi

Pal.

Pal. ſequens dicit contrarium eſſe probabilius, ac magis pium, imò de Sanctis Societatis certum eſſe ſi celebrent in templis eiuſdem Soc. ex conceſſione Pontificum, idem tenet Quint. *t.* 8. ſin. l. c.

7 Si quis violet rubricam ſpectantem ad eſſentiam, vel quaſi eſſentiam Miſſæ, vel ſi nullam planè ſervet, peccat mortaliter. Eſcob. ex Fag. *p.* 1 l 2 *c.* 21. n. 9.

TRACTATVS IV.

De Sacramento Pœnitentiæ.

CAPUT I.

De eſſentia huius Sacramenti.

DUBIUM I.

Quæ ſit eius materia, & forma.

Reſp. Materia remota, & neceſſaria, eſt omne peccatum mortale, poſt baptiſmum commiſſum, & non confeſſum. Materia ſufficiens, & non neceſſaria, eſt omne veniale poſt baptiſmum commiſſum, vel etiam mortale, alias ritè confeſſum. Materia proxima ſunt actus pœnitentis, contritio, confeſſio, & ſatisfactio; quarum ultima eſt integralis tantum, (ut patet in infirmo, qui ſi ratione deſtituatur, ſolet abſolvi abſque ſatisfactione) duæ priores ſunt eſſentiales, ut communiter docent contra Scotum qui totam eſſentiam ponit in abſolutione. Porrò, peccata ſunt tantum materia circa quam: actus verò pœnitentis materia ex qua. Laym *l.* 5. *t.* 6. *c* 4. ex commun. Vnde reſolves:

2 Etſi peccatum mortale remiſſum quomodocunque ſit, teneris tamen confiteri, ſi non feciſti. Trid *ſ.* 14. *c.* 5.

3 Omitti poſſunt venialia, vel omnia, vel aliqua, item mortalia ſemel ritè confeſſa, v. gr. in Confeſſione generali, ut docent Diana *p* 3. *t.* 4. R. 56. Card. de Lugo *d.* 17 *n* 56. contra Victor. Ledeſma, & alios. In qua etiam non eſſe neceſſarium, addere peccato mortali, quod poſt ultimam confeſſionem ſit commiſſum, docent Bon. *d.* 5. *q.* 5 *ſ.* 2 *p* 2. Dian. *t.* 2. *t.* 4 R. 62. & *t.* 3. *t.* 3. R. 65. C. de Lugo *d.* 16. *ſ.* 2 *n.* 47 ex Sanc. & Con. quod eſt probabile; niſi circunſtantia aliqua, v. g. ſpeciem mutans, vel reſervatio caſus, vel proxima peccandi occaſiò, aliud requirat, & pœnitentia ſufficiens imponatur, C. de Lugo. Tamb. *de exp. conf* l, 2. *c.* 1. Tutius tamen eſt nova ab antiquis ſecernere.

3 Ponenda ſemper eſt materia certa; qualem eſſe negat Sanctius in ſel. *d.* 7. apud Dia *p.* 3 *t.* 4. *R.* 52. quod quis non reſponderit divinis inſpirationibus, non fecerit bonum quod potuit, & ſimiles imperfectiones. In quibus tamen exponendis, non tenetur Confeſſarius impedire pœnitentem, ut docet C. de Lugo *l c.n.*103.contra Sancium. Quòd ſi haberi certa non poſſit, pro ratione dubii danda eſt abſolutio: ut ſub dubio, ſi materia prorſus dubia ſit: vel abſoluta, ſi certa videatur. Ita Suar. Laym. *l* 5 *t.* 5. *c.* 3. & alii commu.

Reſp. 2. Forma Sacramenti Pœnitentiæ ſunt verba abſolutionis: Ego Te abſolvo à peccatis tuis (ubi licet de eſſentia tantum ſit, Abſolvo Te: debent tamen addi reliqua, præſertim in articulo mortis, ſecundum quoſdam, ſub mortali, ſecundum alios ſub veniali, ut v. Gran.) voce prolata in præſentem; abſentem enim Clem. VIII. abſolvi prohibuit, ſub pœna excommunicationis. Unde reſolves.

1 Invalidum eſt abſolvere nutu, ſigno aut ſcripto, item abſolvere abſentem, quod docuit Alenſis, Medin. & alii, ſed vetitum, nunc, ut modò dictum.

2 Valida eſt abſolutio, ſi reverentiæ cauſa dicas, Abſolvo dominationem, excellentiam, vel majeſtatem veſtram, &c. Quia non mutatur eſſentialiter, & ſunt verba æquivalentia, Averſa, ut ſupra 1 1 *c.*1.*d.*2. Non valet autem, ſi dicas: Abſolvat te Deus, vel abſolvat te Chriſtus, Averſa *q.*12 *ſ* 2.

3 Orationes præviæ & ſubſequentes formam, ut Miſereatur tui, &c. & Paſſio Domini, &c. quæ ſecundum Trid. laudabiliter adduntur, non ſunt neceſſitatis, & ex cauſa rationabili omitti poſſunt v.g. ſi breves ſint confeſſiones, vel multi confitentes, (ut v. Dian *p.*3.*t.*4. *R.*97. tunc enim ſufficit dicere, Abſolvo te à peccatis tuis in nomine, &c.) vel ſi timeatur cenſura, Abſolvo te à vinculo excommunicationis; deinde à peccatis tuis &c v. Sà. V. *abſolutio*.

4 Elevatio manus, eiuſque impoſitio in caput.; Item formatio Crucis, eſt libera, etſi debeat ſervari conſuetudo. Ita Laym. *cap.*5. ubi idem dicit de apertione capitis: Forma autem Clem, VIII. ut tradit Sà, & Rituale Romanum, eſt hæc; qua ut omnes utantur ſuadet Paulus V. ideoque omnibus tenenda memoriter: Miſereatur tui omnipotens Deus, & dimiſſis peccatis tuis perducat te ad vitam æternam, Amen, deinde elevata manu pergit: Indulgentiam abſolutionem & remiſſionem peccatorum tuorum, tribuat tibi omnipotens & miſericors Dominus. Amen. Dominus noſter Jeſus Chriſtus te abſolvat, & ego authoritate ipſius, te abſolvo ab omni vinculo excommunicationis, ſuſpenſionis, quæ vox circa laicos omittitur,

titur, & interdicti, in quantum poſſum, & tu indiges: Deinde ego te abſolvo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Amen. Paſſio Domini Noſtri J. C. & merita B V & omnium SS. & quidquid boni feceris, & mali ſuſtinueris, ſit tibi in remiſſionem peccatorum, in agmentum gratiæ, & premium vitæ æternæ. Amen.

DUBIUM II.

Qualis contritio requiratur.

Suppono, quòd contritio in communi, ſit dolor ac deteſtatio peccati commiſſi, cum propoſito emendandi, ut habet Trid. *ſ.* 14. Vbi eam dividit in Perfectam, quæ abſolutè ſic dicitur, & in imperfectam, quæ attritio dicitur. Perfecta eſt quæ elicitur ex motivo charitatis propter Deum ſummè dilectum: & hæc ſe ſola mox juſtificat, etſi cum voto & ordine ad confeſſionem, quam deinde facere teneris. Imperfecta eſt, quæ ex inferiore motivo, ſupernaturali tamen concipitur.

Reſp. Ad Sacramentum hoc ſufficit, & requiritur ſaltem attritio formalis, ſupernaturalis efficax & univerſalis, reſpectu mortalium concepta in ordine ad confeſſionem, vel ſaltem abſolutionem. Eſt com. v. Bon. *d. 5. q. 5.* & Sch. ac colligitur ex Trid *l. c.* Vnde reſolves.

1 Non requiritur contritio exiſtimata, ut voluit Gabriel

2 Non ſufficit. 1. Attritio exiſtimata tantum, licet inculpabiliter: quia vera attritio eſt pars eſſentialis. 2. Nec deſiderium abſolutionis, ſine affectu ad peccata idque etiamſi tantum confitearis venialia, ut habet ſententia communis contra Angles; & quoſdam alios, quos ſequitur Tamb. *l 1 exped. conf. c. 3.* v Dian. *p. 9 t. 9.* R. 31 Unde peccat graviter qui etiam ſola venialia, vel ſola mortalia alias confeſſa, ſine omni formali dolore confitetur, quia non ponit materiã ſacramenti, & ſaltem periculo ſacrilegii ſe exponit. Ita C. de Lugo *d. 14 ſ. 8 &c.* com. v. Dian *p 3 t. 4.* R. 116. Bon. *d 5. q. 3. ſ 1 p* 3. Non tamen eſt neceſſe, ut dolor ſe extendat ad omnia venialia, quorum ſibi pœnitens eſt conſcius. Sà, Lay. Lugo Imò notat Tamb. *l. c.* ſatis eſſe de uno veniali dolere formaliter, etſi plurium ſis conſcius, de quibus nec dolorem, nec propoſitum emendandi habeas, ſive ea confitearis, ſive non.

4 Non abſolvitur, qui dolet, licet intenſiſſimè, tantum propter infamiam, damna, aliaſve pœnas temporales præciſè, etſi ex inculpabili ignorantia. Quia non eſt dolor ſupernaturalis, nec ignorantia, aut bona fides poteſt ſupplere defectum eſſentialem. Bon. l. c. &c. Limitat tamen Reginald. Tambur. *de exped conf. l. 1. c 1.* niſi doleas propter iſtas ut à Deo inflictas vel infligendas.

4 Non

4 Ad attritionem non requiritur ulla intenſio, vel duratio temporis, ut vult Durand.

5 Etſi debeat eſſe de omnibus peccatis mortalibus, non requiruntur tamen ſinguli dolores de ſingulis, ut vult Angles; ſed ſufficit unus actus de omnibus ſimul ſumptis, etiam oblitis, ideòque peccat graviter, qui ſciens prudens non atteritur univerſaliter de omnibus mortalibus nondum remiſſis Bon. &c. *ll.cc.*

6 Non ſufficit dolere quòd non doleas; ut habent Nau. & Sà; nec velleitas non peccandi. Ratio utriuſque eſt quia non eſt dolor de peccatis commiſſis; cum quo affectus ad ea ſtare poteſt, Henr. Vaſq. Bon *l c* n.7. Ubi rectè notat, cùm actu, quò quis dolet ſe non dolere de peccatis, plerumque conjunctum eſſe dolorem de peccatis, etſi pœnitens eum non dignoſcat.

8 Etſi dolor hìc debet eſſe ſummus appretiativè; ita ut nihil magis deteſteris, quàm peccatum maliſque omnia mala huius mundi perpeti, quàm mortaliter contra Deum peccare, non tamen opus eſt, imò nec expedit particulares facere collationes, v. g. mallem hoc vel illud malum ſubire quàm mortaliter peccare, quia periculoſæ ſunt.

8 Qui non vult occaſiones proximas peccandi à ſe amovere, vel non remittere ex animo, vel non reſtituere, aut ſatisfacere quibus debet, vel non habet formale (licèt probabiliter cum Lugo *l c.ſ.* 5. Laym. Dian. à quibus dicant, virtuale in contritione univerſali incluſum ſufficere, ſaltem quando non occurrit cogitatio de peccatis vitandis) propoſitum, peccata mortalia, quando talia confitetur, vitandi efficax, id eſt, cum quo non poſſit conſiſtere affectus actualis erga aliquod mortale, non eſt ſufficienter attritus. Ratio eſt, quia non eſt dolor & deteſtatio efficax; quippe cum quo poſſit ſtare voluntas peccandi, nec is ſe ex toto corde convertit ad Deum, deteſtans peccatum ſuper omne deteſtabile, Suar. Fern. Laym. l. 5. t. 6. c. 4. Dian. *p.* 3 *t* 4. *R* 119 &c. commun. Et licet ſola venialia confitearis, teneris tamen, ſicut dolorem, ita etiam propoſitum, ſaltem virtuale, circa illa habere, Lugo *d.* 14. *ſ* 8. & 9. & alii.

9 Redire ſæpè cum eodem mortali non eſt certum indicium deeſſe attritionem: etſi ſit magna præſumptio, præſertim in iis, qui coguntur confiteri à parentibus, magiſtris, &c. item in iis, qui aliquoties moniti concubinam non ſeparant, aut reſtitutionem non faciunt, quibus proindè abſolutio differenda eſt; niſi id actu præſtent. Quanquam poſſint eſſe alia ſigna veri doloris, v. gr. ſi media præſcripta ſint adhibita, occaſiones vitatæ, ſi numerus peccatorum immi-

imminutus, ſi pœnitens omninò aſſerat cui plerumque credi debet, cùm ipſe ſit ſui accuſator, defenſor & teſtis. Qua in re opus eſt magna prudentia Confeſſarii, ne pœnitentem ſeveritate avertat, neque etiam lenitate ſeducat, & peccet pereatque cum illo, Suarez in *2.p.32.ſ.2*. Sanch. l.2. in dec.32 l.3.c 5. Lugo *l. c.n. 166. & 169.* contra quorum aliorum communem ſententiam, docent apud Diana Vivaldus, & Jo: Sancius *d,10 n.16.* poſſe toties quoties confitetur abſolui; etiamſi nullus appareat profectus; eò quòd ſine illo poſſit eſſe verum propoſitum, ſicut eſt in iis, qui venialia ſemper afferunt eadem. Verum id probare non auſim, nec videtur eſſe par ratio, v. Con. *d 2.d 14.p.2.t.7. R.55 & p.2.t.2 in R 45.* & *p.3.t.4.*

10 Abſolvendi ſunt ii, qui ex officio domo, vel negotio, in quo propinquum peccati periculum imminet, diſcedere nolunt, eò quod ſi ne maxima difficultate non poſſint; parati interim media præſcribenda addere. Ratio eſt: quia occaſio, etiam propinqua, non neceſſitat ad peccatum, ideoque ſtare poteſt cum propoſito peccata vitandi. Nec refert, quòd quis putet vel timeat, ſe unum, vel plura peccata non vitaturum; quia propoſitum eſt actus voluntatis, exiſtimatio autem illa eſt actus intellectus, qui ex illo propoſito; ob humanæ voluntatis mutabilitatem, non neceſſariò conſequitur Interim qui certus eſt, impoſſibile ſibi eſſe in tali occaſione peccata vitare, debet eam deſerere, niſi velit perire Ita Lay *l.c.*: Lug. *l.c.n.152.*

11 Non requiritur dolor ſenſibilis, ſufficit enim intellectivus. qui cum ſit interior, ac ſpiritualis, ſcrupuloſi non facilè debent angi, quaſi ſine dolore accedant ad Sacramentum, eò quòd nullum ſentiant.

12 Is qui nihil cogitans de confeſſione attritionem alicuit, non referens eam ad Sacramentum, non poteſt ſine novo dolore ad id accedere; quia pars debet referri ad compartem, ita Suar. *d.20 ſ. 4.* Bon. *d.5 q 3 p.2.* Contrarium tamen videtur docere Lugo *d. 14. ſ. 4. n.37.* quòd non eſt improbabile, Tamb. *l 1 c.2.*

13 Non ſufficit ad Sacramentum dolor, qui ſequitur abſolutionem, imò ſecundum ſententiam ſaltem tutiorem, quam docent Laym. *l.5. t. 4.* & Con. debet antecedere etiam confeſſionem, etſi contrarium etiam probabiliter doceant Vaſq Fill. Fag. C. Lugo *de pœn d.14. ſ.2.* & Gaſp. Hurt. *d 6.d. ſ 5.* apud Dian. & Eſcob. *t. 7 E 6.* Unde pœnitentes initio ad dolorem excitandi, aut ſi poſt peccatorũ narrationem fiat, repetant verbo confeſſionem; dicendo ſe dolere de peccatis expoſitis, v. Laym, *l c.*

14 Probabile eſt, eum qui paulò ante confeſſus, iterum confitetur

plicitè, & in particulari, non doluit, non teneri elicere novum dolorem, C. de Lugo d. 14. ſ. 3. Dian. p. 9. t. 3. R. 5. & 51. & conſequenter poteſt moribundus propter periculum inſtantis mortis abſolvi, audito tantum uno alterove peccato, & deinde ſi ſuperſtes maneat, auditis reliquis iterato abſolvi in virtute doloris præcedentis, Tamb.

DUBIUM III.

Qualis confeſſio requiratur?

ARTICULUS I.

An debeat eſſe integra materialiter.

Reſp. Ad confeſſionem, per ſe, & ordinariè requiritur integritas materialis, ſita in eo, ut poſtquam diligentiùs excuſſeris, & conſcientiæ tuæ ſinus & latebras, ita loquitur Trid. ſ. 14 c. 5. exploraveris, confitearis omnia mortalia memoriæ occurrentia, nondum confeſſa, eorumque numerum, & circumſtantias, quæ ſpeciem mutant, patet ex Trid. l. c. et eſt certum. Ratio eſt quia alias nec iudicium ſacramentale rectè adminiſtrari, nec æquitas in pœnis ſtatuendis ſervari poteſt.

Dicitur 1. *Per ſe & ordinariè*, quia per accidens, et extraordinariè ſufficit integritas formalis, *V. d. ſeq.*

Dicitur 2. *numerum* intellige certum, qui ſi non conſtet, dic probabilem, addendo, plus minus. Quòd ſi deinde deprehendas te erraſſe, non teneris iterum confiteri, niſi notabiliter fuerit major, Fagund. Sanch. Hurt. contra Reg Fill. et Sà, qui dicunt, verba illa, *plus minus*, tantùm extendi, ad unum vel duo ſupra numerum judicatum. Sed quamvis hoc ſit verum in numero parvo denario, v.g. non temen in aliis, v.g. centenario, millenario, etc. quia verba illa non habent ſenſum abſolutum, ſed reſpectivum, ad numerum cui addantur, qui quantò fuerit major, tanto etiam major verbis illis intelligetur, dummodò tamen ſit parvus reſpectu alterius, cui adiungitur, quòd prudentis arbitrio æſtimandum eſt. Ita Dian p. 3. t. 3 R. 94 ex Nau. etc. Item C. de Lug. *d. 16. n. 94.* Quòd ſi autem nec probabilis haberi poteſt; dicenda eſt conſuetudo peccandi, tempus, et frequentia in die, ſeptimana, menſe, vel anno, v Fill. *t. 7. c. 4.* Dian. p. 5. t. 4. R. 94. Gaſp. Hurt. *d. 9. diſ 5.* Lugo *d. 16. n. 79.*

Dicitur 3 *quæ ſpeciem mutant*, quia etſi probabile ſit, quòd docent Suar. et Con. et alii; etiam eas, quæ notabiliter in eadem ſpecie aggravant, hoc eſt, quæ juxta cuiuſque conſcientiam excedunt ordinarium peccandi modum, eſſe explicandas, ob rationem illatam in reſponſione. Contraria tamen ſententia, quàm ex D. Th. Sylveſt.

Nau,

Nauar. docent Vaſq. Reg. Bonac. Lugo *d. 16. ſ. 3.* etiam probabile eſt, et tuta, ſaltem ſi excipias. 1. Gradus conſanguinitatis, in inceſtu 2. Quantitatem furti, iniuriæ, etc. quæ egent ſatisfactione. 3. Quando uno actu plures ſunt occiſi, vel inflammati, vel apud plures. 4 Odium diuturnum, quia tunc ſolent plures actus fieri vide Reg. *l. c.* 5. Peccatum inter confeſſarium et pœnitentem. Vide Fill. *de imped matr c. 5. q. 5.* 6 Si circumſtantia invehat cenſuram, vel reſervationem, vel ad neceſſariam pœnitentis directionem, à confeſſario prudenter interrogetur. Vnde reſolves.

1 Ad integritatem confeſſionis prærequiritur diligens examen, pro capacitate pœnitentis, temporis mora, et cæteris circumſtantiis. Ad id autem ſufficit diligentia mediocris, qualem vir prudens in arduis negotiis adhibet, vel qualem moraliter loquendo, docti et timorati adhibere ſolent, etiamſi quis putet; majore diligentia plura ſe reperturum. Bonac. *t. 1. d. 5. q. 5.* Lay. *l. 5 t. 6. c. 8.* Poſt mediocrem autem iſtam diligentiam non tenetur de anteacta vita ulterius cogitare: etſi quid occurrat, quòd videatur non eſſe in confeſſione explicatum, poteſt ſibi perſuadere, cum cæteris id memoratum fuiſſe. Dianam *p. 3. t 4. Reſ. 107.* ex Sancio.

2 Examen hoc à confeſſario poteſt ſuppleri, quòd tamen Suarez reprobat. in confeſſionibus longis diligentiorum, eò quod impoſſibile ferè ſit, ut quis repentè rogatus, omnia recordetur, et tantùm admittit in rudibus, quos etiam monet Sã. V. *confeſſio*, bona fide confeſſos, non nimis rogandos de confeſſionibus præteritis, niſi intelligatur aliquid neceſſarium defuiſſe. V. Fag. Dian *p 5 t. 4. R 89.*

3 Non eſt neceſſarium peccata ſcribere, ne memoria excidant, ut contra Bon. docent Suar. Vaſq et alii. Imò Sotus dicit, id non conſulendum, ob periculum evulgationis. Melius tamen Laym. Con. et alii aſſerunt ſuadendum eſſe: dummodò vitetur anxietas nimia, propter quam ſcrupuloſis prohiberi poteſt.

4 Invalida eſt confeſſio non integra, ex ignorantia, vel negligentia mortaliter culpabili ut verius docent Suarez, et alii communiter contra Sotum et Canum; quia Trid. requirit diligens examen.

5 Non officit integritati, per ſe loquendo, ſi quis ſubinde gravius lapſus, id alteri priùs confiteatur, et deinde ordinario ſuo venialia tantùm, qui imprudenter id ægrè feret, prohibebit; aut reprehendet, niſi tamen ea occaſione, maneat in mortali occaſione peccandi, aut ideò circumeat, ut liberius peccet, tunc enim graviter peccabit, et ob defectum attritionis confeſſio

erit

erit nulla; ita Fill. Laym *l.5 t 6.* C.de Lugo *d 16 n.57.*

6 Ex circumſtantiis minuentibus, illæ tantum explicandæ ſunt, quæ vel omninò tollunt malitiam, vel ex mortali faciunt venialem, ut parvitas materiæ, indeliberatio, &c. v.g. ſi die Veneris ignorans comediſſet carnes, vel alioqui notabiliter mutent iudicium Confeſſarii ſaltem quoad ſpeciem.

7 Ad ſervandam integritatem confeſſionis, peccata mortalia dubia, ut dubia: loquendo de dubio propriè dicto, ſunt aperienda, ut docet Suar. in *3. p.t 4 d 2 ſ.9.n 7.* Sanch. Dia. C. de Lugo *d.16. n. 63.* Bon. *d.3 q.5 ſ 2 p.2.dif.4.* & alii comm. contra Con. Ratio eſt, tum quia peccata, quæ ſunt in conſcientia, debent manifeſtari; at dubia ſunt ut dubia in conſcientia: tum quia in negotio ſalutis in medio ad hanc neceſſario, non tam habet locum illud axioma melior eſt conditio poſſidentis, quam hoc. In dubio tutior pars eligenda eſt. Excipiuntur tamen ſcrupuloſi, & ii, quibus diu poſt patratum peccatum ſuboritur aliquod dubium. ſi aliàs ſoliti ſint ſollicitè confeſſionem inſtituere: quia non eſt dubium prudens. Quod ſi poſtmodum accipiat notitiam certam, idem rurſus eſſe confitendū tanquam certum docet Turr. & Sanc. 1 *mor. c.10.n.69.* Dubitat tamen C. de Lugo *d.16 ſ 2 n.79* & 92, ſuadetque id ut ſecurius. vide Dia *.p 3 t.4* R.60. & 107. Si vero peccatum confeſſus eſt ut certum, & poſtea de eo dubitet an fecerit, non tenetur iterum confiteri ut dubium Lug. Tamb. *de exp. conf.d.1.c.1.* qui idem cenſent, etſi poſtmodum certo comperiat ſe non feciſſe. Monet autem Suar. & Tamb. *l.c.* ſi quis ſola peccata dubia confiteatur, monendum ut addat aliquod certum ex aliàs confeſſis. Quod ſi id haberi non poſſit, abſolvendum ſub conditione.

ARTICULUS II.

Quando ſufficiat confeſſio integra formaliter integra.

Reſp. Etſi ad hoc Sacramentum requiratur ſemper aliqua confeſſio, non tamen ſemper opus eſt, ut ea ſit integra materialiter, modo ſit talis formaliter, ſeu moraliter, id eſt, quantum moraliter loquendo hic & nunc poteſt fieri: etſi poſtea debeas, ſi poſſis, ſupplere defectum, non ſtatim ſed quando rurſum confiteri obligaberis, aut voles. Porrò quando talis confeſſio ſufficiat, ſequentes regulę docēt.

Prima. Quandocumque quis ad materialiter integrè confitendū phyſicè eſt impotens, ſufficit integritas formalis, quia præceptum divinum non obligat ad impoſſibile. Unde poſſunt in ſequentibus caſibus abſolvi. 1. Mutus etſi unum tantùm vel alterum peccatum per nutus ſignificaverit, niſi tamen ſcripto poſſit confeſſario exhibere,

bere, ad quod tunc eũ teneri probabilius eſt, ut communiter docetur contra Caiet. Nau. & alios. 2 Surdus, qui non poteſt omnia explicare. Lay. *l. 5. t 6. c. 8.* 3. Ignarus idiomatis, tempore præcepti, vel alterius neceſſitatis, etſi non integrè intelligatur, ſi neque confeſſarius linguæ gnarus, neque interpres haberi poſſit; imò etſi adſit interpres, non enim tenetur per eum confiteri, ut docent Suar. Vaſq. Dia. niſi fortè in periculo mortis, in quo aliqua minora confiteri ſufficiat, v. Lugo *d. 15. n 61.* 4. Moribundus, uſu linguæ ſubito reſtitutus, ſi petat abſolvi, ac det ſigna doloris, vel ante dederit coram aliis; modo id fecerit in ordine ad Sacramentum, quod de quovis in eo ſtatu præſumendum videtur. Quo caſu, ſi, ſaltem coram ipſo infimo, ſive ab uno, ſive pluribus, mediatis, vel immediatis teſtibus detur teſtimonium, Sacerdotem nõ tantum poſſe ſed probabiliter etiam teneri abſolvere, ſaltem ſub conditione, docens Dia. & Lugo *d 18. n. 84.* &c. ex multis aliis, Item Bon. citans declarationem Cardinalium pro ſe; & Præp. *q 4 d. 5.* &c. eo quod ſic ægri neceſſitati, & reverentiæ ſacramenti conſulatur. Dixi, ſaltem, quia Tamb. *l. 2. exp. conf.* citans Con. Præp. & Lugo docet, poſſe & debere abſolvi abſolutè, etſi ſit abſens, qui de ſigno coram ſe dato teſtatus fuit. Denique ſi nullum ſignum dederit, nullo modo abſolvendus eſt, cum actus judicialis non exerceatur, niſi præceſſerit accuſatio. licet enim recentiores quidam, ut Tamb. *de exp conf.* l. 2 c 10. citans Homobonum & Molfes. Item Phil. Servus *in amico fidelis p. 3. c. 1.* Ant. *de litt.* Barth. de S Fauſto. &c. cenſeant poſſe, imo debere, abſolvi ſub conditione, dummodo alias probè & chriſtianè vixerit, eo quod præſumi poſſit interius elicuiſſe contritionem idque Dian. *p. 4. t. 4.* R. 92. & *p. 9. t. 6.* R 20. ex aliis 12. judicet probabile, ab aliis tamen merito reiicitur, ut Suar, Vaſq, Conin. Merc. Lugo *d. 17. ſeſ.* 3. Mard. &c. ipſoque Dia. *l. c.* & aliis 12 apud Averſam; quia decet externa confeſſio. quam eſſe partem eſſentialem huius ſacramenti, conſtat ex Trid. *ſ. 14. can. 9.* & ex nullo ſigno rationabiliter præſumi poteſt, ut ſuppono, v. Lugo *l. c.* Auerſam *q. 10. ſ.* 18. ubi notat abſolutionem quæ iis, qui inſcripti ſunt in Societatem Roſarii, ſolet in infirmitate impendi ſine omni confeſſione, non dari tanquam ſacramentalem, nec in ordine ad conficiendum Sacramentum, ſed ad indulgentiam, & remiſſionem pœnæ conſequendam.

Secunda. Quando vel pœnitenti, vel Confeſſario imminet periculum vitæ, quod nec illum integrè confiteri, nec hunc audire patiatur, ſufficit integritas formalis. Ratio eſt, quia tunc materialis non eſt poſſibilis moraliter, quod valet ſequentibus caſibus.

1 Si pœnitens, v.g. infirmus, uno altero ve peccato dicto deficiat, vel ſit grave periculum ne deficiat.

2 Si infirmus volens confiteri, dum ei fertur Viaticum, deprehendatur multas confeſſiones feciſſe invalidas, & gravitas morbi non patiatur dilationem abſolutionis Gran. Zamb. Dia. *p.* 5. *t.* 3. R. 75.

3 Si ipſe Sacerdos in periculo conſtitutus, videatur ante moriturus, quàm pœnitens abſolvatur.

4 Si tempore peſtis, prudentiam judicio mortaliter certum periculum ſit, ne Confeſſarius inficiatur, qui ſi tamen totam audire velit tenebitur ad eam pœnitens.

5 Si immineat conflictus, vel ſi multitudo moribundorum, v. g. in naufragio, nec poſſint omnes audiri. In quo caſu poſſent etiam omnes ſimul dicto uno peccato, quod minus infamat, (vel etiam ſecundum quoſdam, ſi aliter fieri non poſſit, dicendo in genere ſe eſſe peccatores) abſolvi dicendo; Ego vos abſolvo, &c. v. Sa V. *Abſolutio*, & Con. *de ſacr. d. 7. dub.* 9.

Tertia. Quando ex confeſſione certi peccati, vel circumſtantiæ, timetur meritò grave damnum proprium, vel alienum, ſive confeſſarii, ſive alterius, corporale vel ſpirituale, poteſt id reticeri. Ratio eſt, quia præceptum divinum de integritate, non obligat cum tanto incommodo, quòd tantum eſſe poſſet, ut peccares confitendo, v.g. 1. Si Sacerdos certum peccatum ſit revelaturus, (intellige cum Con. C de Lugo *d. 26. n.* 527. quòd pœnitens ipſe non teneatur revelare. 4 Si ſciat v.g. mulier, ex certo peccato ſibi, vel confeſſario fore periculum ruinæ. 3. Si pœnitenti inde immineat grave damnum, vel periculum vitæ vel famæ. In his tamen caſibus videtur requiri neceſſitas confitendi, v. g ob communionem annuam, vel ſi longo tempore alioqui eſſet differenda, v. Fill *t. 27 c. 6.* C. de Lugo *l. c.* Ubi monet, talia damna, aut pericula non facilè fingenda eſſe; & quidem in Religioſo vix poſſe locum habere.

Quarta ſi quis aliquod peccatum, vel circumſtantiam, non poſſit confiteri ſine violatione ſigilli, v.g ſi invalidè abſolviſſes ſimoniacum, nec poſſe confiteri, niſi illi, qui facilè inde poſſet conjicere quiſnam ille eſſet.

Ex omnibus ſuprà dictis ſequitur, excuſari etiam ſequentes ab integritate materiali. 1. Qui habent caſum reſervatum, de quò infrà & Laym. *l. 5. tr. 6. c.* 12. 2. Scrupuloſum, qui perpetuò angitur de oblitis. 3. Quem Sacerdos abſoluit ante finem nolens omnia audire, ut habet, Bon. hic. 4. Quem fallit memoria. ita ut dicat, ſe ſcire in genere quòd peccaverit mortaliter, non occurrere autem ſpeciem

pec-

peccati; etſi tunc veniale aliquod addere ſit conſultum. Ita Con. & Lay. *l. c.* contra Sot. & Medinam. 5. Eum qui extremè rudis, vel ſimplex, dicit ſe dolere de peccatis, nullum tamen in ſpecie, ne veniale quidem ſciat dicere, qui etſi ſpeculativè loquendo poſſet abſolvi, practicè tamen non expedit, ſed data benedictione permittatur communicare. Ita Laym *l. c.* 6. Qui aliquod peccatum non poteſt confiteri ſine complicis infamatione, v g. ſi peccaſſes cum matre, vel ſorore, quam Confeſſarius noſſet, (tunc etiamſi alium Confeſſarium non potes habere, quem alias adire teneris, ſufficeret, imò deberet dici, quòd animo cum ea, vel in genere cum aliqua fornicationem vel inceſtum commiſiſſes, retinendo gradum primum, vel ſecundum, quod ad licebit ſine manifeſtatione complicis; cum propoſito confitendi integrè Sacerdoti alteri proxima occaſione. Ita probabiliter Nau. c 7. Bon. Can. Val. P. æp. *hic d.* 6. Gamaz &c. Ratio eſt, quia quando duo præcepta divina concurrunt, naturale & poſitivum, quę ſimul ſervari non poſſunt, præferendum eſt naturale: quia ſtrictius obligat. Et ſi probabilius contrarium doceant Fill. Suar. Vaſq. I. eſſ. Lugo *a* 16. *n.* 394. Hurtad. Con. &. alii communiter. Unde talis ſaltem non tenebitur tacere id peccatum, ne complicem infamaret, niſi commodè poſſit; quòd Lugo extendit etiam ad non complicem, ſine cujus manifeſtione peccatum explicari non poteſt, ideoque Confeſſario curandum, ne nominentur perſonæ, niſi ad pœnitentis directionem opus eſſet) tunc enim infamia iſta, non tanti æſtimatur, eamque ſibi imputet, qui peccavit. Conferendum tamen eſt commodum directionis, cum infamia. Ratio ſupra dictorum omnium eſt, quia in his caſibus moraliter non poteſt fieri confeſſio materialiter integra. Laym. *c.* 8. Fag. *p.* 1 *c.* 3. v. Dian. *p* 3. *t* 4. *R* 64 *& tit. & p.* 1. *t.* 7. *Reſ.* 49. Leſſ *l.* 2 *c.* 11. *d.* 11. Tamb. *de exp. conf l,* 2. *c.* 9 *§.* 2. ubi docet probabile eſſe, quòd talis pœnitens propter ſolam conſolationem, quàm ſentit ab amico vel docto Confeſſario: poſſit ei confiteri, etſi alium habere poſſit.

ARTICULUS III.

Quæ ſint reliquæ conditiones Confeſſionis.

Reſp. Præter integritatem ſunt hæ tres.

Prima, *ut ſit vocalis*, ſcilicet ordinariè: idque propter uſum, & praxim Eccleſiæ graviter obligantem, niſi ſubſit iuſta cauſa, ut impotentia, ſive phyſica, ſive moralis: quæ ſi abſit, poteſt fieri nutu, ſcripto, aliove ſigno, v.g. ſi quis ob anxietatem loqui non poſſit, aut puella ſupra modum verecunda, aliter ſe non poſſit

 expli-

Digitized by Google

explicare, quàm ſcripto, quo à confeſſario lecto, addat voce, de his me accuſo Suar. Vaſq C. Lugo, Laym. *l.t.6.c.6.n.3.* Imò qui aliter non poteſt, tenetur juxta communem ſententiam confiteri per nutus aut ſcriptum tempore præcepti, etſi id quoad ſcripturam non admittant Nau. Tol Sot. Val. Dian. extra articulum mortis, vide Lugo *d.15.n 87* Similiter ſuadendum eſſe ſurdis, ut confiteatur ſcripto, licèt ad id non teneantur, ne ab aliis audiantur. Eandemque ob cauſam eos non interrogandos niſi de planè neceſſitate; ex Poſſeu. docet Diana *p.3.t.4.* R.127 *& p.5.t.6. R.5.* Vnde reſolves hunc Caſum.

Is qui extra neceſſitatem, totam confeſſionem facit nutu, vel ſcripto, mortaliter peccat, ac conſequenter non abſolvitur. Diana *p 3. t.4.* R.127. ex Sylvio, vide Fill. *t.1.t.7. c.1.* Con. *d 6. d* 1. Suarez *d. 21. ſeſ 3.n 5.*

Secunda conditio, *ut ſit ſecreta*; id eſt, ut fiat ſoli Sacerdotiſ, non quidem ex neceſſitate, ſed uſu Eccleſiæ. Publica autem qualis in naufragio, prælio, hoſpitali, ubi alii adjacent, vel per interpretem fit, non obligat, ſaltem reſpectu peccatorum occultorum; niſi ex charitate ſui, cum qui in articulo mortis dubitat de contritione: ac tum adhuc ſufficit ea confiteri, quæ minorem pariunt infamiam. Ita Suar. Fagund. Diana *p.3.t.4.* R.29 &c. Unde reſolves.

Si quis peccata in prioribus confeſſionibus oblitus eſſet, non tenetur etiam in articulo mortis ea confiteri publicè, vel per interpretem, quia peccatorum oblitorum confeſſio tantum obligat ex præcepto poſitivo divino, quod in hoc caſu ceſſat, v.Lay. *c 6.* Dian. *p 3. t,4* R 128 *&* 129.

Tertia conditio, *ut ſit vera*. Quod requiritur eſſentialiter in materia ſubſtantiali & neceſſaria; quia aliàs in re gravi decipietur judex, neque eſſet confeſſio integra, ideoque irrita. Non tamen in materia libera, tum quia falſitas ſigni in accuſatione circa materiam acceſſoriam, non facit ſententiam; tum quia talis tantùm peccat venialiter, cum non ſit graviter injurius Sacerdoti, nec Sacramento. Ita Nau. Suar. &c. Vnde reſolves.

1 Non eſt mortale, nec irritas Sacramentum 1. Si in confeſſione mentiaris leviter, circa res non pertinentes, aut non neceſſarias ad Sacramentum, v. g. ſi hiſtoriam falſam narres, vel ſi neges veniale vel mortale, quòd non teneris confiteri. 2. Si falsò te accuſes de veniali, quod tamen mortale grave erit, ſi id facias non dando aliam materiam, cùm ſic formam reddas irritam, & Sacramentum, niſi tamen facias ex ſcrupulo, perturbatione. Ita Suar. Fill *tom 1. t 7 c 4.*

Laym.

Laym. *l.* 4. *t.* 6. *c.* 8. Dian. *p.* 5. *t.* 4. R. 96.

2 Sacrilegium eſt, & abſolutio nulla. 1. Si mortale, quod confiteri teneris, & putas eſſe, neges, aut tegas, ne intelligatur. 2. Ut communiter docetur contra Sylu. ſi mortale tibi falsò imponas, niſi tamen fiat ex ſimplicitate, & ſcrupulo, &c. 3. Si neges vel mentiaris circa peccata alias ritè abſoluta, quando Confeſſarius, ut Judex vel medicus de iis aliquid, ut neceſſarium ad præſentem confeſſionem interrogat, C. de Lugo *d.* 14 *ſ.* 9. Tamb. *l.* 2. *c.* 10. §. 1 ſecùs ſi ad præſentem confeſſionem non faciat, *ibid.*

ARTICVLVS IV.

Quando confeſſio ſit invalida, & quomodo iteranda?

Reſp. 1. Id contingit ex duplici capite. Primò ex parte confeſſarii, ſi juriſdictionem non habuit, vel certè impeditam per cenſuram; vel ſi formam ſubſtantialiter vitavit, vel non intendit abſolvere; vel peccatum non intellexit.

Dico nullum, quia ſi ob ſurditatem, ſomnum, vel diſtractionem, aliqua licèt mortalia non intellexerit ſine culpa pœnitentis, probabilius eſt, valuiſſe abſolutionem, ac poſteà tantum repetenda eſſe non audita, ut contra Sylu. Ant. Nau. & alios. docet Henriq. Laym. *l.* 5. *t.* 6. *c.* 9. Dian. *p.* 4. *t.* 4. R. 198. Addo, ſine culpa; quia ſi ſemidormienti mala fide confitearis peccas, & confeſſio eſt invalida, ideoq; repetenda, *l. c. t.* 10. Denique addunt aliqui cum Tol. ſi confeſſarius indoctus non potuit diſcernere mortale & veniale, invalidam eſſe: Verum Id Suar. Laym. & alii paſſim reiiciunt; & quidem, etiamſi Confeſſarius putaſſet eſſe veniale, quod fuit mortale, ideoque confeſſionem bona fide tali factam, non eſſe opus repetere. Ita & Henriq. Sanch 1. *mor. c.* 10. *n.* 69 Dia *p.* 3. *t* 4 R. 121. contra Vaſq. Dixi, bona fide, quia ſi mala fide, v. g. quia quæſiviſti talem Confeſſariũ, qui tibi mederi non poſſit, debes repetere, cum enim actu peccaveris dum confiteris, non fuiſti ritè diſpoſitus, ideoque nec abſolutus. Tamb *l.* 2 *c.* 10. Denique ſi finita confeſſione intelligas Confeſſarium aliqua non percepiſſe (ſive propter ſomnum, ſive diſtractionem) neſcias autem quæ ſint illa, teneris repetere confeſſionem ſi brevis fuerit: quia de ſingulis prudenter poteſt dubitare, ſi autem longa fuerit, ait Tambur. *l. c.* non teneri ob rationem contrariam: & ſatis eſſe confiteri, quòd dubites an aliquod ex tuis peccatis Confeſſor perceperit.

Secundò. Invalida eſt ex parte pœnitentis, ſi fuit excommunicatus, de quo infrà: ſi mortale tacuit, vel de eo falsò ſe accuſavit; ſi mortaliter negligens fuit in examinanda conſcientia, item ſi non fuit

attritus, quòd patere ſolet inde ſi ſponte quæſierit Confeſſarium ſurdum, indoctum, cæcum, &c. vide Sanch. *l. c.* ſi nollit tollere occaſiones, &c. v. Dian. *p.* 4 *t.* 4. R. 201. quibus addi poteſt ut plurimum, ſi peccatum carnale confeſſus ſit ſuo complici.

Reſp. 2. Si confeſſio apud eundem confeſſarium iteretur, ſufficit uno verbo in communi ſe accuſare de peccatis ante illi cognitis dũmodo is eorum recordetur, ſaltem in confuſo, aut ſtatus ac vitæ hominis in communi, aut pœnitentiæ à ſe impoſitæ, ut docent Vaſqu. Tol Laym. Sà, Dian *p.* 3. *t.* 4 R. 123. Imò ſi nihil horum, ſed tantum quòd ſibi confeſſus fuerit recordetur, validè, etſi illicitè, abſolutum putant, Laym. & Dian. *l. c.* Idem abſolutè docet Gran. & Merc. *in* 3. *p. q* 9. *n.* 1. cum quibus Dian. *p.* 5. *t.* 14 *R.* 51. ſe retractans, probabile cenſet, quod etiam licitè poſſit abſolvere.

Reſp 3. Raro obeſt defectus ex parte confeſſarii, ſi pœnitens eum inculpabiliter ignorat; quia in confeſſione ſequenti abſolvetur etiã ab iis, à quibus ſe bona fide abſolutum putabat. Unde reſolves.

Is qui a puero peccatum aliquod grave, v. g. mollitiem inculpabiliter omiſit, ut quia putavit leve eſſe, vel nullum, non ideò tenetur repetere alia peccata, vel confeſſiones intermedias, ſed hoc tantum, ut docent Bonac. Sanch. *t.* 1. *l. c.* 16. Vaſq. *in* 1 *p. t.* 4. *q.* 92. Sanc. Laym. *hic c.* 9. addens ſi ſimplex ruſticus, qui tota vita tantum fecit confeſſiones generales, nihil confitens in ſpecie, nec aliter inſtructus ſit, etſi validè is ſit abſolutus, cum onere, ut cum melius cognoverit, omnia ſubiiciat clavibus: ſi tamen veniat quando ingens eſt copia pœnitentium, & tunc diſponi non poſſit ad omnia repetenda poſſe cum abſolvi, auditis tamen peccatis ab ultima confeſſione factis, cum obligatione, ut melius faciat. Item Laym. *l. c. c. n.* vi. Dian. *p.* 3 *t.* 4. *R.* 108. ubi addit ex Nauar. Sylu Bel. Vaſq. Reg. *t.* 1. *l.* 6 *c.* 5. *ſ.* 3. *n.* 153. & Jo: Sancio, etſi ex errore culpabili mortaliter, peccatum tale v. g. mollitiei, vel numerum, aliamve circumſtantiam neceſſariam omiſeris, non ideò teneris repetere confeſſiones intermedias, bona fide & legitimè factas, in quibus ex naturali oblivione defectu illum non fuerit confeſſus, cum validæ fuerint, & maneant validæ.

DUBIUM IV.

De Satisfactione.

ARTICULUS I.

Quæ eius neceſſitas, & quantitas.

Reſp. 1. Satisfactio, ſeu pœnitentia à Confeſſario data, eſt neceſſaria neceſſitate non ſacramenti, ſed præcepti: ideoque à Confeſſario regulariter imponenda eſt, ſecundùm Suar. & Reg. *t.* 1. *l.* 7. *n.* 12.

12. ſub mortali; tamen Lugo concedit, ex parvitate materiæ poſſe venialiter peccari, ut vide *d 25 n.47* v.g. ſi ob peccata venialia levis pœnitentia eſſet iniungenda, eius enim voluntariam omiſſionem venialem tantum eſſe. Ita etiam Diana *p.6 t.6.* R. 44. Et quidem proportionata, tum peccatis, tum facultati pœnitentis. Ratio prioris eſt, quia eſt pars Sacramenti non eſſentialis, ſed integralis tantùm, habens effectum ex opere operato; & majorem vi Sacramenti, quam ſine eo. Ratio poſterioris eſt tum ex Trid. *ſ 14. c.8.* tum quia Sacerdos tenetur curare integritatem Sacramenti, & tam vindicare, quam mederi. Bonac. *p. 1. d. 5. q 5. t. 3. p.* 2. Unde reſolves.

1 Excuſatur aliquando Confeſſarius, ſi leviſſimam, vel etiam nullam, pœnitentiam iniungat, v. g. 1. ſi pœnitentem vehementiſſimè contritum, aut aliter ſatisfeciſſe advertat. Caiet. Navar. Suar. Regin. Bonac. *d.3 qu.5.ſ.3.p.2 num.*1. & 2. Eſcob. *c.6.num* 41. Cum verò id rarò, vel nunquam conſtare ſatis poſſit, tutius eſt aliquam ſemper iniungere, ut rectè monet Lugo *d.25 ſ 4.num.* 48. 2. Si pœnitens ſit mentis impos, aut morti proximus, aut valdè debilis, cui tamen prudenter iniungi levem ſaltem pœnitentiam, v.g. percuſſionem pectoris, invocationem nominis Jeſu, ſaltem corde, alioſve pios motus, vel ut per hæredes ſacrificia, eleemoſynas, & ſimilia opera pia curet, monent Suar. Laym. & Bon. *l.c.* & Navar. qui addit, poſſe injungi, ut patienter ferat infirmitatem, quod tamen Bon. *l. c.* non probat, cum fieri poſſit, ut id valdè angat infirmum, timentem ſe non ritè ſatisfacere. 3. Quando ſcrupuloſus ſæpius intra eandem horam redit cum novis culpis: quia ſupponitur ſatis impoſita in præcedentibus. Tamb. *l 4. c.* 1. ex Fag.

2 Etſi Confeſſarius peccet ex communi, ſi pro magnis peccatis valde parvam pœnitentiam imponat, excuſari tamen eum poſſe putat Dianam *p.3.t.4.r 92.* ſi addat illud, quidquid boni feceris, &c. Verum hæc regula univerſaliter admitti non poteſt, ut benè notat Card. de Lugo *d.25.n.57.* Con. Tan. Palaus, &c. contra quos Dian. pro ſe citat Bauny, & Leand *p 6 t.7 R.5.p.9. t.9 r.54.* & ab aliis non immeritò reiicitur, eo quod verba, utpote merè deprecatoria, non habeant vim elevandi omnia opera bona ad efficaciam Sacramentalem. Averſa *d 13.ſ.7.*

3 Minor juſto licitè datur ex cauſa, qualis, v.g eſt, 1 Magna contritio. 2. Fragilitas animi vel corporis, ob quam timetur majorem non impleturus 3. Tempus Jubilæi, vel Indulgentiæ plenariæ. Ita Suar. Henr. Laym.

4 Non poteſt iniungi. 1. Ingreſſus religionis, ut docet Sà, *V. Satisfactio*, quia id nimis durum videtur. 2. Pœnitentia publica, ſi ſit periculum revelandæ confeſſionis; aliàs interdum pro publico peccato, poteſt & expedit.

5. Etſi poſſit, & aliquando ob fragilitatem pœnitentis etiam expediat, iniungi opus alias debitum ſeu præceptum, v.g. Miſſæ auditionem die feſto, &c. ut docent Suar. Vaſq. Laym. *l.5.t.6.c.15.* & alii. Unde ſi ſcrupuloſus ſæpius redeat ad Confeſſarium, intra breve tempus ſemper nova confitendo, non ſemper neceſſe eſt imponere pœnitentiam novam, cùm opus ante debitum poſſit iniungi. Bon. Henriq. C de Lugo Dian. *p.6.t.7. R.6* contra Suar. Regin. & Bauny. Si tamen Confeſſarius non exprimat, cenſetur imperaſſe opus liberum, ut docent idem, & Dian. *p.3.t.4.R.84* v. Con. *d.* 10 *d.8.* & Dia. *p.4 t 4 R.241.*

6. Etſi etiam poſſit injungi opus internum, uti contra Mar. & alios docent Con. Hurt. & Dian. *p.4.t.4.* R.24. communiter tamen debet eſſe externum, & afflictivum, v.g. oratio, jejunium, eleemoſyna. Nam avaris eleemoſyna, luxurioſis afflictio corporis, convenit. Utrum verò licitè imponantur preces recitandæ pro defunctis, dubitari poteſt. Vega *t.2.c* 64. & Joan. Sancius *d.* 16. *n.* 1. negant. Affirmant probabilius Turr. de pœn. *d.37. d.4.* Card. de Lugo *d. 35. ſ 5.* v. Dian. *t.4.p.5.* R.54.

7. Poteſt etiam aliquando iniungi ceſſatio ab aliquo bono opere v.g. nimia corporis afflictione, vel abſtinentia aliqua vice à communione, ad promovendum majus bonum pœnitentis, ſi prudens Cōfeſſarius ad eum finem expedire iudicet. Salas, de Lugo, Dianam, &c. cum Averſa *q.13.ſ 13.* contra Jo. Sancium.

8 Et poſſit immediate poſt abſolutionem adhuc iniungi, debet tamen fieri ante, ut ſervetur ordo judicii. v. Dian *p.3.t.4.* R.136. & *p.5. t. 13.* R. 36. ubi ex cap. finali, & Ochag. docet, etſi conſuetudo habeat ut ita fiat, illam non induxiſſe obligationem.

Reſp. 2. Pœnitens communiter tenetur ſub gravi obligatione, penitentiam, ſi rationabilis ſit, acceptare, & implere, ut habet communis contra Caiet. Sylu. Navar. Quorum ſententia ad hoc ſaltem ſerviet, ut neminem non abſolutum dimittas, ſi vel leviſſimam ſubire velit, ut notat Sotus & Reg. *l.7. c.2.* Dian. *p.3. t.4* R.51. & *p. 2. t. 15.* R.52.

Dixi 1. communiter; quia probabile eſt quòd docent Laym. *l. 4. t.6. c.15* Suar. & Dian. *p. 3. t.4.* R.136. contra Con. Henriq. & alios, penitentiam ſub veniali tantum obligare ſequentibus caſibus. 1.

Si

Si impoſita ſit pro ſolis venialibus. Ita citati contra Henr. Fag 2. Si pro mortalibus alias confeſſis. 3. Omiſſionem partis non gravis, in confeſſione mortalium, vel etiam omiſſionem totius, ſi levis ſit, v.g. unum Miſerere, Con. Fag. cum Dian. *p.4.t.4* R.102. *& p* 6 *t*.8, R.45. 4. Si confeſſarius noluit obligare ſe mortali, quia cum poſſit imponere pęnitentiam libere, & ſine omni obligatione, ut probat Suar. hic *d* 38. *ſ* 7. Henriq. Fill. Fagund. Tanner. Con. *de ſacr. d*. 10. *d*. 8. *n*.65. contra Turr. & Vaſq poteſt etiam ſub levi tantum imponere, vide Dia. *p*.3.*t* 4. *& p* 4 *c*.4. R.82. 5. Eum qui lucratur indulgentiam plenariam, liberari ab onere pęnitentiæ, niſi ſit medicinalis, docet Dia. *p*.5.*t*. 12. R.3. *& p*.9 *t* 6.R.36. ex Tan. Granad. Lugo &c. contra Val. March. & Auerſ.

Dixi 2. *Si rationabilis ſit*: quia ſi iuſto ſit gravior ac difficilior, nec Confeſſarius eam moderari velit, non peccabit graviter pœnitens, ſi ſine abſolutione diſcedens, alterius Sacerdotis iudicio peccata ſubmittat, ut docent Suar. Con. Laym. Imò ad eam non obligabitur, ſi omninò injuſtam eſſe conſtet; aut ſi pęnitens eam non poſſit implere, vel illius ſit oblitus. Nec tunc ad aliud quicquam tenetur, etſi expediat, ut is, qui ſive culpabiliter, ſive ſine culpa oblitus eſt, in ſequenti confeſſione ſimilem ſibi iniungi petat. Ita Con. Laym. Dia. *p*.4.*t*. 4. R. 241. contra Richardum & Sylu. qui putant talem confeſſionem & repetendam, quòd præter citatos negat etiam Lugo *n*.87 ex Vaſq. docens, talem ſatisfacere confiteatur illud peccatum oblivionis culpabilis. Unde reſolves.

1. Is qui pœnitentiam implet in ſtatu peccati mortalis probabiliter quidem ſatisfacit præcepto, cum impleat eius ſubſtantiam, peccat tamen, ſed venialiter, ut docet Suar. Laym. Dia. *l. c.* quia Sacramenti partem ſuſcipit indignè, & obicem ponit effectui, ſcilicet remiſſioni pęnæ, quem tamen, obice remoto, recuperari docent Nau. Tol. Caiet. Dia *p*.3 *t*. 4. R. 85. Fagund. Suar. &c. unde quamprimum eſt implenda, poteſtque graviter etiam peccari nimium differendo, quòd ex variis circumſtantiis judicandum, v. Dia. *p*. 2. *t* 15. R. 53. *& p*.5.*t* 13. R. 38. Non eſſe autem grave ſeu mortale, ſi non differat ultra octiduum, docet Hurt. apud Dia. Imò poſſe differri per annum, eſt, hoc quandiu non tenetur ad novum Sacramentum pęnitentiæ, vult ipſe Dia. *p*.9.*t*.7. R.57. ex Amico, Leand. &c. Niſi tamen pęnitens dubitet, an poſtea poſſit implere, eo enim caſu teneri quam primum commodè poteſt. Similiter non eſſe mortale, ſi obligatus ieiunare feria 6. differat in diem ſequentem; vel obligatus communicare ſingulis menſibus differat ad 6. vel 8. dies, affirmat Dia.

Bb 4 *l. c.*

Digitized by Google

l.c. ex Palao. Præſertim ex cauſa aliqua, tametſi levi.

2 Pœnitentiam, etiam medicinalem, impoſitam ſub conditione hac, ſi iterum labatur, nec teneri acceptare, nec implere, eò quòd Confeſſarius nec Judex ſit, nec Medicus peccatorum committendorum, docet Dian. *p.6 t.y R.49.* ex Palao, Trull. &c. Sed contrarium probabilius cum Suar. tenet Aveſa *q 13 ſ.2.* quia non imponit eam prò peccatis committendis, ſed commiſſis, ſub conditione reincidentiæ.

3 Qui non implevit intra tempus præſcriptum, non ideò deobligatur.

4 Poteſt ſatisfacere per alium, cui Confeſſor id ſconcedit, vel qui per ſe non poteſt, ut docent Regin. Fag Dian. *p.3. t.4. r* 141. hic tamen non tenetur, niſi Confeſſor id voluerit. An verò ſatisfaciens pro alio, ſimul pro ſe poſſit, alii aiunt, alii probabilius negant, ut habet Sà.

5 Non neceſſariò impletur ante communionem.

Quæres. Quis pœnitentiam poſſit commutare, & quomodo?

Reſp. 1. Ex juſta cauſa, quivis Sacerdos id poteſt ſi de novo ei confiteatur, ut habet communis ſententia contra Sotum & Vaſq ſaltem ſi peccata non ſint reſervata, imò etiam probabiliter, etiamſi talia fuerint, ut habet Fernand.

Reſp. 2 Sine nova Sacramenti adminiſtratione, poteſt id ſolus Sacerdos, qui injunxit, ſi adhuc recordetur ſtatum pœnitentis, & hic ad eum recurrat tempore tam brevi, ut moraliter idem judicium cenſeri poſſit, v.g. intra hebdomadam, Henriq. & alii. 4. Imò etſi poſt longius intervallum de Lugo Auerſa, & Dian. *p. 6. t.6. R.46. & p.9. t.6. R.57.* contra Palaum, &c. Ratio eſt, quia judex incognita cauſa non poteſt ferre ſententiam Ita Sylveſt Suarez, Con. Laym. Fill Reg. Fag. & C de Lugo, contra Nau. Henr. Tol. Sà, Rodr. Beiam. Va'. Dia. *p.3 t 4 R.53. & p.2. t 1. m. R* 53. qui dicunt etiam alium poſſe, non repetitis peccatis. Quæ ſententia, etſi non ex ratione, ex princ pio tamen extrinſeco videtur eſſe in praxi probabilis, Dia enim *l.c.* pro ea adducit 14. Authores, dicitque eſſe uſum, ſive praxim Confeſſariorum, & Confeſſariis poſſe ſervire, quando pęnitens difficulter adduci poteſt ad repetenda peccata, vel tempus id non fert: præſertim ſi ex confeſſione, nam in ea, & non extra, debet fieri, aliorum peccatorum, & ex præſenti ſtatus pęnitentis, ipſiuſque teſtimonio, habeant aliquam confuſam notitiam peccatorum præteritæ confeſſionis. Ita Fag *p.2. l.9 c.4 n* 22. C. de Lugo *d 25 ſ.6. n* 107. & 109

Reſp. 3. Ipſe pęnitens non poteſt commutare pęnitentiam etiam in

in evidenter meliorem, ut docent Sanch. 4. *mor*. Con *d*. 10. *d*. 12. *n*. 13. Reg. & alii; etſi contrarium probabiliter dicat Dia. *p*. 3 *t*. 4 *R* 53. & *p*. 2. *t*. 4 *R* 53. ex Porc. & Eillal. Sed hoc Tueri temerarium; C de Lugo communi Theologorum & fidelium ſenſui repugnare dicit, *d*. 23. *ſ*. 6. *n*. 75.

ARTICVLVS III.

De ſatisfactione per Indulgentias.

§. I.

Quid ſit indulgentia; & quid ad eam requiratur?

Reſp. 1. Indulgentia eſt gratia; qua certo aliquo opere, quod concedens præſcribit, præſtito, debita Deo pęna temporalis, non autem culpa, extra ſacramentum, ſacrificium, & martyrium per applicationem ſatisfactionum Chriſti, & Sanctorum, remittitur: idque vel per modum abſolutionis, erga ſubditos Eccleſiæ; vel nudæ ſolutionis, erga non ſubditos, ut defunctos & cathecumenos, quibus proinde, tantum datur indulgentiæ per modum ſuffragii. Suar, Coninc, Fill. Sanctarel. Bon. *d*. 6 *q*. 1 *p*. 1.

Reſp. 2. Ad valorem indulgentiæ, requiritur cauſa pia & rationabilis, eaque ut habet ſententia communior Suar. & aliorum proportionata effectui, & quantitati Indulgentiæ, ſaltem ſecundum concedentis prudentem æſtimationem petenda, non ex operis tantum difficultate, ſed fine intento, & operis ad eum utilitate. Ratio deſumitur ex natura diſpenſationis bonorum, quæ ſine cauſa ab inferiore facta non valet, & eſt diſpenſatio. Ita Auth. cit.

Reſp. 3. Ad lucrandas indulgentias requiruntur hæ conditiones. 1. Vt ſit baptizatus. 2. Vt ſit ſubditus concedentis. 3. Vt non ſit ligatus excommunicatione majore, ut habet communis, quia hæc privat communione bonorum ſpiritualium. 4. Vt ſit in gratia ſaltem tunc, quando opus præſcriptum completur, quia pęna non remittitur ante culpam 5. Vt opus iniunctum, moraliter totum & integrè impleatur. 6. Vt opus præſcriptum ſit honeſtum, ſaltem ex obiecto, nam ſufficit vitiatum ex ſine inhoneſto veniali, vel ex alia circumſtantia prava, ut docent Suar. & alii communiter contra Con. ſaltem ſi nihilominus conducat ad finem Pontifici propoſitum, ut limitat Lay. Ratio prioris eſt, quia illud opus plerumque complet cauſam indulgentiæ; quæ debet eſſe pia. Ratio poſterioris; quia ratio iniuncti operis eſt aſſecutio finis intenti à Pontifice, v. Laym. Bon. *d* 6 *q*. 1 *p*. 5. Vnde reſolves.

1 Indulgentiis etiam frui poteſt qui eas conceſſit.

2 Non expirant morte concedentis, cum ſint gratiæ, nec ut ha-

Digitized by Google

habet Sà, ante notitiam revocationis.

3 Etſi intelligendæ ſint ut ſonant; cum tamen ſint gratiæ, largæ ſunt interpretandæ, niſi ſint de pœnitentiis iniunctis, ut ex Henr. &c. notat Amicus, *d.20 n.67.* ſervata tamen verborum proprietate. Unde cenſendæ ſunt perpetuæ, ſi datæ ſunt ſine temporis reſtrictione.

4 Etſi data pro articulo mortis ſecundum Sà, expiret, quando ſemel eſt accepta, contrarium tamen eſt probabile, ob rationem datam. Iſta autem non requirit applicationem Confeſſarii, aut alterius miniſterium. Quint. *in app. t.9. d.* Expediet tamen moribundos ad invocationem nominis Jeſu & Mariæ ſæpius excitare, ſimulque in memoriam revocare intentionem lucrandi iſtas Indulgentias. *ib. d.* 4. Probabile enim eſt, ſi habeat plures imagines, grana, roſaria, &c. benedicta poſſe, ſive intuitu eiuſdem conceſſionis, ſive diverſarum, toties lucrari, quoties nomen Jeſu repetierit, vel præſtiterit opus requiſitum, *ib. d.6.* ex Suar. Gran. &c. Sufficit autem ad eas lucrandas quodvis tempus, in quo verificatur mortis articulus, etſi pluribus diebus ab ipſa morte abſit, *ib. d. 5.*

5 Poſſunt moribundi plures indulgentias plenarias ob plures titulos conceſſas ſimul lucrari, v. g. quia habent plura roſaria, vel grana, cruces, imagineſve, quibus ſunt applicatæ; vel titulo ſuæ Religionis, Confraternitatis, &c. dummodo non requirant certa opera pro ſpeciali, neceſſitate applicanda. Quintan. *in app. t 9. d. 4.* idque etiamſi eas, vel earum aliquas ignoret, aut non recordetur, ib. ex Lugo Dian. & alii *6.* contra Rod. Trul. &c.

6 Requiritur autem ut moribundus crucem, granum imaginem, &c. ſecum habeat in articulo mortis, ut ratione illius lucretur; & quidem ut tutius ac certius obtineat, eius habeat dominium, ſeu poſſeſſionem, & apud ſe teneat. Non tamen eſt neceſſe, ut collo appenſa, brachio obvoluta, manuve apprehenſa ſint, etſi aliquo horũ modorum habere ſit tutius, ſed ſufficit eſſe in lecto, vel juxta moribundum: licet ipſe nec videat, nec tangat, nec ſciat aut recordetur ſe habere, niſi aliud exprimatur. Sufficiet etiam habere commodata, ſeu quoad uſum, præſertim ſi id in ipſo indulto exprimatur, ut in Caroli Borromæi & quinque Sanctorum fit. Neque neceſſe eſt retinere, donec expiret, etſi & hoc ſit tutius, ſed ſufficit in aliquo mortis articulo habere, in eoque nomen Jeſu, ſi hoc requiritur, invocare, ib. d. 6.

7 Conceſſæ vivis, non poſſunt applicari defunctis, niſi id exprimatur, quia pendent à voluntate concedentis.

8 Probabile eſt, conceſſam pro certo tempore poſſe ſæpius obti-

neri,

neri, reponendo opera præſcripta, v.g. eodem die, niſi addita ſit reſtrictio, quia favores ſunt ampliandi. Ita Henriq & Rodr. Contrarium tamen videtur probabilius ob voluntatem concedentis contrariam rationabiliter præſumptam. v. C. Lugo *d.* 27. *ſ* 6.

9 Etſi conſultum ſit, ut opera omnia fiant in gratia: id tamen non videtur ſimpliciter neceſſarium. Laborandum tamen eſt Concionatoribus, & Confeſſariis, ut cum indulgentiæ promulgantur populum ad ſeriam confeſſionem excitent.

10 Ut quis lucretur pro defunctis, probabiliter non requiritur, ut ſit in gratia; quia tantum ponit opus tanquam conditionem, quo poſito, Pontifex applicat defuncto Indulgentiam, ſive ſatisfactiones Chriſti, & Sanctorum. Ita Eſcob *t.* 7. E. 5 *c* 7. *n.* 45. ex Suar. & Præp. in 3. *p. q* 14 *d.* 10 *n.* 75. requirens ſtatum gratiæ, ſaltem in fine operis, quæ ſententia tutior eſt.

11 Opus præſcriptum dum ſit, debet eſſe utile ad finem à concedente intentum, qualis eſt; v.g. eleemoſyna, præſcripta pro redemptione captivorum etſi fiat cum, aut in peccato, modo aliud opus ei injunctum, & præſcriptum, in gratia fiat, v. Lugo *d.* 27. *n.* 48. non autem oratio, præſcripta ad placandum Deum; ſi ipſamet ſit peccatum ex mala circumſtantia, ut nec jejunium, ſi te inebries, item nec viſitatio Eccleſiarum, ſine ulla devotione. Ita Lay. Bon & alii.

12 Poſſunt uno & eodem opere, plures indulgentiæ diverſis viis conceſſæ, lucrifieri, ſi opus ſit æquè utile ad finem utriuſque indulgentiæ, nec ſit iterabile intra idem tempus, v.g. jejunium, vel communio. Ita Præp. & Lay.

13 Non lucrantur indulgentias. 1 Qui ex impotentia, vel ignorantia, ſive totum opus præſcriptum, ſive notabilem ejus partem omittunt, v.g. ſi puer vel ſenex non jejunet, niſi tamen ob gravem difficultatem hoc opus ei in aliud eſt commutatum. Henriq Caiet. Bon *p.* 5 *n.* 16. 2. Qui opera injuncta alio loco, tempore, vel ordine perficit, quàm præſcriptum eſt; vel per alium, qui fuerit, cauſa principalis, ut ſi per alium, jejunarit, Eccleſias viſitarit. Nau. Reg *l* 7. Bon. *l.c.* 3 Qui famulo tradidit eleemoſynam erogandam, quam is retinuit, ut habet Bonac. ex multis, contra Sà. 4. Qui aliquid omittit, quod ſecundùm ſentiam probabilem; vel etiam probabiliorē, non eſt neceſſarium, ſi tamen ſit neceſſarium re ipſa, quia communis error non ſupplet defectum. Ita Bon. ex Suarez Sanch & aliis.

14 Non obſtat effectui indulgentiæ. 1 Etſi ex opere requiſito modicum quid omittatur, v. g. cæremonia in ſacro, vel ſi parum comedas, in jejunio; quia opus ponitur moraliter integrum. 2. Si

opus

opus requiſitum præſtes per alium, habentem ſe ut inſtrumentum, v.g. in eleemoſyna danda. Bon. *l.c.* 3. Si eleemoſynam des exiguam: niſi tamen in Bulla exprimatur, dandum eſſe pro cuiuſque facultate, tunc enim major danda eſt à divite, quàm alio. Ita Fill. Suar Sà, & alii. 4. Si Eccleſiam viſitandam non poſſis ingredi, ob hominum multitudinem, dummodò fiat oratio ante fores, vel in cœmeterio, Bon. 5. Etſi in opere præſtito non habueris intentionem conſequendi indulgentias, ut docent Salas, Bonac. & alii contra Suar. Et videtur certum, ſaltem ſi habueris interpretativam, ut habet Lay. 6. Etſi opera fuerint aliunde debita, v.g. ex præcepto Eccleſiæ. Ita Laym.

15 Quando datur poteſtas commutandi opera præſcripta in alia, id non neceſſariò fit in confeſſione, & à confeſſario, qui audit confitentem; ſed poteſt fieri extra, & ab alio idoneo, ita enim declarat Greg. XIII. uti & in Bulla Indulgentiæ, nomine Confeſſarii, intelligi quemvis approbatum, apud Henr. *l.7.c.20 n.8.* & Piæp. *q 14. d.10 n 88.*

16 Probabilius eſt, eum, qui tantùm partem operis præſcripti facit, non lucrari partem indulgentiæ, niſi tam parum deſit, ut cenſeatur moraliter integrum. Ita Bon. *p.5.* ex Nau Suar. Con &c.

17 Dum præſcribitur, ut viſitentur aliquot altaria, ſufficit ad illa ſe orando convertere ex eodem loco, ut habet Sà, Bonac *p.1.* Suarez Rodr. Dian. Limitat autem Lugo, ſi ſit tali loco, & ſitu ut moraliter cenſeri poſſit orare ad illa altaria, *d.27.n.98.*

18 Cùm confeſſio præſcribitur, niſi in Bulla exprimatur, venialium, probabilius eſt non requiri ut conditionem ſine qua non, ſed ut diſpoſitionem ad ſtatum gratiæ. Bon. *l.c.*

19 Nemo conſequitur plenariam Indulgentiam peccatorum omnium niſi omni culpa etiam veniali liber ſit quando ultimum opus explet. Vnde conſultum eſt, ut communio ſit ultimum, v. Laym.

§. II.

Quotuplex indulgentia, & quomodo differat à Iubilæo.

Reſp 1. Indulgentia alia eſt totalis, ſive plena, plenior, plenaria, pleniſſima, quæ non tantùm pœnitentiam iniunctam per Confeſſarium, vel Canones, aut ſecundum hos iniungi debitam, ſed etiam omnem Purgatorii pœnam tollit. Nec differt à Jubilæo, niſi accidentaliter, privilegiis quibuſdam, ut quod in Iubilæo licita ſit diſpenſatio in certis votis, abſolutio à reſervatis, & cenſuris, & quod Confeſſarius quivis approbatus poſſit eligi. v. Sà, V. Indulg. Bonac. *d.6 p 1.p.2.*

In-

Indulgentia alia eſt Partialis, qualis eſt unius, vel aliquot annorum; item ſeptenæ, quadragenæ, carenæ, &c. item tertiæ partis peccatorum, per quas non ſignificatur tolli tantam durationem Purgatorii, ſed tantam pœnam remitti, quanta deleretur per ieiunium unius, aut aliquot annorum, aut quadraginta dierum in pane, & aqua, ſecundum Canones olim imponi ſolitum. Porrò, quando indulgentiis plenariis adduntur aliquot anni, vel remiſſio tertię partis peccatorum, id ſecundum diverſas ſententias, vel ad diverſos concedentes referendum eſt, vel facit ad cautelam, ut ſi fortè cauſa indulgentiæ non fuerit ſufficiens, ſaltem valeat ad illos annos lucrandos: vel ut adiuncta concedatur pro alio tempore, actione & loco, vel denique, ut ea per modum ſuffragii poſſit aliis applicari, vid. Bell. c. 9.

Reſp. 2. Circa iubilæum notanda ſequentia.

1 Anno jubilæo in Urbe durante, ſuſpendi ſolent tantiſper extra Vrbem omnes indulgentiæ plenariæ, quoad vivos, etiam in carceribus, non tamen in periculo mortis conſtitutos, ut contra Laym. *l. 5. t. 7. c. 8. n. 2.* docet Bon. *d. 6 q. 1 n. 2.* ex declaratione Vrb. VIII. facta anno 1625. neque quoad defunctos, itemque aliæ facultates, v. gr. abſolvendi à caſibus Bullæ Cœnæ, commutandi vota, diſpenſandi, &c. conceſſæ in ordine ad lucrandas plenarias indulgentias. Non ſuſpenduntur autem indulgentiæ perſonis particularibus, aut ab alio quam Papa conceſſæ, nec privilegia Religioſorum, v. g. abſolvendi à reſervatis, &c. quia tantum ſuſpenduntur facultates conceſſæ in ordine ad indulgentias: ita Sanchez, Henr. &c. apud Dia. *t. 1. tr.* de Bulla Cruc. Fill. Bon. *l. c.* Benzon. & denique Lugd. *d. 20 ſ. 8. n. 145.* ex declaratione Vrbani VIII. Anno 1625. Similiter neque ſuſpenditur facultas conceſſa Epiſcopis per Trid. *ſ. 24. c. 6.* abſolvendi & diſpenſandi cum ſuis ſubditis, in omnibus caſibus Sedi Apoſtolicæ reſervatis; item nec diſpenſandi in irregularitatibus, in impedimentis matrimonii, aut petendi debita, &c. quæ ex iure communi illis competant. Zerola V. Annus S. §. 4. Quint. in app. *ſ 8. d. 16.*

2 Etſi probabile ſit, quod docet Nau. ſæpius lucriſieri poſſe Indulgentias intra jubilæum, extenſum ad duas ſeptimanas: contrarium tamen verius eſt, quod Congregatio Cardinalium declaravit, ut habet Bon. (ex Suarez, Sanchez.) *d. 9. q. 1 p. 5. n. 42.* qui tamen affirmat, in Anno ſancto poſſe obtineri toties, quoties opera præſcripta præſtantur, idque ex declaratione Vrbani VIII.

3 Satiſfacere tunc, 1, qui Sabbato ante primam Dominicam

con-

confitentur, ut habet Lay. Bon. & praxis fidelium; item qui confitetur & communicat ultima Dominica claudente Jubilæum, cætera tamen opera debere fieri ante, & quidem intra unam hebdomadam, docet Lugo, *d.* 27. *n* 105 contra Bon. 7. 1. *p* 5. 2. Qui ordinem inter opera præſcripta non ſervavit. 3. Si quis intra illud tempus cœperit confeſſionem, quam materialiter imperfectam oportebat differri longius, poteſt tunc abſolvi à reſervatis, & commutari vota, poſtea verò extra tempus Jubilæi abſolvi ab omnibus etiam quæ oblitus eſt, reſervatis ac in oblitis etiam diſpenſari: imò poteſt poſtea omnia facere Confeſſor finita confeſſione quæ ante: quia cœpta cauſa manet poteſtas delegati, donec finiatur: ita Sà, Leſſ *l.* 2. *c.* 40. *dub.* 15. Bonac. Laym. Sanch. *l.* 4. *c.* 54. Dia. *t.* 2. *m.* R. 11.

4 Qui neglexit lucrari iubilæum in patria, poteſt alibi, dum ibi durat, lucrari. Sanct. Vgel. Dian *p.* 3. *t.* 4. R 131. imò etiam in patria, ſi tempore publicationis ex invincibili ignorantia, notitiam illius non habuit. Botten. Dia. *l. c.*

5 Quando duobus diebus immediatis occurrunt duo Jubilæa; quorum ſingula confeſſionem & communionẽ requirunt non opus eſt bis confiteri, & communicare, dummodò perſeveres in gratia: alia tamẽ opera repetẽda ſunt. Tur *p.* 2 *d.* 31 *d.* 64. *v.* Dia. *p.* 4 *t.* 4. *r.* 166.

C A P U T I.

De Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ.

D U B I U M I.

Quid ſit miniſter?

RESP. Eſt Sacerdos approbatus ab Epiſcopo (ſaltem reſpectu ſæcularium) & habens juriſdictionem. Eſt certum. Ratio primæ partis ſumitur ex Joannis 1. *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis, &c.* Ratio ſecundæ ſumitur ex Trid *ſeſ.* 23. *c.* 15. *de ref.* ubi decernit, nullum poſſe audire confeſſiones ſæcularium; niſi habeat beneficium parochiale vel approbationem ab Epiſcopo, addidi reſpectu ſæcularium, quia circa confeſſiones regularium, Concil. nihil videtur mutaſſe; unde ii cuivis, etiam non approbato, quem Prælatus præfecerit, poſſunt confiteri, intellige quantum eſt vi Concilii; quia Greg. XV. ſtatuit, ut monialium Confeſſarius ab Ordinario approbetur. Ratio tertiæ partis ex Flor. & Trid. *l. c.* quia abſolutio eſt actus judicialis, qui requirit ſubditos unde reſolves.

1 Nul-

1 Nullo caſu, vel diſpenſatione, hoc Sacramentum validè adminiſtratur à non Sacerdote.

2 Ubi Trid. eſt receptum, (ſecùs alibi) nullus Sacerdos etiam Regularis, validè abſolvit, niſi ſit approbatus, vel Parochus, cui non ſolùm intra, ſed etiam extra diœceſim ſuam, validè delegatur iuriſdictio, poteſtque eligi in Confeſſarium; ab omni habente poteſtatem eligendi, quandiu tamen retinet Parochiam. Ita Fill. t. 1 t. 7. Fag. Sua. Dia. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 146.

DUBIUM II.

Quid ſit approbatio, & à quo petenda?

Reſp. 1. Approbatio non eſt collatio juriſdictionis, ſed tantum publicum judicium de aptitudine perſonæ, ad audiendas confeſſiones, eſſentialiter prærequiſitum (ſuppoſito jure Tridentini) ad iuriſdictionem recipiendam. Ita Sanch. *l. 6 de mat, d.* 28. & alii. Vnde reſolves:

1 Etſi Doctores & Licentiati, hoc ipſo quod promoventur, cenſeantur, ſecundùm quoſdam, approbari à Papa, ut notat Sà, *V. Confeſſor*, probabilius tamen eſt, quod ipſi egeant approbatione, licet non deceat, ut ipſi, vel Lectores in Theologia examinentur.

2 Etiam Parochus, qui reliquit beneficium parochiale, debet approbari, ſi velit audire confeſſiones.

3 Non requiri hanc approbationem, ad auditionem venialium, docet Dia *p.* 2 *t.* 2. *m.* R. 44, ex Valero. Et ratio eſſe videtur, quod approbatio tantùm requiratur in ordine ad iuriſdictionem, hanc autem quivis Sacerdos pro venialibus, uti & mortalibus, à quibus ritè quis eſt abſolutus, habet, collatam ab Eccleſia in ipſa ordinatione, ideoque ab iis abſolvere poſſit, ut habet Bon. *d.* 5. *q.* 7 *p.* 2 *n.* 8. Vaſq Suar, Lug, *d.* 18. *ſ* 3 *d.* 2 *t. n.* 1. ubi docet, ab Eccleſia in Trid. non approbatum reddi incapacem juriſdictionis, tantum in ordine ad mortalia non prius confeſſa.

4 Parochi non poſſunt aſciſcere cooperatores, niſi Parochos, vel approbatos, ut habet Fag. *p.* 2. *t* 7. *n.* 42. Sanc. &c. ex declaratione C. contra Led. & alios, v. Dian. *p* 3 *t.* 4. R 146. & Bon *d* 5. *q.* 7 *p* 4.

5 Qui habent poteſtatem eligendi Confeſſarium, non poteſt eligere niſi approbatum, vel Parochum.

6 Ad Approbationem non neceſſariò requiritur examen, modò adſit judicium prudens de ſufficientia: Con, Laym.

7 Non ſufficit approbatio petita, & negata, ut docetur communiter, contra Nau. Henriq & Dian. *p.* 1. *t.* 2 R. 24 Etſi probabiliter cum prædictis docuerint Con. & Laym. regulares mendicantes,

ſi ab

ſi ab Epiſcopo repellantur, cum manifeſtè idonei ſint, & Prælatis ſuis præſententur, poſſe nihilominus pro confeſſionibus ſæcularium exponi, ut habetur Clementina, *dudum parag. ſtatuimus*. Iſtis tamen privilegiis, Trid. & Vrbanum anno 1628. derogaſſe, notat Lugo de pœn. *d.* 21. *n.* 19. & 51.

Reſp. 2. Approbatio petenda eſt ab Epiſcopo, & quidem proprio, ſcilicet Sacerdotis, ut intelligunt Suar. Con. Reg. Fill. & alii, vel ut probabiliter vult Vaſq. pœnitentis. Ratio eſt quia eſt actus juriſdictionis, vel ſaltem auctoritativa declaratio, ergo debet fieri à ſuperiore. Porrò nomine Epiſcopi, etiam intelliguntur Prælati habentes juriſdictionem Epiſcopalem, ut quidam Abbates, & Capitulum Sede vacante; non autem Provinciales, aut Generales. Unde reſolves.

1 Religioſi, etiam exempti, debent approbari ab Epiſcopo loci, in quo degunt: quia illius, quoad hunc actum, ſunt ſubditi.

2 Epiſcopus in ſua Diœceſi non poteſt approbare Sacerdotem alienum, niſi ſubditur illi ſaltem ad tempus.

3 Epiſcopus poteſt approbare per ſe, vel Vicarium generalem, vel alios quoſcumque deputatos, quia non eſt actus ordinis, ſed juriſdictionis.

4 Approbatio poteſt fieri, cum juriſdictione ad certum genus perſonarum, locum, tempus, &c. Nau. Suar. Vaſq. contra Vegam.

5 Epiſcopus peccat, ſi Sacerdoti, præſertim, regulari, idoneo, ſine cauſa ſufficienti neget approbationem. Bon. Vaſq. *d.* 3. Lugo *d.* 21. *ſ.* 3. *n.* 54. Sanch. &c.

6 Approbatio ſemel abſolutè conceſſa, non tantum non extinguitur morte concedentis, ſed nec revocari poteſt, ſine juxta cauſa, ex qua tamen, v. g. mutatione morum, iudicii, &c. poteſt, ut docent Suar. Fil. & alii. Quod ſi fiat abſque cauſa rationabili, Con. Suar. & quidam alii, cenſent, revocationem eſſe nullam, alii illicitam tantum, Fill. *t.* 7. *c.* 9. *q.* 12. in dubio autem, an ex juxta cauſa revocatio ſit facta, præſumendum eſſe pro Prælato, docet Card. de Lugo *n.* 67.

7 Ex juſta cauſa poſſunt, præſertim à ſucceſſore Epiſcopo ad examen revocari, non tantum ſeculares, ſed etiam regulares. Docent tamen quidam, mendicantes habere privilegium, ut non poſſint revocari ab eodem, à quo ante ſunt approbati, ſed contrarium docent Suar. & Lugo *d.* 21. *n.* 61. & 62.

8 An approbatus ab uno Epiſcopo, poſſit in alia diœceſi, ſine nova approbatione, recipere juriſdictionem, controvertunt DD.

ac

ac licet utraque ſententia olim videri potuerit probabilis, poſt decretum tamen Vrbani VIII. anno 1628 apud Lugo *diſp. 21. ſ 2 n. 29*, negativa omninò tenenda eſt, v. Averſam, *d. 16 ſ 8.*

DUBIUM III.

Quid, & quotuplex Iuriſdictio Confeſſarii, unde eam habeat?

Reſp. Eſt auctoritas aliqua in alium ut ſubditum in quem, in foro interno, accipit poteſtatem, diſtinctam à poteſtate Ordinis, hæc enim datur per Sacramentum Ordinis, & omni Sacerdoti, nec tolli poteſt illa per externam conceſſionem Eccleſiæ, nec omnibus Sacerdotibus, poteſtque ab iis tolli: ac niſi adſit, invalida eſt abſolutio, ex Trid. *ſ. 14. c. 7.* Eſt autem duplex: Ordinaria, & Delegata. Ordinaria eſt, quam habent ii, qui ex vi proprii officii curam animarum habent ut Papa, Epiſcopus, Parochus, huc revocantur Archiepiſcopi, erga ſubditos ſuorum Epiſcoporum, tunc tantùm, quando actu viſitant, Archipresbyteri, Archidiaconi, Prælati religionum, Vicarius perpetuus Epiſcopi, vel etiam Parochi. Delegata dicitur, quæ legitime datur ab habente ordinariam; idque vel tacitè, vel expreſsè; ut à papa pro tota Eccleſia, ab Epiſcopo pro diœceſi, à parocho pro parochia: hoc diſcrimine, quòd Papa poſſit dare invitis Epiſcopis & Parochis, non contra. Ac licèt exterior juriſdictio expiret morte delegantis, non tamen hæc interior, niſi ſucceſſor revocet, ut docent Sanch. Suar. Navarr. Coninch. contra Sylu. & Vaſq vide Laym. *c. 10. n. 22.* porrò hujuſmodi poteſtate n delegatam abſolvendi quemcumque, à quibuſcunque peccatis, in articulo, ſeu periculo mortis, (hæc enim pro eodem ſumuntur in jure, ut vide Dianam *p. 3. t. 4. R. 57. 71, & 72.*) habet ex jure communi quivis Sacerdos, etiam excommunicatus, & degradatus, ſi alius deſit; quòd addo, quia præſente parocho, vel proprio Sacerdote, id non poſſe, docent Vaſq. Bon. Con. Regin. &c. commun. licèt contrarium probabile putet Dian. *p. 5. t. 5 R. 5. & l. 4. t 4. r. 167.* ex Angl. Henriq. Comit. & Sà, confirmatque Tambur. *de exp. conf. l. 3. c. 7.* Ex conſuetudine, quivis toleratus abſolvere poteſt à venialibus, & mortalibus alias confeſſis. Ex privilegio, religioſi Mendicantes, quoſvis fideles abſolvere poſſunt juxta tenorem ſuorum privilegiorum. Ex conceſſione Ordinarii directa; quicunque Sacerdos approbatus cui id ille committit. Denique ex indirecta is, qui audit eum, qui habet poteſtatem eligendi Confeſſarium, quales ſunt. 1. Ex jure, Epiſcopi omnes, etſi ſint tantùm titulares; item, ſuperiores Epiſco-

pis, ut Archiepiſcopi, &c. item Prælati ii inferiores exempti, ut Abbas exemptus, (non tamen Abbatiſſa) Generalis. Provincialis, Prior (ſalvis tamen privilegiis ordinum) v. Dian. *p.4.t.4.r.1.* & *2.2.* Ex conſuetudine, Cardinales, (qui etiam domeſticis de confeſſore providere poſſunt) item Paſtores, imo multis locis, etiam cæteri Sacerdotes ſæculares, ut docent Val. Sà, Suar. *d 27 ſ 3.* Religioſi tamē tenentur eligere tales, quales permittunt ſtatuta, item reges, & principes, (quorum tamen privilegium ad familiam non extenditur) denique domeſtici Pontificis 3. Ab homine eam habent, quibus ſive Pontifex, ſive Epiſcopus, ſive Parochus conceſſit. Unde reſolves.

1 Qui habet poteſtatem delegatam, non poteſt eam ſubdelegare alteri, cum diverſa ſit poteſtas utendi juriſdictione, & eam delegandi. Excipitur. 1. niſi hoc ipſum conceſſum ſit. 2. niſi ſit delegatus ad univerſitatem cauſarum, v.g. ſi cui committeretur officium Parochi abſentis, vel nondum Sacerdotis; talis enim aliqua exercitia juriſdictionis, alteri ex præſumpta voluntate Ordinarii ſubdelegare poſſet, non tamen integrum officium, vide Laym. *hic lib 5.t.6.*

2 Cum juriſdictio reſpiciat ſubditos, exerceri in eos poteſt, tam à delegato, quàm ordinario, quocumque loco fuerit, ut docent Sanch. Henr Suar. *in 3.p t.4.d.*18. *ſ 1* & *7.* & alii.

3 Probabile eſt, quòd abſolutus in articulo mortis, non teneatur ſe poſtea ſiſtere ſuperiori, vel alteri pro reſervatis, niſi hæc habeant annexam cenſuram, ut docent Nau Sua. Marc. Fill. *t.7.c.10 q 6.n.288.* Bon. *d.5 q.7.p.1.n 13.* quia directè abſolutus fuit, contra Hurt. v. Dia. *p 4. t 4 r. 199.*

4 Improbitas aut inſcitia proprii Sacerdotis non dat juriſdictionem alteri, ideoque tali caſu expectandum eſt, aut ad ſuperiorem recurrendum. Si tamen ignorantia eſſet tanta, ut confeſſio illi facta foret invalida, aut illicita, neque eſſet alius privilegiatus, aut habens juriſdictionem, licere alteri confiteri, docent Nau. Vaſq. *in 3. p t.4.q 92.art.2.dub* 3. Hurt *d.10. dif 15.* v. Dian. *p.4 t.4.* R.201. & *p. 8. t. 1. r.86* ex cap. *Placuit de pœnit. diſt* 6 Idem licere, quando quis proprio non poteſt confiteri ſine gravi periculo, docent Tol Sylu. & Med qui idem concedit, quando proprius non vult, aut non poteſt audire, vel Injuſtè negat facultatem confitendi alteri, v g Parochus concubinæ Dian. *p.3 t.4 r.79.* ex Henr. & aliis. 4. Verum iſta communiter refutantur ab aliis.

5 Etſi graviter peccare poſſit proprius, ſi neget ſuis facultatem adeundi alterum, modò præſumere poſſit eos juſtè petere, ſi tamen injuſtè neget, probabilius videtur, eos invalidè ab alieno abſolvi,

ut

docent Sotus, Suar. Laym. etſi non improbabiliter Sylu. Henr. Mal. iol. Palud. Richard. Tol. & Dian. *p.3.t.4 r 79.* putans, quod validè, præſertim ſi ſine periculo ſalutis, famæ, vel ſimili, non liceat ſuo proprio.

6 Cùm juriſdictio acquiratur ratione domicilii, vel quaſi domicilii, vel etiam actualis habitationis; hinc ii, qui duobus locis habent domicilium, vel quaſi, poſſunt ubique abſolvi, ut ſcholares milites, mercatores: item vagi & peregrini poſſunt abſolvi à parocho loci, in quo verſantur, vide Laym. hic Vaſq &c.

7 Validè abſolvit is, qui audit Confeſſiones, præſente vel ſciente, & non contra dicente Ordinario, v g. Epiſcopo, vel Parocho, qui conſtet eum aliunde non habere juriſdictionem; quia tunc præſumitur tacitè eam dare; ſufficientem, ut rectè docet Fill. & Fag. *prae. 2. l. 7 c 2.* facultas interpretativa, & præſumpta, modò præſumptio fundetur in ſignis quæ indicent conſenſum præſentem, ut ſit in caſu poſito, uti etiam, v.g. ſi parochus, qui jam abſens eſt, alias ſignificaverit id ſibi gratum eſſe, nam exiſtimatio de futuro conſenſu, vel ratihabitione, quòd ſcilicet quando reſciverit, futurus ſit contentus, non ſufficit; quia conſenſus futurus non dat juriſdictionem pro tempore præſente, quo datur abſolutio, v. Dian *p. 3. t.4. r.68.* Sanch. de matr. *l.3.d.35.* Bec. Con. qui addit peccare, ſi de conſenſu dubitans incipiat audire.

8 Peccat, qui abſolvit cum juriſdict. one dubia, niſi neceſſitas urgeat: qualis eſt v.gr. quia pœnitens diu non eſt confeſſus, vel debet communicare; nec alius adeſt; tunc enim licitè abſolvit cum conditione hac ſi poſſum & cum onere, etſi Salas in *2.t.8 d.1.* hoc onus non agnoſcat, aliàs iterum confitendi habenti juriſdictionem certam. Expedit autem tunc veniale aliquod adiicere, à quo directè, & à cæteris indirectè ſaltem abſolvatur. Ita Reg. Con. *d 8. d.6. n.43.* Quòd ſi tamen ex probabili ratione dubium reſolvat, nimirum habere ſe juriſdictionem, etſi cum formidine oppoſiti, abſolutè abſolvit licitè, ut docet Suar. & Præp. Lugo *d. 19. n. 49.* tum quia tunc practicè & moraliter eſt certus; tum quia Papa eo caſu dat facultatem, uti & in ſequentibus caſibus. 1. Quando communi errore, v.g. ob titulum coloratum, putatur aliquis eſſe paſtor, ſeu habere juriſdictionem, qui non eſt, ob cenſuram, vel alium defectum. Bon. *d 5 q 5 p.3 n 11.* Dian. *p.3.t.4. R 22.* Quòd etiam, ſi deſit titulus coloratus, probabile eſſe docet Dian *p.3. t 4 R. 122.* ex Pontio, Molf. & Sanct *p. 2. t.2. R. 45.* ſi quis bona fide tali confiteatur: verùm id communiter ab aliis negatur. 2. Cum quis ex conſuetudine, præſcri-

ſcriptione, aut bona fide abſolvit, aut neſcit poteſtatem ſuam revocatam, ut habent Sylu. Nauar. Henriq. Mald. *in* 2.*p*.*q*.10. *art*. 5. Sanch. *moq*. *lib*. 1. *cap*. 9 *n*. 35. Sal. Vaſq. vide Dian. *p*. 1. *t*. 13 R. 13. Quando ſecundum probabilem ſententiam judicatur quis habere juriſdictionem, & Sacerdos ſequitur favorabilem. Bon. *l*. *c*. Quia quando communis eſt error, Eccleſia dat juriſdictionem, propter publicam utilitatem. v. Suar. Dian. *l*. *c*. C de Lugo *diſp* 19 *n*. 28.

9 Nemo tenetur unquam parocho confiteri, ne quidem In paſchate. Lugo *d*. 19. *ſ* 2, *n*. 18 *&c*. cum Dian. *p*. 8. *t*. 1. R. 88. Quare parochi fruſtrà nolunt ut parochiani confiteantur Mendicantibus, etiam in paſchate, cùm habeant privilegium pro omnibus Chriſti fidelibus. Suar. Con. Henriq. Reg. Zerola *c*. 15. *q*. 3. & communiter apud Bon. *d*. 4 *q*. 1. *ſ*. 2. *p* *ult*. adeò ut qui doeent, confeſſos Regularibus, etiam in paſchate, teneri iterum eadem confiteri ſuo parocho, fiant ſuſpecti de hæreſi. Dian. *p*. 4. *t*. 4. *r*. 102. & alii. Vi tamen huius privilegii non poſſunt abſolvere eos religioſos aut religioſas, qui non habent facultatem extra ſuum Ordinem confitendi, ut ex communi notat Rod. & Comp. priu Societatis. *Vide Abſolutio*, *ſ*. 1. & ex his Laym. hic. Quia privilegio generali non cenſetur derogari conſuetudini, vel ſtatuto particulari, niſi id exprimatur. Vſus tamen fert, ut regulares peregrinantes, ex præſumpta voluntate ſuperiorum, ſi Ordini, ſocium non habeant à quovis alio etiam ſæculari; abſolvantur, exceptis reſervatis: in quæ ſi religioſi Societatis extra domicilium incidant, videant ordinationes Præp. Generalium, *c*. 6. *n*. 6. Laym. *hic*.

16 Quòd ſi Superiores Regularium monialibus ſibi ſubjectis, idem eſt de Monialibus ſubjectis Epiſcopo, non concedant aliquoties in anno alium Confeſſarium, poteſt & tenetur illis eum dare Epiſcopus, quòd ſi nec is faciat; ipſe eligere poſſunt, Quint. *t*. 3. *ſ*. 26. ex Declar. Card. apud Barb.

DUBIUM IV.

Quid ſit reſervatio caſuum, & quis habeat poteſtatem reſervandi, & abſolvendi ab iis.

Reſp. 1. Reſervatio hæc eſt negatio juriſdictionis circa aliquod peccatum. Ac certum eſt in Eccleſia poteſtatem eſſe, quædam peccata reſervandi, à quibus inferiores Confeſſarii non poſſint abſolvere, ut ſic ſubditi meliùs dirigantur, & abſterreantur à peccatis, quorum difficilem remiſſionem vident: quanquam niſi graves cau-

ſæ

ſæ ſint, non debeat quivis, neque qui poteſt, quidvis facilè reſervari re, neque difficulter veniam dare abſolvendi à reſervatis ne alioqui cedat in deſtructionem quòd debebat in ædificationem. Porrò etſi quivis ordinarius poteſtatem habeat reſervandi, in parochis, tamen conſuetudine eam abrogavit, v Suar. *d.36 ſ.5.* C. Lugo *d.25 ſ.6.* §.3. Vnde reſolves.

1 Cùm non ſit obligatio confitendi venialia, ea fruſtrà reſervantur, etſi fortaſſe poſſint ſaltem à Papa, ideoque ſola mortalia, eaque nonniſi externa graviora, opera conſummata, prudenter reſervantur. Vnde Clem. VIII. ſtatuit ut Prælati Religionum, ſiquidem velint, undecim tantum caſus reſervare poſſint, nec plures ſine conſenſu Capituli generalis pro tota religione, vel Capituli provincialis pro provincia. Quòd tamen de culpa tantum, non cenſuris intelligendum eſt; poteſt enim prælatus aliquid præcipere, ſub excõmunicatione ſibi reſervata. Caſus autem Clementis ſunt ſequentes.

Apoſtaſia à religione, etiam retento habitu. 2. Nocturna ac furtiva è monaſterio egreſſio. 3. Veneficia, incantationes, & ſortilegia. 4. Proprietas contra votum paupertatis, quæ ſit peccatum mortale. 5. Furtum mortale de rebus monaſterii. 6. Lapſus carnis voluntarius opere conſummatus. 7. Juramentum falſum in judicio legitimo. 8. Procuratio, conſilium, vel auxilium, ad abortum fœtus animati, etiam effectu non ſecuto. 9. Occiſio, vel vulneratio, ſeu gravis percuſſio cujuſcunque perſonæ. 10. Falſificatio manus, vel ſigilli officialium monaſterii. 11. Malitioſum impedimentum, retardatio, aut apertio literarum à ſuperioribus ad inferiores, vel contra.

2 Is, qui confitetur reſervatum, mittendus eſt ad ſuperiorem: ſuadebit tamen charitas, imò aliquando coget, ut ipſe Confeſſarius tacita perſona & caſu à ſuperiore veniam petat abſolvendi. Quòd ſi ſuperior adiri non poſſit, & ſit cauſa urgens, v.g. timor infamiæ, vel ſcandali, ex omiſſione confeſſionis, vel communionis, tunc poteſt inferior abſolvere à reſervatis, cum onere, ut pœnitens ſe poſtea ſuperiori ſiſtat. Quòd etiam verum eſt, quamvis caſus cenſuram reſervatam annexam habeat. Porrò eo caſu peccata non reſervata tantum confiteri, ſufficere putant probabiliter Sotus, Corduba, & Gabr. Anton. Palaus, Dian. *t. 2 t. 4. R. 104.* & Lug. *d. 4. de Euch. n. 86.* non improbat D. Thom. tamen Suar. & alii communi. docent omnia eſſe confitenda: quòd tutius eſt.

3 Si ſuperior injuſtè neget facultatem abſolvendi à reſervato poſſe ab alio Confeſſario, etiam directè abſolvi affirmat Henriq. & Dianam, *p. 3. t. 4. r. 29.* eſſe probabile. Sed

ſectius negat Laym. *l.3.t.6.c.13.* Lugo *d.20. num.* 188.

4 Peccant ſuperiores 1 ſi ſine juſta cauſa difficiles ſe præbeant in concedendis licentiis prò abſolutione reſervatorum. Quint. *t.3. n.13.* ex Fag. Con. & aliis 10. Etſi ex negatione timeatur grave ſubditi detrimentum, peccant contra charitatem & juſtitiam. Lugo, Dian, *p 6: t. 4.* R. 36.

5 Si Superior Confeſſario regùlarium ad hoc deputato neget facultatem abſolvendi, Confeſſarius autem judicet debere concedi poteſt pro iſta vice abſolvere. Averſa *q 13. ſ 5.* Lugo *d.* 20. *ſ.4.* referens ſic declaraſſe Clementem VIII.haberique in quarto tomo Bullarii, Bulla 26. Urbani VIII. & Quint *t.13. ſ.* 11. dicens non eſſe dubium ea de re: additque ex aliis 7. probabile eſſe, idem poſſe, ſi vibiro Religioſo, pio, docto & prudenti (licèt non ex deſignatis de facto) neget Dian. *p.3.t.3 r.129. p.6.t.6. R. 65. & p.9.t.3. r.15.* ex Pellizario (qui vult idem eſſe, ſi pœnitens ipſe petat) & aliis. Imò Quintanad. *l.c.* cenſet probabile, quòd idem fieri poſſit, ſi Superior adiri nequeat, & urgeat tempus celebrationis; vel communionis, v.g quia ſine nota non poteſt abſtinere, cum alii omnes communicent. *Ib.* ex Trullench. & aliis 6. Denique Dianam *p.3.t.2 r.126.* notat ex Suar. *de Relig t.2. l.4.c.19* Regulares ſemel ſine licentia ſuorum Superiorum poſſe abſolvi à reſervatis, puta eos, qui adhuc, & quatenus hoc privilegium commune habent cum FF. Minoribus, quorum id eſſe teſtatur. Emmanuel Rodriq. *t. 11. qq. Reg. q. 62. a. 6.*

6 Nihilominus certum eſt, poſſe aliquando Superiorem juſtis de cauſis negare facultatem, & cogere ſubditum, ut ad ſe veniat. C. Lugo *l. c.* Nam ſi ex caſu reſervato grave ſcandalum vel damnum communitatis timeatur, poteſt Superior negare abſolutionem, donec pœnitens per ſe, vel Confeſſarium Superiori det ſufficientem notitiam ad illud evitandum: aliàs non eſt ſatis tutus, nec diſpoſitus ad abſolutionem. Quare ſi Confeſſarius eo caſu urgeat abſolutionem, debet is attendere ut pœnitens obligationi ſuæ ſatisfaciat in adhibendo remedio communi malo, vel damno, ſi ſit eius periculum, quia niſi hoc faciat, non poteſt abſolvi, non ex defectu juriſdictionis, ſed quia non eſt diſpoſitus. Ad hoc, tamen requiritur, ut & obligatio pœnitentis certa ſit, & alia remedia adhiberi non poſſint Suar. *t.4.de Rel.l.8.c.5.n.10.*

7 Peregrinus quoad reſervationem judicandus eſt juxta diœceſim, in qua verſatur; in qua quæ reſervata ſint, diſcant paſtores ex ...ut conſuendis, aut conſuetudine.

8 Supe-

8 Superior auditis ſolis reſervatis, poteſt ab iis abſolvere & reliqua inferiori committere, ex cauſa urgente: tamen qualis non eſt multitudo negotiorum, ut docent Suar. Fernand. & Fil. ſed alia gravior, tum quia etiam occupatiſſimus poteſt dare facultatem adeundi alterum, cum onere poſtea comparendi: tum quia integritas confeſſionis eſt de jure divino.

9 Qui à ſuperiore abſolutus eſt à reſervatis, poteſt ab iiſdem poſtea abſolvi à quovis: quia non ſunt amplius materia neceſſaria Confeſſionis.

10 Qui bona fide confitetur, neſciens ſuum caſum eſſe reſervatum, vel Sacerdotem carere poteſtate circa illum, validè quidem abſolvitur, cùm onere tamen comparendi Præp. Similiter ſi Confeſſarius, probabiliter credit non eſſe reſervatum, eſto revera ſit, valet abſolutio. Leſſ. Dian. *p 9 t 9 R.29.*

11 Qui confitens habenti poteſtatem ordinariam, delegatamve in reſervato, oblitus eſt inculpabiliter reſervatum, poteſt illum poſtea confiteri etiam inferiori & abſolvi. Quòd etiam valet, ſaltem ſi prior habuerit poteſtatem ordinariam, etiam prior abſolutio ob indiſpoſitionem, vel alium defectum pœnitentis, invalida fuiſſet. Ratio eſt quia is intendit abſolvere quantum pôtuit; ergo ſaltem ſuſtulit reſervationem, quo fieri potuit abſque Sacramento, v. Præp. *in 3 p q.9.d 4.n.24.* Mœrat *t.3.d.30 ſ 3.* Dian. *p.4.t.4.r.124.*

Reſp. 2. A reſervatis abſolvere poteſt. 1. Ipſe reſervans. 2 Eius in ſpirituali juriſdictione ſuperior. 3 Cui ipſe delegavit. 4. Sacerdos inferior, quando ſuperior adiri non poteſt, v. gr. à reſervatis Papæ, abſolvere poteſt Epiſcopus eos, qui Romam ire non poſſunt.

Reſp 3 Extra periculum mortis, de quo *vide dicta dubio ſuperiore*, nullus inferior per ſe directè, abſolvere poteſt, niſi ex iure vel privilegio concedatur, Dicitur 1. *Per ſe*: quia indirectè, & per accidens, colligitur ex dictis.

Dicitur 2. *Niſi, &c.* quia à caſibus Papalibus abſolvere poteſt Epiſcopus, per ſe; vel Vicarium, quando ſunt occulti, ut docet Nau. *c. 27.* Vnde reſolves.

Mendicantes ex vi juris communis non poſſunt abſolvere à reſervatis Epiſcopo; quia ut ſic non habent poteſtatem majorem parochis, & privilegium; quod circa hoc habuerunt, ſublatum eſt decreto Vrbani VIII. Anno *1628.* Excipit tamen Averſa cum Dian, *p.8.t.7.r.71.* eos caſus, qui Epiſcopis à iure tantum reſervantur, imò Quint. *t.1.t.3.ſ.14.* affirmat, regulares adhuc poſſe abſolvere ſicut ante decretum, eò quòd hoc in provinciis non ſit

promulgatum, quod Dian p.6.t.9. r.51. non audet, probare, niſi ad Epiſcopum non pateat recurſus, tunc enim ab ipſis reſervatis poſſe abſolvere, ſicut poſſent à Papæ reſervatis Gran. Dia p.5.t.14. r.58. v. etiam Præp. q.19. d 1.

Reſp. 4. Si Confeſſarius dubitet, an pœnitens lapſus ſit in mortale reſervatum, ſiquidem dubium ſit poſitivum, poteſt (ſequendo opinionem probabilem, & judicando probabiliter non eſſe reſervatum) abſolvere. Si verò dubium ſit negativum, poſſe abſolvere negant aliqui, ut Arm. Cord. &c. probabilius affirmant Suar. Fill. Henr. Hurt. Bon. Lugo d.20 ſ.2.

DUBIUM V.

Quod ſit Officium, & obligatio Confeſſarii.

Reſp 1 Munus confeſſarii eſt abſolvere diſpoſitum, & non alium; iterum curare rectitudinem iſtius judicii, præſertim quando cœptū eſt; & reos juvare, ac monere; cum prudentia tamen. Ratio primi eſt, ne ſit injurius pęnitenti. Ratio ſecundi, ne fiat ſacrilegus. Ratio tertii eſt eadē; & quia debet curare ut abſolutio ſit efficax, unde reſolves.

1 Etſi interdum utiliter differatur abſolutio etiam eius, qui poteſt licitè abſolvi: id tamen rarò, nec ferè niſi de pœnitentis conſenſu faciendum, quia poteſt vergere in grave eius periculum, vel damnum v. Dian. p.1. t.4 r.35.

2 Abſolvēdus eſt qui adhęret ſentētię probabili; quia eſt diſpoſitus.

3 Moraliter ei conſtare debet de bona diſpoſitione pœnitentis: alias abſolvendo peccabit mortaliter.

4 Non licet abſolvere. 1. Qui nullam præbet materiam: qualis tamen non eſt, qui poſt abſolutionem mox confitetur, cujus erat oblitus. 2. Qui cùm poſſit, non eſt paratus reſtituere, & proximas peccandi occaſiones fugere. v. Nau. c.15. Suar. d.32. ſ 2 3. Ignorantem ea, quæ omnes ſcire tenentur, v.g. decem præcepta, & quæ ad fructuoſam confeſſionem & communionem ſpectant; Vnde talis communiter prius eſt inſtruendus, vel aliò mittendus ad inſtructionem. v. ſuprà l.2 t.1 c.1.

5 Rudiores ordinariè juvandi ſunt, niſi ſint incapaces inſtructionis; vel ob pœnitentium multitudinem fieri non poſſit, nec videatur expedire, ut dimittantur, vel ſint peregrini, qui mox communicare, & abire debeant: tunc enim ſi alioqui bona fide agunt, & temporis anguſtiæ, vel pœnitentem multitudo, longum examen, vel inſtructionem non permittat, ſufficere aliquando integritatem formalem, docet Laym. c.13. n.10. qua ſcilicet, auditis aliquibus peccatis, abſolvantur, cum onere redeundi ad confeſſionem pleniorem.

6 Si

6 Si Confeſſarius notet pœnitentem ignorare aliqua neceſſaria ad hoc ſacramentum, tenetur eum inſtruere, & admonere officii, quã tum fieri poteſt; v.g. ſi neſciat illa, quæ neceſſitate medii ſunt ad ſalutem neceſſaria, debet ea docere; item obligatos ad ponendum odium ad reſtitutionem honoris, famæ, aut bonorum aut ad occaſionem peccatorum tollendam, aut amovendã, vel reparanda ſcandala, aliave damna, quæ intulit; aut ad corripiendos delinquentes, juvandos indigentes, ad denuntianda delicta, vel delinquentes in præjudicium communitatis vel innocentium, & denique ſi quam cenſuram incurrerit, &c. tenetur ea de re monere, & hortari ad ſatisfactionem, quam ſi recuſet, negare abſolutionem, quia alioqui ſe ipſorũ criminũ participem, & ſacrilegii reũ faciet. Auer *q. 16 ſ. 12*.

7 Tenetur monere eum, qui ex ignorantia vincibili, & mortaliter culpabili, eſt in malo ſtatu: quia alias nec ipſi, nec Sacramento conſulet, cùm pœnitens ſit indiſpoſitus. Si verò ignorantia ſit invincibilis, v g. ſi bona fide, teneat rem alienam, aut ſit in matrimonio irrito; tenetur quidem monere & inſtruere, quando ſperatur fructus, timentur incommoda graviora: quæ ſi prudenter metuantur, aut fructus non ſperetur, non tenetur, imò non poteſt, excipit Lugo de pen. *d. 32. n* 24. niſi ſilentium officiat bono communi, quia debet bonum penitentis procurare, ac conſequenter licitè etiam ſuadet, ut ſecundùm ſuam ignorantiam operetur, v.g. Caiæ, ut reddat debitum Titio, quem invincibiliter credit ſuum eſſe maritum, cùm non ſit. Vide Sanch. *l. 2. de matr. d. 38* Nec obſtare, etiamſi ſit in præiudicium tertii particularis, ait Lugo, & Tamb. *de exped. confeſ. l. c* 4. Hinc ſi Confeſſor prævideat penitentem non reſtiturum, ſi ipſi detegatur nullitas tituli, quam pro ſe eſſe putet, non eſſe illi talem nullitatem à Confeſſario non interrogato detegendam. Quod ſi tamen penitens ipſe dubitet ac roget tenetur dicere veritatem, (quia tacere, eſſet errorem approbare) prudenter tamen non plus dicendo, quàm rogatur, v.g. ſi roget Titius, an poſt votum ſimplex caſtitatis matrimonium contractum valeat, poſſitque ac teneatur reddere debitum; reſpondeas, quod ſic, tacendo obligationem non petendi debiti. v. Lay. hic, & Lugo *l. c*.

8 Quando Confeſſarii Principum, Prælatorum, aliorumque Magnatum ſciunt ipſos non ſatisfacere officio, v gr. circa collationem beneficiorum, electionem miniſtrorum, ſubditorum gubernationem, circa eleemoſynas ex bonis Eccleſiaſticis faciendas, &c. regulariter tenetur Confeſſarius monere penitentem de ſua obligatione; aliàs ſi abſolvit, ſuis humeris peccata illa imponit, & ce-

& cœcus cœcum ducens, ambo in foveam inferni cadunt. Ratio eſt, quia in talibus rarò eſt ignorantia invincibilis: rarò item contingit, ut illa ſecum non adferant ſcandalum in ſubditis, exiſtimantibus illa licere: vel certe non afferant damnum commune. Si tamen videat ignorantiam eſſe invincibilem, neque ex illa ſequi ſcandalum, aut damnum commune: contra verò admonitionem fore in maius malum pœnitentis, aut allaturam ſcandala vel incommoda, poteſt, ſecundùm paulò ante dicta diſſimulare, niſi interrogetur. Ita Lugo *d. 22. n. 37.*

9 Si etiam pœnitens teneretur (licet ſub peccato mortali) ad aliquid adeò difficile, ut non crederetur tunc æquo animo accepturus, & alia vice melius ſuſcepturus, poſſet prudens Confeſſor tunc illum relinquere in bona fide excuſante à peccato & monitionem differre in tempus opportunius, ne territus à confeſſione abſtineat, graviuſque detrimentum incurrat. Tamb. *c.14.* Lugo *d 22. ſ. 2. n. 27.*

10 Minus rectè diſpoſitus excitandus eſt ad dolorem, & propoſitum emendationis, propoſita peccati fœditate, bonitate Dei, & periculo damnationis, &c. item remedia opportunè præſcribenda contra peccata futura.

Reſp. 2. Vt confeſſarius licitè hoc Sacramentum adminiſtret, debet eſſe in gratia, alioqui peccabit mortaliter; item debet eſſe talis, ut per hoc non exponatur proximo periculo peccandi mortaliter. Pars prior conſtat ex dictis de Sacr. in gen. An verò audiens plures una quaſi vice morali, tot numero peccata committat, alii negant, ut Rodrig. alii affirmant, ut Bon. hic. Pars poſterior patet. Unde reſolvuntur hi Caſus.

Confeſſor conſcius ſibi peccati mortalis, tenetur antequam audiat, vel ſaltem abſolvat pœnitentem, ipſe confiteri, vel conteri de ſuo peccato. Si tamen vocatus improviſo ad moribundum, recolligere ſe tam ſubito non poſſit ad contritionem eliciendam, vel bona fide putet ſe elicuiſſe, non peccat abſolvendo. Præp. Lug. Tamb. *l. 3. c. 2.*

Reſp. 3. Si malè abſolvit, committendo defectum eſſentialem, v. g. ſi non protulit formam, vel abſolvit à reſervatis, vel non ſubditum, tenetur inducere ad repetendam confeſſionem, ſi ſine ſcandalo, infamia, fractione ſigilli, & nocumento ſuo poſſit: ſin, minus, non tenetur. Si abſolvit à cenſura, poteſt ab eadem (ſi, vel quando habuerit poteſtatem) abſolvere abſentem. Bon. de cenſ. in commun. *d. 1 q. 3. p. 6.* ex Suar. Fill *t. 11. c. 10. q. 6.* Reg. Nauarr. rodriq.

Si non interrogavit ſufficienter numerum, ſpeciem, vel alia s cir-

circumſtantias, regulariter ad nihil tenetur, niſi ad pœnitentiam agendam: monere enim extra confeſſionem non debet, cùm judicium ſit finitum. Si tamen redeat ad confeſſionem idem pœnitens, debet moneri de defectu commiſſo, quia alioqui hæc confeſſio non erit integra, cum quædam non ſit debitè confeſſus.

Dixi, *ſi non interrogavit*, quia ſi poſitivè dixit, non teneri confiteri numerum, ſpeciem, &c. debet monere, ſi ſine gravi ſcandalo & detrimento poteſt: quia eſt cauſa, quod alter præceptum grave ſcilicet confitendi illa peccata, violet, Lugo *d.22. ſ.3.*

Si neglexit monere de reſtitutione, moneat, ſiquidem commodè poteſt, vel in confeſſione, vel extra, obtenta priùs ab ipſo venia; ea verò negata ad nihil ultra teneri docet Tamb. *l. 3. c. 8.* ex Sanchez contra Suarez, quia tenetur ex charitate: ſi non commodè poteſt, Deo commendet. Laym. *l.5.t.7.c.9.* Henr. Suar. Sylu. Mercer. *in 3.p. q 9 a.1.* Dian. *p.4.R.198 & p.4. t.4. r. 109* Quòd ſi tamen (ex gravi ſeu mortali culpa contra jus alterius dixiſſet, cum non teneri ad reſtitutionem, vel aliter, v g. opinionem falſam perſuadendo) eſſet cauſa efficax cur non reſtituat, vel aliunde detrimentum accipiat ipſe, vel alius: tenetur ipſemet reſtituere, niſi moneat tempeſtivè priuſquam pœnitens fiat impotens, quia actione ſua fuit iniuſta cauſa damni Si verò ſine gravi culpa id fecit, tenetur nihilominus monere pœnitentem, ſi commodè poteſt: alioqui ipſe obligatur, ſicut caſu priore. Si non commodè poteſt, excuſabitur, v. Suar. Con. *d. 8.d.17.* Bon. Dian. *t.1.m.r.1.* Lugo *d.22 ſ.3.n.61.* & ſup. *l.3.t.5.c.2 d. 1. a.2 caſu 12.*

Quæres. Quæ & quanta ſit obligatio Confeſſarii audiendi pœnitentes.

Reſp. 1. Quivis Sacerdos (etiam ſimplex, quando non eſt alius paratus) tenetur in extrema neceſſitate, v.g in periculo mortis audire, & abſolvere volentem confiteri. Ratio eſt lex charitatis.

Reſp. 2. parochus, & quivis Sacerdos curatus tenetur audire confeſſionem ſui ſubditi, non tantum in caſo neceſſitatis, aut præcepto confeſſionis urgente, ſed etiam (ſaltem per ſe vel alium) quoties pœnitens id rationabiliter petit; v.g. ſi ſit in gravi aliqua difficultate ſpirituali, vel velit promereri Jubilæum, &c. Quia tenetur eius bonum ſpirituale promovere. Suar. Vaſq. Lugo, &c. Si tamen nimis frequenter, vel intempeſtivè peteret, excuſaretur. Averſa *q 16. ſ.11.* Quod ſi etiam ſemel tantùm vel bis negaret, aut differret, non peccaturum graviter, ob levitatem materiæ, docet Suarez contra Bonac. admittitque Averſa *l. c.* ſi non petat ex urgenti occaſione,

ver-

verbi gratia, ſolemnis feſti, &c.

Reſp. 3. Quotieſcunque pœnitens ex mera devotione vult confiteri, parochum teneri illum audire contra Sylu. Reg. &c. docent Azor. Suar. Con. Bon. Molſ. Lugo, &c. Sed rectè limitat Auerſa *l. c.* ſi non adſint alii Confeſſarii delegati, & parochus non legitimè impediatur.

Reſp. 4. Reliqui Sacerdotes, per ſe loquendo non tenentur audire confeſſiones ſi tamen audire cœperint, tenentur abſolvere, niſi quid obſtet, neque poſſunt remittere ad alium. Quia pœnitens eo ipſo habet ius ad abſolutionem, nec poteſt fructu & gratia ſacramenti privari. Auerſa *l. c.*

DUBIUM II.

Quæ ſcientia, & prudentia requiratur in Confeſſario?

Reſp 1. Vt Sacerdos ritè abſolvat, debet quantum moraliter fieri poteſt, omnia peccata pœnitentis intelligere, quia alioqui is fruſtra tenetur recenſere. Vnde reſolves.

1 Peccat, qui abſolvit cum cujus peccata per negligentiam non ſatis intellexit; quia fert ſententiam incognita cauſa. Validam nihilominus eſſe abſolutionem ſive propter ſomnum, &c. ut dictum ſupra *c. 1. d. 4 à 4.* ſive propter cantum, vel linguam impeditam pœnitentis (ſine hujus tamen culpâ) aliqua non intellexerit, docet Dia. *p. 3 t. 4* R. 109. *&* *p 4 c. 4.* R. 198. Item Laym. *l. 5. t 6. c. 9* ex Henr. Suar. Syl. Merc. in 3. *p.* eò quod eſſentia & effectus Sacramenti conſiſtere poſſit, abſque integra & ſpecifica peccatorum explicatione, ſi ſine culpa pœnitentis omittantur, v. Dia. *l. c.*

2 Si tamen pœnitens poſt confeſſionem intelligat, unum vel plura mortalia non fuiſſe intellecta, debet ea repetere in ſequenti confeſſione, ſive apud eundem, ſive alium confeſſarium. Laym. Dia. *ll. cc.*

3 Confeſſarius abſolvens ex ignorantia, quem abſolvere non poterat, dupliciter peccat: nimirum ignorantia eorum, quæ ad officium ſuum ſpectant; & debitè abſolvendi. Tan. *in* 1. 2. *d.* 4. *q* 9. *d.* 1. *n.* 12. Lugo *d.* 16 *ſ.* 4. *n.* 185.

Reſp 2. Vt Confeſſarius validè abſolvat requiritur & ſufficit, cognoſcere peccata, ſaltem ſub confuſa ratione peccati. Vt verò licitè, requiritur ea ſcientia, ut poſſit ferre prudens iudicium, in hoc foro. Ideoque ſcire debet. 1. Quæ ſint mortalia, quæ venialia, ſaltem ex genere ſuo. 2. Species & circunſtantias neceſſario explicandas. 3. Spectantia ad reſtitutionem bonorum & famæ. 4. Caſus reſervatos, & excommunicationes ſaltem communiores. 5. Cenſuras, &

Irregularitates communiores pro Sacerdotibus. 6. Requiſita in pœnitente ad bonam diſpoſitionem. 7. Remedia peccatis opportuna. Circa quæ omnia notantur hæc tria.

Primò ſufficere, ſi ea ſciat mediocriter, ita ut ſaltem norit prudenter de omnibus dubitare, & doctiores ſe, vel libros conſulere.

Secundò, majorem minoremve requiri ac ſufficere ſcientiam, pro diverſitate locorum, & pœnitentium. Bon. *d.* 5. *q.* 7 *p.* 2. § 2.

Tertiò, graviter peccare tum eum, qui ſine ſufficienti ſcientia huic muneri ſe ingerit: tunc eum, qui talem ſine neceſſitate conſtituit, aut cum poſſit corrigere, tolerat. Lay. *l.* 5. *c.* 13. Bon. *l. c.* Lugo, unde reſolves.

1 Si pœnitens advertat, Sacerdotem non percipere peccati gravitatem, tenetur illum monere ſe peccaſſe mortaliter.

2 Qui ſciens prudens confitetur ei, quem ſcit ſuam conſcientiam dijudicare non poſſe: tenetur confeſſionem repetere apud peritiorem: quia graviter peccavit ſic confitendo.

Reſp 3. Prudentia requiritur, tum in interrogatione. Et quidem ſi prudenter judicet integrè eſſe confeſſum, v. g. quia benè inſtructus poteſt, & ſolet adhibere diligentiam debitam; non tenetur quidquã interrogare: aliàs tenetur; ut habet communis. Dia. tamen *p.* 2. *t.* 15. R. 7. ex Nau. & Valero negat eſſe mortale, non examinare aliquam circumſtantiam ex oblivione, vide etiam Lugo *d.* 22 quia tanquam judex debet curare integritatem judicii, & tanquam medicus, ut morbi & vulnera perfectè detegantur; cavendo interim, 1. Ne examen ſit curioſum, de non neceſſariis; unde Confeſſarii exiſtimatio, Sacramenti dignitas, & pœnitentis perfectus minuatur. 2. Ne ſit indiſcretum, v. g. de iis, quæ moraliter certum eſt à tali non ſolere committi: vel ex quibus diſcat peccare pœnitens, vel de inverecundis inverecundè, vel de numero nimis anxie, ſi ex dictis probabiliter æſtimari poſſit. 3. Ne ſit intempeſtivum: & ſinatur prius ſe explicare quantùm poteſt, ne importunitate tetreatur. Quod verò quidam monent, expedire ut pœnitẽs inter confitendum non interrumpatur, id Lugo *d* 22. *n* 15. univerſum non probat præſertim, ſi confeſſio, non ſit brevis, quia facilè aliqua excidunt è memoria. Vnde reſolves.

1 Si Sacerdos advertat pœnitentem, etiam poſt ſufficientem diligentiam, peccatum aliquot, aut circumſtantiam neceſſariam, omittere, probabilius ac verius eſt, per ſe loquendo, teneri interrogare; etſi negat Sà, V. Confeſſor, & Medin. docens, ſi diligenter examinata conſcientia, unius ſit oblitus, non teneri

Con-

Confeſſarium illud revocare in memoriam, niſi cedat in damnum proximi: quod Vaſq. q 93 d,7.d.3. videtur dicere eſſe probabile, verum alii reiiciunt. v Lugo d.22.

2 Etſi confeſſarius, cui evidenter conſtat peccatum pœnitentis, quod tamen ipſe negat, non debeat illum abſolvere; quando verò ex aliorum relatione, vel ſuſpicione id habet, ſtandum ſit pœnitentis confeſſione, cui in hoc foro, tam pro, quàm contra ſe fides habetur. Suar. t.4 d 32 ſ 5 Fagund. p.2 l 6.c.4 n 38. citati à Dian. p. 3. t.4. R. 105. in utroque tamen caſu prudentis confeſſarii eſt. 1. Cautè & à longe: tum proprius interrogare. 2. Si nihilominus neget, prudenter judicare: an non potuerit obliviſci, vel confeſſus eſſe alteri, vel putare non eſſe peccatum, vel ſimili de cauſa excuſari; ita ut debeat abſolvi. Dian. l. c. ex Sylu. Nau. Tol. &c. 3. Si peccatum illud nörit ex confeſſione complicis, non uti illa ſcientia niſi in genere, quærendo annon aliud conſcientiam gravet, & excitando ad majorem contritionem, ob periculum indirectæ revelationis; aut & ſi complex dederit veniam, ob periculum ſcandali. v. Laym. c.24.

3 Interrogationes in materia caſtitatis, debent eſſe paucæ, & cautæ, ne vel occaſionem dent inveſtigandi, aut traducendi confeſſionem aut ignorantem doceat, aut offendat, aut ſe vel illum periculo exponat. Ac ſi hæc timeat, potius pati debet aliquid deeſſe integritati materiali. Et quidem ſi in hac materia negantur cogitationes, non opus eſt progredi ad opera: rudiores tamen cogitationes negant, verba & opera rogati fatentur; quod illas non æquè agnoſcant aut advertant vid. Laym. hic c.13. Con. d.7.d 7. Fagund. Præc.4.l.4 c. Dia. p.3.t.4. R.99.

CAPUT I.

De Adjunctis Pœnitentiæ.

DUBIUM I.

Quid ſit ſigillum Confeſſionis, & qui ad illud teneantur?

Resp. 1. Sigillum, hoc eſt, obligatio juris divini ſtricti lima in omni caſu, etiam quo integri regni ſalus periclitaretur, ad tacendum, etiam poſt mortem pœnitentis dicta in confeſſione, id eſt, in ordine ad abſolutionem ſacramentalem, omnia, quorum revelatio Sacramentum redderet oneroſum, vel odioſum, unde reſolves.

1 Vio-

1 Violatio huius ſigilli duplicem habet malitiam, Sacrilegii contra reverentiam Sacramento debitam, & iniuſtitiæ, ex pacto virtuali inter pęnitentem & Confeſſarium de ſecreto iſto ſervando omni caſu. Dian. *p.5. t 11. r.2.* ex Fagund. Kelliſon. &c. Neque hic datur parvitas materiæ. Diana, *p.5. t.5. R.* 8. ex Malder. Baldel &c.

2 Non inducitur hæc obligatio. 1 Per confeſſionem factam fictè, v g. ad furandum, illudendum vel Sacerdotem pervertendum, etſi hoc caſu adhuc prudenter tacendum ſit. v. Dian *p.3 t. 11. r.26.* 2. Si quis extra confeſſionem accipiat aliquid ſub ſigillo confeſſionis; quia tantùm eſt obligatio ſecreti naturalis, gravior, aut levior, pro rei exigentia.

3 Non frangitur ſigillum. 1. Si in genere dicas, Titium tibi confeſſum eſſe venialia, aut eſſe probum, innocentem, modo non dicas in iis circumſtantiis, ex quibus colligi poſſit, alios eſſe nocentes, vel confeſſos mortalia. 2. Si dicas, N tibi eſſe confeſſum, etſi in certis circumſtantiis hoc quoque periculoſum ſit Laym. *c.4 n.2.* Imò ſi pęnitens verbo vel facto, v.g clam accedendo, ſignificaverit ſe nolle ſciri quòd ſit confeſſus, Confeſſarium revelare ſigillum volūt Regin. Navarr. & Mercer. apud Diana *l. 5. t. 11. r. 47.* Quia penitens confitendo Confeſſario extraordinario veniret in ſuſpicionem gravioris criminis, quod Tamb. in app. c.3. dubiè confirmat aſſerens; ſe veteri ne talis accedat ad fractionē ſigilli. 3 Si peccata ita referas, ut moraliter loquendo, perſona innoteſcere non poſſit; neque communitas aliqua etiam parva infametur, ut quòd ibi talia vitia regnant. vide Dian *p.2. t 15. r.13.* id enim eſſet contra ſigillum. Undè Turrian. apud Dian. *p. 5. t. 11. r. 45.* & Tamb. in append. cap. 3. reprehendunt Superiorem localem qui Provinciali fortè dicat, in ſua domo ſæpè poſtulari licentiam abſolvendi à reſervatis, quia poteſt redundare ad ignominiam, & damnum domus, etſi idem Tamb. c.4. n.2. dicat probabile eſſe, quod non ſit contra ſigillum, ſi dictæ licentiæ petitæ fuerint extra confeſſionem acquiſitæ, imo ipſum peccatum, quòd aliundè tibi innotuit; aperias, modo nullam circumſtantiam ex ſola confeſſione notam; nec certius referas, quàm extra confeſſionem noſti, quo in caſu opus eſt magna cautela, & tutiſſimum eſt ſilere. Laym *c.14 n.16.*

4 Quando plures, v.g. ſtudioſi vel aulici, &c. tenentur ferre teſtimonium confeſſionis, confeſſarium teneri id dare, etiam iis, quos non abſolvit, docet Con. *d.6. d* 1. Fagund. & Dia. *p. 3. t. 11.* R. 22. tunc id negando probat aliquo modo ſigillum, & pęnitentem, tum quia dando non mentitur, cùm tantum teſtetur, eſſe confeſſum. Verùm

Bon.

Bon. *d.3.q.6.ſ.5 p.4* & Lugo d 33. ſ. 3 docent tali ſchedam negare, non eſſe contra ſigillum, (idemque concedit Averſa p.18.ſ 2. ſi non conſtet pęnitentem acceſſiſſe hunc Confeſſarium) tum quia nihil dicit, ſed tantùm non approbat teſtimonio poſitivo confeſſionem, ad quod non tenetur, nec quidquam facit ex quo poſſint cognoſci delicta pęnitentis; tum quia aliàs via aperiretur fraudibus,& multi improbi Parochus in paſchate deciperent : tum quia poteſt eſſe conſuetudo, ut ſcribat, abſolutum, eſſe, quod falſum erit ſi ſcribat, & ſi omittat, ſigillum franget, tum quia ſcandaloſum erit & iniquum, publicæ meretrici perſeveranti (uti & occulto peccatori, ſic pallianti ſuam iniquitatem) teſtimonium dare confeſſionis: neque Confeſſario imputandum erit, quòd eum poſitivè non defendat.

5 Sub ſigillum cadunt. 1. Omnia peccata pęnitentis, tam futura, quàm præterita, ſi quidem hæc animo ſe accuſandi ſint manifeſtata: ſecus ſi per modum ſimplicis narrationis, vel ut Confeſſarium ad ſimile peccatum induceret. Dia. *p.5 t.11. R.25.* ex Suar. & aliis 8 ideo. que peccat mortaliter, qui ſive directè, ſive indirectè aperit aliquod veniale in particulari, etiam leve Titii; quia materia ſigilli parvitatem non habet, ut eſt omnium ferè ſententia apud Dia. *p.5 t.5.r.8.* & Tamb. in app. c. 8 vel qui in genere dicit, eum ſibi confeſſum eſſe aliquod mortale, vel caſum reſervatum, vel excommunicationem, vel non abſolutum ob indiſpoſitionem. Imò Confeſſorem, qui dicat, abſolute: Ergo Petrum non abſolvi, frangere ſigillum dicit Dia. *p. 5. t.* 11. R. 42. ex Suar. & aliis 92. Etiam peccata complicis, ſive prudenter, ſive imprudenter detecti. Suar. Vaſq. & comm. apud Dian, *p.3.t.4.R* 111. An verò liceat interrogare de complice, ad eius correctionem faciendam, illamq; ex licentia pęnitentis facere, affirmant Suarez, & Fagund. contr. Bon. Lorcam, Nugnum, & alios Thomiſt. v. Diana *p.4. t* 4. *R*,113. Lugo d 16. n. 426. ubi docet, poſſe aliquando pęnitentem à Confeſſario obligari, & cogi ad manifeſtandum complicem extra confeſſionem. 3. Pœnitentia impoſita ſi gravis ſit, hoc eſt, quæ conſuevit iniungi pro mortali (qualis nunc eſſet, ait Dia. *p.* 5. *t.* 11. *R*, 31. Corona B. V. non verò Miſerere) Averſa q. 18. *ſ* 4. Peccatorum circumſtantiæ, quas taceri pęnitentis intereſt, et ſi dictæ ſint poſt abſolutionem, verbi gratia ſi ſpurius ſacros Ordines ſuſceperit, ſi nobilitatem jactaverit, &c. Bona verò pęnitentis, & cætera impertinentia, quæ per accidens interponuntur, nec odium Sacramento pariunt, v. g. propoſitum religionis, vel matrimonii, ſæpe quidem (ſi nimirum pęnitens ea tecta velit) ſub obligationem ſecreti naturalis, non tamen ſacramentalis,

talis, cadunt. Excipiunt Tanner. & Con. niſi pœnitens talia dixerit in ordine ad explicanda peccata : tunc enim ſigillo ſacramentali claudi tenent, cum Dianam, *p. 5 t.11.r. 5.* idem de virtutibus & vitiis affirmat Gran. contra Reg. & Mald. apud Dia *l.c.r.30.* de defectibus naturalibus v.g. illegitime natum eſſe, & de vitiis occultis corporis, Con Hurt. & Kelliſon. contra Gran. Mal. &c. quia ea ſub ſigillum cadere abſolutè aiunt apud Dia. *l.c.r 19.* Item de iis quæ alios concernunt, & tamen peccata non ſunt, Maldet. Dia. *l.c.r.38.* Denique de ſcrupulis (contra Con. & Gran. qui eos ſigillo claudi abſolutè affirmant, & contra Marchant qui abſolutè negat) idem tenet Lugo, nimirum ſi pœnitens ſcrupuloſitatem confiteatur, aut ad declaranda peccata, vel conſcientiam afferat, ait cadere ſub ſigillum ; quia eſt in obliquo ſaltem materia confeſſionis. Secùs ſi non cognoſcatur ex pœnitentis relatione, ſed videatur & percipiatur, v. gr. ex modo confitendi. Idem dicit de aliis defectibus naturalibus, v. g. quòd ſit blæſus, rudis, hebetis ingenii, &c. Et ſic excuſat Confeſſarium, qui de pœnitente dixit, quòd impertinentiis, & næniis caput ſibi frangat. *vid. d. 23 ſect 3. num. 60.* Granad. tamen id improbat, & Conin. apud Dia. *60 p. 5. t. 11. R. 50.* ait eſſe periculoſum ; & poſſe facilè frangi ſigillum indirectè. Denique Tamb. *in app. c. 3.* doctrinæ iſti nequidem ut probabili acquieſcit, atque eam à Dia. *loco cit.* immeritò vocari communem, cum Granad. Hurtad. Palaus, Bauny, &c. refragentur; aliterque limitans ipſe ait, ſi iſti defectus, v.g. eſſe blæſum, rudem, ſcrupuloſum, &c. ſint paſſim noti, non cadere ſub ſigillum ſecùs, ſi ſint ignoti, quia confeſſio immunis eſſe debet ab omni odio.

Reſp 2. Ad ſigillum tenentur omnes, ad quos quomodocumque notitia ſacramentalis confeſſionis pervenit : qualis eſt 1. Confeſſarius, qui ſi de auditis in confeſſione rogetur, poteſt negare, etiamſi opus eſt, cum juramento ſub intelligendo, quòd poſſit dicere, vel potius (ut dicit Lugo *d. 23*) quòd ſciat ſcientia utili ad reſpondendum interroganti extra confeſſionem, excipit Henr. & Gran. cum Dian *p. 5. t r 43* niſi ex illa negatione ſequenter confeſſionem non fuiſſe integram, v. gr. ſi de publica meretrice rogaretur, an non eſſet confeſſa fornicationem; tunc enim declinando directam reſponſionem dicendum eſſe, illam confeſſam eſſe peccata ſua, & ſe functum officio ſuo. Imò ſi peccatum ſuum ſalvo ſigillo non poſſit confiteri, debet omittere, quia ſigillum ſtrictius obligat, quàm integritas confeſſionis. 2. Superior cui ſe ſiſtit abſolutus à reſervato, vel à quo

Digitized by Google

petitur licentia abſolvendi à reſervato. Suarez, Lugo, &c contra Henr. Vaſq. Con. & Palaum qui ſecreto tantum naturali teneri volunt. 3. Interpres. 4. Qui furtivè, vel caſu aliquid audit, licet inculpatè. 5. Omnes, quibus aliquid ſacrilegè revelatum eſt: unde de hoc nec inter ſe colloqui poſſunt. 6. Laicus, qui pro Sacerdote eſt habitus. 7 Doctor, vel alius, qui cum venia pœnitentis conſulitur, ut habet communior ſententia, contra Vaſq. vide Dian. *p. 2. t. 15. r. 15.* 8. Qui alterius rudis confeſſionem ſcripſit. 9. Qui ſcriptam invenit ac legit, ut docet Rod. Fag. Mald. &c. apud Dianã *p. 3. t. 4. r. 112. & p. 5. t. 11. R. 27.* contra Suar. Bon. & Lay. quorum ſententia probabilis eſt. Juxta quam etſi talis teneatur ſecreto naturali, peccetque mortaliter, ſi gravia ac diffamantia vulget, ſecùs tamen, ſi ſciens levia tantùm eſſe, ea legat ex curioſitate. Vnde conſequenter in caſu graviſſimæ neceſſitatis, talem confeſſionem ſcriptam liceret revelare, (excipit Lugo, niſi tamen per ſcripturam voluerit confiteri ut mutus, vel petere facultatem abſolvendi à caſu reſervato. v. *d. 23. n. 48.*) 10 Etiam ſecundùm aliquos, ipſe pœnitens. Verum probabilius eſt, eum tantùm teneri ſecreto naturali ratione materiæ, ſi ea id requirat, tacere audita à confeſſario. v. Lay. Dian. *p. 5. t. 11. R. 8.* Vnde reſolves.

1 Extra confeſſionem, cum licentia pœnitentis poteſt agi de auditis in confeſſione ſive cum ipſomet, ſive cum quocumque alio, etſi periculoſum ſit, D. Th. Suar. Præp. Tan. &c. Circa quam licentiam requiritur. 1. ut ſit formalis & expreſſa; nam præſumpta, tacita, interpretativa, virtualis (etiam in bonum ipſiuſmet pœnitentis) non ſufficit. Fag. *p. 2. l. 6.* Tan. Mald & cæteri DD. communiter. 2. Vt ſit libera ac ſpontanea non vi injuria, dolo, vel per preces importunas extorta, vel etiam per metum reverentialem ipſius Confeſſarii obtenta Henriq. Faz. *l. c.* Dian. *p. 5. t. 11. r. 10. & 24.* 3. Non revocata, nam pœnitentem pro libitu etiam ſine cauſa eam revocare ſemper poſſe, docent Fag. & Dian *l. c.* Non opus eſſe ut habeatur in ſcripto, Suar. Fag. *l. c.* Imò ſi dubium ſit, an confeſſor cùm licentia locutus fuerit, Sacerdoti potius quam pœnitenti credendum, ex Graff. & Henriq affirmat Dian. *l. c. R.* 4 vel etiam quàm hæredibus, v. g. ſi ex licentia defuncti revelet reſtitutionem ab iis faciendam. Tan. & Mald. qui tamen monet, eo caſu non eſſe dicendum, eam deberi ex delicto, ſed ſolùm, quod talibus tantum dari voluerit: ſatiuſque ſuaderi moribundis, ut talia ſecreto codicillo hæredibus injungant. Vide Dian. l. c. R. 32. 5. Perinde eſſe, ſive, ea licentia detur verbo, ſive facto quod quidem æquivaleat expreſſè conceſſioni:

ſioni: v.g. ſi pœnitens extra confeſſionem incipiat loqui cum Confeſſario de dictis in confeſſione; tunc enim poſſe hunc proſequi, docent Auerſa *q.18.ſ.7.* Tan. in app. c 2. ex Bon.

2 Frangitur ſigillum, ſi cum pœnitente, extra confeſſionem ſine eius venia, agas de auditis in confeſſione, aut ea te ſcire oſtendas. Quòd verum putat Sanc. contra Suar. & Laym. etiamſi cùm eo tractare velles de eſſentiali errore in ea commiſſo, quem illi ſignificare ſine eius venia, non licere, docent Reg. Fag Bon. & alii contra Fil. Tur. &c. apud Dian. *p.3.t.4.r.87.* Dixi Extra, quia intra confeſſionem poteſt fieri mentio præcedentium, ut patet ex praxi confeſſariorum, qui ob recidivam arguunt, & abſolutionem aliquando negant. Ita Henr. Præp. Gran. Malder &c. apud Dian. *p.5.t.11.R.20.* Vbi ipſe cum Fag. negat id licere ſine expreſſa licentia pœnitentis, niſi de iis, quæ is iterum confitetur, vel ſaltem tangit. v. Dian. *t.c.* & *p.2.t.2. m.r.1.* & *p.0.t.11 r.18.*

3 Frangit ſigillum, qui dicit ſe in tali Monaſterio audiviſſe grave peccatum, tametſi non nominet perſonam. Dian *p.5.t.11. R.35.* & alii 3. cùm Mald. Additque graviter peccare eum, qui dicit in hoc vel iſto Ordine Religioſo hoc vel iſtud peccatum fuiſſe admiſſum, quòd ex ſola confeſſione novit: imò nec de civitate vel certo loco, quò quis confeſſiones audivit licere dicere, quòd gravia fiant vel talia & talia peccata committi ſoleant (niſi id aliunde conſtet) docent Hart. Kelliſ. & Mald. apud Dian *l.c. R.35.* quia poteſt redundare in gravamen, & infamiam ipſius communitatis & fortè etiam civium in particulari, quando civitas non eſt ampla, & pœnitentes ſuſpecti; atque adeo confeſſio fieret illis odioſa, v. Dia l.c. & 36. ubi cum Mald. docet Confeſſarium, qui paucos habet pœnitentes ſibi ſubditos, v.g. Moniales hujus Monaſterii) ſcandalum dare, ſi coram illis concionetur de vitiis auditis in confeſſione: quia confeſſæ facilè ſuffunduntur pudore.

4 Notitia in ſola confeſſione accepta, nullo caſu uti licèt. ſi periculum ſit revelationis, ſaltem indirectè. Verum ſi nullum ſit periculum, ut vel pœnitens, vel uſus ſcientiæ innoteſcat, etſi probabile ſit licere uti ad alterius gubernationem, v.g. negando ſuffragium ei, quem ex ſola confeſſione ſcit indignum eſſe, vel claudendo oſtium, per quòd quis noctu ingreditur ad peccandum: item cognita proditione futura, monendo de diligenti cuſtodia, impediendo clam matrimonium, quando ſcitur impedimentum, ut docent Vaſq. Henr. Nau &c. Contrarium tamen verius videtur, quòd docent Fumus, Sanch. Con. Laym. Dian *p.3.t.4 R.71.* & *p.5.t.11.r.3.*

Digitized by Google

& alii; quia hæc doctrina poſſet pęnitentem abſterrere à confeſſione. Et quidem ſuperioribus religionum talis gubernandi modus prohibitus eſt. Anno 1594. cùm in Soc. JESU jam ante idem ſtatutū eſſet, prohibitumque contrarium docere, v. Dia. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 202. Contra verò ad ſui ipſius gubernationem licere tali caſu ea ſcientia uti, videri probabilius, v. g. abſtinendo à calice, in quo ſcitur eſſe venenum, deflectendo à ſilva, in qua paratam ſibi mortem ſciat ex unius latronis confeſſione, docent Syl. Henr. Con. Laym. *hic c.* 15. contra Suar. Dia. *p.* 5. *d.* 11. R. 46. Excipit Lugo, niſi actio, vel omiſſio Confeſſarii inducat notitiam peccati, vel damnum afferat confitenti, contra Con. *diſp* 9. *d* 4. *&t.* qui putat licere, etſi inde mors pęnitenti immineret à ſociis inferenda. vide *l c. n.* 108.

4 Denique facere aliquid ex quo ſoli pęnitenti innoteſcere poſſet, id fieri ex notitia confeſſionis, eſſe contra ſigillum negant D. Thom. Bonac. Sot. Vaſq. &c. affirmant Sylveſt. Val. Con. Dia. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 46. Idque confirmant Fag. Gran. Lugo, & Auerſ. *q* 18 *ſ.* 8. ſi tale ſit, quòd pœnitenti ruborem, vel moleſtiam afferat, v. g. ſi vultum ei auſteriorem oſtenderet, vel eum declinaret: ſecus ſi ei ſit gratum, vel ſaltem confeſſionem odioſam, aut difficiliorem non reddat; v. g. ſi audiviſſet eum ad indignationem, aut odium provocatum, vel in tentationem incidiſſe ex certo facto, vel dicto ipſius Confeſſarii, indeque ipſe à talibus factis, vel dictis abſtineat; &c.

D V B I V M IV.

Quale ſit præceptum, & quæ obligatio Confeſſarii.

Reſp. Præceptum confitendi, tum Divinum tum Eccleſiaſticum ſub mortali obligat omnes, ac ſolos baptizatos, qui habent mortale: illud in articulo mortis: hoc verò poſtquam ad annos diſcretionis pervenerint & ſimul ut confiteantur proprio Sacerdoti vel alteri, cum eius venia, ſemel in anno, computando ab una confeſſione ad aliam, ut quidam docent: vel ab initio Januarii ad finem Decembris, ut habet communior: vel denique à Paſchate ad Paſcha; ut conſuetudo ferè obtinuit: propter communionem. Suar. *d.* 35. *ſ.* 2. Vaſq. 90. *art.* 2. Lug *d.* 15. *ſ.* 3. 4 6. & 7. Con. *d.* 5. *d.* 6. Vnde reſolves.

1 Tenentur hoc præcepto. 1. Hæretici, & Apoſtatæ, pueri doli capaces, ſaltem poſt ſeptennium, v. Dia. *p.* 4 *t.* 3. *R.* 52. Lugo *l. c. ſ* 7 *n.* 144. & 249. 2 Ingrediens periculoſam navigationem, vel conflictū. 3. Mulier tenera primum paritura, vel quæ ſolet habere partus difficiles. 4. Reus morti adjudicatus. 5. Qui ſigna habet mortis naturalis.

2 Improbabile eſt, quòd docet Sà *V. Confeſſio* Eccleſiam non obligare ante pubertatem, cùm anni diſcretionis citius attingantur, & con-

conſtet mortaliter peccari poſſe, ſub annum nonum, vel decimum, imò ante. Vnde ſi talis puer craſſo ſaltem modo, videatur cognoſcere, Deum per hoc vel illud offendi, oſtendatque dolorem, & propoſitum, ac præcipua fidei myſteria cognoſcat, debet abſolvi, ſecus tamen, ſi non notetur ſufficiens uſus rationis: ſi verò dubium ſit, poteſt, (imò in articulo mortis debet) abſolvi ſub conditione. v. Laym. *l.5.t.6.c.5.* Dia *p.4.t.4.R.53* & Lug. *l.c.& d.17.n.22.* ubi docet etiam extra articulum mortis, & obligationem præcepti talem eſſe ſub conditione abſolvendum, ne gratia ſacramentali privetur.

3 Non obligatur qui tantum habet venialia, etſi conſuetudo habeat, & cogi etiam quiſque poſſit, ut in Paſchate ſaltem ſe ſiſtat Paſtori, ut cum reliquis eum ad communionem admittat: ad quod Paſtor tenetur, ſi alter dicat, ſe mortalis culpæ non eſſe conſcium. Suarez, *d.36.l.2.* &c. comm.

4 Probabile eſt; eum, qui uno anno, ſive cum, ſive ſine culpa ſua, non ſatisfecit præcepto, teneri adhuc quamprimum poteſt, anno ſequente, quia terminus non apponitur, ad finiendam, ſed ad non differendam obligationem. Ac proinde talem toties peccare mortaliter, quoties oblatam occaſionem negligit, ut docent Bonac. *d.5. q.5.ſ.2.* Suar. Vaſq. Lugo, *l.c.n.176* contra Sylu. Val. Laym. Dian &c. qui dicunt perſeverare in uno eodemque peccato.

Satisfaciunt ii, qui confitentur Mendicantibus, etiam in Paſchate, quia hi habent facultatem à Sacerdote propriiſſimo omnium fidelium, & Paſtore Paſtorum. Ita communiter omnes contra Gloſſatorem, & Auctorem Parochiani obedientis contra quos vide in Reſponſis Franciſci Fontani, editis Viennæ Auſtriæ anno 1644. allegatam auctoritatem duorum Conciliorum Generalium, Viennenſis, & Tridentini, 20 Pontificum, 50. Doctorum & præter totius orbis conſenſum, multorum quoque parochorum, teſtantium, eos eſſe optimos parochianos, qui Regulares adeunt, & ab iis inſtituuntur, ut ſupr. *l.3.t.2.c.1.d.3.* Item Navarr Azor. Fag. Trull. *l.3.t.4. d.2.n.6.* Dian. *p.8.c.1.R.88.*

6 Non obligatur ante finem anni, qui habens mortale, timet ne illud obliviſcatur. Con Henr. Lugo *d.14.n.41.* & alii, contra Med. &c. Si tamen prævideret, ſe non habiturum occaſionem confitendi deinceps toto hoc anno, deberet prævenire etiam in medio anni. Lugo *d.15.ſ.6.n.182.*

7 Probabilius eſt, non ſatisfieri præcepto Eccleſiæ per confeſſionem invalidam, ut docent Suar. *d.36.ſ.7.* Fill. Lay nan *d.16.ſ.6.§.5.* etſi probabile contrarium putet eſſe Fagund. vide Dian. *p.3.tract.4.*

R. 120. Item nec per confeſſionem venialium, ut docet Dian. *p.* 4 *t.* 4.*r.*126. ex Hurt. & Mercero.

8 Excuſantur ab hoc præcepto, 1. qui phyſicè non poſſunt, v. gr. quibus deeſt Confeſſarius, 2. qui moraliter non poſſunt; v. gr. qui prudenter timent revelationem ſigilli, vel qui non poſſunt ſine notabili incommodo vitæ, fortunarum, &c. Con. Tan. *c.* 4.

TRACTATUS V.

De Extrema Unctione, & Ordine.

CAPUT I.

Quid ſit Extrema-Vnctio, & quæ circa eam obſervanda.

RESP. 1. Eſt Sacramentum à Chriſto inſtitutum ad ægroto periclitanti de vita, conferendam ſalutem animæ, vel etiam corporis, per unctionem olei benedicti, & orationem Sacerdotis, S. Th. *in* 4.*diſt.*23.*q.*1.*art.*1. Vnde reſolves.

1 Materia eius remota, eſt oleum benedictum quòd in pyxide chriſmali ſignatur litera I. in cuius defectu non licet uti chryſmate, ſi tamen uſus ſis nihil repetendum eſſe, docet Laym. *l.c.r.*8.*c.*2.*n.* 3. idque renovandum eſt quotannis in Cœna Domini, veteri exuſto, ſi tamen novum haberi non poſſit, licet uti antiquo. Laym. l.c. & ſi hoc non ſufficiat aliud conſecratum, vel in neceſſitate non conſecratum, (in minore tamen quantitate quàm vetus eſt) addere. Etſi Dian. *p.*6. *t.*6. *r* 44. ex Leſſ & alii 4. dicant contrarium habere praxim Eccleſiæ, ut ſcilicet paulatim & per vices (ſi ita requirat neceſſitas propter copiam infirmorum (longè etiam major quantitas addatur, quam ab Epiſcopo fuerit conſecrata initio Bon. *d.*7.*q.*1.*n.* 8. ex Poſſeu.

2 Materia proxima, eſt unctio certarum partium corporis, ac ſaltem quinque ſenſuum: vel ſi mutilati ſint, vicinarum partium, facta à Sacerdote; non ſimpliciter neceſſariò contactu immediato manus, nam peſte graſſante poteſt uti virga oblonga oleo tincta, quam poſtea comburat; Sylu. Chapeavill Dia v. Dia. *p* 3 *t.*4.*r.*167. Quidam etiam Doctores putant, unam tantum unctionem eſſe de eſſentia Sacramenti. Ideoque in periculo peſtis, & ſimili neceſſitate, ſufficere unum tantum organum magis obvium, vel potius caput; quòd in eo ſen ſus maximè urgeant, ungere dicendo; Per iſtam, &c.

&c. quicquid deliquiſti per viſum, auditum, guſtum, odoratum, tactum, &c. Et quidem pro hac ſententia citantur varia Paſtoralia, Agendæ, & Doctor. Lovan. *in 3 p.q.33. art.2.* Laym. *l. 5. t.8. c. 3.* qui eam non omninò improbabilem, Tanner. & Marchant. in Horto Paſtorum, qui omnino probabilem, & in praxi uſitatam, Dia. *p.3.t.4.* R.168 Qui in praxi tutam dicit, citanſque pro ea *p.8.t.1.R.21.* Gran. Amic Auerſam, affirmat Pontificem id poſſe permittere, & denique Eſcob. citans Becanum *c 4.q.7. num.6.* & Barb. in Trid. *ſ.14 c.1.* id permittit. Verum cùm alii Doctores communiter repugnent, tutius ſaltem erit, quòd ſuadent Laym. & Dian. *l.c.* eo caſu unum oculum, aurem, manum, narem, & os velociter ſine crucis forma ungere, dicendo unicam formam, complectentem reliquas: Illud verò certiùs eſt, pedes aut renes inungere, non eſſe eſſentiale, imò quoad renes, non eſt decens, præſertim in fœminis, & viris religioſis, ideoque omitti ſolet. Henr. Sà, Tolet. Suar. Bellar. c.10. in fine,

3 De eſſentia huius Sacramenti eſt, 1. ut organa 5. ſenſuum quæ inunguntur nominentur. Palaus *t.4 t.20.* Auerſa *ſ 4.* &c. communiter licet Dian, *p 8.t.7.* R 56 ex Reg. contrarium cenſeat probabile; imò ad valorem ſufficere, ſi inter ungendum omnes ſenſus dicas: Per iſtas ſanctas unctiones indulgeat tibi. 2. Verba illa: Per hanc ſanctam unctionem, etſi Palaus *l.c.* dicat valere, ſi tantum omittas Tò ſanctam. 3. Verba deprecativa, Indulgeat tibi Deus. Hinc formam imperativam, v gr. Per hanc, &c. remittatur tibi quicquid, &c. non valere, dicit Palaus *l.c* Dia. l c.

4 Hoc Sacramentum tantum dandum eſt morti propinquis, ex morbo, vulnere, partu, vel ſenectute: quia hi ſoli ſunt infirmi, quod ſi morbo liberati ruſus periclitentur; iterandum eſt, & quidem in diuturnis morbis, quoties erit periculum novum neque expectandum, (ſub gravi culpa, Quintan. *t.5. ſ.9.*) donec ſenſibus careant, vel omninò, ſint deſperati. In dubiò verò de vita, detur ſub conditione, Laym. l.c. ex S. Th Sylu. Suar. *d.40.*

5 Si conferatur infirmo communi morbo, ſive non graviter vel periculosè laboranti non eſt validum, Suar. Palaus, Granad. Amic. &c. comm. Ac licet Leſſ Vigeres & Quint. contrarium putet probabile; concedunt tamen ſic inunctum iterum inungendum eſſe etiam in eodem morbo, quandò periculosè labore cœperit, ob mutatum ſtatum infirmitatis, additque Quint. mortaliter peccatum fuiſſe, v Quint. t 5. *ſ 7.* Dia. *p.9* t,6 R 46.

6 Ad Sacramentum hoc cum fructu recipiendum in eo rationis eſt compos, & conſcius peccati mortalis (ſi non confiteatur) requi-

titur

ritur contritio ſaltem exiſtimata, neque ſufficit attritio. Bon. *d* 7. *q. un. p.* 5. *n* 2. ex Reg. *l* 28. *c. ult a* 75. Ordinariè autem, niſi obſtet cauſa rationabilis, *v.* gr. ſi ob vomitum communicare non poſſit præmittenda eſt confeſſio & communio, ob Eccleſiæ conſuetudinem, quæ unctionem tanquam minus neceſſariam ad ſalutem poſtponit. v. Bon. *l. c n.* 11. Licèt autem per ſe loquendo confeſſio non neceſſario præmittatur, cùm per contritionem ſe diſponere poſſit per accidens tamen requiri poteſt, v.g. ſi poſt viaticum peccaſſet mortaliter, timetur poſt unctionem de futurum tempus confeſſioni: tunc enim prius audiendus & abſolvendus eſſet; quia ſacramenta magis neceſſaria tali caſu prius ſumenda ſunt Fill. Barb. Dia. *p.* 5. *t.* 5. R. 92.

7 Pueris habentibus ſufficientem rationis uſum ad peccandum tametſi ſacram Euchariſtiam non accipiant, non rectè negatur Extrema Vnctio, cum inde nonnunquam ſalus ipſorum dependere poſſit, Suar. 2 *p. t.* 3. *d* 70. *ſ.* 1. Graf. Angl. Zamb apud Laym *l.* 5. *t.* 8 *c.* 4. *n.* 2. qui parochos quorumdam locorum excuſat, per conſuetudinem toleratam ab Epiſcopis, ſi non dent pueris ante ann. 14 vel 15. excepto caſu neceſſitatis, quo puer, quem rationis uſum conſecutũ eſſe conſtet, aliud Sacramentum ante mortem ſuſcipere non poſſit, v. Chapeavil *c.* 5. *q.* 17. Ac licèt parochus in confeſſione cognoverit, puerum nunquam actualiter peccaſſe, debere tamen illum inungere, contra Nugn. & Sanc. docent Suar. Reg. Fill. Con. &c, cum Dia. *p.* 3 *l.* 4. *r.* 181. Si verò dubium ſit, an puer uſum rationis habeat, ungendus eſt ſub conditione, Dian *p* 5 *t.* 3 *r.* 85. & Sanc. Zamb. & Lug.

8 Miniſter, eſt ſolus Sacerdos proprius, ſive paſtor, ſine cuius venia ſi extra neceſſitatem alius det, validum quidem eſt, ſed graviter peccat. Syl. Sot. Con. *d.* 9. *n.* 8. & religioſus incurrit excommunicationem papalem, Suar. Reg. *l.* 18. *n.* 40. poſſe tamen regulares hoc Sacramentum, uti & Viaticum, in articulo mortis ſuis familiaribus miniſtrare docet Dia. *p.* 5. *t.* 3 *r.* 52. ex Mancino, &c. In neceſſitate verò, ut ſi paſtor abſit vel dare nolit, nec ſuperior poſſit adiri pro petenda licentia, licitè miniſtrat quivis non excommunicatus, aut ſuſpenſus, etiam Regularis, ut contra Gau. docent Præp. Henr. Bern. Gran. Dia. *p.* 5. *t.* 3. R. 82. cenſetur enim tunc papam dare licentiam, Laym. Reg. Suar. *l. c.* Dia. R. 176.

9 Sufficit Sacerdos ſine miniſtro, in neceſſitate, nec in ea fœmina adhibenda eſt, quòd ſi tamen fiat, veniale eſſe docet Quint. *t.* 5. *ſ* 6. In ea poſſit etiam unus unam, alius aliam partem inungere, pronunciando tamen formam illi unctioni reſpondentem. Bonac. *l. c* &c. comm. non tamen poteſt unus inungere aliquem ſenſum, & alius

for-

formam pronunciare: neque unus unum oculum, & alter alterum, v. Dia. *p. 9 t. 5. reſ.* 56. Quod ſi Sacerdos non poſſit progredi, ſupplenda erunt per alium quæ reſtant. Tan. Præp. Mærat. qui apud Dia. *p. 5. t 3. reſ.* 87. notat licere etiam alteri unctiones ab initio repetere, perinde ac ſi prior nullam earum inchoaſſet.

10 Etſi in adminiſtratione huius Sacramenti ſervanda ſint omnia præſcripta in Rituali, Agenda, vel Manuali: mortale tamen non eſſe adminiſtrare in neceſſitate ſine ſuperpelliceo vel ſtola, docent Quint. & Leand. conceditque Amicus. Et Dian. *p* 8. *t reſ. 79.* id excuſant ab omni peccato, ſi infirmus non ſit capax alterius Sacramenti; & iſta haberi non poſſint, contra Suar. Reg. &c. Imò etiam extra neceſſitatem non eſſe mortale, 1. Omittere pſalmos pœnitentiales, Litanias, & cæteras preces docent palaus, & Gran. Dico *extra*; quia in neceſſitate gravi, verbi gratia, tempore peſtis, vel morte imminente, ſtatim ungendus eſt ſine præmiſſis orationibus, quæ tamen poſtea ſupplendæ ſunt, ſi ſupervivat infirmus. Bonac. *d. 7 p. 6. n.* 8. 2. Deferre ad ægrum vel adminiſtrare ſine lumine, Leand. citans Poſſeu. Quint. *t* 5. *ſ* 13. Barboſ. de Offic. Paroch. *c.* 22. 3. Si ſolus ſine miniſtro adminiſtret: imò hoc in neceſſitate permittunt Tolet. Sà, &c. v. Dian. *p 9. t. 6. reſ 36.* 4. Si ungat aliter quàm in formam crucis. Suarez, Layman Diana *p. 3. t. 4. reſ.* 178.

11 Paſtor ratione officii, tenetur ſub mortali, dare iis qui petunt, niſi juſta cauſa excuſet: etiam tempore peſtis, modò poſſit abſque periculo vitæ, cum eo enim non teneri, docent Tan. Dia. *p. 5. t. 3. r.* 93. Si peſte infecti ſint confeſſi, poſſe ſine peccato omitti, abſolutè docet idem Dia. p. 3. tract 4. R. 174 p. 5. t 3. R. 83. *& 93. & p. 8 t. 5. reſ* 2. ex Villalob. Tan. Amic. Franc. Lugo. & Suarez Fill. Con. Bonac. Laym. *ll cc.*

12 Sacerdos curatus peccat mortaliter, ſi petentem negligat inungere, vel differat cum probabili periculo ne ſine unctione moriatur æger, (niſi iuſta cauſa excuſet) quia in gravi non præſtat id ad, quod tenetur ex juſtitia. Alius verò Sacerdos ſi abſente parocho licitè & facilè poſſit tenetur ex charitate, ſed ſub veniali tantùm; niſi tamen ægrotus valdè indigeret, v. g. ſi alioqui ſine omnibus ſacramentis eſſe moriturus: quod aliud nullum ſuſcipere poſſit, tunc enim quidam graviorem obligationem agnoſcere videntur. v. Dia. *p. 3 tr. 4. reſ.* 70. Lay. *l. 5. t. 2. c. 7 n.* 3.

13 Parocho veſperi timenti ne noctu vocetur ad ægrum non licet retinere domi ſacrum oleum, ut vocatus poſſit venire expeditius,

ditius, licet venialem culpam in eo tantùm agnoſcat Barb. de Par. *c.* 22. ex Poſſeu. item Quint. *t.* 5 *ſ.* 10 ubi tamen à mortali non audet excuſare eum, qui ſemper domi retineret.

14 Decens eſt, ut ſtupa comburatur; quia ad ſingulas unctiones nova adhibenda eſt, niſi aliud habeatur in Agenda. Laym. *l.c.* Sà.

Reſp. 2. Effectus eius principalis eſt, roborare animam contra tentationes dæmonis in morte Secundarius eſt, 1. debere reliquias peccatorum. 2. tollere pœnas reſtantes. 3. aliquando etiam ſanitatem corporis conferre, ſi expediat. S Thom. Sylu. Suar. *d.* 41. *ſ.* 1. Unde reſolves.

Hujus Sacramenti non ſunt capaces, 1. Pueri, ante uſum rationis; etſi ſufficiat ea ætas, qua poſſunt peccare. Nauar Suar. *l. c.* 2. Perpetuò amentes; aliis verò delirantibus ſi ante petiverint, aut petituri fuiſſent ſi cogitaſſent, aut oſtenderint ſignum doloris, dari poteſt & debet Syl. Herinq Laym. Etſi tales unctioni reſiſtant, ligandos eſſe, vel fortiter tenendos ait Tambur. apud Dia. *p.* 5. *t.* 3. *r.* 84. qui cum Barb. de Officio Parochi, *c.* 22. dicit eſſe neceſſarium, quando phreneticus non poteſt aliud Sacramentum ſuſcipere.

2 Muti, ſurdi, & cæci à nativitate ſunt capaces; atque adeò debent inungi propè organa ſenſuum quibus carent; etſi exterius per illa non peccarint, potuerunt tamen peccare per interiores potentias, quibus illa reſpondent. Poſſ. Nald. Præp. Dia. *p* 5. *t* 6. *r.* ii.

3 Non ſuſcipere hoc Sacramentum; per ſe loquendo, ſecluſoque ſcandalo, & contemptu, non eſt peccatum mortale. Suar. Lay. Tan. Eſcob. &c. (multò minùs peccant mortaliter domeſtici, ſi non procurent.) Veniale tamen eſſe, docet Con. 19 *d* 8. contra Nugnum, v. Dia. *p.* 3. *t.* 4. *r.* 170. *p.* 8 *t.* 1. *r.* 58. & *p.* 5 *t.* 3. *r.* 97. ubi notat ex Tan. non cenſeri contemnere, qui ſciens prudens omittit tempore apto, & oblata commoditate. Contrarium tamen vult Tolet. Præſertim ſi probabiliter deinceps non ſit futura commoditas.

CAPUT II.
De Sacramento Ordinis.

DUBIUM I.
Quid ordo, quotuplex, & quæ eius materia.

Reſp. 1. Ordo eſt Sacramentum, quo traditur poteſtas circa Euchariſtiam ritè adminiſtrandam. Ordinis univerſim ſunt ſeptem, Oſtiariatus, Lectoratus, Exorciſtatus, Acolytatus, Subdiaconatus,

natus. Diaconatus. & Sacerdotium. Quòd rurſus eſt duplex. Minus, & Majus, ſive Epiſcopatus. Vnde quidam octò numerant. Prima verò tonſura non eſt Ordo, niſi latè, ſed tantùm diſpoſitio ad Ordines, per quam quis fit Clericus, & capax Beneficii Eccleſiaſtici, ac privilegiorum Clericalium. Ex iis tres poſteriores dicuntur Majores, ſive ſacri, ob annexum votum ſolemne caſtitatis (etſi ordinatus per gravem metum, vel minis blanditiis, & importunitate parentum probabiliter eo non teneatur, niſi ſponte ratificaverit. Sanc *d 29* Axor. Fill. *l.* 10. *c 4 d 3* Con. *n.* 150. Bon *de mat q 3 p.* 9 reliqui Minores, quos cum Vaſq. alii Sacramentum eſſe negant, alii cum Bell. Con Fil. &c. communius & probabilius affirmant. Et quidem unum, vel perfectione ac fine, vel unitate attributionis, vide Fill. *t.* 9 *c.* 1 Bonac. *d* 8 *q* 2.

Reſp. 2 Materia remota Ordinum, eſt aliquod inſtrumentum traditum ordinandis; in ſignum poteſtatis ſpiritualis. Proxima eſt eiuſdem traditio & acceptio. Cujus contactum phyſicum, & immediatum, etſi non eſſe eſſentialem aliqui probabiliter doceant, cum Sà, Henr Reg. Laym. Dia *t.* 4 *de Sacr. n.* 185. & aliis, quos citat: contrarium tamen communius eſt, ac tutius; ut altera ſaltem manu tangatur; imò ex præcepto ad ſcrupulum vitandum, hoſtia, ut docet Fill. idque ſimul cùm prolatione verborum Epiſcopi. v. Laym. *l.* 5 *t.* 9 *c.* 5. Bon. *d* 8. *q* 1. *p.* 3. Dia *p.* 8 *t.* 1 *r.* 40. & 42.

Reſp. 3. Oſtiarius ordinatur traditione clavium Eccleſiæ, Lector libri lectionum, Exorciſta, libri exorciſmorum. Acolytus, ampullarum vacuarum, vel ſaltem unius, & candelabri cum cereo extincto, quia eius eſt præparare lumen, vinum & aquam ad Miſſam; Subdiaconus, traditione calicis vacui, cum vacua patena ſuperpoſita, quia illius eſt hæc ad Miſſam præparare. Diaconus impoſitione manus, & traditione libri Evangeliorum, quia eius eſt catechizare, cantare Evangelium & cum facultate Parochi prædicare, baptizare, Euchariſtiam dare, vide ſuprà. Sacerdos traditione calicis cum vino, & patenæ cùm pane, addita forma qua datur poteſtas ſacrificandi deinde impoſitione manus addicta alia forma, qua datur poteſtas remittendi aliis peccata. v Fill. *t* 9 *c.* 2. Reg Bon. Dia *p.* 3. *t.* 4 R. 186. 188. & 88. & *p.* 8 *l. c.* Ex dictis reſolves

1 Poteſt Epiſcopus extra diœceſim ſuis ſubſidiis conferre primam tonſuram: quia non eſt Ordo, & Bon. & alii 4. cum Dia. *p.* 4. *t.* 4. *r.* 143. contra Sanch. Barb. &c.

2 Quando dubium occurrit, an Ordo ſit verè collatus, v. gr. quia materia fuit dubia; iterari poteſt & debet ſub conditione.

Quan-

Quando verò ſunt rationes utrimque probabiles pro nullitate, & validitate, ait Dia. *p. 5. t. 3*, R. 47. ex Gran. poſſe iterari ſub conditione, imò debere, ſi ſit Epiſcopalis vel Sacerdotalis, v.g. ſi Sacerdos vel Epiſcopus non tetigiſſet vaſa ſacra, aut illud inſtrumentum, in cuius porrectione imprimitur character. Excipit tamen Sacerdotem, qui immediatè tetigit patenam, dum forma proferebatur, ſed paulò poſt, poſſe quidem ad majorem animi ſui quietem ſub conditione iterum ordinari, non tamen eſſe neceſſarium docet Lugo, Reſp. mor. l. 1. d. 33. Rectè autem notat Dian. *l. c.* etiam ſi quis timeat ne invalidè ordinatus ſit, aut non recordetur ſe tetigiſſe ſacra vaſa, aut non tetigiſſe imaginetur, non illicò iterandum eſſe Ordinem; cùm ſola oblivio, vel timor non ſufficiat ad prudens, ac rationabile dubium, vel probabilitatem.

Reſp. 4. Epiſcopus non poteſt ordinare niſi ſubditos, vel ratione originis, ſcilicet in eius diœceſi ſint nati, vel ratione domicilii, ex voluntate, iſthic perpetuò habitandi: vel ratione beneficii in ſua diœceſi exiſtentis. Quocumque autem horum modorum ſint ſubditi, licitè eos ordinat, ut habetur in c. cum nullus, de tempore ord. in 6. & ex communi Henr. Leſſ. lib. 2. c. 34. d. 19. Vnde reſolves.

1 Qui in una diœceſi eſt natus, in altera habet domicilium, in tertia beneficium, à quovis trium iſtorum Epiſcoporum poteſt Ordines, vel dimiſſorias accipere, Præp. *q. 1. d* 14. Laym. *l. 5. t. 9. c. 9.* Dia. *p. 8. t. 2. R. 8.* & 9. ubi cum Averſa & aliis 3. contra Barboſ. dicit, etſi ab uno eorum acceperit Ordinem unum, poſſe alterum ab alio accipere.

2 Poteſt quis ordinari ut originarius, ubi ipſe, vel pater eius eſt natus. Barb. Zeroia, Auerſa, & alii 9. cum Dian. *p. 8. t. 2. r. 13.* Non tamen poteſt ordinari ab Epiſcopo, in cujus diœceſi natus eſt fortuitò: v.g. quia mater ibi itineris, vel negotiorum cauſa degebat; quia non contrahit ibi ius originis, ſed ubi parentes domicilium habent, ibi enim natus eſſe cenſetur & Sanch. & alii 8. cum Dian. *p. 8. t. 1. r* 1. contra Hurt.

3 Qui in diverſis Epiſcopatibus habet duo domicilia, in quibus æqualiter (etſi non mathematicè) habitat, poteſt de utriuslibet loci Epiſcopo ordinari; quia utrique eſt ſubditus ratione domicilii. Præp. *l. c.* Sanch. Averſa, &c. cum Dia. *p. 8. t. 2. R.* 14. eius tamen filius ab illo tantùm, in cujus diœceſi eſt natus. Quòd ſi fortuitò extra utriuſque diœceſim ſit natus, ab utrovis poteſt ordinari: quia uterque cenſetur eius Epiſcopus originis, cùm non ſit potior ratio de uno

quàm

quàm de alio. Præp. Dian. l. c. Natus autem ex fornicatione matris potiùs quàm patris domicilium ſequitur. Præp. Dia. l. c. R. 18.

4 Qui plura habet in diverſis diœceſibus beneficia: poteſt, à quolibet illorum Epiſcoporum ordinari. Garc. Præp. l. c. &c. Diana *p. 8. t. 2. r. 25.*

5 Studioſi qui in Univerſitate habitant, etiam ultra decennium, animo redeundi in patriam, non contrahunt ibi domicilium, atque adeò ab eius loci Epiſcopo ordinari non poſſunt. Imò ſi iſthic, ducant uxorem nec filii eorum: ſicut enim is non dicitur Epiſcopus domicilii reſpectu patris, ita nec Epiſcopus originis reſpectu prolis, quæ nata fingitur in domicilio patris. Dian p. 8. t. 2 R. 15 & 17.

DUBIUM II.

Quæ requirantur in ordinando?

Reſp. 1 Ad validam ordinationem requiritur, & ſufficit, ut ſit mas baptizatus. S. Thom. *p. 3. q. 39. a. 2* Con. *d. 20 d.* 10. Vaſq. Fill. *t. 9. c. 5. q 2* unde reſolves.

1 Incapax ordinum eſt, & quidem jure divino: 1. Fœmina. Vaſq. Regin. Fill. *l. c* 2. Hermaphroditus; in quo ſexus fœmineus prævalet. Fill. *l. c.* Quòd ſi autem in eo incipiat prævalere poſt ordinationem validam, non poteſt validè conſecrare, vel abſolvere; licèt characterem ſacramentalem retineat, Lugo Reſp. mor. *l. 1 d. 31. 3.* non baptizatus. *ib.*

2 Validè ordinantur. 1. Perpetuò amentes, cæci, mutui, privati manibus, etſi jure naturali ſint inhabiles. 2. Irregulares, etſi jure Eccleſiaſtico ſint inhabiles, maneantque ab eorum uſu ſuſpenſi. 3. pueri in cunis, qui tamen ad caſtitatem non tenebuntur vi voti, niſi id ratificaverint. Tol. Henriq Azor. *l. 13 c. 14* Bonac. *l. c.*

Reſp. 2. Vt ordo licitè, & ſecundùm jura Eccleſiæ ritè ſumatur, aut non incurratur cenſura, requiritur in recipiente, præter ſtatum gratiæ. 1. Ut non ſit Neophytus, vel infamis, vel Hermaphroditus, vel irregularis, ſuſpenſus, excommunicatus. 2. Animus clericandi. Trid. ſeſſ. 23. c. 4 ſine quo ſi primam tonſuram, vel Ordines minores accipiat, videtur peccare ſaltem venialiter (niſi juſta cauſa excuſet) quia fraus eſt levis, vide ſuprà *l. 4 c. 2 d. 1 art. 3.* Similiter venialis inconſtantia videtur, ſine juſta cauſa ſtatum Clericalem deſerere. 3. Vt ſit confirmatus Trident *ſeſſ 23. cap 4.* & quidem ſecundùm Bonac. *d. 8. p. 5. num. 10.* ſub mortali ſe-

Quando verò ſunt rationes utrimque probabiles pro nullitate, & validitate, ait Dia. *p. 5. t. 3.* R. 47. ex Gran. poſſe iterari ſub conditione, imò debere, ſi ſit Epiſcopalis vel Sacerdotalis, v.g. ſi Sacerdos vel Epiſcopus non tetigiſſet vaſa ſacra, aut illud inſtrumentum, in cuius porrectione imprimitur character. Excipit tamen Sacerdotem, qui immediatè tetigit patenam, dum forma proferebatur, ſed paulò poſt, poſſe quidem ad majorem animi ſui quietem ſub conditione iterum ordinari, non tamen eſſe neceſſarium docet Lugo, *Reſp. mor. l. 1. d. 33.* Rectè autem notat Dian. *l. c.* etiam ſi quis timeat ne invalidè ordinatus ſit, aut non recordetur ſe tetigiſſe ſacra vaſa, aut non tetigiſſe imaginetur, non illicò iterandum eſſe Ordinem; cùm ſola oblivio, vel timor non ſufficiat ad prudens, ac rationabile dubium, vel probabilitatem.

Reſp. 4. Epiſcopus non poteſt ordinare niſi ſubditos, vel ratione originis, ſcilicet in eius diœceſi ſint nati, vel ratione domicilii, ex voluntate, iſthic perpetuò habitandi: vel ratione beneficii in ſua diœceſi exiſtentis. Quocumque autem horum modorum ſint ſubditi, licitè eos ordinat, ut habetur in c. cum nullus, de tempore ord. in 6. & ex communi Henr. Leſſ. lib. 2. c. 34. d. 19. Unde reſolves.

1 Qui in una diœceſi eſt natus, in altera habet domicilium, in tertia beneficium, à quovis trium iſtorum Epiſcoporum poteſt Ordines, vel dimiſſorias accipere, Præp. *q. 1. d* 14. Laym. *l. 5. t. 9. c. 9.* Dia. *p.* 8. *t. 2.* R. 8. & 9. ubi cum Averſa & aliis 3. contra Barboſ. dicit, etſi ab uno eorum acceperit Ordinem unum, poſſe alterum ab alio accipere.

2 Poteſt quis ordinari ut originarius, ubi ipſe, vel pater eius eſt natus. Barb. Zeroia, Averſa, & alii 9. cum Dian. *p. 8. t. 2, r.* 13. Non tamen poteſt ordinari ab Epiſcopo, in cujus diœceſi natus eſt fortuitò: v.g. quia mater ibi itineris, vel negotiorum cauſa degebat; quia non contrahit ibi ius originis, ſed ubi parentes domicilium habent, ibi enim natus eſſe cenſetur & Sanch. & alii 8. cum Dian. *p.* 8. *t. 1. r* 1. contra Hurt.

3 Qui in diverſis Epiſcopatibus habet duo domicilia, in quibus æqualiter (etſi non mathematicè) habitat, poteſt de utriuslibet loci Epiſcopo ordinari; quia utrique eſt ſubditus ratione domicilii. Præp. *l. c.* Sanch. Averſa, &c. cum Dia. *p.* 8. *t. 2.* R. 14. eius tamen filius ab illo tantùm, in cujus diœceſi eſt natus. Quòd ſi fortuitò extra utriuſque diœceſim ſit natus, ab utrovis poteſt ordinari: quia uterque cenſetur eius Epiſcopus originis, cùm non ſit potior ratio de uno

quàm

quàm de alio. Præp. Dian. l. c. Natus autem ex fornicatione matris potiùs quàm patris domicilium ſequitur. Præp. Dia. l. c. R. 18.

4 Qui plura habet in diverſis diœceſibus beneficia: poteſt, à quolibet illorum Epiſcoporum ordinari. Garc. Præp. l. c. &c. Diana *p. 8. t. 2. r. 25.*

5 Studioſi qui in Univerſitate habitant, etiam ultra decennium, animo redeundi in patriam, non contrahunt ibi domicilium, atque adeò ab eius loci Epiſcopo ordinari non poſſunt. Imò ſi iſthic, ducant uxorem nec filii eorum: ſicut enim is non dicitur Epiſcopus domicilii reſpectu patris: ita nec Epiſcopus originis reſpectu prolis, quæ nata fingitur in domicilio patris. Dian p. 8. t. 2 R. 15 & 17.

DUBIUM II.

Quæ requirantur in ordinando?

Reſp. 1 Ad validam ordinationem requiritur, & ſufficit, ut ſit mas baptizatus. S. Thom. *p. 3. q. 39. a. 2* Con. *d.* 20 *d.* 10. Vaſq. Fill. *t. 9. c. 5. q.* 2 unde reſolves.

1 Incapax ordinum eſt, & quidem jure divino. 1. Fœmina. Vaſq. Regin. Fill. *l. c.* 2. Hermaphroditus; in quo ſexus fœmineus prævalet. Fill. *l. c.* Quòd ſi autem in eo incipiat prævalere poſt ordinationem validam, non poteſt validè conſecrare, vel abſolvere; licèt characterem ſacramentalem retineat, Lugo Reſp. mor. *l.* 1 *d.* 31. 3. non baptizatus. *ib.*

2 Validè ordinantur. 1. Perpetuò amentes, cæci, mutui, privati manibus, etſi jure naturali ſint inhabiles. 2. Irregulares, etſi jure Eccleſiaſtico ſint inhabiles, maneantque ab eorum uſu ſuſpenſi. 3. pueri in cunis, qui tamen ad caſtitatem non tenebuntur vi voti, niſi id ratificaverint. Tol. Henriq Azor. *l.* 13 *c.* 14 Bonac. *l. c.*

Reſp. 2. Vt ordo licitè, & ſecundùm jura Eccleſiæ ritè ſumatur, aut non incurratur cenſura, requiritur in recipiente, præter ſtatum gratiæ. 1. Ut non ſit Neophytus, vel infamis, vel Hermaphroditus, vel irregularis, ſuſpenſus, excommunicatus. 2. Animus clericandi. Trid. ſeſſ. 23. c. 4 ſine quo ſi primam tonſuram, vel Ordines minores accipiat, videtur peccare ſaltem venialiter (niſi juſta cauſa excuſet) quia fraus eſt levis, vide ſuprà *l.* 4 *c.* 2 *d.* 1 *art.* 3. Similiter venialis inconſtantia videtur, ſine juſta cauſa ſtatum Clericalem deſerere. 3. Vt ſit confirmatus Trident *ſeſſ* 23. *cap* 4. & quidem ſecundùm Bonac. *d.* 8. *p.* 5. *num.* 10. ſub mortali ſe-

ſecundùm Sotum & Con. ſub veniali. 3 Literæ dimiſſoriæ, etiam pro prima tonſura, Epiſcopi proprii, ſive originis, ſive beneficii, ſive domicilii, v. Dian. *p 3. t. 4*, R. 194 4. Examen coram Epiſcopo de ſcientia neceſſaria ad uſum cujuſque Ordinis: nam Trid. *ſ. 23. c. 4.* pro prima tonſura requirit, ut ſciant fidei rudimenta: item legere & ſcribere; & de quibus probabilis ſit coniectura quod Clericatum elegerint, non ſæcularis judicii fugiendi fraude, ſed ut Deo fidelem cultum præſtent. Pro Minoribus, ut linguam Latinam intelligant. Pro Subdiaconatu & Diaconatu, cognitionem eorum quæ ad iſtos Ordines ſpectant. Pro Sacerdotio tantam ſcientiam; ut populum docere poſſint neceſſaria ad ſalutem, & adminiſtrare ſacramenta. 5 Titulus ſuſtentationis, ut beneficii, vel patrimonii, vel paupertatis, ut in regularibus. Trid. *ſ. 2. 1 c. 2.* vid. Bon. *6.* Ordo inter receptionem unius & alterius: cuius inverſio, v. gr. ſuſcipere Diaconatum ante Subdiaconatum, erit mortale, Epiſcopatus ante Sacerdotium, erit etiam invalidus. 7. Tempus, ſic minores conferuntur quavis Dominica vel feſto, quidem tali, quod ex præcepto Eccleſiæ celebretur etiam in foro, ut Sylu. Azor. & Barboſ &c. commun. docent. Ac licèt Præpoſ. Fag. Tan. Gavant. &c. putent ſufficere quod vis feſtũ duplex in Eccleſia, eamque ſententiam Dian. *p 5 t. 13 R. 74.* vocet tutam in praxi: eam tamen ex decreto Urbani VIII rejectam eſſe monet Card. Lugo *l. Reſp. mor. d. 43* Eoſdem autem poſſe ex recepta Epiſcoporum conſuetudine, etiam feria VI. Veſpere ante Sabbatũ, quo omnes Ordines jure conferri poſſunt, notat Dia. *p. 2. t. 16. r. 28.* ex Henr. Reg. &c. majores verò Sabbatis, Quatuor Temporum, & Dominicæ Paſſionis, ac Hebdomadæ Sanctæ. 8. interſtitia temporũ. Sic maiores non niſi poſt annum ab alterius ſuſceptione conferri poſſunt, ex Trid. *ſ. 23. c. 11. 13. & 14.* in quo tamen Epiſcopus ob neceſſitatem, vel utilitatem Eccleſiæ, poteſt diſpenſare. Eodem tamen die, non niſi de licentia papæ, duo Ordines maiores poſſunt dari minores verò omnes diſpenſante Epiſcopo poſſunt dari eodem die, & ſi conſuetudo ſit ſimul cum Subdiaconatu. Nau *c. 25.* Henr. *l. 10. c. 11.* Vaſq. Suar. Sà, V. Ordo. Lay *l. 5 t. 9. c. 8 & 9.* Locus, ſcilicet pro ſolemni collatione Eccleſia; pro privata, ſacellum. 10. Ætas, in qua ordinariè Epiſcopus non poteſt diſpenſare, & ſic pro prima tonſura & minoribus, requiritur ſaltem ſeptennium completum, licet Quint *t. 6 ſ. 21.* contra Sanc &c. putet ſufficere inchoatum, pro Acolytho ann. 12. completus Fill *t. 9. c. 4 n 28.* pro Subdiaconatu XXII. pro Diaconatu XXIII. pro Sacerdotio XXV. omnes incepti, pro Epiſcopatu trigeſimus completus v. Bon *d. 7 q 1.* Fill *t. 9. c. 4.*

t.4. Laym. l.5.t.9 c.6. & 7. Dian. p.3.t.4.R 192. Si autem dubium ſit, a.) quis ætatem requiſitam habeat, v. gr. pro Sacerdotio an annum 25. ingreſſus ſit, ordinari non poteſt Sanc. Laym. Bard. d.6 c 11.p.6. v. ſup. l 1 t.1.c.2 d.3. peccat autem tam ordinans, quàm ordinatus, ſi ordinetur qui non habet qualitates requiſitas.

Quæres. Quæ ſint officia ordinatorum,

Reſp. 1. Oſtiarij eſt claves eſt templi ſerare, aperire, & claudere eius januas; arcere eos quibus non licet intereſſe ſacris; campanas pulſare; quæ intra Eccleſiam ſunt cuſtodire: ei qui prædicat, aperire librum. 2. Lectoris munus eſt, legere in Eccleſia lectiones veteris & novi Teſtamenti: item docere cathecumenos rudimenta fidei Chriſtianæ. 3. Exorciſtæ munus eſt, manus imponere ſupra vexatos à ſpiritibus immundis, ad illos adjurandos & eiiciendos, item ad exorcizandos catechumenos. 4. Acholyti munus eſt præparare ampullas vini, & aquæ ad ſacrificium Miſſæ, et porrigere Subdiacono, ferre cereos ad idem ſacrificium et illi miniſtrare, unde et caroſerarius dicitur. 5. Subdiaconi munus eſt, immediatè ſubordinari Diacono ad Sacrificium Miſſæ, calicem et patenam illi tradere, urceolum cum aqua præbere, aquam ad lavandas manus infundere, Epiſtolam ex officio et ſolemniter in Miſſa legere 6 Diaconi munus eſt, cantare ſolemniter Evangelium in Miſſa, miniſtrare immediatè Sacerdoti in omnibus quæ pertinent ad Miſſæ ſacrificium, veſtire altaria, crucem ferre, et denique ex commiſſione Sacerdotis prædicare, et baptizare. 7. presbyteri munus eſt offerre ſacrificium Miſſæ, abſolvere à peccatis, baptizare, benedictiones aquæ & ſimiles facere, populum doctrina et exemplo paſcere. v. Eſcob. E. 8 t.7.c.1.

TRACTATUS VI.
De Matrimonio.

CAPUT I.
De Sponſalibus.

DUBIUM I.
Quid ſint Sponſalia.

RESP. Sunt promiſſio voluntaria deliberata, & mutua, ſigno ſenſibili expreſſa futuri matrimonii inter perſonas jure habiles.

Dicitur 1. Promiſſio, quia propoſitum non ſufficit, cùm non inducat obligationem. Unde qui diceret, volo te accipere, habere, aut ducere in uxorem, non contrahere ſponſalia, ut Bon. d.1.p.2.

do-

docet, ex aliis; quia hæc verba non promiſſionem; ſed propoſitum promiſſionis tantùm ſignificant, niſi tamen ex circumſtantiis aliud colligatur.

Dicitur 2. Voluntaria & deliberata, ſcilicet deliberatione ſufficiente ad peccatum mortale, cum ſponſalia ſub mortali óbligent. Dian *p.3 t* 4.*R*.173. ex Sanc. Pontio, &c. etſi Bon. *q* 1.*p*.4.*n* 4. plus requirat. Unde regulariter non ſunt valida ante ſeptennium completum, ut docet Con.diſt.21 a.5. Sanch. *l*.1.*c*.16. niſi malitia & prudentia ſuppleant ætatem Dian. *t*.4 *p*.3. *r*.274. Pontius, &c. (quod tamen quidam negant ſufficere, cùm jus determinarit ætatem) imò nec poſt ſeptennium, ſi de uſu rationis ſufficienti non conſtet; uti neque, ſi vi, dolo, errore, vel ignorantia circa ſubſtantiam, aut notabilem conditionem ſubſtantialem fiant, ſecundùm dicta de voto & Contractibus.

Dicitur 3. Mutua, Unde ſi Titius promittat nuptias Caiæ, & hæc acceptet ſine promiſſione, neuter obligatur, quia cum contractus ſponſalium ſit onero ſus, & reciprocus, non poteſt claudicare; involuit enim conditionem, ſi tu repromiſeris. Quòd ſi tamen Titii promiſſio fuiſſet abſoluta, ac gratuita, & acceptata a Caia, ſolus Titius obligaretur, non vi ſponſalium, ſed ſimplicis promiſſionis. Ita Sanchez *lib*.3.*d*.3. contra Pontium, apud Dia. *p*.3 *t*.4.*r* 244.

Dicitur 4. Signo expreſſa: quia contractus inter homines non fit niſi ſigno externo. Unde non ſufficit ad ſponſalia taciturnitas Caiæ, etiam cum conſenſu interno in promiſſionem matrimonii, quod Titius ei promittit. Si tamen pater, vel mater, pro filio, aut filia, aut Curator, pro eo cujus curam habet, præſente & non contradicente (dummodò metus abſit,) contrahat, valida erunt. quia in hoc caſu, jus accipit taciturnitatem, pro expreſſione conſenſus Sanch.*l*.*t*.*d* 2. Dia *p*.3 *t*.4. *r*.176. imò etiam ſi pro abſente; ſaltem ſi is reſciens id, expreſsè vel tacitè ſigno aliquo ſufficienti ratificet. Sanch Pont. Dia. *p*.4.*t*.4 *r*.271. contra quos Sot. & Henr. ne hoc quidem requirunt, ſed tantùm ut reſciens, non contradicat. Quod Con. admittit, ſi per ipſos tutores vel parentes iis proponatur, tunc enim ſi taceant, cenſeri conſentire.

Dicitur 5. Inter habiles; id eſt, quæ & ætatem à jure præſcriptam habent, & nullo impedimento prohibentur. Unde reſolves.

1 Quando verba, vel ſigna ſunt dubia, in foro conſcientiæ ſtandum eſt intentioni contrahentium, ſi de illa conſtet: in externo autem communi intelligentia; & ſenſu verborum; ita tamen ut potiùs inclinetur in favorem matrimonii; vide Dianam,

p. 3.

p. ſ. t. 4, R. 205. Bonac. *quæſt.* 1. *p.* 1.

2 Verba de præſenti, inter impuberes, apta ad Matrimonium (cum hoc ex jure poſitivo ſit nullum) habent vim ſponſalium. Ratio eſt ex interpretativa intentione contrahendum: quia actus, quando non valent eo pacto, quo fiunt, valent meliore modo quo poſſunt: ſponſalia autem virtute continentur in matrimonio, Laym. *l. c. n.* 17.

3 Ad ſponſalia non ſufficit 1. Si dicas, non ducam aliam, quàm te: quia ſunt verba merè negativa, & potes ducere nullam. Bon, *q.* 1. *p.* 7. *n.* 13. 2. Dicere, contraham tecum, ſi Papa diſpenſaverit, Barb. & alii 10. cum Dia. *p.* 3. t. 3. R. 290. contra Sanch. Con. & Pont. ac proindè licitum eſt utrique contrahenti, ante & poſt impetratam à Pontifice diſpenſationem altero invito reſilire. Si tamen impenſæ magnæ factæ ſint cauſa diſpenſationis, eas tenebitur refundere reſiliens. 3. Subarrhatio annulli, & miſſio munerum jocalium, niſi conſuetudo patriæ aliud habet. Ratio eſt, quia poteſt ex aliis cauſis. Quòd ſi tamen verba unius præceſſerint, tunc immiſſio annuli, & verbum (*recipio*) operatur ſponſalia, vel etiam matrimonium, pro ratione promiſſionis, ut docet Filliuc. quia recipiendo ſic annulum, tacitè conſentit; itemque ſi habito inter amicos tractatu de matrimonio, ſponſus miſit arrhas, & munera jocalia, eaque ſponſa acceptavit. Laym. *l* 5. *t.* 10. *c.* 2. 4. Sponſalia metu gravi contracta, licet juramento firmata, ſunt invalida; quia juramentum metu extortum non firmat contractum, imò probabiliter nec obligat, ideòque relaxatione non indiget. Sanc. Barb. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 278. *ſup. l.* 3. *t.* 2. *c.* 2.

DUBIUM II.

Quæ & quanta ſit obligatio Sponſalium?

Reſp. 1. Obligant ad ineundum matrimonium, ſub peccato mortali, ſi tamen terminus non ſit præfixus, ſufficiet, ſi promittens impleat, quando à promiſſario requiretur, vel pro more regionis. Ratio prioris patet ex natura contractus onerosi, in re gravi. Ratio poſterioris eſt, quia id, eſt commune omni debito. Sanch. *l.* 1. *d.* 28. Con. *d.* 22. *dub.* 1. apud Dian. *p.* 3. *t.* 4. R. 245 Pontius tamen ib. vult obligari ſtatim poſt contractum. Vnde reſolves.

1 Reſiliens cogi poteſt ad matrimonium, etiam à Judice per cenſuras, quod tamen raro expedit, ob periculum infelicis exitus.

2 Si judex ſecundum allegata & probata cogat ad matrimonium, licet à parte rei revera coactio ſit injuſta, valet matrimonium

Ee Sanch.

Sanch. & M. Perez, contra Texed. apud Dia. *p.9.t.8.r.26*.

3 Fornicatio ſponſæ, eſt circumſtantia in confeſſione exprimenda: quia mutat ſpeciem, & conſtituit injuſtitiam; quæ in ſponſa gravis eſt, ideòque mortalis habetur, ut ſi quis rem alteri promiſſam notabiliter corrumpat, quòd tamen ſponſus non cenſetur facere fornicando, cùm in viro fornicatio non tanti æſtimetur, niſi aliud accedat. Sanch. *l.1.d.2.* Con. Fag. Fill. &c. probabiliter, contra Laym. Azor. &c. v. Lugo *d.16 n.176*.

4 Qui ſimulato animo promiſit, per ſe loquendo non obligatur ad nuptias, tametſi damnum creatum debeat reſarcire. Dixi, per ſe: qui ſi facta promiſſione puellam induxit ad copulam, tenetur illam ducere. Bon. *l.c.p.2.* Ubi excipit, ſi puella eſſet longè inferioris conditionis, (v.g. quoad nobilitatem, vel divitias) tunc enim non teneri ducere, v.g. virum nobilem filiam agricolæ, præſertim, ſi illa fuerit conſcia diſparis ſtatus, ſeu conditionis, eò quòd tum decipi potiùs voluerit, quàm decepta ſit: unde nec teneri eo caſu illam dotare. Secus tamen, ſi ipſæ inæqualitatem ſtatus ignoravit, aut ſi ipſe non fictè, ſed ex animo Matrimonium promiſerit. Ita Bon. *q.1. p.3.n.7. & ſeq.* ex Vaſq. Mol. *d.106.* Sanch. *l.1.d.10.* v. Leſſ. *l.2.c.10.d. 3.* Laym. *c.1.n.10.* & M. Per. *d.2.ſ.3.*

5 Sponſalia poſteriora contra priorem fidem inita, tametſi jurata ſint, aut copula etiam acceſſerit, ſunt invalida, Sanch. & Vil. Contrarium tamen tenent Bon. & Pont. cum Dia. *p.3.t.4.R.210.* matrimonium tamen poſt ſponſalia contractum cum altera, eſt validum, licet injuſtum, Con. *p.5.& 5.* Laym. *c.1.n.5.*

6 Liberi, qui parentibus inſciis contraxerunt ſponſalia, etiam cum iis, qui imparis ſunt conditionis, v.g. ignobilis cum nobili, licet peccarint, tamen obligantur: nec à parentibus poſſunt impediri, quò minùs ſervent fidem datam. Laym. *l.c.n.12.* ex S. Thom. &c. niſi ſcandalum magnum ex matrimonio timeretur. Dian. *p.9.t.7.r.71.* ex Mol. Sanch. &c.

7 Reſiliens culpabiliter à ſponſalibus perdit ſuas arrhas, & tenetur ad alterius partis reddendas, ac ad reſtitutionem, quanti eius intererat talem contractum impleri.

Reſp. 2. Ubi Tridentinum non eſt receptum, ſponſalia jure antiquo tranſeunt in matrimonium per quævis ſigna externa, materiali affectu exhibita, v.g. per copulam. Dico, ubi Trid. &c. quia ubi hoc receptum eſt, hæc ſigna non tenent, ſi ſine clandeſtina, ideoque graviter in iis peccari poteſt. Unde ſequentes Caſus reſolvitur.

Sponſis non licent tactus impudici, cum proximè diſponant ad co-

copulam, & pollutionem: etſi liceant amplexus & oſcula in ſignum amoris. Sanc.*l.9.d.*47.v.Dia.*p.*2.*t.*17.*r* 6. & *t.* 1.*m.*R.31.& *p.*4.R.131.

DVBIUM III.

Quomodo diſſolvantur Sponſalia.

Reſp. I. Diſſolvuntur ſequentibus caſibus. 1. Per matrimonium validum cum alia initum. Bon. *p.* 7.

2 Per mutuum conſenſum, ſicut quivis contractus, Layman *c.* 2. *n.* 8.

3 Si ſuperveniat impedimentum dirimens matrimonium. Bon. *p.* 8. *n.* 3.

4 Per atrox crimen alterius ſponſi, ſolvuntur ex parte innocentis; quale cenſetur. 1. Fornicatio, ſive ſpiritualis, ut hæreſis, ſive corporalis, tam ſponſi quàm ſponſæ, poſt ſponſalia; & ſponſæ etiã ante illa, ſed à ſponſo ignorata, licet per vim facta. Bon. *p.* 8. Imò ſi ſponſa permittat ſe tangi impudicè ab alio per oſcula & amplexus, poteſt ſponſus reſilire à ſponſalibus; ſed non vice verſa: quia etſi ſponſus id faciat non eſt dedecus ſponſæ, nec mutatio alicujus momenti. Reg.Sanch.Dian.*p.*2 *t.* 4. R.283. Limitant autem Con. & Laym. niſi talia oſcula & tactus ſint ita frequentes, ut indicent valdè propenſum ſponſi animum in alteram, vi meritò timeri poſſit, ne ſponſæ non ſit fidem ſervaturus. Si autem uterque ſponſus fornicetur poſt ſponſalia, neutrum poſſe reſilire docent Palaus, & Bonac. contra Con. Reg.Sanc. Lay. & Pont. qui ſoli viro id eo caſu permittunt, eo quòd delicta ſint imparia, & longè gravius damnum immineat ipſi propter incertitudinem prolis. Dia. *l.c.* R.284. Furtum grave, homicidium, &c. vel ſimile, quòd grave damnum, vel infamiam pariat. Bon. *p.*8.*n.*12.

5 Si notabilis mutatio accidat, vel detegatur, quæ ſi à principio cognita fuiſſet à ſponſalibus deterruiſſet; qualis eſſet, v.g. 1. Inimicitia, vel odium grave inter ſponſos. Quò refertur morum aſperitas, vel ſævitia, poſt ſponſalia primùm cognita; item juſtus timor, ne ex matrimonio ſcandala; & gravia odia naſcantur inter parentes, vel conſanguineos. Laym.*c.* 1 *n.* 78. Bon. *p.*8.*n.*8.*&c.* 2. Si alteruter incidat in lepram, paralyſin, morbum Gallicum, &c. ſi graviter mutiletur, ut amiſſione oculi, naſi, vel aliter graviter deformetur, præſertim ſponſa vel ſponſus reddatur ineptus ad opificium exercendum, vel acquirendum officium, ad ſuſtentationem familiæ neceſſarium. Dia. *p.*3.*t.*4. *r.*85. Sanch. *l.*1.*d.*53. Con. *d.* 23.*d.*7. Laym. & Bon. *ll. cc.* Non tamen tenetur ſponte aperire tales defectus, qui reddant nuptias minùs quidam appetibiles, non tamẽ

pernicioſas, præſertim ſi aliquam infamiam habeant adjunctam, v. g. ſi ſponſa vi, vel ſponte fuiſſet corrupta, dummodò tamen contrarium poſitivè verbo factove non ſimulet; poteſtque interrogatus licitè diſſimulare, & contrahere matrimonium. Si verò defectus ſint pernicioſi, v.g. morbus contagioſus, gravis infamia, ſive perſonalis, ſive generis aut familiæ, non licet (etiamſi poſt ſponſalia contracta in eos inciderit) contrahere cum eorum ignaro, niſi ſimiles defectus ipſe patiatur. Con. Pont. Dia. *p.5. t.4. R.28.* ubi ex Con. & Sanc. contra Pont. Nau. &c. infert ſponſam poſt ſponſalia corruptam poſſe ſponſum defectus, iſtius occulti ignarum cogere ad ſtandum ſponſalibus, & contrahendum matrimonium. 5. Si magna alterius debita detegantur, vel grave ſit periculum fortunarum, famæ, morbi, paupertatis, &c. vel ſponſa dotem promiſſam afferre nequeat; vel denique ſi ſponſus incipiat vagari cum incommodo ſponſæ. Bonac. l.c. Quòd ſi defectu ſponſæ detecto dubitet ſponſus, an ſi eum ab initio cognoviſſet, contracturus fuiſſet, tum ſi defectus illi cenſeatur gravis ac notabilis præſumetur pro ſponſo, cui liberum erit re-re. San. Bon. Tan. *t. 1. l 1. d.65.* ſecùs ſi defectus ſit levis. Bal. *l.6.c.11.p.7.*

6 Si alter ſine alterius licentia proficiſcatur in terram longinquam: quia cenſetur renuntiare ſuo iuri. Lay. *l.c.* Bon. *p.6.*

7 Si ſint inita cum conditione, certo tempore contrahendi matr. liberatur obligatione is, per quem non ſtetit, quò minus ſit contractum. Laym. *n.16.*

8 Solvuntur, licet ſint jurata, per ſuſceptionem ordinis ſacri, vel ingreſſum alterius in religionem aut votum eam ingrediendi. Laym. *l. c*, Bon. *p. 5.* Nec obſtat, ſi hic poſtea ad ſæculum redeat, ut docent Sanc. *l.1. d.24* licet Præpoſitus, Fill. & alii putent, talem ex parte ſua prioribus ſponſalibus teneri, uti etiam ad damna reſarcienda ſponſæ, ſi quæ paſſa eſſet. Vnde non poſſet ingredi religionem, ſi ſponſam defloraſſet, nec aliter quàm per matrimonium poſſe reſarcire damnum. v. Dian. *p.3 t.4, r 207.* Bon *l.c.*

9 Probabile eſt, ſolvi etiam per votum ſimplex caſtitatis, ut docent Suā. Azor. aliique, cùm hoc ſit de meliore bono; etſi contrarium doceant Fil. Sanch. Con. & alii: eò quòd Deus non acceptet promiſſionem rei alteri promiſſæ, & in alterius præiudicium. Vnde etiā in foro externo talis ſolet compelli, ut vel fidem ſervet, vel intret religionem. Interim poſt tale votum alteri parti datur jus ſponſalia ſolvendi, eo quòd vovens reſilierit, & cenſeatur juri ſuo renuntiaſſe, v. Bon. *p.5. n 13.*

10 Per matrimonium validum diſſolvitur, ſaltem quoad eum, qui

qui non contraxit matrimonium: quoad eum verò qui contraxit, non extingui obligationem, ſi alter expectet, ſed ſuſpendi & matrimonio iſto ſoluto, teneri ad implenda ſponſalia priora, docet Pont. contra Sanch. qui vult omninò diſſolvi. v. Dianam *p. 3. t. 4. R. 209.*

11 Si ſponſo nova ſuperveniat hæreditas, ita ut illi ſponſa jam ſit inæqualis, non habet ideò jus reſiliendi; quia non eſt deceptus in conditione ſponſæ, in qua nulla eſt mutatio. Idem eſt de ſponſa, ſi ipſi hæreditas noua ſuperveniat, Sanc. Con. Reg. Dian. *p. 3. t. 4. R. 286.*

Reſp. 2. In ſupradictis cauſis, quando manifeſtæ ſunt, non requiritur authoritas Judicis ad diſſolvenda ſponſalia, alioqui requiritur. Quòd ſi ſponſus cognito ſuo jure reſiliendi, nihilominus carnaliter cognovit ſponſam, cenſetur tacitè ſuo juri renuntiaſſe, & ſponſalia ratificaſſe. Laym. c. 1. n. 23.

CAPUT II.

De Matrimonio ſecundùm ſe.

DUBIUM I.

Quid ſit, quæ eius materia, forma & miniſter.

RESP. Eſt Sacramentum inter baptizatos, quo vir & mulier ſibi mutuò legitimè corpora ſua tradunt ad perpetuam vitæ ſocietatem, uſum prolis ſuſcipiendæ & remedium concupiſcentiæ. Materia ex qua, & proxima, eſt mutuus conſenſus, externis ſignis expreſſus, quatenus habet rationem traditionis. Forma autem, eſt idem conſenſus, quatenus habet rationem acceptationis. Suarez *t. 3. d. 2 ſ. 1 a. 1.* Sanch. Vaſq. Miniſter, non eſt Sacerdos, ſed ipſi contrahentes, quia hi ponunt materiam & formam. Porrò matrimonium dicitur ratum, quando contractus eſt factus, etſi non ſit ſecuta copula carnalis. Conſummatum verò dicitur, quando ea ſecuta eſt. Unde reſolves.

1 Validè & licitè contrahi poteſt cum pacto continentiæ, ſine intentione prolis, & remedii concupiſcentiæ. Ratio eſt, quia non pugnat cum eſſentia Matrimonii. Et patet exemplo B. Virg. & S. Joſeph.

2 Non videtur licitum, contrahere tantùm propter voluptatem carnis, vel vanitatem; quia finis debet ſaltem eſſe honeſtus. Nau. *c. 22. n. 7.* Sanch. *l. 2. d. 29. q. 3.*

3 Licitè contrahitur in remedium concupiſcentiæ (nihil aliud intendendo) modò proles poſitivè non impediatur; hoc enim ſub mortali non licet. Coninch. *dub. 25 d. 2. n. 16.* Pontius *l. 1. c. 21.* Hurtad. 4. Perez *d. 18. ſ. 7. n. 6.* ex 1. Corinth. 7. Hinc etiam conjuges poſſunt abſtinere ab uſu coniugii, & optare, ne plures acci-

piant liberos, quàm poſſunt alere, dummodò ut dixi, poſitivè non impediat, nec abortum procurent. Perez *l.c.* Bon. *q.4.p.1.n.12.* Nau. *c.16. &c.*

4 Licitè etiam contrahitur ob fines honeſtos extrinſecos, fini intrinſeco Sacramenti, qui eſt mutua animorum conjunctio, & conjugum ſanctificatio, non contrarios, v.g. ad pacem inter regna, vel illuſtres familias componendam, vel ſplendorem familiæ conſervandum. Ita contra Sanch. & Sylu. docent Præp. Pont. Gaſp. Hurt. Dian.*p.3.t.4.R.219.* M.Per.*d.18.l.7.n.7.* ubi cum Dian.*l.c.* etiam permittit ob divitias & nobilitatem.

5 Validè, ſed illicitè, contrahitur cum intentione negandi debitum, vitandi prolem, vel etiam non educandi, mœchandi, &c. niſi tamen talis intentio in pactum deducatur; id eſt, niſi adiiciatur tanquam conditio obligans ad aliquid contrarium eſſentiæ matrimonii. Vnde invalidè contrahit, qui vinculum matrimonii vult tantū durare per annum, vel reſervat ſibi poteſtatem adulterandi, vel non reddendi debitum debitè exigenti, v. Perez *ſ.6.* & *ll.cc.*

6 Contrahentes ut non peccent, debent eſſe in gratia, etiam tunc, quando per procuratorem contrahunt; quia verum Sacramentum ſuſcipiunt, licèt dormiant. Secùs eſt de procuratore per quem contrahunt. Vti & de Sacerdote copulante: Secus eſt de Sacerdote copulante, quia nec ſuſcipit, nec adminiſtrat Sacramentum, ſed tantùm ut teſtis aſſiſtit, Card. de Lugo *de Sacr.d.8.ſ.9.n.155.*

7 Conjux habet poteſtatem in alterius corpus, ſed non ad exercendam libidinem, generationi adverſantem.

8 Requiritur conſenſus de præſenti, verbo, ſcripto aut nutibus expreſſus: ſufficit tamen exprimere per alium, ut ſi parentes pro filiis contrahant nis tacentibus, v.Dia.*p.3.t.4.R.272.* Sufficit etiam.2. ſi alterius conſenſui præcedenti, & non revocato, alterius accedat. Vnde ſi quis coram parocho non verè conſenſerit, ſatisfaciat conſentiendo poſteà, v.Dian. *l.c. R.292.*

Quæres. An ſufficiat conſenſus conditionatus.

Reſp.1. Sufficit conditionatus, ſub conditione de præterito, vel præſenti, ſtante conditione; quia tunc contractus non ſuſpenditur.

Reſp.2. Sufficit ſub conditione neceſſaria de futuro, dummodò contrahentes non intendant ſuſpendere tantiſper conſenſum, v. g: duco te ſi cras ſol oriatur. Item ſub conditione de futuro impoſſibili, v.g. Si cœlum tetigeris; vel de futuro turpi, modò non repugnet ſubſtantiæ matrimonii, & conſenſus ſit abſolutus, v.g.ſi partem occideris. Ratio eſt, quia tales conditionales habentur pro non adiectis.

ctis. Sanch. *l.* 5. *d.* 15. Mol. Fil. Leſſ. *l.* 2 *c.* 10. *d.* 15. Laym. Bon.

Reſp. 3. Non ſufficit ſub conditione de futuro, quæ ſit contra ſubſtantiam obligationis matrimonialis, v. gr. ſi prolis generationem impedire velis maleficio, vel victum comparare adulterio, patet ex *cap. fin. de condit.* v. Sanch. *l.* 5. *d.* 10. Con. *d.* 29. *dub.* 3. Fill. &c.

Reſp. 4. Confeſſus ſub conditione honeſta de futuro, eſt contractus ſponſalium tantum, & non Matrimonii, quia hic debet eſſe de præſenti. Ob quam rationem non incipiet validari matrimonium ſine novo conſenſu, poſtquam conditio impleta fuerit, ut docet D. Th. cum aliis apud Sanch etſi Fill. Laym. & alii quidem putent contrarium eſſe probabile, eò quod contractus celebratus ſub conditione honeſta futura, hac impleta, purificetur. Quòd concedit Bon. *p.* 2. *p.* 10. *n.* 20. ſi contrahentes in eodem conſenſu manſerint, ſaltem virtualiter.

DVBIVM II.

De uſu Matrimonii.

ARTICVLVS I.

An uſu matrimonii, ſive actus conjugalis ſit licitus?

Reſp. Per ſe eſt licitus, & honeſtus. Quòd eſt de fide, ut patet ex 1. Cor. 2. *Vxori vir debitum reddat*. per accidens eſt illicitus in ſequentibus caſibus.

1 Si matrimonium à parte rei ſit nullum: quód tamen ſi uterque ignorat, non peccat, niſi materialiter. Si uterque, vel alter id certò ſciat, non poteſt, quocunque etiam periculo propoſito, uti matrimonio; Unde ſi non poteſt ſine periculo vitæ, aut famæ, detegere impedimentum, nec ſperat diſpenſationem, debet vel ingredi religionem (ſi necdum conſummavit) vel fugere, vel petere divortium, ob coniugis ſævitiam, v. gr. vel adulterium, ſi tale ſit, vel certè omnia incommoda patienter ſuſtinere, Bon. *q.* 8. *p.* 8. *n.* 16.

2 Si matrimonium ſit dubium. Et quidem ſi alter tantum dubitet, is non poteſt petere debitum: reddere tamen tenetur, cùm alter habeat jus petendi. Si uterque dubia fide contraxit vel dubitat de eius valore, neutri petere aut reddere licet ante veritatis indagationem, Vaſq. Sanc. Dian. Bald. *d.* 6. *t.* 11. *p.* 7. §. 3. Secùs poſtea eam, Bon *q.* 4. *p.* 4. *ut ſuprà l.* 1. *t.* 1. *c.* 2. *d.* 3.

3 Si fiat cum gravi periculo vitæ, aut ſanitatis. Niſi tamen

ſit cauſa gravis, cui damnum corporale videatur poſtponendum, v.g. periculum incontinentiæ in ſe, vel comparte. Bon. *p.* 6. *n.* 8. M. Perez *d.* 50 *ſ.* 4. *n.* 5.

4 Si fiat pravo fine, v.g. tantùm voluptatis cauſa. Quòd tamen DD. communiter, ut Sanc. *l.* 9. *n.* 11. Bonac. *q* 4 *p.* 6. cenſent eſſe tantùm veniale, contra Pontium, qui vult eſſe nullum: nullum autem erit ſi delectatio non quæſita ſentiatur, vel ad eam ſe excitent, quando copula debita redditur. Sanc. *l.* 9. *d.* 11, &c. vide etiam Dianam *p.* 3. *t.* 4. *R.* 216. Bon. *p* 6. M. Perez *d* 49. *ſ* 2 *n.* 6.

5 Si exerceatur mente adultera, ut ſi dum accedit ad ſuam, imaginetur aliā, ut animam paſcat, quòd eſt mortale. Sanc. Bon. *p.* 6 *n.* 7.

6 Si fiat modo indebito, v.g. 1. Si non ſervetur vas naturale: quòd multi docent eſſe veram Sodomiam, alii eſſe grave peccatum contra naturam, v. 6. *precep.* 2. Si ſine juſta cauſa ſitus ſit innaturalis, præpoſterus, &c. quòd aliqui dicunt eſſe mortale, alii, ſecluſo periculo effuſionis ſeminis veniale tantùm, etſi grave, & graviter increpandum. Dian. *p.* 3 *t.* 4. *r.* 204. 3. Si alter conjugum ex moroſitate, vel alia ratione ſeminationem cohibeat: quòd quidam generatim dicunt eſſe mortale, quia finis actus conjugalis, ſcilicet generatio impeditur: quidam tamen, ut Præp. & Sanch. dicunt, in fœmina nullum eſſe vide Bon. *p.* 6. *n.* 15. & *p.* 1.

7 In loco indebito, v.g. ſacro, qui inde violetur, vel in loco publico:

8 Si abſque urgente cauſa fiat tempore indebito. 1 In magna ſolemnitate, ut paſchæ, vel pridie communionis, v. Per. *d.* 49. *ſ.* 3. 3. Quando uxor eſt gravida, ſaltem ſi ſit periculum abortus, Nau. Sylveſt. Sanch. Con. Fill. *n.* 337. Hoc enim ſi non ſit, non erit ſaltem mortale, quòd enim tunc ſine ſuo fruſtretur ſemen, non ſequitur per ſe ex actu. Vnde Diana *p.* 3. *t.* 4. *R.* 204. & Con. *d.* 34. *d.* 9. nullum peccatum agnoſcunt. 3. Quando uxor laborat fluxu menſtrùo. Quòd tamen non eſſe mortale, contra Azor. docet Sanch. *l.* 9. *d.* 21. *n.* 2. Imò aliqui apud Dian. *l. c.* vt Pontius *l.* 10 *c.* 11 & *c.* 14. *n.* 5. & 6. docent, nec veniale eſſe, ſi periculum urgeat quòd Sanc. *l. c.* docet eſſe probabile, additque M. Perez, ſi ob finem honeſtum fiat, nullum eſſe, & teneri reddere debitum uxorem, ſi maritus exigat, vide *d.* 49. *ſ.* 3.

Ex dictis caſibus conſequenter reſolvitur, licitum eſſe uti matrimonio, 1. prolis cauſa, etſi hæc non neceſſariò debeat intendi, dum exercetur; dummodò poſitivè non impediatur; imò etiam aliquando ſimplici affectu licitè excludatur, v.g. à paupere, ne nimium prolibus gravetur. 2 Ad vitandum periculum incontinentiæ in ſe, vel

cum

cum parte. M. Perez *d.* 40. *ſ.* 2. ex Con. Pont. Hur. &c. contra Sanch. qui vult eſſe veniale, niſi tamen ſtimuli carnis aliter ſedari non poſſint. 3. Valetudinis cauſa vel propter alios fines extrinſecos; quia honeſtum ex natura ſua & relatum ad unum finem, licite refertur ad alium iſti non repugnant rem, ut docent Sa, Con. Lay. *l.* 5. *t.* 10. *c.* 4. M. Perez *d.* 4. *ſ.* 2. *n* 4. v. Dia. *p.* 2. *t.* 4. *r.* 218. Solius tamen ſanitatis cauſa uti, probabile eſt eſſe veniale, ut docent S. Th. Henr. Laym. *l. c.* contra M. Perez, &c. *ll. cc.*

Quæres, An, & quando liceant tactus, aſpectus, & verba turpia inter coniuges.

Reſp. Tales actus per ſe iis licent, quia cui licitus eſt finis, etiam licent media, & cui licet conſummatio, etiam licet inchoatio. Vnde licitè talibus naturam excitant ad copulam, quòd ſi vero ſeparatim, & ſine ordine ad copulam, v.g. voluptatis cauſa tantum fiant, ſunt venialia peccata, eo quod ratione ſtatus, qui illius actus cohoneſtat, habeant jus ad illos. Niſi tamen, ut ſæpè contingit, ſint conjuncti cum periculo pollutionis, aut conjuges habeant votum caſtitatis, tunc enim ſunt mortalia, ut dictum *ſupra l.* 3. *t.* 4. *c.* 2. *d.* 4. *p.* 3. *t.* 4. *r.* 204. & 216. Vnde reſolves.

1 Coniux venialiter tantum peccat. 1. Tangendo ſeipſum ex voluptate, & tactum non ita expreſsè referendo ad copulam, ut contra Vaſquez, & alios probabiliter docet Sanch. *l.* 9. *d.* 441. 2. Oblectando ſe venereè, ſine periculo pollutionis, de actu coniugali cogitato, dum abeſt compars, vel actu exerceri non poteſt. Fill. Laym. Tan. Mald. cum Dian. *p.* 3 *t.* 4. *r.* 224. contra Nau. Azor. &c.

2 Peccat graviter. 1. Vidua, quæ ſe venereè oblectat de copula olim habita; quia eſt illi illicita per ſtatum. 2. Bigamus; qui in actu coniugali cum ſecunda exercito, repræſentet ſibi priorem, & de ea carnaliter delectatur; quia eſt permixtio cum aliena. Lay. *l.* 1. *t.* 9. *c.* 6. *vid. ſuprà l.* 3. *t.* 4. *c.* 2. *&* *l.* 5. *c.* 1. *dub.* 2. *art.* 2.

ARTICULUS II.

An actus conjugalis, ſit præceptus, & debitus.

Reſp. 1. Etſi coniuges nulla lege obligentur ad uſum matrimonii, tenentur tamen per ſe ex juſtitia ſibi reddere debitum, ſi alter ab altero expreſſè, vel tacitè verecundia ſcilicet obſtante, petat. Ratio prioris eſt, quia tenentur uti ſuo iure. Ratio poſterioris ſequitur ex natura contractus mutui. S. Thom. *in* 4. *d.* 32. *q.* 1. *art. &c.* communiter ex 1. Cor. 7. Vnde reſolves.

1 Neuter tenetur per ſe loquendo, ad petendum debitum, etſi

per

per accidens aliquando teneatur: vel ex charitate v. g. ad avertendum periculum incontinentiæ imminens conjugi. Mart. Perez *d.* 30. *ſ.* 2. *n.* 4. *&* 5. vel ex juſtitia legali, eò quòd ſolus publica periclitetur, niſi proles naſcatur.

2 Coniuges tenentur ad cohabitationem, nec poteſt alter ab altero invito diutius abeſſe, ſine neceſſitate: quia hæc obligatio ſequitur ex obligatione reddendi debitum Sanch. *l.* 9. *d.* 4. Con. *d.* 34. *d.* 2. *n.* 19. *d.* 50 *ſ.* 3.

3 Peccat mortaliter qui conjugi ſeriò & inſtanter petenti debitũ negat, quia eſt res gravis, & debetur ex juſtitia: intellige, niſi pecent, precibus aut alia ratione honeſta, averti poſſit, & petitio non ſit immoderata, (nam ſi ſæpè petenti ſemel verbis negetur, citra periculum incontinentiæ, videtur eſſe tantum veniale, ob levitatem materiæ, & aliquando, ſi nimis immoderatè & juſto ſæpius petat, nullum, ſecundùm Perez *d.* 50. *ſ.* 3. nec ſit alia juſta cauſa negandi. Bonac. *d.* 4. *p.* 1. ex Sanch. Fill. &c. Juſtam autem (ſecluſo periculo incontinentiæ utriuſque) eſſe cenſet M. Perez *l. c. n.* 9. ſi plures naſcantur filii, quàm poſſint alere.

4 Peccat graviter vir vel mulier, ſi ſe impotentem reddat, etiam mediis aliàs licitis, v. g. jeiuniis, &c. invita comparte. Imò ſi aliter non poſſit reddere debitum, licitè non obſervat jejunia Eccleſiæ, ſicut & uxor, ſi notabiliter iis fiat deformior. Bon. l. c. Sanch. *l.* 9. *d.* 3. *n.* 11. Reginald. Coninch. Filliuc. *n.* 306. *&c.* Perez *d.* 50. *ſ.* 2.

5. Conjux tenetur reddere debitum, quamvis illicitè petenti ſi redditio hic & nunc non ſit illicita, v. g. petenti voluptatis cauſa vel ligato caſtitatis voto, vel die feſto, &c. vide Sanc. *l.* 9. *d.* 6. Pont. *l.* 9. *c.* 3. Con. *d.* 34. *d.* 6. Perez *d.* 50. *ſ.* 5. Quia malitia alterius non dat illi jus negandi quod ſuum eſt. Non tamen tenetur reddere petenti, ſine gravi cauſa, modo innaturali, vel in loco publico, vel ſacro, &c.

6 Non tenetur reddere. 1. Si alter alteri debitum remiſerit, v. g. ſi conſenſu mutuo voverint caſtitatem, vel auctoritate publica celebrarint divortium. 2. Si petens ſit amens: quia talis non eſt capax uſus dominii, nec petit cum ratione, & humano modo. Quod etiam valet in ebrio. Simpliciter tamen uti petere, ita & reddere licet, tam ebrio, quam amenti, niſi eſſet periculum fœtus enecandi. Nauar. c. 16. Sylu. Lay. *c.* 1. *a.* 5. 3. Si alter mœchatus ſit; quia *frangenti fidem fides frangitur eidem*; niſi tamen ipſe quoque ſit adulter, vel cauſa adulterii.

7 Etſi is, qui matrimonio contracto ſciens prudens voluntariè cognovit conſanguineam uxoris, in primo vel ſecundo gradu non

poſſit

poſſit petere debitum, tenetur tamen reddere. Idem eſt de eo, qui inſcia comparte vovit caſtitatem, poſt matrimonium conſummatum. Si tamen ante voviſſet, videtur obligari ad ingreſſum religionis, ſaltem primo bimeſtri: (niſi tamen matrimonium conſummaverit, imò etiã poſt, ſi uxor conſentiat, de quo plura v. apud Lay. c. 14.

Reſp. 2. Coniux non tenetur reddere debitum, ſi indè grave damnum, vel periculum ſibi, vel proli, meritò timeat. Perez *d.* 50. *ſ.* 4. Vnde non tenetur ſequentibus caſibus.

1 Si illud petat maritus morbo contagioſo laborans, v. g. Gallico, peſte, lepra, &c. (niſi tamen hæc ante matrimonium fuerit cognita, & non ſit nimis gravis. Bon. *q.* 4. *p.* 1. *n.* 8. Per. *d.* 50. Sanch. *l.* 9. *d.* 14. *l.* 5. *t.* 10. *p.* 3. *c.* 1.

Si petat ab uxore laborante febri vel alio morbo, cui copula noceret. Bon. *q.* 4 *p.* 1. *n.* 4. ex Sanch. & c item Perez *l. c.* aut ut quidam volunt tempore menſtrui. Bon. *q.* 4. *p.* 3 *n.* 11. *&* *p.* 6. *n.* 10. contra Sanc. Hurt. Perez *d.* 49. *ſ* 3. aut cùm uxor eſt gravida, & ex redditione periculum mortis, vel etiam abortus, probabile timetur proli jam conceptæ. Imò nunc nec petere, nec reddere licitum eſt, ut per ſe patet, aut Laym *c.* 1. *n.* 7. & eſſe mortale dicit Per. *d.* 49. *ſ.* 3. addens ex Sanch. Con. & Hurt, ceſſante periculo prolis, uſum matrimonii licitum eſſe, aut ſi non poſſit uxor edere fœtum, niſi mortuum, Bon. *d.* 4. *p.* 1. *&* 2. *n.* 14. Lay. tamen *c.* 7. *n.* 7. dicit eo caſu licere reddere, imò & petere; quod Bon. *l. c.* concedit, ſi fiat ob periculum incontinentiæ, aut non poſſit edere niſi cum præſenti periculo vitæ. Bonac. l. c. *n.* 7. Lay. *l. c. n.* 7. Quod tamen ad vitandam incontinentiam, aut alia gravi ex cauſa, eam poſſe permittere, & debitum reddere, inſinuat Lay. *l. c.* ex Sanc. *l.* 7 *d.* 103. *n.* 11. Denique propter grave periculum morbi, non tamen propter ordinarios dolores partus, poteſt conjux negare debitum, etiamſi in altero eſſet periculum incontinentiæ. Sanch. Præp. Palaus, Dia. *p.* 6. *t.* 7. R. 64. & *p.* 9. t, 7, R. 4.

Si alter debitum exigat innaturali modo, niſi tamen ex negatione timeantur graviora mala, v. gr. rixæ, odium, incontinentia.

Quæres. An aliquando liceat impedire prolis generationem.

Reſp. poſſunt quidem coniuges ex gravi cauſa aliquid facere, ex quo per accidens ſequatur effuſio fœminis, peccant tamen, ſi in uſu matrimonii, vel poſt uſum, faciant aliquid, quo impediatur conceptio, aut ſemen conceptum reiiciatur. Ratio prioris eſt; quia non impeditur generatio, ne quidem indirectè, ſed tantum permittitur, ut non fiat, quod licet ex cauſa rationabili. Ratio poſterioris eſt, qui agunt contra finem principalem matrimonii. Vnde tales non

exցu-

excuſat paupertas imminens, aut periculum ex partu. Vnde reſolves.

1 Licitè interrumpitur actus coniugalis, etſi ex naturæ concitatione ſecutura ſit pollutio, dummodò ſit juſta cauſa interrumpendi, v.g. ſi ex continuatione immineat periculum morbi, vel mortis ab hoſte, vel aliquis alius interveniat. Vide Perez *d.29. ſ.9.*

2 Peccat probabiliter fœmina, quæ in uſu matrimonii animum alio diſtrahit, ne natura excitetur, venialiter tamen, ut ex Per. *l.c. n.7.* docet Sanch.

DUBIUM III.

An, & quibus ex cauſis poſſit fieri divortium.

Reſp. 1 Etſi matrimonium conſummatum, inter Chriſtianos nullo caſu ſolui poſſit, quoad vinculum, vivente utroque conjuge (v. Sanc. & Per. *d.29. ſ.9. & d.59 ſ.4.*) divortium tamen, ſeu potiùs ſeparatio quoad torum, fit ſequentibus caſibus.

1 Si alter coniux moriatur. De quo ſi eſt certum, rurſùs nubere poteſt: quod ſi interim alter mortuus non ſit, fama tamen & indicia ſufficientia habeantur, excuſatur nubens, neque ex dubio ſuperveniente an prior vivat, debent ſeparari, cùm fortè non vivat, ideoque matrimonium ſit validum.

2 Si ex coniugibus infidelibus altero ad fidem converſo, alter maneat infidelis (ſaltem niſi pacificè cohabitare velit, ſine contumelia Creatoris) idque ex diſpenſatione divina, in favorem fidei, ut patet ex 1. Cor. 7. 15. Perez *d.26. ſ.4.* &c. communiter.

3 Si ante Matrimonii conſummationem (ad quam intra primum bimeſtre, quod ad deliberationem datur, non tenentur, nec cogi poſſunt ſine iniuria) alter intret religionem, in eaque profiteatur. Per. *l.c. &c.* comm.

4 Si Papa ex alia juſta cauſa diſpenſet ante conſummationem, ſicuti eum poſſe probabilior ſententia affirmat. Nauarr. Bell. Per. *d.20. ſ.7.*

Reſp. 2. Manente vinculo matrimonii, licitè fit divortium, & ſeparatio quoad torum, & cohabitationem, ad tempus, vel in perpetuum, ob gravem & juſtam cauſam, qualis eſt.

1 Alterius coniugis culpabile adulterium, (per quod hic etiam intelligitur omnis ſpecies luxuriæ, in qua caro cum alia dividitur qualis eſt beſtialitas, ſodomia, etiam intra eundem ſexum. Bonac. *q.4. p.5. n.2.* contra Fill Sanch. Perez *d.56. ſ.1. & 2.* ex Matth. 5. & ex *c. Gaudemus, c. Ex litteris,* non tamen mollities, vel pollutio, oſcula, tactus, vel amplexus impudici. Bon. Sanch. Perez *ll. cc.* licet propter ſimilia ad tempus poſſit aliquando fieri ſeparatio, ut no-

cens

tens emendetur, tunc enim innocens religionem ingredi, aut ſacros etiam Ordines ſuſcipere poteſt, nocens verò non niſi cum innocentis conſenſu. Excipitur tamen ab hoc caſu. 1 Si uterque conjux particeps ſit eiuſdem criminis. Sanc.*l.*10.*d.*6. Bon.*l.*...*t.*2. Niſi innocens alteri condonarit. Quod aliqui eum feciſſe cenſent, ſi eam poſt adulterium intellectum rurſus cognoverit. Bon. ex Conin. Henriq. Fill. Per.*ſ.*5. ubi vide plures caſus exceptus.

2 Sævitia mariti, vel uxoris. Ex qua ſi grave periculum comparti immineat, poteſt ſeparatio peti a judice, imò ſi mortem minetur, vel venenum patet, poteſt divertere ante judicis conſenſum v. Bon. *l.c.* Laym. Perez *ſ* 3.

3 Si conjux compartem trahat in peccatum, v.g. ſollicitet ad hæreſim, veneficium, &c. tunc enim innocens poteſt ſe ſeparare, imò tenetur, ſi periculum ſit grave. Laym. *l.*5.*t.*10.*p.*3.*c.*7.*n.*16.

4 Morbus contagioſus, v.g. lepra. Quòd ſi tamen ſine gravi detrimento poſſit cohabitare, ad id tenetur, aut ſaltem ad habitare, & miniſtrare, niſi aliter remittat.

5 Hæreſis, vel apoſtaſia, ſuperveniens matrimonio. Quo caſu, ſi ſeparatio facta ſit judicio Eccleſiæ, non tenetur coniugem converſum recipere, ſaltem ex juſtitia: nam ex charitate aliquando tenetur, ut ſi ſit periculum incontinentiæ. Bon. Laym. *l.c.* Perez *d.*57.*ſ.*1.

6 Mutuus conſenſus. Ex quo licitè ſe ſeparant vel toto, ſive ad tempus, ſive in perpetuum, ob finem ſpiritualem, vel etiam habitatione. Quod tamen non ſolet permitti, niſi uterque ingrediatur religionem, vel uxore ad religionem tranſeunte, (aut ſi vetula ſit, id eſt ſexagenaria, Azor. &c. vel ſaltem quinquagenaria, Sanch. Bon. Barb. Dia. *p.*4. *R.*73 manente in ſæculo, in voto continentiæ) maritus ſuſcipiat ſacros Ordines. Porrò apud quem, & cujus expenſis, facto divortio liberi ſint educandi, v. Lay. hic *l. c.* & Sanch. v. Per. *d.* 58. & 49. Bon. *q.*3.*p.*5.*n.*11.

Quæres. An uxor teneatur ſequi virum ad cohabitationem.

Reſp. Teneri, quia vir eſt caput familiæ, & uxoris. Excipiuntur tamen ſequentes Caſus.

1 Si ex ſequela timeatur grave onus, vel periculum v.g. vitæ, pudicitiæ, vel ſalutis: vel uxor à viro peregrè non alatur.

2 Si vir poſt matrimonium factus ſit vagus, nec facilè ſit ſequi; ſecùs tamen, ſi ante fuit vagus, idque ipſa ſciuit.

3 Si in contractu matrimonii additum fuit pactum, de non mutando domicilio, & nulla gravis neceſſitas urgeat.

CA-

CAPUT III.

De impedimentis matrimonii.

DUplicis generis ſunt impedimenta; quædam illicitum tantum alia inſuper irritum matrimonium reddunt, priora dicuntur impedientia; poſteriora dirimentia.

DUBIUM I.

Quæ ſint impedimenta impedientia tantùm.

Reſp. Præter peccatum mortale, & communicationem, ſex potiſſimum reddunt matrimonium moraliter illicitum, ſcilicet.

Eccleſia vetitum, nec non tempus feriarum,
Atque catechiſmus, crimen, ſponſalia, votum.
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Dicitur v. *Vetitum*, ideſt, prohibitio Eccleſiæ, quæ fit ab Epiſcopo, vel parocho, ob dubium impedimenti alicujus, vel inhabilitatis inter copulandos, v. Bon. *q* 1. *p*. 14. *n*. 1.

2 Dicitur 2. *Tempus feriarum*, quòd ſecundùm Trid. *ſeſſ*. 24. *c*. 10. de reform. Incipit nunc ad Adventu Domini uſque ad Epiphaniam incluſivè; & à die cinerum uſque ad octavam paſche incluſivè. Quo tempore non prohibetur ipſe contractus, aut eius conſummatio, ſed tantùm nuptiarum ſolemnitates, ut eſt benedictio nuptiarum, ſolemnis ſponſæ in domum ſponſi traductio, ſolemniora convivia, & tripudia, &c. Neque Trid *ſeſſ*. 24. *c*. 1. prohibet matrimonium conſummari ante benedictionem, ſeu tantùm hortatur, ne fiat, v. Bon. *l. c.* Sanch. *l*. 7. *d*. 7. Con. *d*. 30, Fill. *t*. 10 *p*. 2. *t*. 9 M. Perez *d*. 43. *ſ*. 10. *n*. 7.

Dicitur 3. *Catechiſmus*. Quod impedimentum contrahitur ab eo, qui reſpondet pro infante, quando ſupplentur cæremoniæ poſt baptiſmum collatum in neceſſitate; ſed videtur ſublatum per Trid. ſecundùm Sanc. Fag. Con. Fill. &c. qui ideò monet parochos, ut in libro diſtinguant patrinos Catechiſmi, à patrinis Baptiſmi. v. Bon. *l. c.*

Dicitur 4. *Crimen*, ut 1. Inceſtus cum conſanguinea coniugis in primo vel ſecundo, ſcienter admiſſus. (qui impedit matrimonium cum quacumque alia perſona v. Perez *d*. 23. *ſ*. 5. vel cum propria matre vel filia. 4. præsbytercidium. 5. Suſceptio propriæ prolis ex

Baptiſmo; ad impediendam redditionem debiti. *6.* Publica pœnitentia, quamdiu durat 7. Matrimonium cum moniali. Verùm hæc per non uſum ſunt ſublata, v. Laym. *hic c.15.* ex Nau. Sanc. *l. 7. d.*17. Con. *d.30.d.3*.

Dicitur 5. Sponſalia, ſi cum una contracta & non diſſoluta. Con. d.30.d.3. Sanc. Fill. Bon. *l.c.n.5*.

Dicitur 6. Votum, ſcilicet ſimplex ſive caſtitatis, ſive religionis, ſive non nubendi. v. Sanc. *l.7.d.*13. Reg. *l.*31.*c.*24.*n.*184 Bon. *l.c.n.7*.

Dixi in reſponſione, *potiſſimum*: quia præter ſupra dicta, alia impedimenta numerantur.

Primum, eſt clandeſtinitas; etſi enim valeat matrimonium clandeſtinè contractum, ubi Tridentinum non eſt receptum, non licet tamen ſub mortali. Vbi autem Tridentinum eſt receptum, ſaltem quoad punctum matrimonii, eſt irritum, de quo ſequenti dubio.

Secundùm, omiſſio benedictionis. quia ſine hac etſi validè, illicitè tamen contrahitur matrimonium ſaltem primum, ut ex c. noſtrates, &c. ſponſus q 5. docent Bon. *p.4. p.6.n.*2 Sanch. *l. 7. d.* 82. Sà, Henriq. Fil. &c. qui tamen concedunt non eſſe mortale, intellige, per ſe loquendo, nam per accidens ratione præcepti particularis, ſcandali vel contemptus, ut ſi omittant nihil faciendo, ac ſi eſſet res vana, vel vile ac puerile haberent ei ſubiicere, docet Perez *d.*43 *ſ.*10.*n.* 4. poſſe eſſe mortale. Dixi, *primum*, nam ſecundæ nuptiæ non benedicuntur, niſi primæ non fuiſſent benedictæ. Quòd ſi autem alter coniugum ſit viduus, alter verò primas nuptias celebret, aut ſaltem numquam fuerit benedictus: etſi jure antiquo non licuerit, nunc tamen quibuſdam locis conſuetudo habet ut benedicantur, v. Bon. *l.c.* Et patet ex Agenda. Debet autem fieri in templo à proprio parocho, ſine cujus licentia ſi quis faciat, manet ipſo facto ſuſpenſus, donec abſolvatur ab Ordinario parochi, à quo benedictio erat accipienda.

Tertium, ſi contrahatur matrimonium ſine præviis proclamationibus; ſine quibus etſi valeat, non licet tamen ſub mortali, ut habet communis, (quamquam Sanch. *l.3.d.5.n.7.* & Gaſp. Hurtad. *d. 5. n.* 59. putent, non eſſe mortale unam omittere, quandò certum eſt moraliter, nullum ſubeſſe impedimentum. Sed contrarium docet Perez *d.* 42. *ſ.* 1. *n.* 7. ex Con. & Pontio. niſi Epiſcopus, vel eius Vicarius diſpenſet, ut patet ex Trid. *ſ.* 14. *c.* 1. quod circa eas præcipit ſequentia. 1. Vt fiant in Eccleſia; inter Miſſarum ſolemnia. Poſſunt tamen etiam fieri in oratorio, vel juxta Eccleſiam, alio ve loco, confluente magno populo. 2. Vt fiant à proprio paro-

rocho, vel alio Sacerdote de eius licentia. 3. Ut fiant in parochia propria; & quidem utriuſque contrahentis, ut declaravit Congregatio. 4. Vt fiant tribus diebus feſtivis, non immediatis, continuis tamen, id eſt, qui feriatis quidem diebus, nullo tamen feſto, interpollentur. *v.* Bon. *q.6 p.6.* Vnde reſolves.

1 Licet ſtatim poſt ultimam proclamationem contrahere, etiam eadem die: non licet autem differre ultra 4. menſes, intra quos ſi non contrahant, repetendas eſſe denunciationes, declaravit Congregatio in *ſ.24.c.*1. de reform. Imò rituale Romanum duos tantum menſes permittit, intra quos ſi non contrahatur, jubet repetere denunciationes, niſi videatur aliud Epiſcopo.

2 Poſt proclamationes, tenetur ſub mortali, qui novit impedimentum, denuntiare, quantumvis ſecretum eſſet, ad impedienda gravia mala, v.g. inceſtum, ſacrilegium, &c. Si tamen inde alteri periculum infamiæ naſceretur, is ex charitate priùs eſſet monendus, ut à matrimonio deſiſteret. Sanch. l.3. d 13. Fag. *p* 2, *l.6.cap.*5. Henriq. Laym. *l.3.t.13.p.2.c.4.n.*8 *&c.* comm. contra Pontium *d.*5. *q.6.* qui negat teneri denunciare, ſi occultum. Idemque tenet Mart. Perez *d.*43.*ſ.6.n.*1.*& ſeq.* ſed cum hac limitatione, ſi tantum audivit, & neſcit à quo, vel ſi pro foro interno ſit diſpenſatum, vel ſi metuat magnum ſcandalum aut periculum, vel ſi ſciat contrahentes eſſe in bona fide.

3 Contrahens ipſe, illegitimè interrogatus de impedimento occulto, tenetur illud fateri, vel matrimonia abſtinere, niſi diſpenſationem pro foro conſcientiæ acceperit: tunc enim fateri non tenetur, niſi judex aliundè habeat ſufficientem probationem Sanc. Sylu. Lay. *l.c.n.*10. v. Bon. *l.c.* Perez *d.*43 *ſ.*7.*n.*2.

4 Parochus cognito impedimento, tenetur prohibere matrimonium, & remittere ad Epiſcopum, vel eius Officialem, neque poteſt aſſiſtere. Sanch. *l.*3 *d.*15. M. Perez *d.*43 *ſ.*7.*n* 7.*&c.* contra Pontium. Niſi tamen ex ſola confeſſione noſſet: tunc enim nullo modo poſſe negare matrimonium, ſive publicè, ſive privatim petenti, neque illum admonere officii extra confeſſionem, licet in confeſſione poſſet, ac deberet. Et nunc, ſi quidem ſine magno ſcandalo à matrimonio non poſſent deſiſtere: nec vellent ſuadere, ut contrahant communi conſenſu, ſub conditione, ſi Papa diſpenſet animo tantiſper cohabitandi ut fratres (non autem quoad torum) donec accedat diſpenſatio, & iterum contrahant, ita ex Beia, & Pontio *l.* 5. *c.*35. Perez *l.c.* qui addit, ſi id omnino nolint, perſiſtantque petere, debere Parochum adſiſtere.

5 Po-

5. Poteſt Epiſcopus vel ejus Vicarius, non autem Decanus Ruralis diſpenſare, vel ut fiant proclamatio, vel ut fiant poſt contractum ſubitò factum coram Parocho & teſtibus, ante conſummationem, vel etiam ut planè ommittantur, ſi juſta cauſa ſubſit, v.g. timor, ne alioqui malitioſè impediatur matrimonium, pudor contrahentium ſenium, inconſtantia, ſtatus diſparitas, metus ſcandali, infamiæ, incontinentiæ, &c. Bon. l. c 6. Etſi, quando per diſpenſationem contractum eſt matrimonium ante proclamationes poſtea faciendas, conjux non teneatur, nec debeat alteri reddere debitum priuſquam factæ fuerint: quando tamen certi ſunt nullum ſubeſſe impedimentum, non peccare mortaliter conſummando, tenent Sot. Led Tex. contra Sanc. apud Dia. *p.* 9. *t.* 8. R. 19 7. Etſi Parochus diſpenſare] non poſſit, poteſt tamen in caſu neceſſitatis per EpiKeiã declarare, præceptum hoc hic & nũc, non obligare, v.g. ſi moriturus concub. velit ducere, ob prolis legitimat. Bon. l. c. ex Syl. Saq. &c.

D V B I V M II.

Quæ impedimenta dirimentia matrimonium?

Reſp. Præter defectum conſenſus de quo ſup. *c.* 2. *d.* 1. ſunt quæ ſequent. verſibus comprehenduntur.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas,
Ætas, affines, ſi clandeſtinus, & impos,
Raptave ſit mulier, nec parti reddita tutæ,
Hæc ſocianda vetant connubia facta retractant.

Dicitur, 1. *Error*, ſcilicet perſonæ: qui dirimit jure naturæ, v. g. ſi Cajo volenti ducere Annam, offerat ſe Maria: cum qua, putans eſſe Annam, contrahat: quia error aufert libertatem, & conſenſum requiſitum jure naturæ ad contractum.

Dixi, *perſonæ*: quia error qualitatis, ſeu conditionis perſonæ, (excipio ſervitutem) non irritat matrimonium, ut v. g. ſi putetur eſſe nobilis, virgo, dives, &c. quam quis vult ducere, nec ſit talis quia hic error non tollit conſenſum in perſonam, & materiam contractus. Aliud tamen eſſet, ſi abſolutè nollet conſentire in perſonã, niſi tali conditione affectam, aut ſi ipſa conditio, juxta intentionem contrahentis, tranſiret in conditionem perſonæ: ut ſi quis vellet ducere primogenitam Regis, nec aliam, & tamen alia ſubſtitueretur, non ſubſiſteret contractus. Bon. *q.* 3. *p.* 2 San. *l.* 7. *d.* 18. Con. *d.* 31. Fill.

Dicitur 2. *Conditio*, ſcilicet ſervilis, ut ſi homo liber ignoranter contrahat cum ſerva, vel ſervus cum ſerva, nullum eſt matrimonium. Idque ſecundùm ſententiam communiorem. jure

tantùm Eccleſiaſtico , fundato tamen in jure naturali , cui eſt valde conforme. Ratio eſt, quia talis contractus adverſatur. 1. Bono ſacramenti, cùm ſervus invito domino nequeat cohabitare conjugi. 2 Bono fidei conjugalis, cum non poſſit ſolvere debitum ad libitum alterius. 3. Bono prolis, cum ſervus omnia acquirat domino. Vbi tamen *notandum* non eſſe propriè ſervos, qui ſunt coloni originarij, vel aſcititij, vulgò dicti *Leibeigen*. v. Laym. *l.* 5. *t.* 10. *p.* 4. *c.* 2.

Dicitur 3 *Votum*, ſcilicet ſolemne Caſtitatis, per ſuſceptionem Ordinis ſacri, vel per ſolemnem profeſſionem in religione approbata, ſponte emiſſam.

Dico 1. *Sponte*. quia metus gravis irritat profeſſionem, ut v. ſup. *l* 5. *c.* 1. *d* 2.

Dico 2. *Solemne*: quia votum ſimplex tantùm impedit non dirimit, (excipe tamen vota ſimplicia Societatis.) v. Laym. *l. c. c.* 3.

Dicitur 4. *Cognatio*, quæ triplex eſt.

Prima dicitur Legalis, quæ eſt propinquitas perſonarum, proveniens ex adoptione perfecta, (qua ſcilicet perſona extranea aſſumitur in filium, vel nepotem, ita ut tranſeat in poteſtatem adoptantis: eique ſuccedat, vel tanquam hæres neceſſarius ex teſtamento, in quarta parte, vel tanquam filius ab inteſtato in totum) ea enim dirimit matrimonium vſque ad quartum gradum, inter adoptantem & adoptatum, ejuſque deſcendentes, *c. per adoptionem.* 3. *q.* 3. *diligere* 30. *q.* 3. v. Bon. *q* 3. *p.* 5 §. 3. *n.* 4. & 5. Vide tamen Laym. *c.* 7. Dian. *p.* 9. *t.* 6. *R.* 54. ubi contra communem ſententiam notat ex Henr. Leſſ. &c. probabile eſſe, quod poſt Trid. tantùm dirimat uſque ad gradum ſecundum incluſivè, ſicut cognatio ſpiritualis.

Secunda eſt cognatio ſpiritualis, quæ jure Eccleſiaſtico oritur inter perſonas aliquas, ratione Baptiſmi & Confirmationis, dirimitq; matrimonium, ut habetur c. de cognatione ſpirituali in 6. veniens. Et conſtat Trid. *ſ.* 24. *c.* 2. v. Bon. *q.* 3 *t.* 5. San. *l* 7. *d.* 34. Suar. 3. *p. qu* 67.) inter baptizantem & baptizatum, & hujus patrem & matrem; item inter ſuſceptorem & ſuſceptum, & hujus patrem & matrem.

Tertia eſt cognatio conſanguinitatis carnalis; quæ eſt vinculum perſonarum, ab eodem ſtipite proximo deſcendentium, dirimitque matrimonium vſque ad quartum gradum lineæ tranſverſæ incluſivè. Et quidem quoad primum fortaſſis jure naturæ: quoad reliquos tres, ſolo jure Eccleſiaſtico. Unde etiam Pontifex in his, ex juſta cauſa, diſpenſare poteſt. Gradus verò lineæ rectæ, probabile eſt, omnes jure naturæ eſſe prohibitos. Porrò pro gradibus conſan-

SCH

IV.
Magnus
patruus,
Proamit

um,
s in
as à
ſin-
de
elcs
iter
di-
os,
uæ
on
ut
ſit
nij
te-
nit
ſi
e-
l.
ſe
nt
u-
ue
on
a,
n.
m
i-
m

tan
val
Bo
cor
lib
no
ori

Or
pr

ſu

mi

ve
m
tis
in
di
te
di
D
H
qu

te
m
ve
p.
tr
tr

py
m
ſi

BIBLIOTECA R. VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

ſanguinitatis dignoſcendis ſtatuuntur ſequentes regulæ.

(N B.)

Prima. In linea recta tam aſcendentium, quam deſcendentium, quot ſunt perſonæ tot ſunt gradus una dempta, ſcilicet ſtipite: v. gr. pater & filius ſunt conſanguinei in primo gradu; nepos & avus in ſecundo, &c.

Secunda. In linea tranverſa æquali, quæ eſt inter perſonas à communi ſtipite æqualiter diſtantes) quod gradibus perſonæ ſingulæ à communi ſtipite diſtant, totidem diſtant inter ſe. Unde frater, & ſoror, ſunt in primo gradu lineæ tranſverſæ, patrueles & conſobrini in ſecundo; filij eorumdem in tertio.

Tert. In linea tranſverſa inæquali, inter perſonas inæqualiter diſtantes à communi ſtipite, quot gadibus remotior perſona diſtat à ſtipite, tot gradibus diſtant inter ſe, Unde patruus & nepos, filius & ſoror patris, ſunt conſanguinei in ſecundo gradu, quæ omnia patent in adjuncto ſchemate.

Dicitur 5. *Crimen*: idque triplex. Primum eſt homicidium conjugis, ab altero conjuge, & alio tertio ſive phyſicè, v. g. gladio vel veneno; ſive moraliter, ut imperio perfectum, eo conſilio, ut poſtea inter ſe matrimonium contrahant. Quòd ſi cædes tentata ſit ſed non perfecta; vel perfecta, ſed abſq; intentione matrimonij ineundi; vel cum intentione quidem ea ſed non ſignificata exteriùs, vel non communi conſilio, ſed ab altero tantum, non dirimit matrimonium, niſi etiam adulterium præceſſerit: tunc enim etſi vnus tantùm cædem perfecerit, altero ignaro, dummodò id fecerit intentione matrimonij, verè dirimit ita Con. Ledeſ. Sà, Sanc. *l. 7. d 77. n 13. & d 79.*

Secundum eſt adulterium, quando nimirum duo carnaliter ſe cognoſcunt, vivente alterius conjuge & vel matrimonium ineunt de præſenti, vel ſaltem dant fidem de ineundo poſt mortem conjugis. Sed in hoc caſu requiritur, ut promiſſio ſit acceptata, & uterque ſciat alterum eſſe conjugatum, ſi enim vel alteruter ignoret, non irritatur matrimonium, ſi quod poſtea ineatur conjuge mortua, Per. Con *d 51 n. 57. & 61* Sanc. *l 7. d. 7. n* 12. Fill. *n.* 156. v etiam Bon. *q. 3. p. 6 n. 8* Dia. *p. 3 t. 4. R.* 198. Excuſat que ignorantia quævis etiam facti Sanc. M. Leo in praxi *p.* 2. *f* 84. ſufficit autem, ſi adulter dubitet, utrum tempore adulterij & promiſſionis de matrimonio cum adultera, vixerit alter conjux: quia præſumitur vixiſſe, niſi mors probetur. Navarr. Sanch *l. 7. de mat. d. 79* Bard *d. 6 c* 11. *§ 8*

Tertium eſt raptus, per quem perſona cum violentia abducitur,

Ff 2 ber-

libidinis exercendæ, vel matrimonij ineundi cauſa S. Th. Mol. t. 3. d. 105. Durat autem hoc impedimentum, ſecundum Trid. quandiu rapta eſt in poteſtate raptoris, etiamſi liberè conſentiat. Unde libertati reſtitutam ducere poteſt. Probabile tamen eſt, Tridentini decreto tantùm comprehendi raptum, qui fit cauſa matrimonii. Sanc. d. 13. v. Lay.

Dicitur 6. *Diſparitas:* cultus, ſive religionis; qui dirimit matrimonium inter baptizatum, & non baptizatum, etiam cathecumenum; idq; jure tantùm Eccleſiaſtico non ſcripto. Bon. *q.* 5. *p.* 7. ex Con. &c. inter baptizatos verò non dirimit, etſi impediat. Matrimonia verò cum hæreticis etſi illicita, ſunt tamen valida. ſup. *l.* 2. *t.* 1 *c.* 4. *d.* 3.

Dicitur 7. *Vis.* ſive violentia, & gravis metus iniuſtè incuſſus, ad matrimonium extorquendum, irritatque in utroque foro. Et quidem iure naturæ, ſi à contrahente, poſitivo autem, ſi à tertio ſit incuſſus.

Addo (*gravis*) qualis ſcilicet cadit in virum conſtantem, v. gr. mortis, perpetui carceris, amiſſionis bonorum, iniuſtæ excommunicationis, enormis indignationis, patris valdè auſteri. Quandò verò metus eſt levis, contractus cenſetur ſpontaneus; idque ad cavendas lites, etiam in matrimonialibus, ut Sacram. conſulatur Rebel. Sanc. Pont. &c. comm. cum Dia. p. 3. t. 4. R. 230. & t. 5. R. 117. quamvis Nau. Gabr. & Con. id negent, ſi metus ita extorſerit conſenſum, ut abſque eo non fuiſſet. Addidi 2. *iniuſtè*: quia ſi iuſtè ſit incuſſus, valet matrimonium: talis enim non tam infertur ab alio, quàm ab ipſomet, qui cauſam dedit; ut ſi a g deprehenſo in crimine cum filia mineris accuſationem, niſi illam ducat. Addidi 3 (*ad extorquendum*) quia matrimonium ex metu etiam graviſſimo undecunque & quandocunque incuſſo, dummodo non ad matrimonium extorquendum valet: tunc enim non tam contrahitur metu, quàm eligitur medium evadendi periculum, & matrimonium eſt ſimpliciter voluntarium. Unde reſolvitur valere matrimonium in ſequentibus caſibus. v. B *q* 3. *p* 8.

1. Si concubinarius metus gehennæ vel mortis in morbo vel naufragio contrahat cum concubina. Bon *l. c.*

2. Si quis à medico perſuaſus, non diu ſe victurum, niſi ducta uxore, eam ducat Bon. *l. c. n.* 19.

3. Si in carcerem conjectus, ſpe evadendi contrahat cum filia lictoris. Sanc. *l* 4 *d.* 12 *n.* 10. Con *d.* 28 *d.* 1. *c.* 3.

4. Si ad mortem damnatus, ut evadat, ducat meretricem, aut aliam. Con. *n.* 10. Fill. *c.* 4. *q.* 1.

5. Si

5. Si Princeps obſeſſus offerat filiam in matrimonium obſidenti ut liberetur obſidione. *ib.*

6. Si raptor vel deflorator Virginis, metu mortis offerat ſe iudici ad eam ducendam. Bon. *n.* 22. ex Reg. Henr. &c.

7. Si ad mortem decumbens contrahat cum filia medici, alias illi mederi nolentis. Reb. Sanc. *d.* 12. Con. Fill. *n.* 103. etſi alii quidam negent.

8. Etſi metus gravis incuſſus fuerit tantùm ad contrahendum matrimonium in genere, contractum tamen nullum eſſe docent Sanc. Sal. Pal. Pont. &c. cum Dia. *p.* 4. *t.* 4. R. 33.

9 Quando matrimonium ex gravi metu contractum fuit, non teneri (in foro conſcientiæ) per ſe loquendo, illud perficere, poſſeque altero invito reſilere, etiam eum, qui liber à metu fuit; etiamſi ab *ipſo*; ſeu eius culpa illatus fuerit, docent Sanch. Villalob Hurt. & Ochag. cum Dian. *p.* 3. *t* 4. *R.* 229. & *p.* 9. *t.* 8. *R.* 27. contra Con. & Pont.

Dicitur 8. *ordo*, ſcilicet ſacer, ſive maior, quem qui non coactus ſuſcepit, invalidè matrimonium contrahit, ut v. ſup. de Sacr. Ord. & hic impedimento tertio.

Dicitur 9. *ligamen*, propter quod, quamdiu quis ligatus eſt coniugi adhuc viventi, invalidè contrahit cum alio; quamquàm licitè, ſine peccato, ſi moraliter ſit certus de morte conjugis; qui ſi poſtea compareat, tenetur ad eundem redire, dimiſſo poſteriore. v. Bon. *p.* 10.

Dicitur 10 *Honeſtas*, hoc eſt, iuſtitia publicæ honeſtatis, ob quam nemo poteſt contrahere cum conſanguineis illius, cum qua contraxit ſponſalia, vel matrimonium ratum. Et quidem ante Tridentinum & iure antiquo, hoc impedimentum dirimit matrimonium inter ſponſum & conſanguineos ſponſæ uſque ad quartum gradum, oriturq; ex ſponſalibus quibuſcunq; etiam invalidis (præterq; ex defectu conſenſus) iure verò novo Tridentini, non oritur ſi ſponſalia ſint invalida, & irritat tantum uſq; ad primum gradum ſi ex ſponſalibus, ad quartum verò, ſi ex matrimonio rato ſequatur. v. Bon. p. 11. Sanc. l. 7. d 67. Fill. t. 10. p. 2 c. 6. Notat etiam Dian. non oriri ex ſponſalibus mutuo conſenſu diſſolutis, p. 3. t. 4. R 22. ex Pont & aliis 3. contra Sanch. uti neque ex conditionatis donec conditio ſit impleta, p. 9. t. 6. R. 25. ex Opaton. Oriri tamen ex matrimonio in valido, niſi ſit tale ob defectum conſenſus p. 9. t. 6. R. 50. ex declaratione Pii V. atque adeò etiam ex clandeſtino. ib. R. 53. ex Pont. Palao, Hurtad. Perez, &c. contra Sanch. & Prep.

Dicitur 11. *Ætas*: quia ad valorem matrimonij, jure Eccleſiaſtico requiritur annus 14. viri, & 12 fœminæ completus: niſi tamen malitia ætatem ſuppleat, hoc eſt, adſit & doli capacitas, & potentia ad copulam, de quibus judicare prudentum eſt, Lay. *c.* 12, *n.1 c.* De illis, &c. ult. eodem tit.

Dicitur 12. *Affines*. Eſt autem affinitas, propinquitas perſonarum nata ex copula carnali, ſive licita, ſive illicita Utraque, jure ſaltem Eccleſiaſtico, dirimit matrimonium: illa vſque ad 4. gradum incluſivè, hæc verò jure novo, vſque ad ſecundum tantùm. Et quidem ſi antecedat matrimonium, nam ſi ſuperveniat, v.g. ſi Titius cognoſcat uxoris ſuæ cognatam in ſecundò gradu, non dirimit licet is, qui peccauit, non poſſit petere debitum, ſed tantùm reddere. Porrò gradus & lineæ affinitatis accipiuntur, ſicut in conſanguinitate, ita ut qui eſt uxoris conſanguineus, in primo gradu, ſive rectæ, ſive tranſverſæ lineæ, is ſit affinis marito in eodem gradu lineæ rectæ vel tranſverſæ. Deuique omnis affinitas quæ oritur ex affinitate, ſublata eſt per Concil Lateran. v. Lay. & Bon *p.* 12. Unde reſolves.

1. Is qui fornicatus eſt cum ſorore ſponſæ ſuæ, cum neutra poteſt validè contrahere, citra diſpenſationem; imò nec cum earum conſobrina vel matertera.

2. Poteſt quis ducere affinem fratris ſui etiam in primo gradu, v.g. duo fratres poſſunt ducere duas ſorores: imò pater & filius poſſunt ducere matrem & filiam. Laym. Bon. *l c.*

3. Titius poteſt ſucceſſivè ducere Titiam & Bertam, quæ fuerunt uxores Caij, & Sempronij fratrum.

4. Titius, qui duxerat ſororem Caij, poteſt poſt mortem Caij, ejuſque ſororis, ducere Bertam uxorem Caij.

Dicitur 13. *Siclandeſtinus*: quia Trid. irritat matrimonia eorum qui contrahunt aliter, quam coram Parocho, vel alio Sacerdote, de ipſius vel Ordinarij licentia, & duobus ad minimum teſtibus: vultque grauiter puniri eos, qui contra hoc contraxerint, vel etiam interfuerint Unde reſolves.

1. Per Parochum intelligitur is, qui habet ordinariam juriſdictionem in contrahentes, ut potè qui domicilium & habitationem habeant in ejus Parochia: item Epiſcopus vel ejus Vicarius in ſua diœceſi, uti & Papa: item Capitulum Sede vacante, Cardinales in Eccleſijs ſui tituli, Legati in ſua provincia. Sufficit etiam excommunicatus, aut non Sacerdos. Nec requiritur, ut à parte rei verè ſit Parochus, ſed ſufficit, ſi habeat titulum ſaltem coloratum, ita ut communi errore habeatur Parochus, nec ſit intruſus; ab-

que omni titulo, vid. Bon. *quaſt.* 2. *part.* 8.

2. Parochus, vel quivis habens juriſdictionem ordinariam poteſt alium ſibi ſubſtituere; non tamen niſi Sacerdotem.

3. Cùm ad teſtes requiſitos non addatur, debere eſſe omni exceptione majores, ſufficiunt etiam infames, fœminæ, pueri habentes uſum ſufficientem rationis, parentes, domeſtici, ac ſervi.

3. Si duo ſint Parochi ejuſdem Parochiæ, poteſt uteruis aſſumi. Similiter qui habet duo domicilia, quæ æqualiter inhabitat; vel domum, quæ partim pertinet ad unam Parochiam, partim ad alteram, poteſt alterutrum accerſere: quia uterque eſt proprius parochus. Laym. Bon. *l. c.*

5. Etſi ex præcepto adhibendus ſit Parochus contrahentis illius, in cujus Parochia matrimonium celebratur; ſufficit tamen ad valorem, ſi alterutrius Paſtor aſſiſtat, ut celebravit Congreg. Card. apud Rebell. & Bon. *q.* 1. *p.* 8. etiam extra ſuam Parochiam, vel diœceſim: quia hìc actus non eſt juriſdictionis contentioſæ Non tamen licebit tunc nuptijs benedicere, ſine alterius licentia. Sanch *l.* 3 *d.* 19.

6. Is qui ſubſtituitur, debet habere expreſſam, vel ſaltem tacitam licentiam ex ratihabitione de præſenti; quia non ſufficit ratihabitio de futuro. qua quis putet alterum poſteà ratum habiturum. Sach. *d.* 35. Reg. Con. apud Bon. *l. c n* 11. licet ipſe neget tacitam ſufficere.

7. Vagabundi poſſunt contrahere coram quolibet Parocho, (idque ut Laym *c.* 4. *n.* 3. docet ex Sanch. etſi alteruter tantùm ſit vagus.) Hic autem tenetur de illorum conditione diligenter inquirere, ut monet Trid. an ſcilicèt alibi ſint conjuncti, &c. & deinde petere licentiam ab Epiſcopo aſſiſtendi, ſine qua licet validè aſſiſtat, graviter tamen peccat Ita Laym. *t.* 4 *l.* 3. ex Sanc *d.* 19. & *d.* 25. *n.* 14.

8. Peregrini, qui ex cauſa exiguo tempore domo abſunt, non poſſunt contrahere peregrè coram Parocho loci: quia non eſt illorum verus. Aliud eſt de ijs, qui alicujus habitationem figunt pro majore parte anni aut eo venerunt animo manendi, ſaltem majore anni parte, licet poſtea contingat caſu ſubito, recedere, v. g. famuli, ancillæ, ſtudioſi, Bon. *c.* 1. *p.* 8. *n.* 1. Sanch. *ſ* 3. *d* 23. *n.* 11. Ratio eſt, quia contrahunt ibi domicilium Parochiale; & Paſtor illius loci, eſt proprius.

9. Parochus & teſtes ſic debent eſſe præſentes, ut advertere poſſint quid agatur, & de eo teſtari. Et quidem non eſt neceſſe, ut ipſi videant contrahentes, dummodò audiant verba contractus ſi voces contrahentium noverint. Sanch. Fill. Pont. & alij 5. cum Dian. *p.* 8. *t.* 7. R. 68. contra Barb. Nec refert, etiamſi per metum, vim, dolum, aut

injuriam nolentes detineantur, vel etiam contradicant, ac reſiſtant; aut licèt prohibiti ſint ab Ordinario ne interſint. Bonac. l. c. ex declar. Card. Coninc. Fill. Sauc. *Il. cc. &c.*

10. Parochus tenetur utrumque contrahentem interrogare, non quidem de impedimento, Gutt. Sanch. Dian. p. 3. t. 4. R. 294. ſed de mutuo conſenſu. Trid. *ſ* 24. *c* 1. Ejus tamen omiſſio quando de utriuſque libero conſenſu conſtat venialis tantùm eſt. Sanc. Con. Dian. l. c. Similiter mortale non eſſe, etſi intellecto conſenſu non dicat; *Ego vos coniungo in nomine Patris & Filii, & Spir. &c.* docet Sanch. Con. Vill. Gutt. Dian p. 3. t. 4. R. 256. contra Rebell. &c.

Dicitur 14. *Et impos*, quod impedimentum vocatur frigiditas, vel impotentia. Quæ ſi perpetua ſit, & matrimonium antecedat, irritat illud jure naturæ, vel omne, & reſpectu cujuſcumque ſi ſit abſoluta; vel certum tantùm, ſi ſit reſtricta ſeu reſpectiva. Idque ſive orta ſit ab intrinſeco, & vitio naturæ, ſive ab extrinſeco, opera hominis vel diaboli; ſive cognita alteri fuerit, ſive non; ſive ſit ex parte utriuſque contrahentis, ſive alterius tantùm. Ratio eſt, quia matrimonium conſiſtit in mutua traditione corporum, phyſicè aptorum ad generationem, ſive in traditione poteſtatis corporis ad copulam conjugalem, hanc autem poteſtatem impotens non poteſt tradere, cum eam non habeat.

Porrò impotentia in viro eſſe cenſetur, quando eſt Eunuchus, vel ſaltem non poteſt ſeminare intra naturale vas fœminæ, in fœmina verò quando vel ſeminare non poteſt, (ſi verùm eſt, ſemen fœminarum requiri ad generationem) vel propter arctitudinem non poteſt virum pati, aut ejus ſemen recipere.

Dixi 1. *Si ſit perpetua*: qualis eſt, quæ nulla arte poteſt tolli. In dubio autem perpetuitatis, conceditur à jure triennium ad experiendum bona fide.

Dixi 2. *Si antecedat*: nam ſi ſubſequatur matrimonium, non irritat illud, etſi uſum ita impediat, ut ſoli Contactus, & oſcula liceant, citra periculum pollutionis. Idque quando impotentia eſt certa: nam ſi dubia ſit, tandiu licet conari ad copulam, quandiu probabilis eſt ſpes ſeminandi intra vas. Laym. l. 5. t 10 p. 4. c. 12. ex Sanch. Nau. Henr. Unde reſolves.

1 Invalidè contrahunt evirati, ſeu Eunuchi, quando carent utroque teſte: quia non emittunt verum ſemen aptum generationi. Nec refert, quòd inſtar ſenum ſterilium ſatisfaciant concupiſcentiæ fœminæ; quia id non faciunt per copulam natura ſuam aptam generationi, ob defectum ſeminis, quod ſenes tamen

emit-

Digitized by Google

emittunt, etſi ſemen ſenum per accidens non ſit prolificum. Lay. *loc.*

2. Validè contrahunt, 1. Steriles, quia etſi ſint impotentes ad generationem, non tamen ad copulam; atque adeò ſunt capaces omnis juris & obligationis matrimonii; & ſuſceptio prolis licet ſit præcipuus, non tamen unicus, nec immediatus finis matrimonii, Bon. q. 3. p. 13. ex Henr. Con. Fill. &c. Eadem eſt ratio de iis, quæ non edunt fœtum, niſi mortuum, vel non niſi cum periculo vitæ. Bon. &c. *ll. cc.* 2. Hermaphroditi, quia verè ſunt potentes ad uſum matrimonii. Et quidem ſi alter ſexus emineat, ſecundum illum tantum valebit: ſi uterque ſit par, optio illis datur, ut utrolibet utantur, ita tamen ut quem ſemel elegerint, ſemper retineant. Sanch. l. 10. d. 106. Bon. l. c. ex Henr. Sanc. Con. Fill. &c. Is qui paulò poſt eſt moriturus, quia in eo manet potentia ad coitum, etſi per accidens vi morbi impediatur. Patet ex praxi Eccleſiæ, quæ illis interdum ſuadet, ut concubinas ducant, Laym. l. c. ex Sanch. d. 105. n. 3. Con. &c.

3. Impuberes, ſi utantur ratione non jure naturæ, ſed Eccleſiaſtico tantùm, invalidè contrahunt, quia impotentia illorum eſt tantùm temporalis, v. ſuprà *hoc dub. imp. 3.*

Quæres. Quid cenſendum de matrimoniis, quæ contrahuntur in partibus hæreticis.

Reſp. Circa ea Congregatio Cardinalium reſolvit ſequentia. 1. Vbi hoc decretum Concilii nondum publicatum eſt in Parochia, v. g in Saxonia, & Anglia, valere matrimonium contractum abſque forma præſcripta. Publicatio autem decreti facta præſumitur, ſi id aliquo tempore in Parochia tanquam decretum Concilii fuit obſervatum. 2. Hæreticos, in quorum Parochia dictum decretum fuit publicatum, v. g. in Hollandia, Friſia, &c. teneri formam præſcriptam ſervare. Unde conſequenter ipſorum matrimonia abſque forma Concilii, quamvis coram Miniſtro hæretico, vel Magiſtro contracta videntur eſſe nulla. Laym. tamen l. 5. t. 10. p. 2. c. 4. putat eam non eſſe mentem ſummorum Pontificum, propter graviſſima incommoda ſubſecutura. 3. Si Parochia, in qua aliquando decretum fuit obſervatum, proprio Parocho; & Epiſcopo careat, nulluſq; iſtic ſit, qui vices Epiſcopi vel Parochi ſuppleat, matrimonium valere abſque præſentia Parochi, ſervata tamen in quibus poteſt forma Concilii, nempè adhibitis ſaltem duobus teſtibus. Idem eſt, ſi Parochus & Epiſcopus metu hæreticorum lateat, ita ut verè ignoretur ubi ſit, vel eorum metu abſit à diœceſi, & ad neutrum ſit tutus acceſſus.

Dicitur 15. *Raptave ſit*, de quò v. ſuprà *in impedimento criminis.*

DV-

DUBIUM III.

Quomodo matrimonium invalidum ſit revalidandum?

Reſp. 1. Si fuit invalidum propter conſenſum fictum, vel metum extortum, ſive ex una; ſive ex utraque parte, poteſt revalidari per quodcunque ſignum veri & novi conſenſus; quia ſi altera tantùm pars fictè contraxit, conſenſus unius partis habitualiter permanſit, ergo accedente alterius conſenſu revalidatur Sanchez *l.* 2. *d.* 32. *n.* 9. Con. *d.* 24. *d.* 10. *n.* 89. Nau Fill. Bonac. &c. Unde reſolves.

1. Si metus, vel defectus conſenſus fuerit alterius tantùm partis, curandum eſt, ut ea ſaltem novum & liberum conſenſum eliciat, & externis ſignis prodat: alteri autem parti non opus eſt declarari, præſtari novum conſenſum ad valorem matrimonij, Sanch. *l. c. n.* 10. Con. Bon. *p.* 9. v. Mærat *d.* 7 *ſ.* 15 *n.* 4.

2. Si uterque fictè, vel coactè conſenſerit, neceſſe eſt, ut uterque conſenſum revocet, & verbis exprimat. Quia cùm utriuſque conſenſus planè nullus fuerit, æquè neceſſe eſt revocare & declarare, ac ſi factum nunquam fuiſſet. Mærat. *l. c. n.* 3.

Reſp. 2 Si invalidum fuit propter impedimentum conſanguinitatis, v. g. vel aliud ſimile occultum dirimens, tunc eo per diſpenſationem, vel aliter ſublato, atque ita perſonis ad contrahendum habilitatis, requiritur novus utriuſque conſenſus, ſigno externo expreſſus; & quidem, ut probabilius docet Sanch. *d.* 2. *d.* 30. abſolutus, & independens ab antiquo. Ratio eſt, quia neutrius conſenſus antiquu fuit legitimus cum non caderet iu legitimam materiam. Unde reſolves.

1. Si in tali caſu altera pars ſit ignara impedimenti, vel dubitetur an ſciat, illa ſuaviter inducenda eſt ad novum conſenſum abſolutè præſtandum, dicendo, v. g. Si mihi non nupſiſſes, nonnè modò nuberes? vel; Angor ſcrupulis de matrimonii noſtri valore, ideoque renovemus conſenſum. Quòd ſi fiat, ſufficere (præſertim ſi ſequatur affectu maritali copula) docet Qnint. *in append. t.* 7. *d. ult.* Si autem periculum ſit, ne pars illa impedimentum ignorans detrectet, & ſcandala, graveſque moleſtiæ timeantur, licebit uti ſententia contraria, quæ docet ſufficere, ut ſola pars impedimenti conſcia conſenſum renovet, & alteri declaret. Sanch. *l.* 2. *d.* 26. & *l.* 8. *d.* 34. *n.* 61. Leſſ. *l.* 2. *c.* 17. Con. *d.* 24. *d.* 10. & Fil. *n.* 29. &c. Dian *p.* 4 *t* 4. *R* 49.

Reſp. 3. Ut matrimonium invalidum, quòd coram teſtibus & Parocho eſt celebratum, revalidetur, non opus eſt denuò coram Parocho & teſtibus iniri, ſi impedimentum ſit occultum: ſecùs ſi ſit notum: quia prius matrimonium præſumptione Eccleſiæ, cen-

cenſetur validum, non autem poſterius Nau. Sanch. *l.2.d.*37. Con.*d.* 24.*d* 4. Reg. *l.*1.*n.*183 Fill. *n.*93.

DVBIUM IV.

A quo, et ob quam cauſam, poſſit diſpenſari in impedimentis matrimonij?

Reſp. 1. Papa non poteſt diſpenſare in impedimentis jure naturæ, vel divino dirimentibus, niſi ex ſpeciali conceſſione: in iis verò, quæ jure Eccleſiaſtico dirimunt, poteſt. Ratio prioris eſt, quia inferior non diſpenſat in lege ſuperioris: nec homo in lege naturæ. Addidi, niſi ex ſpeciali, quia ſic Pontifex (non tamen Epiſcopus) poteſt matrimonium ratum diſſolvere, ex juſta cauſa Sanch. Leſſ. Præp. q. 5.d.8. Dian. p 8 t. 1. R. 52. & 93. Ratio poſterioris eſt; quia Pontifex talia impedimenta inducit; ergo etiam poteſt tollere, & quidem ſolus. Unde reſolves.

1. Epiſcopus in impedimentis dirimentibus matrimonium jam contractum, non poteſt ordinario jure diſpenſare, niſi ex tacita conceſſione in caſu neceſſitatis, quando ſequentia concurrunt. 1. Ut defectus ſit diſpenſabilis. 2 Ut ſit occultus, id eſt, non ſit notorius, ſeu divulgatus. 3. Ut ex altera parte ſaltem, matrimonium bona fide ſit contractum. 4. Ut non ſit facilis acceſſus ad Papam. Ita comm. Sanch. Con. M Perez *d* 4. *ſ.* 7. Quando autem contractum eſt ex diſpenſatione ſubreptitia, non poteſt Epiſcopus ſua diſpenſatione priorem confirmare. Dian. p. 9. t. 7. R. 40. ex Præp. Perez, &c. In impedimentis vero dirimentibus matrimonii nondum contracti, videtur nunquam poſſe: imò nec Legatus à Latere, niſi ſpeciali facultate Laym. *l.* 5. *tr* 10. *p* 4. *c.* 6. *et l* 1. *tr* 4. *c.* 22 Bon *q.* 3. *g* 15 *etc.* contra quos Dian *c* 8. 3. *Reg.* 280. cum Præp. Villal. & Eſcob. de leg *exc.* 14. *c.* 4. putat, Epiſcopum id poſſe aliquando in caſu raro, ex cauſa maximè urgente, ſi omnibus tentatis iudicetur neceſſarium eſſe ad vitandam gravem infamiam, vel grave ſcandalum, cui aliter occurri non poſſet; idque ex tacita Papæ licentia.

Reſp 2. In impedimentis non dirimentibus poſſunt Epiſcopi diſpenſare univerſaliter. Quod addo, quia excipiuntur illa, quæ jure naturali & divino impediunt, ut votum caſtitatis abſolutum, & perfectum. (Bon. *R.* 3 *p* 15. ex Mau Sanch. &c.) ſponſalia priora, ut habet Trann. *d.* 8 *q.* 4. *d.* 2. *n* 30. ex Sanc. *l* 17 *n* 8 Idem habet Fill *t.* 10. *p.* 2 *c.* 10. *n.* 306. Laym. *l* 5. *c* 10*p.* 4. *c.* 15. *n.* 2. ſub finem. Similiter Epiſcopus poteſt diſpenſare in impedimentis, quæ matrimonio ſuperveniunt, & impediunt petitionem debiti, v g. cognationis ſpiritualis, vel affinitatis. Bonac. *l. c.* Sanch. *l.* 8. *d.* 12. *n.* 16. Fill. *l. c.* excipit

ince-

inceſtum commiſſum (matrimonio conſummato,) cum conſanguineis uxoris, in iis, qui non ſunt iuvenes.

Reſp. 3 Poſſunt e iam Confeſſarii regulariter approbati, de licentia tamen ſuorum Provincialium, diſpenſare ad petendum debitum conjugale, propter cognitionem conſanguinei coniugis in ſecundo gradu, ut Rodriq. *q. reg. t. 1. q. 63. a. 1.* nullo modo tamen in impedimento ipſo, v. M. Perez d. 44. ſ. 7. n. 13. Dixi Provincialium, quia quòd Molfeſ. Leon. &c. volunt, Confeſſarios Societatis JESV, habere omnes hanc facultatem immediatè à P. Generali, id refutat Dian. *p. 3. t. 2. R. 14.*

Reſp. 4. Ut licitè diſpenſetur in impedimentis dirimentibus, requiritur juſta cauſa: qualis ſecundùm Fill. c. 8. eſt, v. g. Extinctio magnæ litis vel odii, inter agnatos. 2. Ablatio ſcandali. 3. Inæqualitas matrimonii, niſi conſanguineis vel affinibus nubatur. 4. Defectus dotis competentis. 5. Conſervatio facultatum in eadem cognatione. 6. Merita petentis diſpenſationem. Plures v. apud Sanc. *d. 19.* Con. *d. 55.* Hurtad. 26. M. Perez *d. 44. ſ. 5.* ubi notat. 1. Quantò gradus conſanguinitatis vel affinitatis eſt propinquior, tantò requiri cauſam graviorem. 2. Sæpè plures aggregatas cauſas ſufficere, quarum ſingulæ non ſufficerent, vide etiam Dia. *p. 8. t. 3. R. 93.*

Reſp. 5. Si quis dubitet an habeat impedimentum dirimens, v. g. contrahendi matrimonium cum certa perſona, & adhibita diligentia ſufficienti non poſſit intelligere veritatem, probabile eſt poſſe cum ea contrahere ſine diſpenſatione, (niſi tamen præſumptio aliqua ſtet pro impedimento) quia poſſeſſio ſtat pro libertate contrahendi. Sanch. Franc. Lugo, Bard. d. *6.* c. *11.* p. *7.* §. *11.* contra Laym. & Palaum.

L I B E R VII.

De Cenſuris Eccleſiaſticis, & Irregularitatibus.

C A P U T I.

De Cenſuris in genere.

D U B I U M I.

Quid Cenſura Eccleſiaſtica?

RESp. Eſt pœna ſpiritualis, & medicinalis, per quam homini baptizato delinquenti ac contumaci, per potentiam Eccleſiaſticam aufertur uſus quorundam bonorum ſpiritualium. Laym. l. 1. t. 5. p. 1. c. 1. Vnde reſolvens.

1. Per cenſuram non privatur homo bonis merè internis v. g. charactere, poteſtate ordinis, nec bonis propriis, ac privatis, v. g. fide, charitate, gratia, ſed quibuſdam externis & publicis, ſive actionibus,

bus,quæ habent ſpiritualem aliquem effectum,vel commodum, ut ſunt ſacrificium, officium divinum, beneficium, adminiſtratio & ſuſceptio ſacramentorum,indulgentia, publica Eccleſiæ ſuffragia; quia hæc, & non illa, ſubſunt diſpoſitioni Eccleſiæ. Unde ſi interdum privetur bono aliquo temporali,v.g.convictu humano per excommunicationem, id tantum fit ſecundariò.

2. Exilium,carcer,ſervitus,privatio beneficii,niſi adjunctam habeant ſuſpenſionem aliquam ſpiritualium actionum,non ſunt cenſuræ, quia ſunt pœnæ temporales.

3. Nec degradatio, vel depoſitio eſt cenſura, quia etſi ſit pęna ſpiritualis, non tamen medicinalis, ſed perpetua, & ob peccatum præteritum, etiam emendatum, poteſt infligi.

4. Nec ceſſatio à divinis: quia non imponitur per modum medicinæ ad tollendam contumaciam,ſed ad propulſandam injuriam Eccleſiæ factam.

5. Nec irregularitas,ſive ſit ex defectu,quia hæc non eſt pęnalis, ſed tantùm impedimentum Canonicum: ſive ſit ex delicto, quia hæc non irrogatur per modum pęnæ medicinalis, ſed punitivæ, & ex ſe perpetuæ. Unde nec tollitur per abſolutionem, ſicut cenſura: ſed per diſpenſationem, Bon.d. 1 q 1.p.1.

6. Quando in Jubilæis,vel privilegiis, datur poteſtas abſolvendi à cenſuris,non comprehenditur irregularitas,niſi expreſsè addatur.

DVBIVM II.

Quotuplex Cenſura?

Reſp. Dividitur. 1. Eſſentialiter in Excommunicationem, Suſpenſionem, & Interdictum 2. Accidentaliter in eam,quæ eſt à jure, & fertur per Canones,conſtitutiones,vel ſtatuta Eccleſiaſtica,ſtabili ac permanente lege:& eam,quæ eſt ab homine,quæ ſcilicet fertur à judice, vel Prælato, per modum mandati, vel ſententiæ judiciariæ. Eſtque vel particularis, circa factum aliquod particulare, aut certas perſonas; vel generalis, quæ nulla ſingularis facti aut perſonæ determinatione fertur. 3. In eam quæ eſt ſententiæ latæ, quam ſcilicet jus, aut Judex ſtatuit ipſo facto (quò quis v. gr. contra legem facit) ſine alia ſententia incurrendam, & eam, quæ eſt ferendæ,quàm jus, aut Iudex non vult ipſo facto incurri,ſed per ſententiam infligi. Pro quibus dignoſcendis, conſideranda ſunt verba,quibus cenſura fertur:quæ ſi includant alterius actionem ſeu miniſterium,ſignificant cenſuram eſſe ſententiæ ferendæ:latę verò, ſi non

ſi non includant. Si verò ambigua ſint teneri poteſt regula 49. juris in 6 quòd in dubio circa pœnas, benignior interpretatio ſit facienda. Unde reſolves.

1. Eſt cenſura latæ ſententiæ. 1. Si verba ſint præteriti, aut præſentis temporis, v g. excommunicavimus, excomunicatus eſt, fuit, excommunico, ſuſpenduntur, interdicuntur, volumus aut jubemus eſſe excommunicatum, ſuſpenſum, &c. 2. Si addatur particula, ipſo jure, ipſo facto, vel, ſine alia ſententia. 3. Si verba ſint imperativi modi, v. g. incidat in excommunicationem, maneat interdictus, &c. Ratio, quia hæc omnia nullius actionem interponunt.

2. Sententiæ ferendæ eſt ſaltem ut plurimum 1. Si verba ſint futuri temporis, v. g. excommunicabitur, ſuſpendetur, volumus excommunicari. 3. Si verba ſint minatoria, v. g. ſub pœna excommunicationis, ſub intermінatione anathematis, &c. nisi tamen ex adjunctis aliud colligatur.

D U B I U M III.

Qui poſſint ferre cenſuram & in quos?

Reſp. 1. Cenſuram ferre poteſt omnis, ac ſolus ſuperior Eccleſiaſticus habens in foro externo, ſeu contentioſo, iuriſdictionem, ſive ordinariam, ſive delegatam.

Porrò ordinariam, quæ eſt ratione officii, vel alterius iuris, poteſtque delegari Clerico, Clericatus privilegii gaudenti (ut Bonac. d. 1. q. 1. p. 2 Laym. l. 1. t. 5. p. 1. c. 3. n. 1. ex C. *Cum Eccleſiarum*, S. Thom, &c. docent) habet 1. Papa reſpectu totius Eccleſiæ. 2. Patriarchæ. Archiepiſcopi, Epiſcopi, eorumque Vicarii Generales. 3. Generales, Provinciales, & Superiores locales religionum, reſpectu ſuorum ſubditorum. 4. Congregationes religionum, Concilia provincialia quorumdam religioſorum, & denique 5. Quidam alii ex conceſſione, ut multi Archidiaconi, Archipresbyteri, & Decani.

Delegatam habent, quibus aut committitur ab ordinario habente: cuius morte expirat: nec delegatus poteſt alteri delegare, niſi habeat ſpecialem huius commiſſionem, ut ſi ſit delegatus Papæ: Unde reſolves.

1. Non poſſunt poteſtate ordinaria ferre cenſuram. 1. Parochi. 2. Laici: quia non ſunt capaces iuriſdictionis Eccleſiaſticæ; uti & religioſi profeſſi non habentes primam tonſuram. 3 Fœminæ, licet ſint Prioriſſæ, vel Abbatiſſæ: quia non ſunt capaces iuriſdictionis, ſeu poteſtatis clavium. Quando verò in iure dicuntur poſſe ſubiectos ſibi Clericos ſuſpendere ab officio, vel beneficio, ſuſpenſio non accipitur propriè pro cenſura, cuius violator irregularitatem incurrit,

incurrit,ſed latè & impropriè,pro præcepto, quo Abbatiſſa Clerico ſibi quodammodò ſubiecto prohibet celebrationem, donec ſatisfierit,ſubtrahens ei redditus interea.v.Bon *l.c.*Lay.*l.* 1.*t.*5.*p.*1.*c.*3.*n.*3.

Reſp.2.In omnes, & ſolos ſubditos alicui Superiori Eccleſiaſticos,poteſt ferri cenſura; quia ſubiectio & iuriſdictio ſunt correlatiua. Lay.*l.c.*Unde reſolves.

1. Non baptizati non incurrunt cenſuras, licet ſint cathecumeni; nec mortui: quia non ſubſunt iuriſdictioni Eccleſiæ. Nec refert, quod quandoque mortui dicantur excommunicati, non enim de novo ligantur, ſed excommunicatio prior tantùm declaratur, ac vivis prohibetur, ne cum iis agant, orando pro illis; ſepeliendo, &c.Similiter dicuntur abſolvi ab excommunicatione, quando ſepultura & orationes publicæ pro illis permittunt, Lay.*l.c.*

2. Advenæ & peregrini brevi tempore alicubi commorantes,non ligantur cenſuris locorum, generali ſententia aut ſtatuto decreti: quia non ſunt ſubditi. Lay.*l.c.n.*

3. Etſi ſubditi extra ſuam diœceſim,(vel in loco diœceſis exempto) delinquentes contra legem ſui Epiſcopi non incurrant cenſuram, Superior tamen, ſaltem regularis, poteſt ſuos ſubditos, ubicumq; exiſtant per particularem ſententiam cenſuris innodare. v. Laym. *l.*3.

4. Hæretici,Apoſtatæ,& Schiſmatici,poſſunt affici cenſuris;quia per baptiſmum ſunt ſubiecti Eccleſiæ.vide Lay.*l.c.*

5. Solus Papa non poteſt incurrere cenſuram quia nulli eſt ſubjectus. Bon.*l.c.*

D V B I V M IV.

Ob quam cauſam poſſit ferri Cenſura;

Reſp.Ob ſolum peccatum externum, cenſuræ proportionatum, & coniunctum cum contumacia.Et quidem in interdicto locali potest eſſe alienum,v.g.Prælati, vel communitatis (non tamen hominis privati)alias requiritur proprium. Bon.*p.*3.Vnde reſolves.

1. Nec poſſunt cenſurari infantes.vel amentes,quia non peccant. Bonacin *d.*1.*q.*1.*p.*4.Laym.*c.*4.*n.*3.ex S.Thom.Suar. &c.

2 Etſi ob peccatum veniale interdum fieri poſſit levis ſuſpenſio, vel leve interdictum,excommunicatio tamen maior, ſuſpenſio,gravis, & interdictum perſonale ſpeciale (quicquid ſit de generali) non poteſt ferri,niſi ob culpam mortalem: quia alioqui pœna non eſſet proportionata culpæ.Imò cum ſint pœnæ medicinales, non

debent

debent infligi pro quovis mortali, ſed pro quibuſdam tantùm, ne cenſuræ contemnantur, ut monet Trid.

3 Actus peccati, ob quem cenſura fertur, debet eſſe mortalis, non tantùm quoad actum internum, ſed etiam quoad ſubſtantiam operis externi. Hinc non excommunicatur leniter percutiens Clericum, etſi intentionem mortalem habuiſſet, uti nec, qui interius tantum eſt lapſus in hæreſim, quam exterius non ſignificavit, quia Eccleſia tantùm judicat de externis. Bon. l. c.

4 Actus peccati in ſuo genere debet eſſe perfectus, & conſummatus, niſi expreſsè aliud ſonent verba legis; quia pœnæ & odia ſunt reſtringenda. Hinc excommunicationem homicidæ non incurrit favens, mandans, conſulens, juvans, nec vulnerans lethaliter, niſi mors ſequatur. Item quando excommunicatur mandans, & conſulens, &c. vel ferens ſuffragium pro indigno, ſub intellige efficaciter, ſeu effectu ſecuto: quia ſine eo mandatum, conſilium, & ſuffragium, non eſt completum, & perfectum in genere homicidii, furti, &c. Alii tamen attendendum eſſe putant, utrùm in mandantes, conſulentes, &c. principaliter & per ſe feratur excommuninatio, an verò acceſſoriè tantum: & dicunt priore caſu eſſe excommunicatos, etſi non ſequatur effectus: non item in poſteriore, Quæ ſententia in praxi eſt tutior. Bon. l. c.

5 Quicquid excuſat à peccato mortali, excuſat etiam à gravi cenſura, v. g. materiæ parvitas, impotentia legem implendi, defectus advertentiæ & deliberationis, ignorantia invincibilis, ſive ea ſit facti, ut v. g. ſi neſcias quem percutis eſſe Clericum, ſive juris, ut ſi ſcias eſſe Clericum, teque mortaliter peccare percutiendo, neſcias tamen percuſſionem illam ſub excommunicatione prohibitam eſſe. Ratio, quia non eſt contumax.

Dixi, invincibilis: quia ignorantia culpabilis & craſſa non excuſat, niſi addatur in lege certus modus, v. g. qui hoc fecerit ſcienter, conſultò, qui præſumpſerit auſu temerario violare, (quæ verba, ut potè in te odioſa, accipienda ſunt ſtrictè) talis autem non poteſt dici temerariè præſumere, niſi ignorantia eſſet affectata, formalem dolum includens. Eſc. *t. 4. c. 6. n.* 37. Sanc. *de matr. t, 3, l. 9. d.* 32. *n.* 31.

6 Non incurritur cenſura, ob peccatum ſoli naturali vel divivino juri repugnans, ſed requiritur præceptum Eccleſiæ, quòd contumaciter violetur. Item, nec ob peccatum merè præteritum poteſt cenſura infligi ab homine, niſi aliquo modo pendeat

in

In futurum, ratione ſcandali, vel reſtitutionis non factæ, vel perſeverantiæ in peccato poſt monitionem; quia abeſt contumacia. Nec refert, quod quis ob peccatum præteritum, vel etiam ſine peccato, (modo iuſta cauſa ſubſit, poſſit ad tempus arceri ab aliorum conſortio, altari, communione, &c. ut ſubinde fit in religionibus: & in jure etiam vocatur excommunicatio, vel ſuſpenſio, ſed latè, quia non eſt cenſura propiè dicta, cujus violatio inducat irregularitatem, ſed ſimplex tantùm pœna. Fil. *t.* 11 *c.* 6. *n.* 86.

7. Non incurrit cenſuram, qui legem tranſgreditur ex gravi metu, licèt quandoq; non excuſetur à gravi culpa; quia non cenſetur cōtumax. Lay. *l.* 1. *t.* 5 *p.* 1. *c.* 5. *n.* 9. Bo. *d.* 1. *q.* 3. *n.* 2. ex Su. Con. &c.

8 Cenſura invalida eſt ex triplici capite.

Primò, ob defectum ferentis, ſi ſcilicet careat juriſdictione, vel eam habeat impeditam per cenſuram, vel ſuſpenſam per legitimam appellationem, de qua v. Lay.

Secundò, ſi ſubſtantialis ordo judicii prætereatur, ut ſi reus non citetur, nec moneatur ſub comminatione cenſuræ. Ratio, quia non eſt contumax, qui ante non fuit monitus de præcepto, & pœna annexa. Quòd tamen intellige de cenſura ab homine lata per ſententiam particularem: quia quæ fertur à jure, vel per ſententiam generalem, vel etiam ſpecialem, reſpectu tamen actus futuri, non eget alia monitione; cum lex aut ſententia ſeipſa ſatis moneat. Idem eſt de ſententia non illativa cenſuræ, ſed declaratoria tantum: quia abſque alia monitione declarari poteſt cenſura incurſa, quando crimen, cui eſt annexa, commiſſum eſſe evidenter conſtat. Porrò ut cenſura ſit licita, requiritur 1. ut dicta monitio ſit Canonica, id eſt, trina, juxta Canones; etſi aliquando ex juſta cauſa ſufficiat una tribus æquivalens, v.g. moneo te ſemel pro tribus vicibus. 2. ut ex ſcripto recitetur. 3 ut cauſa cenſuræ exprimatur 4. ut reo petenti exemplum ſcripturæ, intra menſem tradatur; alioqui judex ipſe ſuſpenditur à divinis officijs. Fill. t. 11. c. 4.

Tertiò, ob defectum juſtæ cauſæ. Hæc autem deficere poteſt tripliciter. 1. Si nec à parte rei, nec ſecundùm allegationes fori externi, ſubſiſtat. 2. Si a parte rei crimen ſubſiſtat quidem, non tamen in ordine ad judicium; quia reus de eo non confitetur, nec legitimè de eo convincitur. 3. Si à parte rei non ſubſiſtat crimen etſi juridicè probetur, ideòque titulum ſeu cauſam præſumptam habeat judex. In quò caſu, etſi ſententia à parte rei ſit injuſta, ideòque probabilius cenſura non liget in foro conſcientiæ; in foro tamen externo ſervari debet propter ſcandalum, v. Lay. *p.* 1. *c.* 6.

DUBIUM V.

Qui poſſint abſolvere à Cenſuris.

Reſp. 1. A cenſura lata per ſententiam particularem, ordinariè is tantùm poteſt abſolvere, qui eam tulit, vel ejus ſuperior, vel ſucceſſor, vel delegatus. Ab ea quæ lata eſt à jure communi vel ab homine per ſententiam generalem, ſi non ſit reſervata, poteſt abſolvere quivis, qui cenſuratum poteſt abſolvere à moralibus: ſi verò ſit reſervata, ordinariè, & per ſe, poteſt tantùm vel relaxari ab authore legis, vel ejus ſucceſſore, vel delegato.

Dixi 1. Ordinariè, quia in articulo mortis quivis Sacerdos abſolvere poteſt à quavis cenſura.

Dixi 2. Per ſe: quia per accidens, & ex privilegio, poſſunt etiam alij. Laym l. 1. t. 5. p. 1. c. 7.

Reſp. 2. Epiſcopi, ſecundùm Trid. *ſ.* 24 *c.* 6. poſſunt 1. abſolvere in foro conſcientiæ, per ſe, vel Vicarium, ab omnibus cenſuris occultis, etiam in Bulla Cœnæ Papæ reſervatis, excepta hæreſi, à qua per ſeipſos tantùm abſolvere poſſunt. (quantum eſt ex vi hujus decreti.) Dicitur autem cenſura occulta, quæ contracta eſt ob delictum non publicum nec ad forum contentioſum deductum, aut ſi deductum fuit, à quo reus ob defectum probationis fuit abſolutus. Bon. d. 1. q. 3 p. 1. n. 15. & p. 2. num. 1. ex declarat. Card. &c. 2 Poſſunt etiam ſæpè abſolvere à cenſura Papæ reſervata, propter impedimentum ejus qui incurrit, vel quando propter ſenium, morbum, ſexum pauperiem, Pontifex non poteſt adiri. Con. l c. ex Nau. Sanch. Avila. Con &c.

Reſp. 3. Multi religioſi, præſertim Mendicantes, poſſunt ex ſuis privilegijs, (in foro tamen interno tantum a varijs cenſuris abſolvere, v. Dia. p. 9 t. 4 R. 63. Quare à ſuperioribus ſuis illla privilegia petant, cùm ad confeſſiones audiendas exponentur & circa ea ſequentes regulas ſequantur.

Prima. Qui habet poteſtatem abſolvendi à cenſuris, reſervatis Epiſcopo, non poteſt vi illius abſolvere à reſervatis Papæ.

Secunda. Qui habet poteſtatem abſolvendi à reſervatis Papæ, non cenſetur poſſe abſolvere à cenſuris Bullæ Cœnæ, eò quòd hæ cenſeatur majores, nec comprehendi in conceſſione generali Dian. p. 1. t. 12 R. 34. ex Suarez. &c. contra Boſſium.

Tertia. Qui habet poteſtatem abſolvendi à cenſuris Bullæ Cœnę, habet etiam à quibuſvis Papalibus, & Epiſcopalibus à jure latis, etſi aliqui negent de excommunicatione contracta propter hæreſim, de qua alij probabiliùs affirmant, præſertim pro regionibus

ſepten-

ſeptemtrionalibus, pro quibus alioqui conceſſio per magnam partem eſſet inutilis.

Quarta. Poſſunt Regulares per ſua privilegia, ſicut ab alijs cenſuris Papæ reſervatis, ita etiam abſolvere duello certantes (idem de ſimilibus caſibus) poſt conſtitutionem Clementi VIII. ſicuti poterant ante eam; præter quàm in Italia extra Urbem; idque ex declaratione ipſiuſmet Clementis apud Comitolum *l. 6. mor.* Reg. 21. *d.* 83. Fill. *t.* 1. *t.* 15. *c.* 5. Laym. *l.* 3. *c.* 3. *p.* 3. *c.* 5.

Reſp. 4. Ampla etiam ſolet dari poteſtas à cenſuris abſolvendi in Iubilæis: in quibus diligenter conſiderandum, quid, quantum, & quomodò concedatur. Si enim detur poteſtas abſolvendi a caſibus reſervatis Papæ, etiam conceditur poteſtas abſolvendi à cenſuris Papæ reſervatis; quia is non ſolet reſervare caſus, niſi ratione cenſuræ adjunctæ. Porrò abſolutio data confitenti bona fide in Iubilæo, cum intentione lucrandi illud, etſi poſtea vel ſua negligentia, vel propter aliud impedimentum non lucretur, eſt valida, tollitque cenſuram. Secùs ſi ab initio indulgentias lucrari noluerit: eò enim caſu probabilius eſt abſolutionem non valere & tàm peccata reſervata, quam cenſuram de novo debere tolli ab eo, qui poteſt extra Iubilæum.

DUBIUM VI.

Quomodo danda ſit abſolutio à cenſura?

Reſp. Id ſtatuendum eſſe ex natura tum cenſuræ, tum cujuſvis abſolutionis. Ex qua circa abſolvendi modum reſolves.

1. Ex natura rei non requiruntur certa verba, ſed ſufficiunt ea ſigna, quibus apertè ſignificetur abſolutio impendi. In foro tamen externo communiter ſervanda eſt forma cujuſque Epiſcopatus. In foro autem conſcientiæ hæc ferè eſt in uſu. Ego te abſolvo à vinculo, v. g. excommunicationis, ſuſpenſionis, &c. quam incurriſti propter NN. (talem cauſam) & (ſi ſit excommunicatus) reſtituo te Sacramentis Eccleſiæ & communioni fidelium, aut) ſi ſit ſuſpenſus) executioni tuorum ordinum, vel officiorum, vel beneficiorum. In nomine Patris, &c. In publica autem ac ſolemni abſolutione præmittitur Pſalmus Miſerere, & ad ſingulos verſus pœnitentis humeri denudati leviter percutiuntur) niſi ex juſta cauſa talis cæremonia videatur omittenda, præſertim in fœminis) tum adjectis precibus abſolvitur & in Eccleſiam introducitur. Idem modus ferè ſervatur in abſolutione mortuorum, niſi quod ſepulchrum virga percutiatur, v. Rit. Rom.

3. Abſolvi a cenſura poteſt abſens, imò & invitus; etſi hoc

communiter non liceat, ne cenſura contemnatur. Ratio, quia ſicut pœna in abſentem & invitum poteſt ſtatui, ſic & auferri, Turr. Dian. p. 5 t. 9. R. 10.

3. Is qui pluribus cenſuris eſt aſtrictus, poteſt abſolvi ab una relictis aliis, quia inter eas non eſt neceſſaria connexio. Unde ſi dicatur, abſolvo te ab omni vinculo, &c. valet prò omnibus: ideòque ſic abſolutus in Jubilæo fortè omiſiſſet invincibiliter peccatum habens annexam cenſuram, id eſt, excommunicationem, poſſet is poſtea ab eo peccato per quemvis approbatum abſolvi: cum non ſit ampliùs reſervatum, eo quòd cenſura ratione cujus tantum erat reſervatum, ſit ſublata.

4. Abſolutio, vi aut metu gravi injuſtè incuſſo extorta; non valet; imò novam excommunicationem incurrit, qui metum incurit.

5. Abſolutio data ab ordinario, non præſtita ſatisfactione, et ſi ſit illicita, valida tamen eſt; imò etiam data à legato, modò non delegetur cum conditione ſatisfactionis: quæ ſi impoſſibilis ſit ſufficit præſtare cautionem, aut juramentum de ſatisfaciendo cùm poterit.

6. Dari poteſt abſolutio ſub conditione de futuro contingenti cùm ſit actus juriſdictionis externæ, qui conditionatus eſſe poteſt. Communiter tamen non expedit ſic abſolſi: ſi enim reus abſolutionem meretur, non debet apponi conditio; ſi non meretur, non debet abſolvi.

7. Poteſt etiam dari abſolutio ad reincidentiam id eſt, pro certo actu & tempore, quò tranſacto reincidat; item ſub certo onere, quò non impleto, cenſura reviviſcat.

8. Probabiliùs eſt eum qui habet poteſtatem abſolvendi in foro conſcientiæ à cenſura, poſſe id facere etiam extra confeſſionem ut contra Nau. Suar. & alios docet Sanc. *l. 8. de mat. d. 36.* Con.

CAPUT II.

De Excommunicatione.

DUBIUM I.

Quid ſit & quotuplex?

Reſp. Excommunicatio eſt cenſura, per quam quis privatur communione Eccleſiæ. Eſtque duplex. Minor, quæ tantum privat uſu paſſivo, ſeu receptione Sacramentorum, & Major quæ etiam dicitur Anathema, ac in jure ferè ſemper nomine excommunicationis intelligitur, privatque omni communione Eccleſiaſtica, ſecundum dicenda. Per hanc Majorem excommunicatus, rurſus eſt duplex: Toleratus, quem fideles non tenentur vitare. Nō tole-

toleratus, quem tenentur vitare. Et quidem poſt Concilium Conſtantienſe, non tolerati ſunt hi tantùm. 1. Notorius Clerici percuſſor, de quo infrà 2. Quivis nominatim excommunicatus, & ſpecialiter ac publicè denuntiatus. Unde reſolves.

1. In Germania Catholici ſecurè communicant cùm iis, qui notoriè ſunt Hæretici, & conſequenter excommunicati; quia non ſunt nominatim excommunicati, ac publicè denunciati.

2. Non teneris vitare eum, quem ſcis peccaſſe contra legem, per quam illi, etiam in particulari, ſub pęna excommunicationis aliquid eſt vetitum vel præſcriptum; quia requiritur, ut per ſententiam expreſſam & ſpecialem, contra perſonam in particulari, poſt peccatum commiſſum, Cenſura ſit publicata; v. g. ut Joannes ſit denuntiatus excommunicatus; vel ſaltem ita exprimatur perſona ut non liceat de ea dubitare, v.g. excommunicamus talis loci Decanum, Prætorem

3. Licet dicatur, Excommunicamus Petrum, v.g. incendiarium, & ejus complices, ſolus Petrus vitandus eſt, non verò alii, etſi ſint notorij, quia ſententia quoad illos, eſt tantum generalis, & non ſpecialis contra certam perſonam:

4. Non teneris vitare, eum qui privatim in Conclavi eſt denuntiatus: quia id non eſt factum publicè; ad hoc enim requiritur, ut ſententia legatur, vel affigatur aliquo loco celebri, v. g. in templo tempore concionis, vel aliter, pro more regionis.

D U B I U M II.

Ob quam cauſam incurratur & quem effectum habeat excommunicatio minor

Reſp. Incurritur ob unicam tantùm cauſam, ſi quis nimirum cum excommunicato majore excommunicatione communicet iis caſibus, quibus non licet. Effectus ejus eſt privatio, ſacramentorum perceptionis v. Lay. l. 1. t. 5 p. 2. c. 3. Unde reſolves.

1. Cùm jura dicunt, communicantem cùm excommunicato, incurrere ſimilem excommunicationem, ſenſus eſt, quòd ſimiliter, id eſt, verè excommunicetur, licèt minore.

2. Propter communicationem cum excommunicato minore excommunicatione etiam nominatim denuntiatio, nulla incurritur Cenſura.

3 Etſi excommunicatus minore excommunicatione, recipiendo aliquod Sacramentum non incurrat irregularitatem, graviter tamen peccat: adminiſtrando verò, probabile eſt, nec venialiter peccare.

4. In-

4. Incurritur hæc cenſura, etſi quis propter levitatem materiæ tantùm venialiter peccet. v. g. confabulando nominatim excommunicato, quando non licet: ſecùs ſi ſit veniale propter imperfectum uſum rationis; quia pœna infligitur propter actum qui quantum eſt ex ſe, ſufficit ad mortale.

5. Etſi peccatum veniale, poſſit omitti in confeſſione, non tamen illud, cui hæc cenſura eſt annexa: ne Sacramentum in ea recipiatur. Unde etiam Confeſſarij ordinariè priùs abſolvunt fideles ab omni vinculo excommunicationis, etiam minoris, deinde a peccatis.

6. Ab hac excommunicatione lata a jure, abſolvere poteſt Parochus, & quiſquis poteſt a mortalibus; cùm non ſit reſervata. An verò qui poteſt abſolvere a veniali, habente annexam hanc excommunicationem, poſſit etiam ab ipſa, quidam affirmant, ut Nau. & Tol. alij probabilius negant, ut Suar. Con. quia ſicut hæc abſolutio eſt diſtincta a Sacramentali, ita etiam ad eam requiritur diſtincta juriſdictio, quæ nuſquam conceditur omnibus Sacerdotibus, v. Laym l. 1. t. 2. p. 2. c. 4.

DUBIUM III.

Quos effectus habeat excommunicatio Maior.

Reſp. Habet duplices; Mediatos & Immediatos. Mediati, ſive remoti ſunt hi.

1 Irregularitas, quam excommunicatus incurrit, exercendo actum alicujus ordinis.

2. Si excommunicatus toto anno in excommunicatione contumaciter perſiſtat, & ut jura loquuntur, inſordeſcat, fit ſuſpectus de hæreſi, & contra eum ut talem procedi poteſt, ex Trid. ſ. 25. c. 3. ideoque (ſi crimen grave, & beneficij privatione dignum commiſit) privandus eſt beneficio: imò etſi crimen non ſit adeò grave, ſi tamen ad hæreſis ſuſcipionem purgandam citetur, tanquam hæreticus privari debet. Bon. d. 2. q. 2 p. ult. ex Reb. Dian. Nau. &c.

Immediati effectus ſunt ſequentes.

1. Privat ſuſceptione & uſu paſſivo ſacramentorum unde nullus excommunicatus, ſive toleratus ſive non poteſt ea licitè recipere ſub mortali: niſi excuſet ignorantia invincibilis, metus mortis, toleratus infamiæ, jacturæ bonorum, &c. quia cenſura non obligat cum tanto rigore. Laym l. 1. t. 5. p. 2. c. 2.

Dixi, licitè: quia validè ſuſcipit omnia, ſaltem quo ad ſubſtantiam, præter Pœnitentiæ; imò etiam hoc, ſi abſit ignorantia inculpabilis; dummodò cætera ad eſſentiam Sacramenti requiſita non

non deſint, quia per cenſuram non fit incapax abſolutionis, niſi prohibeatur eam recipere, priuſquam abſolvatur a cenſura. Bon. d. 2. q2. p. 2. ex Fill. Sua. Con. &c. Nec obſtare, etiamſi excommunicatio ſit reſervata, vel confeſſarius ſciens peccata habere annexam excommunicationem, tamen ex malitia ſolvat, docet Dia. p. 3 t. 4. R. 78. ex Con. Suar. &c. & p. 5. t. 9 R. 53.

2. Privat (ſaltem non toleratos) communibus Eccleſiæ ſuffragijs, orationibus, & fructu indulgentiarum, non tamen privatis. Unde non tantùm quivis privatus, ſed etiam Sacerdos poteſt tanquam perſona privata pro excommunicatis orare, etiam in publicis precibus, & ſacro; imò actionem ſacrificandi, prout pendet à merito privato operantis, offerre, vel ejus in Memento in particulari meminiſſe.

Dixi, tanquam privata: quia ut miniſter Eccleſię non poteſt. Hinc irritæ ſunt ac nullæ omnes preces, quas pro excommunicato in perſona Eccleſię, intercedentis pro ipſo Deo offert, adeoque privatur omnibus bonis, quę in gratiam Eccleſię Deus conceſſurus fuiſſet.

3. Privat uſu activo Sacramentorum & adminiſtratione. Quę tamen excommunicato tolerato, & ad id requiſito, & ſe non ingerenti, quandoque eſt licitu, v. g. ſi ſit Paſtor cujs ſubditi teneantur audire ſacrum, nec ſit alius qui celebret: imò ſi etiam non Parochus fortè rogetur, & invitetur ad celebrandum. Ac licèt communis doctrina ſit apud Laym. *hic c.* 4. peccare fideles, ſi ſine cauſa neceſſitatis. vel magnę utilitatis, talem inducant ad Sacramentorum adminiſtrationem, quando alius miniſter haberi poteſt: contrarium tamen eſt probabile, ob facultatem conceſſam. Conc. Conſt. cum talibus communicandi: & hinc nec illum, qui petit à tali Sacramentum, nec ipſummet excommunicatum, ſi conferat, precisè ob cenſuram peccare Laym. *l. c. n* 5. ex Soto & Sanc. *l. 7. de matrim. d.* 9. *n.* 8. Idem docet Bonac. *d. 2. q. 2. p.* 2. §. 2. ex Vaſquez, Suar. &c. Non tolerato autem illicita eſt Sacramenti adminiſtratio, prçterquàm in caſu extremę neceſſitatis, extra quam validè illud adminiſtrat prçterquam Pœnitentiam quia, hęc requirit juriſdictionem, qua ipſe caret. v. Lay. hic c. 2. Bon. *l. c.*

4. Privatio uſus divinorum officiorum, ita ut non tantùm careat eorum fructu, ſed etiam ſub mortali ijs nequeat intereſſe, parte notabili: ita ut moraliter cenſeatur cum alijs communicare: niſi excuſet ignorantia, vel neceſſitas vitandi ſcandali, Palia-ve juſta cauſa Bonac. l. c. p. 3. §. 1, ex Suar, Fill &c. Similiter pec-

Digitized by Google

cant etiam alii, qui cum excommunicato vitando eidem Miſſæ interſunt, ut ex communi docet Bonac. l. c n. 9. contra Dur. quia participant cum illo in divinis. Aliud tamen eſſet, ſi tranſiens per Eccleſiam aliud tractaret, vel breviter privatim, aut omninò ſeparatim oraret, aut ſi aliis unum ſacrum audientibus, ipſe aliud audiret: quia ſic moraliter non cenſetur communicare cum aliis, nec conjugi ad unam orationem fundendam Bon. *l. c. num.* 16. ex Suar. Henr. Fill. Con. &c. Ac licet peccatum hoc ex genere ſuo ſit mortale, ex parvitate tamen materiæ ſubinde tantum eſt veniale, ut ſi exigua pars Miſſæ, v. g. uſque ad Euangelium tantum cum illo audiatur, Avila, Diana, p. 5. t. 5. R. 21. vel ſi Horæ privatim cum eo recitentur. Dian. p. 5. t. 9. R. 29. ex Suar. & aliis. Porrò per divina officia intelliguntur ſacrificium Miſſæ publica oratio, proceſſio, cantus horarum, benedictio olei, aquæ, candelabrum, & cætera annexa ordini Clericali, quæ ſolemniter fiunt (excepta concione) in quibus licet alii fideles non teneantur vitare toleratum, tenentur tamen non toleratum ſub mortali vitare, niſi vel levitas materiæ, vel ignorantia, aut ſimile quid excuſet. Unde ſi talis præſens ſit moneri debet ut recedat: ſi nolit, debet extrudi, vel exportari, licet ſit Sacerdos: niſi tamen graviùs inde timeatur incommodum, ob quòd ſi expelli non poſſit, omittendum eſt officium, etiam die feſto, & celebrans nondum inchoato Canone debet abrumpere Miſſam; ſi inchoavit, poteſt cæteris abeuntibus, ſacrum proſequi, vel abrumpere ob ſententiæ utriuſque probabilitatem: ſi conſecravit, debet ſolo miniſtro manente pergere uſque ad communionem incluſivè, & reliqua perficere in ſacriſtia, vel alio decenti loco. Quòd ſi excommunicatus negligat procurare abſolutionem eo fine, ut non audiat ſacrum die feſto, peccat mortaliter omiſſione ſacri; ſecùs ſi alia de cauſa negligat. Quod ſi etiam obligatus eſt ad Horas, non excuſatur ab illis, (etſi non debeat dicere, *Dominus vobiſcum*, ſed *Domine exaudi, &c.*) quia ſi cùm alio privatim legat, venialiter tantùm videtur peccare.

5. Collatio Beneficii facta excommunicato nulla eſt, uti & præſentatio, vel electio; inſtituitio, & confirmatio. Ratio, quia excommunicatus etiam toleratus non poteſt communicare in officio, proindeque incapax eſt beneficii, quod datur propter officium. Idque licet ignoretur excommunicatio: quia ignorantia invincibilis, etſi excuſet à culpa, non tamen ſupplet defectum conditionis requiſitæ ad valorem actus, vide Leſſ. 2. c. 14. d. 22. Imò probabile eſt, excommunicatum, quamvis beneficio ante ob-

obtento non privetur fructus tamen & diſtributiones non facere ſuas, ideóque eas teneri reſtituere etiam ante ſententiam judicis quia eſt privatus officio: fructus autem dantur propter officium, velut merces propter opus. Ita Suarez, & alij contra Sanch. & Con. qui probabiliter putant, ex conſuetudine non teneri ante ſententiam, modò per ſe, vel alium, inſerviat beneficio.

6. Privat communicatione forenſi. Unde excommunicatus nequit eſſe Judex, Advocatus, Procurator, (licet pro ſe ipſo reſpondere poſſit ipſe. Con. Præp. Dia. p. 5 t. 9. R. 211. Actor, Tabellio, Teſtis, &c. ita ut contra excommunicatum etiam toleratum, ſemper poſſit reus excipere, Quod ſi non fiat, nec Judex eum repellat, validâ ejus acta erunt, ſi ſit toleratus: ſecùs eſt de judice non tolerato, cùm ſit privatus juriſdictione. vid Laym. c. 2. Dian. p. 5. t. 9. R. 112. 113 Non poteſt etiam eſſe tutor, aut Curator. Dian p. 5 t. 9 R. 115. ex Sylu. Neque Teſtamenti executo Dian. p. 5. t. 9 R. 2. ex Carp &c. contra Sanc. Lugo, &c. tamen non fiat appoſitio, validè exequitur. *ibid.* Nec poteſt ipſe teſtari licitè etſi faciat validè, etiam cum excommunicatum inſtituit hæredem Suar. Vill Mercer. &c. cum Dia. l. c. R. 129. Denique contractus omnes ab eo facti (etſi ſint illiciti, & ratione eorum non detur actio in foro externo durante executione) valent, ſi fiant ab eo ut perſona publica, vel Miniſtro ratione muneris vel beneficii: quia tunc ſpectant ad juriſdictionem, quæ ſuſpenſa eſt Dia. p. 5. t. 9. R. 128 ex Con. Fill. Merc. &c.

7. Excommunicatus non toleratus privatur jurisdictionis. Unde non poteſt validè eligere, conferre, præſentare, ferre leges, vel ſententiam: & qui ſic beneficium à non tolerato accepit, dicendus eſt intruſus ac proindè tenetur, ſine alia juris declaratione beneficium una cum fructibus relinquere.

Dixi, non toleratus: quia acta tolerati probabile eſt eſſe valida ob bonum commune: graviter tamen peccat ſi abſque neceſſitate talia exerceat.

8. Non toleratus privatur Eccleſiaſtica ſepultura ita ut non poſſit in loco ſacro, ſeu benedicto ſepeliri, & ſi contrarium fiat, ac corpora diſcerni poſſint, debet exhumari, nec in eo loco divina peragi ante reconciliationem.

Dixi, non toleratus: quia Eccleſia non polluitur, etſi hæreticus, non ſpeciatim denunciatus, in ea ſepeliatur, ut docent Suar. Laym. & alii jure nihilominus id prohibent Epiſcopi in Germania; eo quòd inter cæteras pœnas non communican.

piſcopi in Germania; eo quòd inter cæteras pœnas non communicantium in Paſchate, etiam ſtatuatur privatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ.

9. Excommunicatus privatur omni alia civili communicatione fidelium, ita ut ipſe non poſſit eum alijs; &, ſi non ſit toleratus, etiam Iij cum ipſo non poſſint communicare, idque in caſibus hoc verſu comprehenſis.

Os, orare, vale, communio, menſa negatur.

Dicitur 1. per quòd intelligitur oſculum, & omne colloquium etiam privatum, item per nutus, litteras, internuncium, & quodvis ſignum benevolentiæ.

Dicitur 2. Orare, id eſt omnis communicatio in divinis, de qua ſuprà.

Dicitur 3. Vale, quòd comprehendit omnem ſalutationem, (ſaltem honorificam) verbo, vel ſigno, vel amplexus, & ſecundùm quoſdam, iam reſalutationem, eò quòd ſit actus obſervantiæ Sed contrarium videtur verius quia eſt ſolutio debiti. Imò Sayr. &c. cum Dia. *p. 1. 9. R. 16.* putant probabile, quòd ſola verbalis ſalutatio ſit probita, non autem alia ſigna, v. h. aperiendo caput, &c. quæ urbanitatis cauſa fieri ſolent.

Dicitur 4. communio, quæ comprehendit omnem contractum, (qui tamen validus eſt, ſi fiat) item cohabitationem, cooperationem, ſocietatem, v. g. in contractibus, ita ut moraliter cenſeatur communicare, quòd prudens æſtimabit: unde nec iter cum eo tanquam cùm ſocio facere licet.

Dicitur 5. Menſa, per quam intelligitur omnis convictus, & convivia, per modum ſocietatis & commercij: qualis non eſt, ſi caſu incidas in idem hoſpitium, iter, menſam, imò lectum; v. Bon. *d. 2. q. 2. p. 6. § 6. 2.*

Quæres. Quale peccatum ſit communicare cum excommunicato non tolerato.

Reſp. Communicare in divinis cenſetur mortale, propter gravitatem materiæ; in civilibus autem, (etſi inducat minorem excommunicationem) ſeclusò tamen contemptu tantùm eſt veniale regulariter. Suar. Baun. & Dia. p. 7 t. 11. R. 47. Quòd addo, quia aliquando eſt mortale, ut ſi quis cum excommunicato communicet in eodem crimine, v. g. ſi quis concubinam excommunicatam cognoſcat.

Quæres 2. An aliquando liceat cum non tolerato communicare

Reſp. Quòd ſic extra divina, in his quinque caſibus. 1. In caſu utili-

utilitatis, ſive ſpiritualis ipſius excommunicati, v. g. ut convertatur, ſive alterius, ut ab excommunicato conſilium petat, quod ab alio habere non poteſt; ſive etiam utilitatis temporalis, v. g. ut ab eo reſtitutio, vel debitum ex contractu petatur. Contractus tamen novos cum ipſo inire non licet, etſi incantur, ſint validi, cùm nulla ſit lex irritans. 2. In caſu legis matrimonialis: quomodò uxori licet communicare cum marito, & contra, niſi, factum ſit divortium. Dia p. 5. tr. 9. R. 122. non tamen ſponſus de futuro cum ſponſa. l. c. R. 126. ex Sayr. Sanch. & Fill. 3. In caſu ſubjectionis. quomodo poſſunt filij etiam emancipati, (addit Dia. p. 5. t. 9. R. 119. ex Corn. Fill. Hurt. &c. etiam adoptivi, vel illegitimi: imò etiam nepotes pronepotes, & in eodem genere affines,) communicare parenti, ſervi, & ancillæ domino, ſi ante excommunicationem ſuerint in ſervitio: Similiter religioſi Prælato: non tamen niſi quoad eam communicationem, quæ ab habitantibus in eadem familia evitari non poteſt. Dian. l. c. R. 117. contra Sotum, v. Fill. tr. 12. c. 8. n. 203. Laym. & Bon. l. c. 4 In caſu ignorantiæ, juris, vel facti 5. In caſu neceſſitatis ſive animæ, ſive corporis, ſive bonorom temporalium, qui caſus hoc verſu conprehenduntur.

Vtile, lex, humilis. res ignorata, neceſſe.

DVBIVM IV.

Ob quas cauſas incurratur excommunicatio Maior?

Cùm hæ multæ ſint, variæ ſunt etiam excomunicationes, quæ in 4. potiſſimum claſſes dividuntur; nam aliæ nulli, aliæ Epiſcopo; aliæ Pontifici per Bullam Cene, aliæ eidem extra illam reſervantur.

ARTICULUS I.

Quæ ſint excommunicationes non reſervatæ.

Reſp. Ex jure antiquo uſitatores ſunt ſequentes.

Contra omnes. 1 In vexantes Eccleſiaſticos, quòd non elegerint eum, pro quo rogati fuerant 2 In directores Monialium, ſi foveant diſcordias in electione. 3 In extorquentes abſolutionem à cenſura per vim, aut metum. 4. In compellentes Eccleſiaſticos, ut laicis ſubmittant jura Eccleſiæ. 5 In docentes leges, vel medicinam Religioſos, qui dimiſerunt habitum, vel eos retinentes in ſuis ſcholis. 6. In ſepelientes tempore interdicti, vel interdictos, vel excommunicatos non toleratos, vel manifeſtos uſurarios. 7. In impedientes viſitatores Monialium. 8. In contrahentes matrimonium in gradibus prohibitis, vel cum Monialibus, 9. In edentes Gloſſas in Tridentinum. 10. In imprimentes libros ſine ſuperiorum licentia, 11. In præcipientes ſuis ſubditis, ne officia communia

Reip. exhibeant Eccleſiaſticis. v g. ne iis vendant, coquant panes, &c. 12. In Doctores & Profeſſores non facientes profeſſionem fidei, ubi recepta eſt Bulla Pii IV. 13 In negligentes adminiſtrare juſtitiam eccleſiaſticis. 14. In poteſtates foventes uſuras.

Contra Clericos. 1. In Clericos in dignitate conſtitutos, aut Sacerdotes audientes publicè jus, aut medicinam. 2. In Sacerdotes recipientes præfecturas ſeculares. 3. in Clericos minores Epiſcopis, locantes domos uſurariis. 4. in alienantes bona Eccleſiæ, vel locantes ultra triennium. 5. in impugnantes in concionibus montes pietatis 6. in contrahentes matrimonium, ſi ſint in ſacris. 7. in fictè reſignantes, vel permutantes beneficia 8. in præſumentes abſolvere à caſibus Bullæ Cœnæ.

Contra Religioſos. 1. in audientes Leges, vel medicinam extra clauſtra 2 in habitum temere dimittentes vel matrimonium contrahentes. 3. in inſtituentes novum ordinem. 4. Adeuntes curias Principum, ad nocendum ſuis monaſteriis, vel Prælatis 5. Tenentes arma ſine licentia intra clauſtra. 6 Non ſervantes interdictum, quando ſervatur à Cathedrali. v. Fill. t. 1. t. 14. 15. c. 84. Bon. d 3. p. 5. §. 1. n. 36.

Reſp. 2 Supradictis adiectæ ſunt à Tridentino ſequentes, quæ valent ubi illud eſt receptum. 1. in imprimentes, imprimi mandantes vendentes apud ſe retinentes, vulgantes libros de rebus ſacris, ſine nomine authoris, & approbatione ab Ordinario obtenta. 2 in docentes, non eſſe neceſſariam confeſſionem ante ſumptionem Euchariſtiæ 3. in raptores mulierum juvantes, foventes. 4. in cogentes contrahere matrimonia, cum præſcriptis. 5. in magiſtratus, qui requiſiti non juvant Epiſcopos, ad reſtituendam, vel conſervandam clauſuram Monialium. 6. in ingredientes (cujuſcumque conditionis, vel ſexus fuerint) monaſteria Monialium ſine licentia in ſcripto obtenta. 7. in cogentes mulierem ingredi Monaſterium, & profiteri. 8. in impedientes, ſine juſta cauſa, ſanctam voluntatem mulierum emittendi votum. 9. in dominos temporales, concedentes in terris ſuis locum pro duello.

ARTICULUS II.

Quæ ſint excommunicationes reſervatæ Epiſcopis.

Reſp. Sunt hæ 1. Quæ contrahitur ex levi percuſſione Clerici, vel gravi, ſi ſit mulier 2. In eos qui abſoluti in articulo mortis (à cenſura, vel peccato habente cenſuram annexam) ab eo, qui aliàs non poterat, non præſentans ſuperiori ſe, poſtquam convaluerunt v. Fill. t. 3 c. 10. n. 241. & 242. in Fratres Minores, ſi admittant in ſuis

Eccle-

Eccleſiis, ad officia divina, Fratres tertii Ordinis. 4. in procurantes abortum fœtus animati, effectu ſecuto. 5. in eos, qui communicant in eodem crimine cum excommunicatis ab Epiſcopo. 6. Et omnes, quas ferunt Epiſcopi per propria ſtatuta; & ſibi reſervant, quas Confeſſarii videant in Agendis.

ARTICVLVS III.
Quæ ſint Papæ reſervata extra Bullam Cœnæ.

Reſ. 1 *Contra omnes* magis obviæ ſunt ſequẽtes. 1. in incendiarios. 2. in habentes litteras Apoſtolicas falſas, & non deſtruentes: item in falſarios litterarum Apoſtolicarum. 3. in effringentes & ſpoliantes Eccleſias. 4. in communicantes eodem crimine cum excommunicatis à Papa. 5. in vexantes eos, qui cenſuram in alios tulerunt. 6. in abſolventes eos ab excommunicatione, ſub conditione, & non implentes 7. in violantes interdictum Papale. 8. in dantes & recipientes aliquid ex pacto, ob admiſſionem ad religionem. 9 in Simoniacos reales, circa ordinem vel beneficium 10. in committẽtes ſimoniam confidentialem. 11. in impedientes executionem litterarum ſacræ Pœnitentiariæ 12 In dantes & recipientes aliquid, pro gratia, aut juſtitia, apud Sed. Apoſt. 13 in committentes duellum, & ad id cooperantes, ſuadendo, &c. 14. In mulieres ingrediẽtes monaſteria Regularium. 15. in impugnantes inſtitutum Soc. Jeſu. 16 in faciẽtes jurare illicita, & contraria libertati Eccleſiaſticæ. 17. in rapientes bona Eccleſiaſtica item in exigentes tributa ab Eccleſiaſticis, 18. in violantes libertatem Eccleſiaſticam, quoad fugientes ad Eccleſiam 19. in docentes poſſe fieri confeſſionem in abſentia. 20. in eos, qui alterutram opinionem de Conc. B. V. damnant peccati mortalis vel hæreſeos; item in eos, qui in concionibus aliiſq; publis actibus, ut lectionibus, concluſionibus, aſſerunt B V conceptam in originali. 21. in percuſſores Clericorum. Quæ cum celebris ſit, & multa ſcitu neceſſaria habeat, agetur de ea peculiariter infra.

Reſ. 2. *Cont. Cler. & Relig.* ſunt hæ. 1. in participantes in ſacris cum excommunicatis à Pap. 2. in procurantes alienationem Eccleſiarum 3. in Concionatores, qui Scripturæ ſenſum à Doctorum interpretatione alienum circa tempus Antichriſti, & extremi judicii, aliaq; ſimilia revelata prædicant 4. in Parochos non implentes juramentum de reſidentia factum 5. in Mendicantes tranſeuntes ad alium ordinem, præter Carthuſianum. 6. in Moniales exeuntes clauſtra ſine licentia. 7. in religioſos, ſine privilegio, vel ſpeciali licentia Parochi

Cleri-

Clericis aut Laicis Sacramentum Euchariſtiæ, vel Unctionis miniſtrare, vel Matrimonia ſolemnizare præſumunt.

TRACTATUS IV.

Quomodo intelligenda excommunicatio percuſſoris Clericorum?

Reſponde 1. Ea ſic habet: Si quis ſuadente diabolo in Clericum vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo ſubjaceat, & nullus Epiſcoporum præſumat illum abſolvere.

Dicitur 1. Si quis: intellige cujuſcumque ſexus aut ſtatus, etiam impubes, dummodò rationis compos & doli capax. Extenditur autem ad efficaciter mandantes, conſulentes, conſentientes, ſuo nomine facta ratihabentes, non impedientes, ſaltem ſi ex officio, aut juſtitia teneantur, ut Reges, Judices & & cæteri ſuperiores; item patres, tutores, heri, pædagogi, &c. quibus aliorum cura demandata eſt. Ita Lay. l. 1. t. 5. p. 2. 5. n. 6. Bon. d. 1. q. 4. p. 1. n. 8. ex Mol. &c. comm.

Dixi, *ſaltem, &c.* quia ſi ex charitate tantùm teneantur, etiam excommunicari, docent Suar. Cajet. Fill. Molin. Sayr. &c. Verum id probabiliùs negat Bon. l. c. ex. Nav, Con. Regin. Henr. Mol. &c.

Dixi 2. *Clericum*: quo nomine intelligitur omnis prima ſaltem tonſura initiatus, (etiamſi conjugatus, dummodò cum unica virgine) & deferat habitum, ſerviatque alicui Eccleſię: item etiam excommunicatus, ſuſpenſus, interdictus, degradatus verbaliter tantùm.

Dicitur 3. *monachum*: intellige quamvis religioſum, etiam laicum; converſum, novitium: utriuſque ſexus: item tertiarius S. Dominici, S. Franciſci, ſi geſtent habitum, & vivant in communitate, item Eremitas ſubjectos alicui regulæ, vel ſuperiori.

Dicitur 4. *manus iniecerit*: per quod intelligitur quævis contumelioſa actio exterior mortalis, circa Clerici perſonam, vel res adhærentes, ſive fiat manu, ſive baculo, gladio, &c. Bon. *d.* 2. *q.* 4. *p.* 1. Ex dictis reſolvuntur ſequente Caſus.

1. Hanc excommunicationem incurrit; 1. Qui talem conſpuit, conſpergit aqua pulvere, conſpurcat luto evellit crinem, lacerat veſtem, eripit aliquid per vim & injuriam de ejus corpore, v. gr. pileum, palium, &c. ita ut actio ſit graviter injurioſa. Bonac. l. c. Laym. c. 5. n. 3. 2. Qui concludit, aut violenter detinet carcere, vel

loco

loco, unde ſine dedecore non poteſt exire *ib* 3. Qui perſequitur, ut in flumen vel foſſam incidat, equo decidat, &c. 4. Qui manus violentas injicit in equum, cui is inſidet occidendo, vulnerando, cædendo, ſiſtendo per frænum, quæ actio licet ſit levis reſpectu corporis, non tamen reſpectu honoris, ib. 5. Qui aliquid ſupradictorum facit, etiam Clerico conſentiente, dummodò ſit injurioſum ordini Clericali. Lam. l. c. 6. Clericus, ſi ſeipſum ex malitia vel paſſione) ſecùs ſi ex devotione) percutiat injurioſè. Laym. l. c. ex Nav. 7. Qui percutit Clericum etiam meritum, ſi fiat vel per quem non debet, ut ſi morte dignus puniatur à judice ſeculari, vel modo illicito, ut ſi à Prælato puniatur per laicum. Bon. *l. c.* ex Nav. Sayr. Suar. Fill. Con. &c. v. Lay. *c.* 5.

2 Non incurrit, 1. Fur, qui clam abſcindit crumenam, vel veſté tollit Clerico: quia non eſt actio violenta, ſed fraudulenta. Bon. *l. c.* 2. Si percuſſio ſit jocoſa, vel caſualis, v. g. ſi janitor, vel apparitor turbam arcens percutiat Clericum: item ſi pueri habentes primam tonſuram ſe pugnis percutiant. Bon. *l. c.* ex Mol. Fill. Con. &c. item ſi percuſſio ſit ad defendendum ſe, vel vitam ſuam, vel uxoris, parentum filiorum, vel res ſuas, cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ. Laym. inf. Et denique quandocumque percuſſio ob levitatem, vel imperfectionem actus non eſſet mortalis, illata laico, ut docent Cajet. Avilla, & Sà, quod tamen Suar. univerſaliter non admittit. v. Bon. l. c. 4. Si fiat in tenebris, vel Clericum non agnoſcas, quòd habitum non geſtet; quia ingnorantia excuſat. 5. Prælatus, præceptor, pater, ſubditum in minoribus conſtitutum correctionis cauſa (licet ira accedat) percutiat moderate, habita ratione culpæ; imò Prælatus & Præceptor Eccleſiaſticus poteſt etiam in majoribus conſtitutum caſtigare. An idem poſſit pater, controvertitur in utramque partem probabiliter. vid. Laym. loc. mox citando 6. Si percuciatur realiter degradatus, vel bigamus; vel ſi exerceat publice officium cauponis, vel macellari, del ſcurram, & ter monitus non ceſſet; vel inventus turpiter agens cum uxore, matre, ſorore, vel filia, vel denique mulierem ipſo facto ſollicitans ad turpitudinem: quia perdit privilegium. v. Lay. *l.* 1. *t.* 5. *p.* 2. *c.* 5. Fill. *l.* 15. *c.* 1.

Reſp. 1. Etſi hæc excommunicatio ſit reſervata Papæ, poteſt tamen Epiſcopus ab ea abſolvere his caſibus. 1. Quando percuſſio, etſi ſit mortalis, eſt tamen prudentum judicio levis comparata cum enormi, v. gr. ſi fiat palma, pugno aut lapide, non relinquente veſtigium, & ſecundùm Ant. & Dia. l. 9. t. 4. R. 18. niſi no-

ta-

bilem injuriam & magnum ſcandalum pariat: qualem negat eſſe, ſi quis ſacerdote n pugno percutiat in faciem, licet guttæ ſanguinis effluant. Enormis verò erit, ſi membrum præſcindatur, copioſus ſanguis funditur; vel etiam ratione dignitatis perſonæ. ut ſi percutiatur Epiſcopus, vel Abbas etiam allapa. 2. Si percuſſor ſit impubes, pauper, æger, ſenex, mulier, cœcus, claudus, ſervus, filius familias, vel non ſui juris, uti & regulares ac moniales invicem verberantes; item ſi ſint homines delicati, & quotquot habent legitimum impedimentum, ut non poſſint ire ad Papam, aut ejus legatum; vel ſi dubium ſit de excommunicatione Fill. *l.* 15.*c.* 1.*nu.* 35.*& ſ*.Denique ſi ſit occulta, v.ſup. hic.*c.* 1.*d.*5.& Dian *p.t* 4.*R.*63. in quibus omnibus caſibus pro foro conſcientiæ poteſt etiam facultas abſolvendi impetrari, (gratis quidem) ex Pænitentiaria Romana à maiore, ut v.ſup. hic *l.1 t.2.c 4 in app.*

ARTICULUS V.

Quæ ſint excommunicationes Papæ reſervatæ per Bullam Cœnæ.

Reſp. Præcipua eſt in hæreticos: quæ extenditur non tantum ad fautores, receptores, & defenſores hæreticorum ut ſic, ſed etiam in ſcienter retinentes, legentes, imprimentes, & defendentes libros hæreticorum, de religione tractantes, vel hæreſim continentes. Ad quàm excommunicationem incurrendam requiruntur 4. conditiones 1. Vt Author libri ſit hæreticus. 2. Vt liber hæreſim expreſsè contineat, vel de religione agat. 3. Vt legatur materia notabilis, & ſufficiens ad mortale. 4. Ut ſcienter legatur, imprimatur, vel retineatur. Lay. *l.*2 *t.*1 *c.*15. *n* 1 Vnde reſolves.

1. Non excommunicaris. 1. Si legas libros Catholicorum, referentes verba hæreticorum, etiamſi animo hæreſim diſcendi leges Laym. *l.c.* ex Nau. Sanc. &c. 2. Si in Catholici ſcriptoris libro, vel alio, hac bulla non contento, legas adiecta ſcholia, vel notata Authoris hæretici: quod tamen Suar. t. 3. d. 21. ſ 2. limitat, niſi ſcholia eſſent tam copioſa, ut ex iis potiùs, quàm ex textu liber conſtare videretur. Lay. *l.c.* ex Nau. Sanch. &c.

2. Non prohibentur hæreticorum libri philoſophyci, & alii hæreſim non continentes, Laym. *l.c. n* 3. imò probabiliter nec ii, qui incidenter tantùm continent hæreſim, non agentes ex profeſſo de fide Layr. Graff. apud Lay. *l.c.* contra Suar. & Sanc. qui id confirmat pro Germania, ubi Bulla cum tanto rigore non eſt recepta. vid. Bec. 2. 2. *cap.* 15. *q.* 8. Legens tamen tales, incurrit excommunicationem non reſervatam indicis librorum prohibitorum, ubi is receptus eſt; quod non videtur eſſe factum in

Germania, ſaltem eum iſto rigore, ut habet Laym. *l. 1. num. 8.*

3. Excommunicatur. 1. Qui in ſufficiente quantitate ſolum proœmium, vel epiſtolam ad lectorem, vel indicem libri; vel partem libri, in qua nulla eſt hæreſis; legit, ut habet Lay. *l. c.* & Bon. 2. Probabiliter etiam is qui alterum *juſſu* ſuo legentem audit; quia legit per alium. Lay. *l. c.* Azor. &c. contra San.

4. Probabiliter non excommunicatur, qui hæreticam concionem, aut epiſtolam ſeorſim editam legit; quia non eſt liber. Lay. *l. c. n. 3.* ex Sanch.

5. Non ſufficit una alterave linea, imò ſecundùm Sanc. Rodr. & Sa, nec integra pagina, etiam magni voluminis: quod tamen Bon. & Lay. *l. c.* non concedunt; licet hic fateatur, Confeſſario id poſſe ad hoc ſervire; ut non continuè damnet peccati mortalis, & excommunicationis eum, qui bono fine, vel etiam ex curioſitate unam paginam legit.

6. Non incurritur, ſi retinentur libri paruo tempore, v. g. uno alterove die: quia ſicut materiæ, ita & temporis parvitas excuſat Lay. *n. 7.* ex Graff Sayr. Sanc. &c.

7. Excuſat ignorantia, etiam craſſa, ſi vel neſciat eſſe hæreticum vel tractare de religione. Lay. *n.* 4 v. San. *l 2. m c* 10 *et l. 9. de m. d. 32.*

8. Non excuſatur is, qui librum vel in aliena domo, vel alieno nomine, vel animo non legendi habet. Item nec is, qui affirmat non eſſe pravum, non eſſe exurendum. Item qui impedit ne comburatur, qui diſputationis cauſa defendit. Ita Bon. qui tamen excuſat eum, qui laudat ſtylum, vel ingenium Authoris, vel bonam doctrinam, quæ in eo eſt ſed non quatenus in eo eſt, v. g ſi dicas. hic liber eſſet bonus ſi non haberet hæreſim; quia talis non defendit. v. Lay. *l. c.* Bon. *d. 2. q. 5. p. 4.*

CAPUT III.

De Suſpenſione & Degradatione.

DUBIUM I.

Quid ſit ſuſpenſio, quotuplex, & unde dignoſcendum, qualis & quanta ſit?

Reſp. 1. Suſpenſio eſt cenſura, qua Clericus functiones aliquas Eccleſiaſticas exercere prohibetur. v. Bon. d. 3. *p.* 1. Lay. *l.* 1. *t.* 5. *p.* 3. *c.* 1. Unde reſolves.

1. Solus Clericus poteſt ſuſpendi.

2. Suſpendere poſſunt, qui poſſunt ferre cenſuras.

3. Ex genere ſuo, & niſi parvitas materiæ excuſet; eſt peccatum grave, exercere actum per ſuſpenſionem prohibitum: unde

& irregularitatem inducit Si tamen ſuſpenſus toleratus ſe non ingerat in tales functiones, ſed ab aliis propter utilitatem requiratur, probabiliter non peccat, cum alii licitè requirant. Imò etſi nominatim ſit denunciatus & toleratus, alii tamen non tenentur ſub mortali eum vitare, niſi cenſeantur cooperari actui à quo ſuſpenſus eſt, unde audire ejus Miſſam, non erit peccatum, (ſaltem mortale) ſi non inſervias, ita probabiliter Avila, Henr. Suar Sayr. apud Bon. *d.* 3 *p.* 4 *n.* 4 etiam Lay. *l. c.* c 1 *n* 7.

4. Suſpenſus non toleratus invalidè abſolvit; quia non habet juriſdictionem.

Reſp. 2. Suſpenſio. 1. alia fertur ad certum tempus, quo elapſo expirat: alia fertur abſolutè, ſeu indefinitè, manetque, donec per abſolutionem tollatur. 2. Alia eſt ab officio, ſive id ſit ordinis, ſive juriſdictionis: alia à beneficio: alia ab utroque. 3. Suſpenſio ab officio, vel à toto, vel a parte tantùm, ſcilicet à functione Ordinis, vel juriſdictionis. Item ſuſpenſio beneficii, vel eſt à beneficio abſolutè, vel à quibuſdam tantùm functionibus, ejus ratione competentibus. Lay Bon. *ll. cc.*

Reſpondeo 3. Quantitas & qualitas ſuſpenſionis colligi debet ex verbis, quibus fertur, Quæ ut potè in re odioſa, non ampliùs ſunt extendenda, quàm propriè accepta ſignificent. Unde reſolues.

1. Suſpenſo abſolutè & in toto, prohibetur omne exercitium ratione officii proveniens, tam Ordinis quàm juriſdictionis, & conſequenter non poteſt celebrare, nec validè excommunicare, beneficia conferre, &c. Suſpenſus verò à parte beneficii determinata v. g ab Ordine tantùm, vel juriſdictione privatur tantùm illius officii functionibus. Undè Epiſcopus verbi gratia à juriſdictione ſuſpenſus, etſi non poſſit excommunicare, abſolvere, delegare, &c. poteſt tamen exercere actus Ordinis, ut conſecrare templa, ordinare, &c. Bon *l. c.*

2. Suſpenſus à certa functione Ordinis, v. g. à Sacramentorum adminiſtratione, non eſt ſuſpenſus à ſacrificio. Similiter ſuſpenſus ab ordine poteſt nihilominus conferre primam tonſuram, quia non comprehenditur ſub Ordine Bon, *p.* 2 *n* 6.

3. Suſpenſus ab officio ſimpliciter, non intelligitur ſuſpenſus à beneficio, ſeu fructibus ejus. Debet tamen per alium ſupplere, qui per ſe nequit, ut fructus percipiat Bon *n.* 10 ex Nau Suar Henr. Fill, &c.

4. Suſpenſus ab ordine non videtur ſuſpenſus à beneficio; quia beneficium non fundatur in ordine. Bon. tamen dicit, indirectè ſuſ-

ſuſpendi à fructibus ejus; quia dum non poteſt facere officium, non poteſt recipere fructus, v.*n.* 5.

5. Suſpenſus à beneficio, etſi hoc ipſo intelligatur ſuſpenſus à recipiendis fructibus ejus, non tamen ab officio, ſive juriſdictionis, ſive Ordinis, etiam quod illi ratione ipſius beneficii competit. Undè tenetur legere Horas, & cętera onera beneficii pręſtare, licè fructibus non fruatur: hoc enim debet ſibi imputare. Non tamen privatur commodo, quod provenit ex anniverſariis ſtipendiis Miſſarum, nec eo, quod datur propter onus perſonale Clerici: quia non ſunt fructus beneficii: Secùs eſt de diſtributionibus quotidianis; licèt ex his vel aliis beneficii fructibus poſſit ali, ſi aliunde ſuſtentari nequeat. Bon. *l.c. n.* 12. Sayr. Suar. Fill. &c.

6 Suſpenſus à beneficio poteſt nihilominus eligere, pręſentare, conferre beneficium. quia etſi hæc jura competant illi ratione beneficii, illi tamen actus non ſunt beneficii, præcisè ut ſic, ſed potius officii & juriſdictionis. *ib.*

7. Suſpenſus à beneficio, vel ordine abſolutè, & ſine addito, intelligitur ſuſpenſus ab omni beneficio vel ordine, niſi aliundè aliud conſtet. *ib n* 8.

8. Suſpenſus abſolutè, intelligitùr ab officio & beneficio. Lay. *c.*1.*n.*2.

9. Suſpenſo Capitulo, vel Conventu, non cenſentur ſuſpenſi ſinguli, niſi ſint in culpa, ait Sà, V. Suſpenſio. & Lay. *l.c n.* 3.

10. Si Prælatus ſolo verbo dicat Sacerdoti, *Suſpendo te*, v. g. à celebratione, videtur eſſe ſimplex tantum prohibitio, non cenſura: quia hæc licitè non fertur, niſi ſcripto. Prælatus autem non debet præſumi velle peccare, niſi aliud conſtet de ejus intentione, aut niſi religio habeat privilegium, abſque ſcripto ferendi cenſuras, vid. Bon. de cenſ. in communi, *d* 1. *p.* 1 *q.*

DUBIUM II.

Quæ ſint ſuſpenſiones in particulari, & quis ab eis poſſit abſolvere.

Reſp. Suſpenſiones juris communiores ſunt ſequentes.

1. Clerici ipſo jure ſuſpenſi ſunt. 1 Recipientes Ordines ſacros ab alieno, vel à proprio, in aliena diœceſi; vel ſine ætate legitima aut dimiſſoriis, aut titulo, vel extra tempora, aut non ſervatis interſtitiis, vel per ſaltum, vel in cenſura, vel denique poſt matrimonium ratum, qui omnes ſuſpenſi ſunt ab executione Ordinum, niſi fecerint abſque dolo, & ſi Ordine utantur, ſunt irregulares. 2. Excommunicans, ſuſpendens, aut interdi-

cens ſine ſcriptura, & cauſæ expreſſione, eſt ſuſpenſus per menſem ab ingreſſu Eccleſiæ, niſi ſit Prælatus regularis 3. Clerici ſcienter eligentes Epiſcopum, vel Parochum indignum, ſuſpenduntur à beneficiis biennio. 4. Ordinans & Ordinatus ſimoniacè, eſt ſuſpenſus ab Ordinibus. 5. Parochi jungentes ſponſos alterius Parochiæ ſine licentia, 6. Gravantes alienis debitis Eccleſias ſibi commiſſas. 7. Occupantes bona vel cenſus Eccleſiæ, beneficii, vel alterius pii loci. 8. Sodomiam exercentes, ſimoniaci, provocantes ad duellum, vel acceptantes, ra tores vel præbentes auxilium. 9. Diſputantes in alterutram partem in cœtu virorum ac mulierum, de immaculata Conceptione B. Virg. 10. Viſitantes, ſi accipiant pecuniam vel munera: qui ſi ſint Epiſcopi. ſuſpenſi ſunt ab ingreſſu Eccleſiæ, ſi inferiores Epiſcopo, ab officio & beneficio, uſque dum reſtituunt duplum. 11. Judex Eccleſiaſticus (non Epiſcopus) qui facit injuriam contra juſtitiam, & conſcientiam parti litiganti Bon. *d. 3. p. 5.*

2. Religioſi. 1. Apoſtatæ recipientes Ordines in apoſtaſia. 2 Admittentes ad profeſſionem, ante annum probationis peractum. 3. Non utentes habitu, & veſtitu, modo ſibi præſcripto 4. introducentes mulieres in Monaſteria

3. Epiſcopus. 1 Ordinans non ſubditum, ſuſpenſus eſt à Pontificalibus per annum: ordinans verò invitum ſuſpenſus eſt per annum à celebratione. 2. Admittens reſignationes, contra formam præſcriptam. 3. intrans in Monialium clauſuras ſine neceſſitate v. Fil. *t. 17. c. 5.*

Reſp. 2. Præter has ſuſpenſiones aliæ ſunt ab homine: quæ ſi ſint graves, requirunt culpam mortalem, v. gr. ut quis ſuſpendatur ab omnibus actibus ſui officij, vel fructibus unius anni. Poteſt tamen aliquis ob peccatum veniale privari uno actu, v. gr. eligendi.

Reſp. 3. Habens Epiſcopalem auctoritatem poteſt abſolvere à ſuſpenſione non reſervata, & communiter religioſi ex privilegiis poſſunt abſolvere ab omni ſuſpenſione in foro conſcientiæ & Epiſcopus poteſt abſolvere ab omni ſuſpenſione juris, ſi Sedi Apoſtolicæ ſpecialiter reſervata non ſit. Lay. *c. 4. n. 2.* ex Nav. Suar. &c. Imò etiam ab hac, ſi proveniat ex delicto occulto, & non deducto ad forum contentioſum Bon. *d. 3. p. ult.* ex Trid. *ſeſſ. 14. c. 6.*

DUBIUM III.

Quid ſit depoſitio & degradatio. à quo & ob quam cauſam fieri poſſit;

Subiici ſolent Suſpenſioni Depoſitio & Degradatio (etſi cenſuræ non ſint, ut dictum eſt c. 10. ob ſimilitudinem, quam habent

cum

cum ſuſpenſione, cùm utraque fit ab Eccleſiaſtico Ordine, aut beneficio. Differunt autem à ſuſpenſione, quòd illæ auferant ipſum juris radicale, & titulum beneficii, idque in perpetuum ſuſpenſio non item. Porrò depoſitio genericè accepta, alia eſt Verbalis quæ abſolutè depoſitio dicitur: alia Realis, quæ dici ſolet degradatio.

Reſp. 1. Degradatio eſt privatio executionis officiorum, & beneficiorum ſimpliciter & in toto, & abſque ſpe reſtitutionis, facta cum certa ſolemnitate, & privatione privilegij Clericalis, tàm Canonis, quàm fori; ita ut ſæculari curiæ ſubdatur.

Dixi. *Executionis*; quia Ordo ipſe non poteſt tolli. Interim degradatus tenetur ad votum caſtitatis, ſi fuit in ſacris, & ad horas niſi has fortè pęnas ad quas damnatur, v. g. triremes, vel aliud, impediat.

Reſp. 2. Depoſitio verbalis eſt ſimilis privatio, ſed ſine ſolemnitate dicta, & relicto utroque privilegio Canonis & fori.

Reſp. 3. Clerici poſſunt degradari à ſuo Epiſcopo, ſed non ab inferioribus illo: deponi tamen poſſunt ab eodem per Vicarium.

Reſp 4. Depoſitio fieri poteſt in caſibus jure expreſſis, & delictis: non tamen niſi gravioribus, arbitrio judicis. Ubi notat Lay. crimen debere eſſe enorme, ideſt, unum ex maximis. Degradatio ſimiliter fieri poteſt in caſibus tantùm graviſſimis, quales ſunt v. g. crimen hæreſis manifeſtum, falſificatio litterarum Apoſtolicarum, Sodomia frequentata, gravis calumnia proprio Epiſcopo irrogata. v. Lay hic c 5 & Fill t. 8. c. 8.

CAPVT IV.
De Interdicto.
DVBIVM I.
Quid ſit & quotuplex.

RESp. 1. Eſt cenſura Eccleſiaſtica, prohibens divinorum officiorum, ſacramentorum aliquorum, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ uſum, quatenus talis eſt. Quod addo, quia excommunicatio eodem privat, quatenus eſt communicatio cum fidelibus, ſuſpenſio verò propriè non illum uſum, ſed exercitium poteſtatis Eccleſiaſticæ impedit. vid. Laym. *l.* 1. *t.* 5 *p.* 4. *c.* 1. Bon. *d.* 5. *p.* 1.

Reſpondeo 2 interdictum dividitur. 1 in locale, quod immediatè locum afficit: & in perſonale quod immediatè afficit perſonas & in Mixtum quod immediatè afficit locum, & ejus incolas. Differt autem Locale à Perſonali; quod in illo participatio ſacrorum officiorum tùm indigenis, tùm alienigenis non abſolutè,

 ſed

ſed in loco tantùm interdicto, in hoc vero certis perſonis aut com-munitati prohibeatur abſolutè, & in omni loco. 2. interdictum tam locale, quàm perſonale, ſubdividitur in Generale, & Particulare Generale eſt, quo locus generalis, v.g Civitas, Provincia, vel quo communitas v.g. Collegium, &c. interdicitur. Particulare, quo locus aut perſona particularis, aut particulares interdicuntur. Vnde reſolves.

1. Interdicta civitate interdicuntur etiam ſuburbia; & interdicta parochia, etiam ſacellum, vel cęmeterium contiguum, quia acceſſorium ſequitur naturam principalis.

2. Interdicto populo non interdicuntur ii, qui non ſunt pars populi, ut ſtudioſi, Clerici, peregrini, &c. Nec interdicto Clero, interdicuntur religioſi, quia in favorabilibus tantùm nomine Clerici comprehenduntur.

3. Si dicatur cives, v.g Colonienſes, ſunt interdicti, ij nuſquam poſſunt intereſſe divinis, (niſi tamen, deſinant eſſe iſtic cives, nec cauſam dederint interdicto) contra verò, ſi civitas interdicto ſubijciatur, licet civibus aut incolis, qui cauſam interdicto non dederunt, alio ire, & iſtic divinis intereſſe.

DVBIVM II.

Qui ſint effectus interdicti?

Reſp. Sunt ſequentes. 1. Prohibitio divinorum officiorum. Vnde etiam interdicti ob alienam culpam non poſſunt intereſſe ſacro. Clerici tamen & religioſi, quando ipſi interdicti non ſunt, poſſunt ac debent ut ante, Miſſas, divinaque officia celebrare: ſed januis clauſis, non pulſatis campanis, (niſi ad concionem, ſalutationem Angelicam; vel obitum alicujus) ſubmiſſa voce, & excluſis interdictis. Permittitur tamen, ut in feſtis Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, Aſſumptionis, & per octavam Corporis Chriſti divina officia cantentur ſolemniter, admiſſis etiam interdictis, modò qui cauſam interdicto dederunt, altari nec appropinquent, nec veniant ad offertorium, vel communionem. 2. Prohibitio adminiſtrationis Sacramentorum, excepto Baptiſmo, Confirmatione, & Pęnitentia, quæ omnibus permittuntur. iis exceptis, qui interdicto cauſam dederunt, etiam auxilio, conſilio vel favore: Euchariſtia tamen poteſt dari morituris & deferri cùm lumine & campana. Nec improbabile eſt, interdictis licere contrahere Matrimonium, ut Sanc. Con & Lay. docent, contra Suar. quia hoc Sacramentum ſecundùm ſubſtantiam non ab Eccleſia, ſed ab ipſis contrahentibus miniſtratur. 3. Prohibitio ſepulturæ Eccleſiaſticæ, etiam reſpe-

reſpectu infantium & amentium. Excipe tamen Clericos, qui interdicto locali, ſi nominatim interdicti non ſunt, nec interdictum violarunt, poſſunt cum ſilentio ſepeliri. Lay. t. 2 n. 34. Clerici violantes interdictum, peccāt mortaliter; ſicut etiam religioſi utriuſq; ſexus; qui inſuper excommunicantur de facto. Laici verò peccant quidem graviter; ſi contra interdictum perſonale recipiant Sacramenta: ſi verò tantùm violent locale, v. g. audiendo divina officia, probabilius eſt, tantùm eſſe veniale, dummodò ipſi perſonaliter interdicti non ſint Lay. c. 3. ex Syl. Soto, Avila, &c.

DUBIUM III.

Quis cenſuram interdicti ferre & quis tollere poſſit?

Reſp. 1. Interdicere poſſunt: idem, qui excommunicare, & ſuſpendere. Et quidem ut determinata perſona interdicatur, videtur requiri culpa mortalis ut autem feratur interdictum locale, vel generale in communitatem, requiritur peccatum valdè grave; cum contumacia commiſſum à communitate, vel præcipuis membris, licèt reliqui culpa vacent.

Reſp. 2. Interdicta localia, & perſonalia generalia, quæ jure communi ſunt impoſita, nec reſervata, poſſunt tolli ab Epiſcopo, vel alio habente juriſdictionem in communitatem interdictam, non tamen Religioſis privilegiatis: quia locus & communitas foro pœnitentiæ non ſubiiciuntur.

Reſp. 3. Ab interdicto iuris perſonali particulari, ſi reſervatum non eſt, quivis approbatus poteſt abſolvere. Deniq; per privilegium abſolvendi ab omnibus cenſuris, non intelligitur poteſtas tollendi interdictum locale, aut perſonale communitatis.

CAPVT V.

De Irregularitate.

Etſi irregularitas non ſit cenſura, propter ſimilitudinem tamen, quam cum ea habet, communiter eidem adnectitur: qua propter & hic ſubjungo.

DVBIVM I.

Quid & quotuplex ſit irregularitas.

Reſp. 1. Eſt impedimentum Canonicum, ſuſceptionem Ordinum ſacrorum, & ſuſceptorum uſum impediens. Vnde ſequitur non eſſe cenſuram, ſed quaſi inhabilitatem: etſi enim interdum imponatur per modum pœnæ; propriè tamen pœna non eſt Laym. l. 1. t. 5. p. 5. t. 2 2. Bon. d. 7 q. 1. p. 1.

Reſ. 2. Dividitur 1. in eam, quæ eſt ex delicto. & quæ eſt ex defectu. 2. In totalem ſeu propriè dictam, quæ omni Ordine ſuſcipien-

do, & ſuſcepti exercitio privat, v. g. homicidium, bigamia; & in partialem, quæ aliquo tandùm Ordinis miniſterio privat, vel ſolo aſcenſu ad Ordinem ſuperiorem. v. g. oculis vel palma Sacerdos carens, inhabilis eſt ad Miſſam; non tamen ad confeſſiones audiendas; & Diaconus ſiniſtro oculo carens inhabilis eſt ad Sacerdotium, in ſuo tamen Ordine miniſtrare poteſt.

DVBIVM II.

Quinam effectus Irregularitatis?

Reſp. Sunt ſequentes. 1. Inhabilitare ad Ordines ſuſcipiendos; etiam primam tonſuram, & impedire exercitium Ordinum ſuſceptorum. Vnde Sacerdos irregularis, etſi validè, illicitè tamen abſolvit. Bon: *l. c. n* 4. *& p.* 4. 2. Quòd collatio beneficii, ad cujus functiones inhabiliſis eſt, facta Irregulari invalida ſit, ſecundum ſententiam communiorem & tutiorem; etſi non improbabiliter quidam dicant, eam non ipſo facto irritam eſſe, ſed meritò irritandam Lay *l. c. c.* 1. *n.* 2 *&* 3 Syl. &c. Bon *p.* 4. Secundùm quam ſententiam probabilem reſolves.

1 Is qui beneficium impetravit in Irregularitate, poteſt, obtenta hujus diſpenſatione, illud in foro conſcientiæ licitè retinere ſine nova collatione, etiamſi in diſpenſationis impetratione non ſit facta mentio beneficii. Item ſi poſteà beneficio privetur, non tenetur fructus reſtituere.

2. Graviter peccat, qui in Irregularitate exercet actum Ordinis aut ſuſcipit; licet Ordines ei collati ſint validi.

DVBIVM III.

Quomodo incurratur & tollatur Irregularitas?

Reſp. 1. Cum ab homine non feratur, nulla incurritur, niſi in jure expreſsè habeatur. *Cap. is qui de ſententia excomm. in 6.)* Vnde in dubio ſive facti ſive juris, tenere potes, quòd non ſis irregularis: quia melior eſt conditio poſſidentis. Bonac. *q.* 1. *p* 5. ex Suar. Fill. &c. Excipe tamen, ſi dubites de homicidio ſaltem injuſto a te commiſſo, ut patet ex *cap Significaſti*, & ex C *ad audientiam*. 2. *de hom.* v Bon. *l. c.*

Reſp. 2 Ut incurratur Irregularitas ex delicto, requiritur actus externus conſummatus & moralis, ut habet communis contra Cajet. Ratio eſt quia eſt gravis pœna, & difficulter relaxatur.

Reſp. 3. Irregularitas non tollitur per abſolutionem, ſed per diſpenſationem, hac vel ſimili forma *Diſpenſo tecum in Irregularitate, quam* vel *quas, ob hanc*, vel *illam cauſam incurriſti*. Et ſi quidem diſpenſans intendat tollere omnes, idque poſſit, omnes tollit;

lit: ſin minùs, eam tantùm tollit, quam poteſt, & vult. Etſi verò hæc diſpenſatio ad Pontificem ſpectet, ex jure tamen novo Trid.ubi eſt receptum, poteſt Epiſcopus diſpenſare in Irregularitatibus,provenientibus ex delicto, & non deducto ad forum contentioſum; niſi tamen ſit homicidium, directè & in ſe volitum, Bon.*q.5.p.1 n 3.* ex Trid *ſ.24 c 6.*Suar Sanc Fill.&c.Laym.*c 9. n.4.*

Præterea Irregularitas ex defectu natalium, tolli etiam poteſt per profeſſionem in religione approbata, ſed quoad ordines tantùm,non quoad Prelaturas c *1.de fil.is Presbyterorum.*Bon.*p.*2 Lay.*c.9 n.6.*Suar.Sanc.Leſſ.contra Villal.qui apud Dia *p.4.t.2.R* 65,dicit tolli quoad omnia ſolita gubernari per Fratres illius Ordinis, ut Prioratus, Præpoſituras, Rectoratus, & cætera munia. Circa quę Prælatos ſaltem poſſe cum iis diſpenſare, in Capitulo tamen Generali vel Provinciali, notat Dian.*l. c* ex Barboſ. Unde reſolves.

1. Solus Papa, & qui ab eo accepit privilegium poteſt diſpenſare in irregularitatibus ex defectu.

2. Confeſſarius in nullis Irregularitatibus poteſt diſpenſare, niſi habeat ſpeciale privilegium à Papa.

DVBIVM IV.

Quæ ſint irregularitas ex delicto?

Reſp.Prima eſt, ob iteratum Baptiſmum ſeriò & ſcienter; eſtq; irregularis tam rebaptizans, quàm rebaptizatus:etſi in rebaptizante irregularitas tantùm ſit cauſa partialis, nec Clericus ad altiorem ordinem poſſit aſcendere,neque incurratur,ſi rebaptizatio ſit occulta. Con. Tol. M. Leo *p.3.ſ* 358.v.Bon.*d.7.q.3.p.3.*Lay.*l.1. t.5.p.5 c.2.*

Secunda,ex violatione cenſuræ, v. g. ſi ea innodatus actum aliquem Ordinis ſolemniter exerceat, niſi invincibilis ignorantia excuſet. Laym. *c.* 3.

Tertia ob peccatum, quò Clericus ſeriò & ſcienter actum Ordinis ſacri, quem non habet, ſolemniter exercet. Bon. *l. c. p. 6.* Lay. *l. c.* 3.

Quarta, ob delictum, quò quis malè ſuſcepit Ordines, v. g. in excommunicatione, ſuſpenſione, vel ab Epiſcopo non habente juriſdictionem, vel per ſaltum, (licèt hunc ſuſpenſum tantum eſſe, quandiu non miniſtrat in Ordine per ſaltum ſuſcepto, ſatis probabiliter docent Auila, Nau. Bon.) vel ante legitimam ætatem, vel ſine dimiſſoriis, vel furtivè, (Epiſcopo neſciente, nec approbante) & non examinatus. v. Bon.*d 7.q.3.p.4.*

Quinta, propter enormia crimina; ſi ſint notoria & publica, v. g.

v.g.quæ à jure habent annexam infamiam, ut adulterium, raptus, inceſtus, perjurium in judicio.

Sexta oritur ex injuſta mutilatione vel homicidio, etiam indictè tantùm voluntario, extenditurque ad omnes, qui ad alterutrum, ſive in bello injuſto, ſive extra illud, injuſtè concurrunt, conſulendo, mandando, Mutilatio autem hic intelligitur quando à corpore ſeparatur membrum aliquod principale, id eſt, pars corporis, quæ officium per ſe diſtinctum habet, v.g. pes, manus, oculus, auris, &c. M.Leo in praxi.p.3.ſ.347.ex Covar.Nau.de Cenſ.n. 206.v.Bon.p.8. Unde reſolves.

1. Non fit irregularis qui in rixa præſcindit alteri digitum, pollicem, ungues, dentes, barbam, capillos, labia, naſum, auriculam. (id eſt, cartilaginem, quæ tantùm deſervit ad ornatum, & tutelam auris) quia non ſunt propriè membra, v.g. digitus eſt pars tantùm & officium membri. Avila & alij 8 cum Dia.p.4. t.4.R.26. Item M.Leo l.c.ex Gloſſa *c.ult. de hom. in 6. & 7. quæritur. herm.10.l. Non ſunt 14. par. Partus, ff de ſtatu hom.*

Nec fit irregularis, qui excæcavit hominem ſolo viſu privando, non autem oculum extrahendo: nec qui debilitat tantùm membrum, & non abſcindit; quia non eſt mutilatio. Dian. p. 4. t. 4.R.26.ex Megal.&c.

3. Quando plures (non ex conſilio, ſed in rixa, unum percutiunt, & unus lethale vulnus infligit) ex quo moritur, ſi conſtet quis hoc fecerit, hunc ſolùm fieri irregularem docet Sayr.& alij 5. cum Dia p.2 t.15 R.18.contra Avilam, Suar.&c.

4. Qui infirmo bona fide dat aliquid, v.g. cibum vel potum; vel eum movet, vel de lecto in lectum transfert, aut aliud circa eum operatur, ex quo mors vel ejus acceleratio præter intentionem ſequatur, non fit irregularis, niſi interveneit lata culpa. Avila, Bill. & alii 4.cùm Dian.p.5.t.3 R 117 ubi ex Bon.&c. notat, Sacerdotibus & Religioſis circa moribundos licere eadem quæ laicis.

5. Qui amicum bono animo comitatur, ne periclitetur in rixa, non fit irregularis, etſi amicus occidat alium Avila, Henr. &c. cum Dian p.4.t 2.R 17 Limitat autem Præp. niſi ſua præſentia animaverit ad occidendum.

6. In bello injuſto ſi vel unus occidatur, totus exercitus fit irregularis, ſaltem ſi aliqua ratione ſit cooperatus Bon. q.4.p.4 n.3.

7. Irregularis fit, qui procurat abortum fœtus animati anima rationali: ſecùs ſi animatus non ſit. *C. Maiores* 32 q.2.Bon. l.c p. 8. n.27.Con.&c.

8. Qui

8 Qui dans operam rei licitæ (imò ſecundùm multos, etiam illicitæ) ſufficientem diligentiam adhibuit, ne ex ea homicidium ſequeretur, & tamen ſecutum eſt, non ſit irregularis, ob defectum voluntarii: ſecus tamen ſi dictam diligentiam omiſit, omiſſione mortali. Bon *q.4.p.7.* Leſſ.*l.2.c.9.dub* 15. &c. Alij tamen dicunt, quòd dans operam rei illicitæ, ex quavis culpa etiam leviſſima, incurrat hanc irregularitatem. Panorm. Covar. M. Leo *p.3.f* 354.

9. Qui alterum mutilat vel occidit, ad neceſſariam ſui defenſionem cum moderamine inculpatæ tutelæ; non incurrit hanc irregularitatem: quia hìc nulla eſt culpa, ergò nec pœna. M. Leo *p.3.f.*349.

DUBIUM V.

Quæ irregularitates ex defectu.

Reſp. *prima* ex defectu animæ, ex quò irregulares ſunt. 1. Amentes, phrenetici, arreptitij & epileptici; qui tamen ſi ordinati ſunt, & intra annum eò morbo non laborarunt, præſumuntur liberati, & permittuntur ad Ordinum exercitium. Si verò laborent raro, & quidem ſine clamore & ſpuma, permittuntur celebrare cum coadiutore, qui deficientibus ipſis ſuppleat ſacrificium. M. Leo *p.3.f.* 372. ex *C. Illud 7.q.*1. Gloſſa *Ib.*2. Illiterati, qui non habent doctrinam neceſſariam pro Ordinibus. 3. Neophyti, ſeu recenter converſi, uſque dum judicio Epiſcopi ſufficienter inſtructi ſint.

Secunda ex defectu corporis. 1. Si propter eum ineptus eſt ad exercitium Ordinis, ut ſi ſit cœcus, ſurdus, claudus, ita ut ſine baculo nequeat ire ad altare. Item ſi careat manu, pollice, indice, oculo, (non tamen ſi ungula pollicis vel indicis vel oculo dextero tantum) ſi verò ſiniſtro ſeu Canonicò, aut ejus vi viſiva careat, indiget diſpenſatione: quòd tamen negant Valent. Henriq. Sayr. ſi quidem dextero poſſit abſque deformitate legere Canonem. 2. Si Ordinem nequit exercere ſine horrore, offēſione, aut ſcādalo aliorum, ut ſi careat auribus, naſo, ſi notabiliter ſit gibboſus, leproſus, paralyticus, ſi membra habeat ſuperflua cūm magna deformitate: in dubio verò, an deformitas ſit ſufficiens, Epiſcopi eſt judicare; ſaltem in Clericis: nam in Regularibus id ſpectare ad eorum Prælatum contra Barb. &c. docent Suar & alii 5. cum Dian. *p* 4.*t.* 2. *R.* 73. licèt concedant Epiſcopum poſſe reijcere arbitrium Prælati; hunc autem, ſi gaudeat authoritate quaſi Epiſcopali, poſſe in illa irregularitate diſpenſare, niſi deformitas ſit tanta, ut ſcandalum generet *Ib.* ex Rodr. & aliis 4. v. Bon. Laym. M. Leo, *p.3.f.*370. Unde reſolves.

1. Non

1 Non videtur irregularis. 1. Qui habet 6. digitos, vel aliquos conjunctos, ſi non ſit magna deformitas, & Ordinem exercere poſſit. 2. Qui habet in oculo maculam, viſum non auferentem, nec notabiliter deformantem. 3. Qui caret vngula pollicis, ſi poſſit hoſtiam elevare & frangere. 4. Qui per vim aut infirmitatem factus Eunuchus.

2 Irregularis eſt hermaphroditus, quia eſt monſtruoſus. 2. Gigas, Pygmæus, Æthiops; non tamen intee ſuos, ſed alienos, ubi diſparitas ludibrio eſt.

Tertia, ex defectu natalium. Ex qno irregulares ſunt omnes illegitimi, eò quòd ratione originis reputentur viles. Tales autem cõmuni jure legitimantur. 1. Per ſubſequens matrimonium inter eorum parentes, modo hi tempore conceptionis potuerint validè contrahere. 2. Per profeſſionem religioſam: quamvis ad dignitates etiam in religione, v.g. Abbatim, Prioratum, &c. promoveri non poſſint, ſine diſpenſatione, v. ſuprà *d.* 3. 3. Per diſpenſationem Pontificiam. Principes verò ſeculares non poſſunt legitimare, niſi tantùm in ordine ad officia ſecularia, & hæreditates. Porrò cùm dubium eſt an quis ſit legitimus, non cenſeri irregularem, contra Vaſquez, & alios quinque, vult Dian. *p.* 4. *t.* 2. *R.* 59. ex Auila, eò quòd quilibet præſumatur legitimus, donec contrarium probetur: neque teneri hac in re credere ipſimet matri, etiam in fine vitæ. niſi rationibus convincat, vel patet etiam afferat. *ibi ex communi.*

Quarta eſt ex defectu ætatis, de quo vide in Sacramento Ordinis.

Quinta ex defectu Sacramenti, ſive ſignificationis matrimonii, ratione bigamiæ, eò quòd bigamus non perfectè repræſentet unionem Chriſti cum Eccleſia, quippè qui carnem ſuam diviſit in plures uxores. Non ſufficiunt autem ad hanc bigamiam ſponſalia cùm pluribus, etiam ſecuta copula: nec fornicatio, vel adulterium, vel matrimonium ratum cùm pluribus: ſed matrimonium verum, vel præſumptum, cùm duabus & conſummatum. Dixi, *vel præſumptum*: quia licèt quandoque ſecundum matrimonium ſit nullum, juris tamen fictione, & interpretatione, præſumitur bigamia, licèt impropriè dicta. Unde ſequitur, irregulares fieri ſequentibus Caſibus.

1 Qui vivente, vel mortua prima uxore cognita, ſecundam cognoſcit, etſi matrimonium ſit invalidum.

2 Qui viduam, non virginem ducit, & cognoſcit.

3 Qui ducit uxorem priùs ab alio corruptam, etiam per fornica-

nicationem, & cognoſcit; non tamen ſi ipſe eam ante corripuit quia tunc non eſt diviſio carnis in plures.

4 Qui propriam uxorem cognoſcit, poſtquam ab alio per adulterium cognita fuit, quia ipſa jam diviſit carnem in plures. Nec refert, etſi per vim vitiata fuit, vel vi corruptam, aut viduam eſſe ignoravit: quia hæc irregularitas non oritur ex culpa, ſed ex defectu ſignificationis Sacramenti.

5 Qui poſt ſolemne votum caſtitatis de facto matrimoniũ contrahit, & conſummat, etiam cum virgine, quia interpretatione juris cenſetur duo matrimonia contraxiſſe unum ſpirituale cũ Chriſto, alterum carnale cum muliere. Nec refert quòd invalidè contrahat; quia quantum eſt in ipſo, effectus à parte rei ponitur.

Sexta oritur ex infamia; ſive juris (quæ vel ex delicto proprio, vel parentum, vel vili conditione perſonæ naſcitur) ſive facti, modò crimen publicum ſit: ex occulto enim non oritur, ſi homicidium & Cenſuræ violationem excipias, ut docent Navarr. Con. Laym. contra Sylv. & Suar. qui ex occulto etiam oriri putant, modò infamiam ipſo jure connexam habeat. Porrò infamia ob crimen notorium, vel per ſententiam judicis contracta, non tollitur, niſi per diſpenſationem Principis, cujus authoritate contracta fuit. Infamia facti, etiam orta ex enormi crimine, & digna depoſitione, tollitur per publicam & conſtantem vitæ emendationem.

Septima oritur ex defectu libertatis. Unde irregulares ſunt, 1. Omnes ſervi propriè dicti (& ſecundùm Laym. l. 2. t. 1. c. 8. etiam originarii, donec conſequantur plenam libertatem. 2. Conjugati, niſi uxores conſentiant, & caſtitatem voveant. 3. Curiales, id eſt, curiæ ſæculari obligati, facto juramento vel ſtipendio, ut judices; advocati, &c. quandiu talia officia habent. Excipe tamen, niſi habeant ſpecialem diſpenſationem Papæ pro illis officiis, ut quidam Clerici in aulis Principium, in cauſis civilibus, non tamen criminibus occupati; vel niſi conſuetudo, ſciente Papa id permittit. 4. Milites ſaltem quamdiu juramento tenentur; item theſaurarii, & depoſitarii publici, & qui Remp. adminiſtrant. Item apparitores, & ſimiles qui ſæva, turpia exercuerunt, vel in cauſa ſanguinis miniſtrarunt. M. Leo *p. 3. ſ. 369.*

Octava ex defectu lenitatis, ſcilicet ex licita mutilatione, vel homicidio in bello juſto, vel judicio. Quòd ideò ſtatuit Eccleſia, quia Sacerdos gerit perſonam Chriſti, qui utpotè leniſſimus, neminem unquam læſit, ad hanc autem requiritur, ut occiſio aut

mu-

mutilatio de facto ſequatur. Unde non ſufficit voluntas, nec vulneratio gravis. Bon. *d.7.q.4.* Tann. *d.6.q.* 10. *d.* 11. Unde reſolves.

1. Non fit irregularis qui mutilat, vel occidit in defenſionem inculpatam honoris, vitæ, caſtitatis, &c. vel etiam proximi; qui in jure non ſtatuitur irregularitas, niſi ob homicidium, in bello, juſto vel judicio. Tan. *l. c.*

2. Irregularis fit in bello, qui mutilat, vel occidit propria manu; non autem Clericus exhortans ad fortiter pugnandum in bello juſto (ſecus tamen ſi ad occidendum hunc, vel illum in particulari) idem eſt de Duce exercitus, tubicina, &c. Bon. *p.* 4.

3. In judicio juſto irregulares fiunt, qui ad mortem, vel mutilationem cooperantur activè & efficaciter, & proximè, per actionem ex natura ſua ad id ordinatam. Dicitur 1. *Cooperantur*, ut Judex ferens ſententiam, Notarius eam ſcribens, miniſtri exequentes, teſtes, &c. Dicitur 2. *Activè*, id eſt ex parte occidentium; quia non fit irregularis, qui ſe tantùm habet paſſivè, & ex parte ejus, qui occiditur, ut Confeſſarius hortans ad fatendam veritatem vel ad acquieſcendum ſententiæ juſtæ, quam non poteſt differre niſi appellatione injuſta. Cornel. & Dian. *p.4. t.2. R.99.* dicitur 3. *Efficaciter*, quia adiuvans, v. gr. ferens ligna; ut comburatur, ante jam ſuffocatus, non fit irregularis; nec aſſiſtens ſupplicio, ſi ſua præſentia in illud non influat. Dicitur 4. *Proximè*: quia qui remotè tantùm cooperantur, non fiunt irregulares, ut qui gladios faciunt, aut vendunt, item legiſlator leges capitales condens, concionator in genere dicens, puniendos eſſe malefactores, Confeſſarius interrogatus de reo, an mortem mereatur, ſi reſpondeat judicem ſine acceptione perſonarum fungi debere ſuo munere: quia hi omnes ſunt tantùm cauſa remota. Eſſent autem proxima, ideoque irregulares, ſi quid facerent, aut dicerent in particulari quo mors alicujus ſequeretur, aut etiam accelerare-tur, v. gr. ſi quis efficaciter urgeret reum, ut ſcalam aſcenderet, vel ad hoc illum juvaret, vel ſi judici in particulari reſponderet, hunc eſſe plectendum. Poſſunt tamen ſubinde etiam proximè cooperantes excuſari ab irregularitate v. g. Si fiat ex indeliberatione aut cum ſemiplena tantùm advertentia, v. g. ſi dicat Confeſſarius, properemus, aut inſtiget jumentum, quò reus vehitur. 2. Si cooperatio ſit valdè exigua, ut ſi jubeat reum adhuc unum gradum aſcendere: quia minimum reputatur pro nihilo. Avila & Henr. apud Bon, q.4.p.1.n.9. Item Suar. Reg. Laym. &c. contra Vaſqu. Turri. Hurt. Bauni, &c. qui cenſent ex homicidio,

nemi-

neminem fieri irregularem, niſi concurrat, ut publicus miniſter juſtitiæ, ſive ad cauſæ probationem, ſive executionem; vel ut privatus injuſtè & cùm peccato. Quàm ſententiam probabilem cenſet Dian. *p.3.t.4.R.79.& in addit.R.15.& p.8.t.7.R.61.* Hinc negant fieri irregularem. 1. Confeſſarium, vel alium quemcumque qui furem hortatur ut ſcalam aſcendat, caput ſupponat ad ictum excipiendum. 2. Eum qui carnifici dicit, ut aliquid aptet, quò citiùs extinguatur reus. 3. Qui dum reus ad ſupplicium ducitur, ſuggerit viam breviorem. 4. Qui vendit vel commodat ſcalam, funes, enſes, & cætera inſtrumenta; etiam qui furcam fecit. 5. Qui interrogatus, à judice, an teneatur eum condemnare, reſpondit, teneri. 6. Eum qui carnifici putanti ſuſpenſum jam eſſe mortuum ſignificavit adhuc vivere, ex quo calcans iterum pede occidit.

Dicitur 5. *Per actionem ex natura ſua, &c.* id eſt, quæ per ſe ſit cauſa talis effectus: quia effectus per accidens, non imputatur danti operam rei licitæ. Hinc non fit irregularis, dicens carnifici: nemo te impedit facere tuum officium, ego meum feci: nec Judices Eccleſiaſtici, degradatum tradentes brachio ſeculari: nec Clerici accuſantes aliquem in cauſa criminali, modò expreſsè proteſtentur, ſe non intendere, ut puniatur pena ſanguinis; ſed tantùm ut ſibi vel ſuis ſatisfiat, vel impediantur mala ſibi aut aliis imminentia. v. Bon. q. 4. Tann. l.c. &c.

LIBER OCTAVVS, ET ULTIMUS.

De Sanctæ Cruciatæ Bulla.

TRACTATUS UNICUS.

TRactatus hic, in hac Medulla deſiderabatur, ne quidquam ad mores attinens relinqueretur intactum. In Germaniæ oris ubi Pater Hermanus Buſembaum Medullam iſtam eruit, non ejus deerat complemento, quia Cruciatæ Bulla plagis illis minimè expeditur, ſed in Hiſpania, aliiſque Catholicæ Majeſtatis ditionibus, quæ tam dulci Matris Eccleſiæ ubere lactantur, ejuſque privilegio potiuntur magno, quò in variis conſcientiæ caſibus frequenter fulciuntur: aliqua ex parte captum abſque materia iſta erubeſcebat opus.

Idem, qui in antecedentibus in proſequendo tractatu iſto, ſervabitur ordo: propoſita prius generali doctrina, ex eaque deducendo caſus, qui occurrere poſſunt; ne lector à trita jam, & aſſueta ſtudii antecedentis extrahatur via.

Inter

Inter eos, qui hanc ſibi materiam ſuſcepere pertractandam, non ultimum locum obtinent, licet non primi ſcripſerint, P. Franciſcus Bardi, & Andreas Mendo, qui de illa copioſiſſimè omnium conſcripſere.

Liber, in quatuor dividetur capita, in quorum primo de Bulla vivorum communi, ſermo habebitur; in ſecundò, de Compoſitionis Bulla, verba fient; in tertiò, de Bulla defunctorum diſſeremus; in quartò, ad facultates Commiſſarii, & jura verteretur oratio.

CAPUT I.

De communi vivorum bulla.

DUBIUM I.

Quid ſit bulla? Et quiſnam eam concedere valeat?

RESp. 1. Bullam (omiſſis pro nunc aliis hujus nominis etimologiis) pro monili quodam accipi, & inſigni, quo à collo dependenti Patriciorum filii à plebejorum turba diſtinguebantur erat orbiculatum, inſigne hoc, in cujus medio figura cordis cælata videbatur, inde orbiculata ſigilla quædam, vocata Bullæ, in quibus imperatorum effigies inſculpebantur, quæ ex eorum chirographias habebantur appenſa; inde etiam rotunda ſigilla, quæ Pontificis appenduntur literis, appellantur Bullæ, & à ſigillis, ad ipſas litteras Bulla nomen hoc translatum accipitur, vel ſigillum ſit cereum, vel plumbeum, vel alia quacumque materia extractum. Mendo *d.* 1. *n.* 16. Mos iſte, & conſuetudo appendendi litteris Pontificis ſigilla hujuſmodi, ita habetur ſolemnis ut fides non adhibeatur his, quæ ſine ſigillo tali pendente videantur, crimenque falſarii incurrat, qui vel ſigillum tollit, mutat, rumpit, vel aliquid addit, vel detrahit literis, Idem *n.* 17.

Reſp. 2. Certum eſſe Summos Eccleſiæ Pontifices, Bullam poſſe concedere quandoquidem repetitam toties expedire videmus, & incredibile ſit in rebus momenti tanti erraviſſe; & poteſtate propria cùm exceſſu abuſos. Probatur ultra; quia quidquid in Bulla continetur, ad concedendas indulgentias, ad facultatem delegandi, ad facultatem abſolvendi à culpis, & cenſuris, commutandi vota, diſpenſandi in præcepto jejunii Eccleſiaſtico, & his ſimilia, & adhuc minora reducitur, quorum ſingula ſigillatim Pontifici licet concedere, cur ergo juncta ſimul non poterit elargiri? Neque obſtat ſi dxeris, quòd gratiæ, quæ in Bulla conceduntur ſint ma-

gnæ,

gnæ, ad quarum conceſſionem debet eſſe cauſa ſufficiens, & non videtur ſufficere eleemoſyna duarum dragmarum, quæ taxat commiſſarius, cujus arbitrio Pontifex taxationem reliquit. Non obſtat inquam hæc objecto, quia finis optatus harum, eſt ſalus Eccleſiæ publica tuenda; depreſſio fidei hoſtium procuranda, defenſio, & propagatio fidei habenda, terra denique ſancta recuperanda: & quamvis in ordine ad negotium tantùm, ſingulæ duę dragmæ, parum afferant ſubdſidij, junctę ſimul, quæ à ſingulis tribuuntur plurimum augent emolumenti.

Poſſunt etiam concedere Bullas in proprio territorio, quicumque valent concedere indulgentias & alias facultates modò conceſſiones cum poteſtate propria, & juriſdictione commetiantur, & cauſam ineſſe juſtam indulgentiæ præſcierint concedendæ; quia in tali conceſſione, poteſtatis ſuæ non tranſgrediuntur limites profuſius, & ultrà quàm poſſunt concedentes, præſertim cum ſupſupponamus inveniri cauſam: ergo nulla eſt ratio, quare Bullas tales concedere nequeant, niſi forſan à Pontifice in Bulla ſua, vel per novum præceptum aliquod prohiberentur. Lat. *l. trium grat.* Baſil. Legio *in explic. bullæ Manuſcript.* Mendo *n.* 25. cùm aliis contra Navar. & Rodrig. Unde reſolvuntur.

1 Has ſimilium gratiarum Bullas expediri poſſe non tantùm in belli contra infideles ſubſidium; ſed etiam in cujuſque pii operis, quod ſufficiens concedendi cauſa judicetur.

2 Deducitur etiam non committi ſimoniam in accipienda eleemoſyna pro Bulla præfinita; & hoc, non ideo, quia Pontifex diſpenſet in jure poſitivo temporale pretium pro ſpiritualis rei acceptione prohibente, ut ait benè cum Navarro, Rodriguez, ſed quia eleemoſyna non accipitur, ut pretium temporale pro re ſpirituali, ſed imponitur, ut onus diſpenſationis, ut ſimul ſit commutatio, & ita ſtrictiùs, & juſtius, diſpenſandi, ad trutinam iuſtificetur cauſa. Quare advertunt Doctores, convenire imponi aliquod onus diſpenſationibus in favorem alicujus cauſæ piæ, tum ne invalida fiat diſpenſatio ſufficientis defectu cauſæ, tùm ne ita facilè in diſciplinæ relaxationem Eccleſiaſticæ petantur. Neque indulgentię conceduntur, ejus prætii, & eleemoſynæ intuitu, ſed proponuntur fidelibus, ut illarum ſpes lucrandarum, eos alliciat ad pio illi operi, eleemoſynis ſubveniendum, vel cauſæ publicæ; vel indulgentiæ conceduntur ob affectum pium, & contribuitam remunerandam eleemoſynam. Videatur Mend. *n.* 29. & 30.

Infertur ult. quòd, & Summus Pontifex, & cæteri qui Bullas

Ii poſ-

poſſunt elargiri, acceptas pro illis eleemoſynas, alendis ſibi ipſis, ſuiſq; familiis) ni aliqua in contrarium ſpecialis obſtiterit prohibitio poſſint applicare Mendo *n.* 32. contra Suar. & alios.

Dixi Ni ſpecialis aliqua obſtiterit prohibitio: quia Epiſcopi in Conc. Trid. *ſeſſ.* 25. *de refor. c.* 18. prohibentur accipere quidquam pro diſpenſationibus, ad ſeipſos alendos; neque conſequenter pro expediendis Bullis; ſed quamvis Epiſcopi acciperent, licèt obedientiæ deeſſent, non tamen ſimoniæ crimen incurrerent non accepta eleemoſyna pro temporali ſpiritualis rei pretio, ſed impoſita eleemoſyna illa, ut commutationis onere, vel ut pœna criminis, quod ſæpè ad diſpenſationes procedit. Idem *n.* 32.

DUBIUM II.

Quibuſnam Cruciatæ concedatur Bulla.

Reſp. Bullam Cruciatæ (ita vocatam à rubea cruce, qua inſigniebantur illi, qui ad expugnandam terram ſanctam advolabant, in quorum favorem primo conceſſa fuit) concedi tunc cunctis utriuſque ſexus fidelibus, in Regnis Hiſpaniæ, & Inſulis eiſdem Regnis adiacentibus; in Regnis Siciliæ, Sardinia, ſimiliter in Regnis, locis, terris, populis, & dominiis terræ firmæ, & maris Oceani, vel aliter vocatis, quæ mediatè, vel immediatè, vel alio quocumque Modo, Hiſpaniarum Regi ſubjiciuntur. *Ita in Bulla Lateran.* Vnde deducitur.

Bullā valere in cunctis, & ſingulis Hiſpaniæ Reg. intra, & extra Európam, nec in illis dumtaxat, quæ Regi Catholico ſubjecta sūt, ſed etiam in illis quæ denuò ejus armis ſubjugata fuere, modo arma vel jura ad talia regna, vel loca capeſſenda, Hiſpaniæ nomine, vel adiacentium inſularum, vel Regnorum Siciliæ, vel Sardiniæ induacta ſint. Et quia ſub hoc nomine non cōprehenduntur loca illa, quæ ſunt Domus Auſtriæ patrimonium, nec ea, quæ Catholico Regi in fœdere traduntur, ideò in iſtis Bulla non valet; Mend. *d.* 5. *n.* 2.

Infertur ſecundò, non valere Bullam, in Regno, inſula, aut loco, quod ab obedientia Regis Hiſpaniarum cum rebellione ſecedens, alterius ſe Principis ditioni cum juramento ſummiſerit; niſi Pontifex Bullam in favorem talis Regni, Inſulæ, aut loci denuò conceſſerit. Dixi non valere Bullam in Regno rebelli, quia eleemoſyna, quæ ibi ex acceptis cogeretur Bullis, non in fiſcum mitteretur Regium ſubſidio ad bellum contra infideles peragendum, & dicta Bulla, ut diximus, in favorem eorum conceditur, qui Hiſpano Regi in prædicto bello, vel armis, vel ſumptibus, vel conſilio adfuerint. Idem n. 3.

Col-

Colligitur tertiò: Quòd ſi aliquis de Provincia recens rebellis, de cujus ad proprium Principem reductione agitur, mittere eleemoſynam, ut ſibi ex obedienti parte remitteretur Bulla: iſte talis Bullæ gauderet privilegiis, quia eleemoſyna illa in ſubſidium belli cederet, Regique contra infideles bellanti deſerviret, & ille, qui eleemoſynam remittit ibi moratur locorum, & gentium, quibus Bulla conceſſa eſt cum tali onere eleemoſynæ illius ad prædictum bellum elargiendæ: & talia loca, vel Regnum, adhuc Hiſpani Regis tenentur jure quamvis tyrannicè, & infidè alterius Principis audierint vocem:

Dixi: *Recenter rebellis*. Quia ſi rebellio fuiſſet antiqua per ſæcula, vel plures annos, & jam, ut præſcripto jure ad alterius ditionẽ tranſiiſſet, qui tunc è tali Regno rebelli, eleemoſynam pro accipiẽdã Bulla remitteret, Bullæ privilegiis minimè gauderet: quia tunc non cenſetur Pontificem concedere Bullam locis illis, quæ tale ſubſidium non tribuunt Hiſpano Regi, ut dominium, & ditio ejus. Et quamvis rebellio per multos annos, nõ privet Regem jure proprio ad rebellia Regna, deducit illa Regna tamen ad extraneum dominium, ita ut vulgò illa Regna, vel Provinciæ non appellentur Regna, aut Provinciæ Regis illius, cui fregere fidem. Idem *n.* 4.

Infertur Quartò: Quòd ſi aliquis accipit Bullam in loco, ubi valet Bulla, & poſtea reddit ad locum, ubi accepta non valet Bulla poteſt adhuc ibi gaudere privilegiis ejuſdem Bullæ, exceptis privilegiis veſcendi, ovis, & lacticiniis in diebus Quadrageſimæ, & carnibus de conſilio utriuſque medici, ſpiritus, & corporis, in diebus, quibus prohibentur. Exceptio iſta patet ex ipſa Bulla, in cujus textu legitur: quòd durante ipſius Bullæ anno, conceduntur privilegia veſcendi ovis, lacticiniis, & carnibus, ut ſuprà diximus, in Regnis dumtaxat, inſulis, & locis, quæ de ditione Hiſpani Regis extiterint, minimè verò extra illa; & cùm exceptio, ut ajunt conſulti juris, firmet regulam in contrarium, cùm ſola prædicta excipiantur privilegia, ne illis gaudere poſſint in alienis Provinciis degentes, ſequitur: quòd ſi quis Bullam acceperit ibi ubi valet, quamvis poſtea ad Provincias illas fuerit, ubi non valet, poterit tamen reliquis gaudere privilegiis cùm non excipiantur. Syl. *v. Privilegium* Vill. *t.* 27. *Int. à n.* 2. Rodr. §. 1. *d.* 1. Henriq. *l.* 7. *c.* 20. *à n.* 2. Suar. *l.* 8. *de legibus c.* 26. *n.* 5. Mend. *d.* 3. *n.* 6.

Deducitur quintò: Quod ſi alicui extra Regna Hiſpani Regis exiſtenti, accipitur, & remittitur ab alio Bulla, iſte talis extra dicta Regna exiſtens, non poterit Bullæ gaudere privilegiis;

quia privilegium reſpicit,& locum,& perſonam,& qua ratione locum reſpicit,requirit,ut qui eo gaudere voluerit, eo tempore, quo Bulla accipitur, ſit in eo ipſo loco,cui Bulla concediiur Idem l. c.

Habetur ſextò: Quòd ſi alicui accipitur Bulla exiſtenti extra loca,quæ Bulla gaudent, & intra annum, quo Bulla durat rediturùs ſit ad loca ea,quibus Bulla conceditur, poterit gaudere Bullæ privilegiis quando redierit. Ratio eſt, quia ſi iſte cùm perveniret,acciperet Bullam, non eſt dubitandum, quin ſtatim gauderet privilegiis Bullæ, ergo etiam gaudebit; quamvis antecedenter ad reditum ejus accepta fuerit ei Bulla, ejuſque nomine eleemoſyna largita. Et ſufficienter ſalvatur locale privilegium, quod poſtulat exiſtentiam accipientis bullam in Provincia ubi valet eo tempore, quo bulla accipitur, quia iſte talis cenſetur accipere Bullam quando reddit; quapropter videtur privilegio, qua parte locale eſt,ſatisſactum iri, cum aſſiſtentia in Hiſpaniæ Regnis,vel tempore accipiendæ Bullæ, vel intra annum promulgationis.

Habetur ſeptimò. Valere Bullam omnibus extraneis qui Hiſpaniam adveniunt, vel ad ea loca tendunt, in quibus Bulla valet, vel ad eorum marinos portus, vel ad commorandum, ibi vel negotia peragenda, vel ad peregrinandum, vel tantum cauſa videndi illas terrarum plagas; quia Bulla conceditur non ſolum his, qui in Hiſpaniæ Regnis, & inſulis, & ubique ditionis Hiſpani Regis commorantur, ſed etiam iis, qui ad oras adveniunt, ut conſtat ex textu bullæ, *Conſiſtentibus, & ad illa declinantibus*, Idem, *n.* 12.

Habetur octavò: Valere etiam ei, qui ex Gallia ad Hiſpaniam venerit accipiendæ bullæ duntaxat cauſa,& ſtatim reddit ad Galliam;quia bulla conceditur his, qui Hiſpaniam adveniunt, & non exprimitur cauſa,qua veniunt, vel iſta, vel illa ſit. Nec iſte qui cauſa prædicta Hiſpaniam venerit, aliqua in bullam utitur fraude, quia in adeunda Hiſpania utitur jure ſuo, quod non eſt ſibi prohibitum;ſed in Gallia non poterit gaudere privilegiis veſcendi ovis, & lacticinij, & carnibus, ut animadverſum relinquitur in caſu quarto, *Idem n.* 23. contra Lud. la Cruc. & Trul.

DUBIUM III.

Quantum temporis bullæ duret?

Reſp. In Hiſpania per annum integrum durare bullam,ut in ipſa ſæpè repetitum legitur; qui annus incipit a die promulgationis bullæ in quovis loco; hoc etiam repetitur in bulla, *à Cruce in exp. bullæ,*

bullæ d. 1. Difficultas eſt: An annus debeat numerari naturalis à die in diem, vel Eccleſiaſticus ab una ad aliam promulgationem? Circa quam difficultatem, tres leguntur opiniones. Prima aſſerit: Annum debere numerari Eccleſiaſticum ab una ad aliam promulgationem. Secunda; Annum debere numerari naturalem à die in diem. Tertia denique: Annum debere numerari Eccleſiaſticum, ſi promulgatio ſequens bullæ prorogatur ultra annum naturalem; ſed ſi promulgatio bullæ ſequens fiat antequam annum naturalis deſinat, tunc bullam antecedentem durare quouſque annus naturalis tranſierit; qui aliter, non eſſet in favorem accipientis bullam, anni Eccleſiaſtici duratio, ſi naturalis anni durationem minueret. Trull. *l.* 4. *§.* 3. *d.* 11. Herinq. *l.* 7. *c.* 20. *n.* 2, Mendo *d.* 2. *n.* 7. Joan. Sanct. *in ſeleſt. d.* 55. *n.* 3. cui acced. Antom. Gomez.

Hæc tertia opinio, minus habet probabilitatis, quia in re cenſet, annum durationis bullæ, & naturalem eſſe, & Eccleſiaſticum; cum uterque ſimul eſſe nequeat. Aliæ duæ opiniones ſunt probabiliſſimæ, & ſecuræ in praxi; unde ſequentes reſolvuntur caſus.

1 Quòd ſi bulla accipitur poſt ejus promulgationem magis, vel minùs ſolemnem, quamvis ſit ante ſermonem, poteſt accipiens gaudere privilegiis bullæ, ſed ſi accipiatur ante promulgationem, non licet ejus gaudere privilegiis; quia Pontifex ait Annum debere numerari à die promulgationis, ideſt, à promulgatione ipſa; itaque inutile eſt ad privilegiorum uſum, accipere bullam aliquot diebus vel horis ante promulgationem, quia tunc adhuc non poteſt. Vill. *t.* 1. *t.* 25. *n.* 6, Trul. *l.* 1. *§*, 1. *d.* 10. *n.* 2. Mendo *d.* 2. *n.* 2.

2 Annum bullæ non eſſe numerandum à die promulgationis bullæ in Metropoli, Aula, vel urbe vicina, ſed à die quo in loco quolibet promulgatur, expreſſa namque eſt Pontificis intentio, ut in loco quolibet etſi minimo promulgetur, ut à promulgatione numeretur annus. Ibid.

3 Annum non numerari à die acceptæ bullæ, ſed à die promulgationis, itaque qui ob negligentiam, vel impoſſibilitatem non accipit bullam, niſi poſt multos dies promulgatam non debet annum à die acceptionis numerare.

4 Non ſufficere, intentionem, & animum accipiendi bullam, ut quis ejus gaudeat privilegiis, ſed requiri actualem ejus acceptionem.

5 Non ſufficere, quòd quis ſperet, alium pro ſe, & ſibi bullam accepturum, ut ipſe privilegiis utatur bullæ.

6 Eum qui certo ſcit, domi ſuæ, vel in patria ſua. à qua

tunc abeſt, parentes proprios, vel perſonam aliam, accipere pro ſe ipſo abſente Bulla in tali die, & tempore, poſſe gaudere Bullæ privilegiis, quia in negotio morali, tantum valet illa certitudo, quantum propria per ſe ipſum Bullæ realis acceptio. Mendo *ib.* Dian. p. 8. t. 11. Reſ. 90. contra Rodrig. Vega, & Trull.

Septimus: Eum, qui tempore promulgationis Bullæ invenitur in loco, ubi Bullam tam citò accipere non poteſt, hunc non poſſe præterita Bulla uti per totum tempus, quod ſine accepta nova conſumit Bulla, niſi forte antecedentis Bullæ annus non præterierit, quia tunc poterit privilegiis ejus gaudere uſque ad anni naturalis complementum, ſequuturus ſecundam, & tertiam opinionem; quia privilegium, quòd pro determinato tempore conceditur tranſacto tempore ceſſat.

Octavus: Quòd in opinione, quæ annum Bullæ aſſignat Eccleſiaſticum non caret probabilitate, eum qui Bullam accipit Matriti, ubi ante promulgatur, & vadit Cæſaraugustam ubi ſeriùs, poſſet uti Cæſaraugustæ, privilegiis Bullæ acceptæ Matriti, quouſque Cæſaraugustæ promulgetur ſequens Bulla, numerato anno Eccleſiaſtico, non à promulgatione ad promulgationem Matriti facta, ſed à gromolgatione, quæ fit Matriti, uſque ad promulgationem, quæ Cæſaraugustæ fiet, quia hæc debet præſumi Pontificis intentio ne is, qui Cæſaraugustam Matrito venit, Matritum redire cogatur ad accipiendam Bullam, vel pro eo tempore careat ejus privilegiis, & gratiis. Sanch. *in ſelect. d.* 55. *à n.* 8. Trull. *l.* 1. *parag.* 4. *dub.* 10. *n.* 5. Mendo *d.* 1. *n.* 25. ubi plur. affert.

Rogatur primò: An privilegium Bullæ, Pontificis concedentis morte finiatur?

Reſp. Affirmativam ſeantentiam, non eſſe communem, neque veram. Probatur *ex cap. Si ſuper gratia, de officio, & poteſt. Judic. Deleg. n.* 6, Ubi ait Bonifacius Octavus, gratiam è Sede Apoſtolica factam, non expirare morte concedentis, ſed Bulla Cruciatæ eſt gratia à Sede Apoſt. facta; ergo non expirat morte concedentis.

Secundò quæritur: An Pontifex, bullam revocare poſſit?

Reſp. Quòd ſi annus jam inceperit, non poteſt Pontifex intra annum, Bullam revocare, niſi juſta revocandi adſit cauſa & recompenſatio fiat his, qui Bullam accepere, ſed ſi non habeat, unde recompendat, & alias communi ſaluti expedit revocatio, abſque recompenſa poterit illam revocare Ratio eſt: quia quando privilegium eſt per modum onerosi, & lucrativi contractus qualis invenitur in Bullæ conceſſione, debet inveniri cauſa revocatio-

cationis ejus, ut fiat, & recompenſatio fieri, quando habetur unde poſſit recompenſari, & hoc poſtulat naturale juſtitiæ jus quo tenetur Princeps adimplere ea, quæ cum ſubditis pactus erat. Ab hac tamen obligatione eximitur, quando communis ſalus, diſſolutionem expoſtulat pactorum, & alias recompenſa fit his, qui inſumpſerunt; ſed ſi non habeatur, unde recompenſatio fieri valeat, ut poteſt Princeps præ dominio excellentiæ, quo ſubditis præeſt, propriis ſubditos expoliare bonis, ut imminenti obviam fiat periculo communi, quando aliter vitari nequit; ita ſimiliter eodem jure, & eodem excellentiæ dominio, poterit revocare privilegia, de quibus habetur ſermo. Mendo *d. 2. n.* 32. 33. & 35. ubi alios citat.

Reſp. 2. Quòd finito jam quolibet annorum ſex, per quorum ſpatium conceſſa eſt Bulla, poteſt Pontifex illam pro arbitrio ſuo revocare, quia in hoc caſu ceſſavere jam rationes illæ, quæ in præcedenti reſponſo referuntur; & Bulla eſt gratia quædam à voluntate Pontificis dependens; ſed ſi pro tali conceſſione ad ſexennium, acceperit à Rege Pontifex eleemoſynam aliquam ad opus pium; recompenſare tenebitur Pontifex, prout dictum eſt, quod etiam obſervandum eſt, ſi talis conceſſio bullæ ad ſexennium eſt remunerativa alicujus ſpecialis obſequii Apoſt. Sedi exhibiti quòd nondum remunerarum ſit: præſertim ſi remuneratio, ex juſtitia debeatur; & ſi obſequium, titulo gratitudinis fuit exhibitum, titulo etiam gratitudinis referri debet recompenſatio. Et eſſe conceſſionem remunerativam gratitudini ſufficit, ut privilegium, & conceſſio iſta dicatur irrevocabilis, quia non tam abjectè de Principis generoſitate ſentiendum eſt, ut obſequia in ſe collata, ſine remuneratione contemni patiatur Mendo *n.* 42.

Hic advertendum eſt: Quòd ſi revocatio fieret bullæ in Provinciis, & Diœceſibus cunctis talis revocatio nota fieri deberet, nam quidquid ſit de promulgatione aliarum legum ad obligandum ſufficiente; irritatoriæ, & revocatoriæ leges, debent ita promulgari, ut omnibus pateat talis earum promulgatio, aliter enim ignarorum conſcientiæ maximo periculo jacerent expoſitæ. Unde reſolvitur, Sot. Sylv. Lud. a Cr. Trull. l. 1. parag. 1. d. 13. n. 4.

1 Quòd ſi revocata jam bulla, aliquis revocationis ignarus, à caſibus reſervatis, virtute bullæ abſolveretur, valida foret talis abſolutio; quia ita præſumendum eſt de mente Pontificis ad effugiendum plura animarum pericula Henr. *l. 7. de indulg. c. 20. n.* qui citat Cajet. Sot. Med. & Sylv. Mend. *d. 2. n.* 12. & 38.

2 Quòd ſi quis, de caſibus reſervatis cæpiſſet confiteri, & cauſa aliqua occurrente, confeſſionem ſuſpendiſſet, & interim bulla revocaretur, quamvis ei de revocatione conſtaret, poteſt & confeſſionem perficere; & abſolvi, quia in cauſa inchoata non expirat juriſdictio, quoadusque perficiatur.

Quæritur tertiò; An revocetur bulla Cruciatæ per anni Sancti, Aut aliud ſimile Iubileum, aut per bullam in Cœna Domini.

Reſp. 1. Jubilæa non revocari Bullam, quia ita declaravit Gregorius XIII. anno milleſimo quingenteſimo, ſeptuageſimo quarto, ut Alphonſus Perez teſtatur, & Trull. Clemens etiam VIII. anno milleſimo ſexcenteſimo, ut notat Diana. Octavus etiam Urbanus anno milleſimo ſexcentiſſimo vigeſimo quinto, ut idem affirmat Diana. Et videmus Commiſſarium bullæ jubentem ipſam promulgari in ipſo anno Sancto, ſicut in reliquis annis. Probatur etiam ratione ſupra diſcuſſa, quia privilegium Bullæ conceſſum eſt per modum oneroſi contractus. Mendo, n. 48. ubi plurimos citat.

Reſp. 2. Neque etiam per bullam in Cœna Domini revocari Cruciatę bullam; quia Sixtus V. anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo, revocans in bulla in Cœna Domini cuncta privilegia ad abſolvendos caſus illos, qui in illa reſervantur, addit: niſi caſus in bulla in Cœna Domini reſervati, in illis præſentibus litteris exprimantur: atqui caſus iſti exprimuntur in bulla Cruciatæ, extenſa facultate, quæ in illa tribuitur ad abſolvendum ex illis caſibus, ut conſtat ex teſtu: *Quamvis ſint ex contentis in Bulla in Cœna Domini, & abſolutio ab eis, reſervata ſit Sanctitati Pontificis, excepto hæreſis crimine*. Ergo per bullam in Cœna Domini non revocantur privilegia in bulla Cruciatæ conceſſa.

DUBIUM IV.

Quænam perſonæ, privilegiis bullæ gaudere poſſint?

ARTICULUS I.

An qui bullam accipit, in gratia eſſe debeat, ut privilegiis bullæ potiri valeat.

Reſp. Non eſſe neceſſarium, ut quis abſolutæ bullæ privilegiis gaudere poſſit (non loquor nunc de indulgentiis, quas poteſt quis, & ſibi, & defunctis lucrari, quia de his infra ſermo erit) quòd ſit in gratia, ſed poſſe gaudere illis, quamvis læthalis peccati cæno deturpetur, modò ne iſta peccata ſint ex aliquorum ſpecie, quę excipit ipſa bulla; quibus peccatis

qui

quis irretitus, non poteſt gaudere cunctis, vel aliquibus Bullæ privilegiis. Ratio eſt; Quia Bulla non excludit à gaudio privilegiorum abſolutè lethalis peccati reos, excipit verò eos, qui in quadam peccatorum mortalium ſpecie jacent; ergo non illos, qui in alia ſpecie, ſed iſtos, qui aſſignata peccaverint à gaudio privilegiorum expedit; quia exceptio, ut repetitum eſt, firmat regulam in contrarium. Unde reſolvitur, Nau. *de indulg. notab. n.* 19. Henr. *l.* 7. *de indulg. c.* 9. *n.* 6. Scoto *in* 4. *diſt.* 2. *q.* 2. *art.* 3. Trul. *lib.* 1. *§. dub.* 8. Mend. *diſp.* 4. *n.* 1. & alii, Mend. *diſp.* 4. *n.* 3. Rodr. *& comm.* omnes.

1 Non poſſe gaudere privilegio bullæ aliquo eos, qui contra expeditionem eius graviter peccant impedientes per malitiam promulgationem, vel uſum Bullæ, quia ita expreſſè legitur in Bulla Latina.

2 Indulgentiam plenariam, quæ conceditur ad articulum mortis eis, qui ſubita morte rapiuntur, vel ſine copia confeſſarii, modò contriti moriantur, non lucrandam fore ab iis, qui indulgentiæ iſti plenariæ fidentes, in confitendo, ſtatuto ab Eccleſia tempore negligentes fuerunt, quia Bulla diſponit ita.

3 Eos, qui Compoſitionis bullæ confiſi, aliena bona uſurpant, vel canonicas recitare negligunt horas, non poſſe dicta Compoſitionis Bulla ad reſtituendum gaudere.

4 Hos, qui bullæ fidentes peccarint, poſſe reliquis bullæ privilegiis gaudere, præter quam indulgentia ad articulum mortis conceſſa, de qua ſuprà, & indulgentia Compoſitionis bonorum, quæ debent reſtitui; quia exceptio firmat regulam in contrarium, & cum gaudium ſolum iſtorum privilegiorum excipiatur reliquorum privilegiorum gaudium indulgetur. Cou. in regular. peccatum 2. §. 2.

V. Meretrices poſſe gaudere bulla; quia excluſis perſonis, aliis, iſtæ non excluduntur: Neque obſtat, quod contrariam ſequentes opinionem objiciunt: nempe eleemoſynam, quæ pro bulla tribuitur debere fieri, *ex bonis ſibi à Deo collatis*, ut in ipſa bulla legitur, & bona quæ meretrices in eleemoſynam tribuere poſſunt à dæmone, ut per peccatum acquiſita proveniunt. Non obſtat inquam, quia ex aliis bonis præterquam ex uſu venereo acquiſitis, eleemoſynam tribuere poſſit, unde ratio ceſſabit ſcrupuli. Ultrà: Quia verba illa: *Ex bonis ſibi à Deo collatis*. Significant eleemoſynam fieri debere, ex propriis accipientis bonis, non ex alienis injuſtè poſſeſſis; & quamvis meretrix in modo lucrandi peccet, poſſidet tamen juſtè quæ lucratur.

Hinc infertur ſextò: Non poſſe gaudere Bulla', eum, qui ex bonis malè per furtum, uſuram, vel alio quovis modo ad reſtitutionem cogente habit s, eleemoſynam pro accepta largitur Bulla. Ratio eſt; quia bona illa non tributa ſunt à Deo illi, qui ex bonis per injuſtitiam habitis eleemoſynam pro Bulla tribuit? ſed ex miſta ex injuſtè, & juſtè habita pecunia, fiat eleemoſyna, poterit accepta gaudere Bulla, qui tunc cenſentur eleemoſynam ex propria pecunia dare ſiquidem eius intentio eſt, accipere Bullam eo modo, quo ſibi proſit; & non eſt putandum, invalidè egiſſe illum; qui validè agere potuit. Lo. in *l.* 54. *t.* 14. *p.* 5. Cou. *l.* 1. *comment. c.* 11. *à n.* 2. Mend. *n.* 5. Nugnus *in* 2. *part. t.* 2. *tr.* de Bulla. Acoſta in Bulla Cœn. *q.* 12. Vega *tom.* 2. *ſum. c.* 34. *caſ.* 7. Dian. *tract.* 11. *reſ.* 101. Mendo *n.* 6.

ARTICULUS II.

Vtrum Cathecumeni, pueri, Fatui, Excommunicati, & Hæretici, gaudere poſſint Bulla?

Reſp. 1. Cathecumenos non poſſe. Ratio, quia quidquid in Bulla continetur; vel eſt actus jurisdictionis, ut puta delegandi facultatem ad vota commutãda, & alia ſimilia exercenda vel actus proprius clavium. ut aperire Eccleſiæ theſauros elargiendo indulgentias, diſpenſationes, qui actus ſunt proprii clavium, & non oratio mera; quorum actuum nullum valet Pontifex erga cathecumenos exercere, quia extra Eccleſiam non cenſentur, ſiquidem adhuc per ſpecioſam baptiſmi portam non intrarunt; ergo iſtis Bulla, minimè prodeſſe poterit. Mend. n. 7.

Reſp. 2. Pueros, & Fatuos poſſe gaudere aliquibus Bullæ privilegiis, quorum capaces inveniuntur, vt puta, quòd tales ſepeliri poſſint modica pompa tempore interdicti, virtute Bullæ in loco ſacro, & quòd in eodem tempore poſſit adhiberi Extremæ Sacramentum Unctionis fatuo, vel furioſo moribundo, & ſi quæ ſunt obſtet. Probatur, quia non eſt ratio, qua talium iſti privilegiorum cenſeantur incapaces, neque Bulla diſtinguit inter ætates, quapropter interpretativè judicantur, & puer, & fatuus petere, quòd ſibi vtile fuerit, & proficuum; & fatuo, quia pie vixit dum mentis extitit compos, neque Euchariſtia negatur, nec unctio extrema; itaque poterit illi adhuc interdicti tempore miniſtrari & tempore quovis indulgentia Bullæ applicari plenaria, poteritque ab excommunicatione abſolvi. Mendo, n. 12.

Reſp. 3. Excommunicatum poſſe gaudere Bullæ privilegiis, exceptis indulgentiis, quia quamvis iſte nequeat gaudere, nec uti privilegiis aliunde habitis, & obtentis, privilegia tamen Bullæ non ob-

obtinentur ab excommunicato, ſed à Rege obtinente Bullam.

Dixi: *Exceptis indulgentiis.* Quia neceſſarius eſt ſtatus gratiæ ad lucrandas indulgentias, & ſi excommunicatus eſt pertinax, non eſt in ſtatu gratiæ; ſed ſi non fuerit pertinax, & eſt in gratia, & aliunde non provenit ab ipſo, quòd ipſe non abſolvatur ab excommunicatione, ſi aliàs media ad indulgentias obtinendas adhibeat, credendũ eſt piè, Eccleſiam Matrem amantiſſimam nolle eum à bonorum tantorum participatione excludere. Mend. *n.* 13. cum Vill. Nau. Rodr. Trul. & aliis, quos citat.

Reſp. 4. Poſſe etiam hæreticos gaudere Bullæ privilegiis, eò modo etiam, quo excommunicatis concedimus, quia eadem erga iſtos invenitur ratio. Quod non ſolùm de hæretico interno intelligendum eſt, ut ait Ludou. de la Cruz, ſed etiam de externo, ut ait Trull. ſed dum in hæreſi perſiſtit externa, & non obtinet ab Inquiſitoribus abſolutionem, nequibit eligere confeſſarium virtute Bullę quia non poteſt abſolvi à peccatis, dum excommunicationis vinculis, per hæreſim detinetur irretitus & non tribuitur illi facultas in Bulla, ut ab excommunicatione abſolvatur. Mendo *n.* 14.

ARTICULUS III.

An Religioſi, bulla gaudere poſſint?

Reſp. Quòd excepto privilegio eligendi confeſſarium ad reſervatos caſus (de quo infra) poſſunt Religioſi gaudere reliquis privilegiis, quæ illis in Bulla non denegantur. Hoc probatur ratione illa ſæpius repetita: Quia exceptio firmat regulam in contrarium, in Bulla prohibetur religioſis, ovorum, & lacticinorum eſus, per quadrageſimam, niſi ſexagenarii ſint, aut Militares, ergo reliquis privilegiis non privantur.

Quæritur; An poſſit Religioſus bullam accipere abſque licentia ſui Prælati?

Reſp. Probabiliſſimum eſſe, quòd poſſint. Ita communiter Expoſitores Bullæ: & etiam eſſe valdè probabile, quòd non poſſint, ut probat Mendo *n.* 18. Et quod poſſit eſſe juſta cauſa, qua superior licentiam abnuat, & tunc accipiens bullam, deerit paupertatis voto, vel obedientiæ ad minus. Vnde reſolvitur.

1 Quod ſi certò conſtaret: Prælatum injuſtè negare licentiam Religioſo accipiendi bullam, poſſet tunc Religioſus bullam accipere, quia tunc, prudenter exiſtimatur, Pontificem eripere Religioſum à ſubjectione Prælati erga acceptionem Bullæ cùm non adſit juſta cauſa cur tantum bonum amittat. Dixi: *Si certò conſtaret,* quia in dubio, Prælato adſtandum eſt.

2 Quòd

2 Quòd ſi Religioſus accepit Bullam, vel obtenta licentia, vel injuſtè negata; non poteſt Prelatus coarctare Religioſo, privilegiorum uſum, niſi Pontifex ipſe coarctaverit, vel coarctandi facultatem tribuerit Prælato; quia inferior non valet conceſſionem ſuperioris reſtringere.

3 Novitios, adhuc renuente Prælato, poſſe bullam accipere, eiuſque privilegiis abſque limitatione uti; quia iſti Religioſorum nomine quo ad favores non quoad odia comprehenduntur. Henr. *l.* 7. de Indulg. *c.* 22. *n.* 7. Rodr. in Bulla §. 6. *n.* 9. & §. 12. *n.* 6. Trul. *l.* 1. §. 1. *d.* 7. *n.* 1. Suar. *t.* 4. de Relig. *t.* 9. *l.* 2. *c.* 16. *n.* 10. Mendo, *n.* 22. & alii.

ARTICULUS IV.

An vivorum Bulla, poſſit defuncto aſſumi in ordine ad aliquem uſum?

Approbatur caſus: Moritur quis, qui bullam non acceperat vivorum. Circa defunctum iſtum quæritur: An pro eo poſſit accipi vivorum bulla, ut vel abſolvatur ab excommunicatione ſi in qua erat, & ſepeliatur in loco ſacro? Vel ut moderata pompa utatur in funere, tempore interdicti? Henr. l. 7. de Indulg. c. 20. n. 7. in gloſſ. lit. Y, Z pie ſentit affirmativè; neque improbabile reputat Trull. Mendo vero n. 34. abſolutè negat. Rationem reddit; quia bulla iſta vivorum dirigitur ad vivos, & pro vivis, eſt conceſſa, ut ex illis verbis conſtat; *Y por quanto vos N. diſtris dos reales de plata,* & eam debet accipere quiſque ſibi, vel acceptare acceptam ſibi ab alio, ut ea poſſit gaudere, quorum nullum, accipere ſcilicet, vel acceptare poteſt defunctus, cùm eius neque formalis, neque virtualis, neque interpretativa voluntas poſſit haberi, quia illo expirante, expirat voluntas omnis defuncti erga vivos.

Reſp. Quòd ſi defunctus ante mortem non diſpoſuerat, vt ſibi ad hos effectus acciperetur bulla, veram Patris Mendo ſententiam puto, quia ratio eius eſt efficax; ſed ſi ante mortem commiſit alicui, ut bullam ſibi, & ſuo nomine ſumeret, valet illi bulla, quia voluntas eius permanet virtualiter ad hunc effectum, quemadmodum, & alias rei familiaris, & domus ſuæ diſpoſitiones, quas poſt obitum ſuum reliquit habendas. Et ita in hoc caſu ſecundo deficit efficacia rationis Patris Mendo.

DUBIUM V.

Quid debeat facere quis, ut bullæ privilegiis gaudere poſſit.

Reſpon. Quòd vel debet ire propriis expenſis in exercitu ab Hiſpano Rege contra Turcas, aut infideles miſſo, vel aliud obſequii

ſequii ad id ipſum præſtare genus, vel adjuvare perſonaliter in dicto exercitu, per annum totum in ipſo permanendo; & qui perſonaliter non adfuerit exercitui, ſatisfaciet alium pro ſe mittens, & qui nec iuerit per ſe, vel alium miſerit, taxatam à Commiſſario Bullæ eleemoſynam, pro Bulla dare tenetur. Unde reſolvitur.

1 Non gaudere bulla, qui contra Turcas, aut infideles in alterius Principis exercitu, preterquam Hiſpani Regis pugnat.

2 Neque etiam quemcumque in exercitu Hiſpani militantem Regis, niſi contra Turcas pugnet, aut infideles, gaudere bulla, infidelium nomine comprehenduntur Hæretici, Pagani, & Schiſmatici.

3 Eum qui gratuito, & ſponte aſſiſtit exercitui: aut Militię Senatui, vel confitendi concionandi, aut celebrandi muneri, aut alterius cujuſvis obſequii generi, etiam gaudere Bulla.

4 Militem, qui ſtipendij parte aliqua accepta reſtantem Regi remittit, quæ etiam ſibi ex juſtitia debebatur, etiam frui bullæ privilegiis, quia ſubvenit Regi ad bellum ea ſtipendii parte quam patcit; quæ æſtimabilior eſt quam duæ illæ dragmæ, quas pro eleemoſyna tribuunt hi, qui Regis caſtra non ſequuntur.

5 Gaudere etiam bulla morientes in eundo ad bellum, vel antequam finiatur annus, vel relinquit caſtra antequam bellum deſinat, ob cauſam prudentum judicio legitimam, ut puta urgentem morbum, ſtrictam familiæ, & propriæ domus neceſſitatem.

6 Similiter gaudere bulla eos, qui bello adſtiterunt, quod ante tranſactum annum fuit peractum; neque reliquam anni partem tenentur alias adire terrarum, ubi Regis exercitus contra infideles exſtringunt arma.

Quæritur primò: Quantum militum numerum expenſis propriis mittere teneatur, qui non ſequitur caſtra, ut bullæ privilegiis potiri poſſit?

Reſp. 1. Quòd ſi iſte talis eſt Cardinalis, primas, Patriarcha, Epiſcopus, filius Regis, Dux, Marchio, aut Comes, qui commodè poterit, uſque ad denarium expletum numerum mittere tenetur. Quòd ſi tot non potuerit, ad minus quatuor mittat.

Reſp. 2. Alias quaſcumque perſonas cujuſcumque conditionis exiſtant, Clericos, aut laicos, ſingulos, militem unum mittere teneri, niſi eos egeſtas ab obligatione eximat; quo caſu, bini, terni, vel quaterni mittent militem unum, contributa ab unoquoque mittentium pro facultate pecunia.

Reſp.

Reſp. 3. Capitula Eccleſiarum, Monaſteria Religioſorum utriusq; ſexus teneri pro denis Capituli, vel Monaſterii perſonis unum mittere militem, cùm hoc antea in Capitulo deciſum fuerit.

Quæritur ſecundò. Quantam per Commiſſarii taxationem eleemoſynam erogare debeant, qui militem ad bellum non mittunt?

Reſp. 1. Cardinales, Primates, Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates, qui habent juriſdictionem Epiſcopalem, Inquiſitores, & Dignitates Eccleſiarum Cathedralium, Duces, Marchiones, Comites, Commendatarios Maximos, Proreges. Duces, Generales, Ambaſciatores, Præſidentes, reliquos, Conſiliarios, Prætores curiæ dicti *Alcades de Caſa, y Corte de ſu Mageſtad*. Auditores Cancellarium, & regiorum fororum, & Prætores, ideſt, *Alcades de crimen*, Fiſcales Senatum, & Regiarum Audientiarum, Numetatores Regiæ Majeſtatis eos, qui in maximis numerorum curiis Rei familiaris, & numerantis rationis in Sanctæ Cruciatæ Senatu verſantur, Auditores, & Fiſcales ejus, & Secretarios Regiæ Majeſtatis, & Commendatarios commendatos omnium, Dominos vaſſallorum, uxores virorum iſtorum ſæcularium, quos nominavimus, viventibus viris ſuis, ſinguli, & ſingulæ argenteos octo Caſtellanos pro bulla ſibi accepta erogare teneri.

Reſp. 2. Reliquas perſonas, cujuſcumque ſtatus, & conditionis exiſtant duobus tantum argenteis ſatisfacere.

Reſp. 3. Ad Indias, eleemoſynam aliam eſſe taxatam, quam v. in Trull. l. 1. paragr. 3. d. 1. n. 2.

DUBIUM VI.

Reſolvuntur difficultates aliquæ circa dicta in dubio proximo.

Quæritur primò: Utrum ultra titulos, qui nominantur eorum, qui milites decem mittere tenentur, ut bullæ gaudeant gratiis, alii etiam tituli teneantur, quorum ibi mentio non ſit facta? Reſpondetur: etiam comprehendi Proceres alios ejuſdem, aut majoris tituli ſecundum communem æſtimationem ſed non comprehenduntur hi qui ſunt minoris tituli, ut Vicecomites, & alii ſimiles, quia quamvis iſti ſint ditiores aliis, attendit Pontifex, vel ad id, quod frequentiùs accidit, nempè ſuperius nominatos, magis affluere, vel ad titulorum præeminentiam, quà cæteros excedunt, & ob ipſam onus illis imponit gravius. Mend. *d. 7. n. 5.*

Quæritur ſecundò An qui perſonaliter adeunt bellum, vel militem pro ſe mittunt, quod alio titulo facere tenebantur, ut pura, lege, præcepto Regis equites habitu inſigniti, & proceres, gaudeant bulla? Reſpondetur affirmativè, quia uno, & eodem actu po-

poteſt duplici obligationi fieri ſatis, v.g. uno, & eodem jejunio, & præceptum adimpleri Eccleſiaſticum, & pœnitentia à Confeſſario impoſita.

Tertiò quæritur: An hi qui poſſunt, & tenentur mittere decem milites, mittentes quatuor, vel hi, qui non poſſunt mittere quatuor, qui eſt minimus militum numerus, miſſis duobus, vel tribus gaudeant bulla? Mend. *n.* 9. negativè reſpondet; quia non adhibent requiſitum, & petitam conditionem, nempè mittere decem ſi poſſunt, vel ad minus quatuor ſi facultas major non habetur, ſed conſequenter magis ad ſuam doctrinam poſſet affirmativam ferre ſententiam. Quia *n.* 4. *d*, 5. aſſerit: militem à quo petitur pro requiſito ad gaudium Bullæ adire gratioſè, & ſine ſtipendio bellum, poſſe frui bulla quamvis accipiat aliquid de ſtipendio, quod pro mercede ſolvitur, modò remittat aliquam partem debitæ mercedis; & rationem reddit Mendo: quia in eo, quod remitit, majus tribuit ſubſidium ad bellum, quàm ſi duos porrigeret argenteos, qui vulgò pro bulla dantur potiunda. Ergo, etiam ille, qui potens mittere decem milites, minorem mittit numerum; vel, qui non potens mittere quatuor, mittit duos, aut tres, gaudebit bulla, quia in militibus illis miſſis, maius adfert ſubſidium, quàm ſi octo tribueret argenteos, quæ eſt taxata nobilibus eleemoſyna à Commiſſario, quamvis poſſint mittere illos decem, & illos quatuor milites: Et hanc ſententiam puto probabilem.

Quarto quæritur: An ii qui unum militem mittere tenentur, & cùm poſſint, non mittunt, ſed ſimul cum aliis perſonis contribuunt, ut mittatur unus, & alatur per integrum belli durantis annum, gaudeant bulla? Mendo reſpondet negativè; ſed conſequenter ad dicta reſpondeo: quòd ſi id quod contribuunt, eſt ſubſidium majus quàm duo illi argentei, qui pro bulla tribuuntur, probabile eſt, poſſe gaudere bulla.

Quæritur quinto: quidnam intelligatur per Capitula, & Monaſteria, quando eis imponitur, ut pro denis quibuſque perſonis militem unum mittant?

Reſp. 1. Quod quamvis per Capitula, intelligantur vulgò, Capitula Eccleſiæ Cathedralis, aut Collegiatæ, eſt tamen probabile, ampliari, & extendi etiam ad Capitula Parochiarum, ubi eſt rector, aut Prior; & Beneficiati, qui capitula celebrant, & in iis diſcutiunt, ventilant, & decidunt ea, quæ Eccleſiis ſuis congruere videntur, itaque indultum hoc poteſt etiam extendi, & ampliari ad has Eccleſias, quia & iis, & Regi propitium. Mend. n. 8.

Reſpon-

Reſp. 2. Per monaſteria intelligi quaſcumq; religioſorum utriuſque ſexus communitates, quamvis alio nomine appellentur, v. gr. Collegia, Domus, &c. Non verò intelliguntur aliæ Communitates, v.g. Collegia ſæcularium, Confraternitàtes, &c. idem n. 7.

Sexto quætitur: An milles miſſus ab iſtis Communitatibus pro donis quibuſque unus, debeat neceſſariò de Capitulo mitti conſulto. Reſp. Neceſſarium eſſe in Communitatibus illis, in quibus non poteſt diſponi de bonis Communitatis ſine Capituli deliberatione, ſed minimè neceſſarium in iis, in quibus diſponi poteſt de iis bonis ad pia opera, ſine deliberatione tali.

Quæritur ſeptimò: An in prædictis Communitatibus, quando excedunt ipſi in Communitate commorantes numerum decem perſonarum, ſed ad viginti non perveniunt, duos tunc milites mittere teneantur?

Reſp. negativè: tantùm enim obligantur, tunc ad mittendum ultra militem, ratam illam partem, quæ excedentem denarium numerum attingit.

Octavò quæritur: An milites, qui aliorum ſumptibus ad bella mittuntur, bullæ etiam gaudeant indulgentia?

Reſp. affirmative, ſi pauperes ſint, nam ita expreſſum in bulla legitur. Et adhuc ſi durante belli anno diteſcant, vel ex areptis ex hoſte ſpoliis, vel ex præmiis, quæ ex rebus geſtis meriti fuerunt, minimè, expenſis ſe propriis alere tenentur, ut indulgentiam lucrentur bullæ; quia illa fortunæ pulchrior facies per accidens arriſit illis, & ſufficit pauperes fuiſſe quando ad bellum miſſi fuere.

Quæritur 9. An ſi milles ab aliquo miſſus, vel non intrat, vel relinquit bellum culpabiliter ante expletum annum, tunc is, qui miſit illum gaudeat bulla? Reſp. affirmativè, ſi iſte jam feciſſet expenſas deb tas, & ſumptus, quia quantum in ſe fuit, poſtulata implevit.

DUBIUM VIII.

De aliis difficultatibus, tam de Clericis, quam Religioſis, qui adeunt bellum, ut milites in ſpiritualibus adjuvent.

Non tantùm conceduntur bullæ privilegia ſæcularibus, qui expenſis propriis per unum annum pugnaverint, vel alio quocumque obſequii genere; Regis exercitum adjuverint, ſed etiam Clericis ſæcularibus, qui de licentia Ordinariorum ſuorum, & Regularibus, qui de licentia Superiorum ſuorum, verbum Dei in exercitu prædicaverint, vel alia Eccleſiaſtica miniſteria, & pia exercuerint; quibus aliqua ſpecialia conceduntur privilegia, de quibus aliquæ difficultates reſolvuntur.

AR-

ARTICULUS I.

Quidnam hic, nomine Clericorum, & Regularium intelligatur? Et quamnam licentiam habere debeant, ut exercitum adeant? Et qua miniſteria ibi exercere teneantur?

Reſp. 1. Clericorum nomine intelligi eos, qui habent aliquem Ordinem à prima Tonſura (ſi hæc poteſt vocari Ordo) uſque ad ultimum, & in hoc ſenſu loquuntur frequenter, & Jura, & Concilia, & in eodem ſenſu poteſt accipi in Bulla, Clericorum nomen, quia favores ſunt ampliandi: Itaque poteſt gaudere bulla quicumque aliquo Ordine fuerit initiatus, ſervient per annum integrum exercitui in piis miniſteriis, niſi fortè iſta prima initiatus Tonſura, privilegia amiſerit Clericalia, vel quia mutarit habitum, vel alio caſu quocumque, quia iſte jam non reputabitur Clericus.

Reſp. 2. Regularium nomine, quoad caſum, dē quo agimus, intelligi etiam laicos vel converſos, eadem ratione ideſt, quia favores ſunt ampliandi; & quamvis videatur, miniſteria confeſſionis audiendæ, neque concionis habendæ, &c. iſtis non incumbere, poſſunt tamen alia miniſteria pia, & miſericordiæ opera exercere; quòd videtur annuere bulla, atque iſtos ipſos comprehendere cùm ait: *Miſterios Eccleſiaſticos, y pios*, diſtinguens Bulla alia miniſteria pia ultra Eccleſiaſtica miniſteria concionandi, & audiendi confeſſiones, &c.

Reſp. 3. Licentiam Ordinarii, ut Clericus ſæcularis exercitum adeat, non eſſe neceſſarium, ut ſit expreſſa, ſed ſufficere, quòd ſit per ratihabitionem, ſcilicet quòd videat illum proficiſci, & conſentiat; quamvis licentia ad audiendas confeſſiones, & alia ſimilia miniſteria, expreſſa debeat eſſe; quia ita Pontificis intentionis ſit ſatis. Mend. *d. 9. n.* 8.

Reſp. 4. Religioſos indigere expreſſa Prælati licentia, quia ita exigit, & optima gubernatio, & humilis ſubjectio, quam Religioſi profitentur.

Reſp. 5, Neque etiam Clerico ſæculari, licentiam ſufficere interpretativam, nempè putare, ſibi ab Ordinario non denegandam ſi peteret: quia cùm hæc licentia ſit velut approbatio perſonæ, ut illi miniſtria pia, & eorum exercitia in exercitu committantur, nemo poteſt à ſeipſo eligi judex ſui ipſius, ut ſe approbet ipſum.

Reſp. 6. Clerico tam ſæculari, quàm Regulari ſufficere licen-

jam implicitam, & virtualem, quando hæc includitur in alia ſententia expreſſa; ut puta ſi habet licentiam a Prælato unuſquiſque proprio, diſcurrendi, & prædicandi per univerſi Regni partes cùm exercitus adſit intra Regnum, cenſetur etiam ad exercitum habere licentiam.

Reſp. 8. Quòd quantum ad miniſteria, debeat unuſquiſque ea exercere, quæ ſui ordinis propria extiterint; quæ ſi oblata occaſione non exercet, ſed in exercitu oculoſus aſſiſtit, bullæ privilegiis non gaudebit. Qui autem nullo Ordine inſigniuntur, ut Religioſi laici, exercentes quodlibet Miſericordiæ opus vel corporale ſit, vel ſpirituale, privilegia bullæ lucrabuntur, quia miniſteria pia jam axercent.

Reſp. 8. Sacerdotem, qui cum licentia Ordinarii, vadit ad territorium alienum, ubi tunc exercitus invenitur, non poſſe, attento jure communi, ſine approbatione Ordinarii illius territorii, vel Ordinarii exercitus ſi habetur audire confeſſiones aliorum, niſi eorum tantùm, qui ex Diœceſi ſunt propria, ſecundùm opinionem illam, quæ docet: Approbationem confeſſarii debere eſſe factam ab Ordinario pœnitentis. Et cùm juriſdictio fori pœnitentiæ non ſit contentioſa, poteſt hæc exerceri in territorio alieno, quamvis non inter alienas perſonas.

Reſp. 9. Parocho non ſufficere licentiam Ordinarii, ut exercitũ adeat, ſed agere ipſius Pontificis licẽtia, quòd idem ſentiendum eſt de Epiſcopis, & omnibus illis, quibus cura incumbit animarum.

ARTICULUS II.

Quænam particularia privilegia concedantur Clericis, & Regularibus ad exercitum euntibus.

Reſp. 1. Cùm Clericis, & Regularibus habentibus beneficium diſpenſari in reſidentia illius, facultatemque concedi, ut per idoneos ſubſtitutos beneficio inſerviant, dum illi, exercitui adſunt. Circa quod, reſolvitur.

1 Privilegium hoc non intelligi erga eos, qui curam habent animarum, niſi à Pontifice licentiam obtinuerint, exercitum adeundi.

2 Eos, qui habent Regulare beneficium curæ animarum, poſſe adire exercitum cùm licentia ſui Prælati, quia ob eamdem occaſionem dandum erat beneficium alteri, non ut Vicario euntibus ad exercitum, ſed ut haberet illud eodem titulo, quo ille, qui ad exercitum vadit, habebat beneficium. Et quamvis iſta Regularia

laria beneficia inſpecta ſecundùm ſe, & ſuam inſtitutionem, ſint perpetua jura percipiendorum fructuum, oportuit tamen, tam ad Religioſæ diſciplinæ obſervantiam, quàm ad omnimodam ſubditorum obedientiam, ut in arbitrio ſit Superiorum, beneficiorum talium adminiſtratores mutare. Itaque perpetuum illud jus percipiendorum fructuum, eſt jus Religionis, aut Monaſterii, & Religioſi illi, quibus beneficium incumbit, vocari debeat, Adminiſtratores, aut Vicarii Religionis, aut Monaſterii: Niſi aliquis eorum poſſidere poſſit perpetuò beneficium per Pontificis conceſſionem.

3 Non poſſe gaudere prædicto privilegio Prælatos Eccleſiarum Cathedralium, aut Collegiatarum, quamvis animarum curam non habeant. Ratio, Quia reſidere tenentur, & Eccleſiæ iſtæ non admittunt ſubſtitutos alios præter Coadiutores, Pontificis indulto. Neque etiam ex vi hujus privilegii, tenentur conſentire in ſubſtituendis Vicariis idoneis quia detraherent auctoritati, & exemptionibus propriis; itaque non debet intelligi, privilegium iſtud conceſſum fuiſſe in præjudicium illarum Eccleſiarum, ſed de Capituli conſenſu poſſunt tales Prælati exercitum adire, ſi rationes inventæ fuerint urgentes; ut eant; quia Capitulum poteſt licentiam præbere ad abſentiam, quando cauſa adeſt legitima, quæ præponderat reſidentiæ.

4 Reliquos, qui ad exercitum euntes, relinquunt Vicarios idoneos, qui beneficio inſerviant, percipere beneficii fructus adhuc cùm in exercitu manent; detracta tamen inde parte ad Vicariorum ſuſtentationem congruente. Vocantur idonei, Vicarii iſti cùm habent, virtutis, & ſcientiæ ſufficientiam, ut beneficiorum obligationibus ſatisfaciant. Hos poteſt ipſe aſſignare, pro quo ſubſtituuntur.

Reſp. 2. De omnibus tam Clericis, quàm Regularibus ad exercitum euntibus, declarat, licitum eſſe ſibi aſſiſtere in exercitu miniſteriis ſuis, quin aliquam ob id irregularitatem incurrant circa quod, reſolvitur.

1 Non licere illis per hoc privilegium, pugnare quia irregularitatem incurrant.

2 Poſſe exercere miniſteria pia, inter quæ numerari poteſt exhortari milites, ut vincant, & fidei hoſtes jugulent; ſed quia in hac exhortatione, poterant ſcrupuloſi viri irregularitatem timere, vel in aſſiſtendo hoſtium jugulationi, quamvis operibus piis detenti, Generalis Cruciatæ Commiſſarius declarat: in nullo iſtorum illos irregularitatem incurrere.

Kk 2 Quæ-

Quæritur: Quomodò declaret iſtud Commiſſarius?

Reſp. Duplici via declarare; vel proponendo, ut ſecuram in praxi opinionem docentem, non incurri irregularitatem in exhortando milites in bello juſto, ut ſtrenuè pugnent, præcipuè contra fidei hoſtes, vel interpretando, quo poſito ob exhortationem, irregularitatem incurri: diſpenſet Pontifex in jure talem irregularitaté inducenté, ne Clerici, & Religioſi incurrant ob tales exhortationes ad milites factas. Certum quoque eſt: Commiſſarium habere facultatem interpretandi quidquid in bulla non clarum extiterit, modò interpretatio, & declaratio, expreſſis ejuſdem bullæ verbis non opponatur.

DUBIUM VIII.

De aliis duobus privilegiis, quæ militibus conceduntur.

Duo privilegia conceduntur militibus, qui huic bello adfuerint, vel declaratur, duo licet illis. Primum, non jejunare tenentur. Secundum, occupari diebus feſtivis in laboribus, & negotiis ad belli uſum neceſſariis. Circa quod, reſolvitur.

1 Privilegium non jejunandi, liberare milites à jejunio, vel ex voto, adhuc in illis diebus, quibus non excuſantur aliqua cauſa legitima ſufficiente excuſare quemlibet alium.

2 Quòd quamvis in diebus, quibus præcipitur jejunium, ab eo excuſentur, non ideo carnibus veſci poſſunt. Ratio; Quia præceptum Eccleſiæ non tantùm prohibet veſcendas carnes eis, qui jejunant, ſed etiam eis, qui jejunare non tenentur, ut patet in adoleſcentibus, qui nondum vigeſimum primum annũ implevere.

3 Quòd ſi dies ille, quo ex voto jejunare tenebantur, non eſt ex diebus in quibus ab Eccleſia prohibentur carnes, dependet ab intentione, qua voverunt, an liceat comedere carnes, vel non liceat? Quia obligatio voti non patet latiùs quàm voventis intentio; quare ſi habuit intentionem non obligandi ſe ad abſtinentiam carnium, die qua integram jejunii formam obſervare nequiret, aut per legitimam cauſam licitum illi foret talem jejunii formam non obſervare, tunc poterit ipſa die carnes comedere non obſtante jejunii voto, quia nullum eſt præceptum talem carnium eſum prohibens. Si autem vovit abſolutè ſe tali die jejunaturum, non poterit illo die comedere carnes, quia communi omnium ſenſu quando non de contraria intentione conſtat, intelligitur, eum qui vovit jejunium, contrahere per votum, obligationem, quam præceptum inducit Eccleſiaſticum, nempè abſtinentiam à carnibus; Et ſicuti non poteſt comedere carnes, qui jejunii præcepto

non

non tenetur, ſic ſimiliter, qui à jejunio, quod vovit excuſatur, carnibus etiam debet abſtineri. Patet hoc in jejuniis, quæ loca quædam in profeſto alicujus voverunt ſancti, in quibus profeſtis, & jejunii diebus non licet carnium eſus his, qui vel labore, vel aliqua cauſa legitima à jejunii onere non excuſantur.

4 Privilegium non jejunandi diebus prædictis, tantùm concedi militibus, qui expenſis propriis in exercitu militant, vel iis qui ob paupertatem alienis ſumptibus aſſiſtunt exercitui, vel iis, qui etſi non ſunt pauperes, & pro ſtipendio ſerviant; partem tamen aliquam debitæ mercedis, remittunt, quia etiam iſtos diximus gaudere bullæ privilegiis, propter rationem redditam reſolutione 4. dubii quinti; non conceditur privilegium iſtud accipientibus integrùm ſtipendium, ſi non ſint pauperes; Neque etiam Religioſis, & Clericis, qui exercitum adeunt, fortaſſe, ut jejuniis, & Orationibus, optatum belli eventum adſtruant.

5 Non ſolvi milites ab obligatione audiendi Miſſam diebus feſtivis ſi alias poſſint, quam diebus iiſdem feſtivis poſſint occupari laboribus, & negotiis belli.

6 Non concedi militibus hoc privilegio, occupari diebus feſtivis, laboribus, & negotiis belli, quando neceſſitas evidens expoſtulat, quia tunc, privilegio non egent, ſed quando neceſſitas non urget, & negotia iſta in alium diem differri poſſent, ſed feſtivo die poſſunt fieri accomodatiùs, vel quando dubitatur an opus ſit necne? Ut ſine ſcrupulo hæc faciant; Et privilegium hoc favet dumtaxat militibus iiſdem quibus privilegium non jejunandi adſtipulatur.

DUBIUM XI.

De aliquibus difficultatibus erga taxationem elemoſynæ pro bulla.

Diximus in dubio quinto, quas quantitates taxet Commiſſarius ad varias perſonas. Nunc reſolvemus aliquas ſuper iſta materia difficultates.

1 An poſſit gaudere Bulla, qui ſtatim non erogat eleemòſynam? Reſp. affirmativè, modò aſſignet diem; quo erogabit, quia Commiſſarius jubet eos, qui ſummaria Bullarum diſpertiunt, ut Bullas creditò porrigat his, qui aſſignata die promittunt ſe ſoluturos, quamvis ſtatim non ſoluant.

2 An uxores eorum, qui argenteos octo pro Bulla porrigere tenentur, quamvis illæ non habeant bonorum adminiſtra-

tionem, debeant porrigere eoſdem argenteos octo pro Bulla, viventibus meritis Reſp. affirmativè. Quia Commiſſarius in hac taſsatione non attendit an uxores habeant talem adminiſtrationem, nec ne? quæ quidem adminiſtratio, frequenter denegatur fœminis, ſed attendit ſpecialem dignitatem, in qua ſunt conſtituti viri earum.

3 An defunctis maritis, debeant uxores eoſdem octo argenteos erogare? Reſp. negativè, niſi permaneant illæ uſufructuariç, ut advertit Trul. quia tunc verè parmanent vaſſallorum Dominæ. Et circa hunc caſum ait Mendo: Dominum proprietatis non teneri, octo illos argenteos porrigere, quia non eſt Dominus abſolutus, dum uſufructu caret. Sed contrarium videtur probabile, ſi Dominus iſte proprietatis gaudet jam titulo, & aliquibus præeminentiis, quamvis non accipiat fructus, quia in iſtis taxationibus, magis attenditur excellentia perſonarum, quam redditus & proventus, ut Mendus idem advertit.

4 An ſi duo ſint Domini loci ejuſdem, unuſquiſque eorum, argenteos octo erogare teneatur? Reſp. affirmativè; Quia unuſquiſque gaudet prærogativa Domini vaſſallorum, quod attendit Commiſſarius in taxanda Bulla.

5 An qui habet juriſdictionem in loco, ſed non eſt Dominus domuum, agrorum, & reddituum, debeat eoſdem octo porrigere argenteos? Reſp. negativè; quia non eſt Dominus vaſſallorum; cùm non habeat juriſdictionem ad tale Dominium requiſitam.

6 An debet eoſdem argenteos octo porrigere, qui habet Dominium, & juriſdictionem in aliquo termino agri, in quo non ſunt vaſſalli, vel quia deſeruerunt terminum, vel quia nunquam in eo habitarunt? Videtur debere, quia poteſt Dominus iſte apprehendere, & punire delinquentes in illo termino; poteſt etiam ad illum incolas conducere, & in hoc caſu argenteos octo reddere teneretur.

7 An quando in uno inveniuntur tituli plures, pro quorum ſingulis ſeparatis deberet octo reddere argenteos, toties debeat octo argenteos erogare, quoties titulo obligante inſignitur? v. gr. Conſiliarius Regius, qui etiam eſt Comes, Dominus vaſſallorum & Commendatarius, ob quatuor iſtos titulos, quater argenteos octo debeat erogare. Reſp. negativè; Quia Commiſſarius non aſſignat plus, nec præſumendum eſt, aliam eſſe Commiſſarii mentem, quia jam expreſſiſſet in re præcipuè totis occurrente.

DUBIUM X.

De Indulgentiis Bullæ.

Quamvis inter Bullæ indulgentias varias; alia privilegia miſceantur, quidquid ad indulgentias attinet, in hoc dubio cumulabimus, reliqua verò privilegia; ad ſequentia dubia remittentur.

ARTICULUS I.

Quænam Indulgentiæ concedantur in bulla.

Reſp. 1. Eis, qui propriis expenſis adeunt exercitum, vel mittunt alios & eis etiam, qui mittuntur ſi pauperes ſint, & iis etiam qui gratuito & ſpontaneè ad pugnandum, vel ad quolibet obſequii genus ad exercitum vadunt, ut dictum eſt, Plenariam concedi indulgentiam.

2 Accipientibus bullam, dantibuſque eleemoſynam aſſignatam, concedi ſemel in vita, & iterum in articulo mortis, ut poſſit illis Plenaria applicari Indulgentia.

3 Jejunantibus in diebus alias non præceptis, & orantibus, & implorantibus divinum auxilium pro victoria contra infideles obtinenda, precantibuſque Dei gratiam pro unione; & confederatione inter Chriſtianos Principes, & ſi jejunare ob impedimenta legitima non valuerint; & aliud quodcumque pium de arbitrio Confeſſarii, aut Parochi exercuerint opus, toties quoties id fecerint durante anno, conceduntur eis, & relaxantur miſericorditer quindecim anni, & quindecim quadragenæ Indulgentiæ, & remiſſionis pœnitentiarum ſibi impoſitarum, & quodcumque modo debitarum; Et quòd etiam participes ſint omnium orationum, eleemoſynarum, peregrinationu, etiam earum, quæ ad Hieroſolimam fiunt, & aliorum quorumcumque piorum operum, quæ in tota Militante Eccleſia; & ſingulis ejus membris, quacumque terrarum diffuſa patet, quotidiè patrantur.

4 Iis, qui diebus Quadrageſimæ, quibus Romæ aſſignata eſt ſtatio, viſitaverint quinque Eccleſias, aut altaria, aut ubi, non fuerint quinque Eccleſiæ, aut altaria, Eccleſiam unam, aut altare quinquies & ibi devotè oraverint pro unione, & victoria, ſupradictis concedi omnes indulgentias, & remiſſiones quæ conceduntur viſitantibus Eccleſia Romæ, & intra, & extra urbem.

Hæ ſunt indulgentiæ bullæ, & quia in illis ſunt difficultates variæ, enodantur ſequentibus hujus dubii articulis.

ARTICULUS II.

De Indulgentia plenaria, quæ euntibus vel, mittentibus ad exercitum conceditur.

Suppono primò, ut certum: Euntes ad exercitum, vel mittentes pro ſe alios, ut dictum eſt, gaudere cunctis Bullæ privilegijs, quibus gaudent ij, qui pro Bulla erogant, ellemoſynam, quia præcipuè magis pro illis, quàm pro iſtis conceſſa eſt Bulla.

Suppono ſecundò: Euntes ad exercitum, vel mittentes, non indigere ad lucranda Bullæ privilegia, tam vivorum, quàm defunctorum, accepto Bullæ ſummario; ut indigent hi, qui non euntes, vel mittentes tribuunt eleemoſynam; tamen hoc privilegium non extenditur, neque intelligitur, quod Cópoſit. Bull. His ſuppoſitis.

Quæritur primo, An Indulgentia plenaria, qua conceditur initio Bullæ euntibus ad exercitum. vel mittentibus alios, ſit eadem Indulgentia, quæ poſtea conceditur accipientibus ſummariam Bullæ, ut applicetur ſibi ſemel in vita, & iterum in mortis articulo?

Reſpondetur affirmativè, ut communiter omnium tenetur plauſu; unde reſolvitur.

1. Tam euntem, quam mittentem ad exercitum, plenariam poſſe lucrari Indulgentiam ſemel in vita, & iterum in mortis articulo quia non putandum eſt, minus iſtis concedi quàm accipientibus ſummarium.

2. Quòd quamvis is, qui vadit, aut mittit ad bellum applicet indulgentiam plenariam pro animabus Purgatorij pèr modum ſuffragij utens privilegio ſibi à Pontifice conceſſo, poſſunt etiam eandem Indulgentiam Plenariam lucrari ſibi, tùm quia gratiæ, & privilegia debent ampliari, tùm quia majoris æſtimationis, & ſubſidij eſt, quod iſti tribuunt euntes, vel mittentes ad bellum, quam id quòd tribuunt accipientes ſummariam Bullæ vivorum, & defunctorum; ergo ſi ſumentibus duo illa ſummaria, conceduntur iſtæ gratiæ, potiori jure tenendum eſt, concedi etiam euntibus, aut mittentibus ab belum, quia aliàs, parciorem ſe erga iſtos, quàm erga illos gereret Pontifex. Mend. d. 12.

Secundò quæritur; An ad iſtam lucrandam Indulgentiam confeſſio requiratur actualis?

Reſpondetur affirmativè, quando quis confiteri poteſt; ſed ſi non potes, ſufficit confitendi deſiderium; quia Bulla ait; Indulgentiam iſtam, & remiſſionem omnium peccatorum concedi. *Si fuerint contriti corde, & ore confeſſi vel non valentes confiteri, corde deſideravint confeſſionem.* Et hæc opinio debet, ut magis ſecura ſuade-

ſuaderi, ut docet Suarez, quamvis probabilem reputat contrariam, quam docet Dian. cum aliis, quos ipſe refert putans, quòd quando una indulgentia conceditur contritis, & confeſſis ſufficere contritionem ad lucrandam indulgentiam. Suar. *t.4. in 1.p.d.52.ſ.3à n.* 10. Dian. *t.1.tr.11.reſ.* 105. Unde reſolvitur,

1. Quòd quamvis ad lucrandam indulgentiam iſtam, doceatur lucraturos debere eſſe contritos, & confeſſos, ſufficere confeſſionem cum attritione, quæ quidem attritio, ſub nomine contritionis comprehendi ſolet, quamvis imperfectæ; quia Pontifex, duntaxat intendit aſſignare partes eſſentiales, quæ ſufficienter Sacramentum conſtituunt Pœnitentiæ.

2. Non ſufficere confeſſionem factam ante tempus, in quo lucranda eſt indulgentia, neque confeſſionem quæ fit intra tempus in quo quis indulgentiam lucrari poteſt, ſi quando ad hibetur ultimum requiſitum ad ejus lucrum, non eſt quis in gratiæ ſtatu qui quidem ſtatus requiritur, ut quis ſibi lucretur Indulgentiam.

3. Illum qui bona fide confeſſus eſt quamvis invalidè, quia putavit, confeſſarium habere poteſtatem ad abſolvendum, quam quidem non habebat; ubi primum in gratiæ ſtatu per contritionem collocatus fuerit, lucraturum indulgentiam, hæc namque eſt abſq; dubio mens, & animus Pontificis, ſcilicet, ut lucretur illam ille, qui confeſſus eſt eſt benè quantum fuit ex parte ſua. Quod idem dicendum eſt de eo, qui confeſſionem fecit informem, ſi forſan hæc datur; & de eo, qui ob naturalé oblivionem, mortalem culpam non in confeſſione reliquit; ſed omnes iſti ſupradicti, ſi antequam ultimum adhibeant requiſitum ad indulgentiam lucrandam, advertunt defectum, debent ut illum ſuppleant, iterum confiteri. Mendo d.6.n.39.& 40.

3. Eum, qui ſolùm peccata venialia in ſe cognoſcit, non teneri ad confeſſionem pro obtinenda indulgentia. Idem, n.41.

Tertiò quæritur: Quandonam Indulgentiam lucrentur iſtam, qui ad exercitum tendunt?

Reſp. Quòd in opinione magis certa in fine anni lucrabuntur indulgentiam, quia tunc adhibetur ultimum requiſitum; vel annus ſit ſolaris, vel ſit annus integer in prudentis æſtimatione, quamvis aliqui deſint dies; ſed in opinione benigniori, toties quoties pœnituerit eos, & confeſſi fuerint intra annum quo ſunt in exercitu lucrabuntur illam; quia contritio, & confeſſio jubentur ut media requiſita, & indulgentia conceditur abſolutè non coarctata ad unam vicem; itaque neque nos illam

2 Damnatum ad triremus, non judicari in periculo verſari mortis, niſi fortè navigationem naviget periculoſiſſimam, & ita extra hunc caſum non poſſe ei valenti, indulgentiam applicari.

3 Neque etiam fœminis gravidis cunctis applicari poſſe quando partus inſtat hora, quià non omnes tunc de morte periclitantur, ſed illæ ſolum, quæ ab aliorum partuum experientia, vel ex circumſtantiis tunc occurrentibus, ſiniſtrum partum prudenter timent. Idem *ib.*

4 Eum, qui ſciens, & volens ſine urgente cauſa exponit ſe periculo mortis, non poſſe gaudere hoc Bullæ privilegio, quod in mortis conceditur periculo conſtitutis. Ratio, quia iſte non eſt conſtitutus in periculo mortis, ſed ipſe ſe voluntariè conſtituit; ùnde ſi recedit ab illa voluntate, ut poteſt, extra periculum erit; ſed ſi ſemel in periculo conſtitutus, & jam vitare non valens, ſi ipſe eſt benè diſpoſitus poteſt abſolvi, poteſt que ei Indulgentia applicari. Mend. *n.* 35. cum Trull. Cord. & Sanch.

Quæritur ſextò: An poſſit quis lucrari Indulgentiam quia ipſam applicet Confeſſarius?

Reſp. affirmativè: Quando quis morte rapitur ſub tò, aut ſine confeſſarii copia, modo moriatur contritus, & fretus hoc privilegio non fuerit negligens in confitendo, tempore ab Eccleſia ſtatuto. Unde reſolvitur.

1 Quòd quamvis non poſſit lucrari indulgentiam iſtam, is, qui fuit negligens in fiducia hujus indulgentiæ, poteſt tamen is, qui fuit negligens ob fiduciam ejus. Explicatur. Negligens in fiducia indulgentiæ dicitur ille, qui non negligens eſſet ſi non haberet Bullam, aut ſperaret habere Negligens ob fiduciam, vel cum fiducia eſt ille, qui attenta propria fragilitate, & paſſione, eodem momo eſſet negligens habendo Bullam; ac non habendo, quamvis ex eo, quod habeat, vel ſperet habere illam, ſolamen accipiat, propoſito ſibi remedio, quod poteſt in illa lucrari. Mend. *n.* 37.

2 Quod qui in fiducia dicta neglexit confeſſionem, vel annuam, vel eam, quæ fit ante communionem, cùm advertit in ſe mortalem culpam, aut cum fuerit in mortis periculo, non poteſt gaudere hac gratia, quia omiſſit confeſſionem, tempore ab Eccleſia ſtatuto.

3 Quòd quamvis negligens in his caſibus, vel aliquo eorum in fiducia hujus gratiæ nequeat illam lucrari quamvis contritus moriatur, niſi Confeſſarius applicet eam; poteſt tamen ſi Confeſſarius applicet, quamvis ejus confeſſionem audire non potuerit;

rit;

rit; Quia Bulla ſolùm excludit iſtum ab ea gratia, quæ conceditur ſine interveniente applicatione. Et ſi eſt vera ſententia Dianæ aſſerentis: Laicum poſſe applicare indulgentiam morienti, abſente Sacerdote; poterit etiam applicare laicus illi, quamvis in fiducia Bullæ, negligens fuerit in confeſſionibus ſtatuto tempore.

4 Eum, qui non habet mortalem culpam, poſſe lucrari indulgentiam, quamvis ſine contritione moriatur, in caſu ſcilicet repentinæ mortis, vel abſente Confeſſario.

ARTICULUS IV.

De Indulgentia quindecim annorum, & participationis piorum operum.

Quæritur primò: Quænam gratiæ concedantur in hac clauſula bullæ, & quomodo intelligi debeant?

Reſp. 1. Concedi quindecim annos, & quindecim quadragenas remiſſionis pœnitentiarum impoſitarum, & quolibet modo debitarum, Quadragena eſt: Numerus quadraginta dierum, unde quindecim quadragenæ ſexcentorum dierum erit numerus. Pro cujus intelligentia advertendum eſt: Sacros Canones ſtatuiſſe olim rigoroſas pœnas pro culpis, aſſignando quibuſdam culpis aliquos dies, aliis culpis aliquot annos per quorum ſpatium in variis pœnitentiæ operibus exercebantur hi, qui peccaverant, quæ opera pœnalia imponebat Confeſſarii pœnitentibus, & iſti accenſo fervore implebant. Poſtquam vero natura tepida, & mollis, hæc opera pœnalia, difficilia ſenſit, opus fuit concedi Indulgentias, quibus remitteretur pœna illa, quæ ante per illa opera pœnalia remittebatur ſi prout Sacris Canonibus præcipiebatur, opera illa perficerentur; unde quando quadraginta dies conceduntur Indulgentiæ, remittitur tunc illa pœna purgatorii, quæ remitteretur facienti illa opera pœnalia, quæ pro culpis facienda, ſacri diſponebant Canones. Itaque per indulgentiam iſtam Bullæ remittitur, cuiquam illa purgatorii pœna, quæ remitteretur ſi per quindecim annos, & ſexcentos dies faceret opera illa pœnalia, quæ ſtatuerat ſtcienda jus Canonicum pro peccatis illis commiſſis.

Quæritur ſecundò: Quidnam intelligatur pro remiſſione pœnitentiarum impoſitarum, & quolibet modo debitarum?

Reſpond. Intelligi remiſſionem pœnitentiæ debitæ non ſolum pro peccatis, quæ pœnitens confeſſus eſt, ſed etiam pro illis,

Quæritur: Quomodò declaret iſtud Commiſſarius?

Reſp. Duplici via declarare; vel proponendo, ut ſecuram in praxi opinionem docentem, non incurri irregularitatem in exhortando milites in bello juſto, ut ſtrenuè pugnent, præcipuè contra fidei hoſtes, vel interpretando, quo poſito ob exhortationem, irregularitatem incurri: diſpenſet Pontifex in jure talem irregularitatē inducentē, ne Clerici, & Religioſi incurrant ob tales exhortationes ad milites factas. Certum quoque eſt: Commiſſarium habere facultatem interpretandi quidquid in bulla non clarum extiterit, modò interpretatio, & declaratio, expreſſis ejuſdem bullæ verbis non opponatur.

DUBIUM VIII.

De aliis duobus privilegiis, quæ militibus conceduntur.

Duo privilegia conceduntur militibus, qui huic bello adfuerint, vel declaratur, duo licet illis. Primum, non jejunare tenentur. Secundum, occupari diebus feſtivis in laboribus, & negotiis ad belli uſum neceſſariis. Circa quod, reſolvitur.

1 Privilegium non jejunandi, liberare milites à jejunio, vel ex voto, adhuc in illis diebus, quibus non excuſantur aliqua cauſa legitima ſufficiente excuſare quemlibet alium.

2 Quòd quamvis in diebus, quibus præcipitur jejunium, ab eo excuſentur, non ideo carnibus veſci poſſunt. Ratio; Quia præceptum Eccleſiæ non tantùm prohibet veſcendas carnes eis, qui jejunant, ſed etiam eis, qui jejunare non tenentur, ut patet in adoleſcentibus, qui nondum vigeſimum primum annū implevere.

3 Quòd ſi dies ille, quo ex voto jejunare tenebantur, non eſt ex diebus in quibus ab Eccleſia prohibentur carnes, dependet ab intentione, qua voverunt, an liceat comedere carnes, vel non liceat? Quia obligatio voti non patet latiùs quàm voventis intentio; quare ſi habuit intentionem non obligandi ſe ad abſtinentiam carnium, die qua integram jejunii formam obſervare nequiret, aut per legitimam cauſam licitum illi foret talem jejunii formam non obſervare, tunc poterit ipſa die carnes comedere non obſtante jejunii voto, quia nullum eſt præceptum talem carnium eſum prohibens. Si autem vovit abſolutè ſe tali die jejunaturum, non poterit illo die comedere carnes, quia communi omnium ſenſu quando non de contraria intentione conſtat, intelligitur, eum qui vovit jejunium, contrahere per votum, obligationem, quam præceptum inducit Eccleſiaſticum, nempè abſtinentiam à carnibus; Et ſicuti non poteſt comedere carnes, qui jejunii præcepto

non tenetur, ſic ſimiliter, qui à jejunio, quod vovit excuſatur, carnibus etiam debet abſtineri. Patet hoc in jejuniis, quæ loca quædam in profeſto alicujus voverunt ſancti, in quibus profeſtis, & jejunii diebus non licet carnium eſus his, qui vel labore, vel aliqua cauſa legitima à jejunii onere non excuſantur.

4 Privilegium non jejunandi diebus prædictis, tantùm concedi militibus, qui expenſis propriis in exercitu militant, vel iis qui ob paupertatem alienis ſumptibus aſſiſtunt exercitui, vel iis, qui etſi non ſunt pauperes, & pro ſtipendio ſerviant; partem tamen aliquam debitæ mercedis, remittunt, quia etiam iſtos diximus gaudere bullæ privilegiis, propter rationem redditam reſolutione 4. dubii quinti; non conceditur privilegium iſtud accipientibus integrùm ſtipendium, ſi non ſint pauperes; Neque etiam Religioſis, & Clericis, qui exercitum adeunt, fortaſſe, ut jejuniis, & Orationibus, optatum belli eventum adſtruant.

5 Non ſolvi milites ab obligatione audiendi Miſſam diebus feſtivis ſi alias poſſint, quam diebus iiſdem feſtivis poſſint occupari laboribus, & negotiis belli.

6 Non concedi militibus hoc privilegio, occupari diebus feſtivis, laboribus, & negotiis belli, quando neceſſitas evidens expoſtulat, quia tunc, privilegio nop egent, ſed quando neceſſitas non urget, & negotia iſta in alium diem differri poſſent, ſed feſtivo die poſſunt fieri accomodatiùs, vel quando dubitatur an opus ſit necne? Ut ſine ſcrupulo hæc faciant; Et privilegium hoc favet dumtaxat militibus iiſdem quibus privilegium non jejunandi adſtipulatur.

DUBIUM XI.

De aliquibus difficultatibus erga taxationem elemoſynæ pro bulla.

Diximus in dubio quinto, quas quantitates taxet Commiſſarius ad varias perſonas. Nunc reſolvemus aliquas ſuper iſta materia difficultates.

1 An poſſit gaudere Bulla, qui ſtatim non erogat eleemòſynam? Reſp. affirmativè, modò aſſignet diem, quo erogabit, quia Commiſſarius jubet eos, qui ſummaria Bullarum diſpertiunt, ut Bullas creditò porrigat his, qui aſſignata die promittunt ſe ſoluturos, quamvis ſtatim non ſoluant.

2 An uxores eorum, qui argènteos octo pro Bulla porrigere tenentur, quamvis illæ non habeant bonorum adminiſtra-

tionem, debeant porrigere eoſdem argenteos octo pro Bulla, viventibus meritis Reſp. affirmativè. Quia Commiſſarius in hac taſsatione non attendit an uxores habeant talem adminiſtrationem, nec ne? quæ quidem adminiſtratio, frequenter denegatur fœminis, ſed attendit ſpecialem dignitatem, in qua ſunt conſtituti viri earum.

3 An defunctis maritis, debeant uxores eoſdem octo argenteos erogare? Reſp. negativè, niſi permaneant illæ uſufructuariæ, ut advertit Trul. quia tunc verè parmanent vaſſallorum Dominæ. Et circa hunc caſum ait Mendo: Dominum proprietatis non teneri, octo illos argenteos porrigere, quia non eſt Dominus abſolutus, dum uſufructu caret. Sed contrarium videtur probabile, ſi Dominus iſte proprietatis gaudet jam titulo, & aliquibus præeminentiis, quamvis non accipiat fructus, quia in iſtis taxationibus, magis attenditur excellentia perſonarum; quam redditus & proventus, ut Mendus idem advertit.

4 An ſi duo ſint Domini loci ejuſdem, unuſquiſque eorum, argenteos octo erogare teneatur? Reſp. affirmativè; Quia unuſquiſque gaudet prærogativa Domini vaſſallorum, quod attendit Commiſſarius in taxanda Bulla.

5 An qui habet juriſdictionem in loco, ſed non eſt Dominus domuum, agrorum, & redditum, debeat eoſdem octo porrigere argenteos? Reſp. negativè; quia non eſt Dominus vaſſallorum, cùm non habeat juriſdictionem ad tale Dominium requiſitam.

6 An debet eoſdem argenteos octo porrigere, qui habet Dominium, & juriſdictionem in aliquo termino agri, in quo non ſunt vaſſalli, vel quia deſeruerunt terminum, vel quia nunquam in eo habitarunt? Videtur debere, quia poteſt Dominus iſte apprehendere, & punire delinquentes in illo termino, poteſt etiam ad illum incolas conducere, & in hoc caſu argenteos octo reddere teneretur.

7 An quando in uno inveniuntur tituli plures, pro quorum ſingulis ſeparatis deberet octo reddere argenteos, toties debeat octo argenteos erogare, quoties titulo obligante inſignitur? v. gr. Conſiliarius Regius, qui etiam eſt Comes, Dominus vaſſallorum & Commendatarius, ob quatuor iſtos titulos, quater argenteos octo debeat erogare. Reſp. negativè; Quia Commiſſarius non aſſignat plus, nec præſumendum eſt, aliam eſſe Commiſſarii mentem, quia jam expreſſiſſet in re præcipuè totis occurrente.

DUBIUM X.

De Indulgentiis Bullæ.

Quamvis inter Bullæ indulgentias varias, alia privilegia miſceantur, quidquid ad indulgentias attinet, in hoc dubio cumulabimus, reliqua verò privilegia; ad ſequentia dubia remittentur.

ARTICULUS I.

Quanam Indulgentiæ concedantur in bulla.

Reſp. 1. Eis, qui propriis expenſis adeunt exercitum, vel mittunt alios & eis etiam, qui mittuntur ſi pauperes ſint, & iis etiam qui gratuito & ſpontaneè ad pugnandum, vel ad quolibet obſequii genus ad exercitum vadunt, ut dictum eſt; Plenariam concedi indulgentiam.

2 Accipientibus bullam, dantibuſque eleemoſynam aſſignatam; concedi ſemel in vita, & iterum in articulo mortis, ut poſſit illis Plenaria applicari Indulgentia.

3 Jejunantibus in diebus alias non præceptis, & orantibus, & implorantibus divinum auxilium pro victoria contra infideles obtinenda, precantibuſque Dei gratiam pro unione; & confederatione inter Chriſtianos Principes, & ſi jejunare ob impedimenta legitima non valuerint; & aliud quodcumque pium de arbitrio Confeſſarii, aut Parochi exercuerint opus, toties quoties id fecerint durante anno, conceduntur eis, & relaxantur miſericorditer quindecim anni, & quindecim quadragenæ Indulgentiæ, & remiſſionis pœnitentiarum ſibi impoſitarum, & quodcumque modo debitarum; Et quòd etiam participes ſint omnium orationum, eleemoſynarum, peregrinationu, etiam earum, quæ ad Hieroſolimam fiunt, & aliorum quorumcumque piorum operum, quæ in tota Militante Eccleſia; & ſingulis ejus membris, quacumque terrarum diffuſa patet, quotidie patrantur.

4 Iis, qui diebus Quadrageſimæ, quibus Romæ aſſignata eſt ſtatio, viſitaverint quinque Eccleſias, aut altaria, aut ubi, non fuerint quinque Eccleſiæ, aut altaria, Eccleſiam unam, aut altare quinquies & ibi devotè oraverint pro unione, & victoria, ſupradictis concedi omnes indulgentias, & remiſſiones quæ conceduntur viſitantibus Eccleſias Romæ, & intra, & extra urbem.

Hæ ſunt indulgentiæ bullæ, & quia in illis ſunt difficultates variæ, enodantur ſequentibus hujus dubii articulis.

ARTICULUS II.

De Indulgentia plenaria, quæ euntibus vel, mittentibus ad exercitum conceditur.

Suppono primò, ut certùm: Euntes ad exercitum, vel mittentes pro ſe alios, ut dictum eſt, gaudere cunctis Bullæ privilegijs, quibus gaudent ij, qui pro Bulla erogant, ellemoſynam, quia præcipuè magis pro illis, quàm pro iſtis conceſſa eſt Bulla.

Suppono ſecundò: Euntes ad exercitum, vel mittentes, non indigere ad lucranda Bullæ privilegia, tam vivorum, quàm defunctorum, accepto Bullæ ſummario; ut indigent hi, qui non euntes, vel mittentes tribuunt eleemoſynam, tamen hoc privilegium non extenditur, neque intelligitur, quod Cõpoſit. Bull. His ſuppoſitis.

Quæritur primo, An Indulgentia plenaria, qua conceditur initio Bullæ euntibus ad exercitum. vel mittentibus alios, ſit eadem Indulgentia, quæ poſtea conceditur accipientibus ſummariam Bullæ, ut applicetur ſibi ſemel in vita, & iterum in mortis articulo?

Reſpondetur affirmativè, ut communiter omnium tenetur plauſu; unde reſolvitur.

1. Tam euntem, quam mittentem ad exercitum, plenariam poſſe lucrari Indulgentiam ſemel in vita, & iterum in mortis articulo quia non putandum eſt, minus iſtis concedi quàm accipientibus ſummarium.

2. Quòd quamvis is, qui vadit, aut mittit ad bellum applicet indulgentiam plenariam pro animabus Purgatorij pèr modum ſuffragij utens privilegio ſibi à Pontifice conceſſo, poſſunt etiam eandem Indulgentiam Plenariam lucrari ſibi, tùm quia gratiæ, & priviligia debent ampliari, tùm quia majoris æſtimationis, & ſubſidij eſt, quod iſti tribuunt euntes, vel mittentes ad bellum, quam id quòd tribuunt accipientes ſummariam Bullæ vivorum, & defunctorum; ergo ſi ſumentibus duo illa ſummaria, conceduntur iſtæ gratiæ, potiori jure tenendum eſt, concedi etiam euntibus, aut mittentibus ab belum, quia aliàs, parciorem ſe erga iſtos, quàm erga illos gereret Pontifex. Mend. d. 12.

Secundò quæritur; An ad iſtam lucrandam Indulgentiam confeſſio requiratur actualis?

Reſpondetur affirmativè, quando quis confiteri poteſt; ſed ſi non potes, ſufficit confitendi deſiderium; quia Bulla ait; Indulgentiam iſtam, & remiſſionem omnium peccatorum concedi. *Si fuerint contriti corde, & ore confeſſi vel non valentes confiteri, corde deſideravint confeſſionem.* Et hæc opinio debet, ut magis ſecura ſuade-

ſuaderi,ut docet Suarez,quamvis probabilem reputat contrariam, quam docet Dian.cum aliis, quos ipſe refert putans, quòd quando una indulgentia conceditur contritis, & confeſſis ſufficere contritionem ad lucrandam indulgentiam.Suar.*t.4.in 1.p.d.52.ſ.3.à n.*10. Dian.*t.1.tr.11.reſ.*105. Unde reſolvitur,

1. Quòd quamvis ad lucrandam indulgentiam iſtam, doceatur lucraturos debere eſſe contritos, & confeſſos, ſufficere confeſſionem cum attritione, quæ quidem attritio, ſub nomine contritionis comprehendi ſolet,quamvis imperfectæ;quia Pontifex, dumtaxat intendit aſſignare partes eſſentiales,quæ ſufficienter Sacramentum conſtituunt Pœnitentiæ.

2. Non ſufficere confeſſionem factam ante tempus,in quo lucranda eſt indulgentia,neque confeſſionem quæ fit intra tempus in quo quis indulgentiam lucrari poteſt, ſi quando ad hibetur ultimum requiſitum ad ejus lucrum, non eſt quis in gratiæ ſtatu qui quidem ſtatus requiritur, ut quis ſibi lucretur Indulgentiam.

3. Illum qui bona fide confeſſus eſt quamvis invalidè, quia putavit, confeſſarium habere poteſtatem ad abſolvendum, quam quidem non habebat;ubi primum in gratiæ ſtatu per contritionem collocatus fuerit, lucraturum indulgentiam,hæc namque eſt abſq; dubio mens, & animus Pontificis, ſcilicet, ut lucretur illam ille, qui confeſſus eſt eſt benè quantum fuit ex parte ſua. Quod idem dicendum eſt de eo,qui confeſſionem fecit informem, ſi forſan hæc datur;& de eo,qui ob naturalē oblivionem,mortalem culpam non in confeſſione reliquit;ſed omnes iſti ſupradicti, ſi antequam ultimum adhibeant requiſitum ad indulgentiam lucrandam, advertunt defectum,debent ut illum ſuppleant,iterum confiteri. Mendo d.6.n.39.& 40.

3. Eum, qui ſolùm peccata venialia in ſe cognoſcit, non teneri ad confeſſionem pro obtinenda indulgentia. Idem, n.41.

Tertiò quæritur: Quandonam Indulgentiam lucrentur iſtam, qui ad exercitum tendunt?

Reſp. Quòd in opinione magis certa in fine anni lucrabuntur indulgentiam, quia tunc adhibetur ultimum requiſitum; vel annus ſit ſolaris, vel ſit annus integer in prudentis æſtimatione, quamvis aliqui deſint dies; ſed in opinione benigniori, toties quoties pœnituerit eos, & confeſſi fuerint intra annum quo ſunt in exercitu lucrabuntur illam; quia contritio, & confeſſio jubentur ut media requiſita, & indulgentia conceditur abſolutè non coarctata ad unam vicem; itaque neque nos illam

illam coarctare debemus Mendo d. *6.n.52.* Villalob. Rodr. Dian. *tr.* 11. *R.* 109.

ARTICULUS III.

De Indulgentia Plenaria, quæ conceditur accipientibus ſummarium bullæ.

Hæc Indulgentia, quamvis ſit eadem, quæ conceditur euntibus ad exercitum, aut mittentibus, certum tamen eſt: Accipientibus Bullam non poſſe applicari; niſi ſemel in vita, & ſemel in mortis articulo, quia hæc coarctatio, & limitatio legitur expreſſa in Bulla. Unde reſolvitur:

1 Ei, cui ſemel applicata fuit in articulo mortis, ſi poſtea convaluerit; non poſſe applicari iterum virtute ejuſdem Bullæ ſi iterum in articulum mortis inciderit: Quamvis contraria ſententia ſit etiam probabilis

2 Quòd ſi confeſſarius applicaret ſub conditione Indulgentiam alicui dicens: *Applico tibi Indulgentiam ſi moriaris, ſi verò non moriaris, Deus reſervet eam tibi, ad articulum verum mortis.* Tunc non erit neceſſaria nova Bulla ad applicandam ei Indulgentiam pro articulo mortis, ſi iterum ſit in eodem articulo intra eundem annum Mendo *d. 27. n. 2.*

Quæritur primò: An poſſit applicare Indulgentiam in vita, & in morte alius diſtinctus à Confeſſario?

Reſp. Certiorem eſſe negativam ſententiam: quia Pontifex non concedit illam, niſi mediante Confeſſarii applicatione & tanquam delegans illi concesſionem, ut conſtat ex Bullæ verbis. Et quantum ad applicationem indulgentiæ in vita conſentiunt omnes deberi applicari per Confeſſarium ab Ordinario approbatum. Quantum verò ad applicationem ejus in mortis articulo, Diana cum aliis, docet: Quòd in abſcentia Sacardotis, poteſt applicare laicus, ſed in hoc caſu, jam Bulla prævenit, & præoccupat dicens: Poſſe quemquam lucrari Indulgentiam, quamvis non mediet Sacerdos applicans, dum ille moriatur contritus, modò confeſſus fuerit tempore ab Eccleſia ſtatuto; & in hac gratia Bullæ fretus; non fuerit in confitendo negligens. Trul. *l. 1. §. 7. c. 2. d. 29.* Dian. *1. p. 11. r. 106.*

Quæritur ſecundò: An Indulgentia debeat applicari in confeſſione, vel an extra eam ſufficiat?

Reſp. Sufficere; quòd extra eam applicetur; quia neque Pontifex jubet, neque Indulgentia ex ſe Sacramentum poſtulat Pœnitentiæ, ut applicetur. Unde reſolvitur Mend. *d. 27. n. 12.*

1 Poſſe applicari abſenti, quia cum poſſit applicari extra con-

ſeſſionem, nulla eſt ratio, qua non poſſit applicari abſenti ſi hic petat formali, aut interpretativa voluntate. *Idem n.* 15.

2 Quòd quando quis petit Indulgentiam formaliter, aut interpretativè, poteſt applicari ei, quamvis ille ignoret applicari ſibi. Ratio eſt: Quia ad lucrandam Indulgentiam, non eſt neceſſarium ut ille adhibeat requiſitum aliquod, ſed ſufficit notum eſſe non eum habere Bullam, & alias ſint conjecturæ probabiles, quòd Ipſe eſt capax lucrandi Indulgentiam, & judicetur eum petere virtualiter, & interpretativè talem Indulgentiam, ut judicatur de illo, qui amiſit ſenſus. Quia de Chriſtiano putandum eſt petere tunc quidquid animæ ſuæ ſaluti concedi poteſt; quare laudanda eſt illa conſuetudo confeſſarii applicantis pœnitenti poſt abſolutionem quotquot indulgentias poteſt; quia judicat pœnitentem interpretativè petere, omnes eas ſibi applicari. Idem *n.* 16. cum Suar. Nav. Henriq. Cord. Trull.

Tertiò quæritur: Quibus verbis applicari debeat Indulgentia, & an ſine verbis poſſit?

Reſp. Quòd quamvis ſit laudabile; quòd applicetur verbis à Comiſſario aſſignatis, ſed non eſſe id neceſſarium, & adhuc mentaliter poſſe concedi. Mendo, *d. vigeſimaſeptima n.* 4. & 5.

Quartò quæritur: An ſimul cum hac Indulgentia, poſſit applicari alia plenaria pro alio titulo?

Reſp. affirmativè: Et expedit, quod moribundo applicentur omnes indulgentiæ plenariæ; quas lucrari poteſt; quia fortaſſe non habuit requiſita ad lucrandam vnam; benè tamen ad lucrandam aliam. Et proderit; quòd non applicentur cunctæ indulgentiæ ſimul, & eodem tempore; ſed ſucceſſivo relinquendo temporis intervallum inter conceſſam; & concedendam, ut ſi fortè in tempore illo culpam aliquam denuò contraxerit ſatisfaciat pro illa per indulgentiam.

Quintò quæritur: Quidnam intelligatur hic per mortis articulum?

Reſp. Intelligi etiam periculum mortis, in quo poteſt etiam applicari Indulgentia, quæ conceditur ad articulum. Eſt ſententia communis; quia quamvis articulus, & periculum mortis metaphyſicè diſtinguantur, moraliter tamen in ordine ad hos effectus, pro eodem reputatur in jure. Mend. *n.* 34. cum multis. Unde reſolvitur.

1 Periculum inſaniendi perpetuò, aut per longam temporis moram, æquivalere periculo mortis, & ita in hoc periculo poteſt quis abſolvi per Bullam, & applicata gaudere indulgentia. Idem *n.* 34.

2 Damnatum ad triremus, non judicari in periculo verſari mortis, niſi fortè navigationem naviget periculoſiſſimam, & ita extra hunc caſum non poſſe ei valenti, indulgentiam applicari.

3 Neque etiam fœminis gravidis cunctis applicari poſſe quando partus inſtat hora, quià non omnes tunc de morte periclitantur, ſed illæ ſolum, quæ ab aliorum partuum experientia, vel ex circumſtantiis tunc occurrentibus, ſiniſtrum partum prudenter timent. Idem *ib.*

4 Eum, qui ſciens, & volens ſine urgente cauſa exponit ſe periculo mortis, non poſſe gaudere hoc Bullæ privilegio, quod in mortis conceditur periculo conſtitutis. Ratio, quia iſte non eſt conſtitutus in periculo mortis, ſed ipſe ſe voluntariè conſtituit; ûnde ſi recedit ab illa voluntate, ut poteſt, extra periculum erit; ſed ſi ſemel in periculo conſtitutus, & jam vitare non valens, ſi ipſe eſt benè diſpoſitus poteſt abſolvi, poteſt que ei Indulgentia applicari. Mend. *n.* 35. cum Trull. Cord. & Sanch.

Quæritur ſextò: An poſſit quis lucrari Indulgentiam quia ipſam applicet Confeſſarius?

Reſp. affirmativè: Quando quis morte rapitur ſub tò, aut ſine confeſſarii copia, modo moriatur contritus, & fretus hoc privilegio non fuerit negligens in confitendo, tempore ab Eccleſia ſtatuto. Unde reſolvitur.

1 Quòd quamvis non poſſit lucrari indulgentiam iſtam, is, qui fuit negligens in fiducia hujus indulgentiæ, poteſt tamen is, qui fuit negligens ob fiduciam ejus. Explicatur. Negligens in fiducia indulgentiæ dicitur ille, qui non negligens eſſet ſi non haberet Bullam, aut ſperaret habere Negligens ob fiduciam, vel cum fiducia eſt ille, qui attenta propria fragilitate, & paſſione, eodem modo eſſet negligens habendo Bullam; ac non habendo, quamvis ex eo, quod habeat, vel ſperet habere illam, ſolamen accipiat, propoſito ſibi remedio, quod poteſt in illa lucrari. Mend. *n.* 37.

2 Quod qui in fiducia dicta neglexit confeſſionem, vel annuam, vel eam, quæ fit ante communionem, cùm advertit in ſe mortalem culpam, aut cum fuerit in mortis periculo, non poteſt gaudere hac gratia, quia omiſit confeſſionem, tempore ab Eccleſia ſtatuto.

3 Quòd quamvis negligens in his caſibus, vel aliquo eorum in fiducia hujus gratiæ nequeat illam lucrari quamvis contritus moriatur, niſi Confeſſarius applicet eam; poteſt tamen ſi Confeſſarius applicet, quamvis ejus confeſſionem audire non potuerit;

rit; Quia Bulla ſolùm excludit iſtum ab ea gratia, quæ conceditur ſine interveniente applicatione. Et ſi eſt vera ſententia Dianæ aſſerentis: Laicum poſſe applicare indulgentiam morienti, abſente Sacerdote; poterit etiam applicare laicus illi, quamvis in fiducia Bullæ, negligens fuerit in confeſſionibus ſtatuto tempore.

4 Eum, qui non habet mortalem culpam, poſſe lucrari indulgentiam, quamvis ſine contritione moriatur, in caſu ſcilicet repentinæ mortis, vel abſente Confeſſario.

ARTICULUS IV.

De Indulgentia quindecim annorum, & participationis piorum operum.

Quæritur primò: Quænam gratiæ concedantur in hac clauſula, bullæ, & quomodo intelligi debeant?

Reſp. 1. Concedi quindecim annos, & quindecim quadragenas remiſſionis pœnitentiarum impoſitarum, & quolibet modo debitarum, Quadragena eſt: Numerus quadraginta dierum, unde quindecim quadragenæ ſexcentorum dierum erit numerus. Pro cujus intelligentia advertendum eſt: Sacros Canones ſtatuiſſe olim rigoroſas pœnas pro culpis, aſſignando quibuſdam culpis aliquos dies, aliis culpis aliquot annos per quorum ſpatium in variis pœnitentiæ operibus exercebantur hi, qui peccaverant, quæ opera pœnalia imponebat Confeſſarii pœnitentibus, & iſti accenſo fervore implebant. Poſtquam vero natura tepida, & mollis, hæc opera pœnalia, difficilia ſenſit, opus fuit concedi Indulgentias, quibus remitteretur pœna illa, quæ ante per illa opera pœnalia remittebatur ſi prout Sacris Canonibus præcipiebatur, opera illa perficerentur; unde quando quadraginta dies conceduntur Indulgentiæ, remittitur tunc illa pœna purgatorii, quæ remitteretur facienti illa opera pœnalia, quæ pro culpis facienda, ſacri diſponebant Canones. Itaque per indulgentiam iſtam Bullæ remittitur, cuiquam illa purgatorii pœna, quæ remitteretur ſi per quindecim annos, & ſexcentos dies faceret opera illa pœnalia, quæ ſtatuerat facienda jus Canonicum pro peccatis illis commiſſis.

Quæritur ſecundò: Quidnam intelligatur pro remiſſione pœnitentiarum impoſitarum, & quolibet modo debitarum?

Reſpond. Intelligi remiſſionem pœnitentiæ debitæ non ſolum pro peccatis, quæ pœnitens confeſſus eſt, ſed etiam pro illis,

illis, quæ non confeſſus eſt, ſi jam hæc peccata remiſſa ſunt quantum ad reatum; quia ad hoc extenduntur verba illa *Qualicunq; modo debitis:* Itaque hac gratia remittitur homini pœna purgatorii pro quibuſcumque peccatis, quæ confeſſus fuerit; vel de quibus ſit contritus, quæ remitteretur ſi faceret pœnitentiam aſſignatam à jure per quindecim annos, & ſexcentos dies.

Quæritur tertiò: Quidnam intelligatur per gratiam participationis omnium operum piorum, quæ fiunt in Eccleſia Militante?

Reſp. ſupponendo primò, in omnibus piis juſtorum operibus inveniri tria, nempè meritum de condigno, quo juſtus meretur gratiam, & gloriam; & hoc meritum nequit alteri applicari. Secundò invenitur meritum de congruo, aut impetrationis, & hoc meritum, & hæc impetratio poteſt prodeſſe aliis, quamvis ſint peccatores, obtinendo illis auxilia, ut reſtituantur gratiæ; & hujus meriti de congruo, quòd habent juſti, participes ſunt fideles omnes, & ejuſdem corporis membra, quamvis hoc meritum poſſit applicari ſpecialiter alicui. Tertiò invenitur ſatisfactio, quam poteſt quis applicare ſibi, vel alteri; quàm ſi non applicat aliis ſatisfacit cum illa pro ſe; & ſi ille non haberet culpas; pro quibus ſatisfaceret tunc ſatisfactio iſtius, ut ſuperabundans congeritur in Eccleſiæ Theſauro; de qua ſatisfactione poteſt Pontifex diſpenſare. Hoc ſuppoſito, dico concedi per iſtam gratiam juſto, qui ordinatas hic diligentias adhibuerit, ut particeps fiat non tantum meriti de congruo, aut impetrationis, ſed etiam ſatisfactionum ſuperabundantium, quæ exſuperant ex omnibus piis operibus juſtorum, qui per totum Orbem Militanti Eccleſiæ ſunt adſcripti; Ita ut ſatisfactiones illæ ſuperabundantes, non recondantur in Eccleſiæ Theſauro, ſed dividantur ſtatim inter eos, qui ad lucrandas eas adhibuerint requiſita. Hinc reſolvitur.

1 Quòd quando nullus adhibet requiſita ad lucrum illarum ſatisfactionum ſuperabundantium, ſatisfactiones illæ non remanent ſuſpenſæ, & ut expectantes, ſed ad Theſaurum mittuntur Eccleſiæ, unde per privilegium iſtud jam non participantur. Mendo *d.* 19. *n.* 25.

2 Quòd poſt adhibita requiſita participat quis omnes ſatisfactiones ſuperabundantes, quæ inventæ fuerint durante toto Bullæ anno ſi ipſe in gratia perſeverat.

3 Quòd ſi poſt requiſita poſita amittit gratiam, non participabit ſatisfactiones iſtas; benè tamen poſteà gratiæ reſtitutus. *Idem.*

Ter-

Tertiò quæritur: Quidnam requiratur ad iſtas lucrandas gratias?

Reſpondetur: Duo requiri. Primùm, jejunare in die, quo jejunium non urgeat ex præcepto, & ſi ob impedimentum legitimum non poſſit quis jejunare, faciat aliud opus pium ad arbitrium confeſſarii, aut Parochi. Secundò, orare pro victoria infideles, & pro unione inter Chriſtianos Principes. Vnde reſolvitur Lud. à Cruc. d. 1. c. 8. d. 1 r. n. 4. Trull. l. 1. paragr. 5. d. 5.

1. Quòd poſſit quis lucrari gratias iſtas jejunando in die, quo teneatur jejunare aliquo titulo, modò non ſit ex præcepto, quia hoc ſolùm ex precepto jejunium excludit Bulla. Itaque qui per votum feria ſexta jejunare tenetur, vel alio quocumque die, poteſt hoc jejunio lucrari gratias iſtas.

2. Impedimentum legitimum eſſe ad commutandum jejunium in aliud opus pium, impedimentum illud, quod ſufficit ad excuſandum quemquam à jejunio obligante ex præcepto.

3. Opus illud, in quòd jejunium commutatur, aſſignandum eſt à Confeſſario, aut Parocho, & non eſt neceſſarium, ut commutatio fiat intra confeſſionem; ſed poterit quiſque ſibi ipſi commutare, ſi opus illud, quod vice jejuni jeligit faciendum, foret evidenter melius quàm jejunium, aut in iiſdem caſibus, quibus ipſe ſibi poteſt votum commutare. Mendo d. 9. n. 5.

4 Orationem, quam tenetur facere poſſe eſſe, aut mentalem, aut vocalem, quam debet facere ipſo die, quo jejunat, & ad eundem finem à Pontifice intentum dirigere. Idem *n.* 8.

Quæritur quartò: Quoties iſtæ gratiæ poſſint obtineri?

Reſpondetur: Toties quoties jejunaverit quis, & oraverit modo dicto, quia ita expreſsè habetur in Bulla.

ARTICULUS V.

De Indulgentiis, quæ obtinentur viſitando quinque Altaria.

Hæ Indulgentiæ ſunt eædem, quæ obtinentur viſitando Eccleſias Romæ in diebus ſtationum, tam intra, quàm extra muros. Quæ autem indulgentiæ ſint eæ, quæ obtinentur in ſtationibus Romæ non eſt ita facilè dictu in tanta auctorum varietate. Aliqui nimis ad pietatem proni non contenti ſunt una Indulgẽtia aſſignata, ſed pluribus in unaquaque die. Regula omnium certiſſima eſt ea, quã in ipſa Bulla Commiſſarids figit; ubi aſſignat dies nonaginta quatuor, in quibns obtinetur indulgentia plenaria in ſtationibus urbis Romæ; Qui dies ſunt, omnes dies Quadrageſimæ, Dominicis etiam incluſis. Tota Paſchatis hebdomada uſque ad Dominicam in Albis incluſivè. Omnes Feſtivitates B. V. quæ communiter numerantur

no-

Digitized by Google

novem. Dies S. Marc. Euang. Dies Aſcenſ. Vig. Pentec. cum ſex diebus illam immediatè ſequentibus. Tres dies Temp. Sept. & res dies Temp. Advent. Quatuor etiam Advent. Dom. Dies Natalis Domini cum tribus diebus immediatè ſequentibus. Dies Circ. & Epiph. Domin. Septuag. Sexag. & Quinquag. Et ultra hæc addit: Quòd reliquis etiam anni diebus habetur ſtatio Romæ, & ibi obtinentur indulgentiæ, quæ etiam obtinentur viſitando quinq; Altaria, virtute privilegij Bull. Quòd ultimum non debet intelligi de indulgẽtijs plenarijs, quia ſi plenariæ forent, fruſtra numeraſſet illas, quæ obtinentur per totos illos nonaginta quatuor nominatos dies, cum facilius eſſet dicere: omnibus anni diebus Indulg. obtineri plenariã.

Ad obtinendas igitur has ſtationum Romæ indulgentias, quinque Eccleſiæ, aut Altaria quinq; viſitanda ſunt. Quòd ſi nec tot Eccleſiæ, nec tot Altaria in loco fuerint, una Eccleſia, vel Altare, unum, quinquies viſitetur, ibique oratio fiat, & pro victoria de infidelibus reportanda, & pro unione inter Chriſtianos Principes ſtabilienda. Unde reſolvitur.

1. Quòd quamvis ſint quinque Eccleſiæ in uno loco, ſufficit quinq; Altaria viſitare, quia unum ex duobus disjunctivè injungitur. Mend. d. 20. n. 32.

2. Quòd ſi ſint quinque Altaria, non ſufficit viſitare unum quinquies, quia hoc non permittitur, niſi quando non ſunt quinque, ut habetur in bulla. Idem n. 39.

3 Quod ſi non ſint quinque Altaria, ſed duo, aut tria, debeant omnia iſta Altaria viſitari repetendo viſitationem in illis, quouſque ad quinarium numerum perveniatur; Quamvis Diana, & Quintanadvennas doceant probabiliter quando Altaria ad quinarium numerum non perveniunt, ſufficiat, unum quinquies viſitari: idem n. 39.

4 Quod quinque Altaria poſſint viſitari in diverſis Eccleſiis; quia Bulla non coarctat, quòd in una debeant viſitari. Idem n. 35.

5 Quòd ſi in una Eccleſia loci ſunt quinque Altaria, & in alia Eccleſia non ſunt plura quàm duo, aut unum, non ſit neceſſarium viſitare primam Eccleſiam, quę habet quinque, ſed ſufficere viſitare quinquies unum, aut duo Altaria, quæ ſunt in ſecunda. Idem n. 41. cum Nugno, & alii comm.

6 Nomine Eccleſiarum, quæ viſitari poſſunt intelligi hic Ædiculas. Oratoria privata, Hoſpitalia, templa regularium, & ſacella; Quia in favorabilibus omnia loca iſta, nomine Eccleſiarum compre-

prehenduntur, ut docent DD. agentes de immunitate Eccleſiaſtica. Et Tuſcus, & Alexander extendunt doctrinam iſtam, quamvis ſacella, & Ædiculæ ſint in ſundis, campis, hortis, aut carceribus, &c. Mend. n. 32. ex Suar.

7 Quòd ad obtinendas indulgentias iſtas, ſufficiat viſitare Eccleſiam fundatam cum auctoritate Epiſcopi, quamvis non ſit benedicta, quia hæc abſolutè eſt Eccleſiæ, & privilegiis gaudet Eccleſiæ. Itē ſufficiat viſitare Eccleſiam interdictam, violatam, aut pollutā, quia impedimenta hæc non prohibent, quòd in illā fiat oratio.

8 Quòd Altaria, quæ viſitari debent ab obtinendas iſtas indulgentias, debeant eſſe approbata ab aliquo Prælato ad juriſdictionem habente, ut in illis, Miſſæ celebrari poſſint, quia his propriè convenit nomen, & eſſentia altarium.

9 Quòd quāvis in Altaribus non fuerit celebrata Miſſa, ſufficiat ad celebrationem eſſe deſtinata, quia convenit illis ratio Altarium, Et addunt Trull. & Henriq. quod etiamſi non habeant actualiter aram, ut contingit ſæpius in Altaribus pagorum, aut locorum deſertorum, quin per abſentiam aræ dubitetur; quod ſufficiat iſta Altaria viſitare, nec examinetur an habeant aram, necne?

10 Quod ſi alicubi remanſit Altare, in quo quondam, Miſſam celebrare licuit ſed jam non licet, non ſufficiat viſitare Altare hoc ad obtinendas indulgentias; Mend. n. 37.

11 Diem ſtationum computari à media in mediam noctem, & in quacumque diei hora viſitentur Altaria poſſint indulgentiæ conceſſæ pro illo die obtineri. Idem n. 43. cùm Villalob. Rodriq. Quint. &c.

12 Quòd qui viſitat unum Altare quinquies, non egeat diſtinguere viſitationes ſurgendo, vel genuflectendo, aut inclinando caput, aut alio motu quovis corporis, ſed ſufficere intentionem orandi quinquies; Quod idem ſentio de viſitante quinque Altaria ex loco uno, in quo ſe habendo poteſt moraliter adeſſe cunctis; quia in Bulla non requiratur talis diverſa mutatio, & ſive illa intelligitur ſufficienter viſitatio Altarium, directa tantum intentionaliter oratione ad illa. Aliqui ſentiunt contrarium, & quamvis eorum opinio ſit minus probabilis, eſt magis ſecura. Idem n. 4. cùm pluribus, & eſt comm. S. ſententia.

13 Poſſe viſitari Eccleſiam, aut Altaria, adhuc cum ſit viſitans extra Eccleſiam, modò quis moraliter Altaribus adſit; quia ſi hæc præſentia ſufficit ad audiendam Miſſam, quare non ſufficiet ad Altaria viſitanda idem n. 51.

14. Non eſſe neceſſarium continuare viſitationes quinq; Eccleſiarum aut Altarium, ſed poſſe interrumpi, viſitando alia una hora, & alia altera: Quia in Bulla non repetitur talis continuatio; ſed nequeunt viſitari hodie Altaria una, & cras alia, ut vult Quintanaduenas, quia Indulgentiæ aſſignantur pro diebus propriis, & Indulgentia quæ hodie obtinetur, non obtinebitur craſtina die, ſed alia diſtincta. Qui ergo divideret inter hodiernum, & craſtinum diem, viſitationem Altarium, neque hodiernam, neque craſtinam obtineret Indulgentiam, quia in nullo iſtorum dierum adhibet requiſita ad Indulgentiam obtinendam, nempè viſitare quinque Altaria.

15. Orationem in quocumque Altari habitam, poſſe eſſe mentalem; aut vocalem. Si vocalis fuerit, Trull. docet ſufficere ſemel Pater noſter & ſemel Ave Maria: Mendo ſuadet, bis ad minus eaſdem orationes dicendas. Conſuetudo quinquies repetendi eaſdem, eſt laudabilis. Si oratio ſit mentalis, ſufficit durare idem tempus, quod vocalis. Vel una ergo, vel alia ſit, debet haberi devotè, ſufficietque devotio illa, quæ neceſſaria eſt ad ſatisfaciendum præcepto audiendæ Miſſæ, vel Horis Canonicis recitandis juxta opiniones varias.

ARTICULUS VI.

An Indulgentiam, quam obtinet viſitans, quinque Eccleſias, aut Altaria, poſſit applicari defunctis?

Certum eſt: Quod diebus iiſdem, quibus Romæ ſtatio pro eruendis è Purgatorio animabus habetur, etiam eadem ſtatio, & animarũ liberatio à Purgatorii pœnis habeatur apud nos viſitando quinque Eccleſias, aut Altaria modo dicto, quinam dies ſint iſti? ſufficienter patet omnibus tam per Bullam, quàm per tabellas, quæ pro Eccleſiæ foribus appenſæ, de tali Indulgentia admonent.

Ultra, certum eſt: Quoties poteſt obtineri Indulgentias viſitando quinque Altaria, poſſe etiam hanc indulgentiam applicari defunctis per modum ſuffragii, quia quamvis in Bulla ſcripta lingua vulgari, hoc non explimatur, exprimitur tamen in Latina bulla. Unde reſolvitur.

1 Diebus illis, in quibus anima è Purgatorio eruitur, una & eadem Altarium viſitatione obtinere quemquam, duas Plenaria indulgentias, aliam pro anima, & aliam pro ſe ipſo.

2 Quòd reliquis diebus, non poteſt quis una, & eadem Altarium viſitatione obtinere Indulgentiam pro anima Purgatorii, & pro ſe ipſo ſimul, ſed diſiunctivè, vel pro ſe, vel pro anima.

3 Quòd

3 Quòd adtinendas indulgentias iſtas, vel pro ſe, vel pro animabus, non debeat orare, neque pro ſe, neque pro animabus, ſed pro victoria contra infideles, & pro unione inter Chriſtianos Principes, quia hæc conditio in Bulla appoſita.

4 Quòd cùm hæc indulgentia poſſit obtineri toties quoties altaria in die viſitantur, in diebus illis cui eruendis è Purgatorio animabus non aſſignatur, poſſit quis viſitare Altaria pluries, & applicare indulgentiam unam ſibi, alteram animæ, &c. Mend. d. 20. n. 9.

5 In diebus, quibus anima eruitur, eadem una Altarium viſitatione poſſe quemlibet duas animas è Purgatorio eruere, ſi indulgentiam, quam ſibi obtinere poterat applicet animæ.

Quæritur primò: An quando quis, alio indulto poteſt eximere animam è Purgatorio, vel ſibi Indulgentiam obtinere, iſte talis viſitans altaria, poſſit una, & eadem viſitatione duas animas è Purgatorio eripere, aut duas Indulgentias obtinere, aliam per Bullam, aliam per indultum? Et Generaliter quæritur; An uno, & eodem opere poſſint obtineri plures Indulgentiæ conceſſæ per diverſa Indulta?

Reſp. Probabilem eſſe affirmativam ſententiam, quemadmodum uno & eodem opere poteſt duplici obligationi fieri ſatis, precipuè ſi opus non eſſet iterabile eodem die, ut jejunium, & communicatio. Itaque expedit habere intentionem obtinendi omnes, & quaſcunque indulgentias quas poſſit quis opere quolibet obtinere Cord. de indulg. q. 25. Fauſtus de Jubil. l. 2. q. 39. Hoſt. Gr. Sanct. Henriq. Sà, Leander de Sacramentis, Lugo, & alii.

Queritur ſecundò, An ad obtinendas Indulgentias ſit neceſſarium eſſe in gratia?

Reſp. primò: Quod quando quis ſibi ipſi lucraturus eſt indulgentias, requiritur quod ſit in gratia; quando verò animabus Purgatorii applicat indulgentias, non requiratur.

Probatur prima pars. Per indulgentiam remittitur pœna pro culpis debita, quæ quidem pœna ita cum peccatis connectitur, ut ſi culpæ, & peccata non dimittantur, neque etiam debita pro illis remittatur pœna. Jacenti ergo in læthali culpa, non poteſt pæna remitti debita, nec ſimiliter iſte poterit indulgentiam obtinere, qua pena illa debita remittitur.

Secunda pars probatur. Quia ſtatus gratiæ, ſolùm requiritur in obtenturo indulgentiam, ad tollendum obicem, requiritur itaque gratia, ut diſpoſitio in illo, ſine qua non poteſt relaxari pœna, dum peccatum per gratiam non deletur; qui applicaturus eſt in-

dulgentiam pro defuncto, non accepturus eſt in ſe ipſo effectum indulgentiæ, ſed in defuncto, qui non habet obicem, cum animæ cunctæ quæ in Purgatorio patiuntur gratiæ ſtatus ad obtinendam indulgentiam in eo, qui obtentam applicat animabus in Purgatorio exiſtentibus Mend. d. 36. cum pluribus.

DUBIUM XI.

Quænam privilegia obtineantur per Bullam, per tempore interdicti?

Reſpondetur; Quòd vel interdictum ſit Apoſtolicum, vel Ordinarium, conceditur tempore illius habentibus Bullam, primò quod poſſint audire Miſſam in Eccleſiis, aut Monaſteriis, aut in Oratorio privato, aſſignato, & approbato ab Ordinario Conceditur etiam, quod poſſint celebrare Miſſam, & alia divina officia, vel per ſe ſi Presbyteri fuerint, vel alios curare, ut celebrent coram ſe, & in præſentiam ſuorum familiarum, & conſanguineorũ. Secundo: Quod poſſint accipere Sacramentnm Euchariſtiæ, & reliqua Sacramenta, excepto die Paſchatis, modò ipſi non dederint cauſam interdicto, nec per ipſos ſteterit, quod non fuerint ſublatum & quotieſcumq; dicto Oratorio pro obtinenda indulgentia uſi fuerint oratione, prout Deus devotionem dederit pro victoria, & unione repetita faciant. Tertiò quòd dicto tēpore interdicti poſſe defuncti ſepeliri in loco ſacro, moderata funeris pompa.

Hic adverteudum eſt: Quòd in Bulla ſcripta lingua vulgari non ſit mentio alterius privilegii, quod inter alia refert Bulla Latina, nempè quod poſſint & celebrare Miſſam, & audire una hora ante Solis ortum, & alia hora poſt meridiem, quia hoc privilegium non concedit ipſa Bulla, niſi habenti licentiam à Commiſſario Generali, ut in Latina bulla legitur.

ARTICULUS I.

Reſolutiones circa celebrandam Miſſam, & audiendam, & circa officia divina.

Reſpondetur 1. Sufficere familiæ Dominum habere bullam, ut tempore interdicti poſſint coram eo, & tota familia, & conſanguineis celebrari, & audiri Miſſæ, & divina officia, & hoc, in Eccleſiis, Oratoriis, & in quolibet alio loco, qui nomine Eccleſiæ intelligatur, ut explicatum eſt reſolutione ſexta articuli quinti.

2 Quòd hoc nomine *Familiares*, intelliguntur Commenſales, ſervi, & qui regulariter comitantur Dominium familiæ & qui vivunt expenſis ejus, tam habitantes domum propriam Domini, quam

quàm extra. Adminiſtratores ſtatuum Procerum, Gubernatores & Judices ab eis perfecti; ſed non intelliguntur hi, qui ſimulant ſe eſſe Domini ſervos, ſolùm, & cùm fraude ad gaudendum privilegio iſto, quia iſti non ſunt verè ſervi, ſed fingunt ſe ſervos ad effectum iſtum. Mend. *d.* 25. *n.* 10.

2 Per hoc nomen *Parientes*, intelligi tantùm conſanguineos, quia in bulla Latina legitur hoc verbum, & in lingua vulgari non eſt verbum aliud proprius quam *Parientes*, ut conſtruatur, & communi plauſu hoc verbum *Parientes*, ſine additamento aliquo ſignificat conſanguineos, quia quando volumus ſignificare affines, dicimus *Parientes por afinidad.* idem *n.* 11.

4 Per conſanguineos intelligi uſque ad quartum gradum, & non ultra, quia jam in jure, & reſcriptis non extenditur ultra conſanguinitas idem n. 12. cùm aliis.

5 Per nomen conſanguineorum intelligi virum, & uxorem ejus; quia ſunt duo in carne una, itaque ſi illarum quilibet habeat bullam, alter etiam iſto gaudet privilegio: idem. n. 11.

6 Contra Trull. Quòd in Eccleſia ſpecialiter interdicta poſſunt habentes bullam audire Miſſam ſi aliquando in illa celebratur ad renovandam Euchariſt. quia quando bulla concedit privilegium iſtud, non diſtinguit inter interdictum generale, & locale.

7 Quòd Presbytero non concedatur per bulla privileg. ut tempore iſto celebret Miſſam, & officia divina, quia habet à jure, ſed concedatur illi, ut poſſit celebrare, & celebrari facere coram ſuis familiaribus, & conſanguineis.

8 Illi, qui dedit cauſam interdicto, vel per quem ſtat, ut non tollatur, non concedi privilegia iſta.

9 Quòd qui utitur Oratorio ad dictos effectus, debet orare mentaliter, aut vocaliter ad arbitrium ſuum, pro victoria, & unione repetitis, ſed ſi non oraverit, non ideò audiendæ Miſſæ præcepto non ſatisfaciet; neque peccabit ultra veniale, quia eſt præceptum Pontificis in materia levi. Hen. Avil. Tr. Dian. Juriſt. & Thuſ. Sal. & quidem com. Cruc. allegat. à Mendo n. 17.

Quæritur an habens Bullam teneatur andire Miſſam diebus feſtis tempore interdicti.

Reſpondetur probabile eſſe, atque ſecurum in praxi, non teneri. Ratio, quia nemo tenetur uti privilegio conceſſo, quia jam non eſſet privilegium, & honor, ſed onus. Sed probabilior, & ſecurior eſt opinio affirmativa. Ratio quando præceptum inſtat, &

quis poteſt adimplere, tenetur ad impletionem, ſed in die feſtivo inſtat præceptum audiendi Miſſam, & qui habet bullam poteſt adimplere, ergo tenetur audire. Rationi opinionis contrariæ reſpondetur: privilegium non obligare ad uſum ejus, ſed conceſſum jam & acceptatum, ſi removet impedimentum aliquod, ut præceptum poſſit obſervari, obligare tunc obſervantiam præcepti, quia nihil eſt, quod impediat illam Mend. n. 19. & alii Hinc reſolvitur.

1 Quòd in hac ſecunda opinione, conſequenter debeat aſſeri: Familiares, & conſanguineos habentes Bullam teneri, quamvis iſti non habeant illam audire Miſſam diebus feſtivis, tempore interdicti; quia æqualiter remotum habent impedimentum ac ille, qui bullam habet; ſed ſi non poſſunt iſti audire Miſſam, quam ille audit ſimul cum illo, non tenebitur ille audire ſecundum, aut tertiam Miſſam: ut illi audiant, ſed tenebitur non impedire illos ſine juſta cauſa, ne audiant eam Miſſam quam ipſe audit. Et peccavit graviter ſi impedierit, ut peccaret in tempore quo non foret interdictū impediendo ſine cauſa juſta ne obligatus die feſtivo, potens, & volens audiret Miſſam.

2 Tempore ceſſationis à divinis, non teneri habentem Bullam audire Miſſam, quamvis in aliqua Eccleſia celebretur, quia privilegium, dumtaxat conceſſum eſt tempus interdicti, quia quamvis liceant aliqua In tempore ceſſationis à divinis, quæ etiam liceant tempore interdicti; ſed nec ea, quæ dependent à privilegio Cov. Nav. Med. Lop. Henr. Trull. Rodr. & alij citati à Mend. *n.* 25.

3 Habentes aliud quam bullæ privileg. ad audiendam Miſſam tempore interdicti, non teneri audire Miſſam die feſtivo, neque adhuc poſſe audire illam die aliquo durante interdicto ſi non habent bullam, quia quodlibet privileg. ſuſpendit Commiſſarius, & revalidat poſtea qui accipit bullam; excipiuntur privileg. oneroſa, & lucrativa, & privileg. Religionum, de quibus poſtea agemus.

ARTICULUS II.

De privilegio accipiendi Sacramenta, & poſſe ſepeliri in loco ſacro cùm moderata funeris pompa tempore interdicti.

Sacramenta, quæ tempore interdicti accipi non poſſunt ſunt, Euchariſtia, Ordo, Extrema unctio, & benedictiones nuptiales Matrimonij; & ut iſta poſſint accipi, concedit bulla privilegium modò accepturus illa, nec dederit cauſam interdicto nec per ipſum ſtet, quòd non tollatur. Circa quod reſolvitur. Lud. à Cruc. Trul.

Trull. Suarez, Vill. Henriq. cùm aliis,quos citat Mendo *d.* 15.*n.*36.

1 Privilegium accipiendi Sacramenta non ſolùm concedi ad eorum acceptionem in Oratorio,quamvis ponatur poſt privilegium audiendi Miſſam in eodem, ſed etiam accipiendi Sacramenta in Eccleſia qualibet; quia conceſſo eo, quod majus eſt, conceditur id, quod minus, & minus privilegium eſt, quod accipiuntur in Eccleſia, quàm in Oratorio.

2 Has facultates, quæ conceduntur tempore interdicti, non concedi,niſi eo modo, quo ſunt licitæ in ipſo interdicti tempore; itaque Benedictiones nuptiales non poſſunt accipi virtute privilegij in tempore Adventus & Quadrageſimæ, ſed in tempore, quo forent licitæ ſi interdictum non obſtaret. Nec Ordines poſſunt accipi,niſi à proprio Epiſcopo, nec Extrema unctio,& Benedictiones nuptiales, niſi à proprio Parocho.

3 Sacramentum Euchariſtiæ; virtute hujus privilegii non poſſe accipi,niſi à cujus manibus liceat accipi extra tempus interdicti. In Hiſpania cuncti Sacerdotes approbati ſunt ad hujus Sacramenti adminiſtrationem, vel conſuetudine, vel facultate à Prælatis videntibus, & conſentientibus accepta quando non miniſtratur pro Viatico, ſed ſi in aliqua Provincia, aut loco non eſſet iſta generalis Sacerdotum approbatio, nequiret Euchariſtia niſi è Sacerdotis approbatis manibus accipi.

4 Coarctationem, non accipiendi Euchariſtiam in Oratorio in die Paſchatis, non cadere ſupra interdictum, quia quamvis non ſit interdictum non poteſt accipi Euchariſtia in Oratorio ad ſatisfaciendum præcepto annuæ communionis in Paſchate; itaque abſolutè excipitur dies iſte, & potiori jure tempore interdicti. Dubio ſequenti videbimus an tempore Paſchatis poſſit pro devotione in Oratorio communicari, ſatisfaciendo alias præcepto, communicando in Parochia.

Ultra quæ, conceditur in bulla, habentem illam, ſi moriatur tempore interdicti; ſepeliri poſſe cum moderata pompa funerali Circa quod reſolvitur.

1 Ad gaudendum hoc privilegio,opus eſſe quod defunctus accepiſſet defunctorū bullam,niſi fortè poſt mortem commendaſſet ſibi ab aliquo accipiendam ad hunc effectum, ut dictum eſt *a.* 4. *d.* 4.

2 Morientem excommunicatum, non poſſe gaudere hoc privilegio quin poſt mortem ab excommunicatione abſolvatur.

3 Moderatam pompam funeralem,eſſe dimidium ejus pompæ quæ habetur de morte quando non eſt interdictum. Ita Card.

Sed Rodr. Vill. & Trul. citati à Mendo *n.* 47. ajunt deberi taxari ab Epiſc. vel ejus Vicar. vel à Parocho in abſentia eorum.

4 Clericos, qui de jure communi poſſunt ſepeliri clauſis foribus, & cùm officio divino in Eccleſiis, quæ non ſunt interdictæ, & in his, quæ interdictæ ſpecialiter ſunt, ſine divino officio, egere bulla, ut ſepeliuntur pompa funebri moderata.

5 Etiam pueros, & amentes egere bulla, ut gaudeant ſepultura Eccleſiaſtica tempore interdicti, & habentes poſſe ſepliri dicta mediocri pompa.

6 Laicus habentes Bullam, & poſſe ſepeliri dicta pompa adhuc in Eccleſia interdicta, quia non excipit eam privilegium.

DUBIUM XII.

De Privilegiis Oratoriorum.

Non fit mentio Oratorium in Bulla præter eam, quæ fit in privilegio antecedente quòd poſſit tempore interdicti audiri, & celebrari Miſſa in iis ſi approbata ſint & viſitata ab Ordinario occaſione hujus privilegij, varie opinantur auctores. Dicemus id, quod probabilius videbitur.

Quæritur primò. An virtute Bullæ poſſit quis erigere domi ſuæ Oratorium in quo poſt approbationem Ordinarij, poſſit celebrari Miſſa?

Trul. ſuppoſito nomine refert aliquos, qui affirmativè reſpondent, & addit Rod. id inſinuaſſe, ſed falsò Lud. de la Cr. affirmativam tenet ſententiam, & quòd poſſit habens bullam compellere Ordinarium, ut approbet Oratorium in Bull. d. 1. c. 5. d. 1.

Reſp. Hanc opionionem parum habere probabilitatis. Primò quia non habet in bulla fundamentum; quia concedere, quòd tempore interdicti poſſit audiri Miſſa in Oratiorio, eſt ſupponere Oratorium electum jam per privil. aliud, non verò concedere, ut denuò erigatur, ſicuti concedere, ut audiatur Miſſa in Eccleſia tempore interdicti, ſupponit jam Eccleſiam, non verò concedit, ut denuò fiat. Quapropter incredibile eſt: Hoc privilegium tam indiſcrete concedi omnibus accipientibus bullam, cùm penè nullus inveniatur infimæ plebis homuncio, qui non accipiat; quando Pontifices, ut concedant Oratorium, tantas nobilitatis, & neceſſitatis requirant circumſtantias.

Quæritur ſecundò, Quid liceat in uſu Oratoriorum privatorum virtute Bullæ.

Reſp. 1. Omnia, quæ diximus dubio antecedente circa audiendam, & celebrandam Miſſam, & accipienda Sacramenta, licere in Oratoriis, tempore interdicti, licita eſſe etiam quocumque

alio

alio tempore, excepto die Paſchatis; quia illa clauſula; *Aun en tempo de entre icho*, habet vim in omni tempore, quamvis ſit tempus interdicti.

Reſp. 2. Si privil. eſt coarctatum, ne ultra unã Miſsã in Orat. celebretur. Poſſunt virtute Bullæ celebrari, quot voluerit Oratorij Dominus.

3 Si privil. coarctatum eſt, ut nullus ſatisfaciat præcepto audiẽdi Miſſam, per illam auditam in Oratorio, niſi Dominus ipſius Oratorij. Quicumq; habuerint Bullam poſſunt per illam Miſſam ſatisfacere præcepto; & etiam non habentes, ſi familiares, aut conſanguinei ſint habentis Bull. & audiant Miſſam una cum illo.

4 Si privil. coarctatur, ne quibuſdam diebus feſtis celebretur Miſſa, nec accipiantur Sacramenta in Oratorio, poſſunt celebrari Miſſæ, & Sacramenta accipi virtute Bullæ in ipſis diebus feſtis, excepto die Paſchatis; de quo poſtea. Ratio; quia hæc omnia, quæ dicimus, colliguntur ex ipſis Bullæ verbis, in quibus nulla coarctatio præfigitur; itaque quamvis inferiores Prælati, coarctaverint privilegia Oratoriorum; has coarctationes infringit conceſſio Bullæ, utpotè à Pontifice, & quamvis ipſe Pontifex coarctaſſet, per conceſſionem annuam Bullæ, coarctationes revocat: & quamvis poſt acceptam Bullam, daret cum limitationibus his privilegium Oratorii, debet intelligi coarctatio pro non habentibus Bullam.

Addo: Quòd quamvis fieret in limitationibus expreſſa Bullæ mentio, non poteſt Pontifex revocare privilegia Bullæ quin ſatisfaciat quantum potuerit, quia ſunt privilegia oneroſa, ut diximus in dubio tertio. Sed attendendum eſt, ut horum privilegiorum modeſtus ſit uſus ad vitanda inconvenientia, & præcipuè in feſtis potiſſimum, in quibus conſentaneum eſt, ut cuncti Eccleſias frequentent.

Quæritur tertiò: An die Paſchatis poſſit audiri Miſſa, & accipi Euchariſtia in Oratorio, virtute Bullæ?

Reſp. 1. Poſſe audiri Miſſam, quia in Bulla tantùm excipitur Euchariſtiæ acceptio.

Reſp. 2. Etiam pro devotione poſſe Euchariſtiam accipi modò alio die ex aſſignatis ad implendum annuæ communionis præceptum, in propria Parochia accipiatur. Ratio; quia die Paſchatis licet, ut in conſuetudine apparet fidelium accipere Euchariſtiam pro devotione in Eccleſia qualibet, ergo etiam in Oratorio privato; neque Bulla per exceptionem intendit aliud,

aliud, niſi quòd communio annua ex præcepto, in propria Parochia fiat, ut Paſtor ovium ſuarum agnoſcat faciem.

DUBIUM XIII.

De privilegio veſcendi carnibus ex conſilio utriuſque Medici, & ovis & lacticiniis in diebus, quibus prohibentur.

ARTICULUS I.

De Privilegio veſcendi carnibus.

VErba Bullæ ſunt hæc: *Que concede à todas las perſonas, que latomarem; Que puedam durante el dicho anno, de conſejo de ambos Medicos eſpiritual, y corporal, comer carne in Quareſma, y otros tiẽpos de ayuno, y dias prohibidos de comer carne per todo el anno.*

Is, cujus neceſſitas eſt evidens, non indiget privilegio, ut veſcatur carnibus, in diebus, quibus, prohibentur, & cum privilegium hoc in opinione communi omnium ſupponat neceſſitatem quia alias fruſtra foret conſilium utriuſque Medici, quòd requiritur, ideò quæritur: in quonam caſu, privilegium iſtud, locum habeat?

Reſpondetur: Quod in caſu dubio quando quis dubitat an indigeat eſu carnium, necne? Et Medicus etiam dubitat an cauſa ad eſũ carnium, ſit ſufficiens? Poteſt Epiſc. aut in ejus abſentia Vicarius, aut Parochus, abſente utroque licentiam præbere ad eſum carnium. Igitur ut tunc poteſt quis diſpenſatione Prælati carnibus veſci, ita etiam ſine tali diſpenſatione, virtute Bullæ, de utriuſque Medici conſilio. Henrinq. Rodr. Villal. Ant. Goñez, Lopez, Sanch. Tr. & alij, quos citat & ſequitur Mendo *d. 27. n. 6.*

Putabit aliquis: Hoc jam non eſſe privilegium, cum ad ejus uſum requiratur conſilium Medici ſpiritualis, qui eſt Parochus, & hic, etiam cùm non habente Bullàm poſſit in caſu dubio pro carnium eſu diſpenſare, non tantum in abſentia Epiſc. & Vicarij, & ſupra diximus, ſed adhuc illis præſentibus, vel per tacitam Epiſcoporum conceſſionem, vel per conſuetudinem legitimè jam præſcriptam; ad eſum carnium non opus eſt privilegio Bullæ itaque erit inutile.

Reſp. Quòd ad minus, ubi non eſt introducta conſuetudo, ut diſpenſet Parochus, Privilegium habebit locum. Ultra hæc in diſpenſationibus, & cauſa diſpenſationis adæquetur rei diſpenſatæ, imponitur aliquod gravamen, quod virtute hujus privilegij excu-

exuſatur, quia jam hic non datur diſpenſatio à Parocho, ſed tantũ conſilium. Ultimò: Nomine Medici ſpiritualis non intelligitur dumtaxat Parochus, ſed etiam Confeſſarius quilibet; Neque conſilium, eſt dandum in confeſſione, ſed extra illam; unde jam privilegium hoc non habebitur inutile. Circa quòd reſolvitur.

1 Quòd è quolibet confeſſario quamvis non proprio poſſit accipi conſilium, quia non requiritur in Confeſſario, niſi ſcientia, & prudentia, ut agnoſcat an verè ſit dubia cauſa, quæ ſibi proponitur, & non apparens, ne contemnatur facilè Eccleſiaſticum præceptum, & carnes abſque neceſſitate comedantur; Quæ ſcientia ſupponitur in confeſſario quolibet, quia putatur Confeſſarius omnibus numeris abſolutus, & conſilium ejus non requiritur, ut juriſdictionis, actus, ſed ut hominis timorati, & docti, cauſam diſcernere valentis.

2 Quòd Medicus corporalis, cujus conſilium expetitur, proponere debeat ſincerè dubium prout ille intelligit, quin exageret cauſam, ut petenti licent àm morém gerat.

3 Quod ubi non eſt Medicus, nec ad illum eſt facilis recurſus, ut accidit in locis parvis, poſſit accipi conſiliũ ab aliquo homine experto, vel ab ipſo Confeſſario ſi intelligit quidquam in infirmitatibus, aut languoribus, & ferè nullibi eſt, qui aliquid non intelligat. Addo: Hominem timoratæ conſcientiæ, prudentem, & expertum ita, ut poſſit circa neceſſitatem uſus carnium arbitrari, poſſe iis veſci abſque alicujus medici conſilio. Ratio, quia nullus ex dictis Medicis in hoc caſu diſpenſat, ſeu declarat ſecundùm ſcientiam, & conſcientiam, inveniri verum dubium; ergo, qui pollet ſcientia, & conſcientia ad noſcendum dubium, poteſt carnibus veſci abſque alicujus Medici declaratione; ſed quia quis in propria cauſa non ita integer judex eſſe ſolet, ideo utriuſque Medici conſilio ſtandum eſt cùm haberi poteſt. Mendo *num. 9.*

4 Quòd ille, qui carnibus veſcitur, hujus privilegij virtute quamvis in reliquis formam jejunij obſervet, non jejunat quia deeſt jejunio una pars eſſentialis, quæ eſt abſtinentia a carnibus.

ARTICULUS II.

De privilegio veſcendi ovis, & lacticiniis in Quadrageſima.

Ecce Bullæ verba: *Y quæ aſſimiſmo puedan libremente a ſu alvedrio comer huevos, y coſas de leche: demanera, que los que no comieren carne, guardando en lo demas la forma del ayuno Eccleſiaſtico, ayan cumplido, y ſatisfecho al dicho ayuno.*

In

Indultum hoc non conceditur per Bullam iſtam: *Alos Patriarcas Primados, Arcobiſcos, Obiſpos, ni otros Prelados inferiores, ni à qualeſquiera perſonas Regulares; ni a los Clericos ſeglare Presbiteros en dias de Quareſma*. Quinam iſtorum indulto iſto per aiam Bullam gaudere poſſint? dicetur poſtea.

Sed ſi omnes iſti fuerint ſexagenarij, per hanc Bullam conceditur illis hoc privilegium, quemadmodum etiam cunctis Militarium Ordinum equitibus. Unde reſolvitur.

1 Eum, qui habet ſpeciale privil. ad veſcendum ovis, & lacticinijs tempore Quadrag. quamvis ſit Regularis, aut Presbyter, poſſe veſci ovis etiam accepta Bulla, quia non veſcitur ovis virtute acceptæ Bullæ, ſed virtute alterius ſpecialis privilegij, cujus uſus libet illi per Bullam remanet, quæ derogat privilegia cuncta, & revalidat accipienti. Lud. à Cruce d. 1. c. 5. dub. 18. n. 10.

2 Quòd ſi privilegium concedit, quòd omnes, qui diſcumbunt ad menſam, vel ad expenſas habentis privileg. aluntur, poſſunt comedere ova, & lacticinia in Quadrag. licet comedere iſta etiam Sacerdotibus, & Regularibus ad ejus menſam, vel ad ejus expenſas comedentibus, etiam Bullam non habeant; quia ſupponimus in privilegium valeat, & iſta liceant, & ſufficit illum, cui privil. conceditur habere Bullam. Et ut notat Trullen. & habetur in re, aliquæ familiæ nobiles gaudent hoc privileg. in Aragonia.

3 Locis illis ubi conſuetudo jam introducta eſt, quòd ob defectu olei, ova, lardo aut pinguedine condiantur, non opus eſſe alio privilegio præter iſtud Bullæ, ut hoc condimento parata comeſti poſſint, v. g. in Sicilia, Gallecia, & Pervano Regno. Et quoad uſum pinguedinis, & aut laridi, attendi debet loci conſuetudo.

4 Nomine Prælatorum, qui in hoc privileg. excipiuntur, eos intelligi, qui habent Eccleſiaſticam juriſdictionem.

5 Clericos ſæculas non Presb. gaudere hoc privileg. in virtute Bullæ, quamvis ſint Diaconi.

6 Card. non Presb. aut Regulares gaudere etiam hoc privilegio; quia in odioſis, nomine Prælatorum non comprehenduntur.

7 Novitios cujuſcumque Religionis ſint non comprehendi nomine Regularium in exceptione, unde etiam gaudent hoc privilegio.

8 Epiſc. electum, qui non eſt Presb. aut Regularis, poſſe etiam hoc privilegio gaudere, ſed non ita poſt confirmationem à Papa: ratio quia in primo caſu non eſt Prelatus, poſt confirmationem verò jam eſt Prælatus.

9 Epi-

9 Epiſcopum conſecratum non Presbyterum, etiamſi renunciet Epiſcopatui, non poſſe gaudere hoc privilegio, quia remanet adhuc verè Epiſcopus quamvis juriſdictione careat; ſed ſi electus, & confirmatus à Papa renuntiaret Epiſc. ante conſecraretur, poſſet tunc privilegio gaudere, quia tunc non remaneret Epiſcopus, neque cum juriſdictione, quæ ſemel obtenta, poteſt ceſſare, quamvis Epiſcopalis dignitas per conſecrationem obtenta, nequeat amitti.

10 Quòd ut hoc privileg. gaudeant hi, qui ob ſexageſimum ætatis annum excipiuntur; non eſt opus, ut ſexageſimum compleverint, ſufficit attigiſſe, quia favores ſunt ampliandi.

11 Quòd extra Quadrageſimam, in quibuſcumque diebus jejunij licet ovorum, & lacticinorum eſus ſine bulla, ubi in contrarium conſuetudo non extat.

12 Quòd quamvis Th. Sanchez probabile putet: illum, qui ex voto, aut ex pœnitentia impoſita teneretur jejunare in Quadrageſima, ſatisfacturum jejunio comedendo ova, & lacticinia ſine bulla, aut ſine neceſſitate; probabilius tamen eſſe contrarium; itaque non peccabit ſolùm contra præceptum Eccleſiaſticum abſtinendi ab ovis, & lacticinijs, ſed contra votum & contra præceptum confeſſarij, quia votum aut præceptum confeſſarij de jejunio, non eſt de jejunio quomodolibet, ſed de jejunio Quadrageſimali. In ſum. l. 4. c. 11.

13 Probabilius eſſe, non eſſe dies Quadrageſimales Dominicas Quadrageſimæ, & ita in illis cunctos poſſe ovis veſci, & lacticinijs: Advertit Mendo, ſe audiviſſe à viro docto, & gravi: Quòd declaraviſſet Pontifex in Bulla ſpeciali ſuam mentem eſſe comprehendere etiam Dominicas quadrageſimæ, nomine dierum quadrageſimalium, ſed ipſe Mendo reſpondet bene. De tali declaratione, authenticè non conſtare, ac per conſequens non obligare; Quòd ſi aliquando conſtaret, illi ſtandum eſſet. Nec obſtat quòd Commiſſarius Bullæ, pro jejunijs in Bulla Caſtellana; ſcripſerit dies quadrageſimales, ut etiam Dominicæ comprehenſæ dicantur, quia Commiſſarius non poteſt mutare ſubſtantiam Bullæ Latinæ, ſed tantum explicare dubia, ſi certè ſint, & in hoc puncto non eſt dubium in Bulla Latina, ut conſtat ex verbis; Attamen contraria ſententia prohibens ova, & lacticinia in Dominicis Quadrageſimæ eſt tuta magis, diſp. 18. n 30. & 31.

14 Quòd quando Bulla concedit hoc privilegium Religionis Ordi-

Ordinum Militantium, intelligantur concedere, non ſolùm equitibus, ſed etiam Regularibus earundem Religionum utriuſque ſexus; quia neminem excipit Bulla Latina, præter Presbyteros, aut Prælatos: Mendo *diſt.* 18. *num.* 16. & 17. Affert Baſil. Leg., & alios DD. Salmant.

ARTICULUS III.

De privilegio, quod Eccleſiaſticis datur per aliam Bullam, ut ovis, & lacticiniis veſcantur.

In hac Bulla conceditur Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, Prælatis, Clericis, Presbyteris ſæcularibus, quòd excepta hebdomada ſancta, poſſint veſci in Quadrageſima ovis, & lacticiniis, data eleemoſyna à Commiſſario taxata. Circa quod reſolvitur.

1 Quod quamvis hæc Bulla non concedatur, niſi ad tempus Quadrageſimæ, durat tamen unum annum, aut naturalem, aut Eccleſiaſticum, prout diximus ed Bulla vivorum dubio tertiò. Itaque ſi promulgaretur hæc Bulla, media Quadrageſima, licebit uſus Bullæ non ſolùm pro dimidio illo anno, ſed pro prima etiam medietate anni ſequentis.

2 Quòd in hebdomada ſancta, ad quam hoc privilegium non extenditur, Dominica etiam Palmarum comprehendatur: unde qui non ſequeretur opinionem aſſerentem, quod ova, & lacticinia non licent Dominicis Quadrageſimæ, non poſſet per hanc bullam comedere ea in Dominica Palmarum.

3 Quòd nomine Prælatorum non intelligendi ſint Abbates, aut Priores Monachales, quamvis per accidens habeant in aliquo loco juriſdictionem ſæcularem; intelliguntur tamen Abbates benedicti, qui habent Eccleſiaſticam juriſdictionem. Mendo *d.* 31. *n.* 11.

4 Quòd neque etiam gaudent hoc privilegio Canonici Regulares, quia ſunt verè Religioſi, & vivunt in Religione approbata, & hæc Bulla non conceditur Religioſis. Idem, *n.* 10.

Quæritur: Quonam pretio Commiſſarius Bullam taxaverit?

Reſpondetur primò: Quòd à Patriarchis. Primatibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & Abbatibus Benedictis, vigintiquatuor exegerit argenteos. Et ſi in aliqua Eccleſia Cathedrali, aut Collegiata foret Abbas, ſed ſine ampliori juriſdictione, quam habent Decani, aut Priores in aliis Eccleſiis, non tenetur viginti quatuor illos argenteos porrigere, ſed eam tantùm eleemoſynam, quam alii, qui ſunt Dignitates elargiri tenentur; quia

quia quamvis iſte,nomine appelletur Abbatis, in re tamen non eſt plus quàm Dignitas.

Reſp. ſecundò: Dignitatibus,& Canonicis Eccleſiarum Cathedralium,& Collegiatarum, argenteos octo taxaviſſe: Quæ taxatio non intelligitur impoſita Coadiutoribus. Dignitatis, aut Canonicatus quia hi non ſunt propriè Dignitates, aut Canonici,ut docent Garz. Bar. & Trull. citati à Mendo, *n.* 13.

Reſp. tertiò: Quòd hi, qui Eccleſia Cathedrali, aut Collegiata habent portionem integram, aut dimidiam, etiam Parochis, & gaudentibus beneficio ſimplici, aut aſſiſtentiam petente,ſi redditus beneficij trecenta ducatorum attingat undecim dragmarum attingat, argenteos ſex pro Bulla taxaverint. Hinc reſolvitur.

1 Quod iſtorum nullus debeat ſex argenteos erogare, ſi beneficium trecenta ducata integra non attingat, etiamſi parum deſit; quia hæc taxatio eſt odioſa, & debet reſtringi.

2 Probabile eſſe: conditionem illam, ſi trecenta ducata attingit. Cadere non ſolum ſupra Beneficiatos ultimos, ſed etiam ſupra Portionarios, & Parochos; itaque ſi redditus eorum ad trecenta non pervenerint ducata, non debere huic ſtare taxationi, ſed alij viliori, quia hic eſt favor, & ideo ampliandus.

3 Quod redditus trecentorum ducatorum debeat remanere illis, exceptis oneribus, & expenſis beneficij. Itaque debent excipi, & penſiones ſi quas ſoluit, & ſubſidium, & excuſatum, & quarta decima, etiam eleemoſyna pro Miſſarum earum numero quas beneficiatus pro beneficij onere, celebrare nequit. Trull. cit. à Mendo d. 31. n. 18.

4 Quòd ad computationem, trecentorum ducatorum, numerari debeant diſtributiones, quia ſunt redditus, quamvis non ſint fructus. Sed non eſt annumeranda eleemoſyna pro Miſſis, quæ non debentur beneficio, quia iſtas liberè poteſt beneficiatus celebrare per ſe, vel per alium, vel abſolutè non celebrare. Nec etiam annumerandum eſt quidquam aliud præter redditus illos, qui beneficiato obneniunt ratione beneficij, non verò ij, quos per accidens, & alia via obtinuerit.

5 Quòd ſi dat partem redituum beneficij, alij, qui pro ſe beneficio inſerviat, illa pars, quæ datur annumeranda eſt trecentis ducatis, ac ſi idſe beneficiatus inſerviret.

6 Quòd hæc taxatio non intelligitur impoſita his, qui habent Capellanias, quamvis iſtarum redditus trecenta ducata attingant, quia quamvis intelligantur vulgò, nomine beneficiorum, com-

commiſſarius tamen diſtinguit utroſque, iſtis Capellanis ſequentes aſſignationes.

Reſp. quartò: Habentibus Capellanias cujuſcumq; conditionis exiſtant, aut Beneficia, penſiones, aut alios redditus Eccleſiaſt. ita ut annuatim ex eis ducenta ducata percipiant, aſſignari pro eleemoſyna quatuor argenteos. Unde reſolvitur.

Quòd omnes reſolutiones, quæ dictæ ſunt poſt tertium reſponſum, excepta ultima reſolutione debeant & accommodari proportionnalit r ad hoc quartum reſponſum.

2 Quòd Capellaniarum nomine, non intelligantur hic laicales, & quę non obligant ad Horas Canonicas, nec officium parum, quia hæ Capellaniæ non ſunt ſtrictè Eccleſiaſticæ & ita quamvis iſtarum redditus, ducenta ducata pertingant taxatione dicta non tenentur.

3 Per redditu Eccleſiaſticos intelligi, eos, qui percipiuntur aliquo titulo Eccleſiaſt. ut Præſtimonio, aut alio ſimili. Et hic includuntur Beneficia curam animarum habentia, & portiones, quæ ducentá ducata non traſgrediuntur, quia verè ſunt redditus Eccleſiaſtici.

Reſp. 4. Cæteros quoſcumque Clericos, præditis taxationibus non comprehenſos, quia neque dignitatem, neque redditus habent ſupradictos, teneri pro Bulla, argenteos duos erogare. Et Clericorum nomine, ſemper hic intelliguntur Sacerdotes, quia alii non indigent ſpeciali hac lacticiniorum Bulla, ut dictum eſt.

DUBIUM XIV.

De electione Confeſſarii approbati ab Ordine, qui conceditur per Bullam.

Hæc ſunt verba Bullæ: *Que puedam elegir per Confeſſor à qualquier Presbytero Secular, o Regular aprobado per el Ordinario, el quallos puedo abſolver una vez en la vida y otra en el articulo de la muerte, de quale ſequiera pecados y cenſuras, aun de los reſervados, y reſervados à la Sede Apoſtolica, y de los declarados en la Bula in Cœna Domini excepto del crimen y delicto de la heregia. y que conſignan, y ayan indulgencia plenaria de ellos*. Et à cenſura, & peccatis non reſervatis Sedi Apoſt. poſsint abſolvi toties quoties confeſsi fuerint ſalutaribus pœnitentiis pro qualitate peccatorum impoſitis. Et caſu, quo opus ſit ſatisfactione ad conſequendam abſolutionem dictam, ſatisfaciant per ſe ipſos, & ſi aliquid obſtiterit poſsint hæredes, aut alii pro eis ſatisfacere.

A R-

ARTICULUS I.

De approbatione neceſſaria in Confeſſario, ut per Bullam eligi poſſit.

Suppoſito quod approbatio, & juriſdictio diſtinguantur, ut conſtat ex dubio ſecundò, & tertio capituli 5. tract. 6. l. 6. Suppoſito etiam, Bullam concedere juriſdictionem Confeſſario electo ab habenre Bullam; dico quòd, ut Confeſſarius poſſit eligi, debet eſſe approbatus ab Ordinario, approbatione illa, quam exigit Conc. Trid. *ſ. 23. c. 15. de ref.* Quia privilegium hoc Bullæ uon approbat Confeſſarium, ſed requirit approbatum forma ſupradicta. Et quamvis citato loco actum fuerit jam de approbatione neceſſaria in Confeſſario, agetur hic de iis, quæ de ratione bullæ præcipuè occurrunt.

Quæritur: An approbatus in una Diæceſi, vel cum limitatione, pro aliquo tantum loco, tempore, aut perſonis poſſit eligi per Bullam in cunctis Diæceſibus locis, temporibus, & pro perſonis quibuſcumque.

Reſp. 1. Primam opinionem aſſerere, Confeſſarium approbatum cum limitatione, non poſſe eligi per Bullam, niſi in illa Diæceſi, loco, & tempore in qua, & pro quibus eſt approbatus, & non extra ea, & pro perſonis tantùm ad quarum confeſſione eſt approbatus, & non pro aliis; Ratio, quia quando Bulla requirit Confeſsarium approbatum, requirit approbatum illo eodem ſenſu, quò à Conc. Trid. diſponitur; Qui ſenſus debet ita intelligi, conſentaneè ad declarationem quandam Congregationis ejuſdem Concilii, & Breve expeditũ ab Vrb. Oct. Mend. cum aliis d. 22. c. 4.

Reſp. 2. Secundam opinionem aſserere? approbatum ſemel, quamvis cum limitatione quacumque, poſse eligi ſemper per Bullam. Ratio. Quia Bulla non exigit niſi Confeſsarium approbatum ab Ordinario, ergo ſufficiat approbatio quæcumq; & cùm Bulla non coarctet, debet favor extendi latiùs. Hæc opinio eſt plurium, quos apud Mendo videre licet. Prima opinio tutior eſt, & probabilior. Secunda habet multum probabilitatis ad minus extrinſecæ, quam poteſt quis tutè amplecti cum reſtrictionibus quibuſdam, quæ reſolutionibus ſequentibus adſcribentur.

Reſolvitur 1. Parochum, ubilibet, & prò quibuſcumque perſonis, poſse per Bullam eligi, in utraque opinione, quia ex quo conſtitutus fuit Parochus approbatus fuit ab Eccleſia, ut miniſter publicus ejus ſine reſtrictione aliqua.

2 Quòd quamvis animarum curæ renuntiaverit, poſſit eodem

Mm etiam

etiam modò erigi; Quia per renuntiationem, non amittit approbationem, ſed juriſdictionem quam juriſdictionem tribuit ei Bulla in ordine ad eligentem, quamvis Buſembaum ſentiat loco cit. ſummæ, amiſiſſe approbationem, ſed ſi non renuntiavit animarum curæ, ſed talis cura ablata eſt ei ob culpas, aut dementiam, aut ignorantiam, quæ ſupervenit, non poterit eligi; Quia tunc etiam oblata eſt ei approbatio, quæ conceſſa fuit in collatione Beneficii, & remanet ipſe ſine illo publico aptitudinis teſtimonio.

3 Quòd ſi coarctatio, quâ quis approbatur pro quibuſdam perſonis audiendis, v. g. pro viris, & non pro fœminis, nititur in levitate, & fragilitate morum ipſius Confeſſarii, præcipuè ſi convictus ſit, quod parum cautum in confeſſionibus audiendis ſe geſſerit, non poſſit eligi per Bullam ad audiendas fœminarum confeſſiones. In quo conveniunt utriuſque opinionis auctores, quia approbatio non ſolùm eſt teſtimonium ſcientiæ, ſed etiam prudentiæ, & gravitatis morum quam approbationem abſolutè non habet, qui ob defectum modeſtiæ & cautelæ coarctatam habuit approbationem: ſed quando approbatio reſtringitur ob id tantùm quod ad quadrageſimum ætatis annum non pervenerit, ut communiter ſolet à Prælatis coarctari. Secunda opinio docet à quibuſcumque eligi poſſe perſonis. Quam opinionem ultra plures ejus auctores probabilem etiam docent Thomas Sanch. & Dian. citati à Trull. Boſio, & Lugo citati à Leand. quamvis Lugo contrarium ſequatur, ut videre licet apud Mend. *d. 22. n. 68.*

4 Quòd ſi quis approbatus eſt pro uno loco, v. g. ruſticorum, quamvis multi ſentiant poſſe ubique per Bullam eligi, ſed alii advertunt, alii ſupponunt, quò ſi hæc coarctatio pro uno loco eſt ob ſcientiæ defectum non poſſit eligi niſi ab incolis ejus loci. Leander tamen ſentit, quamvis coarctatio ſit ob defectum ſcientiæ, poſſit eligi in tota Diœceſi, & conſequenter poterat aſſerere, ubique eligi poſſe, quia ratio Leandri, æqualiter probat utrumque; ſed conſequentiùs reliqui negant auctores, quia approbatio eſt æquè teſtimonium ſcientiæ, ac gravitatis morum, & qui ob hujus gravitatis defectum non approbatur niſi ad audiendos homines, ſentiunt omnes ipſum non poſſe à fœminis eligi per Bullam. Ergo, qui ob defectum ſcientiæ non approbatur, niſi pro uno loco, qui eſt ruſticorum, non poterit eligi ab iis, pro quibus judicatur ignarus. Leand. *t. 5. tr. 5. d. 11. q. 69.*

5. Eum, qui approbatus fuit pro determinato tempore, poſſe per Bullam eligi, tempore adhuc tranſacto. Et quamvis opinionem

nem iſtam non ſentiant communiter auctores ſecundæ opinionis, tamen hanc docet Acoſta *in Bull. q. 39.* & Leand. *ubi ſupra q. 71.* Sed hic, non abſolutè, ſed caſu, quo illa temporis coarctatio à ſola tantùm Prælati voluntate fluxerit, non autem ſi ab alia cauſa non proceſſerit. Quamvis conformiùs ad principia conſequentiùs affirmare poſſet magis abſolutè Leand. Minus habet probabilitatis in hoc puncto ſecunda opinio.

6 Quòd quamvis nequeat eligi, qui poſt approbationem reprobatus fuit juſta cauſa: Quando tamen evidenter abſque cauſa reprobatus fuit, eligi poſſe ſentiunt multi. In dubio an cauſa ſit juſta, vel non? debet judicari juſta, quia præſumptio debet eſſe pro Prælato.

7 Confeſſarium Regularem Ordinis Mendicantis (quòd idem ſentio de quocumque alio Ordine privilegia participante Mendicantium) ſatis eſſe, quòd ſemel approbatus ſit pro una Diœceſi, ut poſſit eligi in ea, durante vita, & juriſdictione Epiſcopi à quo fuit approbatus: niſi fortè aliqua urgentiſſima extiterit cauſa juridicè probata, ut ipſe reprobetur; quia dicti Mendicantes gaudent hoc privilegio: ut approbari ſemel ab uno Epiſcopo pro una Diœceſi, non poſſint in eadem reprobari ab eodem Epiſcopo ſine cauſa. Itaque in revocationibus generalibus quas promulgat Epiſcopus circa approbationes Confeſſariorum, non revocantur Mendicantium approbationes, quos ſemel approbavit. Quare, adhuc poſt revocationes reas, poſſunt iſti elegi, virtute Bullæ. Et hæc eſt omnuium communis opinio.

8 Quòd cùm in Bulla Latina legantur verba iſta: *Et quod regulares, qui ſemel approbati fuerint.* Videtur ſufficere, quòd Regularis ſemel approbetur, ut ſemper, & in qualibet Diœceſi, & ſine limitatione aliqua poſſit eligi; quia privilegia bullæ explicanda ſunt ea latitudine, quâ favores, & illa verba in hoc ſenſu ſine violentia interpretationem iſtam admittunt.

9 Quòd Regularis, quem ſuperioris ſui ab audiendis prohibent confeſsionibus, ſi approbatus eſt ab Ordinario, poſſit eligi virtute Bullæ, quia in illo concurrunt omnes requiſitæ conditiones. An peccet, necne? Audiens confeſsiones contra Superioris præceptum colligi poteſt ex circumſtantiis, & modo quo tale præceptum impoſitum fuit.

10 Poſſe etiam eligi Confeſſarium Regularem, ſi approbatus eſt ab Ordinario, quamvis à Superiore proprio non fuerit præſentatus. Suar. *t. 4. in 3. p. d. 28. ſ. 5. n. 15.*

11. Vicarium Parochi poſtquam Parochus deſinit Parochus eſſe, niſi habeat approb. tionem alio titulo, non poſse eligi virtute Bullæ, quia etſi Parochus, qui voluntariè renuntiavit animarum curæ, poſſit eligi, ut dictum eſt, hoc ideò accidit, quia habet approbationem ab Eccleſia, ut miniſter ejus publicus, Vicarius autem non habet tálem approbationem niſi quatenus gerit Parochi vices, Hæc dicta ſint conſequenter ad opinionem primam, quia in ſecunda opinione aſſerendum conſequenter, eligi poſse.

12 Evidenter ineptum, quamvis opprobatus ſit, non poſſe per Bullam eligi, vel ineptitudo ſupervenerit, vel anteceſſerit ipſam quia ſi præceſſerit, debet approbatio cenſeri ſubreptitia; Et ſi conſtitit ineptitudine ipſi Epiſcopo, data etiam apptobatio non valet; Quia non habet juriſdictionem approbandi in deſtructionem, ſed in ædificationem: itaque non cenſetur habere juriſdictionem ad approbandum ineptum. Si dubitaretur de ineptitudine, deberet cenſeri aptus, quia præſumptio debet ſtare pro approbante, Mend. *d.* 22. *n.* 105.

13 Non poſse eligi Confeſsarium approbatum ab Ordinario excommunicato non tolerato, neque à ſuſpenſo ab Officio, & juriſdictione, quia verè ille Confeſsarius non eſt approbatus, nam approbatio eſt actus juriſdictionis, quam Epiſcopus ita excommunicatus, & ſuſpenſus exercere non valet.

14 Poſse eligi eum, qui approbatus eſt univerſaliter ab Epiſcopo ad Sacramenta adminiſtranda. Item eum, qui approbatur eſt ab Epiſcopo approbatione tacita, aut ratihabitione, v. gr. ſi Epiſcopus vidit eum audientem confeſſionem, & non prohibuit, vel permiſit eum audientem. Mend. *d.* 22. *n.* 114. cum aliis.

15 Confeſsarium electum virtute Bullæ, & ſufficienter approbatum conſentaneè ad opinionem probabilem, quamvis ſit minus tuta, & revera falſa, abſoluturum validè; Quia in hoc caſu tribuit Eccleſia approbationem, ut in ſimilibus juriſdictionem, quando opus ſit cum opinione probabili. Neque peccabit confeſsarius contra charitatem, neque juſtitiam, quia non exponit pœnitentem periculo gravis detrimenti, quòd non eſt quando confeſsio, & abſolutio ſunt validæ. Sal. Vaſq. Bou. Sanc. & plures alii relati à Leand. de Sac. *t.* 1. *tr.* 5. *d.* 11. *q.* 79.

16 Approbationem neceſsariam in Confeſsario, ut poſsit eligi virtute Bullæ in ordine ad confeſsionem, eſse etiam neceſsariam ad gaudium aliorum privilegiorum, quæ concedit Bulla cum interventione Confeſsarii.

17 Non

Google

17 Non eſſe neceſſariam formulam aliquam verborum, ut eligatur, ſed ſufficere pœnitentem habere bullam, & quòd ſciat Confeſſarius, ut operari poſſit benefaciendo pœnitenti, quidquid concedit Bulla.

ARTICULUS II.

De poteſtate Confeſſarii electi virtute Bullæ quoad abſolutionem culparum reſervatarum, & non reſervatarum.

Poteſt Confeſſarius virtute Bullæ electus abſolvere pœnitentem, ſemel in vita, & ſemel in articulo mortis, à quibuſcumque peccatis quocumque modò Apoſtolicæ Sedi reſervatis, exceptó crimine hæreſis. A non reſervatis verò, toties quoties pœnitens confeſſus fuerit. Si autem peccatum, aut cenſura, à qua cupit abſolvi, ſatisfactionem expoſtulat, præmonet Bulla non abſolvendū fore, quin prius per ſe; aut ſi ipſe non poteſt, per hæredes ſuos, ſatisfactionem reddat. Hinc reſolvitur.

1 Quòd privilegium, quò gaudet habens Bullam, ut abſolvatur à peccatis, non tantùm intelligitur de abſolutione à peccatis, commiſſis poſt acceptionem Bullæ. ſed de illis, etiam, quæ ante acceptionem commiſſa ſunt. Ratio, quia Bulla non diſtinguit alia peccata ab aliis, ſed eius verba, peccata omnia generaliter comprehenduntur. Th. Sanc *in ſumm. t. 1. l. 4. c. 53. n. 26.* cum multis aliis.

2 Abſolvi poſſe per Bullam, qui in fide Bullæ peccavit, ita ut non peccaret, niſi ſperare virtute Bullæ abſolvi poſſe; quia exceptio firmat regulam in contrarium, & cùm excipiatur dumtaxat privilegium componendi bona habita mala fide, quæ incerti ſunt Domini, & privilegium indulgentiæ in articulo mortis, ne poſſint eo gaudere, qui operati ſunt, vel ſocordes fuerunt in fide Bullæ, reſtat aliam partem eſſe firmatam. Cou. Sanct. Fil. allegati à Mend. *d. 23. n. 6.*

3 Quòd ſi caſus Sedi Apoſtolicæ reſervati, ſunt occulti, poſſit pœnitens virtute Bullæ abſolvi ab illis toties quoties confeſſus fuerit; quia quando ſunt occulti, non reſervantur niſi Epiſcopo, ut conſtat ex Conc. Trid. *ſ. 24. de ref. c. 6.* excipitur crimen hæreſis, de quo poſtea.

4 Quòd in locis ubi in Bulla valeret, Tridentinum tamen non eſſe acceptum, non poſſet abſolvi penitens virtute Bullæ à peccatis Apoſtolicæ Sedi reſervatis quamvis occultis toties quoties confiteretur, ſed ſemel in vita, & ſemel in morte: Quia ibi non eſſet ablata reſervatio reſpectu Epiſcoporum, & in

Google

non poſſent iſti abſolvere ab his occultis caſibus, quia ubi non mittitur Concilium ad onus, neque etiam admittitur ad favorem.

5 Poſſe abſolvi quemquam à prædictis caſibus virtute Bullæ, toties quoties confeſſi fuerint, non ſolum quando ſunt occulti, ut nemo poſſit eos probare, ſed etiam quando conſtant aliquibus modò vulgò non ſciantur, neque in forum contentioſum ſint deducti; quia occultum hic accipitur quatenus opponitur publico; & notorio, & ita accipitur à Tridentino, ut etiam in jure uſitatur. Quod autem à caſibus occultis in prædicto ſenſu poſſint Epiſcopi abſolvere, quamvis ſint Pontifici Summo reſervati, docent DD. cit. a Mend. *d.* 23. *n.* 68.

6 Quòd quamvis dicti caſus ſint publici in uno loco ſi in alio ſunt occulti, in quo non timentur faciendi publici, & divulgandi, poſſit ibi ab illis abſolvi pœnitens, virtute Bullæ. Quòd etiam dicimus quamvis deducti fuerint ad contentioſum forum modò alia via non ſint publici, & reus ſententiam declaratoriam pro ſe obtinuerit, Quia cùm caſus illi adhuc remanent occulti. Idem cùm aliis, *n.* 69. Et Diana putat veram hanc ſententiam quamvis reus per turpia media ſententiam ſibi faventem obtinuerit, & quamvis non obtinuerit ſententiam diffinitivam, ſed interloqutoriam, in qua ſolùm abſolutus fuerit ab inſtantia, ita ut poſſit iterum pro eodem delicto, vocari in judicium; Quia tunc caſus iſte adhuc remanet occultus, & per illam ſententiam deletur infamia, quæ orta erat ex crimine ad forum deducto contentioſum, & cauſa reſtituta permanet ſtatui antiquo. Ratio, quia poteſt Epiſcopus abſolvere a culpis Pontificis reſervatis, quando aliquo ex dictis modis ſunt occultæ. Henr. Caſp. Trull. Suar. Caſtr. Pal. & alii, quos affert, Mendo, *n.* 70. Dian. *p.* 7. *tr.* 1. *reſ.* 18.

7 Quòd eſt probabile, poſſe quemquam abſolvi virtute Bullæ toties quoties confeſſus fuerit, a peccatis Pontifici reſervatis, pro quibus fuit jam in foro contentioſo caſtigatus; Quia probabile eſt, poſſe ab illis abſolvi ab ipſo Epiſcopo, Mend. *d.* 23. *n.* 71. cum aliis.

8 Quòd quamvis crimen hæreſis excipiatur, non intelligitur hæc exceptio, de hæreſi purè interna, quia hæc non eſt reſervata: & ita à peccatis iſtis poteſt quilibet reprobatus Confeſſarius abſolvere, ſola juriſdictione ordinaria.

9 Quòd neque etiam intelligatur de hæreſi naturali, aut purè externa, quando aliquis, v. g. ſignis, aut verbis declarat hæreſim, ob aliquem externum metum, aut convenientiam, conſervando in

corde

Digitized by Google

corde fidem. Itaque poteſt quis ab hac hæreſi abſolvi quocumque Confeſſario approbato, Quia qui in talem hæreſim incidit, nec hæreticus eſt, neque excommunicatus; ſi verò qui exteriùs negat fidem, idolatrat, incurrit excommunicationem impoſitam à Papa Joanne vigeſimo ſecundo in Extravaganti *ſuper illius ſpecula*, à quo poteſt quilibet Confeſſarius approbatus abſolvere, quia non eſt reſervata. Syl. Nav. Sayr. Bard. Lud. à Cruc. Thom. Sanch. Azor. Trull. & alii; quos citat Mend. *n. 90.*

10 Hæreſim, à qua non poteſt quis abſolvi virtute Bullæ, eſſe hæreſim formalem externam, vel ſit publica vel occulta. Quæ ut ſit externa, opus eſt, quòd verbis, vel ſignis declarata ſit, ita ut ſi aliquis audiret, vel videret, poſſet cognoſcere hæreticum animum pronuntiantis aut facientis. Nec opus eſt, quòd aliquis videat ſigna, vel audiat verba, ut hæreſis ſit externa, ſufficit poſſe videri, aut audiri, ab aliquo ſi adeſſet quamvis per accidens non adſit. Quando hæc hæreſis formalis externa eſt occulta, videtur, quod ſi poteſt ab ea Epiſcopus abſolvere, ut docent plures, quòd etiam poſſet abſolvi quis ab ea, virtute Bullæ, ut diximus de caſibus reliquis Pontifici reſervatis, quando ſunt occulti; & hæc abſolutio poſſet obtineri toties quoties quis confiteretur. Sed conceſſo etiam, quòd Epiſcopi poſſent abſolvere ab illa, quando eſt occulta; & quòd per Bullam *in Cœna Domini*, nón derogetur illis facultas, quam habent à Concilio Tridentino, ut poſsint abſolvere ab ea, quòd negant plures, quos apud Mendo, n. 8. videre licet. Adhuc dico. Quòd virtute Bullæ non poteſt abſolvi ab hæreſi occulta dicta, quia expreſsè excipitur in Bulla, & hæc eſt mens Pontificum, & praxis communis, Et quamvis videatur exceptionem non cadere niſi ſupra hæreſim publicam, & ſemel in vita, & ſemel in morte non poſsit abſolvi ab illa; ut poteſt abſolvi à cæteris peccatis Pontifici reſervatis Aſſero: Cadere etiam ſupra hæreſim occultam, ne poſsit quis abſolvi ab ea toties quoties quis confiteatur; Quia tota abſolvendi facultas, vel à peccatis publicis, vel occultis legitur in eadem clauſula, in qua legitur exceptio, & ſit obviam, dexteritate prudenti, nam conſtat ex dictis, Potentem abſolvere à peccato Pontifici reſervato, quando eſt occultum toties quoties, poſſe virtute Bullæ abſolvere ab eodem quando eſt publicum ſemel in vita, & ſemel in morte; Ergo qui non poteſt ab hæreſi publica, & ſemel in vita, &c. ut non poteſt Confeſſarius virtute bullæ neque etiam poteſt abſolvere ab eade- quando eſt occulta toties quoties. Idem d. 23. c. 24. m

Mm 4 11 Idem,

Google

11 Idem, quòd dicitur quoad abſolutionem à crimine hæreſis, debere dici quoad apoſtaſiam à fide, potiori jure.

12 Quòd à reliquis peccatis excepta hæreſi, & apoſtaſia, quamvis reſervata ſint peccata Inquiſitoribus, poteſt quis abſolvi virtute Bullæ, & etiam ab iis, quæ non ſunt Apoſtolicæ Sedi reſervata toties quoties confeſſus fuerit.

Quæritur primò: Quodnam ſit privilegium bullæ quando conceditur: quòd ſemel in articulo mortis poſſit quis abſolvi à caſibus Apoſtolicæ Sedi reſervatis?

Ratio dubitandi eſt: Quia in illo articulo, neque caſus eſt, neque cenſura ulla reſervata, ergo nihil per iſtud privilegium conceditur.

Reſp. 1. Quod iſtos caſus reſervatos Pontifici, qui omnes habent annexam cenſuram, concedi? Abſolutum ab illis virtute Bullæ in articulo mortis, manere ſine obligatione præſentandi ſe Pontifici ratione cenſuræ, caſu, quò ille mortem evaſerit. Quæ obligatio remanet, quando in illo articulo abſolvitur à Confeſſario, de juriſdictione tantùm ordinaria, qui abſolutus, ſi non preſentatur reincidit in eandem cenſuram. Quòd idem dicimus de caſibus cum cenſura reſervatis aliis Superioribus inferioribus Pontifici? Quòd abſolutus ab illis virtute Bullæ in articulo mortis, non teneatur ſe præſentare poſtea Superiori, abſolutus verò à Confeſſario, de juriſdictione tantùm ordinaria remaneat ſine obligatione iſta San. Vaſq. Lugo, Gaſp. Hurt. Leand. quos citat Mend. n. 102.

Reſp. 2. Quoad caſus ſine cenſura reſervatos, verum eſſe privilegium iſtud nihil operari; Quia obligatio, quia tenetur præſentandi ſe abſolutus in articulo mortis, tantùm eſt ratione cenſuræ, non ut abſolvatur ab eadem cenſura quia jam fuit ab illa abſolutus, ſed ut ſuperior videat, an oporteat imponere illi ſatiſfactionem aliam, vel applicare illi aliam ſpiritualem medicinam? Unde reſolvitur.

Hoc privilegium abſolvendi in articulo mortis, poſſe haberi in uſu, in articulo etiam mortis, & quòd hoc periculum debeat intelligi in caſibus ſupradictis, *d. 10. a. 3. in reſ. ad quæſitum 5. & reſolutione eius.*

Qua-

Quæritur ſecundò: Quibuſnam verbis, aut forma abſolvendum ſit virtute Bullæ à peccatis, & cenſuris.

Reſp. Quòd quamvis in Bulla vulgari ponatur forma, non tamen neceſſarium eſſe illam obſervare, ſed ſufficere, Confeſſarium abſolvere in forma, quæ communiter uſitatur, advertendo tamen abſolvere virtute bullæ. Hic debebant adſcribi caſus Pontifici reſervati, ſed cùm nullus ſit reſervatus, qui non habeat annexam cenſuram, ponuntur iſti caſus in tractatu de cenſuris, *l. 7. c. 2. d. 4. art. 3. 4. 5.* ubi videre licet.

Qui autem antiquo jure reſervati erant Epiſcopis, jam non ſunt reſervati, quia conſuetudo abrogavit reſervationem, itaque inquirendi ſunt ii qui in qualibet Diæceſi ſunt reſervati.

ARTICULUS III.

An poſſint Regulares eligere virtute Bullæ Confeſſarium, qui eos abſolvat à peccatis reſervatis, & non reſervatis.

Reſp. 1. Non poſſe quoad caſus reſervatos, neque Confeſſarium ordinarium Monaſterii, vel domus poſſe abſolvere ab illis virtute Bullę. Hæc ſententia eſt communis, & quamvis ante decretum Urbani Octavi, Doctores aliqui graves contrarium ſenſerint, poſt illud tamen decretum, nemo audet eam defendere, quia parum jam, aut nihil habet probabilitatis. Fundamentum robuſtum, & Achilles noſtræ ſententiæ nititur in Bulla, quam decimò nono de Junii, anni 1630. expedivit Urbanus VIII. & refert Mend. *n.* 122. *diſp.* 24. Ubi Declarat: Non eſſe mentem Apoſt. Sedis quando Bulla Cruciatæ conceditur, concedere Regularibus privilegium, ut abſolvi poſſint à reſervatis. Videatur Mend. *c.* 12. *d.* 24.

Reſp. 2. Quoad caſus non reſervatos poſſe Regulares gaudere privilegio bullæ, ut poſſint eligere Confeſſarium approbatum, quem voluerint, ut abſolvantur; Quamvis erit non præſumere privilegium renitente Prælato. Ratio deſumitur ex ipſa Urbani Bulla, in qua dumtaxat excipitur: quòd Regulares non poſſint gaudere privilegio bullæ quoad caſus reſervatos, ergo poſſint gaudere quoad non reſervatos, quia exceptio firmat regulam in contrarium Mend. cum pluribus, quos citat *d.* 24. *n.* 185.

Quæ-

Quæritur primò: An Novitii poſſint gaudere virtute Bullæ quoad caſus reſervatos?

Reſp. affirmativè: Quia novitii non comprehenduntur nomine Religioſorum, quoad odioſa.

Quæritur ſecundò: An Regularibus Ordinum Militantium prohibeatur, per decretum Vrbani, gaudere Bulla quoad abſolutionem à reſervatis?

Reſp. affirmativè, ſi forſan in Religionibus his caſus ſint reſervati; quia Bulla comprehendit Regulares Mendicantes, & non Mendicantes, quin excipiat quoſquam quamvis ſpeciali nota aliqua ſint digni. Dixi. *Si forſan in Religionibus his, caſus ſint reſervati*; Quia Mendo, n. 173. Aſſerit ſe audiviſſe a perſonis fide dignis, & habentibus interiorem notitiam ſtatutorum dictarum Religionum, nullus in his haberi caſus reſervatos.

DUBIUM XV.

De poteſtate Confeſſarii in virtute bullæ, quoad abſolutionem à cenſuris.

ARTICULUS I.

De cenſuris in generali.

Concedit Bulla, quod poſſit quis eligere Confeſſarium approbatum, qui poſſit eligentem abſolvere à cenſuris Apoſtolicæ Sedi reſervatis, ſemel in vita, & ſemel in morte. A nou reſervatis verò Sedi Apoſtolicæ, toties quoties confeſſus fuerit Unde reſolvitur.

1 Quòd ea, quæ dicta ſunt quoad abſolutionem a caſibus reſervatis, tàm Pontifici, quàm aliis inferioribus Prælatis, dicenda ſint proportionaliter, quoad abſolutionem à cenſuris.

2 Quòd cùm ab his, quæ Papæ non ſunt reſervatæ, licet abſolutio toties quoties, etiam à reſervatis Papæ liceat abſolutio toties quoties ſi fuerint occultæ, excepta illa cenſura, quæ incurritur per hæreſim formalem externam, quia hæc quamvis ſit occulta, non poteſt abſolvi, ut diximus de crimine hæreſis reſervato.

3 Quòd quamvis non ſit neceſſarium ad abſolvendum à cenſuris, eſſe ordinatum in ſacris; Ad abſolvendum tamen ab illis virtute Bullæ, neceſſarium eſſe Confeſſarium approbatum, quia ſoli iſti committitur Bullæ facultas.

3 Quòd à cenſuris poſſit abſolvi abſcens, neque *in foro conſcientiæ* non eſt abſolutus; quia virtute Bullæ non conceditur abſolutio ad forum externum, ergo conceditur ad internum tantummodò. Quamvis videbimus poſtea, an aliquibus caſibus poſſit etiam ad externum forum?

5 Quòd

5 Quod ſi eſt pars læſa, debeat abſolutus à cenſuris virtute bullæ, ſatisfacere per ſe, aut per hæredes ſuos. Et pro hac ſatisfactione reddenda, debeat præſtare cautionem ſufficientem judicio prudentis Confeſſarii, quòd poſſit per hæredes ſuos ſatisfacere, intelligitur quando ſatisfacturus abſolvitur in mortis articulo quia extra articulum hunc, non debet ad hæredes ſatisfactio tranſire, quando ſtatim poteſt adimpleri ſatisfactio.

6 Quòd virtute Bullæ poſſit Confeſſarius abſolvere in foro conſcientiæ à cenſuris generalibus *ab homine*, quamvis qui excommunicationem impoſuit, abſolutionem ſibi reſervaverit. Etiam à cenſuris particularibus *ab homine* poteſt quis abſolvi in eodem foro, quando ſatisfactum eſt parti læſæ, vel data eſt ſufficiens cautio, aut quando ſatisfactio eſt impoſſibilis, vel cum parte conventum eſt, quia in bulla non excipiuntur cenſuræ particulares *ab homine*, & ita non debet coarctari facultas abſolvendi ab illis: obſervatis debitis requiſitis. Henr. Thom. Sanch. Acoſta, Sayrus, Dian. Cou. Navar. Lud. à Cruc. Trull. quos citat, & ſeq. Mendo *d. 25. n. 121.*

7 Quòd quamvis delictum, per quod cenſura Papæ reſervata, contracta eſt, ad forum contentioſum, deductum ſit, v.g. Percuſſio Clerici, ſi parti ſatisfactum fuerit, vel cautio data ſufficiens, poſſit quis virtute Bullæ abſolvi ab eo ſemel in vita, ſed non ultra, quia eſt delictum publicum.

8 Quod ſi pœnitens reddit ſufficientem cautionem iudicio prudentis Confeſſarii, quam tamen cautionem læſa pars non vult admittere, quia non videtur ſibi ſufficiens, non debeat iſtius læſæ partis malitia, beneficio abſolutionis obſtare; poteſt itaque virtute Bullæ abſolvi in foro interno reſervata cenſura; ſed in his omnibus caſibus, & ſimilibus, in quibus jurisdictio judicis perturbari poſſet, debet Confeſſarius admonere pœnitentem, ut in exterioribus, ut cenſura ligatum ſe gerat. Quòd ſi videatur Confeſſario, pœnitentem præ ignorantia, vel alia quacumque ratione, admonitionem non obſervaturum, non debet abſolvere; ſed ſi tamen abſolveret, quamvis illicitè faceret, abſolutio teneret. Mend. *n.* 230.

9 Quod abſolutus in foro interno à cenſura, ſi habet beneficium antequam abſolvatur in foro externo, validè poſſit beneficium retinere, eiuſque fructus percipere, quamvis judex poſſit eum reconvenire, & beneficio privare; quia quamvis in foro conſcientiæ fuerit collatio valida, in externo foro non judicatur de occultis.

10 Ab-

10 Abſolutionem datam virtute bullæ ſine ſatisfactione partis aut cautione, val dam eſſe quamvis illicitam. Ratio; Quia clauſula, quæ legitur in bulla, quòd parti fiat ſatis, non eſt ad coarctandam facultatem abſolvendi, ſed ad formam juris advertendam, ut obſervetur. Auctores plures, quos apud Mendo, *n.* 219. videre eſt, contrarium ſentiunt. Quia Pontifex non tribuit facultatem abſolvendi per bullam, niſi appoſita conditione illa, ut parti fiat ſatis, ergo ſi deficit conditio illa; deficit etiã facultas. Hæc ſententia eſt tutior, quamvis prima ſententia probabilior, quia eius ratio robuſtior. Thom. Sanch. Barb. Val. Avila, Dian. citati à Mend. *num.* 138.

11 Quòd cautio, quæ ante abſolutionem debet dari, vel ſit pignoratitia, vel ſit fidejuſſoria, danda ſit parti, vel partis jure gaudenti, ut videat an ſibi pignus, vel fidejuſſio pro cautione ſufficiant? Et ſufficiet quòd Confeſſario detur pignus, quia eo ſecuritas habetur. Quando per jus jurandum præſtatur cautio, ſufficit Confeſſarium accipere talem cautionem, & hoc confirmat communis praxis.

Quæritur primò: An abſolutio, quæ tribuitur in foro conſcientiæ virtute Bullæ poſſit valere in externo foro ad effectum aliquem?

Reſp. affirmativè: Quando parti realiter ſatisfactum eſt, vel conventio ad eius arbitrium facta fuit, aut quando non eſt pars læſa, vel cauſa ad forum contentioſum non eſt deducta, excepto caſu publicæ percuſſionis Clerici. Ratio, quia verè tollitur cenſura per abſolutionem in foro interno, ergo ſi non eſt ſcandalum, neque ordini judiciali præjudicatur, ſi de abſolutione conſtet, poteſt ad externum valere forum. Ne ſcandalum fiat, qui incurrit cenſuram debet non ſe gerere, ut abſolutum quouſque de abſolutione conſtiterit, vel per fidem adhibitam à Confeſſario, obtenta licentia ab ipſo abſoluto, ſi abſolutio fuit in confeſſione facta, vel abſolvendo eum coram teſtibus, & Notario, vel tradendo pœnitenti teſtimonium manu propria ſubſcriptum adhibita fide Notarii, quòd literæ illæ, & ſubſcriptio ſit ipſius Confeſſarii, vel alio quovis modo, quo abſolutio publicari, & fidem facere poſſit. Neque præjudicatur ordini judiciali ſi parte ſatisfactum fuerit, quia judicialis ordo inſtitutus fuit, pro tali partis ſatisfactione, quod ſi pars non eſſet, adhuc poſt judex habere ſe benignè, & admittere in ſuo foro abſolutionem illam expellendo accuſatorem. Et adhuc Valerius addit: Judicem teneri admittere illam; quia ſatisfactum eſt parti, & non fit illi iniuria, unde infertur; Hanc eſſe Pontificum mentem, ſi quidem volunt: abſolutionem virtute Jubilæorũ conceſſum,

ceſſum, ad forum valere externum ſatisfacta parte, & ita declaravit Greg. XIV. anno 1501. Et Pius V. anno 1648. Sed cùm ſit probabilis opinio, quod abſolutio in foro conſcientiæ data non valeat in exteriori foro, poteſt judex illam non admittere arbitrio ſuo. Itaq; quando dicimus, talem abſolutionem ad forum valere exterius, volumus intelligi ſi judex non repugnet in caſu jam ad eius forum deducto, quâ intelligentia ordo judicialis perturbari nequit. Med. Rodr. Ferr. Sim. Dec. Paul. Pari. Henr. Cand. Auila, Trul. Mend. n. 158.

Quæritur ſecundò: An per Bullam poſſit abſolvi ad reincidentiam, ita ut abſolutus, in eandem cenſuram reincidat niſi adimpleat quod ſibi fuit impoſitum?

Reſp. negativè, quia ſolùm poteſt abſolvere ad reincidentiam qui poteſt cenſuras, Confeſſarius autem virtute bullæ non poteſt cenſuras ferre, ſed abſolvere.

ARTICULUS II.

De cenſuris in particulari.

Triplex eſt cenſura: excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictum. Hic aſſignandæ ſunt quæ uniuſcujuſque ſpeciei ex aſſignatis, reſervantur Pontifici, ne Confeſſarius à poteſtate ſibi per bullam conceſſa excedat, abſolvens ab illis ulterius quàm ſemel in vita, & ſemel in articulo mortis, quando cenſuræ incurſæ ſunt publicæ.

Excommunicationis reſervatæ Pontifici apud bullam *in Cana Domini*. Apud ius, & extra illud, invenientur, ut diximus *l. 7. c. 2. d. 2. a. 3. n. 4. & 5.* ſuper quibus nulla hic offertur difficultas ratione bullæ, de qua agendum ſit.

Suſpenſiones communiores, quæ inveniuntur in jure, habentur in hac ſumma, *l. 7. c. 3. d. 2.* Quibus addo duos; primam capitis primi *de ordinatis ab Epiſcopo, qui renunciavit Epiſcopatui*. Ubi ſuſpenditur ab ordinum executione, qui accipit ordines ab Epiſcopo, qui renunciavit Epiſcopatui; Quòd ſi acceperit ordines, ſciens, & prudens renunciationis, ſuſpenſio hæc reſervatur Papæ: ſi autem ignarus renunciationis, reſervatur Epiſcopo. Secundam: Si evenerit, ut Pontifex diſpenſaret cum Diacono ad contrahendum matrimonium, & juſtè etiam ſuſpenderet illum ab uſu ordinis Subdiaconatus finito matrimonio, ſolus Pontifex poſſet talem ſuſpenſionem auferre; ſed ſi eſt matrimonium ratum, & diſſolvitur per ingreſſum Religionis, Diœceſanus Epiſcopus poteſt abſolvere.

Cunctæ ſuſpenſiones impoſitæ à jure in pœnam alicujus criminis, prout communis fert ſententia; Pontifici reſervantur. Quod idem de ſuſpenſionibus extra jus à Summis Pontificibus impoſitis ſentiendum eſt. Panor. c. 2. de ſol. n. 5. Sylv. verb. Suſp. n. 8. Fel. ibid. Mendo d. 25. n. 96. & alii plures.

Quæ autem imponuntur in jure non in pœnam, ſed pro contumacia, & non reſervantur, poteſt abſolvere Epiſcopus: Quia cùm non ſit pœna, ſed medicina, neque Pontifex eas ſibi reſervet, patitur lex hanc benignam interpretationem.

Interdictum, aut eſt locale, aut perſonale. Certum eſt autem, locale non poſſe bullæ virtute tolli, ſed perſonale; Quia bulla eſt privilegium perſonæ non loci.

Interdicta à jure, ſunt multa, quæ refert Mendo, in c. 9. d. 25. Remittens ad ſpeculationem ipſius juris, diſcuture an ſint reſervata; vel non? Quæ interdicta cùm non innitantur caſibus frequenter occurrentibus, ideo non hic adſcribuntur, & ne etiam excedamus affectatam in hac materia brevitatem. Quoad abſolutionem ab eis, & ſuſpenſionibus, & excommunicationibus; obſervandum eſt id, quod ſæpius advertimus: Nempè contracta, per delictum publicum, ſi Pontifici reſervantur, poſſe virtute Bullæ abſolui non ulteriùs quàm ſemel in vita, & ſemel in articulo mortis. Contracta autem per delictum occultum & reliqua etiam non reſervata, vel reſervata Superiori, qui ſit Pontifice inferior, poſſe abſolvi toties quoties.

Quæritur an virtute bullæ irregularitas aliqua toli poſſit?

Reſp. negativè: Quia irregularitas non eſt cenſura, ut communis fert ſententia: & cenſuræ dumtaxat ſolvuuntur virtute Bullæ. Trull. vero aſſerit, contrarium ſententiam non eſſe improbabilem, & quod in praxi poſſit quis illam ſequi quando neceſſitate urgente non datur facilis ad Superiorem recurſus. Plures etiam, quos refert Diana ſentiunt, virtute bullæ poſſe abſolvi ab irregularitate quæ pure eſt pœna, non verò ab alia. In Bull. l. 1. par. 7. c. 2. d. 17. n. 4. Dia. 1. p. tr. ſol. 27.

DUBIUM XVI.

De poteſtate commutandi virtute bullæ.

Verba Bullæ ſunt hæc: *Podrà tambien el dicho Confeſſor commutarles qualeſquiera votos, aunque ſean con juramento, dando la limoſna, que pareciere en favor, y beneficio de la bulla de la Santa Cruzada, exceptos los de la Callidad, y Religion, y Vltramarino.*

A R-

ARTICULUS II.

Reſolvuntur dubia aliqua.

Primum dubium: *An in facultate, quæ conceditur commutandi vota virtute bullæ, concedatur etiam diſpenſandi?* Reſpondetur negativè. Et ſententia communis: Ratio, quia in facultate minori, ut eſt facultas commutandi, non includitur facultas major qualis eſt diſpenſandi. Sotus tamen tenet affirmativam partem: Leander etiam pro hac opinione refert Tabienam, & Toletum, ſed hi auctores non loquuntur de commutante cum poteſtate delegata qualis eſt bullæ poteſtas, ſed de commutante cum poteſtate ordinaria, quod longè diverſum eſt. Sot. l. 7. de juſt. q. 4. verſu Poſt hæc.

Quæritur ſecundò: Quiſnam Confeſſarius poſſit commutare vota virtute bullæ, & an commutatio facienda ſit in confeſſione?

Reſp. Quemlibet Confeſſarium ab Ordinario approbatum, juxta opiniones à nobis relatas circa approbationem neceſſariam, ut quis eligi poſſet virtute bullæ. Quod autem commutatio poſſit extra confeſſionem fieri, eſt communis ſententia.

Tertiò: An ad commutandum virtute bullæ requiratur cauſa?

Reſp. Non requiri aliam cauſam præter eam, quæ imbibitur in ipſa facultate, & exercitio commutationis, nempe eleemoſynam, quæ tribuitur ad ſubveniendum intentioni ipſius Cruciatę. Hæc eſt plurium, quos refert Mendo d. 20. n. 183.

Quartò: An per bullam poſſint vota commutari in opus non æquale, ſed minus?

Reſp. Undique eſſe auctores, & negantes, & aſſerentes. Leander utramque opinionem æquè aſſerit probabilem, tom. 1. tr. 5. diſ. 4. q. 156.

Quintò: An virtute bullæ tota commutatio fieri debeat in ſubſidium Cruciatæ?

Reſp. Non eſſe neceſſarium ita fieri commutationem, quamvis benè poſſet fieri ſi cenſeretur expedire.

Sextò: Quænam ſumma danda ſit in ſubſidium Cruciatæ?

Reſpondetur: Hanc ſummam in arbitrio prudentis Confeſſarii relinqui poſitam. Debet autem detrahere ab aliis piis operibus,

ribus, quod in ſubſidium Cruciatæ in commutatione addiderit.

Septimò: An in commutatione, pro eleemoſyna temporali, his, qui non poſſunt talem eleemoſynam elargiri, poſſit Confeſſarius imponere eleemoſynam ſpiritualem, v. g. Orationes, & alia pia opera in ſubſidium expeditionis Cruciatæ?

Reſp. Plures Auctores, affirmativam tenere ſententiam, quos videre eſt apud Mendo; & ipſe quamvis illam non ſequatur aſſerit ſecuram in praxi *d. 46. n.* 117. & 178.

Octavò: An virtute hujus privilegii, juramenta poſſint commutari?

Reſp. affirmativè: Et non ſolùm quando juramenta cadunt ſupra votum ad firmandum illud, in quo non poteſt eſſe dubium, quia exprimitur in Bulla, ſed etiam quando juramentum fit ſeorſim, & ſeparatim à voto; quia juxta regulas juris, quidquid diſponitur in altero duorum æquivalentium, cenſetur etiam in alio diſponi; votum, & juramentum procedunt ab eadem virtute Religionis, & fiunt in Dei honorem, & cultum, ergo quemadmodum votum poteſt per Bullam commutari, ſic & juramentum. Trull. Candid. Tho. Sanch. Suar. Fill. Dian. Baſil. de Leon Hinc reſolvitur.

1 Quidquid in commutatione voti obſervantur debere etiam in commutatione juramenti obſervari. Lay. Leand. & Mend. *d.* 26. *n.* 62.

2 Quòd ſi aliquis feciſſet votum juramento confirmatum, commutato per Bullam voto, quod eſt præcipuum; manere de obligatum à juramento, quod eſt acceſſorium.

3 Quòd ſi vota, aut juramenta ſunt in favorem tertii, non poſſint per Bullam commutari, ſi tertio jam accepta ſint; quia Pontifex non concedit privilegium uni, in alterius præjudicium; benè tamen poſſunt commutari antequam acceptentur, quamvis in ſubſidium pauperum, vel operum piorum fuerint facta. Et addit Trul. *l.* 1. *parag.* 7. *c.* 7. *d.* 7. Vota etiam acceptata, poſſe non improbabiliter per Bullam commutari ſi adſit juſta cauſa; quod non admittit in juramentis. Et Fag. *l.* 2. in Decal. *c.* 49. cum pluribus ſentit idem refertque Cajet. & Petr. de Nav. Baſil. de Leon. Barboſ. Lay. Mend. *d.* 26. *n.* 147.

Qua-

Quæritur primò: An ſi quis fecit votum, impoſuitque ſibi pœnam aliquam pecuniariam in pœnam violati voti; poſt violationem illius, poſſit iſta pœna per bullam commutari?

Reſp. affirmative; Quia major eſt obligatio, quæ reſultat ex violatione voti, quam ea; quæ reſultaret ex voto abſoluto, & directo quod quis feciſſet dandi illam pecuniam, ſed hæc obligatio ex voto abſoluto, & directo poteſt commutari per bullam ergo etiam illa, quæ eſt minor. Mend.*n.*25.*n.*149. cum multis.

Quæritur ſecundò: An votum faciendi quidquam & non petendi commutationem illius voti, poſſit per bullam commutari?

Reſp. affirmativè: Quia is, qui votum facit, non poteſt derogare auctoritati Superioris potentis commutare votum; & delegare facultatem commutandi, ut per Bullam Pontifex delegat.

Quæritur tertiò: An facienti votum cum intentione, ut tale votum Pontifici reſerve.ur, & quòd nullus illius votum poſſit diſpenſare, neque commutare per privilegium quod vis, poſſit votum illud commutari per Bullam?

Reſp. affirmativè: Quia illa intentio, neque efficit, neque efficere poteſt quod intendit; quia reſervatio voti dependet unicè à poteſtate reſervatis.

ARTICULUS II.

De votis, quæ virtute bullæ, commutari nequeunt?

Tria ſunt hæc vota, nempe caſtitatis, Religionis, & Ultramarini, de quibus ſuo ordine diſſeretur.

Quæritur primò: Quodnam Caſtitatis votum nequeat per bullam commutari?

Reſp. Votum abſolutum caſtitatis perpetuæ, & perfectæ; quod ſequentibus declarabitur reſolutionibus.

1 Votum conditionale caſtitatis, commutari poſſe per bullam ante, & poſt purificatam conditionem, quia hoc votum poteſt commutari ab Epiſcopo, ergo etiam virtute bullæ, ſiquidem per iſtam virtutem poſſunt commutari cuncta præter tria aſſignata. Th.Sanch.Trull.Ant.Gom. Dian.Tolet.Lean. Mend.*n.*85.& alii.

2 Utrum caſtitatis conditionale pœnale, poſſe etiam commutari per Bullam. Probatur eadem ratione, & quia non eſt votum

caſtitatis perfectum, quia non fit propter affectum ad id, quod promittitur.

3 Votum caſtitatis conditionale, quòd non pendet à conditione contingenti, ſed certa, non eſſe conditionale, ſed abſolutum, & ita non poſſe per bullam commutari, v. g. ſi quis voveret Caſtitatem ſub conditione, quod Sol oriretur craſtina die.

4 Neque etiam per Bullam commutari poſſe votum pœnale de materia reſervata, quando tale votum fit in pœnam peccati jam commiſſi, vel quod committitur quod fit votum. Ratio, quia conditio non ſuſpendit conſenſum, nec eſt contingens ita, ut ab eius contingentia ſit etiam contingens ſubſtantia, & obligatio voti, quapropter votum cenſetur abſolutum.

5 Non poſſe commutari votum Caſtitatis ad centum annos; quia cenſetur perpetuum, quia ab annis his, in quibus tale votum poteſt fieri non poteſt quis prudenter ſibi promittere vitam ultra centum annos.

6 Poſſe commutari votum Caſtitatis, quòd factum eſt ad aliquod tempus, v. g. quatuor, aut decem annos; quia non eſt reſervatum Pontifici, quod non eſt perpetuum; ſed ſi vovens eſſet jam ætatis multùm provectæ, verbi gr. nonagenarius, aut centenarius, conſiderandæ ſunt iſtius, & valetudo, & vires, an prudenti judicio poſſit vivere ultra decem, aut quatuor annos ad quos facit votum, quia ſi iſtius vita prolixior non ſperatur, debet cenſeri perpetuum, & conſequenter nequit per Bullam commutari.

7 Illum qui virginitatem vovit, animo dumtaxat abſtinendi ſe à primo actu venereo, quo violatur virginitas, poſſe per Bullam obtinere commutationem voti, quia hoc votum eſt Caſtitatis partialis.

8 Votum non petendi debitum poſſe commutari alterutri conjugum, & utriſque quia eſt votum caſtitatis partialis. Etiam poteſt commutari alteri conjugum, votum caſtitatis, quod fecit ſine licentia alterius poſt matrimonium conſummatum; quia non eſt votum caſtitatis perfectæ, ſiquidem remanet cum obligatione ſolvendi debitum; ſed utriſque conjugibus non poteſt commutari votum quando de communi conſenſu voverunt; quia eſt votum perfectum caſtitatis, ita ut eorum neuter poſſit, nec petere debitum, nec reddere.

9 Votum non contrahendi matrimonium, per bullam poſſe commutari? quia non eſt votum caſtitatis perfectæ; Neque contra votum faceret; quia non contrahendo, peccaret contra ſexum

De-

Decalogi præceptum. Poteſt etiam commutari votum accipiendi ordinem ſacrum; Quia non eſt votum caſtitatis, ſed ſtatus cujuſdam, cui caſtitas annexa eſt. Itaque non peccaret contra votum, qui graviter circa caſtitatem delinqueret ante ordinem ſuſceptum.

10 Votum conjugale caſtitatis poſſe commutari; quia eſt votum caſtitatis partialis; Niſi fortè, auctòritate Pontificia, hoc votum ſtatui alicui annexum fuerit, v. gr. Ordinis Militaris, in quo equites, qui profeſſionem emittunt, caſtitatem conjugalem voveant; quamvis videatur probabile juxta opinionem negantem hos eſſe veros Religioſos, quòd votum iſtud caſtitatis conjugalis poſſit commutari in his, quemadmodum in aliis conjugibus.

11 Reſolutio. Quòd votum diſiunctivum eſt commutabile per bullam, quamvis una eius voti pars ſit Pontifici reſervata, dummodò alia non reſervetur; quia eſt voluntate eius qui vovit eligere partem illam materiæ reſervatæ, quæ commutabilis eſt, ſed ſi elegiſſet partem materiæ reſervatæ, communior opinio negat commutari poſſe; quamvis Maldero defendat contrariam ſententiam; & Diana dicat, cùm probabilitate magna defendi poſſe. Mendo etiam id affirmat, modò poſtquàm materiam reſervatam elegerit, non denuò voveat; quia votum illud non fuit à principio reſervatum, ergo ſi non denuò fiat votum, non poteſt electio materiæ reſervatum facere. Mald. *t.* 2. *t.* 10. *c.* 5. *d.* 10. Mendo *diſp.* 26. *n.* 115.

12 Quòd probabile, & totum ſit, commutari poſſe per bullam votum caſtitatis factum propter metum levem ab extrinſeco cauſatum quia ſimpliciter non eſt perfectum, ſiquidem deeſt illi perfectio libertatis, & ſpontanei, juxta coactionem, & involuntarium. Bonac. Leſſ. Ang. Navarr. Fun. Dia. Trull. Mend. *n.* 117.

13 Quòd ſi quis faciat plura vota caſtitatis partialis, verbi gratia, votum non contrahendi matrimonium, & poſt hoc, votum etiam abſtinendi ſe ab una ſpecie luxuriæ, & poſtea ab alia ſpecie, &c. Ita ut in omnibus votis ſimul junctis includatur obligatio ſervandæ caſtitatis perfectæ; vota non poſſint commutari per bullam, ſi vovens voluit jungere votum ultimum cum reliquis votis, itaut foret ultimum votum, complementum omnium, ut vovens omnimoda, & perfecta caſtitate teneretur; ſed ſi non habuit talem intentionem, ſed fecit quodcumque votum quaſi ſeorſim, & unumquodque cum affectu ſolo ad materiam

partialem eius, commutari poſſunt hæc vota, unumquodque ſeorſum, quia ſingula ſunt vota caſtitatis partialis.

14 Quòd ſi votum caſtitatis, aut cujuſvis materiæ reſervatæ commutavit Pontifex in aliam materiam non reſervatam, hæc ſecunda obligatio voti poſſit virtute bullæ commutari, quia commutatio, delevit reſervationem . Leſſ. Arag. Suar. Th. Sanc. & alii , quos citat, & ſeq. Mend. *n.* 125.

15 Quòd votum caſtitatis factum ante contractum matrimonium , non poſſit cuiquam commutari per bullam, ut petere debitum poſſit. Ratio, quia illud votum fuit abſolutum caſtitatis perfectæ, & ita non poteſt commutare partem illius, qui non poteſt commutare totum, unde Pontifex ſolus poteſt:

Quæritur ſecundò? Quodnam Religionis votum nequeat per bullam commutari?

Reſpondetur: Votum abſolutum, & perfectum Religionis . Unde reſolvitur . Thom. Sanch. Trull. & alii, quos citat Mendo, *n.* 129.

1 Quòd in circumſtantiis, in qnibus dictum eſt in reſolutionibus ſupradictis quod votum caſtitatis commutari poſſit, Religionis etiam votum commutari valeat, accommodatis caſibus proportionaliter unius materiæ, & quæſtionis ad aliam.

2 Quòd votum hoc debet eſſe votum Religionis approbatæ; ne commutari poſſit; itaque poteſt commutati votum ingrediendi domum aliquam, vel Hoſpitium, vel Collegium, ubi viri, aut fœminæ commorantur divino cultui dediti, & etiam commutabile votum ingrediendi Religionem approbatam, non ut ibi quis Religioſam vitam degat, ſed ut habitu incedat eremitæ, &c. Quia iſti non ſunt verè Religioſi. Hic eſt communis omnium bullæ expoſitorum ſenſus.

3 Poſſe commutari vota paupertatis, & obedientiæ, quæ quis facit in ſæculo, aut Religione non approbata, quia iſta non ſunt vota Religionis.

4 Poſſe commutari votum accipiendi habitum in Religione Divi Jacobi, Alcantaræ, Calatravæ , & aliis Religionibus militaribus (excepta Religione Divi Joannis, quia hæc eſt vere Religio, utpotè, in qua caſtitas, paupertas, & obedientia voventur. Ratio quia, cum alii defendant: Religiones illas, non eſſe verè, & propriè Religiones, alii verò contrarium ſentiant, reſtat in opinione, an ſint propriè, & verè Religiones? Et conſequenter an reſervatum ſit votum ingrediendi eas, quod ſufficit, ne hoc votum cenſea-

tur

tur reſervatum; odia teſtringenda ſunt, Mend. d. 26. n. 132.

5 Poſſe commutari vota ingrediendi Religionem auſteriorem, in ingreſſum Religionis laxioris; votum ingrediendi in hoc Monaſterium, in ingreſſum alterius Monaſterii, votum etiam differendi ingreſſum quoad certum tempus, votum perſeverandi in Religione, prout votum iſtud diſtinguitur à voto ingrediendi Religionem; Quia in cunctis iſtis caſibus, non commutatur ſubſtantia voti, ſed qualitas. Mendo in variis n.c. 12. in quo citat alios.

Quæritur tertiò: Quodnam votum Ultramarinum non valeat per bullam commutari?

Reſp. Votum dumtaxat abſolutum, & perfectum peregrinationis ad viſenda loca Sancta Hieroſolymorum, vel eorum aliquem, in quo omnes bullæ conveniunt Expoſitores. Hinc reſolvitur.

1 Quòd hoc votum poſſit commutari per bullam in caſibus; quibus egimus de voto caſtitatis, & Religionis proportionaliter, v.g. quando hoc votum eſt conditionale, pœnale, vel factum eſt ob metum cauſatum ab extrinſeco, &c.

2 Quòd quidquid non eſt de ſubſtantia voti, ſed tantùm de qualitate, commutari poſſit, v.g. ire peditem, vel mendicando.

3 Hoc votum non poſſe commutari, quamvis ob devotionem ſolam ſit factum. Eſt communis ſententia, ut poteſt videri apud Mendo, n. 143. contra Graffium, & Sà, qui putarunt, votum hoc tunc dumtaxat reſervari, & incommutabile eſſe per bullam, cùm in ſubſidium fiebat terræ Sanctæ.

DUBIUM XVII.

De aliquibus difficultatibus Bullæ, quæ explicandæ reſtant.

ARTICULUS I.

An debeat obſervari ſummarium bullæ, & inſcribi nomen accipientis?

Hæc ſunt verba bullæ: Y *declaramos, que los que la tomaren, ayan de guardar, y recibir eſſe ſumario, y bula, que và impreſſo de molde, y ſellado, y firmado de nueſtro nombre, y ſello, porque de otra manera no ganan, ni gozan de la dicha bula, ni gracias de ella, y por quanto vos N. piſteis dos reales de plata, que es la limoſina, que auemos taſſado, y declarado, y recibiſteis eva dicha bula, y eſcrito en ella vueſtro nombre, declaramos que aveis conſeguido, y ſeos conceden la dicas gratias, &c.* Circa, quod reſolvitur.

1 Opinionem eſſe communem, quòd ad obtinendas bullæ gratias, neceſſarium ſit accipere ſummariam, taxatamque eleemoſynam erogare.

2 Communiter etiam ſentire omnes bullæ expoſitores, non eſſe neceſſarium afferre ſecum bullam, ſed ſufficere habere domi aſſervatam, vel ſub alterius confidentia.

3 Quòd quamvis communiter ſentiant plures, quòd ſi quis abſque culpa perdiderit ſummarium; eius tamen gaudet gratiis, non verò ſi culpabiliter; probabile tamen eſt, accepta bulla, & erogata eleemoſina obtineri gratias, perdatur inculpabiliter, vel culpabiliter, etiamſi voluntariè ſcindatur. Quia ut ſentiunt Trullenc, & Mend. *d.* 25. *n.* 3. Non eſt præceptum Pontificis, ſed conſilium, quando dictat ſummarium aſſervandum. Baſil. Ponce in manuſcriptis, Men. eodem *n*: 3.

4 Non eſſe etiam de præcepto inſcribere in bulla vivorum nomen accipientis, nec in defunctorum bulla nomen eius, pro cuius anima accipitur. Quamvis debeat fieri præcipue in bulla vivorum, quia ſi fortè quis in articulo mortis obmuteſceret, conſtet per eius inſcriptum nomen, ipſum habere bullam, & poſſit ei applicari Indulgentia, & tempore interdicti poſſit in loco ſacro cum moderata pompa ſepeliri.

ARTICULUS II.

An acceptis bullis duabus poſſint aliqua privilegia obtineri duplicata.

Reſpondetur affirmativè; Quia ita declarat expreſsè ipſa bulla. Circa quod reſolvitur.

1 Non poſſe accipi pro uno tam vivo, quàm defuncto plures bullas; quia ita diſpoſuit Cregorius XIII.

2 In ordine ad privilegia, quæ conceduntur indefinitè, non eſſe neceſſarium duplicatam accipere bullam, v.g. ad privilegium lacticiniorum eſus carnium de conſilio utriuſque Medici, eligendi Confeſſarium qui abſolvat à caſibus Pontifici non reſervatis & ad alia ſimilia, quia iſta privilegia, unica tantùm bulla obtinentur toties quoties qui vult, aut indiget.

3 Privilegia quæ conceduntur ad unicam duntaxat vicem, poſſe obtineri bis, acceptis bullis duabus; itaque qui duas accepit poteſt abſolvi bis à caſibus Pontifici reſervatis, poteſt Indulgentiam plenariam, quæ conceditur ſemel in vita, & ſemel in articulo mortis, ſibi applicare bis in utroque caſu; poteſt etiam in opinione aſſerentium Indulgentias ſtationis ad Altaria non obtineri niſi ſemel

per

per dies ſingulos, ipſe obtinere bis duplicando ſtationes, &c.

4 Poſſe accipi duas bullas pro eodem defuncto; eſt autem utilius non accipere eas ſimul, quia poteſt accidere, quòd in prima vice non applicetur Indulgentia defuncto ob defectum alicujus requiſiti, quòd requiſitum ſuppleatur in ſecunda vice.

ARTICULUS III.

De ſuſpenſione, & revalidatione Indulgentiarum, & gratiarum, quæ bullæ Commiſſarius concedit.

Commiſſarius Cruciatæ Generalis, virtute facultatis ſibi à Pontifice conceſſæ, ſuſpendit durante anno publicationis bullæ, cunctas gratias, & Indulgentias, ubique terrarum in quibus bulla promulgatur, exceptis illis, quæ Superioribus Ordinum Mendicantiũ in ordine ad Religioſos conceſſæ ſunt; & poſtea Commiſſarius declarat in favorem Cruciatæ; quòd qui acceperit bullam poſſit gaudere cunctis antè ſuſpenſis Indulgentiis, & gratiis; quæ declaratio, eſt revalidatio. Finis intentus per hanc ſuſpenſionem eſt. Ne deficiat Cruciatæ ſubſidium eleemoſynarum, quæ à fidelibus erogantur; quia ſi poſſent ſine bulla, alias obtinere gratias, & Indulgentias, plures bullam non acciperent, & ita data eleemoſyna pro bulla, revalidantur Indulgentiæ ſuſpenſæ, ut poſſit accipiens obtinere. Circa hoc videbis ſequentes reſolutiones.

1 Reſpectu accipientis bullam ſtatim ac promulgatur, non ſuſpendi gratias, nec Indulgentias ullas, quia iſte nec locum, non tempus ſuſpenſioni tribuit, & quamvis dicatur revalidari indulgentias, & quia ſuſpendendæ erant, caſu quo iſte non eſſet tam ſedulus in accipiendo bullam.

2 Commiſſarium ſuſpendere has gratias, & indulgentias in locis illis, ubi Cruciata non valet, quia nec illo attingit eius poteſtas nec ad finem intentum ſuſpenſio talis conducit.

3 In opinione aſſerente annum durationis bullæ eſſe naturalem poſſe inveniri aliquos dies, in quibus ſine bulla, indulgentiæ aliquę obtineantur, & gratiæ, v. g. promulgata fuit bulla anno ſuperiore, in aliquo loco Kalendis Februarii. Hoc anno promulgatur decima die menſis in eodem loco, in die illi, qui reſtant à Kalendis Februarii, uſque ad decimam diem menſis, poſſunt obtineri prædictæ Indulgentiæ ſine Bulla: Nam ſuſpenſio pro anno ſuperiore expiravit prima die Februarii, & ſuſpenſio pro anno præſenti, non incipit niſi à decima.

4 Jubilæum, quod quandoque Pontifices concedunt pro duabus ſeptimanis obtinendum, poſſe obtineri ſine bulla, ſi Pontifex contrarium non expreſſerit; quia hæc eſt mens Pontificum,& animus, ut omnes tale Jubilæum obtineant,& neque pauperes,quibus ad bullam accipiendam pecunia non ſuppetit à Jubilæo excludantur obtinendo: itaque Commiſſarius nunquam hoc jubilæum ſuſpendit. Fern. Villal. Rodr. Trull. Dian. citati à Mend. *d.29.n.10.*

5 Facultates, & gratias in jure communi contentas non ſuſpendi a Commiſſario Bullæ; quia communis doctrina eſt: id, quod eſt de jure communi non revocari,ſi clarè non exprimitur.

6 Neque etiam ſuſpendi indulgentias, & facultates, quæ conceduntur ab Epiſcopis; quia tantùm ſuſpenduntur gratiæ,& facultates, quæ immediatè à Sede Apoſtolica dimanant, ut conſtat ex bullæ proemio.

7 Suſpendi gratias, & indulgentias,quæ conceduntur poſt promulgationem bullæ; praxis, & ſtilus eſt: quòd Commiſſarius illas examinet, & faciat copiam, ut promulgentur, & quòd non poſſint obtineri ſine bulla, libro primo *§.5.d.4.n.3.*

8 Trullenc ſentire; Gratiam comceſſam pro anima è Purgatorio eruenda per Miſſam in privilegiato Altari celebratam,non ſuſpendi per bullam, quod etiam Diana probabile cenſet,ſed communior, & probabilior eſt contraria ſententia: & illa favet magis expeditioni Cruciatæ. Itaque ad obtinendam hanc gratiam eſt opus bulla, Ludovicus de la Cruz ait, quòd ille, qui Miſſam commendat, debeat habere bullam. Melius Rodriquez aſſerit: teneri celebrantem; quia bullàm debet habere, qui indulgentiam obtinet, obtinet verò qui celebrat, non qui celebrare commendat: Religioſus autem, qui celebrat in Altari Monaſterii ſui, non indiget Bulla; quia Religioſi, abſque bulla gaudent gratiis ſibi conceſſis,ut ſtatim videbimus.

9 Non ſuſpendit per bullam gratias, & facultates, quæ non habent ſimilitudinem aliquam, aut æquivocationem cum gratiis, & facultatibus bullæ, v.g. ſi Epiſcopus aliquis haberet teſtandi licentiam, & gratiæ illæ, quæ pertinent ad honorem, & juriſdictionem, ut ſunt gratiæ illæ, quibus fruuntur ut docentes, & ſtudentes in Vniverſitatibus. Miniſtri Sancti Officii, & alii conſtituti in aliqua dignitate, aut officio. Ratio: quia in litteris Apoſtolicis revocantur aliquæ gratiæ, quæcumque ſint, intelliguntur revocari dumtaxat gratiæ illæ, quæ obviare, vel opponi poſſent his gratiis, quæ in dictis litteris

revo-

Digitized by Google

revocantibus conceduntur, ut advertit Mendo, citatis Felino, & Bartolo; gratiæ, quas pro exemplo appoſuimus, non opponuntur gratiis in Bulla conceſſis, neque Bullæ expeditioni, ergo iſtæ non revocantur per Bullam. Eſt plurimorum, quos citat Mend. *d. 29. n. 33.*

10 Neq; etiam ſuſpendi per Bullam gratias conceſſas Religionibus Mendicantibus quoad Religioſos earum, quia expreſsè excipiuntur à Commiſſario in ſuſpenſione aliarũ; ſed neq; etiam poteſt illas ſuſpendere, quia Pontifex non tribuit ei facultatem hanc in Bulla Latina. Quod etiam dico de gratiis conceſſis Religionibus non Mendicantibus, ſi iſtæ, participes fuerint privilegiorum illarũ. Quod de Religioſis dicitur, debet, etiam intelligi quoad novitios, quia in favorabilibus, nomine Religioſorum comprehenduntur; non verò includuntur Donati, quia non ſunt Religioſi; neque etiam Tertiarii Franciſcani, quia utr que indigent Bulla, ut gratias Religioni conceſſas obtineant. Mend. cum aliis, *n.* 44. & 45.

11 Quòd de religioſis viris, intelligendum eſſe de Religioſis fœminis, id eſt Monialibus cum proportione, ſi ſunt Ordinis Mendicantis, non egent Bulla ad obtinendas Ordinis ſui gratias, quia iſtæ non ſuſpenduntur; ſi verò non ſunt Mendicantes, neque participant privilegia eorum, egebunt Bulla.

12 Sæculares etiam egere Bulla ad obtinendas gratias aliquas conceſſas in favorem Religionum Mendicantium, quæ immediate atinet etiam ad favorem ipſorum ſæcularium, v. g. Indulgentias, quæ conceduntur viſitantibus Altaria, aut Eccleſias dictarum Religionum.

13 Alias gratias, quæ præcipuè, & immediatè conceduntur in favorem dumtaxat Religionis, & redundant etiam in beneficiũ ſæculariũ, poſſe etiam à ſæcularibus obtineri ſine Bulla, quia non ſuſpẽduntur, v. g. Facultas, quà habent Mendicantes abſolvendi à caſibus reſervatis, commutandi vota, diſpenſandi in quibuſdã rebus, & aliæ ſimiles facultates, quæ in unaquaque Religione videndæ ſunt, quæ, & quales ſint? Quod etiam dico de Religionibus non Mendicantibus, ſi participant privilegia earum. Hæc reſolutio eſt contra Navarr. Lop. Acoſ. & Trull., ſed aſſentiunt ei ſupra decem, & octo, aut viginti Authores quos citat, & ſequitur Mendo, n. 63. Qui etiam addit: Pium V. conſultum reſpondiſſe: Mentem ſuam non eſſe revocare per Bullam hæc privilegia; & expreſſit anno 1571. in Privilegiis Ordinis Prædicatorum, & putandum eſt, hunc fuiſſe, & eſſe animum reliquorum Pontificum.

A R-

ARTICULUS IV.

De ſuſpenſione interdicti dum Bulla promulgatur.

Commiſſarius Generalis virtute facultatis ſibi à Summo Pontifice conceſſæ ſuſpendit interdictum ubicumque fuerit per octo dies ante, & poſt Bullæ promulgationem, ut ſolemniùs fiat promulgatio; Circa hæc, quædam difficultates reſolvuntur.

1. An ſuſpenſio interdicta duratura ſit ſedecim, aut decem; & ſeptem dies ideò, quia Commiſſarius ſuſpendit interdictum octo dies ante, & totidem poſt promulgationem Bullæ: Videtur eundem diem promulgationis non eſſe numerandum incluſivè cùm aliis antecedentibus, & conſequentibus. Reſpondetur hoc eſſe probabile, v. g. illum diem non eſſe incluſivè numerandum, & quia favorabile eſt, poſſe extendi ſuſpenſionem uſque ad dies decem, & ſeptem. Mend. *d.* 30. *n.* 2.

2. Suſpendi interdictum poſitum à quocumque judice: quia Pontifex eſt ſuperior cunctis, & delegat quoad hoc Commiſſario propriam poteſtatem.

3. Quòd ſi in aliqua Civitate populoſa promulgetur in diverſis Eccleſiis, & diverſis diebus Bulla præ multitudine populi; interdictum ſuſpendatur octo diebus ante, & totidem poſt promulgationē in una quaque Eccleſia, & parochiani illius Eccleſiæ in qua adhuc edictum non ſuſpenſum eſt, frequentare poſſint Eccleſiam illam, in qua eſt ſuſpenſum. Idem *n.* 6.

4 Excommunicatos, aut publicè denunciatos, propter quos interdictum, poſitum fuit, non manere abſolutos per illos dies quibus ſuſpenditur interdictum; quia vinculum excommunicationis, diſtinguitur à vinculo interdicti, quod ſuſpenditur.

5. Neque interdictum perſonale particulare ſuſpendi; quia hoc non obſtat promulgationi ſolemni Bullæ, qui eſt finis intentus in ſuſpenſione interdicti, neque hoc vocatur abſolutè interdictum. Idem n. 12.

6. Interdictum generale perſonale comprehendens cunctos vicinos loci, ſuſpendi quamvis non ſit locale, quia hoc obſtat ſolemni Bullæ promulgationi.

7. Quòd ſi interdictum, poſitum eſt in Eccleſia loci, in qua non eſt promulganda Bulla, adhuc ſuſpendatur, quia Commiſſarius loquitur abſolutè non dicens ſuſpendi interdictum in Eccleſia, in qua promulganda eſt Bulla ſi in fuerit interdictum, ſed ea ſuſpendi in loco toto, in quo Bulla promulgatur.

8. Idem

8. Idem dicendum eſſe ſi aliqua Regularium Eccleſia interdicta foret in loco illo, in quo Bulla promulgatur, etiamſi omnes in tali communitate commorantes, eſſent interdicti generaliter; quia illud interdictum eſt publicum, & non particulare, ac ſi una Paræcia, & cuncti Paræciani interdicti eſſent.

9 Quòd finitis diebus ſuſpenſionis, iterum reſurgit interdictum quin denuò ponatur.

CAPUT II.

De Bulla Compoſitionis.

COmmiſſarius Generalis Bullæ, in virtute facultatis ſibi à Pontifice conceſſæ poteſt facere conventionem ſuper bonis malè habitis aut uſurpatis quando de Domino eorum non conſtat: Quam facultatem poteſt ipſe Commiſſarius ſubdelegare, ut de facto ſubdelegant Commiſſarii Bullæ in Indiis: & quia difficile erat, & moleſtum pro minoribus quibuſdam quantitatibus ad Commiſſarium recurrere ad debita iſta componenda expedit Bullus.

DUBIUM I.

De bonis in communi, de quibus Commiſſarius poteſt compoſitionem facere.

ARTICULUS I.

Quænam quantitas componi poſſit?

Reſp. 1. Singulis quoque annis componi poſſe quantitatem duorum milium nongentorum quadraginta, & unius argenteorum & ſex maravediſiorum cum quinquaginta Bullis Compoſitionis acceptis, quæ ſingulis anni accipi poſſunt, quia per unamquamq; Compoſitionis Bullã componuntur quinquaginta argentei, & viginti, & octo maravediſii, & ita cum quinquaginta Bullis Compoſitionis acceptis, dicta quantitas componitur.

Reſp. 2. Quòd ſi inveniatur major quantitas componenda quàm ea, quæ cum quinquaginta Bullis componi poteſt, recurri debeat ad Commiſſarium, qui ſolet exigere pro compoſitione, decimam partem ejus quantitatis, quæ componenda eſt, & hanc in ſubſidium Cruciatæ; quòd etiam ordinat exigendum Commiſſariis in Indiis ſubdelegatis. Hinc reſolvitur.

1 In uno anno non poſſe accipi plures quinquaginta Bullas Compoſitionis, vel ſumantur ſingulæ ſeorſim, vel plures, vel omnes ſimul.

o Quòd

2 Quòd ſi quidam debet ultra id, quòd per quinquaginta Bullas componere poſſit, non valeat differre compoſitionem, aut reſtitutionem ad ſequentem annum, ut componat quantitatem acceptis novis Bullis, ſed ſtatim debeat reſtituere, aut componere cum Commiſſario reſtantem illam bonorum quantitatem. Peccavit autem graviter differendo, niſi dilatio alias prudentis judicio juſtificata fuerit.

3 Quamvis peccaverit differendo culpabiliter reſtitutionẽ, aut cõpoſitionem, poſſe tamen in ſequenti anno, acceptis Bullis, debitum componere; Neque obſtabit diſtuliſſe, intuitu per Bullas componendi; quia quamvis Bulla non proſit his, qui in fide Bullæ aliena uſurpavere bona, illis tamen, qui Bullæ fidentes, reſtitutionem diſtulerunt videtur valitura, quia validè diverſa ſunt hæc duò nempè uſurpare in fide Bullæ, & differre reſtitutionem in fide ejuſdem, & cùm alias hoc quòd eſt non valere Bullam ſit odioſum, non debet ampliari, & ſi fiducia privaret hoc beneficio, adhuc perſpiciendum eſt: An compoſitio dilata fuerit in fiducia, aut cùm fiducia Bullæ, quia ſi dilata fuit cùm fiducia, adhuc compoſiſio poteſt fieri per bullam, Mend. *d.* 32. *n.* 51.

4 Quòd ſi quis per unam bullam minorem quantitatem quam componere potuiſſet, v. g. triginta argenteos, ſi poſteà contraheret aliud debitum cujus incertus eſſet Dominus, v. g. debitum viginti, & octo argenteorum, non poſſit componere hos viginti, & octo argenteos, per illam eandem bullam, per quam compoſuerat triginta, quamvis nec illi triginta, neque iſti viginti, & octo argentei excedant quantitatem, quæ per unam bullam componi poteſt; quia bulla non valet ad debitum de futuro contrahendum, ſed ad debitum jam de præterito contractum & compoſitio finitur quando accipitur bulla, nec poteſt ultra extendi.

5 Quòd ſi unus debet alicui Domino incerto triginta argenteos, & alios debet alicui Domino incerto viginti, non liceat utriuſque accipere unam Compoſitionis bullam pro debito utriuſque, quia unaquæque bulla conceditur uni ſoli, & hæc eſt praxis, ſed eorum quiſque poſſet ſuſcipere debitum alterius, prò quò ſatisfaceret, quòd impleret accipiens bullam Compoſitionis.

Quæritur, Quænam eleemoſyna pro Compoſitionis bulla erogenda ſit?

Reſp. Duos erogari argenteos, ſed ſi compoſitio fiat de bonis, quæ debentur pro commiſſione Officii Divini, erogandi ſunt, & alii

alii duo ad Eccleſiæ fabricam, ejus Eccleſiæ, in qua beneficium habet qui Officium omiſit.

Cujuſnam qualitatis futura ſint bona ſuper quæ fieri poſſit compoſitio?

Reſp. Hæc bona debere eſſe incerta, vel hanc compoſitionem fieri de bonis incerti Domini, vel de bonis, quæ debentur Eccleſię, pauperibus, aut operibus piis: Quia Pontifex eſt Adminiſtrator horum bonorum, & poteſt de illis compoſitionem facere, aliiſque compoſitionem delegare. Dilucidatur autem hoc magis, reſolutionibus ſequentibus.

1 Cùm ſit probabilis opinio, & tota in conſcientia; bona incerti Domini, quæ quis non acquiſivit injuſtè, ſed invenit, v. g poſſe ſibi applicare ſi poſtquam ſufficientem diligentiam adhibuerit prò inveniendo Dominum non invenerit; Neque teneri ad compoſitionem, aut reſtitutionem, niſi forte Dominus inventus fuerit ante neceſſarium præſcriptionis tempus, quò impleto, jam non tenetur reddere Domino: Quæritur ergo quodnam temporis ſpatium ad hanc preſcriptionem requiratur? Hæc eſt materia Juriſconſultorum *in tit. præſcript. & in tit. do uſucapion*, Theologorum etiam in tractatu *de iuſt. & iure*; ſed in opinione aſſerentium prædicta bona deberi operibus piis, poteſt fieri de iis bonis compoſitio.

2 An aliqua bona cenſeantur incerti Domini, neceſſarium eſſe, habentem illa bona, ſufficientem prudentum virorum judicio diligentiam adhibere prò Domino certo inveniendo: Quòd ſi facta ſufficienti diligentia, Dominus non comparuerit habenda ſunt illa bona prò bonis Domini incerti, & poteſt fieri de illis compoſitio. In hoc Auctores conſentiunt.

3 Quòd quando conſtat bona iſta alicujus ex tribus, aut quatuor Dominis, non tamen conſtat cuiſnam ſit eorum, hæc bona non ſunt incerta, neque de illis poteſt fieri compoſitio, ſed debent tradi tribus illis, aut quatuor, de quibus eſt dubium, ut illi intèr ſe divivant, & inter ſe componantur; Neque poſtea ſi verus Dominus, appareret, tenerentur alii conſortes reſtituere verò Domino id, quòd in partitione acceperunt, quia quando diviſio facta fuit, unuſquiſque ceſſit juri ſuo Mend. cùm aliis, quos citat *d. 33. n. 12.* Dicaſt. *t. 1. de juſt. & iure l. 2. tr. 2. d. 9. dub. 15.*

4 Non eſſe incerta, bona illa, quæ jura, aut leges cujuſque Regni diſponunt ſic, vel ſic applicanda, quamvis de Domino non con-

conſtet; quia hæ leges obligant in conſcientia, ut potè juſtæ, & ita non poteſt fieri de illis compoſitio.

Quæritur primò: An in caſu quo compareret Dominus bonorum, de quibus per Bullas facta eſt compoſitio vel cum Commiſſario conventum fuit: is, qui compoſuit illa bona, debeat reſtituere, aut iuſta conſcietia poſſit ſibi retinere?

Reſp. Quod in conſcientia non teneatur reſtituere facta jam legitimè compoſitione, & remanere in conſcientia ſecutum, quamvis Dominus ipſe in externo foro poſſit coram judice iſta bona expoſtulare; & ipſe judex ad reſtitutionem compellere. Probatur prima pars; Quia Pontifex præ dominio excellentiæ, poſſet auctoritatem ad transferendum per compoſitionem dominum talium bonorum quando talis compoſitio ad animarum ſalutem condicit, & talia bona ſunt in tali ſtatu, quòd ad pauperes pertineant; ergo in conſcientia non debet reſtituere ille, ad quem per compoſitionem, dominium talium bonorum translatum fuit. Secunda pars probatur, quia horum bonorum compoſitio, dumtaxat eſt ad forum conſcientiæ; ergo in externo foro reperi poſſunt. Hinc fit ſatis aſſerentibus non poſſe fieri hanc compoſitionem tuta conſcientia, quia eſt in præjudicium tertii, nempè bonorum Domini: Satisfit inquam, quia remanet Domino jus, & actio, ut in externo foro ſua bona expoſtulet, irrationabiliter autem invitus erat Dominus bonorum, quod is, qui eorum compoſitionem per Bullam feciſſet, ab onere reſtitutionis in conſcientiæ foro maneret immunis, cùm ipſe bonorum Dominus ſit Pontifici ſubditus, ejuſque bona ſubjiciantur ſupremæ Pontificis poteſtati quando eorum adminiſtratio ſpirituali ſaluti conducit, ut conducebat quando illorum dominium in foro conſcientiæ per compoſitionem fuit translatum, neque hæc compoſitio, aut translatio Dominii in præjudicium Domini cenſeri debet facta, quemadmodum, neque præſcriptio cenſetur in præjudicium, quamvis qoſt præſcripta bona; compareat illorum Dominus, nam qaemadmodum Reſpublica eo quod habeat poteſtatem ſuper temporalia bona quatenus utilitati civili conducunt, & publicæ, concedit præſcriptionem bonorum quin Domino injuriam inferat; ita Pontifex, eo quod habeat poteſtatem ſuper bona incerta quatenus ſpirituali ſaluti conducunt, concedit juſtè eorum compoſitionem in conſcientiæ foro, quin bonorum Domino præiudicium fiat.

Quæ-

Quæritur ſecundò: Quibuſnam perſonis poſſit valere compoſitio per Bullas, aut cum commiſſario?

Reſp. Cunctis, quibus diximus vivorum Bullam poſſe valere in cunctis articulis dubii quarti, poſſe etiam valere compoſitionis bullam, quin excludatur defunctus, qui ante mortem in unxit hæredi pro exoneranda conſcientia, ut neceſſarias compoſitionis acciperet Bullas.

Quæritur tertiò: Quibuſnam perſonis bulla hæc valere non poſſit?

Reſp. Illis non valere, qui in fiducia Bullæ, aliena bona uſurparunt: ſed poſſe valere his, qui cum fiducia Bullæ uſurparunt. Quòd ut intelligas, ille in fiducia Bullæ uſurpavit, qui ſi non ſperaret ſe compoſiturum ea bona per Bullam, non uſurpaviſſet ea. Ille verò cum fiducia Bullæ uſurpavit, qui motus eſt ad uſurpanda bona per cupidinem, aut motivum aliud, quia quamvis non ſperaret ſe compoſiturum illa bona, tamen eodem modo uſurpaviſſet, quamvis aliquod habuerit ſolamen, quòd per Bullam compoſitioni daretur locus.

Hic advertendum eſt: Quòd quamvis bona malè habita in fiducia Bullæ componi nequeant, poſſe tamen recurri ad Commiſſarium Generalem pro compoſitione eorumdem, qui poteſt committere talem compoſitionem Epiſcopo, cujus facultatem non coarctat Commiſſarius. Mendo *d.* 33. *n.* 43. & 44.

DUBIMM II.

De particularibus caſibus, quo bulla compoſitionis intrat.

Decem, & octo caſus particulares aſſignantur, in quibus Bulla compoſitionis habet locum. In quibus omnibus, duo ſupponuntur, quę jam animadverſa relinquimus. Primum, quòd non conſtet de Domino bonorum, quæ componuntur; Secundùm; Quod facta fuerit ſedulò diligentia prudentum judicio ſufficiens, ut eorum Dominus inveniatur. In Bulla Latina additur à Pontifice alia conditio, nempè quòd à volente ſe componere exigatur juramentum, quòd ſufficientem diligentiam adhibuerit in quærendo bonorum Domino, & non invenerit; ſed juramentum hoc, dumtaxat exigitur quando fit compoſitio cum Commiſſario, non verò quando fit per Bullas, quia tunc ſufficit, quòd quis in conſcientia ſibi perſuadeat, quòd ſufficientem curam in Domino quærendo habuerit. Et ita in praxi acceptum eſt.

AR.

ARTICULUS I.

De primis ſex caſibus, qui ponuntur in Bulla.

Primùs caſus. Poteſt fieri compoſitio de bonis malè obtentis, & habitis, de acceptis, & acquiſitis per lucra, & uſura, vel alio quolibet modò, ſi facta ſufficienti diligentia non comparuerint Domini, quibus legitima reſtitutio fieri debeat.

In hoc caſu advertendum eſt, quòd videatur Dubium 7. tractatus 5. in l. 3. ſummæ, ubi agitur de uſura, & in quibus caſibus debetur ejus reſtitutio, poterit compoſitio per bullam habere locum, modò de Dominio cui reſtitutio facienda eſſet, poſt diligentiam ſufficientem non conſtiterit, neque uſuræ obtentæ fuerint in fiducia bullæ. Quòd idem advertendum eſt in reliquis quibuſcumque caſibus, ne iterum repetere cogamur.

Diximus componi poſſe id, quòd obtinetur per *lucra*, quę exſurgunt ex accommodatione fructuū, obtentū per *uſuras*, quòd reſultat ex accommodatione pecuniæ in ſignificatione ſtricta, & in in lata ſignificatione in accommodatione cujuſvis mercis. Diximus: *Quolibet modo*. Id eſt modo ſimili uſuræ, ut mohatra.

Secundus caſus. Poteſt fieri compoſitio, de fructibus beneficiorum, & aliorum redditũum Eccleſiaſticorum malè habitis ob defectum in Horis Canonicis recitandis. Circa quòd reſolvitur

1 Quòd quando ob defectum in recitando fit horum bonorum compoſitio, tribuenda eſt tanta pars ad fabricam Eccleſiæ, ubi eſt beneficium, quanta Cruciatæ, v. g. ſi accipitur prò compoſitione. bulla una, tribuendi ſunt Eccleſiæ argentei duo, ſi duodecim bullę accipiantur, viginti argentei tribuendi ſunt Eccleſiæ, & proportionaliter.

2 Quia cùm fructus beneficii percipiantur etiam aliis titulis, & obligationibus oneroſis à recitatione diverſis, hinc fit, ſolùm id debere reſtitutio ob defectum in recitando, quòd recitandi oneri correſpondet, debita ſpectata proportione. Thom. Sanchez, Henriquez, & Mendo, *d.* 34. *n.* 25. afferunt: Epiſcopum recitare ommittentem ad quintam fructuum partem reſtituendam teneri. Canonicum verò, & Parochum ad quartam. Reliquos Beneficiatos, & qui gaudent beneficio ſimplici, Præſtamo, Capellania, aut penſione ſufficienti ad onus recitandi, teneri ad tertiam partem. Qua via quiſque poſſet hanc partem per bullas componere, v. gr. Habet quis Beneficium ſimplex, ex quò trecenta ducata recipit annua, omittit recitare officium per totum annum, debet reſtituere fabricæ Eccleſiæ,

aut

aut pauperibus ducata centum, quæ eſt tertia pars redditnum; quam partem componere poteſt, acceptis decem, & novem Compoſitionis Bullis, erogando Cruciatæ triginta, & octo argenteos, & totidem fabricæ Eccleſiæ. Si omittit officium per menſem, aut per dies quindecim, illam partem reſtituere tenebitur; quæ menſi, aut diebus quindecim ex redditu correſpondet, quam partem per bullam, aut bullas componere poteſt.

3 Omittentem officium parum, ad quòd tenetur prò penſione, eodem modo ad reſtitutionem obligari; Quod ſi per bullas velit componere debitum, tantam partem debet reſtituere fabricæ Eccleſiæ ubi eſt beneficium ex quo illi penditur, quantam Cruciatæ. Quòd ſi penſio fuerit ſuper Epiſcopatum, probabile eſt, partem dandam fabricæ poſſe tribui, vel in fabricam Eccleſiæ Matricis, vel alterius cujuſcumque Eccleſiæ in qua Epiſcopus habeat Eccleſiaſticos proventus.

4 Habentem beneficia in diverſis Eccleſiis, ſi componat per bullas quod omiſſione officii debitum contraxit, id quod fabricæ Eccleſiæ tribuendum eſt, teneri diſpertiri inter illas Eccleſias omnes, in quibus habet beneficia, majorem partem illi, unde majores percipit redditus tribuendo.

Tertius caſus. Poteſt etiam fieri compoſitio ſuper dimidium legatorum, quæ facta fuere pro exoneranda conſcientia à bonis malè habitis, ſi perſonæ quibus talia legata facta ſunt, negligentes fuerint per annum integrum in percipiendis legatis, quamvis de legatariis conſtet, & perſonis quod reſolvitur.

Negligentiam legatarii in perceptione rei legatæ, non debere numerari à tempore, quo factum eſt teſtamentum, vel teſtator obiit, ſed à tempore, quo ipſe certus factus eſt legati ab hærede vel teſtamentario; Quia ubi de re non conſtat non poteſt quis accuſari de negligentia in re. Itaque ſi à tempore, quo habuit notitiam, numeratur annus & ille negligenter ſe habuerit in recuperando legato, poterit hæres dimidium legati per Bullas componere.

Si legatarius verò fuerit aliquis locus pius, debet admoneri is qui talis loci curam habet. Si legatarii fuerint pauperes in communi, Procurator pauperum debet admoneri; Quòd ſi iſti poſt admonitionem negligentes fuerint per annum, poteſt fieri compoſitio de legati dimidio.

Quartus caſus. Poteſt etiam fieri compoſitio ſuper legatis factis antea, vel tempore durationis Bullæ, quorum legatarii facta ſufficienti diligentia non inventi fuerint. Circa quòd reſolvitur.

1 Quòd ſi non invento legatario, invenitur hæres ipſius, legatum abſolutum debeat dari iſti hæredi legatum quoque conditionatum, purificata conditione, & ſuper hoc legatum nequit hæres per Bullam componi.

2 Idem quòd conceditur circa legata non inventis legatariis, poſſe applicari fidei commiſsis, & donationibus, quando non inveniuntur partes; itaque poſſunt etiam per Bullas componi.

Quintus caſus Si aliquis judex Ordinarius, aut Delegatus, vel Aſſeſſor perceperit nummos, vel aliquid aliud pro ferenda mala, aut injuſta ſententia, vel pro cauſa protrahenda in præjudicium partis, aut pro alia injuria inferenda, vel aliquid aliud facerent, quòd non deberet; tunc poſſent omnes iſti, malè parta per Bullas componere, ſalvo ſemper jure partis, ut illi ſatisfiat. Circa quòd reſolvitur.

1 In opinione plurium aſſerentium non debere reſtitui, quòd pro actione turpi, aut injuſta acceptum eſt, quando tale obſequium eſt pretio æſtimabile; Nullum iſtorum judicium, qui in re mala perpetranda peccaverunt teneri ad compoſitionem pretii pro re mala perpetrata; in opinione verò tutiori aſſerentium contrarium; teneri ſi non reſtituunt, componi per Bullas. Quòd obſervandum eſt in ſequentibus caſibus huic ſimilibus.

2 Idem, quòd dicitur de judicibus, qui revera ſunt judices; debere intelligi de quibuſcumque potentibus ſententiam ferre pro officio, aut ſubdelegatione, aut partium conſenſu.

3 Damnum, quòd parti intulerunt, ipſos non poſſe componere per Bullas, ſed teneri reſtituere, etiam dato caſu quòd non deberent id, quòd pro injuſta acceperunt ſententia.

Sextus caſus. Si aliquis Advocatus accepit quidquam pro advocando in cauſa injuſta ſciente parte cauſæ injuſtitiam, poteſt iſte Advocatus per Bullas componi, ſed parti, cui præjudicavit, pro damno ſatisfacere tenetur. Circa hunc caſum reſolvitur idem, quòd in reſolutione prima, & tertia præteriti caſus. Ultra notandum eſt: Quòd ſi pars, quam defendit Advocatus neſcit cauſam ſuam eſſe injuſtam, juraque pro ſe trahi violenta, tunc Advocatus reſtituere tenetur parti id, quòd pro patrocinada cauſa accepit, & damna, quæ ex tali ſuſcepta cauſa fuerunt orta.

C A

CAPUT II.

De ſex alii caſibus, qui ponuntur in Bulla.

SEptimus caſus. Si quis teſtis pro falſo teſtificando, aut Fiſcalis, vel accuſator pro accuſatione falſa, vel quòd omiſerit accuſare cum teneretur, accipere quodquam, poſse componi de acceptis, ultra ſatisfactionem, quam tenetur reddere parti præjudicatæ.

Octavus caſus Officiales Scribæ, Notarii, aut Secretarii, qui pro aliqua re in officio ſuo injuſtè perpetrata percipere quidquam, poſſunt componi ſuper accepto, ſed præjudicatis partibus ſatisfacere tenentur.

Hi duo caſus ſequentes coincidunt cùm caſibus ſupradictis judicis, & Advocati, & ita eadem regula utendum eſt.

Nonus caſus. Poſſunt omnes judices, & ſæculares, & Eccleſiaſtici in cauſis temporalibus componere per Bullam ea bona, quæ ob adminiſtrandam juſtitiam pro jure debitam, à litigantibus acceperunt, vel iſta bona ſint pecuniæ, vel ſpecies alia.

Dicitur *in cauſis temporalibus*. Qui eſt ſimonia accipere quidquam pro cauſis ſpiritualibus, & etiam eſt ſimonia, id per Bullas componere. Et quamvis advertat Trull. Pontificem dumtaxat prohibere, compoſitionem, & diſpenſationem in ſimonia incurſa ratione Beneficii, Apoſtaſiæ, Hereſis, Homicidiis, aut Ordinum non ritè acceptorum; inde tamen, tantummodo infertur: Commiſſarium habere poteſtatem ad componendum pretium acceptum in aliis ſimoniis; Non verò, quòd hoc pretium poſſit componi per Bullas, ſiquidem hæ non conceduntur, niſi ut componatur id, quòd pro cauſis temporalibus acceptum eſt.

Dicitur: *Ratione juſtitiæ adminiſtrandæ, &c.* Quia non poteſt judex pro juſtitia adminiſtranda ſtipendium accipere, neque pretium, ſi quidem pro ejus adminiſtratione ſalarium accipit, quod bis ſolveretur ſi ultra id, pretium acciperet. Unde reſolvitur.

1 Quòd in caſibus in quibus Doctores, probabiliter à reſtitutione judicem excuſant, non tenetur judex ad compoſitionem pretii accepti pro adminiſtratione officii ſui, ſi ipſe judex Doctorum ſequitur opiniones; contraria verò pars; ſecurior eſt.

2 Quòd quando litigans dedit judiciali, quid pro redimenda vexatione, quia alia judex non ferret ſententiam juſtam pro eo

tenetur judex acceptum reſtituere litiganti; in quo negotio non datur compoſitioni locus. Hæc eſt omnium ſententia communis.

3 Quòd quando litigans dat bona fide aliquid judici, vel quia putat teneri dare, vel quia ad dandum cogitur, debet judex reſtituere ipſi litiganti, quin habeat in hac cauſa locum compoſitio.

4 Quòd quando litigans dat aliquid animo corrumpendi judicem, & attrahendi illum, ut pro ſe ferat ſententiam quia putat litigans jura pro ſe in tali negotio non ſtare, quamvis in rei veritate favorabilis ſententia ſibi debeatur; tunc judex agnoſcens ſe ferre ſententiam juſtam, & debitam in favorem litigantis, non poteſt retinere ſibi id quòd accepit, ſed tenetur reſtituere ipſi litiganti antequam exequatur actionem pro qua pretium accepit; ſed poſt actionem jam exequutam tenetur reſtituere pauperibus; in quo caſu, compoſitio per Bullam habet locum. Quia quando litigans intendit corrumpere judicem muneribus; aut ſtipendio conſentit tunc in traſferendo dominio munerum pro ferenda in ſuum favorem ſententia, & non aliter; ergo data in favorem ſententia, quæ eſt conditio poſita, litigans caret jam titulo, & jure, ut reſtituantur ſibi munera, quæ dedit, quia jam ſe dominio illo abdicavit. Ex alia parte non poteſt judex id, quod accepit retinere, quia cognoſcit datum fuiſſe ſibi pro eo ipſo, quod ipſe tenebatur facere, nempè pro ferenda ſententia juſta, & debita, ergo tenetur retribuere pauperibus, & conſequenter poteſt id per Bullas componere. Tol. Fag. Mald. Nau. Salon. Leſſius, Vill. Trull. quos citat, & ſequitur Mend. *d.* 14. *n.* 138.

Decimus caſus ſic jacet in Bulla Caſtellana: *Se pueden componer los Eſcrivanos, Notarios, y Secretarios, y los oficiales de iuſticia, que huuieren recibido, y llevado derechos demaſiados per razon de oficios contra las leyes, y ordenancas, que les eſtan dadas, no ſabiendo las perſonas à quien devien reſtituir*. Circa quod reſolvitur.

Quòd in tutiore opinione, lex, quæ taxat ſtipendium pro quolibet inſtrumento ſolvendum non ſolùm eſt pœnalis, ſed etiam abſoluta, & obligans in conſcientia, itaque debent Notarii reſtituere id, quòd ultra legis taxationem accipiunt, præcipuè ſi ad taxationis legem ſe ſtaturos cum juramento promiſerunt; ſed ſi ignoratur cuinam injuria illata ſit, potuerunt per Bullas id, quod ultra taxationem acceperunt componere. Non tamen caret probabilitate contraria opinio; Nempè legem illam eſſe tantummodò pœnalem, & ita non obligare in conſcientia, & conſequenter non teneri reſtituere, neque componere id, quòd acceperunt

ultra

ultra taxam, niſi fortè excederet juſſum laboris pretium, quia tunc teneretur reſtituere, quamvis lex non adeſſet.

Undecimus caſus, ſic in Bulla Caſtellana; *Si alguno, iniuſte, ò indevidamente, por rogar, y favorecer que no ſe haga juſticia, ò que ſuelten à el que juſtamente eſtava preſo per delitos lievò dineros, ò otras coſas algunas, ſe podrà componer en lo que aſſi lievò, ſatisfaciendo el dano de la parte, à quien ſe hizo el agravio.*

Hic caſus ponitur, ſupponendo, id quod accipitur pro cauſa iniuſta, aut turpi reſtituendum eſſe pauperibus, cui verò opinioni adhæſerit contrariæ excuſanti à reſtitutione, non eget compoſitione, ut dictum eſt. Hic adverto: Quod ſi ſequatur parti contrariæ damnum; non ſolùm debet accipiens, ſatisfacere tale damnum, ſed etiam is qui largitus eſt aliquid pro illa interceſſione injuſta, quia tam agens, quam intercedens, ad damnum concurrerunt.

Duodecimus caſus: *Se pueden componer de lo quo por iuegos fueren obligados à re vituir à pobres; pero auiendo intervenido engano en ellos, ò ganando à perſonas que no pudiſſen enagenar lo que perdieron, no ſe pueden componer, y ſabiendo à quien ſe lo ganaron, ſon obligados à lo reſtituir, y no lo ſabiendo, ſe pueden componer en eſto caſo, como en el de ariba.*

Vide dubium 13. tr. 5. l. 3. ubi agitur de ludo, & de caſibus, in quibus malè parta per ludum, reſtitui debeant; in quibus caſibus, locum habet compoſitio quando ignoratur cuinam fieri debeat reſtitutio.

ARTICULUS III.

De ſex ultimis caſibus, qui ponuntur in Bulla.

Decimus tertius caſus: *Si alguno, diſſimulando enſido, que no ay en el, ò otra coſa ſemiante de lo que en eſte color huuier recepido, ſe puede componer, y el que pide limoſina fingiendo ſer pobre ne lo ſiendo, de lo quo por eſta cauſa huuiere recibido ſe puedo componer no ſabiendo en ambos eſtos caſos, à quien como dichos es ſe deve reſtituir.* Hinc reſolvitur.

1 Acquiſitum per eleemoſynam, ficta paupertate, poſſe per Bullas componi, quamvis ſciatur, quiſnam tales eleemoſynas erogaverit; Quia eſt multorum opinio, hanc reſtitutionem non deberi niſi pauperibus, quia erogantiæ tales eleemoſynas intendunt erogare illas Chriſto in pauperibus ad levandas illorum

 mi-

Digitized by Google

miſerias, & ita elemoſynarum dominum transferunt in pauperes. Et quando Commiſſarius coarctionem illam aſſignat: *No ſapiendo à quien ſe deve reſtituir*. Loquitur commiſſarius in opinione aſſerentium deberi eleemoſynas reſtitui ipſis, qui eas erogaverunt quando paupertate ficta acceptæ ſunt. Trull. Henriq. Nav. Vill. & alii, quos citat Mend. *n. 169*.

2 Quòd acquiſitum fuit fictione alia, v. gr. Conſanguinitatis, Sanctitatis &c. ſi ſcitur, cuinam debeat reſtitui, non poſſe per bullas componi, benè tamen ſi neſciatur.

3 Si id, quòd fingitur non fuit plus quàm impulſiva cauſa, ut aliquis erogaret, non eſſe opus compoſitione; quia non eſt obligatio reſtituendi; quod ſi accipiens cum fictione, fuit cauſa motiva, ut alter erogaret, tenetur reſtituere, & ſi ignoraverit perſonam, poteſt componere. Impulſiva cauſa eſt illa, quæ inclinat ad aliquid dandum, vel faciendum, ſed ita inclinat, ut detur, vel fieret etiamſi taliscauſa impulſiva non adeſſet; Motiva eſt illa cauſa ſine qua, nec duretur, nec fieret.

Quartus decimus caſus: *Item en todas las coſas, que alguno huviere hallada, hecha primero ſufficiente diligentia, no pariciendo ſus dueños, ni à quien competen de ſer reſtituidas, ſe pueda componer*.

In hoc caſu loquitur Bulla in opinione aſſerentium, non poſse quemquam inventa bona retinere ſibi poſt inquiſitum diligenter, & non inventum Dominum, ſed jam ſupra diximus, contrariam opinionem, eſse probabilem, & totam, neque in illa opus eſse compoſitione. Circa bona verò naufragantium, ſtandum eſt juris, & bullæ in Cœna Domini diſpoſitionibus.

Decimus quintus caſus: *Item, el que huviere alguna, ò algunas coſas en ſu poder, de perſona, ò perſonas, que no pueden ſer avidas para reſtituir ſelo, aviendo ſe para ello hecho la devi la diligentia neceſſaria, ſe podra componer de lo que aquello montave*.

Poteſt quis habere aliqua bona alterius pro diverſis titulis, v. g. Commendationis, Mutui, Oppignorationis, Depoſiti, aut alicujus alterius contractus, in quo dominium non transfertur. De iſtis igitur bonis poteſt fieri compoſitio, non comparente Domino, cui revituenda ſint, nec habita ſpe illius inveniendi.

Hic advertendum eſt: Id quòd quis habet in Depoſito judiciali, quòd vocatur ſequeſtratio, teneri reddere illi, quem Judex aſſignaverit, nec habentem poſse pro auctoritate ſua decernere cuinam illa bona tradenda ſunt; Neque etiam ex ejus arbitrio dependet inquirere, neque curare de inveniendo Domino.

Et

Et ſi Judex aſſignaverit Dominum, & talis Dominus non inveniatur, tenetur Depoſitarius tradere depoſitum Judici, ut ipſe decernat depoſito quid ſit faciendum; ſed ſi Judex poſtquam aſſignavit Dominum, & officium ſuum explevit, non repetit depoſitum, ſed committit Depoſitario curam reſtituendi illud, jam tunc depoſitum remanet in poteſtate Depoſitarii tanquam ſi Dominus ipſe commendaviſset; Tunc ſi Dominus non comparet, habet locum compoſitio.

Decimus ſextus caſus: *Si pueden componer los danos que ſe ayan hecho andando à caſa, con ſus ganados, ù de otra manera, aſſi en los panes y vinas, como en otros qualeſquier heredamientos, no ſabiendo à ovien ſe ha hecho el dano.* Caſus hic, per ſe patet.

Decimus ſeptimus caſus: *Todas las mugeres, que ne ſon publicamente deshoneſtas, ſe pueden componer, de qualquier dinero ò oyas, que por cauſa ſea huvieren recibido; y los hombres ſi de mugeres, que no tienen maridos; ſe pueden componer per la meſma razon.*

Hic caſus loquitur in opinione paucorum aſserentium non poſse fœminas quæ in occulto turpiter vivunt, referre, nec retinere pro turpitudine pretium; ſed cùm probabilius ſit poſse, non egent compoſitione. Quòd idem dico de viris, ſed ſi tam illi, quàm illæ ferrent pretium ab eo, qui non poteſt talia bona alienare, tenentur reſtituere, neque componere poſsunt, niſi Dominus, cui facienda eſse reſtitutio ignoraretur.

Decimus octavus caſus: *Si alguno ha vendido, vino aguado per puro ò medido con falſa medida, ò haviere vendido alguna otra coſa con menores peſos, ò medidas ò vendido una coſa per otra, ò mezclado, ò peſado, ò mal medido, no ſabiendo à quien ſe haviere vendido, ſe pueden componer.*

Caſus hic eſt latiſsimus, & in tractatù de Reſtitutione videndum eſt, quando ob dictas, & ſimiles fraudes teneatur quis reſtituere, & quando excuſari poſsit. Quando verò reſtituere teneatur, poterit componi ſi certus Dominus ignoretur.

ARTICULUS V.

Concluſio huius Bullæ.

Concludit in Bullam Commiſsarius Generalis; *En los caſos, y coſas, que aqui particulamente no van expreſſados, atento que la facultad, y comiſſion à Nos dada, y concedida por ſu Santitad es general, y comprende otras mas coſas, en que puede hazer la dicha compoſition, lo remitimos al arbitrio de los Confeſſores, para que ellos como*

Medicos eſpirituales, digan, y declaren à ſus penitentes, de todo lo que en virtud de eſta Bulla, y facultad Apoſtolica ſe podra componer para el deſcargo, y ſatisfacion de ſus animas, y conciencias, demas de los caſos en eſta Bula declarados.

Longum eſſet diſcurrere per cuncta officia,artes & facultates,ut diceremus caſus, in quibus teneantur reſtituere, & componere per Bullas, hi qui tales artes, & officia prohibentur. De hac materia tractant Mend. *d.* 35. Joannes Machado *t.* 2. De Perf. Confeſſ. Petrus de Onate, *tom. de contract.* qui omnes eruditiſſimè.

Ut regulam propono. Cunctos profeſſores artium,tam liberalium,quam mechanicarum; hos etiam, qui Reipublicæ habent officia, Mercatores, & eos qui quodcumque contractus genus exercent, poſſe componi per Bullas, & eximi ab obligatione reſtituendi, pro defectibus in obligatione ſuarum profeſſionum, aut negotiorum ſi ignorent cuinam debeatur reſtitutio, nec ipſi injuſtè proceſſerint in fiducia accipiendæ Bullæ. Et ita in qualibet profeſſione debent hæc duo puncta diſquiri.

Solum hic libet advertere, de quibuſnam redditibus Eccleſiaſticis poſſit fieri compoſitio? & de quibus non poſſit? quando hi redditus tenentur reſtitui alio titulo quam ad officium non recitatum quia de hoc jam ſermo habitus eſt. Circa quòd reſolvitur.

1 Epiſcopum, & Parochum quando defuerunt reſidentiæ ſine cauſis, quas aſsignat Trid. *ſ.* 23. *de ref. c.* 1. & quando ultra tempus indultum ibi defuerunt, non poſſe percipere fructus, neque componi pro iis, quia ibidem prohibet Concilium, ipſam compoſitionem, neque bulla derogat prohibitionem.

2 Eccleſiaſticus non aſſiſtens Eccleſiæ,nō poſſe percipere diſtributiones,neq; componi pro his; quia hæ habent Dominum cui debeant reſtitui,nempè aſſiſtentes. Ita ſentiunt Expoſitores Bullæ.

3 Omnes Eccleſiaſticos non habentes curam animarum poſſe componi pro fructibus reſtitutioni obnoxiis ob defectum reſidentiæ, niſi hi fructus debeantur reſidentibus, quia tunc nequit fieri compoſitio.

4 Poſſe componi per bullas, vel ipſo Commiſſario fructus malè perceptos, aut ex eo, quòd quid non obtinuerit Canonicè beneficium, aut quòd incurrerit in cenſuras poſt beneficii poſſeſſionem, quando iſti fructus ſic malè percepti debentur Eccleſiæ, aut pauperibus, quia Pontifex poteſt iſtos fructus tunc componere, aut per Bullas, aut cum ipſo Commiſſario, ut Adminiſtrator ipſorum bonorum, & ita concedit.

Dixi

Dixi: *Quando debentur Eccleſiæ, aut pauperibus*. Quia ſi juxta conſuetudinem, & ſtatutum deberentur ſucceſſori, non poſſent componi; ſed ſi fieret revalidari titulus beneficii, tunc poſſidens invalidè, nihil teneretur reſtituere, quia in hoc caſu, ipſe eſt ſucceſſor beneficii reſpectu ultimi poſſeſſoris. Ita Mendo, *c.* 34. *n.* 42. uſque ad 47.

Quæritur; An dilatio componendi ſe per Bullas, & quanta ſit peccatum mortale?

Reſp. Illam dilationem, quæ in reſtituendo foret peccatum mortale, futuram etiam mortale peccatum in componendo quando quis habet bona incerti Domini, & intendit componere per Bullam, Et quandoque dilatio minor, erit peccatum mortale; quia ſæpè impoſſibilitas, aut difficultas magna reſtituendi excuſat à reſtitutione prompta, quæ impoſſibilitas, aut difficultas non poterit à compoſitione excuſare, cum poſſit parva quantitate fieri.

Quæritur ſecundò: An qui non habet unde pro integro reſtituat, habet tamen, unde per Bullas componatur, accipere Bullas teneatur in caſibus quibus per Bullas ſatisfacere?

Reſp. Videri obligatum eſſe; quia debet reſtituere eo modo, quo poteſt. Probabilior eſt tamen contraria opinio; quia compoſitio eſt privilegium, & nullus tenetur uti privilegio, ut reſtituere cogatur.

Quæritur tertiò; An poſſit componi per Bullas qui accipi eleemoſynam pro celebrandis Miſſis & non meminit à quo accepit, vel cui debeat applicare?

Reſp. negativè. Iſte autem ſatiſfacit offerendo ſacrificium pro his, qui eleemoſynas erogaverunt, Mend. cum aliis *d.* 35. *n.* 31.

CAPUT III.

De bulla Defunctorum.

In hac Bulla, quam format Commiſſarius Generalis, ex una clauſula Latina concedit Pontifex Indulgentiam plenariam per modum ſuffragii in favorem animæ cui applicatur iſta Bulla, & pro qua taxata erogatur eleemoſyna.

D U

DUBIUM I.

De Indulgentia plenaria, quæ per bullam conceditur animæ in Purgatorio patienti.

Pontificem poſse concedere indulgentias tam in favorem vivorum, quam defunctorum eſt perſpicuum, tum per Conciliorum diffinitiones, tum per continuatam concedendi praxim, ſed vivis concedit, ut ſubditis adhuc ſuis, per modum abſolutionis: defunctis verò, utpotè jam extra juriſdictionem ejus exiſtentibus per modum ſuffragii; Tribuens ex Eccleſiæ Theſauro, cujus opes ipſe diſpenſat, quando indulgentiam concedit plenariam id quod ſufficit, ut pro integro ſoluatur débitum pœnæ, quòd anima illa tenebatur pro culpis in Purgatorio pati; itaque ſuffragium, eſt ſubſidium, aut auxilium, quod illi tribuitur, ut ſolvat in parte, vel in toto, & eripiatur à pœnis, quas patitur.

Quæritur primò: An infallibiliter Indulgentia lucretur plenaria bullæ animæ, pro qua offertur?

Reſp. affirmativè; Concurrentibus cunctis ad applicationem requiſitis.

Quæritur ſecundò: quodnam hujus Indulgentiæ beneficio fruatur anima?

Reſp. Tunc quando erogans eleemmoſynam taxatam pro bulla applicat illi ſuffragium. Communiter fideles applicant hoc ſuffragium ubi primum bullam accipiunt, ſed poſſunt non ſtatim applicare, præſertim ſi ſe extra ſtatum gratię ſenſerint, quia quamvis ſpeculativè loquendo non ſit opus ſtatu gratię in applicante, vt animæ profit indulgentia, qui tamen tutiorem ſemitam cupit ſequi, differet prudentius applicationem quoad ſe in ſtatum gratiæ reſtituat.

Quæritur tertiò: An ſit utile accipere ultra unam vicem Bullam pro una anima?

Reſp. affirmativè; Quia contingens eſt quandoque de eſſe requiſitum aliquod, quo deficiente non habeat indulgentia effectum, itaque conducit accipere ſæpius bullam pro eadem anima, ut ſi ſemel, aut ſæpius defuit requiſitum aliquod, ſuppleatur per aliam bullam. Singulis annis non poſſunt ultra duas bullas pro eadem anima accipi; hæ tamen duæ, ſingulis annis poſſunt ſumi.

Quæritur quarto; An quando quis accipit bullam defunctorum, poſſit determinationem relinquere Deo, ut ipſe eligat animam, quam voluerit, cui applicentur Indulgentia.

Reſp. negativè. Men. *d.* 36. *n.* 2.

Quæritur quinto: An poſſit accipi Bulla pro pluribus animabus, aut pro omnibus, ut inter eas dividatur indulgentia, per quam anima una poterat à pœnas eripi?

Reſp. affirmativè. Ratio eſt: Quia qui accipit hoc ſummarium, poteſt quidquid illi, qui vadunt, vel mittunt ad bellum contra infideles; ſed illis conceditur, quod poſſit applicare indulgentiam animabus Purgatorii per modum ſuffragii, quin coarctentur, ut tantùm applicent animæ (quamvis communiter fidelium praxis uni applicet) ergo & illi poterit pluribus applicare.

DUBIUM II.

De aliis difficultatibus circa bullam.

Quæritur primò: An ſit neceſſarium, quòd ſit in ſtatu gratiæ ille, qui applicat ſuffragium hujus bullæ, aut aliam quamlibet Indulgentiam defunctis, ut eis proſit?

Reſp. 1. Quoad hanc bullam ſupponere communiter Auctores, ut videre licet in Trull. *l.* 4. *d.* 10. Prodeſse Bullam defuncto quamvis accipiens, & applicans ei non ſit in gratia, quia Pontifex *ex opere operato* applicat ea Theſauro Eccleſiæ hanc indulgentiam per modum ſuffragii, apponendo pro conditione ſolùm ut taxata elemoſyna erogetur, quòd poteſt facere peccator, neque ideo privabit animam defuncti, applicatione Theſauri, quemadmodum qui erogat eleemoſynam per manuum ſervi, aut eleemoſynarii peccatoris non privatur merito, & præmio eleemoſynæ.

Reſp. 2. Quoad aliam quamcumque indulgentiam: quæ defunctis applicatur per modum ſuffragii, quamvis Cajetanus cum aliis ſenſerit applicantem debere eſse in ſtatu gratiæ, ut proſit illi cui applicantur, opinionem tamen contrariam eſse probabiliorem & communiorem. Ratio eſt; quia ſtatus gratiæ tantùm requiritur in indulgentia ad tollendum obicem, & ut poſſit recipi indulgentiæ effectus, qui eſt relaxare pœnam debitam, pro culpa, quæ pœna non poteſt ralaxari illi, cui non eſt dimiſsa culpa per gratiam; ergo ſufficit eſse in gratia illum, qui recepturus eſt effectum indulgentię, nempè animam in Purgatorio exiſtentem non verò applicantem. Mend. *d.* 36. *n.* 12. ubi citat plures.

Quæ-

Quæritur tertiò: Quænam eleemoſyna taxata ſit pro defunctorum Bullæ?

Reſp. Quòd extra Indias, eleemoſyna eſt duorum argenteorum, apud Indos verò pro Hiſpanis defunctis, argenteorum quatuor, pro Indis verò nigris, Hiſpanis pauperibus, ſervis, Religioſis utriuſque ſexus, argenteorum duorum.

CAPUT IV.

De facultatibus Commiſſarii Generalis Cruciatæ.

Speciales facultates, quas habet Confeſſarius Generalis à Pontifice, non circumferuntur Hiſpanico ſermone, ſed Latino, & Brevibus quibuſdam in favorem Commiſſarii, hæ pertinent partim ad animarum ſalutem, partim ad bonum ſubſidii Cruciatæ expeditionem ſpectant. Quæ magis è re fuerint, eas in hoc capite ventilabimos.

DUBIUM I.

De facultatibus Commiſſarii Generalis Cruciatæ.

Quæritur primò: Quamnam facultatem habeat Commiſſarius, ut procedat contra delinquentes in Cruciatam?

Reſp. Poſſe procedere contra illos, iiſdem pœnis, quibus quælibet Eccleſiaſtica juriſdictio, uſque ad relaxandum delinquentes ſæculari brachio à pœna capitali judicarit dignos.

Quæritur ſecundò: Quinam putetur in Cruciatam delinquere?

Reſp. Impedientes, aut retinentes promulgationem Bullæ; rapientes, aut occultantes bona ad Cruciatam pertinentes; opponentes ſi privilegiis miniſtrorum Cruciatæ; remorantes, aut malitiosè percutientes eos, qui ad bellum contra Infideles vadunt, ne vadant, & alios ſimiles: Inter eos autem, qui ad bellum pergunt, non ſunt numerandi ii, qui pro ſtipendio pugnant niſi ſint pauperes, & erant ſubſtituti, & miſſi ab aliis in Cruciatæ ſubſidium; quia hi, qui vadunt pro ſtipendio ſi non ſunt pauperes non gaudent Bullæ privilegiis.

Quæritur tertiò: An pœna pecuniæ, quas imponit Commiſſarius, debeant pro integro Cruciatæ applicari?

Reſp. affirmativè.

Quæritur quartò: An pœna impoſita ab Ordinariis pro quocumque delicto, debeant applicari Cruciatæ?

Reſpond. Olim, omnes pœnas, applicandas fuiſſe, nunc verò dimidium earum: Præcipiturque ordinariis in virtute Sanctæ obedientiæ ut applicent eas, ordinatiorumque dictis ſtandum eſt quoad earum quantitatem; Quoad fidelitatem verò Pontifex injicit

cit Religionem ordinariis committitque Commiſſario, ut inquirat an fideles ſe gerant, & ut poſſit ad fidelitatem compellere.

Quæritur quintò; Quoſnam officiales poſſit Commiſſarius Generalis eligere.

Reſp. In omnibus Provinciis poſſe eligere Commiſſarium, ſubdelegando eis in toto, vel in parte ſuam juriſdictionem, & Notarios ad quidquid in hoc negotio ſe obtulerit, ſed tam Commiſs. quà Notarios approbaturus eſt Ordinarius prudenti judicio; poteſt etiam compellere quoſcumque Notarios, ut exhibeant chirographa ad hoc negotium pertinentia. Commiſſarius autem Generalis non poteſt cogi, ut compareat coram alio judice quam Pontifice, neque Commiſſarii, & Notarii ſubdelegati coram alio, quàm Commiſſario Generali in rebus ad Cruciatam ſpectantibus dum eis attendit, quamvis hos poſſint punire Ordinarii locorum, in quibus delinquunt in materia, quæ ad Cruciatam non pertineat.

Quæritur ſextò: Quamnam poteſtatem habeat Commiſſarius in recolligendis Cruciatæ bonis?

Reſp. Poſſe admonere omnes habentes bona Cruciatæ, Chirographa, aut inſtrumenta pertinentia primario, aut ſecundariò ad Cruciatam, ut manifeſtent Commiſſario, aut alteri perſonæ ab eo deputatæ ſtatim ac poſſint, ſub pœnis pecuniariis in ſubſidium Cruciatæ adiudicandis, Epiſcopos verò, & alios Prælatos, ſub pœna ſuſpenſionis, & interdicti ab Eccleſia, ingreſſus: reliquos verò ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, ex qua ſolus Pontifex poſſit abſolvere, qui autem aliquod bonorum, quæ diximus ſcienter retinuerit, nō poterit beneficio, neq; gratiis gaudere bullæ.

Aliæ facultates, quas habet Commiſſarius quoad expeditionem Bullæ, vel inferuntur ſufficienter ex ipſa Bulla, vel jam in hoc libro tractatæ ſunt.

D U B I U M II.

De facultatibus, quas habet quoad animarum ſalutem.

Quæritur primò: An poſſit in irregularitatibus diſpenſare.

Reſp. affirmativè, exceptis illis, quæ procedunt ex homicidio voluntario, ſimonia, apoſtaſia à fide, hæreſi, aut mala Ordinum acceptione, aut ex celebratione Miſſæ, & aliorum divinorum officiorum, cum quis cenſura eſſet ligatus in contemptu claviū. Poteſt verò diſpenſare in reliquis, quæ procedunt ex delicto, ut poſſint retinere beneficia, & percipere fructus eorum, delendo infamiam, & inhabilitatem, quæ ab irregularitate proveniebat, & reſtituendo exercitium ordinum non malè acceptorum.

Quæ-

Quæritur ſecundò: In quænam forma poſſit in his irregularitatibus diſpenſare?

Reſp. Quòd diſpenſando, & componendo ſimul. Hoc eſt: Imponendo aliquam pœnam pecuniariam in ſubſidium Cruciatæ, quæ ſuccedit pro pœna irregularitatis.

Quæritur tertiò: An hæc diſpenſatio valeat in foro externo?

Reſp. affirmativè. Quia Pontifex non coarctat facultatem Commiſſario ad forum tantùm internum.

Quæritur quartò: An valeat quando delictum eſt delictum?

Reſp. Affirmativè. Eadem ratione.

Quæritur quintò: An poſſit diſpenſare Commiſſarius in aliquo impedimento occulto matrimonii poſtquam invalidè contractum eſt.

Reſp. Poſſe diſpenſare in impedimentum affinitatis quoad primum, & ſecundum gradum: quod præceſſit ad matrimonium per fornicationem, ut poſſit matrimonium revalidari: ſed cùm his limitationibus, nempè ut contrahentes ſervaverint formam Concilii Tridentini; Quòd iſta diſpenſatio valeat ſolùm in foro conſcientiæ, & ita Commiſſarius debet talem diſpenſationem concedere, verbo, aut ſcriptis, quæ tradantur Confeſſario, ut lecta, ſtatim rumpat. Quòd impedimentum ſit occultum. Quòd matrimonium ſit jam contractum. Quòd ex ejus diſsolutione timeantur gravia ſcandala, ut communiter timeri poſsunt. Quòd unus ex contrahentibus proceſserit bona fide imprudens impedimenti. Quòd hic debeat fieri certior de nullitate primi conſenſus, ut occultè iterum contrahant novo conſenſu. Et non debet dici nullitatis cauſa illi, cui redditur ratio nullitatis primi conſenſus.

Quæritur ſextò: An ſi hoc impedimentum ſupervenit matrimonio, poſſit in eo Commiſsarius diſpenſare?

Reſp. Poſse diſpenſare, ut valeat petere debitum, qui contraxit impedimentum.

Quæritur ſeptimò: An poſſit Commiſſarius legitimare prolem, quæ nata eſt ex matrimonio, durante illo impedimento occulto, quo matrimonium contractum fuit?

Reſp. Poſse, quia etiam tribuitur illi hæc facultas. Et valet in opinione omnium Doctorum hæc legitimatio ad actus ſpirituales, ut ad Ordines, & beneficia ſuſcipienda: in opinione etiam Henr. Trull. & Mendo valet hæc legitimatio ad ſuccedendum in bonis temporalibus parentum, quia non coarctatur à Pontifice.

Quæ-

Quæritur octavò: An poſſit Commiſſarius Generalis licentiam dare, erigatur oratorium in privatis ædibus, & ut in eo celebretur Miſſa?

Reſp. Poſſe, ſi prius viſitatum fuerit ab Ordinario ipſum Oratorium. Quia ita affirmat Commiſſarius ipſe in facultatibus ſuis, quas promulgari jubet; & ut advertit Ildephonſus de Lara, affirmatio Commiſſarii facit fidem, debetque illi adhiberi aſſenſus.

Quæritur nonò: An poſſit dare licentiam, ut celebretur Miſſa, & audiatur una hora ante diem, & alia poſt meridiem, & quibus perſonis.

Reſp. Poſſe dare hanc licentiam perſonis nobilibus, & quas ille cenſuerit eſſe ſufficientis qualitatis.

PRO

PROPOSITIONES QUAS

ROMANI PONTIFICES,

FEL. REC. ALEXANDER VII.

Et noviſſimè

INNNOCENTIUS XI.

In Sacra Generali contra hæreticam pravitatem Congregatione damnarunt.

HIS

Accedunt ejuſdem Innocentii Papæ XI. Decreta duo:

Alterum *de Falſis, & Apocryphis Indulgentiis.*
Alterum *de Communione Quotidiana.*

FERIA V.

Die 24. Septempris 1665.

IN *Congregatione generali Sanctæ Romanæ, & univerſalis Inquiſitionis habita in Palatio Apoſtolico Montis Quirinalis coram Sanctiſſimo D. N. ALEXANDRO Divina Providentia Papa VII. ac Eminentiſſimis, & Reverendiſſimis DD. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Chriſtiana adverſus hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus à Santa Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatis.*

SANCTISSIMUS D.N.

AUdivit non ſine magno animi ſui mærore, complures opiniones Chriſtianæ Diſciplinæ relaxatim antiquatas iterum ſuſci-

luſcitari, partim noviter prodirè: & ſummam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excreſcere, per quam in rebus ad conſcientiam pertinentibus modus opinandi irrepſit alienus omninò ab Evangelica ſimplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina, & quem ſi pro recta regula fideles in praxi ſequerentur, ingens eruptura eſſet Chriſtianæ vitæ corruptela. Quare;ne ullo unquam tempore via ſalutis,quam ſuprema veritas Deus,cujus verba in æternum permanent,arctam eſſe definivit, in animarum perniciem dilatari,ſeu veriùs perverti contingeret idem Sanctiſs.D.N.ut oves ſibi creditas ab ejuſmodi ſpatioſa,lataq;per quam itur ad perditionem, via, pro paſtorali ſolicitudine in rectam ſemitam evocaret, earundē opinionum examē pluribus in Sacra Theologia Magiſtris,& deindè Eminent. & Reverendiſs. DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Gener.Inquiſit.ſeriò commiſit:Qui tantum negotium ſtrenue aggreſſi, eique ſedulò incumbentes, & maturè diſcuſſis uſq; ad hāc diem infraſcriptis propoſitionibus,ſuper unaquaq; ipſarū ſua ſuffragia Sāctitati ſuæ ſingillatim expoſuerūt.

1 Homo nullo unquam vitę ſuæ tempore tenetur elicere actum fidei, ſpei, & charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2 Vir equeſtris ad duellum provocatus poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3 Sententia aſſerens, Bullam Cœnæ ſolùm prohibere abſolutionem hæreſis, & aliorum criminum, quando publica ſunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus ſermo eſt, anno 1629. 18. Junii in Conſiſtorio Sacr.Congr.Cardin. viſa, & tolerata eſt.

4 Prælati Regulares poſſunt in foro conſcientiæ abſoluere quoſcumque ſæculares ab hæreſi occulta, & ab excommunicatione propter eam incurſa.

5 Quamvis evidenter tibi conſtet Petrum eſſe hæreticum, non teneris denunciare, ſi probare non poſſis.

6 Confeſſarius, qui in Sacramentali confeſſione tribuit Pœnitēti chartam poſtea legendam, in qua ad Venerem incitat, non cēſetur ſolicitaſſe in confeſſione; ac proindè non eſt denunciandus.

7 Modus evadendi obligationem denunciandæ ſolicitationis eſt: Si ſolicitatus confiteatur cum ſolicitante, hic poteſt ipſum abſolvere abſque onere denunciandi.

8 Duplicatum ſtipendiū poteſt Sacerdos pro eadem Miſſa licitè accipere, applicando petenti partem etiam ſpecialiſſimam fructus

Pp ipſi-

ipſimet celebranti correſpondentem, idque poſt Decretum Urbani VIII.

9 Poſt Decretum Urbani poteſt Sacerdos, cui Miſſæ celebrandæ traduntur, per alium ſatisfacere collato illi minore ſtipendio, alia parte ſtipendii ſibi retenta.

10 Non eſt contrà juſtitiam pro pluribus ſacrificiis ſtipendium accipere, & ſacrificium unum offerre: Neque etiam eſt contrà fidelitatem, etiamſi promittam promiſſione etiam juramento firmata, danti ſtipendium, quòd pro nullo alio offeram.

11 Peccata in Confeſſione omiſſa, ſeu oblita ob inſtans periculum vitæ, aut ob aliam cauſam, non tenemur in ſequenti Confeſſione exprimere.

12 Mendicantes poſſunt abſolvere à caſibus Epiſcopis reſervatis, non obtenta ad id Epiſcoporum facultate.

13 Satisfacit præcepto annuæ Confeſſionis, qui confitetur Regulari Epiſcopo præſentato, ſed ab eo injuſtè reprobato.

14 Qui facit Confeſſionem voluntariè nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ.

15 Pœnitens propria auctoritate ſubſtituere ſibi alium poteſt qui loco ipſius pœnitentiam adimpleat.

16 Qui beneficium curatum habent poſſunt ſibi eligere in Cōfeſſarium ſimplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

17 Eſt licitum Religioſo, vel Clerico calumniatorē gravia crimina de ſe, vel de ſua Religione ſpargere minātem, occidere quādo alius modus defendendi nō ſuppetit, uti ſuppetere nō videtur, ſi calumniator ſit paratus, vel ipſi Religioſo, vel ejus Religioni publicè, & corā graviſſimis Viris prædicta impingere niſi occidatur.

18 Licet interficere falſum Accuſatorem, falſos Teſtes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certò imminet ſententia, ſi alia via non poteſt innocens damnum evitare.

19 Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehenſam.

20 Reſtitutio à Pio V. impoſita beneficiatis non recitantibus, non debetur in conſcientia antè ſententiam declaratoriam Judicis, eò quòd ſit pœna.

21 Habens Cappellaniam collativam, aut quodvis aliud beneficium Eccleſiaſticum ſi ſtudio litterarum vacet, ſatisfacit ſuæ obligationi, ſi Officium per alium recitet.

22 Non eſt contrà juſtitiam beneficia Eccleſiaſtica non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia Eccleſiaſtica pecu-

nia

nia interveniente non exigit illam pro collatione beneficii,ſed veluti pro emolumento temporali,quod tibi conferre non tenebatur.

23 Frangens jejunium Eccleſiæ; ad quod tenetur non peccat mortaliter, niſi ex contemptú, vel inobedientia hoc faciat; putà, quia non vult ſe ſubiicere præcepto.

24 Mollities, ſodomia, & beſtialitas ſunt peccata ejuſdem ſpeciei infimæ, ideoque ſufficit dicere in confeſſione, ſe procuraſſe pollutionem.

25 Qui habuit copulam cum ſoluta, ſatisfacit confeſſionis pręcepto, dicens; commiſi cum ſoluta grave peccatum contrà caſtitatem, non explicando copulam.

26 Quandò litigantes habent pro ſe opiniones æquè probabiles; poteſt Judex pecuniam accipere pro ferenda ſententia in favorem unius præ alio.

27 Si liber ſit alicujus junioris, & moderni, debet opinio cenſeri probabilis, dum non conſtet, rejectam eſſe à Sede Apoſtolica tanquam improbabilem.

28 Populus non peccat, etiamſi abſque ulla cauſa non recipiat legem à Principe promulgatam.

Quibus peractis, dum ſimilium Propoſitionum examini cura, & ſtudium impenditur; intereà idem Sanctiſs. re maturè conſiderata ſtatuit,& decrevit; prædictas Propoſitiones; & unamquamq; ipſarum, ut nimirùm, tanquam ſcandaloſas, eſſe damnandas; & prohibendas, ſicut eas damnat, ac prohibet: Ità ut quicumque illas, aut conjunctim, aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit; aut de eis etiam diſputativè; publicè, aut privatim tractaverit; niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem; à qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, niſi à pro tempore exiſtente Rom. Pont. abſolvi.

Inſuper diſtrictè in virtute ſanctæ obedientiæ,& ſub interminatione divini Judicii prohibet omnibus Chriſti fidelibus cujuſcumque conditionis, dignitatis, ac ſtatus, etiam ſpeciali, & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum, ad praxim deducant.

Io: Lupus S. Rom. & Univerſ. Inquiſ. Notar. &c.

Loco ✠ Sigilli.

Anno à Nativitate D. N. JESV Chriſti milleſimo ſexenteſimo ſexageſimo quinto. Indictione tertia, die verò 2. menſis Octobris, Pontificatus autem Sanctiſs. in Chriſto Patris D. N. D. ALEXANDRI Divina Providentia Papæ VII. anno undecimo ſupradictum decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, Cancellariæ Apoſtolicæ, ac in acie Campi Floræ, ac in aliis locis ſolitis, & conſuetis Urbis per me Carolum Melanum ejuſdem Sanctiſs. D.N. Papæ, & Sanctiſſimæ Inquiſitionis Curſorem.

FERIA V.

Die 2. Septembris 1679.

IN Congregatione generali Sanctæ Romanæ, & univerſalis Inquiſitionis habita in Palatio Apoſtolico Montis Quirinalis coram Sanctiſſimo D. N. ALEXANDRO Divina Providentia Papa VII. ac Eminentiſſimis, & Reverendiſſimis DD. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Chriſtiana adverſus hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus à Sancta Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatis.

SANCTISSIMVS D. N.

POſt latum Decretum die 24. Septembris proximè elapſi, quo viginti octo Propoſitiones damnatæ fuerunt: examinatis ſedulò, & accuratè uſque ad hanc diem infraſcriptis aliis, quadrageſimumquintum numerum implentibus, per plures in Sacra Theologia Magiſtros, ac per Eminentiſſimos, & Reverendiſſimos DD. Cardinales adverſus hæreticam pravitatem Generales Inquiſitores, eorum ſuffragia ſingillàtim ſuper unaquaque ipſarum audivit.

Propoſitio 29. in die jejunii, qui ſæpiùs modicum quid comedit, etſi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

30 Omnes officiales, qui in Republica corporaliter laborant, ſunt excuſati ab obligatione jejunii, nec debent ſe certificare an labor ſit compatibilis cum jejunio?

31 Excuſantur abſolutè à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamſi iter neceſſarium non ſit, & etiamſi iter unius diei conficiant.

32 Non

32 Non eſt evidens, quòd conſuetudo non comedendi ova, & lacticinia in Quadrageſima obliget.

33 Reſtitutio fructuum ob omiſſionem horarum ſuppleri poteſt per quaſcumque eleemoſynas, quas anteà beneficiarius de fructibus ſui beneficii fecerit.

34 In die Palmarū recitans officiū Paſchatis, ſatisfacit præcepto.

35 Unico officio, poteſt quis ſatisfacere duplici præcepto pro die præſenti, & craſtino.

36 Regulares poſſunt in foro conſcientiæ uti privilegiis ſuis, quæ ſunt expreſsè revocata per Concilium Tridentinum.

37 Indulgentiæ conceſſæ Regularibus, & revocatæ à Paulo V. hodie ſunt revalidatæ.

38 Mandatum Tridentini factum Sacerdoti ſacrificanti ex neceſſitate cum peccato mortali confitendi quamprimùm, eſt conſilium, non præceptum.

39 Illa particula *quamprimùm* intelligitur, cum Sacerdos ſuo tempore confitebitur.

40 Eſt probabilis opinio, quæ dicit, eſſe tantùm veniale oſculum habitum ob delectationem carnalem, & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris, & pollutionis.

41 Non eſt obligandus concubinarius ad eiiciendam concubinam, ſi hæc nimis utilis eſſet ad oblectamentum concubinarii, vulgo, *regalo*, dùm deficiente illo, nimis ægrè ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent; & alia famula nimis difficilè inveniretur.

42 Licitum eſt mutuanti aliquid ultrà ſortem exigere, ſi ſe obliget ad non repetendam ſortem uſque ad certum tempus.

43 Annuum legatum pro anima relictum, non durat plus quàm per decem annos.

44 Quoad forum conſcientiæ, Reo correcto, ejuſque contumacia ceſſante, ceſſant cenſuræ.

45 Libri prohibiti donec expurgentur, poſſunt retineri uſque dum adhibita diligentia corrigantur.

Quibus maturè penſatis, idem Sanctiſſimus ſtatuit, ac decrevit prædictas Propoſitiones, unamquamque ipſarum, ut minimum, tanquam ſcandaloſas eſſe damnandas, & prohibendas, ſicut eas damnat, ac prohibet. Ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam diſputativè, publicè, aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, à qua non

poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumq; etiam dignitate fulgente, niſi à pro tempore exiſtente Romano Pontifice, abſolvi.

Inſuper diſtrictè in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub interminatione divini Judicii prohibet omnibus Chriſti fidelibus cujuſcumque conditionis, dignitatis, ac ſtatus, etiam ſpeciali, & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Io: Lupus S. *Rom.* & *Vniverſ. Inquiſ. Not.*

Loco ✠ Sigilli.

Anno à Nativ. D. N. JESV Chriſti milleximo ſexcenteſimo ſexageſimo ſexto, indictione iv. die verò 23. menſis Martii, Pontif. autem Sanctiſs. in Chriſto Patris D. N. Alexandri Divina Providentia Papæ VII. anno undecimo, ſupra dictum Decr. affixum, & publicatum fuit ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, Cancellariæ Apoſtolicæ, ac in acie Campi Floræ, ac in aliis locis ſolitis, & conſuetis Urbis per me Carolum Melanum ejuſdem Sanctiſs. D. N. Papæ, & Sanctiſs. Inquiſitionis Curſorem.

FERIA V.

IN generali Congregatione Sancta Romana, & Vniverſalis Inquiſitionis habita in Palatio Apoſtolico Vaticano coram Sanctiſs. D. N. D. INNOCENTIO Divina Providentia Papa XI. ac Eminentiſſimis, & Reverendiſſimis Dominis S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Chriſtiana contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus à Sancta Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatis.

SANCTISSIMVS D. N.

INnocentius Papa XI. prædictus ovium ſibi à Deo creditarum ſaluti ſedulò incumbens, & ſalubre opus in ſegregandis noxiis doctrinarum paſcuis ab innoxiis à fel. record. Alexandro VII. Prædeceſſore ſuo inchoatum proſequi volens, plurimas propoſitiones partim ex diverſis, vel libris, vel theſibus, ſeu ſcriptis excerptas, & partim noviter adinventas Theologorū plurium examini, & de in-

de

de Eminentiſſimis,& Reverendiſſimis Dominis Cardinalibus contra hæreticam pravitatem generalibus Inquiſitoribus ſubjecit. Quibus propoſitionibus ſedulò, & accuratè ſæpiùs diſcuſſis eorundem Eminentiſſimorum Cardinalium, & Theologorum votis per Sanctitatem ſuā auditis. Idem Sanctiſſimus D.N. re poſteà maturè conſiderata, ſtatuit, & decrevit pro nūc ſequentes propoſitiones, & unāquamq; ipſarū ſicut jacent, ut minimùm tamquam ſcādaloſas, & in praxi pernicioſas, eſſe damnādas, & prohibēdas, ſicuti eas damnat, & prohibet. Nō intendens tamen Sāctitas Sua per hoc Decretū alias propoſitiones in ipſo nō expreſſas, & Sāctitati Suæ quomodolibet, & ex quacūque parte exhibitas, vel exhibēdas ullatenus approbare.

1 Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, niſi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc ſententia probabili tantùm utendum non eſt in collatione Baptiſmi, Ordinis Sacerdotalis, aut Epiſcopalis.

2 Probabiliter exiſtimo, Judicem poſſe judicare juxtà opinionem, etiam minus probabilem.

3 Generatim dum probabilitate, ſive intrinſeca, ſive extrinſeca quamtumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeatur, confiſi aliquid agimus, ſemper prudenter agimus.

4 Ab infidelitate excuſabitur infidelis non credens ductus opinione minus probabili.

5 An Peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei ſemel tantùm in vita eliceret, condemnare non audemus?

6 Probabile eſt, ne ſingulis quidem rigoroſè quinquenniis per ſe obligare præceptum charitatis erga Deum.

7 Tunc ſolùm obligat, quandò tenemur juſtificari, & non habemus aliam viam, qua juſtificari poſſumus.

8 Comedere, & bibere uſque ad ſatietatem ad ſolam voluptatem non eſt peccatum, modò non obſit valetudini, quia licitè poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui.

9 Opus conjugii ob ſolam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa, ac defectu veniali.

10 Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.

11 Præcepto proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos.

12 Vix in Sæcularibus invenies, etiam in Regibus ſuperfluum ſtatui. Et ità vis aliquis tenetùr ad eleemoſynam, quandò tenetur tantùm ex ſuperfluo ſtatui.

13 Si cum debita moderatione facias, potes abſq; peccato mortali de vita alicujus triſtari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & deſiderare, non quidem ex diſplicentia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum.

14 Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, ſed ut bonum cupientis, quia, nimirum ei obventura eſt pinguis hæreditas.

15 Licitũ eſt filio gaudere de parricidio Parentis à ſe in ebrietate perpetrato propter ingẽtes divitias indè ex hæreditate conſecutas.

16 Fides nõ cenſetur cadere ſub præceptũ ſpeciale, & ſecundũ ſe.

17 Satis eſt; actum fidei ſemel in vita elicere.

18 Si à poteſtate publica quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, ut Dei, & fidei glorioſum conſulo, tacere, ut peccaminoſum per ſe non damno.

19 Voluntas non poteſt efficere, ut aſſenſus fidei in ſeipſo ſit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad aſſenſum impellentium.

20 Hinc poteſt quis prudenter repudiare aſſenſum, quem habebat ſupernaturalem.

21 Aſſenſum fidei ſupernaturalis, & utilis ad ſalutem ſtat cum notitia ſolùm probabili revelationis; immò cum formidine, qua quis formidet, ne non ſit locutus Deus.

22 Non niſi fides unius Dei neceſſaria videtur neceſſitate medii, non autem explicita Remuneratoris.

23 Fides latè dicta, ex Teſtimonio Creaturarum, ſimilivè motivo ad juſtificationem ſufficit.

24 Vocare Deum in Teſtem mendacii levis non eſt tanta irreverentia, propter quam velit, aut poſſit damnare hominem.

25 Cum cauſa licitum eſt jurare ſine animo jurandi, ſivè res ſit levis, ſivè gravis.

26 Si quis; vel ſolus, vel corã aliis, ſivè interrogatus, ſivè propria ſponte, ſivè recreationis cauſa, ſivè quocũq; alio fine juret, ſe non feciſſe aliquid, quod reverà fecit, intelligendo intra ſe aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quod vis aliud additum verum, reverà, non mentitur, nec eſt perjurus.

27 Cauſa juſta utendi his amphibologiis eſt, quoties id neceſſarium, aut utile eſt ad ſalutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio cenſeatur tunc expediens, & ſtudioſa.

28 Qui mediante commendatione, vel munere ad Magiſtratũ, vel

vel officium publicum promotus eſt, poterit cum reſtrictione mentali præſtare juramentum, quòd de mandato Regis à ſimilibus ſolet exigi non habito reſpectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

29 Urgens metus gravis eſt cauſa juſta Sacramentorum adminiſtrationem ſimulandi.

30 Fas eſt viro honorato occidere invaſorem, qui nititur calumniam inferre, ſi aliter hæc ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum ſi quis impingat alapam, vel fuſte percutiat, & poſt impactam alapam, vel ictum fuſtis fugiat.

31 Regulariter occidere poſsũ furẽ pro cõſervatione unius aurei.

32 Non ſolùm licitum eſt defendere defenſione occiſiva, quæ actu poſſidemus, ſed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quę nos poſſeſſuros ſperamus:

33 Licitum eſt tàm hæredi, quàm legatario contrà injuſtè impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata ſolvantur, ſe taliter defendere, ſicut & jus habenti in Cathedram, vel Præbendam contrà eorum poſſeſſionem injuſtè impedientem.

34 Licet procurare abortum antè animationem fætus, nę Puella deprehenſa gravida occidatur, aut infametur.

35 Videtur probabile omnem fœtum, quamdiù in utero eſt, carere anima rationali, & tunc primùm incipere eamdam habere, cum paritur, ac conſequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.

36 Permiſſum eſt furari, non ſolùm in extrema neceſſitate, ſed etiam in gravi.

37 Famuli, & famulæ domeſticè poſſunt occultè heris ſuis ſurripere ad compenſandam operam ſuam, quam majorem judicant ſalario, quòd recipiunt.

38 Non tenetur quis ſub pęna peccati mortalis reſtituere quòd ablatũ eſt per pauca furta, quantumcũque ſit magna sũma totalis.

39 Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertiò non tenetur ad reſtitutionem iſtius damni illati.

40 Contractus Moharta licitus eſt, etiam reſpectu ejuſdem perſonæ, & cum contractu retrovenditionis prævie inito, cùm intentione lucri.

41 Cùm numerata pecunia pretioſior ſit numeranda, & nullus ſit, qui non majoris faciat pecuniam præſentem, quàm futuram, poteſt creditor aliquid ultrà ſortem à mutuatario exigere, & eo titulo ab uſura excuſari.

42 Uſu-

42 Uſura non eſt dum ultrà ſortem aliquid exigitur, tamquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, ſed ſolùm ſi exigatur tamquam ex juſtitia debitum.

43 Quidni non niſi veniale ſit detrahentis auctoritatem magnam ſibi noxiam falſo crimine elidere?

44 Probabile eſt non peccare mortaliter, qui imponit falſum crimen alicui, ut ſuam juſtitiam, & honorem defendat. Etſi hoc non ſit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

45 Dare temporale pro ſpirituali non eſt ſimonia, quando temporale non datur tamquam pretium, ſed dumtaxat tamquam motiuum conferendi, vel efficiendi ſpirituale. vel etiam quandò temporale ſit ſolùm gratuita compenſatio pro ſpirituali, aut è contra.

46 Et id quoque locum habet, etiamſi temporale ſit principale motiuum dandi ſpirituale; imò etiam ſi ſit finis ipſius rei ſpiritualis, ſic ut illud pluris æſtimetur, quàm res ſpiritualis.

47 Cùm dixit Concilium Tridentin, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui niſi quos digniores, & Eccleſiæ magis utiles, ipſi judicaverint ad Eccleſias promovent, Concilium, vel primò videtur per hoc digniores non aliud ſignificare velle niſi dignitatem eligendorum ſumpto comparativo pro poſitivo: vel ſecundò locutione minùs propria ponit digniores, ut excludat indignos, non verò dignos; vel tandem loquitur tertiò quandò ſit concurſus.

48 Tam clarum videtur, fornicationem ſecundùm ſe nullam involvere malitiam, & ſolùm eſſe malam, quia interdicta, ut contrarium omninò rationi diſſonum videatur.

49 Mollities jure naturæ prohibita non eſt. Unde ſi Deus eam non interdixiſſet, ſæpè eſſet bona, & aliquandò obligatoria ſub mortali.

50 Copula cùm conjugata, conſentiente marito, non eſt adulterium; adeòque ſufficit in confeſſione dicere, ſe eſſe fornicatum.

51 Famulus, qui ſubmiſſis humeris ſcienter adjuvat herum ſuum aſcendere per feneſtras ad ſtuprandum virginem, & multoties eidem ſubſervit deferendo ſcalam, aperiendo januam, aut quid ſimile cooperando, non peccat mortaliter, ſi id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne à Domino malè tractetur, ne torvis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur.

52 Præceptum ſervandi feſta non obligat ſub mortali, ſepoſito ſcandalo, ſi abſit contemptus.

53 Satisfacit præcepto Eccleſiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes imò quatuor ſimul à diverſis celebrantibus audit.

54 Qui non poteſt recitare Matutinum, & Laudes, poteſt autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad ſe minorem.

55 Præcepto Communionis annuæ ſatisfit per ſacrilegam Domini manducationem.

56 Frequens Confeſſio, & Communio, etiam in his, qui gentiliter vivùnt, eſt nota prædeſtinationis.

57 Probabile eſt, ſufficere attritionem naturalem, modò honeſtã.

58 Non tenemur Confeſſario interroganti fateri peccati alicujus conſuetudinem.

59 Licet ſacramentaliter abſolvere dimidiatè tantùm confeſſos ratione magni concurſus Pœnitentium, qualis v. gr. poteſt contingere in die magnæ alicujus feſtivitatis, aut Indulgentiæ.

60 Pœnitenti habenti conſuetudinem peccandi contra legem Dei, Naturæ, aut Eccleſiæ, etſi emendationis ſpes nulla appareat, nec eſt neganda, nec differenda abſolutio; dummodò ore proferat ſe dolere, & proponere emendationem.

61 Poteſt aliquandò abſolvi, qui in proxima occaſione peccandi verſatur, quam poteſt, & non vult omittere; quinimmò directè, & ex propoſito quærit, aut ei ſe ingerit.

62 Proxima occaſio peccandi non eſt fugienda, quando cauſa aliqua utilis, aut honeſta non fugiendi occurrit.

63 Licitum eſt quærere directè occaſionem proximam peccandi pro bono ſpirituali, vel temporali noſtro, vel proximi.

64 Abſolutionis capax eſt homo quantumvis laboret ignorantia Myſteriorum Fidei, & etiamſi per negligentiam, etiam culpabilem neſciat Myſterium SS. Trinitatis, & Incarnationis Domini Noſtri Jeſu Chriſti.

65 Sufficit illa Myſteria ſemel credidiſſe.

Quicumque autem cujuſvis conditionis, ſtatus, & dignitatis illas, vel illarum aliquam conjunctim, vel diviſim defenderit, vel ediderit, vel de eis diſputativè, publicè, aut privatim tractaverit, vel prædicaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem latæ ſententiæ, à qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam dignitate fulgente niſi pro tempore exiſtente Romano Pontifice abſolvi.

Inſuper diſtrictè in virtute Sanctæ obedientiæ, & ſub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Chriſti fidelibus, cujuſ-

cujuſcumque conditionis, dignitatis, & ſtatus, etiam ſpeciali, & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Tandem, ut ab injurioſis contentionibus Doctores, ſeu Scholaſtici, aut alii quicumque in poſterum ſe abſtineant, & ut paci, & charitati conſulatur, idem Sanctiſſimus in virtute ſanctæ Obedientiæ eis præcipit, ut tàm in libris imprimendis, ac manuſcriptis; quàm in Theſibus, Diſputationibus, ac Prædicationibus caveant ab omni cenſura, & nota, necnon à quibuſcumque conviciis contrà eas propoſitiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec à S. Sede recognitæ ſuper iiſdem propoſitionibus judicium proferatur.

Franciſcus Riccardus S. Rom. & Univerſ. Inquiſ. Not.

Loco ✠ Sigilli.

Anno à Nativitate D. N. JESV CHRISTI milleſimo ſexcenteſimo ſeptuageſimo nono, Indictione ſecunda, die verò 4. Menſis Martii, Pontificatus autem Sanctiſs. in Chriſto Patris, & D. N. D. Innocentii Divina Providentia Papæ XI. anno tertio, ſupradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, Cancellariæ Apoſtolicæ, ac in acie Campi Floræ, ac in aliis locis ſolitis, & conſuetis Urbis per me Franciſcum Perinum ejuſdem SS. D. N. & SS. Inquiſit. Curſorem.

SS. D. N. CLEMENTIS
Divina Providentia Papæ X.

Conſtitutio in qua Regularium privilegia quo ad prædicationem Verbi Dei & Sacramenti Pœnitentiæ adminiſtrationem declarantur.

Superna &c.

Regulares, qui in Eccleſiis ſui Ordinis prædicare voluerint teneri ab Epiſcopo Diœceſano benedictionem petere; prædicare tamen poſſe, quamvis illam non obtinuerint. Quòd ſi Epiſcopus benedictionem nedum non conceſſerit, ſed etiam contradixerit, nec in prædictis quidem Eccleſiis licere Regularibus prædicare, eoſque contravenientes ab illo tanquam à Sedis Apoſtolicæ Delegato cenſuris, aliiſque pœnis Eccleſiaſticis in vim Conſtitutionis fel. rec. Gregorii XV. prædeceſſoris noſtri incipientis, *Inſcrutabili Dei providentia*, coerceri, & puniri poſſe. Epiſcopum tamen abſque juſta, atque rationabili cauſa contradicere non debere: & hujuſmodi benedictionem teneri etiam Regulares petere ſi in quibuſcumque Oratoriis ſui ordinis ſermonem coram populo, vel in Eccleſiis, vel ad crates Monaſteriorum Sanctimonialium eorum juriſdictioni ſubjectarum, licet clauſis januis, & nullus ſæcularis ibi interſit, habere voluerint. Poſſe autem Epiſcopum licentiam conceſſam Regularibus in Eccleſiis, quæ ſuorum Ordinum non ſunt prædicare volentibus illos, quamvis ab Univerſitatibus, aut à magiſtratibus laicis nominatos, etiamſi Epiſcopi Anteceſſores per tempus immemorabile hanc licentiam abſque examine concedere conſueverint, quoad doctrinam examinare, ſi ita ipſius arbitrio, quòd moderatum, & diſcretum eſſe debet, viſum fuerit, & licentiam prædicandi ſemel iiſdem conceſſam ob rationabiles cauſas licèt occultas, prædicationem tamen concernentes ſuſpendere non poſſe tamen Epiſcopum generatim prohibere Regularibus, quin in Eccleſiis ſuorum ordinum prædicent.

Ad hæc Regulares ab Epiſcopo ad Confeſſiones ſæcularium in ſua Diœceſi audiendas approbatos non poſſe in alia Diœceſi eas abſque Epiſcopi Diœceſani approbatione audire, quamvis pœnitentes ſubditi ſint ejus Epiſcopi, à quo ipſi Religioſi jam fuerunt approbati: & generaliter ab Epiſcopo ad perſonarum ſæcularium confeſſiones audiendas nequaquam cenſeri approbatos ob audiēdas Confeſſiones Monialium ſibi ſubjectarum, ſed egere, quoad

hoc

hoc ſpeciali Epiſcopi approbatione, atque approbatos pro audiendis Confeſsionibus Monialium unius Monaſterii, minimè poſſe audire Confeſsiones Monialium alterius Monaſterii. Itidem Confeſſores extraordinarios ſemel deputatos, atque approbatos ab Epiſcopo ad Monialium Confeſſiones pro una vice audiendas, haud poſſe expleta Deputatione in vim approbationis hujuſmodi; illarum Confeſsiones audire; ſed toties ab Epiſcopo eſſe approbandos, quoties caſus Deputationis contigerit. Cæterùm in Monaſteriis; ac etiam Collegiis ubi juxta Regularia inſtituta vivitur, poſſe tàm Prælatos Regulares, quàm Confeſſores Regularium eorundem Monaſteriorum, ſeu Collegiorum audire Confeſsiones illorum ſæcularium, qui inibi ſunt verè de familia, & continui Cõmenſales: non autem illorum, qui tantùm ipſis deſerviunt. Illos autem Religioſos, qui ad Confeſsiones audiendas idonei generaliter reperti fuerint, ab Epiſcopis quoque, & indiſtinctè abſque aliqua limitatione temporum, certorumque locorum, aut generis perſonarum in Diœceſi propria admittendos. Quoad cæteros verò, qui non adeò idonei reperiuntur, ſi petierint ſe admitti arbitrio Ordinariorum relinqui ipſos cum limitata facultate, prout eiſdem Ordinariis magis expedire videbitur, probare, & admittere. Semel autem ſimpliciter approbatos poſſe in Diœceſi Epiſcopi approbantis, quovis anni tempore etiam Paſchali, & quorumcumque etiam infirmorum Confeſsiones audire, abſque ulla Parochorum; vel ipſius Epiſcopi licentia. De qua tamen Confeſsione teneri dictos Religioſos eorundem infirmorum Parochum illicò certiorem reddere: & hoc poſſe illis ab Epiſcopo ſub pena ſuſpenſionis à facultate audiendi Confeſſiones præcipi: ſufficere tamen ut certior ratio hujuſmodi fiat ſaltem per ſcripturam apud ipſum infirmum relinquendam.

Et eos, qui dictis Religioſis ſimpliciter approbatis paſchali tempore confeſſi fuerint, Conſtitutioni, quæ incipit: *Omnis utriuſque ſexus*, quoad Confeſſionem dumtaxat ſatisfeciſſe cenſendos. Regulares verò ad ejuſmodi Confeſsiones audiendas prævio examine ſimpliciter, & abſque ulla temporis præfinitione ab ipſomet Epiſcopo; ſecus autem ſi ab ejus Vicario, aut ab Anteceſſoribus Epiſcopis approbatos non poſſe ab eodem: qui ſic approbatur iterum examinari, aut ab eiſdem Confeſsionibus audiendis ſuſpendi, ſeu licentias ipſis conceſſas revocari, niſi nova ſuperveniente cauſa, quæ ipſas Confeſsiones concernat: de qua tamen haud neceſſarium eſſe ut in actis conſtet, nec eam teneri Epiſcopum

pum ipſis Regularibus ſignificare; ſed Sedi Apoſtolicæ dumtaxat, ubi eam aperiri poſtulaverit. Porrò ſi Regulares cum ſcandalo, aut aliàs inhoneſtè vivant, vel aliquod delictum committant, per quod rationabili Epiſcopi judicio videantur à Confeſsionibus ſuſpendendi, in quò ipſius Epiſcopi conſcientiam oneratam eſſe volumus, cum præcipua Miniſtri Sacramenti Pœnitentiæ qualitas ſit vitæ integritas, ac morum honeſtas, utique eam cauſam ad Confeſsionis miniſterium pertinere, ac proindè nihil obſtare, quò minus ob eam poſsit Epiſcopus Regulares à ſemetipſo approbatos ſuſpendere, aut repellere à Confeſsionibus audiendis. Attamen Confeſsiones audiendi facultatem omnibus ſimul unius conventus Regularibus confeſſoribus adimi ab Epiſcopo inconſulta Sede Apoſtolica nullatenus poſſe. Ex facultatibus per Mare magnum, aliave Privilegia Regularibus cujuſcumque Ordinis, Inſtituti, aut Societatis, etiam Jeſu, conceſsis factam eis non eſſe poteſtatem abſolvendi in caſibus ab Epiſcopo ſibi reſervatis. Et per Confirmationes dictorum privilegiorum quas Regulares à Sede Apoſtolica poſt Sacrum Concilium Tridentinum obtinuerunt, nequaquam revixiſſe privilegia priùs ab eodem Concilio, aut deindè Apoſtolicis etiam Decretis ſublata, atque extincta, ſi quæ habebant, abſolvendi à caſibus Epiſcopo reſervatis.

Et habentes facultatem abſolvendi ab omnibus caſibus Sedi Apoſtolicæ reſervatis non ideò à caſibus Epiſcopo reſervatis poſſe abſolvere: poſſe autem Regularem confeſsorem in ea Diœceſi, in qua eſt approbatus confluentes ex alia Diœceſi à peccatis in ipſa reſervatis, non autem in illa ubi idem confeſſor eſt approbatus abſolvere; niſi eoſdem Pœnitentes noverit in fraudem reſervationis ad aliam Diœceſim pro abſolutione obtinenda migraſſe. Vigore ſupradictorum Privilegiorum nequaquam licere Regularibus etiam ſatisfacta parte abſolvere Pœnitentes à cenſuris, quoad externum, & judiciale forum, & abſolutos ab eis in foro Pœnitentiali utique non cenſeri abſolutus in exteriori Judicio, & contentioſo. Quinimò cenſuris Eccleſiaſticis irretitos, & denunciatos ab Epiſcopis cogi poſſe gerere ſe pro talibus, etiamſi à Regularibus fuerint abſolluti. Quoties exhibitis aliquibus Regularium Apoſtolicis Privilegiis coram Epiſcopo, ab eo judicetur ipſa non ſuffragari caſui, de quò agitur; ſi dictorum Privilegiorum verba obſcura ſint, & ambigua non eſſe ad Metropolitanum

num

num provocandum, ſed cum eis ſit interpretari, cujus eſt condere, dictorum Privilegiorum interpretationem Sedis Apoſtolicæ judicio prout alias conſtitutione Prædeceſſoris noſtri &c. fel. rec. Clementis IV. ſtatutum fuit, eſſe exequendum.

Non obſtantibus quibuſcumque &c. etiam inſolitis caſibus.

Dat. Romæ anno 1670. 11 Kal. Julii Pontif. noſtri anno primo.

Nota: In propoſitionibus damnatis ab Alexandro VII. propoſitio duodecima videbatur limitata ad ſolos Mendicantes. Ita enim habet propoſitio: Mendicantes poſſunt abſolvere à caſibus Epiſcopis reſervatis, non obtenta ad id ab Epiſcopo facultate. At Clemens X. magis amplè loquitur, dum abſolutè ſic pronunciat. Ex facultatibus per Mare magnum, aliave privilegia cujuſcumque Ordinis, inſtitutis, aut Societatis etiam Jeſu conceſſis, facta eis non eſt poteſtas abſolvendi in caſibus ab Epiſcopo ſibi reſervatis.

DECRE-

DECRETUM

DE APOCRYPHIS INDULGENTIIS.

DElatæ ſæpiùs fuere ad Sacram Congregationem Indulgentiis, ſacriſque Reliquiis præpoſitam indulgentiæ quædam confictæ, & omninò falſæ, quæ per diverſas Orbis chriſtiani partes circumferuntur; aliæ verò examinandæ, quæ adhibito ſtudio inventæ ſunt vel apocryphæ, vel a Romanis Pontificibus revocatæ, vel nullæ, quod datum eis tempus præteriiſſet: quarum quidem plurimæ, cùm non facilem cognitionem habeant Chriſti fideles harum rerum minus peritos fallunt, qui ſpe indulgentiæ, remiſſioniſq; peccatorum ſuorum conſequendæ fruſtrantur. Quamobrem eadem Sac. congregatio vehementer cupiens huic malo magis in dies ſerpenti occurrere, animarum profectui, & indulgentiarum dignitati conſulere plures illarum ſingulari diligentia colligi, & in Indicem referri curavit.

Tales in primis ſunt illæ, uti aſſerunt, conceſſæ à Joanne II. & Sixto IV. recitantibus Orationem charitatis Jeſu Chriſti Domini noſtri, Precor te, piiſſime Domine &c. ab Urbano II. Eccleſiæ S. Mariæ, ut vulgò dici ſolet, Campagnolæ, & S. Victoriæ, ab Eugenio III. Revelationi de plaga in humero Jeſu Chriſti factæ S. Bernardo, ab Innocentio III. Archiconfraternitati, & Ordini Redemptionis, à Bonifacio IX. viſitantibus Cappellam S. Nicolai de Tolentino in ejus die feſto à Joanne XXII. oſculantibus menſuram plantæ pedis B. Marię Virginis, ab Alexandro VI. Imagini B. Mariæ, vulgò dictæ, Laghetti, à Leone X. geſtantibus funiculum S. Franciſci primùm in Urbe impreſſæ, deinde Mediolani anno 1665. (ſuas tamen habent, & veras confratres Archiconfraternitatis Chordigeorum S. Franciſci) recitantibus Salutationem Angelicam ad pulſum horologii, & Imagini Conceptionis Marię Virginis immaculatæ in circulo depictæ, cujus pedibus Luna ſubjecta eſt à Pio IV. vel Pio V. Principi Senatum, à Clemente VIII. dicentibus Orationem. O magnum myſterium &c. & Eccleſiæ S. Mariæ, quam vocant, Montis Serrati, Avenione impreſſæ, eum aliį pro animabus Chriſti fidelium defunctorum impreſſę Matriti 20. Julii 1606. à Paulo V. cantantibus Hymnum, Te Matrem Dei laudamus, te Mariam Virginem confitemur &c. vel ſi die Sabbati in-

tererint dum idem canitur. & coronis, Roſariis, Imaginibus, & Numiſmatibus, quæ medallias appellant, ab eo benedictis, Feder. Cardinali Borromæo ſupplicante anno 1611. dum Eccleſia Romæ in honorem S. Caroli ædificaretur, & ab eodem Paulo & Gregorio XV. dicentibus, Sia lodato il Santiſſimo Sacramento, laus Sanctiſſimo Sacramento, ab Urbano VIII. in honorem ejuſdem Sacramenti, precibus Cardinalis Magalotti, & Sacerdotibus, celebrata Miſſa, dicentibus, Ave filia Dei Patris, Ave Mater Dei filii &c. à Clemente X. recitantibus manè, meridie, ac Veſperè conſuetam Antiphonam, Angelus Domini &c. & in fine, Deo gratias, & Mariæ; ac demùm aliæ à nonnullis Romanis Pontificibus tributæ, ut ajunt, Coronis Myſteriorum paſſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti prece magni Ducis Etruriæ.

Talis indulgentia Sodalitatis S. Nicolai, qua repetita quinquies Oratione Dominica, & Salutatione Angelica, unam liberari animam quolibet die à Purgatorii pœnis aſſirmant. Tales aliæ Peruſii Confraternitatis Sanctorum Sebaſtiani, & Rochi, & Romæ Societatis S. Bernardi ad columnam Trajani; Tales demùm aliæ Cruceſignatorum S. Euſtorgii Mediolani, Arimini, & Bononiæ.

Ejus generis ſunt & illæ conceſſæ, ut ajunt, Cappellæ Roſarii in Eccleſia S. Antonii de Rovigo, ſeu Rodigii, vel Eccleſiæ Sanctiſſimæ Trinitatis Bergomi, aut S. Petri Montis Todoni die feſto Inventionis Sanctiſſimæ Crucis, vel geſtantibus funiculum S. Franciſci de Paula, vel celebrantibus Miſſas S. Auguſtini, aut aliàs quinque in honorem quinque feſtivitatum B. V. vel recitantibus officium S. Franciſcæ Romanæ, aut Antiphonam, ò Paſſio magna &c. in memoriam Paſſionis Ieſu, aut Roſarium S. Annæ (quòd Congregatio Sacrorum Rituum non probat) aut orationem; quæ impreſſa cùm imagine S. Annæ circumferri ſolet, Ave gratia plena &c. (quæ oratio prohibetur) aut Officium Conceptionis B.V. Immaculatæ, quòd aſſerunt à Paulo V. probatum fuiſſe, aut orationem, Deus, qui nobis in S Syndone &c. (excipitur indulgentia centum dierum anno 1671. conceſſa precibus Duciſſæ Sabaudiæ ad annos 15. cunctis in illis ditione degentibus) aut aliam, Ave filia Dei &c. poſt communionem recitandam, vel aliquo conſpicuo ſigno venerantibus Sanctiſſimi Euchariſtiæ Sacramenti nomen. Indulgentiæ rurſus octoginta millium annorum veteri de Tabula eſcriptæ, quam in Baſilica Lateranenſi aſſervari aſfirmant, pro dicentibus orationem illam verè piam, Deus qui pro redemptione Mundi &c. tùm quæ impreſſæ fuerunt Papiæ an-

no.

no 1679. ſub hoc titulo, Sommario delle Indulgenze conceſſe da la Santità di Noſtro Sign. Papa Leone X, all'imagine della Concezzione della Glorioſa Vergine Maria, vel Piſauri ſub nomine B. Ioannæ, anno 1608. evulgatæ, vel Barletæ, ſeu Baruli à recitantibus quaſdam, non ſanè malas orationes; lucrandæ; vel Parmæ à viſitantibus per Quadrageſimæ dies Eccleſias Tertii ordinis S. Franciſci, vel Piſtorii, & Vallallæ à recitantibus orationem, Ave Sanctiſs Maria, Mater Dei, Regina Cœli &c. & aliæ in peculiari impreſſo libro deſcriptæ, quibus frui dicunt Devotos Seraphicos, & Benefactores.

His annumerandæ ſunt, quæ Crucibus Caravacenſibus tributæ dicuntur, vel Coronæ, ſivè Stellario Conceptionis Virginis immaculatæ, quòd ex duodecim globulis precariis conſtat, vel Granis, Crucibus, & Coronis Aloyſiæ ab Aſcenſione Hiſpanæ Monialis Ordinis S. Claræ, vel menſuræ altitudinis Ieſu Chriſti Domini noſtri, vel Imagini, aut menſuræ vulneris lateri ejus inflicti; vel orationi, ut ajunt, in Sepulchro Domini noſtri repertæ; & indulgentiæ, ut ajunt, inoixæ revelationi factæ Sanctis Birgittæ, Metildi, & Eliſabeth, vel B. Ioanne de Cruce, & conceſſæ, ut aſſerunt, granis, quæ aliquod ex tribus granis tetigerint extantibus penes Romanum Pontificem, Hiſpaniarum Regem, & Miniſtrum Generalem fratrum Minorum Obſervantiæ S. Franſciſci.

Omnes verò, & ſingulas jam dictas Indulgentias Sacra Congregatio partim eſſe confictas, & planè falſas declarat, partim apocryphas, vel ex alio capite nullas; quæ nemini ſuffragari poſſunt, eaſque in futurum ullo in loco, ut veras publicari, & lucrandas Chriſti fidelibus proponi vetat, Foliaque, & Libros, ubi ſic proponuntur, ſeu aſſeruntur, omninò præcipit aboleri, niſi prædictæ Indulgentiæ fuerint diligenter expunctæ; nec ideò tamen vult, alias, quas hoc Decretum non continet, pro veris, & legitimis, tacitè probaris haberi.

Ac demum omnes Indulgentias conceſſas ante Decretum Clementis VIII. latum die 9. Ianuarii 1597. Coronis, Roſariis, Granis, ſeu calculis, Crucibus, & Imaginibus ſacris, vel ante Breve Pauli V. quod incipit Romanus Pontifex &c. editum 23. Maii anno 1606 perſonis Regularibus quarumcumq; Religionum, & Ordinum, etiam Mendicantium, vel ante Conſtitutionem 115. Clementis VIII cujus initium, Quæcumque &c. & 68. Pauli V. incipientem, Quæ ſalubriter &c. habitas per aggregationem, vel aliam communicationem ab Archiconfraternitate ulla, Or-

dine, Congregatione, Societate etiam Jeſu, Capitulo, vel Cœtu quocumque vel ab eorum Officialibus, Superioribus, aliiſq; perſonis, vel perſona, etiamſi earum, vel ejus mentio ſpecialis, & individua facienda eſſet, niſi fuerint deinde Romani Pontificis authoritate innovatæ, aut confirmatæ, nullius eſſe roboris, & momenti pariter declarat.

Porrò Summaria Indulgentiarum pro congregationibus Doctrinæ chriſtianæ, & confraternitatibus Sanctiſſimæ Trinitatis, & & Redemptionis captivorum, Nominis Dei, Roſarii, B. Mariæ de Mercede, & Redemptionis captivorum, B. Mariæ de Monte carmelo cincturæ S. Auguſtini, & S. Monicæ, niſi ab eadem congregatione recognita, non permittuntur.

Indulgentias verò Stationum Urbis, quæ à Romanis Pontificibus ſingulari quodam beneficio vel communicatæ ſunt, vel communicabuntur interdum, aliquibus locis, Ordinibus, aut perſonis, diebus tantum Stationum in Miſſali Romano deſcriptis ſuffragari poſſe declarat: ſemel autem dumtaxat in die plenariam indulgentiam in certos dies Eccleſiam viſitantibus conceſſam, vel aliud pium opus peragentibus lucrifieri.

De quibus relatione facta per Secretarium, ad Sanctiſſimum, cuncta Sanctitas Sua probavit, & inviolatè ſervari juſſit.

Datum Romæ die 7. Martii 1678.

Aloyſius Card. Homodeus.

Loco ✠ Sigilli.

Michael Angelus Riccius Secr.

Die 12. Menſis Martii 1678. ſupradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas curiæ: & in acie campi Floriæ, ac aliis locis ſolitis, & conſuetis Urbis per me Rochum de Stephanis Sanctiſs. Domini Noſtri Papæ curſ.

Laurentius Segnus Magiſter Curſ.

DECRE-

DECRETUM

CIRCA COMMUNIONEM QUOTIDIANAM.

Cum ad aures Sanctiſs. D.N. fide dignorũ teſtimonio perveneſrit in quibuſdam Diœceſibus vigere uſum quotidianæ communionis, etiam in feria ſexta Paraſceve, & ſimul affirmari eandem quotidianam Communionẽ præceptã eſſe à jure divino, quin etiã in illius adminiſtratione aliquos abuſus inoleviſſe; videlicet, quod aliqui, non in Eccleſia, ſed in privatis Oratoriis, & Domi, imò cubantes in lecto, & non laborantes ulla gravis infirmitatis nota ſumant ſacroſanctam Euchariſtiam, quam argentea theca incluſam in crumena, aut ſecretò illis deferunt Sacerdotes ſæculares, aut Regulares; aliique in communione accipiant plures formas, ac particulas, vel grandiores ſolito, ac tandem quis confiteatur peccata venialia ſimplici Sacerdoti non approbato ab Epiſcopo, aut Ordinario: cùm autem hæc Sanctiſſimus conſideranda commiſerit S. Congregationi Cardinalium Concil. Tridentini Interpretum, eadem S. Congregatio, prævia matura diſcuſſione ſuper prædictis unanimi ſententia ita cenſuit: *Etſi frequens, quotidianuſve ſacroſanctæ Euchariſtiæ uſus à SS. Patribus fuerit ſemper in Eccleſiã probatus; nunquam tamen, aut ſæpiùs illam percipiendi, aut ab ea abſtinendi, certos ſingulis menſibus, aut hebdomadis dies ſtatuerunt, quos nec Concilium Tridentinum præſcripſit, ſed quaſi humanam infirmitatem ſecum reputaret, nihil præcipiens, quid cuperet tantum indicavit, cùm inquit: Optaret quidem ſacroſancti Synodus, ut in ſingulis Miſſis fideles adſtantes Sacramentali Euchariſtiæ perceptione communicarent, Idque non immeritò; multiplices enim ſunt, conſcientiarum receſſus, variæ ob negotia ſpiritus alienationes, multæ è contra gratiæ, & Dei dona parvulis conceſſa: quæ cum humanis oculis ſcrutari non poſſimus, nihil certè de cujuſque dignitate, atque integritate, & conſequenter de frequentiori, aut quotidiano vitalis panis eſu poteſt conſtitui. Et propterea quod ad negotiatores ipſos attinet frequens ad ſacram alimoniam percipiendã acceſſus, Confeſſariorum ſecreta cordis explorantium judicio eſt relinquendus, qui ex conſcientiarum puritate, & frequentiæ, fructu, & ad pietatem proceſſu Laicis negotiatoribus, & Conjugatis, quod proſpicient eorum ſaluti profuturum, id illis præſcribere debebunt. In Conjugatis autem hoc amplius animadver-*

tenet, cùm B. Apoſtolus noliteos invicem fraudari, niſi fortè ex conſenſu ad tempus, ut vacent orationi eos ſeriò admoneant tantò magis ob ſacratiſſimæ Euchariſtiæ reverentiam continentiæ vacandum, puriorიq; mente ad Cœleſtium Epularum Communionē eſſe conveniendum. In hoc igitur Paſtorum diligentia potiſſimum invigilabit; non ut à frequenti, aut quotidiana Sacræ Communionis ſumptione unica præcepti formula aliqui deterreantur, aut ſumendi dies generaliter conſtituantur, ſed magis quid ſingulis permittendum per ſe, aut Parochos, ſeu Confeſſarios ſibi decernendū putet; Illudque omninò provideat, ut nemo à Sacro Convivio, ſeu frequenter, ſeu quotidie acceſſerit repellatur, & nihilominus det operam, ut unuſquiſque dignè pro devotionis, & præparationis modo rariùs, aut crebriùs Dominici Corporis ſuavitatem deguſtet. Iiſdem Moniales quotidie Sacram Communionem petentes admonendæ erunt, ut in diebus ex earum Ordinis inſtituto præſtitutis communicent; Si quæ verò puritate mentis eniteant, & fervore ſpiritus ita incaluerint, ut dignæ frequentiori, aut quotidiana Sanctiſſimi Sacramenti perceptione videri poſſint, id illi à Superioribus permittatur. Proderit etiam præter Parochorum, & Confeſſariorum diligentiam, opera quoque Concionatorum uti, & cùm eis conſtitutum haberi, ut cum fideles ad Sanctiſſimi Sacramenti frequentiam (quòd facere debent) accenderint, ſtatim de magna ad illud ſumendum præparatione orationem habeant, generatimq; oſtendant, eos qui ad frequentiorem aut quotidianam ſalutiferi cibi ſumptionem devoto ſtudio excitantur, debere, ſivè Laici negotiatores ſint, ſivè Conjugati, ſivè quicumq; alii ſuam agnoſcere infirmitatem, ut dignitatę Sacramenti, ac Divini judicii formidine diſcant cœleſtem menſam, in qua Chriſtus eſt, revereri; Et ſi quando ſe minus paratos ſenſerint, ab ea abſtinere, ſeque ad majorem præparationem accingere. Epiſcopi autem, in quorum Diœceſibus viget hujuſmodi devotio erga Sanctiſſimum Sacramentum pro illa gratias Deo agant, eamque ipſi adhibito prudentiæ, & judicii temperamento alere debebunt, & ab eorum officio poſtulari ſibi maximè perſuadebunt, nulli labori, aut diligentiæ parcendum, ut omnis irreverentiæ, & ſcandali ſuſpicio in veri, & immaculati Agni perceptione tollatur, virtuteſq; ac dona in ſumentibus augeantur: Quòd abundè continget, ſi ii, qui devoto hujuſmodi ſtudio, divina præſtante gratia tenentur, ſeq. Sacratiſſimo Pane frequentiùs refici cupiunt, ſuas vires expendere, ſeque probare cum timore, & charitate aſſueverint; Quibus Chriſtum Dominum,

nimum, qui ſe fidelibus manducandum, & ſe pretium in morte tradidit, atque in cœleſti Regno ſe præmium eſt daturus, precatur Sacra Congregatio, ut ſuam opem ad dignam præparationem, & ſumptionem largiatur. Porrò Epiſcopi & Parochi ſeu Confeſſarii redarguant aſſerentes communionem quotidianam eſſe de jure divino, doceant in Eccleſiis, ſeu Oratoriis privatis, ex diſpenſatione, ſeu privilegio Pontificis de manu Sacerdotis ſumendam Sanctiſſimam Euchariſtiam, nec eam ullo modo deferendam in Crumena, aut ſecreto ad exiſtentes domi, vel cubantes in lecto, quàm ad infirmos, qui ad illam ſuſcipiendam ad loca prædicta accedere non valeant, & ad eos, ſi ab Eccleſia deferatur, publicè, & cùm pompa juxta formam Ritualis Romani; Si verò ab Oratorio privilegiato, cum forma decenti. Curent etiam, ut circa Communionem in feria ſexta Paraſceve, Miſſalis Rubricæ, & Eccleſiæ Romanæ uſus ſerventur; inſuper admoneant nulli tradendas plures Euchariſtiæ formas, ſeu particulas neque grandiores, ſed conſuetas; Non permittant, ut venialium confeſſio fiat ſimplici Sacerdoti, non approbato ab Epiſcopo, aut Ordinario. Si Parochi & Confeſſarii etiam Regulares, aut quicumq; alii Sacerdotes ſecus egerint ſciant Deo Optimo Maximo rationem reddituros eſſe, neq; defuturam Epiſcoporum & Ordinariorum juſtam, ac rigoroſam animadverſionem in contrafacientes, etiam Regulares, etiam Societatis Jeſu, facultate ipſis Epiſcopis, & Ordinariis per hoc Decretum per Sedem Apoſtolicam ſpecialiter attributa.

Et facta de præmiſſis omnibus, ac de verbo ad verbum relatione Sanctitas Sua approbavit, ac præſens Decretum Typis dari, ac publicari voluit. In quorum, &c.

Datum Romæ 12. Februarii 1679.

F. Card. Columna Præf.

S. Archiep. Brancaccius Epiſc. Viterbien. Secr.

Die 15. Menſis Febr. 1679. ſupradictum Decr. affixum, & publicatum fuit per Urbem ad valvas Curiæ, & in acie Campi flore, ut moris eſt, per me Ægidium Felicem SS. D.N. PP. Curſorem. Pro D. Magiſtro Curſorum Gregorius Staggius Apoſt. Curſ.

CASVS RESERVATI
In Bulla Cœnæ Domini.

1 HÆretici cujuſcumque ſectæ, eorumdem fautores, libros legentes, tenentes, aut imprimentes, & ſchiſmatici.

2 Appellantes à Pontifice ad futurum concilium, eorumque fautores.

3 Piratæ, atque eorum receptatores, & fautores,

4 Naufragorum Chriſtianorum cujuſcumque generis bona, etiam in litoribus inventa, ſurripientes.

5 Imponentes nova Pedagia, & Gabellas, vel eas augentes.

6 Falſificantes literas Apoſtolicas, aut falsò fabricantes.

7 Deferentes arma, & alia uſui bellico idonea ad Turcas, vel alios chriſtiani nominis inimicos, & ad Reipublicæ chriſtianæ ſtatum pertinentia iiſdem in damnum chriſtianorum nunciantes.

8 Impedientes eos, qui victualia, & alia neceſſaria Romam convehunt.

9 Ad Sedem Apoſtolicam venientes, vel ab ea recedentes ſua, aut aliorum opera lædentes: & ſine juriſdictione vexantes in curia commorantes.

10 Romipetas, ac Peregrinos, etiam in urbe morantes, vel abeuntes lædentes.

11 Offendentes S.R.E. Cardinalium, & alios Prælatos.

12 Ad Romanam curiam pro negotiis ſuis recurrentes, per ſe, vel per alios lædentes.

13 Appellantes à gravamine, vel futura executione literarum Apoſtol. ad laicam poteſtatem.

14 Executionem literarum Apoſtol. aut aliarum expeditionum impedientes, & prohibentes ad gratias impetrandas accedentes.

15 Judices ſæculares, qui Eccleſiaſticas perſonas trahunt ad ſua Tribunalia, quique Eccleſiaſticam libertatem tollunt, aut in aliquo perturbant.

16 Impedientes Prælatos, ne ſua juriſdictione utantur, quique illorum, & delegatorum judicia eludentes, ad curiam ſæcularem recurrunt, aut contra illos decernunt, præſtanteſque auxilium.

17 Uſurp

17 Uſurpantes Sedis Apoſtol. & quarumcumque Eccleſiarum juriſdictiones, vel etiam fructus ſequeſtrantes.

18 Imponentes decimas, & alia onera perſonis Eccleſiaſticis, Eccleſiis, monaſteriis, aut eorum fructibus.

19 Judices ſæculares, qui ſe interponunt in cauſis capitalibus ſeu criminalibus contra Eccleſiaſticas perſonas.

20 Occupantes bona, aut terras, Eccleſiæ Romanæ, & illius juriſdictionem uſurpantes.

ALII CASVS

Summo Pontifici intra Italiam reſervat.

VIolatio Clauſuræ Monialium ad malum finem.

2 Iniicientium violentas manus in Clericos.

3 Simonia realis ſcienter contracta.

4 Confidentia beneficialis.

5 Provocantium, & pugnantium in Duello, juxta Concilium Tridentinum, & Conſtitutionem Gregorii XIII. cujus tenor habetur ſupra.

6 Violatio immunitatis eccleſiaſticæ circa fugientes ad eccleſias, ut jam dicetur.

DE IMMUNITATE

Circa fugientes ad Eccleſias.

GRegorius XIV. in quadam conſtitutione, quæ incipit: Cùm aliis nonnulli, &c. ſtatuit, ut omnes delinquentes, qui confugiunt ad eccleſias, gaudeant immunitate, exceptis caſibus expreſſis paragrapho 3., cujus tenor eſt hujuſmodi.

2 Ut Laicis ad eccleſias, locaque ſacra, & religioſa prædicta confugientibus, ſi fuerint publici latrones, viarumque graſſatores, qui itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſident, ac viatores ex inſidiis aggrediuntur.

3 Aut depopulatores agrorum.

4 Quibus homicidia, & mutilationes membrorum in ipſis eccleſiis, earumve Cœmeteriis committere non verentur.

5 Aut qui proditoriè proximum ſuum occiderint.
Aut aſſaſſini.

7 Vel hæreſis rei.

8 Aut læſæ Majeſtatis in perſonam ipſiuſmet Principis rei, immunitas Eccleſiaſtica non ſuffragetur.

9 In aliis caſibus delinquentes, confugientes ad Eccleſias, gaudent immunitate. Si quis verò contra hanc conſtitutionem læſerint immunitatem Eccleſiaſticam, erit caſus reſervatus Papæ.

FINIS.

Digitized by Google

INDEX AUTHORUM,

Qui in Indice Rerum ſuis locis additi fuerunt.

A

Adami Burkaber S.I. ſelectorum caſuum conſcientiæ Centuriæ tres: Monachii. 12
Adamus Opatovius de Sacr. Cracoviæ 1641 8.
Alphonſus Eſcobar de Pontif. & Reg. poteſtate in ſtudiis generalibus: Matrid. 1643.
Alphonſus de Leone de Cenſuris. Neap. 1654
Andreas Gerundas S. I. de Epiſc. 2. t. Neap. 1628. & 1653.
Andreas Mendo S. I. de Bulla Cruciatæ. Matrid. 1651.
Andreas Sauſſay Panoplia Clericalis. Pariſ. 1643. Epiſcopalis 1649. Sacerdotalis 1653.
Andr. Vallenſis de Benef. Mechliniæ 1656.
Angeli Mariæ Verricelli Quæſtiones morales: Ven. 1653.
Antonii Eſcobar S.I. Emblemata Theol. mor. Lugd. 1652.
Antonius Merenda de Cambio: Papiæ 1645.
Anton. de Quintanaduenas S. I. ſingularia Theolog. moral. de 7. Sac. Hiſpali 1645. & Venet. 1648. Idem in præcepta Eccleſiæ: Matrid.
Anton. Ricciullus de perſonis, quæ in ſtatu reprobo verſantur: 1641. 4.
Auguſtinus Barboſa de offic. & poteſt Parochi: Lugd 1647.
Auguſtinus Bern. S. I. de Sacram. Lugd. 1651.

B

Baptiſta Fragoſus S. I. de regim. Chriſtiā. Reip. 3. tom. Lugd. 1641. 1648. 1652.
Barthol. Amici S. I. Curſus Theol. de act. hum. to. 3. De juſt. & jure. t. 5. De Sacram. to. 7. 8. Antu. 1650.
Baſilius Poncius de Confirmatione; Salmant. 1630. 4.

Ber-

Bernardinus B.nedictus de Jubilæo extraordinario. Arimini 1648. 5
Bennus Caſtaingh de Privilegiis regularium Pariſ. 1653.

C

CÆſar Carena de offic. S. Inquiſ. Lugd. 1649.
Carolus Antonellus de regim. Eccleſ. Epiſcop. 2. to. 4. Veli-tris 1650.
Carolus Ant. Theſaurus S. I. de pœnis Eccleſiaſtic. 4. Rom. 1640.
Caroli de Baucio ſelecta caſuum conſc. Neap. 1652.
idem de exorciſm. & malefic. 1643.

D

DIdaci Antonii Frances forum conſcientiæ, ſive paſtorale internum, Cæſar Aug. 1642.
Didaci Gratia ſtimulus Fidei. 4. Panormi. 1641.

E

ELigii Baſſei Flores theol. prac. Antuerp. 1643 4.

F

FAbricius Surianus de Sacram. Neap. 1646.
Franciſci Anton. Glianes Summa cenſurarum, & irreg. 12. Romæ 1640.
Franciſcus Aravio in Sum. Sancti Thomæ pluribus tomis, Salmant. 1646.
Franciſcus Bardi S. I. de conſcientia, Panorm. 1650.
idem in Bullam cruciatæ, 1646.
ejuſdem Selecta moralia. 1653.
Franciſci Bordoni Sacrum Tribunal. contra hæret. Romæ 1648.
ejuſdem conſilia Regularia, 2. to. Ven. 1641.
Franciſcus Ceſpedes de exemptione Regularium 4. Ven. 1647.
Franciſcus Hallie de Sacra electione, Pariſ. 1646.
Ejuſdem Hierarchia Eccleſiaſt. 1586.
Franciſcus de Lugo S. I. de Sacram. Granatæ 1644 4.
ejuſdem Decurſus prævius ad theol. mor. Mant. Carpent. 1643. 4.
idem de Sacram. in particulari, Ven. 1652. 4.

Fran-

Franciſcus Oviedo. S. I. in prim. 2. S. Th Lugd. 1646.
idem in 2. 2.
Franciſci Mariæ Samuellii praxis de Sepulturis eccleſiaſticis. Luc. 1650
Franciſ. Pellizzarii S. I. de Monialibus. 4. Bon. 1644.
ejuſdem manuale regularium. 2. tomis. Lugd. 1653.
Franciſcus Pinthereau S. I. de ſufficientia attritionis in Sacram. 8. Pariſ. 1654.
Franciſci Torreblança juris ſpiritualis practicabilium quæſt. Cordubæ 1653.
Franciſcus Zipæus de juriſdictione: Leodii 1649.
Fulgentius de Oviedo de Repub. regularium: Matrid. 1639.

G

GAſparis Loarte S. I. inſtitutio Confeſſariorum. 12. Pariſ. 1645.
Geſualdus de Bononiis de Sacrament. Ven. 1649.
idem de indulg. & cenſur.
idem in Præcepta Decalogi, & eccleſiæ.
Gregorius Caraffa de Monomachia, ſeu Duello. Romæ 1647.
Gulielmus Mercerus in 3. p. S. Tho. Lovan. 1630.

H

HYacinti Donati rerum regularium praxis. 2. tomis Neapoli. 1652.
Hieronymi Ferrantini S. I. Theoreticæ, & practicæ diſp. de ſcandalo, & correp. fraterna: Romæ 1653.
Hieronymi Verneri praxis Epiſcoporum, & aliorum, qui Sacram. adminiſtr. Venet. 1645.
Honoratus Leotardus de Uſuris: Lugd. 1649.

I

IAcobi Mancini praxis viſitandi infirmos: Mercuriani 1642. & Venet.
Iacobus Raggius de Regim. regular. Genuæ. 1653.
Ignatii Lupi Commentaria in edict. S Inquiſit. Bergomi 1648.
Illuminati Moroni centum reſponſa: Ven. 1645.
Joannes Ægidius Trullench, de Sacrament. Venet 1648. Operum moralium tomus 3.

Jo. Angeli Boſſi Operum moral. tom. 3. Lugd. 1651.
Idem de Jubilæi privilegio. Piſis 1635.
Jo. Baptiſtæ Lezzana Quæſtiones regulares, & Conſulta varia, Ven. 1654. fol.
Jo. Baptiſta Marinus de pœnitentia Pariſ. 1652.
Ejuſdem exercitationes eccleſiaſticæ ibid.
Joannis Caramuelis Theologia moralis ad prima principia redacta. Lovanii 1645. Theol. fundamentalis: Francofurti. 1652. Regularis. Ven 1651. 3. in ſumma S. Th. Franceſe 1654.
Jo. de Dicaſtillo S. I. de juſt. & jur. 2. tomis Antuer. 1641. de Sacram. 3. to ibid 1650. & 1652.
Jo. de Lugo S. I. Card. Reſponſa mor. Lugd. 1651.
Jo. de S. Thoma curſus theologicus 4. tomis.
Jo. Eſcobar à Corro opera moralia, 2. tomis Cordubæ 1642.
Jo. Franciſcus de Cuenda: de ſui, perſonaliq; defenſione: Cæſ. Aug. 1945. 4.
Jo. Franc. Giracus de Regim. Regular. 4. Lugd. 1646.
Jo. Mariæ de Caſtilento Seraphica Theologiæ moralis polyanthea: Ven. 1652.
Jo. Martinon. S. I. de Sacramentis tomo 4. & 5. Burdegale 1646.
Jo: Nicolaus Lucidorve de illegitimis Clericorum, & regularium juxta Bullam Pii V. Peruſinæ Auguſtæ 1648.
Jo. Paulus Xammar de Officio Iudicis, & Advocati Barcinone 1639.
Io Roccaſul. praxis theol. mor. 2 tomis: Valentiæ 1648.
Ioannis V Vamaſii reſponſa Canonica, 2. tomis: Lovanii 1648.
Ioſephi de Ianuario Reſolutiones ſelectæ, 2. tom. Neap. 1645. 1651.
Ioſephus Gibellinus S. I. de irregularitate. Lugd. 1652. 4. Idem de Clauſura monialium, Lugd. 1648. 4.

L

LAurentius de Peyrinis de privilegiis Regularium, 2. tom. Venet. 1643
Leander à S Sacramento de Sacramentis: Matrid. idem præcept. Eccleſ. & Cenſur Compluti.
Leonardus Duardus de Societatibus Neap. 1644.
idem in Bullam Cœnæ, ibid.
Leonardi Leſſii S. I. Prælectiones theologicæ opus poſthumum.

Pariſ. 1648.
Ludovici Abelly Medulla theologica, 2. to. 12. Pariſ. 1652.
Ludovici Bertrandi Reſolutiones Theologicæ: Duaci 1653.
Ludovici Caſpenſis curſus theologicus, 2. to. 3. Lugd. 1641. 1643.

M

MArcus Serio de off. & poteſt. paro to. 1. in Bullam Cruciatæ to. 2. in Dec. & prævo Eccl. to. 3. Panor. 1647. 1650. 1651.
Marius Italia de immun. Eccl. Panorm. 1646.
Martinus Breſſerus S. I. de Conſcientia. 4. Antuerpiæ 1638.
Martinus Perez S. I. de pœnitentia: Lugd. 1643. idem de matrim. ib. 1646.
Matthæus Homem Leitomius de Conſcientia, 12. Pariſ. 1653.
Mauritii de Gregorio Expoſitio paraphraſtica omnium Bullarum, Conciliorum, Decretorum, &c. Neap 1649.

N

NIcolaus Yſambertus in 3. partem S. Thomæ, tom. 2. & 3. Pariſ. 1639. 1642.

P

PAcis Jordani Elucubrat. 3 tom. Patavii 1650.
Parochianus obediens de Auditione Verbi Dei: Duaci 1638. 8.
Pauli Piaſecii praxis Epiſcopalis. Ven. 1647.
Paulus Squillante de oblig. & priu. Epiſc. Neap. 1649. 4.
Petrus Anellus Perſicus S. I. de præcipuo Sacerd. off. Neapoli 1659. idem de horis Canon. 4.
Petrus de Ochagavia Navarus de Sacr. Salmanticæ 1619.
Petrus de Onnate S. I. de Contractibus, 3. tomis Romæ 1640. 1647. 1654.
Petri Marchant. Tribunal Sacramentorum, 2. to. Gandovi 1633. & 3. Antuerp. 1650.
Ejuſdem Baculus paſtoralis de poteſt. Epiſ. in regulares: Brugis 1630.
Petri Pauli Guazzini tractatus moralis ad defenſam animarum Advocatorum. Judicum, & Reorum 4. Venet 1650.
Philibertus Marchinus de Sacram. Ord. Lugd 1638.
Idem de quibuſdam occurrentibus tempore peſtis 16. 1633.

Ra-

R

Raphael Averſa de Sacramentis 5. tomis 4. Bononiæ 1640. 1642.

Roderic. de Arriaga S. I. de Legibus curſus Theologiæ pluribus tomis, Lugd. & Antuerp.

S

Sanctorii à Melſi pænalium diſtrictionum examen circa regulares, Romæ 1649.

Sebaſtianus Salelles S. I. de materiis Tribunalis inquiſit. 3. tom. 1651. 1654.

Sfortiæ Pallavicini S. I. Aſſertion. Theol. 7. tomis 12. Romæ.
Idem de act. hum. Lugd. 1643. fol.

Simonis Staravolſcii Epitome conciliorum. Rom. 1653.

Stephanus à S. Gregorio de reſtitutione, & Contractibus. Ferrariæ. 1652.

Stephanus Bauny S. I. de Sacram. Cenſur. Benefic & Contractibus 4. to. Pariſ.

Stephanus Michael Tarreja de Beneficiis, Pariſ. 1645.

T

Theophili Alarii Canones conſcientiæ: Liburni 1651.
Theophili Raynaudi Soc. Jeſu de Æquivocis, 8. Lugd. De Calu 4. ib. 4. 1650. Erotemata, de Confixione librorum, 4. 1653. Ex bonis Eccleſiæ lucubratio, ib. 1653.

Thomas de Bene de Immun. Eccleſiaſt. Lugd. 1650.

Thomæ Hurtado reſolutiones morales 2. to. Lugd. 1651.

Thomæ Pellicioni illuſtr. quæſtion. utriuſque jur. Neap. 1648.

Thomas Tamburinus S. I. in Decalogum, Ven. 1654.

V

Vincentii Tancredi S. I. de religionis virtute: Monteregali 1651. de matrimonio 2. tom. Quæſtiones morales Panorm. 1654.

Urbani à Conceptione Theol. mora. de triplici munere confeſſarii: Auguſtoriti 1649.

Z

Zachariæ Paſqualigi praxis jejunii. Romæ 1644.
Praxis magni jubilæi: Romæ 1650.

IN-

INDEX RERUM

Quæ in hoc Libro continentur.

A

ABBAS, v. Prælatus.
Abbatiſſa an poſſit ferre cenſuras. 461
Abbreviatio vitæ an licita. 495
Abortus. 128
Abſolutionis ſacramentalis forma. 373
Qui ſint abſolvendi. 423. v. Iuriſdictio. 468
Abſolutio moribundi. 381
Abſolutio à cenſuris. 470
Abſolutio à reſervatis. 406
Abſolutio à ſuſpenſione. 483
Abſtinentia 218. An teneatur abſtinere carnibus in Quadrageſima, qui non poteſt jejunare. 24
Accuſator. 163. An, & quis non teneatur alterum accuſare. ibid.
Acedia quid ſit 398. Quale peccatum. 309
Quæ ſint ejus filiæ. ibid. Adoptio. 450
Adulterans quot peccata committat. 25
Quid teneatur reſtituere. 158
Adulterium quid ſit. 135. An, & quando dirimat matrimonium. 444
Aduocati officium, & peccata. 280. An poſſit Aduocatus ſuſcipere patrocinium cauſæ minus probabilis. 281
Ægyptios conſulere, quale ſit pecatum. 64
Æquivocatione uti an liceat in juramento. 453
Ad ordines. 431. Ad ſponſalia. ibid.
Affinitas quid ſit. 454. An & quæ dirimat matrimonium. ibid.
Aggreſſorem iniquum an, & quomodo liceat occidere. 123
Altare quando exſecretur. 369
Ambitio quid ſit, & quale peccatum. 297
Amentibus an licitè dentur carnes die veneris. 15. An iiſdem licitè diebus feſtis imponantur opera ſervilia. ibid.
An quis licitè eos irritet ad blaſphemandum. ibid.
An poſſit iis dari communio in articulo mortis. 348
Amicus an, & quàm graviter peccet, ſi amico invito quid auferat. 142
Amor filiorum in parentes. 111
Amplexus extra matrimonium an, & qualia ſint peccata. 132
Antichriſis quomodo licita. 193
Apoſtaſia. 38 Apoſtata. 205
Appellatio reorum. 389
A quo petenda. 400
Archiepiſcopus v. Epiſcopus.
Argentarii peccata. 258
Ars notoria quæ ſit. 66
Artifices. 57. Horum obligatio. 172

Aſpectus obſcœni qualia ſint peccata. 132
An. & quatenus liceant inter conjuges. 133
Aſſecuratio quid ſit. 193
Aſtrologia naturalis. 62
Attritio. 377
Avaritia quid ſit, & quale peccatum. 299. Quæ ſint ejus filiæ. ibid.
Aurifaber, v. Argentarius.
Aurigarum obligatio. 372
Aurigæ Catholici an licitè vehant annonam ad caſtra hæreticorum. 59
Auus quid debeat nepotibus. 112

B

Baptiſmus. 320. Quæ ſit ejus materia ib. Quæ forma. 314. Quis miniſter 323 An duo poſſunt ſimul unum baptizare ibid. Quod ſit ſubiectum Baptiſmi ib. An poſſit aliquando repeti, & quâ forma 325. Quinam ſub conditione baptizandi ib. Quæ ſint ſervanda circa cæremonias baptiſmi. ibid.
Bellum 128. Bellum defenſiuum quibus gerere liceat Quibus offenſivũ ibid. An liceat contra bellum juſtum ſe defendere. ibid. Belli juſtitia quomodo Principi indaganda 130. In bello juſto, an liceat in auxilium advocare infideles. ibid. An liceat eoſdem in bello juſto juvare. ibid. Quid liceat in juſto bello. 131
Beneficiati an, & quando obligentur ad Hor. Canonicas. 245. An ad reſtitutionem fructuum ſi horas omiſerint. 258. An ſint abſolutè domini ſuorum proventuum 257. Obligari ad Miſſas an poſſint pro iis accipere ſtipendium. 358
Beneficium Eccleſiaſticum quid ſit. 236. Quotuplex. ib. Quomodo acquiratur, & conferatur. ibid. Quæ requirantur qualitates ad illud accipiendum. 240. Quæ intentio, ib. An liceat plura beneficia poſſidere ib. Quibus modis amittantur. 241. An liceat ea permutare. 244
Beneficii reſignatio, quid, & quotuplex. ibid.
Beſtialitas quale ſit peccatum. 135
Bibliopola. 284
Bigamia. 493
Blaſphemia quid ſit, & quotuplex. 76
Bona hoſtibus erepta ad quem pertineant. 131
Bona inventa quibus ſint reſtituenda, vel danda. 151
Bona neceſſaria, ſuperflua. 47
Bulla cœnæ. 466. 477

C

Cæremoniæ baptiſmi. 328. Confirmationis. 331
Calix quando exſecretur. 360
Cambium quid ſit. 183. Quot ſint genera cambiorum, & an ea licita. ib.
Canonicatui an ſint beneficia compatibilia. 241
Cautiones inhoneſtas canere, quale ſit peccatum. 153
Capitulares. 332
Captis in bello an liceat fugere. 230
Captivis Chriſtianis an liceat remigare in triremibus Turcarum. 59
Carceris effractio an licita. 280
Carnis eſus. 26. 218
Carthuſianus edens carnes quale peccatum committat; ib. An liceat illi

aliquando veſci carnibus. 211
Caſtitatis votum. 531
Caſuũ reſervatio quid ſit. 405 Quis habeat poteſtatẽ reſervãdi caſus.10.
Qui abſolvendi ab eis.406 Caſus reſervati Clem. VIII. 494
Catholici an in Germania liceat communicare cum hæreticis. 439
Caupones. 58
Celebrare Miſſam quando liceat.363 Quoties.ib.Quo loco 365.Quæ ſint ad celebrationem requiſita,369. v Miſſa.
Cenſura Eccleſiaſtica quid ſit. 460. Quotuplex ibid. Qui poſſint ferre cenſuram. 362 Qui eadem affici.ib Ob quam cauſam poſsit ferri.463.
Qui poſſint ab ea abſolvere 464. Quomodo hæc abſolutio danda. 466
Cenſus. 184
Charitas Dei.41 Charitatis Dei præcepto quid præcipiatur.ibid.quando obliget. ibid.
Charitas erga proximum quid præcipiat,& prohibeat 43 Ejus ordo. ib.
Chirographa & credita aliorum emere an liceat 181.Chiromantia. 63
Chirurgorum obligatio,& peccata.6 283 Choreæ. 429
Clerici,qui dicãtur.236 An teneãtur legibus civilibus, & puniri poſsint à Principe ſæculari.14 An teneantur ad reſidentiam.255 Quid poſſint circa diſpoſitionẽ fructuũ ſuorum beneficiorũ.256 An poſſint teſtari de redditibus eorundem. 260 Quis ſit eorũ habitus. ib. Quæ actiones, artes, officia, eis prohibeantur ibid. Quæ negotiatio.181. Codicillus quid ſit. 195 Cæmeterium quibus caſibus violetur. 368
Cognatio conſanguinitatis. 450 Hujus gradus. ibid.
Collatiuncula die jejunii. 219
Colono quando de pẽſione remitti debeat, eademque poſſit augeri.185
Commodatũ quid ſit. 170 Cõmodator an poſſit ante tẽpus definitũ repetere cõmodatum.ib.Cõmunio v.Euchariſtia 347 Cõmunio Paſchalis 347 Vbi hæc ſumenda 349 An poſſit communicare, qui dubitat,an cœnando mediam noctem exceſſerit.8.Cõmutatio votorum.99.Comœdiæ turpes.133 Concio 163 Vbi & quanta obligatione audienda. ib.
Conciones hæreticorum an liceat audire.36 Concionari pro an ſit ſimonia. 73 Concionatorum obligatio. 51
Concubinarius 53 an, & quando in confeſſione ſit abſolvendus. 134
Concubinatus quid ſit ib.Conductio, & Conductor. 162
Confeſſarii officiũ 408 Confeſſarii Principũ,&c.ad quid obligẽtur. 409
Confeſſarii quanta ſit obligatio audiendi pœnitentes. 411 Quæ ſcientia requiratur in Confeſſario ib. An poſſit confeſſarius uti notitia in cõfeſſione accepta 49 Eius approbatione: quid ſit.397 à quo petenda ib. Eius iuriſdictio quid & quotuplex unde ib. Quomodo ipſi cum divinatoribus, magis,&c. agendum 68 Quomodo cum reis 281 Confeſſio ſacramentalis 378 An debeat eſſe integra materia liter.ib.Quale examen ad eam prærequiratur. ib. quãdo ſufficiat integritas formalis.ib. An debeat eſſe vocalis 385 An ſecreta. ib. An vera. ib. Quando ſit invalida ib. Quando iterandi. ib.
Confeſſionis præceptũ quos & quam graviter obliget 161 An ei ſatisfiat per confeſſione invalidam,& venialium 421 Confeſſionis ſigillũ. 414
Confirmatio quid ſit, & quæ eius materia. ib. Qua forma. ib. Miniſter & ſubiectum. ib. Neceſſitas & cæremoniæ. ib.
Coniuges ad quid obligentur erga ſe mutuò 356 Coniugalis actus an ſit

 lici-

icitus. 438 An præceptus. 441
Conſcientia quid ſit, 1 Quę ſit recta, quæ erronea. 1. 2. An utrinq; obliget. 2. & ſeq. Conſcientia practicè dubia quid ſit, & an peccet, qui cum ea operatur. 3. 4. Quid in ea agendum.
Conſcientia ſpeculativè dubia. 5. 6. 7
Conſcientia ſcrupuloſa. 9. Concilium. 12
Conſuetudo blaſphemandi. 80 Iurandi. 83
Contemptus formalis quid ſit. 296
Contractus quid ſit. 164 An dolo, errore, vi, metu ſi factus ſit validus. ib. Qui nequeant contrahere. ibid.
Contritio quid ſit, & quotuplex. 375 Qualis requiratur ad Sacramentum pœnitentiæ. ib.
Contumelia quid. Quale peccatum. 307 An qui per contumeliam læſit alterius honorem teneatur hunc reſtituere, & quomodo. ibid.
Cooperari ad damnum alterius. 145 Ad peccatum. 56
Correptio fraterna. 49 Eius materia, ib. Præceptum correptionis quando obliget. 31 Quando facienda, ibid. Quos obliget, & quis ordo in ea ſervandus. ibid.
Crapula, quibus caſibus cenſeatur mortalis. 304
Credere quid teneantur neceſſitate medii, præcepti explicitè, implicitè, 30 Creditoribus ſoluendum eſt ordine. 160
Curatela quid ſit, & curator. 208 Eius officium. ibid.
Qui nequeant eſſe Curatores. 210 Curiales. 493
Curioſitas in aperiendis & legendis alienis literis, vel ſcriptis. 301

D

DÆmonis invocatio. 61 Debitum coniugale. 441 Debitorum obligatio. 160 Decalogi Præceptum primum. 60 Secundum 65 Tertium 101 Quartum 111 Quintum. 120 Sextum. 131 Septimum. 139 Octavum. 208 Nonum & decimum. 217
Degradatio quid ſit, & à quo fieri poſſit 484 Quam ob cauſam. ib.
Delectatio moroſa quid ſit 288 An ſemper ſit peccatum. 289 Quomodo delectatio mortalis ſit confitenda. 290 An voluntas teneatur delectationem carnalem poſitivè reprimere. ibid.
Depoſitio quid ſit, & à quo fieri poſſit, 483 Quam ob cauſam. ibid.
Depoſitum. 170 An depoſitario liceat uti depoſito. 171 An, & quando teneatur depoſitarius ad reſtitutionem, ſi depoſitum petierit. ib.
Deriſio. 308
Deſiderium quid ſit. 284 An, & quando ſit peccatum. ib.
Deſperatio quale ſit peccatum. 41
Detractio quid ſit, & quotuplex. 210 Quale peccatum. ib. Detractionem audiens an, & quando graviter peccet, & an teneatur ad reſtitutionem famæ. 214
Dilectio inimicorum. 44 Quid teneamur inimicis præſtare. ib.
Diſcipulorum obligatio. 119 Diſcordia. 305
Diſpenſandi poteſtas quibus conveniat 109 Quando inferior diſpenſare in leges Superioris. 26 Diſpenſatio quando vim amittat. ib. Quando, & quomodo petenda ex S. Pœnitentiaria. 27
Diſpenſatio in obſervatione feſtorum. 104 In ieiunio. 210 In iuramento, & lege 27 In impedimentis matrimonii. 29 In votis, 30
Diſpenſare pro pretio in voto, iuramento, &c. an ſit ſimonia. 73

Diſputatio cum hæreticis. 39
Diſtractio in horis Can. 255 In aliis exercitiis ſpiritualibus. 399
Divi natio quid & quotuplex. 61 Quale peccatum. ibid.
Divinatio à ſomniis, voce, animo, &c. an, &c. quando ſit licita. 62 Cum divinatoribus, magicis, &c. quomodo Confeſſario ſit agendum. 64
Divortium an fieri poſſit. 241 Quibus cauſis. ibid.
Dolor de peccatis. 376
Dolus in verbis de facto. 297
Domini quomodo ſint famulis obligati. 115
Donatio acceptata quale jus conferat. 170 Quibus caſibus poſſit revocari. 160
Donationes bonorũ factæ ab ingredientibus religionẽ ao ſit validæ. 200
Donatio mortis cauſa quibus cõpetat, & quãdo reuocari poſſit, &c. ibid.
Donare qui nõ poſſint. 166 Dubitatio temeraria quale ſit peccatũ. 210
Dubium quid ſit. 3 Practicè dubius circa aliquod opus quomodo debeat ſe reſoluere. 4 An in dubio tutior pars eligenda. 6 Dubium de horis Canon. 290 Dubium de lege. 7 14 Dubium de jejunio. 8 De juramento. ibid. De valore matrimonii De voto. 9
Duellum quid ſit, & an liceat. 127 Quis duellantes poſſit abſoluere. 87

E

EBrietas quid ſit, & quale peccatum. 244
An licitum ſit alium ad ebrietatem inducere. ibid.
Quæ ſit plena ebrietas. 282
Eccleſia quibus caſibus violetur. 167 An in violata Eccleſia liceat celebrare, & mortuos ſepelire. ib. Quando exſecretur Eccleſia. 369 An ea polluta, & exſecrata, etiam altaria ſint polluta, & exſecrata. ibid.
Eccleſiaſticus, v. Beneficiatus, & Clericus.
Eleemoſyna. 49 Quãdo quis eã dare teneatur. ib. ex quibus bonis. 50 An debita pauperib⁹ triuialibus. ib. An Religioſis. ib. An filiis, uxoribus, ſeruis liceat dare eleemoſynas. ib. An tutoribus, & curatoribus. 52
Emphyteuſis. 186 Emere die feſto. 173 Emptio. 164
Emptori an liceat temere vilius, quam res valeat. ibid. Res empta cui pereat ante traditionem. 174
Epiſcopus an peccet, ſi Sacerdoti idoneo neget approbationem. 400 An habeat poteſtatẽ ferẽdi cẽſuras. 462 An teneatur nouas leges Pontificias promulgare. 14 In quib⁹ matrimonii impedimẽtis poſſit diſpẽſare. An poſſit diſpẽſare in præviis pro clamationis matrimonii. 446 An in votis ſubditorum. 100 An cenſuris, aliiſque pœnis cogere ſubditos ad Sacrum in Parochia audiendum. 242 Epiſcopi reſidentia. 117
Error an, & quando dirimat matrimonium. 289 Euagatio mentis 309
Euchariſtia quid ſit. 333 Ejus materia. ibid. Qualis debeat eſſe panis in materia 334 Quale vinum. ibid. An vino conſecrando ſit neceſſario miſcenda aqua. 335 An, & quomodo materia debeat eſſe præſens conſecranti. 336 An debeat eſſe certa, & à conſecrantis intentione, & in indiuiduo determinata. ibi. Forma conſecrationis. 337 Quãdiu Chriſti corpus maneat in Euchariſtia. ib. Ad quæ ſpectet Euchariſtię diſpenſatio. ib. Quo ritu ſit diſpenſanda. 329 An, & quando liceat eam ſibi ipſi dare. 338 In quibus caſibus eam licite dẽt in articulo mortis, & paſchate. 339 Quid requiratur in Miniſtro ad licitam adminiſtrationem Euchariſtiæ, ib. Quomodo deferenda ad infirmos. ibid.

Vbi aſſervanda. 312 Quæ diſpoſitio animę requiratur in ſuſcipiēt. ib.
Quæ corporis. 345 Quę, & quanta ſit obligatio eam ſumendi. 358
Examen quale prærequiratur ad integritatem Confeſſionis. 371
Examen or linandorum. 429
Excommunicatio quid ſit, & quotuplex, 469
Ob quam cauſam incurratur excommunicatio minor. ibid.
Quis hujus effectus. ib. Excōmunicatio major quos habeat effectus. 476
Ob quas cauſas hæc incurratur. 471 Quæ excommunicationes non ſint reſeruatæ ib. Quæ ſint reſeruatæ Epiſcopis. 473 Quæ papæ extra Bullam cœnæ. ib. Quæ eidem per Bullam cœnæ. 486 Excommunicatio percuſſoris Clericorum quomodo intelligenda. 477
Excōmunicatus toleratus, & nō toleratus quis 469 Cum excōmunicato nō tolerato cōmunicare quale ſit peccatū. 467 An aliquādo liceat. ib.
Executoris teſtamenti. 201 Exſecratio quid ſit, & quando fiat. 359
Extrema Vnctio quid ſit. 422 Quæ ejus materia remota. ib. Proxima. ib. Quibus danda. ib. Quis ejus Miniſter. 424 Quis effectus. 427

F

Fallacia. 300
Fama 210 Ejus reſtitutio. ib. Quæ excuſent ab hac reſtitutione. 217
Famulus, quomodo ſit obligatus ſub domino. 115 An ad rem illicitam poſſit ipſi præſtare famulatum, 57 An, & quam graviter peccet, ſi ei inuito quid auferat. 141 An teneatur an reſtitutionem. ib. Feſtis quænam opera præcipiantur. 104 105 Quæ excuſent ab obſeruatione feſtorum. 103 Feudum. 186
Fideicommiſſum. 194 Fidejuſſio quid. 191 Fidejuſſoris obligatio. ib.
Fides 31 An aliquando liceat veram fidem exterius negare, aut falſam profiteri. 34 An fidem diſſimulare, ib. An, & quomodo regere. 35 Fidei præceptum quando obliget. 32 Qui teneantur ad externam fidei profeſſionem. ibid. Quæ ſint profeſſiua ſigna fidei. 34 Filii quem amorem, reuerentiam, & obedientiam debeant parentibus. 111 An, & quàm grauiter peccent, ſi parentibus inuitis quid auferant 143 Item, ſi quid male expendant. ib. An teneātur, ad reſtitutionem. 144 An poſſint contrahere. 165 Feminarum carminatricum benedictiones. 66
Forenſia opera an feſto die prohibita. 102 Forma abſolutionis ſacramentalis. 376 Abſolutionis à cenſuris. 468 Cōſecrationis Euchariſtiæ 341
Fornicatio quid ſit. 134 Fornicatio ſponſę. 436 Cum filia cōfeſſionis. 134.
Frater an teneantur fratri, vel ſorori in neceſſitate ſubuenire. 114
Fraterna correptio. 48 Frau. 300 Fructus induſtriæ qui dicantur. 154 Fugà reorum. 280
Furē nocturnū, & diurnū an, & quādo liceat priuata auctoritate occidere. 113 Idē Clericis, & Religioſis liceat. ib. Furtum quid ſit 140 Quale peccatū. ib. An furetur, qui alienū accipit in juſtā cōmpenſationē. ib. Quæ ſit in furto ſufficiens quantitas, ad mortale peccatum. 141. Furta plura minuta an ſimul ſumpta peccatum mortale conſtituant. ib.
Furta amicorum, & domeſticorum an, & quando ſint peccata. 142

G

Gaudere, & delectari de malo ſub cōditione, an, & quādo ſit peccatum. 291 Generales ordinum an poſſint ferre cenſuras. 462
Generationem prolis an liceat aliquando impedire. 444
Gloria vana quale peccatum, & quotupliciter ea peccetur. 297 Gratitudo.

do.169 Grauidæ an liceat petere, & reddere debitum. 442
Gula quid ſit, & quale peccatum. 304 Quæ ſint ejus filiæ. ibid.

H

Habitus Clericalis. 259 Hæredis commoda, iura, & obligationes. 207 Intra quod tempus debeat exequi defuncti volunta. 203 Qui poſſint inſtitui hæredes 204 Hæredum diuiſio, 206 Quantum debeatur hæredibus neceſſarijs ib. Qui ſuccedant ab inteſtato, aut teſtamento rupto, vel irrito. 207 An poſſint adire hæreditatem, quando teſtamentum factum eſt ſine ſolemnitatibus. 196
Hæreditatum renunciatio. 198 Hæreſis quid ſit. 38 Eius periculo ſe exponere quale ſit peccatum. 39 Hæreticus quis. 38 An hæretici obligentur præceptis Eccleſiæ. 15. An præcepto confeſſionis. 402 An liceat legere eorum libros. 39. 486 An cum illis diſputare. 39 An ſacris eorum intereſſe. 37
Hærus an teneatur famulo infirmo dare ſalarium. 116
Homicida. 157 Homicidium. 120 Homicidium coniugis, an, & quando dirimat matrimonium. 451 Honor. 210. v. Fama.
Horæ Canonicæ. 245 Qui ad eas obligentur. ib. Quanta hæc ſit obligatio. 248 An teneatur ad reſtitutionem fructuum qui horas omiſit ibid. Quibus ea fieri debeat. 250 Quæ à recitatione horarum excuſent. ib. Quomodo horæ ſint recitandæ. 251
Humanæ carnis eſus. 303 Hypocriſis. 208 Hypotheca. 193

I

Iactantia. 298
Idololatria quid ſit, & quotuplex. 64
Ieiunium Eccleſiaſticum. 218 Quæ cauſæ ab eo excuſent. 221
Ignorantia an excuſet à tranſgreſsione præcepti. 22 Illegitimus an ſit irregularis. 492 Illuſio. 373 Impedimenta matrimonium impedientia tantùm. 446
Impedimenta idem dirimentia. 448
Imprecari alijs dæmonem, grandinem, &c. in ira quale ſit peccatum. 80
Inceſtus quid ſit. 114 An impediat matrimonium. ib.
Indulgentia quid ſit, & quid ad eius valorem requiratur. 393 Quotuplex, & quomodo differat à Iubilæo. 397 Quæ conditiones requirantur ad lucrandas indulgentias. 392 Infamia, v. Detractio. An liceat alium infamare ad vitanda grauia tormenta. 216. An liceat infamare ſeipſum. ibid.
Infantibus an dari poſsint carnes die Veneris. 14 An infantes ethnicorum licitè baptizentur inuitis parentibus. 323
Infideles an obligentur præceptis Eccleſiæ. 14 An liceat intereſſe ſacris infidelium. 36 Infidelitas quotuplex ſit. ib. Inimicorum dilectio. 41
Iniuria materialis quæ ſit. 144 Formalis. ib. An obligetur ad reſtitutionem, qui intulit iniuriam tantùm materialem. ib. An qui formalē. ib.
Innocentem an aliquando liceat occidere. 123. 129
Inobedientia. 232 v. Obedientia.
Inquietudo. 299 Inquiſitio Iudicis. 263
Inſidijs an uti liceat contra hoſtem. 130
Intentio virtualis quæ ſit. 513 Intentio ſatisfaciendi præceptis, voto, iuramento, &c. an requiratur ad eorum impletionem. 18
Interdictum quid ſit & quotuplex. 485 Qui ſint eius effectus ib. Qu.

poſsit ferre cenſuram interdicti. 487 Quis eandem tollere. ib. Interſtitia ordinum. 429
Inuentarium bonorum. 208
Inuidia quid, & quale peccatum. 303 Quæ ſint eius filiæ. ib.
Ira quid ſit, & quale peccatum 307 Quæ ſint eius filiæ. ib. In ira nominare mortem Dei, ſeptem Sacramenta, dæmonem, &c. quale ſit peccatum. 80
Irregularitas quid ſit & quotuplex. 487 Qui ſint eius effectus. ib. Quomodo incurratur. ib. Quomodo tollatur. ib. Quæ ſint irregularitates ex delicto. 488
Quæ ex defectu. 489 Irreligioſitas quotuplex ſit. 68
Irritatio directa votorum. 98 Indirecta. ib. Iubilæum. 397
Iudæi. 38 Quibus caſibus cum ijs non liceat communicare. ib.
Iudex. 263 Quid in eo requiratur ib. Quid ei ſeruandum circa Inquiſitionem 255 Quid liceat circa torturam 266 Quid ſeruandum circa ſententiam & pœnam. ib. Ad quid obligetur Iudex qui tulit ſententiam iniuſtam. 268 Quid liceat circa munera. 269
Iudicium legitimum. 261 Iudicium temerarium, 209
Iuramentum quid ſit. 81 Quotuplex 83 An, & quando ſit licitum ib. An in eo vti liceat æquiuocatione 85 Iuramenti promiſſorij quanta ſit obligatio. ib. Quomodo tollatur obligatio Iuramenti per irritationem. 86 Quomodo per diſpenſationem, commutationem, & remiſsionem. 87 An quis obligetur iuramento, de quo dubitat, an ſit omiſſum. 8 Iurandi formulæ. 82
Iuriſdictio Confeſsarii quid ſit, & quotuplex, & vnde eam habeat. 401
An Iuriſdictione dubia liceat abſolvere. 403

L

Lactare an mater teneatur prolem lacte proprio. 213
Lacticinia. 218 Lectio obſcœnorum. 130
Legatum quid. 195 Legata in pias cauſas an Religioſus executor poſsit applicare ſuo Monaſterio. 202 An Legata pia poſsint commutari in alium pium uſum. ib. Legata pia quæ dicuntur. 202
Legislator an ſuis legibus obligetur. 15
Lex 11 Legis poſitiuæ vis & ſubſtantia an dependeant ab acceptatione communitatis. 13 An Lex humana obliget ſub peccato, & quali. 16 Quæ perſonæ Legibus obligentur. ib. An ignorantia excuſet à tranſgreſsione Legis. 24 an metus. ibid. An diſpenſatio. 25 Per quot annorum præſcriptionem. ibid.
Lex aboleatur. 13 v. Præceptum.
Libellaricus contractus. 187 Libellus famoſus. 157
Liberi ad quid obligentur erga parentes. 187 An peccarint, & obligentur, ſi parentibus inſciis contraxerint ſponſalia. 190 An & quam grauiter peccent, ſi ijſdem inuiti quid auferant. 142
Libertas. 6 Regula, qua cognoſci poſsit, an quis ſit in poſſeſsione ſuæ libertatis. ibid.
Libri hæreticorum an, & qui prohibeantur. 40.486
Libros obſcænos edere quale ſit peccatum. 13 Litaniæ 252
Literas alienas aperire, & legere, an quale ſit peccatum 300 Literæ dimiſſoriæ. 428 Locatio. 320
Locator an poſſit conductorem re conducta privare ante tempus præfinitum.

Digitized by Google

nitum. 186
Ludere chartis, aleis, an liceat Clericis Religioſis. 189 Ludus. 86
Luſor quando teneatur ad reſtitutionem. 189
Quando leviter; quandò graviter peccet. ibid.
Luxuria. 301 Ejus filiæ. 282 Ejus actus ſeu peccata quotuplicia ſint. ib.
Luxuriæ conſummatæ ſpecies naturales. 134
Species contra naturam. 136

M

Magia. 68 Quomodo confeſſario cum Magis agendum. 71
Magiſtratus obligatio. 52 Maledictio. 308
Malefactorem, an & quomodo liceat occidere. 122
Maleficium quid. 67 Quotuplex. ib. Quibus remediis uti liceat contra maleficia. 68
Maritus ad quid obligetur erga uxorem. 117 An etiam in adulterio deprehenſam licitè occidat. 122
Mater quid debeat filiis. 113
Optantus filiabus mortem modo excuſari poſſit. 46
Materia levis ſub mortali præcepto. 43
Matrimonium quid ſit. 437 Quæ illius materia, forma, præceptam. 441
An debitus. 442 An miniſter. ib. An ejus vſus ſit licitus 439 An Matrimonium validè voveatur. 167
Matrimonii contractus ex gravi metu factus, an ſit irritus. 164
An liceat contrahere matrimonium cum habente votum caſtitatis. 37
An cum hæretico. 39 An poſſit ſolui matrimonium. 444
Quæ ſint impedimenta matrimonium impedientia tantum. 446
Impedimenta dirimentia. 449
Matrimonii proclamationes præviæ. 522 An coram Parocho contrahendum, & quo 456 Quid de hæreticis, quoad hæc cenſendum. ibid.
Matrimonii conſummatio an prohibeatur ante benedictionem. 447
Matrimonium invalidum quomodo revalidandum. 457
In impedimentis à quo poſſit diſpenſari. 458 Ob quas cauſas. ibid.
Medicorum obligatio. 284 Mendacium in confeſsione. 387
Mercatorum obligatio, & peccata. 135 Mercatus. 96
eretrix. 134 Metus. 20. 452.
ilitum peccata. 130. 133 Militans bona fide quid teneatur reſtituere. 152 An, & quando poſsit ſeipſum indirectè occidere. 120
Miniſter Sacramentorum 312 Quid in eo requiratur, ut det validè Sacramentum. ibid. Quid ut licitè 314 Miniſter Baptiſmi. 323 Confirmationis. 330
Euchariſtiæ. 346 Pœnitentiæ. 398 Extremæ. Vnctionis. 423
Matrimonij. 439
Minorum bona quomodo Tutori & Curatori adminiſtranda. 119
An minores iuribus ſibi acquiſitis poſsint renuntiare, & quandiu teneantur ſubeſſe Curatori. 295 An poſsint contrahere. 165
Miraculi fictio. 51 Miſericordia corporalis. 49 Spiritualis. 52
Miſſa quid. 358 Quæ ſit obligatio Sacerdotum circa illam ib. Quando liceat eam celebrare. 363 Quoties. ib. Quo loco. 365 An eam aliquando liceat interrumpere. 364 Quæ ſint requiſita ad Miſſam. 369 An quis feſtis diebus eam teneatur audire. 104 Vbi & utrum in Parochia. 106 quæ excuſent ab auditione Miſſæ. 110 Facere Miſsas pro

pretio, an ſit ſimonia. 74
Molitorum obligatio 172 Mollities. 137
Monachus, v. Religioſus. 224 Monaſterium. 192 205
Moniales an obligentur ad Hor. Can. 245 Monopolia quid ſint, & an licita, 178
Monſtrum an ſit baptizandum. 325 Montes pietatis qui dicantur, & an liciti. 48
Moribundi abſolutio 383 Mortem optare an liceat ſibi vel alteri. 48
Mulierum ornatus. 54
Mutilatio ſui ipſius an, & quando ſit licita. 121 An, & quid debeat reſtitui pro iniuria per mutilationem corpori illata. 156
Mutuum quid. 172 An liceat petere mutuum ab uſurario. 54
Mutuarii & mutuantis obligatio. 173 v. Vſura.

N

NAutæ Catholico an liceat vehere annonam ad caſtra hæreticorũ. 59
Nautarum obligatio. 172
Neceſsitas proximi quotuplex. 47 Necromantia. 160
Negotiatio quid ſit, & quibus illicita. 105
Neophytus, an ſit irregularis. 491 Notarii obligatio, & peccata. 298
Novitii, an obligentur ad Horas Can. 245 An poſsint validè teſtari. 279
Ad quod obligetur, qui Novitium abduxit à religione. 159
Nundinæ 102 v. Mercatus.
Nuptiarum ſolemnitates quando prohibeantur. 446 Earum benedictio. ibid.

O

OBduratio cordis. 299
Obedientia filiorum erga parentes. 111
Obedientia votum. 231 Obſervantia vana quid ſit. 64 Quotuplex. ib. Quale peccatum ib. Vnde poſsit cognoſci. ibid.
Obſides an liceat occidere. 172
Occaſio proxima peccandi. 59. 378
Occiſio iniqui aggreſſoris. 123 Innocentis. 125 Malefactoris. 122 Vxoris in adulterio deprehenſæ. ib. Sui ipſius 12. An, & quid debeat reſtitui pro iniuria per occiſionem illata. 156 Odium Dei. 41 Odium proximi. 42
Oleum benedictum. 422 Opera diebus Dominicis & feſtis præcepta 104
Prohibita 101 Opificum variorum peccata. 284 Opinio probabilis. 4
Oratio Dominica. 30 ordines militares, an, & qui ex iis ſint religioſi. 305
Ordinis Sacramentum quid ſit 426 Quotuplex. ib. Quæ ejus materia. ib. Quæ requirantur ad validam, & licitam ordinationem. 428 Ordines ſacros ſuſcipiens an, & quomodo voveat caſtitatem 428 A quo Epiſcopo quis poſsit ordinari. ib. Ornatus mulierum. 55
Oſcula extra matrimonium an. & qualia ſint peccata. 132

P

PActum cum dæmone. 58
Papa quam habeat poteſtatem ferendi cenſuras, 455 An ipſe poſsit eas incurrere. 465 In quibus impedimentis matrimonii poſsit diſpenſare. 460
An poſsit diſpenſare in omnibus votis. 400 An ſine iuſta cauſa. 20
Parentes quid debeant filiis. 112

An poſsint filios exhæredare. 113 Eoru n obligatio. 41
Parentes non tenentur omnia bona relinquere liberis. 206
Parochus an habeat poteſtatem ferendi cenſuras. 462
An poſsit diſpenſare in votis ſubditorum 98 An abſolvere ab excommunicatione minore. 469 An aſciſcere cooperatores, non approbatos. 399
Parochus religioſus an obligetur ad regulas ſui ordinis. 20
Parochiani an teneantur Dominicis & feſtis maioribus audire ſacrum in Parochia 107 An invitis Parochis poſsint confiteri Mēdicantibus. 422
Paſtorum obligatio. 57. 117
Patrini Baptiſmi qui ſint, & quod eorum officium. 324 Patrini Confirmationis. 7
Patronatus ius, quid & quotuplex. 239
Patronatus quando teneatur præſentare, beneficio vacante. ibid.
Pauperi, quando quis teneatur ſubvenire. 48
Pauperem ſe finges, itaque extorquens eleemoſynam, an obligetur ad reſtitutionem. 235 Paupertas religioſa. 218
Peccatum quid ſit 285 Quæ peccata diſtinguantur ſpecie. 291 Quæ numero ibid. Quid ſit peccatum mortale. & veniale. 465 Quæ ex genere ſuo ſint mortalia, quæ venialia. 294 Quibus ex cauſis peccatum ex genere ſuo mortale fiat per accidens veniale ib. Quibus modis ex genere ſuo veniale tranſeat in mortale. 295 Venialia an poſsint reſervari. 497
An veniale cui annexa eſt cenſura, poſsit omitti in confeſsione. 395
Peccata capitalia. 293 Peccato alterius an liceat materialiter cooperari. 54
Pecuniam adulterinam non licet exponere. 185
Penſio quid, quotuplex. 244 Perſonas ius. ib. 259
Peregrini qui dicantur. 14
An teneantur legibus ſui domicilii, dum ab eo abſunt. ib.
An teneantur implere præcepta ſui territorii antequam ab eo diſcedant. 15 An obligentur præceptis locorum, in quibus morantur. 16 An cenſuris. 463 An præceptis iuris communis. 16 An poſsint peregrè coram Parocho loci contrahere matrimonium. 455
Periurium. 84. & ſeqq.
Pertinacia. 29 Pharmacopœorum obligatio. 29
Philtrum. 58 Phyſiognomia. 58
Pignus. 34 Pingere an ſit opus ſervile. 102
Pingere turpia quale peccatum. 84
Piſcari an ſervile 102 Piſcatio prohibita an inducat obligationem reſtitutiones. 154
Pœna legi adiecta. 13 Pœna Simoniæ. 79
Pœna uſurariorum. 176
Pœnitens an teneatur pœnitentiam acceptare & implere. 395
An ſatisfaciat, ſi eam impleat in ſtatu peccati mortalis. 390
Pœnitentiæ Sacramentum. 375 Quæ ſit eius materia. ib. Quæ forma ib. Qualis ad eam requiratur contritio. 376 Qualis confeſsio. ib. Satisfactio. 388
Pœnitentiam in confeſsione iniunctam quis poſsit commutare. 392
Pollutio quid. 136 An aliquando liceat eam procurare. 137 An quis actionem

actionem licitam teneatur omittere ſi prævideat inde naturaliter ſecuturam. 138
Facta in ſomnò an, & quando ſit mortalis. 140
Poſſeſſor bonæ fidei an, & quando teneatur reſtituere. 152 Malæ fidei, quid debeat reſtituere. 153
Præceptum quid ſit. 11 Quotuplex 12 Præcepta humana an obligent ſub peccato & quali 13 An cum periculo gravis incommodi. 21 Ex quibus ſignis colligi poſſit, an graviter obligent. 13 An ſint implenda ex charitate. 18 An ad impletionem requiratur intentio ſatisfaciendi. ibid. An quis iis poſſit ſatisfacere per actum ex circumſtantiis peccaminoſum. ibid.
Præceptum duplex an uno actu poſſit impleri. 19 An diverſis actibus ei ſatisfieri poſſit eodem tempore. ibid. Præcepta plura violans uno actu, quot peccata committat. 20 An ignorantia & metus excuſent à tranſgreſsione. ibid. Vtrum præcepti pars ſit implenda, ſi nequeas implere totum. 120
Præceptum confeſſionis. 420 Præcepta Decalogi 51 Vide Decalogi.
Præcepta Eccleſiæ. 218 Præceptorum locale. 16
Præceptum univerſale. ibid. Præceptum obligatio. 119
Prælati quomodo obligeatur præcepto fraternæ correptionis. 48
An, & qui poſsint diſpenſare in votis. 100 An Prælati ordinū teneantur fugitivos requirere. 235 Quid poſsint ſubditis permittere ſalvo voto paupertatis. 230 Prelatorum obligatio. 52 Preſtimonium. 248
Preſumptio quid quale peccatum. 297
Preſumptio de miſericordia Dei 40 Præcarium quid. 184
Prætium quotuplex. 178 Principum obligatio. 128
Proclamationes matrimonii. 448 Procuratorū obligatio & peccata. 274
Prodigalitas in quo conſiſtat, & quale ſit peccatum. 299
Prodigi an poſsint contrahere. 165 Proditio. 300 Profeſsio fidei. 30
Profeſsio religioſa quas requirat conditiones, ut ſit valida. 211 Facta ex gravi metu an ſit irrita. 166
Profeſsi an, & qui poſsint inſtitui hæredes. 205
Promiſsio accepta an graviter obliget. 168
In rebus Eccleſiaſticis ex gravi metu facta an ſit irrita. ibid.
Propola. 59 Proſcriptos quibus liceat occidere. 123
Proximo an liceat velle aliquod malum. 41 Quando quis teneatur ei ſubvenire 45 An, & quando ejus peccatum permitti poſsit. 46
Pueri quibus obligentur. 14. 31
An, & quando obligentur præcepto confeſsionis. 430
Pupillus. 114 165 Puſillanimitas. 303. 309

Q

Quæſtorum obligatio. 182

R

Ancor. 309 Rapina. 141
Raptus quid 135 An, & quandiu impediat matrimonium. 452
Rebaptizans & rebaptizatus an ſint irregulares. 489
Referentis obligatio. 273 Regula externa actuum humanorum. 11
Regula interna 1 Regulæ ordinum religioſorum. 231
Regularibus cur ampla privilegia à Pontificibus conceſſa. 108
Religioſus ſtatus quid ſit 224 Qui poſsint eum amplecti. 233

Qui teneātur. 234 Religioſa profeſsio,quas requirat cōditiones. 227
Religioſus ad Cardinalatum, vel Epiſcopatum promotum, an maneat obſtrictus votis ſuæ religionis. 225
Promotus ad Parochiam, an teneatur referre habitum religionis & regulam ſervare. 226
Ad quid obligetur religioſus vi ſuę proffeſsionis.228 Vi voti paupertatis. ibid. Ad quid vi voti caſtitatis & obedientiæ. 230 an, & quomodo teneatur ad perfectionem. 228 an contra hanc peccet, ſi regulam ordinis tranſgrediatur. 232 an, & quando liceat ei tranſire ad ordinem ſtrictiorem. ibid. an. & quando ad laxiorem. ibid. an. & quando poſsit è religione expelli. 234
An expulſus maneat votis adſtrictus.235 an teneatur ad Horas. 244
An Prælatus teneatur fugitivum & apoſtatam requirere. 236
An profeſsus in uno Monaſterio poſsit cogi, ut ſe transferat ad aliud ibid. an poſsint religioſi nova ſtatuta condere. 232
An à Pontifice poſsint cogi ad arctiorem vivendi rationem. 255 an illis liceat negotiari. 256
Religioſi Mendicantes an licitè miniſtrent Euchariſtiam. 344
Reliquias an cum reliquis liceat permutare. 72 Falſas proponere quale ſit peccatum. 54
Remedia contra maleficia. 63 Remiges Chriſtiani. 51
Remiſsio debitorum. 168
Renunciatio hæreditatum.199 Renunciationes bonorum factæ ab ingredientibus religionem an ſint validæ. 201
Repreſſalia an liceant. 131 Reſervatio caſuum quid ſit. 407
Quis habeat poteſtatem reſervandi. ibid. Qui abſolvendi. 409
Reſidentia Epiſcopi, & eorum, qui habent beneficium curatum. 242
Reſignatio beneficii quid, & quotuplex. ibid.
Reſtitutio quid ſit, & qui ad eam teneantur. 144
An plures ſimul damnificantes teneantur reſtituere in ſolidum, & quo ordine. 146
An teneatur reſtituere, qui alium impediunt à conſecutione alicujus boni. 147 Cui reſtitutio debeat fieri. ibid. an, & quando debeat reſtituere bonæ fidei poſſeſſor. 152
Quid poſſeſſor malæ fidei. 154 An, & quid reſtituendum pro injuria corpori illata per mutilationem occiſionem, &c. 155
Quibus pro his reſtitutio fieri debeat, ibid. Quid reſtituendum pro illato ſtupro 156 Quid pro adulterio ib. Pro fama. 157
Pro inductione ad peccatum ib. Prò avocatione à religione. ibid.
Reſtitutionis circumſtantiæ: ut tempus, locus, modus &c. 233
Quæ à reſtitutione excuſent. 158
Reverentia filiorum erga parentes. 99
Reus an, & quando teneatur fateri verum.277 An graviter peccet, ſi ad evitanda tormenta gravia, falſum crimen ſibi imponat. 278
An teneatur revelare complices. ib.
An ei liceat occidere miniſtros juſtitiæ. 121 Quid circa fugam. 279
Quomodo Confeſſario agendum cum reo. ib.
Rex bellum geſturus ad quid obligetur. 128 Rixæ. 308
Ruſtici, aliique ſimpliciòres in Germania, qui habentur hæretici, an poſſint abſolvi à ſuis Parochis. 38

S

Sacerdotum obligatio circa Miſſæ ſacrificium. 358
Sacramentum quid ſit. 311
Quid circa ejus materiam, & formam ſervandum. ib. Sacramentorum miniſter. 313 Quid in eo requiratur, ut det validè. ibid.
Quid ut licitè 316 Quæ diſpoſitio requiratur in ſuſcipiente ad valorem Sacramenti. 320 Quid, ut licitè & cum fructu ſuſcipiatur. 321
Sacramentalia quid ſint. ib. Quid efficiant. ib
Sacrificium Miſſæ. 358
Cujus ſi applicare fructum ſacrificii. 383 Vide Miſſa.
Sacrilegium quid ſit, & quotuplex. 70
Quot modis committatur per actum venereum. ibid.
Sartorum obligatio. 180 Peccata. 283 Satisfactio. 388
Scandalum quid & quotuplex ſit. 51 Quando committatur. 53
Actiuum an ſit ſpeciale peccatum. 51
Quando ſit mortale, quando veniale. ibid.
Scandalizans quot peccata committat, & an in materia juſtitiæ teneatur ad reſtitutionem. ibid.
Scandalum paſſiuum an ſit circunſtantia aggravans. ibid.
An, & quando poſſit remitti. 53 Quid ad hoc vitandum omitti debeat. ibid.
Scrupulus. 9 Scrupuloſæ conſcientiæ ſigna. ibid.
Remedia & privilegia. 9
Secretarii obligatio & peccata. 271 Secreti violatio. 87
Senes an, & qui teneant ut ad jejunium. 222
Sententia probabilis quæ ſit; An ſequenda An tutior eligenda. 4
Quomodo Confeſſarius ſequi poſſit minùs ſibi probabiles in favorem pœnitentis. ib. An quis ſpeculatìvè probabiles ſequi poſſit in adminiſtratione Sacramentorum. 5 Sepultura Eccleſiaſtica an privetur excommunicatus. 475
An interdictus 485 Servilia opera. 90
Servus an, & quàm graviter peccet, ſi domino invito quid auferat. 148
An teneatur ad reſtitutionem. 150
An cum libera poſſit contrahere matrimonium. 449 an cum ſerva. ib.
Servi originarii vel aſcititii, an ſint propriè ſervi. ibid.
An ſervi ſint irregulares. 638
Sigillum Confeſsiones quid. 414 Subſigillum. 417
Qui ad illum teneantur. 47
Simonia quid ſit. 69 Quotuplex. ibid.
An ſit ſimonia cōcionari, catechizare, Miſſas facere, &c. pro pretio. 70
Simoniæ pœna. 70 & cui debeat reſtitui. 72
Societas IESV 175. v. Religioſus.
Societatis contractus quid ſit. 190 Sodomia quid. 121
Soror an teneatur fratri, vel ſorori in neceſſitate ſubvenire. 151
Sorores tertiariæ Ordinis S. Franciſci an ſint religioſæ. 212
Sortes divinatoriæ, diviſoriæ. 69
Spectatio turpium comœdiarum quale ſit peccatum. 126
Spei præceptum quando obliget. 37 Sponſalia quid ſint. 470
Quæ, & quanta eorum obligatio. 434 Quomodo diſſolvantur. ib.
Sponſis an liceant impudici tactus, oſcula, &c. 432

Sponſio quid ſit an, & quando licitè fiat. 187 Spurius. 165
Status Clericorum. 237 Vide Clerici.
Status religioſus. 202 Status ſæcularium, præſertim Iudicialium. 26
Stratagematis an uti liceat in bello. 121 Stuprum quid. 124
Stuprator quid pro illato ſtupro debeat reſtituere. 170
Subditi quomodo ſint obligati ſuis ſuperioribus. 108
Superbia quid ſit. 297 Quale peccatum. ibid.
Quæ ſint ejus filiæ. 298 Superiores quomodo ſint ſubditis obligati. 167
Superſtitio quid ſit, & quotuplex. 32
Quando committatur ſuperſtitio cultus falſi. 64
Quando cultus ſuperflui ib. Suſpenſio quid. 481 Quotuplex. ib.
Ejus quantitas & qualitas unde ſit colligenda. 483
Quæ ſint ſuſpenſiones in particulari. ibid.
Quis ab eis poſſit abſolvere. 483
Suſpicio temeraria. 184 Suſurratio quid. 303
An ſuſurro teneatur amicitiam per ſe ſublatam reconciliare. ib.
Soror. 285 Symbolum Apoſtolicum. 29

T

TAbacum. 350 Tabellio. 276
Tactus impudici qualia ſint peccata. 132
An liceant inter conjuges. ibid.
An inter ſponſos. 153 tentatio Dei quid ſit. 69
Quale peccatum. 70
Teſtamentum quid, quotuplex. An ſit validum cui deſunt ſolemnitates jure civili requiſitæ. 195
Qui poſſint, & debeant eſſe executores Teſtamenti. 200
Intra quod tempus exequi debeant, 202 Qui poſſint teſtari. 204
Teſtamenta militum ſunt privilegiata. 298
Teſtimoniũ mulieris, ſervi, minoris, inimici, perjuri, &c. An ſit validũ. 275
Teſtis. ibid.
An, & quando quis teſtari teneatur, & ad quid obligetur, qui non vult teſtari. ibid.
Ad quid, qui falſa teſtatus eſt. 276
Theſauri inventi quibus ſint reſtituendi, vel dandi. 151
Torpor. 310 Tortura reorum. 285
Traditio in rebus Eccleſiæ, ex gravi metu facta, an ſit irrita. 165
Triſtitia de bono alterius, an, & quando ſit peccatum. 303
Tutela. 193 Tutela inculpata quæ ſit. 123
Tutorum officium. 193 Typographia. 102

V

VAgi an teneantur præceptis locorum, in quibus morantur. 15
An coram quolibet Parocho poſſint contrahere matrimonium. 455
Vana gloria quid ſit, quale peccatum, quotupliciter id peccetur. 297
Vana obſervantia quid, quotuplex, quale peccatum. 64
Vnde cognoſci poſſit. ib. Vaſſallus. 187
Vectigalium fraudatione quàm graviter peccetur, & an ex ea oriatur obligatio reſtitutionis. 153
Venator. 151 Venditio quid. 177
Venditor quo pretio debeat vendere. 94
An teneatur de vitio rei, quæ venditur præmonere emptorem. 103
Re

Res vendita cui pereat ante traditionem. 179
Veneficium. 67 Venena an liceat vendere. 60
Verba turpia proferre quale ſit peccatum. 232
An & quando ea liceant inter conjuges. 440
Veſtes Clericales. 130. Infidelium. 503
Quando ſacræ veſtes execrentur. 368
Veſte virili an liceat fœminæ uti, vel contra. 53 Vidua. 441
Vindicta. 307 Violentia. 368
Virgini an liceat occidere invaſorem pudicitiæ. 124
An pro ſervanda caſtitate mortis periculo ſe exponere. 122
Vitam an liceat abbreviare. 120 Ejus defenſio. 123
Votum quid ſit, & quotuplex. 90
Quæ requiratur voti deliberatio, & intentio. 93 Voti materia. 93 Voti quæ, & quanta ſit obligatio. 95 An quis teneatur voto, de quo dubitat, an ſit emiſſum. 7 De voto emiſſo dolere quale ſit peccatum. 95 An duplicem malitiam admittat, qui violat votum de re jam ante præcepta. ib. Voto alieno an quis obligetur: ib. Qui vovit rem ab altero præſtandam, ad quid teneatur. ib. Vota perſonalia à quo ſint implenda. 96 Realia unde ſolvenda. ib. Conditionalia an obligent ceſſante conditione. Votum amplectendæ religionis ad quid obliget. 97
Voventis intentio unde in dubio ſit colligenda 98. Voti obligatio quot modis tollatur? ib. Qui poſſint directè irritare. 96 Quinam indirectè. 97 Quinam in eis diſpenſare. 98 Voti commutatio quid ſit 97 Quid circa eam requiratur, ut licitè fiat. ib. Qui poſſint commutare. 99
Votum caſtitatis 231 An ſimplex caſtitatis votum impediat matrimonium. 447
An ſolemne idem dirimat. 450
Votum religioſæ obedientiæ ad quid obliget. 231
Votum religioſæ paupertatis. 228
Vſura quid ſit. 172 Quale peccatum. 173
Variæ ſpecies uſuræ. 173
Vſurariorum & cooperantium obligatio & pœna quæ ſit. 175
An ab uſurario liceat petere mutuum. 52
Vxor ad quid teneatur erga maritum. 117 An, & quam graviter peccet, ſi marito invito quid auferat. 142 An teneatur ad reſtitutionem. ibid.
Quæ bona poſſit expendere. ibid.
Vxoricidium an impediat matrimonium. 446

BIBLIOTECA NAZ. ROM. A VITTORIO EMANUELE